

John Carter Brown
Library
Brown University

EX
BR
DOCTOR

VICTOR DE LAPRADE
l'un des Quarante de l'Académie Française

SB 3146 v. x. x. 766 C120 | Sci Med. 3-18-6

£18/10/-

Garnson Martin 4478

FRANCISCI TORTI

MUTINENSIS PHILOSOPHIÆ, ET MEDICINÆ DOCTORIS; IN PATRIO
LYCÆO PROFESSORIS PRIMARIJ; SERENISSIMI RAYNALDI I. MUTINÆ, REGIL
MIRANDULÆ, ETC. DUCIS MEDICI; A CONSILIIS QUATUOR VIRORUM
PUBLICÆ VALETUDINIS; ET SOCIETATIS REGIÆ
LONDINENSIS SODALIS;

THERAPEUTICE SPECIALIS

AD

FEBRES PERIODICAS PERNICIOSAS,

CUI SUBNECTUNTUR RESPONSIONES JATRO-APOLOGETI-
CÆ AD CLARISSIMUM RAMAZZINUM: ADDITA IN HAC QUINTA
EDITIONE AUCTORIS VITA A LUDOVICO ANTONIO MURATORIO
CONSCRIPTA, ATQUE ALIIS EJUSDEM
OPUSCULIS.

FRANCOFURTI ET LIPSIAE,
IN OFFICINA FLEISCHERIANA.
M DCC LVI

GA

(RPJCB)

ILLUSTRISSIMO VIRO
JOANNI LARBER

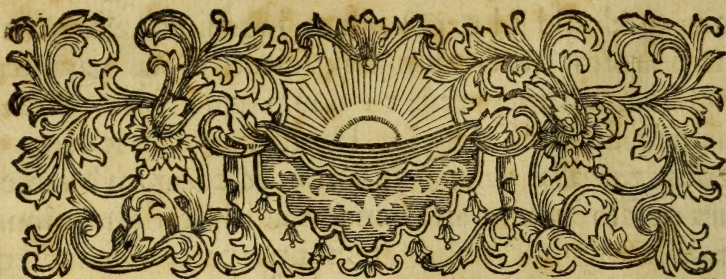
Bassani publicis stipendiis Medicinam facienti

BASILIVS BASEGGIO.

Duæ sunt causæ, Vir Illustrissime, quæ me impulerunt, ut Te a multiplici negotiorum mole, quam publico bono sustines, paullisper avocatum compellarem, Clarissimi FRANCISCI TORTI Opera novis curis adornata Tibi oblaturus, quarum nescio utra plus ponderis, utraque sane, aut ego fallor, plurimum habet, ad consilium meum non excusandum modo, verum etiam probandum. Eæ sunt, mirifica in primis illa tua, quam a natura habes, assiduoque usu foves, facilis ac non morosa de omnibus bene merendi voluntas; deinde Ars ea ipsa prope divina, ad quam cum & solers ingenium, ac jugged studium, exercitationemque contuleris, nihil in ea adeo est abditum atque repostum, quod non Tu summa fide & industria in publica commoda depromas. Enim vero si cuncta tua in me bene facta prosequi dicendo velim, ante mihi oratio deficiet, quam finem inveniam; tot enim ac tanta sunt, quibus me, familiamque omnem meam cumulasti, ut nedum verbis exornari, sed ne vix mente quidem comprehendere queant. Quid quod Uxorem quoque tuam, lectissimam ornatissimamque feminam, in partem

officiorum vocasti, cum filium meum ad sacrum fontem lustralibus aquis tingendum ipsa perduxit? Numquid ergo gratiam tot meritorum memoriam tacitus in me uno contineam, aut sine teste inter domesticos tantum parietes gratiam referam? Turpe id sane utrumque, ac parum ab ingrato animo distat. Quod autem mihi maxime erat exoptandum, nempe ut observantiæ erga Te meæ, gratique animi testimonium aliquod palam proferrem, quod & notum omnibus, & perenne extaret; id mihi hodie divino prope munere datum gratulor, atque concessum, cum celeberrimi FRANCISCI TORTI Opera novis curis exornata Frater meus prælo emittit. Quis fuerit FRANCISCUS TORTUS non una novit Italia; in Galliam etiam, & Hispaniam, in Germaniam, in Hollandiam, ad ultimosque Britannos ejus nominis fama pervasit. Apud istas etiam nationes, & valde diffitas, & studiis excultas, & præstantium Medicorum numero refertas TORTUS in pretio fuit: illius miratæ sunt ingenium, judicium, experientiam, ejus scripta sedulo legere, ejus inventa probare, ejus amicitiam litteris quarere, sententiam in dubiis poscere certatim studuere. Quid non Tu facias, Vir Illustissime, qui summa ingenia mirifice colis, eorum scripta diligis, doctrina delectaris, inventis uteris, & ad commune bonum confers? Testatur id in primis eximia illa Bibliotheca, quam & solerti industria, & sumptibus non exiguis domi parasti, in
qua

qua quidquid ad excolendum ingenium, ad excitandam artem, ad eruditionem scientiamque parandam optari unquam potest, in unum collegisti: testatur deinde amoenissimus ille Hortus, Apolline vere dignus, tuæ illæ deliciæ & amor, & curarum levamen, ubi nescio natura an ars magis adlaborarit, ut omnia, quæ hominibus voluptatem una parere, sanitatemque tueri possent, heic præsto essent. Tum celeberrimas Italiæ Academias nobilissimasque Urbes appello, Romam præsertim, ac Patavium, quæ egregiam indolem admiratæ, Te adolescentem adhuc exceperunt, primisque ingenii tui ac industriæ fructibus latæ mirifice adeo adamarunt, ut hinc discedens non apud vulgus solum, sed apud Antecessores ipsos, virosque etiam Principes, vehemens tuæ comitatis virtutisque desiderium excitaris. Quamobrem imple, credo, si viveret TORTUS, præponeret Tibi neminem, cui sua committeret; adeo in Te uno TORTI ipsius ingenium, industria, virtutes, natura plane ipsa emicat, Quare, quod offero, munus læto hilarique vultu excipe, & cum consilii mei causas agnoveris, illud quæso æqui bonique consulas. Vale.

LECTORI TYPOGRAPHUS.

*Clarissimi Viri FRANCISCI TORTI Opera Omnia hucusque impressa tibi
sisso, Lector Benevole: Therapenticen quidem Specialem quinto editam, Re-
sponsiones Jatro-Apologeticas ad Cl. Ramazzinum quarto, Dissertationes vero Epi-
stolares, tertio. Editionem secundam Mutinensem Therapeutices hic illic ab Aucto-
re locupletatam in hac mea secutus sum, adjectis solummodo Epistola Dedicatoria,
& Praefatione, ex prima impressione anni 1712. desumptis, quibus te carere no-
lui, cum eas citet Auctor in sua Prolusione ad Responsiones Jatro-Apologeticas.
Utilitati insuper tuae ac commodo studens, ubicumque Clar. Auctor in suis Respon-
sionibus primam suae Therapeutices editionem notatis paginis, ac Historiis proferebat,
ad hanc meam accommodavi; eamque prioribus ampliorem reddidi additis tum Dis-
sertationibus, quas a Clarissimo, nec unquam satis laudando Ludovico Antonio
Muratorio benigne communicatas ab oblivione & interitu vindicandas censui; tum
Auctoris Vita ab eodem pro sua humanitate, ac erga litteras amore, me depre-
cante, conscripta. Vale.*

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padoa.

Avendo veduto per la Fede di Revisione, ed Approbazione del P. Fra *Paolo Tommaso Manuel-
li* Inquisitor di Venezia, nel Libro intitolato: *Fran-
bisci Torti Philosophia & Medicina Doctoris &c.
Therapeutice Specialis, cum Dissertatione Epistola-
ri, & Vita Auctoris*, non v'esser coes'alcuna contro
la Santa Fede Cattolica, e parimente per Attestato
del Segretario Nostro, niente contra Principi, e buo-
ni costumi, concediamo Licenza a *Lorenzo Baseg-
gio* Stampator di Venezia, che possi esser stampato,
osservando gli ordini in materia di Stampe, e pre-
sentando le solite Copie alle Pubbliche Librarie di
Venezia, e di Padoa.

Dat. li 13. Aprile 1754.

(Gio: Emo Proc. Rif.

(

(Alvise Mocenigo 4°. Kav. Proc. Rit.

Registrato in Libro a Carte 47. al Num. 338.

Gio: Battista Battisti Seg.

Registrato nel Magistrato Eccell. degli
Esecutori contro la Bestemia.

Giacomo Zuccato Segr.

FRAN-

(VIII.)
FRANCISCI TORTI
MEDICI MUTINENSIS

V I T A.

Non ea fortasse postrema laus fuit regionis illius, cui dominantur Serenissimi Duces Atestini, egregios nostris potissimum temporibus procreasse viros, qui Medicam Artem editis Libris aut illustrarunt, aut novis subsidiis juvarunt. In Chirurgicis præcipue versatus est *Dionysius Andreas Saucassanius* Scandianensis, Magadi viri celebris discipulus; in Anatomicis *Antonius Pacchionus* Regiensis. Præter alia ad praxim Medicam, ac regimen sanitatis spectantia, adversus Pharmacopœæ imposturas scripsit *Fulvius Gherlius* Mutinensis. Utilem insuper Tractatulum de Potu Vini calidi, aliaque Opuscula nobis reliquit *Johannes Baptista Davinius* Garfanensis, Raynaldi Ducis Medicus. Præterea ad curandas Febres Malignas & Contagiosas Methodum habemus traditam a vivente *Joanne Baptista Monreali* Medico Saxolensi, quæ utinam aliorum quoque experientiâ probetur; nihil enim moror Theoriam, sine qua Remediorum utilitas consistere potest. Neque reticendus eximius vir *Antonius Leprotus* Medicus Corrigiensis, cujus curæ antea Clementis XII. Pontificis Maximi, nunc Benedicti XIV, valetudinem (utinam diutissime felicissimam) commendatam novimus. Sua quoque laude minime fraudandus *Hieronymus Vandellius* Medicus Mutinensis, nunc in Academia Patavina Cathedram Chirurgicam tenens, & longe lateque ob felicissimam Chirurgiæ praxim expetitus. Sed qui præcipue magnam sibi celeritatem nominis in Phyciæ & Medicinæ studio ubique conquiescunt, fuisse *Bernardinus Ramazzinus* Carpenfis in Lyceo Mutinensi, ac demum in Patavino primarius Medicinæ practicæ Professor, cujus Vitam *Bartholomeus Ramazzinus* Medicus ex Fratre Nepos concinnavit; & deinde *Antonius Vallisnerius* Regiensis Eques, in eadem Patavina Academia nunquam delendæ memoriæ Professor, cuius

(IX.)

cujus Vitam literis consignavit, atque universa Opera collegit *Antonius Vallisnerius* junior ejus Filius & Eques, publicus & ipse in eadem Academia Philosophiæ Professor. Tertius accedat nunc *Franciscus Tortus* Medicus Mutinensis, cujus Vitam mihi delineandam proposui tum ad præstantissimi Viri, Patriæque decus, tum ad excitandos in æmulationem ejusmodi exemplo Medicinæ Tirones.

Inter antiquos ac nobiles Mutinensis Urbis Cives *Tortorum* familia recensetur, & vel ipso Seculo XV. & duobus subsequentibus quosdam ex ea illustres nostræ Urbis Conservatores reperio. Parentibus autem *Francisco Torto*, Tribuno militum (nunc *Colonello*) & Columba Marchesia, natus est Mutinæ *Franciscus Tortus*, de quo nunc agimus, pridie Kal. Decembris Anno 1658. & in S. Johannis Evangelistæ sacro Fonte regeneratus, paterno nomine donatus fuit. Latinæ Linguæ, atque Humanioribus Literis in Patria operam dedit. Philosophiam quoque aggressus, absoluto curriculum, ejus Theses publice proposuit, ac pro iisdem propugnavit Anno Ch. 1675. Ad Jurisprudentiæ studium deinde se contulit; at quum in illius agro nihil amœnitatis conspiceret, plurimum tœdii sentiret, ad Medicorum castra covolavit, exemplo etiam ductus Alexandri Torti Doctoris Medici, cujus nomen occurrit in veteri matricula adjecta statuto Collegii Medicorum Mutinensium. Desiderabatur tunc publica Medicinæ Cathedra in hac Urbe. Quare editi Medicinæ Libri in præsidium adsciti fuerunt, eorumque ope factus sibi ipse Magister *Tortus*, Theoricam inde sibi parabat. Neque diu post se in disciplinam tradidit Antonio Frassonio, magni nominis eo tempore apud Mutinenses Medico, ut Practicæ Medicinæ compos fieret. Erat *Torto* elegans vividumque Ingenium, tenax Memoria, perspicacia Judicii supra ætatem. Proinde tantæ spei discipulo delectatus Frassonius, eum sine mora ad scrutandum ægrotorum pulsum admisit. Neque pluribus opus fuit, ut *Tortus* sententiis ac præceptis Medicinæ jam non leviter imbutus, in Bononienſi Gymnasio lauream Doctoralem Philosophiæ & Medicinæ Anno 1678. consequeretur. In Patriam re-

gressus, dum non segnis plura Artis suæ documenta sibi procurat, ad eandem aliis tradendam repente adigitur, vix annos XXIII. natus. Iisdem nempe temporibus Franciscus II. Dux, utpote Literarum amantissimus, & patrii decoris avidus, Mutinense Gymnasium restaurandum curavit, delectis scientiarum & Artium Magistris, ne quid doctrinæ superesset, quod in posterum alienis in Urbibus studiosæ juventuti conquirendum foret. Geminæ Cathedralæ ad tradendam Medicinam, præter alias institutæ fuerunt; altera *Bernardino Ramazzino* viro doctissimo, nuper mihi memorato, commendata, altera *Francisco Torto*; & uterque frequenti Auditorum concursu, multaque cum laude suo munere fungi cæpit. Amborum quoque studio & cura factum est, ut abrogata dominante a tot annis Galenistarum methodo, tutior mendendi ratio in Urbe nostra succederet, indignantibus frustra antiquioribus Medicis, & Pharmacopolis, quorum plerisque pixidibus exitium grande inlatum fuit. Parum prospera valetudine interea confistabatur Franciscus Dux, quamquam in juvenili ætate constitutus: proptereaque *Tortus*, ac deinde *Ramazzinus*, ordinariis illius Medicis tamquam subsidiari; adjuncti fuerunt, ut inito simul consilio concorditer, quum opus foret, illius morbis mederentur. Angebatur interdum præmatura podagra optimus Princeps; nullum ei tunc erat præsentius levamen, quam Literatorum virorum lecto suo adfidentium colloquio frui, inter quos potissimum emicabat Ramazzinii multiplex eruditio, & *Francisci Torti* festivitas, qui non minus ad seria, quam ad leporem compositus, ingenii sui alacritate omnibus præstabat. Is præterea in amorem Poeseos ab ineunte ætate ferebatur, & in Latina æque atque in Italica elegantibus sæpe versibus ludebat, idcirco in aliquot Academicorum Cœtuum catalogum inlatus. Quum vero Atestinus Princeps suavitate Musices in primis oblectaretur, quam in rem selectissimos omnium Cantores ex Italia conquisitos alebat, aliquot sacra Dramata (nos *Oratori* appellamus) *Tortus* juvenis composuit, quæ typis tunc tradita, & Musicis modis illigata, non mediocrem eidem plausum peperere.

(XI.)

De Mercurii motibus in Barometro difficilis quæstio tunc inter Philosophos fervebat. *Ramazzini* in mentem venit, ejusmodi motuum Ephemerides contexere, suamque sententiam de illorum occultis hætenus causis publici juris facere. Ad eandem quoque spartam exornandam invitavit ille *Johannem Baptistam Boccabadatum* Mathematicum Ducalem, & *Franciscum Tortum*, invenitque obsequentem utrumque. Nemini vel ex ipso vulgo nunc ignotum est, sub nebuloso Cælo Mercurium in Barometro deprimi, sub sereno ascendere. Contrarium forte visum fuerat *Johanni Alphonso Borellio* Philosopho clarissimo, reluctante tamen omnium experientia, & præsertim *Ramazzini*, qui per complures menses singulis diebus Mercurii varios motus diligentissime spectatos in commentarium suum retulerat. Nihilo secius desperatam rem ingenii exercendi causa *Tortus* suscepit, videlicet ostendere, posse excusari, immo & quodammodo defendi errorem facti, in quem *Borellius* prolapsus fuerat, & rationationem ab eo adhibitam consistere posse. Paradoxa hæc Dissertatio locum habuit inter *Ephemerides Barometricas Mutinenses Ramazzinii* Anno 1694. typis Capponii editas. Quo Anno quum *Francisco II.* Mutinæ Duci a morte sine liberis sublato successisset *Raynaldus* S. R. E. Cardinalis ejus patruus, delectus est *Franciscus Tortus* novi Ducis Medicus pari honoris gradu cum *Darvinio* mihi nuper memorato, quo ad tuendam valetudinem suam idem Princeps uti prius cœperat. Inter laudanda sui regiminis primodia, hortante potissimum & instante *Torto*, curavit Dux ipse *Raynaldus*, ut Mutinensis Respublica Theatrum Anatomicum in publico Palatio excitaret, ac decenti honorario doctum quempiam virum conducere, cujus esset Medicinæ Tirones ad perfectam Anatomies cognitionem perducere. Ad id muneris advocatus *Tortus* Anno 1698. nulli diligentia pepercit, ut Civium desiderio & expectationi responderet, tum publicis lectionibus, tum universi Corporis humani sectione membratim identidem exposita. Antea vero, hoc est Anno 1695. Mutinæ prodierat Institutio Physico -- Astronomica Auditore P. D. *Cajetano Fontana* Clerico Regulari Mutinensi, in qua is

obiter insurrexerat adversus *Ramazzinii* & *Torti* sententias de variis Mercurii motibus in Barometro. Simili conatu contra eandem pugnavit *Jacobus Camerarius* Gottingensis. Verum quia neuter ex iis adversariis Hypothesim aliquam statuerat de hujusmodi abstruso Philosophiæ arcano, & dumtaxat in impugnando Mutinensium systemate tota res steterat; nihil eis repositum fuit. Majoribus animis deinde in controversiam istam invasit *Gautherus Christophorus Schelhamerus* Kiloniensis Dissertatione edita, in qua post multa in Mutinensium opiniones congesta, solutionem demonstrativam, ut is agebat, sibi persequerebat, Problematis Parometrici exposuit. Calamum tunc rursus arripuit *Ramazzinus*, nulloque negotio ostendit, *Schelhamerii* demonstrationem in leves auras resolvere, quippe quæ immensi æquivocatione laborabat, & certissimis Hydrostaticis regulis aperte adversabatur. Qua occasione *Tortus* quoque scholastico stylo non solum ad dejicienda male jacta *Schelhameri* fundamenta se contulit, sed etiam propositis a *P. Fontana* & *Camerario* difficultatibus viriliter occurrit. Idcirco una cum *Ramazzinii* nova lucubratione Anno 1698. edita fuit *Torti Dissertatio Epistolaris altera triceps circa Mercurii motiones in Barometro*.

Italicis Poetis parum æquum se præbuerat *P. Bouboursius* e Soc. Jesu Gallicus Scriptor. Istorum autem tutelam susceperat *Johannes Joseph Ursius* Marchio Clarissimus Anno 1703. edito Libro, cui titulus *Considerationi* &c. Pugnam postea redintegrasse visi sunt Trevoltientes PP. Soc. Jesu. Quamobrem Ursius altero Libro Gallicorum insultum repressit, & pro communi causa commilitones etiam habere decrevit quosdam ex Amicis suis. Tunc *Tortus* quoque expetitus in aciem descendit, & quendam Torquati Tassi insignis Epici Poetæ locum a Gallica censura vindicavit, cum simul ostendens cum honesta Poetarum licentia recte componi, & Philosophicis placitis Aristotelis, Cartesii, & Gassendi omnino respondere. Legitur etiam in Tomo II. pag. 175. Operum ejusdem Ursii a Bartholomæo Soliano Mutinæ typis traditorum Epistola Latina sub nomine *Lazari Augustini Cottæ*. Ejus auctor

(XIII.)

auctor *Tortus* fuit, ut ex autographo adhuc existente, & ex Præfatione ad Ursii Opera, constat. Verum levia hæc fuerunt, ne dicam nulla, experimenta doctrinæ, qua *Tortus* pollebat. Quod ei famam deinde comparavit, eamque grandem ac perennem, uti sperandum est, fuit illius *Therapeutice Specialis*, Opus videlicet, cujus pretium si ex utilitate metiaris, vix æstimare possis. Febres quasdam Periodicas jamdiu animadvertenter vir solertissimus, & in medicam praxim intensissimus, miti aspectu primo procedere, tum repente per teterrimum dolum in malignas converti, ac postremam ægris perniciem adferre. Tunc aut nullum ex Chinæ Chinæ usu præsidium petebant stupentes ac delusi Medici, aut ministrata hæc vulgari methodo, viribus destituta deprehendebatur ad subigendum lethale venenum. Ineluctabilis proinde mors consequebatur. Verum *Torto* in mentem venit, ex quo ejusmodi Febris Intermittentium typum primo acceperant, etiamsi in Perniciosarum pomæria erumperent, Peruvianæ Corticis virtute posse expugnari, dum tamen inopinato febrilis maligni fermenti augmento uberior vis & copia Corticis ejusdem opponeretur. Egregii viri consilium e vestigio felix probavit eventus. Complures deinde sublimis atque infimi subscelli homines certæ mortis faucibus hac methodo erepti fuerunt; eoque res perducta est, ut *Tortus* tot exemplis fretus pronunciare potuerit; Quemcunque hominem a Periodicis Febribus in Malignas delapsis correptum, dummodo xxiv. horæ vitæ ægrotanti supersint, oblatione Chinæ Chinæ nuper memorata Methodo, etiamsi frigidus, anhelosus, ac fere cadaverosus appareat, periculum omne evasurum, & brevi etiam pristinæ sanati restitutum iri. Vulgata jam erat, Civibus nostris gratulantibus, utilissima hæc Methodus; sed minime fines ipsius Urbis excedebat. Quamobrem *Tortus*, ut bene de omnium salute mereretur, eandem literis consignare, illustrare, publicique juris facere in animum tandem induxit. Prodiit Anno 1709. Libri ipsius *Synopsis*, tum Anno 1712. typis Bartholomæi Soliani Liber ipse cum hocce titulo: *Francisci Torti Mutinensi &c. Therapeutice specialis ad Febres quasdam Perniciosas, inopinato ac*

repente lethales, una vero China, China peculiari Methodo ministrata. sanabiles &c. Multa ibi de Corticis Peruviani usu, multa de natura ac varietate Februm Periodicarum, quæ hominem produunt Theorices non minus, quam Praxeos Medicæ scientissimum; sed hæ disputationibus obnoxia. Non illud certe, quod potissimum Libro originem dedit, hoc est lethaliū Fabrium felicissima ac certa curatio. Hoc autem beneficium in universam Rempublicam collatum tanti ponderis reputabat interdum *Tortus*, ut in Literis ad me datis, quas post hanc Vitam Lector accepturus est, pluris faciendum suum Librum diceret, quam innumeros alios de re Medica tractantes. Quod sane ille agebat non ad ostentationem ingenii sui, non cæco sui amore præreptus, quippe modestissimus homo semper fuit, & de se nunquam gloriabundus loquebatur; sed quia rem, uti erat, contemplatus, plus utilitatis e Libro suo agnoscebat emanaturum, quam ex tot aliis Jatrosophiæ Libris de Morborum qualitate, & cura multa tradentibus, sed nihil certi remedii adferentibus. Quid enim aliud Medicorum Ars præcipuum sibi scopum finemque statuit, nisi læsam hominis sanitatem reparare, atque ægros, quantum fieri potest, ab interitu arceret? An id præstent tot systemata, tot disputationes, tot de rebus Medicis atque remediis Commentarii, probe ii norunt, qui Medicinam intime norunt. Atque utinam nemo unquam periret Medicorum & Medicinæ ipsius vicio, qui sine Medicis, Natura ipsa curante, fortasse convaluisset. Chirurgiæ propterea major aliqua ex parte laus est, quod homines certe morituros vitæ non raro restituat; hoc autem de Medicis tot lethales morbos curantibus vix affirmes, si sapias. Hinc habes quanti faciendus sit *Torti* Liber.

Atque is profecto omnium plausu non in Italia tantum exceptus fuit, sed per Germaniam quoque, Galliam, Hispaniam, atque Britanniam. In Galliis celeberrimus *Hecquetus* viso Libro sibi amicitiam *Torti* conciliavit, illiusque nomen non semel in suis Libris commendavit; eum Regia Academia Londinensis in suum Socium adlegit: sunt etiam nobis Literæ Clarissimi *Lancisii*; sunt celeberrimi in Germania Medici *Friderici Hoffmanni*; sunt Me-

dicorum in Valentina Hispaniæ Academia degentium, qui *Torto* tamquam *Hippocrati Mutinensi* gratulantur. Atque ut multos præteream, qui in editis suis Operibus honorificam *Torti* mentionem fecerunt, hoc eodem Anno 1741. dotissimus vir *Paulus Valcarengus*, Medicus Cremonensis, eidem Observationes suas de *Aortæ Aneurismate* dicavit, qui Liber Mutinam delatus *Tortum* jam postremo fato sublatum invenit. Repetitæ insuper editiones *Therapeutices* ipsius tum Mutinæ, tum Venetiis ejus utilitatem luculentius confirmarunt. Attamen, quod sæpe inter Literas usavenit, non defuit, qui adversus laudes a *Torto* contributas Cortici Peruviano in Arenam descendit. Atque is fuit *Cl. Ramazzinius*, antea non semel a me laudatus, qui tunc in Lyceo Patavino Cathedram primariam Medicinæ practicæ suo nomine illustrabat, & An. 1714. (quo etiam vivere desit) Dissertationem edidit *De abusu Chinæ Chinæ ad Bartholomæum Ramazzinium Nepotem*. Ita vero in Remedium hoc tanti usus, tantæ celebritatis apud Medicos, vires ingenii sui exercuit vir ille doctissimus, ut majora inde incommoda, quam beneficia, effluere inde contenderet, ac præne videretur prorsus ejus usum a praxi Medica proscribere. *Torti* nomen in eâ lucubratione minime legebatur: ille tamen præsertim se ibi impetiturum ab amico viro facile intellexit. Ægre autem ferens ejusmodi Remedium, quo nihil præstantius habemus inter pauca, immo paucissima, quæ hætenus ad expugnandas Febres Periodicas Medicina, seu ut melius loquar, divina beneficentia, suppediavit, tanto conatu deprimi, tanta invidia onerari, ejusque abusu unis ferme Mutinensibus Medicis probro dari: sibi silentium imperare nequivit. Jam in sua Therapeutica satis ipse eos improbat, qui febri correptis immature nimis Chinam Chinam ministrant, Naturæ industriam prævertentes, intentam nempe ad noxios humani Corporis humores febrili æstu expurgandos; tum qui sine ulla Febrium distinctione Corticem quoque offerunt, quum Febres ab exordio suo Continentes & acutæ ejus indolis sint, ut numquam ab illo sese edomari ac sisti patiantur. Ceterum non semel inculcarat, Febrifugum hoc ex diuturna experientia sibi notissimum,

suapte

suapte Natura innoxium esse, & tunc etiam quum non prodest, minime nocere. Hæc latius exponere, hæc novis rationibus atque experimentis uberius confirmare, suum duxis *Tortus*, prælo traditis *Mutinae* Anno 1715. *Responsionibus Jatro-Apologeticis* suis ad *Criticam Dissertationem Ramazzinii*. Certamini finis jam factus videbatur, quum ex Vita ejusdem *Ramazzinii* 1717. publicis typis evulgata, & ex *Johannis Jacobi Mangeti V. Cl. Ramazzinio* patrocinantis sinistro de Medicis Mutinensibus judicio, sopiti ignis scintillæ aliquot eruperunt. Hisce primo nonnullis volantibus foliis occursum fuit; deinde Libro edito, cui titulus: *Mutinensium Medicorum Methodus Antipyretica vindicata, sive ad nonnullorum Scriptiones eidem Methodo succensentes &c. Notæ Ferrarantis Ferrarii Mutinensis Medici, collegarum jussu exaratæ: Mutinae* Anno 1719. Nullus deinde hiscere est aulus. Ipse etiam *Mangetus* Anno 1720. literas ad *Tortum* dedit excusatorias & summi erga ipsum obsequii testes.

Porto optandum erat, ut aliis etiam scriptis Medicinam juvandam *Tortus* susciperet; quid enim expectandum non foret ab homine acerrimi ingenii, incomparabilis judicii, & per tot annos in praxi Medica exercitato? Ad hoc idem ego ipsemet amicum virum non semel sollicitaveram; & quum ille infirmitatem Artis, & abstrusas morborum causas, & Medicamentorum ineptiam identidem objiceret: reponebam ego, bene etiam mereri posse de Medicina, qui eosdem defectus prodar, viamque tradat, qua Medicus si non sanare ægrum suis pharmacis certo potest, ei saltem opituletur, & minime obsit. Et ille quidem pollicitus mihi fuerat *Tractatum de Febris continuis acuti generis*, earumque methodica cura principiis simplicibus Naturæ & diuturnæ Praxis Observationibus innixa: cujus etiam fragmenta quædam post ejus mortem deprehensa fuerunt. Sed sive negotiis & cura ægrotantium præpeditus, sive rei difficultate, atque adversa valetudine territus, spem ille meam fraudavit. Fateri quippe non pudet, *Torto* in more fuisse (quod & aliis eximiis Medicis familiare est, immo ne verus quidem Medicus esse quisquam potest, qui secus sentiat) Artis suæ incertitudinem

(XVII.)

nem atque impotentiam præcipue in gravibus plerisque morbis ar-
guere, & nonnumquam etiam ridere. Agnoscebat & ille circula-
torii aliquid inesse cuius Medici munere fungenti, dum ad mor-
bos curandos accitur, quorum vim & pericula fortasse novit, Re-
media non novit; & fingere interea cogitur, se naturæ periclitanti
succurrere, quum tamen ab ipsa una natura, si vires adsint, non a
suis medicamentis, Medicus vitæ necisque incertus, ægrotantis le-
vamen expectet. Præterea quam parum fidendum sit tot Pharma-
cis, quibus integra volumina saturantur, & ægrotum crumenæ,
fortassis etiam salutis, interdum officitur, omnium maxime is intel-
ligebat. Temperare mihi non possum, quin huc inferam *Zorti*
ipsius Carmen in cuiusdam Equi sui mortem.

*Il mio Cavallo è morto. Il poverino
Per soverchia bravura è alfin crepato;
E sol nel suo morir m' ha sconsolato
La perdita di lui, non il quattrino.*

*Egli era bravo come un Paladino,
Spiritoso, galante, e ben formato,
Veloce, agile, docile, garbato,
Che pareva giustamente un Barbarino.*

*Un dolor gli si mosse. Il Mariscalco.
Gli diede un beverone. Allor dissi io:
In sedia io più non vò, ne più cavalco.*

*Ipsò facto crepo. Gridai: per Dio:
Le Medicine alfin (col suo disfalco)
Fanno nel tuo mestier, come nel mio.*

Hæc Zortus ludens; vix enim alium inter Medicos reperisses,
qui ipsam æquaret, nedum superaret, doctrina, perspicacia, & cir-
cumspeditione præsertim in præscribendis medicaminibus, ne incau-
tus unquam perimeret, quos juvare vellet. Propterea Mutinenses
Medicos sigillatim describens, de se lapide aiebat;

*Lancetta, e China China,
O almen poc' altro. Il suo più forte sta.
Nella gran Panacea del Passerà.*

Neque hoc obstitit, quominus in praxi Medica apud nos præser-
tim excellentissimus haberetur. Nam quamvis quid sua Ars possit,

& non possit, probe teneret, ejusque imbecillitatem rotundis verbis non rato fateretur: attamen ad ægros accitus tam accurata consideratione pulsus, symptomata, habitum corporis, oculorum, vocis, & vel minutissimas præsentis rei circumstantias metiebatur, ut fere semper indolem morbi detegeret, & in præfagiendo vix falleretur, & si qua erat ratio sanandi, hanc impigre adhiberet. Qua in re præsto ei semper fuit admiranda ingenii ac memoriæ velocitas; nam ubi perspexerat, quali morbo decumbens premeretur, & quæque ad propositum casum spectantia animadverterat, singulari agilitate mentis illico recalebat, quid in paribus ægrotorum casibus aut secundi aut sinistri legisset, aut sibi vel ante annos plures successisset, ut quid in præsentia agendum videretur, decerneret. Hinc *Torto* fama ingens parva non in Urbe nostra tantum, sed & in aliis regionibus: eaque latius aucta, ex quo illius Therapeutice apud exteros quoque rari viri meritum virtutemque celebriorem effecit. Vacabat ab aliquot annis primaria Medicinæ practicæ Cathedra in Patavino Lyceo. Ad eam Anno 1720, per *Bernardinum Zendrinum* V. Cl. a sapientissimis illius Moderatoribus invitatus est *Tortus*, nihilque præmiorum omissum, ut ad consensum illius animus traheretur. Hæc sane speciosa; sed longe majora oblata ei fuerant Anno 1717. & subsequentibus a Taurinensi Aula. Erat in ea Urbe perquam illustre *Torti* nomen, amici non pauci, inter quos potissimum eminebant aut ex editis Libris, aut ex multa doctrina *Blancus*, *Fantonus*, *Gagna*, *Richa*, *Cicogninus*. Quum vero Victorius Amedeus Sardiniae Rex, immortalis nominis Princeps, nobilem Academiam illam a se excitatam celebri aliquo viro primario Medicinæ practicæ Professore ornare vellet, conjectis in *Tortum* oculis, cujus tum in Theorica, tum in Praxi Medica satis perspectam habebat peritiam, per *Franciscum Simonium*. Medicum Bononiensem præstantissimum curavit, ut eundem ad Cathedram hujusmodi adduceret. Neque tantummodo offerebatur magnificum Exedræ illi adnexum emolumentum, sed & præclarum Protophysici munus, cujus longe lucrosior auctoritas per universam ditionem Subalpini Regis excurrit, & cujus est

Regis

Regis ipsius valetudini præesse. Sed hic tantus lucri & honoris prospectus, uti nequaquam prælaudatum *Simonium* a Bononia, ita neque *Tortum* a Mutina distrahere potuit. Patriam iste suam amabat, in qua non minus quam ruri commodas ædes & fortunas possidebat. Carus erat Duci Raynaldo, Benedictæ Viduæ Ducissæ Brunsvicensi hæc degenti, amplissimo Collegio Nobilium juvenum, & præcipuis Religiosorum Civiumque familiis, quibus omnibus multo cum honore medicinam faciebat. Major profecto alibi captandi lucri spes; sed hæc major quies. Proinde *Tortus* nutantem valetudinem suam, aliaque impedimenta caussatus, oblata munera recusavit, patriumque Cælum hilaris Patavino ac Taurinensi prætulit. Et is quidem ne ejusmodi tentamenta rescitentur, solícite caverat, veritus indignationem Principis, ac Civium querelas. Sed quum nesci quidem impedire potuerit quominus res vulgaretur, ejus constantiæ fideique erga Patriam nemo fuit qui non plauderet, gratique animi signa præberet. Tunc ei Serenissimus Dux nobile immunitatis Privilegium sponte concessit, tunc ipsum Mutinensis Respublica in Medicum Consultorem Magistratus sanitati publicæ præfecti, delegit, decenti salario eidem constituto. Tunc ejus Cathedræ duplicatum honorarium fuit; atque is emeritus Professor pronuntiatus cum facultate substituendi; substituitque *Ferrantem Ferrarium* Medicum, inter discipulos suos ingenii & doctrinæ laude florentem.

Tanto publicæ beneficentiæ favore recreatus *Tortus*, quum non uni valetudinis incommodo jam obnoxius foret, tremulæque præsertim manus exactam, dum ad ægrotantes accederet, pulsus sensationem impedire sibi viderentur: ferme dimisso quotidianæ practicæ exercitio, honestum otium reliquæ vitæ destinavit. Erat illi in Villa Curli ampla domus, aer saluberrimus. Ibi per aliquot anni menses confidebat, otiosam tamen vitam numquam passus. Venatione plurimum vel ab adolescentia delectabatur, corporis etiam exercendi causa. Hanc in senectute quoque continuavit, mirantibus interdum sociis, quia tremente manu is leppores & coturnices exploso tormento conficere posset. Sed quod potissimum

cissimum tam in Urbe, quam ruri, *Tortum* occupabat, copia fuit consulentium de variis hominum morbis. Per universam nempe Italiam vulgata insignis viri peritia in rebus Medicis effecerat, ut ad eum undique veluti ad nostri temporis *Æsculapium* ægrorum & Medicorum Quæsitæ confluerent. Complures hinc natæ *Torto* Medicæ Consultationes, pars Latinis, pars Italicis literis consignatæ. Instabam ego, ut saltem hæc in omnium utilitatem publici juris faceret. Quibus de causis morem mihi minime gerendum arbitratus fuerit, immo heredibus, ne ederentur, in mandatis reliquerit, ex Literis ad me datis, quas subjiciam, Lector accipiet. Anno 1731. quum ex multis laboribus, atque itineribus jussu Principis Parmam susceptis, ut Henrichettæ Estensi, Ducissæ Parmensi Viduæ adisteret, gravem contraxisset æstum, improvise paralyti correptus fuit in Templo Mutinensium Servorum Deiparæ. Delatus in ædes suas, quamquam subtracta vox esset, & offuscata nimium mentis vires, tantum tamen sibi cognitionis relictum fuit, ut oblatum a Medicis speciale illud medicamentum, quod *Goccie d'Inghilterra* appellant, nutibus rejecerit. Convaluit deinde, & quoniam relictum nervorum torporem in dextera corporis parte, Saxolensis luto disiecit, vegetus ut antea apparuit. Æque ac Raynaldo Duci, acceptissimus postea fuit Francisco III. Duci ejus Filio & Successori, atque ab eo insignitus est titulo & munere *Protomedici, & Præsidis Collegii Medicorum*. Eo tamen duntaxat est usus ad tollendos cum sociorum consensu abusus quosdam ab adolescentibus Medicis & Pharmacopolis invecos.

Jam supra monui, *Tortum* a natura compositum fuisse ad Poesin. Magna vis in illo ingenii, mira phantasie vivacitas. Juvenis multis Carminibus lusit, in postremis etiam vitæ annis, quum otio frueretur, in Musarum contubernium rediit, usque adeo ut vel postremo morbo decumbens, vigore mentis numquam interrupto, versus, eosque laudabiles, effunderet. In feriis nihil ex eo vidi, quod mediocritatem superet. At in Satyrico lepidoque stylo cum celebrioribus quibusvis certare poterat. Multa ego id genus vel ab eo audiivi, vel scripta legi, in quibus peregrina in-
ventio

ventio, crebri sales, & invidenda versuum & rhythmorum facilitas. Verum ex his nonnulla vivens ipse flammis dedit. Reliqua Carmina, & quædam Latinæ lucubrationes, aut Epistolæ in Satyram inclinantes, qualis inter cæteras fuit scripta adversus Librum quemdam risu plane dignum, quod Sanguinis circulationem in meridie positam inficiaretur, minime quidem perierunt, sed causæ sunt, cur suis relinquenda sint tenebris. Attamen ne Lectori desit aliquod specimen facietorum illius Carminum, unum juvat adponere, in quo tamen te audire Poetam vera narrantem ne arbitrator.

*Eran passati già due mesi interi,
Che (scacciati i Franzesi) era tornato
Il nostro Duca a' Stati suoi primieri;
E l'avevan di già complimentato
Sin gli Osti, i Cuochi, e il Ghetto de gli Ebrei,
E Brugna, ch'aria in Corte ha di Privato;
Ne ancor comparso era a incensar gli Dei
Il Collegio de' Medici, ma fatto
L'aveano a tu per tu sol quattro o sei.
Quando il Prior considerando il fatto,
Si mise in arme ed in cavalli, intento.
A corregger l'error con public' atto.
E deposto il bisunto vestimento,
Assunse il nuzzial, che suol portare
Per Pasqua, se non fa pioggia, nè vento.
Ez ecco si comincia a rassettare
La triforme parucca, il braghier storto,
Le grosse scarpe, e il picciolo collare.
Distende poi sotto il mante!, che è corto,
Una veste ben lunga, che sul petto
Sta ribaltata in ver l'ocaso e l'orto,
Perchè un boccon di fodra di rasetto
Si vegga accompagnar la sottovesta,
Che fu velluto, ed ora è raso chietto.
Sopra di cui stan come i fichi in resta
Alcuni bottoncelli arsecci d'oro,
Caccianti fuor la rubiconda testa.*

(XXII.)

Per dar poscia al suo volto aria e decoro,
Ricuoopre di farina il crin posticcio,
E uguaglia il pel biondo, castagno, e moro.
Benchè il Conte Ugolin, birbo massiccio,
Con scusa di nettarlo per istrada,
Gliel' andasse sbattendo a riccio a riccio.
Così pulito il bel Prior non bada
D'esser privo (qual suol) de' manizzini,
Perchè loggarli molto non gli aggrada.
Ma presi i Consiglieri a se vicini,
Risolve andar con essi dal Padrone
A tributar i Collegiali inchini.
A questo fin compose un Orazione
Che sotto voce andava recitando
Là verso San Giovanni dal Cantone.
Ma più bello è il vederlo in casa, quando
Nanti un serannin, ch'ei figurava il Duca,
Andava la funzion tutta provando.
Di questo sermoncin preegna la nuca,
Tentò d'aver l'udienza in Corte;
Ma per la prima volta gli andò buca.
Ritornò la seconda, e miglior sorte
Ottenne; ma il lunghissimo aspettare
Al povero Prior fu una gran morte.
Mercecchè avendo voglia di orinare,
Il Fioran lo tenea per lo tabarre,
Nè a patto alcuno il volle mai lasciare.
Perchè (dicea) saria colpo bizzarro,
Che chiamato il Prior, s'avesse a dire:
E' gito a distillar piscia o catarro.
Qui si scaldaro entrambi, e nel ridire
Le ragion lor, sì misero il Cappello;
E l'Uscier venne a farli scoprire.
Ciò fu cagion di un dissapor novello,
Che per non più fallir, disser volere
La cosa concertar tutta a pennello.
In primis il Prior fu di parere
Di star due passi innanzi, e il bel Fiorane
Disse: al pari di voi va il Consiglier.

(XXIII.)

*Indi crebbe la rissa per la mano;
E il Chierici crepava dalle risa,
Attizzandogli insieme, ma pian piano.*
*Fu la quistione alfin così decisa:
Che qual l'avean provata a mezza scala,
La funzion si facesse in quella guisa.*
*Fu parimente stabilito in sala,
Che il Fiorano tacesse, e si sforzasse
Di non gratare il culo alla cicala.*
*E per l'amor di Dio non disturbasse
Il fil dell' Orazion con ciarle o sputi,
Perchè il Prior saria restato in asse.*
*Alzata intanto la portiera, muti
Entraro a capo chino, e il Duca affisse
Le luci in lor, dicendo: Ben venuti.*
*Allora il buon Prior su quel che scrisse
In una carta nel cappello ascosa
Gittò l'occhio furtivo, e così disse.*
*Da che l'armi Alemanne (ob gloriosa
Memoria!) entrar vittoriose in questa
De gli Azi Eroi Metropoli famosa;*
*E che a i Galli troncò l'ali e la cresta
Il Taumaturgo San Geminiano
Col gran Dio de gli Eserciti alla testa.*
*La di cui sola onnipotente mano
Le mura smantellò della Fortezza:
Nudrito ho sempre un desiderio strano*
*Di rallegrarmi a' piè di Vostr' Altezza,
Come ben deve un suddito divoto,
Cui non cape nel cuor tanta allegrezza.*
*Deh perchè mai recise invida Cloto
Lo stame all' Avol mio, gran servitore
Già della Casa, e a Vostr' Altezza noto?*
*Che adesso ei mostrerebbe il suo buon cuore,
E ciò, ch'ei non sapeffe, lo direbbe
Il Padre mio Cugin Predicatore;*
*E il Lettor, che sta in Pisa, anch' ei farebbe,
S'egli qui fosse, un' Orazion stampata,
E a Vostr' Altezza la reciterebbe,*

(XXIV.)

*A me questa incombenza non è data,
 Ma quelle sol d' esporre a nome altrui
 Una succinta ed umile ambasciata,
 Come un Fiume Real si fa con dui,
 O con più Fiumi insiem; così un intero,
 Collegio ancor rappresentiamo nui,
 Che uniti i voti omai del cuor sincero,
 Godiamo di veder ristabilito
 In Vost' Altezza il suo sovrano impero.
 E che (qual fu di Cesar definito
 Nella Scrittura) ciò, ch' è di Rinaldo
 Oggi a Rinaldo sia restituito.
 Così chiuse in Latin; poi tacque; e saldo
 Appena stette il Duca, e sorridendo
 Slargossi in là, come se avesse caldo.
 Poscia ordinatamente rispondendo
 Con benigne e soavi espressioni
 Finì: La vostra Patria a voi commendo,
 Allora in ascoltar que' dolci suoni,
 Fosse per gaudio, o per ardor d'orina,
 Al Prior gocciolarono i calzoni:
 Ona' egli rinculando a testa china,
 Incamminossi verso la portiera,
 Lasciando ivi qualch' orma pellegrina;
 E il Duca: Orsù vi do la buona sera.*

Annum octogesimum tertium vitæ suæ jam attigerat TORTUS,
 quum ad reliqua valetudinarii ac debilitati corporis incommoda ac-
 cessit Hydropisis. Imperterritus ille in lecto jacens mortem intue-
 batur lentis gradibus ad se accedentem, immo advenientes amicos
 festivo, uti semper consuevit, vultu excipiens lepida cum iis collo-
 quia miscebat. Sed nihil interim prætermittebat ex iis, quæ ad
 Animæ suæ curam apud Deum pertinebant. Is enim (fatendum
 est) Religionis & Pietatis Christianæ observantissimus semper fuit;
 neque eorum Philosophorum insaniam sibi imitandam censuit, qui
 illa tantum speculantur, quæ ad nihil credendum perducere possint,
 sed eorum sapientiam, qui speculationes suas ad altius in se stabi-
 lien-

liendam Religionis venerationem solícite convertunt. Propterea a Sanctissimo Pontifice BENEDICTO XIV. cui perspectissimum erat TORTI meritum, ex singulari gratia impetravit, ut sibi adspicienti, sed vix præ surditate audienti, quotidie Sacrum in proximo conclavi celebraretur. Denique Sacramentis non semel anxie expectitis, & rite ac devote perceptis, tandem die XV. Kal. Martias, Anni 1741. finem vivendi fecit. Erat FRANCISCUS TORTUS liberali vultu a natura exornatus, omnibus comis, benignus, humanus. Ejus consuetudine nihil jucundius, quippe qui gravis, quum res poscebat, hilaris in reliquis, promptus & acutus in respondendo, sermonem suum crebris jocis & leporibus, amœnis narrationibus, cavillator etiam festivus, condiebat. Ejus aspectu & verbis mirum quantum recrearentur ægri. Gloriam & laudes sponte oblatas amavit; nulla arte, nullo studio venatus fuit, aut emendicavit. Pecuniæ numquam avidus immo pœnæ contemptor, propterea quod liberis careret, nullam aut exiguam rei augendæ operam dabat, in suum & amicorum commodum provenitibus suis fere semper effusus. Erga quemvis in beneficia proclivis, amicos potissimum omni officiorum genere prosequabatur; acerrimus contra in controversis sive literariis, sive *alterius* speciei, nisi victor numquam quiescebat. Duas Uxores habuit, ex quibus nullam prolem suscepit, scilicet Ersiliam Rubeam Anno 1721. e vivis sublatam, tum Blancam Quatrofratri, quam Viduam, & postremis tabulis Heredem usufructuariam reliquit. Pauperes vero (hoc est *il Desco de' Poveri*) patrimonii sui Hæredes proprietarios decrevit. Tertiam quoque Medicinæ Cathedram in patrio Lyceo institutam suo ære dotavit. Elatum est ejus cadaver ad Eremitarum S. Augustini *Templum*, in quo illius Majores quietis locum invenerant; sepulturæ tamen traditum extra proprium Sepulcrum eo in loco, ubi subsequens Inscriptio, marmoreæ tabulæ commendata a geminis illius amantissimis Discipulis legitur.

(XXVI.)

FRANCISCO. TORTO.
IN. PATRIO. MUTIN. LYCÆO.
PRIMARIO. MEDIC. PROFESSORI.
OB. ADINVENTAM. METHODUM. PROFLIGANDI.
PERNICIOSAS. FEBRES. PERIODICAS.
BENE. DE. OMNIUM. SALUTE. MERITO.
PROTOMEDICO. AULICO.
COLLEGII. MEDICOR. PRÆSIDI.
A. CONSILII. IV. VIRUM. PUBLIC. VALETUD.
REGIÆ. SOC. LONDIN. SODALI.
EX. MEDICA. PRAXI. EDITISQ. LIBRIS.
VIRO. CELEBERRIMO.
QUEM. ANNOS. LXXXIII. NATUM.
MORS. SUSTULIT. ANNO. CH. MDCCXLI.
XV. KAL. MART.
PRÆCEPTORI.
ET. BENEFACTORI. AMANTISS.
JACOBUS. JATTICI.
SERENISS. FRANCISCI III. DUCIS.
PROTOMEDICUS.
ET. CAJETANUS. ARALDI.
IN MUTINEN. UNIVERS. MEDIC. PROFESSOR.
MOERENIES. POSUERE.

Ejus autem solemne Funus ibidem est habitum trigesima post
ejus mortem die, magno Populi Mutinensis concursu. Honoris
caussa interfuerunt Serenissimi Ducis Sorores Principissa, Benedic-
& Amalia; hinc assidebant Professores publici Academiae Muti-
nensis, inde Medicorum Collegium. Sacris operatus est Illustrissi-
mus Julianus Sabatinus Apolloniensis Episcopus; & funebri Ora-
tione laudes celeberrimi Viri prosequutus Bartholomæus Sassarinus,
Congregationis S. Caroli, ejusdemque Academiae, & Collegii No-
bilium Rector, communem mœrorem ob tantam jacturam in Au-
ditorum animis renovavit. Denique idem Sassarinus, & Ferrarius
mihi supra laudatus, ne in publico Gymnasio tanti viri memoria
desideraretur, elogium hoc marmore incisum ibi collocarunt.

(XXVII.)

D. O. M.

FRANCISCO. TORTI.

FRANCISCI. TRIBUNI. MILITUM. FILIO.

PATRICIO. MUTINENSI.

IN HOC. GYMNASIO. ANNOS. LX. PRIMARIO. MEDICINÆ. LECTORI.

ARCHIATRO. AULICO. COLLEGII. MEDICORUM. PRÆSIDI.

A CONSILII. IV. VIRUM. PUBLICÆ. VALETUDINIS.

SOCIETATIS. REGIÆ. LONDINENSIS. SODALI.

ET MEDICORUM. SUA. ÆTATE. FACILE. PRINCIPI.

QUOD. MUTINENSEM. SCHOLAM.

INVENTA. MAXIME. PROFLIGANDI. PERNICIOSAS. PERIODICAS.

FEBRES. METHODO. CELEBRIOREM.

ET. TOTATA. MEDICARUM. LECTIIONUM. CATHEDRA. TERTIA.

AMPLIOREM. FECERIT.

BARTHOLOMÆUS. SASSARINIUS. GYMNASII. RECTOR.

ET. FERRANTES. FERRARIUS. PRIMARIUS. MEDICINÆ. LECTOR.

GRATI. ANIMI. MONUMENTUM. POSUERUNT.

OBIIT. XV. KALEN. MART. ANN. MDCCXLII.

NATUS. ANNOS. LXXXII. M. II. D. XV.

T R E

L E T T E R E

DEL SIGN. DOTTOR

FRANCESCO TORTI

AL SIGN. PROPOSTO

LUDOVICO ANTONIO MURATORI.

L E T T E R A P R I M A.

Perchè non abbia riveduti e dati alle stampe i suoi Consulti.

Tanto finalmente ci avete battuto, gentilissimo Sign. Proposto, che me l'avete fitto nella testa. Non avete più a dire, ch'io voglia più tosto starmene a sbadigliare in Villa, che spendere un' oretta di tempo nel comunicarvi alcuna notizia intorno a gli strappazzati miei Studj, ed a gl' impieghi di mia Professione: cosa tante volte da voi richiestami, acciocchè forse la mia memoria registrata ne gli Annali di qualche illustre Accademia, possa un giorno dopo la mia morte accrescere alla medesima quel discapito, che le avrò recato vivendo. Non avrete dico più a rimproverarmi una tal ritrosia, or che vedrete nel Foglio, che qui congiuntamente v'invio, che siete stato da me puntualmente ubbidito. Ma da che ho speso io l' ora di tempo, che voi volevate nell' esporre alla vista vostra le mie debolezze, mi fo di buona voglia a spendere di più qualche giornata per farvisapere (con patto però, che ancor voi abbiate a spenderne alcun' altra per bene intendere) ciò, che sin'ora non avete voluto capire per lo naturale suo verso; cioè, che la mia ripugnanza a sì fatte cose, non è altrimenti, come voi credete, o mostrate di credere, modestia vera, siccome non è tampoco, come forse crede alcun altro, mera superbia mascherata d' una finta modestia. Per ispiegarvi meglio questo mezzo Paradosso, e per darvi conto ancora d'ogni altra mia simile renitenza, vengo adesso a dirvi il perchè io non abbia mai condisceso alle vostre amorevoli insinuazioni in ordine ad alcune cose, da voi credute

atte

atte a darmi qualche riputazione nel Mondo, sopra le quali avete più volte sollecitata, e sovente rimproverata la mia pigrizia. Volete dunque, ch'io vi dica sinceramente, da buonno Amico, d'onde è nata mai sempre la mia ripugnanza di produrmi in codesta sorta di Letterarie Adunanze, ove possa darli fumo d'affettare o per questa, o per l'altra più comune via de' carteggi, (perciò sempre da me negletti) o per mezzo di qualunque altro simil traffico dell' Erudita Ciarlataneria, un poco di nome? Volete sapere di più, perchè io nulla curante quel poco di credito, in cui forse potrebbe andarmi mantenendo l'esercizio assiduo della pratica Medica, abbia dato, come dite voi, buasi un calcio alla medesima, fin contro le regole della buona Economia, nel tempo stesso, che semprano pur anche accette al Mondo le mie, per altro debolissime, operazioni, secondate talvolta dalla Fortuna? Volete sapere, perchè io non abbia mai di proposito profeguito il mio Trattato delle Febbri continue di caratter acuto? Volete in fine sapere, perchè io non abbia mai voluto riformare nè dare alla luce i miei Consigli scritti qua e là in varj tempi, ed in varie occasioni, cose tutte da voi troppo amorevolmente considerare, o per utili al Mondo, o per vantaggiose alla mia memoria? Eccomi a soddisfarvi, anzi a soddisfare me stesso, con rispondervi a capo per capo, rivoltandone petò l'ordine coll' incominciare dall' ultimo, e poi finire col primo.

Avanti però, ch'io intraprenda a digerirne la serie, mi conviene per mio scarico, e per regola vostra, premettere questa protesta, cioè, ch'io son per iscrivermi con penna libera, senza prendermi suggezione alcuna nel dire tutte le verità, che possono giustificare le deliberazioni da me prese, e rendere compatibile qualche mia passioncella, nata però da non cattiva radice, ma più tosto da un Zelo onorato, ch' altri forse direbbe soverchio. Considero pertanto in voi il carattere di Confessore, in petto di cui depongo quelle verità particolari, che divulgate potrebbero pregiudicare all' estimazione di più d'uno, forse troppo apertamente da me circoferitto, ancorchè espressamente non nominato; lasciando poi alla vostra Saviezza, ed alla vostra Coscienza la libertà di farne quell' uso, che giudicherete convenevole e lecito, principalmente ove facesse d'uopo difendermi da qualche non meritata censura. Premessa seriamente questa protesta, m'accingo a dirvi alla papale, e per lo più scherzevolmente per divertirmi, ma veridicamente per informarvi, tutte quante le mie ragioni. E poichè preveggo, che la Commediola parrà un poco lunga, penso per annojarvi meno di dividerla in quattro Atti, voglio dire di rispondere a vostri quattro Quesiti, tenendo l'ordine retrogrado, ch'io vi dicea, con quattro distinte Lettere, che mi sono prefisso d'andarvi scrivendo, finchè sto in Villa, a tutto mio comodo.

Il Prologo è già finito, incomincia la Commedia, io comparisco in Scena colle quattro Lettere, e questa è la prima.

Io non ho dunque mai ripulito i miei Consigli, sieno gli scritti in lingua Latina, o sieno gli scritti nella Toscana (non parlo del solo ripulimento, che pur ci vorrebbe, della Locuzione, perchè alla finfine ciò sarebbe cosa più di noja, che di fatica) non gli ho mai ripuliti, dissi, nè voluto dare alle stampe principalmente per due motivi. Il primo si è, che avendo gli scritti in risposta di Relazioni mandatemi da altri Medici, secondo che dalle medesime ho potuto conoscere, su qual sistema sieno esse state lavorate nella Teorica, io per guadagnarli più facilmente, e senza controversia l'assenso di que' Medici nelle Proposte, ch'io facea loro in ciò, che riguarda la Pratica, mi sono andato ingegnando d'accomodarmi per lo più a' loro sistemi, e secondo quelli d'adattare al bisogno le Medicazioni, e i Rimedj opportuni, di modo che ora son'andato a seconda de' Umoristi, ora de' Fermentisti, ora de' Poristi, ora de' puri Meccanici, e più sovente di quei dall' Acido, e dall' Alcali, alla forza de' quai bellicosi due Sali è stata attribuita fin quasi al giorno d'oggi dalla corrente de' Medici tanta autorità, ch'io talvolta ho dubitato, se poslano senza l'intervento loro, o senza la loro istigazione azzuffarsi insieme due Eserciti. Avendo io dunque per accomodarmi altrui scritto con incostanza nel Dogma, e con rapporto a varj Sistemi, molti de' quali per altro io tenea, e tuttavia tengo per erronei, o per vani, o per inerti, se avessi a mettere cotai Consigli alla luce, volendoli in oggi, come dovrei, adattare alle mie Idee, mi converrebbe fare una fatica gravosa, che far non voglio, e non adattandoli, passare per un' Uomo da nulla, o molto più debole almen di quel ch'io mi sia.

Per ragion simile, se non in tutto, almeno in gran parte, penso essere avvenuto, che molti Medici di grado abbiano scemato di credito, allorchè hanno dato i loro Consigli alla luce; imperciocchè ancorchè gli abbiano scritti sopra fondamenti teorici da essi tenuti per veri, e non a seconda de' Placiti altrui, ad ogni modo variano tanto alla giornata i Sistemi della Medicina, che in capo a due anni putiscono quelle stesse Dottrine, che poco dianzi ammantate di bel colore di novità ostentavano l'apparenza d'eternità: ed o quante Opinioni nate, ed applaudite per robuste a' giorni nostri, dureranno forse meno della vita de' loro Autori! I miei Consigli adunque anche riveduti e corretti, alcorto correrebbero al pari degli altri, e probabilmente più de' gli altri, la medesima sorte in questo genere. Nel genere parimente della Pratica m'accadrebbe lo stesso, perchè io non farei per mettere in campo Rimedio alcuno, che non fosse stato usato in qualche modo da que' Pratici, che hanno di professione trattato di tutti i mali, giacchè un Trattato appunto de' Morbi di Tizio, di Sempronio, e non dell' Uomo in generale,

nerale, sono le Raccolte de' Consigli, che si danno alle stampe, se pur talvolta alcuno d'essi non è più dell'Uomo in comune, particolarizzato solamente con un N. N. per compire il Catalogo di tutti i mali, che di Sempronio, e di Tizio. Aggiungete, che ne'miei, oltre non esservi Rimedi nuovi, non s'osserverebbe nè meno molteplicità, nè gran varietà ne gli usuali: cosa che infinitamente annoja colla sua quasi uniformità, o simbolearia i Leggitori, e sovente ne scandalizza alcuni di genio amante perpetuamente del nuovo, del raro, e del pellegrino; perocchè non possono essi persuadersi di questa gran verità, che il Medico bene, e con frequenza di successi felici, non dipende dalla pluralità, dalla novità, o dalla preziosità de' i Rimedi, ma dal sapere adoperare a tempo que' pochi trivialissimi, che si sono trovati migliori in pratica, e dal sapere altresì non adoperarne alcuno, quando la Natura è disposta per se medesima al bene, senza voler interromperla ne' suoi meti, nè meno tirarla, o cacciarla per forza, ov'ella andar non inclina. Questo è quello che dà riputazione al Medico; ma per l'appunto è quello, che non si può stampare ne i Consigli, ed è stato certamente quello, che ha fatto esser Medici di grido quei medesimi, a' quali poi ha più scemato, che accresciuto il credito la pubblicazione de' suoi. Fanno più onore al Medico (credetelo a me) dopo la di lui morte gli uomini dal di lui Consulto guariti, che non fa la stampa del Consulto, per cui furono risanati; perchè in quegli uomini maestrevolmente curati, resta almen viva per qualche tempo l'Opera del Medico; ma nel Consulto non resta per istruzione de' gli altri, se non la serie de' motivi, e de' gli strumenti della lor guarigione, che noti sono a tutti: non il Magistero, con cui furono quelli opportunamente adoperati; nel che solo consiste il vero cardine della Pratica. In questo proposito ripeterò qui ciò, che una volta so d'aver accennato nel mio Libro della China China, cioè, che un bravo Falegname, che sappia prender bene le sue misure, farà co' pochi, soli, ed ordinari strumenti dell'Arte sua un bellissimo Scrigno, ed un altro cogli ordigni medesimi, e col medesimo legno appena saprà fare un Cassone da riporvi dentro le noci: ed a chi ben la sapesse, faranno forse stati ambidue ad imparare nella stessa bottega, e sotto lo stesso Maestro. Discorrerela così d'ogni altro mestiere: Ma il mal da che nasce?

Il secondo motivo più rilevante ancora, per cui non mi son'io curato di rivedere i miei Consigli, per darli alle stampe, si è, che di qualche centinaio forse, che ne avrò scritto in moltissime Città o' Italia, e fuori, non credo d'aver'inteso l'esito di dieci, o dodici. Sicchè dir non potrei, come onninamente avrei voluto, a piè di ciascuno: questo è stato l'evento, o felice, o funesto del mio Consulto. Che in tal guisa recando almeno qualche lume, e qualche vantaggio alla Pratica, non mi faria stato grave sull' esempio del Grande Ippocrate di rendermi benemerito dell'Arte, anche col frequente

inter-

intercalare d' un'ingenuissimo -- *Mortuus est.* Non avendo potuto far questo, non ho voluto far nulla.

Avrei qualch' altro motivo da aggiungere; ma mia Moglie col mandato speziale; che ne ha, fa chiamarmi a Tavola; nè io voglio farmi aspettare, nè tampoco trascurar l'occasione, che precipitevole vien chiamata dal medesimo Ippocrate .. Scusatemi perciò, s' io vi do occasione d' esercitar solamente per brive tempo la vostra sofferenza in questa mia prima Lettera, che m' ingegnerò di compensare abbondevolmente il danno, ch' or faccio alla virtù vostra, colla lunghezza dell' altre. A buon conto: e una: Aspettatevi la seconda fra poco.

Qui dovea essere la Seconda Lettera, in cui adduceva le ragioni di non aver proseguito il Trattato delle Febbri Continue di carattere acuto. Ma non si è trovata.

LETTERA TERZA.

Perchè si sia ritirato quasi affatto dell' esercizio della Pratica Medica.

Vengo ora ad appagare la terza vostra curiosità, che è di sapere perch' io mi sia tanto ritirato dall' esercizio cotidiano della Pratica Medica, anche contro le buone regole della propria Economia. Vi rispondo adunque, ch' io sono stato in certo modo necessitato a far questo dalla frequenza de' miei (permetteremi l'usar questa voce senza fare atto oltraggioso alla Crusca) dalla frequenza, dissi, de' miei acciacchi, per cagion de' quali trovandomi impedito, ora un giorno, ora un' altro; anziessendo poco men che ogni giorno obbligato al riposo del Letto, sino all' ore assai avanzate della mattina: ho conosciuto di non potere, e forse di non dovere assumere tutto su le mie spalle il peso di custodire la vita d' un' uomo, con certezza morale d' aver a mancare più d' una volta dalla dovuta assistenza, e in fine di dovere sostituir' alcuno, che poi forse non vorrebbe vestirsi delle mie Idee, per non far la trista figura di Stoppabuco. Per questo motivo in sì fatta materia io non fo più contratto con gl' Infermi, da me solo: appena prendo l' obbligazione d' assisterli in società; come Sigurtà però sempre; non mai come Principale; perchè a dirvela, avend' io fin qui medicato con qualche fortuna, mal volentieri mi metto più all' azzardo di far l' Indovino, per non incontrar una volta a fronte d' una Vecchierella sul finir de' miei giorni la mala sorte, che incontrò il Vate Calcante a fronte di Mopso, che meglio di lui indo vinò di quanti Perchetti era pregna una Scrofa, o di quante frutta era carico un Fico Selvatico; per lo che il misero Calcante perdette presso i Greci tutto quel credito, che s' era acquistato in tanti anni di Vaticinj averati. Proclive per l' appunto ad una simil disgrazia incomincia a rendermi la durezza, quantunque non peranche

eccessi-

ecceffiva, dell' udito mio, la quale, per dir vero, non m'è d'impedimento tanto leggiero per ben medicare, ove io abbia da offervar la voce d'un Infermo aggravato, per cavarne talvolta indizi e prefagi, e dove io abbia a ben rilevare la connession de' difcorfi, e per fino le tronche parole, in cafo d'oscure fopetti di qualche alienazione di mente, oppure ove fia d'uopo distinguere in modo particolare qualche baffo e profondo fubbollimento di Catarro nel petto, o che fo io: cofe tutte, che per mezzo de' domeftici dell'Infermo, fovente rozzi, o confusi, non fi poffono abbaftanza comprendere dal Medico, quanto almeno bifognerebbe. E però veggendomi i io far talora la comparsa d'un'uomo mezzo ftolido, quando fon coftretto a chiedere altrui ciò, ch'abbia detto in baffa voce l'Infermo, o quando mi vien'egli ftambamente ridetto da un fervidore di cafa nel più alto tuono dell' -- *Ite Miffa est* -- mi viene una rabbia tale, che poco manca, ch'to non lavi allora l'onta mia col liquore. che ftillarono le reni del fuo Padrone.

Ma poichè fiamo fu le baje, voglio dirvene un'altra, che non è poi baja in tutto, bench'io ve la porti in ifcherzo; anzi è una di quelle ragioni, per le quali volentieri m'attengo dal medicare anche foprachiamato all'altrui cura. Non medico io adunque, come una volta, per la nofta Città, non tanto pe' motivi addotti di fopra, quanto perchè in effa parlando medicamente non vi fono più mali, o fe pur ve ne fono, non fono almeno più quelli, ch'erano a' tempi addietro. Mi fpiego: una volta in occasione di confultare fopra qualche malato, il Medico informante, narrata la Storia e gli accidenti della malattia, diceva; *quefto a mio giudizio è il tal' male, la cui fede unicamente, o principalmente (fecondo il cafo) io la congetturo nelle tali vifcere, o nella tal altra parte*; e a tenore di tale idea giuftificava la cura da lui fatta in paffato, e cavava le fue indicazioni per l'avvenire. Adeffo vedendo io, che i noftri Medici per lo più non badano a riconofcere le parti affette, nè battezzano con alcun nome le malattie, ma le confondono colle credute lor cagioni, pare a me, che i mali de' tempi andati più non ci fieno, o che non fieno più quelli, ch'erano allora. In fatti quando informano qualch' altro Profeffore, diranno effi per cagion d'efempio: *Quefto Signore ha un acido eferbante nel fangue; Queft' altro vi ha una foverchia vifchiofità, che impedisce il libero corfo, ed il moto circolare del medefimo. Queft' altro poi l'ha d'una refiftenza così densa, che la fteffa materia non può penetrare per entro i globoletti di lui. Quefto ha fpoffate le fibre de' folidi, sìchè nor reggono all' urto d'fluidi, ne' hanno il moto oscillatorio convenevole al mantenimento dell' equilibrio de' medefimi. Queft' altro patifee un'efaltazione di bile sfrenata, che fuscita fermentazione diaboliche, trasporti alla tefta*, e che fo io. Ma in buon' ora, che male hanno eglino codefti Signori? Afma, Tifichezza, Paralifia, Podagra, Difenteria, o qualch' altro più difperato male? giacchè fotto codefte voftre genera-

neralità potete comprendere tutti questi, ed ogni altro male, se così vi piace. Battezzatelo dunque una volta con qualche nome secondo il vostro intendere, o dite almeno, come l'hanno chiamato a' suoi giorni i Maestri dell'Arte, che vedremo poi s'egli sia prodotto dalle Cagioni, che mettete alla prima sul Tavoliere, e se da esse sole, o se insieme da altre più particolari, e più prossime; ma a questa positiva determinazione mai non si viene, per non inciampare. Per questo s'inciampa poi nella cura, e si danno talvolta Rimedi anti-isterici, od uterini, per curare un'Ernia intestinale, intesa benissimo per tale da altro Medico al solo sentirne la Relazione senza vederla, ma dal Medico curante nè intesa, nè riconosciuta col tatto, ma presa confusamente per un' dolore indeterminato, misto di Colico, e di Matricale, sgridando poi anche il Chirurgo, perch' abbia riposto per carità l'Intestino, e liberata dall'orlo della fossa l'Inferma. Per la stessa disattenzione al tatto si prescrivono per mesi interi (chi il crederia?) i Rimedj, che sogliono usarsi nella Colica, quando il male consiste nella slogatura del Femore per una caduta: il che tosto poi vien conosciuto, e messo in chiaro dal Medico soprachiamato. Per cecità consimile in una suppressione di Menstrui lunga e confermata di Donna nobile, avente già il color Cachettico sul viso, ed il gonfiore edematoso ne' piedi, si ardisce di rigettare l'uso d'Rimedj Marziali, intrapresi con tutta ragionevolezza da altro Medico, ed al fine con esito felicissimo adoperati; e col vano supposto di segnalarsi con Paradossi nella stessa Pratica, si sostituisce loro per 25. o 30. giorni tre Libbre di Siero ogni mattina. Nè si ha rossore, quando s'è convinto alla prima prova di sì majuscolo Scorbione, di volerlo calzare per via di ridicole stracchiature coll' autorità d'Ippocrate, o di Mar.

Per lo contrario si sprezzano, co' immaginazioni ipocondriache le Soffocaioni, e le notturne difficoltà di respiro, che obligano a balzare dal Letto, quando la scarfezza, ed il rossore delle Orine, e la gonfiezza bottacciuata dell'estremità mostrano, che l'Idropisia del petto porta l'Infermo visibilmente al sepolcro. Per lo disuso abituale parimente, per cui non si vuole, o non si sa investigare la natura de' Mali, si giugne a segno di non voler nemmeno ascoltare, anzi di sprezzare positivamente gli avvisi di chi preveda opportunamente un minacciato Letargo in Febbre non considerata, se non per Cronica, o di chi tema il precipizio d'una Punta coperta, poco o nulla apprezzata in Soggetto illustre; poi si fanno le meraviglie dell'altro Mondo, quando arriva il torrente addosso; nè si ha vergogna di dire a quel medesimo, che ne aveva dato l'avvertimento: *Chi mai l'avrebbe pensato?* Questa esclamazione però non arriva noua, nè muove a sdegno, ma più tosto a riso, chi è avello a sentirsi proporre per Rimedj pellegrini, e per tolti da Cratone, o da altri quei stessi, che fa d'aver'egli uno, o due anni prima, insegnato a quelli, e dettata loro sin la Ricetta, perchè non errino nell'esecuzione. Ma poco

poco importa a gli uomini onesti la privata ingratitudine altrui, purchè ne risenta comodo il Prossimo; importa loro bensì il dover vedere, o sentir tutto giorno, senza potervi metter riparo, le stravaganze, che succedono, e conoscere che succedono principalmente, perchè non si bada bene ad esaminare, e stabilire il Male qual sia, ma arrestandosi sopra spezioni generali, si va buttando di qua e di là, e si procede senza Metodo, e con andamento analogo a più Morbi; ma sovente opposto a quello, che si prende a curare, senza averlo capito.

A tutti veramente possono accadere, ed accadono talora impensate disgrazie; ma Granchj della grossezza accennata non sogliono prenderli in vero, se non da quegli; che si vergognano di visitare la parte affetta, o visitandola non ne fanno la natural positura, come anche da quelli abbagliati dal primo barlume d'un segno equivoco, nulla si curano d'internarsi nell'esame de gli altri Fenomeni congiunti, per poter formare l'Idea positiva della natura del Male, e dire: *questo è il tal Male; il di cui pronostico è questo, e questa dovrebbe esserne la Cura.* Di qui avviene, che quando vedono qualch' altro Medico accertare nel pronostico meglio di loro, dicono ch'egli è fortunato, o pure scaltrito nel presagire, quando l'accertare nel predir l'esito nasce dal solo accertare nella natura del Male, conosciuto il quale ogni Libro insegna anche a' principianti il dire, se probabilmente l'esito abbia ad essere felice, o funesto, o pure s'egli sia di sua natura incerto. Ma chi, senza formare Idea determinata, va misurando a giornata le febbri, e ne' primi giorni prendere per un' Effimera, poi ne' susseguenti per una mite Terzanella doppia una Febbre da mortalissimi accidenti attorniata, non ha ragione di dar nome d'uomo meramente fortunato nel pronostico a chi conoscendola al primo tatto, incalzi con sollecitudine proporzionata al pericolo l'amministrazione de' Sacramenti, o a chi conoscendo il carattere pernicioso d'una Febbre Intermittente, ne sappia predire il precipizio, nel mentre ch' altri sta spensieratamente aspettando il beneficio alterno delle buone giornate, ch' avriano a venire, se la morte non preoccupassà il venir loro. Ci vuol' altro poi dopo tali enormissimi Schicheroni, ci vuol' altro, dissi, che mettersi addosso un ridevole timor panico, e senza ponderare giustamente il valor de' Sintomi, spropositare ugualmente nell' opposto, ed ordinare il Viatico in una Febbre di non veduta, o non conosciuta Resipola in una gamba, o pure soffocar nelle fasce una Terzana salutare e benigna, per un poco di mal di stomaco nel principio, o per un poco di riscaldamento di testa nel vigore dell' accessione.

Ma riassumendo il proposito del costume, che hanno alcuni Medici di non nominare quasi alcun male con alcun nome, quantunque ciascheduno abbia il suo da tanti Secoli: debbo soggiugnetvi, che codesta infezione s'è trasfusa per consenso, o per contagio anche ne' poveri, e semplici Infermi, i quali

quali adottorati nel mal' uso, non fanno più dire, dove lor duole. Vi farò ridere, se di cento casi similissimi, che mi saranno accaduti, un solo ve ne racconto. Fui, non ha molto, tichiesto di consiglio da uno, che meco dialogizzando, come sentirete, si persuase d'informarmi eruditamente d'un male, che pativa, e favellommi in questo modo. Signore, io dello Scorbuto nel Sangue. Me ne dispiace, rispos' io; ma che indizio avete voi di questo carattere Scorbuto nel vostro sangue? Forse avrete delle macchie livide per la vita, qualche corrosione di gengive, qualche uscita di sangue dalle medesime, o da altre parti anche insolite del Corpo; non è egli vero? Non già per grazia di Dio: non ho alcuna di queste cose, soggiunse egli: Dunque ditemi l'incomodo positivo, che ne provate. Oh può ben ella immaginarsi, or che le ho esposto il mio male, che cosa prova uno, che abbia lo Scorbuto nel sangue, come ho io, Ma pure, soggiunsi, ditemelo voi, perchè molti e diversi in diverse persone sono i caratteri, e gli effetti dello Scorbuto; ne' io posso immaginarmi quelli della vostra persona, se non me li narrate. Per dirla, questa cosa mi dell' inquietudine, perchè mi dicano tutti, che lo Scorbuto nel sangue può cagionare col tempo cattivi effetti, ed in fatti io pur troppo sovente li provo. Ed io perciò vi dimando, che cattivo effetto voi ne sentite adesso. Adesso veramente non sento quel gran male, che ho avuto alle volte: ma il mio Medico mi ha sempre detto, che questo Scorbuto malandrino, che ho nel sangue, è la mia rovina. Un malanno che vi colga, stetti per dirgli; Io non cerco cose che dica il vostro Medico; cerco dove vi duole, e dove vi è doluto, quando avevate quel gran male, che voi dite di avere più d'una volta sofferto. In quanto a questo, certo che ho avuto dolori atrocissimi per questo Scorbuto traditore, che me ne ritorderò in tempo di mia vita. E bene in qual parte avece avuto questi dolori? Da per tutto. Nella Schiena, ne' Fianchi, nel fondo del Ventre, nello Stomaco, che so io; e ne ho avuto molti e molti attacchi, anzi il Medico, che mai non avea forse voluto affliggermi, perchè mi vuol bene, finalmente una volta arrivò a dirmi, ch' erano dolori partecipanti dello Scorbuto, per lo Scorbuto appunto, che ho sempre avuto nel sangue. Avete voi in quel tempo avuto vomiti? Signor sì. Di maniera più tosto acida? Signor sì. I dolori erano eglino principalmente a' fianchi, alle Reni, e sotto le costole? Per l'appunto. Facevate voi allora urine sottili, o torbide e grosse? Di tutte le sorti, Signore. Avevate voi ardore alcuno, o difficoltà nell' orinare? Assai; ma sapete meglio di me, che questo è il consume dello Scorbuto nel sangue, ed io pure l'ho imparato a mie spese, oltre l'avermelo insegnato il Medico. Bene; avete avuto un valente Maestro (m'intendo d'alludere al vostro Male) ma ditemi: Quelle urine torbidastre deponevano elleno poi alcuna feccia, o qualche sabbia nel fondo dell' Orinale? Canchero, e di che sorta; anzi alcuna volta de' Calcoletti, ch' chiamolli allora con suo stupore il Medico, cioè certe minute pietruzze indurate col calore, e dall' acido de Scorbuto, che coagulò le materie tartaree (non so se dico bene, come disse il Me-

(XXXVII.)

dico allora) in quel modo, che naturalmente si tartarizza dall' Acido occulto la feccia del vino nella Botte. Benissimo: usciti poi que' Calcoletti, m'immagino, che siate stato bene, non è egli vero? Sì Signore; ma resta tuttavia lo Scorbutico nel sangue, che dicono mi può far di nouvo le stesse burle. Può essere veramente che sì, conchiusi io. Gli accennai nondimeno per qualche precanzione del dolore Nefritico ciò, che credei potergli essere profitteuole, secondando però la sua credulità, con dirgli, che il metodo da me prescrittogli, era diretto a correggere al possibile lo Scorbutico carattere impresso nel di lui sangue, a fine di tener in tal guisa lontano, o almeno di rendere più mite il dolore, e men frequente, e men forte la generatione de' Calcoli. Così ridendo tra me stesso con tutta la flemma mi passai questa, che avria potuto seruire per soggetto d'una Farsetta a Moliere; ma non così potrei passarvene cert'altre in pratica, se continuamente l'esercitassi. E specialmente non saprei passarvene una, la quale effettivamente mi muoue la bile, ed è quella di vedere, che non formandosi Idea distinta e giusta delle varie spezie di Febbri, che pur ci sono, e sono tra di loro infinitamente diverse, ma considerandosi elleno quasi tutte a mazzetto senza distinzione veruna, s'urta comunemente e vergognosamente in questi due scogli. Uno si è di non dare la China China, ov' ella è necessaria, per esempio in una Febbre Intermittente Perniciosa non conosciuta per tale, o in una pericolosa Comunicante presa erroneamente per una vera Continua, perchè l'Infermo con essa continuamente febricità, quasi che non sieno due cose infinitamente tra se diverse, benchè da taluno non mai capite, cioè l'aver continuamente la febbre, e l'auere la febbre Continua; distinzione onninamente pratica, e tale, che chi ben non l'intende, non farà mai buon Medico in vita sua. L'altro scoglio più frequente più scandaloso, e più comune è il darla indifferentemente e farne tumultuariamente uno scialacquo sterminato in tutte le Febbri, anche in quelle, che non ne abbisognano, e che non ne ammettono profitte volmente l'uso, e similmente in ogni tempo, anche in quello, nel quale il fermarle può sovente esser mocivo. Cresce ulteriormente in me la bile al veder cadere quasi abitualmente in quest'ultimo errore quegli principalmente, che in altri tempi m'hanno avuto a mangiar il naso sul volto, quand' io loro la proponeua ne' casi bisognevoli, e ne' tempi opportuni. Va finalmente all'eccesso la mia secreta indignazione, allorchè sentò propormela, ed inculcarmene strepitosamente l'uso ne' casi appunto, e ne' tempi improprij, da taluno, che forse non molti anni prima avrà voluto più tosto lasciar perire un' Infermo, che dargli un tal Febrifugo da me proposto per unico Asilo di sua salvezza. Non ho io dunque ragione, se per fuggir l'occasione d'altercare nella mia vecchiazza con chi non ha in testa i buoni principj dell' Arte, mi vado schermendo, e ritirando più che posso dal medicare, a fine di non

avere a disturbarmi nel mio interno per stravaganze cotali? Egli è vero ch'eleno sono state tutte da me prevedute, anzi da me presagite in più d'un luogo del mio Trattato; ma ciò che ha giovato egli? Dirò di vantaggio: che ha giovato d'aver'io istituito a questo solo fine un' interno, e prolisso Capo (ed è il Quinto del Quatto Libro) per render ben cauti i Medici a non fermare così per poco colla China China il corso delle Febbri, spesse volte tanto più depuratorie, quanto più impetose, mettendo loro sotto gli occhi la gran differenza, che corre tra lo spontaneo scioglimento d'esse Febbri, e l'improvviso supprimerle senza positiva necessità? Dio buono! Non hanno eglino veduto almeno quanto, ciò non ostante, abbia avuto che dire contro di me il defunto celebratissimo Ramazzini, che intento a detestare un tale abuso, lasciò trasportarsi dal soverchio fervore a condannarne fin l'uso più regolato, e più cauto? Meglio era forse, ch'io confutassi più freddamente le opposizioni di quel Valentuomo, per non dire ch'io lasciassi correre senza risposta il suo abbaglio, perchè almanco avessero qualche rimorso del loro inconsiderato operare quelli, ch'erano sì fattamente per abutarsene. Tuttavia non fo pentirmi d'aver detta la verità: nè voglio già per questo far come quel mal morigerato Predicatore, cui rincrebbe d'aver predicato troppo bene, perchè troppo ne rimase compunta l'Amica sua; non è però che non m'increpca il veder nascere dal buon seme, ch'io gettai, tanta Zizania. E poi non volete, ch'io, avendone tant' altre giste ragioni, mi vada scansando quanto mai posso dal Medicare anche per questa? Vi confesso, che se mai da qui avanti mi sentissi maestrevolmente proporre, come alcuna volta m'è accaduto, la China China, dove, o quando la conoscessi inopportuna, non avrei più la sofferenza, che ho' avuta allora, né nemmeno quella, ch'io aveva, quando ne veniva tempo fa rigettata indebitamente da altri la mia proposta; imperciocchè m'era più facile il sopportare in quel tempo proposte o ripulse ingiuste da chi non ne conosceva, o non ne credea l'intero vigore, che non mi sarebbe il tollerare adesso d'essere importunato a darla intempestivamente da taluno, cui sapessi d'aver'io insegnato, sto per dire colla sferza alla mano, di bene adoperarla. Compiangerò più tosto, ma stando, come suol dirsi, alla finestra senza dir nulla, lo scialacquo inutile, e forse talora nocivo, che si fa di sì prezioso Rimedio, e sì prezioso in vero, che se mai per nostra disavventura ci venisse egli meno, resterebbe un mezzo Cadavero la Medicina.

Voi forse non vi persuadete sì facilmente, che in Modena, ove mi riuscì tanto difficoltosa l'introduzione del mio Metodo di curar le Febbri Perniciose Intermittenti, o Comunicanti colla China China, abbia potuto andar serpendo l'abuso contrario, in guisa, che non ostante l'aver'io date le avvertenze più circospette per tener la Barca in mezzo a i due Scogli detti di sopra,

sopra, coll' approvazione universale della Repubblica Medica, possa esservi alcuno, ch'abbia il coraggio d'opporli alle limitazioni ragione volissime, ch'ivi ho fissate, per metter freno alla preveduta intemperanza d'alcuni, e quel ch'è peggio d'autorizzare in faccia mia il proprio scialacquo, col prenderne tutto il motivo dal medesimo mio Trattato, e pure ella è così. M'è accaduto di trovare (lo credereste) chi citando me contro me, ha pretesodi convincermi, che sia ragionevole il dare la China China a' Tisici già consumti, ad Idropici, ed a simili altri malati incurabili, come anche in tutti que' Morbi, ne' quali non si vedono giovare i soliti loro Rimedj, al che non potendo io acconsentire, m'è convenuto in fine sentirmi dir sul mostaccio: *Non siete voi quello, che tante volte avete detto nel vostro Libro, che la China China è un Rimedio affatto innocente? Perchè dunque non potrà ella sempre tentarsi? Se in questo avete delle Limitazioni da suggerire, o pretendere tuttavia d'averle indicate, dovete immediatamente soggiungerle in que' luoghi medesimi, ove avete piantata la prima massima, e non dare occasione a chi legge di poiarsi ingannare sul detto vostro.* Immaginatevi voi, che mi conoscete, Signor Proposto, se allora mi subbolliva nel ventriglio il pignattino della bile; pure con tutta la flemma a me possibile così risposi a chi mi fece questo rabuffo: *Io ho detto, egli è vero, in più luoghi del mio Trattato; l'ho detto nella mia Apologia, lo ratifico tutt' ora, e meco lo confermano quanti Autori ho io portato in tal proposito, che la China China è un Rimedio di sua natura innocentissimo; e per convincere quegli ostinati Umoristi de' tempi addietro, de' quali non è peranche estinta, tutta la razza, ho dimostrato, ch'ella non ha niuna qualità sensibile in eccesso; che d'occulte non ne ha altra, che la Febrifuga. Che non ne ha di Vene- fiche, o di Narcotiche; ch'ella non fissa gli umori, come una volta acerrimamente m'opponevate voi stesso, ch'oggi la daresti, ove altri la rigettano, e la da resti solamente, perchè ella è Rimedio Innocente. Ho detto in oltre ch' elle non fa spargere il fiele, non fa diventare Idropico, non fa cadere Apopletico, non fa tornare le Febbri assai più gravi, o più pericolose delle prime, in somma, ch'ella non è quel Rimedio superstizioso, o Diabolico, che l'hanno dipinta, e diffamata alcuni Scribillatori, e Medici del Secolo passato, a' quali ha poi chiusa la bocca, e spuntata la penna l'universale costante speranza in contrario, per tacere, e non rigetere quanto m'è occorso di dirne nel rispondere a ciò, che troppo roneamente ha opposto in questi ultimi tempi contro di essa il buon Ramazzini; e finalmente ho giurato col Bado, col Mortone, e col Sydenham (i quali pubblicamente prima di me hanno fatto lo stesso) di non aver mai osservato, che di tanti, a' quali l'ho data; abbia ella fatto nocimento ad alcuno. O pensatavelo, se dando io in questi incontri, quando più procurò d'allontanarmene, voglio poi andarne in traccia, e cercare il Boja, che mi frusti. Troppo conosco la calda mia tempra, alla quale se voglio lasciar le redini, ne patisce la Prudenza, e se*
voglio

voglio ritrarle, ne patisco io; sicchè il minor male si è lo sfuggirne al possibile l'occasione.

Non mi beffate no Signor Proposto, perchè io non so essere flemmatico come voi. Già so, che anche adesso mi ripeterete in cuor vostro il solito Intercalare, e mi dite: io non niego, che non abbiate qualche ragione, ma fratel mio caro, in capo all' anno vi torna poi ella a conto codesta vostra disdegnosa ritiratezza? Non mi toccate di grazia, vi repplico anch'io, mai più questo tasto, se non volete farmi incorrere nella taccia, che diede Platone a quel Filosofo, il quale con fasto scandalosamente maggiore, calpestava il fasto di lui. Voi pure mi conoscete, e perciò potrete nello stesso tempo aver conosciuto, che l'Interesse non è esca bastante per redarmi grato ciò, che non è di mio genio. Dovrete più tosto addurmi il motivo della Carità verso il mio prossimo, se non foste persuaso, che dove trattasi di Carità, professo tutta la prontezza (quand' io possa) nell' esercizio dell' Arte: ove poi trattasi di profittar nella borsa, lascio quest' utile a chi lo vuole; nè credo allora di mancare alla Carità; perchè non ho tanta persuasione di me medesimo, ch'io mi creda Artesice necessario nella mia Città; massimamente in una Professione, in cui i buoni successi sono sovente opera della Natura, più che dell' industria dell' Arte. Se dunque voglamo ridurre la cosa al punto Economico, che mi toccate, sentite anche sopra di questo la mia ragione. Io veramente non ho molti beni di Fortuna; ma questi, o soli, o con poc' altro d'accessorio bastano al mio conveniente bisogno: non ho Figli, nè altri che (come ben sapete) si renda degno di veruna mia beneficenza; per chi dunque, quand' anche potessi, ho io a faticare? E poi siccome non son mai stato avido di guadagno, anche quand' io qualche poco più ne abbisognava, con qual coraggio vorreste, ch'ora mi mettessi in concorso, ed alle mosse per guadagnare un Pallio di 50. 60. Doppie di più all' anno, dopo essermi dispensato dal guadagnarne ogni anno appunto, stando semplice mente a sedere, uno di mille e cinquecento per lo meno, unito a gradi onorifici, e tali da far mutar condizione ad un povero Galantuomo, qual' io mi sono? Bisognerebbe ben, ch'io fossi della dolce taglia del Piovàn Bietolone, che ricusò d'esser Vescovo, per non aver la suggezione di benedire i Calici, e le Campane; e poi s'acconciò per Sagrestano nella Chiesa di tutti i Santi, ove ogni giorno stoffinava i Calici, e sonava le Campane a Festa. Eh via discorrete mi d'altro, che di questo non voglio sentire a parlarmi, Sevitor vostro. E tre.

LETTERA QUARTA.

Perchè non abbia data facilmente mano per essere aggregato ad insigni Accademie.

Siamo finalmente alla quarta ed ultima Lettera, più libera, e più ardita di tutte l'altre. Risguarda ella quello, che fu il primo de' vostri Questi, cioè certa mia non curanza di glorie non meritate, e per questo vane, anzi certa mia positiva avversione al mendicar fama alcuna per via di Negozi, di Maneggi, o d'affettate Aggregazioni ad insigni Accademie, o ad altri simili Constituti. E qui adesso viene il buono, Signor Proposto mio caro. State-mi ad udire; ma con patto, che aspettiate d'aver letto tutto, prima di scandalizzarvi di me. In primo luogo vidico, ch'io non voglio sforzare le genti, ad avere di me quell'Estimazione, ch'io non mi sia in qualche modo meritata colle mie qualsivieno operazioni, favorite però dall'assistenza del Cielo. Di queste adunque ne ha da giudicare nel gran Teatro del Mondo, senza la violenza de' Panegiristi ad ulatori e parziali, la sola naturale persuasione, che abbiano del valore di esse le Persone, o per sapere, o per isperienza capaci di giudicarne. Fra queste ultime intendo di comprendere il Popolaccio medesimo, che può averci la sua parte anch'esso, in quel modo, che del valore, e della qualità d'un'Opera Scenica s'appartiene il vero Giudizio al sentimento uniforme, che n'abbia tutto il complesso, per altro ineguallissimo, de' gli Spettatori, e de' gli Ascoltanti di essa.

Vi dico in secondo luogo coerentemente a questa mia Massima, ch'io non mi curo di procacciarmi alcun nome per le strade antidette, perchè (guardatevi Signor Proposto, ch'io sto per dar fuoco ad una gran Bomba, che potrebbe ammobarvi col fumo, di cui la vostra dilicatezza la troverà forse ripiena) non mi curo, dissi, di procacciarmi alcun nome per le strade antidette; perchè senza tante Arcigogole, fin che son vivo, io mi contento di quel poco di credito, in cui nella mia Professione mi ha collocato il mero favore della Fortuna, sia per la soventemente avventurosa veracità de' presagi, o sia per la non men frequente Felicità delle Cure, forse per essermi spesso volte incontrato in quegli Infermi, che, quantunque aggravatissimi, non avevano per buona lor sorte assolutamente a perire. Dopo la mia Morte poi a me basta, che il mio Nome rimanga col carattere d'Uomo Onesto: che per altro poco mi cale d'esser'annoverato fra Letterati, o fra valenti Medici. Pure se ho da confessarvi con ischiettezza la verità, anche rispetto alle cose Letterarie della mia Professione, arrivo quasi (sospendete di nuovo, vi prego, sino al fine di tutta la Lettera il condannarmi di soverchia Jattanza) arrivo quasi a presumere d'essermi avventurosamente abbattuto di scoprire, e di comunicare al Mondo in iscritto, benchè senza fondo di vero sapere: cosa (do fuoco adesso alla Bomba) per cui spero di lasciar qualche non in tutto dispregevole

gievole memoria di me, lungi dall' aver avuto certamente a questo la mira, ma solamente al publico bene. Se dunque ho ritrovato casualmente entro la polvere d'una via pubblica, ove tant'altri camminano, una gioja da essi non veduta, la quale mi fa ricco abbastanza: perchè ho io da andare accattando un tozzo di pane per Limosina da questo e da quello? Ma piano, Padron mio (vi sento dirmi) se vi siete protestato sulle prime di voler riportarvi in tutto e per tutto al giudizio del Mondo, aspettate, che dicano gli altri il pregio del vostro ritiramento: che il dirlo non istà bene avoi, quand' anche ne parliate con qualche verità. Per questo appunto (vi rispondo io) che voglio rimettermi interamente al giudizio del Mondo; ho detto a voi solo schiettamente la ragione, per cui mi ci voglio rimettere. So ancor'io, che bene a me non istarebbe il dire cotal ragione a tutti, od a certuni ancora; ma perchè non pos'io dirla confidentemente a voi, come a mio Confessore, chiedendo vene nell' istesso tempo l'Assoluzione come faccio, s'egli è peccato? Bontà di Dio! non s'ha da poter svelare con libertà, purchè segretamente ad un' Amico Savio il concetto anche favorevole, che s'abbia delle cose sue, senza offendere la Modestia, quando certamente si fa di dirne puramente il vero? Non niego, che modo più lodevole non fosse il parlar sempre bassamente e con umiltà delle proprie produzioni, se ciò si facesse per vera virtù; ma io trovo, che codesta in tutti, o quasi in tutti è una mera affettazione, perchè chiunque mette qualche sua cosa in pubblico, non la può creder cattiva, o debole, 'come la predica. Quanti mai parlano umilmente delle stesse vere loro inezie, solo perchè altri le esalti, mercecchè le credono cose grandiose in lor cuore? A codesti tali se per avventura da un' uomo libero venisse accordata per vera l'abbietta loro Asserzione, cosa ne direbbe mai l'affettata loro Modestia? Oh che smanie? Che storcimenti? Che grugni? So bene, ch' io potea sperare da voi in opportune occasioni una piena giustizia a quel poco di buono, di cui sembra ch'io vada tronfo e fastoso, senza nausearvi, come forse faccio, colla mia profunzione. Ma Dio buono, se volete farmi o Giustizia, o Grazia, lasciate dunque, che almeno v'informi, perchè altrimenti nè voi forse, nè alcun' altro farà una riflessione, che per una parte e me sembra vera, non meno che forte; e per l'altra non è tanto facile a farsi da tutti, ma solamente da' Medici, molti de' quali non vorranno, ed alcuni non sapranno farla: Sicchè molto meno potrete farla voi, s'io non ve l'addito. Additata poi, ch'io ve l'abbia, abbruciate subito questo Scartafaccio: e s'ella v'entra senza farne me Autore, fatela vostra, per valervene contro qualche mio Detrattore, o per giustificarmi della mia freddezza, o non curanza d'entrare nel fumoso Letterario Commercio. Che se per disavventura ella non v'entra, mettetela a monte, che nell'uno e nell'altro modo resterà tra voi e me sepolta e compatita insieme, come spero, questa mia debo-

lezza

lezza. Merita ben' ella forse il vostro compatimento, se non per altro, almeno per esser questo il mio primo Delitto in questo genere contro la Modestia, Virtù che ho trovata sin' ora utile per l'altro Mondo più che per questo, nel quale ella a me per lo più è riuscita o dannosa, o incomoda, essendomi succeduto più d'una volta, che l'aver'io attribuito per Modestia, od accordato con simile connivenza all'indiscreta Scempiaggine d'alcuni il merito di qualche operazione, per altro interamente mia; l'averne, dico, attribuito, o lasciato attribuirne il merito all'attenzione, ed al sapere del Signor Tale, o del Signor Tale, è stato cagione che il Signor Tale appunto si sia buscata la Gloria, ed il premio, ed io sia rimasto più di quattro volte col famoso *Sic vos non vobis* di Virgilio. Per lo contrario ho veduto che certi stomachevoli Milantatori della propria abilità a furia di ciance si sono fatti largo e cacciati avanti, onde ho conosciuto anch' io per lunga pratica, *Che Fra Modesto non fu mai Priore*. Permettetemi adunque anche voi per questa volta sola, ch'io possa far con voi solo una simil figura di Farfatone, con predicar qualche cosa di me nella prima parte, per spiegarvi poi più modestamente nella seconda di questa Predica, della quale non avete inteso sin' ora altro, che uno stucchevole Proemio. Favoritemi pertanto della vostra benigna attenzione, ed incomincio.

Avrete già compreso benissimo ch' io sin qui unicamente ho alluso al mio Trattato delle Febbri Periodiche Perniciose, nel quale, come v'è noto, ho dato le regole di conoscerlo a tempo, e non conoscendolo a tempo ancora, ho dato quelle di curarle infallibilmente mediante un modo particolare d' usare in esse la China China, anche quando sta per perire infallibilmente, e in breve spazio di tempo l'Infermo destituito d'un tale ajuto. La ristampa, che in esso Libro ho fatta del Trattato di Lodovico Mercati, il quale fu il primo (sarà omai un Secolo e mezzo) ad iscoprirne la velenosa natura, senza saperne l' Antidoto, ed un succinto, ma non troppo chiaro Capitolo di Riccardo Mortone, il quale è stato il primo ad osservare e praticare a' nostri giorni in Inghilterra, come io circa i tempi medesimi sono stato il primo ad osservare, e praticare in Italia l'Efficacia di tal Rimedio in Febbri così Mortali, può far vedere, s' io rendendo a' medesimi tutta la Giustizia loro dovuta, meriti nondimeno a confronto ancora di essi, vale a dire, anche dello stesso Mortone, o almen poi a confronto di tutto il restante della Repubblica Medica, s' io meriti, dissi, che del mio Trattato un giorno abbia a dirsi, ch' ei sia stato l'unico Libro, per cui la stessa Repubblica Medica abbia appreso a ben distinguere, e (ciò che più importa) ad infallibilmente curare sì fatte mortalissime Febbri, anche nell'estremo loro pericolo. Imperciocchè quantunque l' Opere del Mortone avessero incominciato a comparire in Italia prima della Stampa del mio Trattato,

che non diedi alla luce, se non dopo 17. anni di continuata sperienza su quelle Febbri; contuttociò le molte cure delle medesime da me fatte colla China China peculiarmente adoperata a vista, ed a notizia, posso dire non solamente di tutti i miei Concittadini, ma di molti Esteri ancora, e di più e più Medici d'altre Città, precedettero ben di quattro o cinque anni la comparsa dell' Opere del Mortone nella nostra Italia, anzi precedettero di un' anno intero la Stampa delle medesime fatta in Ginevra. Sul fondamento di questa notoria verità non mi resta a dubitare, che non abbia a dirli un giorno d'esso Trattato, ch'egli sia stato l'unico Libro, per cui s'è appresa charamente, e distintamente da Medici la certa e la vera Cura delle Febbri Periodiche Perniciose di tutte le Spezie da me descritte, spesse volte ancora, per non dir sempre, quando è su l'orlo della fossa, purchè sia capace di vivere, secondo l'ordine delle Febbri, per lo spazio di 24. ore l'Inferno. Questa è la Giustizia, che dopo la mia Morte posso aspettar' anch'io da buoni ed ingenui Professori: nè può già andare a voto la mia aspettazione, perchè ogni buon Pratico è obbligato a conoscere (turatevi adesso le orecchie per non sentire lo scoppio della fumosa mia Bomba) che il solo mio Libro è stato più utile (avvertite bene, Signor Proposto, ch'io non dico più dotto, dico più Utile) alla Medicina, ed al Mondo, che non lo sono stati tutti assieme quanti Libri (prescindendo da quelli, che ci hanno portate le Notizie, ed i veri modi delle più insigni operazioni Chirurgiche) che non lo sono stati, torno a dire, tutti insieme quant'altri Libri sieno mai stati scritti dal primo Principio della Medicina sino al giorno d'oggi a beneficio dell' Uomo; siccome da quel tempo sino ad ora non v'è stato Medico alcuno, che abbia salvato, od insegnato a salvare (Gloria a Dio Illuminatore di nostre Menti) con certezza tante persone da certa Morte, quante ne abbiamo salvate il Mortone, ed io, e quante ne ho insegnato a salvar' io (siami lecito il dirlo) più certamente ancora, e più chiaramente di lui. Non vi sgomentate, Signor Proposto, che la Bomba scoppiando ha solamente colpito nel vero. Eccone chiara la prova. Dal nascere della Medicina sino a' giorni nostri fra quanti Libri sono stati scritti in tal Professione non è uscito alla luce Libro alcuno Fifico Medico prima del mio, il quale abbia insegnato a salvare con certezza in alcuna sorta di Male Acuto la vita d'un Uomo, massimamente quand'egli è nel maggiore e più certo pericolo di perderla, salvo sempre ciò, che in Inghilterra con pochi tratti di penna da me ristampati nello stesso mio Libro ne avea toccato assai intrigatamente il pre nominato Mortone. Dunque il mio Trattato, che certamente e chiaramente ha insegnato a far questo in Febbre mortalissime, che frequentemente e massime in certe costituzioni accadono in pratica, ha portato più beneficio al Mondo, che qualunque altro Libro di Medicina per dotto od erudito, ch'ei sia. Un'altra differenza ragguardevolissi-

ma passa tra tutti gli altri Libri di Medicina pratica, ed il mio; ed è, che quelli ne' Mali acuti non additano mai, o quasi mai Rimedj, che coll'incertezza del guarire, la quale in essi è perpetua, non abbiano congiunta la necessità d'aspettare la guarigione in capo al tempo, in cui spontaneamente ancora tante e tante volte i predetti Mali acuti guariscono: il che per lo più va alle due, e sovente alle tre Settimane, e più oltre ancora; perlochè non può mai dirsi con certezza in que' casi, che il Male sia guarito in virtù di quei Rimedj, perchè una guarigione sì lenta, e sì prolungata può egualmente attribuirsi alla sola Natura; là dove il guarire delle Febbri Perniciose da me descritte è quasi instantaneo, sempre uniforme, e sempre certo, onde non può naturalmente attribuirsi l'effetto ad altro, che al Rimedio, ed al Metodo da me parimente accennato: cosa che dall'origine della Medicina sino a' tempi nostri (grazie al Sommo Iddio, che ne ha dato il rimedio) non s'è più intesa, nè trovata scritta, almeno con verità, nè in modo, che da tutti possa farsene la pruova, in alcuno di que' tanti Libri, che ha avuto in tutti i Secoli passati la Medicina.

In fatti, principiando da i tempi d'Ippocrate sino ad ora, non s'è trovato Assioma più vero nella Medicina, che l'Aforismo 19. della Sezione 2. del medesimo Ippocrate; nè s'ode perciò sentenza più comune, nè più frequente nella bocca di tutti i Medici, che l'Aforismo predetto: *Acutorum Morborum non sunt omnino certe pronunciationes vel Salutis, vel Mortis*. E perchè mai questo? Se non perchè non è mai stato trovato alcun rimedio, nè alcun modo, per mezzo di cui in alcun Morbo acuto possa con sicurezza il Medico dire: io fanerò certamente quest' Uomo, che certamente sta per morire, o che almeno sta in pericolo gravissimo di morire, s'io non lo soccorro. Che se si fosse entro alcuno Libro trovato ed imparato da' Medici un sol rimedio col modo peculiare d'usarlo, per mezzo del quale si fosse potuto certamente guarire alcun Male Acuto, più non si sarebbe decantata da tutti l'universale proposizione d'Ippocrate, che ne asserisce sempre incerto il presagio, e l'evento; ma si sarebbe detto in quella vece *Plurimum Morborum Acutorum &c.* e nella cura di quel tal Male Acuto, di cui si fosse trovato un Rimedio certo, si sarebbe detto (ciò che da niun saggio Medico si dicea, nè potea dirsi): Io certamente guarirò quest' Infermo, che sta in pericolo gravissimo di morire. E pur questa proposizione tranquillamente oggi può dirsi, e senza l'iperbole alcuna dal Medico, in tutte quelle molte, e diverse spezie di Febbri acute, e mortali, che distintamente ho descritte, e solamente può dirlo, e può farlo, mediante la cura, ch'io ne ho additata; ed io stesso più d'una volta ho avuto il coraggio di premettere questo Pronostico in casi mortali, e non solo nella Plebe, e nelle Genti Idiote, ma eziandio in Persone Nobili, ed in presenza d'altre non men riguardevoli; e n'è succeduto tantosto l'evento pron-

ficato, anzi al tempo preciso, ch'io l'ho limitato, conoscendo essere ancora in mia mano il farlo seguire alquanto più presto, o alquanto più tardi ad arbitrio mio, e secondo la più circospetta, o la più necessitosa esigenza del caso. Ciò che dico adesso, avria forse potuto passare per una Jattanza da Ciarlatano appò qualcuno ne' tempi addietro; ma in oggi, che il Mondo disinganato lo vede, e cotidianamente lo prova, non ho dubbio veruno, che un giorno non ne faccia dopodì me più d'una pubblica confessione, come a mè vivente l'hanno fatta più d'una volta con Lettere moltissimi e pro-vettissimi Professori da me prima non conosciuti, i quali alla pruova sorpresi da' successi maravigliosi, e continuamente felici, m'hanno per loro spontanea bontà voluto dare co' loro privati ringraziamenti un benigno contrasegno di sincera gratitudine a ragguaglio della parte loro toccata del pubblico Benefizio. Queste sono le Lettere di testimonianza, che vengono dal cuore, e dal vero, e sono quelle per l'appunto, ch'io stimo, non quelle, che sono o col regalo del Libro, o con altri maneggi mendicate, od estorte.

Nè vi pensaste già, ch'io mettendo arditamente il mio Libro in genere di Utilità al di sopra di tutti gli altri di Medicina, non m'intendessi di metterlo nel medesimo grado di Maggioranza, anche in competenza di tutti que' Libri: ch'hanno trattato sin' ora della China China; imperciocchè parmi di poter farlo per due ben giuste, e ben chiare ragioni. La prima si è, che moltissimi di corai Libri non l'hanno veduta, nè meno in barlume; e que' pochi che l'hanno veduta, non hanno interamente toccata la meta importante di saper' additare distintamente la cognizione insieme, e la Cura delle Febbri Perniciose già dette per mezzo della medesima China China. L'altra ragione si è, che que' Libri, quanti mai sono, peccano tutti in uno di questi due Estremi, cioè o di troppo ristringere, o di troppo ampliare la virtù di Essa, nel qual' ultimo errore è caduto fra gli altri il buon Mortone ancora: ficchè secondo que' Libri tanto fra di loro discordi, resta con ragione perplesso l'animo del Medico in ordine al darla, o non darla con frutto in certi casi particolari; là dove il solo mio Trattato sul condamento d'una lunghissima ed esattissima osservazione ha stabilito i limiti giusti e veri di tutta l'attività della China China, avendone fatto l'esperimento con tutta l'indifferenza, e senza preoccupazione: veruna in tutte le Febbri, ed in tutti quegli altri mali, che hanno in qualche modo del periodico, e riandando la serie loro ha costituiti sinceramente i termini, onde incomincia, ed ove finisce, senza passar più oltre la sua virtù. Nè dubito punto, che siccome tosto che la Repubblica Medica ha trovato vero ed utile il mio Metodo nel proposito delle Periodiche Perniciose, ne ha abbracciata incontinentemente la Pratica, così quando col progresso del tempo avrà sperimentata ugualmente la verità delle mie Osservazioni in ordine all'usarla, o non usarla fruttuosamente negli altri casi,

non dubito, dissi, che dal solo mio Trattato non abbia ella a prendere la norma più sicura di valersene, o non valersene nelle altre occasioni, e che non abbia il mio Libro ad esser citato universalmente da' Professori, per definire ciò, che ne' casi controversi, ed ambigui s'abbia positivamente a risolvere,

Poter del Mondo (già sento dirvi, Signor Preposto) ne avete di più de' saggi da darci della vostra grande Utilità Frà Modestino? Non ne abbiamo mai sentito altrettanto dalla bocca del Guidi in esaltazione di se stesso, e delle belle sue Poesie, quanto dalla vostra in lode di voi medesimo e del vostro Libro, il quale quand' anche abbia portato nella Pratica qualche utile al Mondo, massimamente a' Principianti di Medicina, a' quali avete mostrato di principalmente scriverlo, dovrete sapere in vostra coscienza, che in tutto il restante egli non è, che un mero Zibaldone, da far di lui, in tutta la parte Teorica almeno, un sontuosissimo Sardellario. O adesso sì che m'avete toccato dove mi duole, vi replico io, mio sincerissimo, e caritatevole Amico. Dite pur troppo il vero, ed io lo confesso; anzi l' ho già confessato nel Libro medesimo. E sebbene potrei scusarmi col dire, che nell' oscurissima Teoria delle Febbri Periodiche, e delle loro cagioni ogn' uno malamente inciampa, e molto più di me ha inciampato il Mortone: e sebbene più ancora potrei scusarmi col dire, che dopo aver protestato di non saper giugnere a trovarne il fondo, mi son dichiarato di valermi solo di quella qualisiasi Teorica, perchè ella, ancorchè grossolana, potea mirabilmente conferire al buon' uso della China China nell' esercizio della Pratica; contuttociò di nuovo ne confesso la debolezza involupata tra le dubbietà d'un' eccessivo (lasciatemi usar questo latinismo) d' un' eccessivo Moltiploquio; e mi vergognerei di voler mettere a capitale quel poco di grano, ch' altri forse potesse scegliere da tanta Mondiglia, o vogliamo riguardar le Osservazioni, le riflessioni, e le Massime pratiche sparse per entro lo stesso Libro, o que' pochi Sperimenti, che potessero dar qualche barlume per iscoprire il modo del maraviglioso operar della China China nelle Febbri da essa curabili, e in conseguenza della Cagione produttrice delle medesime. Di nulla di ciò, ch' è Dogmatico, torno a dire, io non fo conto in quel Libro; nè mi credeste già così sfrontato, o così sciocco, che scrivendovi ancora in confidenza, avessi voluto dir ciò, che ho detto poco fa di esso, e di me, senza avere a voltar carta, o senza mettervi in un nuovo prospetto anche il rovescio della Medaglia.

A noi dunque. Credete voi per questo, ch' io sia così debole da insuperbirne? Se lo credeste, v'ingannareste di lunga mano. Sappiate, ch' io non considero le cose mie, se non quel tanto, ch' elleno pesano, e trovo sempre, che pesano poco: e tanto per l'appunto faccio di questa, esaminandola per lo suo verso. Vi dico pertanto, che forse il Diavolo avrebbe potuto

tuto tentarmi di qualche Ambizioncella, s'io avessi saputo a forza d'Ingegno creare un nuovo, ma sodo, e vero sistema, per cui fossi arrivato a mettere in chiaro la vera cagione delle Febbri Periodiche (meta, ove non è giunto per anche Ingegno alcuno) e se in vigor del mio Scoprimiento mi fossi poi successivamente avanzato a dedurre scientificamente da esso, e per la cognizione avutante *a priori*, come dicono le Scuole, l'uso del Metodo mio di curare colla China China le Perniciose: avvertite però bene, ch'io ci ho unita la condizione di dedurre dalla Teorica la buona Pratica del certamente guarirle, perchè, a parlarvi da Galantuomo, senza la seconda io non saprei molto gloriarmi della prima, benchè per altro gloriosa non poco; imperciocchè messe ambedue queste cose in bilancio, so che la più utile sarebbe la più pesante; e verrebbe perciò da chichesia anteposta alla più speciosa. Mi saria forse più facilmente potuta salire al capo qualche summa, se posto ch'io avessi ritrovata, e pubblicata al Mondo la vera Cagione d'esse Febbri, avessi poi anche a forza di raziocinj, e di osservazioni saputo arrivare non solamente a ben'additare altrui il modo d'usare utilmente in esse la China China; ma eziandio a comporre coll'Arte, a tenore de' miei Principj, qualch'altro Febrifugo uguale in tutto di vigore, e di sicurezza alla medesima. Oh se fossi giunto a far tanto, allora sì, che sarei da compatire se qualche poco io ne invanissi, perchè avrei fatto cosa, ch'oltre l'essere utilissima al Mondo, farebbe spiccare la perspicacia del mio Ingegno, e stupirne ancora più d'uno; ma io non ho finalmente fatt'altro, che una mera Osservazione pratica, nella quale può dirsi ancora, che urtassi casualmente la prima volta, sin quando incominciai ad andare alla pratica de gl'Infermi col mio Maestro, come candidamente ho confessato, e narrato nel Trattato mio. *Homo* (dicea benissimo il Bacone ne gl'Impeti suoi Filosofici) *Homo etiam in quadam veluti occurrentia impingit*: e così accadde a me allora: *Alia*, siegue lo stesso Autore, *sine praeviso, & medicis cognitis exequitur*: e tanto per l'appunto fec'io la seconda volta; imperciocchè essendomisi svegliata la reminiscenza di cotale osservazione (forse 18. anni dopo) in un'altro Infermo abbandonato da' primi Professori d'Italia, che lo giudicarono già deplorato: parve a me di conoscere molta analogia col già veduto nel caso, che allora io veda, quantunque assai più grave fosse quest'ultimo; andai perciò raziocinando, deducendo, e combinando nella mia Mente molte cose insieme per ridurle all'esecuzione, ed al fine premeditato, come diffusamente ho esposto nell'antidetto Trattato, descrivendo il caso, e così finalmente secondo ciò, che ne conchiude nel Testo medesimo lo stesso Autore, cioè, che *Medicorum tamen notitiam ex obviis desumit*, presi anche sulla notizia sovvenutami del primo evento, e del

(XLIX.)

del mezzo, per cui succedette, presi, dico, la risoluzione ivi narrata, e il giorno appresso vidi l'Infermo quasi ritornato della morte alla vita, e dopo lui n'ho veduto cento, e cent'altri sottratti in brevissimo tempo a certissima morte. Per questo solo a beneficio pubblico diedi alle stampe il mio Libro, il quale non pretendo io, ch'abbia pregio alcuno da se medesimo, ma semplicemente dalla materia, di cui tratta.

Come volete dunque ch'io insuperbisca per così poco? Ogni Medico de' nostri già sapeva, o era almenò obbligato a sapere, che la China China scacciava le Febbri Intermitte; Alcuni pochi sapevano, ch'ella andava curando anche le Comunicanti, & Sottentranti ne' Parossismi: Niuno veramente sapea, ch'ella curasse, o potesse curare quelle, che chiamiamo Perniciose, o Maligne; Nissunissimo, ch'ella le curasse, quand'erano all'estremo: Arcinissunissimo, che ci volesse in quelle circostanze il Metodo, ch'io ho pubblicato per darla con frutto, e con tutta la certezza del buon'esito. Ma con tutto questo, cosa c'è da pavoneggiarsene nel Ritrovamento mio, se il Rimedio era già stato creato da Dio benedetto, se la virtù sua Febrifuga era generalmente già nota a tutti i Medici, ed anche a' non Medici, e se dopo averne inteso, o veduto il successo, ognuno può sapere adoperarlo al pari di me, senza aver' imparato, nè una Dottrina nuova, nè un Rimedio nuovo; sicchè forse ogni Medico si stupisce tra se medesimo, anzi di se medesimo, per non essergli venuto in mente ciò, ch'è venuto in mente a me; e forse ne stupisce in guisa, che quasi va adulando se stesso d'averlo saputo al dari di me, senza saper di saperlo. Può egli immaginarsi Ritrovamento più Triviali di questo?

Volete voi dunque in fine, ch'io vi dica sinceramente la Lode, che parmi d'essermi meritata? La Lode, che una volta conquistossi nelle Mekaniche certo Omiciattolo addottrinato dalla sola frequente Osservazione, eniente più. E' noto il fatto di costui, fos'egli Fachino, Operajo, o altra persona Idiotà, che se ne stava a rimirare la confusione, anzi la disperazione di tutti quegli Ingegneri, ed Architetti di Roma, che assistevano all'innalzamento e collocamento della Guglia di S. Pietro su la sua base, allorchè videro stirarsi, ed allungarsi in guisa dallo smisurato peso le funi scorrenti per le Carrucole delle Taglie, che non era più possibile tirare alla destinata altezza quella gran Mole. Gridò allora arditamente dal mezzo pella Piazza: *Acqua, Acqua babbacioni; bagnate le Corde.* Così fu fatto, e le Corde ad onta dell'esorbitante peso, che le stirava, s'abbreviarono; la qual cosa colui sapeva, che dovea succedere a quel modo col lume solo della Sperienza; e sebbene doveano saperla meglio di lui, e per esperienza, e per la ragione *a priori* tutti que' bravi Architetti, ad ogni modo non seppero allora, o almeno non credertero in quel caso, che la forza del conio dell'acqua gittata con sì

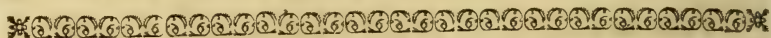
(L.)

poc' impeto su le corde, fosse capace di superare quella dell' immenso peso a lei contrapposto; ma solamente s'accorsero di ciò saper' ancor' essi, quando loro fu suggerito da quell' Uomo per altro Zotico.

Vegniamo a noi. Morivano senza soccorso tutti, o quasi tutti gl' Infermi di Febbri Perniciose Periodiche, come ogn' un sa. Tutti i Medici con tutte le loro belle Teorie stavano estatici a vederli morire. Io per la sola sperienza ho loro intonato nel rozzo mio Libro *China China*, Signori miei, *China China*; e la Guglia a gloria di Dio à andata al segno.

Questa turta è verità Istórica. Giudicate voi ora, che siere Uom savio, se ho ragione di non curarmi d'acquistar' altro nome, che quello, che può darmi il mio Ritrovamento; e se il mio Ritrovamento è tale, ch'io abbia a insurperbirne per Dottrina, o pure a compiacermene sol per Fortuna. Ed eccovi alla perfine, mio Riveritissimo Signor Proposto, appagate, nel mandarvi insieme gli Annali rincrescevoli del mal impiegato mio tempo, tutte e quattro le vostre Curiosità; anzi con esse la Quinta ancora, ch'era di sapere, s'io volea più tosto starmene a sbadigliare in Villa, che scrivervi de' pochi miei Studj quel tanto, che da voi m'era stato più e più volte con sì obliante amore volezza richiesto.

Multa in Modo rei, & Circumstantiis ejus nova sunt, quæ in Genere ipso nova non sunt: qui autem ad observandum adjiciet animum, ei etiam in rebus, quæ vulgares videntur, multa observatu digna occurrent. BACCONUS
Lib. 4. de Aug. Scientiarum, & speciatim Medicinæ Cap. 2.

A U C T O R L E C T O R I S U O.

Habe iterum, ac ea denuo, quæ primo usus es, excipe humanitate Specialem hanc Therapeuticam meam, Lector benevole. Cum suum de illa rursus edenda consilium mihi aperiret Bibliopola, eundem mox (ciscitanti, num quicquam haberem, quod adderem; me plura potuis habere quæ delerem respondi: quippe qui supervacanea prænoscebam, tædioque posthoc futura legentibus tot, quæ ad vendicandam ab essatis Humoristarum oppositionibus febrisfugam, innoxiamque virtutem Peruviani Corticis modo nemini suspectam, aut dubiam, prolixius olim sum persequutus: neque meliorem sortem probabiliter obventuram Theoreticis quoque meis, quorquor sunt, ibidem aggestis, mihiq; ipsi (ut sum fassus vel tum cum protuli)

tuli) parum acceptis; quorum supellex versicolor, & ruditer confarcinata, merx quaedam est jam obsolescere incipiens, ut proinde in recentioris, ac speciosioris concursu paucos hodie apta sit ad se licitatores allicere, ac ferme nullos emptores. His de causis, atque ut simul qui severiorem oculis, non minus quam humaniorum rursum exponendus est Liber, non superinducti quidem ulla venustatis, sed quaedam saltem deposita venustatis specie in novam lucem prodiret, quicquid in eo extranuda praxeos pomeria vagatur, videturque quodammodo superfluere, illud omne rescare optassem, ac penitus amovere. Ast tantum inde molis sine pari ad pondus supplemento detrabi minime passus est idem Bibliopola, Librum, ut aiebat, mutilum iisdem Typis detrectantem recudere quibus olim cuderat integrum, maxime cum memetipsum aque detrectantem audiret nova condere, quæ veteribus substituerem, selectioris ordinis succedanea. Qualem ergo Scriptionem meam, quantacunque illa fuit, antea tulisti, talem & modo, quin & nonnullis hic illic appositis additamentis paullo actiorem, æquum est ut pariter feras. Sed & aliud quippiam tibi ultra ferendum superest: exigit siquidem abs te concedens institutio tua quisquis indiges plenius insitui, omnemque tum usum admittendum, tum abusum vitandum Peruviani febrifugi perfecte callere, exigit inquam, non modo ut Tractatum hunc, etsi sublimibus meditationibus cassum, vel ex asse integro, vel saltem quatenus circa praxim (versatur autem & sparsim ubi agit aliud) non renuas attente pervolvere; sed & insuper exigit, ut meas quoque non graveris expendere Responsiones Jatto apologeticas (*) ad criticam, quæ illis membratim inserta visitur, Dissertationem Cl. Ramazzini de usu recto China China nimis stricte, de Abusu nimis late sentienris. Neque vero laborem istiusmodi te pigeat suscipere, cujus postmodum suscepti te, ut reor, non pœnitebit. Haud equidem vana ulla me tangit elati animi affectio, cujus stimulis actus mea perlegi tam sollicite inculcem, quasi hucusque idem hoc Opus, minus forte quam par fuerit, minusve saltem quam mea tulissent vota, de Medica Republica benemerens fuerit habitum, vel re ipsa neglectum; cum potius ex adverso supra expectationem quoque meam illud noverim plenis statim ulnis ab ingenuis exceptum humaniter, viderimque subinde ad metam universalis approbationis feliciter vela faciens, etsi ventis tunc undique adversis medico pelago recens commissum; sed tantum me movet rationalis metus, ne quanta forsitan opus erat ad circumspectam Meribodum capeffendam, habita fuerit a plurimis illius ratio. Arrisit quippe magis, fervida præsertim Juventuti (cujus ausis nequivis sæpe non respondere, saltem prima fronte, felix eventus) arrisit, inquam, magis ea pars, quæ admirandam; & ex se innocuam China China virtutem late complectitur, quam ea, quæ animadversiones, & cautiones omnes pro usu illius recto, tempestivo, & tuto particulatim indigitar, simulque noxas, quas Pharmacum hoc, suapte cateroqui natura saluberrimum, & innocens, inconsulte vero, ac intempestive adhibitum, nonnunquam va-

(*) Quas ideo ad calcem Therapeutices, scilicet pag. 345. in hac editione adjungere visum est non incongruum,

let inferre. *Ædopol* putassem nunquam, id me vivente eventurum, quod *seris* tantum nepotibus *Libro* tertio ad calcem cap. 5. fueram vaticinatus: nempe, *Remedio* huic olim rejecto, atque proscripto, mox vero cunctis sensim placituro, suam ipsam tandem obsuturam esse, deprehensa cum fuerit, efficaciam, atque in despectio-nem abiturum usum illius, quippe promiscuum nimis, & ultra leges artis intempe-rantem. Sane quicumque incedit hac via, non plus sapit, quam sapiat quævis è *trivio* lippiens *Anicula*, emergitque interim a tumultuaria, & inconsulta hujusmo-di praxi, modo prapropere, modo prapostere, adeoque saepe inutiliter, aut prater rem, nonnunquam & damnosa exercita, egregii remedii immane proluvium, cui posthac, ni male conjicio, vix suffectura est tota *Quitensis* Regio. Ut huic dispen-dio parum laudabili, atque in dies crescenti sufflumen aliquod, priusquam ultima fata subeam, pro viribus coner imponere, te monitum velim, prudens Lector, ut postquam *Methodum* ad sanandas copiosa, & celeri *Peruviani* *Corticis* oblatione *Febres Periodicas* vere *Perniciosas*, & plane *lethales*, etiam cum mors præ fori-bus est (dummodo postridie tantum *Ægri* cubiculum ingressura) postquam, inquam, *Methodum* illam exacte perspexeris, & curationem illarum dignaveris in iis cir-cumstantiis, ut loqui mos est, omnino *Coactam*, ad ea etiam, qua de administra-tione ejusdem Remedii in aliis quoque febribus toto *Traçtatu* abunde prostant, ani-mum diligenter advertas, & præcipue ad cautiones, quibus eodem utendum pluries indicavi ad istarum quoque rationale, ac prudens regimen; quod sane secundum varia præsertim illarum tempora, & secundum variam ipsarum naturam, diversasque habitudines, varie admodum debet institui. Harum porro cautionum non pauco specimina me prodidisse scio, tum olim *Lib. 1. cap. 3. 8. & 10. & Lib. 4. cap. 5.* tum nuper in hac postrema editione *Lib. 5. cap. ult.* Verum hæc omnia incassum, Amice Lector, nisi simul naturam, species, & differentias febrium curandarum pro-be dignoscas, & ab invicem per sua signa discrimines; item nisi particularia earum tempora, in nonnullis breviora, in aliis longiora futura prænoscas, & ad normam præexistentis *Fluidorum* apparatus per sua stadia metiaris: tandemque nisi *Sympto-matum* pondus aqua lance, justa videlicet, ac prudenti æstimatione perpendas. In hoc Studio tibi primus impendendus labor; tum vero rectam, & rationalem, non mere empiricam, *Peruviani* *Corticis* administrationem ex hujus Operis lectione per-cipies; sin minus de tuo profectu actum est. Vale.

(LIII.)

EPISTOLA DEDICATORIA,

*Et Auctoris Præmium, quæ leguntur in Prima
Editione anni 1712.*

SERENISSIMO,

ET EXCELSO PRINCIPI,

RAYNALDO I.

MUTINÆ, REGII, MIRANDULÆ &c.

DUCI,

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO,

Franciscus Tortus Felicitatem.

Quandoquidem ea Famulus mei auspiciatissimi fors est, ea clementissimi animi TUI lenitas, ea comitas Majestatis, DUX SERENISSIME, ut plane assidua nolis exigere a me Aulici cultus officia, quemadmodum, & Magnitudinem TUAM, & obsequium meum ceteroqui deceret, sed liberaliter annuis, ut, iisdem remissius præstitis, tum Exedrae publicæ, tum quotidianæ Praxeos exequar munia, otium propterea, quodcumque est mihi (si quodpiam est) nonnisi donum gratuitum dixerim, a largitate, ac munificentia TUA mihi concessum. Hoc ipsum vero, quod uni Clementiæ TUÆ acceptum refero, beneficium, me suadet intime, ut quidquid ab exantlatis laboribus in publicam utilitatem subsecivis horis valui, colligere, curisque meis surripere, illud omne SERENISSIMÆ CELSITUDINI TUÆ, quæ mihi fecit hac oria, sacratum velim. Una hæc potissima ratio alacrem cunctanti animum addit, quod fidentius specie debiti, & in telleram reverentia tenue hoc Opus Excelso TUO illustratum nomine TUO quoque voveam patrocinio. Nimirum nihilominus audaciæ fortasse quispiam insimulare me poterit, qui, vel materiæ humilitatem, vel levitatem munusculi, severiore supercilio respiciat. Verum is mirari desinet, meique ausus animositatem redarguere, cum noverit, rudem hunc incultæ Palladis scærum, nativis alioqui latibulis, quo comptior nonnihil fieret, diutius destinatum, ex ipsius SERENISSIMÆ TUÆ CELSITUDINIS natu (quo nil gloriosius mihi) in lucem prodire, nec propterea sibi querendam aliunde tutelam, nisi unde iussus est palam vivere, seque spectandum

præbere. Sed & insuper ipsius dignitatem materiæ, Remedii nempe, cujus usum scriptis hisce peculiariter promovendum suscepi, id unum tueri potis est, quod illud a longo jam tempore cœperit pet Aulas, perque ora Magnarum circumferri, eorumque identidem sanatione insigniri, imo quod de eodem ipsam SERENISSIMAM CELSITUDINEM TUAM in colloquiis humanioribus verba facientem, & curationibus meis, præter communem aliquando expectationem, ejus ope feliciter gestis, pro innata benignitate plaudentem, ipse non semel rubore perfusus audierim. Tenuitatem vero muneris, Operis videlicet æque parum culti, ac parum compti, id forsân poterit Magnanimitati TUÆ acceptam reddere, quod in eodem arduum de servanda, nec raro, nec sorte accipiti, pereuntis Hominis vita negotium agatur, absolvaturque: qua equidem in re gravissima, cum plurimum ponderis habeat quidquid probabile, nil levitatis potest habere quod certum. Tanta autem me nunquam tene- ret fiducia, ut Excelso Nomini TUO auderem quicquam vovere; aut Orbi spondere, quod verum centies constanti experientia non antea comperissem. Maxima idcirco me spes solatur, suadetque, fore, ut benigno, quo assoles, vultu digneris excipere, quod Tuarum in primis, necnon aliarum quoque Gentium prospicit incolumitati, ut qui Politico non minus Regimini, quam Pietatis, & Religionis cultui incessanter addictus, bonas Artes benefica in dies humanitate amplexaris, foves, ac protegis. TU namque, INCLYTE PRINCEPS, ille idem jugiter es, qui, dudum depulsis hostibus, & subtraçtis alieno jugo Subditis Urbibus, atque Provinciis, mox rebus Belli, Pacisque satis com- politis, resectis, quas ipse expugnaverás, Arcibus, revocatis ad suos alveos, & intra novos aggeres vi coercitis deviis Fluminibus, Annona propriis sumpti- bus pluries instaurata, ampliatioque tandem novi Ducatus accessione Dominio, Populorum felicitatem æque, ac propria Magnitudinis incrementum, & Glo- riam, indefessa noctu & interdiu vigilantia, semper exquiris. Sic CELSI- TUDINEM TUAM SERENISSIMAM ad majora diutissime sospitet Deus, & continuata Regni, ac Neporum propagatione, mea, & communia aman- tissimorum Subditorum vota ultro fortunet.

Mutinae Pridiæ Nonas Augusti MDCCXII.

LECTORI BENEVOLO.

Quisquis hujusce Tractatus molem cum præmissa illius Synopsi, potioremvæ Tituli partem cum adnexis, comparas additamentis, vereor, ne (usu in oppositum verso Horatianum illud obrudas,

— Amphora cœpit

Institui, corrente tota cur Urceus exit?

Mihi namque Urceus, quem caperam instituere, corrente rota excrevit in Amphoram; nec tantum fortuito quidem, sed & consulto, ut inde scilicet commodius imbui possent, quibus præcipue ac ferme unice scribo, Artis Medica Candidati. Neque enim ut fatear, resectam hanc a suo Toto adhuc indigesto, & informi, universalioris Therapeutices Partem, Pyretologica simplicioris ordinis immixta suppellectile, connexaque Historiarum congerie (utinam non supra modum) pinguescentem, styloque humili, ac plano, in morem scholasticum exaratam, ausim exponere nisi Tyronibus. Stetissem autem promissis, illamque ante biennium circiter edidissem, prout exigere videbatur, qua anno 1709, præcessit, ejusdem Synopsi, in Italicis non modo, verum & in Trevoltiensibus, ac Lipsiensibus Ephemeridibus subinde evulgata, ni Typographi mora, Operis jamdudum inchoati complementum, interposita non semel plurium, ac plurium mensium intermissione, in hanc usque diem proraxisset: quo sane temporis tractu, quantum veritatis, a crebriore experimento petita, in dies accessit eidem Operi, tantundem novitatis demptum videtur.

Ideam hujusmodi condendi Tractatus indidis quondam menti meæ, præter publicam utilitatem fidenter præsumptam, monitum quoque Sapientissimi Baconi 4. de Augm. Scient. Cap. 2. dicentis, Plurimum referte, si Medici aliqui (loquebatur ille quidem de aliis a me) opus aliquod conficiant de Medicinis probatis, & experimentalibus ad morbos particulares; censebat enim Vir Magnus, Therapeuticam hanc particularem, & desiderari adhuc in Arte Medica, & ipsi Arti fore perutilem: quandoquidem, aiebat ille, Medici hujusce ætatis particulares Medicinas, quæ ad curationem morborum proprietate quadam spectant, aut non bene norunt, aut non religiose observant, experientiæ scilicet non satis tribuentes, judicio plus nimis. Cum itaque nostris quoque temporibus, quibus sane plurimus est, cum luxus inopinando, tum cultus in scribendo, aliquis tamen, si fas est dicere, sit rerum practicarum neglectus, intantum, ut earum tractandarum ratio in quamdam veluti desuetudinem abire cœperit, ipse, declinatis plerumque abditioris Doctrina Theoretica, ac penitioris Eruditionis recessibus posthabitoque simul omni, qui materiam minime deceret, verborum fuco, hanc Medicinæ partem quadantenus, & pro modo virium, illustrandam, ac promovendam suscepi, selectaque ad id dogmatica, vulgari, & fusa, quæ Tyrones erudire valeat,

leat, scribendi forma, malui utilitate elegantiam, quam elegantia utilitatem sup-
plere. Quod si quid incomptum morosis Censoribus carpendum occurrat, omnem
rudioris cultura notam aequo animo feram; ubi ex hujus, etsi minime perpoliti,
Tractatus evulgatione vel unum tantum hominem, ceteroque periturum, aliquando
servatum sciam, qui plurimos jam pereuntes, vixque alia, quam qua hic prostat,
Methodo sanabiles, favente Deo servatos novi; id, quod suo loco fideliter descri-
pta, luculenter patefacient Historia.

Impulit quoque animum meum ad hanc ipsam minus eritam Methodum aperi-
endam (quam pro summa Operis reputo, & quae circa specialem Peruviani Corticis
oblationem in Perniciosis quibusdam Febribus versatur) firma credulitas, me rem
prolaturum, ut plerisque non ante obviam, ita scitu necessariam, Reique idcirco
publica non parum proficuum. Quamvis enim ea Collegiis quoque meis, saltem
nonnullis, quibus pluries, vel in consultationibus proposui, vel in colloquiis commu-
nicavi, vel in praxi oculis subjeci, nota sit, & usu jam capta; cum tamen illo-
rum non paucos etiamnum lateat, imo forsitan sit quibusdam, alio sensu praoccu-
patis, minus accepta, quibusdam aliis, haud satis apposite utentibus, suspecta,
illam ideo publici juris facere libenter decrevi, ut sic Concivibus saltem meis, si
non Alienigenis, prosim: eo scilicet animi candore, eaque boni exitus securitate
pandens, quae sum centies, ac centies expertus, ut nullus sane hinc mihi sit me-
tus subeundi notam seditissimam, quam sui aevi Medicis Plinius inussit, eos nempe
famam novitate aliqua aucupantes, animas statim nostras negotiari.

Sed quoniam agere poterat Methodus haec, pro varia casuum exigentia, se-
cundum circumstantias omnes congruenter tradi, nisi Febrium, ea mediante curan-
darum, graphica praeMITtebatur descripto, hoc ideo quoque pensum pro virili parte
absolvendum suscepi. Qua tamen in re, si Perniciosarum Intermittentium descri-
ptionem respiciamus, cum unus eminuerit Ludovicus Mercatus, Praesticus sui aevi
Celeberrimus: si vero respiciamus earum curationem, ope China China institutam,
excelluerit Richardus Morton, Professor Londinensis Experientissimus, Primi
proinde Auctoris Tractatulum integrum, Secundi vero singulare quoddam Caput,
ab eorum scriptis excerpta, ac recusa, & Scholiis quibusdam meis interpositis ex-
planata, huic ipsi Tractatui libuit inserere: mox, utroque lumine praevio, pro-
priam quoque earundem Febrium, ad peculiare species redactarum, descriptionem
aggredi, simulque curationem, media China China absolvendam, tradere: ac tan-
dem Methodum ipsam specialem exponere, strenuum istud Febri-fugum apte, ac uti-
liter in iisdem administrandi.

Pariter, cum non desint adhuc mediculosi quidam, vel praepudiciis imbuti
(pauci sint licet) quibus, generaliter loquendo, suspectus redditur usus China China
vel in ipsis benignis; diuturnisque Intermittentibus, non abs re censui, medicaminis
ipsius innocentiam, operandi modum, & proportionem illius cum Febrium quarum-
libet Intermittentium Causis, tam secundum Veterum, quam secundum Recencio-
rum

rum principia consideratis, examinare, illiusque, in iisdem benignioribus Intermitteribus tempestive exhibendi, tum cautiones opportunas, tum formulas vulgatiores praeferre, priusquam peculiarem illius usum in Perniciosiss, non modo Intermitteribus, sed & Subcontinuis, describere aggrederer.

Denique, cum nimia sit ex adverso apud alios ejusdem medicaminis aestimatio, tantaque interdum, ut illud ceteris quoque indiscriminatim Februum generibus plurimisque aliis Morbis, praesertim periodice recurrentibus, insigniter proficuum censuant: propterea his quoque, in proprio sensu nimium abundantibus, post statutam in Perniciosiss Methodum, occurrendum censui. Quamobrem, quasi Corollarii loco, singulas seorsim Februum cujusque generis species, aliosque insuper, sed compendiosius, morbos libuit perpendere, & quibus China China rationabiliter conveniat, vel non conveniat, praevalente simul experientia, decernere: ne scilicet Tyronibus erudiendis ulla desit circa remedii hujus rectam administrationem notitia.

Febrifugum equidem istud, quantum ex se, vulgatissimum est, usitatissimum, simplicissimum, & in prima inventionem suam mere Empiricum, Arboris nempe cujusdam Indicae, Gannaperide nuncupatae Liber, seu Cortex, quem Chinam Chinam dicimus; ejus tamen peculiarem in peculiaribus Casuum plane deploratorum Circumstantiis administrationem, neque simpliciter Empiricam censeo, neque vulgarem, sed selectiora inter Artis praesidia reponendam, quam scilicet ratio quondam dictavit, suavit analogissimus, & constans experientia feliciter confirmavit; atque ita quidem, ut vi illius intra paucas horas datum sit, Aegrotantes non paucos ab Orbi faucibus facile eripere, & pristina, dictum factum, incolumitati restituere.

Gloriosiore forsitan, quam par sit, vocabulo uti videar, Methodum istam identidem Meam appellans; sed haud indecenter hoc me mihi tribuisse crediderim, probe gnarus, me, praesente nemine, illam in recensitis Casibus, ac Circumstantiis propria tantum observatione, ac experientia comperisse, eamque non semel favente Deo, vel minus credulis suspiciendam praestitisse. Hinc, veritate rei palam cogente, factum est, ut ipse, qui cateroqui remediis plurimis communiter receptis (quibus nihilominus utor) saepe non multum tribuere consuevit, usu tamen istius certo Loco, Modo, & Tempore adhibiti, plurimos constanter credam absolute servatos, mortique imminenti subtractos, per curationem scilicet huic uni remedio sic administrato, non vero soli Naturae, aut praegressis auxiliis, ut in morbis tardioris motus, & lentioris periculi frequenter assolent, adscribendam.

Quid in hujusmodi casibus extra Civitatem nostram agatur, praecise non novi. In finitimis certe Urbibus, iis etiam, quibus plurimi usus est China China, Methodum hanc exerceri, saltem ut eam fama circumferat; etsi quaesierim, non audio: an quisquam privatim teneat, ignoro. Cum longinquioribus haud satis intercedit commercii, ut probe exploratum hoc habeam. Non me quidem latet, Scripta quamplurima eruditissima circa actionem, usumque Peruviani Corticis, & a remotis, & a propinquis Provinciis, ac Urbibus (inter quas & nostra) etiam dum haec scriberem,

berem, imo post editam *Synopsin Tractatus mei*, in lucem prodisse, ut sciream, ante paucos quoque dies me subaudisse, hujusce ordinis quidpiam fuisse recenter editum a Transalpino quodam Viro Celebri; cujus tamen rei nullam usque adhuc, sive in Exteris, sive in Nostribus Diariis, mentionem reperi. Haec autem Illustrissimi Virorum Lucubrationes omnes, vel earum plurima, saltem quas mihi videre contigit, in id praecipue collineant, ut Corticem ipsum, & vulgatiores illum exhibendi formulas ad omne indiscriminatim Februum genus; praeter Intermittentes, absque peculiari Specierum earundem, vel Methodi in illis usurpanda delectu, ampliare contentur. Pro omnibus flet Febrisfugi Anglici ante annos 32. circiter promulgatio in Gallia, cujus remedii usus hodie ibidem est fere promiscuus in quibusvis Febris, & cujus tota vis in uno Cortice Peruviano, larva quondam imposita nunc spoliato, plane consistit. Sed ut verum fatear, plura, quae de ipso a pluribus praeferantur Februum Continuarum Continentium, Acutarum, Inflammatoriarum & Malignarum a primordiis, aliorumque insuper Morborum longe disparatarum, curationem, nisi magna cum limitatione intelligantur, partim aperte falsa in usu practico, partim dubia admodum deprehendi. Et propterea, ut supra monui ne quis error obrepit in hac non levi materia, ad complementum Tractatus, singulas etiam aliarum Februum species (praeter Perniciosas pro scopo primario constitutas) placuit examinare, & quibus utilis sit, quibusque frustraneus Cortex. innuere.

Quod autem Scriptores Febris quoque Malignis Remedium istud generice, nec proinde semper cum utilitate, accommodantes, minime loquantur, aut possint intelligi de Febris illis Malignis, de quibus impraesentiarum ego, vel exinde constare videtur, quod illorum Methodus lenta nimium, euervis ac languida, vel per solam Corticis percolatam infusionem, vel per illius quidem substantiam, sed non satis larga dosi, nec satis apta distributione oblatam, par non sit, recte experientia, extinguendis illico, prout saepe necessitas exigit, hujusmodi Febris: adeoque, vel de his vere locuti non sunt, vel adequatam curationem earum non omnino calluerunt, vel si calluere, haud satis perspicue docuerunt.

Unus, quod sciam, rem prope attigit, meque, inscium licet, quodque nondum promulgatum erat sciendi incapasem, in hac materia praecidit, citatus Morton, nunquam satis laudatus. Hujus Auctoris Scripta, quorum non pauca est cum meis circa hoc symbolitras, licet ante duodecim circiter annos ad manus meas pervenerint, non prius tamen, quam ante triennium attente perolveri, eo nimirum Tractatu, ubi Methodum videtur indicare, a mea non longe dissimilem. Neque alio nomine Pyretologiam illius percurrere sum aggressus, nisi ut, priusquam hac, qua tunc scriptitabam, publice luci exponerem, omnes, quorumquod possem, hac de re Scriptores, consulerem. Cum autem Viri istius Accuratissimi Opera (saltem, quae apud me extant) impressa fuerint Geneva ann. 1696. ego autem Methodum meum in Febris Perniciosis anno 1695 plurima cum notione exercuerim, nullus, apud nos saltem, suspicioni locus esse potest, quod Auctorum meorum regulam à Mortono (quam-

(quamvis id mihi non indecorum foret) vel ab ullo alio Scriptorum desumpserim. Sed quorsum hæc? Neque enim gloriolam inventionis hujusce, quantulacumque illa sit, aucipor apud universam Rempublicam Medicam, eique sponte nuncium remitto, quam assequi datum foret apud Nostrates. Tantum mihi metipsi gratulor, quod cogitatis aut inventis meis, Viri Famigeratissimi auctoritas robur adjungat & gratulor eidem, quod illius inventa, & cogitata, nimium forte hucusque neglecta, mea (qualiscumque ego sim) fidelis experientia confirmet.

Hanc ergo Febres hujusmodi Perniciosas curandi Methodum (sive mea tantum dicatur, sive alteri cuiquam communis) hanc, inquam, Tyrones doceo, eosque omnes, qui doceri apti sunt: Insulatis vero Professoribus per transennam indigito. paratus ego cateroqui doceri ob omnibus. Id unum interim stat, quod, omni, & quolibet, sive Mortoni, sive aliorum Scriptorum præeunte lumine, qualecunque illud sit, adhuc in tenebris non exigua pars Medicorum versatur; quodque magis dolendum, propemodum Inermis visitur, pro repellendo, cum maxime oporteret, præcipiti hujusmodi Februm Perniciosarum periculo: & egomet video passim, nimiumque video, dum Egrotantes Methodo mox declaranda curati (ignoticas mihi, Lector, de me ipso aliquid prædicanti, agebat Tullius) alacres surgunt, video, inquam, alios, iisdem plane correptos morbis, sed eodem remedio, eademque Methodo destitutos pretiosiore licet, aut etiam sæviore medicamentorum apparatu instructos, inevitabili Fæto succumbere. Sane istiusmodi comparatio haud minimo mihi incitamento fuit, ut hunc facile Tractatum ederem seorsum a reliqua, rudi quidem, atque confusa, cæterorum, quos condere tunc meditabar; nunc abs me seponere cogor, materia: præcipue cum plura in dies de hoc Remedio, modo nimis humilia, & restricta, modo nimis elata, & expansa, ad modulum scilicet Scribentium Idea, impetusve illorum ingenii, minime vero ad normam solida præceps constituta, non sine veritatis, & publica utilitatis detrimento, videam promulgari.

An ipse pro voto scopum attigerim, & an meus hic labor omnibus acceptus futurus sit, adhuc ignoro; hoc ipsum tamen, quod ignoro juvat sperare. Etenim, si penes Medicam Rempublicam non male meruit Talbotius, tumultuariam ut sic dicam, licet non profusus inutilem, Methodum exhibendi Peruvianum Corticem, callida quadam, ac mercenaria olim liberalitate, tradens: cur mihi, longe utilioris ut reor, magisque ingenua Methodi Oblatori gratuito, gratia quadam non erit ineunda? Id vero si apud omnes non liceat assequi, liceat saltem apud Te, Lector Amice, quem a cæteris forte segregat comitas major. Tu ergo, quem præ aliis mihi benevolum spondeo, pro tua erga bonarum Artium Cultores, Promotoreve facilitate, hosce conatus meos, qualescumque, fore ut humaniter excipias, confido, si non alio titulo, saltem, ne ulteriora molienti (si quando manum, quam plura interim retrahunt, Operi rursus admoveere datum sit) quam indidisti fidentiam, eripias, Vale.

E L E N C H U S

Librorum, & Caputum.

LIBER PRIMUS.

Præstantiam, ac vim Peruviani Corticis adversus Febres Intermittentes, & earum Causas, illius pariter tutelam, usumque methodicum in iisdem Intermittentibus, saltem vulgarioribus, aliisque huiusmodi comprehendens.

Caput Primum. Historia primum investiti apud Mutinenses *China China* usus. Innocuum illa, præstantisque Febrisfugum. Recursus Februm post eam parcius assumptam contingens, ex adverso perperam allegatus. Pro usu illius, præter Experientiam, & Rationem, Auctoritas multiplax.

Pag. 1.

Cap. II. Pervicax Anthipathia, qua nonnulli adhorrent ab usu *Peruviani Corticis*, illumque proscribunt. Ratio recursum Februm tempestive occurrendi. 12.

Cap. III. Princeps oppositio in *China China* usum ex carentia sensibilis evacuationis post eandem assumptam petita, diluitur: Experimenta quædam, tentata ad explorandam illius vim Febrisfugam, exponuntur. 21.

Cap. IV. Ad placita Humoristarum, &

Galenicorum accommodata evacuationum prædictarum sensibilem carentia. 36.

Cap. V. Perpenis circa Februm Intermittentium Causas placitis Neotericorum profitentium Fluidorum Systema, decernitur, ab assumpta *China China* nullam sensibilem evacuationem fieri debere. Idem multo magis asseritur in Solidorum Systemate, de quo, & de nonnullis eidem coherentibus pauca obiter. 44.

Cap. VI. Theoremata ex diversarum Opinionum examine, aliæque Cogitata circa Intermittentium originem. Inde usus *China China* stabilitur, absque ulla necessitate insignis evacuationis. 59.

Cap. VII. Usus methodicus *China China* in vulgaribus Intermittentibus diuturnioribus, variæque illam præscribendi formula. 78.

Cap. VIII. Diligentior investigatio, an liceat in principio quoque earumdem Vulgarium Intermittentium *China China* exhibere. 99.

Cap. IX. An *China China* oblationem præ

(LXI.)

precedere debeat Purgatio, aut Venæ sectio. 68.

va humorum natura, ex eodem Mercato, cum Scholiis, ut supra. 144.

Cap. X. Doctrina præcedens de Cortice, modo propinando, & modo non, in principiis Intermittentium, variis confirmatur Curationem Historiis.

105.

Cap. VI. De Tertiaria Perniciosa ex miscella crassorum humorum cum ferosis, & tenuibus, ex Ludovico Mercato; adjunctis iidem Scholiis, 148.

Cap. VII. De Perniciosa Tertiaria ob aliquod accidens, quod succrescit, ex eodem Mercato, cum iisdem Scholiis. 154.

LIBER SECUNDUS.

Februm Perniciosarum Intermittentium (saltem ab ortu) descriptionem, & curationem continens, ex aliorum Auctorum observatione, additis Scholiis materiam hanc magis illustrantibus.

Cap. VIII. Prava rursus Perniciosarum Februm Intermittentium natura innuitur, ex descriptione Richardi Morton, adjunctis pariter ad claritatem fusioribus Scholiis. 157.

Caput Primum. Malignus mos, & prava in universum Februm huiusmodi Perniciosarum Natura indicatur. Accuratè circa hanc materiam Auctores perpauci. Vis Peruviani Corticis adversus eas eximia. 125.

LIBER TERTIUS.

Continens Februm omnium Perniciosarum, tum plane Intermittentium, tum etiam Subcontinuarum descriptionem ex propria observatione, illarumque Curationem, media peculiari Methodo Chinam Chinam in iisdem administrandi.

Cap. II. De Tertiaria Perniciosa, ex Ludovico Mercato, Scholiis aliquot insuper adjectis. 128.

Cap. III. Prima Tertianæ Perniciosa differentia, ex eodem Mercato, additis; ut supra, Scholiis. 133.

Cap. IV. De Tertiaria Perniciosa ob tenuis humoris putredinem, ex Ludovico Mercato, cum iisdem pariter Scholiis. 139.

Cap. V. De Tertiaria Perniciosa ex pra-

Caput Primum. Februm omnium Perniciosarum Periodicarum Natura, Differentia, Diagnosis, atque Prognosis, singillatim exponuntur. 171.

Cap. II. Periodicarum Februm perniciosus character generaliter expenditur in sua Causa. Varia illarum pravi-

pravitas, & actio diversa in triplicem nostri corporis regionem. Eandem *China China* curandarum Idea quædam practica generalis. 185.

Cap. III. Methodus exhibendi valide, atque feliciter *Peruvianum Corticem*, adversus singulas recensitas Febrium Perniciosarum species, etiam in casibus ferme deploratis. 200.

Cap. IV. Dilucidatur Methodus exposita, examinatur, & defenditur a male feriatorum diæteriis. Porro circumstantiæ, in quibus ea locum habet, & in quibus non, indicantur. 215.

Cap. V. Evitare Censuram Vulgi difficile, si aliquando *Æger* hac Methodo curatus occumbat. Recensentur ideo fideliter Casus omnes lethales, in quibus culpatus est insons *Cortex*, etsi non oblatus, ut & ii, in quibus vere oblatus non profuit, iique insimul, in quibus nec profuit, nec poterat prodesse. 228.

Cap. VI. Historia peculiaris, quæ primam occasionem inventioni Methodi traditæ auspicatissime præbuit. 240.

LIBER QUARTUS.

Curationes insignes quamplurimas exhibens omnium specierum Febrium Perniciosarum, alias recensitarum, Methodo jam descripta absolutas, una

cum gravi circa hanc materiam Præxeos Problemate.

Caput Primum. Historiæ insignes Intermittentium Perniciosarum, in primam præcipue Corporis Regionem sævientium nostra methodo jugulatæ. Harum species sunt, *Primo* CholERICA, & Dysenterica, *Secundo* Subcruenta, & Atrabilaris, *Tertio* Cardiacæ. 249.

Cap. II. Historiæ mirabiles Perniciosarum agentium lethaliter in secundam præsertim Corporis Regionem, curatarum eadem Methodo. Harum differentiæ sunt, *Primo* Diaphoretica, *Secundo* Syncopalis, *Tertio* Algida, *Quarto*, Subcontinua Malignans. 264.

Cap. III. Historiæ memorabiles Intermittentium Perniciosarum, agentium ferociter in tertiam primario corporis regionem, eodem quoque ritu sanatarum. Harum species unica est Lethargica. 292.

Cap. IV. Aliæ insignes Historiæ, ab Amicis communicatæ, variarum specierum Febrium Perniciosarum, curatarum ope *China China* nostra Methodo administratæ. 309.

Cap. V. Utrum, quando Pernicioſæ ſecundi Ordinis, ſive octavæ Speciei, nempe Subcontinux malignantes, continuiratem eſſentialem, & acutam affectant citiſſime, hoc eſt, in ipſo ſtatim principio, expediat illico, aut

(LXIII.)

aut liceat *Corticem* administrare, Febriſque curſum intercipere. Id, etſi probabiliter ſæpe liceat, non tamen indiscriminatim videtur ſemper licere.

337.

Cap. VI. Exempla nonnulla felicia citæ oblationis *China China* in principio Periodicarum Pernicioſarum, grefſu celerrimo ad Continuas eſſentialiter, atque Malignas vergentium. Ea tamen nonniſi cautam circa hoc, circumſpectamque fiduciam prudenti Medico videntur præbere.

359.

LIBER QUINTUS.

Febrrium omnium Continuarum, nec non aliorum quorundam Morborum, præſertim recurrentium, examen continens, docenſque, in quibuſdam earum; eorumve poſſit eſſe proſiciuus Cortex: item, quanam illius utilitas ad Prægnantium, ac Puerperarum Febres, & quæ viſ ejuſdem in Clyſteribus, ac Epicarpiis adhibiti.

Caput Primum. Generalis præmittitur Febrrium diviſio materiæ de qua agitur congruenter aptabilis.

370.

Cap. II. *Peruvianus Cortex* inutiliter exhibetur in Febribus Continuis Continentibus, ſeu non Remittentibus; tam ſimplicibus (ut vocant) quam Putridis, atque his quidem, tum

Symptomaticis, tum Eſſentialibus; tum Solitariis, tum Comitatis, ſive Malignæ fuerint, ſive Acutæ ſimpliciter. *Mortoni* Praxis in hoc caſtigatior detegitur, ac vulgo ſit credita; non tamen plane recipitur.

378.

Cap. III. Explicatur adhuc *Mortonus*: mox ſtatuitur, *Chinam Chinam* utilem eſſe in Febribus Continuis per ſubingreſſum Paroxyſmorum, *Subintrantibus* appellatis, non ita in ſimpliciter Remittentibus; quarum peculiaris natura deſcribitur. In Remittentibus autem periodice, ſive Proportionatis, quæ generali Continuarum nomine ſolent donari, diſtinguitur. Diſſenſus & hic aliquis a Praxi *Mortoni*,

388.

Cap. IV. Allata nuperrime diſtinctio de *Cortice* in quibuſdam Proportionatis utili, & in quibuſdam inutili, illuſtratur quoad hanc poſtremam partem (de prima enim jam ſatis alias) nonnullis exemplis.

400.

Cap. V. Proſiciuus aſſeritur *Peruvianus Cortex*, primo ad Febres Complicatas vulgatiores, puta *Hemitritæos* &c. ſecundo ad Lentas, præſertim Puero-rum, *Hæticæ* abuſive dictas. Confirmatur exemplis poſtrema hæc aſſertio. Demum ad Febres ſingulas indigitandas, quibus utilis eſt *China China*, & quibus non, univerſalis earum Categoria, & varia inſimul metamorphoſis, *Corticem* modo ad-

mittens

mittens, & modo respuens, iconice
exprimitur, ac explicatur. 408.

Stanter asseritur, experientia duce.
446.

Cap. VI. Enodantur nonnulla Quæsitæ
variis titulis comprehensa circa usum
etiam ulteriorem *Peruviani Corticis*:
Et *Primo* quæritur, an ille conve-
niat aliis Morbis, præsertim perio-
dicis, præter Febres; nec nisi cun-
ctanter creditur, spectatis exemplis.
425.

Quæritur *Secundo*, An, ubi *Cortex* vere
indicatur, liceat ratione Subjecti il-
lum administrare citra periculum
Mulieribus *Gravidis*, *Puerperis*, *Abor-*
tum passis, aut *Menstruas* purgatio-
nes actæ patientibus: & incun-

Quæritur *Tertio*, An ex eo, quod *Chi-*
na *China* sit Remedium suapte natu-
ra innocens, liceat eam tentandi
gratia indiscriminatim usurpare in
quibuslibet Febribus, & Morbis, iis
etiam, in quibus communiter depre-
hendi solet inutilis: & negatur. 450

Quæritur *Quarto*, An *Cortex Peruvia-*
nus per Clystetes injectus, aut Car-
pis appositus, quicquam curationi
Februm conferre valeat. Primus
modus, utut imbecillus, non plane
rejecitur. Secundus nil prope præ-
bet fiduciæ, languida illinc, hinc
inani respondente experientia. 460.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER PRIMUS.

PRÆSTANTIAM, AC VIM PERUVIANI CORTICIS Adversus Febres Intermittentes, & earum Causas, illius pariter tutelam, usumque methodicum in iisdem Intermittentibus, saltem vulgarioribus, aliaque hujuscemodi comprehendens.

CAPUT PRIMUM.

Historia primum inveci apud Mutinenses Chinæ Chinæ usus, Innocuum illa præstansque Febrisfugum, Recursus Febrium post eam parcius assumptam contingens, ex adverso perperam allegatus. Pro usu illius, præter Experientiam, & Rationem, Auctoritas multiplex,

UAM olim sponte impolitam edidi, talem etiamnum recudisum passus, nonnullis tantum hic illic additamentis appositis, peculiarem Methodum a septem jam lustris mihi perspectam, exhibendi Peruvianum Corticem, vulgo *China China*, vel *China China*, aliis Gallico more *Quinquina*,

seu *Kinkina* appellatum, pro curandis Malignis quibusdam Febribus subdolis æque ac exitialibus, adversus quas, postquam etiam hominis vitam in extremum discrimen adduxerint, eximiis illum pollere viribus, animadversum antea non fuerat apud Nostrates. Priusquam tamen rem propius aggrediar, operæ pretium me facturum puto, si ad sternendam mihi planiorem viam,

Torti Therap. Spec.

A

RON-

nonnulla communiorum Febrifugi hujus usum in *Benignis* tantum, & diuturnis Intermittentibus respicientia præmittam. Licet autem hæc, & plura istiusmodi, quæ toto ferme hoc primo Libro persequi lubet, supervacanea forte cuiquam videri possint, ea tamen, si probe spectentur, ad intentum facere, atque ad innuendam congruam, ut decet, completamque egregii hujusce medicaminis administrationem non parum conducere, poterit, ut reor, haud difficulter dignosci. Etenim, vindicato ab oppositionibus fieri solitis tam salubri remedio, nec non inquisita proportionem, quam potest habere cum Februm expugnandarum causis multifariam consideratis, sensim ducuntur ad tutam, & rationalem Methodum eodem utendi in iisdem Intermittentibus, saltem *benignioribus* (quod gradum faciet ad Methodum quoque, quam pro *Malignarum* curatione spondendi, suo loco pandendam) & ad seligendas e vulgariis utiliores ipsum præscribendi formulas, dignoscendamque insimul opportunitatem tempestivæ oblationis illius.

Non tamen ideo hic est in animo historiam sive originis, sive inventionis, sive translationis Chinæ Chinæ in Europam a primordio repetere; Id enim cum solertissimus Vir *Sebastianus Bado* jam luculenter præstiterit peculiari Libro Anno 1663. Genuæ impresso, genesim universam remedii, tunc Orbi nostro nascentis, legere potest curiosus quilibet, tum apud eundem, tum apud alios, qui vel mediate postmodum, vel immediate Facti seriem decerpserunt a Bado. Neque pariter mihi mens est ineffabilem saluberrimi hujusce pharmaci virtutem febrifugam, ac operandi modum, sicut nec abditas Februm Intermittentium causas, per eandem depressas, ex professo, atque intimius ad unguem usque rimari; arduum siquidem opus hoc cum omnes hactenus incassum tentarint, non minus inaniter & ipse tentarem. Sat fuerit suo loco, ubi nodus iste plane intactus relinqui non poterit, tenuia quædam abstrusa utriusque rei specimina, sive generaliores quasdam considerationes tantum non oscitanter proferre. Impræsentiarum vero liceat historiam omnem Chinæ Chinæ ab ingressu, atque progressu illius intra Urbem duntaxat nostram, pro exercita a me in rebus Medicis praxi, obiter auspicari, ne vel a notione intra spatium temporis valde modicum acquisita, vel a parcioze, quam par sit, successuum numero animadversiones meas sumpsisse credar.

Ex quo innotuit Europæ Cortex Peruvianus (cujus Planta integra prope *Loxam*, seu *Lojam* humili proceritate abunde succrescens, ab incolis *Ganapride*, seu *Guananepide*, *Chinanepide*, vel *Guananegide* dicitur) ex quo inquam *Liber* istius Arboris innotuit Europæis regionibus, Hispaniæ videlicet primum, mox Italiæ, opera quidem, & pietate Emin. Card. de Lugo, aliorumque Patrum Inclytæ Soc. Jesu, de utroque Orbe plurimis certe nominibus, sed insuper ob hoc ipsum de nostro optime meritæ, statim excellentia novi Febrifugi, certo, ac multiplici apud Exteros experimento comprobata, sedulita-

tem allexit Præstantissimi Viri *Antonii Frassoni*, Præceptoris quondam mei dilectissimi, ut illud pro bono publico, & pro breviori, certiorique Egrotum curatione in usum deduceret. Et sane recensendus ille inter primos Corticis receptores, cujus rei testimonium exhibet idem Cl. *Badus* in citato Libro, cui titulus -- *Anastasis Corticis Peruviae*, ubi Epistol. *Frassoni* ipsius iussit sibi inscriptam sub Anno 1656. in qua idem *Frassonus* refert, se ante annos aliquot de Cortice felix periculum fecisse in pluribus, ac signate in splendido Viro D. Comite Alexandro Eminent. Card. Facchenetti fratre. Cum ergo circa Annum 1649. translatum fuerit e Regione *Quitensi* in Hesperiam Remedium, nemo neget, quin inter primos, qui illud admiserint, vere sit connumerandus *Frassonus*.

Cæpit ille uti China China (quam etiam *Gentianam Indicam*, *Antiquarium Peruvianum*, *Pulverem Comitissæ*, *Pulverem Card. de Lugo*, vel *Jesuiticum pulverem* vocitarunt nonnulli) post administrata præsidia universalia, & particularia, in Quartanis ultra proVectis, quo tempore tum *Ægri*, tum Medici tædio affecti ad remedia quælibet Empirica, atque etiam anilia solent confugere. Cumque illi curationes ex voto succederent, ad Tertianas quoque Spurias, ut ajunt, tum simplices, tum duplices, benignas tamen, seu saltem non perniciosas, nec non ad alias quascumque Febres Intermitientes (diuturniores scilicet) curandas, pari successu transitum fecit, fretus auctoritate *Badi* ante memorati, aliorumque ævi sui Illustrum Medicorum, quorum testimoniis quamplurimis, iisque gravissimis, *Badus* ipse Opus suum pro tutela Peruviani Corticis roboravit. Reluctabantur interim, & quoad vixit idem *Frassonus*, semper obstrepere omnes fere Civitatis Medici, adeo ut ad evitandum severum eorumdem tribunal, profugus, & exul Cortex non ausus fuerit in Pharmacopœas introire, sed quasi clam intra Claustra quarundam Monialium fuerit coactus sese recipere, unde postea illum petebat Vir solertissimus, ut *Ægris* sibi commissis subministraret.

Dabat autem adultis initio Paroxyfmi, quemadmodum tunc solemne erat, ex præscripto Romanæ schedulæ, *drachmas duas* Corticis in subtilissimum pulverem redacti, dosim vero exiliorem natu minoribus, habita ætatis ratione, sive deinde in forma haustus, ut plurimum quidem in Vino, modo tenuiore, modo generosiore, ad *uncias quinque*, plus minus facta, vel etiam omissa prævia infusione (quod perinde est) sive in forma boli, sive alio consimili artis ritu, superepoto pariter Vini momento. Hac methodo a primo adventu Corticis, ut dictum est, in Italiam, usque ad annum 1677. (quo tempore ad Praxim sub Ipso addiscendam me contuli) Febres omnes Intermitientes longiusculas suppresserat, iisdemque non raro, ut mos est, redivivis, repetito semel, aut bis Febrifugo finem imponebat. Quod millies ac millies sine ullo unquam sinistro eventu sibi contigisse, mihi pluries asseruit Vir ille

ille fide dignissimus, ac omni exceptione major. Et egomet postmodum, testis de visu, id ipsum illi perpetuo accidisse deprehendi usque ad annum 1680. (nec enim quispiam, nisi plane vitiligator, adversetur ob singularem casum, de quo infra *Cap. x. Hist. XIII.*) quo nempe anno diem suum obiit, lacrymabili sane jactura, Vir experientissimus, ac de Urbe nostra admodum benemeritus, qui vel moriens & in hoc profuit, quod eo extincto, extinctæ cum eodem, vel saltem sopitæ fuerint Nostratium fere omnium, qui tunc aderant, Medicorum in Corticem inimicitia; pluries enim ex iis Chinæ Chinæ antea osores, ac hostes, eadem paulo post, semotis cavillationibus, uti cœperunt. Quæ sors nonnullis quoque aliis peculiaribus obtigit post ejus obitum. *Fraffoni* remediis, dum viveret, improbatis; ea namque communibus sensim suffragiis fuere subinde adeo recepta, ut ipso etiamnum *Fraffoni* nomine insignita circumferantur. Atque hisce incidenter occurrentibus liceat amantissimi *Præceptoris* Manibus parentasse.

Ab eo autem tempore cœpit adeo clarescere in dies hujusce fama Febri-fugi, ut jam nostro ævo nil notius sit in Medicina, nil certius, quam Febres Intermittentes China China depelli. Communis iste mos est omnibus ferme Europæ Nationibus, quod innumera undique scripta luculenter testantur. Hinc est, quod ex tam liberali illius impendio detur ansa pravis hominibus, iniquum de corio humano lucrum facientibus, eandem adulterandi, de quo passim jure merito (quandoquidem verum sit) conqueruntur Auctores, ut proinde alicubi in publicis Nosocomiis in locum genuini Corticis jam prope deficientis, suffectus fuerit pulvis ex Nucibus, aut ex Corticibus Cupressi, & Malorum aureorum dulcium, item ex radicibus arboris Persicæ, Fraxini, Gentianæ, & hujusmodi, referente præ aliis Eruditissimo *Luca Tozzi*; quibus remediis ter exhibitis, at quandoque tolli Febres, quæ cæteroqui unica tantum oblatione Cortici Peruviano semper cedere consueverunt.

Enimvero succedanea quævis, sive naturalia illa sint, sive artificialia, nimium distant viribus ab hoc Cortice, ut qui inter omnia hucusque nota, Febri-fugum præstantissimum est, ac summe innocens. Præstans equidem præ omnibus, quia præ omnibus infallibiliter, & celerrime Febres omnes Intermittentes abigit, dummodo nulla partis alicujus solida læsio organica sit morbi fomes. Inde fit, ut propinatis semel cuilibet Quartanario, aut Tertianario *drachmis duabus* Corticis, more maxime vulgari, in principio, vel declinatione Febrilis Accessus, possit Medicus absque ulla hæsitacione spondere, ultimum fore paroxysmum illum, nec rediturum alterum. Quid citius? Quid certius? Veritatem hujus asserti, si quis, cui notum non sit quod notum est omnibus, habeat suspectam, provoco ad experimentum; nec alium Testem, aut Judicem, volo, nisi qui contra hucusque senserit. Ad me quod atinet, testari possum de experientia quinquaginta circiter annorum, quo temporis tractu

tractu semel tantum, vel bis, quod memor sum, in casu Febris Quartanae (absque ullo tamen Aegri detrimento) expectationem meam fefellit Cortex, siquidem ille genuinus fuerit, quod nihilominus credere non recuso. Sed quid tum? Quandoque per accidens materiam combustibilem non comburit ignis: numquid propterea non erit idoneus ad comburendam, cum millies combusserit? Quod vero innocuus, & insons ille sit, experientia pariter mihi satis demonstrasse videtur. Quidquid enim aliis contigerit, cum non teneat de facto alieno, loquor de proprio, testorque coram Deo, & hominibus (quod & plures testantur de suis Aegrotis gravissimi Scriptores) nullum unquam ex meis Aegrotantibus periisse, quod sciam, ob usum Corticis, neque in morbum graviolem, sed in leviolem fere semper, etiam cum reciderit, incidisse; idque pariter mecum perpetuo animadverterunt quot quot sub me Praxim Medicam exercuere, & propria dein experientia se junctim noverunt. Si quid vero unquam incommodi accidisse fortuito visum sit, ut in nonnullis historiis referam; id certe non culpa remedii tunc contigit, suapte natura infantis; sed ob intempestivam suppressionem Februm plane salubrium, & depurativarum, culpa videlicet Medici, remedium Febrifugum, ubi progressus Februm stabat remedii loco, incaute offerentis. Quod de substantia Corticis semper innoxia a me deprehensa tam fidenter assero, haud ita facile proferre possem de ullo alio Medicamento usitatore, praesertim in linea Solventium, quorum tamen tanta esse solet apud Osores Corticis aestimatio.

Si qua nihilominus alicunde quaerenda sit, ac opponenda Cortici criminatio, ea petenda est a *Recidivis* (utor hoc vocabulo ad sensum Artis, aliisque utar in progressu minus excultis) post fugatas ab eodem Febres identidem recurrentibus. Neque hic ego incipias ibo, ut incipiantur quamplurimi, omnem culpam in errata convalescentium, nec semper immerito, refundentes, quin ultro fatebor, exhibito semel, ac unica tantum dosi, Peruviano Cortice, Febrem saepesapius redire. Nisi hoc unum obstaret, Arborem Vitae in China China superstitem divina Clementia crediderim. Adhuc tamen fidenter respondeo (plura circa hoc alibi prolaturus) primo, quod non semper recidunt Aegri ab assumpto Cortice, ut experientia constat, si praesertim rite, ac per repetitas justo ordine vices exhibeatur. Secundo, quod ex opposito saepissime recidunt ter, quater, & quinquies, etsi Corticem nunquam assumpserint, sed alia methodo medica fuerint curati, unde posset contra talem methodum retorqueri eadem censura. Sed revera solutis etiam sponte, nullius omnino remedii interventu, sed solius Naturae ope, quandoque Febris, in eadem denuo, citra ullius culpam, relabuntur Aegri. Quid tunc dicendum? Loquamur ingenue. Recidunt Aegri sumpto, & non sumpto Cortice, frequentius Autumnus, qua tempestate contumaciores sunt Febres. Recidunt raro sumpto, & non sumpto Cortice, tempore Veris, & in principio Aestatis, qui-

quibus tempestatibus! qualibet methodus felix est, cum Febres tunc temporis etiam suo Marte cito solvantur. *Non igitur Medicamentum* (inquit egregie *Mortonus* hæc omnia complexus in responsione sua ad objectionem a Recidivis petitam) *sed Febris indoles in culpa est, si a perenni humorum fonte enutritur, nec non ab aere, aut alio accidente externo.* Sive enim natura, sive arte quævis sanetur, ad revirescentiam valde proclivis est. Multa enim experientia fides (perpendantur quæso verba hæc digna consideratione Practicorum, immo & eorum assensu) fidenter affirmare audeo, *Febrem a Corticis usu fugatam, & demum recidivantem, licet quacumque alia methodo, vel Febrifugo, vel viribus nature subacta fuisset, nihilo secius redituram fuisse.* Neque minus nervose similia protulerat ante Mortonum Restaurandus in Præfatione Tractatus sui, cui titulus -- *Hippocrates De usu China China* -- *Quid enim iniquius* (inquit ille) *quam a China China extorquere, ut nequaquam ab ea assumpta revertantur Febres?* Numne sæpè animadvertitur illarum reditus, postquam fuerint curata, ab assumptis catharticiis, aliisque remediis? Præterea, an China China tenetur prohibere, ne qui reduce fruatur valetudine, errata in diæta committat, ne cause externa & animi pathemata Febrim exulem revocent? &c. Nonne quid simile accidere videmus ab efficacia Solstitii hybernici, si quando eo tempore Febris aliqua remisit: namque unus, vel alter paroxysmus in Vere redidivus est, nisi prius revocata fuerit, præsertim per cathartica? Sed interim in medium prodeat remedium pari efficacia Febres prosligans, qua China China. Nullum certe suppetit. Dico tertio, quod quando contingit ab assumpto Febrifugo recidiva, non semper accedit vitio ipsius Febrifugi, fermentum febrile imbecilliter, aut imperfectè subigentis, sed sæpe etiam, si non semper, culpa convalescentium sibi nimis fidentium. Quarto, quod quoties recidunt, etsi Febris nonnunquam de simplici possit fieri duplex, semper debilior illa est: idque fere perpetuum observavi, ut idcirco raro vocetur Medicus pro tali curanda recidiva, adeo levis illa est, & sponte evanescens. Quinto denique, quod per repetitam, & opportunam Corticis oblationem potest eadem recidiva non modo semper curari cum venerit, sed, quod magis est (dummodo congruum id censeatur) etiam priusquam adveniat, penitus, ut in progressu videbimus, præcaveri. Propterea cum sit ut plurimum in potestate nostra malum istud pro libito avertere, fere nonnisi volentes afficere potest huiusmodi objectio.

Soluta, ut reor, hisce responsionibus potiore difficultate, cui & alibi valde occurram, non est cur hic inutiliter tempus teram in refellendo, quod Nebulones quidam scurriliter blaterant, ad territandum popellum, nempe quod Corticem potantes, intra annum, vel, quod magis ridiculum est, intra septem annos moriantur, sopito videlicet, & postea ferocius recrudescente eodem, vel alio pejore morbo: item quod China China pinguibus obsit, & tantum graciles sanet, aliaque huiusmodi prorsus exhibenda. Nam præter-

quam

quamquod nullus Medicus, quod sciam, quibuslibet adhibitis in Curatione remediis, cuiquam per annum, multoque minus per septennium, sanationem ratam facit (quasi teneatur ad tempus de manutenenda Aegri salute, ut Faber Murarius de consistentia Domus constructæ) facillimum insuper est, experientia ipsa impostores istos mendacii convincere. Plures etenim (quos ob digniorem causam alias sum relaturus) ac præterea plus centum alios, & pingues, & macilentos, per Corticem curatos a decem, & quindecim retro annis, hucusque tamen incolumes, possem adducere: quin memetipsum, qui anno 1696. epotis uno haustu sex drachmis illius, a morte imminente illico evasi, & etiamnum vivo, & etiamnum scribo. Ast hanc Zizaniam nullius ponderis ab ullo, qui Medici nomen mereatur, satam, vix adducor, ut credam.

Sed præter experientiam, quæ sola sufficit ad ostendendum Corticis usum prorsus innocuum, id ipsum etiam, vel nuda ratione spectata, evincitur ex eo, quod nullam vere, qua possit nocere, vim in se contineat Cortex, sive de primis illius, ut ajunt, qualitatibus, sive de secundis, sive etiam de occultis sit sermo. *Calidus* enim *ex. gr. & sicus* est? Calidiora sunt, atque sicciora Zinziber, Piper, Semen Sinapi, Mithridatium, Theriaca &c. *Amarus* est? Amariora sunt Absinthium, Ruta, Gentiana, Chamedrys, Fumaria, Centaurium minus &c. *Stipticus* nonnihil est? Stipticiora sunt Nucum putamina, Nuces, Cupressus, Verbena, Aurantiorum Cortices &c. quæ sunt usitatoria, nec prorsus contemnenda Febrifuga, intercedente tamen inter illa, & Corticem hoc uno discrimine, quod illa, etsi ut plurimum calidiora, ac proinde magis suspecta, Febrim vix unquam tollant, & Cortex semper. Quoad occultas vero facultates, nullam in eo reperiri datum est, nisi antifebrilem. Neque enim ullam *Narcosim* præsefert, cum nullum soporem, quin potius vigilantiam, & mentis alacritatem, etiam copiose assumptus, inducat: unde, secundum plurimos, Opii consortium facile admittit, quod secus fieri deberet, si Cortex ipse eadem polleret narcotica facultate, qua Opium; rationabilis quippe subesset de nimio sopore incutiendo suspicio. Insuper si China China (ut clare demonstrabimus in historiis) soporosas Febres, atque *Lethargicas* momento temporis solvit, & cum illis submover soporem adjunctum, satis patenter constat, illam vi potius pollere contraria: tantum abest, ut Causam Febrilem hypnotico veluti vinculo obstringat, præsertim ad tot hebdomadas, quot sunt induciæ inter morbum & recidivam, quotiescumque ista contingat, cum, ne per horam quidem, nodum hujusmodi narcoticum iniciat spiritibus. Quod si contendatur, illam exercere narcosim, & quidem diuturniorem, adversus solum Fermentum febrile, hæc, ut patet, dici nequit vera narcosis, sed potius absorptio, illaqueatio, aut retusio fermenti, vel quid his analogum, in quo facile convenimus, quippe in re semper innocua.

Ad

Ad hæc nullas Cortex intra viscera, vel intra fluida excirat turbas, nullum cit vomitum, secesum nullum (quod illi perperam vitio vertitur) non sudores prolicet per vim expressos, non urinas immodicas, non ullam aliam sensibilem, saltem ut plurimum, promovet evacuationem, quarum tamen aliquam si quando (quod haud infrequenter accidit) habeat adjunctam, placida illa est, modica, Egro facilis, ac saluberrima. Uno verbo, China China citra omnem molestiam, excepto deglutitionis incommodo, materiam febrilem, quæcumque illa sit, undecumque procedat, quocumque tendat, aut ubicumque moretur, materiam inquam febrilem directe petit, corripit, intercipit, aut subigit, eodemque temporis momento celebrem illam, ut ajunt, humorum coctionem, diu, sæpe tamen frustra, quæsitam, & a plurimis pro dextero usu cujuscumque Febrifugi requiri creditam, quotiescumque non præextiterit, ipsa facit, vel saltem ut fiat efficit, correcto fermento Febrili, vel sublato illius affluxu, quæ concoctio statim in Urinis altera ipsa die ab illius assumptione manifestatur, estque phenomenon perpetuum, sicuti summa dignum observatione, ita & facillime observabile; Ut propterea in hac re, quæ non de *conjectura*, sed de *facto* est, & cuilibet obvia, diutius immorari non liceat.

Quod si quispiam de arcana ista Corticis facultate, de qua tamen plura in progressu, adhuc ulteriora quærat, ut ea fidentius utatur, is quærat potius ab expertis, quid illa præstare consueverit, quemadmodum de Febrifugis, sive Alexipyretis hujusmodi faciendum monet Doctissimus Mercurialis -- De præsidiiis (inquit) operantibus arcana qualitate minime loquendum est; siquidem, ut scribit Galenus, medicamenta hæc cum sola experientia sint inventa, cogimur fidem iis adhibere, qui longa, & debita experientia testantur, sese ipsa cum fructu usurpasse. Quid autem dicant, qui millies usurparunt, jam proxime disquirendum. Sex idcirco in medium prodeant, universalem totius Reipublicæ Medicæ approbationem secum trahentes, Testes eximii, experti, ac omni exceptione majores, videlicet laudatus Badus, Restaurandus, Monginot, D'Arquin, Sydenham, & Morton, qui omnes præ cæteris mihi dehinc in hac materia semper erunt Antesignani.

Badus Corticis innocentiam testatus -- Sancte (inquit) id juro coram Deo meo; Nec nisi aliunde damna resciscam, profecto ego nescio quid unquam, uspiamve attulerit detrimenti: Scio immo semper egregiam operam navasse, & reportatis trophæis inclytum, & manubiiis admirandum fuisse, & gloriosum. Hæc ille non minus ingenue, quam cum ibidem fateretur Corticem ter, quaterve illum seselessisse, in quibusdam scilicet Tertianariis, quibus tamen copulati alii morbi, Gallicis potissimum, & Tabidis, quod est extra activitatem illius. Auctoritas unus Badi fecunda est insuper plurimis Celeberrimorum Virorum testimoniis ab eodem adductis, quos inter eminent Doctissimus Conygius, sive Honoratus Fabri. Hic Auctor, paulo post primum Corticis adventum in Euro-

pam, peculiari Libro suo testatus est, *Roma*, ubi moram trahebat; intra annum aliquot hominum millia pulverem Peruvianum adhibuisse, & non modo innoxium, sed saluberrimum quoque fuisse probatum. Nostis temporibus, eadem Orbis jam pene universi assertio est

Restaurandus post plurima enucleata Peruviani Corticis præclara facinora -- Id vero (inquit) addidero, me nunquam hoc remedium citra successum exhibuisse, hoc est ejus ope semper curatas fuisse Febres: ac maximam partem me ad ejus usum confugisse in illarum pertinacia, aut cum symptomata verenda comitentur. Clarius vero ipsam securitatem remedii antecedenter testatus -- Ad illud auxilium (dixerat) citra ullum periculi metum confugiendum est, nec permitendum, ut vivi comburantur *Ægri*, ac discerpantur.

Primarius pariter Regis Christianissimi Medicus Cl. D'Acquin de remedio Anglico, cujus basis China est, sic scriptum reliquit -- Nulli unquam remedio potiori jure specifici remedii nomen, quam prædicto adscriptum est; nec enim hætenus ullum nobis innotuit, quod Febres pari celeritate, & securitate profligaverit. Revera Quinquina, qua illius est basis &c. Et inferius ad ostendendam innocuam operationem remedii -- Locus non est (subdit) ut credam ab illius usu imminere discrimen aliquod: æconomia naturali nullam vim infert, cum, non secus ac cætera remedia amara temperata, nihil noxium corpori humano inurere valeat.

Monginotius quoque de præstantia Corticis verba faciens, remedium hoc talis esse indolis asseverat, ut -- Nullum hætenus (sunt ejus verba) præstantius fuerit a natura productum; ac de eodem in aliis quoque morbis, in quibus nondum usurpatum est; periculum esse faciendum incunctanter insinuat --- Quandoquidem (ait) extra omnem damni aleam usurpari potest medicamentum qualitatibus noxia omnino expers.

Sydenham autem hæc habet de Cortice -- Vere affirmare possum, non obstante tam vulgi, quam per paucorum & doctis præjudicio, me nihil mali *Ægris* accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse. Paulo vero post -- Et profecto, si tam effectorum durationem, quam Corticis hujus innocentiam, exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quotquot sunt remedia, deferre nullus dubitarem, cum non tantum in hoc morbo insignium esse virium deprehendatur, sed & in Uteri, & ventriculi etiam affectibus: Tantum abest, ut de ejus insalubritate merito quis conqueratur. Addamus & acrem hujusce Magni Viri querelam in *Dissertatione Epistolari* ad Cole, petentem eos præcipue (si qui tunc fuerint in ea regione) qui Cortice pro se, & domesticis suis utebantur, & interim eos pigebat (quod & per extensum confirmat *Mortonus* testis de auditu) eos, inquam, pigebat idem remedium aliis *Ægrotantibus* præscribere, quin & ipsum Corticem ibidem innotescere. Quam quærimoniam prodit his verbis Vir iste Clarissimus --- *Quamvis veto in Fe-*
Torti Therap. Spec. *brium*

brium Intermittentium curatione egregia præset, ne dicam miracula, dictus Cortex, atque eodem tum ipsi nos libenter utamur, tum Uxoribus, Liberisque usurpandum imperemus, quoties res postulet (en testimonium innocentiae remedii) sunt tamen quibus haud minus jam displicet, quod tam certo, subitoque morbos expugnet, quam olim displicebat, quod non nisi nuper his terrarum oris innotuerat.

Mortonus denique -- Me quod attinet (inquit) ego fidenter dico, idque postquam jam ad 25. annos quotidiano usu ejus vires explorando expertus sum, me nunquam novisse aliquid mali ab usu Corticis cuiquam evenisse, præter surditatem aliqualem (quod tamen ego, hîc nostris in regionibus saltem, non sum expertus) quam sponte illico a morbo evicto, vel putveris omissione cessare semper observari. Me hujus remedii nunquam penituit, nunquam aliquem Cachecticum, Tabidum, aut quocumque alio morbo affectum, multo minus quasi toxico interfectum novi. Atque ter tantum (ut olim innui) opato eventu, in Febre Intermittente ope ejus sananda, destitutus sum. Alibi quoque hæc eadem nervosius repetit his verbis -- Ego sane, qui jam ad quatuor lustra, & quod excurrit, hoc Polychrestum remedium fere quotidie præscripsi, vix aliquid incommodi Ægrotantibus ortum inde observavi (quidquid clamoſe, atque falso oggerant male feriat quidam, atque Ignorantes) quin etiam non nisi ter, uti sincero animo prius asserui, in Febris Intermittentibus spem meam frustratus est. Utinam idem dicere licuisset de quoquam alio, quantumvis celebri remedio, in cæteris humani Corporis affectibus debellandis decantato. Quibus assertionibus nondum contentus, sed universali insuper approbatione munitus, in hæc alibi tandem prorumpit -- Suffragio jam Professorum pene universali in censum medicaminum saluberrimum, & maxime efficacium adoptatus est Cortex. Nec de suo jure apud Doctos, & probos Viros decedet ante consummationem sæculorum, ut ut ex astutia, malitia, temeritate, aut ignorantia non desinant aliqui hucusque obstrepere, & oggannire.

Demonstrata jam fatis secundum experientiam, rationem, & auctoritatem præstantia Peruvianæ Corticis, nocendi nesciæ, superesset adhuc ex mente citati Mercurialis hanc ipsam experientiam ulterioribus, præter adducta, gravissimorum Auctorum China China utentium Testimoniis confirmare. Sed cum ex una parte plusquam quinquaginta Illustrium Medicorum attestaciones, ut dictum est, circa hoc olim protulerit Badus, quibus modo universa subscribit Respublica Medica, sive Italiam respicias, sive Galliam, sive Angliam, sive Germaniam, sive Hispaniam, sive aliam quamvis (ut verbo tandem dicam) Mundi, saltem politionis, Regionem: ex alia vero parte, cum ego Tractatum hunc, animadversiones tantummodo meas, præsertim practicas, continentem, quovis tum philologico, tum affectatæ auctoritatis ornatu destitutum, ut & toto semper margine lavigatum velim, ideo ab enumeratione Scriptorum Chinam Chinam totis ulnis amplexantium (quorum series numerosa late ultra plurimum existimationem extenderetur) libens abstineo, eosdem

dem doctis Viris satis superque notos jam sciens, aliis vero, si velint, inventu faciles. Non enim apud *Garamantas, & Indos* hujusmodi notitiam querere est opus, quandoquidem nullus ab inventione Remedii fuit hucusque, qui de Febribus scribens, siluerit de Cortice. Sed & eandem notitiam, si non integram, saltem luculentam, atque præcipuam colligere quisque poterit ex Notis Clarissimi *Nigrisii* Professoris Ferrariensis in editione per eundem repetita Opusculorum *De Blegny, Monginot, Restaurandi, & Sponii*, ex *Zodiaco Medici Gallico* excerptorum, & ab eo in unum congestorum in Libro, cui titulus -- *Febris China China expugnata* -- ubi, præter non vulgarem ipsius eruditionem, solidam insuper praxim in usu talis remedii, & observationes summe veras, ac utiles, meisque (experientia utrinque teste) omnino consonas, deprehendere est: ut propterea Virum istum inter saniores, & magis expertos hujusce Remedii Patronos jure merito lubeat referre.

Id unum monitos velim Osores Corticis, ut priusquam eundem damnent, quid de ipso scriptum sit, quid ab expertis assertum, legere non recusent: neque enim æqui Judicis munere fungi potest, qui antequam judicium ferat, integram Rei causam, aut defensionem renuit audire. Huic, quæso, quem facile pro Tribunali sedentes exercere queunt, ne parcant labori, ut labori crurum non parcant ad supervacue palpandos Ægros, quibus sapenumero acceptior est sanatione blandimentis cassa, officiosa jugulatio.

Liberum hunc loquendi modum, quem in decursu quoque identidem offendit Lector, & a quo cæteroqui cavere mihi religio est, ne quis mihi vitio plane vertat, is attendat velim, procedere hoc ipsum, non ex dicacitate, aut malitia, sed ex ipsius necessitate materiæ, ad Apologeticam nonnihil vergentis; quippe crimen istud (si vera hæc pandere crimen reputatur) familiare est Auctoribus omnibus, quotquot sunt, qui de hoc Remedio scripserunt experti, & non tantummodo per conjecturas, aut ex aliorum relatu: ii namque, ut obvium est cernere, temperare nequeunt a ludibus, neque a tutela fervidiore tanti medicaminis, sicut nec ab amara, & acri querela, neminem tamen specialiter impetente, quod ei tot fuitiles objectiones, tot somnia torque figmenta frequenter opponantur: signum evidens, quod hujusmodi Scriptores referentes ex intima conscientia, quæ veta sunt, & experta sibi, sine querimonia, & indignatione quadam ferre nequeunt vanas, & aperte falsas hujusmodi Hominum inexpertorum, fallacique idea præoccupatorum cavillationes, dato etiam quod nonnulli Corticis Patroni, in illius usu minus temperantes, abundant aliquo excessu credulitatis, orto nihilominus ex admirabili, & innocua, quam pluries deprehenderunt, illius virtute.

Ob eandem causam, veniam aliquam me affecuturum facile credam, etsi trita nimis interdum inculcem circa usum hujusce Remedii, quæ ceteroqui puderet efferre in doctorum conspectu, quorum oculis, vulgaria quadam for-

tas vilescent; sed qui lustrabit Historias meas, in iisque, non modo inceptorum incredulitatem, & tergiversantium diffidentiam, sed & identidem Adversantium animositatem, mucidarumque rationum, ac doctrinarum oppositionem animadvertet, parcat insimul impugnationi minus conquesta, triviali, & Minervæ Repugnantium accommodata. Quo pacto enim, quæso, dabitur mihi usum validum, & liberalem Chinæ Chinæ in Febribus quibusdam exitialibus suadere iis, qui vel in benignis illam abdicant, atque proferibunt, ex indelebili inanum principiorum præventionem, nisi illis, data etiam eorumdem rancidorum principiorum positione (quæ refellere nimis tædiosum foret, ac tandem inutile) ostendam innocentiam Remedii junctam infallibilitati felicitis eventus?

Sunt namque & hodie (pudet fere hoc in propatulo ponere, licet ita sentientes nec pudeat, nec pigeat palam profiteri) sunt, inquam, vel apud nos, qui contra totius Orbis experientiam, atque consensum, damnant Peruvianum Corticem, æque ac si Arsenicum foret, aut Sublimatum; neque usque adhuc sibi suadere possunt, illum Febres Intermittentes fugare, vel id innoxie saltem præstare, neque norunt (etsi plura norint altioris indaginis) qua dosi præcise ad ipsas abigendas vulgo usurpetur: adeo scilicet exosum illis est nomen Corticis, & gravis ipsa cogitatio de eodem; crescitque in dies illorum aversatio ea proportionem, qua crescit ex præclaris operibus fama Remedii. Quod autem in hac Regione contigit, Viris cæteroqui doctissimis, eruditissimis, & ingenuis Professoribus abunde referta, puto rationabiliter contingere posse & in aliis. Liceat itaque minus doctos ad modulum captus eorum erudire, salva integra Eruditorum existimatione: etenim (ut alias sum protestatus) Tyronibus scribo, iisque tantum, qui Tyronibus æquiparari merentur, non maturis, doctisque Professoribus, quibus peculiarem tantummodo Chinæ Chinæ administrationem in arduis quibusdam Casibus, meamque simul experientiam in historiis expressam, fidenter exhibeo, ut eam fugaci saltem, humanoque intuitu, donare non dedignentur. Cætera, si lubet, ad lufum percurrant, & jocum.

CAPUT II.

Pervicax Antipathia, qua nonnulli abhorrent ab usu Peruviani Corticis, illumque proferibunt. Ratio recurſui Febrium tempestive occurrendi.

Sunt igitur hodie nonnulli (perpauci licet) præjudicii vetustioris Pathologiæ nondum exuti, qui reluctantibus insimul experimento, ratione, atque Orbe toto, adhuc male sentiunt de Cortice, &, quod turpius est, crimen istud tangit præcipue nos Italos, cum tamen omnem ferme quam intra totius Europæ confinia nactus est famam, ab Italis Scriptoribus primum traxerit Cortex; ut proinde stupidus exclamet Auctor quidam Anonymus (*Helvetius* creditur) in

in Libello gallice conscripto, cui titulus -- *Les admirables Qualitez du Kinkina* -- nobisque exprobrat, quod in Italia, unde antiquiorem melioremque deduxit China China nominis sui propagationem, ibi pauciores, quam alibi, inveniatur patronos, cum in Gallia, ubi seruis apparuit, tantam existimationem etiam propter Italarum testimonia, sit assecuta. Illius ideo verba huc referre non piget -- *C'est une chose assez surprenante, que le Kinkina, qui fait aujourd'hui tant de bruit en France, par la guerison d'un nombre infini de personnes, auxquelles il a rendu la santé, trouve si peu de partisans en Italie, où il commença à paroître, il y a pres de quarante ans, sous le nom de la poudre du Cardinal de Lugo Espagnol, & qu'on n'y peut encore croire qu'il soit un remede spécifique pour toutes sortes de fievres.* Quæ quidem querela justissima est, dummodo plurimum restringatur, neque credulitatem nostram extensam velit ad omnes aequaliter Febrium, etiam Continuarum, species, in quam exceptionem alibi consentire videtur idem Auctor; quandoquidem, Febres Intermitientes (& quæcumque, subdo ego, ab initio tales fuere, necdum omnino a sua natura desciverunt) esse verum objectum actionis Peruvianæ Corticis, asseverat dum inquit -- *Les plus admirables effets de ce Febrifuge paroissent dans toutes les fievres intermittentes, qui en sont le veritable objet.* Quod vero etiam in istis perpetuo ablegetur a quibusdam idem remedium, sane, si non in Fatum quoddam, non in aliud, quam in ingenitam quandam eorum antipathiam potest refundi; Sed & hanc ipsam satis mirari nequeo, quoties hæc, quæ cogitanti occurrunt sæpius, mecum ipse revolve.

A prima Medicinæ origine ad hæc usque tempora, maxima fuit Medicorum sollicitudo, longo sæculorum tractu incessanter exulta, ut Febrifugum aliquod invenirent, ad sistendos Febrium Intermittentium Paroxysmos. Nil intentatum reliquit illorum sollertia, triplex regnum Naturæ, Animale scilicet, Vegetabile, ac Minerale, susquedeque volventium, ut vel aliquid naturale ad hoc aptum detegerent, vel artis adminiculo redderent tale. Usque eo devenit Artis tentamen audax, ut ad Dracones, ut vocant, mitigatos, hoc est ad ipsa venena præparata, & nonnihil retusa, experiunda confugerit. Hinc Antimonium, & Mercurius (quæ, ut notum est, nocentiora sæpius sunt præparata, quam cruda) Arsenicum ipsum, Vitriolum, Scammonium, Colocynthis, & hujusce farinæ sexcenta alia, paulo ante accessionem exhibita, crebro in usu fuere. Ex his, & similibus fabrefacta sunt Febrifuga *Riverii*, *Muscochii*, & *De Clos*, *Hercules Bovii*, Arcanum duplicatum *Mynsichti*, pulvis *Algoethi Cornacchini*, & id genus alia, nomen veri Febrifugi nequaquam merentia, quorum omnium valde periculorum, ut & aliorum mitioris ordinis, sed plane inutilium, si vellem Catalogum texere, Tractatus iste in amplum volumen excresceret.

De prioribus ergo tantum, scilicet de energeticis loquendo, si ea bis, ter, vel quater fuissent exhibita, fama erat, quod periodus febrilis tandem inhibebatur. Interim vomitus immanes, enormes secessus, tormina, eructus, anxietates Aegrum torquebant, quandoque non sine vitæ discrimine, &, quod pejus est, sæpè sæpius (dato quod nonnumquam res ex voto cesserit) Febris pari passu, si non etiam pejore, progrediebatur, cum insigni interim virium jactura, & vitalis æconomiae detrimento. Proponebantur nihilominus, atque ultro propinabantur, etsi spem pluries fefellerint, constanter, & absque ulla trepidatione aliis Aegrotantibus, quibus postmodum si Febris de more inexpugnata processisset, sat erat dixisse, eos saltem a pravis humoribus esse purgatos (verius dictum foret melioribus destitutos) quos nisi Febrifugum illud adeo strenue, licet cum aliquo incommodo, evacuasset, maligna, lethalisque illis Aegritudo imminebat. Sed tandem a Medicis sanioribus, ac ingenuis, immo vel ab Aegrotantibus ipsis cognita proprio sumptu fallacia, ab hujusmodi remediis feriari cœperunt.

Cum vero hanc ipsam auxiliorum penuriam male ferrent utrique, Clinici vero eandem supplere pro virili contenderent, idcirco, incautum licet, *In varias abire vias*, quas inter peculiari mentione digna videtur Methodus propinandi paucis ante accessiones horis medicamentum constatum ex diaphoreticis calidioribus, sudore insimul externis adminiculis provocato, mox offerendi hora paroxysmi Catharticum, mistura quadam spiritosa, & diaphoretica solutum, vi quorum remediorum, in medio Febris impetu, omnes illæ oppositæ simul coinciderent operationes, ut nimirum Ager jam algens sudare, & e lecto surgere ad alvum deponendam cogeretur; sicque Paroxysmi progressus confunderetur, atque inturbaretur. Cujus animosæ methodi, quæ paucos habuit sequaces, auctor fuit Celeberrimus Practicus Londinensis *Thomas Sydenham* ad curandas Tertianas Intermitteutes, priusquam in iisdem vires Corticis, quas in Quartana tantum noverat, experiretur. Perspecta namque paulo post integra illius virtute, de eodem tam bene sensit, ut purgationibus, cæterisque evacuationibus plane posthabitis, nullum aliud remedium illi æquiparandum duxerit, quoad tutum usum, ac effectus promptitudinem, ut nuper vidimus.

Irreparabili itaque deprehenso usilium Febrifugorum, vel Methodi cuiuspiam certæ, tutæque defectu, factum est, ut magna pars Medicorum, arti consuetæ, plusquam par sit, fortasse fidentium, Quartanas Febres, & Tertianas diuturniores, crebris, ac usualibus purgationibus, sanguinis missionibus pluries repetitis, Julapiis, jusculis, pulveribus ad nihilum, nisi ad Aegri nauseam, tædiumque facientibus, pertinaci usu curare tentaverit; quibus demum nil proficientibus, ad simplicia vegetabilia, Febrifuga reputata, ut Centaurium minus, Camedrym, Gentianam &c. item ad alia Specifica, sic dicta, carpis appo-

apposita, vel digitis alligata, ad Amuleta de collo suspensa, tandemque ad puerilia, & plane ridicula confugere cogeatur. Quod si beneficio temporis in horum remediorum administratione inaniter consumpti, sponte naturæ non convalescebat Æger, ad aeris, tempestatis, vel regionis mutationem relegabatur. Altera vero pars Medicorum magis sincera, & Arti fidens tantummodo quantum decet, vel Febres contumaciores nullo pacto attingebat, vel administratis potioribus remediis, & tentatis rationabilioribus, præscriptoque congruo Victus regimine, easdem aliquantulum enervatas soli demum naturæ curandas, præmissis tantum ingenuo de diuturnitate prognostico, relinquebat.

Assulsit interea beneficium lumen cæcutientibus, detecto Peruviano Cortice, in quo vis illa Febrifuga, tot diu quæsitæ laboribus, eminenter emicuit. Sed (mirum dictum) reperitur ex voto Remedium omnis omnino pravitatis expertus, Febres momento temporis fugans, nullos in Corpore tumultus excitans, nullam penitus molestiam pariens, ac si nihil sumpsisset Æger, & statim repertum rejicitur, immo cæteris jamdudum rejectis, noxiis, ac inutilibus, quasi deterius foret, postponitur. Numquid forte illud audax quidam Chymiastrer ex Antimonio, vel ex Mercurio sublimatis eleganti periculo fabrefecit? Minime gentium. Non alium Opificem habuit China China, quam Deum, & a solo Deo omnem, quam nacta est, febrifugam virtutem recepit. Anne ergo Deus illa utitur in humanum genus specie juveninis in ultionem Peccatorum? Cur illi tantam vim indidit, ut ea demum deluderemur, ut ea nos perderet? Absit hæc a nobis ingrati animi blasphemia. Si reliquis Plantis, & earum cuilibet injunxit Creator virtutem suam, qua postmodum a nobis detecta, si salubris appareat, fidenter utimur, quare virtute Corticis febrifuga eidem impressa, & a nobis evidenter detecta, pari fiducia non erit utendum? At quid dixi, Medicos fidenter uti consuetos, herbis, & rebus, quarum virtutem perspectam habeant? Quin iis utuntur ut plurimum in fide Parentum, de quarum natura, & viribus, nullam, nisi confusam, incertamque habent notitiam. Illis tantummodo velut egregiis utuntur, quia semper utuntur inutiliter; Cortice vero, cujus virtus perspicua est, & incomparabilis, quandoquidem cum fructu adhibetur, uti piaculum est.

Viguit perpetuo (liceat paululum digredi, & serio ridere, siquidem quandoque

videntem dicere verum

Quid vetat?) —

viguit, inquam, perpetuo immortalis, & cavillosa garrulitas inter Pharmacopolas non modo, verum & inter Medicos quosdam Pharmacopolarum more philosophantes, acriterque disputantes, an res quamplurimæ refrigerent, an calefaciant. Vetus Theorema est, Acida omnia refrigerare, Amara calefacere. Dubitatur tamen, an Acetum, aut Spiritus Vitrioli in linea Acidorum refri-

geret.

geret, & an Cichorium, in linea licet Amatorum, ullo pacto calefaciat, Recentior modo dissensus est inter Neotericos, an voluptuosæ quædam nuper in Orbem nostrum, ænox & in usum Medicum inventæ Potiones, quicquam sanitati, generaliter loquendo, conferant, an detrahant, ut potus Chocolatæ, Thè, Coffee, similivæ

Pocula, ab Odriso multum laudata Tyranno.

Laudant promiscue inter Medicos ii, quorum palato nova hæc, & exotica arident: improbant, qui iisdem minime oblectantur, *Juris* antiqui sequaces. Laudo Ego, quia saltem sorbillantibus antea Vini spiritum, potiones hujusmodi in illius locum suffectæ, gravius delinquendi ansam præcidunt. Pariter divisa sunt vota, an Camphora, ut semen extinguere credita, frigefaciat intente, an, ut facillime inflammabilis, impense calefaciat. Idem pari contentione quarì solet de Opio, de Vipera, ac de mille alijs rebus maximi ponderis in praxi, quarum scilicet usus præposterus insigniter potest obesse, ut oblatio v. g. Purgantium in principio, aut sine morborum, præsertim acutorum, numquam satis damnata, sed nondum satis ab usu seposita, & hujusmodi. Medicus ergo quilibet, pro captu ingenii sui, prædictis omnibus utitur, unus quidem ad calefaciendum, alter vero ad refrigerandum &c. Sed veritas una est. Cichorium, Acetum, Spiritus Vitrioli, Camphora, Opium, Vipera, vel refrigerant, vel non refrigerant. Alter de duobus Medicis infallibiliter errat, Æger vero penas luit.

Delirant Reges, plectuntur Achivi;

Neuter tamen culpatur, etiamsi error, qui in alterutro est certus, sit in materia quandoque gravi, ut in Opio stupefaciente (neque enim semper in solo calore, vel frigore, vel in solo Cichorio, aut Aceto consistit, quod parum referret) neuter, inquam, culpatur, quia in materia incerta, sua quilibet ductus ratione, & sua fultus auctoritate, conscius licet de opposita opinione, & de errandi probabilitate, operatur. Culpabitur forte tanquam de crimine, si Chinam Chinæ offerat, quia virtus illius certissima est, & indubia, nec potest controversi, an febrem tollat, nec ne. Dixi, errorem sæpe contingere in materia gravi, quia sæpe in materia gravi gravissimæ sunt controversiæ, & nihilominus lubicæ determinationes. Quænam, quæso, non vigent Quæstiones circa generalem usum *Phlebotomiæ*, quæ a pluribus doctis Medicis, nostri etiam sæculi, fere perpetuo ablegatur? Quænam non leguntur dissidia circa usum illius particulatim in Variolis, Morbillis, Peticulis, & hujusmodi? Quænam lites non sunt, ut nuper agebam, circa usum *Purgantium* in Acutis, & in illorum principijs? Hoc non obstante, quotidie præscribitur fidenter utrumque, aut alterutrum, cum scientia contrariæ sententiæ (quæ, si vera foret, pro quantum noxia foret, nostra præscriptio!) licet pro alterutra parte, quantumvis probabiliore, nulla constans stet, aut indubia experientia, ut in usu Corticis certo febrifugi, & nihilominus adhuc pro suspecto habiti.

Proce-

Procedamus ulterius. Non modo in rebus incertis hallucinantur aliquot saltem Medici, sed ultro errant (donetur veritati hæc libertas, parum fortasse cauta, quippe nimis ingenua) errant, inquam, etiam scienter, si modo velint animadvertere, se nonnullis uti rebus, quibus vel invalidam, vel nullam inesse virtutem, pro obtinendo fine, in quem usurpantur, mille antea experimentis (quidquid in contrarium scripserint vasti quidam, vel nimium creduli) luce clarius deprehenderunt. An graviter peccent, sive ob imperitiam id fiat, sive ob socordiam, palatum simul, & crumenam Ægrorum, quandoque pauperum, male multando, videant Theologi. Ego sane remedium, quod pro me ipso non usurparem, alteri nunquam præscribam. Non hic præcise loquor de tot Confectionibus Cardiacis, de tot pretiosis Medicamentis inutilibus, quibus abutuntur nonnulli, fortasse Corticem improbant, ac illiusmodi Medicamenta inertia Cortici activo perperam, & frustranea impensa anteponentes, quos proinde incurrere in Legem *Repetundarum* autumat *Badus*. Neque sermo mihi est de celeberrimo Lapide Bezoartico a Medicis potius Ægrorum sudores frustra expectantibus, quam ab Ægris ipsis sudores eliciente; cujus nihilominus (etsi spem millies frustraverit) tam creber, tamque inanis est usus, absque eo quod, illo etiam nil operante, quidquam metuant, qui præscripserint; sed de abusu loquor magis vulgari, minus forsitan notato, & maxime universali.

Atque, ut cum assumpta hætenus comparatione procedam, nonne illi iidem Medici, quibus tantum est curæ, ne tractu temporis noceat Cortex, quem cæteroqui vident statim prodesse, præbent pro curanda v. g. Scabie, post repetitas supervacaneas purgationes, & phlebotomias, tantum succi Cichorii crudi, quantum vix Uter caperet, tantum Seri lactis, quantum vix Labrum, tantum pulveris ex testaceis, quantum vix admitteret Bulga, licet post longam experientiam certo didicerint, huiusmodi remediis vix umquam Scabiem sanari, quam cæteroqui sanant Viperata intus, & Sulphur extus, tempore idoneo, & cum regimine adhibita? Neque tamen, ex tam copiosa succi illius ingurgitatione, ullam metuunt cruditatem in stomacho; cum ex adverso illud idem Cichorium in Acetariis, Oleo, Sale, & modico Aceto correctum, ac conditum, a pastibus religiose proscribant: neque ullam a tanta seri acefcibilis, aut corruptibilis illuvie læsionem, ullamve a tot pulveribus terreis, crusta quadam Ventriculum, ac intestina obducentibus, obstructionem reformidant, cum cæteroqui sciant terrea huiusmodi ingesta Chlorosim, & malum habitum inducere, præbentque incunctanter, licet de non curanda intra annum hisce remediis Scabie moralem habeant certitudinem. Non est tamen, quod plane improbem enarrata remedia, quibus, defectu meliorum, utor & ipse, moderamine tamen, atque fiducia viribus eorum satis perspectis correspondente; sed dico, ridiculum esse, quod illis tam fidenter utamur, China China

vero tam trepidanter, cum illinc irritus ut plurimum, hinc faustus semper succedat eventus.

Dicam amplius. Nedum remediis, quorum virtus incerta est, & iis, de quibus certum est, quod non sanant, utuntur Medici, Corticem tanto horrore metuentes, sed & insuper aliis, quorum noxa præsens certissima est, incertissimum vero futurum levamen. Exemplo sint Cucurbitulæ, remedium pro Rusticis, ac Bajulis ob assuetudinem, & Vesicantia pro Capucinis ob amorem Crucis, quemadmodum dicere consueverat, cum viveret, nostræ numquam memoriæ moriturus *Malpighius*: quorum Episcopasticorum acrimonia dolorifica ex Cantharidibus, Euphorbio &c. præter partes externas, ad internas usque, dysuria teste, progreditur; & tamen de illorum javamine res adeo contraversa est, ut ab innumeris Auctoribus, tum Antiquis, tum Recentioribus, velut absolute, ac perpetuo noxia damnentur. Hæc, inquam, quæ Sanis Febrem inducere apta sunt, Febricitantibus graviter decumbentibus affiguntur ab iis identidem Medicis (quos tamen non ob id semper damno) qui leviter Febricitantibus renuunt præscribere Corticem, cujus javamen præsens certum est; incommodum vero, quod ex Februm suppressione ominantur, somnium, & ab expertis millies nunquam deprehensum.

Hujusmodi equidem terriculamenta imaginaria circa usum Corticis, facile condonarim, *Chisletio*, *Plempio*, *Serponto*, *Magneno*, *Paravicino*, *Casato* &c. sicuti nimiam forte circumspeditionem suam censeo condonandam *Jo. Forti*, suam, ut levissimam, cunctationem *Vikisio*, suam cautelam *Malpighio*. omnemque tandem trepidationem aliis quibuscumque Magnis Viris, qui vel tempore tantum primi adventus, & nascentis usus hujusce Febrifugi floruerunt, vel saltem nondum plenam experimentorum illius notionem habuere. Equum enim tunc erat novitatem remedii examinare, discutere, ac de inusitato eventu, fausto licet, nonnihil dubitare: nec ipse quidem tunc egissem aliter, donec prima paucorum experimenta longior tandem usus comprobasset. At postquam diuturna, & crebra Medentum experientia, votoque unanimi recepta est, ceu utilis, ac innocens illius operatio, nec consensu minus universali rejecta est Scholarum Humoristarum doctrina, cui præcipue innitebantur quotquot inventa fuere contra Corticem Machinamenta, nullus profecto amplius trepidationi, aut hæsitantiæ locus potest superesse, nisi larvata sub specie panici timoris lateat pervicacia.

Atque his positis equidem fateor, me intelligere non posse, cur China Chinæ improbetur, nisi forte eo solum nomine improbetur, quod proxi; reliqua vero approbentur, eo quod non prosint. Memet explicio. Adeo assueti sunt Medici uti remediis, quorum Virtus creditur potius, atque supponitur, quam dignoscitur, ut de hoc, cujus virtutem in omni sexu, ætate, temperamento, ac climate sensibilibiter tangunt, præ admiratione metuant (quasi foret aliquid

aliquid in Natura præstigiosum, ne quid mali, vel doli sublit. Revera qui Chinam Chinæ pro fugandis Febribus Intermittentibus respuunt, utuntur constanter, etsi semper frustra, Ablynthio, Centaurio, Chamædryo, Gentiana, Fraxini Cortice, & hujusmodi, quærentes sanationem a plantis, quæ nequeunt illam præstare, & ab ea, quæ præstare valet, nancisci nolentes. At Bone Deus! Cortex Fraxini pro Febrifugo proponitur ab Antiquis, a quibus Peruvianus Cortex proponi nequibat, utpote nondum notus. Cortex Peruvianus, detectus postmodum, proponitur a Neotericis. Uterque est *Liber Arboris* a Deo datæ; Uterque dicitur Febres fugare, & quidem uterque sine ulla sensibili evacuatione. Cortex tamen Fraxini, dum exhibetur, semper, aut fere semper, exhibetur incassum; Cortex vero Peruvianus numquam, aut fere numquam. Quid? ille laudatur adhuc, & usurpatur; Iste damnatur adhuc, atque rejicitur. Quænam quæso cæcitas est isthæc? Forsitan si in Fraxini Cortice parem Medentes virtuti nostri Corticis reperirent virtutem, illam pariter haberent suspectam, adeoque fallant eos remedia necesse est, ut illis adhibeant fidem.

Si vero Chinæ Chinæ eandem denegent, quia illius assumptio, Febre depulsa, relinquat homines in recidivam pronos, præter ea, quæ superius dixi, addo fidenter, quod etiamsi soli Chinæ Chinæ imputare velimus recidivas, quæ a tot aliis occasionibus pendere possunt, & frequenter pendent, adhuc tamen non posset eadem culpari, nisi ob imperfectam Morbi judicationem, nequaquam vero ob noxam; Quod equidem incommodum, quacumque alia etiam Methodo sanentur Ægri, sæpissime solet contingere, immo etiamsi sanentur sponte, nulloque remedio prorsus adhibito. Duplici autem modo possumus his recidivis occurrere, ut alias tetigi, scilicet vel eas ocyssime iterum curando, quoties redierint (quemadmodum in omnibus aliis Recidivis independenter a Cortice contingentibus conamur facere) vel easdem in totum, si velimus, præcavendo, quorum tamen neutrum tam facile vulgari medendi Methodo valemus assequi. Apposui conditionem -- Si *velimus*: tam levis enim est sæpessapius accessionum recursus, ut nonnumquam expediat febrilis fermenti reliquias ipsi effervescentiæ Febrili duobus, vel tribus accessibus dissipandas relinquere, quo demum non rite succedente, ad artis ministerium fas est denuo confugere.

Pro curanda itaque Febre iterum recurrente, quemadmodum Cortice non utentibus mos est iterum atque iterum easdem phlebotomias, & purgationes, eosdem Syrupos, & pulveres, cum quibus morbus antea fuerat imperfecte judicatus, repetere, cum eventus etiam diuturnioris incertitudine, cur non poterit eadem de causa, præmissa etiam, quotiescumque redierit Febris, si cui lubeat, aliqua ventris expiatione, iterum atque iterum repeti oblatio Corticis, usque ad perfectam judicationem, cum certitudine, & promptitudine even-

tus? Sane in pluribus Morbis, ut Dysenteria, Colica, Nephritide, aliisque doloribus præscribuntur remedia Narcotica, eaque identidem repetuntur, ad impetrandas tantum inducias, cum certitudine recrudescentiæ fortioris, causaque morbi non modo superstitæ, sed & sæpius ob id ipsum contumaciore reddita; Cur ergo tutius non poterit adhiberi Cortex in eundem, vel potior rem finem, eodem jure, quo cum discrimine in aliis morbis usurpantur Narcotica?

Pro inh. bendo autem etiam penitus, priusquam ingruat, Febris recurſu, in promptu est modus, isque tutissimus, facillimus, atque ut plurimum certus, repetendo scilicet, Febre statim fugata, & per plures postmodum dies continuando, immo, post aliquod temporis intervallum, iterum ad aliquot dies renovando lentum usum ejusdem Corticis, sive mavis Extracti illius, juxta præparationem, quam Charas instituit, per quam spoliato (si Auctori sit adhibenda fides) partibus inutilibus, & Febrifugarum activitatem remorantibus, aut infringentibus, remedio, adeo efficax illud redditur, ut, eo congruenter assumpto, omnis omnino recidivæ tollatur occasio; qua de re idem, si placeat, consulatur Auctor. Potest ne levioze incommodo, minore impendio redimi hoc in fortunium? Qui Cortice non utuntur in Febris, nonne præscribunt Syrupos ad Septimanas, & Menses, ut sensim per viam alterationis, ut ajunt, Morbum expugnent? Nonne passim in Febre quavis periodica lentioze, Apozematis per Epicrasim purgantibus per hebdomadas pariter Aegrum fatigant, & sæpius incassum? Nonne in aliis casibus extra Febres usurpant decocta aliorum Lignorum, & Corticum, eandemque protrahunt ad quadraginta, & sexaginta dies, immo illa quotannis repetunt, ut in curatione Luis Venereæ, post plures prophylaxes iterum atque iterum facile reviviscentis? Cur ergo Cortex Peruvianus, qui tam strenuum Alterans, tamve specificum Absorbens est, ut quam cito Febrile Fermentum componat, ac tandem domet, non debeat, aut poterit, pro totali Febris eradicatione, ad aliquot dies, ut alia omnia alterantia, repetitis vicibus usurpari? Sane *judicio nostro* (inquit egregie Baconus) *opinio fuerit magis blanda, quam vera, si quis existimet, Medicamentum aliquod tam potens, aut felix fieri posse, ut usus ejus simplex curationi alicui grandiori sufficiat, subditque paulo post. Qua in natura eximie possunt, ac pollent, sunt Ordo, Prosecutio, Series, & Vicissitudo artificiosa.* Qua igitur ratione Cortex debeat sanare perpetuo, dum semel tantum offerretur? Anne cætera Febrifuga vegetabilia offeruntur semel? Offeratur ut reliqua, & sanabit longe certius, ac reliqua. Numquid id illi onus incumbit, una, vel altera oblatione tollendi febres, & inhibendi recidivas, cum aliis remediis concessum sit per menses Aegrum torquere, angere, & expectationem deludere? Discant ergo prius Corticem exhibere qui damnant; rite experiantur, & damnent.

CAPUT III.

Princeps oppositio in Chinæ Chinæ usum, ex carentia sensibilis evacuationis post eandem assumptam petita, diluitur: Experimenta quædam tentata ad explorandam illius vim Febrifugam exponuntur.

UNA superest tollenda difficultas plurimi habita, & obtrudi solita contra usum Peruvianæ Corticis, in cujus objectionis examine paulisper immorari necesse est. Id autem duplici ratione, quia nempe huiusmodi objectio multa, & varia simul complectitur, & quia omnia, quæ ex illius solutione resultant, ac facere possunt pro usu innocuo Chinæ Chinæ, generaliter loquendo, multo magis facere poterunt pro eodem, loquendo in particulari, nempe in casibus, in quibus nullum aliud Asylum suppetit, quod est intentum meum, in cuius gratiam cuncta, quæ dicta sunt, & plura, quæ mox dicentur, placeat præmittere.

Opponitur itaque, quod ab assumpto Cortice nulla sequatur sensibilis evacuatio, adeoque causâ Febris, illiusve fermentum figatur, & intus detineatur pro recidiva, vel alio pejore morbo inde imminente.

Vulgatissima hæc oppositio gratis supponens ab usu Chinæ Chinæ intus coercitas jugularum Intermittentium causas, æque gratis supponit, eas pro curatione semper indicare evacuationem, non vero solam absorptionem, aut correctionem sui. Fundatur insuper illa in absconsa satis illatione, quandoquidem ab incertissimis Februm causis (de quibus nil certius habemus, quam quod sunt incertæ) ad impugnandam certissimam Corticis operationem procedit: oppositis enim plane gressibus est incedendum, ab infallibili videlicet, ac uniformi ejusdem actione, in varias Februm species sine manifestis evacuationibus exercita, ad rimandam occultam, & molis sæpius inconspicuæ, earundem causam, semper æqualiter expugnatam; ne scilicet ab ignoto ad confundendum notum, sed ut a noto ad detegendum ignotum ordinata methodo convertamur. Hanc methodum philosophandi, in hac speciatim re, discere nos non pudeat a Celeberrimo Jo. Alphonso Borello, Matheseos Professore, qui de Febris, & de fermenti, seu causæ febrilis extinctione verba faciens, & ab hoc opere sensibiliores evacuationes excludens, suum assertum exactione Peruviani Corticis confirmat his verbis -- *Hinc deduci posse videtur, quod Febres numquam, aut raro curari queunt ob copiosas humorum purgationes, & ejectiones, cum fermentum febrile exigua molis esse soleat; quod evincitur ex curatione Februm cum rigore advenientium a Cortice febrifuga, ab India nuper advecta, qua absque ulla ejectione, aut per alvum, aut per sudores, vel per urinas, Febrim tollit.*

Non tamen universaliter certum est quod Borellus primis hujusce remedii temporibus facile concessit, & quod nimium supponitur ab Opponentibus,

nempe quod nulla umquam post epotam Chinam Chinæ sequatur evacuatio sensibilis, cum nonnumquam aliqua per sudores, per urinas, & per secessum observentur, ut indicabo in historiis, insignes evacuationes, licet (quod ingenue fateor) ut plurimum non succedant. Sed si non succedunt insignes, nonne adsunt evacuationes consuetæ, post debellatas per Corticem Febres insigniter mutuatæ, quæ possunt sufficere? Nonne alvi faeces sunt manifesta Corticis tinctura infectæ? Nonne Urina semper copiosior nonnihil redditur, croceo utplurimum, vel alio quovis morbofo colore in citrinum converso, & crassa, vel tenui consistentia in mediocrem, cum signis coctionis, statim mutata? Numquid sub istis solis evacuationibus, etsi consuetis, latere non poterit Fermentum febrile, vel portio saltem illius activior a Cortice absorpta, vel quomodolibet secreta, ac inde cum reliquis quotidie excernilibus more solito foras detrusa? De evacuatione, seu dissipatione insensibili, quæ haud improbabilius cum Cl. *D'Acquin*, & aliis posset in medium afferri, ne verbum quidem hic facio, ne videar latibula quarere, ac diverticula. Istam tamen non adesse, vix ullus impugnator probare posset.

Sed demus, quod uti sæpe non adest sensibilis copiosa, ita numquam adfit ulla, vel sensibilis, vel insensibilis evacuatio. Demus insuper, quod Causa Febrium debilitata tantummodo, non debellata intus remaneat, sitque veluti portio fermenti resitans quasi sopita, ut iterum reviviscat. Quid cum? Anne semina Peponum asservata gignent Cucurbitas? Sic & semina Tertianæ, vel Quartanæ relidua, si per incuriam, dimisso curationis progressu, sibi sinantur, ad summum Tertianam iterum, vel Quartanam reproducent. Neque enim, si res examinetur, quicquam deterius succedere consuevisse demonstrant ipsæ, quæ nonnumquam subsequi solent, Recidivæ consimiles, ut Hydropes, Cachexias, Apoplexias, & mille alia infortunia, post seculum adventura, inde præfagiant, reclamante licet quotidiana experientia, nonnulli Vaniloqui.

Vaniloquos appello hujusmodi Homines, qui hæc, & similia effusiunt de Cortice, tamquam de re ab intrinseco noxia, nec nisi pravos effectus, postquam febriles paroxysmos inhibuit, producere apta. Non tamen ideo plane negaverim, ex illius quoque (non secus ac ex cujusvis alterius selecti medicaminis, cibive ipsius) incongrua, aut intempestiva oblatione, inopportunaque inde secuta Febrium suppressione, suboriri forsitan nonnumquam posse quidpiam incommodi, ut *Cap. 8 & 10 hujusce Libri, & Cap. 5. Lib. 4.* serio perpendemus. Neque enim semper hoc remedio, quantumvis egregio, indiscriminatim, & absque methodo, seu cæca quadam libidine Febres illico quomodolibet supprimendi, quovis earum tempore, & in quavis circumstantia forsitan uti licet: sed tantummodo ad certas leges, & regulas toto hoc Tractatu in hunc finem descriptas, extra quas, si illud prorsus empirice præscriptum, vide-

videlicet præter tempus, & ordinem sibi debitum, optato, & bono careat successu, id illi minime vitio vertendum, sed inconsultæ, aut intempestivæ oblationi, ut suis locis peculiariter adnotabimus.

Cæterum, ut redeamus in viam, per hoc etiam quod depulsa tempore idoneo per usum Corticis Febre, aliquod forsitan illius semen intus remaneant, nil aliud tandem probatur, etsi totum, quod opponitur, concedatur, nisi quod, vel ante oblationem Corticis debeat prius Corpus exacte purgari, quod fidentibus purgationi permittitur, vel ad summum, quod a Cortice semel tantum exhibito, nec satis prius purgato corpore, immineat ejusdem morbi recidiva, quod nequaquam negatur. Hæc ipsa vero quam levis in tali casu regulariter esse soleat, & sua radice mitior; quam cito iterum curari valeat, impetratis interim languenti robori induciis, quam facile denique possit etiam penitus præcaveri, & portio reliqua Fermenti febrilis, seu causæ morbificæ radicitus averruncari, jam satis, ut reor, præcedenti Capite demonstravimus.

Quoniam vero de Causa ista Februm Intermittentium eliminanda tanta est anxietas, liceat de eadem, quæcumque illa sit (de quo fusius infra) generaliter quærere, an sermo sit de causâ, ut ajunt, Conjuncta, quæ scilicet paroxysmum præsentem actu producit, an de Antecedente, quæ futuros est productura, &, vel secundum paucos universæ massæ sanguineæ intime confusa est, vel secundum plures alicubi later in corpore veluti in sua Fodina, ut statim periodis affundatur sanguini, illumque in motum effervescentiæ febrilis ad tempus cieat, ut ab eo postmodum media tali effervescencia illum despumante segregetur, & hæc ipsa arte foras per consequens eliminetur. Si itaque de causâ Conjuncta protrudenda sit sermo, cum accessio quælibet sit particularis judicatio, cui regulariter sponte naturæ subsequitur particularis aliqua, sive insensibilis, sive sensibilis evacuatio, aut crisis, per sudores ut plurimum, vel per urinas (unde paroxysmus actu solvitur) non est cur a China China id optemus, quod jam nobis Natura ipsa fermentationis, aut ebullitionis ministerio sponte largitur. Si vero loquamur de causâ Antecedente, cum ista, ut verbo Antiquorum utar, nec sit, nec possit esse in suo Foco concocta (sive dicatur minus probabiliter in sanguine dispersa, illique citra tumultum confusa, sive probabilius in alio loco distincto congesta, conclusa, nec adhuc excarcerationi, aut excretioni matura) cum, inquam, non sit concocta intra quantumque, ut ajunt, Mineram, nec queat concoqui, usquequo non subjacet fermentationi sanguinis; item cum non lædat, nisi quatenus cum illo ebullit, aut effervesceat, nec, nisi quatenus ebullit, aut effervesceat, queat segregari, hinc est, quod nulla utilis exigi possit citra fermentationem, aut effervescencia febrilem ejusdem evacuatio.

Porro ea ipsa medicamenta arte parata, evacuantia per secessum, per vomitum, aut etiam per sudores, quæ, perperam licet, Febrifugi nomine solent

lent audire, paulo ante paroxysmum exhibita, si plus expellant, quam sit pro illo paroxysmo congestum, atque excretioni jam sponte dispositum, tantum abest, ut prosint, quin potius absolute noceant, & morbum augeant (sintque hodie idcirco fere obsoleta) agitando videlicet, confundendo, irritando, ac perturbando quod quiescens adhuc, & inconspicuum, ut verbo *Hippocratis* utar, nondum ladebat. Id ipsum, quod a medicamentis materia incocta vim inferentibus dictum est fieri, quotidie pariter observamus (quæ nobis est regula infallibilis a Natura constituta, ne crudos adhuc succos exagitemus) in spontaneis illis excretionibus, quæ per vomitum, & per secessum in Accessionum principio, & per sudorem, vel per urinam in fine, copia nonnihil exuberante contingunt. Ab illis namque profusis evacuationibus, non modo in principio, sed in ipso etiam paroxysmorum fine subortis, nonnisi longos morbos, aut difficulter solubiles, omnes, quotquot sunt, Practici experientia ducti ominantur.

Cum ergo qui Febres Intermittentes curare aggreditur, nil aliud possit intendere, nisi submovere paroxysmos, & ad coctionem (verbo iterum usitato sit venia) causam perducere: & cum postremum istud per viam evacuationis, ut notum est, nequeat obtineri, reliquum est tantummodo, ut, sublati per Chinam Chinæ accessionibus, ipsa demum antecedens causa, quæcumque sit, ad intestinam secretionem, & inde securam spontaneam excretionem paulatim disponatur, per viam alterationis, in ipsa quoque minera, ut ajunt, vel foco suo, ne lædat, cum sanguini advenerit; quod ab eadem China China diutius usurpata haud infirme præstari, dummodo congrua servetur proportio inter vim, aut copiam peccantis materiæ, & remedii dosiam, cuilibet in hac palæstra, vel mediocriter exercitato quotidie sit obvium.

Siergo Febrifugum, sive Alexipyretum istud de genere alterantium est, vel, si mavis, medicamentorum agentium, ut ajebant Antiqui, a tota substantia, & ex specifica proprietate, cur ab eo quærimus evacuationem, quam a nullo alio quærimus, aut quærere possumus Alterante, a nullo alio Specifico, a nullo denique alio simplici Febrifugo etiam imperfectius agente? Quid, quæso, evacuant celeberrima illa Febrifuga unanimi tot sæculorum consensu ex classe vegetabilium petita, & alias memorata, Centaurium nempe, Imperatoria, Camædrys, Pentaphyllus, Gentiana &c. quid earundem Plantarum sales, quid Theriaca ante accessiones exhibita, quid eor Leporis comestum, quid Animalcula de collo suspensa, quid tot alia carpis apposita, a quibus nihilominus citra ullam evacuationem subita paroxysmorum fasciatio, frustra licet, speratur? Cur igitur uni Cortici Peruvianæ imputatur febrilium Accessionum suppressio cum nulla sensibili evacuatione conjuncta, quando cætera quoque Febrifuga non modo solventia non sunt, aut ullo pacto sensibiliter vacuantia, sed maxima etiam ex parte adstrictoria, & stiptica, ut vidimus?

Minus inverisimiliter forsitan nonnulli censentes cum *Frider. Hoffmanno* fieri a China China præcipationem quandam Materiæ febrilis, obijciunt postea carentiam successivæ evacuationis illius: qui equidem operandi modus, scilicet per præcipationem, ab ipsis Antiquis fuit tributus Febrifugis quoque suis specificis, inter quæ numerabatur *Pulvis e Cochlearum testis a Crollio* descriptus & *Conchis Margariferis*, seu matre perlarum calcinata, ex oculis Cancrorum &c. Quæ Medicamenta præcipatione quadam vim illam effervescenti, & paroxysmum excitandi ab humoribus tollere posse (ut *Cerevisia acescenti creta injecta* adimitur aciditas) vel ipse explicare conatus est verbis modo relatis, suo tempore, *Daniel Sennertus*, quem nec latuit, *effervescentia Acidi, & Alkali*, nec *Fermenti Febrilis* nomenclatura.

Sed neque ista fortasse præcipitatio (qua physice explicata, ut absorptioni succedanea, contemnenda non est) neque, inquam, ipsa inducit necessitatem insignis, atque conspicuæ evacuationis. Etenim, si hujusmodi præcipitatio supponatur fieri intra sanguinem, ea non poterit attingere materiam antecedentem, quæ probabiliter nondum sanguini confusa est, nec cum eo effervescit, sed solummodo illam portiunculam, quæ eidem pro uno tantum paroxysmo est mixta, siquidem partitis tantum vicibus censenda est fieri hæc qualiscumque affusio novi fermenti, & sic non alia requiritur evacuatio, præter illam ordinariam, quam Accessio quælibet, dum solvitur, secum ferre solet, & quæ revera contingit. Si vero talis præcipitatio, ad hoc ut tollere possit materiam plurium paroxysmorum, qui per Chinam Chinæ inhibentur, supponatur contingere in ipsa (ut vocant) Minera, seu Foco extra Sanguinem, quatenus materia Febrilis ibidem veluti congesta, ob immediatum remedii illuc pertingentis contactum, cum eodem remedio effervescat, inde uniatur, ac postmodum præcipitetur, quandocumque etiam hoc fieret, quod non absolute negatur, id ipsum absque alia tunc facta sensibili evacuatione, saltem supra consuetas (intra quas, ut vidimus, latere potest hostis depulsus) id ipsum inquam, plane sufficeret. Neque enim quidquam amplius ab Arte, vel a Natura extorquemus per viam alterationis atque coctionis in succis febriliter effervescentibus (immo & in non effervescentibus, ut in Acido Venereo per usitatas decoctiones absorpto, & successive præcipitato) dum defæcationem eorum promovemus, media secretionem particularum subsidentium, & præcipitatarum, quæ respectu totius fluidi sunt molis admodum exiguæ, illarum postea excretionem serius nonnihil, sed tutius a Natura, expectantes, quam Arte tentantes, sæpè sapius quo Natura ipsa vergat incerti. Quod idem prorsus faciendum est, curatis per Chinam Chinæ Febris, ne materia Febrilis (si ita etiam lubeat) præcipitata, nec adhuc excreta, intempestive iterum commota exaltetur potius, quam educatur, ut luculenter testatur experientia.

Torti Therap. Spec.

D

Multo

Multo minus (ut & hoc obiter tangem) assentiri possum censentibus, quod eadem China China Febrilem causam, in tota sua latitudine sumptam; præcise figendo, succos nempe effervescentes una cum Fermento febrili, ipsumque simul cruorem constipando, vel ex opposito eosdem nimium strictos, aut ad stagnandum dispositos præcise rarefaciendo, vel dilatando, suum munus absolvar, in quo nobiscum quoque sentit *Villisius* clare inquiens — *Annotetur, quod hoc remedium non quemadmodum vulgaria febrifuga sanguinem figendo, aut etiam fundendo, accessiones febriles sistit.* Nam, præterquamquod non est cur China China dicatur causam febris potius figere, quam solvere cum *Conygio*, vel eandem retundendo tantum, aut aliter subigendo, enervare, ac tandem devincere, male insuper infertur ex eo, quod illa Fermentum febrile absorbeat, aut præcipitet, & hoc nomine, si sic lubeat, etiam figat (quod in hoc sensu est totum id, quod exquiratur ab arte) male, inquam, infertur, quod alios etiam figat, aut vitiose constipet humores, ipsumque cruorem, qui ejusdem extranei fermenti accidentale, & insons subjectum est. Novi etenim per experientiam, quod, si uni Febricitanti pulsus sit magnus, & plurimum elatus, ac effervescencia febrilis æqualiter expansa, cum vaporoso undique calore, alteri vero sit parvus, atque omnino depressus in ipso etiam febris vigore, quæ proinde sepultam habeat effervescenciam, & calorem absconditum, utrique nihilominus propinata China China pulsus in naturalem mediocritatem, fugata æqualiter febre, illico restituit, illi quidem arteriam nimis elatam veluti deprimendo, ac fluidum contentum constipando, isti vero illam nimis depressam elevando, contentumque cruorem veluti rarefaciendo: ut sileam, quod illa tam Febres (uti videbimus suo loco) quæ sunt de genere Colliquativo, quam quæ sunt de genere Coagulativo, indiscriminatim sanat. Qui duo effectus oppositi nequeunt directe præstari ab una, & eadem China China uniformiter agente, nisi quatenus illa absorbendo Causam febrilem, quæ pro diversa fluidorum dispositione modo unum, modo alterum effectum producit, eosdem pariter, licet oppositos, indirecte, & alternatim producit effectus.

Hinc est, quod illa nihil intra corpus nostrum sensibilibiter innovando, præter expulsionem febris, ejusque symptomatum, sicuti nullas sensibiles excitare solet, ita nec ullas soleat cohibere evacuationes *criticas* inchoatas, sive per secessum illæ sint, sive per aliam quamlibet viam: supprimat vero *symptomatibus* tantum, & a Febribus demum sublatis antea pendentes, supprimatque præcise per hoc, quod Febrem illarum productricem debeat, non quia illas vi quadam adstrictoria cohibeat. Ob id Gravidis non modo, sed & Puerperis, vel Menstruas purgationes patientibus tuto exhibetur; neque tamen Menstrua, vel Lochia naturaliter fluentia sistit, aut nimium promover, ut videbimus in historiis -- Quo pacto ergo (inquit *Mortonus*) *pharmacum, quod in Puerperio salubriter ministratur inter Oestruentia numbrari potest? Veteres isti Philosophastri, qui*
Etioto-

Ætiologiam omnium morborum ex humoribus & manifestis qualitatibus petendam esse duxerunt, ubi sine aliqua evacuatione sensibili, febriles fermentationes illico a iusta dosi Corticis exhibitæ sopitas viderunt, inde experientia reclamante, & rei ipsius natura, nescio quam omnipotentem Constringendi, & Obstruendi facultatem Pharmaco inesse commenti sunt. At sane Cortex febriles fermentationes neque facultate obstruente, neque deobstruente sistit, verum vi sua Alexipharmaca, qua eximie præpollat. Quocirca non est, quod quisquam hisce terriculamentis, insomniis, & deliramentis Philosophicis ab usu Polychresti huius Pharmaci terreatur.

Quoniam vero hæc suspicio, aut opinio, quod China China suum munus cohibendi febres exerceat per hoc, quod figat illarum causam, admodum communis est in ore Medicorum quorundam, non secus ac in ore Vulgi, ut propterea hinc recidivas graviores, & mille mala ominentur, lubet idcirco opinionem istam nonnihil examinare, & (semotis etiam plurium Auctorum tali sententiæ ex diametro oppositorum validis rationibus, quas referre supersedeo) illam blandiuscule excipere in bono sensu, non in eo videlicet, in quo intelligitur ab opponentibus, sed in eo in quo congruenter potest intelligi, & in quo verosimiliter puto eam esse veram, & admittendam, utpote effectus Chinæ Chinæ satis naturaliter explicantem.

Recolligendo itaque hic, quæ sparsim dicta, & dicenda sunt, extra dubium est, Chinam Chinam non agere in fluida, ut ea in universum figat, neque hoc ab ullo asseri posse; sed ad summum, quod figat Causam febrilem fluida ipsa perturbantem, & effervescentem facientem. Non figi sanguinem, aliosque succos utiles, ostendit perfectio actionum naturalium, vitalium, ac animalium statim a febre depulsa ope Corticis. Ostendit idem, ut modo dicebam, criticarum evacuationum cujuscunque generis inchoatarum continuatus progressus a China China assumpta, pulsus solutus, ac liber, cum prius depressus esset, atque conclusus, evanescencia fixationum ipsarum, seu tumorum Lienis, aut Hepatis a febris productorum & mille alia, quæ circulationem perfectam, & inculpatam fluiditatem succorum evidenter patefaciunt, non modo conservatam assumpto Cortice, si antecederet adfuit, verum & restitutam, si defuit.

Ad solam itaque causam, seu materiam febrilem, humores nostros, ante mixtionem talis materiæ cæteroqui bene se habentes, agitantem, perturbantem, & effervescentem facientem, tota contrahitur decantata fixatio. Sed equis certo novit materiam illam, quæ Fermenti Febrilis nomen sortitur, non esse aliquid in sanguine, vel alio quolibet succo nimis exaltatum, aut a vinculo mixtionis solutum, quod figi idcirco debeat, ac deprimi? Hoc sane a probabilitate non multum abludit. Verum, quoniam ignota natura talis fermenti, nequit circa hoc quidquam præcise determinari, fas sit pro nunc indeterminatæ tantum, sed simul valde verosimiliter sic ratiocinari.

Hæc Causa febrilis nobis incognita, ubicumque delitescat, & quantacumque sit, non erit, saltem ut plurimum, molis, aut quantitatis insignis, immo, sepositis jam, atque exhibitis humoribus imaginariis Antiquorum, fas est credere cum Doctissimo Borello, quod sit succus, vel humor quidam molis sæpius exigua, quem fortasse cochlear unum caperet, per intervalla sanguini affusus, illumque in motum febrilem concitare aptus. Qui enim quandoque exeunt copiose per vomitum, aut per secessum, humores, præsertim in Tertiarum principio, non sunt veræ februm Causæ, illis enim exeuntibus febris solveretur, vel saltem miteretur, cum tamen contra potius augeatur, ac exacerbetur; sed sunt effectus Causæ febrilis, molis, ut ajebam, exigua, ut ut tumultum illum, & immaturas excretiones inducentis. Certe quicumque perfecte sanus, & bonis humoribus scatens comedat ova piscis Barbi, vel Fungos noxios, vel Emeticum vehemens, aut Catharticum, paulo post copiosissimos per vomitum, & per secessum effundet humores. An propterea exigua non fuit moles Causæ suscitantis tantam evacuationem humorum minime peccantium, sed a violenta irritatione expressorum, & ab assumpto tantum pravo cibo, vel pharmaco corruptorum? Ad vitandam magnam molem fluidi sani, sufficit immixta exigua moles fluidi vitiosi. Una Vini mucidi, acidi, aut inclinantis pinta potis est inficere, aut currumpere dolium integrum Vini meraci. Portiuncula spiritus Vitrioli injecta in phialam olei Therebinthinæ totum liquorem effervesce facit. Cur & totum sanguinem non poterit inficere, ac in effervescentiam ciere immixtus illi paucus liquor febrilis?

Hoc rationabiliter posito, supponamus hujusmodi succum febrilem (quem præ activitate magna in parvitate molis nomine Fermenti donarunt Auctores) a China China vere defigi, sed simul examinemus quo pacto vere defigi possit. Non profecto per veram narcosim, ut vidimus, ut patet experientia, & ut patere cuique potest ratione. Non ergo alia via, nisi per modum illaqueationis, & vinculi, seu per coalitum, & coaptationem particularum Fermenti cum particulis Febrifugi, hoc est per ingressum illatum intra poros istius, eo pacto, quo Acida Alchalinorum porositates subeunt, ut Lemeryo placeat: uno verbo, per absorptionem Fermenti factam a Cortice illud *combibente, absorbente*, atque hoc pacto a reliquis humoribus, quos inqu nabit, vel inquinaturus erat, *separante*, & in hoc tantummodo sensu, si loqui sic lubeat, *figente*.

Sed hoc est unice quod quaritur a Medico, hæc est intentio primaria, quam adimplere studemus ceteris omnibus Febrifugis specificis in curatione Februm Intermittentium, omnibus Alexipharmacis in curatione Malignarum, omnibus Antidotis in correctione Venenorum, omnibus Chalybeatris in refertmentatione succorum stagnantium, omnibus Antivenereis, Antiepilepticis, & Antiscorbuticis in medela talium affectionum, omnibus denique generaliter Alchalicis in absorptione quorumvis Acidorum. Istiusmodi ergo fixatio, seu potius

potius separatio, & specifica castigatio febrilis fermenti tantum abest, ut prava sit, quin potius sit omne id, quod ab Arte potest exquiri, ut notura est, pro curatione ipsarum Februm. Et sicuti in Morbis antedictis, non sumus solliciti de successiva evacuatione Causæ peccantis absorptæ, molisque pariter perexiguæ, sed illam committimus Naturæ, eamdem Causam sic absorptam, vel perfecte subigenti, vel per consuetas ut plurimum excretiones, sive sensibiliter, sive insensibiliter evacuant, ita pariter non est cur major sit in casu depulsarum februm nostra sollicitudo, maxime cum quotidie videamus febres gravissimas, & periculosissimas sponte sine ulla sensibili evacuatione per viam coctionis, ut ajunt, ab ipsa Natura integre, ac perfecte sanatas.

Et sicuti etiam quandoque contingit in prædictis Morbis, ut tractu temporis illorum Causa, etsi antecedenter absorpta, per accidens reviviscat, vel quod vitio viscerum, aut fluidorum universali iterum regeneretur, sicque Chlorosis, Scorbutus, Lues Celtica, & hujusmodi sæpius repullulascant, quo fit, ut eodem Chalybe, Cochlearia, Guajaco &c. rursus curentur, absque eo quod istis medicamentis imputetur vitium de *fixata nec evacuata* Causa illorum productrice, deque inde secuturis recidivis, aliisque morbis deterioribus: ita etiam fermentum febrile semel absorptum aliquando reviviscat, ac veluti a Cortice illaque ante iterum dissocietur, ac sejungatur, vitio vel naturæ diutius illud fovens, nec prompte subigenti, aut expellentis, vel alimentorum fermentescibilium ingestorum, vel aeris, vel tempestatis &c. quæ omnia illud rursus exaltare valent (ut ope folius aeris vim emeticam iterum resumit Scibium diaphoreticum) aut si vitio Viscerum, fluidorumque universali idem fermentum denuo reproducatur, non propterea culpandus est Cortex de *fixata*, ac veluti in Visceribus sequestro posita, sine ulla retusione, Causa febrili, vel de eadem insimul *non evacuata*, vel de cruore *constipato* pariter, atque *fixato*, ut perperam intelligunt, blaterantque nonnulli opposcentes. Atque hic, meo judicio, est probabilior modus agendi Peruvianæ Corticis, seu generalior, ac crassior, congruentior tamen illius explicatio. Non enim suppetit animus perscrutandi penitus modum plane admirabilem, quo præcise Febrifugum istud agit in fluida, vel in reconditas Februm Intermittentium Causas, cum me imparem agnoscam intimæ explicationi sensibiliori, qualem nostri seculi eruditio, & solida ejusdem non verbalis, philosophandi consuetudo exigeret.

Haud inficior, me aliquando tentasse experimentum aliquod, vi cujus possem Chinæ Chinæ actionem in varia fluida a longe saltem subolfacere, sed in cassum; neque enim quicquam supra id, quod retuli, licuit deducere. Dicam tamen quod contigit. Illam superinjeci diversis liquoribus, modo sejunctis, modo conjunctis, puta succis Limonum, ac Aurantiorum, Aceto, Aquæ, tum dulci, tum salis, Oleo, Bili bovinæ, Lymphæ caninæ, Urinæ humanæ, Salivæ &c. Parum autem, ac fere nihil alterari ab immixto Cortice talium liquo-

rum sapores dignovere, qui gustaverunt, nisi quantum adjuncta illius amarities, atque stypticitas ferebat, perinde ac quodlibet aliud Amarum, & stypticum, minime tamen febrifugum, iisdem confusum, tulisset. Pariter sapor Corticis, postquam liquores illos absorpsit, iterum exsiccati non magis alteratus est, quam par fuerit, habito ad liquorum absorptorum sapores adjunctos respectu; quod cuilibet similiter Amaro, & styptico non febrifugo illis immixto contigisset.

Sed quia non satis actum videbatur, explorando quid ageret Cortex immixtus fluidis Brutorum Animalium, quæ Febris Intermittentibus non videntur obnoxia, ut Homines (fortasse ob maximam victus illorum diversitatem, quæ maximam quoque diversitatem succorum procul dubio producit) placuit ideo eandem Corticis commixtionem instituire cum aliquot succis humanis præter jam dictos & præcipue cum Sanguine, ac Bile. Quoad primum, videlicet Sanguinem, nihil animadversione dignum datum fuit intueri, neque verum id reperire, quod ab aliquibus traditur, Chinam Chinam nempe sanguini recenter educto commixtam, illius coagulationem impedire. Haud difficile, quod diviso intra quatuor vitrea vasa *sani* hominis sanguine per unam phlebotomiam extracto, tardiuscule concrevit portio, cui Cortex Peruvianus inerat, quam duæ portiones, quibus ille non inerat; Sed hoc ipsum procedere a ruptione fibrarum facta per agitationem sanguinis, requisitam ad commixtionem illius cum Cortice, nec non ab ipsa pulvere materia (idem enim præstitisset alius quivis pulvis injectus) quæ fibrarum earumdem distractionem, propter sui intermixtionem producit, me satis certum reddidit idem phenomenon, quod in alia portione sanguinis æque observavi, in qua videlicet Mali arboris corticem pulveratum immiseram, quæque tardius etiam concrevit, & concreta flaccidior apparuit ac portio, quæ Chinam Chinam admiserat. Ob id etiam tenacius adhærebant parietibus Vasorum portiones sanguinis impermixti, quam portiones utroque pulvere scatentes.

Quoad Secundum vero, nempe quoad Bilem humanam, idem quodammodo mihi sum visus observasse, ac in bubula, hoc uno excepto, quod absorptio bilis humanæ Cysticæ, nequaquam morbosæ, instituta per infusionem Corticis, & descensus istius intra eam, longe lentior, & observatu difficilior apparuit, ac intra bubulam, quia longe crassior, opacior, ac densior est bilis humana cystica (saltem quæ fuit ad manus, & quam alias etiam licuit inspicere) quam bubula pariter cystica. Quod igitur observabilius mihi visum est in Cortice respectu ad bilem bovinam (humana pro nunc seposita) & respectu habito ad alios liquores eadem bile tenuiores, fuit modus, quo inæqualiter diversos liquores istos absorbebat ipse Cortex in pulverem redactus. Cum enim ille acida omnia, item aquam, & dulcem, & salitam, urinam &c. ægre admodum absorberet, bilem tamen celeriter combibat, adeo ut in reliquis illis liquo-

liquoribus bile minus crassis, minusque ponderosis, siquidem bilis eadem illis immixta subsidebat, pulvis Chinae Chinae, ut mos est, diu innataret, cum in bile crassiore, atque graviore iungeretur, ac fundum peteret, celeritate non multum absumi, licet non tanta, ac subsidebat in oleo omnibus illis fluidis longe levior. Eadem vero China China impositibili cum aceto mixta, immo etiam mixta cum aceto simul & saliva (quæ duo fluida a bile sejuncta ægre combibebantur a Cortice) visa est celerius adhuc, vel saltem æqualiter mixturam illam absorbere, ac solitariam bilem. Sed istæ qualescumque observatiunculæ vix aliquid effatu dignum suggerunt, pro explicatione etiam remota, operationis admirandæ Peruviani Corticis in Febrium Causas, tum quia idem spectaculum modo parum absumi, licet non plane eodem, observabatur in corticibus pulveratis aliarum plurium Arborum, & Fructuum, aquæ, aceto &c. diu innatantibus, in bile vero celeriter subsidentibus (levi tantum inter illorum, & Chinae Chinae descensum intercedente discrimine) tum quia parum refert observare quid China China operetur intra bilem qualemcumque, cum nos lateat quinam sit, vel esse possit ad causam Intermittentium constituendam bilis concursus. Intetim tentamen meum, etsi irritum, fas sit curiosioribus retulisse.

Si quid autem ex his licet arguere, illud est fortassis, quod China China (& ad illius normam aliarum proportionaliter Arborum cortices) intra suas porositates facilius admitat minimas humoris biliosi particulas, illasque promptius combibat, & absorbeat, quam particulas minimas aquæ, aceti &c. quod constare videtur ex faciliiori illius intra bilem ponderosior, atque crassior, descensu, quam intra aquam minus ponderosam bile, minusque crassam. Suppono etenim, seu potius ex re ipsa deduco, nudam Corticis, ut & aliorum lignorum materiam, semotis omnibus interclusis porositatibus, esse specificè graviores tum aqua, tum bile suis adhuc poris, si quos habet, scatente, omnemque intra eadem fluida innatandi vim, quam suapte natura habent omnia fere ligna (quæ proinde specificam gravitatem, talium fluidorum gravitate minorem, data scilicet paritate molis, habere dicuntur) procedere ex multitudine, atque amplitudine eorumdem pororum intra ipsa ligna copiosissime latitantium; sive huiusmodi poros vacuos dicamus, sive aere, aliaque subtiliore materia repletos, quod parum refert: adeoque quo laxior est lignorum compages, illa eo facilius emergunt, difficilior vero, quo strictiorem habent texturam, ut in llice, aliisque lignis densioribus observare est, si mergantur, fundum petentibus. Hoc supposito, dicendum est, quod Chinae Chinae pulvis porosus impositus tum bili, tum aquæ, in utroque liquore ideo sensim mergatur, & fundum petat, in quantum intra illius porositates tantum bilis, & tantum aquæ subintrat (præstante id potissimum circumambientis aeris pressione) quantum sufficit ad tollendam levitatem, non quidem absolutam, quam

nulla

nulla obtinent corpora, sed respectivam, quam scilicet nudis ejusdem Chinae Chinae particulis adjungebant interspersa spariola, sive inania, sive aere tantum referta, aliave quavis materia levior, tum bile, tum aqua subingretientibus. Et licet gravitas adjuncta particularum subintrantium non sit major gravitate specifica suorum liquorum, quibus imposita est China China, sed aequalis: cum tamen sit major gravitate materiae intra Corticis poros praëxistentis, & ab iisdem exclusae, adeoque juncta nuda Corticis materiae, quae aqua, & bile gravior est, componat novam gravitatem, mole nequaquam adaucta, majorem specifica gravitate subjectorum fluidorum, hinc est, quod in utroque liquore China China descendit atque submergitur, ut in aqua mergitur Navis per ingressum ipsius aquae intra cavitatem illius. Cum itaque facilius, atque celerius id fiat in bile, licet graviore, ac fiat in aqua, licet minus gravi, concludendum est omnino, quod facilius, & citius absorbeatur a Cortice bilis, quam aqua, adeoque quod pori Corticis habeant figuram magis dispositam, & aptam ad suscipiendas minimas bilis, quam aquae particulas.

Quanam vero individualiter sit ista proportio, quam habent particulae bilem constituentes, magis ac habeant particulae componentes aquam, acetum &c. cum poris Petuviano Cortici inexistentibus; arduum est definire, ignota nobis genuina talium particularum, ut & pororum hujusmodi particulas admittentium, figura. Praescindendo tamen ab hac specifica determinatione, videtur ista major facilitas posse refundi in illam, quam bilis (praesertim bubula, in qua experimentum clarius emicuit) manifeste praefert unguinosae oleositatis speciem, quae analogam quodammodo Bilis, & Olei structuram videtur indicare, licet Olei, & Bilis tam diversum sit pondus, ut olim mihi haec, & similia curiose inquirenti, non injucundum spectaculum licuerit observare. Immissis intra vitreum tubum aëquis circiter portionibus primo Bilis humanae crassioris, densioris, fuscoque, ut dictum est, colore, praeditae; secundo Bilis Bovinae longe minus crassae, minusque fuscae: tertio Aquae: quarto tandem Olei, omnes illi liquores sedem sibi a primordio, ordineque antedicto assignatam retinere. Concusso postmodum, & moto susquedeqe Tubo, ac proinde confusis omnibus, quilibet liquor paulatim suam sedem sponte repetiit, ibique substitit, humana scilicet bile immediate supra Tubi fundum, bile bubula supra humanam, Aqua supra bilem bubulam, & Oleo supra Aquam locum tenente. Cum ergo, ut supra retuli, fere aequè facile mergatur Cortex intra Bilem longe graviorem Oleo, ac mergatur intra Oleum ipsum: mergatur vero difficillime intra Aquam Oleo quidem graviorem, sed leviorẽ Bile, satis patet id praecise non pendere a majori, vel minori gravitate illorum fluidorum comparative ad gravitatem Corticis, sed a faciliiori, vel difficiliori ingressu particularum cujuscunque fluidi intra poros illius, unde facilius redditur augmentum ponderis ejusdem Corticis, ac proinde etiam faciliior illius submersio in

Bile graviore, quam in Aqua minus gravi. Itaque, cum submersio hujusmodi fere æque facilis sit in Bile, ac in Oleo, Bilis autem, & Olei plurimum analoga sit structura, licet utriusque fluidi plurimum diversa sit gravitas, hinc est, quod Bilis potest habere majorem proportionem cum poris Corticis, ut eos subintraret, ac habeat Aqua; & consequenter hujusmodi proportio potest haud irrationabiliter refundi in quasi oleagineam Bilis structuram poris Corticis fere æque facile aptabilem, ac sit iisdem aptabilis structura Olei.

Hanc Bilis, & Olei similitudinem in structura plurimi suadent effectus utrinque similes. Sic licet fatear cum *Glissonio*, Bilem non minus quam Aquam extinguere ignem, neque flammam facile concipere, æque tamen certo experitus assero cum *Estmullero* & aliis, eam, si vehementiori igne urgeatur, absumpsa aquea humiditate, plurimum unguinis exhibere, inflammabilis olei adinstar. Pariter ab Oleo, & a Bile alvus redditur lubrica, & ab utroque liquore solvuntur colores. Denique sicuti gutta olei supra pannum *v. gr.* laneum decidua, illum statim pervadit; ita gutta bilis eundem penetrat, sed paulo scignius: gutta vero aquæ hæret globuli ad instar in ejusdem panni superficie, nec illum pervadit; unde quod levius est in hoc casu citius penetrat, penetrat paululum tardiuscule, quod gravius, nullo pacto penetrat quod mediò modo se habet inter utrumque in genere gravitatis. Non ergo varia præcise liquorum gravitas, sed varia partium illos componentium figura, varique illarum in casu nostro cum poris Chinæ Chinæ proportio faciliorem, vel difficiliorem reddit illorum absorptionem, & consequenter submersionem ejusdem Chinæ Chinæ, quæ proinde fere æque facile mergitur in bile, etsi graviore, ac mergatur in oleo leviori, minime vero facile in Aqua, Aceto &c. licet liquores isti sint ut graviore oleo, ita bile leviores. Symboleitas autem nonnullarum partium bilis cum oleo sicuti fortasse sufficit ad hoc, ut bilis admixta Aceto, Salivæ &c. reddat liquores illos, utpote sibi arcte implicatos, facilius aptabiles poris Corticis, cum cæteroqui sejuncti a bile ægre admittantur ab eodem: ita ex adverso non sufficit ad tribuendam bili nec levitatem, nec promptam inflammabilitatem olei, propter consortium aliarum partium conjunctarum, & illam integrantium, puta terrestrium, aquearum &c. quæ id tandem efficiunt, ut bilis, quantumvis quoad apparentiam plurimum, & quoad substantiam non parum oleaginea, nullatenus tamen sit Oleum, sed Bilis.

Quod de Bile, & Oleo constat per experientiam, potest fortasse per conjecturam credi de fermento febrili, sive ad illud constituendum bilis concurrat, sive aliud fluidum oleosæ forsitan naturæ particeps. Potest enim contingere, quod tale fermentum æque facile, & forte facilius absorbeatur a Cortice, saltem quoad particulas magis noxias, & febrilis tumultus reas, ac ab eo absorbetur ipsa bilis, effæta postmodum, ac enervi remanente ejusdem fermenti sic relictæ portione supersit: sicuti contra potest minus feliciter

exerceri talis actio in idem febrile fermentum ab aliis Corticibus, atque pulveribus Febres infirmius pellentibus, quemadmodum illi idem pulveres bilem ipsam, oleumque nonnihil diversimode absorbent, ac illam absorbeat Cortex noster, etsi in illa non longe absimiliter submergantur, atque præcipitentur. Ratio autem tam insignis diversitatis inter actionem Peruviani Corticis, & actionem aliorum Corticum, non admodum insigni diversitate bilem ipsam absorbentium, videtur aliquo modo elici posse ex ipsa partium Chinæ Chinam componentium analysi, & notabili ejusdem ab aliis Corticibus diversitate: siquidem (admisso quod asserunt Artifices fide digni) China China, præter alias peculiare suæ texturæ prærogativas, habet hanc insuper ut quadruplum circiter Salis contineat, exhibeatque comparative ad aliarum Arborum Cortices. In qua fortassis etiam Salis copia, simul ac peculiari configuratione, ea potest eminenter contineri Virtus febrifuga, quæ in aliis Corticibus minori Salis, etiam debilioris, quantitate præditi, infirmior est, ad hoc, ut febrile fermentum ab iisdem salibus retundi possit, atque dulcescere.

Et hac occasione nequeo plane subscribere doctissimo *Fabri* ex inclyta Societate Jesu Viro Celeberrimo, qui sub nomine *Antymy Conygi* Chinam Chinam propugnaturus, inquit, illam componi ex minimis talem determinatam figuram habentibus, quæ porositates Fermenti febrilis per vim; & cunei adinstar pervadens, ac ipsum tritians (non absimili ritu, ac ferrum solvit Aqua Stygia) reddit illud, & impotens ut lædat, & dispositum ut excernatur. Potius enim ob rationes dictas crediderim, fluidas fermenti particulas ingredi (saltem sensibilius) poros Corticis, sicque a Cortice absorptas illaqueari, & infringi, quam particulas Corticis ingredi poros fermenti, ea præsertim vi, quæ vakat illius tex uram nervose solvere, licet ingressum etiam reciprocum particularum Corticis in porositates fermenti nequaquam rejiciam, cum non minus a Cortice, quoad maximam licet sui partem præcipitato, saporem aliquem mutuentur fluida, ac humectationem pariter, & saporem a fluidis Cortex infusus. Utcumque, sive absorptum dicatur, sive distractum febrile fermentum, facile postea est intelligere, quomodo, si opus sit, possit illud foras protrudi: id siquidem nullo negotio fieri poterit, ut alias diximus, per ordinarias Naturæ vias, per alvum scilicet, per urinam, per sudorem, aut per insensibilem transpirationem, non quidem critica, copiosa, & repentina semper evacuatione (id enim paucula sæpe illius moles non exigit) sed modica, & sensum, sub velamine scilicet consuetarum excretionum, non quantitate notabiliter adaucta, sed qualitate tantum mutata, licet vix dignoscibili, mox prodeuntium.

Et in hoc solo sensu concedere non renuo, aliquam quandoque exigi posse, & probabiliter etiam sæpe contingere, causæ morbificæ evacuationem ab

ab assumpto Cortice; hanc ipsam tamen absolute necessariam esse, non æque concederem. Posse enim per solam variationem texturæ partium, liquores plurimos a sua Crasi desciscere, & per novam earumdem partium coaptationem in pristinum restitui, absque eo quod ab illis quicquam dematur, aut sensibilibiter separetur, satis ostendunt vina ætate morbida facta, & fugientia, autumnino vero nonnumquam sponte redeuntia; idemque confirmat Urina a solo frigore corruptionem patiens, per calorem vero iterum clarescens, ac restituta, & alia id genus, mutata scilicet in iis sola particularum componendum textura, & situ. Quod idem, data proportione, succo, aut humori febrili, per contactum intimum Chinæ Chinæ posse quandoque accidere, citra ullam omnino illius evacuationem, non est cur absolute negemus.

Huic opinioni non parum videtur favere *Borellus* alias citatus, qui pro Febrium curatione solam salium fermenti febrilis retusionem, edulcationem, & contemperationem requirit, mediante commixtione salium diversæ naturæ, qualia sunt, quæ in China China delitescunt. Potius igitur (inquit) eo quod salium separatio ab humoribus, & expulsio frustra speratur (& hic notetur inspecta salium morbosorum extractio, & educio) prædicti sales contemperari, & dulcorari possunt, vel admiscendo fluida Mēstrua appropriata, vel adhibendo Salia contraria, ut experimur in Aqua forti, qua acredine salina Vitrioli, & Aluminis componitur adeo valida, ut possit argentum corrodere, & dissolvere in Atomos minutissimas. Huic vero Aqua forti si addantur Sales ammoniaci multo magis acres, quam sint Vitriolum, & Alumen, nedum vim majorem corrodendi non acquirit, sed e contra eam vim, quam habebat, amittit; adeo enim retunditur, & debilitatur, ut nequeat amplius argentum corrodere. Similiter mistura Salis Nitri, & Sulphuris accensibilis est, & addito Sale ammoniaci, accendi nequit. Alibi postea Sal prunella ex eisdem Nitro, & Sulphure combustis compositum, inflammationes tollit, & fusionem succorum coagulatorum promover. Sal quoque & pulvis Cornu Cervi, & Cancrorum, acredinem acidissimam retundunt, & tollunt: & ipsum acetum distillatum plumbo affusum, dulcedinem Saccharo similem acquirit. Ex his ergo, & ex aliis exemplis, qua adduci possunt, constat acedinem salinam fermenti febrilis retundi, dulcificari. & destrui omnino posse ab aliis Salibus admistis contraria natura. Sed jam satis concessimus hisce minutulis disquisitionibus, ex quibus nihilominus obvium est conjicere non modo quam difficilis, & dubia sit explicatio ulterior modi individualis (de genericis enim notionibus quilibet novit loqui) quo Alexipyretum istud agat in causam febrilem; verum etiam quam parum consistens sit eorum opinio, qui ut a Cortice reportatam de Febribus credant victoriam, optima evacuationum spolia ostentanda requirunt.

CAPUT IV.

Ad placita Humoristarum, & Galenicorum accommodata evacuationum prædictarum sensibilibus carentia.

RESTITANTE adhuc intra caligines mirabili agendi modo Peruvianæ Corticis, iterum monuisse non erit inutile, quod, quemadmodum nulla, ut vidimus, potest adduci congrua explicatio actionis illius, nisi dilucida habeatur cognitio Causarum Febres Intermittentes materialiter, ac efficienter producentium, ita sine eadem dilucida cognitione, nulla contra illam potest adduci nervosa oppositio. Cum vero omnes, quotquot circa Intermittentium naturam, & causas circumferuntur, hypotheses (si candide velimus fateri) nondum scopum attigerint, quælibet objectio proinde contra certam operationem Corticis perpetuo laborat suppositione quapiam fundata supra hypothesim aliquam saltem incertam, immo probabiliter falsam. Sic difficultas, quæ tanti fit de carentia evacuationis post assumptum Corticem, supponit, quod causa Febrium si aliquid, quod debeat absolute *sensibiliter* eliminari, non solummodo temperari, aut retundi, non aliquid stagnans, quod tantum egeat moveri, non aliquid fixum, quod expetat exaltari, non quicquam exaltatum, quod exigat deprimi, non quid intempestive influens, quod debeat inhiberi, non quid obstructum, quod indicet referari &c. quæ tamen omnes, & similes hypotheses, nullius sensibilis evacuationis necessitatem inferentes, sua nequaquam carent probabilitate. Sane causas aliorum plurium Morborum periodice recurrentium, in Asthmatis, Arthritidis, Epilepsiæ, & hujusmodi, præmissis (ut loqui consuetum est) universalibus, non evacuatione semper sensibili, sed alterantibus, temperantibus, edulcantibus, decoctis exsiccantibus &c. radicitus extirpare pro viribus artis conamur, pensum postea evacuationis materiæ dispositæ uni Naturæ liquentes.

Exemplo sit inter vulgaria, sed maxime proficua medicamenta, Aqua Sibiata *Pomponacii*, ex Antimonio crudo, lapide Pumice, Salâ parilla, & Visco Querno infusis, atque decoctis confecta, quæ ad morbos innumeros, eosque gravissimos, tum venereos, tum alterius analogiæ, contumacisque naturæ curandos, quam felicissime solet usurpari. Nonne illa, licet quandoque notabiles excretionis habeat adjunctas, sæpius tamen absque ulla insigni evacuatione, immo facibus, & urinis aquæ epotæ quoad quantitatem vix correspondentibus, humorem Ischiadicum v. gr. absūmit, ulcera sanat, scabiem pustulosam emendat, cachexiam tollit &c. resflorescente quam cito vivido faciei colore, & maturescente simul fructu optimæ renutritionis? Et tamen sæpius, ut dixi, vel nil excernitur, vel, si quid excernitur, id fit non raro per modicam succi alicujus prava qualitate peccantis quantitatem, qui sub confectis

fuetis evacuationibus, quoad apparentiam vix immutatis, delitescens, cum reliqua excrementorum turba indiscriminatim foras abigitur.

Nollem itaque suspicari, allatam objectionem, adhuc inniti mucidæ suppositioni a Scholis jamdudum exhibitatæ, ac explosæ, de celebri quaternario Humorum, tum alibilium, ut vocabant, tum excrementitiorum numero, quibus putrescentibus attribuebantur Febrium Causæ, Biliosum scilicet humorem Tertianæ assignando, Pituitosum Quotidianæ, Melancholicum Quartanæ &c. quod figmentum anteauctis sæculis vix condonandum. Sat sit eos humores admittere, quos cernimus, & quibus humectamur, non quos per metaphysicas abstractiones imaginabantur Antiqui. Sunt autem isti, Chylus, Sanguis ipse, & ab eo secreti liquores, iique, sive in usus digniores reservati, sive ut inutilis foras protrusi, sive post longa itinera in eundem reduces, quorum generum diversorum sunt Latex nerveus, seu mavis spirituum animalium continuatum syntagma, Serum ipsius sanguinis, Lympha eundem Cruorem duplici Pumine perluens, Pinguedo, cæterique peculiare succi, ut Pancreaticus, Salivaris, Stomachicus, Biliosus, alique complures, tum a Conglobatis, tum a Conglomeratis Glandulis prodeuntes, quorum Catalogus hujus loci non est, & quorum nihilominus compositio, ac integralis constructio ab innumeris Salibus pendet, ex quorum varia combinatione, tum saporis alteratio, tum motus eorum inordinatio, tum denique actionum, & naturalis œconomix læsio paulatim emergit. In his ergo humoribus alteratis, & vitiosa illorum crassi, seu mavis structura, compage, & motu querendæ sunt Febrium Causæ, non in fictitiis, & imaginariis.

Talia quidem commenta etiamnum amplectentes, absit, ut aggrediar refellere; Nam, præterquamquod hodie sine stomacho nequit audiri hujusmodi controversia, illud præterea certum est, quod prorsus incassum hanc Provinciam adornandam susceperem. Neque enim sperare fas esset, quod hujusce Tractatus, vel lectioni vacare vellent, vel rudi admonitione respiscere; qui tot gravissimorum Scriptorum Opera, ex quibus propriæ hallucinationis medellam addiscerent, vel legere neglexerunt, vel iisdem præoccupato jam animo inspectis, nondum resipuerunt. Sane istos, omnia per consequens Artis Medicæ recentiora incrementa, quantumvis certa, quantumvis utilia, cæco quodam, ac irrationabili instinctu respuentes, haud leviter peccare crediderim, ut qui plurimos Antiquorum errores crassos, atque palpabiles, quibus nonnumquam curationes morborum innixæ sunt, adhuc retinent, adhuc sectantur; cum tamen ubique prostant apud Neotericos tot Experimenta, & Dogmata inconcussa, ex quibus hujusmodi errorum correctio, saniorque proinde medendi methodus, a veteribus Hippocratis præsertim, immo & ipsius Galeni placitis nequaquam aliena, statim emergeret. Scruteretur Medicus necesse est, & examinet quidquid, saltem cum plausu, & cum aliqua non contemnendæ novi-

tatis fama, scriptum est hinc illinc, facitque ad majus complementum Artis, quod Prisci Medicinæ Patres integre præstare non potuerunt, licet innumera æternum venerabilia præstiterint, plura fortasse daturi, quam ii, a quibus nihilominus corriguntur, si diutius vixissent. Si quid autem certum, ac evidens, sive ex Antiquis, sive ex Recentioribus noverit quispiam depromere, id alacriter seligat; si quid vero in alterutris, vel in utrisque rationi, aut experientiae minus consonum repererit, id totum animose respuat; prius tamen expendat, ac trutinat, antequam judicet. Nisi hoc pacto se gerat Medicus, vereor, ne sibi, ac conscientiae suae inexcusabili defectu desit; neque enim id peragit, quod ab eo stricte consuevit exigere quisquis se illi committit, ut nempe recte pro viribus penset quidquid bonæ valetudini conservandæ conducit. Talis autem omissio, ut patet, est de re admodum gravi tum ratione subiecti, tum ratione rei ipsius, cum ex vi talis omissionis Medicus quandoque terat iter, oculo ipso judice, omnino fallax, a quo tamen, si quæ Scripris undique tradita sunt, probe calleret, procul dubio deflesteret. Sed hæc Tyronibus tantum. Jam vero claudamus hos rivos,

— *sat prata biberunt.*

Quandocumque igitur veteri Doctrinæ de humoribus superstructa sit ob-
jectio Corticem culpans de sensibilis evacuationis defectu in Februm expulsio-
ne, licet hoc nomine audienda non sit, lubet tamen, data etiam tali hypothesi,
respondere, quod Februm, ut & aliorum plurium Morborum solutio duplici-
ter, ut ajunt ipsi Humoristæ, solet contingere, scilicet, vel per *Crisim*, cui
de more adjuncta est aliqua evidens evacuatio, vel per *Pepasimum*, per quem
absque ulla evacuatione solvitur Morbus. Atque postremus iste modus est ad-
modum frequens, & consistit secundum *Galenum* in quadam vel *maturatione*,
vel *deductione in mediocrem temperiem*, quam idem Galenus *Cotionem* vocat, seu
Pepsim, eamque docet, ut modo dicebam, in *sola succorum alteratione* con-
sistere. Hujusce doctrinæ semina prius jecit in *lib. de Affect.* Magnus *Hippo-*
crates, eamque insuper remediis antifebrilibus, nil evacuantibus, adaptavit,
dicens -- *Ea vim habere in his Febris* (loquitur de Tertianis, ac de Quartanis)
ut pota corpus conservent in consueta caliditate, ac frigiditate, & neque præter na-
turam calefiat, neque frigeat. Quid obstat ergo, quo minus dicatur China
Chinæ istam succorum moderationem, istam deductionem in mediocrem tem-
periem, istam corporis in consueta caliditate, ac frigiditate, quam diebus a
paroxysmo vacuis sortitur, conservationem inducere, seu mavis illam bilem,
vel melancholiam, in quibus putrescentibus causa Februm somniatur, a pu-
tredine vindicare?

Fortè obstat celeritas illa, qua momento temporis jugulatur Febris, cum
cæteroqui *Pepasimus* lentiores consuescat habere progressum? At cur vitio ver-
tere volumus Peruvianæ Cortici ipsam celeritatem, & energiam operandi, hu-
moref-

moreſque tumultuantes cito compoſcendi, quam in omnibus aliis ſpecificis adeo quærimus, & commendamus? Denique, ſi nimia illi virtus obſt, in promptu eſt remedium. Cortex ſanat æque, ſi lubeat, illico, ac per longiuſculas moras. Una doſis Paroxyſmos ſiſtit, & pluries paulatim repetita eoſdem præcavet: eadem vero diminute ab initio, ac ſenſim exhibitæ, diutius nonnihil humorum coctionem, & morbi ſolutionem protrahit. Sic qui metuit Torrenti e directo aggerem opponere, eodem oblique, ac ſenſim oppoſito impetum illius infringit, ut curſum paulatim deſlectat. En ergo, quo pacto per Chinam Chinæ lentam humorum alterationem, præparationem, ac *Pepſim* aſſequi poſſumus. Huc forte reſpiciens acerrimus Humoriſta, & ipſius Circulationis Sanguinis injurius oſor *Reſtaurandus*, eſſi *bilem* a reliquis humoribus *ſecretam* pro Febrium Cauſa conetur ſtatuminare, attamen loco evacuationis (quam experientia ductus, ut mox videbimus, maxime improbat, Chinam Chinam ideo impurgatis Aëgris præſcribens) loco, inquam, evacuationis, id potius a Peruviano Cortice quærit, & aſſequi ſemper gloriatur, nempe, ut *ta- lis humor*, ex vi remedii, *maſſam iterum ſubeat, qua ſeceſſum fecerat, unde tem- peretur, ac nutritioni aptus evadat, non ſecus ac Aqua Deſerti* (ſunt illius verba) *in Mara dulcis facta fuit a ligno, quod Moſes injecit ex mandato Dei ad alen- dos Iſraelitas*. Hæc Auctor ille de China Chinæ experientiſſimus, qui idcirco illius uſum Hippocratis doctrinæ ſumme conſonum demonſtrare contendit Tractatu peculiari in hunc finem edito.

Hanc ipſam ſuccorum attemperationem abſque ſenſibili evacuatione mul- to magis admittit, atque tuetur in China China *Monginotius*, qui licet im- munis a præjudiciis Humoristarum data nihilominus eorum ſuppoſitione, ait - *Sape fieri, ut pauca ſubſit materia evacuanda, id quod illi ſupponunt, deſervente humorum aſſu, maximam illorum partem contemperari, & ad idoneum ſtatum a natura deduci quæ in rectum uſum remedium adaptavit, -- aſſertque in confir- mationem exempla eorum, qui paroxyſmos experti vehementiſſimos, nullis uſi remediis, nullaque manifeſta naturali, aut artificiali humorum excluſione, febre ta- men ſubito deſunguntur, nullo inde ſecuto verendo ſymptomate* Cui proinde textui appoſitas hæſce notas ſubdit Cl. *Nigriſolus* in lib. alias citato. *Nonne pepaſmo mirificantur humores? Nonne juxta D. Præceptoris eſſata, libro de Ve- teri Medicina, concentratione. & permixtione meliora, ac mitiora omnia ſunt in Homine? Cur etiam Acidum febrile ſuſpeſtes in ſanguine mortificari ſimiliter, ac dulſificari concentratione non poterit? Idem quoque dixerat Cl. D'Acquin, qui dans pariter per modum conſeſſionis, aliquid reſtitare in corpore, & vaſis poſt depulſas ope Corticis febres, ſubjunxit. At vero, eſſi reliquia quadam in cor- pore deliteſcerent, ille hujus (nempe Corticis) ope temperantur, ac Natura gra- tiam recipiunt. vel ſaltem per reiteratas, & continuas digeſſiones concoquuntur, maturantur, & diſcutiuntur.*

Quod

Quod si nihilominus huiusmodi temperationi, sive coctioni succedentem quis optet evacuationem, is sciat, eam non posse cum fructu, quantum novi, per artem tentari, sed necesse esse, quod illam molitur, atque perficiat Natura. Quorsum enim vergendum est, ut causa morbifica expellatur? An per vomitum, vel per secessum? At, si Fermentum febrile sæpè sæpius emeticum est, atque catharticum, ut experientia testatur, & ob id ipsum contumacius; item, si fugatis per Corticem Febribus, quodlibet Catharticum, vel Leniens, ut ut leve, febrem revocat, quo jure speranda est expulsio causæ morbificæ a medicamentis eidem Causæ analogis, & morbum eundem prius depulso certo certius revocantibus? Deinde, si humor peculiaris, qui Febres Intermitteutes gignere creditur, stabularetur intra cavitates Intestinatorum immediate, aut Stomachi, quasi iisdem vel innatans, vel adhærens, unde purus, & impermixtus citra opus secretionis posset educi; atque insuper a tali suppositione non multum abluderet experientia, in tali profecto casu aliquis rationabilior, primo aspectu Purgantibus, vel Emeticis locus esse posset: quemadmodum iisdem, saltem levioribus, locus est, illisque identidem utimur ad educendum noxium, venenatumve cibum ingestum, priusquam ille Lactearum valvulas prætergrediatur. Sed jam clare dignoscimus rem aliter se habere, hoc est, vel Fermentum febrile in talibus cavitatibus vere non esse, vel saltem ab iis per huiusmodi medicamenta, & tentamina de more nequaquam educi: constat enim experientia. neque a Natura per repetitas vomitiones, aut alvi dejectiones in paroxysmis Febrium sæpissime contingentes, neque ab Arte cuncta hæc provocante, Febrium causam vel tantillum submoveri; quinimmo sæpè sæpius fortiorum, & contumaciorem reddi. Cum itaque probabiliter hinc deducamus, vel idem Fermentum longe altiores radices habere, saltem quoad scaturiginem suam, licet adhuc occultam, vel illud alteratione potius, atque attemperatione sola demulcendum esse; quam irrita expulsionem tentandum, non est ideo, cur huiusmodi fidamus evacuationibus, easve a China China, per solam alterationem febrifuga pertinaciter velimus exquirere.

Dicant ingenue, si velint, ipsinet, qui opponunt, quot Quartanas, quot Tertianas *Autumnales* (de *Vernis* enim non loquor, qualibet Methodo, etiam minus recta, sicut multo melius si sibi relinquantur, cito solubilibus) per repetitas purgationes sanaverint; vel, si renuant ipsi fateri, dicant tot Scriptores, a crebro Cathartico usu spirituum dissolutionem, succorum perturbationem, ac viscerum enervationem, loco sanationis succedere clamitantes. Inter hos unus audiatur iterum *Monginotius*, qui Purgantium effectus cum effectibus Chinæ Chinæ conferens, hæc habet -- *Ab his* (loquitur de Purgantibus) *atteri vires, robur Ventriculi, aliarumque partium infringi, concoctiones imperfecte obiri, hinc perennem pravorum humorum generationem* (inquit generationem, non extirpationem) *subsequi, experientia patet. Quamobrem febres ab*
illis

illis potius sapenumero foventur, quam abolentur, cum ex opposito, si in usum ducatur hoc remedium, videlicet Cortex, saepe uno istu declinantur accidentia ab aliorum usu plerumque metuenda. Super quo textu dignæ sunt, ut per extensum lustrentur solidæ, doctræque animadversiones citati *Nigrifoli*.

An ergo per urinam tandem, vel per sudorem sollicitanda erit humoris peccantis expulsio? At per istas vias soli humores, qui sunt in sanguine, atque in coctione subacti solent excerni. Quo pacto ergo materia antecedens (conjuncta enim quolibet paroxysmo subigitur, & expellitur) quæ vel sanguini citra ullam secretionem confusa est, vel probabilius eidem nondum immixta, sed adhuc extra illum degens in loco particulari, poterit per glândulas renales, vel per cutaneas evacuati? Sed frustra est, quod diutius de postremis hisce excretionibus verba faciam, pro quibus obtinendis, quandocumque etiam possent prodesse, Ars est remediorum inops, & effectuum incerta. Tota fiducia, jam scio, reposita est in Catharticis, quæ tamen, quantum observare licuit, vix aliud unquam Ægrotantibus præstare novi, quam quod illis præstaret Fungorum noxiorum elus. An & istos pro Intermittentium medela loco Peruvianæ Corticis malimus præscribere; Claudamus hoc Caput textibus duorum, vel trium Auctorum satis oppositis, quos etsi prolixiores, contra quod proposueram, non piget transcribere.

Nemo miretur (inquit Morton de Intermittentibus verba faciens) veteres Medicos furem, atque inanem operam navasse huic morbo debellando; Sensibus enim magis quam par est confisi, humores in receptaculis nescio quibus stagnantes fomitem morbi fuisse somniarunt, indeque toto cælo errantes, utramque curationis paginam longo apparatu medicaminum Deobstruentium, & Evacuantium impleverunt, idque methodice, licet absque certa aliqua indicatione a natura rei ipsius desumpta, sed in propriis ipsorum Musæis excogitata. Cumque morbificum hunc fomitem penitus eradicari impossibile crederent, absque sensibili humorum evacuatione, copia medicaminum Incidentium humores preparabant, ut Remediis evacuantibus magis obsequentes fierent. At hos ipsos Medicos appello, noverint ne unquam, nisi fortuito, hac methodo, utut diutius protracta, quemquam perfecte sanatum? Me quod atinet, ego simplicem Tertianam, eamque admodum benignam, & legitimam inde non raro in Hemitritæam, vel Quartanam mutata esse, cum Hydropis, aliisque duris symptomatibus sociatam observasse memini, Natura hisce Venæ sectionibus, & purgationibus incassum lacescita. Hujus mala, & infelicitis praxeos (qua per multa sæcula cum magno Ægrotantium incommodo inter nostra Artis professores invaluit) πᾶσι τοῖς ἰατροῖς est falsa Ætiologia. Non enim, nisi ex accidenti, ut in Plethora, Cachexia insigni &c. (de quibus posthac dicitur) ulla omnino evacuatio indicatur; Verum ut plurimum ista evacuationes, Naturam inaniter lacescendo, vera curationi multum officiunt, saltem copiam Antidoti (videlicet

Torri Therap. Spec.

F

delicet China China) admodum ingrata multo majorem necessario requiri faciunt. Hæc ille philosophica libertate, nimiane, an nimium veridica?

Neque ab eodem dissentit experientissimus Sydenham, qui licet post solutas (& quidem sine ope Corticis) Autumnales, & diurnas Intermittentes, aliquam purgationem admittat per epicrasim institutam, morbo tamen (quod palam inculcat) penitus depulso, eo nimirum tempore quo, ut ait, non tantum paroxysmi perceptibiles, sed etiam alteratio ista, qualis ea fuerit, quæ diebus illis, in quos Paroxysmus incidere debuerat, persentiscitur, omnino evanuerit, atque unus insuper mensis fuerit elapsus: eandem tamen purgationem, durante vel insensibiliter febrium motu, prorsus abdicat. Ea siquidem tunc temporis instituta -- *Id tantum*, inquit, *lucri a purgatione fecerimus, ut morbus consumacior evadat, subditque: Quotidiana id nos docent eorum exempla, qui in morbi παρὰ μὴν, ut Theoria isti morem gerant, quæ in tollendis obstructionibus, & evacuan-* do humore melancholico (loquitur enim præcipue de Quartana) qui mali fons, & origo vulgo habetur. curationis spem omnem ponit, repetitis purgationibus misere plectuntur; quibus sane quicquid id demum est humorum, quod a corpore dirvellitur, atque eliminatur, compertissimum est nobis, Febrem altiores exinde radices agere, & pertinacius stationem suam tueri, quam si non fuerit proritata. Quapropter religio mihi est Catharticum propinare &c. additque tandem, quod, etiam post elapsos a fine morbi duos, vel tres menses, potionem aliquam identidem ex lenitivis vulgaribus consuecat præscribere, singulis tamen vicibus haustulum aliquem pægoricum hora somni assumendum, finita jam medicamenti operatione, successe porrigit, ut nempe, inquit, Paroxysmo se de novo ingerenti (etiam post tam insigne spatium temporis) ansam præscindamus, quam aliter forte arriperet ex occasione tumultus, atque orgasmi, quos vel mitissima excitant Cathartica.

Idipsum confirmat alias citatus Restaurandus Monspelienfis Universitatis Professor, qui licet, uti Galenicorum principiis imbutus, Causam Febrilem reponat, ut diximus, in bile a reliquis humoribus secreta, & intra venas accensa, adeoque licet in ipsius peccantis, & secreta bilis purgationem videatur esse debere propensus; nihilominus sola ductus observatione experimentalis candide inquit -- *Experientia quotidiana constat. si Febris Intermittens desinat, nulla prægressa purgatione (id quod sæpenumero contingit, præsertim in Febris tertianis) convalescenti autem Catharticum datum fuerit eadem die febrim resurgere. Quia vero locum aliquem ipsi nonnumquam purgationi reservare vellet, en, dum aliquod quærit latibulum, quo se condat, en, inquam, quomodo ineluctabili convictus experientia, eidem purgationi ipsam rursus anteponat omissionem purgationis hoc alio textu -- Nec tamen purgationem improbarem. si modo ejus indicans, Cacoehymia, adfuerit, ac Febris character nullus omnino superfit (obser-* ventur quæso hæc conditiones). Porro id ut securius succedat, concedendum est aliquod

aliquid temporis spatium præterire, immo die uno, vel altero ante usum Cathartici, & die subsequente, utile est infusionem China China assumpsisse in aqua frigida factam, quod nisi factum fuerit, postliminio redit febris: quare satius sit abstinuisse, quam periculo Ægrum exposuisse: satis fuerint phlebotomia, enemata refrigerantia, & proba diæta, quæ illis præferenda. Videant ergo, qui tantum fidunt Solventibus in Febrium curatione, quid testentur ab experientia coacti Auctores ipsi a purgatione minus alieni, in ipsa Febrium Intermittentium (ex quibus illatio fiat a fortiori de eo, quod dicendum est in Acutis) diuturniorum medela. Quæ igitur ratione acculatur Cortex, Intermittentes hujusmodi fugans, eo quod non pollet purganti, aut aliâ insigniter evacuante virtute, cui Febrium earundem possit adscribi sanatio?

Revera quo pacto sanitas Hominis febricitantis, sanguinemque proinde (quæcumque hujusce rei sit causa) immodice tumultuantem habentis, poterit obtineri ab ullo remedio vim purgandi, majoresque idcirco tumultus excitandi possidente? Mucet jam, fœteturque in Scholis commentitius putrescentium humorum, & in Latrinas ablegandorum, Quatuorviratus, cujus auctoritate jam penitus collabescente, corruit pariter, quæ illi famulabatur, Purgatio. Satis norunt omnes, Cathartica, etiam *Minorativa* dicta, immo & quæ *Lenientia* vulgo appellantur, omnia secundum magis & minus acria esse, & irritantia, mediamque quodammodo rationem habere inter Alimentum, & Venenum. plusque accedere ad istius, quam ad illius naturam; & propterea id, quod ab illis expellitur, de more excerni per expressionem violentam, & immaturam succorum sæpius utilium, fere ac si venescum poculum quis sive sanus, sive febricitans assumpsisset, unde noxa plurima, levamen nullum potest emergere. Norunt pariter pharmaca ista *corruptiva* ingesta, quæ primam vim suam in fibras Solidorum exercent, secundum aliquam saltem portionem sui, necessario Lacteas ingredi, & massam sanguineam subire, cum illis non minus, ac aliis esculentis pateat indefinenter hujusmodi aditus. Quinam autem inde tumultus, quænam confusio, & agitatio sanguinis, nemo non videt. Neque enim imaginaria illa sympathica attractio, quæ ipsi hodie denegatur Magnetis, potest amplius sustineri, præsertim cum tormina, tenesmi, convulsiones, & alia hujusmodi, quæ difficilem non raro purgationem comitantur, manifeste suadeant oppositum. Normnt tandem, quod ad utiles, *conferentes*, & facile tolerabiles instituendas evacuationes, necessaria est prævia intestina secretio, maturitas, atque concoctio. Harum nullam (siquidem differant inter se) nullum potest efficere, nisi ea præxiterit, solvens medicamentum. Si præxiterit, nullo negotio, vel levi adjuta clysmatis usu, quæ secretionem fecit, faciet & expulsionem Natura. Usus in contrarium siquis fuit, præsertim vero in *Acutis*, ut abusus delendus & abolendus.

Non hæc sane docuit, nisi per vim trahatur ad id, quod vere non docuit, Magnns Hippocrates, immo ausim dicere, nec Galenus ipse, qui licet Aphorismum primæ Sectionis Hippocratis vigesimum quartum exponens, purgationem quodammodo admittat in Acutorum principiis (in solo tamen casu materia turgentis) dum verba nihilominus tanti Præceptoris perpendit, videlicet * *In Acutis passionibus raro, & in principiis medicinis purgantibus, & hoc cum præmeditatione faciendum* * -- Per hæc verba, inquit, quantum hujusmodi vereatur purgationes, manifestat Hippocrates. Neque enim. subdit idem Galenus, minimum periculum est in Morbo acuto uti purgante medicamento, cum omnia id genus medicamenta sint potentia calida; Febris vero, quatenus febris est, & sui ratione, non calefacientibus, atque exsiccantibus, sed potius contrariis, hoc est humectantibus, & refrigerantibus egeat. Non igitur ob igneam febris caliditatem purgationem adhibemus (hanc enim scimus sui ratione nocituram) sed propter humores illam efficientes. Quare majorem oportet ex noxiorum humorum evacuatione fieri utilitatem, quam id, quod necessario consequitur ex purgantibus medicamentis, detrimentum. Ut autem ista subsequi possit utilitas major, quam noxa, tot tantasque subjungit Galenus cautiones, ut fere impossibilis sit casus, in quo liceat, juxta hujusmodi regulas, instituere Purgationem. Cum itaque detrimentum, & periculum ex Purgatione in Febris, tanquam duo mala certa, fateatur Galenus, stetque etiam in Febris non Acutis: quæ tamen facile in Acutas migiari possunt, ac solent; firma ea ratio, præter tot alias longe potiores, quod Purgantia omnia ut calida, Febri cuilibet, ut calidæ, & igneæ, male congruant; addo ego, quod non in Fluida immediate, ut perperam censet imperitorum vulgus, sed in Solida, seu fibras agant: & cum ex alia parte cesseret nostro hoc sæculo ratiocinatio opposita de humoribus putrescentibus evacuandis, ut cessare tor alia non minus erronea, non aliud superest dicendum, nisi, quod mens Hippocratis, & ipsius Galeni (qui suis quoque temporibus Purgationem vix trepidanter admittebant, in conspectu majoris, quod falso imaginabantur, mali) nisi, inquam, quod mens eorum sit, quoties malum illud, quod timetur, timeri non debeat, toties ab omni purgatione, in Febris quoque non Acutis, esse abstinendum, vel saltem ea, quotiescumque aliunde indicetur, nonnisi summa cautione, atque circumspectione nobis utendum.

CAPUT V.

Perpensi circa Februm Intermittentium Causas placiti Neotericorum proflentium Fluidorum Systema, decernitur, ab assumpta China China nullam sensibilem evacuationem fieri debere. Idem multo magis asseritur in Solidorum Systemate, de quo, & de nonnullis idem cobarentibus pauca obiter.

QUAMADMODUM, ut nuperrime vidimus, nulla, secundum principia Humoristarum, expectanda est, vel expectenda insignis evacuatio post

post Corticem exhibitum, ad hoc, ut per eum Febres credantur cum ratione sublata, ita nec ulla talis exigi debet ad normam aliarum Thesium, saltem magis famigeratarum, quæ circa Februm Intermittentium causam, & earum genesis frequentius resonant in Recentiorum Scholis. Has ideo quoque sententias, saltem plurimas, cursim recensere operæ pretium est, ut ad modulum eandem Corticis actionem successive metiamur.

Primo igitur, si cum *Villiso* huiusmodi causa refundatur in diathesim vel acrem; vel acidam sanguinis, succum nutritium, seu Chymum non rite subigentis, sed in materiam periodice, citius quidem, aut tardius, fermentescibilem convertentis, sat erit, quod China China absque ulla excretionem talem diathesim emendet, cruoremque in nativam *crasim* quasi dulcorando reducat, sive ut eidem Auctori placet, in novam quamdam fermentationem compellat.

Si secundo cum *Sylvio* Succus Pancreaticus, ob moram in ductibus Pancreatis lateralibus obstructis nimium acescens, obice demum perfato, intra tenue Intestinum, vitiose cum bile illuc confluyente effervesceat, cruorique per viam Chyli periodice instillatus paroxysmos Febriles producat, sufficiet, quod China China, posthabitis evacuationibus, eidem succo Pancreatico nimiam adimat aciditatem, vel motum ei naturalem reddat, viscidam forsitan pituitam in ductibus Pancreatis lateralibus incidendo, ad hoc, ut idem succus libere fluens, ac blande cum bile effervesceat, blandam quoque, & naturalem in sanguine foveat fermentationem.

Si denique cum *Borello*, Intermittentium causa ex nervoso potius, quam ex arterioso genere petita, reponatur in glandulis obstructis ad apices nervorum appensis, unde succo nerveo, a materia aliqua viscida ibidem detento, aciditas, vel alia quævis acrimonia accedat, vi cuius idem fermentescens, Cerebro prius, mox & fibris Cordis motricibus irritationem communicet, & excandescentiam febrilem successive producat, illud a Cortice præstandum erit tantummodo, quod Auctor ipse pro curatione februm exposcit, nempe quod referentur Glandulæ, attenuata crassa materia obstruente, & temperetur, seu diluatur fermentum, ut a Natura ipsa vel per sudores, vel per insensibilem, ut idem innuit, transpirationem, penitus dissipetur.

Tres istæ sunt potiores circa hanc materiam Sententiæ, quarum prima causam Febris agnoscit intra ipsum sanguinem, altera extra illum in succis aliquot eidem refundendis, tertia denique in latice nervoso ab eodem disisto. Sed præter illas, sunt aliæ complures, quæ iisdem, veluti Matribus, videntur subordinari, & quarum, utpote nonnihil diversarum, aliqua obiter habenda est ratio, ut illis quoque operationem Corticis ordinariam demonstramus congruere.

Sic opinioni *Borelli*, ut ordine inverſo ſuas unicuique conſentaneas referamus, affines ſunt Hypotheſes *Mundii*, & *Cole*, Febrium Intermittentium cauſas in nervoſo pariter Syſtemate, diverſa licet nonnihil via, quarerentium; ſed actum agere pergam, ſi huiusmodi placitis accommodare coner actionem Corticis citra ullam evacuationem Febres fugantis, cum ipſe *Cole* peculiari Capite -- *De Corticis Peruviani*, circa *Febres Intermittentes ſiſtendas*, facultate, hanc quoque circumſtantiam minutim examinando, rem totam plane confecerit, immo ab ipſa evacuationum ſenſibilium carentia hypotheſim ſuam confirmare ſategerit, ut ideo ſupervacaneum ſit hic idem repetere.

Sylvianæ autem hypotheſi, cujus exemplar retroactis ſeculis velut in nube, delineare viſus eſt Perſpicaciſſimus inter Humoriſtas *Fernelius*, cum in Meſenterio, Pancreate, reliquiſque imi ventris viſceribus, eorumque peculiari ſucco Intermittentium Focum agnoverit, quodammodo divinando, utpote veris Anatomæ luminibus deſtitutus (nondum enim ductum Pancreatis *Virſungus* detexerat, ſicut nec Lacteas inferiores *Aſellius*, multoque minus Thoracicam *Pecquetus*, laticemve Lymphaticum *Rudbechius*, *Bartholinus*, aut alius quiſpiam) Sylvianæ inquam hypotheſi, cui ſubſcribit *Graaf*, & alii, conſonant, immo & eandem ampliando, magis illuſtrant opiniones *Nigriſoli*, & *Tozzi*, quorum primus in glandulis omnibus ſuccos ſuos ſanguini, ſive mediate ſuggerentibus, Febrium Intermittentium Mineram reponit: Alter vero in ſuccis pariter omnibus aſtruit, ad tenuia inteſtina conſluentibus, iſſque viciatis, ac incongrue miſtis, quin & in aliis fluidis, qui a glandulis lumbaribus, ac meſentericis prodeunt, & chylo, atque allabenti lymphæ commiſcentur; tandemque concludit Febrium fermenta, non modo ab his, quæ dictæ ſunt, partibus, ſed ab innumeris pene aliis ſuggeri poſſe. Huiusmodi autem ſententiis quam bene quadret operatio Corticis ſine evacuatione contingens, vel exinde patet, quod idem *Nigriſolus* uſque contendat, per actionem remedii febrile fermentum, abſque eo quod per vim illud extrahere tentemus, tum in ipſo ſanguine, quatenus jam eidem acceſſerit, tum in ſuo ipſo Foco, extra, vel ultra ſanguinem extingui, ſive nempe fermentum illud in Ventriculo, & Inteſtinis, ſive in Glandulis remotioribus hoſpietur.

Hypotheſi vero *Viliſianæ*, quæ plures habuit plaudentes, quam aſſectias, haud parum conformis videtur opinio *Sydenhamii*, qui totam ponit in ſanguine, ſeu in illius particulis non probe aſſimilatis, Febrium Intermittentium, ut & Continuarum cauſam, licet non mutuatis a Chymo recenti, ſed ab ipſa Minera ſanguinea pro nova acceſſione ſuppetiis. Eidem quoque quadantenus videtur accedere ea, quam protulit *Jones*, quatenus & ipſe, ſi non puri ſanguinis dyſcrasiam, ſaltem particularum aliquot intra ipſum degentium, & ægre cum ipſo circulantium pravam habitudinem, nec non improportionem Chymi, partiumve illius crudiorum, nec bene ſubactarum, ſed acceſcentium, & cum ſulphu-

sulphureis sanguinis tumultuantium, pro causa Intermittentium accusat: mutato tamen ex alia parte modulo suæ opinionis ad Antiquis eandem causam in Corporis habitu collocantibus, quatenus & ille supradictum febrile Fermentum in eodem Corporis habitu, sive in arteriarum extremitatibus hære, atque acescere statuit; illincque postea partibus sensibilibus primam vellicationem inferre, ut dein febrilem commotionem sanguini imprimat universo. Ad eandem Villisianam propius adhuc accedit opinio *Sponii*, qui ex improporcionata itidem Chyli cum sanguine mistura, & fermentatione, Februm causam deducit, licet radicem talis improporcionis non in ipso sanguine collocet, ut *Villis*, sed in Chylo, propter aciditatem eidem impressam a succo Glandularum tunicæ Pannosæ Ventriculi, atque Intestinorum, nec non a latice Salivari, & Pancreatico (circa quod cum *Sylvio* coincidit) intra quas Glandulas primariam Fermento febrili sedem assignat. In quibus sane Sententiis pro Februm curatione, nil aliud a China Chinæ expetendum erit, nisi, si de prima sit sermo, ut, semotis evacuationibus, vel sanguini universo robur addat, unde facilius particulas minus assimilatas possit ille subigere, vel ut easdem haud satis subactas ad talem recipiendam actionem, sive coctionem disponat. Si vero sermo sit de secunda, sat erit, si Chylosum juvet, ac particulas ejusdem Chyli crudiores, & ad motum segniores, quæ in extremis hærent, atque acescunt arteriis, ab acore contracto vindicet, & pari cum aliis velocitate circulationi restituat. Si denique sermo sit de tertia opinione, sufficit, quod China Chinæ eandem Chyli aciditatem retundat, vel impediatur, correcto Glandularum Ventriculi, & Intestinorum fermento, ob nimium pariter acorem peccante. Quæ omnia sine sensibili evacuatione obtineri facile possunt, ut fusius videre est apud eosdem Auctores, Peruviani Corticis etiam Patronos.

A vitia pariter digestionis, sive id fiat culpa assumptorum, sive Fermenti digestivi, remotiorem Intermittentium causam in Stomacho fabricari putat *Etmullerus*, qui postea sensim in Sylvianam Sententiam descendere non refragatur, licet nec eam voto satisfaciendam existimet, ut qui ordinatos Februm, recursus inexplicabiles censet, illorumque rationem se prorsus nescire, ingenua, & magno Viro digna confessione fatetur. Si ergo prima tantum ex allatis causa spectetur, suas in curatione Februm partes satis absolvet China Chinæ, si absque ulla evacuatione digestionem simpliciter corrigat, & fermentum ipsum Stomachi digestivum restauret. Quod si spectentur causæ magis propinquæ ad mentem *Sylvii*, de his jam supra facta est mentio, quantum opus est, & difficultas sublata,

Huic sententiæ affinis est alia, quam tradit *Monginiotius*, Fermentum febrile acidum adstruens, a pravo Chylo, vel alimentis assumptis suppeditatum; ex qua compositione postea deducit, Chinam Chinæ directe pravam ejusmodi fermentum in Febris alterare, alienam illi naturam imprimere, illud de-

struere

struere, & in nihilum redigere, ac etiam insensibiliter, si non sensibiliter, & corpore eliminare.

Ita quoque *D'Acquin*, aliud acidum febrile statuens in sanguineis particulis, ab ipsis acquisitum in Vena Portæ, intra quam, velut intra amnem, lentius excurrant, in solo sale fixo Chinæ Chinæ verum ejusmodi accidi correctivum agnoscit, nulla postmodum inde quasita sensibili evacuatione: quam quoque multo minus in suo Systemate exigit *Blegnius*, quippe qui autumat Peruvianum Corticem stypticitate, & adstrictione sua, sanguini justam particularum cohesionem, quadam veluti constipatione, redintegrare.

Sed & ex præcipuis saltem hætenus allatis opinionibus, earumque valuti combinatione, ac commixtione, suam peculiarem condidit *Cl. Sacchus*, fermenti Febrilis radices constituens in obstructione tali Viscerum imi Ventris, facta ab humore viscido, & lento, quæ valeat sanguini per obstructam partem transitum ad tempus impedire, donec, superato obice a nisu ipsius cruoris, propter sui occlusionem effervescentis, idem vicissim recurrit, & superetur impedimentum, & in hoc quoque casu totum Corticis Peruviani pensum erit, vel crassum illum humorem vasa obstructum, & impulsui sanguinis validiori cedere solitum, immediate attenuare, atque dissolvere, vel ipsi cruori tantam volatilitatem, & penetrationem injungere, quanta par est ad perterebrandum, superandum, vel omnino tollendum illud obstaculum.

Sententiam quodammodo huic oppositam visus est prius protulisse *Barbette*, inquantum, non in alicubi præpedita, ut *Sacchus*, sed in aucta per omnes Corporis partes sanguinis circulatione, Februm essentiam generaliter constituit. Sed ex alia parte, cum Intermittentium causam fundet in prava Chyli crudioris, Bilis, & Succu Pancreatici mistura, & inde orta ejusdem bilis regurgitatione per Cavam ad Cor, patet, eum non longe distare a *Sylvii* placitis; adeoque sat esse, si China Chinæ tollat improprietatem, quam ii succi inter se habent, ut dictum est: quapropter neque in ista, sicut neque in superiore sententiâ, ulla evacuatione est opus ad amovendam causam febris.

Multo minus eadem est opus in sententiâ *Dolai*; licet enim in quacunque parte Corporis solida, etiam in digito, Februm Intermittentium fomitem existere posse contendat, ordinaria tamen lege, ab obstructione ductuum Chyliferorum, & stagnatione ipsius Chyli, eandem Intermittentes oriri decernit. Quo casu in promptu est dicere, sat esse, quod China Chinæ in expugnatione Februm, absque eo quod quidquam sensibiliter excernat, ductuum Chyliferorum obstructions simpliciter aperiat, & eidem Chylo, ne in posterum stagnet, occasionem tollat; ut propterea vanum sit, & amethodicum, velle ad fugandam simul Febrem, & evacuandam causam illius, eidem Chinæ Chinæ, quam ceteroqui summe commendat hic Auctor, purgans aliquod admiscere,

ut ipse nonnunquam, vim illius infringendo potius, quam roborando commiscet; siquidem experientia testatur, per repetitam Chinæ Chinæ solventibus associatæ oblationem, vel nullatenus Febres depelli, nisi per accidens actio diuturna febrifugi prævaleat viribus enervantis adjuncti, vel seriores saltem, debilioremque subsequi curationem, nisi ea per simplicem tandem impermixti Corticis exhibitionem absolvatur, ut præmissis sejunctim de more purgationibus solet contingere. Neque tamen in mitioribus Intermittentibus hujusmodi methodum plane improbarem, si quid boni a Solventibus Solitariis cæteroqui observassem. Utcumque sit, ubi Morbi benignitas det inducias, quilibet ad modulum suæ credulitatis potest hac in re sequi methodum, quæ sibi magis ardeat; non sic in casu arduo, ac præcipiti febrium Perniciosarum, de quibus *Libro tertio* sumus acturi.

Nullius denique sensibilis evacuationis necessitatem a China China excutandæ inferit ingeniosa sententia Famigeratissimi *Bellini*, ut quæ lentorem alicujus visceris, sive ingeni, sive adventitii sanguinem inquinantis, pro causa Intermittentium statuit: hoc siquidem pariter casu sufficit, ut eadem China China sola vi sua absterfiva lentorem illum, seu viscidum lentescens incidat, abstergat, & ultro urgeat, illudque sic fluxile redditum motui sanguinis universalis, ac æquabili sensim restituat, nulla sensibili facta supra ordinarias illius evacuatione.

Omnium vero expeditissimam, & operationi Corticis facillime adaptabilem, sed intellectui discendi cupido minus acceptabilem hypotheseos prodidit Experientissimus *Morton*, Vir longe felicior in usu remedii, quam in explicanda illius actione, vel abdita Febrium expugnataram causa. Putat hic (præcuntibus quodammodo *Bado*, *Protospatario*, & *Josepho Donzello*) Chinam Chinæ esse verum Antidotum, adeoque sine ulla sensibili evacuatione Fermentum febrile corrigere, seu mavis extinguere: quo nomine specioso occultam vere, ac admirandam illius virtutem designare contendit. Ab Antidoto, de quo nequit reddi ratio præter experientiam, progreditur ad statuendum, febrile Fermentum esse verum sui generis Venenum, seu, ut inquit, *Deleterium quid in Spirituum Systemate delitescens, quod adinstar fermenti eos adorieus, atque astro primum exagicans, deinde humoribus, secundo quasi momento, varias mutationes, atque qualitates morbosas, nobis sensibiles impertit*. Qua explicatione, obscuriore adhuc re ipsa explicata, vix ulla pariter potest reddi ratio essentialis ipsarum Febrium, vel periodorum, vel causarum earundem. Subjectum autem talis Veneni, ut dictum est, solos Spiritus esse asseverat, & hanc ipsam assertionem lætatur in uno *Protospatario* se reperisse, quin & in eandem sententiam conatur alicubi *Badium* trahere, eo quod nomine Antidoti utentem videat, licet plane adversantem in re videre potuerit, quin & asserta *Protospatarii* sic opinantis expresse refellentem. Revera tamen in hac parte *Protospa-*

tarium ipsum *Campanella* præcellit, causam videlicet cuiuscumque Febris, primam, & antecedentem esse querendam, non in humoribus, inquit, sed in spiritibus accendentibus, & agitantibus humores.

Quod vero iidem spiritus misalinate quopiam venefico inficiantur in Febris Intermittentibus, etiam benignis, singularis, quod sciam, est opinio *Mortoni*, atque, si libeat, etiam *Protospatarii* (siquidem ille nomen *misalnat* pro vero Veneno, & non pro quacumque spirituum, minime quidem vitalium, sed Mixto cuilibet nullatenus etiam viventi, inexistentium excandescencia, morbosam massæ sanguineæ fermentationem suscitare apta, usurparit, quemadmodum, ex dicto ipsius *Protospatarii*, *Donzellus* explicat) ni velimus illis adiungere eundem quoque *Josephum Donzellum*, *Protospatario* quodammodo subscribentem, necnon etiam *Talbotiam*, qui, referente *Anonymo* quodam alias citato, dicere consueverat, Corticem Peruvianum operari adversus Febrem, ut Antidota adversus Venena -- *Ayant reionu*, sunt illius verba, *par les experiences inoubrables, qu'il avoit faites en Angleterre & en France qu'il operoit*, videlicet China China, *sur les Fieures ainsi que font les Antidotes contra les Veniens, lorsqu'ils sont donnez à temps*: quod quidem verum est, quoad effectum clarum in se, sed obscurum in causa, & productionis modo, *Mortonus* tamen, dato quod obscurius, aut infirmius (ut & alii eundem prægressi) Februm causam exposuerit, satis tamen viriliter supra eos utilissimam illarum curationem, per usum animosiores, atque methodicum Peruviani Corticis, indigavit, ut suo loco videbimus. Pro nunc ex ista Hypothesi, non secus ac ex ceteris omnibus hucusque recensitis, sufficiat colligere cum illis Auctoribus, nullam requiri pro Fermenti, aut Misalnat, ut vocant, febrilis extinctione evacuationem, quemadmodum in omnium Antidotorum, & communium Alexipharmacorum usu, pro edomando malignarum Februm veneno, sicut & in administratione reliquorum Febrifugorum vegetabilium, quæ dicuntur specifica, pro eodem vincendo Intermittentium fermento, quaecumque illud sit, quotidie succedit.

Nec aliter quidem potest evenire; nec aliter quoque potest Medicus se gerere in praxi. Etenim, si ulli unquam Specifico Febrifugo locus est (loquor de quovis communiter recepto) semper adversus eum militare poterit ratio, quod causam Febris non evacuet, sed intus detineat. Licet enim plures præmissæ fuerint purgationes, aliæve evacuationes artificialiter institutæ, quando tamen post eas omnes Febris perseverat, ita ut pro sui depulsionem aliquo Specifico indigeat, semper stat, quod causa Febris perseverantis perseveret & ipsa, & consequenter, quod a Specifico illo nil evacuantem non expellatur, sed intus detineatur. Si ergo aliquando non tenet huiusmodi ratio, quando scilicet alia præscribuntur specifica, sive id dicatur non officere, eo quia sufficienter jam purgatus sit Patient, & cum tamen haud ita purgatus sit, quin

quia adhuc feblicitate, causa videlicet Febre nondum educta) sine ob aliam quamvis emendicatam exolutionem, quare sub eodem exolutionibus eadem ratio lepori non poterit, ut citra culpam Peruvianum Specificum efficacissimum possit exhiberi, quemadmodum alia citra culpam quodlibet exhibentur imbecilliora, & inania sepe Specifica? Surtus ergo sit, evaporationes nil producentes dimittere, utque parum congruentes cum experientia, & maxime cum aliis opinionibus vulgariorum huiusque materie Scriptorum.

Vulganiores consilio tui post Galenicam sententiam, quos nuper ceteri de hac materia Scriptores, ceteros, ut ait doctissimos, sed vel minus novos, vel minus acceptos, libenter pertransgressus, Non ideo cum Paracelsus, aut Helmontianus hic mihi res est; quorum tamen Idem aptissime congruat actio Corticis sine sensibili evaporatione exercita, live illa dicatur Sulphur, & Nitrum potius corrigere, live Archæi indagationem compescere, live alio simili modo turbas febiles componere. Eos namque presule silegi, qui ab exolta Hamociliarum schola desedentes, atque tamen in perturbata vel assidue ex principis insensibilibus, vel periodice extrinseci cuiuspiam leticis affluentiis culpa, particularum sanguinem integrantium dispositione, ac tenuitate, & in viatro proinde multifariam earundem mori, solidis secundario tantum effectis, Febres omnes, quas essentielles vocant, & conjunctam illarum causam, seu Fermentum ipsi febile mecum reponunt. Supervacaneum quippe credidi, pro eadem adducere Corticis nil nos cogentis excutere, in novissimo *Inferatam*, ut vocant, *Sytema* Apologiam texere; nam quia huiusmodi remedium rationali consensu amplectantur in Febribus antedicti Sytematis Conditores primi, eorumque sequaces; tam quia revera sufficit in eorum sementis, quod Cortex, absque eo quod quicquam sensibilibus deturbet e corpore, congruas viscosas Oscillationes, vel mediant, vel immediate refertur, atque adneram fluidorum æquilibrium, & harmonicam circulationem.

Neque vero miretur quisquam, qui me a viciis quibuscumque vocabulis rem minime doctrinosis, centroque alienum sciens, in designando tamen intermittentium causa, metaphorico *Fermenti* nomine etiamnum utentem videt: quo certe nomine nil hodie magis exotum Mechanicis, his præsertim, qui antedictum *Sylvium* Sytema præcedunt, ex quoque sunt famigeratissimi viri *Potterius*, & *Burhanus*, necnon doctissimos *Hergurus*, mihi plurimis humanitatis, ac benevolentie suor argumentis semper colendas, aliisque non pauci, tam Transalpini, tam Cisalpini Scriptores, quibus omnibus præclaro horum Theorematum lumine peccavi (ipsis quidem non dissimulatis) celeberrimus Italus noster *Lavrentius Bellinus*. Ne inquam præmarer nimis quisquam mihi de servata haculque a me, & in posterum etiam servandi *Fermenti* nomenclatura, scilicet: idcirco, nulle me inflicto meum ingente prode, dum vocem *Fermenti*, quidpiam mihi realpe ignotum connotantis, ulcipo,

quam Provinciam novam suscipere, cui plene administranda sim impar; non quidem quod Systema huiusmodi planum non sit, & captu facile vel iis ipsis, qui Geometricen vix a limine salutarunt; sed quia per illud, etiam usquequaque adoptatum, nondum satis doceor, ut explicandis sufficiam *ordinatis* Intermittentium *periodis*; quo sane defectu laborat & illud Systema non minus quam cetera. Cum ergo per illud reddi satis nequeat, aut explicari ratio periodi, consequens est, ut neque satis explicari queat ratio causæ, quæ cum obscura, & inexplicata remaneat, æque potest appellari *Fermenti* nomine, ac quovis alio, dummodo eo nomine causam eandem nos indicare tantum, non explicare fateamur. Insuper cum causa huiusmodi, seu primum principium motus febrilis, quodcumque illud sit, a Fluidis primario affectis de more, ut supra, petendum putem, non autem a Solidis, nisi forsan in Symptomaticis febribus; idcirco Systemati *Fluidorum* inhærere satius duxi, quam *Solidorum*, etsi hoc ipsum (quotiescumque per illud peculiari quoque fluidorum texturæ quidpiam activitatis tribuatur, ut a Scripioribus Nedico mechanicis potius quam Mechanicomedicis, solet attribui) laude non modica dignum censeam, illique in sensibili explicatione rerum vere sensibilibiter explicabilium, quoad plurima libenter assentiar.

Caveat nihilominus (siquidem in hanc messem datum sit quasi furtim, & cursim obrepere) caveat, inquam, qui Artem vere Medicam satagit exercere, ne ad lectulum Ægrotantis accedat Mathematicus nimium, seu Mathematicus magis, quam Medicus, ni forte sibi gloriosius putet, meliorem in medicina facienda Mathematicum dici, quam Medicum. Rationalis equidem Medicinæ Professore omnis esse Mathefeos expertem, nedum indecorum censeo; sed & hominem ejusmodi, nisi acri admodum polleat ingenio, facile dixerim ad rite capeßendas omnes physicommechanicas Artis notiones haud sufficienter dispositum. Alium tamen interim universa instructum Mathesi, sive junior ille sit, sive in virili etiam constitutus ætate, monitum velim, nec nisi post exercitam assidue quadragenariam in rebus medicis praxim, crebramque, ac sedulam institutam sine præoccupatione observationem, rationali Medicinæ Mathesin applicet; siquidem una tantum ex his conditionibus deficiente, res, nullatenus ex voto succeder. Hinc fit, ut passim præ Medico plus mathematicis, quam medicis disciplinis imbuto, excellat rudior: sed in operibus Artis magis versatus, diagnosimque prognosi, & curationem morborum per triviales indicationes, ex ipsa rei natura, & observationes depromptas, præ illo feliciter absolvat, etsi eorundem causas, & productionis modum ad regulas geometricas nequeat explanare: quod ex adverso ingeniosissime præstabit bonus Geometra: Hic ipse tamen, utut elegantiorum reddere sit aptior rationem eorum, quæ evenere postquam evenerint, & quæ profuere, aut obfuere, postquam profuerint, aut obfue-

rint;

rint; certissimam nihilominus fateatur necesse est præcognitionem a priori, & præordinationem eorum, quæ sunt eventura, profutura, vel obfutura: quo facile evenient, ut forte medelam morbi (utinam satis cogniti) per indicationes a remotissimis suæ Matheseos fontibus conquisitas tentet absolvere, ad quas tandem implendas, vel media deficient, vel si præsto sint, sæpè apius aberrabunt a scopo. Ob id ipsum (si exemplo rem liceat illustrare) in sanandis infirmis cujuscumque Torrentis aggeribus, vel dirigendis tortuosis ejusdem fluctibus, præ Viro Mathematicis disciplinis imbuto nonnunquam præstat rudis Homuncio omni jejenus Mathesi, sed ad ripas fluminis natus, & diutinus illius loci incola, qui nempe sollertem observationem adhibuerit ad cuncta, quæ fiunt varie tumescentibus, & varie detumescentibus aquis. Id equidem (fateor) non accidit ob ineptitudinem principiorum Viri Mathematici; hæc enim in se ipsis vera sunt, & infallibilia; sed ob applicationem eorum haud satis appositè institutam, seu mavis ob implexam, nec satis dignoscibilem, rei, cui applicantur, materiam, & ob diversas, incertasque circumstantias concurrentes in facto: neque enim Mathematicus, quantumvis peritissimus, mistos, reflexos, repercussos, & intercisos aquarum fluentium motus, ac impetus, fluctusve ipsos interiores diversis lineis se decussantes, & intersectantes, potest ad leges mechanicas exactè metiri, sicut nec resistentias lateralis soli hic illic varias, multoque minus inæquales hic illic alvei inclinationes; propter quas circumstantias haud satis parentes, factumque ipsum occulte variantes, Torrens ipse per artem nonnunquam coactus recta progredi, veteremque alveum deferere, haud longo temporis tractu per absconditas, ac ferè imperscrutabiles, sed veras Hydrostaticæ leges, obliquo, ac tortuoso cursu sponte reddit ad consuetum iter, argillâ, & fabulo illud idem Incile sensim opplens, ac obruens, quod planum, rectum, declive, & amplum illi non multo ante Mathematica aperuerat industria; quem sane eventum expectationi contrarium a rudi homine per solam experientiam docto tempestive prævisum, constanterque prænunciatum ipsemet non semel vidi, nec sine mea admiratione, alienoque dedecore ipsa re comprobatur. Propterea tamen nequaquam inficiabor, quin date utrinque paritate observationis per diutinam experientiam comparatæ, rudi quovis Homine, utut experto, rem longe melius sit confecturus bonus Geometra.

Idem data proportionè dicas de re Clinica; plura quippe sunt in Physiologicis etiam sensibilibioribus, quin & in ipso architectonico humani corporis ædificio, nedum Mathematicis omnibus, verum & Anatomicis ipsis etiamnum incomperta, & ex compertis obscura non pauca; plurima in Pathologicis circa morbos, eorumque symptomata, & causas ferè incomprehensibilia; innumera in Semejoticis, iis præsertim, quæ ex Hippocratis observatione præsagia respiciunt, admirabilia potius, quam perscrutabilia; infinita propemodum

dum in Therapeuticis, nempe in remedium Inventione, & Compositione incerta, siue materiam eorum consideres, siue usum ipsum, propter circumstantias etiam identidem diversas, accipitem: circa quæ profecto omnia expectatissimus Mathematicus sine consummata in rebus medicis praxi, non potest quin ingeniose nugeatur. Cuncta hæc ergo prius experiat, expendatque exacte prudens Medicus Mathesi instructus: dein sobrie, temperanter, & caute, quantum fert Artis incertitudo, & observatio phænomenorum illius, Rationali Medicinæ Mathesin applicet.

Certe animadversiones istiusmodi ex diuturna Naturæ, Artisque observatione prognatæ, impulere me non parum, ut Systemati fluidorum semper adhærerem in praxi: ubi enim contendatur, quod in hydraulico pneumatica humani corporis machina, cui præter vèctes, Trochleas, Funes, Tubos Fistulas, incernicula, Cola & organa huiusmodi, insunt insuper diversæ generis fluida, quibus intercluditur spiritus summe activus, capaxque tribuere illis omnibus momentum, & vim ad exercendas functiones suas idoneam, ubi inquam contendatur, quod in Machina sic conformata eadem Solida primario ex se ipsis se ipsa moveant, ac exerceant, & ab ipso exordio se movere cœperint, ac exercere, sintque ea tantummodo, quæ fluida urgeant, tritent, ac pinfrent; neque quicquam fere aliud præstent fluida ipsa, nisi suum esse fluxile, & fluxile quidem a sola Solidorum vi quaquaversus motum, & actum, plura pro certis in hac Hypothesi supponere necesse est, quæ talia fortasse non sunt; quæque tamen nisi pro certis assumantur, Mathesis nequit per Medicinam universam tam late spatium, ut eam architectonice regat, efficiatque, ut conjecturalis hæc Ars, quæ simplici est, ut plurimum probabilitate, & nonnumquam divinatione contenta, sepositis, neglectisve humilioribus conjecturis, quas longus usus ad cuiuspiam certitudinis gradum evexit, valeat pari passu cum Mathesi procedere, illive arcte semper inhærere, aut ancillari quasi pedisequa: etenim si vinculum huiusmodi nimium sit, ac ferme individuum, res facile inauspicato finietur prope lectulum Ægrotantis, etsi in exortu suo speciem prætulerit magistrali Cathedra auspiciatissimam. Ubi vero Solidorum motus a liquido Fluidorum elatere dicatur emanare, & ab eodem primitus emanasse, ita ut eadem fluida non mere passive se habeant, meliusve, aut infirmius operentur præcise per hoc, quod magis, vel minus fluxilia sint, sed radicitus, & principaliter per hoc, quod talem, vel talem fortiantur texturam intimamque compagem, latior Rei medicæ campus patet tam pro intelligendis ordinariis, quam pro corrigendis extraordinariis Naturæ phænomenis. Licet enim secundum congruam, vel incongruam sanguinis, aliorumque laticum fluxibilitatem, & secundum proportionatum, vel improporportionatum eorundem motum, exerceantur immediate secundum Naturam, vel præter Naturam solidorum actiones; attamen proportio, vel improporportio istæ

hæc a iusta, vel alterata Crasi, seu mavis determinata compage, ac textura ipsorum Fluidorum radicitus pendet; ad quorum proinde alterationem, ac restitutionem in pristinum statum, si ab eodem deflexerint, tota convertitur Medicinæ intentio, & opera, cum non nisi media Fluidorum correctione possint medelam suscipere ipsamet Solidorum alteratorum fibræ. Qua dubio procul in re feliciter peragenda, opus est ut Mathesis Arti medicæ quodammodo famulari non renuat, ut revera quatenus decet, nec nisi usque ad certos progrediatur limites, subsistens deinde nonnihil, ac locum conjecturis concedens, ubi progressui vere scientifico, ipsique adeo Mathesi non est, ut sic dicam, commenturabilis proteiformis materia.

Non tamen ideo sibi quisquam persuadeat, me nullam in ipsis Fluidis, & naturalibus eorum motibus mechanicen admittere, quin potius eam elegantissimam in iisdem suppono, sed nobis inexplicabilem, ob varias, & multiplices particularum fluida nostra, præcipue vero sanguinem, naturaliter componentium, & mole figura, ac pondere differentium, combinationes, multoque magis ob diversos, & mistos earundem motus in unum æquabilem conspirantes. Longe minus ad regulas mechanicas explicabilis est vitata in febribus, ac interrupta earundem particularum dispositio, ac textura: cum enim tunc sanguis præcipue, ob errores in rebus, quas nonnaturales vocant, & ob præpeditas subinde secretiones: confundi incipiat, ac tumultuari, simulque alicubi lentescere, vel torpescere, alicubi exorbitare, & inflari; dubio procul præposterius huiusmodi motus certis regulis nostræ Mechanices non sunt determinate explicabiles, sed indeterminate solummodo, ac generaliter, quippe non a Solidis primario affectis, sed a Fluidis intestino tumultu commotis pendentes, a Fluidis, inquam, ipsorum tunc Solidorum vim vi propria superantibus, ac in usum ab officio suo sæpius alienum cogentibus. Caterum in statu naturali mechanicam sanguinis, & succorum præcipue alibilium, dispositionem, occultam licet, talis elegantix, ordinis, ac dignitatis reputo, ut in uno *vitalium Fluidorum* Mechanemate intimo, nobis abscondito, latere credam principium illius Mechanices, quæ solis adscribitur Solidis, inquantum scilicet solis *vitalibus* Fluidis æthere, & aere turgidis, radicitus saltem, & primitus inesse reor Principium illud Viventibus omnibus insitum, quod negari æque, ac explicari non potest, & ab Hippocrate dicitur *Impetum faciens*; quodque per participationem intimam a Fluidis derivatur in Solida, ut in solidas Molendini rotas derivatur motus ab aqua jugiter influente: qui sane Molendini motus æque diceretur illius rotis communicatus ab eadem aqua, aliunde licet perenne adveniente, si Molendinum talibus organis instructum foret, quæ valerent vi sibi ab aqua motrice, principaliter saltem, impressa, eandem aquam ultro pellere eo nisi, qui potis esset illam reduci gressu in ipsum Molendinum artificiosa circulatione referre. Machinæ humani Corporis

ris Hydraulico - pneumaticæ, cui fert suppetias assiduas inspiratus aer, & affluens Chylus, haud longe dispar est ratio: eandem siquidem vim, quam ratione suæ gravitatis, majus semper in descensu momentum adeptæ, pro movendis solidis Molendini partibus habet aqua, per apertos, ac liberos canales excurrens; eam habet sanguis intestino spiritu pollens, ac intra canales undique clausos coercitus, assidueque torrentis insequentis appulsu ultra venarum valvulas, regressum verantes, adactus, ut medio spiritu in nervos transfuso, ipsi demum Cordi eundem sanguinem impulsuro, quam a principio vim dare cœpit, indefinenter pergat suppetitare. Ad normam itaque collationis hujus, aliarumve elegantiorum, quas subministrare possent tot hydraulica, & pneumatica simul, quæ passim videntur in aquis artificiose ludentibus, ingeniosa spectacula, quibus quoque continuatus, hinc status immixti, illinc aquæ subeuntis influxus, eam quodammodo diuturnitatem posset impertiri, quam machinæ nostri corporis impertiuntur hinc indefinens aeris, illinc repetita alimentorum ingestio; ad normam inquam crassiorum hujusmodi artefactorum facile dixerim, proportionem hinc inde habita, omnem vim suam motricem, suumque intimam elaterem a solis Fluidis vivifico spiritu imbutis mutuari (anima quidem immortalis, nunc jubente, nunc etiam inscîa, etsi jugiter informante) Fibras ipsas oscillantium Vasorum, & contractilitate ab ipsis fluidis medullitus recepta, fluida eadem ulterius urgentium; non autem fluida (si recte conjicio) in circulum acta mere passive se habere, ut a solis Solidis, tamquam a Motoribus sibi prorsus extrinsecis, primam originem sui motus agnoscant.

Haud equidem diffiteor, mutuam dari inter Solida, & Fluida actionem, & redactionem, & a justa proportionem impulsus, & resistentiæ inter utraque, emergere congruam naturalium actionum habitudinem, ab æquilibrio virium, & potentiarum hujusmodi resultantem, ut ab earundem virium improportionem resultant actiones morbosæ, ac læsæ; nihilominus, quamvis ad eas concurrant mutuo tum Solida, tum Fluida, atque idcirco non tam facile videatur in simultaneo hoc, & utrinque necessario concursu decernere, cui debeantur primæ; ferme non dubito, quin intra corpoream Animalium machinam principium motus sit petendum a fluidis primo actuantibus solida, a quibus deinde sic actis *diuturnitatem* sui motus ipsa fluida recognoscant, & sic deinceps vicissitudinario utrinque subsidio: intelligendo semper nomine *Fluidi* quidquid actu fluit, vel aptum est fluere; cum ceteroqui me non lateat, prima ipsorum fluidorum componentia solida esse; quod tamen veræ fluidorum denominationi nil detrahit, quemadmodum nil officit veræ Solidorum appellationi, quod Solida ex fluidis sic compositis fuerint a principio suo coagmentata; notum est quippe, Solidiores quasque humani Corporis partes ab exordio fuisse in Embryone mollissimas, mucosas, & fluxiles; cumque in adulto nutrantur illæ,

illa, & conserventur assidue in suo vigore a fluidis, ex illis quoque credendum est fuisse constatas, primamque suam vim systalticam, & oscillatoriam a Fluidis recepisse, eandemque ab illis per influxum perennem jugiter mutuari, anima semper, quandiu corpori jungatur, mechanicos illius motus, saltem quos ipsa imperat, modo ineffabili per spiritus exercente. Hunc ergo ordinem in movenda universaliter humani Corporis machina libenter dixerim a Natura assumptum, & constanter servatum a prima ipsa humani cujuscumque Fœtus conformatione usque ad interitum illius, sive deinde prima hæc conformatio dicatur fuisse cœva Mundo a principio creationis illius, & nova tantummodo quotidie nobis apparens per solam *evolutionem*, sive *explicationem* partium jam constructarum, latentium in Ovo muliebri, latente pariter cum Prædecessoribus omnibus, & cum tota posteritate nascitura æque ac non nascitura in primæ Parentis Ovo, specie integra etiam possibili turgido, ut post *Malebranchium*, opinantur Neoterici non pauci, iique doctissimi; sive revera in quocumque humano conceptu fabrefiat de novo structura ejusdem corporis, magisterio quidem haud plane explicabili, sed tamen mechanico, & vero, ut ego libentius opinor, utque magis coherentur fert, quod nuper innui, Fluidorum Systema, cui superstructam volui Therapeuticen hanc meam ad Febres Intermittentes, ut & aliam compendiarum, quam præ manibus habeo ad Continuas; siquidem hanc ad umbilicum perducere sinant viros, quæque pluries ab opere manum dimovit lubrica nimium, & labilis valetudo.

Cæterum etsi vulgato *Fluidorum* potius, quam *Solydorum* Systemati adhaream, iterum fateri non renuo, plura in postremo quoque reperiri, tum laudabilia, tum ingenuorum assensum promerentia: usquequo enim possumus sensibilibus, & mechanice progredi, dubio procul faciendum, dummodo caveamus, ne Machinam aliter ac ea est, constructam, vel motam nobis fingamus, eamque ideo nostris aptemus regulis, non regulas ipsi Machinæ, ut omnino oporteret. Sic exempli gratia dum in eo Systemate ablegantur *Fermenta* (quæ re, & usu vere sint talia) ab opere naturalium secretionum, quotiescumque sine hujusmodi fermentis, per solam secernentium organorum, & liquidorum secernendorum dispositionem, eadem secretiones commode queant explicari, profecto hæc opinio alteri anteferenda, quippe magis consona simplicitati Naturæ. Quod si forte hujuscemodi secretionum opus magisterio, vel analysi fieret veluti chymica, cui præter dispositionem instrumentorum, suis, ut sic dicam, opus esset igniculis resolutoriis, saltem occultis, eo casu parum differret a Fermentistarum Hypothesi mechanica hæc explicatio; siquidem ipsi fermento pistorios suos igniculos, ipsique igniculis peculiarem suam mechanicen inesse nullus dubito, quæ videlicet panis massam, ejusque particulas sibi arctius invicem adhaerentes a nimio contactu liberat, atque disponit, quo facilius in stomacho subigantur, & vertantur in Chylum.

Atque in hoc quidem opere, quod digestionis est, non secretionis, esto quod minus recte usurpetur *Fermenti* nomen, cui melius substituitur vox *Menstrui*; attamen quidpiam aliud ad hoc munus peragendum requiri præter Ventriculi, & Viscerum circumprementium motum, cibos trituantem, pinstantem, & comminuentem, rationi consentaneum videtur. Certe sola Saliva in masticationis actu cibos solidos vix dentibus contritos ita dissolvit, ut eos non æque dissolveret, inertiquam liquore madidos, pistillum ullum in ullo mortario; quamobrem Salivam saltem, & probabiliter alios Latices salivæ congeneres in ventriculum influos, & Menstrui cujusdam gerentes munus, eandem dissolutionem principaliter efficere, & promovere crediderim, ut leguminum coctionem faciliorem reddit non tam leguminum eorundem in Lebeate serventum, ac susdeque actorum tumultuaria agitatio, quam prævia eorum maceratio in lixivio dulci: quidpiam namque lixivio analogum inesse Salivæ, aliisque succis, existentibus in ventriculo, & intestinis, præsertim tenuibus, pro ciborum chylicatione, persuasum habeo; vixque quicquam ad hoc præstare autumo actionem viscerum circumprementium; quam tamen minime inficior, conferre nonnihil ad ulteriorem Chyli jam elaborati attenuationem, primasque tenere in adjuvanda, & promovenda protrusione illius in proximas lacteas. Vix enim adduci possum; ut credam, prædicta legumina integra cum corticibus deglutita ab Animalibus pennatis, ne dicam lapillos, & Limaces, ipsumque adeo Ferrum, posse per simplicem Ventriculi, & adjacentium viscerum compressionem, ac motum in Chylum redigi absque Menstrui alicujus concursu, quod actione sua in cunei morem exercita, intimam earum rerum solutionem efficiat, saltem ut solutionem colorum efficit bilis, quæ crassiora ipsius Chyli recrementa naturaliter solet fluxiliora reddere. Hujusmodi *Menstrui* sublato subsidio, difficile est, intra ventriculum debitam Chylicationem fieri, quantacumque vis extrinsecus premens per potentias mechanicas, in corpore nostro cæteroqui validissimas, ac admirabiles, superpositis musculis; & circumpositis visceribus tribuatur. Pari ratione difficulter crediderim, ab eadem *mollium Solidorum* actione, & motu, posse peragi in Ventriculo hominis dissolutionem, & Chylicationem Ovi gallinæ ad duritiam cocti, & detractum tantum putamine, ac investiente, quippe asperiore, pellicula, integri deglutiti (quod ab Helluonibus nonnullis joci gratia non semel peractum vidi) nisi dissolvens aliquod *Menstruum* in potiorē causam hujusmodi effectus vocetur. Cujus profecto rei conjecturam augent retrimenta ipsa, & fæces per alvum excretæ, nihilque propemodum de manso cibo referentes, tam in Volucris, & Quadrupedibus, quam in Hominibus. Idipsum, in versâ regula, videntur confirmare alimenta, quæ in Lienteria, & Cæliaca passione, immo & in nonnullis quandoque febribus inconcocta redduntur, etsi motus molaris Ventriculi, & actio pinstantium Viscerum, ac prementium musculorum in suo vi-

gore maneat, vixque, quoad solida, trahi possit in partem culpæ, fibratum Pyloro inservientium laxitas quædam; nisi ab omnimoda illarum paralyti velimus harum ægritudinum causam gratis emendicare. Cuncta tamen hæc, & quotquot ex antedictis Physiologiam respiciunt, nolim ita Lector accipiat, ut me illis plane acquiescentem putet: non enim tam facile mihi prætereunda est plurium illustrium Virorum, & Geometrarum, aliter sentientium auctoritas; in quorum tamen castra me nondum sinunt descendere; donec melius erudiar, non modo aliorum plurimum in Physicis, & Mathematicis haud minus illustrium Virorum mihi faventium auctoritates; verum & plurimæ, nescio an rationes naturales dicam, an præoccupationes intellectus mei, quas aliquando forsan in medium proferam, dummodo vita, & otium suppetat, easque vel refellam ipse, si a probabilitate alienas agnoverim, vel, si iudicii tantum ancipitis, sanioribus expendendas, & ne hincens quidem, castigandas dabo. Jam vero de his satis, quæ huius loci non sunt, nisi quatenus *Fermenti* nomen a me in Febribus metaphorice usurpatum, & cæteroqui ubi non bene sonat, aut ubi superfluit, rejectum, longiusculæ huic digressioni occasionem præbuit.

CAPUT VI.

Theoremata ex diversarum Opinionum examine, atque Cogitata circa Intermittentium originem. Inde usus Chinæ Chinæ stabitur absque ulla necessitate insignis evacuationis.

Ex collatione vulgatorum Opinionum hæcenus allatarum idem dicendum de similibus, quæ possent afferri: quarum unicuique quædam plus minus inest veritatis portiuncula, licet earum nulla rem integre complectatur, crediderim, erui posse Generalia quædam Asserta sat probabilia, quæ Peruviani Corticis usui plurimum conferre, illiusque actioni apprime respondere videntur: Hæc autem, spectatis phænomenis, quæ Febres omnes Intermittentes, & singulas earum species, a principio ad finem comitari solent, sunt, quæ sequuntur.

Primo, quemadmodum Februm Continuarum Continentium radix stationem suam agere videtur in sanguine potius, quam in quolibet alio fluido, ita Fermentum Intermittentium consideratum, ac sumptum, ut scholastice loquar, in suo esse completo, ut proxime aptum ad excitandam Febrem, non vero respectu habito ad remotam materiam illius, videtur pariter esse aliquid, quod sanguini potius vel accedat, vel insit, quam alteri succo, *v. gr.* Nerveo, quandoquidem talis succus (bona venia Opinantium aliter) est potius terminus, *ad quem* quandoque progreditur prava Februm dispositio, quam terminus, *a quo* proxime soleant, ut reor, ipsæmet exordium capere.

Secundo, quemadmodum in Continuis memorata radix in sanguine pulsat ab intrinseco, seu ab ipsius particulis constitutivis, sed incongruis, olim-

que sua alterius amici laticis larva, puta chyli, lymphæ, aeris &c. introductis, ac post diutinam tantum moram fermentescentibus: ita in Intermitentibus fermentum illud sanguini probabiliter advenit immediate ab extrinseco, velut aliquid extraneum, quod statim lædit, per totum nempe tempus tam Exhorrescentiæ, quam Effervescentiæ febrilis, donec per tempus despumationis subigatur, ac secernatur.

Tertio, sicuti in illis, videlicet Continuis, materia febrilis sensim, ac sensim, lentaque aggregatione congeritur in sanguine (cum quo secundum minima integraliter coit, circulatorque, etsi segnius) illique tam arcte miscetur, ut non secuta, per consuetas cribrorum naturalium filtrationes, debita ejusdem materiæ secretionem, tandem ob illius heterogeneitatem hanc diutius sociabilem, suscite. ut febrilis effervescentia, qua mediante sensim pariter, lentoque progressu eadem materia ab ipso sanguine subigatur, & intra tempus despumationi necessarium secernatur: ita ex opposito in istis, videlicet Intermitentibus, Fermentum febrile videtur esse aliquid, quod alicubi aggestum, affatim potius, successivi torrentis adinstar, sanguini adveniat, illique quolibet paroxysmo per commixionem minus instantam veluti confundatur, quam quod paulatim tempore intermissionis aliunde stillans, ibidem ad turgentiam colligatur vicissim, & vicissim pariter dissipetur. Adeoque principium paroxysmi potius haberi crediderim *ab extra*. in actu primi ingressus materiæ febrilis in sanguinem, quam *ab intra*, in actu turgescentiæ ejusdem materiæ, sensim antecederet aggestæ, etsi ab extrinseco, ut dictum est, pariter procedentis.

Quarto, cum in sanguinem latex nullus conspicuus soleat introduci, qui non deferatur per viam Ductuum Lacteorum, vel Lymphaticorum sese tandem mutuo concursu exonerantium in Subclaviam, non per alia Vasa, nisi per ista possumus, ratione aliqua præeunte, asserere, quod Fermentum febrile devehatur in ipsum sanguinem, & consequenter quod vel intra aliqua ex istis Vasis, Glandulisve, quas ipsa Vasa pervadunt, congeratur, ibidemque ad tempus stagnet, & ad tempus ab iisdem excarceretur, vel quod cum illis (etsi extra situm) aliquo saltem modo communicet, ut per intervalla possit in eadem insinuari. Etenim (ne vel hoc intactum relinquam) introductionem lentam, rariusculam, & indeterminatam rei cujuscumque exoticæ in torrentem sanguineum derivatæ ab interstitiis, si sint, extremarum arteriarum, atque venarum, & ab iisdem in venis potius, quam a lymphaticis cum sanguine refluus absorptæ, de nihilo esse ferme crediderim, quantum sit pro assignanda plana, ut requiratur, ac regulari fermenti febres Intermitentes gignentis semita, & scaturigine, ac pro ceteris explicanda, ut opus est, illius irruptione, etsi hac forte via Pus & g. Ulceris alicujus absorptum, & sanguini assutum, accidentaliter, ac vage cujuscumque febris causam esse posse, minime inficiet. Semota ergo postrema hac Fermenti febrilis in sanguinem refluxum, Venis medianibus, introductione, remanet, quod

quod illud per Vasa tantum Lactea, vel Lymphatica, uno ex duobus recensitis modis introducatur; nempe, vel quia intra eadem Vasa, Glandulasque interpositas stabuletur, vel quia cum illis, etsi extra eadem positum, aliquo modo communicet.

Si itaque fermentum istud se habeat primo modo, sitque situm *ad intra*, nullus aprior locus collectioni illius, etiam temporaneæ, neque magis obstructionum facile solubilium, & renovabilium capax intra totum tractum Lymphaticorum, & Lacteorum reperitur, quam Glandulæ in Mesenterio sitæ, ubi Chyli, & Lymphæ sit inæqualis concursus, & mutua commixtio. Neque ullum foret Theatrum magis accommodatum ad explicandam scenam symptomatum, non modo horroris, rigoris, & frigoris, sed & reliquorum omnium, quæ in Tertianis præsertim, exercetur in Regione Gastrica, Epigastrica, Hypogastrica, Lumbari, atque Dorsali; si nempe conclusum in Mesentericis Glandulis idem Fermentum, primo vim faciens, ut sua acrimonia, suoque nisu viam sibi paret, postmodum sic furens, exclusum, & per propinqua loca, Canalemque tandem Thoracicum excurrrens, ac successive in sanguinem repens, consideretur.

Si vero sit situm *ad extra*, ita ut cum iisdem Vasis communicet, eademque statò tempore subeat, non alibi possumus Fodinam, seu Focum illius constituere, nisi in locis, unde repleti incipiunt, osculisque suis hiant eadem Lactea, vel Lymphatica. Et sic vel respectu priorum ab Intestinis exordium ducentium, dicendum erit, coacervari in Ventriculo & intestinis ipsis, vel in illa saltem confluere Fermentum febrile, sive immediate ab eorum Glandulis stillans, sive mediate a propinquis partibus, puta Pancreate, aut Folliculo felleis subministratum: vel respectu posteriorum credendum erit, ipsum latitare in partibus omnibus, artubus extremis, atque visceribus, unde oriuntur lymphatica. Atque in utroque casu eandem æque facile, ac superius diximus, explicarentur symptomata. Si enim loquamur de primo, cum parum distent a Mesenterio Intestina, idem idcirco, quin immo magis extensum in tali suppositione esset iter Fermenti febrilis per Lacteas tum primi, tum secundi ordinis. Si vero loquamur de secundo casu, facilius adhuc explicarentur horror, rigor, ac frigus Intermittentium per confluxum fermenti ab omnibus, extremisque partibus, & glandulis conglobatis universi corporis: reliqua autem symptomata fere æque facile; quatenus tandem eosdem Ductus Chylolymphicos, seu Lacteas secundi ordinis, Receptaculum nempe Lumbaræ, Lacteamque Thoracicam pari passu (maxima saltem ex parte) subiret idem fermentum. Sola periodus, seu vicissitudinaria ista conclusio, & exclusio, intromissio, & extromissio, generatio, & extinctio Fermenti febrilis noxam maximum præfert, ac difficulter solubilem.

Quinto, licet ex omnibus locis in antecedenti Theoremate recensitis, & consideratis ut talibus, ut in iis probabiliter delitescere possit Fermentum febrile, nullus a me determinate approbetur, nec ullus pariter determinate excludatur; dico tamen, durum nonnihil videri, quod materia febrilis, vel in Intestinis, tamquam in sua sede cumuletur, vel per ipsa in Lacteas primi ordinis excurrat in accessionum principio. Per modum laticis transeuntis, sive a Pancreate, sive a Vesica fellea, sive ab alia quavis; si qua est, parte peculiariter cum Intestinis communicante, suppeditari.

Hanc dubitationem suggerit crebra experientia, qua videmus, numquam, aut fere numquam, ut alibi dictum est, sive distante, sive instante, sive invadente Februm Intermittentium paroxysmo, materiam febrilem egredi, vel educi per copiosas, & repetitas vomitiones, ac defectiones, sive a Natura, sive ab Arte institutas: quod secus semper, aut fere semper fieri deberet, si talis materia in cavitatibus Intestinorum intermissionis tempore cumlaretur, ibidemque pacifice oriaretur (quod pariter arduum intellectu, nempe quod ibi subsideat quovis tempore, nec irriter sursumve, aut deorsum exeat, nisi fingamus in Intestino caeco v. g. recondi) vel si in eadem Intestina, instante accessione, per Ductum Pancreaticum, aut Choledocum antea obstrictos, mox reферatos, irrumperet succus febrilis. Et hæc ratio non a fallacibus speculationibus, sed ab experimento petita, una est ex fortioribus, propter quas etiam in hisce febribus tam religiose abstineo a purgantibus, & emeticis: quæ tamen, fateor, si in ullis unquam febribus possunt convenire, in Intermittentibus potissimum, nuda quadam, & superficiali spectata ratione, convenire videntur; illisque sicuti olim in gratiam talis indicationis inaniter sum usus, & blandioribus etiamnum (raro licet, & cautius, aliisque solum motus indicationibus) utor, ita semper uterer, nisi oppositum mea, & aliena infelicior me docuisset experientia.

Sed & alterum experimentum dat ansam huic dubitationi, nempe quod intra cavitates Intestinorum nec stabuletur, nec forte percurrat ab aliis procedens partibus Fermentum febrile, cæteroqui per Lacteas secundi saltem ordinis, & per Lymphaticas, in cruorem delatum. Istud autem petitum est ab usu Peruviani Corticis, qui, quocumque modo agat, & Fermentum febrile corrigit, illud profecto melius, & facilius corrigeret quatuor, aut quinque horis ante febrilem accessum exhibitus (quo tempore corripere omni sua vi idem fermentum proxime ingressurum in Lacteas) quam aliis temporibus a paroxysmo distantibus, quod tamen secus contingit: constat enim experientia, Chinam Chinam exigere pro sua operatione tempus ut plurimum horarum vigintiquatuor, ante adventum paroxysmi inhibendi. Cum ergo China China etiam valide administrata, neque instante, neque invadente, bene vero distante, ut supra, paroxysmo, suam exerat operationem, neque agat, in materiam

teriam futuræ accessionis, nisi post horas longe pluras, ac exigit correctio rei existentis in cavitatibus Ventriculi, aut Intestinatorum, signum est, ab illa non corripi eandem materiam intra Intestina, sed ab ea quæri in locis penitioribus, hoc est saltem intra Ductus Chyliferos secundi generis, vel altius; & consequenter, quod in illis potius, vel alibi, quam in cavitatibus Ventriculi, & Intestinatorum lateat Fermentum febrile.

Hac in re si paritate aliqua uti liceat, subit observare, quod si in Ventriculo, & Intestinis, sive ad modicum, sive ad breve aliquod tempus moraretur succus febrilis benignarum Intermittentium (de malignis enim alibi) vitiosus quidem, sed non venenatus; adeoque solum quadantenus, & cum detractiōe, suscitatur turbas, quas suscitare solet Chylus aliquis veneno extrinsecus propinatus infectus, idem quadantenus in Curatione illi accidere deberet, quod isti. Sicuti itaque Venenam assumptam, quamdiu est intra cavitatem Ventriculi, & intestinatorum (nisi sit summe deleterium) obsequitur ut plurimum vomitoriis, etiam mitioribus, & oleosis, sicuti & mollioribus laxantibus alvum, eoque sic educto, statim solvitur omnis molestia; secus vero, si ultra primarum Lactearum valvulas sit intrusum, adeoque irrevocabile: ita Fermentum febrile benignarum Intermittentium, pravam quidem, sed non venenosum, quamdiu in illis cavitatibus degeret, & non ultra (quod profecto, instante saltem accessione, infallibiliter certum foret ob imminentem ingressum in Lacteas) deberet obsequi Emeticis, atque Catharticis, sive mitioribus, sive fortioribus, & extrahi e corpore, & sic imminens saltem Accessus inhiberi. Pariter, sicuti Venenum propinatum longe felicius, ac citius corrigitur a sua specifica Antidoto statim ab eopto Veneno, vel paulo ante ipsum epotum assumpta, quamdiu scilicet eadem Antidotus immediato contactu intra Ventriculum, & Intestina potest illud infringere, quam si in penitiores Chyli vias idem sese insinuat: ita materia febrilis imminens paroxysmi, noxia saltem, ni venenata, longe fortius, ac melius corrigi deberet a specifico Febrifugo Peruviano, si istud exhiberetur tempore illo, quo in dictis jam cavitatibus eadem materia est integre cumulata, & Lacteas ingressura, adeoque parata ad suscipiendam immediato contactu illius actionem, quam si alio tempore propinaretur, dum eadem materia in Pancreatico, vel Choledoco ductu adhuc obstructis, intime recondideretur, & forte in ipsis Pancreaticis, aut Hepatis glandulis, tamquam in sua scaturigine, esset querenda. Et tamen, ut diximus, aliter evenit, meliusque inhibetur quo magis distat, quam quo propinquior est paroxysmus.

Non est tamen ideo, quod excludam Ventriculum, Intestina, & Lacteas primi ordinis ab omni suspitione, quod præbeant vel sedem, vel semitam materiæ febrili in sanguinem deferendæ, quia nempe neque per purgationes, neque per vomitiones, aut spontaneas, aut artificiales illa edu-

catur:

catur: cum me non lateat, etiam venena in Ventriculo existentia neque per vomitum ab iisdem excitatum, neque per solventia, aut emetica propinata *semper* extrahi, aut impediri, ne migrent in lacteas; immo ab iisdem si fortiora sint, & acioris naturæ, ipsum Venenum acui, & deterius reddi. Quare potius ex hoc deducitur, quod febrilis quoque materia, etiam in primis latitans vias (cum ex se ipsa sæpe emetica, atque cathartica sit, etiam cum benigna est) tantum abest, ut ab emeticis, & catharticis educatur, quin potius, tamquam a similibus, ad nocendum adjuvetur: & siquidem per eas vias sit educenda, potius tentandum id sit blandioribus remediis, ut oleo amygdalarum, sero lactis, & huiusmodi, quam irritantibus, ut in venenorum educatione facere consuevimus: potius, inquam, infertur hoc, quam quod ullo pacto ibi non lateat talis materia.

Sed adhuc posita absolute, quod eadem ibi hospitetur, sive per modum permanentis, sive per modum transeuntis, immo posito, quod illa mediis solventibus, aut vomitoriis, educi non modo possit, sed & revera educatur, datoque per consequens, quod materia illa, quæ in exordio accessionis per vomitum exit, quæque, soluta accessione, postridie per catharticum educitur, non sit aliquid diversum a materia febrili, per vim expressum, & a quolibet sano homine, cui emeticum, vel catharticum (sæpius cum damno) propinetur, facile educibile, sed sit ipsa materia febrilis accessionem proximam productura: cum tamen eandem accessionem vere non tollat, aut remoretur, quin potius intendat, ac augeat, signum est saltem, quod loco materiæeductæ nova jugiter ex perenni aliquo fonte succrescit (ut demonstrat irrita quævis, etiam epicratica purgatio) nova pariter gignens incommoda. Quamobrem his stantibus cuique non præoccupato sat obviis, inferendum videtur, succum febrilem, etiamsi in Ventriculo, & Intestinis sedem teneat, nec posse radicitus a remotiore aliqua scaturigine sua, Intestinalem ipsam mineram instaurante, nec debere, etiamsi posset, educi. Est enim ille probabiliter succus quidam naturalis, suumque circulum, & peculiariter, & cum universaliore sanguinis circulo, junctis invicem fluminis, agens, qui tantum per accidens a sua crasi desciscit, & desciscit totus (sive acida, sive alius generis sit illius dyscrasia, & sive ex intrinsecorum principiorum vicio, sive ex heterogeneorum, & alienigenarum particularum intima commixtione illa procedat) adeoque non evacuari, non agitari, non exasperari; sed leniri, corrigi, & alterari tantum indiget, sive perviam absorptionis, sive alio quolibet atemperacionis modo, ut strenue a China China fieri videmus, quotiescumque constans est illius usus, nec maxime refractaria (quod in quibuslibet morbis nonnumquam contingit) totius succi peccantis, viscerumque illum perperam elaborantium, dyscrasia. Posito itaque, redeamus in viam, non repugnare absolute, quod fermentum febrile in ipso quoque Ventriculo, & intestinis sta-

buletur

buletur: omnes propterea, quotquot sunt, primas vias comprehendemus inter loca, quæ probabiliter sedem, aut semitam præbent eidem fermento febrili in sanguinem ingressuro. Interim conjecturas, quæ favent illius ingressui per lymphaticas, & per lacteas secundi potius, quam primi generis, retulisse non pœnitet.

Sexto, cum intra Vasa Chylifera, Chylo lymphatica (quo nomine Lacteas secundi ordinis donare lubet) atque Lymphatica, & intra Glandulas iisdem Vasis interpositas, atque utrisque communicationem præbentes, non alii latices admittantur, quam Lympha, & Chylus (forsan & adeps) deinceps cum Chylo conjuncti, quin & ab eodem disjuncti, Succus Biliolosus, Pancreaticus, Salivaris, & quotquot a Glandulis Intestinalibus, quas *Peyerianas* vocitant, proficiscuntur: in istis porro succis, vel omnibus, vel quibusdam præternaturaliter alteratis, acescentibus, stagnantibus, fermentescentibus, aut alio quovis pacto vitiatas, periodice autem, ac regulariter (typo scilicet variis febribus correspondente) influentibus, proxima Intermittentium materia videtur probabiliter debere constitui. Quod si vorum foret, quod supra suspicati sumus, nempe fermentum febrile, ne per modum quidem transeuntis, perluere cavitates Intestinarum, atque Ventriculi, in tali casu vix ullus locus esset imputandi causam febris aliis succis, quam Chylo, & Lymphæ, iisque intra penitiora tantum vasa vitiatas. Alios nihilominus succos modo recensitos plurimum conferre ad viciandum ipsum Chylum, & Lympham, & consequenter ad acueandum ipsum febrile fermentum, quin & ad multiplicanda, atque insigniter intendenda febrilia symptomata ultro crediderim.

Cum vero succi fermentum constituentes, quicumque sint, non videantur posse ad tempus inhiberi, ne influant in sanguinem, nisi per interpositam obstructionem, neque in libertatem pristinam pluries vindicari, nisi per ejusdem obstructionis temporaneam sublationem, aut apertionem; hinc est, quod vitium peculiare istorum fluidorum, & præ reliquis aliis magis certum, videatur esse *Stagnatio* eorundem, eaque *temporanea*, esto quod postrema hæc qualitas, aut conditio adjuncta, quæ regularem ipsius stagnationis periodum includit, difficilissime sit explicabilis.

Septimo denique, ex sententiis omnibus diversorum Auctorum Capite antecedente relatis, deducitur quidem veluti corollarium quoddam, Mineram Intermittentium, seu congestionem febrilis fermenti latere in aliqua ex tribus hisce Regionibus, nempe vel *citra* sanguinem, vel *intra* sanguinem, vel *ultra* sanguinem; sed ex Propositionibus a nobis hucusque præmissis potius videtur, in altera ex duabus tantum regionibus enumeratis eandem Fodinam esse constituendam, videlicet, vel *citra* sanguinem, vel *ultra* sanguinem, non autem *in ipso* sanguine; licet postremum istud, ut minus verisimile tantum, nequaquam vero ut absolute falsum, hic excludatur.

Ex una itaque parte, vel intra totum tractum Vasorum Lacteorum, & Chylo-lymphaticorum in sanguinem tendentium, sed alicubi forte obstructorum, sive in loco aliquo prope Lactearum oscula confito, & cum iisdem communicante, huiusmodi Minera statuenda erit: vel ex alia parte, in puris Lymphaticis, ab arterioso; quin & nervoso probabiliter genere jam inebriatis, atque in ipsum denuo sanguinem refluus, sive in eorum remota scaturigine, glandulisve longe distitis, erit quaerenda. Si tamen postremum istud feligatur, id saltem oportet admittere, quod, etsi a principio tam longinquo derivetur febrilis materia, maxima nihilominus ex parte, in memorata jam Chylo-lymphica influat, citra sanguinem posita, ut iisdem mediis in ipsum tandem sanguinem asportetur, in quem ceteroqui minore dumtaxat ex parte, a membris superioribus immediate potest influere. Ultra hos limites progredi non audeo; licet me non lateat, quantum ad rectum usum Peruviani Corticis, & ad definiendam litem instituendarum, vel omittendarum evacuationum, pro Febrium Intermitentium curatione, conferre possit ultima inquisitio causarum febres huiusmodi producentium. Immo fateor, me quondam hac de causa, praevis iisdem Theorematis, quæ supra exposui, altiore huiusce rei tentasse indaginem, Icario tamen ausu, nec forte multum absimili. Utumque, incertos, aereosque ut sic dicam, mentis volatus, in medio demum itinere collabefcentes, qualitercumque referre non piget.

Illudit itaque mihi aliquando phantasma quoddam, quo, mecum ipse considerans, ab ulcere, vel abscessu glandularum Mesenterii Febres lentas, & continuas fieri, quæ prius glandulis iisdem tumentibus tantum, & obstructis intermittentes fuere: item animadvertens; quod tuberculo in pede suborto; & tumefacta subinde glandula in Inguine, diatna febris exoritur, quæ dubio procul periodica fieret, si periodice recurreret ejusdem glandulæ tumor: ad consimilia postmodum conficienda ratiocinia circa Febrium Intermitentium causas, per analogisimum quemdam transitum feci, hæc quæ mox subdam, commentus. Si aliqua viscida, & glutinosa materia ex ipsis Chyli, & Lymphæ particulis crudioribus, & improprietatis genita, intra loculos earumdem glandularum Mesenterii ita *laxe* condensaretur, ut illac transitum omnem, vel fere omnem, tum Chylo, tum Lymphæ impediret quidem ad tempus aliquod, sed tamen, accedente majore fluidorum momento, liberiores progressum eisdem concederet, non ita, ut ab illis fluidis penitus ablueretur (id namque non fineret illius visciditas, nisi repetito pluries eodem opere) sed ita; ut simpliciter perforaretur, transitum scilicet pleniori torrenti concedens, eundemque negans exiliori rivulo, aut stillicidio: si, inquam, positio huiusmodi, quam in Pancreate olim *Sylvius* adstruxit, ad glandulas aliquas Mesenterii insigniores posset transferri; profecto longe facilius, & clarius foret hic,

hic, quam ibi, tum symptomatum omnium etiam infrequentiorum, tum ipsorum etiam Circuituum explicandorum ratio.

Enimvero quod glandulæ omnes, quæ Chylum a vasis suis *deferentibus*, idest a Lacteis primi generis, & Lympham a solitariis Lymphaticis recipiunt, ut liquorem utrumque simul mistum, quin & in iis adauctum, per Lactæas secundi generis, seu per vasa Chylo-lymphica *effluentia*, ultro promoveant ad Receptaculum commune, & inde ad Canalem Thoracicum, facile possint infarci, & obstrui quadam veluti mucositate, glutine, aut pulve, inficiabitur nemo, qui utriusque laticis inæqualitatem tum absolutam, tum respectivam animadvertat. Chylus siquidem ex diversis, & disparatis eduliis confectus, & ex pluribus succis Intestinalibus illum integrantibus coagmentatus, lentorem facile contrahit, atque crassitiem, quæ illum intra sua vasa, & successive intra glandulas Mesentericas stagnantem potest efficere: Lympha vero mille ob causas vel crassior, vel acidior reddita, non modo eundem effectum producere potis est, sed & a Chylo productum augere, adjungendo scilicet eidem Chylo concretionem ulteriorem, eo pacto, quo ulteriorem crassitiem aptus est adjungere Lympha idemmet Chylus: unde non modo sibi succus quilibet, sed & alter alteri, motum intra glandulæ loculos valet præpedire, visciditatemque, ac stagnationem mutuum, ubi simul coeunt, impertiri. Adde tandem, ab ipsis succis, Biliofo, Pancreatico (fortassis etiam Adiposo) & glandularum Intestinalium, solitarie quoque aliquando influentibus per Chyli vias, eandem, si aliquo peccent lentore, aliave ad simul concrescendum dispositione, in glandulis Mesentericis obstructionem posse produci.

Quod vero hujusmodi obstructioni, aut infarctui aliqua peculiariter ex illis Glandulis, & quidem officio insigniores, ac notatu dignæ, sint magis obnoxia reliquis, magisque dispositæ, sive ob intimæ structuræ compositionem, sive ob aptitudinem situs, sive ob exercitii majorem, vel minorem usum, sive ob succorum affluentium copiam pleniorum, aut parciorem, sive aliam quamvis ob causam, facile concedet, qui observavit, Strumas frequentius oriri in Collo, quam in Inguine, Obstructiones in glandulis Lienis potius, quam Hepatis, Inflammationem Pleuræ faciliorem esse, quam Peritonæi, Paraplegiam sæpius in sinistra, quam in dextera Corporis parte contingere; & similia, quorum ratio mechanica non est hujus loci.

Quod denique Æstate potius, & Autumno, quam aliis temporibus, ut facilis est Februm Intermittentum generatio, ita facilis sit hujusmodi Glandularum infarctus, & obstructio, suadent coctiones stomachi imbecilliores, ob enervata universaliter fermenta Chylificationis, & dispositio succorum acerbiorum, quales sunt Chylus, & Lympha, ad ulteriorem acorem contrahendum, ut illum facile per eas tempestates contrahunt Vina. Adde & hic concursus aliorum succorum Intestinalium, aptiorum tunc temporis (etiam ratione amb-

bientis externi, in nativa temperie inæqualiter excedentis) ad augendam in iisdem Glandulis Chyli, & Lymphæ impropotionem, unde & facilius in utroque latice ad vitiosas ibidem fermentationes excitandas, & successivas præcipitationes, hinc & ad obstructions gignendas dispositio.

Pro glutinosæ autem obstructionis huiusmodi *alterna* reclusionione, atque occlusionione, obvium est animadvertere, idipsum sæpiuscule (irregulariter licet) observari in Ictero ab obstructis bilariis ductibus procedente, ubi scilicet conclusæ bili aliquis nonnumquam reservatur aditus, atque iterum clauditur; perforata videlicet quandoque obstructione ab ejusdem bilis impulsu, eademque obstructione iterum coalescente, quod fæces modo flavæ, modo cineræ, colorque faciei & oculorum, modo minus, modo magis citrinus satis patefaciunt. Periodicæ vero, ut sic dicam, occlusionis, & reclusionis ipsius lymphæ a suis Vasis, & Glandulis, specimen aliquod nobis exhibent nonnulli Coryza, vel Rheumate laborantes, qui e naribus affarim, & e pectore insignem Lymphæ copiam emungunt, vel expuunt, quasi illam intra capsulam aliquam coarctatam haberent, idque statis horis, puta matutinis, aut vespertinis: ut si leam similia fieri constanti ritu non modo in vasis, & glandulis infarctis, sed & in amplis quoque cavitatibus. Sic, etsi in plurimis inæqualis admodum sit modus, quantitas, & hora assumendi alimenti, tamen in iisdem regularis admodum est hora alvum deponendi, sive quotidie, sive alternis diebus, item hora esuriendi, sitiendi, mingendi &c. intantum, ut & dormientes ob idipsum expergiscantur, licet idipsum non exigat ulla necessitas, sed quædam potius Naturæ consuetudo, ad certas tamen quamvis occultas Mechanices leges exercita. Sic pariter menstruam Mulierum excretionem integro Lunæ spatio, quasi alicubi congestam, parum gnari suspicimus; eandem vero (quod magis est) quolibet mense per eos institutam, & apud alios legimus, & induabus Fœminis ipse vidi, quarum altera Phrysi tandem confecta obiit. Admodum ergo mirum forte non erit in casu nostro, quod aperiatur, & vicissim claudatur mollior, recensque obstructio Glandulæ mesentericæ, Ductusve chylo-lymphici, quando hoc idem, vel simile phænomenon in aliis casibus observamus; sicut nec adeo mirum erit, quod hoc ad regulam quamdam fiat, quotiescumque hujusce regulæ mechanicum artificium, vel mechanici artificii probabilitas aliqua constare possit, ut infra.

His præmissis, ponamus, dicebam tunc (modo vero dico, fingamus) aliquam ex memoratis Glandulis mesentericis insignioribus ita infarctam esse viscido illo, quod diximus, glutine, ut omnem, vel fere omnem Chylo, & Lymphæ illac fluentibus ultra se Cisternam versus, progressum inhibeat. In hoc casu totum Vas Lactæum (sive autem unum sit, sive multiplex, parum refert) quod ab Intestinis ad glandulam protrahitur, Chylo stagnante replebitur; pariterque Lymphaticum *inferens* integrum, quod in eandem inseritur,

ab exortu suo usque ad eundem terminum, lymphæ suæ similiter stagnante, utpote exitum non inveniēte, sensim repleri necesse erit.

Cum autem Chylus iste sic stagnans assidue non urgeatur ab alio Chylo, quippe inæqualiter, & per interruptas vices influente, & cum influit habente alios ductus patentes, per quos nullo negotio potest insinuari, nullum idcirco patitur conatum (excepto eo levi, quem potest recipere a compressione Viscerum propinquorum, & a Valvulis, tunc tamen feriantibus, Vasis obstructi) nullum, inquam, paritur conatum, vi cuius possit ultro promoveri ad superandum obicem in glandula existentem. Necesse est ergo, totum vim ad hoc opus requisitam exerceri ab humore lymphatico, tum fluidiore, tum valentius, atque velocius, ratione validioris impellentis, tum etiam perenne influente. Hoc facile intelligitur, si consideremus, quod Vas huiusmodi lymphaticum, ut supra obcuratum, naturaliter quidem semper irrigatur liquore suo, sed non ita, ut patiatur repletionem, aut distensionem notabilem, qualem patitur, si per injectam ligaturam stranguletur, aut obstruatur. Itaque si Vas istud tale quidpiam quodammodo patiatur intra glandulam (quantum sit pro intercipiēdo illius liquore) quale patitur ab injecto extrinsecus vinculo, necesse erit, quod paulatim totum Vas, scilicet interstitium omne, quod intercipitur a primo illius exortu, usque ad insertionem in glandulam, lymphæ indefinenter influente distendatur usque ad turgentiam insignem ejusdem Vasis, seu usquequo capax illud est distensionis: cum rivuli, si qui sint, per anastomosis, vel aliter cum eodem Vase communicantes non possint supplere omnem defectum causa obstructionis illius resultantem. Et quoniam, repleto Vase cessat quidem introductio liquoris in illud, sed non cessat, quin potius augetur circa primam illius originem conatus primi impellentis (arteriarum videlicet, ac si lubeat, etiam nervorum ibi sese exonerantium) assiduam lymphæ secretionem, & introductionem in idem lymphaticum molientis, adeoque secretam antecedenter, & in ipso præexistente lympham urgentis, ac indefinenter prementis, accedente etiam aliquatenus valvularum officio, & circumistorum musculorum motu: hinc est, quod multiplicato per repetitas vices huiusmodi potentiarum nisu, brevi cedat mucosum obstaculum in glandula lentescens adhuc, nec satis solidum, transitumque idcirco prementi, atque acrimonia quoque sua perterebanti liquori concedat, usquequo durat illius impetus, atque vis perforans, & non ultra.

Cum itaque regularis, & continua sit secretio lymphæ ab arteriis (dicamus & nervis) fieri solita, item determinata, plus minus quantitas liquoris secerni soliti, & determinata pariter capacitas Vasis liquorem excipientis, sequitur per consequens, quotiescumque fiat, renoveturque huiusmodi summa distensio, determinatum quoque, & fere æquale semper esse debere tempus, quod requiritur tum ad summe distendendum, replendumque ipsum Vas, tum

etiam ad superandam resistantiam obstaculi extrema illius infarciens: sumendo hoc tempus determinatum in aliqua latitudine, prout scilicet magis, vel minus viscida est materia obstruens, & consequenter prout citius, aut celerius communicatur extremo liquori glandulam inime attingenti vis, atque pressio in prima Vasis origine indefinenter exercita, ubi videlicet impeditam ob incapacitatem Vasis incallum moliantur arteriæ lymphæ secretionem, conamine semper fortiore, quo diutius repetito, & frustra tentato.

Istud autem tempus determinatum intercedens a puncto transitus inhibiti ipsius lymphæ usque ad tempus summæ repletionis, seu ad tempus superati obicis, quod idem est ac dicere totum tempus morbosæ collectionis lymphæ fermentum febrile principaliter constituentis, usque ad tempus exclusionis illius e suo carcere, longius, aut brevius esse debet, prout major, vel minor erit capacitas ipsius Vasis, spectato diametro, & longitudine illius, & prout magis, vel minus resistens erit viscida materia Glandulæ impacta, quæ liquorem in extremo vase remorabitur.

Potest autem contingere, quod inter plurimas Glandulas, quæ huic vitio peculiariter sunt obnoxia, aliquæ (& quidem numerosiores) appendantur tali lymphatico, pro cuius extrema plenitudine, & successiva contenti liquoris excarceratione mechanice; ut supra, facienda, requiratur spatium temporis 48. circiter horis circumscriptum, aliæ vero (minus quidem frequentes) Vas aliud possideant, sive longius protensum, remotiusque derivatum, sive recipiens parcius lymphæ secretæ stillicidium in suo principio, cui ideo pro eodem opere, summæ videlicet repletionis, & quod magis est, successivæ reclusionis, ob majorem primi impellentis distantiam, vel ob illius minorem nifum forte difficilius, necessarium sit intervallum horarum circiter 72. & aliæ denique sint (nec ipsæ quidem numero plurimæ) quarum Vas ad idem opus non exigat plus quam horas 24. Et sic periodus Tertianæ febris ceteris frequentioris, Quartanæ minus frequentis, & Quotidianæ pariter rarioris, poterit haud difficulter intelligi. Quod si duæ Glandulæ sustinentes obstructionem horarum 48. seorsim successive obstruantur, ita ut una hodie, altera cras idem vitium capiat, Tertianæ duplex duplicem habens Focum emerget. Si duæ, aut tres Glandulæ ex iis, quæ sustinent suum, ut sic dicam, infarctum ad horas 72. diversis successive diebus infarctum similem suscipiant, Quartanæ duplex, aut triplex orietur; & hac proportionem fient Hemitritæ, aliæque Febres Complicatæ. Non tamen absolute negaverim, pro varia glutinis obstruentis visciditate, & consistentia, itemque pro varia humoris gluten ipsum perterebrantis acie, diversas Febrium Intermittentium specis ab una forsan, & eadem insigniore Glandula obstructa posse pendere, sicut & varias forsan ejusdem speciei, aut generis Febrium differentias.

Hæc Idea, qualiscumque sit, primam Febris generationem complectens, circuitum pariter illius ob oculos ponet, si perpendamus, quod superato per vim, ut supra diximus, obice, extremum Vasis intra Glandulam obrurante, liquor quidem excarceratus per viam recenter apertam facile dilabitur, nec finit iterum gluten illud coalescere, quousque durat illius impetus, quin potius ipsi Chylo intra Lacteam similiter occlusum stagnanti editum referat per eandem Glandulam, ut eum secum rapiat, & per Chylo lymphicos *effequentes* Ductus cum eodem ad Cisternam properet, & dein in sanguinem delabatur: attamen cum brevis, & temporaneus sit huiusmodi torrentis etiam lentioris affluxus, necesse est, quod conniventibus denuo iisdem Vasis, Lacteo videlicet, atque Lymphatico, idem mucus tum ipsi Glandulæ, tum Vasis lymphatici antecederet obstructi oris extremis adhærens, ad novam concretionem disponatur, cessante, ut dictum est, impetu illum perforante solum, non abludente, vel abstergente, & succedente, loco torrentis lymphatici jam jam exhausti, lento tantum, ac enervi lymphæ recentis secretæ stillicidio, novam perforati antea glutinis concretionem nequaquam impedire, aut superare valente. Et quoniam idem vitium nativum, vel crassitiei, vel acoris in lymphæ a primitivis suis causis adhuc fovetur, sicut fovetur in Chylo (præsertim tempore morbi) eadem ac antea prava dispositio multoque magis in fermentis, & succis ipsum Chylum actuantibus, & ex parte integrantibus: hinc est, quod concessio per vim transitu liquori urgenti, & perforanti, paulo post idem facile recurat impedimentum, & vitium, remanente scilicet in parte obstructa portione adhuc maxima Causæ conjunctæ, integroque etiamnum supersistente in fluidis Causæ antecedentis vigore. Cum itaque statim tempore, ut supra, eandem fieri collectionem, & successivam effusionem febrilis Fermenti necesse sit, statim quoque tempore renovari opus erit febrilem Circuitum. Hujusce rei rude quoddam specimen in Ictericis, in Rheumate affectis &c. passim observari jam supra notavimus.

Quo pacto vero lymphæ aliquo modo jam peccans, postmodum diu detenta, item Chylus tot succis fermentescibilibus (quales sunt in primis Bilis, & succus Pancreatis) imbutus, diutius stagnans: quantulumcumque sit illius portio: adeoque, dum stagnat, ferme corruptus, possint, dum Chylo-lymphica pervadunt, Receptaculum commune, & Canalem Thoracicum, incommoda omnia producere, quæ Febrem incipientem comitari solent, qualia sunt Horror, Rigor, Frigus, Dolor dorsi, & lumborum, Vomitus biliosi, alvi Fluxus &c. quilibet ex se facile potest conjicere.

In sanguinem vero suapte etiam sortasse natura tunc male constitutum, delata hæc omnia, quomodo in eo effervescenciam febrilem excitare valeant, tamdiu duraturam, quamdiu succus febrilis subigatur, & redigatur ad Naturæ leges, extraneis jam salibus spoliatus, per diaphoresim, diuresim, aut alia qua-

quavis via excernibilibus, optime novit quilibet ex pauxilla puris portione, ab ulceribus etiam externis in sanguinem absorpta, Febres quamdam quoque periodi speciem habentes identidem suscitari observavit. Sed de his adhuc aliquid Capite octavo.

Hæc, & alia plurima, Sylvianam quodammodo hypothesim a Pancreaticis ad Mesentericis Glandulas transferentia, menti quondam meæ obversabantur, quibus modo, cum nimiam compositionem sapere, nec satis simplicitati Naturæ etiam errantis, respondere videantur, nequaquam acquiesco; sed illa, ut manca tantum, & imperfecta proferro. Sat sit eadem adumbrasse, ut, si rudem aliquam, ac indigestam veritatis speciem in illis quispian reperiatur, ulteriori cultura ad meliorem frugem reducat.

Posset equidem fortassis adhuc ambigege nonnemo, ut alias tetigi, an Febrile Intermittentium Fermentum sit quid *exoricum* a partibus, vel quibusdam, vel omnibus profisciscens, & a *Venis* cum sanguine refluxo potius, quam a *lymphaticis* absorptum, atque ad corporis interiora delatum: quod, licet ægre crediderim, aliquo tamen pacto congrueret cum iis, quæ dixi, & mox dicturus sum de probabili quoque illius sede in aliis Glandulis, etiam circa corporis ambitum, & viscera consitis, cum discrepantia tantum circa vias, per quas inde transferatur in sanguinem. Posset quoque suspicari quispian alius, an Fermentum huiusmodi sit succus quidam peculiaris nobis adhuc *ignotus*, qui vel per semitas ordinarias Chyli, & lymphæ *per vim*, ac *præter naturam* intrudatur, vel per *occultas*, & *nondum patentes* (quandoquidem sunt, ut reor, in corpore nostro succi adhuc ignoti, & ignotæ viæ) ut exinde pariter deferatur in sanguinem. Sed hoc esset explicare ignotum per ignotius. Quamobrem, sepositis iis, quæ nondum patent, si revera illius natura, & existentia *in succis*, & *locis notis* sit quærenda, præter ea, quæ supra retulimus, non plane quoque displiceret materiam febrilem, cujus germanam indolem designare arduum quam maxime semper erit, ab universo corporis ambitu in centrum ejusdem per vasa lymphatica derivare, hoc est a Glandulis conglobatis, sive omniaibus, sive saltem aliquibus universi corporis, & viscerum illius, unde prima lymphaticorum origo: ut per huiusmodi semitas, ab eadem corporis, & viscerum peripheria, in ipsum sanguinem, quasi in centrum, simultaneo quopiam, & periodico confluxu, difficulter tamen explicabili, adduceretur, immediate quidem respective ad lymphatica superiora, mediate vero per Ductus omnes Chylolymphicos, respective ad inferiora, & media. Sic saltem congrua haberi posset explicatio illarum Februm mitioris indolis, quæ cum rigore, & frigore, sine ullo alio intestino tumultu solent invadere, & universali demum sudore facile solvi. Sed, si cui non satisfaceret pro explicandis Symptomatis Tertianarum in infimo Ventre maxime observabilibus ea, quæ posset adduci, irritatio facta a fermento febrili

in Cisterna Chyli, aliisque Lacteis secundi ordinis, is ad salvandos enormes vomitus, motumque Ventriculi inversum, & Intestinatorum antiperistalticum explanandum, a Lactei primi ordinis, & a succis omnibus intestinalibus illac fluentibus, præsertim vero a bilioso, adjumentum quæret.

Si vero de explicandis perspicue hujusmodi symptomatis in prima paroxysmorum invasione fere perpetuis, & circa infimi Ventris confinia valde conspicuis, sit minus sollicitus, influxum succi febrilis in sanguinem, quem nos acervatim fieri posuimus, ipse paulatim factum (cæteroqui non improbabiliter) statuatur, succumque ipsum febrilem a quavis affecta corporis glandula, modo hac, modo illa, modo una, modo pluribus, cum Auctoribus non paucis derivet, stillicidio quidem assiduo, sed cruoris excandescentiam periodicam, noxiæque materiæ sensim congestæ expulsiivam non inferente, nisi donec succus peccans fuerit intra cruorem ipsum ad turgentiam collectus. Quod quidem pro diversitate loci, seu Glandulæ suppeditantis, & pro varja liquoris, pari postmodum proportionem in sanguinem influentis, quantitate, modo per breviora, modo per longiora, semper tamen ab invicem æquidistantia, temporis intervalla, repetitis subinde vicibus, posse contingere, haud arduum erit intellectu.

Pro reddenda autem ratione saltem aliqua symptomatum in infimo præsertim Ventre, locisque propinquis invadente paroxysmo apparentium, poterit is fortasse dicere, sanguinem tunc præter naturam fermentescere incipientem, in primo illo conatu ita turgescere intra sua vasa, ut valeat obistere novo succo febrili, sive per Lacteam thoracicam, sive per solitaria lymphatica perenne affluenti, prohibendo scilicet, ne tunc temporis succus iste recenter adveniens superare possit obstantem valvulam, ad ostium Canalis thoracici in Subclaviam tendentis appositam, vel aliam quamcumque excipiendi lymphaticorum tributo destinatum, atque ab eodem fermentescente, & contranitente cruore compressam. Sic Padus tumens, furens, & ad latera premens nec Gabelli, nec Scultennæ consuetum facile admittit vectigal, sed illud repercutit. Sicuti autem minora illa flumina intra aggeres suos repulsa, & detenta, plurimas in circumjacentis locis excitant turbas, ita & succus febrilis sit repercussus, & intra oclusum Canalem Thoracicum, Chylique Lacunam, vel intra quævis solitaria lymphatica per vim coercitus, cum neque ultro propter inhibitum illius progressum, ut supra diximus, neque retro propter inferiorem portionem sursum urgentem, & propter obstaculum valvularum regressum prohibentium, viam sibi parare queat, interimque a stagnatione sua ulteriorem acrimoniam adipiscatur, potis erit fuscitare in præcordiis, stomacho, & alibi, angores, vomitus, irritationes, aliaque incommoda, quæ in iisdem locis tunc temporis observantur. Enimvero tumultus non longe minores, immo illis non parum analogos ob eandem fortasse rationem, nonnunquam excitare ibi-

dem solet simplex Chylus, si quando ex cibo paulo ante Accessionem exhibitio contingat intempestiva protrusio illius in sanguinem, fermentescere, ut supra, atque tumescere incipientem, ipsique propterea Chylo, quo minus libere possit ingredi, aditum præcludentem. In universa hac rerum serie, atque congerie, Veteribus ipsis, cæteroqui colligantibus, non prorsus ignota, tota ratio Intermittentium posita videtur, & hanc persequi fortasse non foret inutile, si omnium humorum peculiarem motum, statumque tempus Circuitus particularis eorundem distinctius nosceremus: inde namque explicande quoque periodi modus forsitan aliquis plausibilior elucesceret. Sed hic est Scopulus, ad quem infeliciter alidunt omnium Opinantium Naves in hoc Mari vela facientium.

Retenta itaque pro nunc hypothesei probabiliori, & universaliore, scilicet; quod humor febrilem effervescentiam periodice inducens, sit succus aliquis per accidens tantum vitatus, & vel prævia stagnatione per intervalla *statim* sanguini affusus, vel congestione *paulatim* aliunde suppeditata, per intervalla pariter in eodem turgescens, qui propterea suam sedem, aut semitam habeat, vel citra ipsum sanguinem, hoc est circa pylorum, intestina, & lacteas utriusque generis (ut omnia primæ regionis loca indiscriminatum comprehendamus) vel ultra eundem sanguinem, hoc est in Glandulis, Vasisque lymphaticis, haud difficile erit conjicere, quomodo China China possit (quod est intentum nostrum) materiam febrilem, vel alterare, ac emendare in ipso suo Foco, vel intercipere, atque corripere in medio itinere, priusquam in sanguinem deferatur, nulla sensibili præter consuetas facta illius evacuatione.

In primo siquidem casu, cum China China diutius immoretur intra cavitates Ventriculi, & Intestinorum: quod segnior ramentorum illius excretio, & fæcum tinctura satis patefacit; item, cum ductibus omnibus Chyliferis secundum minimas sui particulas adhæreat, eosque lentius pervadat, poterit nullo negotio febrilem laticem ibidem conditum infringere, combibere, retundere, & ad naturalem crasim reducere, vias ipsas, Glandulasque Chylo-lymphicas abstergere, ac referare, aliaque hujusmodi diuturno usu præstare, quæ materiam, & occasionem febrilem, nec non *ipsius* quandoque *occasionis initium*, ut verbo *Hippocratis* utar, sine ulla excretionem admodum sensibilibiter adaucta, valeant submovere:

In secundo vero casu, ubi fermentum febrile supponatur radicari ultra sanguinem, videlicet in glanduloso, lymphaticoque Systemate, cum istud e sua, ut ajunt, Minera dupliciter possit in sanguinem influere, nempe, vel mediate (& quidem magis abunde) per Chyli vias secundarias, vel immediate (& parcius) per ipsa lymphatica, statim in eundem sanguinem se exonerantia, dupliciter quoque poterit suscipere extra ipsum sanguineam actionem
Corti-

Corticis, & ab eo debitam alterationem recipere, uno nempe loco intra Receptaculum chyli; cæterosque illius ductus lymphæ communes in sanguinem tendentes, in quibus idoneam pariter, ut in primo casu, potest recipere a Cortice alterationem: & siquidem Minera ipsa remotior non plane attingatur, correctæ tamen assidue per continuationem remedii nova fermenti illuc affluentis portione, a glandulis etiam longinquis subministrata, ipsa demum corrigi potest, aut exhaustiri remota scaturigo. Altero vero loco correctionem suam potest a Cortice sortiri febrile fermentum ultra sanguinem stabulans, videlicet in ipsis glandulis, viscerum; & corporis ambitum, aliumve quemvis locum occupantibus, unde lymphaticorum origo, vel propagatio: quandoquidem ad extremam huiusmodi glandulosam provinciam potest pertingere ipsa tenuior substantia, tinctura, & actio Corticis, mediantibus arteriis in glandulas desinentibus, quæ arteriæ ipsum forsitan febrile fermentum (non excluso, si cui lubeat nervorum ministerio) iisdem glandulis antea subministrant. Facile namque concipere possumus, non modo, quod materia lymphatica in sanguine (majore saltem ex parte) residens, quæ febrilis quoque fermenti glandulis imprimendi materia futura est, per Corticem alteretur, atque demulceatur: verum etiam possumus intelligere (quod mihi quidem magis arridet) quomodo eadem minimæ Corticis particulæ, sub chyloso vehiculo etiamnum integræ, suaque virtute pollentes, sanguinem transmeant, illo intacto, videlicet eum notabiliter non immutando, suamque vim integram soli fermento imprimant ultra ipsum sanguinem, sive in glandulis, sive ubi vis existenti, atque ibidem per eas absorpto. Quod si etiam ipsi sanguini taliter impressam quis velit Corticis virtutem, ut illum balsamico quopiam robore muniat adversus fermentum ab extrinseco undeliber adventurum, is, licet me plane consentientem non habeat, actioni tamen Corticis citra sensibilem evacuationem febrifugæ plane favebit. Et hæc quo ad virtutem Corticis agentem contra fermentum, suum Focum, sive, ut ajunt, suam Mineram agnoscens, vel citra, vel ultra Provinciam sanguineam.

Quotiescumque vero intra ipsum cruorem immediate orta simul, atque congesta ad turgentiam credatur, quousque effervescat, febrilis Intermittentium materia (etsi hoc minus verisimile repute) adhuc facilius erit explicatio actionis Chinæ Chinæ in ipsum cruorem, nulla sensibili evacuatione subsequente; sive id fiat per hoc tantummodo, quod illa fermentum febrile combibat, ac absorbeat, sive illud juxta *Conygium* disgreget, atque dispergat, ut Aquæ falsæ retundit aciem Aqua dulcis affusa (quo pacto non inepte fortassis explicaretur dispositio cruoris ad remorbescendum, quatenus scilicet eadem facile renovetur; ni impediatur per continuationem Remedii, saluum febrilium coarctatio, priorque unio) sive alio quovis modo ejusdem fermenti energiam reprimat; quæ res, cum multifariam possit contingere, difficile

cile est definire quo pacto præcise contingat, interque varias probabilitates veritatem, quæ una est, exacte seligere.

Cum tamen aliquo ex prædictis modis se habere fermentum febrile certum videatur, æque certum per consequens est, aliquo ex iisdem modis haberi correctionem illius a Peruviano Cortice. Cumque vitiosus latex, qui tale fermentum constituit, vel in se continet, debeat redigi ad naturæ leges, vel per effervescentiam febrilem (restitante plurima illius portione utili, secreta vero inutili) vel per alterationem medicamentosam, quæ ipsam portionem inutilem magna ex parte rectificet per solam contrariarum qualitatem alterationem, seu per vim occultam, proveniente a tota substantia, ut agebant Antiqui; sive denique, ut sensibilibus loquamur, per variationem texturæ particularum minimarum febrile fermentum componentium, habitam quomolibet a commixtione particularum minimarum Corticis; hinc est, quod nulla, vel pauca evacuatione sit opus. Etenim, quandocumque etiam ad correctionem fermenti aliqua requiratur particularum ejus absorptio, præcipitatio, & excretio, bene possunt hæc omnia integre haberi a China China; cum enim malitia fermenti febrilis consistat in pauca mole (quod bene novit, qui novit, quam pauca sint magnorum etiam morborum semina) potest ultro excerni, quod excernendum est per illas evacuationes, modo sudoris modici, modo alvinæ defectionis, modo (quod frequentius est) urinæ notabiliter adauctæ, & immutata, quæ post depulsas ope Corticis febres quotidie observatur. Sane postrema hæc evacuatio, lotii scilicet sensibilibus aucti, atque concocti, evidens est, ac perpetua; sanguinisque deservescentiam, atque defæcationem aperte testatur; non quidem fortasse quia China China agit immediate intra ipsum sanguinem, sed quia agit intra Ductus Chylo-lymphicos, quorum latices dum corrigit, & primam sic coctionem juvat, mediate saltem juvat & alteram, quemadmodum videmus ex sola fermenti stomachici correctione debitam statim urinarum coctionem subsequi. Quod eo facilius in hoc casu succedit, quoniam, impedita per Chinam Chinam nova sanguinis conspuratione, ille facilius se expedit ab inquinamentis antea susceptis, unde urinarum concoctio, earumque uberior proventus emergit. Quid ergo de aliis copiosis excretionibus, quæ secundum Hippocratem -- non multitudine sunt æstimanda -- sumus solliciti, cum, quid illæ per Artem instituta conferre possint ad curationem Intermittentium, plane ignoremus?

Propterea (iterum repeto) numquam mirari desinam, quomodo in tanta rerum, & opinionum caligine circa Intermittentium causas, earumque sedem, quomodo, inquam, Virtus Febrifuga Corticis per experientiam clara, tuta, certa, & evidens, quibusdam suspecta reddatur, eo quia nihil insigniter evanescendo, doctrinæ Februm, causarumque earumdem non satis videatur quadrare. Hoc sane nonnisi ex defectu experientiæ potest procedere, & ex defectu

fectu fidei erga experientiam alienam, ne dicam etiam ex carentia peritiæ in administratione remedii, si quando illud, vel unica tantum vice, vel bis ad summum, vel pluries quidem, sed parcius quam par sit, præscribant, vel si exhibeant admixtum Catharticis, ad evacuandam, ut opinantur, simul & semel materiam morbificam, vel si eadem Cathartica propinent postridie, aut paucis elapsis diebus ab exhibito Cortice: signum evidens infirmioris experientiae, tum in illis, tum in Auctoribus omnibus, qui talem Methodum docent, utpote qua nil certius ad revocandam febrem, ut alias diximus, utque luculenter testatur *Restaurandus* his verbis - *Si nonnulli Chinam Chinam usurpantes, ejus ope febres non expugnant, id illorum imperitiæ adscribendum est. Hodie Chinam Chinam exhibent, postridie purgans perfringunt. Qua die illa data est, febris desinit; purgans autem de novo paroxysmum accersit: adeo sibi invicem adversantur. Ego illam absque successu numquam exhibui. Si ceteri Medici voto exciderint, procul dubio id illorum culpa contigit. Si non hanc culpam, saltem cautelam abstinendi a quocumque solvente vel levi post usum Corticis, passus est Sydenham ipse, purgationi quondam addictus, in postremis suis Epistolis clara ista protestatione -- Advertendum autem, quod, cum de Febris Intermittentibus olim agens, Aegrum sublato morbo sedulo purgatum iri admonuerim, hoc intelligi velim de iis solum febris (rectius forsan de nullis) quæ, vel sponte sua, vel alio, sive medicamento, sive metodo, præter Corticem Peruvianum, erant debellata. Etenim curatio, cum huic remedio, de quo jam loquor, innitatur, purgatione nec eget, nec eandem plane fert. Ita potenter dictus Cortex sine ope Catharticorum non solum paroxysmis, sed & dyscrasiæ, quam corpori iidem inflixerunt, subvenit. Vitanda itaque ante omnia evacuationes qualescumque, cum vel blandissima catharsis, quinimmo Enema e lacte saccharato (hæc autem cautela est nimia) in morbi discrimen certissime, forte in morbum ipsum, denuo Aegrum conjiciet.*

Quod si nihilominus quispiam contenderet, succum febrilem Lacteas Alubi subeuntem non esse liquorem per accidens tantummodo vitiatum, solumque in statu naturali illac cateroqui confluere, cujus proinde crasis solum indigeat alterari, illiusque elaboratio, secretio, aut motus redigi ad Naturæ leges; sed potius vellet, illum esse aliquid plane præternaturale, vel mere excrementitium, insuperque tale, quod omnino debeat, ac possit affatim e corpore, & electivè ut ajunt, educi, etsi illius extractionem e Minera irritam experiantur quotquot Catharticis, vel aliter evacuantibus medicamentis, Quartanarum v. g. (idem die data proportionem de Tertianis, ac Quotidianis) curationem tentant: in hoc casu, unicuique mordicus ita sentienti, relinquendo in primis Methodum suam positam in manu consilii sui, lubet tandem palpum obtrudere, & ad dirimendam litem cum eodem mitius deinceps agere. Quamobrem in rejectam hucusque sententiam per modum concessionis quodammodo descen-

dendo, Antagonistam hujusmodi, si quis forte esset, sic alloqueret. Estne purgandum? Eja, purgemus. Mittendus etiam est sanguis? Mittamus. Omnisfariam evacuandum adhuc est? Evacuemus, extenuemus, excarnificemus (non sic forsitan supra corium suum luderet Antagonista) At post tot lanienas, saltem incassum, ni cum detrimento patratas, quando tandem Rutam, Serpillum, Verbenam, Chamædrys, quando Mithridatium, aut Theriacam, aliave Febrifuga Specifica, in valida tamen, & inertia comparative ad Corticem, præscribimus, quando carpis Bursam Pastoris, vel Auriculum Muris contusam: quando telas Aranearum, vel Ovi pelliculas digitis admovemus: quando denique Animalcula infantia Ægrotum collo suspendi jubemus, & alius hujusmodi, vel aniles, vel dolorificas nugas, ante Chinæ Chinæ adventum jam familiares (quarum tamen nullæ materiam febrilem evacuant) usurpamus, tunc saltem, nisi citius, exhibeamus Corticem, ut solemæ erat vel ipsis meticulosis Auctoribus, qui tantum superficie tenus Chinam Chinam noverunt Orbi nostro primum nascentem: exhibeamus, inquam, tunc Corticem, si non alio titulo, certe ob remedium inopiam: quoniam non sine pudore fateri cogimur, ad conterendas, ni sponte solvantur, diuturnas Intermittentes, si Corticem demamus, Artem prope deficere.

CAPUT VII.

Usus methodicus Chinæ Chinæ in vulgaribus Intermittentibus diuturnioribus, variaque illam præscribendi formula.

Statuto in antecedentibus Peruviani Corticis usu, tamquam innocuo, utili, & nonnumquam necessario ad profligandas Febres Intermittentes, consequens est, ut vulgatiores, selectioresque illum præscribendi formulas methodice prosequamur, in gratiam saltem Candidatorum Artis: cum cæteroqui satis notæ sint, prostentque ubique variæ, ac multiplices eundem præparandi, ac propinandi Regula.

Atque, ut a primæva Praxi mea exordium ducam, ipse quidem, statim ac per obitum Præceptoris evasi mei juris in Arte Medica, Methodum, quam didiceram, præcise prout didiceram, & prout a Romana Scheda docebat, sapissime in ulum deduxi. Itaque, præmissis omnibus ex Arte præmittendis, pro certa subinde Febrium adhuc vigentium curatione, dosim integram *duarum drachmarum* Corticis, ex Vino, ut mos erat, exhibebam hora ingruentis Paroxyfini, & quidem die vehementioris insultus, si Febris v. g. Tertianæ, duplex erat; quippe observaveram, quod si die minoris Cortex fuisset exhibitus, correspondens tantum Paroxysmus, levior videlicet, inhibebatur, graviore superstitæ, ac Tertianæ duplici in simplicem mutata: si vero die graviore accessus propinatus fuerat, minor quidem immediate subsequeretur Paroxysmus, gravior autem correspondens, non modo supprimebatur, sed & post illum al-

ter minor; nec ullus alius deinceps visebatur. Quod si eadem Tertianæ, aliæ Febres Intermittentes simplex erant, nulla animadvertenti huic erat occasio.

Quia vero, fugatis Febribus, frequentes Recidivas, quæ suboriri consueverant, ægre ferebam, easdem quodammodo mihi reputans indecoras, de iisdem quoque præcavendis, serio, ac solícite intra memetipsum cogitare cœpi. Quamobrem ad repellendum pro viribus Febrium redditum, per octo circiter subsequentes dies, omni mane *Semidrachmam* pulveris exhibebam per modum alterantis ejuspiam, ratus, me probabiliter inter paucos dies consecuturum a Cortice illam humorum, ut aiebant, præparationem, quam alias per plures menses a centum Julapiis, & jusculis frustra quæsieram; immo, quo certior fierem de prohibenda recidiva, elapsis iterum quindecim, plus minus, diebus, utut optime convalesceret Æger, per alios saltem sex dies *scrupulum unum* ejusdem Corticis singulo mane sumi jubebam, qua repetitione, juxta exigentiam casuum, quandoque etiam pluries instituta ante redditum Febbris omnem fomitem, ac omne fermentum pro recidiva superstes non raro penitus tollebam. Et hac methodo etiamnum utor, si quando Febres Intermittentes longiusculas per Chinam Chinam curare aggredior.

Non absimili admodum via incedunt hodie cautiores quamplurimi, qui ad tollendam sensim, nec uno quasi ictu comprimendam febrilem effervescentiam, ipsum Corticem exhibent a principio per modum levioris alterantis, imminuta scilicet semper, ac parca dosi (puta ad *Semidrachmam*, vel circiter) idque semel tantum in die, tempore, quo accessio deferbuit, vel omnino cessavit, sive in forma solida, sive in aqua etiam aliqua stillatitia, puta Card. b. Scorzonæræ &c. potius, quam in Vino; quam dosim semper æqualiter ad plures, & plures dies protrahunt, usquequo nempe Febrix extincta sit, ac ultra etiam, ut præcaveatur regressus. Atque hanc quoque methodum in naturis, palatissimè delicatulis, & in debiliorem Febrium diuturnitate haud infrequenter, & ipse teneo.

Sed si causa Febrium valida sit, uberior, & contumax, ob metum vero imminentium symptomatum, vel ob aliam justam rationem congruum videatur, Febrem longas admodum moras non admittentem, suppressere, tunc satius est prius exhibere dosim integram *duarum drachmarum*, postea sensim imminuta dosi procedere; sic namque citius, & infallibilius effectum consequimur. Neque enim *sex scrupuli v. gr.* pulveris, per sex successivos dies assumpti, æquivalent activitati, licet æquivalent ponderi *duarum drachmarum* uno haustu assumptarum, quod, ut maxime verum est, ita & maxime notandum in praxi. Hinc est, quod unus Medicus, cum *drachmis sex*, vel cum *unc. j.* Chinæ Chinæ, quamlibet Febrem Intermittentem diuturniorem sanat, & etiam præcaveat: alter vero cum *unc. iij* vel *iiij*, vix, ac ne vix quidem, id asse-

quatur; si videlicet primus *drachmas duas* prima vice porrigat (quibus solis Febrem immediate supprimit) dein post unam, vel alteram diem, *drachmam unam* iterum propinet, ac sequenti die alteram similiter *drachmam*, demumque interposito octo circiter dierum spatio, *semidrachmam* quotidie per alios octo dies continuos exhibeat, qua methodo omnis fere semper inhibetur recidiva: alter vero *tres uncias* integras ad *scrupulum unum* quotidie (prope inutiliter) impendat. Sane una tantum libra aquæ affatim effusa par est extinguendo ignitorum carbonum cumulo; duæ vero libræ guttatim, & longiusculis intervallis stillantes tractu temporis difficile idem præstant. Sic purgatio per epicasim instituta, quamquam persæpe tutior sit, ac utilior purgatione mediocriter valida, non est tamen citior, aut certior, quoad obtinendum finem evacuationis. Idem dicendum prorsus de Dosi congrua, & integra Chinæ Chinæ, quoad effectum certiorum pellendi Febres, cæteris paribus.

Præticæ hujus veritatis ope decerni quoque posse videtur de usu liberaliori, prudenti tamen, omnium ferme Alterantium. Horum sane doses nostris temporibus sunt adeo diminutæ, & in dies diminuuntur, propter nescio quamdam scrupulositatem magnorum etiam Virorum, minus tamen Præticæ addictorum, ut sæpius fortasse cunctationi huic imputari possit felicius successuum carentia frequentior, & fraudatio expectationis nostræ, quam jure merito nobis indidit longa Patrum experientia, & auctoritas, sed nima nostri seculi in usu pratico fefellit cautela. Ad hanc supersticiosam, ut ita dicam, medendi rationem referri quoque potest austeritas nonnullorum Vini usum pro Chinæ Chinæ infusione, ac assumptione reprobantium, cum tamen illud, pro complendo hoc opere, cæteris quibuscumque liquoribus sine ulla suscipione præferri possit. Neque enim ab illo, etsi nonnumquam generosiore, per infusum tamen Corticem aliquo modo enervato, quicquam detrimenti unquam evenisse, dignovi, sicuti nec interesse, album ne illud sit, an rubellum, austerrum, an dulce &c. ut proinde liceat innoxie uti eodem, vel in Febribus plurimum intensis, teste experientia, & Sydenhamii auctoritate, quem inter cæteros lubet seligere -- Neque enim (inquit ille) mihi unquam contigit, ut viderem, Vinum, in quo propinatur Cortex (quod jure quis possit suspicari) febricitanti obsuisse; e contra vero calor, sitis, cæteraque Febris symptomata ut plurimum, post assumptam hujus remedii quantitatem sufficientem, mox evanescent, Vino haud obstanti.

Aliis itidem imitatoribus Methodi, quam sub Arcani nomine tanti vendidit in Gallia Talbotius Anglus, in usu est solam Corticis percolatam infusionem ex Vino, rejecta ipsius Corticis substantia (ne videlicet stomachum gravet) ad unc. v., vel vj. propinare, idque assidue repetere, interposito quatuor scilicet horarum intervallo, incipiendo a remissione cujuslibet Paro-

xylini (nequaquam vero a principio) usque ad alterius advenum, & sic primo ad plures; & plures dies, deinde mane tantum, & sero, tandemque semel tantum in die, ad plures usque hebdomadas sensum procedendo, Febre etiam sublata.

Sed, ut verum fatear, licet hanc præparationem absolute non improbem, sua quippe præstantia nequaquam carentem, ea tamen minus arridet, non quidem ratione temporis exhibendi Febrifugi, quod potius cum aliis commendo, cum tutius sit hostem fugientem, Februm nempe, insequi a tergo, quam venientem aggredi a fronte: sed primo, quia debilis admodum est huiusmodi modus, & tardioris effectus, immo etiam incerti; secundo, quia sic fieri solet inutilis consumptio remedii præstantissimi, ac in urgentissimos casus solicite potius servandi, cum pro tali infusione necessaria sit magna quantitas Chinæ Chinæ, ad uncias nempe sex, vel octo, ut ipsi fatentur Auctores Galli, pro uno tantum Ægro perfecte sanando. Accedit, quod huiusmodi infusio, partitis etiam vicibus instituta, nonnisi in pluribus Vini libris, longa postmodum mora vappescens, potest institui: siquidem cuiuslibet unciæ Chinæ Chinæ, una saltem Vini Pinta Parisiensis, continens *uncias xxxij*, immo, secundum *Lemeryum*, duæ Pintæ solent affundi. Quod sane impendium Corticis ad excessum usque producit pro morbo vulgari, qui cum exigua cæteroque Corticis, & liquoris mole curari potuisset. Et revera solo Cortice tali infusioni superstito, rejectoque jam ut effæto, ac inutili, plures Ægrotantes pauperes sanatos novi, cum tamen pro uno ditiori vix tota, quanta erat, infusio suffecerit. Tanta est substantiæ Corticis etiam per infusionem præcedentem enervati activitas, & tam debilis est activitas simplicis infusionis illius, etiamsi vegeti. Hanc nihilominus Methodum amplexa est Gallia fere universa; postquam ea usi sunt omnes Regii sanguinis Principes, & Sacra ipsa Regis Persona, cui tamen vere profuit ipsa Corticis poti substantia. Editæ proinde est, ac promulgata eadem Methodus cum approbatione Aulicorum Medicorum, scilicet Clarissimorum *D'Acquin*, *Fagon*, *Le Bel*, & *Du Chesne*, accedente universali aliorum totius Regni Medicorum usu.

Laudabilior tamen meo iudicio est mos eorum, qui facta dilutioni, ut supra, infusione unciarum duarum, vel trium Chinæ Chinæ, eandem non *percolatam*, sed nonnihil *turbidam*, eadem pariter, ut supra, dosi, iisdemque temporibus, cum non absimilibus intervallis præbent; qua demum propè absumpta, reliquæ portioni Chinæ Chinæ in fundo subsidentis, novum Vinum quod etiam tantillum novi Corticis (ut & factitabat *Talbotius*) affundunt usque ad veteris, & novi pulveris absorptionem: sic enim citius, & certius sortiuntur intentum. Sed neque hoc plane satisfaciât, quatenus pro occasione nimis levi nimium pariter sit Chinæ Chinæ proluvium, nimisque diu

Torti Therap. Spec.

L

vexan-

vexantur Ægri nauseosa, & frequenter repetita ingrati medicaminis oblatione. Si ferat nihilominus Ægri stomachus, nec eum pigeat expensæ supervacaneæ, hujusmodi methodum improbare non audeo.

Sunt aliæ plures China China utendi formulæ, singulæ suo robore præditæ: ex ea siquidem parantur Tincturæ admodum efficaces. Extracta pariter non parum activa (plus minus tamen pro ratione menstrui, ac modi eandem conficiendi) quæ sicut simplicem Corticis substantiam superant quadam jucunditate saporis, efficiuntque ideo, ut assumantur facilius, ita ambigo, nec sine causa, an æquent virtute, ac energia operandi, ut quandoque opus esset, præsertim si hujusmodi artefacta diutius asserventur, immo nisi sunt valde recentia. Quod si auctoritati Famigeratissimi *Malpighii*, & aliorum in hoc felimus subscribere, sane tincturæ potius, quam substantiæ, quippe lignæ, ac proinde gravioris, sicut & administrationis paulatim potius, quam cumulatim institutæ, usum tutiorem reputabimus. Ego vero sollicitus de certitudine, & promptitudine eventus, ubi præsertim aliqua urgeat necessitas, circa primum caput, meum adhuc votum suspendo, et si satis felicem sapiusculæ (haud diffiteor) Extracti pariter, ac Tincturæ experientiam nactus. *Mortonus* tamen in administrando Cortice exercitatissimus, dum Tincturam suam satis elegantem, neque cum Vini spiritu (qui aliorum mos est) extractam commendat, eidem nihilominus aliquot drachmas pulveris in substantia præmittit pro fundamento Curationis. De Dosi autem, quod secundum est, quid sentiam, jam dixi superius: nec majorem requiri quantitatem in Casibus *vulgarium* Intermittentium, ac tunc edixerim, reor, utut idem *Mortonus* dosim agere soleat, non alio nomine, nisi quia spurium, & effectum Corticem genuino, & integro copiose mixtum, nostris temporibus suspicatur. In *Schedula Romana*, inquit ille, dosi drach. ij. præcisè adultis præscripta erat: Jam autem quia Cortex adulterinus est, coacti sumus saltem unc. j. nonnunquam duas, vel tres ingerere, priusquam scopum attingere possimus. Drachmas duas vix jam sufficere Infantium, ac puerulorum Febribus fugandis, cuilibet in Medicina exercitatio notum est. Sic ille Hujusmodi autem fraudem in Cortice apud nos Ego, ut verum fatear, nondum deprehendi, eundem nimirum effectum, ac primis temporibus, a consueta dosi etiamnum reportans.

Pariter cum Conservis Rosarum, Absynthii, violarum &c. admixta China Chinæ, speciei Opiatæ, vel Electuarii utiliter exhibetur; item, quod commodius est, cum Syrupode Absynth., de Cortice Citri &c. vel cum solutione Tragacanthi, in formam boli redigitur, vel cum saccharo, & idoneo liquore coquitur ad consistentiam Syrupi. Sic ego sæpius tinctura ejusdem fori in Julapium redacta pueros, quibus amarum ingratum est, ni fallantur specie dulcedinis, curare consuevis. En mea illius descriptio.

Re China China in tenuissimum pollinem redacta unc. j. Irroretur Vini spiri-
tu quosque humefcat tota, mox infundatur in unc. xvj. Vini albi generosi. Dige-
ratur in B. M. tepido per biduum, vel triduum, agitando Vas pluries in die,
dein facta per linteum valde rarum colatura, cum forti expressione (ut portio sal-
tem tenuior substantia, Cortici trajiciatur) adde Sacchari albi clarif. unc. viij.
Et in Vase fictili coquatur lento igne ad consistentiam Syr. Dosis unc. j. unc. j. ss.
unc. ij., & ultra, si lubeat. Julapium istud eo efficacius erit, quo turbidius,
& substantia Corticis magis imprægnatum, secus vero quo magis perspicuum.
Poterit autem in tali casu, vel si adultis sit præscribendum, acui, & roborari
additione substantiæ Corticis ad scrup. j. vel ad drach. ss. pro qualibet unica,
quæ commixtio tempore oblationis valde utilis esse potest, nec multum in-
commoda.

Omnibus hisce modis, quorum unicuique sua vis inest, exhibitis debi-
ta, continuata dosi, tum in Paroxysmo, ut olim, tum extra Paroxysmum, ut
modo, & quidem partitis vicibus, Peruvianus Cortex, in tenuissimum polli-
nem (quod ungue notandum est) probe redactus, Febres omnes Intermitten-
tes fugat, modo citius, modo tardiuscule, prout magis, vel minus valida, co-
piosa, aut frequens fuerit illius oblatio. Harum tamen Formularum nulla ex
relatis promptiorem fortitur effectum, quam ea, quæ primum fuit inventa,
exhibendo videlicet drachmas duas Chinæ Chinæ per aliquot horas (quod
tamen minime necessarium) in Vino antecederet infusæ; invadente Paroxys-
mo, vel, si mavis, eodem declinante: siquidem in principio accessionis me-
tus est, ne vomitu tunc temporis facili rejiciatur: illo enim Paroxysmo trans-
acto, certo certius non redit alter. Et si constanter, ac opportune repetatur re-
medium modo ad drachmam, modo ad semidrachmam ad plures dies, semel-
que tantum, vel bis in die, prout opus videbitur, videlicet priusquam semi-
confusus hostis vires resumat, præcaveretur etiam recidiva. De reliquo non
est, cur simus admodum solliciti de eleganti illius præparatione, nisi id fiat
gustus gratia, vel ob difficultatem assumptionis ex parte Aegrorum; tunc enim
Tincturas tantum, vel Extracta, aliasve Remedii contractiones, per infusio-
nem, decoctionem, expressionem &c. cogimur antepondere substantiæ illius.
Extra hujusmodi occasionem absque ullo fuce exhibeatur Cortex; quandoqui-
dem, quocumque modo offeratur, nostram semper expectationem implet, eo
fortior, quo simplicior.

In hanc rem audiatur *Mortonus*, qui de Chinæ Chinæ Tincturis, Ex-
tractis &c. verba faciens, concludit -- Audeo palam affirmare, multa, ac diu-
turna experientia fretus, Chinam Chinam simplicem, & in substantia exhibitam
(modo in pollinem seu Alcohol arte prius redacta fuerit &c.) certius, ac compen-
diosius vires suas exercere, atque finem aptatum attingere, quam si multa arte, aut
igne torqueatur, ac nativis viribus spoliata, more pomposissimo, exhibeatur; adeo

ut in istis præparationibus oleum, & opera perdat. Neque cuiquam auctor ero, ut nugæ huiusmodi captando, atque reapse nihil efficiendo, temporis pretiosissimi iacturam faciat. Alibi pariter idem inculcat, sic inquiens -- Febres sane Substantia Corticis citius, ac certius, quam quacumque speciosissima ejus Tinctura, Extractio, vel Elixire fugari, atque fugatas ad recidivationem minus aptas esse certo certius constat. Quod idem paucioribus his dixerat Blegnyus -- Porro, me iudice, simplicissima præparationes, & quæ minus artificium redolent, omnibus præferendæ sunt.

Neque tamen primos Chinæ Chinæ Fautores latuere ista, quæ recentiores vulgo reputantur, illam præparandi formulæ; siquidem de ipsis expressam mentionem facit laudatus *Badus*, qui non modo Extracta, & Tincturas (quas inter celebris est, quam profert ex descriptione *Jo. Gregorii a Gonzalez Medici Cæsarei*) sed etiam Sales, & Spiritus ejusdem, immo & Aquam stillatitiam, vel tunc fabrefactam indigitat, de cujus tamen viribus nollam inexpertus quicquam spondere.

Sed tanto luxuriantium præparationum apparatu nondum contenta ostentatio Medica cogitavit adhuc de adjungenda huic Achilli, qui sibi solus sufficit, aliorum Medicaminum inutilium, (utinam non contrariorum) societate, si non titulo expugnandæ Febbris, saltem leniendorum Symptomatum: quo nomine laudanum opiatum, ubi præsertim symptomata diarrhæa, vomitusve frequens febribus adjungatur, communiter (nec tamen male) solet Cortici commisceri. At licet injuria cæteroqui annectatur Chinæ Chinæ confortium cujuscumque remedii (ubi enim ea convenit, convenit sola) cum omnium Febrium Symptomata quantumvis gravia, devictis per Corticem Febribus, tollantur penitus; attamen, si cui lubeat eadem addere, non sine plurimorum Scriptorum auctoritate, addat, licet ut plurimum supervacue.

Id unice admittere nequeo, et sic eorum nonnulli facile admittant, aut suadeant, nempe quod Cortici ulla Cathartica, utut levia, admisceantur, vel post eam oblatam propinentur; per solos enim Clysteres repetitos satius est negotium absolvere. Ufu namque satis didici (quod & a Scriptoribus magis expertis est animadversum) ea ipsa familiaria Remedia, quæ vix, ac ne vix quidem, naturam alimentum transcendunt, suntque convalescentibus usui ordinario ad alvum lubricam servandam, ea inquam ipsa, post assumptum Corticem Febres iterum suscitare. Quamobrem ea certitudine, qua Febris per Chinam Chinam expellitur, eadem pariter per Cathartica revocatur. Quod diutina observatione adeo constans reperi, ac adeo perpetuum reputo, ut olim Quarantario cuidam bimestri, per Corticem curato, & adhuc nihilominus querulo, quod plura mala ex istiusmodi curatione metueret, quam ex Febre non satis diu (ut aiebat) gestata, impatiens responderim, quod si tanti Febrem suam taceret, ut, ea sublata, re meliore per me spoliatum te credere, paratus eram

illico

illo Febrem ipsam illi medio Cathartico restituere. Melius consultus renuit, & vixit incolumis.

Quoad modum diætandi Ægros tempore Febrifugi oblatis, ego (quidquid aliis placeat) eandem servari jubeo victus rationem, qualem pro ratione Febris ante Corticis usum præscripseram, servato congruo semper intervallo inter cibum, atque remedium, quemadmodum in aliis quoque casibus mos est, ut scilicet purior, quantum fieri potest, ac impermixta deferatur quo tendit substantia remedii. Neque ex hac praxi ullum unquam incommodum in stomacho Ægrotantium, quale describitur ab iis, qui ventriculum jejunum nolunt, sed cibus refertum, ut melius Corticem ferat, contigisse memini. Forsthan id illis accidit, qui quarta quaque hora plures uncias infusionis Chinæ Chinæ stomachum inundantis, assumunt. Non sic certe in præscriptione mihi familiari, Ingurgitationem idcirco, ac frequentem ciborum præsertim solidorum oblationem, quæ nonnullis arridet, in hac saltem Regione laudare nequeo.

Intra hos cancellos vulgo subsistit usus frequentior Peruviani Corticis, tum quoad dosim, tempus, & modum offerendi remedii, tum quoad Febres, quæ pro scopo activitatis illius communiter designantur. Innumeras equidem alias Chinæ Chinæ præparationes, atque illius ante infusionem prævias irrorationes, commixtiones &c. ex plurimis Auctoribus huc afferre possem longiori ordine, sed crambem millies recoctam abnuo recoquere: nonnullas tamen ex iis, quæ præstantiores creduntur, in gratiam Tyronum tantummodo minime gravabor transcribere. Interim, antequam pergam, mihi generaliter dixisse sufficiat, *drachmas duas* genuini pulveris, sive solitarii, sive aliis Febrifugis associati, & quomodolibet, una vice, tempore idoneo exhibiti sive in forma liquida, sive solida, sive in Aquis stillatitiis, sive in Vino (quod Ego, præsertim si tenuius sit, cæteris liquoribus antepono) quamlibet Intermittentem fugare: eundem vero pulverem pro arbitrio, & pro morbi exigentia, parciore dosi ad plures dies similiter exhibitum, ac subinde etiam repetitum, ejusdem Febris reditum ut plurimum prohibere. Ne tamen sicco pede aliorum præscriptiones transigere videar, vel negligere elegantiores, ut sponendi, nonnullorum formulas hic apponam.

Sydenham in *Observationibus Medicis* simpliciore hanc habet. *℞. Peruviani Cort. sub. pul. unc. j. Conf. Ros. rubr. unc. ij. M. Capiat Æger quantitatem nucis mosch. majoris, mane & sero quotidie, diebus a genuine paroxysmo vacuis, donec totam confectionem absumpserit. Repetatur porro ad tres alias vices, interjectis semper diebus quatuordecim.* In Epistolis postmodum ab eodem conscriptis, postquam experientia profecerat, unciam unam pariter ejusdem Corticis Syrupu Caryoph., aut de Rosis siccis commixtam, vel duobus Vini libris infusam exhibet, duodecim partitis vicibus, singulo quadrihorio, tempore intermissionis; ea scilicet proportionem, ut intra duos tandem dies tota quanti-

tas absumatur, atque octo tantum interjectis diebus, remedium repetit, idque ter, vel quater renovat ad arcendas recidivas.

Idem Auctor pro Infantibus sequens (ut inquit) Julapium solet conficere *℞. Aq. Ceras. nigr. Vini Rhenani an. unc. ij. Corticis Peruviani sub. pul. drach. iij. Syr. Caryoph. drach. j. M. f. Julapium. Capiat cochleare unum, alterumve, pro ratione ætatis, quarta quaque hora, donec paroxysmi non amplius discernantur, instillando alterni dosibus (si diarrhœa adfuerit) Laudani liquidi gut. j. vel. ij. Limpidam autem ex diligenti pereolatione, ne infusionem Corticis, quam pro delicatulis præscribit, nullius tere roboris esse plurima fretus experientia pro certo habeo. Claris hujusmodi infusionibus, exigua Corticis virtute imbutis, anteponerem potius Vinum Monginorii (cujus tamen nullum mihi fuit unquam experimentum in praxi) paratum tempore vindemiarii ex China China immixta, in pulverem redacta, illiusque probabiliter viribus media fermentatione validiuscule imprægnatum.*

Mortonus autem Corticis strenuus administrator illum exhibet per octo, decem, vel duodecim vices ad drach. j. singulo trihorio, vel quadrihorio, tempore absentis paroxysmi, modo in forma potus, modo in forma boli, vel pillularum. Quæ quidem dosis sic repetita, quemadmodum excedere solet exigentiam Intermitterentium benigniorum, ita nonnunquam non æquat, ut suo loco videbimus, exigentiam quarundam Perniciosarum, utut Methodos aliorum efficacia superet. Formulæ autem illius sunt sequentes. ℞. Aq. Card. b. unc. ij. Aq. Epid. Syr. Caryoph. an. drach. ij. China elect. sub. pulv. drach. j. M. f. haustus, qui absente paroxysmo illico propinetur, repetaturque tertia, vel quarta quaque hora ad iij., x., vel xij vices. Vel

℞. Cort. Peruviani elect. in subtilis pollinem redacti drach. j. Syr. Caryoph. q. s. M. f. bolus sumendus. ut supra. Vel

℞. Pul. Peruviani subtilis. triti unc. j. vel unc. j. ss. Syr. e Rub. Ida q. s. Balsami Peruv. scrup. j. vel drach. ss. M. f. Elect. de quo sumat Æger quantitatem nucis mosch. tertia, vel quarta quaque hora extra paroxysmum. Vel

℞. Pulv. febrisug. elect. & subtil. triti unc. j. vel unc. j. ss. Mucilag. Gum. Tragacanthi Aq. Plantag. extract. q. s. M. f. Pill. mediocres deaur. quarum viij. x. vel xij. quarta quaque hora intermissionis deglutiat.

Pro iis autem, qui ægre ferunt substantiam Corticis, post dosim aliquot drachmarum illius pro fundamento curationis prius propinatarum hac tinctura utitur ad perficiendam curationem. *℞. Cort. Peruviani crasse pul. unc. iij. Coque leniter in Aqua fontis lib. j. ad medietatis consumptionem: deinde f. Colatura, atque reliquias Decocti, eadem Aq. quantitate recens affusa, coque, & colatiterum, hoc modo repetendo operationem ad tertiam vicem, vel donec tota Corticis amarities fuerit extracta. Denuo omnes colaturas commisce, & adde Aq. Epidem. Syr. Caryoph.*

Caryoph. an. unc. iv. vel v. M. f. Apozema. sive Tinctura, de qua sumat Ager unc. iij. v. vj. quarta quaque hora extra paroxysmum, vel saepius ad libitum.

Ex *Zodiaco Medico Gallico* præter *Remedium Anglicum*, seu præparationem *Talbotii*, de qua infra, & alias præparationes aliorum, habemus specialiter hanc Opiatam non inegantem. & *Quinquina pul. Fol. aut Flor. Centaurii min. sub. pul. Theriaces an. part. equal. Confice ex his Opiatam, de qua sumat Ager bis in die drach. j. ss. sex dierum spatio. superbibendo haustum Vini rubelli optimi, & Aq. Plantag vel Buglossi.* Eandem, meo iudicio, efficaciorē (quippe *China China plus admittentem*) reddit *Cl. Nigri folus* immutans hoc pacto. & *China China pul. unc. ss. Fl. Centaur. min. pul. Mitridat. opt. an. drach. ij. M. & cum Syr. de Absinthio, vel de Cort. Citri, vel Aurantiorum f. pill.* (non præscribit molem, aut pondus singularum, sed facile est id cuique determinare) *quarum sex, vel saltem quatuor assumat Ager quotidie, superhausto cyatho Vini generosi, vel Aq. Card. b., aut Sonchi &c. continuando usum talis Opiatæ per aliquot dies, etiam sublata Febre, ad recidivæ præcautionem.*

Ex eodem denique *Zodiaco*, & ex ipso *Nigri folo* innuere solum juvat, minime vero transcribere celebrem præparationem *Talbotii*, utpote satis notam, scitu facilem, relatu operosam, & a vulgari infusione parum discrepantem. Me tamen vade, ea per se imbecillis est; quidquid enim roboris eidem inest, illud a crebra tantummodo, & diuturna ejusdem oblatione procedit. Cæterum excellentia, quæ illi a nonnullis tribuitur, eo quia virtutem nudam Corticis in se contineat extractam a crassiore substantia, quæ proinde rejicitur (sed perperam) ut effæta, tanta revera haud est, quanta creditur: & plane versute id factum ad velandum remedium cognitu nimis facile, ut scilicet pro arcano posset venditari. Id unum expedit animadvertere, quod quotiescumque simplici infusione uti velimus, idque sinat morbi benignitas, opus est dosim saltem duplicare, & macerationem duorum, vel trium dierum præmittere, ac sapiusculè vas liquoris concutere: ut sic liquore, quantum fieri potest, imprægnatum, probabilem sortiamur effectum ab infusione duplicatæ dosis, quem a substantia dimidiæ certum consequeremur? Qui magis elaboratas expetit hujusce Remedii præparationes, illiusve Tincturas, Extracta &c. adeat *Badum, Sturmium, Rolsinchium; Lemeryum, Donzellum, Doleum, Monginotium, Talbotium* modo memoratum, seu potius *Blegnyum* pandentem arcana *Talbotii, Helvetium, Charas.* & alios, quorum plurimos etiam reperiet in uno Antidotario Mediolanensi acervatim citatos.

Similiter cum Confectionibus Cardiacis, ut de Hyacintho, Alchermes &c. solet a nonnullis simpliciore apparatu, & retenta illius substantia, misceri Cortex, supervacanea, quidem impensa, sed eventu nihilominus æquali, dummodo illius sit dosis, ususque sufficiens, cujusmodi exempla passim videre est apud Auctores, fere omnes Cortice utentes. Mixturis autem hujuscemodi,
præ

præsertim vero Opiatis amaricantibus paulo supra relatis, uti possunt ii præcipue, quibus occasio est Corticem velandi, vel quia Ægrotantes panico terrore perculsi renuant assumere, vel quia ipsi erubescant palam offerre, eo quod alias incaute nimis, aut studiis propriis ducti, illum damnaverint: odor enim, & sapor Theriaces satis notus, simulque amarities Centaurii saporem Chinæ Chinæ celabunt, ac obruent. Quod reliquum est, ut ingenue loquamur, cum quidquid illi commisceatur (etsi simpliciter bonum) eadem sit imperfectius, non est cur moles remediæ augeatur adjuncto aliquo imbecilliore, quod a sola China China efficaciam fere totam debet mutuari. Satis apposite in hanc rem agebat Doctissimus Sydenham -- *Qui aliquid Cortici adjiciunt, præter vehiculum eidem in ventriculum transmittendo necessarium, aut ex ignorantia peccant, ut mihi videtur, aut dolo malo, a quo Vir probus ex animo abhorrebit.*

Extensionem vero Remedii istius ad alias Febre expugnandas, puta Continuas, Malignas &c. a nonnullis propositam, vel usurpatam: item ejusdem injectionem per Clysteres ab *Hadriano Helvetio* descriptam, & a me quoque aliquando institutam, variosque illius usus ad alias Ægitudines, hic loci, ubi de usu tantum vulgari ejusdem in Intermittentibus agitur, examinare superfluo, cum ex professo de his omnibus suo loco sim plura dicturus.

CAPUT VIII.

Diligentior investigatio, an liceat in principio quoque earundem Vulgarium Intermittentium Chinam Chinam exhibere.

QUÆ diximus hæcenus de tuta cita, ac certa actione Peruvianæ Corticis in diuturniore Febrium Intermittentium progressu exhibitæ, & quæ de Causis ipsarum Intermittentium superficie tenus terigimus, omnem locum videntur surripere propositæ quæstioni, an scilicet illam etiam in principio earundem liceat offerre; quandoquidem omnibus temporibus: & quo citius, eo melius; morbum semper tolli debere, si possibile sit, extra dubium videtur. Sed non est plane ita. Aliud namque querendum est prius, quod magis refert, nempe an vere hujusmodi Febres ab initio liceat suppressere (quod & circa usum suorum Alexipyreterorum adnotarunt Antiqui) præscindendo, an id mediante Cortice, vel alio quovis Febrifugo tentare expediat: nam quotiescumque id facere congruum censeatur, nil profecto melius Cortice in hunc finem occurreret. Sed non est res parvi momenti decernere, an congruat tempori.

Pro hujusce modi solutione lubet aliqua ex parte convenire cum *Sydenhamio* admonente - *Curandum esse ante omnia, ne premature nimis hic Cordex ingeratur, ante scilicet quam morbus suo se Marte aliquantisper protriverit, nisi collabescens, & jam fracta Ægri vires* (virium autem collapsus in morbi principio nequit contingere, nisi ob ingravescentiam Symptomatum, quam ideo

fatiis

fatiſſus fuiſſet exprimere) *eundem temporis ſuggerendum eſſe diſtaverint*. Sed quia ratio illius innititur ſuppoſitioni, quod cauſa Intermittentium, æque ac Continuarum tota deliteſcat in ſanguine, alia idcirco nobis, hac de re diverſimode ſentientibus terenda eſt via, ut nihilominus, etſi diſcordes in ratiocinio, fere coincidamus in Praxi. Jamque in hanc rem præſtor eſt quædam *Avicenna*, aliorumque plurimorum Scriptorum diſtinctio ipſi quoque *Sydenhamio* accepta, qua uti ſolebant pro regula practica curandi Febres, inſignem aliquam cutaneam eruptionem, *v. gr.* Variolarum, vel Morbillorum ſecum ferentes, quas ſi vere pro *Depurativis* (ſi diſtis) ſeu *Perſectivis* habebant, neque ſanguinis miſſionem, neque ullam aliam opus illud iuturbare valentem, celebrabant operationem: ſed totum negotium committebant Naturæ ſanguinis depurationem ſuo tempore media ejuſdem ebullitione maturanti. Si vero *Corruptivas*; talis erat illarum nomenclatura: reputabant ejuſmodi Febres, illas totis viribus artis ſtatim aggredi, moderari, ac tandem expugnare conabantur. Hæc eadem itaque ſit nobis norma, & diſtinctio in reſolutione allati Problematis; ſi nempe Febris Intermittens *Depurativam* ſanguinis, aliorumve ſuccorum rationabiliter cenſeatur, ea uti expers periculis, & facile tolerabilis, vel non-nihil diutius, vel etiam omnino ſinenda eſt, vel vulgaribus tantum remediis, cum circumſpectione tamen, tractanda. At ſi ejuſdem ſanguinis, vel viſceris alicujus læſiva, ac veluti *Corruptivam* videatur, tunc ab ipſo exordio per Corticem ſupprimi poterit.

Pro huiſcemodi autem diſtinctionis ulteriori explicacione, & practica utriuſque caſus dignotione, huc iterum revocanda ſunt in gratiam Tyronum, quæ de Febribus adnotavimus Capite præcedenti: ex duobus ſiquidem, vel tribus Theorematis generalibus ibidem relatis tota pendet ſolutio Problematis, & varia, rationaliſque adminiſtratio remedii.

Suppono itaque ex jam dictis, Febres tam Continuas (eas ſaltem, quas putridas appellaverunt Antiqui) quam intermittentes in hoc convenire, quod illatum ſcena intra ſanguinem peragatur: idque vel perpetuo, vel ſaltem ut-plurimum, ob rei alicujus non exacte miſcibilis, aut in probum cruorem convertibilis, copia vero, aut activitate ſupra modum luxuriantis, heterogeneitatem. Suppono pariter, easdem Continuas, & intermittentes in eo ipſo in quo diximus convenire, ab invicem diſcriminari per hoc, quod illud congruum, nec probe miſcibile, quod Continuas parit, illarumque Fermentum appellari poteſt, ſit aliquid ipſum ſanguinem integraliter conſtituens cum ipſa ſpecie cruoris aſſidue, licet forte imperfectius circulum agens, & cum Chylo, lymphæ, aere &c. longo temporis tractu inſenſibiliter aggeſtum, ſed nec unquam poſt diutinos labores eidem cruori aſſimilatum, vel aſſimilabile, neque per repetitas circulationes in naturalibus viſcerum Cribris ſecretum, aut expulſum. Quare factò ſenſum determinato illius cumulo, qui non amplius a

reliqua utili sanguinis massa dilui, ferri, aut abscondi queat, eam necesse est, levi qualibet accedente occasione, insurgere luctam, & intestinam discordiam, quæ Febrilem effervescentiam, aut ebullitionem constituit. Huiusmodi autem effervescentia plurium dierum curriculo pari passu procedens, nec interrupta, sed æquali vigens duratione, unius accessio- nis adinstar (aliquam tamen etiam obscuram exacerbationem non excluden- tis) vel integram sanguinis depurationem ab intestino inquinamento, vel ejusdem integram pariter conspurationem, corruptionem, aut inflammato- riam stagnationem asciscit, unde dispar exitus aut salutis, aut mortis.

Intermittentium vero Fermentum, ut reor, est aliquid, quod sanguini confusum potius, quam mixtum, eundem cruorem nequaquam vere consti- tuit, neque adhuc in eo specie liquoris assimilabilis delitescit, sed illi accedit omnino ab extrinseco, velut aliquid ab eodem plane diversum, quod perio- dice aliunde suggeritur, tanquam e Fodina peculiari, a sanguine dissita, ut eandem ebullitionis (periodicæ tamen, non assiduæ ut supra) scenam intra ipsum cruorem exerceat. Sed & hic idem succi extranei ingressus in sangui- nem, seu illius intra istum confusio dupliciter potest contingere, nempe, vel quatenus intra breve temporis intervallum (quantum videlicet intercedit in- ter unum & alterum paroxysmum) succus huiusmodi paulatim congeratur, & intra idem intermissionis tempus sensim ad turgentiam, mox & effervescen- tiam pertingat, vel quatenus affatim, & unico appulsu (successive tamen ad breve aliquod temporis spatium continuato) cruorem invadat, illumque sta- tim perturbet, ac in febrilem effervescentiam cieat. Circa hoc haud diffi- ceat, quod licet primo modo facilius reddatur propositæ quæstionis solutio, & explicatio actionis Corticis non tam in correctionem succi vitiosi affluen- tis, quam in subsidium, & adjumentum cruoris recipientis; secundus tamen modus, ut jam diximus, magis aridet, tanquam phænomenis Intermitten- tium omnibus, præcipue vero quæ in invasione contingunt, explanandis, magis consentaneus.

Crediderim itaque haud improbabiliter, in exordio paroxysmi Februm Intermitentium succum febriferum Lactæas statim Venas, sive omnes, sive secundi tantum ordinis, undelibet illa iisdem accesserit, pervadere, eo qui- dem pacto, quo Chylus per easdem delabitur: in quo itinere mirum non est, si peregrinus humor ille easdem excitet turbas angoris stomachi, vomit- us, & alvi fluxus, quas etiam excitare solet Chylus ipse ex re aliqua prava, ne dicam venenata, aut confectus, aut saltem infectus, ut proinde analogia quadam venenosus quoque aliquando dici possit succus ille Chyli venenosi vices quodammodo gerens, ut alibi dicemus. Quo forsitan nomine excusan- dus foret aliascitatus *Mortonus*, si Venenum suum Febrile hoc pacto intelli- geret, sed revera se aliter explicare videtur. Ad ipsum vero cruorem jam
jam

jam pertingens in axillari latex antedictus, a scaturigine sua fervidiorē longe dimotus non modo ratione naturæ suæ, tunc cum sanguine non sociabilis, sed forsitan ratione suæ actualis frigiditatis (respective scilicet ad naturalem fervorem sanguinis ob partium heterogeneitatem assidue fermentescentis) facile est intelligere, quo pacto postquam rigorem, & horrorem excitavit in regione Lumbari, in Dorsō, & Scapulis, utpote locis, per quæ excutunt lacteæ insigniores, & Canalis ipse Thoracicus tali tunc succo scatens, facile inquam est intelligere, quo pacto idem Febrilis latex sanguinem ipsum, cui pleno gurgire infunditur, quodammodo frigefaciat, saltem usquequo moram trahit citra Cor, intra Axillarem & Cavam, suumque illi motum tam fermentativum, quam circularem inturbet, ac ad tempus retardet. Indicium sunt pulsus arteriarum depressus, ac ferme abolitus, extremorum perfrigeratio, labia pallida, facies universa insigniter immutata, & hujusmodi. Sed & conjecturam hanc auget vulgata liquorum artificialium in Vasa sanguifera Viventium Brutorum per Syringam injectio, ex qua eadem suboriri symptomata, cuique obvium est experiri. Tamdiu autem durat hæc Scena, quamdiu durat extranei succi intra cruorem ingressus: quo absoluto, ac subinde acquisita ab eodem Succo intra utrumque successive Cordis sinum intimiori quadam cum sanguine commixtione, majorique calore, ac ad effervesendum dispositione, factaque idcirco primam tumultuaria utriusque succi confusione, mox lucta, sensim quod intrusum est, ab ipso præpollente sanguine quodam quasi attritu comminuitur. Demum suscitata per mechanicam necessitatem cuique sensato sat notam, succi utriusque ebullitione, ordinata subsequitur partium miscibilium societas, & immiscibilium secretio; unde paroxysmus media heterogenei facile separabilis (quippe confusi potius, quam mixti) exclusione, vel subtractione qualicumque, omnimode solvitur.

In hoc opere vicissitudinario per repetitos novi Succī febrilis accessus exercito, illud Lampadi nostræ vitali, sanguine, velut oleoso pabulo, sustentatæ (si methaphorice saltem, nō physice sic loqui liceat) illud, inquam videtur accidere, quod veræ lucernæ accideret, si per intervalla, & regulato stillicidio supra ellychnium ea parte, quæ oleum inter & flammam mediat, aquæ guttula una, vel altera concideret. Aqua etenim recenter affluens, oleoque intra ellychnium præexistenti confusa, statim ac ad flammam, quæ debet alii (ita cum vulgo potius, quam cum Philosophis loquor, ut expediat me explicem) pertingit, flammulam eandem subinde languescere cogit, ac prope emori. Sed paulo post resumptis viribus ipsa flamma oleosis particulis adjuncta certamen init, & excitato crepitu tandem durat lucta, quandiu præpollentes olei particule, illisque inharētes igneæ, aqueas pessundant, subigunt, ac explodunt.

Hæc collectanea potius hinc inde excerpta, quam mea, seu ex aliorum opinionibus resultantia, & per transennam tantum oculis eruditorum oblata, serio meditantibus, non longe forte distare a probabilitate reperientur. Quidquid tamen sit, ea probare mei nunc instituti non est; Sat erit, si assensum aliquem ab ingenuis assequar in re abscondita, cujus principium verax nos latet. Id solum fidenter audeam proferre, nempe, per istam succi febrilis coacervationum extra sanguinem, & dein subitanæ (successivæ tamen, ut supra) eidem affusionem, dummodo ea non aliunde repugnet, longe melius explicari, ut modo innuebam, Intermittentium phænomena, quam per lentam, & paulatim factam congestionem intra ipsum sanguinem, sive hæc dicatur absoluta plane ante febres, plenoque acervo in singulas postmodum Accessiones dividendo, sive tempore ipsarum Februm, partitis tantum portionibus, quolibet intervallo repetitis, aut reproductis, non quidem ab extrinseco, sed ab ipso sanguine, velut ex radice, prodeuntibus; Quod pariter mihi dari, si licet, citra probationem peto. Probari autem maxime posset ex ipsa Peruvianæ Corticis actione, quæ impedit præcise febriles Intermittentium accessus, antequam fiant, & solas Paroxysmorum sese mutuo excipientium periodicas renovationes, in Febris Subintrantibus; seu per subingressum Continuis, nequaquam vero suffocat ipsam, qua Cortex offertur (si sit inchoata, vel imminens) earundem Intermittentium accessionem, neque tollit Febres essentialiter Continuas, sicut neque illam accidentalem, quæ Continuis per subingressum quandoque superest, sublata periodo continuitatem. Hæc enim, quæ uni jam sanguini inhaeret, non tollitur per Corticem, ut per eum tollitur statim periodus, sed sponte absimitur insensibiliter, inquantum nulla amplius ab extrinseco accedit copia auxiliaria novi Fermenti febrilis, quæ superpetias ferat, utpote per Corticem impedita.

Ex hoc patet, Chinam Chinæ assumptam forsitan relinquere sanguinem in eo statu, in quo eundem reperit, ut dicebamus Capite antecedenti, illique tantum occasionem præbere, ut a materia heterogenea propriis viribus se ipsum expediat, mediante præconcepta effervescencia. Quod quidem opus, ut ab eodem sanguine citra impedimentum peragi possit, ipsa China China occurrit Fermento febrili adventuto, & ne vel influat, vel saltem nonnisi correctum, valide oblitit; atque ita non in Febrem (quæ non corrigitur facta, sed præcavetur ne fiat) neque in sanguinem directe agit, sed in solam causam Febris aliunde illuc tendentem. Et hæc observatio non est parvi momenti in praxi; siquidem ducit nos in cognitionem, quod symptomata Februm, quantumvis gravia, dummodo ab iisdem Febris producta, atque pendentia, nullo indigent post sublatas Febres directo remedio; sed sufficit, ut per Corticem pugnemus adhuc adversus causam Febrilem, ut eadem certius avertantur Febres, a quibus produci solent, atque foveri talia symptomata,

contra

contra quæ cæteroqui, quoties pendeant ab alio vitio sanguinis non periodice febrili, vel facta sint idiopathica, nil valet Cortex.

Ista, & aliæ non ablimiles observationes practicæ me trahunt in sententiam, quod huiusmodi remedium parum agat in sanguinem, repurgando illum a febrili miasmate præconcepto, aut eundem firmando contra miasma sensim accessurum intermissionis tempore; sed potius agat immediate in ipsum Fermentum febrile, priusquam sanguini immisceatur: sive postea illius influxum dicatur avertere, aut quomodolibet impedire, sive illud (influxu non impedito, ut probabilius videtur) corrigere, ac emendare. Quod dictum intelligo, etiam si fermentum non modo in primis viis stabuletur, vel ad eas quomodolibet pertingat, verum etiam si degat in glandulis remotis, & in ipso corporis habitu, quo dybio procul China China, ejusve tinctura, a fluidis nostris extracta potest pertingere, tanquam ad Mineram, prætergrediendo sanguinem, atque intra illum transitorie vagando, alius tendens, si altior sit Minera fermenti: prætergrediendo, inquam, ipsum sanguinem habentem in se (si quidem in se tunc habeat) miasmata febrilia disgregata, & dispersa tantum, atque confusa, agendo vero contactu immediato in nudum fermentum, ubicumque illud lateat. Intra istas conjecturas lubens subsisto, nec ulterius transcendere suppetit animus, easque expono uti tantum probabiles: neque tamen ullam ipsarum adopto.

Sed si res ita se habet, dicet quispiam, allata nuper distinctio Februm Intermittentium in *Depuratorias* & *Corruptivas* (in cujus distinctionis gratiam cuncta hæc fuere præmissa) corrui omnino; siquidem nunquam ut depurativa cruoris considerari poterit ulla Febris Intermittens, quæ suum focum non habet in Sanguine: neque is proinde dici poterit unquam peccare, nisi quatenus periodice conspurcatur a succo febrili, a quo cæteroqui per se ipsum immunis est: adeoque Febris Intermittens semper erit Corruptiva, nunquam vero Depurativa sanguinis, nisi ex suppositione, quod eadem ipsum antecederet infecerit. Quapropter una corruet ipsa Praxis ex adducta distinctione resultans: quo ad usum Peruviani Corticis, qui proinde nulla potius interposita mora, ut sentiunt Auctores quamplurimi, statim ab initio præscribendus erit, prohibendo scilicet, quam primum fieri potest, ne sanguis inficiatur. Vanum est enim velle illum, qui per se purus est, deputari per febrem; quod idem est ac expectare, quod impurus fiat, ut postmodum depuretur.

Si hoc ductus ratiocinio controversam exhibitionem Corticis in principio Intermittentium benigniorum indiscriminatim suaderem, non aliud profecto agerem, nisi quod ante me Gravissimi Scriptores egere, & quod Practici Celeberrimi adhuc agunt, & agi debere non sine solida ratione contendunt: potest enim revera bene fieri utrumque, etsi forsitan non æque bene. Quia tamen ego in hac materia forte sum delicatior, & cautior, ac sibi quispiam

persuadeat, ideo non tam facile, ut vulgo creditur, in hanc sententiam delabor. Dico itaque, sanguinem vere in Intermittentibus per se non peccare, nec, quantum est ex hoc Capite, depuratione indigere, cum se habeat mere passive, ad recipiendam conspurcationem ab extrinseco. Adhuc tamen, si non indiget depurari sanguis, indiget depurari Corpus universum a vitioso succo sanguinem inficiente, vel indiget idem succus depurari ab iis, quæ præternaturaliter ipsum alterant, inficiunt, & vitiosum, seu stagnantem reddunt. Cum autem experientia constet, raro per naturales, & ferre nunquam per artificiales evacuationes ante ipsam Corticis oblationem in principio institutas, Corpus a tali succo, seu Fermento febrili radicitus expurgari: insuper, cum talis succi congrua alteratio, correctio, vel purificatio per Chinam Chinæ quomodolibet obtentâ (detur semper locus veritati, maxime vero cum agitur de hominum vita) relinquat nos incertos de modo genuino, quo ejusmodi attemperationem consequemur, spectata quoque incertitudine opinionum circa ipsas Intermittentium Causas, quæ opiniones omnes, & singulæ, non plus quam par sit faciendæ sunt in praxi, cum securitate semper ubicumque liceat instituenda: propterea non sine aliqua præmeditatione, aut limitatione decernendus est in principio hujusmodi Februm usus Corticis, ne forsân supra explicatam depurationem aliquo modo impediat, aut remoretur, eamve saltem nimis inæbucilliter præster. Adde, quod cum Febrifugum istud, etsi optimum inter cætera, totam tamen radicem, vel scaturiginem haud semper perfecte tollat, aut attingat (quod crebriores Recidivæ oblationi præmaturæ Corticis, ubi causâ Februm valida sit, pertinaciter succedentes nonnumquam videntur testari) nec alius proinde supererat modus succum illum certo absumendi, vel corrigendi, quam sinere, ut partitis vicibus, atque portionibus transferatur in sanguinem, ut ibidem ope Febrilis effervescentiæ, partim assimiliter cruori (si sit quid capax) partim vero, vel etiam in totum (siquidem sit quid omnino dissymbolum) foras eliminetur: idcirco etiam pro supprimendis universaliter hisce Febris in earundem principio per præcoccem Corticis oblationem, haud ita facile, aut indiscriminatim calculum meum appono.

Sed & alia circa hoc ipsum adhuc occurrunt animadversione digna, priusquam propositum quæsitum integre resolvatur. Nam ex una parte, non modo ex cursu Februm aliquandiu sibi relicto, nec statim præpedito, id commodum sequitur, quod hac via per repetitas succi febrilis alportationes in sanguinem, & per repetitas pariter utriusque laticis ebullitiones idem succus secundum partem saltem vitiatam per vices sensim absumatur, unde spontanea plerumque Intermittentium solutio; sed hac eadem occasione potest insuper contingere, quod idem sanguis aliis ingentis impuritatibus scatens, licet nondum lædentibus, media effervescencia febrili iisdem quoque paulatim repurgetur, atque hoc etiam nomine Febrem sinere tantisper expediat, nec statim

supprimere. Ex alia vero parte potest æque contingere, quod ideam sanguis, per se forsitan non bene dispositus, ab influente insuper vitioso succo ultro inficiatur, ac labem majorem contrahat, impotens eo magis hostem advenientem integre superare. Sive potest contingere, quod, etsi sit probe dispositus, ab energia tamen, copia, vel pravitate succi affluentis adeo obruatur, ut nequeat ab eodem se penitus expedire, sed aliquid subinde non subactum remaneat, quod vel accessiones protrahere, vel Febrem continuam inducere sit poris. Sive denique contingere potest, quod, licet benignioris naturæ, facilliorisque subactionis sit succus febrilis, sanguis item sat validæ constitutionis ad ipsum subigendum; adhuc tamen, si diutius protrahatur Febrium duratio, tandem idem cruor per crebras, & diutinas deflagrationes paulatim escervetur, ac vappidus fiat: unde, vel eodem in Visceribus minus volatilifato gignantur obstructions, vel in minera ipsa febrili facilius reddatur novi succi morbosi generatio, ejusdemque (facta scilicet circulari noxa) pro nova semper periodi repetitione proventus. Atque ita pro diversa habitudine tum cruoris, tum extranei fermenti, Febris Intermittens modo Depurativa dici poterit, modo Corruptiva. Quod maxime verum reperit ut in praxi; quandoquidem non raro Intermittentes diuturnæ, velut ignis Naturæ purgator (ut aiebat *Hoffmannus*) a pluribus aliis morbis sanant, & ad longum tempus ab iisdem præcavent; ut ideo quandoque sit obtabilis hujusmodi accasio, quæ cuiuspiam quasi lixivii loco sordes omnes universaliter abluat, quas nulla forsitan medica prophylaxis valeret abluere. Nonnumquam vero ex opposito eadem Intermittentes, puta Quartanæ, vel etiam Tertianæ longiores sanguinum adeo, & viscera infarciunt, ac ledunt, ut ex earum vel diuturnitate, vel pravitate, pravius item habitus, cachexia, aut hydrops haud infrequenter suboriatur.

Quamobrem, ut totum tandem negotium ad praxim contraham, ea Febris Intermittens Depuratoria censenda erit, ordine habito tam ad universum Corpus, quam ad ipsum cruorem, saltem data occasione, ac eo, quo explicuimus modo, quæ tantumdem succi febrilis qualibet accessione maturat, & expellit, quantum fuit introductum in sanguinem, nullis pravis resistentibus ejusdem reliquiis; immo aliis, si quæ inibi præextiterint, cum eodem depulsis. Itaque in tali Febre genuina sit necesse est, & plane inculpabilis intermissio, vividus Naturæ vigor, & facilis symptomatum tolerantia: eademque symptomata, etiamsi alicujus sint intensioris, non tamen modum excedant, habito respectu morbi, temporis particularis ejusdem (alia siquidem debet esse intenti symptomatum in principio, alia in augmento, & statu) subiecti ægrantis, regionis, & tempestatis. Item sint vel signa, vel saltem rudimenta coctionis, excretiones moderatæ, & congruæ, morbo itidem respondentes, alique Præcicis sufficienter nota. Et in tali casu, licet Chinæ Chinæ usum non improbem, immo forte proficuum fore minime inficiet, at tamen tutior mihi

mihî videtur via usu illius aliquantisper supersedere, tum ob rationes superius allatas, tum etiam quia, si quando ex suppressione Februm inchoatarum contingat, aliquam Fermenti febrilis reliquiam in suo foco non integre extinguî, sitque inde possibilis (quod incertum est adhuc) alicujus alterius morbi generatio, in quem commutentur Febres præmature suppressæ (quemadmodum ex intempestiva suppressione Scabiei nonnunquam depurativæ, Ulceris antiqui, Fistulæ, Fonticuli &c. gravior quandoque pullulat morbus) satius fuisset, illas prius tulisse paulisper, in nullum tutiorem morbum commutabiles, vel eas vulgari tantum, cauta tamen, & prudenti methodo tractasse, vel denique ipsi Naturæ industriosæ morborum medicatrici prorsus curandas reliquisse. Industriosam morborum medicatricem cum *Hippocrate* Naturam voco; sed propterea nollem (& hoc semel monuisse sufficiat) *Natura* nomine intelligi quandam veluti Restricticem imaginariam, quæ corpus architectonice gubernet, sed mechanicam ipsam nostri corporis dispositionem a summo Opifice conditam, cum Solidorum, & Fluidorum vicissitudinario ad invicem motu reciprocantium proportionem tali, ut ea mediante (anima vero immortalis eminenter agente) motiones omnes, coctiones, secretiones, & excretiones &c. organis Hydraulico pneumaticis, aliisque ad regulas præsertim staticas, absolvantur.

Corruptiva vero dicenda erit ea Intermitte, quæ opposito modo se habebit, ac supra descripsimus: videlicet, quæ succum febrilem haud integra subigit, aut expellit, sed potius eidem alias adjungit a se ipso commotas impuritates, cujusque ideo symptomata graviora sunt, quam pat sit pro ratione morbi, cæteroque facilitate, & utilitate solubilis. Quod quidem ex duplici capite potest procedere, nempe vel ex pravitate quadam causæ febrilis, vel ex ipsarum Februm nimia diuturnitate. In primo casu vitium rursus se potest tenere, vel principaliter ex parte Succû febrilis, sive copias, sive qualitate, sive inæquali, & irregulari (etiam intra eandem accessionem) influxu peccantis, vel minus principaliter ex parte ipsius sanguinis antea etiam male dispositi, vel ex parte utriusque. Quomodocumque autem hæc fiant, quæ pluribus sane modis fieri posse videntur, certum est saltem, hinc emergere identidem suspectam paroxysmorum extensionem, quæ ad continuitatem gradum facit, pariterque accessionem inæqualitatem, immodicam intensionem, irregularemque in ipsa accessionis declinatione, nedum in principio, recrudescentiam: item sæpenumero emergere symptomata gravia, ut stagnationes fluidorum intra viscera, deliria, comatosos affectus, & hujusmodi, quæ adhuc magis metuenda sunt, si cum signis cruditatis appareant. In secundo vero casu vitium fere omne se tenere videtur ex parte ipsarum Februm, quæ licet benignæ sint, in symptomatis moderatæ, & a miti causâ (contumaci tamen) pendentes, tantam nihilominus sortiuntur longitudinem durationis, ut sanguis ex toties repetita effervescencia, & ut ita dicam, læta defatigatus, exhaustus,

ac spiritibus depauperatus, tum piger in circulo, tum torpidus in fermentatione, tum refractarius in secretionibus, tum viscidus alicubi, tum alicubi senescentior, & fibrarum inops evadat; indeque mille trahat morborum semina, nisi aliquæ saltem eidem impetrentur induciæ, ut tantisper resurgat, fortius dein, si opus sit, pugnaturus. Et in utroque casu, quolibet corruptivæ Intermittentis tempore (ipso non excluso, ubi hæc possint coire, morbi principio) expedit Corticem exhibere, & Febrem suppressere modis omnibus, & formulis luculenter jam recensitis.

Quia vero & in hoc aliquis potest utiliter haberi delectus, e re fore putarim, si præ sola Febrium diuturnitate præscribenda sit China Chinæ (& hoc sit ultra Quæsitum de oblatione in principio) eam epicraticæ, ac immixta dosi propinare, ut scilicet vel in hoc imitemur Naturam, lento quodam gradu in eodem opere pro viribus absolvendo procedentem. Si vero præ gravitate symptomatum sit usurpanda, id fiat magis viriliter, ea scilicet proportionem, quæ ipsi exigentiæ respondeat, quemadmodum sumus dicturi tum alibi, tum maxime *Capite 5. Libri 4.*, ubi Quæstionem eandem de ancipiti oblatione Corticis in principio quarundam *Intermittentium Perniciosarum* potiore jure instituemus. Prout enim citius, vel tardius opus est Febres suppressere, plus etiam, vel minus Corticis est offerendum, idque crebrius repetendum, vel rarius: quandoquidem in nostra omnino potestate est Febrem sistere eo præcise, quò volumus tempore, si in Cortice exhibendo sumus versati, dummodo congruens detur, breve licet, temporis spatium, ut fusius pariter alibi dicturi sumus. Fateor equidem, quod cum character Febris Corruptivæ supra descriptus raro benignis Intermittentibus accadat, vel possit accidere in illarum principiis, quoniam neque diuturnitas combinari potest, ut patet, cum illarum principio, neque pariter cum eo ferocia symptomatum, ut quæ in Intermittentibus non Perniciosis nonnisi post plures periodos potest apparere, tollentes jam rationem principii ab iisdem Intermittentibus, si Quartanam excipias, cujus principium videlicet late satis extensum hujusmodi characteris est capax: fateor, inquam, quod penes me vix locum habere solet in earundem *Intermittentium benignarum principio* Chinæ Chinæ usus. Immo ultro lubens edico (licet tanta, tantisque rationibus de virtute, ac præstantia ejusdem hucusque prædicaverim) me fere nunquam in illis etsi diuturnioribus consuevisse Corticem exhibere, nisi vel supervenientia gravia symptomata, vel Aegrorum tædium affectorum preces me cogant. Mihi namque solemne est, saltem per totum Ver, & per primam Æstatem (quibus tempestatibus benigniores ut plurimum sunt, & *depurativæ*, etiam cum diuturniores sunt Febres) quasi perpetuo ferri ab exhibitione ejusdem Corticis, quem in usus longe digniores ampla manu profuturus reservo.

Neque etiam diffiteor; esse quandoque, rarissime licet, quasdam pervicaces Intermittentes, quibus curandis præsertim ab initio sit impar Cortex, quibusque alia idcirco medela conveniat. In iis etenim, etsi Fermentum febrile per Corticem copiose, vel diutius assumptum absorbeatur, remanere tamen potest in Visceribus ferax, & fixa radix assidue reproductiva novi fermenti consimilis, vel materiæ illius saltem remotæ, quæ potius Tori prospiciendum esse suadeat per alia remedia, quam ipsi Fermento per sola febrifuga. Memini siquidem, me observasse nonnumquam Febres hujusmodi Intermittentes benignas, adeo refractarias, ut ea facilitate, qua pluries redibant ante usum Corticis, eadem quoque recurrerent, etiam dum actu ille ad prophylaxim assumebatur, etsi ope illius fuerint antea pluries depulsæ. Hujusce naturæ fuit Tertiana modo simplex, modo duplex, quæ Nobilem Virum, Patritiumque Lucensem, Præfectum Aulae Sereniss. Principum Mutinæ, *Dominum Marchionem Nicolaum Luchesium* corripuit. Hic an. 1709. dum Cortigii decumberet, cujus Urbis Gubernatoris munere tuncungebatur, circa morbi initia (nec tamen prima) morem, ut inquit, Patriæ suæ secutus, Corticem sumpsit suo Marte, vix conscio Medico. Sed postmodum tota Æstate, Autumnoque anni illius, mox Hyeme, ac Vere anni subsequæ forsan duodecies recidit, duos identidem, vel tres, quatuor, vel quinque Tertianæ pariter nunc simplicis, nunc duplicis paroxysmos patiens: ad nihilum valente, pro impedienda, Recidiva; repetita Soli mutatione, vel diuturno usu Corticis, modo meo, modo aliorum Medicorum consilio, modo proprio Marte, modo Amicorum suavis, & quidem diversis formulis, ac Methodis etiam Transalpinis, assumpti; qui tamen Cortex pro iisdem Febribus qualibet vice ablegandis consuetum munus egregie præstabat. Sed & sponte quoque pluries abiit Febris, abiitque pariter aliis sine Cortice curata remediis; redibat tamen æque sponte soluta, ac aliis remediis depulsæ. Et sicuti Cortex ad præsertionem assumptus eam minime arcebat, ita nec ceteræ prophylaxes sedulo institutæ illam remorabantur tantillum, sive sermo sit de Purgantibus epicraticis, sive de obstruentibus, atque omnifariam alterantibus Remediis, sive etiam de iis, quæ loco Febrifugorum habentur.

Licet autem hæc monstra raro contingant, neque rarius contingere soleant ubi Febres absque Cortice curatæ sunt, nihilominus me quodammodo retrahunt, efficiuntque quo minus Febres istas, ubi nulla suadeat necessitas, vel notabilis earum diuturnitas, per hujusmodi remedium curare aggrediar. Unde subit mirari, quomodo Obrectatorum Corticis adeo me tangat magistralis Scutica, ut non semel contigerit, quosdam Ægrotantes ab iisdem aliquando deceptos, ne dicam seductos, priusquam se mihi committerent, voluisse mecum pacisci, ne Corticem (quasi in hoc sim nimis) illis unquam præscriberem, mori potius sine illo, quam ope illius sanari, ut aiebant, contenti.

centi. Quod sane eo magis ridiculum mihi visum est, quo certior sum, inter Medicos Cortice utentes neminem in Curatione *Benignarum* Intermittentium, quas sæpe pro *Depurativis* habeo, me parciolem esse, magisve sobrium circa usum illius.

CAPUT IX.

An Chinæ Chinæ oblationem precedere debeat Purgatio, aut Vena sectio.

REMANET adhuc alia solvenda quæstio, quæ Scriptorum vota divisit, an scilicet quocumque Febris Intermittentis tempore offeratur Cortex, debeat prius Corpus purgari.

Si hac quoque vice vellemus, ut maximo jure possemus, subscribere *Sydenhamio*, in promptu esset resolutio Problematis, dicendo nempe cum ipso, quod — Neque Catharsi, multo minus *Vena* sectione subducenda est materia febrilis pars aliqua, quo liberius Cortex suo fungatur munere: Cum enim (inquit ipse) ab utraque labefactetur quadantenus æconomia Corporis, eo promptius, certiusque recrudescunt Paroxyismi, evanescente semel pulveris vi; quod & paulo inferius confirmat subdens — Quod si Medicamenta gramputia subinde adhibeas (adhiberi scilicet solent eo pretexto, ut obstrukciones expediantur, atque humores in primis viis stabulantes exturbentur) vel si quod præcipuum est, in constitutione epidemica *Vena* sectio celebretur, fiet, ut morbus in longissimum tempus procurat, atque interim, ut *Ægri* mille symptomatis, iisque periculosis exponantur — Hæc *Sydenham*.

Sed ut illius, aliorumque seposita auctoritate, dicam pauci quod sentio, & mitius agam, quam credat, respondeo, facile esse ex alibi dictis colligere, me quidem a purgantibus in hoc quoque casu parum, vel nihil commodi unquam sperare, immo potius profiteri, si non absolute debere cum *Sydenhamio*, posse saltem præscribi in Intermittentibus Chinam Chinæ non modo impune, sed cum ratione, & cum felici succussu, ut sum non semel expertus, cum idoneum tempus adfuerit, nulla purgatione præmissa; nihilominus ex alia parte ad evitandam calumniam, & ad aliquam Corporis expiationem, dummodo cautam, quin & ad meliorem forsitan dispositionem pro suscipienda Febrifugi actione, posse prius alvum leniori, & venam secari; immo utrumque præsidium de more congruere nequaquam diffitebor, quippe hoc ipsum mihi quoque ferme solemne est.

Haud equidem tanti facio cautelam istam, quin sæpèpius vel alterum, vel utrumque ex dictis præsidiis æque bene omitti posse sum certus, maxime cum neutrum, & præsertim purgatio, de qua principaliter procedit quæstio, nec ratione Febris, nec ratione causæ indicetur; immo & ratione Febris, si sit plurimum tensa, & ratione causæ, si sit facile agibilis, potius prohibeatur, eoque fortasse magis, quoniam curatio; ut supponimus, est Cor-

tice peragenda: siquidem, ut adnotat *Restaurandus* -- *Revera huic medicamento nihil magis repugnat, quam cathartica: quamobrem* (subdit) *id remedium in usum duxi majori emolumento impurgatis meis Aëgris, præmissa solum phlebotomia, injectis clysteribus, exhibitisque jusculis refrigerantibus* -- Sed purgationem circumspiciam, & levem, quæ sæpius etiam uno, vel altero Clystere injecto (& quidem tutius) potest suppleri, non rejicio, quin & admitto; sed solum admitto, inquantum ea exigatur ab aliis peculiaribus corporis ægrotantis dispositionibus, neque ab ipsa Febre prohibeatur; non vero inquantum directè indicetur a Febre, vel a causa immediata ejusdem Febris. Huc forsan respiciens *Hippocrates de Affectionibus* in curatione Tertianæ, & Quartanæ Febris incipientium, non legem imponit de instituenda universaliter ante usum Specificorum sui temporis purgatione, sed conditionaliter loquitur in utroque casu, suadetque pharmacum dari tantummodo -- *siquidem Aeger impurgatus sinuerit* -- *siquidem videbitur tibi non purgatus esse* - signum evidens, purgationem in prædictis Febribus & absolute, & ante usum Specificorum omitti posse, eamque, ubi opportuna censeatur, solummodo instituendam esse occasione aliarum præexistentium corporis dispositionum; quæ Februm hujusmodi curationem per Antifebrilia absolvendam (ubi vere illæ adfuerint) possent remorari.

Quia tamen non pari semper passu, sive in quibusvis Corporibus, sive in quibusvis anni temporibus incedendum est, priusquam de eadem purgatione, vel sanguinis missione instituenda specialius judicium feratur iterum cum *Sydenhamio* distinguere oportet (quod non parvi est in praxi momenti) inter Febres Intermittentes, Vernas, Æstivas, & Autumnales; de Hybernis enim non loquor, quippe quod tali tempestate incipiat fere nullæ, vixque nullæ soleant occurrere, nisi earum aliqua, ut Quartana, Æstate, vel Autumno orta, in Hyemem protrahatur. Alius ergo est status sanguinis, & fluidorum Vere, alius Æstate, & alius Autumno, quemadmodum diversus est status liquoris cujuspiam, qui fermentatur, qui fervet, & qui deferbit. Vere siquidem succi omnes corporis nostri, non secus ac succi Vegetabilium, spiritu turgent per Hyemen compresso, & vivifico Anni juvencentis, Solisve calore perfusi, quaquaversum alacriter expanduntur, suntque ideo facile in fermentationes depurativas, & utiles secretiones proni. Æstate vero idem succi nimio fervore acti faciles fusiones patiuntur, dissipantur, ac sensibili, & insensibili transpiratione evaporant. Autumno denique ex prægressa Æstatis deflagratione spirituum inopes, & enerves redditæ, vappescunt ut Vina, aut acorem contrahunt, unde in lentiores, stagnationes, concretiones, atque, his quodammodo oppositas, dissolutiones, ac corruptiones (aucto scilicet ad excessum ipsius concretionis gradu) haud difficulter aguntur.

His stantibus, si pro Febris Intermittentis curatione Verio tempore China China uti contingat (raro tamen tunc ob Februm brevitate, facilemque earum solutionem hujusmodi occasio solet contingere) suavis sum, ut tali tempestate, quæ Hippocrati quoque pro instituenda, ubi conveniat, purgatione, & Venæ sectione, videtur accommoda, levis aliqua præmittantur corporis expiatio, & concurrente vel modica plenitudine, ætate congrua &c. etiam sanguinis missio. Neque vere obstat usui circumspècto solventium ante oblationem China China ea, quæ inter hanc, & illa intercedit dissymboleitas supra allata ex *Restaurando*, & propterea ut fatear, non æque cavendum ab iisdem Solventibus ante, ac post exhibitum Corticem: quandoquidem in primo casu non impeditur, ut usus satis me docuit, futura illius actio, sicuti in secundo deletur prægressa. Sint tamen ex usu ad majorem cautelam Solventia tantum mitiora, v. gr. Cassia sola ad *unciam* circiter, vel cum *drachma una*, aut altera Cremoris Tartari admixta, sive Cremor ipse Tartari ad *unciam* pariter, sive Syrupus aureus ad *uncias tres*, vel *quatuor*, cui superbibatur serum lactis, vel aqua Nucariana ad *libras tres*, vel *quatuor*, sive aliud simile diluens, & sine ulla quantum fieri potest irritatione alvum leniens medicamentum.

Si autem China China utendum sit Æstivo tempore, tunc in purgandis Corporibus, & sanguine mittendo cautius est incedendum; siquidem cum alvus tunc temporis soleat ut plurimum esse lubrica, bile scilicet magis fluxili, & validius illam vellicante, sat erit pro eadem alvo abluenda potius, quam sollicitanda, Serum Lactis simpliciter ad libras aliquot absque ullo, vel saltem cum levissimo vehiculo (puta paucis Cremore Tartari) propinare, vel Oleum amygdalarum dulcium sine igne recentius expressum, & tantillo juris dilutum, ad *unc. iv.* circiter, maxime si notabilis succorum acrimonia Ventriculi, & Intestinorum tunicas vellicet, cum inani, & sicca, vel etiam humida vomitione. Phlebotomia pariter, vel parca sit, vel etiam omittatur, diebus præsertim canicularibus, nisi fervor quidam sanguinis, ejusve quasi turgentia, Ætas vegeta, plenus habitus, & vasorum distensio id plane suadeant; experientia etenim clare comperimus, sæpe tali tempestate, eadem ipsa phlebotomiæ, aut purgationis die, febrem ex simplici duplicem fieri, quod tamen etiam haud raro sponte contingere, etsi nil tale Medicus præscripserit, nequam inficiabor.

Denique, si Autumno pro curatione Intermittentium, præscribendus sit Peruvianus Cortex (minori, generaliter loquendo, adhibita religione in purgando, quam in sanguine mittendo, præsertim si Febris curanda Quartana fuerit, quarum Februm feracior est illa tempestas) ipsum Cremorem Tartari ad *unc. j.* vel Electuarium lenitivum, vel Cassiam, eadem dosi (admixto etiani, si lubeat, tantillo Rhabarbari) vel quid antedictis analogum, pro

alvo lenienda, ex usu esse posse censuerim, superepoto juris potius tenuioris, vel hordeacei, si aeris temperies ad frigidiorē inclinet, quam Seri, largiore haustu. Sanguinis vero missionem parca semper manu, & nonnisi validis suadentibus indicationibus (quæ in Intermittentibus tunc maxime vix possunt adesse, nisi ingravescant symptomata) esse instituendam, ex jam defectiâ ipsius sanguinis diathesi videtur satis constare.

Exinde patet, quod quo minor est Fbrium, atque Symptomatum intensio, eo liberalior esse potest Solventium moderatorum usus; & contra parci-
 cior, quo major est, & Febrium, & Symptomatum vigor. Hinc in febribus Lentis, & Chronicis, vel ad Chronicas saltem tendentibus (Intermittentibus tamen) tutior censenda est levis purgatio, etiam epicratice instituta, ante oblationem Corticis, quam in aliis nonnihil fortioribus, in quibus, ut dictum est, pro ratione majoris, aut minoris intensiōis ipsarum, nec non Symptomatum earundem, plus vel minus indulgendum est purgationi ab aliis casuum singularium circumstantiis indicatæ, dummodo Febris ipsa intensâ nimis non omnino prohibeat; quo casu prorsus est abstinendum ab omni Solvente, & tota Intestinatorum expiatio Clysteribus absolvenda.

Neque inconsulte conditionem istam rursus appotui in usu Solventium, nempe illa posse adhiberi, si ab aliis circumstantiis exigantur, nec prohibeantur a Febre. Præter enim id, quod pluries tetigimus, & præter noxam, quam suapte natura certo scimus semper inferre purgantia etiam mitiora, nisi summa cum cautione usurpetur (non hic loquor de morbis acutis, in quibus Cane pejus, & Angue vitanda esse, clamat Auctoritas, Ratio, & Experientia) præter, inquam, hæc, & alia innumera, quæ hujus loci non sunt, possum testari fortuito quidem experimento, sed non fortuita animadversione, me Æstate, & Autumno Anni specialiter 1707. peculiari solertia in id totum fuisse, ut observarem quid præstarent in Intermittentibus, quarum ferax fuit annus ille, evacuationes tum spontaneæ, tum artificiales. Id quod sine ullo Ægrotantium discrimine licuit experiri, cum magna pars eorum ab aliis primitus Medicis curaretur, ut Cortici avertis ita purgationi facile indulgentibus: pars alia, etsi mihi uni commissa, illum potare renuerit: & alia denique me parum proclivem ad eum præscribendum invenerit. Istis autem Ægrotantibus vel sine Cortice, vel eo solum tardius assumpto curatis, cum plurimæ, etiam sponte sua, obtigerint dejectiones, hæc arrepta occasione potui melius memetipsum examinare, num ex vi alicujus præjudicatæ opinionis, plus quam par esset, a Solventium usu distraheret. Ut rem paucis perstringam, & Caput claudam, aliquem tantummodo casum subnectam obiter.

I. Domina Barbara Catanea, Serenissimæ Ducissæ Mutinæ gloriose recordationis Cubicularia primaria, duplici Terciana laborabat circa initia sua
 satis

satis fori. Hanc cum Doctis. Amicus, atque Collega, Serenissimique pariter Ducis Medicus, *D. Davinius*, & Ego insimul curaremus, eamque a principio ad finem morbi assumptioni Chinæ Chinæ, ut pluries (modeste quidem) edixit, repugnantem agnosceremus, ab illius propterea oblatione toto morbi decursu abstinuimus. Rigit illa, sudavit, & alsit, ac præterea (quod unice notari velim) contumaci, copiosaque diarrhæa spontanea ad plures hebdomadas vexata fuit. Febris tamen, vix moderato primorum accessuum impetu, usque perseverabat. Suppressa est diarrhæa; at Febris nihilominus pari passu processit. Rediit denuo eadem diarrhæa ad tempus non breve; Febris vero interim adhuc eadem. Iterum diarrhæa suppressa est omnino, & Febris minime immutata: nil proficientibus videlicet repetitis Venæ sectionibus, nec iusculis alterantibus, nec Febrifugis amaris vulgaribus, nec alias quibuscumpue remediis, quorum enumeratio nimia hic esset. Tandem cum Febris videretur declinationi propinquior, remissa scilicet vi, sed perseverante jugiter contumacia, præscriptum est a Collega (neque enim semper conveniebamur) Apozema solvens ad plures dies, Agra, ut reor, instante, meque mox non dissentiente, quippe qui Doctissimo Collegæ potius, quam mihi fidens, posse credidi ad istius quoque experimenti incudem soliditatem meæ opinionis examinari. Sed cum exinde potius augeri Febrem, quam imminui agnosceremus, dimisso Apozemate, curationem Naturæ commisimus, & Tempori. Revera a solo tempore emerfit medela morbi. Febris namque prima die Septembris orta, omnibus evacuationibus irritis, ultra Brumale Solstitium perseveravit, tandem sponte, ac post feriacionem omnimodam a remediis paulatim evanuit.

II. *Monialis quadam Carmelit Excalceata*, habitus gracilioris, valetudinaria, & Tertianis æstivis obnoxia eodem pariter anno ex simplici Tertiana decubuit. Quadam intermissionis die Serum Vaccinum depuratum ad libras aliquot bibendum præscripti; ex quo tot biliosæ defectiones cum tolerantia subsessuræ sunt, ut idem remedium altera intermissionis die propinare non dubitaverim. Defectiones adhuc plures, & faciles; idemque contigit aliis vicibus, repetito Sero. Febris de Tertiana simplici facta est duplex; sed accessiones mitiores ambæ, ac veluti ex divisione unius fortioris resultantes. Alternis idcirco diebus (de aliis remediis nullam mentionem facio, cum non sit opus, idem Serum offerro, & semper cum pari successu defectionum copiosarum, summe biliosarum, spumosarum, & facile excretarum, Febres tamen semper æquales. Substiti ab usu Seri ad aliquod tempus; sed Febres non substitere. Cum vero alvus non flueret, Serum rursus, Agra poscente, alternis diebus potari permitti. Sumpsit forsitan vigesies toto morbi decursu. Mirum quot, & quanta dejecerit sine fructu. Stupidus fere, eo quod nunquam Serum simplex, ut assolet in progressu, sed semper defectionibus acerrimis (non tamen plane

plane humoralibus) infectum redderet, usum illius nihilominus interdixi. Post aliquot dies Febris adeo immutata est, ut prope evanescere visa sit: recruduit tamen paulo post. Iterum ad aliquot dies Serum exhibitum pari exitu. Tandem perseverante pertinaciter Febre, dimissis evacuationibus, Peruviano Cortice particulatim assumpto, eademque in recidiva, quæ post mensem contigit, repetito, curata est.

III. Unus ex tenerioribus Ephæbis Serenifis. Ducis nostri *D. Marchio Joachimus Salviati* Florent. simplici Tertianâ Intermittente correptus, materiam porraceam plane humores, oleo adinstar, adeo copiose per vomitum excernebat (respondente paulo post non absimiliter alvo) ut vix credibile videatur, habita ætatis ratione; vomitus siquidem solus quatuor librarum pondus facile superabat. Perseveravit sic per plures accessiones Febri semper intensa, sed plane intermittens, & copioso semper sudore soluta. Tractu temporis immixtae sunt excretiones, sed durantibus Febribus per artem sunt evocatae. Exhibitum scilicet est aliquoties Oleum Amygd. Serum Vaccinum modo simplex, modo Syr. ros. aur. associatum, unde faciles, & copiosæ dejectiones, sed irritæ. Post mensem Febris dedit inducias; at paulo post revixit ferox, ut prius iisdemque copiosis comitata vomitibus. Iterum purgatus est Æger, præscriptaque sunt, præter Juscula alterantia (non omiſsa suo tempore Venæ sectione) salia etiam Vegetabilium Febrifugorum, quoniam Æger ob saporem Corticis ingratum erat ei omnimode adversus, quidquid ex Patria sua identidem audiret adversus repugnantiam hanc puerilem. Procebat nihilominus Febris, institutaque insuper per repetitam Rhabarbari infusionem epicraticæ purgationi nequaquam cedebat. Uno verbo, septies saltem recidit, semperque graviter, Febre modo simplicis, modo duplicis Tertianæ typum servante; & sæpè sæpius cum videretur imminui tam quoad intensiorem, quam quoad extensionem, statim nulla occasione recrudescere ferocior, & primis perpetuo conjuncta vomitibus. Post duos tandem menses cœpit Æger tædio victus, nec ullis sublevatus evacuationibus, Corticem assumere per modum alterantis cum levamine notabili, sed non prout expectaveram. Aucta est idcirco nonnihil dosis Corticis; sed eod. m. pariter tempore aucta est Febris, ut consueverat statim ac cœperat imminui. Suspicatus sum de effeta substantiâ Remedii, de cujus infirma qualitate aliquod antecedens indicium habueram. Eo itaque rejecto, substitutus est melior Cortex, exhibitusque dosi modica tunc, cum Febres incrementum suum validius capiebant. Statim uno ictu suppressæ sunt, & cum illis symptomaticæ excretiones: continuatoque leviter, ac repetito per aliquot dies remedio perfecte sanatus est Æger, unum tantum post mensem Febrem passus, quæ intra horas quadraginta sudore sponte soluta nullo ulteriore indiguit Corticis auxilio, aliove remediorum apparatu.

IV. *D. Viennam Melinam*, canoram Scultennæ nostri Sirenem, ultra bimestre spatium Tertiana duplici affectam nulla purgatio (prout illi spondebar, quoties præscriberet, Medicus senior, & osor Corticis) unquam sanavit. Hanc sine alia evacuatione illico sanavit oblatus Cortex, & recidivam leviorē repetitus sustulit.

V. *Tres filios D. Comites Sorra* Tertiana duplici intermittente per æstatem correptos, Syrupo de Cichorio cum Rhabarbaro quotidie utentes, & quotidie pariter copiose alvum exonerantes, exacta semper victus ratione servata, tumidos tamen, & inflatos per tres menses, & ultra assidue decumbentes vidi, donec Hyemale Solstitium opem aliquam, Vernale vero Æquinoctium (nonnisi tamen post plures, ac plures recidivas) integram valetudinem attulerit.

VI. Idem omnino *tribus aliis* contigit *filiis D.* quondam *Joseph Galliani de Coccapanis*, Mutinensis Patritii, quorum neque Febribus, neque inflationi ventris quicquam profuit diurna, levisque purgatio, sicut nec torminosa, quæ uni eorum contigit diarrhæa spontanea. Hos omnes procul dubio, transacta aliquot tantum dierum epicratica purgatione, citius, & certius sanasset Cortex. At minime solus ipse Curæ incumbēbam (illos enim majore assiduitate invisebat de more *D. Candrinus*) neque in Febribus exitus cæteroqui salutaris, neque in subjectis puerilibus facile illas ferentibus, magna erat in me ipso ad eum proponendum proclivitas.

Plurimos casus haud absimiles Ægrotantium ab aliis præsertim Mediis purgationi liberalius indulgentibus curatorum, ad quos invifendos accersitus fui, quosque nullæ purgationes, sed solus tandem Cortex liberavit, non asferam, ne longior sim. Paucos inter tot, qui possent adduci, retulisse sufficiat, ut quam parum conferant purgationes, etiam benignius institutæ, in Intermittebantibus (iis saltē, quibus altiores radices sunt) palam fiat: ut ideo parum intersit, etiamsi illæ non semper religiose præmittantur oblacioni Corticis, præcipue si non ob morbi diuturnitatem, sed ob supervenientiam symptomatum (quæ duo in praxi sunt valde distinguenda) offeratur remedium. Sed jam illius administrandi fors varia tam in principio, quam in progressu vulgarium Intermitteantium, ad leges scilicet, & normam cautionum tum in hoc, tum maxime in præcedenti Capite expolitarum ex sequentibus Historiis clarius apparebit.

CAPUT X.

Doctrina præcedens de Cortice modo propinando, & modo non in principiis Intermitteantium, variis confirmatur Curarum Historiis.

ETSI ad Febrium *Corruptivarium* categoriam revocaverimus eas etiam Intermitteutes, quæ sola diuturnitate nostri Corporis œconomiam notabiliter Therap. Spec.

liter pervertunt, earum tamen curationes per Chinam Chinæ feliciter absolutas non lubet referre; cum huiusmodi casuum tanta suppetat copia, ut quilibet Medicus in usu huiusce remedii vel mediocriter versatus centenas facile Historias istius generis possit congerere. Ea propter nonnullas tantummodo in medium proferam, in quibus aliquid occurrat ad rem nostram notatu dignum, quod nimirum respiciat vel oblationem Corticis in Intermitentium benigniorum *principiis* vario cum successu administratam, vel eandem usurpatam tantum in illarum *progressu* ob superventiam graviorum symptomatum; eorum tamen, quæ remotum solummodo periculum a longe minantur, non quæ proximum, & præceps afferunt; quandoquidem de hisce postremis specialior suo loco habenda est consideratio. Ut ergo ab iis exordiar Casibus, in quibus præcox contigit exhibitio Corticis, nullo prævio examine, an Febris curanda *Depurativa* fuerit, an *Corruptiva*, progrediendo postmodum ad eos, in quibus Corticis oblatio fuit maturior (Febribus scilicet jam ad *Corruptivas* vergentibus) in promptum sunt qui sequuntur,

I. *D. Flaminia*. Uxor Clarissimi quondam Viri, *D. Nicolai postea Comitissæ de Sanctis*, a Secretis, & Status Consilarii Sereniss. Ducis nostri, dum Lauretum pergeret, in medio circiter itinere sub die ipsa Æquinoctii Autumnalis anni 1704. correpta est simplici Quartana Intermitte, adeo quidem levi, ut cum vespertinis tantum horis recurreret Ægra somnum placidum traheret per noctem, & mane vegetior surgeret, ac ante morbum: idque sibi perpetuo accidisse quamdiu vixit Quartana, pluries asseruit. Post paucos dies ab invasione Febris in Patriam redux, in medio pariter itinere, mihi tunc illa discesserat proficiscenti occurrens narrat quæ sibi contigerant. Suasor sum, ut bene se regat in itinere, remedia postea, si opus fuerit, ministraturus in Patria cum illuc appulerim. His auditis, iter prosequitur: cumque alia de causa Bononiæ per duos, vel tres dies moram trahere cogeretur, jussu vigilantissimi Conjugis eximios aliquot inclyti illius Archilycei Professores consuluit, qui habito forsan gracilioris constitutionis, ætatisque paululum inclinantis respectu, vi quorum imparem diuturno morbo ferendo fortassis Ægram sunt suspicati, Extractum quoddam Chinæ Chinæ (ut mihi relatum fuit) satis blandum, partitis, & parvis dosibus assumendum statim præscribere. Annuit iis libenter amantissimus Conjug, qui mirandas quondam noverat, me præscribente, in lethali ægritudine Filii sui unici Corticis vires; illiusque proinde Extracti sufficientem quantitatem Ægra secum detulit Mutinam, ubi cæptum Bononiæ usum prosecuta est cum notabili paroxysmorum imminutione. Mihi interim in Patriam restituto narrantur quæ acta sunt, Ægra tamen submurmurante, se quodammodo gravius habere, & quandam veluti majorem lassitudinem percipere post imminutas accessiones, ac antea. Culpatur tamen iter: ast ego subdo, quod libenter illi adstidissim, cum Professores Bononienses con-

suluit,

soluit, ut nonnullas animadversiones meas circa *Ægræ* statum ex notione rerum jamdudum prægressarum petitas, iisdem minime consciis potuissem exponere, executurus postea quidquid illis placuisset, re clarius intellecta. Dixissem nempe, illam ex gravibus prægressis animi pathematis (occasione præsertim gravissimarum ægitudinum Conjugis, & Filii) etsi nunquam complete ægrotantem, valetudinariam tamen perpetuo fuisse, ac in Cachexiam, vel pectoris hydropem, quandoque proclivem, suadente id diuturna modica licet pedum, ac tibiarum in umescentia, scabiei cujusdam retrocessione &c., quibus pravis dispositionibus adhuc latentibus in una lance positus, & levibus Quartanæ ademptis accessibus in altera, censuissem Viros illos doctissimos, rem totam Naturæ concedituros fuisse, ut ego dubio procul institissem, reservato usu Corticis in casu tantummodo gravioris recrudescentiæ. Ad hæc instabat amantissimus Conjug, progressum remedii suspendi, si mihi de rebus prægressis optime conscio illius usus non arrideret. Huic tamen respondi, me quidem dubitare, an feliciorum partem elegerint Magni illi Viri; sed non proinde mihi constare de opposito, neque conjecturas meas esse tanti ponderis, ut eorum placita infirmare valerent: meque solum optasse, posse illas tunc iisdem exponere, esto forte super istis idem quoque potuerit cum ratione decerni, quod decretum jam fuerat, Tandem omnem hæsitationem reseculi concludens hæc omnia fortasse locum habere potuisse integra, non cum jam remedium magna ex parte Febres sustulerat: neque ideo suspiciones meas, forsitan vanas, effectum jam prope completum debere, aut opportune posse impedire. Et revera, paucis vix elapsis diebus, Febris in totum evanuit. Paulo post lassitudo cœpit ad articulos determinari, & sensim in arthritidem universalem, ac dolorificam, cui nunquam *Ægra* obnoxia fuerat, commutari. Quid multis? Duravit ad longum tempus arthritica affectio non siue aliqua pulsus perturbatione. Invocabatur tamquam Numen aliquod denuo Quartana Febris, ut accederet, quemadmodum colebatur antiquitus, ut procul abesset. Accessit, & nonnihil levaminis attulit; non tamen affectionem sustulit: immo *Ægra* & Febre, & arthriticis cruciatibus longa vicissitudine alternatim torquebatur. Post plures tamen, & plures menses, repetitis sudoribus, in accessionum declinatione, medio etiam diaphoreticorum usu, promotis, tandem convaluit; restitante solum diuturna in partibus affectis imbecillitate, de qua etiamnum, humidioribus præsertim tempestatibus, quandoque conqueritur.

Ex hujusmodi casu posset forte illustrari Theoria constituentium causas Intermittentium in Nervoso systemate: Sed, si illum ad leges in antecedentibus sancitas fas sit revocare, dicendum erit, ob inhibitum influxum fermenti Quartanarii (quodcumque sit illud) in sanguinem, vel saltem eodem, priusquam influat correcto, atque retuso, cessasse quidem febrilem effervescentiam, per quam deputabatur sanguis, non modo a supradicto affluente fermento,

sed & data occasione, ab aliis quoque impuritatibus non febrilibus intra illum præexistentibus; veruntamen remansisse supersitem in eodem cruore, velut in Mari, sedata licet procella adhuc turbato, motum quemdam, vel dispositionem irrequietam ad facile fermentescendum, illi impressam a prægressa effervescencia, seu ab humore, qui effervescencia huiusmodi suscitavit. Hinc particulæ sanguinis suoapte jam ingenio non bene dispositæ fluctuantes adhuc, atque tumultuantes, neque sibi placide coherentes amplius, ut coherebant in statu sano, loco febrilis ebullitionis clandestinam, & occultam potius iniere fermentationem, ac inde imperfectam secretionem, vi cuius impuritates ejusdem Cruoris antecederet aggestæ decubere ad articulos, nec non etiam ad universalem corporis habitum, quasi Rheumatismi adinstar. Et hoc casu locum habere videtur, quod non semel se observasse refert *Sydenham*. (subdens tamen hoc esse unicum incommodum, quod a Cortice allatum noverit unquam) nempe, quod qui pluries Chinam Chinam assumpserint, Rheumatismo fiant ad breve tempus nonnunquam obnoxii: quo tamen mihi, ut verum fatear, alias nunquam videre contigit, hoc, & sequenti casu excepto, ubi quoque usus Chinæ Chinæ diutius aut exuberans non fuit, sed fortasse potius immaturus.

Itaque a posteriori videtur constare, quod satius fuisset, vel Febrem, quæ *depurativa* erat; sinere, quousque talis mansisset, nec Corticem exhibere, vel saltem priusquam exhiberetur, sanguinem ab inquinamentis suis munda, sive remediis diaphoreticis occasione defervescencia febrilis facile in actum reducibilibus, sive diureticis, aliisque similibus, præmissa etiam blandiori ventris expiatione, quin & parca forsitan (quam *Ægra* facillime, non obstantibus iis quæ diximus, ferre consueverat) sanguinis detractione: ut sic purus, & fluxilis, quantum fieri potuisset, redditus idem Cruor, inhibita postmodum Febris commodo tutius, atque tranquillius perfui valuisset.

II. Haud longe absimiliter contigit *D. Pegault* Obstetrici olim Aulicæ, habitu corporis valde obeso prædita, atque a toto tempore suæ mansionis in Italia (quippe, quæ Parisiensis erat) variis ægritudinibus obnoxia fluxui scilicet immodico sanguinis ab utero, efflorescentia cuidam cutaneæ acerrimæ per singulas Æstates, aliisque diversis incommodis, quæ robustam licet, sæpius perturbare consueverunt. Hæc anno 1700. dum appropinquaret, immo unmineret partus Serenissimæ Ducissæ Mutinæ, correpta est Tertiana simplici Intermittente satis valida, & non modicæ diuturnitatis signa præbente ob copiosos vomitus, & alvi dejectiones, profusosque in ipso Febris augmento sine levamine sudores. Quapropter, cum ei admodum curæ esset excipere partum Dominae tum suæ, tum meæ, rogavit me, ut Febrim quam cito vellem suppressere saltem, si penitus extinguere datum non esset. Tertio itaque vix elapso paroxysmo, præmissaque diebus antecedentibus phlebotomia, &

Ciyte-

Clysterum administratione, Corticem propinavi, cujus usu opportune continuato, impetrata sunt induciæ Febri, quantum exigebat opus illud, quod propterea ad ultimum usque terminum feliciter perduxit. Post mensem circiter recidit, & curata est methodice, purgata scilicet, aliisque consuetis omnibus adjuncta remediis. Sed neque plane profecit hæc methodus: siquidem alias recidit, nec semel; quamobrem nova Corticis oblatione, quam efficaciter imploravit, iterum est sanata. Sed (quod adnotavit Sydenham, ut supra diximus, & quod forsan Transalpinae magis, quam Cisalpinae genti est familiare) non multo post vagos in regione præsertim lumbari passa est dolores, a Rheumatismo non longe absimiles: ac demum, iisdem flexuræ genuum pertinaciter infixis, non sine incommodo descensum scalarum, & stationem ipsam ad aliquod tempus valuit exercere, nec nisi serius in pristinum restitui. Illud insuper de illa notandum, quod quotiescumque sumebat Corticem (sumpsit autem pluries, ac pluries per modum alterantis) toties illi alvus copiose fluebat, ferme ac si solvens aliquod ea sumpsisset, quod & aliquando se observasse Mortonus asserit; & Sydenhamius - ob peculiarem, ut inquit, *quorundam corporum temperiem, atque idiosyncrasiam*, -- iique proinde Auctores in tali casu Laudanum miscent cum Cortice; neque tamen per hoc admodum feliciter ea curabatur, ut retuli: iisque diebus, quibus feriebatur ab assumptione Corticis, (ut pluries mihi placuit experiri) illis eisdem alvus in statum naturalem redibat. Quod sane in ulla alia persona mihi nequaquam contigit observare; cum in Italis Aëgris aliquam potius alvistipticitatem, quam lubricitatem, utpote -- *operationem tam sue naturæ* (eodem Sydenhamio iudice) *quam morbo plane contrariam* -- consuescat inducere.

Atque hi duo casus respiciunt oblationem Corticis haud satis felicem in Intermittentium principio, ubi sanguis depurari indigeat non modo a fermento febrili, verum & ab aliis inquinamentis in eo præexistentibus: nunc duos alios subdam longe minus felices, & notatu dignos: quos, mihi nuper tantum, sexdecim videlicet annis a prima hujusce Tractatus editione mihi contigit observare, commostrantes eandem oblationem ne semper quidem tutam in ipso febrium intermittentium, plane tamen depurativarum progressu.

III. Estate Anni 1728. dum Ruri agerem, Nobilis quidam Adolescens a Villa mea mille passus distans corripiebatur levissima intermittente Tertiana, primum simplici, mox duplici, sed quæ intra paucas horas copioso sudore integre solvebatur, remanente per totum tempus intermedium omnimoda actionum akacitate. Perseverante jugiter hujusmodi statu, nil prorsus faciendum duxi, sed totum negotium Naturæ relinquendum ad excoquenda per ignem febrilem tam blandum quæcumque fluidorum vitia, quæ ob prægressos errores, præsertim in potu, insoflatione, & nimio corporis exercitio commisos, potuissent in ægrotante latere. Jamque vigesimus tertius præterierat ac-

cessus, cum ab importunis precibus Adolescentis alias a me rejectis tandem commotus, illi morem gerendum censui, Peruvianum scilicet Corticem dosi saltem paulatina eidem præscribens, præcipue cum ille clam domum meam ob id ipsum pedibus venisset, mihiq̃ asseverasset, sed falso, nullo amplius, aut ferme nullo sudore paroxysmos levissimos, nec ultra tres, vel quatuor horas protractus, solvi consuevisse. Præscripsi ergo *tres drachmas* Corticis in sex partes divisas, & intra sex pariter dies omni mane sumendas. Assumpsit ille, & circa tertiam, vel quartam diem febris evanuit. Cumque vero duas alias portiones superstites duobus diebus subsequētibz ad præcautionem potasset, prima post absolutum medicamen die, ex improvise correptus est paroxysmo, quem Oppidanus Chirurgus epilepticum reputavit, cui tamen morbo Adolescens ille numquam antea fuerat obnoxius. Nunciata mihi per eundem Chirurghum eventus serie, statim venam secari iussi; quæ tamen operatio, nonnisi post horas quinque, vel sex fuit celebrata; ab ea vero motus convulsivi, seu jactationes Corporis cœpere quidem, ut fuit relatum, illico imminui, sed eos excepit profundus sopor, vi cujus Ager ferme examinis videbatur: qua de re novam iterum venæ sectionem præcepi, & perseverante jugiter sopore, ac oppressione mentis, vesicantia quoque brachiis, & cruoribus assigenda proposui. Hæc tamen omnia cum incaassum acta intellexerim, mane sequenti Agrum mihi invisendum omnino credidi; quem cum deprehendissem obmutescentem, ac veluti obdormientem, sed nonnullos nihilominus motus, quos per evulsionem capillorum ipse excitaveram, facile edentem, eosque tunc observassem sopiti potius, atque subdeliri, quam Epileptici hominis proprios, securitatem omnimodam Matri sum pollicitus, ut revera contigit, etsi nonnisi post horas 38. per novæ, ac unicæ febriculæ supervenientiam ab ejusmodi paroxysmo integre liber evaserit. Evasit tamen, neque amplius usque adhuc quidquam simile, vel ullum aliud incommodum passus est, optimam quippe, ac firmam valetudinem Deo dante assecutus. Una remanserat adversus Corticem Parentum querela, quam tamen ego statim sustuli, asseverans febrifugum ex se insons fuisse, ac strenue suo munere functum; me potius haud satis cautum in concessione mea, & subdolo Adolescentis relatu nimis credulum ingenue confessus.

IV. Inclinate Autumno ejusdem Anni Urbis restitutus in consilium vocabat pro Aulico Equite nostro florentis ætatis, qui dum Viennæ Austriacæ hyberno tempore moram traheret, levi Tertianæ duplici intermittente, & copioso sudore solvi consueta, fuit ibidem correptus. Eam tamen ad decimam sextam usque diem protractam cum diutius ferre ob impatientiam detrectaret, Medicus, etsi quodammodo invitatus, fervidis petitionibus illius tandem indulgens, Chinam Chinam frequenti haustu, per breviora videlicet intervalla potandam præbuit; quo factum est, ut sequenti die febris nullatenus appa-

apparuerit, sed ejus loco successerit perturbatio quædam Ventris infimi, tremor Viscerum, evaporatio ad caput, & dein manuum, ac digitorum convulsiva contractio; itaut affectio isthæc ab Epileptica parum abludere visa esset, nisi mentis, & sensuum omnium usus integer aliud suavisset. Injuncto statim Clystere, sedata sunt omnia; noctu tamen his, aut ter, etsi levior rediit insultus, qui postmodum irregulariter se se exere non desit. Progressu temporis supervenere iterum febres, quæ per sexaginta dies, & ultra, modo Tertianæ, modo Quartanæ typum referebant, modo nonnisi erraticarum more invadebant; iisque etiam vigentibus recurrebat identidem insultus ipse, quamvis debiliior. Febribus tandem per amara depulsis, remansit nihilominus larva quædam transitoria ejusdem insultus, quæ a primariis Urbis illius Medicis pro mera hypochondriaca affectione fuit habita consensu unanimi. Cum tamen ea post epotas etiam quasdam Thermales aquas recurrere, quamvis imbecillius, nequaquam cessasset, reditus ac nativum aerem pro medela fuit Ægrotanti præscriptus. In Italiam itaque reduci meo suasu secta est vena prope hyemale solstitium, non neglectis familiaribus quibusdam remediis, quæ Medicus illius ordinarius præscripserat, quibus extenuata quidem remansit hujusmodi affectio, non tamen plane sublata; illius namque eradicationem ad Vernal Equinoctium differre fuit opus, martialibus tandem remediis absolvendam.

Hi duo itaque Casus satis clare videntur ostendere, non quod Cortex in se, vel ex se sit umquam noxijs, quemadmodum quispiam male feriatjs posset opponere. Cortex enim hisce Casibus febrim intercepti non aliud præstitit, nisi quod debebat, & quod solet etiam tunc cura pereuntis hominis vitam ab imminente vindicat morte; sed solum videntur ostendere, quod Medicus debeat summa cautela procedere in suppressendis quocumque vero specifico febrifugo (si quid aliud sit præter Corticem) Febribus depuratorijs, non modo in earum principio, verum etiam in earundem progressu, quando nulla id exigunt symptomata, sed potius oppositum suadet facilis Ægrotantis tolerantia: potest enim nonnumquam contingere, raro licet, quod non modo faburra in sanguine præexistens, & latens; sed & ipsum fermentum febrile a Febrifugo absorptum non integre subigatur a Natura, itaut possit vel insensibiliter dissipari, vel per urinæ vias, uti frequentius mos est, vel per alias æquivalentes excerni; sed feratur per Metastasis infrequentem quidem, sed tamen possibilem, ut in duobus hisce casibus, ad caput, vel alio, ibique non contemnenda producat phenomena, quamvis millies in similibus Casibus id non acciderit. Quamobrem Medicos monitos velim, ne februm omnino depurativarum, & plane salutarium, etsi nonnihil provectarum, ullo vero febrifugo suppressionem etiam paulatinam tam fidenter, ut sæpe assolet, tentent, nisi earum diuturnitas sensibilia quæpiam gignat incommoda, quorum ratione

Febres

Febres hujusmodi ob solam diurnitatem suam videantur jam Naturam non-nihil corruptivam adipisci: quod non prius quam ultra quadragesimam diem solet de more contingere. Interim tamen sicut nimiam fidenciam in animo-fioribus per exempla isthac temperandam credidi, ita ne nimiam trepidationem pavidioribus incutiam, ad feliciora exempla oblationis Chinæ Chinæ in ipso Intermittentium principio progredior.

V. *Matrem meam*, tunc prope octogenariam, adhuc tamen robustam pro ratione ætatis, & sanguine satis vegeto etiamnum refertam, querulam licet, mense Novembris anni 1706. Quartana Febris adorta est. Tribus elapsis accessionibus mediocri intensiois, cum non satis fiderem virium non-nihil prostratarum robori, in tam provecta ætate facile resolvable, & cum nihil incongruum intra illius sanguinem præexistens agnoscerem, quod occasione febrilis incendii indigeret absumi; sed contra metuerem potius ejusdem cruoris conspurcationem a Fermento febrili (quod tractu temporis non semper perfecte subigi solet) vel saltem enervationem ipsius sanguinis a modici etiam temporis lucta, seu effervescencia, ad ejusdem fermenti subactionem requisita; idcirco ab ipso initio sufflamen aliquod paroxysmi imponendum duxi, ne nimium excurrerent. Quapropter statim Corticem ad *scrup. j.* quotidie mane propinavi, per modum scilicet levioris alterantis, ratus me forte intra decem, vel duodecim dies febriles accessus ad summam extenuationem, vel ad totalem abolitionem paulatim deducturum. Sed mea me fefellit opinio; siquidem tertia die assumpti remedii, qua die quarta accessio expectabatur, vix ea sensibilis fuit: quare continuato ad duos alios tantum dies, eadem quoque dosi, eodem medicamine Febris penitus abiit contra expectationem meam. Substiti proinde ab usu Corticis expectans post aliquot dies reditum Febris, quam nonnihil sinere decreveram; sed ea non amplius reversa est. Immo, cum post aliquod tempus occasione cujusdam errati in victu, vomitum nocturnum passus esset Ægra, cui se adjunxit incalescentia febrilis, hæc nihilominus parit velocitate sponte abiit, ac advenerat. Neque ab eo tempore usque ad ejus obitum ullum insultum febrilem experta est Genitrix mea, quæ Deo favente deinceps vixit incolumis.

VI. *D. Margaritam de Marchesii* 76. annos natam, & alioqui sanam, Hyeme Anni 1708. Febris Quartana corripuit. Tribus elapsis paroxysmis, Filius Chirurgus domum meam perit, consilium capturus, an Corticem Matri debeat offerre, nec ne. Absente me ab Urbe, Juniorem Medicum, quem tunc instituebam in Praxi, allocutus est, votum illius saltem excerpturus. Cautus Adolescens se præbet ancipitem; subdit tamen sibi notum esse, quod Matrem meam in principio Quartanæ eo remedio feliciter ipse curaverim. Hac notitia contentus Chirurgus, nec quicquam ultra quærens, statim prima die vacua, post tertium paroxysmum exhibet Matri suæ *drach. j.* Corticis: altera

altera die pariter vacua, alteram similiter Corticis *drachmam*, & die quarti futuri paroxysmi *drach. ij.* quibus epotis, idem quartus paroxysmus minime apparuit, nec ullus alius deinceps: immo nec recidiva, nec ullum amplius (quod unice notandum occurrit) ex suppressa cito Quartano successit incommodum, sed integra plane, constans, & inculcata valetudo.

VII. *Filiolus* bimus, unicuique *D. Petri Joannis de Padronis*, cæteroqui vividus, ac probe valens, Febre Quartana duplici ex improvise corripitur, quæ illum intra paucos dies plurimum extenuat, angit, atque debilitat. Huic præmissis aliquoties intermissionis tempore nonnullis cochlearibus *Syr. de Cichorio* cum *Rhabarbaro*, qui alvum vix tantillum subduxit, exhibitum est statim Extractum *Peruviani* Corticis, paucis *Syr. ex Corticibus Citri* edulcatum, paucaque similiter aqua ex ejusdem Floribus aromatizatum: quo per aliquot dies exhibitio, sublata penitus est Febris, cui successit nullo interturbata incommodo perfecta sanitas.

Ex tribus hisce postremis exemplis cum pateat ex adverso adhibitum esse feliciter in ipso Intermittentium principio *Peruvianum* Corticem, videtur inferri posse, quod ubi nil purgandum in sanguine præexistit, sed solum peccat in ipso fermentum febrile adveniens ab extrâ, capax tamen tractu temporis, si paulatim resistet, febriæ naturæ anticipitis in corruptivam convertere, non ab re sit eodem nonnumquam in ipso pariter principio, caute tamen ac prudenter uti. Modo transitum faciamus ad alias recensendas historias itidem felices citæ oblationis *Chinæ Chinæ* in febribus corruptivam naturam nondum quidem adeptis, sed tamen ad eam acquirendam non longe dispositis.

VIII. *Amita mea Monialis* 78. annum agens, insultum apoplecticum ante tres circiter annos passa, atque ex eo hebes jam, immemor, ac ferme stupida reddita, anno demum 1708. capitur Tertianæ duplici suapte natura Intermittente, cum paroxysmis tamen sese invicem excipientibus. Vix elapsis primis diebus, quibus præsidia medica consueta, & possibilia usurpata fuerant, eo devenit stupiditatis, ut nec cibum capere: nec urinam reddere, neque aliud quidpiam sciens, aut volens, exercere potis esset, durante accessione, præsertim potiore, vel saltem nonnisi circa extremam declinationem ejusdem, cui postea fere immediate subsequeretur altera cum rigore paulo minore. In hoc statu dixi Monialibus assidentibus (quoniam *Ægrotans* eo passu ad obitum tendebat intra paucos dies, non tam ratione Febris, quam ratione adjunctorum) non aliunde quicquam spei superesse nisi forsitan ex tentamine *Chinæ Chinæ*, si eam aliqua hora minoris stupiditatis deglutire valeret: cuius tamen remedii administrationem, utpote in tali statu difficilem, & probabiliter inanem, earum arbitrio relinquebam, ut solum si luberet, tentarent: Faciles se præbuere Moniales: & quoniam intra *Claustra Pharmacopolium* usuale habent, statim attulere remedium, quod summa charitate, & industria

administratum fuit, & quasi vi illata, ab *Ægra* deglutitum ad *semidrachmam*. Vespere repetitum est eadem dosi, & facilius haustum, quoniam declinabat jam fortior accessio. Mane sequenti oblatum est ad *drachmam unam* (semper enim facilius potabat) & vesperi ad *semidrachmam* cum debito intervallo, & congrua ab alimento distantia. Altera die, propinato ad *semidrachmam* pariter mane, & sero eodem remedio, vix tantillum Febbris apparuit, quæ brevi postmodum, continuato paulisper medicaminis usu, disparuit omnino. Hoc autem mihi nequaquam mirum. Illud potius miratus sum, & etiamnum miror, quod soluta Febre, statim *Ægrotans* adeo vegeta, prompta, & memor evaserit, ut vix talis fuerit ante insultum apoplecticum, nedum ante Febrem. An vero phenomenon istud plane mirandum Cortici adscribendum sit, an acerbo & continuo tumentium hæmorrhoidum dolori (quod symptomata sublata pariter Febri statim supervenit) anceps hæreo. Eventum tamen non ab similem ab usu Corticis refert de suo Avunculo *Morton, Historia 26. De Proteiformi Febr. Intermitt. genio*. Perseveravit ad aliquot hebdomadas, paucas tamen, *Ægra* in hoc statu, solo hæmorrhoidum dolore vexata, & adjuncta alvi stipticitate, Clysterum usum ægre admittente. Tandem sive propter hoc, sive ob intermissum præmature nimis, nec diu continuatum, aut repetitum Corticis (metu scilicet, ne ab illius actione emerferit in hoc casu hæmorrhoidum tumor, ac dolor) Febris rediit, & cum ea mentis, ac sensuum torpor consuetus, quin etiam major. Aberam forte tunc ab Urbe, neque *Ægram* invisit, nisi post tertiam diem, quo tempore vix percipiebat, quæ circa eam fierent, aut dicerentur, meque ipsum vix dignoscebat. Quinta die cum esset nonnihil vegeta, sibi, ut ajebat, brevi morituræ insitit ministrari Sacramenta Ecclesiæ, quibus integre munita, redeunte statim accessione, quæ vehementer invaluit, fere lathargica facta est, & deglutiendi impotens; ac propterea de China China propinanda ne cogitandi quidem fuit locus; quamobrem nullo perturbata remediorum incommodo, septima circiter die animam Deo reddidit. Ex hoc casu, si non aliud in rem nostram, saltem efficaciam remedii in subiecto constitutionis jam descriptæ, veterum affectionum temporaneam correctionem, & vitæ ipsius, laboriosa licet, protractionem ab administrato, necessitate cogente, circa initia remedio, subit animadvertere.

IX. *Aliam Monialem* ex ordine Carmelitarum Excalceatarum, annos 76, natam, habitui corporis a multis jam annis cachectico & squallore faciei cadavericum prope æmulante refertam: suffusione oculi utriusque fere obcæcatam, antiquoque insuper; & continuo asthma laborantem, ita ut unum, vel alterum gressum movere non posset, quin anhelitu gravissimo ipsam loquelam præpediente corripereetur, Autumno an. 1707. invasit Tertia duplex Intermittens, nec admodum fortis. Roganti, ut præmissis leniente levissimo, phlebotomiam jamdiu intermissam, antiquitus vero pro minuenda spirandi diffi-

difficultate, sibi (etsi ex tunc etiam cachectica) familiarem æquæ ac proficua permitterem, anni limitata ad tres, vel quatuor uncias sanguinis detractio: ex qua facillime tolerata nullum sive commodum, sive incommodum subsequi dignoscere potui. Processit Febris de more nonnihil intensior in augmento morbi. Cumque in quinto Paroxysmo, quintaque pariter die non parum somniculosa videretur, licet quo ad alia non plus gravaretur, quam par esset: perfectis, quæ illi aliunde immincebant periculis, si Febris vel tantillum ingravesceret, vel modice protraheretur, præscripsi *serup. j.* Extracti Chinæ Chinæ quotidie mane assumendum: quo bis tantum adhibito septima die vix umbra Febris se prodidit. Continuata deinceps, Febre licet jam extincta, ad alios tres dies eodem remedio, Agra integre convaluit, & (quod magis refert) sine ulla penitus recidiva.

X. *Alia pariter Menialis*, degens in Cœnobio S. Claræ senex gracilis, & valetudinaria, inclinante Æstate anni 1709. corripitur Quartana simplici intermittente. Hæc ante quatuor circiter menses passa erat insultum levis Apoplexiæ, statim solum per decubium materiæ ad nervos partis sinistræ (unde ejusdem partis stupor universalis) nec non ad nervos opticos, & linguæ motorios, unde hæsitatio sermonis in ista, in oculis vero fenestrationum objectorum repræsentatio, & tandem stabilis caligatio. Superveniente Quartana credidissem, auctoritate *Hippocratis*, materiam in nervos tum deturbatam, tum influere valentem, posse attenuari, digeri, atque resolvi; sed fortassis ætas, & debilis constitutionis languor obstiterunt. Quamobrem, licet Febris primis insultibus non admodum gravis videretur; cum tamen paulo post sumperit incrementum, & robur, metum aliquem incussit tum Agræ, tum mihi, ne scilicet ea suapte natura debilis, pluribus accessibus valeret diu sufficere. Eapropter cum potius debilitari, quam refici partes affectas, & præcipue visionem, quotidie noscerem: in ipso etiâ morbi principio, videlicet circa quintum (ni fallor) Paroxysmum, vel eo vix transacto, cœpi Corticem offerre ad *drach. ss.* singulo mane. Substitit Febris etsi valida post sex circiter oblationes; nihilominus continuatum est remedium usque ad dies 14. postea, quiete duarum plus minus hebdomadarum interposita, iterum exhibitum est ad *drach. j.* quotidie per tres dies. Immo ad majorem præcautionem altero simili intervallo posito, circa Æquinoctium Autumnale rursus exhibita est quotidie *drach. j.* Corticis per alios tres dies; unde stabilis sanatio, & præservatio absque ullo alio incommodo; immo potius cum levamine, & alacritate ad motum, sola oculorum caligatione superstitit: a qua nihilominus nequaquam impedita est, quin sola, & sine adminiculis etiam post biennium quaquaversum vagaretur, & consueta munia mediocriter exerceret.

Atque casus istos circa oblationem Corticis bono successu institutam in principio Intermitteantium, *corruptivam*, nondum naturam vere adeptarum, sed

sed tamen in eandem proclivium, retulisse sufficiat. Modo nonnullos alios circa eandem oblationem præ urgentia symptomatum administratam, Febre scilicet in deterius labente, recenseamus.

XI. Honestus Juvenis *Franciscus Degeli*, structura corporis univèrsa ad Tabem apprimè disposita donatus, cujusque Frater jam tabibus, & Mater peripneumonica obierant, correptus est Anno 1699. circa medium Augustum Quartana simplici, quæ paulo post duplex est facta, illique adjuncta Tussis importuna noctu, & interdiu præcipue vero toto accessionis etiam declinantis tempore Agrotantem concutiens, cum plurimo sputo materiæ spumosæ insipidæ. Hunc a principio horatus sum, ut Febres ferret, opem postea idoneo tempore laturus, & citius etiam, si Tussis admodum increbresceret. Tulit ille tacitus Quartanam duplicem per duos Menses, tussimque contumacissimam, & molestissimam, quæ ad marasimum usque deductus est, cum tanta sputi spumosi copia, ut quanta fuerit; vix credi possit. Deerat a sputo omnis purulentia, non omnis tamen deerat intermissionis (qualiscumque) die febrilis incalescentia, cætera Tabidum consumptum referebat. Rursus accidus Ego, ac prædicta omnia considerans, statim, paucis præmissis, exhibui Corticem ad *drachmas duas* in Vino, ingruente Paroxysmo graviore, & confestim utraque jugulata est Quartana, tussisque inde manifeste imminuta, ipsumque adeo sputum. Per octo dies assumpsit *semidrachmam* ejusdem pulveris, & interim sedata est Tussis, Febre jam ante depulsa. Hinc ad duos Menses absuit æque Febris ac Tussis; sed circa brumale Solstitium utraque reversa est, & utraque repetito pulvere iterum fugata. Quia tamen Quartana modo duplex, modo simplex, levior licet, irregulariter nonnumquam redibat, & cum eadem Tussis acerrima, sputumque suspectum, ideo Ager coactus fuit pluries idem Remedium pauca dosi haurire, donec prope Solstitium Æstivum Anni 1700. a Febre, Tussi, & Macie, cui in dies succedebat proba nutritio, perfecte sese extricavit, nullum amplius morbum ab eo tempore passus ad Annum usque 1727. quo tempore e vivis sublatu est.

XII. D. *Carolo Antonio de Agnanis* Sacerdoti, Tertianæ simplex Intermittens, quæ illum die 26. Julii 1707. adorta est, post septem leviores circutius duplex est facta, æque tamen adhuc intermittens, ac levis. Curata est methodice, sed loco levaminis, potius paulatim exacerbata est Febris, quæ eousque processit, ut rigoribus, tremoribus, ac concussionibus intolerabilibus in invasione Aegrum vexaret, succedente dein plurima in somnum proclivitate, cum torpore mentis sat gravi, & postmodum delirio: quæ tamen omnia symptomata copiosius tandem sudor una cum Febre solvebat. Instabat Mater, ut Chinam Chinam præscriberem, Natum imparem oneri morbofo credens. Renuebam tunc ego, ut qui vigesimam saltem diem jam prope imminentem expectare decreveram; vires enim erant ferendo, Transacta vi-

gesima, Febris fit fortior, illiusque simul ingravescunt symptomata; insuper urina crassa est, pauca, & impenſe rubra. Renovantur querelæ de Cortice non adhuc propinato. Cunctabundus hærebam, videns morbum in summo vigore, quem proinde tunc veluti suffocate minime audebam, certus (ut opinabar) de recidiva longiore, cum tamen Febris adhuc intermittens securitatem cum diuturnitate polliceretur. Augebatur interim nonnihil qualibet accessione sopor, atque delirium. Et licet solveretur utrumque, soluta Febre: cum tamen relinqueret aliquod vestigium sui, instante viriliter Matre (mihi dubio procul infortunia quæ accidissent, exprobratura) Corticem præscripti ad *semidrachmam* tantum mane ante Febrem, & sero declinante Febre. Sed cum postrems accessus iisdem non modo symptomatis, sed & ultra morem gravioribus fuerit comitatus, sequenti die dosim duplicavi, ut & die tertia. Statim Febris abiit; Urinæ factæ sunt concoctæ, & omnia tranquilla. Sumpſit Corticem iterum ad *drachmam semis*, semel tantum in die ad modicum tempus: quo elapso, Rus adiit, ubi paulo post, spontanea diarrhæa superveniente, perfecte convaluit, duos vel tres tantummodo Tertianæ paroxysmos post Equinoctium Vernum anni 1708. iterum passus.

XIII. Generosum Virum, Supremum Domesticæ Ducalis Rei Præfectum, *D. Comitum Ludovicum de Marsciano*, Quartanæ prope bimestris, ni fallor, qua tenebatur (contigit id anno 1696.) ad nauscam usque tædebat. Curabat illum de more *D. Davinius*, meque tunc propter ægritudinem impedito, & cæteroqui in consilium vocari solito, socius illi iungebatur in curatione Vir Scriptis suis, & multifaria eruditione Clarissimus, ac Orbi notus, *D. Bernardinus Ramazzinus*, Comprofessor quondam meus, summopere colendus in Lycæo Mutinensi, postea suspiciendus in Pafavino, ubi Primariam merito occupavit Pract. Med. Cathedram. In morbi progressu accitus sum & Ego, ut qui meam jam cœperam circumferre convalescentiam. Nobis itaque omnibus in consilium vocatis, suum Ager de fumendo Cortice desiderium ardens exposuit. Jam Lien illi cœperat nonnihil intumescere, ac propterea ne ultro, ut mos est, durantibus Fëbris intumesceret, instabat easdem illico suppressi. Me autem præ cæteris mirabatur cunctantem, quem faciliorem sibi persuaserat, quippe tunc a morbo gravissimo Corticis ope convalescentem. Ponderato symptomate, & iis omnibus, quæ contra usum Corticis adduci potuissent (quatenus metuendum foret, ne plus ob suppressam hoc pacto Febrem augeretur lienis tumor, quam si illius curatio vel omitteretur, vel remediis consuetis absolveretur) decretum fuit, paucis præmissis, esse annuendum votis Aëri, qui propterea statim sumpto Remedio eodemque modis jam dictis continuato, tum a Febre, tum a Splenis tumore absque ulla recidiva liberatus est: nisi forte Morosus quispiam recidivam morbi illius appellare velit lethalem ejusdem ægritudinem post septennium a causa

evidenti productam, Febrem videlicet acutam, ex suppressa cutanea quadam habituali affectione oriundam, & intra 14. dies per abscessum ad anum imperfecta judicatam; quo demum abscessu prius in Gangranam converso, mox difficulter curato, translatoque interim Aegro in aerem palustrem, Febris erratica subsecuta est, quæ tractu temporis lienis tumorem ascivit, dein Icterus, mox Hydropem, & mortem.

XIV. *Gracilis Uxor D. Francisci Guicciardi* Cantoris egregii anno 1708. duplici Tertianâ Intermittente laborans, intra paucos dies, accessionibus sese mutuo excipientibus, eo devenit, ut jam versaretur in non levi discrimine, restante id pulsu exili, motibusque manuum, & linguæ tremulis, cum subfultibus tendinum, & hujusmodi gravibus symptomatis, ratione quorum Viatico Eucharistico fuit munita. In Consilium vocor; & quoniam reliqua remedia ex arte præscripta fuerant, & Febris adhuc motum sensibilem suæ invasionis servabat, priusquam iste obliteraretur, statim Corticem Peruvianum proposui. Obstabat, vel videbatur obstare insignis, & amplius lienis tumor tempore morbi, brevi licet, genitus, qui *D. Floranum* Medicum curantem, Doctum, ætateque magis provectum, nonnihil hæsitantem reddebat. Cunctantem nihilominus hortatus sum, ne in gravi periculo præsentaneum, quod spondebam, Corticis auxilium omitteret ob suspensionem augendi lienis tumorem, quem tractu temporis postea Agra superstitè curare poterat, nisi, sublata per Corticem Febre, sponte evanesceret: quod pluries mihi contigisse asseverabam. Annuit ille; & oblati in remissione Febris *duabus drachmis* Chinæ Chinæ, & *drachma una* quotidie per duos sequentes dies, Febris omnimode depulsa est. Præscribitur tamen ad majorem cautelam alia *semiuncia* in octo partes dividenda, qua ad impediendam recidivam assumpta, præter illius expectationem Splenis tumor evanescit in totum: & sic eodem fere tempore a Febre simul, & a tumore lienis curata est absque ulla penitus recidiva. Plures Casus istiusmodi, nempe de Febribus Intermittentibus, præsertim Quartanis, tumore Viscerum inimi Ventris comitatis, & per Corticem una cum tali symptomate sanatis, afferre possem, quos tamen, utpote triviales, & passim obvios, satius est silentio præterire.

XV. Non æque tamen silentio præteream (ne scilicet meæ numquam desim ingenuitati) Casum singularem inter tot felices minus faustum, qui non mihi quidem, sed meo quondam Præceptorî contigit, dum viveret; quamquam nec illum inter meos connumerem, neque Cortici imputandum credam, ut ei fortasse imputarent mussitantes quidam Cynici illius temporis. Referam tamen, ut alii judicent.

Meus itaque colendæ semper memoriæ Præceptor, *Frassonus*, Nobili cuidam Viri Quartana Febre per mensem circiter detento, & supra modum vexato, cum notabili anhelitus difficultate, atque œdematoso pedum tumore, ante
Febrem

Febrem exortis, & cum ea in dies crescentibus, Chinam Chinam exhibuit, & Febrem sustulit. Post aliquot-alios successive dies tumor œdematosus suapte natura in incrementum pronus major est factus ad tibias, & crura sensim procedens Ventre non immuni; atque ita, increbrescente anhelitus difficultate, intra paucos tandem mentes a serosa colluvie universaliter obrutus Æger Fato cellit, Hydropicus Abdominis simul, & Pectoris.

Sic Casum hunc iusta lance obiter pensitare velimus, pro Cortici idemnitare subit animadvertere, non modo ante illius oblationem, verum & ante Febrem inchoata jam esse utriusque Hydropis rudimenta, cui Causæ quoque prægressæ (quas modo recensere non vacat) plurimum contulerunt: unde ex præexistente dispositione in actum jam partim deducta potius quam ex suppositione Febrium, quibus non solum vigentibus, sed & ante eas, ab alia causa ortum duxerat, Hydrops ille accersendus videtur, quemadmodum egregie distinguit Raymundus Restaurandus -- *Vel enim* (inquit ipse) *Hydropem præcedunt Febres, præsertim Quartana, sicuti Celsus adnotavit, vel hæc subsequuntur Hydropem.* Posterioribus bis inutiliter exhibetur China China; quandoquidem sunt productum cause, ut plurimum curationem respicientis. Id remedium aliquando a me usurpandum est in gratiam Ægrorum illud efflagitantium, solatium ali-quod illis questuro: designabat revera Febris, sed paucis post diebus revertens, vel saltem Hydropi nihil detrahens, ut plurimum lethali -- Quod & confirmat propria experientia Cl. Nigrifolus in Scholio ad hunc Textum -- *Non eadem est ratio* (sequitur Restaurandus, celebris licet Humorista) *si Febres antecedunt Hydropem: nam non admodum difficulter curantur, nam sæpenumero Hydrops recedit, dummodo omnia convenienter accedant, præsertim in cathartico-rum usu, quæ eadem die Febres revocantia, hoc pacto Hydropi augmentum, & fomentum præbent.*

Sed etiam præter hoc, quod maxime verum observatur in Praxi, certum est ex adverso, & omnibus notum, plurimos ex Quartanis per Chinam Chinam nequaquam depulsis sponte sua in Hydropem labi. Immo Æstate anni specialiter 1707. non paucos vidi in Urbe nostra ex Tertianis simplicibus, atque duplicibus, quibus Cortex administratus non fuerat, intra paucos dies tumidos factos, ac veluti Anafæa (rectius pectoris Hydrope) correptos obiisse, inter quos Puerula D. Comitissæ Sorra, rres circiter annos nata, Parentum suorum antea deliciæ, mox luctus. Contra, eodem tempore Germanus quidam ex ignobiliore famulatu Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominæ meæ, Quartana triplici laborans, cum universali Corporis, præcipue vero Abdominis intumescencia, itaut jam Hydropicus conclamaretur, curatus est à D. Clerici, me tunc absente, vocato, per Chinam Chinæ; per quam fugatis Febribus, fere sponte, vel saltem paucissimis, atque levissimis adminiculanti-bus remediis, Hydrops ille, plus quam incipiens, utpote Febrium vel sobo-
les,

les, vel comes prorsus evanuit. Immo, dum hæc actu conferberem, Quartanarium *Sacerdotem Ecclesia S. Viti Restorem* China China ipse curavi, cui Quartana simplex in duplicem conversa pedum, tibiartum, crurum, nec non ipsius abdominis intumescenciam intulerat, cum respiratione difficili, & ad quemcumque corporis motum valde anhelosa. Huic ergo, sublati ope China China Febribus (simplici tantum leniente præmisso) partes omnes antea turgidæ, sponte, ac brevi detumuerunt, & respiratio in statum omnino naturalem rediit, itaut libere ambulare, ac ipsi venationi indulgere facile potuerit. Et licet mox recidivam sit passus quoad Febres, non tamen ullam passus est intumescenciam, aut anhelitus difficultatem; unde nullo negotio, post modicum temporis repetito remedii usu, prorsus convaleuit.

Si ergo ex una parte sine usu China China Quartanæ Febres sæpius Hydropem accersunt: ex alia vero parte, si ope illius evanescit cum Quartanis Hydrops inde productus, ut modo retuli, cur in casu unico, ubi, fugatis per eandem Febribus, processit ultro jam inchoatus Hydrops, adscribendus erit ille ipsi China China, non vero antecedenti dispositioni post depulsas Febres adhuc superstiti? Exempla Febrecitantium, duibus Hydrops adjugebatur, curatorum ope China China, sunt adeo in Praxi obvia, adeoque familiaris est huiusmodi curatio utentibus Peruviano Cortice, ut minime hesitarit idem *Restaurandus* peculiare Caput inscribere -- *De Hydropis succedentis Febribus Curatione ope China China*; ubi plures adducit historias huiusce generis notatu dignissimas. Idem vide apud *Monginotium*, *Jonesium*, *Blegnyum*, *D'Aquin*, *Badum*, *Glanztium* & alios; quod Lectori lubet indicare, ne unum tantum uni Casui videar opponere, cum prostant mille favorabiles.

His stantibus, decernat modo pro libito quicumque vult super eodem Casu in sancto superius allato, intra annos triginta unico, quantum novi, videarque, an tanta illum teneat fiducia; ut Corticem propterea vel absolute noxium valeat damnare. Ad me quod attinet, crediderim, illum non sufficisse quidem curationi Hydropis a Febre nequaquam pendens, ut sufficit curationi ipsius Febbris; minime vero putarim ulli eorum obfuisse: cuius rei exemplum non absurdum afferam ipse *Lib. 3. C. 5. Hist. 5.* Quod si vere obfuisse contendatur, id saltem præcipitanter non imputetur Remedio suapte natura infanti, sed inopportuna forsitan, aut præmatura illius oblationi. Hanc ob causam constituta a nobis sunt, quæ in antecedentibus existant, pro congruo illius usu Regulæ, ac Exceptiones; quibus cum hoc Casu collatis satis patet, suspectam de inani eventu quo ad sublationem Hydropis esse potuisse ab initio oblationem Febrifugi. Quandoquidem, etsi vere Depurativa non erat Febbris adjuncta, itaut Corticem absolute respueret, neque tamen erat vere Corruptiva, itaut plane eundem admitteret, quippe Hydropem illum ante ipsam sponte ortum nequaquam producens. Notum est autem, quodvis Re-

medium

medium, utut innocuum, sæpe non prodesse, & nonnumquam etiam obesse, si minus tempestive administretur -- *Sed hoc est peccatum temporis* (inquit *Baldus*) *non est Medicina peccatum.*

XVI. Eo ipso tempore, quo curabam *D. Comitem Nagarolam* a Quartana simplici in *Pernicialem* conversa, insignemque illius curationem specialiter describendam *Cap 6. Lib 3.* trahebam felicissimæ media valida methodo tunc primo a me excogitata offerendi Chinam Chinam in casibus hujusmodi, eodem quoque tempore habebam præ manibus *D. Geminianum Levizzanum*, Virum Patricium, decumbentem ex Tertiana Intermittente primo simplici, mox duplici, tandemque naturam *subcontinuum*, & *corruptricem* adeptæ. Circa morbi initia, cum errata in victu prægressa, & repletionem Ventriculi fateretur *Æger*, oblatum est vacua die, nempe 13. mensis Septemb. an. 1695. Elect. lenitivum ad *unc j.* mox altera die vacua correspondente celebrata est phlebotomia, & in progressu administrata sunt ex arte consueta remedia. Cum hæc nihil proficerent, sed Febris quotidie magis invalesceret, vocatus est in consilium *D. Ramazzinus*, cujus suasu exhibitus est 23. Septembris die inter reliqua Cardiaca Lapis Bezoardicus, & die 25. affixa sunt femoribus vesificantia, ob motus artuum convulsivos, gravemque totius nervosi systematis affectionem. Quia vero morbus in deterius labebatur, & qualibet accessione pulvis fiebat humilior, ac abolitioni proximus, aliorque feralis artus omnes universaliter detinebat ad plures & plures horas: ideo metuentes ambo, ne una, vel altera accessione superveniente *Æger* occumberet, de antevertendo totis viribus paroxysmo eramus solliciti; idque sperabamus quidem unanimiter a China China, sed cum hoc discrimine, quod *D. Ramazzinus* ei non satis fideret in tali casu ad exitum tendente (esto quod periodi adhuc non obscure se proderent) Ego verò certam illi fiduciam adhibere, eo quod insignes ejus vires in casu longe graviore, & morti proximo, nempe in memorato *Comite Nagarola* actu experirer. Cum autem die 27. illius mensis Corticem exhibuissem eidem *Comiti*, & mane diei 28. eum jam morti ereptum, ut referam suo loco, invenissem, eadem die 28. Septembris enarrans *D. Ramazzino* casum, & exitum felicem, omnem ab eo hesitantiam submovi circa oblationem Chinæ Chinæ in hoc quoque casu magis vulgari, etsi gravissimo. Quamobrem ea ipsa die 28. qua mirus effectus Corticis die prægressa oblato *D. Comiti Nagarola* jam per Urbem celebrabatur, illum obtulimus *D. quoque Levizzano*, sed methodo tantum vulgari, ut vulgaris adhuc quodammodo dici poterat (quantumvis gravissima, sed tamen inducias aliquas adhuc præbens, morbi conditio. Oblatus ergo est Cortex ad *drachmas* tantum duas juxta morem, quoniam sufficiens erat a futuro paroxysmo distantia, ut vis remedii iusta dosi exhibitus in actum deduceretur. Repetitus est dein illius usus die ejusdem mensis 30. ad *drach. j.* & per quinque dies sic continuatus: unde

Torti Therap. Spec.

Q

celer,

celer, & integra Febris quondam *benigna*, mox naturam *corruptivam* sensim adeptæ, solutio.

XVII. *D. Carolo Tamburino*, præclaro, & egregiæ indolis Adolescentis, postea Cassinensi Monacho, Quartana correpta, in tertio Paroxysmo supervenit ex improvise cæcitas fere omnimoda cum dilatatione pupillæ utriusque oculi. Symptoma hoc visus abolitionem minitans uno, vel altero repetito Febris accessu *D. Candrinum* illi assidentem impullit, ut de Febre gravissimi hujusmodi affectus productrice suppressenda cogitaret. Super hac re tamen me privatim consuluit, & annuentem habuit; dein consilio inito cum *D. Ramazzino* (sic exigente Agrotante) sancitum fuit inter ipsos, Corticem nulla mora interposita esse propinandum: quo facto, statim substitit Febris, nec amplius rediit, visusque sensum cœpit in pristinum statum reduci, mediantibus etiam aliis remediis materiæ jam parti infixæ dissolutionem promoventibus: quod egregie præstitum fuit, remanente tantummodo ea visus imbecillitate, quæ pro acutiori, ac minutiori obtutu, opem Specillorum exposcit.

XVIII. Pro Coronide casum hunc addam, qui meo quondam *Præceptor*i pariter contigit, & qui signate adnotetur velim, cum super hoc uno fundata primo fuerit Praxis mea circa usum meliorem Corticis, translatum scilicet, atque promotum ad curandas Febres Exitiales, de quibus tum Libro sequenti, tum præsertim tertio. Casus autem fuit hujusmodi.

Patritius quondam Vir *D. Octavius Masellus* quinquagenarius, habitusque Corporis summopere obesi, corripitur Febre Quartana simplici Intermitte[n]te circa annum 1678. Post aliquot Paroxysmos incipiunt accessiones fieri aliquantulum fortiores, & in sua duratione protrahi. Observantur tractu temporis in vigore febrilis effervescentiæ aliqui motus tremuli, & subsultus tendinum, lingua fit scabra, urinæ imminutæ, ac crassæ, mensque non omnino constans: soluta tamen accessione, solvuntur omnia. Quia vero quolibet Paroxysmo gradatim intenduntur eadem symptomata, & paroxysmi iidem majorem extensionem acquirunt, de propinando celeriter Cortice, priusquam Febris reddatur Continua, decernit *Experientissimus Frassonus* curans. Et quoniam eundem Agrotantem amicitia ergo invisere solebat alter Medicus majoris auctoritatis, & gradus, licet nec majoris eruditionis, nec æqualis experientiæ, huic quoque communicari *Frassoni* consilium, congruum visum est assidentibus. Horruit hic, iis auditis, mala innumera Agro ominatus, si China China oblata fuisset, cui potius remedia Cardiaca, & Bezoardica substituenda esse clamabat, repetita insimul, quæ paulo ante luculenter celebrata fuerat, Venæ sectione, hirudinum quoque, & cucurbitularum appositione instituta, & aliis hujusmodi. Hæc *Frassono* relata impedimento fuisse, ne Corticem offerret; protestabatur tamen, quod cuncta male cessura erant Amico Agrotanti, neglecto usu Corticis opportuno. Differri in alteram saltem accessionem hujusmo-

justi modi remedium instabant Conſanguinei Ægrotantis. Periculum eſſe in mora, reſpondebat *Fraſſonus*: ſe tamen nolle, altero Medico non approbante, immo palam improbante, Corticem exhibere. Interim non obſtantibus, quotquot præſcriberentur, Cardiacis, aliisque præſidiis, novus de more Paroxyſmus acceſſit, iſdem, ſed longe intenſioribus ſtipatus ſymptomatis, quibus inſuper ſingultus frequens, atque importunus addebatur. Neque evanuiſſe brevi, ut antea, eadem ſymptomata, ſed tantum imminuta fuere cum proportionẽ aliqua ad decrementum Febriſ, quæ tamen protrahi cœpit uſque ad alterum paroxyſmum, remiſſionem tantummodo modicam paſſe loco conſuetæ intermiſſionis. Intra duas, vel tres acceſſiones mortem futuram non ſine lacrymis ominabatur *Fraſſonus*, omiſſionem culpans ex una parte, & ex alia gratias Deo reddens, eo quod ſors veluti quædam obſtiterit oblacioni Corticis, quem fortaliſſi inaniter, & cum calumniæ periculo tentatum (quandoquidem tentatus foret) ex iis, quæ ſubſecuta erant, ſuſpicabatur. Clamabat contra alter Medicus, optimum conſilium fuiſſe, abſtinuiſſe a Cortice, quippe remedio ſemper quidem ſuſpecto, maxime vero in hac Febre, occultam prius, mox remedium methodicorum ope delevatam, malignitatem præſeferente. Clar. interim J. C. Philologus eximius, & Mathematicus Seren. Ducis, D. quorundam Jo. Baptiſta Boccabadatus, Amicus Ægrotantis amantiſſimus, *Fraſſonum* privatim interpellavit, ſuaſitque, ut Corticem vellet exhibere, poſthabitis alterius Medici in Curam nequaquam vocari ſophiſmatis, quotieſcumque eo remedio Ægrum ſanari poſſe haud improbabiliſſe crederet, quem cæteroqui ad exitum properantem, ipſe clare dignoſcebat: ſubdens inſuper, æquum non eſſe, ut propter Medicas cavillationes, vel politicas cautelas, vel vana officia periret homo, intentato remedio probabiliter proſuturo. Ad hæc reſpondebat *Fraſſonus*, occaſionem ſuapte natura præcipitem jam lapſam eſſe, Febrem jam, nedum Continuam (eſſi remittentem) ſed & malignam eſſe redditam, & conſequenter Cortice inexpugnabilem. Interroganti vero, num ſaltem ſine damno poſſet remedium tentari, ultro reſpondebat, ſe credere Corticem in hoc caſu æque inſontem, ac invalidum: nolle tamen proinde dubio tentamine illum: Ægrotanti præſcribere, *nec ſubire ſpeciem ejus ut occiſi; quem brevi ſors ipſius erat peremptura*. Si res ſic habet, ſubjunxit alter: offeram ipſe, nec reſert, ſi Virum mihi amiciſſimum, cæteroqui moriturum jugulaſſe dicar, quem interea fortè ſervare per remedium tutum in periculo certo, & in occaſione ancipiti, extra ſpem non eſt. Hoc dicto, abiit ſtatim, *drach. ij.* pulveris Chinæ Chinæ a Monialibus emptas ſecum detulit, eaſque ex Vino, ut mos erat, Ægro potandas dedit ingruente paroxyſmo: quo non ſine magno discrimine tandem tranſacto, novus non rediit. Inſcius rei geſtæ alter Medicus triumphum canebat, reportatam de morbo victoriam Cardiacis adſcribens. *Fraſſonus* vero totius ſucceſſus conſcius jam factus, dolo laudabili, eundem Corticem adhuc præſcribebat ad *ſemidrachmam* ſingulo mane

in forma boli, sub nomine Confectionis Alchermes, & de Hyacintho. Hac pia fraude citra aliud pharmacum Ager a reliquis febrilibus, a motibus convulsivis, singultu &c. intra paucos dies feliciter evasit, nullam omnino dein recidivam passus.

Hujus eventus menti meæ tunc valide impressi crebra postmodum reminiscencia quemadmodum mihi occasionem præbuit olim excogitandi Methodum efficaciorum China China utendi pro Febrium Perniciosarum tum Intermittentium, tum Subcontinuarum medela, ut nuper innui: ita postea fidentius animum addidit pro faciliore, vulgarique illius usu in quibuslibet Intermittentibus non plane quidem *Perniciosi*, sed ob adjuncta in progressu gravia symptomata naturam *valde corrupticem* nactis. Sic nuper (ut unum, alterumve hujusmodi exemplum cursum subnectam) tenellam Virginem, Neprem ipsius Præceptoris mei *Frasconi*, Tertianâ duplici primum Intermittente, mox Subcontinua cum præexistente Chlorosi, ac Cachexia detentam, dum transacta decimaseptima morbi die Febris in Acutam jam sensim degenerantis indicia se proderet cum notabili periodorum obscuratione, China China bis in die parca dosi propinata satis laudabiliter curavit: Chlorosi quidem pro tunc superstiti, sed & ea quoque propriis remediis opportuniori demum tempore sublata. Aliam denique (ne longior sim) Adolescentulam, Infectoris cujusdam filiam antiqua item Chlorosi, tussi molestissima, diuturnaque simul Tertianâ duplici Subcontinua, quæ acuta palam symptomata tandem asciverat laborantem, unde illi vel Vitæ periculum proxime imminerebat, vel transmutatio Febris in habitualement (id quod macies insignis cum calore ad tactum acerrimo, tussis contumax, & symptomatica indefinens sudatiuncula satis indicabant) exhibitus in his circumstantiis Cortex, idemque ad diutinum tempus continuatus, ac repetitus, perfecte sanavit.

Atque has tandem Historias, quarum ferme quælibet rationalem, & cautam Chinæ Chinæ administrationem ostendit in Febribus Intermittentibus, suapte quidem natura *benignis*, sed quopiam sui progressus tempore ob superventum graviorum symptomatum naturam *corrupticem* adeptis, placuit recensere: immo & aliquam ex iis inferere, in quibus Febris neque Perfectiva quidem, sed neque ex se plane Corruptiva, alicui morbo etiam insanabili præorto, vel saltem præconcepto, supervenit, qualem *num.* xv. supra retulimus. Quæ sane omnia non alio nomine hic fuimus complexi, nisi ut multifariæ oblationis Peruviani Febrifugi in quibuslibet Intermittentibus non Perniciosi, ut & in quibusvis illarum circumstantiis, & quolibet pariter ipsarum tempore instituta, exemplum aliquod prosteret modo magis, modo minus felix, ad illustranda secundum praxim, confirmandaque cuncta, quæ antea statuiamus, & ad complementum integrum primi hujusce Libri: cui propterea, omnibus jam, quæ in eo proponere contigit, absolutis, Deo dante, finem imponimus.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER SECUNDUS.

Februm Perniciosarum Intermittentium (saltem ab ortu) descriptionem, & curationem continens, ex aliorum Auctorum observatione, additis Scholiis materiam hanc magis illustrantibus.

CAPUT PRIMUM.

Malignus mos, & prava in universam Februm hujusmodi Perniciosarum Natura indicatur. Accurati circa hanc materiam Auctores perpauci. Vis Peruviani Corticis adversus eas eximia.

JAM vero postquam latiuscule spatium sumus, fas est paululum vela contrahere, & recta deinceps terminum petere, in quem ab exordio, totoque pariter primi Libri decursu saltem indirecte collimavimus. Etsi autem, quæ hæcenus traditi, reputem talia, ut cum subsequenter, licet longe certioribus, non male cohereant, quippe nec in semetipsis vana, nec in praxi absorta, vel contemnenda: si cui tamen ea non prorsus arideant, liberum sit ei sentire quod velit in rebus identidem tam incertis, ac dubiis, me quidem hic loci minime reluctantem. Quamobrem mutata in totum priore scena, finire saltem non renuo, fallaces fuisse usque adhuc omnes ratiocinationes meas. Atque hæc fictione supposita, do lubenter cuicumque (nec piget) Chinam Chinæ in benignis Intermittentibus, etsi fuerint diuturnioris, aut difficilioris judicationis, non adeo liberaliter esse usurpandam: do, quod ignoto nobis modo intimiore operationis illius, quasi agentis incantamenti adinstar; detur ansa suspicandi, quod causa Febris intus detineatur, quod Febris ipsa consopiat potius, quam sanetur, post repetitam quandoque pluries, ac pluries remediis oblationem nihilominus reversura. Hæc, inquam, omnia do cuicumque contra Febrisugum istud pertinacem etiamnum antipathiam foventi; immo fateor, quod hæc ipsa qualiscumque nonnullorum constans adversatio, quantumvis vana, non potest, quin mihi metipsi, oppositum licet palpati, sed de iubeccillitate mea, ut par est, demisse sentienti, quidpiam vel demat, vel saltem enervet fiduciam meam: ut propterea Peruvianum Corticem rariuscule

in iisdem Intermittentibus *benignis*, quæ scilicet non raro *depuratoria* sunt, nisi aliqua inde emergens urgeat necessitas, consuecam præscribere, ut alias edixi. Quod forte haud facile credidisset quisquam ex iis, qui me pro huiusmodi remedio in antecedentibus quasi declamantem (neque tamen dicti me pœniter) ac veluti pro aris, & focis dimicantem legerit.

Revera minime ex animi proclivitate ingenita erga illud, remedium istud tueor, vel opiniones meas, vel dicta mea, quæ parvi facio: sed miseros tantum Ægrotantes studeo tueri ab exitio, cæteroqui nonnumquam irreparabili, quomodocumque illos & prompte, & certo tueri valeam, neque enim refert in præcipiti casu, & instante morte quærere, utrum tollatur omnino, an solum consopiat, vel figatur Causa Febris, sicuti neque, an Curatio sit quodammodo Palliativa, & an metus sit Recidivæ. Qui enim jam prope moritur, quoquo modo sanari queat, sanetur saltem ad tempus, ut iterum possit ægrotare, ut in posterum, dummodo serius, possit occumbere. Hoc unum si sponderem, non quid minimum sane sponderem. Quid si integram, favente Deo, Incolumitatem pollicear? Cum ero istam & firmam, & tutam opportuno Peruviani Corticis usu in quibusdam Casibus, etiam ferme deploratis, obtineri posse plurimo usu compererim: ideo, posthabitis Theoriis omnibus, quæ fallaces esse possunt, & fortasse ut plurimum sunt, certam tantummodo sanationem in certo periculo ostendam; quod est potissimum totius nostri Tractatus argumentum.

Contingit itaque aliquoties, ut Intermittens Febris quælibet, maxime vero Tertiana tum Æstiva, tum Autumnalis, tantam præferat pravitatem, eamque primis paroxysmis adeo occultam, adeo latentem, ut quantumvis Medicus (nisi admodum cautus sit, & expertus) nil tale metuat, illa tamen inopinato tertia, quarta, vel quinta accessione Ægrum tollat de medio, omnibus artis conatibus plane irritis, excepto Peruviano Cortice: cui uni, invalide usurpetur, indita fuit a Deo facultas hominem in extremo periculo constitutum præsentaneo auxilio ab Orci faucibus eripiendi, dummodo ad viginti-quatuor horas circiter victurus sit, quatenus scilicet per totidem distet a nova accessione ipsum proxime interemptura. Priusquam tamen certam Methodum prodam ducendi in usum strennum istud Medicamentum in huiusmodi casibus, in quibus posse illud perficere, ne per somnium quidem ante me (absit a verbo veritatis jactantia) cogitaverat quisquam apud nos necesse est, casus ipsos, seu Febres illas peculiare, atque exitiosas, in quibus specialiter convenit, exacte describere: maxime cum istiusmodi Febres constituent intra genus Intermittentium speciem suam determinatam, in varias etiam differentias seu subalternas species divisibilem. Neque enim illæ, licet non admodum frequentes sint comparative ad Intermittentes benignas, sunt adeo infrequentes, ut quolibet anno aliquas saltem earum cuilibet Medico Ægros plurimos inveni-

senti non contingat observare; immo audeam asserere, illas in quibusdam constitutionibus præsertim fervidioribus; & prope dies in primis caniculares, nec non etiam ultra Autumnale Equinoctium, adeo familiariter nonnunquam, grassari, ut nescio quid, fere dixerim, Epidemici redolere videantur. Atque ideo non parum forte præstitero, neque Monstri cujuspiam in Medicinâ perrari jugulationem tradidero, sed morbi ferocissimi, & passim obvii, suamque, ut dictum est, speciem apud Medicos saltem accuratiores obrinentis, si Februm haurum harum prius Naturam, aut morem describam, ut possint dignosci; mox Methodum exhibendi in iisdem Peruvianum Corticem proferam, ut possint expugnari.

Ne tamen videar affectare novitatem, ubi ea vere non est, palam profiteor, in ore Medicorum identidem subaudiri illarum nomenclaturam, easque vulgo *Perniciosas* appellari. Sed id fere tantum dici consuevit, cum jam hominem interfecere: quasi Medicus eo casu non ultra teneatur pro sui tutela, nisi de aperiendo post obitum Egrotantis nomine Morbi inopinato lethalis facti, sitque satis, si re infelicitet gesta stupidus exclamet, ac terrefactus -- *Quis unquam credidisset?* Neque plane reprehensibilis hucusque fuit hujusmodi excusatio: cum retroactis temporibus vix tantillum luminis prostraret Medicis pro tempestitiva fraudulenti hujusce Morbi dignorione, aut curatione. Etenim nulla fere apud Auctores (exceptis infra recensendis) facta reperitur nisi per transfennam mentio Intermittentium *Perniciosarum*; & siquidem reperitur; nulla tamen peculiaris earundem præscribitur cura, sed oscitanter prætermittitur: dum ex adverso *Benignarum* sola periodose prodentium, & septeno ut plurimum circuitu sponte cessantium, graphica traditur descriptio, & copiosissimus instituitur pro ipsarum curatione remediorum apparatus.

Unus inter Antiquos excipitur, ut qui utrumque egregie præstitit, *Ludovicus Mercatus*, Vir celeberrimus suorum temporum, & duorum Hispaniæ Regum, Philippi Secundi, & Tertii Protomedicus, qui Tertianarum Intermittentium Perniciosarum descriptionem æque ac curationem distinctam pro viribus Artis illius seculi incomparabili sedulitate complexus est. Illius deinde animadversiones Diagnosticas tantum, atque Prognosticas in fide Auctoris potius, quam ex propria observatione retulit, ac in epilogum satis luculenter contraxit *Daniel Sennertus*, omissa tamen multifaria primi Auctoris curatione, singulis Perniciosarum speciebus, aut differentiis ab ipso constitutis, accommodata. Et quasi nil de hac re possit ipse testari, priusquam sensa *Mercati* referre aggrediatur, hanc veluti protestationem partes tantummodo reatoris agens præmittit -- *Verum licet Tertianas Febres Intermittentes omnium Putridarum brevissimas, & securissimas esse vulgo tradatur: quia tamen Ludovicus Mercatus lib. de febr. 6. experientia sibi compertum scribit, etiam tertianas nonnunquam periculo non carere, febres etiam Intermittentes inopinato Ægros non*
paucos

*paucos perdidisse, breviter complecti libet, quæ ille adnotavit -- Reliqua vide apud eundem Sennertum suo loco. Alii quoque Auctores (quod alibi sum dicturus) Perniciosas Intermittentes dari scripserunt, aut docuerunt exemplis, sed obiter; nemo autem, quod sciam, Spartam hanc, ut *Mercatus* adornandam suscepit.*

Inter Recentiores vero *Richardus Morton* Practicus Londinensis felicissimus Intermittentis Perniciosæ descriptionem sub aliorum potius Morborum nomine, quam sub nomine ipsius Febris (cujus tamen iidem morbi sive veri, sive crediti, sunt mera symptomata) aggressus est: & quod magis refert, illius Curationem ope Chinæ Chinæ (mihi quoque, antequam ipse sua ederet scripta, Urbe mea teste compertam) auspicato attigit, & experientia multiplici confirmavit; licet apud nos, nescio quo Fato, perexiguam, ac fere nullam visus sit fidem obtinuisse; forte quia, vel quæ protulit de suo Veneneno Febrili, & de actione Peruvianæ Antidoti in illud, communiter parum attriserint, vel quia larva illa Proteiformis, quam ipse febribus Intermittentibus imposuit (easdem sub aliorum morborum specie, omni suppressa Febris signatura, latere asseverans) illas adeo velarit, ut potius Morbos illos, quam Febres velle curare per Chinam Chinam sit creditus. Quod equidem, sicuti in his terminis falsum esset, ita sic intellectum pro falso forte reputatum est: licet Auctor omni laude, omnique fide dignissimus, si attente legatur, vere aliter sentiat,

Cum itaque contra Methodo clarissima in Pernicosarum Intermittentium descriptione procedat *Mercatus*, Illi propterea, utpote Primo Observatori, concedenda est in præeundo dignitas ordinis. Et quoniam tam dilucide scripsit, ut non facile fas sit æquali claritate, ac ordine idem præstare, liceat potius, quam vel id intentare, vel Lectorem illuc relegare cum incommodo, liceat, inquam, quæ ipse exaravit, transcribere ad literam, prout jacent in Codice meo, & brevibus tantummodo Scholiis appositis, a veteris Doctrinæ Zizania tantillum purgare. His absolutis, *Mortoni* postmodum sensa lubet adjicere in sequentibus, ad hoc, ut Lector commode possit utramque descriptionem ob oculos positam, cum utilitate simul conferre: ut demum, tantis toto secundo hoc Libro præmissis luminibus, clarius quæ ex observatione mea, & diutina praxi, ipse tandem sum prolaturus in tertio, valeant intelligi, credi, & in communem usum adoptari.

CAPUT II.

De Tertianâ Perniciosa ex *Lodovico Mercato*, Scholiis aliquot insuper adjectis.

In eo febrium genere, quod febres complectitur tertio die exacerbationem exacerbationem efficientes, perniciosa hæc, neque satis vulgata, aut cognita tertiana species, non sine magno laborantium exitio, & Medicorum admiratione reperitur.

Qua

Que sane ut rarius accidit, ita difficilius noscitur, graviusque ob id invadit, & ob ignorance, majorem infert terrorem, & admirationem; & quod perniciosius est, negligentius curatur. Quis enim credit usquam, tertianam febrem posse lethalem fieri, eo maxime cum ab Hippocrate dictum sit: Quocumque modo intermiserit, periculum abesse significat, & mille aliis in locis tertianam brevissimam securissimamque esse. Sed mirari jam desinat quisque, cum experimento non admodum raro constet, febres multis modis intermittentes inopinato laborantes non paucos perdidisse, decessisse Medicos, vel doctissimos. Quamobrem quod experimento mihi in hac re habeo compertum, hoc uno capite patefacere studui.

SCHOLIUM I.

Auctor reapse ad Perniciosa Febris genus solas tantum Tertianas tum simplices; tum duplices refert; quod quidem frequentius, & infortunio magis præcipiti solet contingere: nihilominus etiam Quartanis Intermittentibus tam simplicibus, quam duplicibus, aut triplicibus eundem characterem (rarius licet, ac lentius) nonnunquam accedere; satis ostendant Historia ultima Libri antecedentis, aliæque in subsequentibus exponendæ. Idem quoque videre est apud *Donatum, Mortonum, & Horstium*. Idque ipsum pariter Intermittentibus quibuscvis quandoque accidere posse; nullus dubito. Pravam autem hujusmodi Februm naturam satis aperte in ipsa definitione patefacit, ubi eas *lethalium* nomine statim designat:

Est itaque perniciosa tertiana febris quadam, que simulata tertiani circuitus effigie, lethalis, & mille accidentibus periculosissimis implicata existit. Tertiana tamen vocabulo, & simplicem, & duplicem subaudiendam esse diximus, cum utramque perniciosam esse haud raro mihi, & multis compertum sit.

Fieri quidem perniciosam aliquam tertianam, contingit uno e sex modis. Primo quidem, occasione membri alicujus præcipui, in quod decumbat humor, quem natura a vasis ad eorum extrema transmittit: nam cum membrum ex præcipuis sit, dubium non est, vite periculum impendere ex lesione quavis in ipsum illata, haud secus quam in turgentibus humoribus, a quibus factam affectionem ob id periculosam arbitramur, quod vereamur, ne humor turgidus in aliquod membrum princeps irruat. Secundo talis efficitur, quia humor, qui a venis ad prædicta extrema ejicitur, tenuis admodum sit, & summe putridus, qualis censetur tenuissima bilis copioso ichore plena: quo fit, ut qui hac febre laborant, frequentissime syncope corripiantur, & eo, quod facillime exolvantur, inanitione periclitentur, sudore enim pernicioso dissipantur, quod ex humoris vitio, spirituum, & alitura substantia plurimum cum sudore habeat. Tertio ab humoris (non putredinem quidem) sed summam pravitatem, vi pravorum alimentorum contractam, cujus constat meminisse Hippocratem 7. popul. tex. 81. referentem causas, & occasionem cholera morbi, quem in has febres commigrare plerumque refert, ut optime

intellexit Vallesius: aut prodeunt sic vitiosi ob usionem, & peculiare vitium, quale fortuntur bilis vitellina, prassina, æruginosa, & qua in confinio est atra bilis, quippe cum tanta sit horum humorum pernicies, si accedat insuper putredinosus calor, eosdem adeo excitat, & deterrimos reddit, ut quocunque ierint, perniciosissima inferant, & lethalia accidentia. Multi vero ex barbaris Medicis arbitrati sunt, impossibile esse, ex prædictis humoribus febres fieri, cujus consensus fuere Isaac, & Ravius, Avic. Serapio, & Halia, eo quod humores ejusmodi, ut Averro 7. collig. scripsit, de natura essent veneni: quos protinus in quovis affectu natura per vomitum trudit, licet lethaliter sepius: & nituntur probare suum dogma ex Arist. qui 4. meteor. profert, ignem, & quæ ignea sunt, putrescere non posse. Verum si quis rem ipsam, & auctores penitus consulat, reperiet, hos humores, & febres, & alios etiam affectus excitasse: nam primo eorum meminit Galen. lib. 12. method. in exemplo de juvene febriente, qui æruginosam evomit choleram, & ob id convulsione correptus. Zoarus etiam expresse 3. theisir febrium reminiscitur, quæ ex his humoribus concitantur, dicens: Febris, quæ fit de genere transitionis febris ephemeræ ad febrem cholericam, si fuerit de genere prassinæ, aut æruginosæ, habebit accidentia magis fraudulenta. Idem dicit: Febris ex cholera, quæ in ultima caliditate, ac siccitate existit, cum substantia densa, & crassa, sicut est cholera vitellina, prassina, & æruginosa, febres perniciosas gignit, & Aver. 4. collig. scripsit etiam in confirmationem hujus veritatis. Pejor specierum causonis est illa, quæ fit ex cholera zinnaria, vel prassina, & tertiana insanabilis. In tanta autem Auctorum controversia censeo primos sensisse, non posse fieri febrem salubrem ex prædictis humoribus, non autem ex toto negasse ejus generationem. Quinimmo ex eorum rationibus ego colligo, non raro posse succrescere febrem interpolatam: nam ut Isaac scribit, tantum est odium, quod natura habet cum cholera prassina, & æruginosa, quod non patitur ejus malitiam in venis: quo fit, ut certius sit ab hoc humore febrem interpolatam fieri, quam continuam; quam sane fore gravissimam, & malignam, nemo dubitabit. Quarto, tertiana efficitur perniciosa, ob humoris crudi, & inæqualis crassitie, ac tenuitatis maximam copiam: cujus ratione more febris hincopalus humorosa tertiana etiam talis efficitur, unde non raro, sicut illa cordis calorem, ita hac totius corporis calorem extinguere nititur, & ob id periculosissima existit. Quinto, non minus perniciosa efficitur ex adjuncto aliquo accidenti, nimirum ob aliquem defluxum, quem calor febrilis mox a principio concitat, cujus ratione thorax, pulmo, & cor non raro, aut ventriculi os anxietate, difficili respiratione, & pulsus interceptione, mille modis periclitantur. Quod etiam & longe gravius accidere conspiciamus, si uterus, aut uteri aliquod vitium febrilis caloris vehementia in consortium trahatur. Sexto vero & ultimo perniciosior efficitur tertiana ob venenosam, ac pestilentem, & contagiosam aliquam humoris, qui e vasis ejaculatur conditionem, qui sane eo quod moveatur, longe graviora efficit accidentia.

Quini-

Quinimmo die intermedio latitans, & quiescens, ac humoribus aliis adjunctus videtur nil mali efficere, neque corpus laborare, post vero in accessione propriam naturam, ac venenosam conditionem, non sine, magno laborantis malo ostendit. Haec sunt in universum, optime Lector, causa hujus perniciosi mali, quas hucusque adinvenire valui, quarum omnium seorsum meminisse opus erit, ut cujusque constent natura, signa, & medendi ratio, si prius omnis tertiana perniciose in communi signa, & praesagium scripsero.

SCHOLIUM II.

Cum notabilem in his Febribus diversitatem noverit Auctor tum ratione seviuici, & pravitati ipsidem veluti intrinsecæ, tum ratione celeritatis motus, tum ratione symptomatum variae conditionis; plusque, vel minus intensorum, tum denique ratione aliorum adjunctorum, indolis etiam, atque speciei diversæ, mirum est, quam ingeniose conatus sit, cunctas hujusmodi differentias distinguere per suas causas, labantibus licet innixus sui seculi fundamentis. Negari idcirco non potest, quin ipsis in tenebris aliquod cæspitanti lumen affulserit, vi cujus nonnunquam abstrusam hujusce materiae veritatem a longe saltem salutarit. Sic & Philosophi Ethnici, innumeris licet erroribus involuti, in veritates quandoque orthodoxas inscii impeerunt. Si vixissent Atavi nostri in hac usque tempora, fortassis & supra nos profecissent. Ob id semper colendi, & suscipiendi, dummodo non eo usque, ut nos ab ulterioribus inquirendis avertant, aut remorentur: unde quis merito nobis exprobet cum Tacito locordiam nostram -- dum vetera extollimus; recentium incuriosus.

Monstrant quidem tertianam fore perniciosam gravia quadam & perniciose accidentia, quæ statim primo accessu necessum est hesitandum reddant Medicum. Hujus natura est laborantis vultus, prima accessione cadaverosus, aut nimis tumidus, cum pulsus inequalitate, parvitate, debilitate, aut interceptione, vel asphyxia. Urina nimis crassa, & pravi coloris, inquietudo insolita, anxietas, syncopis, animi deliquium, exsolutio, & frigidi sudores, vel toto accessionis tempore inordinati rigores, difficiles respirationes, deliria, aut somni profunditas, vomitus etiam æruginosus, paucus, cum gravi nausea: & qui non confert. Alvi fluxus pinguis, dysentericus, variegatus, aut synceri humores ingens totius corporis gravitas, aut inquietudo, & sitis quæ nullo potu sedatur. Sed præcipue tertianam perniciosam esse ostendunt hæc signa, & alia, quæ cæteris tertianis sunt communia, cum ab eis nondum ex toto in die quietis liber evadit laborans: sic etenim malum portendit delirium aut somnus, qui usquo in diem quietis protrahuntur; item eadem die languidos, inquietos, anxios, & siticulosos superesse laborantes, aut alio quovis accidenti oppressos, quantumvis febris vel levissima, vel nulla appareat. Sic rigorem vigente febre superesse perniciosum censemus: aut rigoris tempore corpus sudare, vel sudando frigere, animo linqui, & plurimum vexari. Quæ sane omnia diligenti animo expendat Medicus oportet, ut discat primo accessu quantum mali affectio minari possit.

Diagnosis in universum completa est, & Medici practici consideratione dignissima, quia omnia signa generaliter comprehendit. Sæpe quidem ex istis pauca concurrunt, ac quandoque vix unum tantum; quod tamen, si vehemens sit, & ex deterioribus, plurimifaciendum est. Nec ideo fraudulentiæ quieti subsequenti intermissione nimium fidendum, sicut ex opposito neque nimis metuenda afflictio, qualitercumque gravis. Et in hoc *judicium difficile*: quod, ut maxime oporteret, ita maxime nequit doceri.

Atqui licet prædictas tertianarum species per acutas esse constet, non subinde existimandum est, omnes fore lethales: quadam enim perniciose, & timore plene sunt, alia in alios morbos migraturas se ostendunt: nonnulla in diutinos affectus, & plerique licet sævissimis accidentibus insigniantur, non omnino lethales existunt. Sic profecto quæ ex defluxu ad membrum aliquod princeps fiunt, plerumque perniciose sunt & lethales, sed ex his quadam magis, & quadam minus: quæ autem ad cerebrum tendunt, lethales fiunt, si in lethargum, aut phrenitidem commigrent: quæ vero in cor irruunt, sive ex oppressione, sive ex humoris vitio, omnes lethales sunt. Inter quas hæc est differentia, quod hæc, quæ ex oppressione fiunt, in principio accessionis interficiunt, quæ vero ex humoris vitio, non nisi in declinatione, ob virtutis, & caloris vitalis dispendium. At si in os ventris humores irruant, partim fiunt lethales, & partim secus: nam si ex ventre per vomitum fiat copiosa, & spontanea vacuatio, conjectabile est conferre, si laborans toleraverit; sin aliter, minime: verum, si plurimum laborans conqueratur, & nihil notatu dignum excreverit, vereri oportet, ne præ nimio dolore succumbat virtus, & morbo non sufficiat. Item si syncopis frequenter accidat, mortem ocysime venturam commonstrat; sin aliter, minime, sed morbum fore gravem: Quod si in jecur malum incumbat, vel morbi diuturnitatem, vel hydropem pertimescere oportet. Et tandem in his omnibus malignam, & continuam febrem posse subsequi existimandum est; sic profecto ex his, qui ex putredine tenuium humorum exolvuntur, vel subitum virtutum casum, vel hecticam febrem vereri oportet: hoc quidem consumptis tenuibus solidorum membrorum humiditatibus, illud quidem nimium resolutis spiritibus. Qui vero ex crudorum, & inequalium succorum copia laborant, plerumque suffocatione periclitantur, & maxime ineunte accessione: vel saltem febris in diuturnissimum commigrat affectum. Item qui ex humoribus adustis, & omnino perniciosis infirmantur, vel in causonem, vel in hecticam febrem, vel in gravem dysenteriam degenerant. At qui fluxu alicujus humoris simul cum febre interpolata detinentur, vel suffocantur catharrho (ut ajunt) suffocativo vi accessionis evocato, vel cessante tertiana, diffculter deinceps respirant, aut tale symptoma patiuntur, quale fuerit membrum, in quod defluxus prolabitur. Caterum, qui venefico, & pestilenti humore abundant, licet interpolata febre corripiantur, non ob id in minori periculo versantur, quam qui pestilenti alia febre laborant, sed forsitan majori, quod in die accessionis veneficus

cus ille humor valde moveatur, quod solet in pestiferis morbis perniciosissimum esse, & sic non raro conspiciamus, subita morte quamplurimos inopinato interuisse.

SCHOLIUM IV.

Prognosis pariter undequaque absoluta, tam hic, ubi generaliter instituitur, quam infra, ubi instituitur specialiter, quamlibet Perniciosarum differentiam respiciens. Digna ideo ubique, ut diligenter pendatur sicut Diagnosi, ita & Prognosis Auctoris, quarum postrema eo verior, quo funestior. Febres namque vere Perniciosæ Ægrum interimunt sæpius (nisi illis cito; & valide Cortice opitulemur) quam in diuturnos morbos commigrant. Nonnullas equidem, antequam in iisdem curandis Cortice uteretur, etiam sine illo sanatas vidi; at paucas, & difficillime. Sed eheu! quod vidi contra iisdem sublatos, quos vix dubitem fuisse sanabiles, Cortice exhibito, si tunc virtutem illius integram, validamque (quod seriusecule comperi) ejusdem administrandi methodum perperam habuissent.

His habitis opus erit, uniuscujusque prædictarum causarum seorsum meminisse, ut cujusque consent peculiaria signa, præsagium, & proprio, ac genuina curandi ratio.

CAPUT III.

Prima Tertiænæ Perniciosæ differentia ex eodem Mercaro, additis, ut supra, Scholiis.

EFFICITUR quidem perniciosæ tertianæ sors, & differentia, quod humores transmittat natura errans, aut impotens in partes, & extrema vasorum membri alicujus cordi, vel alteri membro principi vicini. Accidit profecto hoc mali genus his corporibus, quibus adeo totius corporis vasa, vel obstructa, vel carne, aut pinguedine oppressa sunt, quod ad extimas vasorum propagines, & eas que degenerant in carnesas partes sese natura exonerare minime possit, vel quod ipsa nimis languida, & impotens sit. Quo fit, ut cum e vasis majoribus primum se nitatur exonerare, humorem ad partes internas per vasa sibi proxima studeat transmittere; qua in re conjectabile est, necessario humorem transmissum prope aliquod membrum princeps prolapsurum. Occasio autem transmittendi humores communis natura est cum reliquis febribus interpolatis, nimirum copia, aut virium irritationi natura sufficiens, sed in hac febre non aque valens, quod longe a partibus præcipuis non possit pelleret, vel impedita, ut dictum est, si id sua sponte possit.

SCHOLIUM I.

Quod inquit Auctor, fieri per affluxum, humorum decumbentium in partes, mediantibus venis illuc eisdem propellentibus, intelligere facile possumus, fieri per stagnationem eorundem, mediis arteriis illuc delatorum, nec pari facilitate absorptorum a venis, sive sanguiferis, sive lymphaticis. Reliqua fundata supra vanas hypotheses de Natura transmittente in partes internas. & viscera, cum non possit, sive propter imbecillitatem propriam, sive propter impedimentum aliquod, transmittere ad remotas, & externas, corrigantur mechanicæ, & redigantur ad eundem modulam.

Verum licet in hac febris sorte hac sint communia, nihilominus tamen duplex ex hac causa suboritur febris conditio; duplicia, & varia accidentia, & longe diversa signa, ac ex consequenti varia praesagiendi, & curandi via, quae omnia specialius expendisse oportet.

Ad primum igitur accedendo, conjectandum est, transmissum humorem ad extrema vasorum membri praecipui, aut juxta ipsum, vel esse copiosum, vel malignum: quippe ex hac varietate reliqua, quae sequuntur necessum est insigniri. Verum potissima varietatis ratio ex membri, prope quod incumbit humor, natura, & praesentia petenda est; si vero in venulas juxta cor vitiosus humor illabatur, tunc procul dubio syncopem, pulsus parvitatem, frequentiam, inaequalitatem, & aliquando omnimodam asphyxiam sequi necessum est. Quae omnia accidere solent, cum faciei rubore, sudore, & oculorum cavitate ob impensam spirituum vitalium resolutionem, ex quo subitum virium casum, & inopinatam mortem vereri oportet, ac plerumque in accessionum inclinatione, vigore vitali simul cum febrilicalore solutis. Quod si humorum crassities potius quam malitia prope idem etiam membrum causam praestiterit, tunc quidem pulsus magna inaequalitate inter magnitudinem, & parvitatem pollet, ubi parvitas elucet magis, & intercadens nonnunquam efficitur, ac non raro myurus deficiens. Torpet laborans, fronte exsudat, & maxime frigidum, suspiriosus est, & nesciens referre quid sentiat, plerumque angore premitur, & impotens ad motum, quasi gravi onere pressus efficitur. Ex qua sane affectione laborantes, vel cum frigido sudore, & pulsu formicante, aut omnino deficiente, tertia, aut quinta accessione pereunt, vel si has effugerint, gravi febre, eaque continua, & plerumque de malignarum sorte, corripuntur.

Si tamen ad vasorum extrema, quae ad ventris os terminantur, vel juxta ipsum projectus e vasis humor profluat, ibidemque diu immoretur, dolorem orisque ventriculi morsus sequi est necessum, nec non & cardiacum affectum, cum biliosis, aruginosi, aut nimis crassis, aut viscidis vomitibus, caterum minutis, aut praecedenti ingenti nausea, atpote humore penitus in carnis venulis imbibito (nam in reliquis tertianis licet copiosior in ventrem confluat bilis non quidem ad carnem oris ventriculi, & per venas alimenti, sed ad cavitatem per communes canales) quod quidem monstrat anxietas, inquietudo, exsolutio pulsus, vel ingentissima frequentia, & parvitas, vel raritas, maxime si prope syncopim fuerit laborans, si multis videatur febre carere, adest & frigidus prope frontem sudor, faciei pallor, oculorum grandis cavitas, & calor. In quo quidem vereri oportet (ni cito praeveniatur, potissime si frequentior succreleat syncopis) mortem quinta accessione, aut ante, nisi afflatus factus fuerit continuus, in quo jam nihil transmittitur in os ventris, utpote cessantibus accessionibus, & humoribus intra vasa manentibus, licet ob id laboran-

tes non omnino videantur periculo cavere, verum præbet expectandi inducias, quod accidentia majori ex parte cessaverint.

SCHOLIUM II.

Quæ dicuntur in ambobus hisce locis de translatione febrilis humoris per vasa alimentam deferentia (quæ pariter, non pro Venis, quæ revehant, sed pro Arteriis, quæ deferunt, sunt habenda) ad Cor, & ad os ventriculi, non sunt omnino extra probabilitatem inquantum Fermentum febrile affusum, per omnes Arteriolas, & si cui lubeat, etiam per Nervos, (inquinato eadem occasione illorum succo) ad ea viscena tendentes potest dispergi. Probabilius tamen crediderim, Cor ipsum ab affluente intra suos sinus una cum sanguine eodem febrili latice, molestiam fere omnem, quem paritur, posse recipere; Ventriculum vero eam mordicationem pari, non modo a succis intestinabilibus, motu inverso in eum assurgentibus, propter irritationem factam a Fermento febrili in ductibus Chyliferis, & partibus circumjacentibus (unde & tunicarum, nervorumque stomachicorum consensus) verum etiam a succo glandularum ipsius ventriculi, aut depravato, aut immaturo, & per violentam expressiorem ab iisdem illante, illius sensile orificium spasmodyce vellicante, portionemque febrilis fermentis forsitan constituite. Quæ omnia, & singula suis temporibus Auctor nosse non poterat, Animadversione denique dignum est, quod legitur Cap. Si tamen etc. prope finem, nempe Febrem huiusmodi Cardialgia comitatam quarta, vel quinta accessione mortem minari, nisi affectus factus fuerit continuus. Revera etenim observatione didici, rem ita se habere: ac proinde pejoris conditionis esse hanc Febrem, si sit Intermittens, quam si fiat Continua; si quidem tunc cesset, ut affollet, symptoma terox lethalis Cardialgiæ: sicuti æque verum est, quod ex huiusmodi transmutatione Febris Intermittentis in Continuum impetrantur quidem induciæ, non tamen aufertur periculum; sed saltem differtur.

Verum si vel ad capitis vicinam partem mutatur humor, vel ad ipsum caput, aut omnino ex humore vapores conscendant, in gravem somnum laborantem delabi, vel in gravem aliam ex soporiferis affectionibus conspicias, maxime si caliginosus, & ex crassa materia ortus prodeat vapor: sicut dum acris est, & mordax, in paraphrenitidem migrat affectio, cessat tamen in die quietis. Caterum si humoris aliquid errabunda natura illuc miserit, non omnino ad antiquum statum laborantem redire conspicias: ac pertimescendum est, ne tertia, aut quarta accessione iterum in ipsum caput novo humore irruente omnino essenziale fiat malum. Quod sane ostendit dies intermedia, in qua laborans non omnino respiscit, si vel dormierat, vel phrenetico aliquo affectu laborabat.

SCHOLIUM III.

In Capite Tragediam fieri, vel propter stagnationem succi febrilis, per arterias cum sanguine ad Cerebrum; & meninges delati, vel propter illius adhuc vividæ transmigrationis in nervorum principia, superatis glandulis corticalibus ejusdem Cerebri, certum videtur, nedum probabile.

Præ-

Præterea si in jecur humores irruant, minus quidem periculi est, sed affectio mox continua fiet, & morbus diuturnior ob ingentes obstructions, & magnam jecoris imbecillitatem. Cujus occasione in hydropem sit affecti non raro deciderunt, quod nosces ex majoribus pulsibus, majorique febre, dolore ipsius hepatis, cum gravitate, & difficili respiratione, donec febris solvatur. In plerisque enim ex his qui hac occasione laborant, tussicula quadam in principio accessionum reperitur, sicca quidem, & cum ipsius jecoris ponderoso dolore, præludium quidem futura in ipso inflammationis.

SCHOLIUM IV.

Hepar affici periodice, ut periodice afficitur Cor, Ventriculus, & Caput, in Intermittebus Perniciosis præcisè non novi; nec ob id fortasse illas (quippe, ut fateatur Auctor, minus periculosas, & potius diuturnas) Perniciosarum, nomen proprie mereri crediderim, ut qui hunc characterem adhibeo Febribus Intermittebus citioris motus, & inusitata sævitiei. Quæ de Diagnosi vero, ac de Prognosi dicuntur in casibus enunciatis, ut & quæ dicuntur in subsequenibus, nulla indigent limitatione, aut additione, quippe quæ sunt exactissima; quod semel tantum hic monuisse sufficiat.

Utrumque, & ad quodvis membrum humor irruat, diligentissime cognita, & accepta occasione curationem aggredi oportebit: quippe si in his malis differas, periculum occisive accerses: procrastinatio enim in his nunquam non fuit perniciofa. Commune autem præceptum sit, siue in cor, siue in cerebrum, siue in ventrem irruat humor, maxime si vitiosus sit, protinus expurganti medicamento uti, haud secus quam in quavis alia humoris turgencia facies. præcavens, ne in membrum princeps agitati humores irruant: verum expurgantia medicamenta non tenentur transcendere rhabarbari vires. Itaque cognita ex prædictis signis accessionis prava conditione, mox sequenti die citra cunctationem corpus purgabis manna, vel cassia fistula, cum infuso rhabarbari, vel syrupo ex novem infusionibus. Cui usui censeo proficuum fore dilutum drach. j. rhabarbari, cum unc. ij. & ss. mannae electæ, vel pulpæ cassiæ fistulæ drach. vj. superbitis unc. iij. & ss. syrapi solutivi rosarum. Item drach. v. catholici, cum drach. j. rhabarbari, Quo facto, si sequens accessio par afferat periculum. & aque gravia symptomata, pronunciato prius discrimine, & viribus constantibus, sanguinem detrahes dextra basilica. Verum si vires ex purgatione, & accessionum gravitate lapsæ sint, ex salvatella, vel calo censeo plus commodi laborantes suscepturos. Quibus factis pro virium robore, & enematis alvo laxiori facta, & aliquando irritata, his, quæ acra sint, vitium utendum erit copiosioris nutrimenti sed facili, ea lege, quam cap. de tertiana exquisita adduximus: si tamen accessionis periculum ex humoris copia suboriatur, consultius te facturum arbitror, si mox a principio sanguinem miseris, maxime viribus robustis existentibus, & urina aliquo modo id poscente, idque prima, aut secunda quietis die, præsertim si symptomata non accendant vitio oris ventriculi, quo

tempore a sanguinis detractatione abstinendum esse, fere omnes consulunt Auctores; nec displicet in hoc tertianarum genere vel a poplitis, vel a manus dextra, vel sinistra venis sanguinem fundere, quo longius a partibus affectis, & quarum ratione periculum succrescit, humorem distrahas: quo facto, ante quintam accessionem, si fieri potest; Egrium purgato aliquo ex predictis pharmacis. Postea autem curandum est, omni arte ad extimas partes, & carnosum genus humores evocare duriusculis frictionibus, & linteis odorato aliquo suffumigatis, extrimas partes ligare, aut plurimas, & minutas cucurbitulas toti corpori affigere, quibus extrema, & extrema corporis partes patentiores sint, & ob caloris in eis revocationem humores ad ipsas natura pellat: quo forsitan a periculo suffocationis liberabis, & accidentium immanitatem compesces. Servabis tamen hanc legem in adhibendis cucurbitulis, frictionibus, & ligaturis, quod in his accessionibus, in quibus periculum suffocationis imminet, eis uteris parum ante accessionem, & ipsa adhuc incipiente, quo ad extimas motum a natura humorem evoces: in reliquis vero, quibus ob dissipationem caloris periculum incumbit, censeo tutius esse in die quietis naturam ad extrema evocare, ut diffusetur a consuetudine mittendi ad interiora, quam dum laborantes dissipantur humoris malicia, his auxiliis ulterius spiritum, & calorem dissipare. Sed ad peculiaria cujusque membri affecti auxilia tempestivum est devenire.

SCHOLIUM V.

Curationem, tam modo, quam in posterum sicco pede semper transigam, ne a proposito nimium aberram. Universaliter tantum dico, eam esse promptam & quam cito in hisce casibus instituendam; quippe (ut inquit Auctor) si in his malis differas, periculum ocysime accerses: procrastinatio enim in his nunquam non fuit perniciofa; quod maxime locum habet, ubi negligatur Methodus apta ad inhibendos paroxysmos lethales, qualis est ea, quam proponemus Libro sequenti. Interim Methodus curandi ab Auctore adducta, licet non sit notionibus nostri seculi omnino cohærens, ac proinde non levi celsigatione indigeat. circum specta tamen admodum, & prudens est pro ratione illorum temporum, adeoque admittenda etiamnum, & in pluribus usurpanda, dummodo in Purgationis usu, quam tantopere metuit Auctor, mitius adhuc, & timidius procedas mus, ac præscripserit ipse, potius ex consuetudine, quam ex voluntate nonnihil delinquens. Ceterum illius religio, atque cautela in tractando leniter, ut decet, effere hoc Morbo, vel ex eo patet, quod, etiam ubi soporosi affectus lethaliter ingruant, Vescicantia nihilominus, indiscriminatim in hisce casibus Medicis vulgaribus adeo familiaria, sibi vero (ut ex hoc satis patere videtur) suspecta, nusquam proposuerit.

Premissis igitur his, quæ generalia, & omnibus membris communia sunt, cordi, si in hac affectione patiatur providendum est, non quidem frigidis epithematis, ne penitus in seipsum sese inferant, & insnuent humores, quinimmo ante accessionem unguento naphthæ, aut ejus oleo cum pulveribus electuarii de gemmis vel diamargaritonis frigidi, & granæ: In accessione vero, quia opus est, quod

Torti Therap. Spec.

S

juxta

juxta existit resolvere (antea enim non resolvere, sed roborare solum expediet) oleo Marthioli, & electuaris de gummis, aut de hyacintho ipsius regionem inunges: & oleo etiam Angelicæ, quod in discutiendis, & evocandis ad cutem humoribus miram habet efficaciam. Item hac eadem adjicies oleo, & unguento naphthæ cum prædictis pulveribus, aut aquam stillatitiam ex cinnamomo cum guttis odoratissimi vini; interius tamen ea porriges, quæ & status cor irruentes discutiant; & longe ab ipso, si quid ibidem moratur, pellant, ac rursus ipsum roborent, velut sunt tabellæ diamargaritonis frigidi, aut electuarii de gemmis, & modico diamusco confectæ vino, aut aqua stillatitia cinnamomi. Verum quod efficacius esse arbitror, est electuarium de hyacintho miris encomiis a plerisque commendatum. Ante accessionem tamen cucurbitulis uteris, & in die accessionis variis, & in hypochondrio sinistro: ac in dorso & regione cordis, si forsan cogaris adhibere, scito opus esse aliquam scarificare, ne plus quam evoces extra, intus magis allicias.

Quod si caput periclitari, & pati videatur, præmissis distractionibus, crurum lavacris, & evacuationibus, quæ satis sint, oxýrrhodo utendum est, maxime in quietis die. Quod si ea die accidentis alicujus, sive delirii, sive profundioris somni aliquid supererit, vel sanguinem detrahes ex vena cephalica juxta carpum manus, vel cucurbitulas in brachiis scarificabis; quas si parum ante accessionem adhibueris, magis ex usu facies; nam in die quietis eas affigere oportet a cruribus ad nates, in die vero accessionis a cervice ad nates per dorsum. Providendum etiam est, ut laborans acetum rosaceum olfaciat, aquam rosaceam, & alia frigida odoramenta, quæ latius scripta reperies libro hujus operis 7. in correctione accidentium, quæ febribus succrescere solent.

Si tamen ventriculi os pati in hac febre compertum sit, præterquam quod mox sanguinem mittere recusabis (sunt enim hujus visceris accidentia, maxime dolor, ex his quæ summo opere vires labefactant, non solum ut sanguinis distractionem non ferant, si accessio præcessit, & veremur talem futuram quæ sequitur, verum neque morbum adhuc ipsum, nisi vires post accessionem iterum robustæ appareant, maxime si constiterit jecur in os ventris bilem rejicere: quo tempore tutissimum erit ex dextra basilica, aut salvatella sanguinem mittere; nam si vires in die accessionis etiam languidæ superint, cavendum est ab hoc auxilio) protinus aliquo ex prædictis pharmacis, quæ purgationi idonea esse diximus, utendum est: Ac si vires adeo esse defectas constiterit, per epicrasim purgabis singulis diebus intermediis, pauxillum purgantis cum syrupo acetoso, aut cichorii, & violarum. Et a purgatione ventrem roborabis oleo melino, rosarum, & omphacino, sparisque desuper pulveribus coralli, rosarum, santalorum, & diarrhodonis. Cataplasma etiam conficies ex tosto pane, vino rubro madefacto, cum prædictis pulveribus, & oleis, vel ex eo quod ex fure, vino, & ejusdem pulvisculis conficitur. Cui etiam (gratia vitandi

animi deliquium) modicum aceti addere poteris: tandem omni arte curandum est, aut roborare, aut quodammodo adstringere, ut vel non recipiat venter, vel si quid receptum habet, occisione pellat. Quod si id fieri sit difficile, studendum est, humorem in os ventriculi jam fluxum compescere, & attemperare, vel aquæ calidæ potibus, vel succo granatorum, agrestæ. papaveris, aut de portulaca, vel potu aquæ frigidæ, vel (ut etiam vires roborentur, & spiritus resciantur) vini albi, & optimi modico haustu. Caterum quod satius esse frequenti experimento comperimus, est vel ante accessionem clystere aliquo, quo laborans aliquid purget, uri: vel saltem vomere, maxime si id ventriculus tentaverit, & in ejus cavitate aliquid immorari consisterit, non tamen istante accessione, ne vomitoriis moribus, & auxiliis plus bilis ad ventrem ipsum evocetur. Curandum quidem est in hac febre, si his quæ diximus non cedat, correctionem, & præparationem humoris moliri, ut vel copiosius purgetur, vel natura promptius ipsum devincat. Quod si in alterius natura febrem tertiana hac migraverit, longe salubrius fore existimato.

CAPUT IV.

De Tertiana Perniciosa ob tenuis humoris putredinem ex Ludovico Moreato, cum iisdem pariter Scholiis

Efficat non minus perniciosam Tertianam tenuis, seu biliosus humor plurimo, & copioso ichore permixtus, secretusque, & separatus ab aliorum humorum consortio, & in extrema vasorum projectus, ubi summam nanciscitur putredinem: tum quod ipse sit vitiosa natura, tum quod aliis non temperetur, tum etiam quod locus sit arctus, & conclusus. Quibus etiam accedit, ut affectus gravior fiat, corpus esse rara contextura, & porosum, & maxime excalfactum, ita ut possint partes extima, & extrema vasorum facile susceptare prædictos succos. Quem sane affectum etiam accidere comperimus his, qui plurimos horarios fructus ingesserunt, ut Hippocrat. 7. popul. tex. 81. de cholera morbo recenset, quæ parte etiam in malignos morbos, & ut Vallesius exponit, in febres intermittentes degenerare refert; qui sane succus cum putrescit, quocumque loco sit, adeo est perniciosus, ut gravissimam, & perniciosam non raro efficiat tertianam, maxime si laborans rara sit contextura, & facilis resolutionis. Quo profecto fit, ut ex ingenti illa putredine, quam statim illius succi condicio, & peculiaris natura contrahit, & ex prædictæ hominis contextura, facile qui sic afficitur, resolutione, & anxietate animo liquat, aut synopi, & mille aliis accidentibus prematur. Quippe tales succi adeo malefica qualitate sunt affecti, ut ex motione, vel levi eorum agitatione laborantes occisione prædictis symptomatis corripiantur, affectio quidem synopali minuta, ut refert Avicen. sen. 1. 4. tractat. 2. cap. 53. per similes, nomine tantum febris synopalis minutæ, in qua sane dispendium fit immodicum spiritus ob sanguinis attenuationem, atque etiam ob expultricem facultatem immoderatus in toto corpore concitatus: quod etiam ex imbecillitate retentricis plerumque accidere monet Gale-

nus 12. method. cap. 6. ut paulo inferius latius sum probaturus. Hujusmodi enim humores quam citissime exhalant, quia tenuiores a febrili calore redduntur, in iis maxime quorum retentrix imbecilla existit, qua ratione diaphoreticis sudoribus sic affecti exsolvantur. Quapropter tria necessaria in hoc affectu reperiuntur, nimirum humorum tenuissimorum in ventriculo, & universo corpore copia: secundum virium; imbecillitas; tertium vero vitiosa meatuum, & venarum in laxitate compositio, a quibus procul dubio necessum est subsequi immodicam resolutionem, & subitum virium lapsum.

SCHOLIUM 1.

Totum hoc Caput dignum est, ut attente legatur, illiusque omnia fere dogmata ducantur in usum. Theoria ipsa non paucam laudem meretur: in ea siquidem elucet perspicacia Auctoris, adjungentis bili ab iis, quæ illam temperare valent, secreta, confortium copiosi ichoris, ulteriorem labem incongrua mistura sua illi communicantis. Si Auctoris innotuisset via, qua isti humores in sanguinem possent vehi, nonne Sylvianam hypothesim fere attingisset, permutato tantum ichore illo in succum Pancreaticum, tunc temporis nondum detectum? Curatio quoque ista peculiaris est summe cauta, paucisque modificatis, aut semotis recipienda, præsertim ab initio, cum scilicet occasio, vel opportunitas exhibendi Corticem nondum adfuerit.

In hoc Capite, cum iterum recenscat Auctor elegantem Hippocratis Textum, quem & primo Capite attulerat, simulque Doctissimi Valesii expositionem, utrinque lubet huc transferre, ut a Divino etiam Sene notatas videamus hujusmodi Perniciosas Febres, vel aliquam saltem illarum speciem. Inquit itaque Hippocrates loco citato, juxta interpretationem Eruditissimi Mercurialis -- Cholericæ affectiones magis in Æstate fiunt, & Febres Intermitteutes, & quibus horrores accedunt. Hæ quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perveniunt. Verum cavere oportet, Judicari autem tales morbos maxime quinta, & septima, & nona dies. Melius tamen est cavere usque ad decimam quartam. Juxta Valesium vero sic habet Textus -- Cholericæ precipue in Æstate, & Febres Intermitteutes, & quibus rigore accedunt, hæ aliquando malignæ fiunt, & ad morbos acutos perveniunt; sed cavere oportet. Maxime autem tales morbos arguit quinta, septima, aut nona? melius autem usque ad quatuordecimam observare. Hunc ergo Hippocratis Textum sic exponit idem Valesius -- Dicitur * Cholericæ * -- idest Choleræ morbos fieri præcipue in Æstate &c. Addit -- * & Febres Intermitteutes, & quibus rigores accedunt, * -- quæ periphrasis significat Febres Tertianas precipue, deinde vero & Quartanas &c. Addit nunc Hippocrates, has Febres in Æstate oriri aliquando malignas fieri, & in Febres continuas, & acutas mutari; ac proinde cavere oportere, idest timere, & curare caute (sunt verba aurea) neque quippiam erroris committere. etsi principio exiguis prorsus morbus, & contemptibilis esse videatur &c. & paulo post subdit, quod suspectos semper habeamus morbos, qui aliqui ob propriam figuram videantur esse securi; tandemque concludit -- Hippocratem nolle, nos ab Intermitteutibus Æstivalibus securos esse, usque dum præterisse quatuordecimam periodum (an potius diem?) viderimus, neque fieri continuas. Quæ interpretatio, ut patet, restringit sententiam Hippocratis, saltem ad genus illud pravarum Intermitteutium, quæ in Continuas, Acutasque degenerant. Istæ autem in linea Perniciosarum, etsi admodum periculossæ, sunt minus formidabiles reliquis, vel saltem longiusculas, etiam cum interemerint, præbent inducias, ut supra diximus. Si ergo in his tantopere metuendum est ex Valesio, quanto magis erit metuendum de

terribilibus illis, quæ Intermitcentes adhuc manentes, quarta, vel quinta accessione, post dolosam intermissionis quietem hominem jugulant.

Quamobrem qui sic laborant, vel levi corporis motione animo deficiunt. facili-
liter citra levamen sudant, pulsus habent parvum, debilem, ac frequentissimum,
urgent vigilia, caput vaporibus infestatur, adest vomitio, aut inanis nausea quam
antececit oris amaritudo, inappetentia, & tenebrosa vertigo, ut Hippoc. refert 4.
aphor. 17. ac mox sequitur syncopis. Vultum etiam, qui sic affecti sunt, Hip-
pocr. habent quam simillimum, ob ingentem resolutionem citra dolorem in aliquo
signato loco. Tandem loquens Avicenn. citato capite de febre ex hujusmodi hu-
more oborta, profert eam esse acutam, & quandoque non sufficere in ea virtutem
usque ad quartum: quo fit, ut jure optimo inter lethales numeranda sit.

Curationem autem hujus febris longe aliter institues quam reliquarum: quip-
pe in hac præter levem quandam purgationem, quam pari ratione a principio ma-
li, & antequam vires labantur, institues, omni arte curis coarctanda est, & humo-
res densandi. Sic profecto, quo citius possibile fuerit, corpus purgabis syrupo so-
lutivo & rosis Hispanis, cum decocto corticum myrobalanorum citrinorum,
vel cum unc. ij. mannae, & eodem decocto, vel pulveribus earumdem corti-
cum, cum pulpa cassiæ fistulæ, vel rhabarbari infuso largiori cum syrupo ro-
sarum. Deinceps tamen humorem compesces ante accessionem syrupo rosarum
siccarum, & violarum, ana unc. ss. syrapi rosarum unc. j. aquæ deauratæ
unc. iij. cui adde pulveris diamargaritonis, aut coralli, aut electuarii de gem-
mis gr. vij. quibus humores densiores fiunt, & longe melius coquuntur. Sed hu-
mores amplius densabis, ineptioresque ad fluxum, & putrefactionem reddes his, quæ
intus sumuntur, qualis natura est syrupus rosarum siccarum, de malis punicis,
de portulaca, & papavere, cum aquis, aut decoctis rosarum, portulacæ, oxa-
lidis, cum aqua ferrata, aut deaurata. Caterum prodesse non parum comperies,
ablueri in aliqua prædictarum aquarum boli Armeni, aut terræ sigillatæ scrup. j.
aut drach. ss. cum modico syrupo papaveris, aut agrestæ: hoc sane medicamen-
tum, præterquam quod humores densat, & corpus comprimit, inhibet quoque pu-
tredinem & viscera roborat, ac præcavet. Confert etiam id, q. R. pulveris triafantali,
& rosatæ novellæ, ana drach. j. succini scrup. j. sacchari rosati soluti in aqua
rosacea, quod sufficiat, ut fiat electuarium in rotulis, cujus sumat laborans drach.
j. & ss. cum haustu frigida aquæ, aut alicujus ex dictis. Utilissimum quoque
est aliud, q. R. conservæ rosarum unc. ij. pulveris electuarii de gemmis, aut
diamargaritonis frigidi drach. ss. confectionis Alchermes, vel de hyacintho
scrup. j. succini, ovis de corde cervi, pulveris granæ ana scrup. ss. misce, &
fiat conditum: Cordi præterea, ac cerebro roborantibus, providebis, ut Galen. con-
sultit lib. 12. methodo cap. 6. Sic quidem primo facies attemperanda est frequen-
ter aq. rosarum, & plantaginis cum modico aceto rosaceo. Cujus indicatio-
nis gratia involvitur etiam Æger linteo aqua rosarum madente, aut conspergi-

tur multo rosarum rubearum pulvere, vel myrtillorum. *Verum ut ex toto synopticis accessionibus, & sudoribus subveniamus, adhibere oportet epithema femininarum mammis, aut virorum testibus, q. ℞. aquæ rosarum unc. x. aquæ oxalidis, & buglossæ, ana unc. j. & ss. vini optimi unc. ij. aceti rosati unc. ss. pulveris margaritarum, santalorum, coralli, seminis acetosæ, succini, ana unc. ss.*

SCHOLIUM II.

Potissima indicatio, quam pro curatione elicit Auctor, est, ut humor deasetur, a fluxu, & putrefactione prohibeatur, & quantum fieri potest, ante accessionem compescatur. Quæ quidem indicatio maximi est momenti, illamque nonnunquam mihi contigit cum fructu adimplere, priusquam vires Peruviani Corticis plane nossem in hisce febris, bolo isto, duabus, vel tribus ante accessionem horis exhibitio, quo etiamnum utor in casibus non extreme periculosis, & in quibus nondum placeat ad Corticem devenire. Rec. *Theriaca rec. Conf. Hyacinth. Salis Absynth.* (vel, per re nata, *Crystall. Mont. præp.*) ana scrup. j. Laudani opiat gr. j. vel ad summum gr. ij. *M. f. b. sumendus, ut supra, supereposito Vini rubelli momento, vel haustu modico Aqua Plantag. Buglossi, vel rosii Curi, prout magis placuerit.* Quod remedium eximie confert, præsertim ubi evacuationes immanes, & quasi Cholericæ Paroxysmum ingruentem solent comitari, atque ideo valde gravem, ac tandem perniciosum reddere.

Aer, quomodo & cutis, attemperetur, refrigereturque frigidis abspergiis, sparsis humi floribus, & foliis rosarum, pampinorum vitis, salicis, cannarum, & myrti, superparsa aqua rosacea cum modico aceto: item eundem aerem flabellabis linreo aliquo madido aqua frigidissima, aut rosaceo cum modico aceto. Præstat quoque cordis regionem inungere unguento, q. ℞. pulveris electuarii de gemmis, & diamargaritonis frigidi, ana. drach. j. lapidis Bezoar. gr. xv. pulveris granæ drach. ss. olei foliorum nymphææ luteæ, aut olei rosarum omphacini unc. ij. ceræ albæ, quod sufficiat, ut fiat linimentum molle; item prædictos pulveres unguento rosaceo excipies, addeque terræ sigillatæ drach. ss. rasuræ eboris, & cornu monocerotis scrup. j. & eandem partem inunges. Thoracem etiam, & abdomen illinies hoc unguento, q. ℞. olei rosati omphacini, & myrti unc. ij. olei melini unc. j. bulliant cum unc. ij. aquæ rosarum ad consumptionem aquæ, & adde pulveris rosarum rubearum drach. j. santalorum omnium, ana drach. ss. ceræ q. s. ut fiat unguentum. Hepati etiam, ac fronti gratia inhibenda dissipationis, adhibebis præsidium, q. ℞. mucaginis tragacanthi, & seminis psyllii, & citoniorum unc. 6. albumina duorum ovorum, misce, & prædictas partes illine, spargeque desuper pulverem, q. ℞. santalorum omnium, rosarum, seminis arnoglossæ, an. drach. j. Quibus profecto & sudoribus impetum, & virium resolutionem compesces: id tamen prudenter, & paulatim facito, ne ex cutis densitate intensior fiat febrilis calor. Securius tamen est, & utile jecur illinire oleo rosaceo omphacino cum pulveribus santalorum, positis desuper pannis aqua intybi madidis, vel succo agrestæ, & aqua plantaginis,

raginis, rosarum, & solatrii. *Maximi etiam sunt momenti, cerebri adhuc roborandi gratia, odorata omnia tum naribus, temporibus, ac pulsibus adhibita, tum super faciem roris modo dispersa, cujus census est id, q. R. rosarum, fantalarum omnium, opodii, ana scrup. ij. ambræ gr. iij. moschi, & camphoræ, ana gr. ij. aquæ myrti unc. j. aquæ rosarum unc. iij. misce ad cujus pensum odorata omnia frigida prodesse possunt.*

SCHOLIUM III.

Quantum ad morborum curationem conferat bene disposita Aeris temperies, satis patet varia locorum, & tempestatum salubriorum, vel insalubriorum constitutio, varias quoque gignens nonnunquam constitutiones morborum, ob id modo facilius, modo difficilius sanabilium: ut fileam, quæ de hac re per se nota, tum sparsim, tum cumulate in Libris peculiaribus olim scripsit *Hippocrates*, & quæ plurima eruditione, ac doctrina, plurimoque styli nitore edidit Doctissimus *Lancisius* Pontificius Archjater -- *De nativis, deque adventitiis Romani Cæli qualitatibus*, & de emendanda accidentali Aeris illius insalubritate.

Certe nostro Seculo, quo Aer non modo Thermometrorum, verum & Barometro-rum, Hygrometrorum, & Anemometrorum examen subire coactus est, atque ita, medi Fistula Torricelliana, Staticæ quoque judicium sustinere, quin & mirabili Scloppi Pneumatici artificio, propriæ elasticitatis vim dimetiendam exhibere, non secus ac violento Machinæ Boylianæ tormento, pati dimotionem e sede sua, vacuis tandem relictis, quæ antea tam pertinaciter occupaverat, latibalis, inanitionem sui stupentibus quidem, sed tamen ferentibus, Ars quoque Medica his inventis ditior facta, Aeris ipsius, quo nil ad Vitam magis necessarium, penitus cogniti usuram meliorem cœpit instituire. Hinc Eruditissimus *Ramazzinus* Libro suo jam edito -- *De Principum valitudine tuenda*, - sano consilio monet, non negligendum esse varium Aeris pondus, quod nobis exhibet assidua inspectio Barometri, qua facta animadversione, quemadmodum Sanorum valitudinem tueri, ita & Egrotantium casus dignoscere, præcavere, necnon iis opportune subvenire valebimus. Idque eo magis cum plausu, & utilitate eximia poterimus assequi, quo remotior est a vulgari censu cognitio, quam medio Barometro acquisivimus, de vario variis temporibus Aeris pondere: ut proinde assertione, ceteroqui propemodum paradoxæ, liceat statuere, Barometro judice, Aerem nebulosum, pluviosum, ac turbidum, contra id, quod censuit Famigeratissimus *Borellus* (quem tamen fortasse fessellæ magis observatio circa experimentum minus exacte instituta, quam ratiocinium inde elicatum) leviores esse Aere sereno, siccò, & perspicuo: pariterque eundem Aerem leviores esse in Australi, quam in Boreali constitutione, licet hujuscæ phenomeni nondum a quopiam satis dilucitati difficilim a sit explanatio; ut ideo tam famosi Problematis adhuc germana solutio desideretur.

Neque enim ipse inficior (ut hoc quoque innuam, persunctorie licet (ea, quæ anno 1695. Academico potius Iusu, quam philosophice, ac serio circa hanc materiam conscripsi in peculiari Dissertatione mea, *Ephemeridibus Barometricis* Cl. *Ramazzini* adnexa, ad tutamen aliquod ipsius Borelli, minus forsitan, ac fuerit creditum, hac occasione decepti, rem minime tetigisse: si ut neque negaverim, id a me ne postea quidem fuisse præstitum iis omnibus, quæ in altera Tricipiti Dissertatione iterum edidi anno 1698. n ea siquidem, licet non plane improbabilia censeam, quæ Viris Doctissimis *Rodolpho Jacobo Camerario* Medico Profefs. Tubing. & P. D. *Cajetano Fontane* Muti-

Mutine. reposui: immo, licet reputem absolute vera, & demonstrabilia ea saltem, quæ adversus hypothesein alterius Cl. Viri *Gunsberi Christophori Schelhameri* Prof. Medici Kilon. haud hæsitanter ibidem adstruxi, nihilominus neque hinc solidant Problematis solutionem emeruisse, lubens admitto. Aliud est enim aliorum hallucinationes, aliud rei ipsius naturam detegere. Quod ea non hoc, vel illo modo se habeat, facile est assequi: quo vero præcise se habeat, difficile. Interim neque diffitebor, ea, quæ adversus *Schelhamerum* protulit eodem tempore, quo illius hypothesein ipse rejeci. Clarissimus *Ramazzinus*, eaque pariter, quæ contra repetitos ejusdem *Schelhameri* conatus recenter adduxit Vir Perspicacissimus *Jacobus Placentinus*, eaque tandem, quæ pro solutione completa controversi Problematis, nupera ad Celeberrimum Scroekium Epistola, ex eleganti hydrostatico Famigeratissimi *Leibnitii* experimento, typis tradidit idem *Ramazzinus*, illustravitque demum laudatus *Placentinus*, plurimum saltem luminis contulisse, ad dilucidandam hanc rem, ceteroque satis obscuram. An ea nihilominus sit proinde plane confecta, adhuc ambigo. Sed quæcumque sit ratio phenomini, certe experimentum ipsum accuratis Medicis, pro utili Ægrotantium regimine, juxta varium Aeris statum, aliquod opis afferre posse, extra dubium videtur: quemadmodum extra dubium est, eundem Aeris statum, siquidem mediantibus hujusmodi observationibus, non bene dispositus pro Ægrorum salute deprehendatur, artificialis alicujus correctionis esse susceptibilem, eorumque indigentia aliquod modo aptari posse, ut multiplici industria hoc loco conatus est facere noster Auctor, in iis tantum unguendis nimis industrius.

Videtur etiam subvenire his oportet paulo ante accessionem, vel in ipsius accessionis principio, sit autem ex his, qui citissime nutriunt, & modice adstringunt, sint carnes assæ, & elixi gallorum testes, & qui austeris cordiantur; vinum sit rubrum modice acerbum, dilutum aqua frigida, aut decocto hordei, vel radicis buglossæ. Præterea cum linqunt animo, vino mali punici acidi pane excepto, item renutriendus est Æger crebris, & minutis cibationibus ejus alimenti, quod non ocysime dissolvatur, velut est caro perdicum, caponum, vituli, & ejus ali-quod ex his confectum cum pane loto, & saccharo: fructus item acerbi, & putredini resistentes. Potus sit ex vino rubro, ut dictum est, aqua ferrata, aut deaurata diluto. Quod si morbus præstiterit expectandi inducias, & vires ad meliorem statum redierint, urinaque rubicundior apparuerit, non erit ab re ex salvatella dextra manus modicum sanguinem extrahere, aut iterum aliquo ex prædictis pharmacis per epicrasim purgare, donec affectionem mitiorem esse factam comperimus.

CAPUT V.

De Tertia pernicio ex prava humorum natura, ex eodem *Mercato*, cum Scholis, ut supra.

ADEO sunt perniciose natura, & conditionis bilis vitellina, prassina, & æruginea, ut dubitatum sit quemadmodum antea diximus, inter Arabes Medicos, possintne ex eis febres succendi: cum hoc tamen præter adductam Auctorum mentem, nos etiam ex his nonnullas vidimus, quarum natura adeo fuit pernicio-

sa, ut pestilentem affectum emulari viderentur. fiunt autem ex his humoribus hac lege, & ratione.

Media Æstate ob ingentem resolutionem propria humiditatis humorum, aut nimiam exustionem, & maxime si subito frigus occurraverit his corporibus, quæ improba, & biliosa nimis usa fuere vitæ institutione, adustam bilem, præssimam, æruginosam, & in consinio atra bilis existentem succrescere non raro visum est: præsertim si homo ira, furore, aut aliis vehementibus animi pathematis perditur fuerit. Quo quidem tempore mirum non est, si febre corripatur, eam fore periculosam, etiamsi Terciana fuerit. Quippe si vires non admodum dejectæ sint, si humorem copia non grandis. certum est, naturam posse, quod intra venas molestum fore persentis, aut degustat, pellere. Quod si ad emunctoria. & corporis canales pellere non possit, poterit quidem prope partes sentientes sensim, & paulatim progredere, ut facile vel præmissa successione dissolvatur: quo fit, ut more solito tertio quoque die id efficiat, quia sic humoris conditio postulat.

Dignoscet quidem hanc febrem tertianam ab humoribus pravis ortam ex vehementissimis horroribus (quod humor sit mordacior) & qui diutius protrahuntur ob humoris crassitiem: quippe sinceri sunt; & citra naturam humiditatem. Febris mox a rigore vehementer crescit, quod humor suapte natura siccissimus, & exurentissimus sit, sicut crassissimus: nam illi haud secus accidit, quam pici, & resina, dum succenduntur, quæ licet crassam habeant compagem, acerrime inflammantur. Mox vero ab inflammatione fitis, & lingua asperitas, nigredo & ingentissima siccitas succrescit. Oculi ob magnam spirituum resolutionem cavantur, & coloratior universa facies (licet cadaverosa) efficitur, anxius, inquietus, & universo corpore compunctus, ac veluti exulceratus. Ager hinc inde vagatur; qui neque potu, neque ventilatione, neque respiratione subsidium susceperat. Urina ignea, ac veluti lixivium apparet, pauca, & cum cinericio, vel fursuraceo sedimine, aut cum pinguedine supernatante: pulsus mediocris magnitudinis, non admodum debilis, dum viget febris; cæterum frequentissimus, & celerrimus, die autem quietis parvus, debilis, durus, & creber subest, quod vires ex accessione abierint, respiratio crebra, alvi dejectiones opina, pingues, aut bilis vitellina, porracea, aut æruginosa naturam referentes, plerumque dysenteriam efficientes. Vomitus quandoque aliquis dictorum humorum substantiam, & colorem emulatur, cum angore maximo, & animi deliquio. Laborantes parum aut nihil sudant, quod crassior & sine humiditate sit materia, nisi prope mortem cum diaphoreticus erumpit.

SCHOLIUM I.

Quæcunque sit, & qualicumque succorum mixtura, quæ bili dat denominationem præstinæ, æruginosæ &c. certum est, ut inquit Auctor, hujusmodi humore, acerrimos media Æstate, & ferventissimis potissimum tempestatibus observari. Æque certum est, quod eorundem humorum excretio sive sincera, sive variegata, magnam semper facit negotium: & quotiescunque apparuerit, dat semper animum suspicandi,

Terti Therap. Spec.

T

aliquam

aliquam pravitatem subesse, quæ morbum reddit non contemptibilem, etiam si alioqui mitem, quod & Hippocrates docuit.

Quod sane malum mille pericula asferre solet, ac multis modis perniciosum efficitur; nam cujusvis prædictorum humorum talis est natura, & conditio ut etiam citra putrefactionem, aut succensionem, quamcumque partem inierint, vel erodant, aut gravius aliud malum machinentur, ne dum cum in extremis vasorum, & prope partes sentientes jam putrescunt, initio etiam putredinis a vasis majoribus sumpto. Quo profecto tempore certum est, ipsam febrem mediante validissima virium ex solutione, laborantem, aut interimere in febris ipsius inclinatione, aut ocysime labefactata natura in causonem, vel gravissimam aliam febrem migraturam, & quod certius est, ni arte, aut diligentia præveniat, in habitualement febrem. Tanta enim est primarum humiditatum, & substantie membrorum, in quibus hi humores putrescunt, resolutio, ut non ultra quartam accessionem visum sit laborantem in hecticam migrasse, maxime si gracilis sit, juvenilis ætatis, & suapte conditione rari habitus, & contextura.

SCHOLIUM II.

In Prognosi occurrit animadversione dignum, quod ista perniciose Tertianæ species ultra quartam accessionem non extendatur, seu, ut ait in fine Capitis, quintam ad summum accessionem non transcendat; sed vel intra hos terminos necare soleat, vel in Causonem, aliamve gravissimam Febrem, ac tandem certius in Habitualement commutari. En ergo quantum teneamur Divinæ bonitati, quæ præsentaneum remedium dedit, vi cuius & ab ocysima morte, & ab aliis periculis eandem longiore afflictione tandem inferentibus, certo possumus evadere.

Non fert maligna, & atrocissima hujus morbi conditio in exhibendis auxiliis moram ullam; nam cum certum sit, hujusmodi humores nullum posse beneficium, gratiam, aut cõtionem a natura recipere (immo ut inquit Averroes 3. collect. corrumpant formam specificam illius) procul dubio necessum est, protinus humorem purgare, maxime si inconvenientem regionem incumbat ipse sua sponte. Quippe si in superiorem ventrem irruat, vomitibus, cum accessio instat (quo facilius excernatur) & venter nauseabundus apparet, minuendus est. Servabis tamen hoc præceptum in ejus eductione, ut maxime ipsum admisceas humectioribus cibariis, & copioso potu, tum ut facilius venter evomat: tum vero ut sine noxa; gravis enim, & periculo plenus est hujusmodi humoris contactus, & ob ipsum humidis præstatis comescere, & attemperare opus est. Quod si in inferiorem ventrem humorem irruiere perferis, aut saltem ad nullam aliam se partem inclinare, per ipsum expurgabis; id quod caute facies: sive enim purges, sive secus, periculo res non caret: quippe scimus, vel levissimis pharmais gravissimas accersiri dysenterias, quod si has effugas, conbaesiet laborans, quo sit, ut prudentia, & matura consilio opus aggredi, aut ab eo subsistere tenearis. Sic profecto in hujusmodi humoris purgatione, plantioribus, verum seligentibus pharmais admixtis rem ages: illud quidem

quidem ne nimis exacerbetur humor, hoc vero, ut peccans succus citra aliorum agitationem excernatur: id quidem facies cassia fistula superbibito lactis sero, in quo prius rhabarbari drach. j. maceraveris, aut ipso diluto copiosiore facti, vel syrupo ex jx. infusionibus violarum, cum infuso scrup. jv. rhabarbari, vel hordei cremore cum prædicto rhabarbari infuso. Item confectio Hamech simplici, superbibito copioso haustu aquæ hordei cum saccharo, aut feri lactis, vel decoctionis violarum, & seminis malvarum. Præstat & manna dissoluta in aqua hordei, vel violarum, sed robusta corpora optime ferre poterunt drach. j. & ss. electuarii de psyllio, vel catholici drach. jv. cum copiosa aqua oxalidis, vel hordei. Quo etenim semel facto, non licet plurimum inniti in sanguine extrahendo: quippe prædicti humores, neque corpus eisdem scateans id plurimum exposculant, neque innoxie ferunt, plerumque a sanguinis missione continua evadit febris, quod impotens, sanguine detracto, natura ad pellendum a vasis nocivum supersit. Verum si vel simul sanguinem aliquo modo redundare (quod raro exustis humoribus accidit) vel opus esse comperias, id quidem ex salvatella manus dextre facito. Postmodum vero humores, & universum corporis habitum, ac viscera etiam humectare, curabis plurimum, & modice refrigerare, pusillus enim calor nativus, qualem hac corpora habent, nec evacuationem, nec refrigerationem innoxie ferunt, sed ut Galen. 12. method. in doloribus ab erodentibus succis ortis consulit, paulatim & sensim lenire, sic sequenti die a pharmaco copiosam aquam hordei cum syrupo violarum, aut saccharo rosaceo, vel decoctum violarum bibendum dare oportet, quo & vis medicamenti, & humorum acrimonia retundantur, abluanturque: Clysmatis præterea utendum est, maxime cum laborans dormiturus est: qua sane conficito ex decocto hordei, vel violarum, aut seminis malvarum, & papaveris, cum saccharo, & oleo rosarum, violarum, & vitellis ovorum. Præterea summo mane, aut prope somnum, laboranti porriges aquæ hordei, acetosæ, violarum, scorcioneræ, vel per mortarium lapideum excolatæ unc. vj. syri acetosæ, de succo limonum, rosarum, aut violarum unc. j. Confert & saccharum rosaceum, seu violaceum magis, quibus admisce roborandarum virium gratia margaritarum præparatarum, aut electuarii de geminis scrup. j. Præstat & diacorallium cum mucilagine seminis citoniorum, & psyllii pondere drach. j. Eiusdem usus est, quod ex his omnibus conficitur forma boli, & pondere duarum drach. summo mane exhibitur. Sed ferunt non contemnendi Auctores, & Conciliator etiam adstruit, alexipharmacum nullum reperiri in arte medica his humoribus pretiosius, quam crystallum, cujus drach. j. in subtilem pulverem redacta, & aqua dissoluta, mire opituletur: ego autem arbitror, id forsam ocultra quadam proprietate illi accidere. Verum si dysenteria ex prædictis humoribus prodeat, vi sua adstringente extra omnem expectationem prodesse comperimus: censeo tamen admiscendum fore aliquod ex prædictis pharmacis, Exterius vero corpus refrigerante Galeni, aut rosaceo,

vel unguento ex cucurbitulis juxta dorsum inunges, aut cordi epithemata appones, ea lege, qua capite de Tertianâ exquisitè scripsimus.

SCHOLIUM III.

Quam vana spe autem id expectare liceat ab aliis remediis, ostendit curatio. Magna Remedia, ex mente Auctoris, hic nullum fere locum habent, etenim, si de purgatione sit sermo -- *Caute id facies* (inquit ipse) *sive enim purges, sive secus, periculo res non caret &c.* Si vero de sanguinis missione loquamur, -- *Egrotantes hujusmodi* (subdit ille) *sale præsidium non innoxie ferunt, & plerumque a sanguinis missione continua evadit febris.* Magnis ergo Remediis fere proscriptis, quid sperandum superest a levioribus, & nullius ferme vigoris, saltem respectu habito ad tantam indigentiam, ut norunt Practici? De crytallo quidem non contemnendam mentionem facit Auctor (selecta fere semper remedia indigitans) pro corrigendis pravis illis humoribus recensitis; & ego quoque experientia fretus eidem remedio in mitioribus saltem casibus, ut paulo ante innui, non parum tribuo. Sed furente jam, sparsis quaqua versum fluctibus, Torrente, frustra infirmioribus hisce instructus.

Puquar in adversas ire Naturæ aquas. In hac sane procella si quis consulisset Mercatum, jure merito contremiscentem, quarens, an liceret Lignum Corticis amplexi, cerum plane pro naufragio evitando refugium, videli et Specificum certum pro mansuëfaciendis effertis hujusmodi humoribus, nullum ceteroquæ beneficium, gratiam, aut coctionem (ut omnimoda certitudine affirmat Auctor) a Natura recipere aptis, quid, quæso, responderet? Musitassetne, aut hæsitasset.

Quod tamen majoris momenti arbitror, est victum summe humectantem, & facilem, atque copiosioris alimenti instituere: ob id jura caponum, & carnes pulorum ex lacte, aut hordeo nutritorum ex usu esse comperimus, & ex oleribus decoctam lactucam, aut scariolam, & borraginem: tandem potus sit hordei aqua, vel purissima cum saccharo. Quod si vires laborantis labi videantur, consultissimum est, vinum tenue, album, & maxime dilutum præbere: tandem si affectionem perstare adhuc contingat, existimandum est, jam in alterius naturam commigrasse, nam ex prædictis humoribus non transcendit quintam accessionem: quamobrem juxta naturam ejus, in quam degeneravit, curationem institues.

CAPUT VI.

De Tertianâ Perniciosa ex miscella crassorum humorum cum serosis, & tenuibus ex Ludovico Mercato, adjunctis itidem Scholiis.

CUM in humanis corporibus intra venas humores abundant ea copia, quæ naturam irritet ad sese deonerandam; ceterum quæ non adeo gravet, quod ad extrema vasorum pellere non possit, sit quidem, ut humorem pellat ipsa tertio quoque die; sed quod frequentius est, more duplicis tertianæ singulis diebus, maxime prope noctem ad extrema vasorum, & præcipue juxta os ventriculi humorem transmittat, quo febri syncopali humorosa simillima existit. Quo fit, ut ob ejus copiam, quæ sui respectu major est, quam fuit respectu majorum vasorum, a quibus pellit

natura,

natura, procul dubio adeo graventur, & offendantur universi corporis partes, ut hac sola ratione tertiana, qua sui natura salubris foret, perniciofa efficiatur: cui accedit, humorem esse mixtum ex tenui bilioso, & crasso, cujus crassitiem veluti ex congelatione, & condensatione factam arbitramur. In cujus febris natura expendendum primo est, qua ratione hi humores gravent naturam in extremis vasorum, cum intra majora non adeo graves extiterint. Secundo, qua ratione ob id perniciofa existat. Circa primum conjectandum est, humorem hunc concretum, quem secum movet biliosus, & tenuis humor, qui in accessionem prorumpit, cum ad extrema vasorum funditur, non protinus, aut simul ad dicta loca transmitti, nec simul incallescere, sed paulatim projicitur, ac succenditur; tum quod copiosus sit, tum quod inaequalis. Quo fit, ut tenuior pars primo succendatur, & ex crassioribus, qua primo transmittitur, & reliquæ sic successive, ut natura pellit. Præterea cum mox tenues partes succendantur, qua crassa sunt, simul incallescunt, gravioresque & rariores fiunt, eo quod ex calore, quod crassum est, occissime fundatur, & liquetur. Quo fit, ut ea humorum copia, qua vasis majoribus non erat magna, nunc in extremis vasorum liquata, & fusa maxima fiat, gravis, & ponderosa, ex quo procul dubio sequitur, perniciosam, & periculo plenam efficere febrem, cum vereri oporteat, ne universi corporis calor ex copioso illo humore suffocetur, extinguaturque, aut laborans syncopi frequenter corripiatur. Finitima quidem est hac febris conditio ei, quam Medici syncopalem humorosam vocant, cujus Galen. 12. method. meminit nomine febris cum redundantia crudorum succorum, licet ex continuarum fiat genere, transactis primis accessionibus, quod impotens sit natura longe a cordis vasis humores illos crassos, & copiosos pellere, hac vero intermittens.

SCHOLIUM I.

Torquet in hoc Capite se ipsum Auctor, ut explicet modum, quo detrahi supponit ad extrema vasorum, ibique succendi inaequaliter crassos, & tenues humores. Ignorato fluidorum motu tunc temporis occulto, mirum non est, si in tot signenta sæpius labebantur Prædecessores nostri etiam Doctissimi. Quæ nihilominus ille adstruit de inaequali crassitie, ac tenuitate humorum irregulariter effervescentium, sive, ut loquitur, succensorum, omnino locum habent in isto casu, si modo sensibiliorem explicentur. Quæ pariter addit de condensatione, congelatione, ac concretionem eorundem humorum crassorum, commixtorum cum biliosis, & tenuibus, videntur nonnihil congruere cum iis, quæ ex principiis *Acidi, & Alkali* hodie deducunt quamplurimi. Quocunque tandem modo meliore hæc explicentur (quod Theoreticis relinquo) certum est saltem, vi hujusce Febris, seu Causæ illius immediatæ, inaequalem ebullitionem intra sanguinem suscitari, sive deinde id fiat ob heterogeneitatem particularum præ-existenti in ipso sanguine, illumque ex parte constituentium, sive ob peculiarem, inaequalemque dispositionem, aut compositionem febrilis Fermenti in sanguinem influentia, sive propter utrumque,

Verum ob id gravis, licet procul a partibus cordi, & ventriculo, aut jecori vicinis eosdem valeat pellere; e quo vereri oportet universi corporis caloris extinctionem, & ob id differunt etiam hæc febres ex occasione periculi; nam in illa vereri oportet, ne humorum pondere, & copia cordis calor exstinguatur, quod prope ipsum existat plenitudo, in hac vero ne totius corporis calor pereat, præterquam quod (ut dictum est) aliqua humorum crassorum portio prope viscera transmittatur, licet in utaque ob vitium, & damnum ventriculo lilitum laborantes periclitentur. Triplex igitur causa necessaria est hujus febris generationi, crudorum nimirum humorum copia ventriculum & carnosum, ac arteriosum genus opprimens, virium infirmatas, quæ caloris paucitatem sequitur, & viciata angustorum meatuum, & venarum compositio.

Cognosces autem hanc febrem ab his humoribus inæqualiter crassis, & copiosis provenire. quod lente, & cum diurno, ac moroso rigore incipiat, quem nonnunquam interruptit calor quidam, veluti flamma exurgens, quem iterum rigor compestit, ita ut per intervalla rigeant, & incalescant qui sic affecti sunt. Quod symptoma illis succrescere censeo, quia humor copiosior est, & crassior (potius profecto) quam quod simul totus possit a natura pelli, & si pellatur, simul succendi. Quo fit, ut pars post partem succendatur, & primo quæ in eo tenuior est, post vero quæ crassior. Dignosces etiam id, quod laborantes tarde incalescant, ex toto, & quod calor diu duret, & non admodum sit extensus, sed per aliquod intervallum flamma in corpore compareat caliditas, sed mox cesset, & mitis appareat calor; quod licet ita sit, anxium reddit laborantem ob pressuram, & gravitatem arteriarum, & musculorum totius corporis, quam fusi, & copiosi præstant humores. Impotens etiam toto febris tempore efficitur laborans, & cum anxius sit, sese movere nequit. quo fit, ut molestius ferat, & veluti obtusus sensibus existat. Calore videtur carere, & siti plerumque premitur, & a potu gravius se habet, præcordio in principio inflato, corpus totum ampliori mole, quam pro naturæ modo, tumens, color omnino viciatus, aliisque albidior, quam pro naturali habitu, & aqua inter cutem laborantibus persimilis, vel lividus. Urina copiosa subalbida, copiose sedimento, & crasso plena apparet. Pulsus ex parvitate, & magnitudine inæqualis, aliquando interceptus, & quo magis crescit febris, evidentiores sunt prædictæ differentie, quod eo tempore rarior fiat humor, & vehementius naturam premat; celeritas tamen & crebritas non plurimum a natura dissident, ita ut plerique videatur febre carere. Sæpe etiam animo deficiunt, & aqua potu non levantur, neque aspersione aqua supra faciem, quinimmo frictionibus, & vinculis melius se habent; respiratio frequens est, & suspiriosa; in febris autem inclinatione laborantes maxima cum inquietudine ab umbilico ad caput exsulant, & aliquantulum liberari videntur, & licet febre carere appareant, adhuc accidentia aliquot supersunt, quibus constat nimio pondere laborantes confringi: tandem hoc est in hujusmodi febribus tamquam pathognomonicum signum, nimirum, nec augmentum, nec statum, nec declinationem aqua.

æqualiter fieri, sed in augmento aliquando inclinatur febris, deluditque Medicos, & potu exhibitio, aut citra ipsum iterum increfcit, in ftatu vere plerumque novum incrementum, & aliquando declinationem, & poftea aliud incrementum fufceptat, quod pari penfu in declinatione cernimus. Præter id hoc habet proprium, & peculiare, quod accidentia, quæ propria funt principiis reliquarum febrium, fibi vehementiora funt, & majora prope ftatum, quam in principio: quo fit, ut eo tempore inæqualitates pulfus, laborantis fuffocatio, & periculum fine dubio funt majora: ratio eft, quia cum hæc mala in hoc affectu ex arteriarum compreffione, & caloris fuffocatione prodeant, & hæc eo tempore commodius fiant, in quo major fuerit plenitudo, & hæc major fit prope ftatum, quia in hac febre ufque ad id tempus femper a vafis aliquid pellat natura ad minora, & quod pellit magis attenuetur prope ftatum, fit profecto, ut eo tempore accidentia principii eluceant magis.

SCHOLIUM II.

Ob id, fignum Febris huiusce fpeciei quafi Paragnomonicum effe dicit Auctor, quod nec augmentum, nec ftatus, nec declinatio æqualiter fit; fed in augmento aliquando inclinatur Febris, deluditque Medicos, dum potu exhibitio, aut etiam eo non exhibitio, iterum increfcit, idemque non raro repetit in ftatu, aut etiam in ipfa declinatione; quod maxime verum eft in Praxi; & ideo fumme pariter observabile ad plurimos errores vitandus.

Verendum profecto eft in hac febre, ne unum e tribus malis laboranti fuffocet. Primum, ne laborans in augmento ipfius febris, cum jam incalefcere cœpit univerfum corpus, antequam ex toto incalefcant, fuffocetur. Quippe eo tempore rarior efficitur materia ob fervorem, quem contrahere incipit, quo fit, ut compreffione vaforum, & extinftione caloris in toto corpore, vel in fyncope gravem, & periculofam, vel in mortem prolabatur Ager; quod fi quis quaferit, qua ratione in hac febre, qua fuffocatione interficit, laborantes pereant in ftatu, & prope ipsum, cum in reliquis qua hoc modo interficiunt, in principio laborantes fuffocatione periclitentur; dicendum eft, hoc effe principium huius febris, quatenus ad eam portionem attinet, eo quod natura non transmittat fimul humores a vafis, fed paulatim ufque ad ftatum: quo fit, ut eo tempore (præterquamquod funduntur, & effervefcunt, & liquantur) copiofores utraq; ratione funt, quam in principio, & ob id eo tempore calorem fuffocent magis. Secundum, fi forte natura fele a fyncope tueatur, perimefcere oportet gravem, & diuturnum aliquem affectum fubfecuturum; nam cum tertiana hæc plerumque fit nimis extenfa, facile continua efficitur, vel faltem fub ingreffum duarum tertianarum. Quarum occasione non raro fuffocetere folet. Tertium malum, nimirum malus corporis habitus: quippe cum calor in dies impotens reddatur, procul dubio verendum eft, ne etiam bonum sanguinem conficere non poffit, ac fubinde neque corpus probe nutriri, & malum habitum ex confequenti fubfequi.

Vide

Videtur profecto posse hanc febrem curationem suscipere simillimam ei, quam febribus syncopalibus humorosis proficuum esse Auctores scribunt, siquidem in omnibus fere aequales existunt: in qua re non in parvam dubitationem incidimus, siquidem Galen. non satis aperte monstrat, an liceat in huiusmodi febribus sanguinem mittere, aut expurgare, cum solum frictionibus utendum esse consulat, nec immerito quidem, cum in hac febre crudorum humorum maxima copia subsit, praecipue juxta ventriculi os, quae sanguinis detractionem plerumque intercidit, nec rursus expurganti pharmaco videtur esse a principio utendum, cum corpus plenum sit, & ob id non cessurum medicamentis: quo profecto fit, ut in dubium vertendum sit, quid agere oporteat. Quippe solum uti frictionibus, insufficiens est tanto malo, nec licet corpore existente pleno, quod Galen. interdixerat 4. de sanit. tuend. Quamobrem censo Avernoem a Galen. dissensisse 7. collig. qui non esse solum agendum frictionibus scripsit, cui favet Trallian qui neque mediam, neque multam frictionem sufficere docet, Rhasius etiam 6. conti. cum Trallian. purgantia protinus consulit. Verum si quis rem hanc diligenter expendat reperiet procul dubio, huiusmodi febris longe diversam esse medendi rationem a curatione febris syncopalis humorosa, & continua. Nam praeterquam quod in Galen. doctrina non expresse constat huius febris notitia, ejus, quae illi assimilatur, 12. method. non dissimilis est curandi ratio. Sed dato, quod verendum sit sanguinem mittere, aut expurgare in illa, in hac vero ambo auxilia praequiruntur, & utrique superest a principio commodissima occasio. Primum quidem eo, quod plenitudo illa, quae in hac febre subest, non sit adeo copiosa intra vasa, quia tantum est plenitudo in potentia, quae in extremis vasorum efficitur actu, certum est subesse locum expurgationi: ac si cum sanguinis praesentia adsit copia illorum humorum, quos & crassos, & tenues esse diximus, ob id credendum est, non deesse occasionem mittendi sanguinem. Qua propter cum in hac febre periculum sit, ne in accessionis principio, aut statu, ex humoris effervescencia, & plenitudine, calor universi corporis suffocetur, ob id, si sanguinem praesse simul compertum fuerit, vel occasionem malo praestiterit sanguinolenta evacuationis suppressio, demendus sanguis est, vena basilica dextri brachii scissa, idque semel, aut bis pro virium robore: sin aliter, cavendum est a sanguinis detractione tamquam a magno malo: Nam plerumque sic affecti calore, & viribus carent. Verum si praedictos humores tantum dominari constet, a purgatione, & seligenti pharmaco facta, principium curationis auspicari oportet ex lyropo solutivo rosarum, cum infusione foliorum senae, aut cum expressione agarici, vel carthami. Prodest & diatatholicon, in decocto senae dilutum, vel diaphœniconis modicum cum confectioe Hamech simplicis. Post hanc vero purgationem sanguis demendus est, quod si opus fuerit magis probo, quam ante purgationem, & coctionem, si antea missus non fuerit. His tamen factis, omni arte curandum est corporis calorem evocare, atque excitare, quod facilius possit copiam humoris discutere, quippe in hoc malo frictionibus, & ligaturis, aut cucurbitis, licet utamur,

mur, non quidem ut evocemus humorem ad extimas partes, ut in reliquis dictum est, cum potissima ratio periculi sit copiosior humor, aut caliginosus, & frigidus huius in partibus carneis, sed ut solum calorem ipsum sopitum excitemus, evocemusque ad easdem. Quod sane faciens leviusculis, sed longioribus frictionibus, quibus, quod facilius evocari ad cutim possit, facile sequatur, & cum is sit calor & spiritus is procul dubio succrescit. Item parvis, & frequentibus cucurbitis, quibus ablatis, universum corpus suffumigabis, & persfrabis calidis linteis, quod sane facies parum ante accessionem, aut in ipsa, & per vices, & intervalla in ipso augmenti tempore, ut per carneas partes aliquid ejus, quod ibidem moratur, antequam calorem offendant evanescat. aut calor, qui id conterat, excitetur. Curandum etiam est, ut die quietis laborantes per alvum desiciant clysmatis, & suppositoris acrioribus, vel vomant, quod profecto grandi diligentia exequendum est. Quod si his omnibus factis animo linquant, etiam incipiente accessione modicum panis vino madefactum porrigere oportebit, qui etiam odoramentis reficiendi sunt: quod secundo, aut tercio iterabis, donec incallescere corpus, & calorem conspiciue excitari comperias. Ac si eo pulsus parvitas devenire videatur, quod efficacioribus auxiliis opus sit, porriges cum modico vino pulverem q. ℞. aromatici rosati drach. j. margaritarum præparatarum scrup. ij. pulveris electuarii de gemmis scrup. j. pulveris ossis de corde cervi drach. j. rasuræ cornu monocerotis unc. ℥s. misce, & cum mellerosaceo fiat bolus, cujus porrige scrup. j. Quo facto, cor, & dorsum inunges unguento, q. ℞. olei liliorum, & de semine Angelicæ, ana unc. j. olei cinnamomi drach. ij. pulveris cariophyllorum, & naphthæ, ana scrup. j. diambæ gr. j. pulveris florum rosmarini drach. j. croci scrup. j. bulliant cum odorato vino in duplici vase, & facta expressione prædicti partes inunge. Ventriculo etiam providebis unguento, q. ℞. olei nardini, & nucis muscatæ, & absynthii, ana unc. ℥s. cariophyllorum drach. j. galliæ muscatæ gr. x. ceræ q. ℥. ut fiat unguentum. Mammis vero fæminarum, & virorum testibus adhibebis, quæ odorata sint, & calorem concilient, velut est vinum calidum cum aqua melissæ, & pulvere aromatici rosati, & diacymini.

SCHOLIUM III.

Difficultatem curationis demonstrat controversia de sanguine mittendo, & de instituenda purgatione, licet utrumque præsidium tandem Auctor admittat. Neque enim hæc Febris species revera est adeo exitiosa inter reliquas, ut aliquam Curationem, ut ajunt, Methodicam saltem circa initia non patiatur.

His factis in die accessionis, studendum est in diebus quietis humorum copiam minuire, & cruditatem, & crassitiem moderari, quod facies addito oxymelite, vel syrupo de corticibus citri, ac modico syrupo de duabus radicibus cum aquis cinnamomi, anici, sceniculi, Angelicæ, vel de radice Chinæ, ac procedente affectu non recusarem, oxymellitis scyllitici modicum adjicere. Postquam

preparationem si coctio apparenter eluceat, plenius corpus purgabis his, quæ superius diximus, aut pilulis aggregativis, vel de agarico. Verum si lentius naturam concoquere constet, satius esse duxi, per epicrasim corpus purgare pilulis ex mastiche, rhabbarbo, & agarico, aut pilulis ex hiera Galen. & agarico, vel prunis Damascenis ex decocto senæ conditis, aut infuso rhabbarbari, & agarici, vel carthami decocto: Formidare enim in his oportet copiosas purgationes, ne humore copiosius in ventriculum irruente, citius in irreparabilem syncopen concidant. Præterea sive purgent, sive opus aliquod agere velint, electo non surgant, ne commoti humores citius syncopen excitent. Interim tamen providendum est hæmorrhoidibus, & mensibus: tandem post prædictas purgationes, theriaca cum modico vino utendum est, aut aromatico rosaceo, & vino passulato, vel diacymino.

SCHOLIUM IV.

Circumspectionem tamen suam in purgando satis ostendit idem Auctor verbis illis -- Formidare in his oportet copiosas purgationes, rectiusque forsam dixisset, etiam modicas. Sat ergo fuisset superius dixisse -- Curandum est, ut diæ quietis laborantes per alvum decedant clysmatis, & suppositoriis.

In hac sane febre, & somno, & vigilia opus habemus: quippe somnus concoquit, & vigilia digerit. Item opus est victum instituire extenuantem, & parcum, ac sæpius, aut ex longis intervallis, vinum fere his omnibus ex usu est, si non dormierit laborans, noctu, sin aliter, diu. Providendum etiam est, ut laborans quam minime turbetur, distrahaturve aliquo animi parthemathe, quod sic affectibus summopere noceat.

CAPUT VII.

De Perniciosa Tertianâ ob aliquod accidens, quod succrescit, ex eodem Mercado, cum iisdem Scholiis.

EST itaque quinta perniciosa tertiana species ea, quæ non ex propria conditione, & natura talis efficitur, sed ex aliquo accidenti, quod illi succrescit, cujus ratione ipsa periculosa efficitur quantumvis suo more salubris, & signis firmata securissimis existat. Sic præfecto hac lege uno e duobus modis aliquam tertianam periculosam fieri conspiciamus. Primo, quando crescente calore in accessione ipsa pituitosus, aut crassus ob contractam fusionem, & tenuitatem ab ipso calore præstitam, instillet, decumbitque in aliquam partem, ac velut suffocativum (ut ajunt) catharrhum, si ex capite vel difficilem respirationem, aut orthopnæam, si ex thorace vel articulares, & gravissimos dolores concitat, si in articulos prædictus humor prolabitur; quippe certum est, non raro contingere his, qui caput habens catarrhosum, humidum & fluxionibus obnoxium, si febre tertiana corripiantur, tempore accessionis ob calorem tantam defluere pituita fluxilis copiam, quod

in gravissimam suffocationem, aut lateralem dolorem pleurifico dolori persimilem occurrere periclitari videantur, sicut his, qui asthma laborant ob crassos, & viscidos humores, thoracis vasa, & partes obsidentes ab eodem calore liquari, & moveri, excitareque difficillimam respirationem, & gravissimam orthopnoeam. Ita prorsus his contigisse scimus, qui articulare morbum pati sunt assueti, quibus ex caloris fustis humoribus, tenuior quadam pars in articulos migravit, qua quidem gravissima, & molestissima sunt tertiana accessiones. Quæ omnia finita accessione protinus aliquando cessant, eo quod calor, qui humores liquavit, eosdem discutere valuit, aliquando vero ejusdem mali, quod excitavit, aliquid adhuc superest, quod molestam, & non raro periculosam minatur fore venturam accessionem, si malum malo succrescat. Secunda quidem hujus tertianæ species suboritur, cum febrilis calor utrum in consensum allicit, commovens corruptos vitiososque ibidem morantes succos, quibus motis, accidentia succrescunt, tota accessionis duratione aque gravia, ac periculosa, his quæ hysteris feminis accidere assolent.

Signis profecto in hujusmodi tertianis non plurimum opus habemus, cum constet, prædicta accidentia, quæ illi succrescunt, non accidere ob caloris febrilis, aut humoris peccantis, vel membri, in quo humor febrilis incumbit, vitium; sed accidentia longe diversa esse a natura prædictorum, esseque symptomata, quæ aliis humoribus ab his, quæ tertianum efficiunt, diversis propria sunt. Quippe affici catarrho, aut difficulter respirare, vel articulos dolore certum est, distinctum quid esse, & accidentale a natura febris tertianæ; & ob id cum hæc accidentia succrescunt, conjicies tertianam fieri perniciosam ex accidenti, & non ex nativa sorte.

SCHOLIUM I.

Circa universum hoc Caput dico, quod si accidentia, quæ succrescunt Febris, vere sint talia; ut nullam habent cum Febre communionem Causæ, vix potest peculiaris species Febris Perniciosa exinde constitui; nam hoc nomine Perniciosa etiam dici posset Ephemera, si illi grave aliquod accidens superveniret. Oportet itaque diligenter animadvertere, an succrescentia accidentia omnino sequantur Periodum Febris, itaut ea invadente invadent, & ea cessante cessent. In tali enim casu potius censenda sunt symptomata Febris, quam alterius naturæ, etiam si motus febrilis, tantum data occasione, ea suscitare videatur; secus, si non sequantur Periodum, motumque Febrilem. Sic, si Mulieri semper in accessione superveniat passio aliqua, Hysterica dicta, quæ non alio tempore invadat, & soluta Febre, semper solvatur, reputanda erit scilicet Fermenti febrilis (licet tantum per accidens) in subiecto dispositio, & intra ejusdem fluida turbas illas suscitantis: idemque dicendum crediderim de Colica, de Vertigine, ac de ipsa nonnumquam affectione Epileptica, una cum febrilibus Paroxysmis recurren- te in subiecto affixeto. Fateor equidem, accidentia perniciosa hic ab Auctore enumerata, nempe *Catarrhum suffocativum, dolorem Pleuriticum similem, Astmaticum affectum, & Arthriticos dolores*, quæ cuncta illi forte sapientiale videre contigit, mihi rarius, ac fere nunquam in Perniciosis videre contigisse, quin potius alia frequentius observasse perniciem inferentia, quæ ipse nominatum non recenset, & quæ ego specialiter recensere Capite primo Libri sequentis.

Verendum quidem est in his tertianis, ne aliquod ex prædictis malis, quæ calore accessionis fiunt, vel laborantem suffocet, vel iterum revertatur, essentialia fiat, & proprium. Quapropter sic affectus in die quietis præcavere oportet, ne iterum revertatur malum, & in accessionibus periclitentur.

Curandi ratio in hac affectione, peculiare sibi præscribit considerationes, quas maximi esse momenti censeo. Prima sane est, quod in ipsa accessione, ubi majus imminet periculum, id præcaveamus juxta symptomatis; quod succrescit, naturam: In die vero quietis curandum est, ne iterum revertatur. Namque in curatione ipsius tertiana nil novi agendum est præter id, quod in reliquis tertianis salubribus ex usu esse diximus: præterquamquod hac paulo celerius, atque diligentius expostulat curari: ne si diutius protrahantur accessiones, & frequentius repetant, aliquo ex prædictis modis laborans in ipsis periclitetur. Sic profecto urgente fluxionis periculo, sive ad fauces, sive ad thoracem, sive cum dolore, aut secus, vel cum difficili respiratione & orthopnoea, omni arte curandum est fluxum a capite ad alias partes divertere, quod facies brachiis vehementer fricatis, aut ligatis, vel si ipsis curcubitas apposueris, bis in singulis horis, quod fluxio illuc evocetur. At si grande periculum immineat, ipsas scarificare oportebit, postmodum scapulis iterum alias affigere, quo status a thorace discutiantur, & aer partibus dilatatis commodius recipi possit. Quod si lateralis eluceat dolor, brachiis sat est ipsas apponere, & discutientibus, ac siccis præfidiis prope partem dolentem uti, ut sacculis ex millio, & fursure, chamæmelo, & sale: Nam si inunctionibus, aut evaporatoriis utaris, laxiore facta parte copiosius ipsa recipiet, & fluxionem evocabis. Sic profecto utero providebis juxta affectionis, quæ succrescit, indigentiam, ut Lib. nostro de Mulierum affectionibus abunde dictum est. Podagricis, aut quibusvis aliis articulorum doloribus nihil adhibebis, ne, si frigidum sit, ad principalius membrum repellas; si vero calidius, plus ad affectas dolore partes attrahas, sed blandioribus auxiliis curandum est, laborantem ab accessionis sævitia, eruere, quod leges fusius libro nostro de arte medendi morb. intern. proprio capite. Cessante vero accessione, providendum est, ne iterum præcedens symptoma revertatur, quod facies eisdem præfidiis, quibus si præsens fuisset, curasses: hoc anōsin considerationem adhibito, quod si fieri possit, uno & eodem præfidio febri, & symptomati provideas, sive sanguis mittendus sit, sive corpus purgandum. Verum, si id complicationis conditio non ferat, symptoma auferendum est, ac si sanguinem miseris, ex ea parte, & vena facito, quæ vel capiti mandanti, vel thoraci, a quo malum oritur, e directo respondeat: aut a jecore, & venis majoribus si articulosum membrorum genus pati videatur: vel ex talo, si aut menses, aut hæmorrhoides deficient, vel uterum compati confiterit. Quod quidem pari beneficio proderit febri, & accidenti haud secus, quam expurgans medicamentum, si eadem lege præstiteris: quippe ea adhibebis primo, quæ materiam accidentis respiciant; postea vero quæ febrem licet aliquando mixta adhibere oporteat medicamenta, utrumque nimirum respicientia. Verum si ex præ-

diſtis accidentibus aliquod jam firmatum eſſe conſtet, quod liquido cernes, eo quod die etiam quietis adhuc perſeverat, non omnino poſthabita febris curatione, iſi ex toto innitendum eſt, quod ſupererit, idque quares proprio ejus capite, ut & univerſalia, & particularia auxilia probe adminiſtrare poſſis. Verum ſi morbus præſtiterit expectandi inducias, majori diligentia ſtudendum eſt tertianam febrem curare, ſiquidem illa vicem cauſa moventis gerit, & ea curata facile accidentia deliteſcunt.

SCHOLIUM II.

Cum ergo in hiſce caſibus ex mente Auctoris - ſic affectus præcavere oporteat, ne iterum revertatur malum, & in acceſſionibus periclitentur, ſuppoſito quod malum hujusmodi ſequatur acceſſionem, velut umbra Corpus, ſoli idcirco Paroxyſmorum præcautioni (quoniam facile hodie poſſumus) per uſum Chinæ Chinæ inſiſtendum eſſe, nullus dubito, omiſſis tot medicamentorum catervis, quæ ad tollendos hujusmodi affectus ſolent uſurpari: pro quibus in tali caſu ſubmovendis unus cæteroqui ſufficit Cortex, ut conſtat etiam ex *Hiſtorii* II. & XVII. Cap. X. *Libri primi* relatis, de Tuſſi Tabem minante, & de viſus Obſecatione, per Quartanam inductis, & per Chinam Chinam curatis. Quoties enim ſtrenuum iſtud Febrifugum conveniat (ut in ſimilibus caſibus, ſi graves ſint, proſecto conv. nit) non eſt, cur de tot aliis remediis infirmioribus æque ac ſuperfluis ſinus ſolliciti. Cardio Praxeos vertatur non in multiplicitate, ſed in electione remediorum, ſimulque in opportunitate noſcenda, & captanda oceaſione. In iſdem propterea circumſtantiis idem morbus remediis iſdem ab uno Medico tollitur: ab alio non ita. Ordo quippe, ſeu tempus peculiare adminiſtrati remedii exitus varietatem parit. Ars quævis Mechanica paucis Inſtrumentis perficitur, eademque iſdem a dupli. i Artiſce inæqualiter exercetur, parium Inſtrumentorum uſu diſpari diverſitatem faciente. Haud aliter modicus medicamentorum apparatus (quem in nūm ero ſaris parco vere conſiſtere, & nihilominus ſufficere, aliquando forſan oſtendam) in manu periti Medici. Morbis fere quibzlibet ſanabilibus ſanandis par eſt. Oſto tanta modo voces Muſicæ, ſi rythmice diſponantur, concentibus omnibus, atque diverſis, edendis ſunt ſatis: inconcinne vero, vel intempeſtive prolata, & diſſonant, & harmoniam perturbant. In regenda ſanitate, quæ in fluidorum, & ſolidorum harmonia conſiſtit, analogiſimi par ratio. At de hoc ſatis.

De Tertiana Pernicioſa ob humoris venenofitatem, quæ neceſſaria ad curationem, & notitiam exiſtant, reperies libro &c.

SCHOLIUM III.

De eo denique, quod innuit Auctor circa *Sexam* ſpeciem Tertianæ Pernicioſæ tum dignoſcendam, tum curandam, nil dico, tum eam ad commune Febrium Malignarum, & Peſtilentium genus reducat, communemque cum illis Diagnofiſim. Prognofiſim, atque Medelam alibi inſtituat; quod hujus loci non eſt.

CAPUT VIII.

Prava ruſus Pernicioſarum Febrium Intermittentium natura innuitur ex deſcriptione Ricardi Morton, adjunctis pariter ad claritatem fuſioribus Scholiis.

VARIAS Pernicioſæ Intermittentis icones hætenus nobis exhibuit *Mercatus*: modo verſicoloreſ illius imaginem, diverſos, ut ait, morbos mentien-

tem pingat *Mortonus*, simulque vim eximiam Peruviani Corticis pro tanto hoste debellando testetur. Testetur, inquam, ipse, me asseverante, seu (quod dignius est) ipse doceat, me solum testante. Equum est enim, ut quemadmodum ille ante me insignia Corticis experimenta in casibus admodum arduis, & nonnumquam in Perniciosis Febribus, de quibus impræsentiatum est sermo, tentavit, ac feliciter absolvit (quod Historiæ ab eo descriptæ fati ostendunt) ita in eorundem Febrium descriptione, ipsarumque per Corticem curatione tradenda, primas teneant: ego vero ad confirmanda illius asserta tantummodo calculum addam ex propria, & multiplici experientia petitum. Ingenue tamen repeto, quod & olim Lectori præfatus sum, me nemque circa hoc nihil, ne analogice quidem, desumpsisse a *Mortono*, cujus Opera, quæ penes me existunt, tempore, quo primum, fatisque notum in Urbe mea tentamen inii (permittentibus id ipsum quamvis spe nulla aliis Compromissoribus tum Nostratibus, tum Exteris) nondum erant cusa, nedum mihi nota. Et licet in ipsis admonear a Bibliopola, Tractatum Pyretologicum se junctim prius impressum fuisse, illius profecto nullam umquam ne per famam quidem notitiam habui. Sed hoc nil interest. Si de opposito quis velit, valeatve suspicari, sciat, majorem mihi fore laudem, ac gloriam, si Viri Clarissimi potius, quam meo fretus consilio, prima experimenta (ut ut rationabilia) dicar tentasse. Utcumque, ego de hac nostra in Methodum non longe absimilem, sed tamen diversam, coincidentia adeo mihi complacui tunc, cum *Mortono* Pyretologiam lustravi, antea (fateor) ferme neglectam, ut, jus promeritum Eidem redditurus, parum quidem absuerit, quin Tractatum ipsum integrum reimprimi curarim (quem tamen a fronte ad calcem attente a cunctis considerari velim) illique meas observationes, casuumque consimilium Historias adnexerim. Id autem aggressus essem, ut quamplurimas veritates practicas inibi existentes, sed vel non satis patentes, vel non satis perspectas, & fortasse minime creditas in propatulo ponerem. Iis etenim, alicubi dilucidatis; & ab aliquo identidem excessu (si fas sit dicere) castigatis, melior forsitan fors accessisset, majorque itidem perlegentibus utilitas. Sed ex alia parte, cum quidquid in eo Tractatu propius videtur respicere *Perniciosas* Intermitteutes, erui possit partim quidem ex Capitibus, ubi de signis Intermitteutes Febrium Diagnosticiis, tum Prognosticis, sed præcipue ex Capite speciali, ubi de Genio Intermitteutium versatili, aliosque morbos etiam acutissimos simulante, sermonem habet; idcirco hoc unum saltem *Caput* ad unguem transcriptum hic inferere lubens decrevi. Ne vero cum *Mortono* aliter agerem, ac egerim cum *Mercato*, congruum duxi illius quoque sensa perpendere, nonnullisque animadversionibus tantillum augere, propriam subinde, & apertam Perniciosarum Periodicarum Descriptionem, ac Curationem pronulgaturus, Peruviano Cortice valide administrato feliciter absolvendam. Quod quidem intelligendum

est, ut tunc dicturus sum, non modo de eadem Febre suos adhuc typos, et si crudeliter, patenter tamen servante; sed de ipsa etiam jam in Continuum conversâ, & obscuratis, nondum tamen plane abolitis periodis ad exitum properante, cum nempe jam frigefactus universaliter Ægrotans cum minutis sudatiunculis fere sine pulsu jacet, moribundo similis, dummodo usque in alteram Exacerbationem (a qua per diem naturalem circiter distet) valeat sufficere. Priusquam ergo ista propius aggrediar, mihi interim præludat.

RICARDUS MORTON

De Proteiformi Intermittentis Febris Genio.

Exempla Februm Intermittentium Cortice Peruviano curatarum adungere, irritum plane atque inutile esset, postquam Cl. Badus, Sturmius, ceterique Remedii hujus Polychrestii Fautores hanc Provinciam jamdudum susceperint: Et nemo hodie (quod scio) de viribus hujus Remedii Febrisfugi dubius hæreat. Quandoquidem autem ob vehementiam Symptomatum, ubi Natura fere integra acrius stimulatur ad luctam cum veneno hostili instituendam, hæ Febres haud raro plerisque alios Morbos, eosque acutissimos simulare soleant, Corticis tamen viribus cedant, & si Cortex non exhibeatur, sæpius funesta evadant; opera pretium duxi Exempla aliquot hujusmodi Februm, quas nuperrimi observavi, seligere, scriptis mandare, atque publici juris facere. Atque equidem hoc pensum eo lubentius aggredior, quia Nemo adhuc (quantum scio) hoc subjectum tractavit, cujus cultura ad Praxim Medicinalem promovendum maximi momenti mihi esse videtur. Siquidem inter innumera illa symptomata hæc Febres comitari solita; nullum est quod non aliquando adeo vehementer saviat, ut vita Ægri inde in præsens discrimen adducatur, & Typus Febris in variis suis stadiis Algoris, Caloris, & Sudoris abscondatur penitus, & opprimatur, ita ut neque ex Urina, Temperie, Pulsu, vel alio quoque solito modo distingui possit: verum sub larva Algoris funesti, Vomitionis indeficientis, Diarrhææ torminosa, Cholera morbi, Colicæ ventriculi, Hemicrania periodica, Apoplexiæ, Syncopes, Rheumatismi, Spasmi universalis, Pleuritidis, Peripneumonia, Doloris lateris punctorii, vel alterius Morbi secrete delitescens, Medicum a scopo suo non raro abducat. Symptoma quidem interea Remedii propriis, sed incassum, tentatur; Nam, posthabito Fermento Febrili, proxima effervescentia periodo, priora, aut deteriora symptomata inexpectato recrudescent, Medicus Syssippi saxum volvit, atque Æger vita dulcissima dispensatio, aut saltem magno sumptu, ignorantia vel incuria Medici pœnas sero luit.

SCHOLIUM I.

Supervacaneum jure merito reputat Cl. Auctor, hisce temporibus scribere Intermittentium vulgarium ope China China absolutas; sed ex adverso æque merito necessarium censet, ac opportunum recensere curationes earum Intermittentium Pernicialium,

cialium, quæ hominem in maximum vitæ discrimen adducunt, Corti e nihilominus rite oblato aque prompte curantur ac benigniores. Hanc itaque praxim illustrare maxime interest, præcipuè cum ea extendatur ad Febres ipsas recentem continuitatem adeptis, dummodo fuerint Intermitteutes ab ortu, & post acquisitam continuitatem, consuetas adhuc incrementi, & decrementi vicissitudines, atque periodos fervent. Illas enim considerandas esse ut Intermitteutes: & ut tales Cortice præter certo curari, nos docet præter *Mororum* Doctissimus *Sydenham* in Epistola ad *Bradyum*, ut videbimus tum *Cap. 5. Libri 4.*, tum *Cap. 3. Libri 5.* Nos itaque in hac Praxeos Medicinalis parte promovenda *Mororum* morem secuti, post statutam Methodum nostram offerendi Corticem in hujusmodi Febribus, cæteroque lethaliis, complementum ejusdem methodi ab exemplis suo loco subnectendis mutuabimur.

Non sine magna ratione hoc remedium hic, & alibi ab Auctore *Polychrestum* dicitur, quippe vere ad multa, & magna perutile in linea Alexipyretorum. Unam ad alios morbos similia possideremus; sed paucis dempsis, quorum virtus certa est, & utilitas evidens. Ars nostra Medicamentis superfluis alioqui ditissima, bonis, certisque, quæ innoverint, caret: immo forsitan ob hoc ipsam est inops, quia inutilibus, dubisque superfluit. Obruit nempe vel ipsum Medicum supervacanea Pharmacorum copia: quandoquidem ægre nimium e mille figmentis una, quæ sorte vix est, practica veritas potest fecerni. Deme (audeo dicere) ab Arte Medica Phlebotomiam, Purgationem, Chalybem, Chinam Chinam, pecaquanham, Opium, Thermas, Viperam, Mercurium, diversaque Antivenerea, Lac, Serum, aliaque non multa, & ferme nudam reddes. De Chirurgia, quod est ad remedia quadam, non ab simile sit Judicium. Perita namque manus sæpe sola, vel serio prudenter, vel igne caute, vel fasciis elegantur, & cum regimine instructa, quamplurima præstat. Contrectatio vulnerum crebrior, & medicaminum multiplex appositio, vana sæpe, imò plerumque noxia Artis ostentatio est. Super hac re satis diserte suis temporibus *Caesar Magatus*, illumque secutus *Septalius* (quodcumque sit, quod de utroque fert iudicium *Sennertus*) nostris vero temporibus *D. Bellot* eisdem *Magati* Sectator novissimus. live deinde hujus cum illo conformitas fortuito tantum contigerit, quod non repugnat, five potius de industria, ut in peculiari Epistola notat, & in pinguiori, quod meditabatur Opere, se ostensurum fore videbatur Accuratissimus *Sanc. Janus*. Utconque, Inventum primum raræ solutionis vulnerum, *Romanis Chirurgis*: morem vero oblegandarum turundarum, *Apparivo* quidam *Vasco*, mox & *Lemosio* tribuit ingenue *Jo. Baptista Magatus*, *Casari* Frater: Methodum aut hujusmodi praxeos rationale non ipsi *Casari*, quem fuisse, docteqque tueretur in suis *Considerationibus Medicis Tom. 1. Partis 3.* At hoc nihil ad nos. Si uti ergo pauca Chirurgo remedia, ita & non multa sufficiunt Clinico. Inter ea locum sane non infimum tenet China China, immo ausim dicere, quod omnibus palmam præcipiat. Magnorum equidem remediorum nomina sibi vindicant antonomastice Venæ sectio tantum, atque Purgatio; sed istiusmodi privilegium illis quandoque competit, quandoque non. Ego Magna voco quæcumque sanant: & eo majora, quo melius.

En quomodo Perniciosas Febres describit Auctor, quasi sub aliorum morborum acutissimorum larva delitescentes, nec proinde in propria specie cognoscibiles (adeo obsecrari putat earum naturam) sed exitiales interim, atque funestes, nisi Cortice statim domentur. Ex quo potissimum effectu debellatæ jam Febris essentiam, veluti a posteriori, deduci, aut aliunde deductam confirmat.

Fallitur hic Auctor, dum se istarum Febrium primum Observatorem, aut Relatorem credit, etsi a semetipso tantum didicerit. Vidimus jam quid scripserit de iis, & quam

quam lauculenter *Mercatus*, qui *Vallesium*, *Zoarum*, & *Averroem* quoque hujusmodi Febrium non omnino ignaros censet, ut ex eorum textibus ab ipso *Mercato* allatis, & de *insauabili Terciana* mentionem facientibus, videtur posse deduci. Vidimus, pariter, aut saltem enunciamus, quomodo Lucubrationem ipsam *Mercato* per compendium denuo transcripserit *Daniel Sennertus*. Ab ullo quidem alio peruliere n institutum fuisse Tractatum, peculiaremve Curationum non novi; a pluribus tamen aliquam obiter, Infructuosam licet, ac sterilem factam fuisse mentionem, facile est palam facere. Sic *Lazarus Riverius* Practicus Celeberrimus Tertianarum Intermittentium prognosi designans - *Prognosis*, inquit, *desumitur ab Hippocrate Apborismo 59. sect. 4. * Terciana exquisita septem circuitibus ad summum judicatur. * - Et Apborismo 43. ejusdem sectionis. * Febres quocunque modo intermiserint, periculum abesse significant. * - Quod tamen intelligendum est, subdit idem Riverius, de Tertianis Febribus omnis malignitatis expertibus. Dantur enim Tertianae Malignae, quavis evidentes habeant intermissiones. Aegrotantes tamen non raro de medio tollunt. Praeterea multa Febri Terciana possunt supervenire, quae vitae periculum inferre possunt, quavis Febri ex se periculosa non sit. Clarius autem pravam Tertianarum perniciosarum naturam exprimit, ubi de Febribus pestilentialibus agens, ait, tales esse quandoque Febres Intermittentes, his verbis -- Quamvis dixerit Hippocrates, febres Intermittentes periculo cavere, quomodocumque intermiserint, id tantum intelligendum est de iis, quae nullius sunt malignitatis participes. Videmus enim singulis fere annis, in hac saltem regione, Febres tertianas intermittentes, quae summae malignitatis sunt participes, tertia, vel quarta accessine Aegros de medio tollere: alias, quae eos ingravissimum vitae discrimen conjiciunt, maxima symptomatum sevitia - cujusmodi etiam exemplum refert in Centuriis suarum Observationum. *Heronymus Mercurialis* de Terciana Intermittente verba faciens habet haec incidenter -- Terciana, quae fit a bile aeterea, non solum periculosa, verum etiam exitialis est -- agensque postmodum de Terciana notha, idem raptim confirmat ex sententia *Avenzoar*. Unius itidem Casus perniciosi hujusce generis, quasi prodigii cujusdam meminit *Hercules Saxonia*. Haec de Terciana crassiculo sermone conscribens -- dico, se esse salutarem (intellige Tertianam) quia ratione motus materiae non admodum salutaris; si moveatur maximo cum impetu ad os ventriculi, qui habent os valde sensibile ventriculi, & Cardialgia salis, quae desinit in synopem, & mortem: quale exemplum memini me vidisse, dum essem Junior. *Pompejus* quoque *Sacchus* Cardialgiam considerans, ut Febrium symptomata, eam leviter adumbrare videtur Tertianae Perniciosae speciem, quae propter adjunctam Cardialgiam fit talis, inquit obiter -- Cardialgia Fabriciantes, etiam ex intermittente Febre, ad extremum vitae ducit, & multoties perimit. bile morsu oris ventriculi cum summo dolore vires resolvante, cum perversione Cerebri, & Cordis, cum quibus praedictum orificium summam habet connexionem.*

Alii insuper, quos summam praestat, quam operose recensere, de iisdem Perniciosis Intermittentibus, perfunctorie licet, locuti sunt, inter quos *Epiphanius*, *Donatus*, *Horslius*, *Rhodius*, *Restaurandus*, *Sydenham*, *Salmus*, *Sylvius*, *Estimulus* &c. ut propterea opinioni, quam de se uno *Mortonius* habuit, locus non detur. Quia vero omnes hucusque recensiti Scriptores, *Mercato* excepto, nec non, si velis, *Restaurando* etiam, & *Sydenhamio*, aut infra, Praxim Medicam suis luminibus vix tantillum in hac linea promoverunt, *Mortonius* vero nervosam, certamque curationem viriliter docuit: ideo non injuria plurimum sibi tribuit, si non quod ad descriptionem morbi, saltem quo ad curationem; quomobrem non modo excusationem meretur, verum & laudem. Me quoque reputabam Ego Methodi quondam meae in Perniciosi Inventorem

tozem unicum; cum tamen Methodum non valde abfimilem ad eandem jam tum quoque, & ante me, ut testantur illius Scripta, in regione sua exerceret *Mortonus*. Immo cum in ipsa Italia, Senis nempe, Florentiæ, in Regno Neapolis, & Romæ referrent *Bado*, adhiberi coeperit, fere statim ac innouit Cortex, Miscellaneæ ad Febres, ut ajunt, & Hemorrhæos (cujus Febbris miram curationem ope Chinæ Chinæ a se absolutam in quodam Sacerdote ex Capuccinorum familia idem *Batus* per extensum describit) quin & ad Continuas simpliciter profligandas; ulterius, cum postremis hisce temporibus, sub Cælo præsertim Romano, ac Hetrusco, prout indicare videntur Opuscula inde profecta, in usu sit idem remedium, non secus ac in Gallia, ad omnes parit Febres, quas humorales vocant (utinam semper cum fructu) & signate ad eas, quæ præcipiti periculo mortem minantur, non potest, quin inter illas, saltem fortuito, etiam Intermitteutes Perniciosæ quoquo modo comprehendantur.

Testem expertum jam mihi se præbuit hujusce rei laudatus nuper Doctissimus *Lancisus* nitidissima Epistola sua, quam quidem, utpote ratione elegantia suæ publicæ luce dignissimam, hic placuisset inferere, nisi uberior erga me Auctoris humanitas, & laudum minime promeritatum copia, nihimet mecum habitanti, curtamque suppellectilem meam satis noscenti, suffiamen imposuisset, ne incaute foras excurrerem. Paragraphum tamen unicum, rem perstringens, ex tota liceat excerpere Epistola. Opusculum (ita Vir Amplissimus) de Febribus Perniciosis Cortice Chinæ Chinæ potissimum subactis, plura sunt, quæ mihi, cunctisque Artis nostræ Professoribus expectatissimum efficiunt: illud tamen maxime desiderium meum excitat, quod Romæ observaverim in epidemica istiusmodi Februm constitutione, anno 1695, ex Aquis stagnantibus orta, Corticem illum specificum Antidotum fuisse. Quamobrem, cum studia nostra in solam veritatem querendam directâ sint, futurum confido, ut observationes meæ tuis animadversionibus, & commentariis accuratissimis sint plurimè illustrandæ. Cum autem nuperime tantum, ac proinde sera hæc ad me notitia pervenerit (profecta scilicet nimis jam Præli opera) obstiteritque angustia temporis, ne Clarissimi Viri Observationes, siquidem illas, ut videtur ianquere, typis ediderit, mihi tempestive parare potuerim, congruum duxi, incidenti hæc ejusdem assertionem, id ipsum, quod paulo ante generaliter conjecti, specialius in præsentia, validiusque confirmare.

Ut ad *Mortonum* redeam se reputantem Observatorem unicum Intermitteutum Perniciosarum, minime silentio prætereundum videtur, quod, cum *Restaurandus*, ut supra innuebam, descriperit, atque illustrarit historiis Curationem Februm Syneopaliæ, Cardiacarum, Diaphoreticarum, Hepaticarum Hamitritæorum &c. ope Chinæ Chinæ, etsi cæspitanter, ac methodo languidiore, satis patet, aliquam saltem Perniciosarum quarundam curationem per usum Chinæ Chinæ innouisse huic Auctori. Immo cum Scripta sua pluries postmodum recusa jam olim primo vulgavit Auctor iste, aliqua facile poterat, si non debuerat (neque enim tenetur nosse quilibet, quod scripsit quisque) *Mortono* posterius, ut mihi videtur, scribenti præluxisse notitia, quod non sibi soli, verum & *Restaurando* observata fuerint nonnullæ Intermitteutes, & quod ipse *Restaurandus* per oblationem Corticis eas curaverit, aliisque eodem remedio, per vulgatam tamen tantummodo illius infusionem, curandas proposuerit, *Sydenham* pariter in Epistola responsoria ad *Bradyum* sibi scribentem anno 1670. in peculiari paragrapho mentionem facit Intermitteutum quarundam (quas nos *Letbargicas* appellabimus) in quarum principio, loco symptomatum consuetorum, veræ potius Apoplexiæ symptomata apparebant, ut mox videbimus; quas tamen Febres solo interim Cortice sanabiles censet. Hæc quidem obiter quoque *Sydenham*. Quod vero specia-

specialiter, & forte a reliquis valde distincta, in arduis quibuscumque, ac multifariis Perniciosarum Intermittentium circumstantiis, ac differentiis, extremisque Ægrorum augmentis usurpetur Cortex (que indiscriminatum, ut sicebam, utendum esse in omnibus Febribus, haud facile assentiar) seu, quod usurpetur modo peculiari, quo opus est, dosisque, ac Methodo determinata ad rite obtinendum effectum, hoc est, quod non adeo tutum adhuc censeo, & quod uni forte *Mortono* mecum innotuisse crediderim

Progredditur nunc Auctor ad recensendos morbos (melius dixisset gravia symptomata aliorum ceteroqui Morborum potius, quam Febris Intermittentis propria) sub quibus abditam latere Intermittentem Febrem, conatur probare ex periodico eorundem symptomatum recurso, & ex medela per Corticem afferri apta Ægrotantibus hujusmodi, *aliisquæ quasi de repente*, ut inferius inquit, *animam efflaturis, nullaque alia arte sanabilibus*. Quam tamen Febrem adeo absconditam statuit, & omni veræ Febris charactere destitutam, ut neque ex urina temperie, pulsu, vel alio quoque solito modo, aut iudicio distingui possit, aut accuratissimo Observatori se prodatur. Ego vero fateor, me talem obscuritatem nunquam observasse, nisi cum jam tertia, vel quarta accessio Ægri ad extrema fere deduxerit. Ceterum primis accessibus manifestissimam semper, & non raro blandam Febrem Intermittentem deprehendi: & si forte aliquando sero vocatus sim, postquam res in præcepis ruerit, facillime pariter ex Adstantium, aut Ægrotantis relatu, de præcedentibus paroxysmis, atque periodis conscius factus, Perniciosam Febrem (utut algidus, ac sine pulsu appareret Æger) semper dignovi, & quemlibet Medicum facile dixerim ad hujusmodi dignotionem teneri. Sic illas omnes palam dignovit, atque distinxit *Mercatus* ut videre est apud illum, ubi de simulato dolore Pleuritico, Catharrho suffocativo. Asthmate, Rheumatismo &c. mentionem facit. Ista autem omnia, non ut morbos, sed ut accidentia Febris Periodicæ patentis, non vero absconditæ considerat. Iterum equidem fateor, enumerata nuperrime accidentia, a *Mercato*, atque *Mortono* in Perniciosis observata, mihi perraro occurrisse, quemadmodum alia nonnulla mihi cum *Morisono* comperta forte non observavit *Mercatus*, ut jam adnotavi in Scholiis ad ipsam *Mercatum* Cap. 7. Schol. 1. & ut dicturus sum de Differentiis Perniciosarum ex observatione mea, *Libro sequenti. Cap. primo*.

Sed præter *Mercatum*, *Sydenham* quoque hujusmodi Febrem Perniciosarum accidentia alios morbos simulantia, pro meritis earundem symptomatis expresse dignovit, atque ut pro talibus tantum haberentur, monuit his verbis in citata nuper ad *Bradyum* Epistola - *Hic autem commemorare libet, quod sub primis hujus Constitutionis annos symptoma quoddam insigne Febris Intermittentibus quandoque supervenerit. Nempe earum Paroxysmi non cum rigore, & horrore, quos postea Febris excipit, invadebant, sed Æger isdem plane symptomatis tentabatur ac si Apoplexia vera laborasset, quæ tamen nihil aliud erat, utcumque hunc affectum emularetur, quam ipsa Febris caput impetens &c.* Hoc autem in casu, quantumlibet evacuationes omnes, cujuscumque denum generis sint, indicari videntur, ad revellendos scilicet ex cerebro humores, ut in apoplexia primaria fieri solet; eadem tamen omnino omittenda sunt, utpote quæ originariæ hujus symptomatis causæ, Febrim nempe Intermittentem, prorsus adversantur, ac proinde morzem accerant; quod & ipse novit. At e contra expectandum, donec paroxysmus fronte sua evanuerit, quo tempore Cortex, modo citius idem ingeri non poterit, quam primum est exhibendus, & in intervallis ab hujusmodi accessionibus liberis idem sedulo repetendus, usque dum perfecte convalescit Æger.

Sic ubi, præ gradu Veneni summe Deleterio, Spiritus adeo perculsi sunt, ut a primo ictu sese iterum nullatenus expandere valeant, Algor, qui primum horum

paroxysmorum insulsum, ex instituto Natura, comitari solet, consueque protrahitur, donec Æger Deliquiis frequenter recurrentibus confectus, tandem Fatis cedat. Interea Remedia intus, vel extra ad flammam vitalem resuscitandam incassum applicantur, Febris autem nullo indicio ex Urina, Temperie, vel Pulsu, accuratissimo Observatori sese prodit.

SCHOLIUM II.

Quæ passim obtrudit Auctor de veneno febrili spirituum expansionem plus, aut minus impediende, ord nem habent ad illius Hypothesim, qua considerando Corticem Peruvianum ut Antidotum, Fermentum febrile ut Venenum respexit. Equidem Peruvianum Corticem, sive Antidotum vocites, sive Absorbens specificum, Febribus præsertim Intermitentibus additum, parum refert; in quo sensu non male quis Chalybem appellaret Antidotum Chlorosis. Sulphur Antidotum scabiei, & sic de pluribus aliis remediis ad alios morbos. Pariter Causam Februm, sive Fermentum dicas, sive Venenum, nisi aliud addis, res æque obscura est, & tota fere discrepantia videtur consistere in vocibus; nihilominus communis acceptio utriusque termini aliquid in re valde diversum solet importare. Quid per *Fermentum febrile* soleat intelligi a plurimis Auctoribus in explicanda Intermitentium causa, & quid intelligam ipse, generaliter saltem, atque confuse, vidimus alias; statuimusque ad minimum, illud esse succum aliquem incongruum, ac heterogeneum, cum sanguine non probe miscibilem, adeoque illum in morbosam fermentationem, seu mavis effervescentiam concitare aptum, donec ab eo secernatur, & expellatur: cui succo sensibili, atque, aut ajunt Scholz, quantitativo peculiarem in Corpore nostro sedem habenti velut vero, & palpabili Fermento, si posset determinari, accidentaliter postea sit varia, & modo minor, modo major, modo maxima, & incomprehensibilis activitas, aut acrimonia, quæ proinde nonnunquam maligna, & venenata per nostrum debilem intelligendi modum queat appellari. Cum enim vitiosa succi hujusmodi dispositio non in universa consistat illius quantitate, sed tantum in salibus aliquot parvæ molis, & peculiaris naturæ, aut configurationis in ipso existentibus, quibus refusus, vel solutis, aut quomodolibet enervatis, restituitur debita crasis eidem succo peccanti: quod omnibus universaliter competit nostri corporis humoribus quoque modo viciatis: hinc est, quod sales hujusmodi, dum talis naturæ sunt, ut vulgarem tantum, ac benigniorem excitem effervescentiam, effi simul quoque afficiant spiritus, sintque molis, ut diximus, inconspicuæ, verum tamen veneni nomen nequaquam mereantur: mereantur vero cum talis naturæ sunt, ut vere deleterium, ac ineffabilis, efferaque pravitatis præferant characterem in ipsorum præsertim textura exotica, & sapore abominabili inde procedente repositum. Quid ergo per *Venenum* generaliter quoque, ac indistincte debeat, aut soleat intelligi, ex his ipsis, quæ modo per transennam diximus, sufficienter potest dignosci: satique liquet, characterem hujusmodi rebrilibus succis nonnunquam quidem accedere posse; sed tamen ut plurimum non accedere.

Mortuus autem simplex, nudumque Venenum deleteria vi præditum esse contendit id omne, quod Febrem gignit. & quod dici consueverit in solis *Malignis*, ac *Pestilentibus* Febribus de Veneno ingenito, explicari solito relative ad duo venenorum genera, quorum alterum figit, alterum dissolvit humores, ac perfundat spiritus, ipse ad omnes etiam *Benigniores* Intermitentes absque notabili distinctione, nisi pro diverso majoris, vel minoris intensiois gradu, traducit. Cumque Ficus Febriferas, quæ

Phara-

Pharæonis vocant, in Sardinia nascentes, & Tertianam Febrem causantes (ut ex *Conciliatore*, & *Cardano* refert *Badus*, & ex *Bado* ipso *Morronus*) iisdem manifestis qualitatibus pollere credat ac Cortex eandem Tertianam fugans, visum propterea est Illi in duobus hisce quo ad effecta contrariis, & quo ad sensibiles qualitates similibus, eam statuendam esse abditam oppositionem, quæ inter Venenum intercedit, & Antidotum. Quod si quis ab eo quæreret, non quidem plane quid sit, & quale Venenum febrile, sed saltem ubinam, aut unde generetur, cuiusam subjecto primitus inhæreat, a quo postmodum imprimatur in spiritus, cum in illis immediate gigni non possit; item quo pacto sit aliquando tam mire; cum tamen sit semper Venenum, quomodo per intervalla vel reproductum, vel motum, & alia huiusmodi: etsi plurimæ ex his instantiis omnes torqueant in quocunque philosophandi systemate, vereor tamen, ne Ille, plusquam cæteri, tandem cogeretur respondere, se potius metaphorice, & per analogismum quendam, quam stricte, & propriè Veneni nomen usurpasse, & sic in assignando huiusce Veneni vehiculo quantitativo, primave illius featurigine, cum aliis fortasse coincideret.

Neque satis eidem suffragari videtur ingenua confessio, quam sponte profert, ad evitandam difficultatem explicationis suæ Hypotheseos: se nescire scilicet Venenorum æque ac Antidotorum naturam, sicuti & naturam spirituum, in quos Venena primario agunt, & Antidota, *falsusque esse, Philosophum modestam Philosophiam professum, sana mente quædam ignorare, quam insane non;* & *d. hrare*. Ad nihilum, inquam, videtur valere huiusmodi confessio, quæ quemadmodum ineffabilis virulentia Cicutæ, Arsenici, Cantharidum &c. ipso notante *Morrono*, reapse latet sub determinato, & palpabili vehiculo substantiæ quantitativæ talium Plantarum, Mineralium, Animalium &c. (rectius forsitan sub determinatæ combinatione salium essentialium, seu particularum illas componentium, talem determinatam figuram habentium) quæ Plantæ, Animalia &c. possunt a nobis indigitari, tanquam subiecta illius virulentia nostris spiritibus communicabilis: ita cum proportionem dicendum foret de Veneno febrili; ac propterea manus Auctoris esse fluidum aliquod, seu solidum designare, cui, tanquam subjecto, inhæreat, seu in cuius salium, particularumque figura, atque textura consistat ipsa cæteroquin inexplicabilis virulentia Fermenti febrilis. Sane secundum generalem, & indeterminatam illius appellationem morbos omnes a peculiari Veneno oriri, possumus asserere, omniaque eorum remedia, quæ Specifica vulgo appellantur, Antidota nuncupare.

Auctorem tamen nonnihil juvat ejusdem Tractatus, in quo conatur ostendere quam similia sint, plus minus, Febrim, ac Venenorum accidentia, quomodo in diversis Febris diversorum pariter nominatim Venenorum observetur Character, & similia, quæ in praxi prorsus contemnenda non sunt sed immo quæ perpendantur digna. Et, ut verum fatear, cum in Febris saltem Perniciosis, adeoque Malignis, accidentia quandoque talia contingat qualia a Toxicis propinato solent suboriri, nullus dubito, quin tunc saltem venenatum dici queat, sterili quidem nomenclatura, illarum Fermentum. Id propterea a *Morrono* unice peroptatæ, ut loco talis Veneni vehiculum potius aliquod sensibile quemadmodum supra innuebam venenositatem nonnuncquam suscipiendi capax, pro causa Febrim ordinaria attulisset, seu succum aliquem, sapienter quidem, vel semper incongruum, non vero semper venenatum; sed aliquando talem & non aliquando: hoc est succum viscosum quidem, sed benigniore dyscrasia ut plurimum præditum, nonnunquam vero etiam sylvestri, ac exotica; live (quemadmodum loqui mos est) venenata, ut nonnihil fufius suo loco videbimus. Ast vehementi, quam præconceperrat, tenaciter adhærens ideæ, quod Cortex Intermittentes benignas ac æque malignas

vicens, esset ubique vera Antidotus secundum rigorosam, obscuramque per consequens hujus termini significationem, omnes indiscriminatim Febres ab ipso devictas, veri quoque veneni obscuri, pariter, ac ignori, sobolem esse, sibi haud difficulter persuasit; quod tamen in hisce terminis nonnisi difficulter poterit aliis forsan suadere.

Ad modulum autem suæ hypotheseos cuncta per affectionem spirituum a veneno varie percussorum explicare conatur per totum Caput, ubi semper nomine diversorum Morborum gravissima Perniciosarum symptomata designat, iisdem Febribus, secundum ipsum, omnimode absconditis. Utilis nihilominus est ad praxim illius descriptio, quam ideo ad calcem usque Capituli legenti considerare expediet: quamvis in ea non modo Perniciosas Febres a *Mercato* descriptas, verum & alias antiquas, ac confirmatas affectiones, aliosque morbos quandam forte periodum præferentes, sub specie Febbris quodammodo latentis identidem pingat. Qua in re, cum *Morbos* essentielles cum *Symptomatis* Februm videatur quasi confundere, possitque idcirco Auctor noster vel in præscribendo Cortice notari de excessu, vel de defectu in describenda Febre, hinc fortasse est, quod minor, quam par fuisset, illi a plurimis sit adhibita fides, dum tamen in iis, quæ ad Perniciosas Intermitteutes revera trahi possunt (quæ ubique in toto Capite sunt permulta) fidem omnimodam mereatur.

Parili modo, ubi in primo Stadio Paroxysmi, *Fomes Venenatus Spiritus* tantum opprimat, ut non ultra solitam *Solam* sese possint expandere, absque indicibus Febbris præsentis, de Nausea Ægritudine, & Vomitione Æger unice conqueritur, donec Veneno a Cortice Peruviano, vel alia Antidoto subacta, Spiritus in nativum statum restituantur.

Nonnunquam Venenum Febrile sub initium Paroxysmi glandulas Intestinorum petit, & Fluxum Alvi torminosum, vel Dysenteriam excitat. At, cum Spiritus diu uno tenore opprimuntur, hæc symptomata utut continua, statis Periodis exacerbantur, & periodica evadunt, sine Febbris indicibus manifestis, & vires Opiatorum, & Adstringentium longe superant, donec a Cordice Peruviano cum Laudano commixta, Causa, sc. Fermentum Febrile, Massam colliquans, aque ac Symptomata inde orta auferantur.

Ubi Venenum Emeticam simul ac Catharticam naturam participat, Æger frequenti vomitione & defectione detinetur, & nisi Spiritus in primo Paroxysmi Stadio expansione legitima virulentiam excutiant, formatur inde Cholera morbus, Febre neque per Pulsum, Urinam, vel Temperiem se manifestante. Ventrículo interea, aut Intestinis, aut utrisque simul ab acrimonia Humorum intensissime venenata Sphacelatis, Æger brevi Fatis cedere cogitur, aut saltem post Inducias infidas datas, a veneno, proximo Paroxysmos recrudescente, Symptomata eadem crudelia & funesta revirescunt, nisi a tempestiva Antidoti Febrifuge exhibitione antevertantur.

A parili gradu Veneni non raro observari Ægros, præsertim antiqua, & confirmata hujusmodi Febre laceratos, denuo (typo Febbris legitima amisso) perpetua Nausea, Ægritudine, Vomitione, Sudore colliquativo, Suffocationibus Hystericis, cæterisque id genus Symptomatis in genere Nervoso pene confectos, atque

atque Animam quasi derepente efflaturus, quos debita Dosi Corticis (nulla alia arte sanabiles) illico restitui.

SCHOLIUM III.

Quod de antiquis, & confirmatis Febribus hic inquit Auctor, locum magis habere videtur in Recentibus Perniciosis tunc, cum (ut videbimus in descriptione, & in historiis specialibus earundem) Æger post tertiam, vel quartam accessionem algidus factus, & signe pulsu, typo jam legitimæ Febris amisso, confectus jacet, quasi de repente animam efflaturus, quem tamen nulla alia arte sanabilem debita dosi Corticis illico restituit. Profecto verba ista sunt aurea; complectuntur siquidem descriptionem Ægrotantis vere ad extrema redacti, nec Febrem amplius suam tactui Medico exhibere potentis, deficiente scilicet Calore, & Pulsu: quod quidem pluribus Perniciosis familiare est, ut videbimus suo loco. Complectuntur pariter mirandam virtutem Corticis, Ægrotantes hujusmodi illico restituendi, quod verissimum est, si debita, ut inquit, dosi administretur. Quænam autem sit dosi debita, suo loco dicemus, & quidem regula certiore, dispositioneque elegantiore, & magis ordinata, ac doceat ipse Mortonus. Tandem complectuntur Prognosim (heaven nimis certam?) de morte hujusmodi Ægrotum, si Corticis auxilio sint destituti. Funestum hunc eventum satis ostendit crebra experientia, satisque illum patefacere lethalia prognostica Diligentissimi Mercati, incassum a Veteri Medicina præsidia quærentis: ut proinde nullus sit locus invidiæ, malignæve assertioni, quod hujusmodi Febres in tali statu Cortice statim, intra unum videlicet, aut alterum diem, jugulatae, sine ipso etiam, & tutius sanatae fuissent, vel quod sponte simpliciter sua sanatae sint. Loquamur aperte, & vel invita, ac refractaria oretenus, intine tamen, & in corde suo assentiat fremens perviciacia. Obeunt non oblato Cortice fere omnes in eo Ratu; & si quis inter centum servatur, nonnisi longa, & difficili judicatione convalescit. Contra oblato congrue Cortice servantur fere omnes, & (quod illi uni inter remedia naturalia competit) servantur illico. Hujusce asserti veritatem melius patefacit Methodus nostra, & evincunt Exempla Curationum satis numerosa, & insignia.

Unicuique etiam in Medicina versato notum est, horrendos Dolores (& iis, qui a Toxicis propinato proveniunt non minores) Lumbos, & Crura spasmodice lancinantes, non raro primos insultus Febrium Intermittentium legitimarum; præsertim Quartanarum comitari solere, durante Algore & Rigore, donec Spiritus multo nisu expansi, ac agitati pares sint Veneno activo eliminando. Flamma autem inde accensa, Spasmi doloris sensim cessant: Perum, ubi Spiritus vi veneni non tantum deprimantur, sed etiam instatum Explosivum universim adigantur, nonnumquam deprehendi totum Corporis Systema inde perpetuo algens, idque diu, ac sine ulla Febris notâ; totam autem Machinam interea Spasmis universalibus, iisque horrendis, & versatilibus hinc inde vellicatam, & lancinatam. Nec mirum est, si Æger perpetua Ægitudine, Vomitione, atque deliquiis inde confectus (ut fieri solet) brevi Mortem appetat, nisi Ars tempestive Natura languenti succurrat.

Haud raro etiam Spiritus a natura sua debilitate, vel obstructione, atque præsertim a Frigore percepto, vel alia quavis causa evidenti ansam præbente, in statum explosivum adiguntur: unde partes aliqua singulares, præsertim Thoracicæ, Pul-

Pulmones scil. Pleura, Diaphragma, aut Ventriculus, ac Intestina vellicantur, & Spasmi lancinantur. Æger præ atroci dolore perpetuo alget, atque Deliquiis frequentibus Suffocationibus, & Vomitionibus fatigatur. sine aliqua nota Febris evidentis Urinam claram reddit. & sine Pulsu Moribundus jacet, quousque Spiritus veneno isti Arte, vel Natura expansi flammam in Massa denuo excitavint: Morbus autem a Cholera, morbo Pleuritide, seu Peripneumonia, duntaxat ex Tussis & Pulsus defectu, Vomitionis, & Doloris excessu, Deliquiis, & extremorum Frigiditate dignoscendus est.

Sape etiam Ægros de dolore lateris unius, aut alterius punctorio conquerentes novi, in quibus tamen Febris hæc deprehendere non potui per plures dies, nisi quod Pulsus paulo justo celerior erat. Postquam autem Venæ sectione, & usu Laudani cum Alexipharmacis commixti, isti Spasmi mitigabantur, atque inde vis Spirituum Elastica nativa aucta fuit, signa flammæ in Massa accensa, quam citissime sese prodiderunt. Urina tincta est, & turbata. Pulsui fortitudo, ac celeritas pari passu accessit. Temperies universim incaluit, sitis clamosa evasit, Aphthæ linguam, atque Os cooperuerunt. At ad Flammæ, & doloris Exacerbationem statis periodicis recurrentem semper, quasi ad Cynosuram, auspicato cursum meum dirigens, Copia Corticis Peruviani cum Laudano commixti, & intervallis Paroxysmorum exhibiti, Venenum subegi, & Ægrotantes a Febris, ac dolore penitus liberavi.

Præter cetera omnia mihi pluries mirari contigit, post subactionem Veneni Febrilis ab Expansione Spirituum quadantenus effectam, cum ex Pulsu forti, ac celeri, Urina intense rubra, ac turbata, Temperie calida, cæterisque indiciis, Febris sese palam ostendat, Artus hisce Doloribus spasmodicis, statis periodicis recurrentibus, & more Rheumatismi versatilibus esse affectos, cum Tumore, & Ardore partium laborantium a nisu Spirituum in his partibus sese expandere satagentium. At hosce Dolores, adhibita Venæ sectione debita, usu Corticis Peruviani copioso extra Paroxysmum ministrato feliciter semper profligavi.

Denique Cerebrum, primo insultu Febris legitime non tantum Vertigine, a Spiritibus veneno Activo oppressis, ac turbatis, verum etiam Dolore Acuto, vel Gravativo, a nisu Spirituum in membranis sese expandere satagentium, cuius Medico notum est. Nonnumquam autem Spiritus hoc Tempore Febris adeo opprimuntur & turbantur, ut Ægrotans more Apoplecticorum, durante toto Paroxysmo, sine Febris indiciis Mortuo similis jaceat, & eadem Symptomata simul cum Paroxysmo subsequenti sape recrudescant: Quibus Symptomatis ut us Venæ sectione, Vesicatoriis, cæterisque ejusmodi Appoplexiæ vera Remediis jure merito succurrendum sit: Revirescentia tamen eorum sine Cortice præcaveri nequit.

SCHOLIUM IV.

Notandum hic est, quod de gravibus symptomatis repetit (pluries enim idem superius dixerat) illa scilicet propriis remediis esse curanda, Circa hoc constanter assero, non

non improbanda quidem esse remedia, quæ possunt vel minuere, vel tollere gravia illa symptomata, quæ mortem videntur minari. Dico tamen, eadem remedia, præcipue si Ægrotanti onerosa sint, vel dolorifica, post Chinam Chinam valide oblatam adhibenda non esse quotiescunque addit mortalis certitudo, ipsum Ægrotantem ab illa saltem accessione esse evasurum: ea enim superata, & altera per Corticem impedita, cessant sponte symptomata. Hanc vero moralem certitudinem habebimus, si jam Paroxylmus cœperit de suo vigore, & symptomata illius de sua intensione reverti; asperiora enim remedia, quæ tollendis nunnumquam hujusmodi symptomatis apta creduntur, officere potius, quam proficere ipsi Febri, nuper vidimus ex Sydenhamio Schol. 1. Pariter dico, nulla esse adhibenda conquisita remedia ad præcautionem; sed solum sufficere purum Corticem offerre, illumque omnium aliarum remediorum jura merito exultantium loco (Clysteribus, si sit opus, exceptis) iusta, & assidua dosi repetere assersioni meæ de successiva symptomatum quorumlibet evanescencia, post depulsas ope Corticis Febres, prout etiam tetigit us Cap. 8. Libri primi, plene adscriptur Monginotti inquitens -- *Observandum venit, quod crebra experientia edoctus, dico, id præterea esse (videlicet Chinæ Chinæ) peculiari inesse ut plerumque extinguat maximam partem symptomatum Febres cum tantum, ut imi Ventris inflationes, & dolorificas tensiones, jecoris, & lienis, aliarumque partium infarctus, ciborum fastidium, concoctionem læsam, diarrhæam, aliquas accidentes, quæ, cessante Febre, una ut plurimum desinunt.*

Atque eo libentius inculco, omittenda esse alia remedia ad correctionem symptomatum, & ad eorundem præcautionem, quoniam non parum asperam in Curatione, quam rationalem vocat, video ab Auctore usurpari Methodum, dum passim ab eo afferuntur in medium, quasi forent artis blanditiæ, Vescicatoria, Cathartica, Emetica, & hujusmodi, Mirum sane a Viro commenta Veterum Theoretica palam reprobante, & notiones per consequens postremo hoc seculo satis obvias possidente, veterem tamen praxim minime castigatam adhuc retineri. Et tamen, si attendamus illationes, quæ ex Recentiorum inventis coherentur traduntur, longe humaniorem, saltem ut plurimum (neque enim remedia nonnunquam rigidiora ab usu plane Medico, ubi ea vere indicentur, ausim proscribere) simpliciorem, ac utiliorem, esse minus magnificam medendi methodum, etiam præciso Cortice, profitebimur. Sed hanc veritatem, quam præjudiciis forsitan consuetudinis præoccupatus haud satis videtur dignoscere in curatione symptomatum, satis luculenter fatetur in curationem Februm, ubi de Methodo rationali verba faciens -- *Quantum dedecet, inquit: probum, ac misericordem Medicum adeo in Corio humano ludere, Artem nostram in Lanienam frequenti Episcopatorum applicatione convertere, atque tandem Ægrosantis vitam incertis, atque hallucinantibus ratiacionibus nostris temere subicere, quarum penas Æger crumena; ac vita suæ dispendio non raro luit.*

Hemicraniam Periodicam etiam observavi a nisu Spirituum in membranis Cerebri sese expandere conantium, quam spatio bidui, Venæ sectione, & usu Gorticiis penitus sustuli; licet in hujus Symptomatis Curatione, Venæ sectio, Vescicatoria, Emetica, Cathartica, Erthina, Masticatoria ad hebdomadas aliquot spem meam deceperant.

SCHOLIUM V.

Casus iste, quem Historia 27 de se ipso conscripta confirmat Auctor, satis ostendit (quod & in aliis ejusdem Historiis videre est) illum, non modo Febris Intermittentibus, gravi aliquo symptomate alium morbum veluti simulante, comitatis, mederi

deri Cortice; sed & aliis vere morbis, periodice quodammodo recurrentibus, in quibus, sicuti nulla omnino Febris indicia adesse constanter affirmat, ita illam nihilominus latenter foveri, gratis omnino videtur asserere, quasi sub tali prætextu affectet usum Peruvianæ Antidoti: pro qua tamen in hisce quoque casibus rationabiliter adhibenda, quotiescumque eventus feliciter responderet, supervacaneum foret ad reddendum legitimum illius usum præsentiam Febris mendicare, ubi ea non est. Sed revera de constanti eventu, & Chinæ Chinæ constanter adscribendo in huiusmodi casibus, plurimum dubito; neque proinde tantum virium Peruviano Cortici inesse reputarim, neque tantundem beneficii ab ipso ausum exigere.

Quo genus Versatilis morbi huius Proteiformis ad virum depictus dignoscatur, & ut inde sciatur, quo pacto Natura hisce Symptomatis laboranti tempestive succurri possit, Historias huc spectantes hic subnectam, quibus unam Historiam admodum raram subjicere non pigebit Febris a dolore Nephritico orta, Symptomatis horrendis spasmodicis stipata, & Cortice curata; uti & efficacia nostri Febrifugi prius memorati, ubi vires Corticis ob diutinam assuesfactionem, vel peculiarem Aegri dispositionem defecerant.

SCHOLIUM VI.

Historias tandem, quas hic recentet Auctor, utile erit apud eundem videre. Ex illis, fateor, non omne id, quod expectabam, accepi. Perniciosas Febres haud satis expressas video; sed tamen aliquas earum ibidem describi, atque curari extra dubium est: Alias quoque, ut modo retuli, nostrum negotium minime tangentes identidem afferri, est æque cerrum: idque ordine relativo ad ea, quæ in hoc Capite (quod propterea est veluti illius Historiarum Elenchus) firmat de variis Morbis, latentem Intermittemtem velantibus. Cum ergo huiusmodi Historiæ, ac Dogmata Curationem Februm per usum Chinæ Chinæ nonnihil tumultuariam exhibeant, & forte Remedium transferant, ut diximus, non nihil extra limites suæ activitatis (ita abundamus omnes in sensu nostro) propterea minutiori aliquantulum, distinctaque indagine opportunum erit in decursu huiusce Tractatus quærere, quanam sint Febres, præter Intermitteutes benignas, de quibus jam *Lit. primo*, in quibus Cortex conveniat, & in quibus non: itaque quomodo ubi conveniat sit usurpandus, qua nempe fortiore Methodo, seu quadosi; quo tempore, & ordine, ad hoc, ut cum insigni Agrotantium, cæteroqui summo perepericulantium, utilitate, & cum non tenui Medici præscribentis laude, queat administrari. Quod juxta experientiam meam qualemcunque, sequenti Libro sum proxime præstaturus, ubi ad Perniciosas prætinus Febres, hucusque ex aliorum tantummodo descriptione relatas, sermonem meum specialiter convertam.

THERAPEUTICES SPECIALIS

LIBER TERTIUS.

Continens Febrium omnium Perniciosarum, tum plane Intermittentium, tum etiam Subcontinuarum descriptionem ex propria observatione, illarumque Curationem, media peculiari Methodo Chinam Chinam in iisdem administrandi.

CAPUT PRIMUM.

Febrium omnium Perniciosarum Periodicarum Natura, Differentia, Diagnofis, atque Prognofis fingulatim exponuntur.

ABSUMPTO jam toto Libro antecedente in tranfcribendis, & dilucidandis aliorum placitis circa Perniciosas Intermittentes, æquum est in præfenti, ut fecundum observationes nostras earum descriptionem, divisionem, ac dignotionem, ipsamque tandem, media Peruviani Corticis oblatione, Curationem prosequamur, *nostram* videlicet *Methodum* exponendo, defendendo, & curationum hiftoriis, ut par est, confirmando.

Febris ergo Periodica Perniciosa (præ cæteris autem Tertiana cum simplex, tum duplex) ea est, ut vidimus ex *Mercato* .. *Quæ, simulata Circuitus effigie, lethalis, & mille accidentibus periculossimis implicata existit.* Haud equidem, proprie loquendo, *simularam* ipse dixerim *effigiem Circuitus*, cum hunc, & verum præseferat, & manifestum; sed potius *simulatam* dixerim, ex vi *Circuitus, effigiem benignitatis*; atque ideo illius Malitia ex mille accidentibus periculossimis, quibus implicata existit, nobis principaliter depromenda videtur, & secundum illorum præcipuam diversitatem in varias classes distinguenda. Porro generaliter Febris hæc Periodica Pernicialis vel talis est, ut perseveranter intermittat, efferamque naturam suam tantum prodat immani quopiam, & peculiari symptomate febrile Paroxysmum comitante, cujus ferociam exitialem minime tollit intermedia quies, quæ cæteroqui securitatem ex *Hippocrate* pollicetur: vel talis est, ut, intermissione paulatim deperdita, ad Continuum, & Acutam, sæpius quidem lente, nonnumquam & festinanter tendat, cum

extensione gravium quorundam, variorumque symptomatum ad tempus ipsum turbulentæ quietis. Utroque modo Perniciosum characterem induit, diversimode adhuc in utraque linea sese prodentem.

In prima itaque linea, ubi Febris Periodum etiamnum suam cum intermedia apyrexia regulariter servat (saltem usquequo, rebus omnibus in præceptis actis, cuncta, ut mos est, obscurantur, ac confundantur) septem ut plurimum modis præcipuis solet interimere, quorum quilibet a funesto quoque, & peculiari symptomate Febrem comitante, cæterisque ferociæ palmam præripiente, dependet; unde a diversitate primarii, lethalisque symptomatis diversæ Febris huiusmodi Intermittentis emergunt differentiæ, potius a sensibilibus accidentibus, ut nuperrime diximus, quam ab ignota illarum intima essentia: vel ab obscuris earundem causis petita illa autem symptomata sunt. Vomitus, & Alvi fluxus vehemens, *Cholerico* ut plurimum, nonnumquam & *Dysenterico* similis. II. alter Ventris fluoris similis fluxui, sæpius (ut ajunt) *Hepatico*, quandoque etiam *Atrabiliari*. III. Cardialgia. IV. Sudor frigidus, ac *Diaphoreticus*. V. Syncope. VI. Algor indefinens, quem nec calor ullus, nec sudor excipit. VII. Soporosus affectus gravis, & ab Apoplexia parum distans. Et hæc sunt differentiæ Febris Periodicæ Perniciosa in prima linea constitutæ, nempe veram adhuc intermissionem servantis. In secunda vero linea, ubi Febris Intermittens semetipsam mutare affectat, & continuitatem acquirere, unam tantum, quæ in ordine *Ostava* est, differentiam sortitur, hanc ipsam videlicet, quod ad Continuum, & Acutam vergat, licet pluribus modis, varioque symptomatum præeunte, & comitante apparatu, in hunc unum scopum collimet.

Quod si lubeat melioris ordinis gratia hæc varias Perniciosarum Februm differentias ad terminos Scholarum, & ad peculiarem Categoriā reducere, in promptu erit, supposita generali Intermittentium omnium tum simplicium, tum duplicium, tum triplicium divisione in Benignas, & Malignas, istas iterum subdividere in *Cimitatas* ferali aliquo symptomate verum morbum simulante, immo & æquante, adhuc tamen Intermittentes, & in *Solitarias*, seu nullo peculiari symptomate, sed potius multiplici, & vario comitatas, & ex dispositione intima in Continuitatem, atque, ut vocant, Acutiem quam maxime proclives. Comitatas adhuc Intermittentes rursus subdividemus, habito respectu ad conjunctum symptoma, in Colliquativas, & Coagulativas, ut Continuarum etiam Malignarum mos est. Ad Colliquativas erunt referendæ quatuor priores species enumeratæ, quas mutuato nomine ab ipso symptomate vocabimus I. *Cholericam* vel *Dysentericam*. II. *Subcruentam* vel *Atrabiliarem*. III. *Cardiacam*. IV. *Diaphoreticam*; siquidem hanc ad Colliquativas referre velimus, cum forte etiam ad Coagulativas possit quandoque pertinere, ad easdem vero Coagulativas revocabimus tres posteriores species, videlicet I. *Syncopelem*, II. *Algidam*, III. *Lethargicam*, Et sic primum membrum propositæ

positæ divisionis explebimus. Quo ad aliud vero membrum ejusdem divisionis in quo collocavimus Intermittemtem nullo peculiari, distinctoque symptomate comitatam (quam idcirco *Solitariam* diximus) sed ex natura sua in Continuitatem, atque acutiem valde proclivem, hanc sub una tantum specie reponemus, cujus tota ratio erit hæc ipsa, quod ad Continuum essentialiter, & acutam tendat, licet inde in innumeras differentias accidentales (quotquot scilicet sunt accidentales omnes Februm Continuarum differentia) possit subdividi, & *Subcontinuum* simpliciter nuncupabimus: eamque, utpote differentiarum omnium, etiam inter se oppositarum, facile susceptibilem, ad nulum determinatum genus sive *Colliquationis*, sive *Concretionis*, alligabimus, cum modo ad unum, modo ad alterum, frequentius tamen ad Coagulativum soleat pertinere.

Omnes ergo istas differentias, quæ sunt potiores a me observatæ, & sub quibus alias congeneres lubuit complecti, fas est exponere, si non quantum exigat pondus materiæ, saltem quantum sat est, ut eadem valeant probe dignosci, Lectorem plura cupientem relegando ad descriptionem, quam ex *Mercato* transcripsimus Libro præcedenti, ut ideo frustraneum sit omnino alibi actum rursus agere. Exordiendo itaque a differentiis prioris ordinis, & specialiter ab iis, quæ spectant ad genus Colliquativum, hæc earum sit series.

Primo necat hominem Perniciosa Intermittem, potissimum Tertianæ (Quartanæ etenim, aliavæ Intermittem rariuscule in primo membro nostræ divisionis locum habere solet, sæpius vero in secundo, ubi ad continuitatem vergat, & ad acquirendam acutiem) necat, inquam, Tertianæ Perniciosa, quando circa Paroxysmi initium, cui de more vomitus biliosus, sæpe etiam nonnihil copiosus, similisque dejectio solet associari, vehemens contingit, violentaque, ac simultanea excretio sursum, atque deorsum humorum vitiosorum, prava insimul qualitate, atque immodica quantitate peccantium, sive sinceri illi sint, sive variegati, & bile utplurimum præsina, vel æruginea referti: quibus nonnumquam vomitibus, ac dejectionibus copiosis, & crebris, singultus adjungitur, vox (ut ajunt) clangosa, aut rauca, oculorum concavitas, angor stomachi, sudatiuncula minuta circa frontem, pulsus exilis, extremorum, perfrigeratio, aut livor: uno verbo, omnia accidentia, quæ Choleram morbum comitari solent, a quo tamen distinguenda est hæc affectio quasi Cholerico, inquantum est merum symptoma Febris supra consuetam intensionem adauctum, & Febris ipsius periodum, ac motum subsequens, velut umbra corpus. Hæc quocumque tempore appareant, etiamsi non omnia, immo etiamsi extremæ semper non sint intensionis modo descriptæ, hanc tamen sequenti periodo certo minantur, ac mortem, intermedia quiete ad nihilum suffragante, præsertim si morbus adhuc fuerit, ut plerumque assolet, in augmento.

Contingit alias, ut affectio, fere dixerim, Semidysenterica potius, quam Cholericā invadentem Paroxysmum concomitetur, quatenus humores in primis biliosi, & alius etiam naturæ, tam acres, ac erodentes excernuntur, ut post ipsos mucus cruentus exeat tam sursum, quam deorsum, cum tenesmo, & terminibus, stomachique dolore, perinde ac si illius membranæ divellerentur, & excoriarentur, ut revera œsophagum excoriari intuemur in humoris excreti transitu, & vomendi conatu. Hujusmodi excretionem cruentam, & dolorificam minus periculi secum trahere, sæpius observavi, quam supra descriptam. Et licet Febris in hoc casu videatur intensior, est tamen magis expansa; nec secum fert funestam illam perfrigerationem, angorem, ac sudatiunculam, etsi singultum admittat, jactationem irrequietam, urinatum croceam rubedinem, linguæ scabritiem &c. unde facile in Continuum migrat, aut inflammationem aliquam minatur: ac proinde non parum & ipsa portendit periculi.

Secundum peculiare symptoma funestum, peculiarem pariter Perniciosæ Intermittentis differentiam constituens, est quidam alvi fluxus loturæ carniū similis, qualem Veteres fluxum dictum Hepaticum describere. Istud autem symptoma, licet aliquando ab Hominibus obesis præcipue viderim tolerari, nec illis mortem inferre, sed potius, superata procella, morbi diuturnitatem: ut plurimum tamen funestum observavi, atque exitiale, priusquam nossē modum prohibendi Febrem cum annexo symptomate. Solet ergo nonnumquam vel invadente, vel etiam declinante accessione suboriri placida quædam, frequensque, ac copiosa dejectio, quæ intra paucas horas nullo fere sensibili Agrotantis incommodo ad magnam molem, & pondus excrescit. Materia ista plane serosa videtur, sed subruenta, Aegrumque primo nil tale timentem brevi deducit ad summam virium imbecillitatem cum pulsu minuto, ac exili, & extremorum notabili perfrigeratione; vox attenuatur nonnihil, oculique concamerationem contrahunt. Cæterum sitis non molestat, mens est vegeta, nec de alia re conqueritur patiens, nisi de summa virium prostratione, ac proclivitate in-lipothymiam, quæ facile quoque, si e lecto surgere velit, solet succedere. Evanescente Febre sensim sedatur tumultus, qui raro diem Intermiſſionis occupat, si vero occupet, veh die sequenti! Cum autem recurrente accessione idem recurat alvi fluxus, augeaturque & ipse circa morbi statum (incrementum tunc suscipientibus accessionibus) vix heri potest, quin intra duos, vel tres ab invasionē symptomatis Paroxysmos Aeger succumbat.

Hoc idem certius etiam, ac citius evenit, si alia quædam fiat excretio non materiæ loturæ carniū similis, sed sanguinis attri, ac nigricantis modo concreti, modo dissoluti, modo ex utroque mixti: quæ dejectio (cujus mentionem facit *Hippocrates*, & quam forte Antiqui Attrabilem vocitarunt) si copiosa sit, & ad libras ascendant, ut assolet, supra memorata symptomata facile

facile infert, & successivam sub specie placidæ cujusdam defectionis celeriter mortem.

Tertium symptoma, quod mortem haud rara solet accersere est Cardialgia. Contingit hæc, quoties invadente Paroxysmo Febris Tertianæ, dum adhuc rigor, & horror Ægrum infestat, sive etiam dum idem Æger incipit incallescere, illum simul corripit acerrimus morsus oris ventriculi (cujus orificium superius Antiqui Cor vocavere, illiusque morsum symptoma malignum appellavit *Hippocrates*) cum pauca ut plurimum, vel inani vomituritione. Si ergo in Febre Intermittente, præcipue vero, ac forsan unice in Tertianæ, contingat hujusmodi morsus, comitemque habeat, ut assolent, frequentem animi defectionem, ratione cujus hæc affectio a nonnullis syncope stomachina nuncupatur, cum pulsu exili, facile Hippocratica, luctuosus suspiriis &c, sitque dolor ille, seu mordicatio tam ferox, ut quandoque pro expiratione reddantur clangores, & ululatus (non enim quilibet stomachi dolor, etsi sensibilis, utpote in Tertianæ familiaris, pro vera Cardialgia habendus est, atque ut lethalis metuendus) sive brevia deinde sint hujusmodi accidentia, & tantummodo torqueant Ægrum in principio accessionis, sive usque ad statum ejusdem protrahantur (quo tamen diutius, eo pejus) vita est in discrimine; & quæcumque Paroxysmo, sive secundo, sive tertio (raro enim in prima invasione id accidit) appareant, metuendum est, ne uno adhuc, vel altero ingruente paroxysmo, de vita sit actum: quandoquidem vix quintam accessionem morbus iste cum tali circumstantia solet transcendere.

Quarto fraudulentior est ea Febris, quæ nullo præcedente pravitate indicio Ægrum invadit more solito cum horrore, rigore, & frigore, cui succedit calor, & statim sudor aliquantulum præcox, qui equidem Febrem videtur primo aspectu alleviare, sed revera post illum potius intenditur Febris, quam remittitur; immo eo fortior videtur fieri, quo copiosior est sudor. At iste non est terminus occultæ fraudis, hinc enim potius longitudo morbi significatur, quam mors. Quod pejus est, frigeat paulatim sudor, & in diaphoreticum sensim degenerat. Sudat perpetuo Ægrotans, & defluit undequaque frigidus sudore perfusus: sicque perpetuo algens, & sudans, sicut cera liquatur, dissolvitur, & deficit. Pulsus celer est, minutus, ac debilis, respiratio sit anhelosa, & frequens, dissipantur spiritus, & virtus universaliter languet. Mens sola lucidissima est, & sentit homo, se paulatim mori. Nisi autem hoc illa ipsa accessione succedat, in proxime futuram tantum protrahitur.

Alia etiam via non nihil diversa algidum sudando fieri, & occumbere Ægrotantem aliquando novi, quem cateroqui in similibus circumstantiis jure quis diceret cum suspitione tantum longitudinis evasurum. Occumbit ille tamen inopinato, inquantum transacta feliciter tota fere accessione solummodo circa tempus declinationi proximum incipit minuto, frigidoque sudore per-

fundi,

fundi, frigidusque & ipse fieri, ut marmor: licet sudor paucus sit, & viscidus, ac prope declinationem tantum apparere incipiens, adeo ut in tali casu (rariore quidem) videatur loco declinationis succedere mors, quam facies Hippocratica illico facta, & paulo ante præmonstrat, & paulo post secum trahit. Atque istæ sunt quatuor priores Perniciosarum Intermittentium differentia de genere Colliquativo, videlicet *Cholerica*, vel *Dysenterica Suberuenta*, vel *Atrabilaris*, *Cardiaca*, & *Diaphoretica*. De Coagulativo autem genere sunt tres, quæ sequuntur, *Syncopalis* nempe, *Algida*, & *Lethargica*. Continuando itaque ordine successivo seriem assumptam.

Quinto funestos reddit quos comitatur nonnumquam, Tertianæ Intermittentis, paroxysmos Syncope vera, non solum cum ea fuerit Cardialgia, ut crebro assolet, succedanea, verum etiam cum primaria fuerit, simplex, & solitaria: vi nempe cujus Ager nullo licet dolore percussus frequenter, graviter, & absque causa manifesta languet, exolvitur, & animo deficit, sive de latere in latus se velit convertere, sive solummodo brachium, aut manum tener loco movere. Concurrit & hic pulsus depressio, & vicissitudinaria ejusdem defectio cum parvitate, & celeritate, sudores minuti circa collum, & frontem, oculorum cavitas, caligatio, & languor, ac denique universalis virium collapsus, ut continuis odoribus, & irrationibus Ager recreari indigeat, ne deliquium, quod nihilominus patitur, crebrius pariat. Si hæc sint durante augmento, vel statu accessionis, accidentia, quantumvis tranquilla subsequatur intermissio, res Aegrotantis male agitur, nisi provida Medici cautela futuras accessiones mature præcaveat; si etenim sibi metipsum blandiatur Medicus, vel quia minus gravem reputaverit prægressam afflictionem, vel quia transactæ procellæ memoriam infida obliteret maladia, facile est, quod brevi pereunto Aegro impingat in turpe illud -- *Non putaram*, eique postmodum exprobreter illud aliud *Hippocratis* de Leonidæ filia -- *Medicus non intellexit: puella mortua est*.

Sexto modo Terciana Perniciosa hominem jugulat, cum Frigus quoddam mortiferum incipienti Paroxysmo jungitur, quod non, ut assolet in Benignis, paulatim evanescit, ut illud sensim calor excipiat; sed protrahitur, & protrahitur, maximamque partem paroxysmi occupat, itaut nec pulsus resurgat, nec calor ad tactum conspicuus erumpat: quamobrem post horas & horas Aegrotantem adhuc in principio accessionis diceret. Siticulosus est propterea, gemebundus, anxius, cadaverosus. Si in ipsa accessione, qua primo se prodit symptoma istud ferox. Ager satis non cedat, ægre saltem, & nonnisi post longum tempus incipit tantillum incallescere, & pulsus antea absconditus sese nonnihil exerere, itaut tamen parum frequentia, aut celeritatis supra statum naturalem ostendat, sitque adhuc non parum depressus, cum miti ad tactum calore, voce tamen paululum clangosa, & lingua nonnumquam

quam scabra, urina vero vel copiosa simul, ac tenui, vel pauca, ac impense rubra. In hoc statu durat Ager per totum tempus Intermissionis, quo ad alia satis bene se habens, sed subsequente accessione ut plurimum moriturus. Sin autem symptoma istud Algoris protracti sit mitius, & subsequens reviviscentia pulsus tantillum vegetior, calorque aliquantulum vaporosus, diuturnioris potius morbi, quam mortis erit praesagium. Sed ista vix aliud quam usus potest sufficienter docere.

Septimum denique lethale symptoma Perniciosae cuilibet Intermittenti, non uni Tertianae familiare, est gravis affectus soporosus, seu profundus Lethargus, qui paroxysmos febriles saepesapius comitari consuevit. Contingit iste quandoque in principio accessions, quandoque in augmento: & crescente Febre; servata proportionem, cum eadem crescit, quemadmodum ea declinante paulatim declinare solet: restituant tamen ut plurimum aliqua in soporem propensione, etiam tempore Intermissionis, quae affectum paulatim radicari, & ad Idiopathicum tendere satis admonet. Proinde si negligatur, nec inhibeatur progressus, Lethargum una, vel altera accessione mortiferum, ac omni arte invincibilem, fortis Apoplexiae instar, fere dixerim certo portendit. Cum huiusmodi affectus incipit, Ager primo est in soporem pronus, a quo excitatus, statim in somnum relabitur; paulo post fit immemor rerum immediate ante gestarum, unde non raro matulam poscit, deinde mingere obliviscitur, atque interim dormitat; nonnunquam obloquitur, nec suos conceptus valet exprimere; & licet sui erroris sit compos, se tamen nequit corrigere, aut continere: immo quandoque balbutiens, vel verba mutilat, vel unum pro alio profert, non secus ac si levi Apoplexia in linguae paralytici degenerante foret detentus. Ingravescente tandem sopore omnino jacer, ac stertit naribus, neque ulla voce, ulla vi, frictione, ligatura, cucurbitularum, aut vesicantium appositione, immo nec igne quandoque actuali valet excuti; & siquidem excutitur aliquantisper, statim in eundem soporem, immo in profundiorum recidit, nec nisi declinante accessione incipit expergisci. Quod si una, vel altera vice resipiscat quidem, sed semper paulo difficilior, aut si soporosa affectioni adjungatur singultus, tertia ad summum, vel quarta accessione, inevitabili fato succumbit.

Sunt istae septem differentiae magis conspicuae Perniciosarum Intermitterium Comitatarum, quae naturam etiam suam perfecte, vel quasi perfecte, Intermitterentem servantes, in aliquo accessu valent, atque consuescunt inopinato hominem de medio tollere. Harum plurimas complexus est Mercatus sub prima tantum Tertianae Perniciosae differentia; reliquas vero saltem implicite sub titulo *De eadem Perniciosa ob aliquod accedens, quod succrescit*, ubi nihilominus (ut quod est fatear) diversas potius alias recenset explicite, quas quoque *Mortonus* indicat, quam istas. Cum tamen

quas recenset Ille, rarius, ac fere numquam mihi observare contigerit, quemadmodum ipsi *Mercato* forte non contigit observare nonnullas ex iis, quas recensui ego, ideo data opera easdem subicui, frequentioribus tantum mihi compertis contentis. Non est tamen ideo, quod ab aliis allatas excludam, cum mille sint viæ, quibus ad Stygem itur; sed eas inter infrequentiores tantum connumerō. Omnes nihilominus, quotquot sunt, quæ Vitæ periculum inferunt ex quovis adjuncto symptomate, sive de genere Colliquativo illud sit, sive de Coagulativo, tacite comprehensas volo, eademque simul methodo dico curandas.

Licet autem in enunciatis Intermittentibus Perniciosis nonnumquam accidat, ut *Ægrotans* lethalem aliqui accessionem, ægre licet, ac difficillime sustineat, vitamque protrahat usque ad tempus subsequæ accessionis, toroque hoc tempore intermedio vere febricitet, esto sit algidus, sine pulsu, ac moribundo similis; attamen adhuc Febrem hujusmodi Intermittentem appello, vel saltem ad Intermittentes refero cum *Sydenhamio*. Cujus rei ratio mihi est, tum quia Febris hæc orta est Intermittens, & talis conservata usque ad extremum exitum, in cujus latitudine confusis omnibus, mirum non est, quod ipsa obscuretur perodus, tum quia etiam in extrema illa rerum angustia eadem Febris, utut recentem continuitatem referens per violentam extensionem sui (cito tamen, & infauste finiendam) Cortici nihilominus rite, & celeriter administrato fere æque facile cedere consuevit, ac si primis accessibus manifeste Intermittentibus ille fuisset exhibitus. Caterum proprie, ac strictè loquendo, quando Intermittens Perniciosa hominem non interimit repente in eo accessu, in quo manifeste tentat interimere, sed eum constituit in eo statu deplorabili, quem supra retulimus, tunc non amplius vere Intermittens dici potest, cum jam sit Continua: uti pariter talis est, quando octavam differentiam infra describendam nanciscitur, retenta tantum in utroque casu obscura quadam specie primævi circuitus, vi cujus adhuc Intermittentem placuit appellare, habito respectu ad originariam illius dispositionem. Et hoc est quiddam peculiare, quod supra communem existimationem tradere intendo de actione Corticis adversus Febres hæc, tandem vere Continuas, Malignas, & Exitiales, sed Intermittentes ab ortu, vel Intermittentibus saltem analogas.

Omnes ergo in prima linea recensitæ Febrium Perniciosarum differentiarum suam denominationem, ut patet, desumunt principaliter, ac fere unice ab insigni aliquo, feralique symptomate, quod se solo perniciem videtur inferre; sive illud ab humorum violenta dissolutione, ac colliquatione, sive ab eorundem concretionem, ac coagulationem procedat. Hoc autem præceps symptoma nonnumquam tam inexpectatum supervenit, ut veluti totum simul, unoque ictu minime præmonstrato erumpat; & tunc non prius se prodit, ac hominem interimat. Sed hoc rarum est: neque potest accidens hujusmodi

di cadere sub dignotione, aut curatione medica. Immo neque solet tale symptoma in prima sui invasione tantæ intensiōis esse, quantam illi in singulari uniuscujusque descriptione supra assignavimus, neque universo aliorum accidentium inibi expositorum sacellitio stipari; cum enim res eo devenit, jam clara est, & unicuique nota. Quamobrem superius relata totam Tragœdiam fere exactam ostendunt, non imminuentem tantum, aut incipientem.

Pro magis tempestiva itaque dignatione, ac præcautione periculi animadvertentum est, magnum illud, feroxque symptoma (qualecumque sit ex recensitis) quod Febri Intermittenti Perniciosum imprimit characterem, in primo sui exortu, ordinaria Naturæ lege, esse nonnihil mite, tolerabile, ac ut ita dicam, in parvo contractum, ita tamen, ut pravum esse non desinat: quemadmodum fortis Tigridis sua non caret ferocia, etsi recens editus: cujus pravitatem sufficienter demonstrant alia signa enumerata insimul apparentia, etsi nec semper omnia, nec ab initio tam læva. Progrediente vero parumper morbo, cuncta cito intensiōem acquirunt, & grandiora fiunt, adeo ut altero ab invasione primarii symptomatis paroxysmo haud difficile sit certò de malitia morbi decernere, & de ingruente periculo. Quapropter cautus sit oportet, oculatus, & expertus Medicus in omnibus simul conferendis, considerandis, ac ponderandis, quotiescumque perniciosi symptomatis præsentia appareat, aut saltem illius suspicio non levis. Etenim in negligendo, aut temere contemnendo quæ contemnenda non sunt, sicut & in formidando quæ non sunt formidanda, expertos quandoque Medicos hallucinari certum est. Utrumque eundem malum; sed primum pejus.

Ut vero monitum istud illustretur ex praxi, sit hoc exemplum. In aliquo Febri Intermittentis paroxysmo symptoma quoddam grave ex supra relatis se prodatur, sed non adeo clare, quin Medicum relinquat adhuc ancipitem, an vere perniciosum sit, an benignæ quoque Febri, sed intensioris proprium, ut oris Ventriculi mordax dolor, vel vomitus simul, & alvi fluxus sat validus in principio Febri Tertianæ, vel importuna in somnum proclivitas &c. quæ singula postmodum intescant declinante Febre, & evanescente evanescant. Cum ergo omnia hæc signa sint nonnihil æquivoca, ac inter benignum, & malignum quodammodo media, solumque pro ratione minoris, vel majoris intensiōis suæ, aut diversæ impressionis in subjectum patientis, modo pro trivialibus, modo pro perniciosis habenda, quippe modo cum saluari, modo cum interimente Febre conjuncta, necesse erit recurrere ad alia signa concomitantia, quæ supra enumeravimus, ex quorum varia syndrome, ac collectione, & præcipue ex illorum incoherentia cum morbo, facile occultam malitiam licebit suspicari. Sic si absoluto paroxysmo quodam ob grave aliquod symptoma, & ob alia etiam signa suspecto, quædam remaneant die Intermissionis linguæ siccitas, nedum scabrities, sive insolita Aëti nec febri-

febricitantis, nec de quopiam certo dolentis jactatio, inquietudo, vel suspiriorum ad quoddam levamen emissorum frequens eruptio, vel inanis identidem, nullaque occasione concita vomitatio, vel alvi dejectio sincera, vel intempestiva in somnum propensio, vel alia hujusmodi a perito Medico facile observabilia, in tali casu (nisi ab affectione hypochondriaca, aliave causa manifesta procedant) metuendum est, ne subsequente accessu vera Cardialgia, aut affectio quasi Cholericæ, aut Lethargus fere inexpugnabilis palam fiat, unde constituatur Æger in summo discrimine. Cavere etiam oportet, ne illa eadem exceptio, quam in parenthesi apposui, nobis imponat, ne scilicet nomine affectus hypochondriaci perniciosos symptomatum characteres doneamus, eo quod Patiens Hypochondriacus esse soleat, vel credatur talis; ideoque minuta, & delicatissima, prudenti tamen, non nugatoria opus est disquisitione, atque animadversione in hisce casibus, in quibus

----- *Sæpe exiguus Mus*

Augurium tibi triste dabit.

Præ cæteris autem id, quod certius Perniciosum Characterem in suspecto primario symptomate patefacit, inter signa concomitantia est Pulsus, loquendo tamen de primis sex Perniciosarum Intermittentium differentiis; septima enim differentia non a Pulsu, sed potius a respiratione, immo a simplici, & solitario symptomate soporis (cujus intensiois gradus ex se facile est mensurabilis) solet dignosci. In illis itaque hoc perpetuum est, ut semper Pulsus toto afflictionis tempore, atque illo etiam elapso, notabiliter deprimatur plus minus, pro ratione majoris, vel minoris intensiois perniciosi symptomatis: cum ex adverso, ubi symptoma vulgare est, etsi alioqui onerosum, pulsus consuescat resistere, oppressusve statim resurgere. Ut ergo certam quandam regulam habeant Tyrones pro distinguendo symptomate pernicioso ab eo, quod, licet simile sit, perniciosum non est, tamquam ad Lydium lapidem (nisi illud se solo se prodar) recurrant ad Pulsum, sciantque in Febribus Intermittentibus, quæ vel I. affectione quasi Cholericæ, aut Dysentericæ, vel II. fluxu Subcruento Hepatico dicto, aut Atrabiliari, vel III. Cardialgia, vel IV. Sudore Diaphoretico, vel V. Syncope, vel VI. Algore funesto adjunctis necare solent, summum extremumque gradum talium Accidentium esse, quando omnimodam Pulsus abolitionem inferunt tactu judice. Ubi enim ad hunc statum deventum est, universalis subsequitur, nisi prius apparuerit, totius corporis, præcipue vero extremorum frigiditas, aut livor, facies hippocratica, indeque mors. Et licet nonnumquam ad duos, vel tres dies etiam in eo statu protahatur vita, certum tamen fere semper subsequitur exitum; nisi illud tempestive repararet rite oblatus Peruvianus Cortex. Atque propter hanc asphyxiam, & algorem funestum Egrotantes hujusmodi non alio titulo pro Febricitantibus habendos, aut dignoscendos esse autumat *Mortonus*, ut vidi-

maus, *typo jam* (ut inquit) *legitima Febris amisso*, nisi quia Cortice Peruviano sanantur: Febre videlicet Intermittente sub larva aliorum Morborum delitescere, & occulta, seu magis secundum *Mercatum*, & secundum nos manifesta, variisque illiusmodi perniciosi symptomatis comitata. Cum itaque gradus extremæ intensiōis symptomatis perniciosi Pulsus abolitionem, in sex speciebus nuper expositis, soleat inferre, mensura congrua illius erit exacte observare quantum afficiatur, deprimatur, ac langueat Pulsus præsentis symptomate, quantum illo superato deficiat a validitate sibi debita, quantum singulis certaminibus deperdat vigoris, uno verbo, quantum distet ab extremo gradu suæ concentrationis. Quæ sane omnia in iusta lance posita, & cum aliis quoque signis collata non minimum diligenti, & experto Observatori suppeditabunt indicium crescentis periculi, simulque argumentum tempestivæ præcautionis.

Dixi, Pulsus rationem primas tenere in examine perniciosorum symptomatum, relative tantum ad Sex priores Februm differentias primi membri nostræ divisionis, non vero relative ad *Septimam*, quæ Capitis affectionem soporosam unice respicit; in ea siquidem non parvitas, aut imbecillitas Pulsus, sed potius turgentia quadam, ictusque validitas, qualis in essentiali apoplexia solet percipi, persentiscitur, cum aliqua nonnumquam raritate potius, quam cum insigni frequentia conjuncta. Nascentem tamen, atque paulatim crescentem in Pernicioso Comatosum affectum, quantum opus est, ut opportune valeat dignosci, jam satis exacte, ordinatimque paulo supra descripsimus.

Supereſt aliud membrum divisionis nuper statuta, juxta quod *Octava* emergit Perniciosarum periodicarum Species, quatenus illæ intermissionem suam paulatim amittentes, ad omnimodam Continuitatem, & simul Acutiem lateater, ac malignanter tendunt. Non ergo hic loquor de placida illa, benignaque continuitate accidentali, quam nonnumquam Intermittens Febris acquirit, cum primo de Simplici fit duplex, aut triplex, mox tandem subintrans, adeoque, preſſe loquendo, Continua per hoc præciſe, quod protrahatur nonnihil duratio levior paroxysmorum, suapte natura (si tempus fineret) perfecte solvendorum, quo sane casu unus paroxysmus, sæpiuscule etiam anticipans, supervenit alteri, priusquam integre solvatur præcedens; sed his non obstantibus sub ista etiam accidentali, & benigna continuitate, adhuc eadem servatur periodus, idem prope invasionis modus, cum sensibili etiamnum rigore, horrore, aut frigore, eademque solutionis saltem dispositio, si non totalis solutio. Ad hæc Patiens Febrem huiusmodi per paroxysmos sese leniter excipientes, & Subintrantes dictos Continuum redditam, fert facillime, ferme ac si ea esset adhuc Intermittens, nullumque grave symptoma patitur præter vulgaria, nisi paulo majorem imbecillitatem virium, a frequentiori luctamine citra consueta intervalla repetito fatigatarum. De his, inquam, Febris, huiusmodi continuitatem sibi prorsus accidentalem, simulque beni-

gnam acquirentibus modo sermo mihi non est; nullum etenim ex se minatur periculum, nec aliter exigunt tractari a perito Medico, ac tractentur veræ Intermittentes, aliqua tantum adjecta circumspectione; adeoque viribus etiam Corticis, ubi illum adhibere velimus, æque facile cedunt ac Intermittentes omnino, ut suo loco repetemus. Non per hoc tamen fit, ut asseram, Febres a primordio Intermittentes simplices, mox duplices, aut triplices, demum Continuas per subingressum factas requirere ad Continuitatem essentialem, atque periculosam, quin & ad summam pravitatem, & malignitatem progredi; hoc enim esset negare quod experientia constat, & cuncta fere destruere, quæ proxime, ac etiam alibi sum prolaturus; sed velim intelligi, quod quotiescumque Intermittens Febris fit Continua per subingressum eo, quo dictum est, & quo sæpe assolet modo, omnique proinde caret gravi, malignoque symptomate, de illa, quippe minime Perniciosa, impræsentiarum mihi non est sermo; sed de illa tantum, quæ Continuitatem acquirit simul, & Acutiem, ac pravitatem, & tunc tantummodo, quando illam acquirit; sive deinde hoc fiat per viam paroxysmorum subingredientium, sive alia quacumque via, siquidem alia (quod non crediderim) via id possit contingere.

Octava igitur, & ultima Perniciosarum Periodicarum differentia, seu species est, cum Febris nullo licet præcipiti stipata symptomate, pluribus tamen aliis gravibus, sibi que impropriis paulatim afficitur accidentibus, quilibet Febres Acutæ, Malignæque solent ut plurimum insigniri, ac propterea & ipsa de Intermittente sensim in Continuum, Acutam, & Malignam migrat. Per hoc autem quod plura, & varia sortiatur accidentia, ut Continuarum mos est, non fit, quod habere quandoque non possit aliqua etiam ex iis, quæ exposuimus in Perniciosis supra descriptis, ut Lethargum, Cardialgiam, Syncope[m] &c. sed ea solet habere in gradu remissione, ut eadem habere solent nonnunquam Continuæ ipsæ primariæ, non vero in immani, tamque conspicua intensione, ut inter cætera quammaxime superemineant, valeantque idcirco se solis huic Febri & exitium summe præceps, & peculiarem denominationem tribuere, quemadmodum eandem illi primario tribuit acquisita Continuitas. Hæc autem Perniciosarum Februm differentia postrema, quam *Subcontinua* nomine lubet appellare, absque aliis signis ex ea, quæ paulatim fit, periodorum obscuracione, & successive acquisita continuitate est cognitu facilis. Sed quoniam expedit nosse a principio naturam huiusmodi Febris, ut illi, priusquam nos fallat, possimus obviam ire, eaque opportune præmittere, quæ tempestivo, scilicet neque præcoci, neque nimium dilato usui Corticis viam planiorem, atque methodicam sternere valent: illius ideo morem, atque progressum operæ pretium est susius explicare, & verisimiliora, frequentioraque ejusdem signa describere. Hæc vero, licet nec omnia, nec semper concurrant, nec eorum quodlibet Perniciosa Febris semper sit index, plurimam ta-

men lucem perito Artifici, eadem pro re nata consideranti, pensanti, combinanti, & conferenti poterunt asserere: & eo majorem, si illis immisceatur symptoma aliquod nonnihil conspicuum ex iis, quæ Perniciosarum constanter Intermittentium sunt peculiariora.

Præquam tamen hujusmodi descriptionem aggrediamur, opportunum erit præmittere, & adnotare, quod octava hæc species (quam unicam constituimus, quia a sola continuitate præter ordinem acquisita omnem perniciosæ naturæ suæ occasione naneiscitur) hæc, inquam, una plures differentias accidentales potest suscipere, eas scilicet omnes, quas passim Auctores Continuis Febribus, præsertim Proportionatis, solent tribuere, quales sunt Horrifica, Helodes, Allodes, Hepiala &c. ut proinde *Mortonus* ipse hanc nostram actovam speciem tot differentiarum fecundam, unoque nihilominus Cortice curabilem, peculiari Capite consideraverit, quemadmodum videre est apud ipsum *De Proteiformi Febris Continentis Genio*, quamvis a pluribus sub hoc nomine Febrem quoque essentialiter Continuum, atque primariam credatur (& revera alicubi videatur) velle comprehendere, dummodo *Remittentem*, seu *periodum servantem*. Sed cum minutiores hujusmodi differentiæ parum, aut nihil immutent curationem ope Corticis absolvendam, ideo ab hac multiplici subdivisione ad rem nostram inutili hic lubens abstinco. Quia vero ad eandem curationem medio Cortice instituendam facit aliquid varia ipsius Continuitatis habitudo, hoc est diversa celeritas, modus, & tempus, quo Febris ex natura sua Intermittens continuitatem acquirit, ideo hanc ipsam diversam habitudinem in octava hac specie placet considerare, atque distinguere.

Degenerat ergo Intermittens Febris in Continuum vel in morbi progressu, vel in ipso statim principio. Rursus si in progressu, vel hoc fit celeriter, adeo, etiam si post quartum, vel quintum tantummodo paroxysmum contingat, fiat tamen intra unum, aut alterum circuitum evidenter, ac sensibilibiter: vel contingit paulatim, ita ut si post quartum item, vel quintum paroxysmum incipiat Febris aliquam continuitatem affectare, non tamen sensibilibiter eam sit assecutura, nisi sensim, & post plures adhuc circuitus. Si ergo Continua fiat Febris Intermittens in aliquo sui progressu, sive deinde id celeriter, sive paulatim fiat, curanda est Cortice in ipso actu suæ metamorphoseos, in quo perniciosum incipit induere characterem: idque agendum methodo ordinatim describenda infra *Cap. III. hujusce Libri*, regulisque in hunc eundem finem ibidem apponendis. Si vero Febris orta Intermittens fiat Continua in ipso fere statim exortu suo, ut non infrequenter accidit, in hoc casu, licet sub octava hac specie Perniciosa illa contineatur, de ea tamen absolute intelligi non debent, quæ infra dicturi sumus de Cortice in Perniciosis incunctanter offe-

offerendo: cum de oblatione illius in huiusmodi circumstantia maturam considerationem exigente peculiare examen sumus instituturi *Cap. v. Libri sequentis.*

Hoc præmissis, transeo jam ad exponenda signa remotiora Febris Inter-mittentis modo celerius, modo lentius in Continuum acutam, Malignamque migraturæ: Suspecta itaque ab exordio sui erit, ne in Continuum acutam degeneret ea Intermittens, quæ cum pauco, aut nullo rigore solet invadere, sed potius cum sensu caloris: item quæ prima die leviusculam (dummodo tamen vere febrilem) infert accessionem, altera vero die (non altera periodo) fortio-riorem, & sic progrediendo motum servat gravio-rem per dies pares, loquendo per modum exempli de Terti-ana duplici ab ortu. Quod si eadem sic orta in Simplicem statim mutetur, etsi hoc laudabile sit, non definit tamen esse suspectum, si primam ascessionem validam debilis, ut supra, immediate præcessit: potest enim facile typus ille mutari, qui ordine inverso potuit incipere. Proximum pariter imminentes Continuitatis indicium est, si in Terti-ana, præsertim simplici (idem, servata proportione, intellige de Quartana, quæ, si continua essentialiter fiat, suapte natura ut plurimum lethalis est, ut norunt Prædici) indicium, inquam, continuitatis est, si quidam appareat intermissionis die mordax ad tactum calor, qui aliquam etiam secum trahat pulsus perturbationem, sitim, aut linguæ siccitatem; quæ omnia incendium universale jamjam disponi præmonstrent, Urina quoque notabiliter pauca, & simul rubra, vel crocea, sicut in omnibus Febris est semper symptomata summe considera-bile, quantum novi: ita in Inter-mittentibus non parvum facessit negotium, pe-riculumque saltem continuitatis portendit. Assolet etiam in iisdem ad susci-piendam continuitatem dispositis apparere faucium, & gutturis inflammatio quædam ulcerosa cum crusta alba summi tædii, præ impeditæ deglutitionis incommodo, quam *Aphas albas* nonnulli, *Alcoholam* alii vocitant. Sympto-ma istud, utut nonnunquam quasi critice appareat circa finem morbi, quem-admodum etiam (& quidem frequentius) pustulæ circa labia erumpentes; ni-hilominus ut plurimum mali ominis esse consuevit, vel saltem signum difficilis judicationis, & peculiaris pravitaris succorum, mediis glandulis illis a sangui-ne secretorum, aut consuetorum secerni. Quamobrem quotiescunque visitur huiusmodi crusta, de Febre ad Continuum essentialiter tendente suspicari fas est: immo de eventu sinistro, si præsertim parvitas Pulsus, vocis clangor, & singultus (qui tamen hic minus, quam alibi timendus, utpote soboles inflam-mationis huiusmodi) simul concurrant. Denique omnia accidentia, quæ in Continuis malignitatem subesse, quæcunque sit illius indoles, solent ostendere, illa eadem si in Inter-mittentibus observentur, idem, si non statim, saltem progressu temporis, prænunciant, excepto delirio temporaneo, quod aliquan-do in statu poroxyismi fervidioris solet accidere, & statim evanescere cirra pe-riculum; secus si in febricula mitiore contingat, vel ea etiam declinante per-severet.

severet. Facta vero jam Continua essentialiter, ac Perniciosa Febris suoapte se ingenio patefacit. Et licet lentius procedat, interimatque, ac cæteræ Perniciosæ, maximo tamen, & diutius metuendo non caret periculo, quamvis ab origine fuerit Intermittens. Etenim trahit illa nonnunquam secum sæva quævis symptomata, quæ secum pariter deferunt Malignæ ipsæ Primariæ *v. gr.* parotides, quas non semel in hujusmodi Febribus contingit observare, perpetua deliria, convulsiones, aversiones a cibo, & maxime a quocunque potu, non secus ac si hydrophobia detinerentur Ægri, & similia Febrium summe Malignarum, ac Pestilentium propria, modo ex Colliquativo genere, modo & forsitan frequentius ex Coagulativo: quæ omnia unicuique Praxim exercenti se produnt sæpissime. Enim vero tam frequens est hæc una species Febris Perniciosæ, quæ singula Febrium ab ortu Continuarum, Acutarumque sensim sibi asciscit symptomata, licet incorperit Intermittens, vel quasi, ut se sola membrorum alterum generalioris nostræ divisionis merito impleat, quippe quæ plures differentias Perniciosarum a *Mercato*, sub diversis titulis recensitas una comprehendit. Atque idcirco non inutile erit relegare iterum, ut ab initio etiam hujusce Capitis, Lectorem ulterioris instructionis avidum, ad completam descriptionem, quam prodidit idem *Mercatus*, cujus ideo aureum de hisce Febribus Tractatum recusum volumus, & antecedenti Libro integre insertum.

CAPUT II.

Periodicarum Febrium perniciosus character generaliter expenditur in sua Causa, Variarum illarum pravitas, & actio diversa in triplicem nostri Corporis regionem, Earundem China China curandarum Idea quædam practica generalis.

DISTINCTIS penes præcipua symptomata, & progrediendi modum; frequentioribus, magisque observabilibus Perniciosarum Intermittentium differentiis, & re videtur easdem ultro distinguere penes ipsarum Causas internas, si non ultimas, quod difficillimum, saltem generaliores ad normam eorum, quæ *Libro i. Cap. vi. & viii.* protulimus: quod equidem lubet non asseveranter, sed dubitative tantum, & superficie tenus tentare. Cum enim Theoremata, quæ fundamentorum adinstar ibidem jeci, quantumvis probabilia, & ratione suæ universalitatis non facile falsa, incerta tamen in plurimis agnoscam & ipsæ, non est cur fidenter admodum explicationem Causarum, utut generalium, hujusce rei illis superstruam. Dicam tamen quæ cum praxi, & curatione cõherent; adeoque si quis notionibus istis, saltem pro quopiam veritatis modulo sibi propositis, utatur, non multum, ut reor, a recto curationis scopo aberrabit: non quia Idea hujusmodi indubitanter vera sit, sed quia ad illius exemplar æque bene curatio succedit, ac si vera esset. Ita ad modulum suæ Hypotheseos, quantumvis obscuræ, certissimam istarum Febrium depulsionem per usum Peruvianæ Corticis falsus est se excogitasse *Mortonus*;

Torti Therap. Spec. A a quod

quod Illi profecto in praxi non male cessit. Ita pariter Mundi systema, licet Sacrarum Litterarum testimoniis, & Decretis Ecclesiæ minus, ut videtur, consonum, ad regulas tamen praxeos Astronomicæ, & ad cælestia salvanda phænomena sufficienter dispositum condidit *Copernicus*. Ita quoque materialia suæ Physices principia, non ut vera, & certo talia; qualia depinxit, sed ad explicandos naturales effectus æque apta, ac si vera forent, protulit, *Carresius*, ob ingenuam saltem confessionem suam commendabilis, secundum quam Cogitata sua, suamque Methodum, etsi explorandis Naturæ arcanis satis accommodatam, non magis tamen pro *Historia*, quam pro *Fabula* venditat. Utinam vero Magnus Vir, cum de Pallade sua tam moderate senserit, vel conatus suos ad purioris doctrinæ amussim magis adhuc castigasset, vel nullum pravis præoccupatum affectibus Lectorum nactus esset, quem transversum agere, aut egisse crederetur. Ita multo magis ego de ratiunculis meis Theoreticis sentio, siue Fabulæ sint, siue Historiæ: quod citra contentionem sanioribus omnibus dijudicandum relinquo, *refelli* a cunctis, ut aiebat *Cicero*, si opus sit, *sine iracundia paratus*.

Ratuu itaque hic habendo, quod jam alibi statuimus, nempe sanguinem in Febribus Intermittentibus se habere mere passive, principii vero activi rationem habere succum quempiam heterogeneum, per intervalla eidem sanguini affusum, & febrilem in eo fermentationem, siue effervescentiam concitantem, coherenter sequitur, quod in Perniciosiis tota ratio, & tota vis, secundum quam illæ tam immaniter sæviunt, vel omnino, vel saltem principaliter pendeat a tali succo, quicumque ille sit, peculiarem diathesim, pravam tamen supra consuetudinem suam, atque sylvestrem, & septicam adeptæ, per quam tam gravia, tam ferocia, & varia producat symptomata. Sed cum ignorato hujusmodi succo ejusdem pariter ignoretur natura, & qualitas omnium nativa, tum præternaturalis, cumque de eo vix quicquam fuerimus ausi statuere præter motum, viam, atque successivum progressum illius in sanguinem: ideo posito quod talis liquor Fermenti febrilis ordinariam rationem obtinens, in Perniciosiis Intermittentibus nescio quid majoris supra consuetam pravitatis habeat, seu nescio quid ascititiæ venenositatis, atque malignitatis (prout diximus Libro antecedenti in animadversionibus ad textum *Mortoni Schol.* II. & ut fufius infra sumus dicturi) præmissa, inquam, hujusmodi positione, nil aliud superest a Causæ Morbificæ consideratione petendum ad distinguendas earundem Perniciosarum differentias, nisi motus, actio, & distributio ipsius Materiæ febrilis in triplicem nostri Corporis regionem, nempe *primo* in primas vias, sic dictas, *secundo* in massam sanguineam, *tertio* denique in principium nervosi generis: penes quem motum, actionem, & successivam propagationem febrilis fermenti in varias hæc Provincias, si illud peculiariter pra-

pravum, ac efferrum fuerit, illæ eadem, quas supra exposuimus, emergere possunt, & nonnihil dilucidari Intermittentium Perniciosarum differentia.

Itaque prout in primam Regionem, Ventriculū nempe, si lubet, Intestina, Ductulque omnes Chyliferos tepit Fermentum istud vehementi quadam, venenata, ac prope arsenicali, erodente videlicet, ac colliquante acrimonia sive ingenita, sive aliunde acquisita imbutum, eosdem ferme producit effectus, ac Chylus quidam ex esculentis venenatis confectus, seu ex eodem veneno plus, minus infectus, petinde ac si Ephemorum Cholchicum quis assumpsisset. Proinde orificium sensile stomachi acriter mordens, & vellicans, *Cardialgiā* infert, & per consensum comitem lipothymiam. Eundem vero Ventriculū, Intestina, & annexos Ductus immaniter pungens, & in spasmos, ac contractiones excretorias provocans, affectionem *Cholesticā* similem gignit. Quod si ferocia nonnihil minore sæviat, quatenus succis viscidioribus sit irretitum, adeoque contractum illius etiamnum ferre possint, etsi non sine magna molestia affectæ Membræ, tunc ea sequitur irritatio, quæ prius lentam abrasionem, mox excoriationem illarum partium, denique succorum omnium illuc confluentium, ipsiusque sanguinis illas intine perluentis excretionem inducit: unde vomitus mucosus, simulque cruentus cum conatu dolorifico, alviq; fluxus consimilis, ac *Dysenterio* analogus, aut *Dejectio copiosa lotura carniū similis*, aut alia quædam *sanguinem atrum referens*, solet emergere. Referatis quippe, & abralis a succo illo sive arsenicali, sive alius corrodentis naturæ, etsi succis quoque mitioribus, ut dictum est, nonnihil implicito, referatis, inquam, & abralis Arteriarum Gastricarum, & Intestinalium osculis, immo vel erosus, vel laceratis excretoriis glandulis ad extrema vasorum appensis, non potest non egredi, qua data porta contentus cruor, aut serosior saltem illius portio. Et sic fere statim ac excidit e Minera sua, & in cavitatem Ventriculi (data suppositione) deinde in Intestina, & Chyliferos ductus sese insinuat Fermentum istud non modo vitiosum ab ortu, sed indolem insuper Emerico-catharticam in itinere suo, utur brevi, propter aliorum succorum miscellam hinc inde mutatum, potest haud difficulter intelligi, quo pacto nonnullas constituat Perniciosarum differentias: illas videlicet, quæ vel a *Cardialgia*, vel ab affectu quasi *Cholerico*, vel ab alvi fluxu *Hepatico* dicto, *Dysenterico*, *Atrabiliari*, aut quomodolibet cruento, perniciosam naturam suam sortiuntur, simulque secundum nos denominationem *Cardiaca*, *Cholerica*, aut *Dysenterica* & *Subcruenta*, aut *Atrabilaris*. Unde est (ut & hoc obiter repetam) quod facile hallucinentur ii, qui supposita in locis omnibus antedictis Fermenti febrilis præexistencia, plurimum fidunt Emericis, atque Catharticis pro Februm Intermittentium curatione: cum tamen ostendat experientia, cui astipulatur & ratio, quam facile sit remediis huiusmodi cum Fermento febrili maximam symbolectatam habentibus: ut constat ab effectu utrinque pari: quam facile, inquam,

fit, idem Fermentum potius acuere, & roborare, quam vincere, & debellare. At de hoc jam forte nimium.

Quod si a Ventriculo, Intestinis, Lacteisque primi ordinis (ut Libro primo Cap. vi. tetigimus) lubeat Fermentum febrile proscribere, illudque tantum agnoscere in Lacteis secundi ordinis, non ideo minus facilis erit explicatio singularum Perniciosarum in primam Regionem sævientium, feraliumque symptomatum earundem. Malignum siquidem Fermentum in secundarios Ductus Chyliferos irruens, quasi e suis compedibus excarceratum, tantam in ipsis Ductibus irritationem, molestiam, atque sævitiam exerere potius est, quantam exerit venenatus Chylus e Lacteis primi ordinis illuc delatus. Excitata etenim lucta acerrima cum succis quibuscumque ibidem præexistentibus, simulque mordicatis immaniter cunicis Lactearum, & sensibilibus earum febrilibus, eam necesse est sequi spasmodicam omnium partium infimi Ventris connexarum contractionem, ac convulsionem, quæ succos acerbos, & nondum excretioni maturos, eosque propterea summe mordaces, & efferos (ut qui etiam ex natura sua, Aestivo præsertim, & Autumnali tempore in quibusdam signate corporibus, sunt tales) quæ, inquam, succos acerbos ex Glandulis omnibus Intestinalibus, & ex Canalibus illuc confluentibus, Pancreatico scilicet, atque Choledoco, per vim valeat exprimere. Qui equidem succi sic expressi, præterquam quod ex se ipsis summam vellicationem in Stomacho, & Intestinis gignere apti sunt, & illa in violentas excretiones cogere, abradere, excoriare, & inde cruorem ipsum elicere, ulteriorem etiam noxam inferre valent, quatenus Lactes ipsas tum primi, tum secundi generis permeando, Fermento quoque febrili suppetias ferunt, illudque deterius adhuc, & ferocius reddunt adventu, & societate sua. Addamus fibrarum nervosarum undequaque divulsarum consensum multiplicem, potentem inducere Cardialgiam, Lipothymiam, aliaque hujusmodi gravia symptomata. Addamus tandem, si liceat, ex tam violento tumultu, & ex diversis Vasorum Lactearum, Mesenterii, Intestinorumque contractionibus secundum varias fibrarum directiones excitatis forte fieri posse retrogradum a Chyliferis Ductibus in ipsa usque Intestina tenuia Fermentum febrile, superato vi convulsionibus valvularum obstaculo. Ex quo qualis ibidem fieret succorum Intestinalium cum Fermento febrili miscella, qualisque confusio, & qualis pariter fluxus, atque refluxus in ipsis Ductibus Chyliferis, eosdem succos, idemque Fermentum suapte natura, saltem per alia ostiola, iterum admittentibus (siquidem non plane impossibilis, ut reor, sit talis positio) nemo non videt. His, & similibus modis posse hujusmodi malignum Fermentum solas Lactes secundi generis occupans, Ventriculo, Intestinis, Lacteisque primi generis antecederet intactis, symptomata omnia Perniciosarum in primam Regionem sævientium producere probabiliter autumo. Indiscriminatim nihilominus & hic, ut jam loco citato,

omnes,

omnes, quotquot sunt, primas vias, velut primum lumen ipsius maligni Fermenti in sanguinem ingressuri, lubet adhuc considerare, & eadem universali suppositione retenta ut, cœptum est, deinceps prosequi.

Haud equidem diffiteor, arduum esse definire in quonam consistat intrinsece peculiaris illa, & determinata virulentia, quam identidem supra consuetam pravitatem suam solet acquirere febrile Fermentum, sive hinc, sive inde illud derivetur, dum singulas producit Perniciosarum species: quam pravam diathesim ascititiam intantum malignam, & venenatam voco, inquantum eam dilucide nequeo explicare. Pro usu tamen practico sat sit dicere, eam esse in casibus nuperrime recensitis ubi primarum statim viarum tumultuaria subversio suboritur, eam, inquam, tunc esse febrilis fermenti naturam, qualis plus minus est, ut modo dicebamus, indoles vehementiorum Emericorum, atque Catharticorum, seu qualis est natura, ut rem propius designem, ipsorum succorum nostri corporis Cholera Morbum producentium. Sane morbus iste, quantum ex accidentibus patet, causam agnoscit Veneno simillimam: Tertianæ item Perniciosæ modo memoratæ saltem earum aliquæ, maximam habent similitudinem cum Cholera. Itaque qua ratione lethalis esse consuevit Cholera morbus, eadem quoque ratione lethales sunt ut plurimum hujusmodi Febres: eamque similitudinem, quam cum Veneno extrinseco habent humores, & succi Cholera efficientes, illam eandem habet cum eodem Veneno succus febrilis, pro talium Februm causa receptus. An vero tum illi, tum iste habeant acrimoniam quandam veneficam prorsus ineffabilem, an talis conditionis, quæ semotò etiam obscuro hoc nomine queat sensibilibus explicari, præcise non quæro, istamque litem, quæ ad purum nomen ferme reducit, nec ad praxim conducit, Theoreticis subtilioribus ad extremum usque apicem discutiendo relinquo.

Si tamen liceat super hac re per analogismum quendam crassiuscule ratiocinari; quoniam exactius non possumus absque sophismatum periculo; dicam, illud esse data proportionem discrimen inter succum febrilem, cum Tertianas benignas, & eundem cum Perniciosas modo descriptas excitat, illud, inquam, quod intercedit inter Antimonium uno modo, idemque alio modo præparatum, secundum quas diversas præparationes in linea Emetici, atque Cathartici, modo benignius, modo violentius præstat utrumque, aut alterutrum, variè videlicet alterata, vel immutata heterogenearum illius particularum textura. Sed, ne longe admodum per remotiores comparationes a fluidis humani Corporis recedamus, nonne videmus quantum discrepet a flavo bile quo ad acrimoniam, & pravitatem bilis æruginosa, & glauca, sive utraque sit idem humor variè alteratus, sive tertium quid ex diversorum succorum commixtione resultans? Nonne pariter plures succi suapte naturæ, si seorsim sumantur, plane innocentes, evadere possunt Naturæ nostræ infesti, acerrimi,

mi, & erodentes, si simul misceantur? Quid, si vitiiati jam sint seorsim singuli, & a crasi sua desciscentes, ut in casu nostro, atque insuper in simul mixti? In hoc forte uno consistit tota ratio formalis, ut scholastice loquar, Emetici, atque Cathartici, quæ reperitur in Fermento febrili relate ad illius actionem in primas vias, ratio coagulantis, aut dissolventis relate ad actionem in Massam sanguineam, & ratio stupefacientis, aut aliter lædantis respective ad actionem, quam exerit in principia nervosi generis, concurrente videlicet insimul cum eo dispositione *medii*, & *termini ad quem*. Hinc tota Malignitas, Venenositas tota quarumlibet Perniciosarum intantum solummodo occulta, inquantum occultus latex ipse febrilis, aliique confluentes succi, eorumque varia commixtio, necnon commixtionis eorundem varia proportio Sic videmus, unam, & eandem Thermalem Aquam (quamcunque velis) statim ac e prima scaturigine simplex prodit, talem determinatam vim, suæ Fœdinæ, vel, ut ajunt, Mineræ correspondentem, sive bonam, sive malam secum deferre: si vero diversas in progressu, & deteriores Mineras perluat, diversam pariter ac deteriorem pro diversitate Mineralium, sive Fossilium, quorum salibus adventitiis imprægnatur, subinde naturam nancisci: unde indoles primigenia notabiliter alteratur, ac deterior evadit, necnon quandoque venefica. Idem cum proportionem dicendum de Fermento febrili in casu nostro. Est enim, ni fallor, intra confinia maximæ probabilitaris credere, quod Februm Intermittentium fermentum, seu latex extraneus, qui primo, & principaliter sanguineam in periodicam exandescentiam, aut effervescentiam concitat; sit quidem ex se ipso, statim ac e Minera sua purus egreditur, indole quadam peregrina præditus, quæ cum natura cruoris minime conveniat, sitque adhuc deterior, cum Perniciosas, quam cum Benignas intermitteutes gignit; sed neque extra rem est ulterius suspicari, quod ille idem latex febrilis fiat adhuc deterior ratione pravæ, & variæ dispositionis, quam invenit in diversis locis, atque regionibus, per quas transit, vel in quibus hospitatur. Atque ideo, quatenus a termino suæ scaturiginis ad terminum sui confluxus in sanguinem progreditur, & in varios succos morbosos impingit, cum quibus confunditur, ac commisceatur tum intra primas vias, tum intra ipsam cruoris Massam, talem probabiliter ex hujusmodi commixtione acquirit dyscrasiam, quin & virulentiam, atque malignitatem, quæ Febris ceteroqui benignæ, perniciosam naturam, eamque variam pro varietate succorum, quibus diversimode inficitur; valet imprimere. De pravitate illius violenter Emetica, atque Cathartica intra primas vias acquisita, & intra easdem immaniter exercita, variasque ideo Perniciosarum species constituyente, jam satis hætenus. Ad reliqua nunc pergendum.

Prout igitur idemmet febrilis latex succis non quidem vehementer Emeticis, aut Catharticis, ut in primo casu, pravis tamen, & incongruis secum raptis,

raptis, in secundam Regionem, seu in sanguineam Massam delabitur, venenositatem alius generis, primæque regioni (quam ideo vel innocue transigit, vel magna ex parte declinat) non admodum intensam solet exerere. Hæc in duas ut plurimum species potest subdividi, quatenus duplex insigne sanguini damnum solet inferre, ipsum videlicet vel coagulando, vel nimium solvendo concurrente insimul vitiosa aliqua dispositione, aut labæ intra eundem sanguinem præexistente. ipsamque pravi Fermenti diathesim ad hanc, vel illam noxam specialius determinante. Proinde talis nonnumquam ex huiusmodi commixtione resultat indoles Fermenti febrilis, ut Venenorum fixantium adinstar (quorum prostat ex Vegetabilibus, Animalibus, & Mineralibus numerosa seges) in sanguineas particulas, & spiritus torporem quendam inducat, cui primum fermentativi, mox & circularis quoque motus retardatio succedit. Hinc vel *Syncope cardiaca* (constipato potius, quam rarefacto, cum primum appellit ex Cava ad dexterum Cordis sinum, cruore) vel universalis quasi coagulatio, aut congelatio ejusdem cruoris, *Algor* partium indefinens, & abolitio pulsus absque restitutione ulla, vel saltem pauca, & exili subsequi solent. Idque fortasse, ut clarius me explicem, duplici potest ratione contingere. Vel enim succus febrilis diathesim modo enunciatam fortius statim ac sanguini affunditur, illum plane constipat omnino circa Cor, & circa Pulmones, vel in Pulmonibus, vel intra Cor ipsum. Et in hisce casibus, in quibus vel mortiferam syncopem, vel suffocationem repentnam inducit in ipso accessionis principio, Cor ipsum non prætergreditur, neque per Aortam ultra Cor distribuitur ad insciendam reliquam cruoris massam, cum statim interimat. Vel pravitatem suam minus immaniter exerit succus ille in ipsum sanguinem, itaut totum iter a Lacteis ad Aortam possit complere, & Accessionem febrilem ad augmentum usque, statumque perducere. Et in hoc casu illam specialiter potest in universo cruore producere effervescentiam, quam *frigida* vocant, quæque ex puris acidis cum puro sale volatili commixtis solet emergere, ut in plurimum liquorum citra manifestum caloris sensum effervescentium commixtione observamus. Qua cum suis limitationibus posita paritate, non adeo captu difficile redditur, quomodo talis esse possit indoles Fermenti febrilis, talisque salium illius cum salibus cruoris inexistentibus proportio, ut consimilis excitari possit effervescentia, Februm *Algidarum*, *Synopalium*, vel similem, si quæ sint aliæ, productiva, quod satis potest succedere, cum Fermenti febrilis indoles tum nativa, tum ascititia, acida peculiariter est, & coagulativa.

Contra, quandoque ex succrescente mixtura, quam diximus, talis resultat indoles ejusdem Fermenti, ut Venenorum potius dissolventium adinstar (quorum pariter plurimæ sunt, notæque species) ipsiusmet sanguinis compagem discindat cita, ac veluti explosiva divulsione partium illius fibrosarum,

nec-

necnon serosorum fusione præcipiti, unde sudores statim colliquativi, frigidum, ac *diaphoretici* emergunt: quanquam hoc etiam a concretione partium sanguinis fibrosarum, ut supra, & inde succedente serosorum effluxu possit procedere. Atque omnibus hisce pravis conditionibus stipatum febrile Fermentum, si activum sit valde, imbecillumque inveniat atque dispositam ad suscipiendam celeriter aliquam ex prædictis impressionibus sanguinis crasim, eas statim (modo unam, modo aliam) Februm differententias gignit, quas vel *Syncope*, vel *Algor* funestus, vel frigidus, ac *Diaphoreticus sudor* Perniciosas, & lethales reddit, quasque ideo *Syncopales Algidæ*; & *Diaphoreticas* dicimus.

Quod si alterutram, ut supra, sortitum sit Fermentum Febrile veneficam diathesim, & præcipue coagulantem, quippe frequentiore: dissolvente tamen etiam quandoque minime exclusa: eam vero segnius, ac lentius in usum deducat, sive quia illam in remissiore gradu possideat, sive quia minus dispositam inveniat sanguinis compagem, ut impressionem hujusmodi valeat suscipere: tunc ea lento progressu introducit dispositio, quæ Febre ad ortu *Intermittentem* sensum in *Continuam*, *Acutam*, atque *Malignam* convertit. Cum enim veneficum hujusmodi Fermentum Coagulans (idem ratione in oppositum versa intellige de Colliquante) non ita facile intra unum paroxysmum integre subigatur, quin aliquas sui reliquas intra cruorem suapte etiam natura male dispositum relinquat: cumque in dies renovatis accessibus recens semper febrilis hujusce succi renovetur influxus, novaque per consequens, crasi sanguinis semper imbecilliore reddita, restiter illius portio non rite subacta, non potest, quin ex congestis repetito cumulo portionibus talis tandem fiat earum acervus, qualis Febrem essentialiter Continuum, Acutam, Malignam, ex vitiosa sanguinis stagnatione, aut nimia etiam fusione gigni consuetam, solet producere. Et hinc ea emergit Perniciosa Febris natura, quæ *Octavam* secundum nos speciem passim obviam, cæterisque omnibus ampliorem constituit, *Subcontinuum* nobis dictam, cujus indoles multiformis tunc cum suum complementum est assecuta, tot & tantis solet sociari symptomatis, quot & quantæ sunt ea, quæ Febrem a *primordio* Continuum, atque Malignam comitari consuevere: cum hac insuper deteriore additione, ut ultra Continuitatem hic succrescat nova Periodus, non quæ obscuram exacerbationem pluribus Continuis ex natura sua familiarem imitetur, sed quæ æmulatur, licet remissius, pravam Perniciosarum Intermittentium accessionem, adeoque fatigatas jam vires ultro prosternens, & ob id febrem hujusmodi reddens supra Malignas essentialiter, & ab ortu tales, metuendam.

Denique, prout ad prima tertiæ Regionis confinia pertingit, eademque occupat Fermentum febrile, licet pluribus modis Cerebrum, ac principia nervosi generis possit afficere, & vere multifarie nonnunquam afficiat inferendo deliria,

deliria, motus convulsivos &c. unico tamen graviore modo, cum citiorem infert perniciem, solet obesse, *Soporosum* videlicet affectum profundissimum inducendo. Id autem videtur contingere, quatenus idem Fermentum extraneis, et dictum est, salibus, aliunde quoque derivatis imbutum, talis naturæ, & gradus venenositatem acquirit, ut *Mandragoræ*, aliivæ *soporiveris Venenis* analogice respondeat, suamque exerat virtutem non tantum intra Massam sanguineam, verum etiam: & quidem principaliter: in nervosum laticem, seu, quod idem est, in spiritus animales, quibus ab infecto sanguine vel subministratur materia narcotica assiduo appulsu ad glandulas corticales Cerebri perpertingens, & inde in nervosum genus diffusa, vel consueta denegatur; nec insit, uti fas esset, pro restaurandis iisdem spiritibus ad obsanda sensus, & motus munia: sanguis enim narcosi infectus forsitan stagnare cogitur in extremis arteriis pro eorundem spirituum instauratione ad Cerebri Corticem delincentibus. Hinc fit, quod exacto citra omnem tumultum primarum viarum itinere, quin blande, & subdole fascinatiis cruoris spiritibus specie tranquillitatis cujusdam torpentibus, sensim ab accessionis initio altius sese infinuet Fermentum febrile. Cum vero plurimam sanguinei Torrentis congelationem nequeat producere, ut in Febris *Algidis* supra descriptis, particularem saltem in Cerebro stagnationem, & fibrillarum ejus nervosarum relaxationem ob spiritus vel interceptos, vel ex narcotica materia confectos, inducit. Talis autem, tamquam vehemens nonnunquam est hujusmodi dispositio a Fermento sanguini confuso introducta, ut ea durante per totam extensionem Augmenti, & status Accessionis febrilis *Æger* lethargicus jaceat, ac ferme apoplecticus, donec subacto prope declinationem eodem Fermento (nisi prius *Æger* occumbat) dissolutoque sanguinis torpentis vinculo, & superato ejusdem stagnantis obice, spiritibusque primæ volatilitati, fibrisque Cerebri primæ tensioni restitutis, paroxysmus solvatur, & cum paroxysmo ipsum ferale Symptoma soporosi vehementer affectus. Et hinc denique illam Perniciosæ Intermittentis differentiam, quæ a Comatoso lethali affectu denominationem capit, & *Lethargicam* dicimus, videmus expositam.

Quod autem unum, idemque Fermentum in diversis subjectis, ætatibus, tempestatibus, aliisque circumstantiis possit varias venenositatis tum Colliquativæ, tum Coagulativæ species suscipere tam ob multiplicem plusque, vel minus activam pravitatem suam, quam ob diversam dispositionum habitudinem subjecti, in quod agit, quales requiruntur ad diversarum Perniciosarum differentias constituendas, facile sibi suadere poterit quicumque ab uno, eodemque veneno, æqualem in se ipso semper acrimoniam servante, prout altiora sensim Corporis penetralia pervadit, diversisque ejusdem Corporis succis sese immiscet, ea omnia, etsi varia, & inter se nonnunquam opposita animadvertat successive produci symptomata, qualia in enarratis Februm spe-

ciebus supra descripsimus; indicio satis conspicuo, longe maiorem esse, ac esse videatur, sympoleitatem Causarum accidentia huiusmodi, dissimilia licet, producentium: eamque proinde a nostris humoribus accedente præsertim aliorum mixtura esse facile susceptibilem.

Hiscæ universis generaliter, & superficie tenus libatis circa variam indolem Fermenti Perniciosas Intermittentes producenti, obvium est coniecere, quod etsi in diversas species, aut differentias distinximus, *Mercato* præeunte, easdem Perniciosas Febres, ut quæ tantum distant a benignis Intermittentibus, quantum distat Morbus salutaris a Morbo lethali, & tantum differunt inter se ipsa, quantum fere differunt *v. gr.* Cholera Morbus, & Apoplexia: nihilominus si spectemus Fermentum illas & istas producens, unum ab alio non plus quam accidentaliter videtur differre, quatenus accidentale est uni, quod habeat acrimoniam intensioris gradus, ac habeat aliud, & quod commixtionem salium peregrinorum, & exoticorum aliunde mutuatorum admittat. Quod si alicui rixas Logicas affectanti aliqua in terminis *Generis, Speciei & Differentiæ* confusio, aut discrepantia tubesse videatur, litem hanc agat cum ipso *Galeno*, & illam componat pro libito, meque in quamcunque partem trahat, annuentem habebit. Dico igitur, Fermentum Intermittentium tam Salutarium, quam Perniciosarum idem esse quo ad rem ipsam, sive, ut loquuntur Scholæ, *substantialiter*, habito respectu ad Intermisionem, & ad Periodum; *accidentaliter* vero differre, habito respectu ad malignitatem uni adjunctam, & alteri non quemadmodum accidentaliter differunt Boleti venenati a non venenatis, flava Bilis a bile glastea &c. Sic Antimonium crudum, vel diaphoreticum (ut prosequar comparationem, qua usus sum alias) quo ad substantiam non differt a Vitro, aut Flore Antimonii, quia revera semper Antimonium est, saltem ex radice; differt tamen accidentaliter secundum diversam præparationem, juxta quam in primo casu innocens est, in secundo vero sapissime noxium, nec sarens omni suspitione Veneni.

Uniformem istam utriusque Fermenti naturam (quod est ad principia essentialia) satis patefacit Peruvianus Cortex, & illius actio febrisfuga utrinque æqualis, experientia teste; neque enim virtuti illius cedit minus Perniciosarum, quam Benignarum Intermittentium Fermentum, aucta tantummodo, ubi opus sit, juxta exigentiam dosi Remedii, ut aucta est in maligno Fermento energia fortior nocendi. Quod si illud cæteris succis nocentibus mixtum dicatur aliam a consueta naturam acquirere, & in tertium quid veneficum converti, cui non amplius competat ratio indolis primigeniæ, dico adhuc experientia fretus, quod cum venenum istud tertium ex plurimum succorum combinatione, seu potius confusione resultans, habeat pro basi Fermentum febrile Intermittentium proprium, ut ostendit adhuc Interrmissio ipsa, atque Periodus: cumque Fermentum illud suapte natura consuecat cedere actioni Corti-

Corticis, cedit eidem Cortici etiam tunc, quando evadit pars integralis talis veneni; adeoque ex sola simplicis hujusce Fermenti retusione totius veneni (si modo loqui sic liceat) Perniciosas producentis infringitur activitas. Sic in præparatione Venenorum usus Medico deservientium, ex sola unius partis activioris refractione integra totius veneni habetur correctio, etsi illud non sit Agregatum per accidens, ut in casu nostro, sed Mixtum verum ex Mineralium, aut Vegetabilium genere. An vero simili ratione, ut conjeci, & non alia dometur a Cortice Fermentum, quod Perniciosas gignit, ignoro: quod dometur æque certo, ac Benignarum Fermentum, fere usque ad extremas angustias, indubitanter assevero.

Hoc autem, quod diutina fretus experientia, quæ in dubium revocari nequit, affirmo, alia etiam planiore spectata ratione, videtur ita debere contingere. Itaque considerare est, quod, cum diversæ benignarum Intermittentium species, Quotidianæ scilicet, Tertianæ, & Quartanæ ab uno Peruviano Cortice æqualiter repugnentur, accessit est, earum causas, in aliqua ratione præcipua univoce convenire, propter quam earum extinctio uniformiter sequatur, licet specie dicantur differre, spectata dissimili earum natura, periodo, & symptomatum societate. Hæc autem communis Causa, si variam periodum respiciamus, videtur esse posse stagnatio temporanea alicujus succi in sanguinem ingressuri, eaque modo longior, modo brevior quoad durationem, & forte modo, in remotiore, modo in propinquiore loco succedens: qua sola per Corticem sublata, omnis æqualiter tollitur diversarum Februm periodus. Et cum in ratione Periodi Intermittens Perniciosa; v. gr. Tertiana, minime differat ab Intermittente Tertiana salutari, hinc est quod utraque, quantum ex hoc capite, per Corticem æqualiter expugnetur.

Si vero respicimus succum ipsum hic, & nunc varie, seu per diversa intervalla stagnantem, adeoque diversimode etiam nonnihil se habentem; & constituentem Fermenta ipsa diversas salutarium Intermittentium, puta Quartanarum, Tertianarum &c. species producentia, etsi ista ob hoc ipsum, & propter diversitatem symptomatum, quæ pariunt, diversam quoque inter se dylerasim habere minime dubitem, adhuc tamen in illis radicalem quandam symboleitatem, & uniformitatem semper servari crediderim, ratione ejus non obstante aliqua difformitate convenient univoce in præcipua quadam vitiosa dispositione supra quam cæteroqui fundatur, vel cui accedit diversa nonnihil hic, & nunc ipsorum Fermentorum habitudo. Suadet hoc vulgaris experientia, qua constat, tam Tertianæ, quam Quartanæ Fermentum ab uno, ut diximus, & eodem Peruviano, Cortice æqualiter retundi. Suadet hoc succus ipse febrilis, qui probabiliter, ut aiebam, semper est idem latex, vel saltem de eodem genere, conclusus, & stagnans, & ob longiorem solum, vel brevioram stagnationem modo hac, vel illa tempestate, mo-

do in hoc, vel in illo loco contingentem, nonnihil diversimode vitiatus. Suadet denique alia experientia, qua notum est, quam facilis sit, & crebra metamorphosis unius speciei Intermittentis in aliam, quod non si a symboli- tate Fermentorum potest procedere. Sienim toto cœlo diversa, & fere ad in- vicem contraria supponantur Tertianarum *v. gr.* & Quartanarum Fermenta, arduum erit intelligere non solum quomodo contingat hujusmodi transmu- ratio, verum etiam quo pacto unus & idem Cortex possit in illa opposita agere, ut agit: nisi velimus totum opus refundere in diversos Corticis sapo- res, ut opinatur *Thomas Donzellus*, vel nisi clarius talem supponamus propter hujusmodi sapes Chinæ Chinæ constitutionem, ut Salium Hermaphrodi- torum adinstar oppositas etiam inter se acrimoniae æqualiter temperet, eo pacto, quo data proportionem una, & eadem simplex Aqua acidam *v. gr.* æqua- liter, ac falsam sui additione acrimaniam diluit.

Cum itaque minus, quam differant ad invicem Tertianæ, & Quartanæ benignæ, differant inter se Tertianæ perniciose, & Tertianæ benignæ (istæ enim sunt ejusdem speciei, teste eadem periodo, secus ac illæ) hinc est, quod utriusque Fermentum æqualiter dometur a Cortice, ut ab eodem do- matur æqualiter Fermentum Tertianæ, & Quartanæ benignioris. Cum enim tota diversitas Tertianæ benignæ, ac malignæ nobis elucescat ex solo sympto- mate pernicioso huic adjuncto: & cum tale symptoma non differat ab alio simili non pernicioso in Tertianæ benignæ apparente: ut vomitus *v. gr.* in ista moderatus, in altera immanis: cum, inquam, non differat nisi ratione ma- joris intensificationis, ita forte nonnisi ratione majoris intensificationis consueta dyscra- siæ, aut acrimoniæ suæ, quæcumque illa sit, differt Fermentum Tertianæ per- niciose a Fermento Tertianæ non perniciose, adeoque tota illius malignitas, ac venenositas, quæ ineffabilis dicitur, non aliud est nisi major intensio acti- vitatis ejusdem Fermenti febrilis, cujus indoles solita cum ignoretur, æque ideo ignoratur intensior insolita. Sed quo pacto per Corticem rite admini- stratum illa corrigitur, eodem quoque corrigitur & ista, Fermento scilicet istius æqualiter retuso, licet in hoc casu nocentior; quam in alio ejusdem sit vis. Sic idem telum æquali nisu vibratum in eandem corporis partem, prout magis, vel minus acutum est, modo leve; mox lethale vulnus infligit, si vero omni acie sua tam quanto acutius est, quam quando est obtusus, per eandem limam æque spoliatur, ab infligendo tam lethali, quam leviori vul- nere æqualiter prohibetur. At istiusmodi ratiocinationes nodis quamplurimis inextricabilibus implexas, nonnisi ut nutantes velim accipere caligantis intelle- ctus mei cæspitationes.

Firmiore telo deberet posse per hanc arenam incedere, si materia sineret, Medicinæ practicæ bene jugata Mathesis, quæ utinam æque feliciter appli- cari posset Morbis ut loquebantur Antiqui, Similaribus, sive in interperie constitu- tis,

tis, adeoque Febribus tam simplicibus, quam putridis, ut pariter aiebant; atque malignis, ac applicatur Morbis Organicis. In his certe quoniam Solidorum affectio vel solitaria est, vel saltem praevalet Fluidorum læsioni, locum satis amplum potest habere Mechanice, anatomicis, chirurgicis, clinicisque simul observationibus juncta: id quod in rebus ab Opticen pertinentibus quam maxime elucescit. Immo & eandem ingeniose usurpatam ad plures alias extendi posse nequaquam negaverim Medicinæ provincias, ut luculenter testantur tot practica non minus quam subtilia, & docta Clarissimi in dies *Hacqueti*, aliorumque nostri ævi Scriptorum tum alibi memoratorum, tum etiam non memoratorum Opera Medico mechanica, in quibus et si Solidorum systema pro basi sternatur, sua tamen quoque vis non plane denegatur Fluidis Infito quaquaversum turgentibus spiritu.

Haud æque facile forsitan procedit res in explicandis Morbis inorganicis vulgo appellatis, seu Similaribus, & specialiter Febribus, quarum abstrusa, & implicata natura mechanicum utrumque systema non parum fatigat. Quia vero Ætiologia earundem Febrium, in quibus, ut reor, Fluida per se exorbitant, atque orgasmo suo Solida ipsa consecutive afficiunt, ac lædunt, melius concordare videtur cum observationibus Naturæ, si fluidorum systemati superstruatur, quam si superstruatur systemati solidorum; optandum idcirco superest, ut iidem Celebres Viri, vel iis jam emeritis, alii posthac mechanicis itidem principiis innixi, post sedulam praxim Medicam a diutino tempore exercitam, conatus suos ultro urgeant, ut hanc Sparram adornent per Mathesin fluidis quoque humani corporis, eorumque tum peculiari texturæ, tum motibus instructis, quoadusque licet, applicitam, etiamsi res ardua hæc sit, ac perdifficilis, maxime cum nondum satis compertam habeamus omnium singillatim factorum naturam, vim, & secretionis modum, immo nec circulos satis callamus eorundem particulares, aut varias velocitates, qua singuli circumaguntur, ut ad Circulum universalem concursu redeant inæqualiter æquali. Allaborandum nihilominus æque dixerim hac etiam via; neque tamen, ubi sic exigat rerum ordo, pigeat quemquam petere principium motus, non immediate quidem a Solidis in prima sui creatione sic ineffabiliter constitutis, sed potius a Fluidis spiritu suo infito, & elastica vi, quantum par est, abunde pollentibus, illamque jugiter in Solida transferre valentibus.

Hæc rursus si forte teratur universaliter semita, quam antehac calcavere tot alii præclari Viri universa Mathesi præstantes, quamvis, ut fatear, theoriam Febrium, præsertim Periodicarum, ut & omnium, quas Malignas vocitamus, aut Pestilentes nondum satis extricarint; nullus tamen dubito, quin improbo, ut dici solet, labore adhibito, plurimus saltem sit emerfurus Tyronibus præsertim instituendis profectus; esto quod ob peculiarem conditionem materiæ nimium inæqualis, & variæ, nimiumque irregulariter mobilis, non omnis

circa hoc ab Arte suapte natura conjecturali deini queat incertitudo. At de his iterum satis, universalia namque isthac innuere si forte licet, inculcare amplius non decet, ne iis, qui longe supra nos eminent, philosophandi leges temere videamur velle præscribere. Resumptis ergo grassioribus nostris fermocinationibus, ad Methodum curandi Febres Perniciosas pro scopo unico nostræ specialis Therapeutices assumptas, quo cepimus gradu pergamus.

Munus ergo sollertis Medici, qui Perniciosam Intermittentem dignoverit, erit statim paucis præmissis, quæ indicationibus universalibus, prout e re videbitur, respondeant, vel iis omisissis, si occasio sit præceps, erit, inquam munus illius statim ipsi Fermento directe occurrere, ut imminens paroxysmum periculo sapius, atque terrore plenum antevertat, vel saltem imminuat, ac leniat. Considerata itaque gradata omnium prægressarum, præcipue vero postremæ accessionis intensio, & inde elicita conjectura futuri accessus, necnon habita mensura distantie illius, eam plus, aut minus, citius, aut lentius præmittat remedii Febrifugi quantitatem, quæ enervando plus, aut minus, citius, aut tardius, prout opus esse videbitur, Fermento adventuro sit satis; adeout vel omnino præcaveatur Paroxysmus, vel, si plane id non liceat, vel forte non libeat, saltem leniatur, ut vires ægrotantis ferendo sint, usque ad integram paroxysmorum sublationem, quæ omnino est in arbitrio experti Medici etiam quo ad tempus, & modum.

Hac in re rite gerenda expediret præ oculis habere Theoremata illa generalia Februm Intermittentium proprietates nonnullas respicientia, quæ *Capite* vi., & viii. *primi Libri* protulimus. Nobis ideo congruum est, ut saltem fingamus pro crassiore quadam, sed utili curationis idea, quod illarum Fermentum, etsi in loco peculiari adeo repositum, ut viribus Catharticorum, atque Emeticorum sit ut plurimum inaccessible, & radicitus inexpugnabile, habeat nihilominus cum primis viis, & specialiter cum Ductibus Chyliferis sive propinquiorem, sive remotiorem aliquam communicationem, ad hoc ut possit, quandocunque e suis loculis proruperit, easdem vias subire. Quod equidem fieri poterit vel per eadem ostiola, per quæ Chylus primum ingreditur, vel etiam mediis aîis communicationibus, quæ per totum Lactearum tractum a primo illarum exortu usque ad locum insertiones earum in sanguinem plurimæ sunt, ut ostendit lymphæ Chylum ubique diluens, & Lacteis potissimum Mesentericis (Chylo jam per eas in sanguinem advecto) recentem adveniens, ex observatione *Malpighii*, *Nuck*, *Munick*, aliorumque recentiorum Anatomicorum. Ponamus insuper, Chinam Chinam in tenuissimum pollinem redactam, & quomodolibet deglutitam, si non ipsam Fermenti Fodinam directe, & immediate petere, saltem in Intestinis ipsis, & Ductibus Chyliferis ad longiusculum tempus morari, illisque ad modicum intervallum adherere: quod non plane negabit qui animadverteret, res plurimas nutritioni ineptas; etsi ob mole

lem, figuram, & pondus ad secedendum ab intestinis magis dispositas, ad longum tamen tempus in iisdem de more delitescere, antequam cum Chyli recrementis crassioribus foras amendantur. Id ipsum autem eidem Chinæ Chinæ non modo potest accidere, sed vere accidit, ut ramenta illius excreta, & feces alvinæ tinctura ejusdem infectæ longe suis ab illius assumptione palam testantur. Atque ita actionem Chinæ Chinæ adversus Fermentum febrile per immediatum etiam utriusque contactum facile erit intelligere; & eo facilius, si præter iter Corticis per Intestina consideremus insuper necessarium progressum particularum illius in Lacteas, necnon longiusculam earum moram in iisdem Lacteis, in quas saltem, & per quas aliquando vehi debet Fermentum febrile ad sanguinem tendens, quicumque sit terminus, a quo in eandem illud delabatur. Denique ponamus, eadem Chinam Chinem si non crassiore, tenuiore saltem substantia sua, succis intra Intestina hospitantibus intime immixta, quod idem est ac dicere, virtute sua iisdem communicata, & impressa, Fermenti adinstar massam aliquam imprægnantis, eosdem succos ita alterare, & suis viribus roborare, ut continuato assidue illius usu evadant apti ad præstandam medelam Fermento febrili, cum quo alicubi sunt commiscendi, & ad illud retundendum, quoties eidem commiscebuntur. Quemadmodum enim, si pravi sint, possunt illud deterius reddere, ita si virtute polleant Febrifuga sibi a Peruviano Cortice communicata, non modo illud non acuent, sed balsamicam, quam quodammodo acquisierunt, naturam ipsi demum Fermento imprimunt, pro residendo eodem ad nocendum inerti, etiamsi non statimac retusum est, præcipitetur, sed in ipsam Massam sanguineam se insinuet, dummodo tamen assidua sit, & valida per novam Febrifugi ingestionem illius retusio.

Quod si etiam velimus nobis suadere eandem Chinam Chinam vel sanguinem munire adversus Fermentum adventurum, vel depurare illum, ac abstergere ab eodem Fermento intra eundem, veluti in sua Minera degente (quod alias cæteroqui non sumus lubenter amplexi) immo si velimus, eam altius penetrare ad lustranda remotiora quæque ejusdem Fermenti seminaria, non ideo sub hac hypothefi pro correctione ipsiusmet Fermenti febrilis minus feliciter curationem instituemus. Atque hoc dictum volo, etiamsi metuamus, quod China China nudum Fermentum adorta vel in suo Foco, vel tantum in suo itinere, *Causam* ejusdem Fermenti *productricem* nequaquam tollat. Neque enim de hoc quod pro dubio ad summum, ac incerto haberi potest, adeo solliciti esse debemus in casu ocillime extremo, ut ob id præfens, & certum exitium velimus negligere, maxime cum impetratis induciis, tractu temporis vel natura ipsa, vel Ars, vel ætas, vel corporis exercitatio, vel anni tempus integram medelam consuecant subministrare. Certe in Cancro serius exitium minitante mos est adhibere Curationem, ut vocant, *Pallativam*, quæ mor-

tem tantummodo protrahit, nec unquam sanat. Quidni ergo in casu præcipiti Febris Perniciosa liceat, imminente morte, uti (cum præsto sit) Curatione vera, & satis firma, ubi potiore jure, quam in Cancro, ipsa optabilis esset simplex Palliativa? Denique, si ex *Cornelio Celfo Multa in præcipiti periculo recte sunt, quæ alias essent omittenda: meliusque est anceps experiri remedium, quam Ægros certo exitio relinquere*, cur in eodem præcipiti, certoque exitio omitendum erit remedium suapte natura tutissimum, & minime anceps, quod vel in morbis periculo carentibus communiter solet administrari? His ergo pro fundamento, aliis vero, quæ præmisimus, pro modulo agendis nobis propositis, facile est, ut juxta exigentiam casuum diversorum in ardua qualibet Februm Perniciosarum circumstantia, & temporis angustia. Peruvianum Corticem rite, & cum fructu valeamus offerre; nihilominus, ut firmiore talo in hoc possimus incedere, Methodum ipsam specialem, certis regulis constitutam, & variis casibus, quæ in Praxi contingunt, accommodam, vel saltem haud difficulter aptabilem, pro Medici videlicet curantis judicio, & pro diversa identidem eorundem casuum exigentia, jamjam aggredior luculenter exponere.

CAPUT III.

Methodus exhibendi valide, atque feliciter Peruvianum Corticem adversus singulas rec. usf. 111 Februm Perniciosarum species, etiam in casibus ferme deploratis.

PER hoc, quod Febres Perniciosas antea descriptas Peruviano Cortice curandas velim, non ideo cætera remedia rejicio, quæ, priusquam ingruat ferox perniciæ solo Cortice domabilis, locum habere solent, & vel universalem humorum sensibilibiter peccantium alterationem, vel etiam peculiarem (quantum conjectare valemus) Fermenti febrilis correctionem, aut mitigationem respiciunt. Rideo equidem, seu potius doleo, quod iis solis adeo fidamus, ut in eorum usu enervi, & imbecillo teramus assidue, ac inutiliter tempus, & verum, validumque Febrifugum illis posthabeamus: magisque rideo, dum in ea curandi ratione, quam *scrupulosam, & superstitiosam* festive appellat *Baconus*, rixas pueriles identidem audio inter -- *Tenaces propositi Viros* -- sive circa numerum foliorum herbæ cujuscumque domesticæ, puta lactucæ, jussulo incoquendæ, vel amygdalarum emulsioni addendarum, an scilicet quinque sint plures, quatuor vero pauciores, quam par sit, vel circa usum Endiviæ potius quam Cichorii, eo quod nonnulla certe sit raliū Vegetabilium (etsi succedaneorum ad invicem) ut & salium eorundem diversitas: quasi in stomacho, & corpore nostro mille cibariis longe diversis assueto citra sensibilem humorum, aut sanitatis alterationem, quicquam insigniter diversum mediante usu jussuli medicati per quatuor, vel quinque dies assumpti possit efficere Endiviæ supra Cichorium. Proh quanta est delicatulorum aliquando Medicorum

discor-

discordia circa delectum herbarum aliquot convivalium, in quarum tamen usu promiscuo tantus est Coquorum non modo, sed & Botanicorum consensus!

Rideo pariter, sed risu Sardonio, cum a nonnullis non ob credulitatem (quod condonandum foret) sed ob garrulitatem, & vanam quandam ostentationem artis, ne dicam sui, pretiosa potius, sæpe inutilia, quam vulgaria, & minus conquisita remedia, meliora tamen (quæ scilicet ex mente *Plinii* -- *pauperimus quisque cœnat*) præscribi video, vel vulgaribus ab alio Medico propter eandem indicationem præscriptis substitui, ad captandum popellum: quasi Concharum, vel Cornu Cervi pulvere, quo ad effectum longe præstaret pulvis Margaritarum, aut effectum Magisterium earundem, magisque excelleret, ubi indicetur potus ferratus, extinctio (debilior licet, Auti, quam Chalybis candentis, quemadmodum pretio supra Chalybem excellit Aurum. Ostentationes sane ridiculæ, simulque nauseosæ, esto quod ad illarum fulcimentum haud difficile sit nugato ias comminisci ratiunculæ, ab ingenuis, cordatisque Viris despicandas, & minime audiendas. Medicis hujusmodi optima supra cæteros memoria est opus, ne scilicet quod semel ab alio propositum repudiarunt, ut noxium in tali morbo, & subiecto, in eo ipso post annum tanquam utile proponant, affectatæ olim reprobationis obliti: quod aliquando contigisse meminî.

Non ergo pro curatione Februm Perniciosarum de remediis inutilibus loquor, vel de utilium aequipollentium inutili, nimiumque religioso delectu; sed loquor de congruis omnibus recta, & ingenua Methodo administratis, eaque, quoadusque possunt prodesse, suis loco, & tempore esse usurpanda, ultro concedo. Cum tamen vita Hominis est in discrimine, nec nisi per promptam inhibitionem Paroxyismi febrilis possumus declinare exitum imminens, tunc saltem, nisi prius, aliis remediis posthabitis ad Peruvianum Corticem debemus confugere; nec, nisi cum nostræ conscientiæ detrimento, perspectis jam illius viribus, possumus, ut reor, hujusmodi auxilium certum æque ac innocuum omittere. Nimium suadet hoc ipsius certitudo mortis, & certitudo remedii illam impediens: si quod enim est in Medicina certum de morte præsagium, illud est unice in casibus Perniciosarum septem præsertim priorum Specierum, cum illæ jam pulsus abolitionem, algorem universalem, lethargum mortiferum &c. intulerunt. Quæ sanè certitudo funesti præsagii tanta nunquam est in moribundis vel in agone constitutis ex qualibet Febre ab ortu Maligna, ut ipsa evincit experientia. Qui enim ad statum jam memoratum devenit Ager, etsi non statim expiret, sed per diem adhuc tantillum resurgat, accessione tamen correspondente certo peris, ni servetur ope Corticis, de cujus presentaneo auxilio non minor est, ac esset antea de imminente morte certitudo. Liceat exemplo rem explicare, satis, ut puto, apposite. Si quispiam natandi

nescius mergatur in vasto gurgite, nec illi quidquam circumproftet, quod possit prehendere, ut emergat, is profecto, licet semel, aut bis conatu suo naturali, & vi subeuntis aquæ, sursum trusus efferatur nonnihil, cito tamen, & certo suffocabitur, ni illi baculus, vel quid simile porrigatur ab adjutrice manu. In gurgite mergitur Ager ex Perniciosa Febre algidus factus, & sine pulsu, utut paululum relevari seniel, ac iterum videatur. Lignum extrahens e gurgite est Peruvianus Cortex rite porrectus. Manus adjutrix est magnus Medici, illum methodice, ac opportune porrigentis.

Non una tamen præcise est Methodus in omnibus hisce casibus adhibenda, sed potius duplex, habito respectu ad duplicem ordinem Februm Perniciosarum. Rursus utraque adhuc varia evadit nonnihil pro diversitate motus, seu velocitatis ipsius Febris modo magis, modo minus celeriter in præceps ruentis: itemque pro diversitate temporis, quo vocatur Medicus, seu pro longiore, aut breviori intervallo, quod illi superest ad agendum, postquam vocatus fuerit pro inhibitione imminantis exitii. Juxta varias igitur hujusmodi circumstantias varia quoque aliquantulum est, nempe modo lenior, modo fortior Methodus exhibendi Corticem, ut mox apparebit.

Et quidem generaliter loquendo, Methodus fortior convenit magis septem prioribus Perniciosarum speciebus, quas in primo membro latioris nostræ divisionis sumus complexi; & sunt, quando Febris quantumvis Exitialis suam Intermiſsionem, suumque Circuitum etiamnum servat. Atque eo validior ea esse debet, quo celerior est motus ipsius Febris ad exitum properantis, & quo brevius est intervallum temporis, quo distat Accessio, quodque ad illam inhibendam Medico superest. Methodus vero lentior magis convenit octavæ, & ultimæ speciei, quam in postremo membro ejusdem primæ divisionis solitarie collocavimus; & est, quando Febris Intermittens ab ortu ad Continuum essentialiter Acutam, & Malignam tendit. Atque hæc ipsa quoque Methodus, levior licet respective ad Methodum supradictarum, nonnihil fortis aliquando (& quidem magis, vel minus) debet evadere, prout velocior, aut lentior est motus ipsius Febris ad Continuum essentialiter tendentis, proutque majus, vel minus est spatium temporis, quod superest Medico vocato ad impediendam continuitatem.

Exordium itaque ducendo a validiore, & quo ad effectum celerem mirabiliore Methodo, septem priores Perniciosarum Intermittentium differentias respiciente, vel eam, ut dictum est, adhibere contingit, quando Febris minus præceps in suo motu ob gravissimum symptoma maximum quidem periculum portendit, sed non immediate: verum probabiliter post duos circiter (anteactorum respectu habito) paroxysmos; & tunc etiamsi minus valide usurpetur Cortex, nempe more fere vulgari, adhuc sat est; vel eandem methodum contingit adhibere (quod frequentius accidit) cum jam Febris ferali sym-

symptomate, quodecumque fuerit ex recensitis suo loco, *Ægrum* in tali statu repente constituit, ut vix illam, quam actu patitur, accessionem videatur posse transigere, cum morali certitudine, quod alteri non sit futurus superstes, & in tali casu validissima opus est Corticis oblatione.

In quocumque autem ex duobus casibus modo recensitis reperitur *Æger*, Perniciosam Intermittentem quamlibet passus ex prioribus septem speciebus, statim ita curandus est, ut quo citius possibile sit, vix omnes, per quas Fermentum futurae accessionis transire debet, ut inde elutrietur in sanguinem, Peruviano Cortice abunde conspergantur, omnesque, quotquot sunt, succi in primis viis cum Fermento alteram accessionem producturo commiscibiles, omnes, inquam, eodem pulvere inebrientur; adeoque Venticulus, Intestina, Vasa Chylifera, omnesque succi per eadem Vasa reptare soliti, hoc pulvere Febrifugo copiose scatant necesse est, ut hospitem efferum sive in illis latentem, sive illis accessurum, excipiant ut par est; illum videlicet enervando, debellando, ac mansuofaciendo, ne ultra pergens, ultra lædat.

Ad hoc opus cito absolvendum de more non minus requiritur, quam quantitas *sex drachmarum* pulveris, nec plus, quam *uncia una*, ad impediendum scilicet futuram accessionem, & tantundem circiter postea ad firmendam validitatem, & inhibendam recidivam. Quæ quantitas modo, celerius, modo lentius debet absumi, prout magis, vel minus distat imminens paroxysmus, & prout majus, vel minus est imminens paroxysmi periculum. Sciendum est enim, ut dicebamus *Cap. I. & viii. Libri primi*, ad sistendam Febrem quamlibet Intermittentem sufficere quidem *drachmas duas* pulveris, si uno haustu assumentur longe satis ab accessione futura, nempe vel in principio, vel saltem in fine accessionis antecedentis (loquor de correlativa ad eam, quam intendimus inhibere) sed si talis distantia non adsit, ita ut paroxysmus, qui debet impediri, distet *v. g.* per xxiv. horas tantummodo, vel etiam minus, & tamen opus sit illum impedire ratione periculi, quod secum laturus est (non loquor de paroxysmo vel jam invadente, vel quam proxime imminente, sive lethalis, sive mitior ille futurus sit, quoniam ad eum curandum pettingere tempestive nequit actio Corticis) in tali casu necesse est, quod copia pulveris suppleat defectum temporis, & quod ipsa quantitas adaucta absumatur ea proportionem & ordine, ut primus haustus, si offeratur in forma liquida, vel prima oblatio, quomodocumque fiat, constet tali quantitate pulveris, ut potis sit probabiliter ipsum paroxysmum vel sistere, vel per plurimum enervare: quod facilius assequeremur per primam oblationem validam, a paroxysmo inhibendo magis distantem, quam per reliquas, quarum actio serius in actum deducitur. Et hinc est, quod si primo offeratur in pauca dosi, etiam si postmodum, vel frequentius exhibeatur, ut mos erat *Talbotii*, & aliorum, vel copiose etiam, sed

prope accessionem, facile fraudemur sine nostro; secus si longe ab accessione fortius, prope vero accessionem debilius agamus. Utrumque autem ea proportionem faciendum, quæ securitati effectus, & casuum exigentiæ modo majori, modo minori apte respondeat.

Hac autem regulam, & consona proportionem dispositam distributionem remedii paulo infra melius determinabimus, atque exemplo illustrabimus, ut vim remedii cum brevitate temporis, quod superest ad impediendum futurum accessum, commensurare possimus, & cum prævia cognitione, ac quasi ex certa scientia id assequi in casibus arduis, quod in vulgaribus quasi fortuito nonnumquam contingere observavit *Monginotius* inquit -- *Notandum venit, si invasio* (intelligi Corticis) *admodum valida fuerit, aut si crebrius fuerit exhibitæ, nonnullos a primo etiam paroxysmo liberationem obtinere: unde Medicamento plurimum laudis accedit.* Et licet hanc citam curationem in casibus minime urgentibus, in quibus tantummodo illam observavit, minus firmam censeat, illique propterea anteponat (nec forsitan male) nonnihil lentiores; in casibus tamen præcipitis exitii, eadem, utpote coacta, hanc exceptionem pati non potest: satius est quippe recidere segnius in Febrem, quam cito mori. Sed & de rara in hisce ipsis casibus recidiva aliquid infra sumus dicturi.

Si itaque Ager in talibus circumstantiis sit constitutus, ut probabiliter duos adhuc *ex gr.* ferre possit, etiamsi intensiores futuri sint, paroxysmos, quatenus scilicet Febris sit motus non adeo præcipitis, & perniciosum symptoma habeat adhuc quandam mediocritatem: in hoc casu (siquidem fidentum sit morbo, qui nullam sæpe servat proportionem, adeo ut non raro post accessum levem sequatur immediate lethalis alter) in hoc, inquam, casu declinante accessione, vel ea integre soluta sufficit *drachmas duas* Corticis, prout de more in Intermittentibus Benignis. Quia tamen Febris Perniciosa habet nescio quid pravitatis, & pertinaciæ supra Benignam, ideo ad maiorem cautelam, si Febris præsertim duplex fuerit (loquor de Tertiana per modum exempli, & de hac semper intelligi velim, quippe magis obvia, & pernicioso characteri magis obnoxia) ad maiorem, inquam, cautelam utile erit sequenti die, minoris scilicet afflictionis, *unam* adhuc *drachmam* præscribere, ipsoque futuri paroxysmi fortioris die pluribus horis ante accessionem adhuc *alteram*; sic enim dubio procul paroxysmus ille majoris afflictionis non succedet, sicut nec subsequens levior. Quod si, ut dicebam, suspicio de symptomate pernicioso sit minor, & periculum magis distans, Febrisque tantum simplex, possumus etiam solis *drachmis duabus* antecederet paroxysmo exhibitis contenti esse, & observare quid inde sequatur, priusquam Corticem repetamus, cum morali certitudine, quod, etiamsi correspondens paroxysmus adveniat, levior is erit, & longe minoris periculi; adeoque poterimus, si veli-

velimus, etiam per *semidrachmas* pulveris vel semel, vel bis in die exhibitas paulatim accessiones imminuere, & intra paucos dies in totum extinguere. Mihi tamen semper magis probabitur Methodus validiuscula, ubi suspicio perniciæ iustum fundamentum habeat; tum quia infidus est ordo, & inæquale incrementum accessionum, quæ quandoque nos fallunt; tum quia, cum innoctum semper reperiim in quacunque dosi remedium istud, non est cur ubi decernitur necessarium, hæreamus in parva, maxime cum fortius operetur, quo fortius exhibetur: & quo fortius operatur, eo minus sit semper periculum, quod repullulet Febris recisa.

Si vero ob neglectas Febres, nondumque ab ullo Medico curatas, vel ob easdem non satis a curante Medico observatas, aut observabiles propter occultam illarum malitiam, repentinamve, ac præcipitem mutationem, si, inquam, ob has, vel similes causas Ager (quod sæpe contingit) jam fuerit in exitum, sitque ideo in tali statu, ut jam frigidus, anhelosus, ac fere cadaverosus appareat, & quod pejus est, in eodem statu diutius perseveret destitutus auxilio Corticis, Medico videlicet illius restitutionem tentante per sola Alexipharmaca, atque Cardiaca vulgaria: in tali casu, dummodo vita in futuram saltem accessionem protrahi debeat (quæ conditio omnino requiritur ad evitandam calumniam, non vero quia China China obsit, cum nequit prodesse, ut fusius explicabimus sequenti *Capite*; neque enim hominem intra illam ipsam accessionem expiraturum vel Cortex, vel aliud quidquam sanare valet) in tali, inquam, casu, licet res in angusto sit posita, & insuper postridie *v. gr.* adventura sit nova Accessio procul dubio cæteroqui lethalis, nihilominus omni conatu statim tendenda est viriliter introductio liberalis quantitatis Peruviani Febrifugi, posito quod Ager possit illud deglutire; hæc enim difficultas, quæ in lethargicis præsertim facile occurrit, non semel in causa fuit, ut quispiam remedio destitutus occubuerit, qui fere certo convalesceret, si potuisset assumere.

Ponamus itaque per modum exempli, quod Aegrotans aliquis post duos paroxysmos *v. gr.* Tertianæ simplicis Intermittentis, quorum prior levissimus fuerit cum nullo, vel paucio stomachi angore in principio accessionis, & alter nonnihil fortior cum dolore mordaci oris ipsius Ventriculi, tertiam patiatum fortissimum cum tali, tantoque morsu ejusdem stomachi, ut primo ejulans, ac ululans, dein clamandi impotens, jactabundus, nauseabundus, animo deficiens, cum pulsu pertinaciter abscondito, oculis concavis, suspiriis luctuosiss, sudatiuncula frigida, & hujusmodi, videatur animam efflaturus. Ponamus pariter, quod a Natura, atque a Remediis adjutus, & recreatus post plures, & plures horas tandem incipiat reviviscere cum levi aliquo ad tactum calore, pulsus, utut minutuli, elevatione, morsusque ventriculi imminutione, adeo ut Medicus moralem certitudinem habeat de vita in futuram accessio-

nam protrahenda, sed simul æqualem de morte tunc temporis adventura una cum Paroxysmo febrili, qui, quartus cum sit, cæterisque de more ferocior, quippe cum morbi statu coincidens: & die septima, in hoc certe casu lethalis omnino futurus erit. Ponamus adhuc, quod statim ac appareat ea symptomatum remissio, quæ sinit Agrotantem loqui, ille tum animæ primum, tum rebus deinceps suis successive consulat, ad quæ peragenda non patum temporis necessario requiritur. On nibus hisce tandem peractis, mane sequenti (quæ dies est ab accessione vacua) ponamus denique alterum Medicum in consilium vocari; Agro aliquantulum quidem, sed parum respectively ad dies antecederet correspondentes allevato, & quo ad actus externos aliquantulum vegeto, ad motum non segni, & ad respondendum, licet languidiuscule, prompto: sed ex alia parte, remanente pulsu adhuc exili, & nonnihil celeri, sudatiuncula quadam viscida cum splendore faciei, nausea, aut aepsia cum quadam sensatione molesta in regione stomachi, oculis cavernosis, voce sepulta, suspiriis identidem anhelosis, & nonnunquam singultuosis: itaut de futura accessione sequentis diei, ac per consequens de futura morte inter Medicos curantes facile conveniat, nisi impediatur paroxysmus (quod primo loco requiritur) ad impetrandas saltem inducias pro iis, quæ supersunt, symptomatis ex arte corrigendis, & pro tollenda pulsus celeritate, & frequentia febrili, etiam extra paroxysmum noviter introducta, quæ tamen nullo negotio etiam sponte post inhibium paroxysmum cum reliquis symptomatis solet evanescere. Cum vero nullum in Medicinâ remedium sit, a quo possimus promptam inhibitionem paroxysmi sperare, nisi a Cortice Peruviano rite administrato, iste propterea in hoc statu, quin & in pejore (in quo ne ipsi quidem Medici cæteroqui Cortice utentes, illum posse proficere quondam credidissent) nulla mora, vel cunctatione interposita, proponendus est a Medico recenter vocato, & nervoso exhibendus.

Obstat equidem in hoc casu brevitatis temporis (quæ aliquando etiam major est in aliis casibus) obstat, inquam, brevitatis temporis, quod superest usque ad futurum accessum. Et certi in tali temporis angustia *duæ drachmæ* Corticis, quæ requirunt pro actione sua totum saltem spatium, quod intercedit inter unam, & alteram accessionem, non sufficiunt ad impediendum, quin immo neque ad minuendum quantum opus est proximum paroxysmum, qui quoque, etiamsi levior foret, & cardialgia minus feroci comitatus adhuc tamen hominem viribus jam destitutum, qualem supra descripsimus, dubio procul jugularet. Igitur in hoc casu necesse est, ut Ager, quo citius fieri poterit, saltem *drachmas sex* Corticis deglutiat, primo quidem haustu *semunciam* circiter, & reliquum partitis vicibus, *ex gr. drachmam unam* post horas sex, vel octo, & post similem intervallum alteram, habita cautione, ut ultima oblatio, si proficua futura est pro paroxysmo proximo, distet ab eodem

eodem paroxysmo per horas circiter duodecim; quæ enim China China exhibetur paucis admodum ante accessionem horis, ea pro inhibenda accessione hujusmodi nihil valet, nisi forte inquantum præcesserit horis congruis alia quantitas reborari capax ab hoc adjuncto. Quo nomine etiam expediet in casibus brevissimæ a paroxysmo distantie, oblata dosi ampla tempore remotiore, aliam portionem repetere etiam non longe a paroxysmo, licet cæteroqui hujusmodi oblatio prope Febrem magis influat ad impediendos subsequentes paroxysmos, quam ad avertendum imminens, tali oblacioni nimis immediatum. Quod dictum est de *sex drachmis*, intelligi potest de *uncia integra* in casibus summe urgentibus ante paroxysmi adventum absumentia, & prudenti partitione distribuenda.

Sin autem imminens paroxysmi propinquitas sit talis, ut reddatur dubia quoad effectum etiam prompta oblatio *trium*, vel *quatuor drachmarum* Corticis ob temporis brevitatem, & Egrotantis instans exitium, ut *v. gr.* si paroxysmus lethalis per duodecim circiter horas tantummodo distent, tunc ad *sex usque drachmas* simul unica vice (quod pluries feliciter a me, & ab aliis me suadente factum est) licebit transcendere, *duabus*, quæ supersunt *drachmis*, in duas sequentes dies reservatis, si Ager tamdiu supervivat; quemadmodum, si distantia a paroxysmo sit plurima, ut in Quartanis, vel etiam Tertianis, Medicusque sit præsens postremo accessui perniciem aperte præmonstranti, abeatque ideo totum tempus tum declinationis paroxysmi, tum subsequentis intermissionis, pro præscribendo citra tumultum Cortice, sufficiet prima vice exhibere *drachmas tres*, vel etiam *duas*, ut paulo ante dicebamus, dein *drachmam unam* identidem, & frequenter repetere, singulis, *v. gr.* sex horis ante adventum paroxysmi, aliisque modis supra expositis, donec quantitas *sex drachmarum* circiter sit absorpta.

Brevi hac, facili, & valida servata Methodo per totum tempus, quod accessionem antecedit (supposito, quod illud sit horarum plus minus viginti quatuor, ab incepto usu remedii usque ad horam futuri paroxysmi) idem paroxysmus vel inhiberi solet omnino, vel levissimus apparere, vel saltem procul dubio non lethalis esse; quæ fors non contingit ulla alia Methodo in usum ducta, ut, si solam infusionem Chinæ Chinæ more *Talbotii*, *Helvetii*, aliorumve quantumvis frequenter usurpemus, vel si alio quocunque modo procedamus, nisi *unciam* circiter, si affectus sit præceps, ejusdem Chinæ Chinæ in pura substantia assumpserit Ager, vel tantum saltem Extracti recentis, aut validæ tincturæ Corticis, quantum potest æquare virtute *unciam unam* ejusdem substantiæ ante adventum futuri paroxysmi; cum animadvertione etiam, quod dimidium integræ dosi Ager jam uno tantum, vel duplici haustu habeat assumptum duodecim circiter horis, si fieri possit, longe ab ipso paroxysmo: siquidem necesse est, bonam quantitatem intra breve tempus hausisse,

hausisse, & hausisse longe ante horam quantum fieri potest, futuri paroxysmi.

Propterea qui infusionem trium, vel quatuor unciarum Chinæ Chinæ præscribunt factam in magna liquoris mole, & plurium dierum spatio potandam, in casibus Perniciosarum Intermittentium moram non admittentibus, invalide utuntur Cortice: cum talis Methodus vix valeat in benignis, atque diuturnis Febribus, minus agente quantitate quatuor unciarum parvis dosibus usurpata, ac agat quantitas uncia unius larga dosi, brevique temporis spatio administrata, ut diximus Capite vii. Libri I. Addo insuper, tantum interesse non solum Corticem præscribi in quantitate liberali, intra breve tempus absorbenda, verum etiam talem quantitatem distribui ea, quam diximus, proportionem, ut data pari quantitate, *v. gr. uncia una Chinæ Chinæ*, eaque intra æquale tempus, *ex. gr. intra viginti quatuor horas absorbenda*, in casu pari Febris Perniciosæ, adhuc tamen potest sanari Plato *v. gr.* & non sanari Socrates, præcise ob inæqualem administrationem remedii, quatenus Platoni oblata fuerit primo haustu *semuncia* Febrifugi, & reliquum ad *drachmam*, & *drachmam*; Socrati vero oblata fuerit *drachma una* singulo trihorio *v. gr. juxta Morthoni Methodum*, vel aliter. Cum enim sic, & nimis imbecilliter agatur primis horis, a paroxysmo futuro magis distantibus, in quibus incidit occasio præceps, ac tota agendi opportunitas, & fere incassum agatur secundum dimidiam circiter portionem remedii, postremis horis inutilibus administrati, hinc est, quod in casu præcipiti nullus sequatur effectus, qui ex adverso sequeretur per oblationem *semuncia* primis horis, cui quidquid distributive, & parce postmodum suppeditatur, satis est. Et hoc necesse est, quod sciant, atque intelligant ii, si qui forte sunt, qui, ut usui Chinæ Chinæ plaudere videantur, tanquam rei sibi notissimæ, Pittacorum more, quod minus perspicue hinc inde excerpserunt, confuse repetunt per vicos, & per compita, scilicet audendum esse, & Chinam Chinam in Febribus quibuscunque crebro, & liberaliter esse propinandam: Hoc enim jactare sine experientia, & tradere sine lege, est remedium contemptui exponere, & semetipsum censuræ ob asserti nimium late patentis animosicatem, & ob frequentem carentiam successus.

Positis autem in tuto hac stricta Methodo Agri rebus, ad ulteriorem expugnationem Fermenti febrilis, & ad præcautionem Recidivæ, morbo, ut ita dicam, in medio sui vigoris suffocato, necesse est insistere in usu remedii per plures dies, illudque postquam ad dies aliquot omissum est, ad plures alios denuo repetere; alterna siquidem reciprocatio temporanei usus, & omissionis illius mirifice conducit ad intentum, præstatque ipsi usui non interrupto. Expediet idcirco non semel opus aggredi modis, & formis luculenter expressis Lib. I. Cap. præsertim vii. ut ideo hic idem repetere non sit opus. Illud ad-

dam tantummodo, quod in casibus Perniciosarum, qualis est, quam attuli paulo supra per modum exempli, satius est primis diebus post fugatum paroxysmum, & præcipue si aliqua febrilis incalescentia, ab ultimo paroxysmo relicta, constanter nonnihil perseveret (quod tamen per duos tantum, vel tres dies solet observari) satius, inquam, est primis diebus, quibus Cortex ad prophylaxim exhiberi solet, illum præscribere nonnihil liberalius, ac in benignis, ex. gr. ad *drachmam unam* quotidie per tres circiter dies, dein ad *semi-drachmam* bis in die per alios tres dies; uade quemadmodum *sex arachnæ* absumptæ fuerunt paulo ante adventum paroxysmi pro eo impediendo, ita *sex* aliæ postea absumantur pro eodem longius pellendo. Interposita vero quiete *sex* dierum circiter, *semiunciam* adhuc ad *semidrachmam* quotidie sufficiet præscribere pro eodem paroxysmo, si possibile sit, penitus arcendo. Atque ita *duabus uncis* ad summum Chinæ Chinæ in totum absumptis, sed dosi provide inæquali, & quidem intra spatium trium hebdomadarum (comprehendendo quietem intermediam unius hebdomadæ). Perniciosa Febris jugulatur, hominem cæteroqui statim jugulatura: cum ex adverso apud alios, *uncis quatuor*, vel *quinque* nervi Methodo exhibitis vix pellatur Benigna.

Quod si adhuc radix aliqua febrilis repullulascere videatur, illa vel paulisper sibi sinatur, sua sponte cessatura, vel postquam cursus aliquis illi permisus est, præmissa, si lubeat, leni aliqua corporis expiatione, vel sanguinis missione, iterum repetatur usus benignior ejusdem Corticis, v. gr. ad *semi-drachmam*, vel ad *scrupulum unum* quotidie mane per dies duodecim circiter ad impediendam omnem Febris revirescentiam sive in forma potus, sive in forma boli, sive in Extracto, aut Tinctura, sive cum Syrupis, aut Conservis, sive alio quovis modo, quod parum refert, ut fusius citato *Cap. vii. Lib. I.*, ad quod etiam in hoc casu Lectorem remitto. Atque hæc est Methodus valida pro curandis illis Febribus Intermittentibus Pernicosis, quas in primo membro divisionis genericæ collocavimus, quæ videlicet etiam in sua pravitate nativam adhuc servant intermissionem.

Exponenda superest alia Methodus temperatior pro curandis illis, quas collocavimus in secundo membro, & Octavam Perniciosarum speciem constituunt, scilicet *Subcontinuarum*, earum nempe, quæ ex Intermittentibus ad Continuas, & Acutas tendunt. Ista autem Methodus, quam lentiores voco, respectu habito ad supra descriptam, non semper adeo lenta est, ut aliquam non exigit celeritatem, neque tam levis, ut validum quandoque non admittrat operandi robur, & dosim Corticis liberaliorem. Ab hoc ut cito me expediam, sat erit generaliter dicere, quod pro Medici curandis judicio varian-da est dosi Chinæ Chinæ, & repetenda illius oblatio ea proportionem, quæ sensum valeat ita enervare paroxysmos ad continuitatem vergentes, ut priusquam adveniat tempus probabile futuræ Continuitatis, atque (ut ajunt)

Torti Therap. Spec.

Dd

Acuties,

Acutiei, iidem paroxysmi omnino sublati sint, absumpti scilicet, intra tale tempus apta distributione *drachmis sex* Peruviani Corticis. Paroxysmis etenim sic inhibitis, seu, non recurrente nova accessione, mirum est, quam facile ipsa evanescant semina, & rudimenta succrescentis cateroqui Continuitatis.

Ponamus itaque & in hoc casu, quod transactis quatuor, vel quinque paroxysmis Tertianæ Intermittentis, quos inter aliquis calor, atque siticula mediarit ipsa intermissionis die, & quibus invadentibus minor semper qualibet accessione facta fuerit sensatio frigoris, adeo ut levis tantum, & brevissima evaserit extremorum perfrigeratio, ponamus, inquam, quod post huiusmodi paroxysmos, longiorem etiam extensionem, majorem semper intensiorem, & brevior, ac obscuriorem intermissionem habentes, subsequatur alter, cui loco intermissionis succedat tantum notabilis remissio, perseverante cum siti etiam linguæ siccitate, inquietudine, jactatione, calore ad tactum acriore, dolore capitis, urinis paucis, rubris, ac crassis, & aliis huiusmodi: adeo ut Febris de Intermittente jam facta sit Subcontinua, seu Continua per subingressum; non quidem per simplicem mitiorum paroxysmorum extensionem, sed propter violentam intensiorem, & validiorem simul extensionem eorundem; unde sub hac proportionem palam fiat, quod Continuitas ista, quæ per subingressum paroxysmorum initium sumsit, minime velit in hac linea subsistere, sed ultra pergere ad Acutiem, atque Malignitatem, simulque ad Continuitatem essentialem, post duos circiter paroxysmos acquirendam, nullaque amplius periodo, vel nonnisi obscurissima distinguendam; in quo statu vel inutilis omnino, vel saltem imbecillus admodum semper est Cortex, ut *Lib. V.* dicemus.

In hoc ergo casu Acutiem proxime, & Perniciem longiuscule præmonstrante, præmissis suo tempore; quæ debebant præmitti, & repetita etiam, si opus sit, paulo ante usum Febrifugi, ut casus quidem ferre videtur, Venæ sectione, vel omissa tali repetitione, si jam antecederet plenitudini, & exigentiæ sit satisfactum, aut si nova accessio jam prope immineat, vel non admodum distet, danda statim est opera, ut paroxysmus imminens continuitatem majorem allaturus enervetur insigniter, non autem inhibeatur omnino: quoniam cum effervescencia febrilis admodum valida sit in hoc casu, in quo intermissio jam evanuit, fortasse minus conveniens est illius repentina, & violenta suppressio, maxime cum nec onus, nec alter paroxysmus mortem sit allaturus, sed solam Acutiem. Enervato siquidem imminente paroxysmo, per repetitum usum Corticis magis enervatur & alter, donec sensum tertius omnino tollatur, & paulo post etiam ipsa cateroqui invalescens continuitas. Hoc autem citius, vel lentius agendum est, prout magis, vel minus distat primus Accessus, & prout magis, vel minus celer est motus, quo Febris ad continuam

tinuam vergit, majorve, aut minor ad succumbendum oneri dispositio Ægrotantis.

Redeundo itaque ad casum jam positum, in quo Medicus post elapsum quintum paroxysmum cogitet sequenti die de impedienda continuitate, sexto accessu validius adventura, dico, quod præmissis atea permittendis, statim poterit exhibere mane *v. gr. Scrupulos quatuor*, vel *drachmam j. ss.* Corticis, vespere vero *drachmam ss.*, vel *scrupulos duos*. Dic autem ipsius Accessus, mane *drachmam unam* solam, vel *duos* tantum pariter *scrupulos*, totidemque sero declinante Febre, offerre sufficit, & sic per duos, vel tres dies continuare, insumendo scilicet quotidie partitis vicibus *scrupulos* tantam *quatuor*, vel circiter pulveris: posito quod primo die, primoque haustu liberalior aliquantulum fuerit, ut supra, dosis assumpta. Et quia, ubi agitur de Febre ad Continuitatem, atque Acutiem properante; suspectus cuipiam videri poterit Vini usus, propterea ad maiorem cautelam in hac Febris specie expediet Corticem offerre in aliqua aqua stillatitia, puta Cardui benedicti, Scorzonæ &c. vel eandem Aquam loco Vini ipsi Cortici assumpto in forma boli superbibendam præscribere: quamquam (ut fatear) neque in his circumstantiis vini, præsertim tenuioris, usum unquam noxium sum expertus.

Sublata in hunc modum periodo, & successive evanescente, quæ superat, Febre, ne facile eadem repullulascet; utile erit post quietem unius, vel alterius diei, immo etiam trium, vel quatuor, Corticem rursus offerre ad *drachmam ss.* modo semel, modo bis in die juxta maiorem, vel minorem Ægri dispositionem ad recidivam; quod oculato Modo haud difficulter constabit. Atque ita pro varia ista Ægrotantis dispositione, & Febris indole, brevior, aut diuturnior esse debet, & citius, aut tardius, crebrius, aut rarius, ac per breviora, aut longiora dierum intervalla resumere usus ejusdem Corticis; hac tamen cautela generali semper adhibita, ne scilicet usus crebrior transeat in abusum. Absumpsisse siquidem satis est *duas*, plus minus, *uncias* Chinæ Chinæ in substantia, quomodolibet id fiat, pro una aggritudine integra; quod enim non præstat hæc quantitas, nec præstat major. Immo non semel observavi pendente ipso Corticis usu liberaliore (qui pertinaciter a nonnullis in Benignis Intermittentibus perperam instituitur) Febrem insimul rediisse; illa videlicet cum remedio sibi familiari reddito aliquod tantum societatis fedus ineunte.

Quod si celerrimo gradu Febris ad Acutiem, & continuitatem properet, itaut statim ac incipit obscurari intermissio præter indicia superius exposita, aut illis similia, appareant etiam, ut quandoque assolent, alia fortiora, qualia sunt motus artuum tremuli, aut convulsivi, subdelirium non plane intermittens, vox tremula, urina subjugalis, singularis, aut alia hujusmodi, tunc gradu pariter velociore debet incedere Medicus in exhibendo Cortice ferme

ad regulam Methodi in Perniciosis Constatitis constanter Intermittentibus usurpandæ. Ut enim se habet respectu illarum imminens exitium, ita se habet respectu istarum imminens Acuties; utrumque magna quidem celeritate impediendum, non tamen omnino pari, quoniam dispar quo ad tempus est extremum utriusque periculum. In casu itaque Perniciosæ post aliquot Intermittentes accessus motu celerrimo in Continuan degenerantis, expediet prima oblatione (quæ semper, ut alias diximus, cæteris longe validior esse debet, ut cum fructu efficaces esse possint leviores, quæ debent subsequi) expediet, inquam, prima oblatione *duas* saltem; vel etiam *tres drachmas* Corticis exhibere, dein altera die *drachmam unam* mane, & sero: postea ad *drachmam semis* transcendere modo semel, modo bis in die, prout opus erit, donec absumatur *prima uncia* circiter Corticis: reservata alia *uncia* vel integra, vel dimidia, distribuenda pro prophylaxi eo modo, & ea proportionem quæ Medico curanti videbitur opportuna, ut satis, superque jam diximus.

Nec est, quod quispiam meticulosus liberaliorum dosim, diuturnamve repetitionem Corticis eo, quo diximus, modo reformidet; præterquam enim quod major quantitas, & diuturnior oblatio ob leviolem causam in usu jam fuit, & est quotidie, diversâ quidem methodo: apud alios, & præsertim in Gallia, nec tamen quidam detrimenti a tanta, & supervacanea Corticis ingurgitatione ad plures videlicet, ac plures illius uncias, suboriri intelligimus: addere insuper possum & ego experientiam meam, quæ respective ad usum innocuum Chinæ Chinæ generaliter est annorum circiter L. præter experientiam præviam Præceptoris mei, ab ipso Corticis in Italiam adventu initia sua sortitam; respective vero ad usum largiorem in Perniciosis Febribus est annorum XL. quod potest sufficere ad firmandam ancepitrem pusillorum fidem. Et quoniam Virorum omnium honestorum experientia, agentium de Corio humano, acquiescendam est, lubet adjicere quoque experientiam Morroni ab annis xxv. petitam, & Sydenhami. Nunquam (inquit Morronus) me penitusse memini, quod Corticem frequenter, & copiose exhibuerim; Inde enim sape appetitum magis firmatum, coctionem alimentorum in Ventriculo restitutam, generi nervoso robur adjectum. & Habitum Corporis a statu sabido in Athleticum mutatum observavi. Quæ quidem omnia sæpissime mihi quoque observare contigit. Immo copiosæ, ac repetitæ Corticis oblationi tantum tribuit citatus Auctor, ut incommoda, quæ aliquando Febres fugatas sequuntur in aliquibus, qui Cortice solum usi sunt quantum par fuit ad pellendam Febrem, & non ultra, adscribat nimis parco Corticis usui, Fermentum febrile ob id ipsum suppressantis potius, quam subigentis: adeoque subdit, huiusmodi incommoda restitantiâ, quæcunque sint, A repetito, & justo Corticis usu absque quacunque alia methodo sponte cessare: tandemque concludit — Culpentur ergo Medici, qui ipsum satis copiose non exhibuerunt, Aut Ægri, qui ejus repetitionem

nem respuebant, non vero pharmacum, quod insons est. Sydenham pariter in Febris præsertim Continuitatem affectantibus, in quibus cæteroqui magis suspecta videtur esse debere copiosa Corticis quantitas, illum liberaliter exhibet in substantia præcise ob hoc ipsum, quod Febris ad Continuum disponitur. Observandum est (inquit ille) quod quo magis Febris sive sponte sua, sive regimine calidiori ad continuitatem accedat, eo major Corticis quantitas exhibenda: itant nonnunquam viderim morbum hunc nonnisi sesquiuncia, vel unciiis ejusdem duabus cessisse. Sed de hoc fufius adhuc sequenti Capite.

Denique pro coronide monendum superest, quod cum in casibus Perniciosarum quarumlibet, & præsertim postremarum, quæ octavam differentiam constituunt, earum suppressio contingat ut plurimum circa statum morbi universalem (si enim periculum continuitatis in ipso statim se prodat principio, suo loco quæremus, an tunc quoque expediat Corticem administrare) cum, inquam, morbi mutilatio, ut ita dicam, contingat in medio illius cursu, ideoque tunc facilius recurrere posse videantur recidivæ, reciso quidem, sed non ab omni forsan radice penitus evulso febrili fermento ob remotam scilicet productricem causam, quæcunque fuerit, fortassis adhuc vigentem: propterea in hujusmodi casibus utile erit, recidivam, si contigerit, non statim iterum reprimere, sed aliquantulum sinere, quoniam semper debilior est ac fuerit invasio prima, suamque Febris facilius, ac diutius, quam tunc, servat Intermiſſionem; atque ideo satis est efficaciter egisse a primordio periculi. Cæterum quæ subsequitur levior invasio vulgaribus tantum, congruisque, & cautis remediis erit tractanda, donec vel sponte, vel consueta Artis Methodo perfecte curetur. Quod si his non obstantibus vel diutius, quam par sit, protrahatur, vel iterum cum periculo recrudescat Febris, vel ad continuitatem essentialem tendat, tunc propinque, & sine ulla cunctatione repetendus est Cortex sive fortius, sive temperantius, juxta exigentiam casuum diversorum, & secundum regulam in *Historiis sequenti Libro* subdendis servatam: quod omne pariter faciendum est eodem modo, quoties sive bis, sive ter, sive etiam pluries pervicax, & indomitæ fere cervicis Febris valide recruduerit.

De diætâ servanda eo tempore, quo juxta Methodum utranque remedium in usum ducitur, nihil habeo, quod addam supra id, quod obiter dixi de hoc *Cap. viii. Libri primi*; maxime cum facile sit cuilibet Medico vel mediocriter versato, alimentum in debita qualitate, quantitate, & temporis distantia præscribere; præsertim ubi vel Methodus curativa lenior, vel mera prophylaxis sit instituta. Ubi vero præ manibus sit Methodus validior, in qua copiose, & frequentius exhibetur Cortex, attente magis quo ad partitionem, & caute magis quo ad quantitatem victus est offerendus, ne cum eo confundatur intempestive remedium. Sed hæc ipsa cautela cito definit, cum brevitatis unius diei

naturalis, qua negotium magna ex parte solet absolvi, difficultatem ullam vix possit admittere.

Circa hoc tamen illius non sum sententiæ, ut cum nonnullis credam, crebrum, & pleniorum ciborum usum conferre Cortice utentibus; immo cum permixtio medicamenti cum cibis apud me sit semper suspecta, quo enim purior, & simplicior permeat Chyli vias substantia Remedii, eo activior est; & validior, satius duco, quod ea servetur victus ratio, quæ congruit naturæ morbi in data positione Acuti jam facti; ut propterea solliciti admodum esse non debeamus, saltem in Regione nostra (ur *Libro etiam primo* innuebamus) de cibo offerendo, quasi in adjumentum Remedii. Atque ideo præter Vinum, in quo frequentius propinatur Febrifugum (esto quod & in Aquis stillatitiis, & in forma solida cum fructu æque offeratur) præter Vinum, inquam, quod portionem aliquam alimenti supplere potest, convenientius juscula carniū, ova forbilia, fercula ex illis confecta, panatellæ, emulsiones ex seminibus peponum, ex Amygdalis recentibus, & hujusmodi.

Quo ad intervallum vero inter cibum, & Corticem, ego hanc regulam generalem teneo, ut quando Remedium offertur, Ventriculus sit a cibo, si fieri potest, vacuus, vel saltem sit peracta digestio: & quando cibus offertur, Remedium pariter, majorem saltem sui portione, sit e Ventriculo ad Chyli vias propulsum. Idcirco quatuor saltem horis ante cibum exhibeatur Cortex; elapsis vero quatuor idem, vel quinque horis ab assumpto tenuiore cibo iterum repetatur, & sic deinceps toto tempore, quo durat frequentior oblatio ejusdem Corticis. Hanc tamen regulam quandoque variare expedit, ubi urgeat necessitas tum nutriendi, tum Febrifugum exhibendi: quo casu, partito singulis sex horis cibo dilutiore, ac tenui, horis demum intermediis (videlicet tribus elapsis ab assumpto jusculo) potest exhiberi Cortex, immo etiam paulo post, vel paulo ante assumptum jusculum, si sit opus; quandoquidem aliquam alimentorum, præsertim liquidorum forte & solidorum societatem non prorsus excludit remedium istud, facile Fermentorum nostrorum objectis, ut Fermentis ipsis nostris accommodabile. Quæ itaque pro regula generali circa hoc sunt prolata, non adeo religiose intelligenda sunt, quin variam pro diversitate casuum, & Methodi adhibitæ, ampliationem, aut limitationem juxta Medici, curantis judicium identidem patiantur.

Hæc ergo est Methodus completa curandi Febres Periodicas Perniciosas per usum Chinæ Chinæ. Superest, ut Methodum eandem hucusque expositam, quæ omnem forte legentis conspiciam expectationem (tam facilis illa est, & obvia) nondum implevit, licet supra plurimum expectationem mea sapius, & Ægrotantium impleverit vota, *sequenti Capite* dilucidemus, examinemus, & a præcipuis, quæ obtrudi facile possent, objectionibus vindicemus. Jam enim

enim mihi videor audire non paucos dictis meis succensentes, & palam clamantes

Quid dignum tanto tulit hic promissor biatu?

Docuit, inquiet aliquis, curare Febres suapte natura Intermittentes mediante *uncia una*, vel *altera Chinae Chinae*, quod Lippis jam, atque Tonforibus notum. Docuit, inquiet alter, experimentum periculosissimum, ferme deploratos curare tentans, temeraria affatim, exuberante Corticis oblatione. Docuit denique, concludent alii, sive recoxit, quod ante illum docuit præter alios etiam *Mortonus*, ob idipsum a sanioribus universaliter reprobatur. Hæc jam, & similia meis scriptis ominor. Etsi vero vel ob inania hujusmodi præjudicia, vel ob alienam incuriam, vel ob denegatam fidem, vel ob pervaciam (neque enim unquam crediderim, quod ob nequitiam) in contemptum cadant hæc mea, nullus dubito, quin ipsi contemptores, vel obrectores mei, si qui futuri sint, Methodum istam, quam palam fortasse spernent, clanculum tandem usurpent, vel siquidem eam aperte profiteantur, confidenter apud ignaros jactitent, velut sibi jamdudum compertam, antequam mihi. At hoc parum refert: nullam enim hinc famam quarito, sed Proximi utilitatem; nec me vana tangit prurigo garrendi, per quem vivat hac arte servatus homo, dummodo vivat. Cum longior autem dies, & diuturnus usus, isque dubio procul felix, universalem approbationem, juvat sperare, huic Methodo conciliaverit, tunc justitiam, quam mihi forte Nasui complures denegabant viventi, reddent extincto. *Tempori, Judici aequissimo* (ita monere videtur exemplo Celebrissimi *Harvei*, hisque ferme verbis innuere *Cl. Ramazzinus*) *Causa committenda, & despicendi Obrectatorum latratus, neque responso dignandi, donec tandem ferietur Sivor, qui ut plurimum in viris pascitur, ac cineribus parcit.* Sed & istud perinde mihi erit ac illud: quippe qui reprobantes audire vivens nolo, approbantes extinctus nequibo,

CAPUT IV.

Di'ucitatur Methodus exposita, examinatur, & defenditur a male feviorum dictis, Porro circumstantia, in quibus ea locum habet, & in quibus non, indicantur.

Ne quæso existimet quispiam, eo quia plurimum tribuerim Methodo expositæ pro curandis Perniciosis Febribus supra descriptis, in ardua fere qualibet earunde circumstantia, extremaque prope Ægrotantium angustia, velle me Methodum eandem jactanter venditare pro peregrino quodam Cogitato, aut Invento, quod menti hominum unquam nec occurreret, nec potuerit occurrere; cum tamen admodum similem ante me excogitarit (me quidem incio, cum antequam excogitarem, & in usum duxissem, non promulgarit) *Mortonus*, aliique forsitan privatim suo Marte tentarint, aut excoluerint, absque

eo quod illam peculiari dignam reputarint historia. Non ea sane mihi mens est; nec me latet, quam parum distet a communi usu Inventum istud, quippe quod habet pro basi Remedium vulgatissimum, & pro scopo Febres Febrilibus eidem Remedio communiter additis analogas. Non ergo Methodum hanc propono, ut rem abstrusæ, atque sublimis indaginis, sed ut rem summæ, atque admirandæ utilitatis, a cunctis quidem facile excogitabilem, sed a paucis excogitatam, & a perpaucis exultam, qua mediante servantur quamplurimi, ceteroqui perituri, & sine qua plurimi pereunt, qui certo servarentur, pereuntque præcise per hoc, quod Methodus ista sive obvia, sive recondita, sive vulgaris, sive peculiaris, sive aliena, sive mea, communiter non noscitur, nec in usum ducitur. Quod si quis illam ante nos se novisse jactitet, etsi pudeat pro hac gloriola decertare, adducat in exemplum curationes nostras, quas summus allaturi, æquales ponderes; ac priores tempore, & manus vincas dabimus. Sed aliud est decantare quod pluribus jam Libris nimium liberaliter evulgatum est, ex ideali quadam conjectura, Chinam Chinæ omnibus generaliter Febrilibus, & quolibet earum tempore posse convenire, in casibus autem arduis, ubi vere convenit, nescire præscribere pro exigentia affectus curandi; aliud per praxim methodicam, propria observatione sibi comparatam, certisque regulis constitutam, pronunciato contra communem expectationem successu, utilissime administrare, seque vadem eventus præbere in agone rei.

Invento huic qualicumque (siquidem Inventi nomine velimus illud dignari) incipit jam prope contingere, quod contigit olim jocosum. Invento satis noto de Ovo stante, quod postquam viderunt, sciebant omnes, & priusquam videret, sciebat nemo. Sciunt autem ex Nostratibus Medicis ingenui non pauci, qui me præeuntem in hoc saltem uno secuti sunt, & imitati; digni tamen, ut illos in longe pluribus sequar ipse, sciunt, inquam, & experiuntur, quot modo sanantur hac via, qui prius inevitabili sorte interibant. Sed jam male sonat (nosco) delicatis auribus repetita pluries hæc cantilena, quam nihilominus vel invito sæpius extorquet sinceræ veritatis studium, non inanis jactantia.

Quidquid autem singulare habet hæc Methodus, si quidquam habet, a duobus pendet. Unum se tenet ex parte Morbi, alterum ex parte Methodi ipsius. Ex parte Morbi mirabile est prorsus, non præcise quod Febrilis Intermittens, etsi violenta, per Chinam Chinam depellatur; sed quod depellatur Febris, quæ licet fuerit Intermittens, jam Continua facta est, Maligna, & Exitialis, & quidem in eo statu, in quo Æger lethalius undique stipatus symptomatis videtur jam morti proximus cum algore universali, frigidove sudore, pulsusque ipse nullam fere amplius Febris habitudinem prodit, cum vix prodit se ipsum. In quo equidem statu de nullo fere Remedio cogitare consueverant Medici, nisi de Cardiacis, ut vocant, & restaurantibus vires, quo-

quorum tamen pretioso apparatu instructi, ne dicam infarcti, Egrotantes distissime moriebantur. Ex parte vero Methodi peculiare quidpiam est, quod China China eo modo, & ea proportionem exhibeatur, ut consuetam activitatem suam valeat transcendere non modo curando morbum, qui a nullo amplius remedio videtur curabilis, quippe ferme *deploratus*, & quem propterea *non oporteat attingere*: verum etiam illum curando intra breve temporis interval- lum, intra quod Benignam Intermittentem, si vulgaris quolibet usurpetur Methodus, non valet curare, & intra quod, etsi Angustum, si curaret, non curaret amplius, si videlicet serius actio illius esset protrahenda, & priusquam talis actio se posset exere, novus se exeret paroxysmus.

Hæc sunt, quæ Methodum hanc *Peculiarem* reddunt, atque spectabi- lem, cum cæteroque summa illius in hoc tantum consistat, ut augeatur supra vulgariorem dosis Chinæ videlicet *ad drach. vj. vel ad unc. j.* quod distribuatur determinata quadam proportionem, ut prima oblatio sit potis, Fe- brem non longe distantem valido ictu plectere, atque multare, & quod hæc dosis sic adaucta, & sic distributa intra breve spatium temporis absumatur integre, ac etiam, si opus sit, tota simul. Quæ omnes circumstantiæ, si singillatim considerentur, sunt leves quidem, & quasi fortuito inventæ, sicut fere fortuito olim applicitæ (ratione tamen duce) Casibus quibusdam, quibus parum, vel nihil profuturæ reputabantur; sed si considerentur conjunctæ, ubi agitur de servanda pereuntis hominis vita, præstant effectum (atque fre- quens equidem est occasio præstandi) præstant, inquam, effectum & citum, & certum, & tutum, & admirabilem: uno verbo talem, qualem revera as- sequi nullus antea Medicinæ Liber, sive ex Hippocratica, sive ex Galenica, sive ex Chimica Schola unquam nos docuit.

Ut magis clucescat peculiaris hæc Novitas cordatiorum oculis, ponamus exemplum. Notum est omnibus, Pleuritidem copiosa non modo, ac repetita pluries, quantum sine virium status, phlebotomia curari, verum etiam id fieri per Specifica, ut ajunt, propinata, puta Dentem Apri in pul- verem redactum, Mandibulum Lucii piscis, & hujusmodi. Hac nihilominus apud omnes vigente notitia, quot pereunt quotidie Pleuritici, quibus jam ad extrema redactis inania sunt, nec proinde amplius ministratur prædicta præsidia? Si ergo Medicus aliquis ratione, & multiplici experientia fretus doceret modum certum sanandi eos, etiam cum jam stertor bronchia pulmo- num obsidet, suppresso sputo, cum pulsus exilissimus, facies Hippocratica, & anhelitus subimis inortem præ foribus esse, & postridi cubiculum ingres- suram prænunciant: doceret autem id assequi per oblationem *copiosorem*, & intra breve statutum tempus *crebro repetitam*. Dentis Apri *v. gr.* itaut loco scrupuli unius, vel semidrachmæ, quæ est dosis usitator, semunciam *v. gr.* affatim offerret, ac subinde statis brevibus intervallis oblationem pareiorem

renovaret; donec uncia una quamprimum esset absumpta, is profecto *peculiarē*, & novam Methodum prodidisse, merito diceretur curandi Pleuritidem jam fere desperatam, licet remediis, pro morbo illo curando notissimis id præstaret. Sic *Lazarus Riverius*, eo quia Febrem Malignam Epidemicam intra biduum ab exortu Parotidum Agros fere omnes, quos corripiebat, necantem curare, & sanare cœperit iterata solum phlebotomia, & purgatione in eo gravi statu administrata, Methodum suam nomine *Insignis Experimenti, quod silentio præterire sit nefas*, donare minime dubitavit *Cap. de Febre pestilenti*. Sicque pariter, qui modo prædicto provectam, ut supra, Pleuritidem sæpius sanaret, *insigne experimentum* se peregisse, & *specialem Methodum* curandi Pleuritidem in eo statu se reperisse, haud immerito gloriaretur, etsi vulgaribus tantum id ageret, notisque remediis: quia videlicet, quos alii sanare nequeunt, ipse sanaret, præcise ob *peculiarem* notorum Medicamentorum administrationem, in quo uno tota sita esset prærogativa talis actionis. Ob id jure maximo agebat Magnus *Verulaminus* hanc materiam egregie suo more pertractans -- *Sciant pro certo Medici, posse, plura Medicamenta ad morbum aliquem gravem curandum recte præscribi, quæ debito ordine, & debito intervallo sumpta curationem præstent: quorum singula si per se tantum sumerentur, aut si ordo inverteretur, aut si intervallum non servaretur, fuerint prorsus nocitura: etenim (liceat hic ex eodem auctore alibi dictum repetere) -- Quæ in natura eximie possunt, & pollent, sunt Ordo, Prosecutio, Series, & Vicissitudo artificiosa*. Perfectio rerum consistit in parvo. Excellentem Picturam non reddit præcise congrua colorum electio, sed & consona dispositio. Crassiora quæque lineamenta efformant effigiem. Pauca, & tenuia efficiunt similem,

Sed neque in aucta, dosi, & proportionata distributione China Chinæ mere consistit vis, & utilitas Methodi expositæ. Aliud namque requiritur, quod designari quidem potest aliquo modo, ut jam pro viribus factum est, sed nequit plane communicari. Tria sunt circa Methodi usum scitu necessaria, *Ubi* nempe usurpanda sit, *Quando*, & *Quomodo*. *Ubi* respicit Febres omnes, in quibus potest, aut debet administrari; *Quando* respicit tempus opportunum, & *Quomodo* quantitatem medicaminis, & proportionatam, celestemque distributionem illius. Contra *Ubi* peccatur, quando non dignoscitur natura Febrium, in quibus conveniat, ac profit, & in quibus non, exhibendo *v. gr.* ubi nequit agere, vel omittendo, ubi miranda quandoque præstare posset. Circa hoc autem plura jam hucusque protulimus, & non pauca posthac, præsertim *Lib. V.* sumus prolaturi, ut nempe istud *Ubi*, quod plurimum refert, perspicue dignoscatur. Contra *Quando* peccatur, cum tempore inopportuno exhibetur Cortex, nempe vel procrastinando in occasione præcipiti, & offerendo nimis sero, cum lapsa occasio, morsque jam proxime imminet, vel exhibendo nimis celeriter ob timorem Panicum; cum cæ-

ceroqui satius esset, Febrem vel nonnihil, vel omnino, finire. Et de hoc pariter actum est, & deinceps agetur. Denique contra *Quomodo* delinquitur, cum quantitatē medicamenti, & illius distributionem non aptamus debita proportione Febri modo maiorem assatim, modo minorem Corticis copiam, modo lentiolem, modo citatiorem repetitionem, & modo aequalē, modo inquam illius partitionem intra congruum tempus exigenti. Et circa hoc quoque, ut reor, quantum sat est, quid sentiam aperui, speciales cautiones, observationes meas experimentales candide apertens.

Haud equidem inficior, hanc ipsam dosim largiorem, atque etiam nonnihil celeriter absumptam in usu esse apud *Mortonum* (idem quoddam modo dici posset de *Sydenhamio*, aliisque compluribus Exteris) atque ab eo nonnunquam applicari, seu applicitam fuisse Febribus Perniciosis supra descriptis; ut pariter fuit ab eodem applicita (forte nimis quam par fuerit, sed tamen minus, quam fuerit hactenus creditum, ut videbimus) aliis quibusdam Febribus, ne dicam Morbis omnibus aliquid periodici redolentibus. Et propterea falsus sum alibi, atque hic iterum fateor, Methodum meum consimilem uni forte *Mortono* ante me innotuisse, ut testantur illius historię annum scēpius 1690. quandoque & 1680. connotantes, licet Opera ejusdem serius impressa illam nobis non appertuerint, nisi post cōceptum a me meum Methodi usum, ut Historia peculiaris *Capite vi.* hujusce *Libri* exponenda, & alię deinceps *Libro sequenti* manifeste patefacient. Si tamen aliquis chronologię hujusmodi fidere nolit, meque velit a *Mortono*, vel aliis Auctoribus instructum, parum refert; hinc enim, ut alibi dixi, plus mihi glorię, quam pudōris emerget; emerget siquidem gloria saltem immitationis in melius evectę, si gloriola qualiscunque inventionis denegetur.

Illud tamen mihi fidenter tribuo, aliisque compertum volo non ob contentionem quidem præminentię sed ob utiliolem tantum Aegrorum curationem: nempe aliquam, nec prorsus levem esse discrepantiā inter meam, & *Mortoni* Methodum. Ille enim, cum dosim non augeat, nisi ob suspicionem, quod Cortex sit adulterinus, ut videlicet *drachma sex* hujus adulterini sortiantur effectum *drachmarum duarum* genuini pulveris, uti vidimus jam *Capite vii. Libri primi*, eandem dosim non distribuit proportione satis valida, ut quandoque opus est in casu præcipiti; ideoque in talibus casibus forte fallax erit *Mortoni* Methodus, *sex illas drachmas* præscribentis, & dividētis in sex partes æquales, singulis quatuor horis assumendas, quę est Methodus illi magis familiaris, nimis languide incipiens, & nimis prope Accessionem inhibendam desinens. Inquit itaque ille disserens de Præparatione, Electione, & Exhibitione largiore Corticis -- Nonnunquam vix decimam illius partem in Capsis Mercatorum genuinam deprehendi -- & paulo post subdit -- Cordicem, qui prostat in officinis venalis, reapse maxima ex parte esse spurium, effectum, ac pu-

tidum, testes appello Medicos &c. Quin & res ipsa idem clamat: quare enim dosim solemnem drachmarum duarum adultis olim præscriptam, hodie in Febrium curandis ad tot uncias augere coacti sumus? En ergo qua ratione dosim adaugeat. Denique (quod & alibi retulimus) clarius inquit -- *Dosis drach. ij. præcisè adultis præscripta erat; jam autem, quia Cortex adulterinus est, coacti sumus saltem unc. j. nonnunquam duas, vel tres ingerere, priusquam scopum attingere possimus &c.* Hoc posito, cum finis adactæ dosis sit solum, ut intra illam totam quantitatem includantur saltem *drach. ij.* germani Corticis, illa pariter distribuitur lento, & æquali progressu, nulla habita Febrium Benignarum, vel Malignarum, lentiorum, aut velociorum, casuumve magis, vel minus urgentium ratione: ac proinde curationes insignes, quas nonnunquam videtur absolvissè *Morton*, absolvit fere fortuito per dosim liberalem in validas quidem, sed non quantum aliquando par esset, portiones distributam, genuini probabiliter Corticis, pro adulterino habiti. En illius generalior præscriptio -- *Adultis præscribendus est Cortex, prout plus, vel minus genuinus sit, ab unc. ss. ad drach. vj. unc. j. ss. unc. ij. Infantibus, ac Pueris pro ratione ætatis a drach. j. ad ij. iij. jv. Neque tantam molem unica vice ingerere necessarium est, cum satius sit partitis vicibus, drach. j. scilicet, drach. ss. scrup. j. quarta quaque hora, respectu ad ætatem habito ministrare.* Hæc ille.

Ego vero, cum fraudem, ac fucum hujusmodi in Cortice a nostris Pharmacopolis electo, & dispensato, raro, vel nunquam deprehenderim, solisque drachmis duabus in ordinario Intermittentium cursu optatum effectum semper sortiri consueverim: idcirco *sex drachmas*, quas in casibus arduis celeriter præscribo, præscribo ut bonas, neque ut æquivalentes duabus tantum, sed ut triplo fortiores quam duæ, immo etiam plus; cum *sex* conjunctæ, quas aliquando mihi contigit & assumere, & exhibere, longe plus agant, ac *sex* sejunctim, & per intervalla absumptæ, ut jam diximus per extensum *Cap. vii. Libri primi.* Cum itaque plurimum intersit, ut prima, nonnunquam etiam altera, oblatio sit valida, ubi videlicet præceps imminet periculum, ideo *Methodus Mortoni*, in quibusvis casibus non plus, quam *drachmam unam* Corticis singulis tribus, vel quatuor horis præscribens, etsi præter Auctoris existimationem genuinus ille fuerit, si versetur in præcipiti casu, erit infirma. Et hæc est ratio propter quam Curationes, quas adducit in suis Historiis, licet insignes profecti sint, universaliter tamen non sunt admirabiles: immo propter hanc ipsam rationem censeo, *Ægros* aliquot gravius affectos, quos refert, quibusque Cortex opitulari nequivit, *Methodo* forte nostra sanari potuisse, cum plurimos haud absimili modo laborantes, hac eadem *Methodo* sanatos noverim. Cæterum nunquam satis in hoc laudari potest idem Auctor: omnesque propterea, quotquot sunt, Medicos efficaciter hortor, ut scripta illas circa Febrium Curationem *Peruviano Cortice* absolutam,

ac præsertim Experimenta, & Historias Curationum attente legant, nec negligant, aut contemnant; plurimum enim veritatis hujusmodi Historiis inesse, nullus dubito, in illis etiam iisdem casibus, in quibus videtur esse nimis, ut nonnunquam est, in præscribendo Cortice citatus Auctor, nempe in ipsis Continuis. In his enim consideratis, & sumpris in eo statu, in quo Ille easdem sumit, atque considerat, nempe in statu manifestæ, & periodicæ remissionis, bene potuit, potestque nonnunquam, si non semper, esse proficiuus Cortex, quatenus Febres hujusmodi aliquem tunc characterem Intermittentium præferunt, licet illas sub tali etiam circumstantia nomine Febrium *Continentium* designet præter morem in Scholis usitatiorum. Quod hic obiter monuisse sufficiat; cum hoc idem, quod communi forsan æquivocationi circa illius asserta ansam dedit, exactius ad trutinam revocandum sit *Libro V.*

Haud sum nescius, quod & nuper innui, scrupulosis quibusdam, & in praxi parum versatis, largam nimis videri posse tum quantitatem Corticis universalem, tum dosim particularem a me in Perniciosis præscribi solitam. Sed de nihilo est cavillatio respiciens generalem quantitatem, ut de hac prius loquar: cum enim ea in uno Aegro non soleat transcendere *unc. j. ss.* vel *unc. ji.* aut saltem cum paulo ultra extendatur pro curanda simul Febre, & impedienda *Recidiva*, nullo modo culpari potest hodie: hæc etenim minor est quantitas, quæ impendi consuevit. Gallia universam Chinam Chinam usurpat ad *unc. tres*, quatuor, & ultra, ut vidimus *Cap. vii. Libri I. Sydenham* in Observationibus ad *unc. quatuor* in substantia *longo*, & repetito usu per modum alterantis ascendit: immo illum in Epistolis serius impressis, in quibus cum *Mortono* ferme concordat, *duas unica brevi* temporis spatio assumendas, sæpius præscribere consuevisse, adnotavimus jam *Cap. antecedenti. Monginotius* Vir cautissimus, & in usu Chinæ Chinæ versatissimus hanc regulam generalem tradit agens de præparatione Remedii in *Zod. Med. Gall. August. 1681.*, nimirum -- *In Curationem unius Individui impendendam esse sesquiunciam, vel unc. ij. Quinquina*, immo aliquando superandam illam quantitatem pro varietate occasionum, Quid multis? Prostat experientia *Mortoni* de usu Corticis in substantia usque ad libras duas tractu temporis exhibiti *Exercit. 1. hist. 29.* Cui dosi liberali ascribit Ille vegetiorem contractum ab assumente Verula corporis habitum: quod & ipse nonnunquam observavi, ac in historiis retuli *Cap. x. Lib. I.*; adeoque balsamicas huic remedio vires inesse, videtur exinde deducere idem *Mortonus*, qui dosim idcirco illius uberiorem semper anteposit pariori.

Quo vero ad dosim particularem, primis præsertim cyathis liberaliorem (in quo consistit major efficacia Methodi nostræ) nullum circa eam video cunctationi locum, quandoquidem æque innoxie Aegris exhibentur, quantum centies expertus sum, *tres* vel *quatuor* simul *drachma* tenuissimi pulveris, ac exhibeantur *dua* more vetustiori; extracta namque a Fermento ventriculi Cor-

ticis tinctura febrifuga, & utili, intrusisque per lacteas particulis tenuioribus, crassior, & lignea substantia per alvum sensibilibiter amandatur, quemadmodum Solemne est, oblata etiam cæterorum omnium lignorum substantia, puta Santalorum, Salsæ, Guajaci, & similibus. De innocentia Remedii intrinseca jam satis *Capite prim. Lib. I.* De eadem vero etiam in aucta dosi egregie subdit idem *Mingiotius* in contextu supracitato, post arbitrariam, & indeterminatam supra unicas duas dosi taxationem -- *Cum nihil mihi in animo obversetur, quam ut optimum quodque, & usu probatum adferam, dosim eo usque extuli, ratione, & experientia testibus. Cum ab hujus Remedii usu omne omnino absit periculum, satius est ad majorem quantitatem ascendisse quam in minori habuisse, ut Curationis τὸ ἀσφαλὲς sequatur.* Idem plane asserit *Charas*, loquendo de dosi Extracti sui in hunc modum -- *Mais il n'est pas nécessaire d'être scrupuleux sur la dose de ce remède; car il a cet avantage, que l'augmentation de la dose un peu aude là de l'ordinaire, ny la reiteration des prises ne laissent aucune mauvaise impression, & ne peuvent faire mal a personne.* Ita sentiunt Auctores omnes in præscribenda, & adhibenda China China exercitati. Et hæc quo ad dosim Adultis administrandam, quam, ut frequentiore, pro modulo plus minus adduxi; ex ea namque facile est perito Medico, pro portionem elicere dosi Pueris, & Infantibus præscribendæ pro ratione ætatis eorum: jacto semper fundamento, quod, etsi liberalior nonnihil sit ipsa dosi, agitur de Remedio suapte natura innocuo, & de Absorbente æque inculpabili, ac cætera, quibus alidue utimur, sed magis specifico.

Neque pariter negaverim tam meæ, quam *Mortoni* Methodo objici posse, quod suppressis in ipso Morbi vigore Februm paroxysmis aliquando recidunt Ægri. Sed hoc excellentiæ ipsius Methodi nihil videtur detrahere: nam præterquamquod sæpissime non recidunt, & præsertim quo magis ad extremum fuerint redacti, & præterquamquod recidiva vel inhibetur continuato remedio, vel, si prorsus inhiberi non possit, saltem debiliior solet esse radice sua, ut diximus agendo de oblatione Corticis in Benignis Intermittentibus, adhuc tamen, etiamsi recidiva certo recurreret, & si gravis æque foret ac ante (quod profecto non accidit) adhuc, inquam, hoc nihil officeret in nostris casibus, ubi agitur vel de exitu certo, ac imminenti, vel de periculo quam maxime impediendo, aut saltem suspendendo. Sicuti enim, si quispiam ex gravi Febre delirans se præcipitem daret in puetum, esset, extrahendus e puteo, etiamsi recens emerulum eadem Febris certo esset interemptura: ita in hisce casibus Æger est subrahendus naufragio suo per Corticem, qui unicum, certumque remedium est, etiamsi contendatur esse Palliativum, ut sic dicam, aut foret Narcoticum (quorum nempe pro leviori occasione frequens est usus) Causam Febris consopiens, ac ad tempus figens, ad impetrandas scilicet saltem inducias adversus mortem. Ea enim tunc temporis propulsata potest deinde Medicus,

dictus, qui Cortici satis non fidat, aliam pro libito Methodum, si quam se putat habere meliorem, eligere pro eradicatione integra Causæ morbificæ. Caveat tamen, ne remedia, quæ Cortici putat ad prophylaxim substituenda, mortem iterum, quam Cortex propulsavit, accersant. Interim sat sit, si usu illius nostra Methodo administrati proinus vivat Ager, qui cæteroqui proxime moriturus erat, præsertim cum vivat non moriturus paulo serius: quod tamen quis flocci pendat; sed victurus diutius, suosque dies naturaliter impleturus. Si tamen, postquam intra duos, vel tres dies ab Orci faucibus evidenter ereptus est, atque ad infebrecitationem omnimodam redactus, obnoxius remaneat uni, vel alteri recidivæ leviori, post duas circiter hebdomadas contingenti, id æquo ferat animo. Feret autem, si memor fuerit periculi recenrer elapsi, & si animadvertat, difficulter a remedio naturali restitui posse sanitatem fere instanti, ut restituitur a Cortice, absque ulla recidivæ suspitione; huiusmodi enim modus agendi miraculosus foret, solique Deo reservatus. Sed revera nonnunquam transactæ procellæ oblii Aegrotantes, & ab hominibus male feriatis, cum recidunt, seducti facile exclamant quandoque, satius fuisse Febrem sinere, a qua fortassis evasisent absque tædio tot recidivarum, quam illa violenter suppressa diuturniore incommodo præcocius sanationis pœnas tandem luere. Profecto receptum beneficium non exprobrarent si Febri illos jugulanti relictis fuissent; sed probi Viri est, cunctos servare, quos potest, & ferere beneficium, etiamsi sit mensusur calumniam. Non sic ajunt postea, cum alios cernunt, in similibus circumstantiis hoc remedio, hacque Methodo destitutos perire.

Fateor equidem, quod, quando Febris Acuta jam facta ferri potest, nec hominem propterea interimat, sed suum cursum integre, ac feliciter absolvit cum universali tandem, & critica fluidorum depuratione circa finem (dico integre, atque feliciter: sæpius enim hoc fit imperfecte, & tunc quoque ex imperfecta, judicatione plures recidivæ contingunt) melius, ac tutius quo ad suspicionem recidivæ judicatur morbus, ipso etiam fatente *Mortuo*, quam si per Corticem impedito febrilis effervescentiæ progressu: etiamsi retusum simul sit, correctumque ipsum febrile Fermentum: integra impediatur per consequens eorundem fluidorum, & præcipue sanguinis despumatio; quod circa citam nimis, validamque, ubi opusurgens non sit, Corticis oblationem observavit & *Monginotius*, a nobis super hoc ipso citatus *Cap. antecedenti*. At non proinde coercetur intus morbi fomes, totis suis viribus iterum resumptis æque revicturus ac antea, sed longe debilius resurrecturus; siquidem aliqua sui parte possit resurgere, reviviscere, aut reproduci. Illud namque discrimen mihi videtur intercedere inter Febrem solutam primo, & resectam secundo modo, quod intercedit inter Arborem radicitus evulsam, & eandem ab imo trunco securi recisam. In primo casu ita extirpata est Arbor,

Arbor, ut nullum amplius possit emittere surculum. In secundo quoque certe integre resecta est, nihil tamen obstat, quominus tenuius aliquod a detruncata radice pullulet germen, minime qualibet surpicula facile avertuncandum. Ita est profecto in casu Febris per Chinam Chinam curatæ. Non modo obtruncatus est Paroxysmus, sed prope radicem resectus, absorpto videlicet, correcto, enervato, ac retuso Ferimento febrili; remotiores tamen, & universaliore Causæ, quæ ipsum genere Fermentum, etsi hac ipsa via enervatæ sint, non tamen sunt adeo domite, ac radicitus evulsæ, quin novum adhuc Fermentum, licet infirmius, aliquamve iterum illius portionem valeant progignere: qua de re fusius infra *Lib. iv. Cap. V.* Sed quorsum hæc? Objectioni liquidem de periculo recidivæ, ubi agitur de impendente morte, nullus est locus, ni velimus in re seria fabellam renovare, qua fertur sitientem quandam proxime suspendendum patibulo, Vinum montanum potare renuisse, quippe quod saxoso loco genitum tractu temporis Calculum Vesicæ gignere poterat. Ne tamen festiva hac tantummodo, valida licet responsione velle satisfacere videat, ingenue repeto, quod pluries observavi, vel saltem quod mihi observasse sum visus (quod quidem ex historiis suo loco afferendis poterit quisque melius conjicere) per raram nempe contingere consuevisse recidivam in iis, quibus Methodo valida oblatus est Cortex in extremo prorsus eorum periculo; contra vero faciliorem, quando periculum aliquantisper ab extremo distabat, ut cum Æger duas adhuc Accessiones, vel unam saltem poterat probiliter sustinere.

Est & alia Ægrorum non querimonia, sed potius desipientia adversus hanc Methodum, & est hujusmodi. Tam cita est, & tam facilis illorum sanatio, nulla scilicet concurrente famosa operatione, nullo fere labore, dolore nullo, ut vix noscant, aut credant, etsi videant, se ab insigni liberatos periculo, quasi pretiosa illis non videtur acquisita sanitas, quæ non empta fuerit vel ingenti auri pretio, vel ingenti ipsorum cruciatu. Non ita foret, si copiam Lapidis Bezorartici nil agentis deglutissent, si torminosa, & nauseosa potassent pharmaca, vel si cucurbitulis, aut vesicantibus excarnificati ægre convaluissent. Proh magna innocui, & benigni Remedii calamitis! Eo quod facile est, mansuetum, & minime dolorificum, vilescit. Sed & alia adhuc est ratio, propter quam vilescit sanitas per Corticem adeo mirabiliter acquisita. Ea est, quia Ægri assueti sunt credere, quoties evadunt a morbis, semper evasisse propter illa remedia, quibus sunt usi, licet nullum fuerit sive certum, sive sensibile illorum juvamen: ideoque etiam per Corticem sanati, non illi, vel Medico præscribenti plus tribuunt, ac tribuant aliis remediis quorum pendente usu alias convaluere, licet sæpius non propter illa convaluerint, sed beneficio Naturæ. Hæc autem exceptio vere Cortici nullatenus competit, quippe qui statim sensibiliter, & semper suum munus

munus absolvit in ardua fere quacunq[ue] circumstantia, ei namque uni in tota Medicina datum est privilegium hocce, ut Medicus ante oblationem illius possit spondere subitam, certamque saltem moraliter Salutem, & restituto Aegro possit intra se modeste gloriari, exultare, & sibi metipsi dicere -- *Hunc Hominem certo pereuntem hoc uno Remedio vere servavi.* Sed hoc, quod probe dignoscitur a Medicis, minime dignoscitur ab Aegrotantibus; adeoque illis minus conspicua redditur singularis excellentia Remedii, Medicique illud apte, & opportune præscribentis industria. Verum hoc quoque parum refert. Et quoniam in aliis quandoque casibus laudatur a sanato Aegrotante Medicus, cum illius saluti nil fere præstitit, haud ægre ferat, si aliquando non laudetur, cum præstitit plurimum.

Denique illud, quod maxime exponit calumniæ Methodum istam, est necessitas illam quandoque adhibendi in talibus circumstantiis, ut forte Homini intra tres, vel quatuor horas animam efflaturo, illam contingat inutiliter administrare, & *subire speciem ejus, ut occisi, quem fors ipsius peremit.* Circa hoc oculatus valde sit oportet, cautus, ac peritus Medicus in dignoscendis casibus, ubi sit, vel non sit locus congruens actioni remedii, præsertim in splendida persona, ne, si non servet, occidisse videatur. Et, ut repetam quod Capite antecedenti obiter monui (est enim hæc magni momenti circumstantia) scire oportet, quod sicuti ad hoc, ut virtus Corticis etiam copiose administrati in actum possit perfecte deduci, requiritur debitum temporis intervallum, xxiv. circiter horis circumscriptum, ita ne inutiliter exhibeatur necesse est, ut per xxiv. circiter horas victurus sit homo, cui debet exhiberi: adeoque oportet, ut ultra paroxysmum atrocem, quem actu patitur, vita illius sit protrahenda saltem in alterum, seu quod in illa Accessione occumbere non debeat, sed ad minimum in proxime sequenti. Caveat idcirco sibi Medicus, ne calumniam subeat, videaturque, ac attente perspiciat, si vigente aliquo terribili paroxysmo vocetur, an a tali Accessione evasurus sit Aeger (quod haud difficulter dignoscet, si expertus, & peritus sit) priusquam Corticem propinet. Neque enim statim ac vocatur; semper opus est illum immediate præscribere, sed satius est declinationem aliquam etiam hoc nomine expectare. Si enim aliqua symptomatum appareat remissio, & quædam Aegri jam fere morientis reviviscentia, utut ferme sine pulsu, & cum aliis lethaliibus signis idem perseveret, alacriter exhibendus est Cortex cum spe probabili, ne dicam certa de servando homine propter moralem certitudinem, quam habet Medicus de impediendo futuro Accessu.

Quod si res Aegrotantis eo devenerit, ut vita illius etiam intra paucas horas sit in discrimine, sive quia paroxysmus jam inchoatus videatur non posse ad declinationem pertingere; quin prius Aeger deficiat, sive quia idem paroxysmus, non inchoatus quidem, sed quam proxime instans, nec proinde

per Corticem amplius inhiberi capax, ultimus absolute, lethalisque futurus esse videatur: tunc, licet melius cautum foret famæ Medici non exhibendo Corticem, qui neque paroxysmos ipsos Benignarum Intermitentium vel inchoatos, vel proxime instantes valet coercere, adhuc tamen, ne caritati erga proximum suum ullo modo desit, ut quodammodo videtur deesse, si ob metum calumniæ negligat, vel omitat auxilium in talibus circumstantiis incertum quidem, ac probabiliter inutile, sed nihilominus innocuum, & forte juvandi capax, adhuc, inquam, crediderim, eundem Corticem a Medico misericordii offerri posse, plano tamen prius, & aperto præmissio prognostico, incunctantique protestatione de futura probabiliter inutilitate innocui cæteroqui tentaminis. Id eo magis licet aggredi (si non titulo curandi, saltem titulo indulgendi, atque tentandi, ut dictum est) si tale auxilium ab Assidentibus, vel ab ipso Aegrotante expresse expetatur, quandoquidem fama Remedii paucis ab hinc annis satis perspecta est, & vulgata cuique, dummodo Aeger ipse jam fere non agat animam, Febrisque ex natura sua sit capax remedii, & non aliter. Aliud est enim illud tentare in Febre, cui cæteroqui conveniret, ni mors proxime instaret, aliud tentare in ea, cui nunquam, ne antecedenter quidem, convenerat. Illud, quamvis successu careat, condonandum; istud non ita.

Etsi tamen omnes quotquot excogitari possunt cautela, frustranea quandoque futurae sint, ita ut a male ferentis hominibus nihilominus male audiat Medicus, qui Homini paulo post vita functo Corticem præscripserit, qualiscunque tunc fuerit Aegri status, qualiscunque illius, vel Adstantium efflagitatio, & qualiscunque propria protestatio ante remedii oblationem, non ob id Christianum Medicum decet abstinere prorsus ab usu talis remedii, ubi aliqua congruens ratio id exigat, vel tenuissima quævis non plane irrationabilis spes salutis in longinquo etiam affulgere, aut transpici posse videatur, ut si Aegrotus sit juvenis, & cæteroqui validus. Mihi etenim non semel contigit, licet non semper contigerit, Hominem non modo a lethali paroxysmo futuro parum distantem; sed etiam in eo, quem patiebatur, expiraturum creditum; quin & prope expirantem ope Corticis Peruviani copiose, & celeriter ministrati servare, ut ex Historiis posthac afferendis patebit: etsi etiam post restitutam sanitatem, & calumnias Detractorum, & querelas Convalescentium, & beneficii minime cogniti contemptum, & mala cuncta, quæ supra recensui, sim pluries expertus. Quid, si Cortice inutiliter ministrato Aegrotantes hujusmodi occubuissent (Idcirco desperatis omnino nunquam offerendus est, ne sine spe juvenis infametur. Atque eo magis ab illo abstinendum, vel eo saltem cautissime utendum, si cum circumstantia status Aegri plane deplorati concurrat altera circumstantia temporis, de invadente jam, vel instante quamproxime paroxysmo: quo casu duabus, vel tribus horis ab assum-

pto Cortice, debet probabiliter *Ager* proxima jam Fata sua subire. Sarius ergo semper est, si fieri possit, remissionem Febris, ut supra diximus, expectare, ne orta ex morbo calamitas in Remedium refundatur: uti non modo propter horam oblationis intempestivam, paulo videlicet ante paroxysmum, sed forsaa (crediderim ego) ob hanc ipsam Morbi dispositionem, in Perniciosis praesertim facilem, aliquando in Anglia quid simile contigisse refert *Sydenham*, subortae inde cunctationis nebulas dissipans, usumque Corticis, quodammodo tunc fatiscentem nervose restituens.

Quod dictum est de Cortice non exhibendo deploratis omnino, & citissime morituris, intelligendum est etiam de casibus (rarioribus quidem) in quibus Perniciosa Febris conjunctam habeat insignem aliquam laesionem organicam Viscerum, supra quam nullam habet ditionem Cortex; quare si a tali potius vicio, quam a consueto Fermento producat Febris, haec tolli nequibit a Cortice, qui nil potest adversus hujusmodi Causam. Si vero eadem Febris periodi rationem habeat a Fermento ordinario, laesio vero organica Visceris alicujus, puta Gangraena, Ulcus, Abscessus &c. sit vel quid adjunctum per simultaneam coincidentiam, vel symptoma productum ab ipsa Febre, tanquam effectus a sua causa, in tali quoque casu, etiamsi per Chinam Chinam removeatur periodus, non tamen removebitur Gangraena, Ulcus, Abscessus &c. sicut neque Febris illa Continua, quae hujusmodi affectiones comitari solet, aut subsequi, & quae vel citam mortem, vel diurnitatem morbi, ut plurimum inexpugnabilem, consuevit inferre. Haec quidem coincidentia in Perniciosis nostris non est admodum frequens; ubi tamen ea contigerit, frustra est praescribere Corticem: quemadmodum in ipsis diuturnis Intermittentibus quas ullus aliquod internum, externumve profundum foveat, plurimi experti sunt, & falsi ingenui Sriptores; utque ego ipse possum testari, maxime si labes aliqua insignis Thoracem praeter ceteris occupaverit; sed de his fufius alibi.

Addamus pro coronide aliam nec levem, nec infrequentem, fere dixerim, calumniam, quam subire solet haec Methodus; eam videlicet, quam aliae Methodi curandarum Februm, seu potius non curandarum, ut suam colabescentem sustineant existimationem, necessitate quadam tutelae culpabilis, huic affigunt. Primo itaque loco nonnulli Chinæ Chinæ insensibilissimi, soloque illius nomine exhorrescentes, qui scilicet eam nullo examine praevio ab usu jam medico proscribere, mirum est dictu, quot nugas, quot ineptias, quot blanterationes, quot jurgia in illam effutiant. Illorum interim Methodus in curandis Febribus, nostra rejecta, & exhibitata, ea ipsa est quam lepide describendo deludit Celeberrimus *Lucas Tozzi* peculiari Capite -- *De Methodo, qua reguntur nostris temporibus, qui se Galenicos jactant*, ad quod curiosum Lectorem relego. Alii sunt, qui China China vix audent uti in Febribus In-

ter mittentibus Benignioribus, atque diuturnis, postquam videlicet omnes Pharmacopæorum alveolos incassum exinanierunt. Apud istos Methodus nostra male audit; temeraria quippe, Empirica, & phantastica, semel per accidens utilis, pluries vero noxia, reclamantibus licet experientia, & ratione, reputatur. Præter hos nolim facile credere alios quoque reperiri posse, qui Methodo hac quomodolibet excerpta, vel intellecta, neque inutiles in praxi reperia, quasi tamen eos pigeat, ipsam, aliamve parum absimilem palam profiteri, pudeatve alienum quodammodo morem sequi, ea clanculum, ut ita dicam, utantur, etsi cæspitanter, atque casu tantum nonnunquam utiliter. Isti, si qui sint, illam identidem, ut opinor, subfrigide, ac quibusdam tantummodo additis limitationibus laudabunt, sive laudabunt quantum sat est, ut ea possint uti sine exprobratione, si deprehendantur in facto, sed simul quantum sat est, ut possint opponere, & cavillationes adducere, eamve nonnihil (parum licet experti) reformare, vel castigare tunc, cum eadem sibi proponitur, vel mulitare saltem, cum ab aliis exercetur. Quod tamen ex his omnibus nemo ex prava intentione peccet, sicuti me certum reddit ipsorum integritas, ita æquum est, ut Lectores reddat æque certos integritas mea, me quoque in decursu totius Operis semper respicere, atque corripere opinionem tantummodo Adversantium, non mores: etsi præter intentionem alicubi forsan, ut & hic, mihi exciderint verba, quæ aliud sonare videantur. Cum itaque ex opponentibus istis nemo, ut aiebam, peccet ex prava intentione, sed *primi* ex præoccupatione quadam vetusta, *secundi* ex terrore Panico, & stiptica quadam circumspectione, *postremi* vero ex mutila experientia, sophisticis utplurimum ratiociniis coinquinata: ideo pandere hujusmodi Methodum aperte decrevi, ut sublata dubitandi, murmurandive occasione, omnibus indiscriminatim prosum pro viribus, nominique deinceps meo hac spontanea qualicunque oblatione & consulam, & caveam.

CAPUT V.

Evitare Censuram vulgi difficile, si aliquando Ager hac Methodo curatus occumbat. Reconsentur ideo fideliter Casus omnes letales, in quibus culpatus est infons Cortex, etsi non oblatus, ut & ii, in quibus vere oblatus non profuit, neque insimul, in quibus nec profuit, nec poteras prodesse.

CAVEAT tamen sibi quantum velit, & quantum lubeat prudens Medicus, nunquam Censoriam Adversantium virgam declinabit: & quoadusque vivet Ignavorum blateratio, eousque culpabitur Cortex, & qui Corticem præscripsit, si quando unus tantum inter centum, suapte natura patenter jam moriturus, moriatur assumpto Cortice. Sed, bone Deus! aliud est mori sumpto Cortice, aliud est mori propter assumptum Corticem; nihilominus apud homines hujusmodi idem est mori aliquando post eum assumptum, ac propter eum assumptum; cum tamen non propter assumptum Pharmacum, nec propter assum-

assumptum Cardiacum, Bezoarticum, aut alia sexcenta dicantur unquam mori tot, qui istis assumptis quotidie moriuntur. Anne soli Cortici injecta est necessitas vel sanandi etiam deploratos, vel necandi quos sanare non valuerit? An quisquam illum venditavit pro Pharmaco immortalitatis, ut præstet primum? An aliquam habet, ut habent tot alia, quæ passim præscribuntur, noxiam, aut deleteriam qualitatem, ut præster secundum? Cum vero tam præstans non sit, omnes sanet, præsertim in agone constitutos (licet forte sanet ex iis etiam nonnullos) num propterea ut Venenum audiet? Hic sane adamussim quadraret, quod ratione longe minore protulit olim *Borallus*, & ex *Borallo* nostris temporibus *Sydenham*, quorum uterque cum liberaliorem sanguinis missionem in Febris Pestilentialibus usurparet, seque culpari resciret, si quando aliquis tali adhibita Methodo occumberebat, *Verum* (inquit) *Nebulones nequissimi, & ignavissimi in id semper culpam convertere satagunt, non quod nocuit, sed quod per nefas a cunctis vituperari exoptant. Aut si id nequitia non faciant, ignorantia tamen efficiunt: utraque certe perniciofa, sed illa magis.*

Non equidem ego in hanc querelam effundor, eo quia mihi, quod memor sim, unquam contigerit casus aliquis, qui alicui etiam in dicacitatem prono potuerit ansam præbere similia effuriendi; sed potius conqueror, quod hæc aliquando ab ignaro vulgo, vel deliris hominibus promulgata sint in Casibus quandoque Illustrium Personarum, quæ obierunt, quibus vere Cortex non fuit oblatus, quibusque utinam oblatus fuisset. Caterum denuo possum testari coram Deo, & Hominibus, ut alias pariter testatus sum, me nunquam illi Corticem exhibuisse, cui ille obfuerit, vel potuerit mihi serio meditantis suspicionem ullam incurrere de damno illato: excipiendo semper hic, & ubique suspiciones in historiis secundæ huic Editioni additis adumbratas, usumque minus tempestivum pharmaci cæteroqui innocui respicientes. Ne vero alicui intra Urbem nostram conscio de casibus quibusdam lethaliibus, in quibus aliquando fama mendaci culpatus est Cortex, minus candida videatur assertio mea, placet hic Casus ipsos obiter recensere, & ab iniqua calumnia infontem Corticem vindicare.

Sed prius circa hoc generaliter velim notari, quod, quando *Æger*, qui in extrema angustia Corticem potavit, vita fungitur ante adventum futuri paroxysmi, scilicet correspondentis ei, quo pendente oblatus est Cortex, non potest tunc idem Cortex culpari non modo de damno, ut patet, sed neque de inefficacia: quandoquidem in tali casu perit *Æger* in ipso paroxysmo, quo oblatus est Cortex, diutius protracto. Effectus autem Corticis est, inhibere correspondentem, ut diximus; adeoque quotiescunque vivente *Ægro* usque ad tale tempus correspondens paroxysmus inhibeatur, Cortex jam suum munus absolvit, sive deinceps *Æger* successive sanetur, ut vere assolet, sive etiam inhibito licet paroxysmo, adhuc occumbat ob aliquam v. gr. labem adjunctam,

quæ Febriculam Continuam foveat, sublata etiam periodo, lethalem, ut in nonnullis Casibus contingit, immediate infra subdendis.

Primo igitur loco fama tulit apud nonnullos, Clarissimum olim Virum D. Nicolaum de Sanctis, A secretis, & Status Consiliarium Serenissimi Ducis Nostri, in postrema ægritudine sua (qua Fato cessit) assumpto juxta hanc Methodum Cortice obiisse; sed falsum est. Sumpsit quidem alia remedia vulgaria, & obiit; Corticem autem vere non sumpsit: nec obiisset fortasse, si vere sumpsisset. Torquet adhuc animum meum memoria de Cortice non oblato tunc, cum tempus aderat, de non tentato saltem etiam tunc, cum præterit. Quatuor eramus curantes Medici, D. Dandrinus, D. Ferrarius, D. Davinius, & ego, qui propter levem quandam invaletudinem, qua paulo ante correptus fueram, postremum accessit, nec primis, ut alias consueveram, morbi diebus interfui curationi. In alia difficillima ægritudine ejusdem Patientis non sine fructu tale remedium, vix vix indicatum, cum aliis tamen quamplurimis longo temporis tractu præscripsimus, & ab eo morbo contra ipsam expectationem nostram evasit. An Cortex simul cum aliis remediis, an sola Naturæ actio opus illud absolverit, ignoro. Eadem fiducia propositus fuit unanimiter Cortex per modum alterantis in novissima ægritudine, tempore congruo, cum videlicet Febris Tertianæ duplex, sat valida, & per subingressum paroxysmorum Continua, suas adhuc servabat periodos; sed & unanimiter (postquam paratus fuit in pyxide, & secundum tenuem portiunculam ab eodem libatus) ab ulteriori illius oblatione supersedimus victoriam a sola Natura sudatiunculas quasdam tentante per viam vel crisis, vel lentioris coctionis, concordi voto sperantes. Sed quid? Non multo post intenditur morbus; tandemque irritis Cardiatis, & Bezoarticis ruit in præceps. De tentando Cortice remanet anceps judicium. Creditur inutilis futurus, timetur calumnia, nec offertur; eoque intentato occumbit Æger, superstiti intra pyxidem Cortice: Medici vero subeunt calumniam de eodem perperam oblato, dum eos pœnitet non tentasse ob calumniæ metum.

Secundo loco Nobilissima Matrona Domina Gertrudis de Sanvitalibus, Eminent. Cardinalis Soror, Marchionissa Rangona, anno 1707. post paucos paroxysmos duplicis Tertianæ in soporem incidit tam gravem, tamque profundum tempore accessionis cujusdam, ut de illius Vita maximopere a curantibus Medicis dubitaretur. Duo erant hi; unus quidem Junior (talem quippe respectu alterius licebit illum appellare) alter vero Senior, nempe Cl. Ramazzinus, qui durante Patavinorum Studiorum interstitioe Matinæ agens, amplissimæ huic Matronæ operam suam, ut quondam consueverat, in hac quoque ægritudine præstitit. Applicita sunt statim, gravi hoc ingruente symptomate, ex eorundem curantium Medicorum præscripto Vessicantia, aliaque peculiaria remedia; jam enim universalia præcesserant. Tandem advocat & ego tempo-

re, quo sopor nonnihil incipiebat una cum accessione remitti: ipsa namque Pater paulo post me nosciens est allocuta, Statim Corticem valide administrandum propono ad impediendum paroxysmum correspondentem. Annuit meis motus rationibus, meisque, si fas sit dicere, sibi sat notis experimentis *D. Ramazzinus* in curatione præcipuus (quidquid olim minus favorabiliter in suis *Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus* scripserit ille de Cortice in hisce præsertim circumstantiis, aliud scilicet sentiens ante annum 1695. & aliud post) cunctante tamen, nec nisi præ auctoritate ipsius *D. Ramazzini*, pluribus nominibus sibi æstimabili, consentiente altero Medico; quamobrem parata est illico *semuncia* Chinæ Chinæ e vestigio potanda, saltem pro medietate; sed inculcante rursus eodem Juniore Medico adesse tempus commodum pro expectanda majori remissione, prima oblatio, quæ a me illico proponebatur, serius (me quoque officiose consentiente) protracta est. Sumisit itaque Nobilissima Ægrotans tantummodo *drach. j. ss.* circiter pulveris uno haustu circa noctem. Mane diluculo alia similis saltem dosis debebat exhiberi, & repeti post aliquod breve temporis intervallum, prout fert Methodus mea; sed quia constanter asseverabat antedictus Junior, qui permanentius adstabat, accessionem illius diei consuevisse esse parvi ponderis, quod tamen non facile admittebant domestici, nec proinde opus esse tam festina Corticis oblatione, nescio, an Ipsius, An Assidentium deliberatione loco Chinæ Chinæ cibus fuit exhibitus. Cumque paulo post ipse supervenissem, sub fiducia rerum mihi narratarum (maxime cum statim a cibo remedium opportune amplius exhiberi non posset) circa meridiem tantum illud propinari posse censui. Ast inopinato ante tale tempus nova Accessio, quæ debuerat esse minor ex relatu, violentè Ægram corripuit cum tanta mentis hebetudine, ut Chinam Chinam oblatam non valuerit assumere, actum deglutitionis edere nescia; illam enim, postquam ore diutius agitaverat, deglutire credens, expuebat: nec inde potuit ullo modo eam per cætophagum demittere, sed facta omnino lethargica, mane sequenti obiit, annum implens ætatis suæ LIII. Forte tamen, ne dicam certo, non obiisset, si primo haustu *quatuor*, vel *sex drachmas* pulveris, ut facile poterat, assumpsisset.

Tertio D. Candrinus Medicus, qui post receptam Methodum meam (cepit autem statim ac vidit) plures ea mediante perfecerat curationes eximias, in ultima ægritudine sua, cui medebatur, me per accidens absente, *D. Davinius*, pauloque post simultaneo officio medebatur pariter superveniens & ipse sæpius mihi inculcabat, ut memor essem de propinando Cortice more meo quotie cumque se offerret occasio; noscebat enim, Febrem Continuum cum exacerbationibus obscuris, & irregularibus, qualis erat ea, qua detinebatur, Corticem nondum plane admittere. Levis aliqua remissio circa decimanquartam diem, & sudores inde erumpentes cum facili tolerantia bonum omen

omen tractu temporis videbantur spondere: adeoque etiamſi aliquis forte tunc locus eſſe poſſet uſui Corticis, non tamen opportunus admodum, neceſſariuſque videbatur. Interim tranſacta die xxi. labuntur vires. Circa xxiv. morbus in pejus ruit, *D. Davinio* plura incaſſum meditante, & agente, mihiſque poſt duorum dierum abſentiam in Urbem recenter redeunti, proponente, antequam *Ægrum* inviſerem, an novam venæ ſectiōnem, an potius Corticis uſum ſeligerem in hoc caſu, in quo nonniſi cenſuram prævidebat ex utroque remedio, quodcunque eorum inutiliter adminiſtraretur. Recta ideo conſerimur ad inviſendum *Ægrum*, ut alterutrum ſeligamus: ſed cum jam properantem ad interitum cum gravi anhelitu, & pulſu deficiente reperimus. Et quoniam nullus phlebotomiæ, vel ulli remedio, virium robur exigenti, locus erat, Corticem potius tentari poſſe credidiſimus, licet probabiliter ſine fructu, ut pleno palam ore proteſtati ſumus. Aſſumptis ergo prius Eccleſiæ Sacramentis, meliore quo potuit modo, levem Corticis portionem potavit; ſed creſcente jugiter gravi anhelitu, & pulſu ruente, impotens factus eſt ullam amplius portionem aſſumere: immo, etiamſi potuiſſet, abſtinendum præcepimus ab ulteriore oblatione in ſtatu jam evidenter lethali, quo in ſequens tantum mane protracto, intra diem xxvii. expiravit, & intra annum xvi ſui li.

Quarto tandem Vir *Patricius D. Joſeph Gallianus de Coccapanis* annum agens 64. quem quondam laborantem Tertianæ Pernicioſæ Cholericæ ſanaverat Cortex, ut ſuo loco dicemus, *Æſtate* anni 1708. poſt ſuperatam in principio Veris gravem ægri tudinem Tertianæ ſimplici corripitur, cujus prior Acceſſus accidentalis creditur ab *Ægrotante*, atque a cruda repletionē pendens ob vomitum adjunctum materiæ inconcoctæ. Accitus ego ſecunda morbi die, in febricitantem omnino deprehendi, & in omnibus vegetum, Tertianam nihilominus Febrem ſequenti die ſe prodituram, eidem pronuncians. Tertia die mane illud ille mihi de inani prognostico; adeo ſibi fidebat, nil incommodi percipiens. Redit tamen poſt meridiem Acceſſio comitata dolore ſtomachi ſatis ſenſibili, & vomitu laborioſo, quæ duo ſymptomata illi ſemper fuere in Febribus omnibus familiaria. Duravit per quatuor horas vexatio; quæ me veſperi accedente, blandaque remedia præſcribente evaneſcebat. Mane ſequenti potat Oleum Amygdalarum dulcium, quo materia bilioſa placide per alvum educitur. Oprime tolerat, totaque die immunis a Febre Amicos admittit, & cum iisdem amœne conſabulatur. Altera die, quæ erat morbi quinta aſſumit bolum conſectum ex crystallo mont. præp. Conf. de hyacintho, ac Tantillo Theriacis recentis: & tranquille ſe habet per totum mane. Accedo hora ſuſpecta, quæ erat tertia pomeridiana, & invenio illum recenter expergeſctum a ſomno cum vi, & impetu. ratione iſomnii cujuſdam, in quo ſibi viſus eſt expellere Diabolum ſub aſpectu mulieris ad ſe accedentem. Narrat ſomnium iſtud, aliudque inſuper plane ſativum; de utroque ridet, & interim præ-

præterlabitur hora tertia Accessionis. Motor adhuc ibi per aliquod tempus, dumque discessum meditor, inquit ille: *modo non admodum bene me habeo.* Hoc dicto, statim turbatur pulsus, insurgitque ægor stomachi, & proclivitas in vomitum. Præscribo jusculum tenue, identidem potandum ad demulcendam humoris acrimoniam, misturam anodynam ex absorbentibus, incrassantibus, & Cardiacis, cochleatim sumendam, foras externos, aliaque humilissimi, & ab eo quo me trahit statuta hora Consultatio quædam gravis. Post horas quinque circiter redeo (versabamur autem circa secundam noctis horam) & ab Assistentibus, priusquam Ægrum invisam, intelligo; immanem fuisse iritis auxiliis omnibus illius Accessionis Cardialgiam, adeo ut Æger vix loqui valeret intercisso sermone, & irrequietus huc illuc assidue jactaretur. Intra memetipsum statim cogitavi de Cortice propinando, metuens exitium in quarto Accessu; sed Ægrum subinde inspiciens, inveniensque in eo statu, ut potius metuendum esset de morte in illa eadem Accessione, quam in altera, mutato consilio abstinui, alia tantum cardiaca remedia substituens: factoque interim funesto prognostico, & præscriptis Ecclesiæ Sacramentis, discessi subdicens, quod si forte Accessio illa perveniret ad declinationem, itaut spes esset, vitam posse protrahi in alterum Accessum, mane Corticem exhiberem. Mane igitur quandam sensuum promptitudinem, quam etiam maximam habuit in assumendis Sacramentis, observans, etsi Febris adhuc vigeret, & protraheretur potius intensa, quam ad remissionem vergeret, cæteraque omnia mortem proximam minarentur, unum haustum Corticis satis moderatum (hærebam enim non parum) exhibui post tres dein horas alterum oblaturus. Sed accedens rursus, ut hunc exhiberem, novi Ægrum semper in deterius labi, nec illam Accessionem, quippe nondum declinantem, prætergressurum esse; ideoque ab ulteriori Corticis oblatione supersedi, illum pro deplorato omnino reputans, ut nimium circa secundam noctis horam confirmavit eventus. Atque ita periit Amicus, qui forte non periisset vel saltem non periisset tunc, si illi post secundum statim paroxysmum integram Corticis dosim propinassent. Sed quis quantumvis oculatus tam præceps exirium in tanta tranquillitate prænovisset?

Hæc sunt, de quibus Medicos moneo in curatione Perniciosarum, indicus præ aliis, ut admoneat ipse, esto quod mea nonnunquam præsagia fortunet eventus: quo demum capti popellus, atque plebecula,

--- Me quoque dicunt

Vatem . . . sed non ego credulus illis ab inopinato identidem successu doctus oppositum. Mihi tamen in casu tam repentino, & minime præmonstrato (præmonstraverat tamen aliquid Accessio secunda, licet tam præceps non indicavit exitium) mihi, inquam, in hoc casu nulla per Urbem obiecta est omissio, quæ vere a nemine mihi poterat objici nisi a me ipso, ut qui forsan in persona minus splendida statim Corticem obtulissem; forte tamen etiam

Torti Therap. Spec.

Gg

non.

non. Sed si obtulissem in hac post secundum tantum paroxysmum, qui fuit primus, quem inspexerim, pluresque postea, ut suspicari fas est, contigissent recidivæ, vel si in earum aliqua obiiisset Æger, quid quæso dictum foret de Cortice, quid dictum, immo quid non dictum de me? Evitavi tamen Censuram, quia obiit vulgari curatus methodo; non evitasset, si curassem feliciter Cortice. Utinam ita egissem tunc, ut modo Censuram paterer. Videant ergo, quam crasse hallucinentur ii, qui censent (si qui sunt, qui censeant) in enarratis Casibus propinatum fuisse toto conatu Corticem, cum vere propinatus non fuerit, vel saltem pro non propinato habendus sit: cujus rei veritatem, ac seriem Assidentes, & Consanguinei Defunctorum possunt testari. Quia vero ingenuitati meæ, vel publicæ fidei nunquam deero, fateor (quod latet Obrectatores Corticis) in nonnullis Casibus præter recensitos fuisse a me exhibitum Corticem, & nihilominus Ægrotantes illos æque obiiisse, ac obiiissent eo non assumpto: adeoque minime inficior, illum aliquando, raro licet, inutilem esse, ut sapius sunt quævis remedia: sed absolute nego esse noxium, præsertim si methodice adhibeatur.

I. Ita contigit, ne quicquam reticeam, alteri Viro Patricio *D. Antonio de Quatrinis*, cui medebat ego adjuncto mihi in societate *D. Davinio*. Illi itaque pendente cursu simplicis Tertianæ addita est dysenteria ferrox, & essentialis, quæ tunc fere epidemice vagabatur per Urbem. Utroque Æger vexatus morbo, brevi frigidus factus est, singultuosus, & fere sine pulsu. *D. Davinius* tunc me sciscitatur, cur Corticem non proponam, ut mihi mos est, in tali angustia. Respondeo, dysenteriam esse essentialem, nec sequi motum Febris, adeoque illam Cortici Febres cum suis tantum symptomatis tollenti non simul cessuram. Desperatis tamen rebus tentandum censuimus. Itaque oblato valide remedio, nulla amplius observatur febrilis recrudescencia horis periodicis, sed perseverante pertinaciter dysenteria cum indiciiis sphacelatæ partis, intra paucos dies Æger vita fungitur. Forte in hoc casu majorem, quam China China, contulisset opem Ipecacuanha tempestive oblata, & si præsto fuisset, etsi nec æque certum, nec forsan semper æque tutum, innocente remedium sit Ipecacuanha in linea Antidysentericorum, ac China China in linea Alexipyretorum.

II. *P. Felix de Tagliazuchis* ex Ordine Fratrum Minorum S. Francisci de Paula, quem curabat *D. Riccius*, in quodam Tertianæ, non sum memor an simplicis, an duplicis paroxysmo, sudoribus diaphoreticis frigidissimis abunde diffluens cum totali asphyxia, sensibus licet vegetus, jam moriebatur, Absente ab Urbe curante Medico advocor ipse, ut qui tunc felicissimam Curationem in illa vicinia abolveram in casu valde consimili. Anceps ego, an sussecurus sit Æger usque ad declinationem accessionis, quippe incius de morbi cursu, & de rebus gestis, ut nihilominus Amicorum adstantium petitionibus

nibus morem geram, & præmiſſo prius prognostico de infausto exitu, adducor, ut Corticem ad *unc. ſs.* ni fallor, statim præscribam, sed incassum; nam perleverantibus iisdem sudoribus intra illam eandem Accessionem post paucas horas e viventium numero deletus est.

III. *D. Francisco de Favalottis*, quem *D. Davinius* curabar, detento duplici Tertianæ ob gravissimum Comatosum affectum pernicioſa, Corticem more meo propinandum esse, consultus credidi; erat enim meo iudicio morbus eo remedio sanabilis, & opportunum tempus oblationis illius. Sed, nescio quo Fato, quæ infausta Pharmacopolæ, aut Affidentium diligentia, illi percolata tantum infusio, seu potius decoctio *unice unius Chinæ Chinæ* exhibetur per statuta intervalla loco ejusdem Chinæ Chinæ in substantia, liquori, ut proposueram, conjungendæ. In hoc æquivoco moramur per duos ferme dies: dumque aliam pyxidem similem paratam video, eidem semper innixus credulitati indico, satius esse pro tunc supersedere sufficientem jam assumpti remedii reputans quantitatem pro impedienda Accessione proxime futura. Rediit tamen illa eodem forti, lethargicoque comitata symptomate. Miror novitatem rei, & melius inspecta pyxide errorem deprehendo. Cogitavi statim de præscribendo validius remedio (non enim tunc cum Collega curante illic conveneram) sed renui facere solus, & tantummodo superacacius, nec mihi metipſi amplius satis fidens in eo rerum statu. Interim Ager sit summe lethargicus, & deglutienti nescius. Die sequenti habitus est pro expirante; aliquot nihilominus tenues cyathos illius percolatæ decoctionis cochleatim hausit, vitamque præter multorum expectationem ad tres, vel quatuor dies frigidus, & sine pulſu, simulque sine exacerbatione protraxit, donec pari passu deficiens tandem expiravit, qui forsân remedio nervosius oblaro sanari potuisset.

IV. *D. Ludovicus Casar de Carandinis* valetudinarius perpetuo, & in Tabem pronus, diuturna Quartana Ruri detentus, quæ tractu temporis percina-cem diarrhæam, mox & vomitum cum summa virium dejectione, & corporis extenuatione secum traxit, Urbem transfertur, & *D. Riccio* Medico suo ordinario caurandus committitur. Invenit is, ut retulit, Quartanam non amplius Intermittemem, suos tamen circuitus etiamnum manifeste servantem, & comitam prædictis symptomatis, maxime vero vomitu ferè assiduo. Cumque Accessio quælibet Egrum fatigaret tali proportionè, ut paucis in posterum suffecturus videretur, cogitavit ille de præscribenda China China ad *drach. ij.* more vulgari. Quia tamen continuitas introducta, quæ si essentialis fiat, de more lethalis esse consuevit (ut norunt Practici) rationalem aliquam illi suspicionem incutiebat de infructuosa oblatione, me ideo in consilium vocavit. Annui ego, arque animum adjeci, eo quia adhuc manifesta mihi narrabantur signa periodi, inter quæ frigus in accessione invadens, naturamque Febris In-

remittentis etiamnum designans in ipsa accidentali, ut ita dicam, & recenti continuitate. Quoniam vero non longe distabat paroxysmus, hunc prius observari debere censui, antequam plane statueretur oblatio Corticis. Advenit Febris, quæ Aegrum fere sustulit, remansitque ille cum pulsu vix perceptibili etiam in majore Febris, & symptomatum remissione. Tunc statim ad *drach. ij.* præscriptus est Cortex, & sequentibus duobus diebus ad *drach. j.* mane, & sero; sicque Accessio die correspondente non rediit. Continuata est ad aliquot alios dies eadem China China, non quidem amplius in substantia, quia eam nauseabat Ager, quomodolibet offerretur, sed in Extracto ad *serup. j.* bis in die. Jamque nullum omnino periodo indicium amplius viscebatur; sed nihilominus nec resurgebat pulsus, nec tollebatur lenta febricula, nec removebantur, licet paululum remitterentur, symptomata. Interim Ager languidior fiebat; tandemque diarrhœa sensim colliquante, vomituque vix cibum admittente, statimque rejiciente confectus expirabat. In hoc casu, quin vitium aliquod grave latuerit in partibus solidis, nempe in Visceribus, minime dubito; præstitit tamen Cortex quod potuit, & vitam, ut reor, ad aliquot dies protraxit.

V. Alium Casum addam de Pictore quodam, nomine *Dominico de Villanis* a *D. Candrino* curato, qui cum Quartana longissima Hydropein simul confirmatum patiebatur. Venter illi immaniter turgebat; sonabat percussus, & repercutiebatur Aqua. Facies similiter turgebat, & intra palpebras inflatas, ac diaphanas adeo condebantur, ut vix apparerent oculi. Pedes æque insigniter intumescabant; brachia vero, tibiæ, & crura summe gracilia, extenuataque apparebant. Sed mirum! Ipse marasmus erat tumor: casu namque compressæ digito partes istæ foveam profundam nil tale cogitanti exhibuerunt; quare subducto calculo nonnisi ossa, & pellis arida, sero subcutaneo flaccide turgida, tactui se offerebant. Erat insuper totus ad sensum frigidus, identidem singultuosus cum pulsu summopere exili, & ægre cibum capiebat. Solum mente constabat, languide loquebatur, & noscebat se paulatim mori. Ad hæc paroxysmum Quartanæ suæ periodice patiebatur, quo durante semper profunde somnolentus jacebat, ut mortuus videretur, donec declinante paroxysmo aliquantulum, semper tamen imperfectius revivisceret. In consilium vocatus, immo expresse accitus, ut tantum inspicerem, non ut curarem, renuebam ipse quidquam proponere Homini chronicis jam morbis insanabilibus ferme confecto, ætatemque insuper sexagenariam agente; sed ab Amicis illius, atque domesticis postmodum rogatus, ut quidquid etiam inutiliter tentari posset, vellent tentare, & curanti Medico prompte cuncta executuro indicare, ausus sum Corticem proponere. Uno verbo, Cortex oblatus est, & repetitus pluries suis temporibus, statimque sublata est periodus, & comatosa affectio conjuncta. In eum deinde statum devenit, ut per mensem jusculum Viperinum, aliaque remedia reliquas affectiones respicientia potuerit assumere, Cor-

ticis quoque usum imminuta, & continuata dosi per intervalla repetens. Usque tamen durabat Hydrops cum extremitatibus maxime excarnibus, & nihilominus maxime tumidis. Revixit singulus summumque simul cibi fastidium, sensimque Ager post tres circiter, ni fallor, menses ab oblato Cortice (quos omnes dubio procul ope Corticis vixit) decessit e vivis. Atque hanc historiam, quam jure merito inser triumphos Corticis numerare possem, quia mortem Aegrotantis inevitabilem, & imminentem longe serius, quam par erat, protraxit, inter eventus nihilominus infaustos lubet collocare.

VI. Obiit quoque *D. Flaminia de Ingonis* Matrona spectabilis, de cujus ægitudine vix, quantum fat est, sum memor; memini tamen quæ præcipua sunt. Ab initio Tertianæ simplici laboravit ex gravi animi pathemate, & facile remediis ordinariis liberata est. Recidit illa, atque iterum similiter sanata. Recruduit denuo morbus, Febrisque non Intermittebat, ut antea, sed Continua apparuit cum periodicis obscurissimis exacerbationibus. Ingravescente morbo *D. Davinius* fit mihi curationis socius. Administrantur quæ sunt ex arte, sed irritò semper successu. Tandem erumpunt duæ Parotides, unaque earum satis insignis. Evanescebat tamen utraque citra suppurationem, ac subinde paulo manifestiores videntur fieri Exacerbationes, & Remissiones Febris; verum in ipsis exacerbationibus gravis sopor se prodit cum summo virium languore, pulsusque minime consistente. Re in pejus ruente, ambo cupidè prohibendi exacerbationes Febriles, soporosi symptomatis mortem portendentis productrices, decernimus de tentando usu Corticis. Auctor sum ipse; consentit Collega. Prima vice assumit illa, sed difficulter, profundo quippe sopore oppressa: qua de causa potius non est remedium repetere, sicque incepto inauspicato opere, dein imperfecto remanente, Aegra paulo post lethargica prorsus e vivis sublata est.

VII. VIII. Decessere denique mihi, absque eo quod historias per extensum referam, nil proficiente usu Corticis etiam tempestive administrati, duo Religiosi Viri ex Carmelitarum Excalceatorum familia, quorum unus septuagenarius, debilis, & valetudinarius erat, obiitque correptus Tertianæ duplici, perniciose, & exitali facta ob continuitatem, & acutiem irritò Cortice progredientem. Alter vero Juvenis erat, qui a Febre primum Acuta, & Continua Proportionata, mox & ab Intermittebat, in quam recidit, fuerat sanatus, & quidem semper sine Cortice. Recidit ille tertio, febtilculas iterum Intermittebat longiusculas passus, & Cortice leviter per modum alterantis assumpto denuo sanatus est. Recidit quarta vice. Et quia Febres videntur ad acutiem vergere cum tendentia ad soporem, præmissis ex arte in tali casu præmittendis, offertur iterum Cortex validiuscule in formam Opiatæ; sed incassum. Omititur ideo illius usus nondum plane completus, aliaque remedia volatili, & dissolvente virtute prædita substituantur; sed frustra: Juvenis namque

cuna

cum pulsararo, & quodammodo, ut videbatur, laudabili, profundum in soporem labitur, vix potis cibum capere; tandemque singultuosus, & anhelosus cum pulsu minuto, & celeri, Deo suo piam animam reddit.

Sunt hi fideliter Casus omnes Aegrotantium tractu annorum ferme XL. defunctorum, quorum sim memor: eorum videlicet, quibus Cortex incassum a me propinatus fuerit in Febribus Perniciosis antea descriptis, quas ceteroqui idem Cortex eadem methodo, sed opportunitiori tempore, & in circumstantiis magis propitiis administratus curare potuisset. Nonnullos equidem alios præter hos, paucosque casus, in quibus irritò pariter successu oblatum est remedium istud, referam *Lib. V.* Ast id contigit in Febribus tantum quibusdam essentialiter Continuis, vixque paululum, ac ne vix quidem remittentibus, pro quarum medela cum suapte natura anceps sit actio, & effectus Corticis, ipsa quæ subsecuta quandoque est, carentia successus, nobis eo loco suppeditabit fundamentum suspicandi de ipsius inefficacia in Febribus illiusmodi, in quibus ideo nonnisi certa quadam adhibita distinctione ut vere proficius admittetur. Sed hæc hujusce luci non sunt.

Ut vero ad recensitos nuperrime casus, in quibus inaniter ministratus est Cortex, fugaci saltem intuitu convertamur, statim animadvertere est, eundem Corticem prioribus quatuor Aegrotis proprie non fuisse propinatum, vel saltem nostra non servata, aut non completa methodo. Iis etenim fere contigit, quod contigit (ne vel minimum quidquam suppressim) Patricio Viro, Serenissimæ Ducalis Camerae Generalis Procuratori, *D. Gaspari de Quartrofratris*, qui anno 1697. ex Tertiana Perniciosa Diaphoretica irritis omnibus curantis Medici conatibus jam plane confectus, Chinam Chinam potare cepit quatuor circiter ante obitum horis, unoque tantum, vel altero assumpto hauustu spiritum edidit, temanente domi remedio, Pauperi cuiuspiam levius febricitanti dispensando. Idem etiam contigit, & quidem patentius, uni ex ejusdem Nepotibus, qui vix unica ante obitum hora, dum scilicet illi suffocans stertor jam in bronchiis inflammatorum Pulmonum obstreperet (occumbebat enim Peripneumonicus) tam enixe Chinam Chinam expetiit, eamque sibi denegari tam ægre tulit, ut ad solamen morientis liquorem aliquem amaricantem sub specie Chinæ Chinæ eidem offerre decretum fuerit. Cum vero casu præsto esset ibi ipsum remedium, paucula statim illius portio exhibita est, quam summis vix attingit labiis, cumque id abunde sufficere, præsens ipse subjunxerim, substitit ille: & sic expleta imaginatione sua post horam circiter expiravit.

Hujusmodi ergo, atque similibus Aegrotantibus nemo profecto jure dixerit, oblatum fuisse Corticem. Aliis autem pluribus ex iis, quos recensui, licet vere oblatus fuerit, id tamen actum fuit desperatis jam æque rebus, mor-

te quàmvis paulo plus distante, tentandi scilicet solum, vel indulgendi causa, paucisque tantum: ut ex relatu patet, fuit oblatus in circumstantiis, quæ valeant ostendere (quod a me non negatur perpetuo) invalidum nonnumquam, incertumve in difficillimis quibusdam casibus esse posse robur remedii, cæteroqui saluberrimi, & admirabilis, cui par non est, nec umquam fuit in linea Alexipyretorum. Ex opposito namque plus cætum illustres historias Hominum ab imminente morte servatorum possem adducere, quarum non paucas sequenti potissimum Libro sum allaturus: relicta unicuique, qui sibi os strenue perfruerit, libertate blaterandi, me donasse nomine non potentium servari, quotquot China China necavit; nomine vero sanatorum, quotquot ea nequivit occidere.

Quod si aliquibus Cortice perperam vel languidiuscule, dosique irregulari, aut priusquam, plusquamve deceat imminuta utentibus, vel præscriptibentibus ubi non conveniat, ut in Febribus essentialiter Continuis, & in extremo earum periculo, ille non videatur proficere, non id in medicaminis, vel Methodi meæ vitium vertant, sed in culpam Methodi suæ, si quam habent, aut habere credunt: si enim huic (quam protuli in eum finem, ut qui eam non satis callent, callere possint) fidem velint adhibere: eamque integre non renuant amplecti, feliciores procul dubio posthac curationes absolverent.

Sed eheu! nimium fortassis Methodum hanc amplectentur nonnulli, & indiscriminatim in usum ducent, nimiumque forsitan intemperanter tractu temporis illam Medicis suggerent importunæ mulierculæ, adeoque in abusum, & tandem in contemptum, culpa scilicet utentium promiscue, & sine delectu, eadet, Remedium eximium, fietque tandem de Cortice, quod jam perperam factum est, ac quotidie fit de Cardiacis, & Bezoarticis. Neque enim legitime mortuus vulgo crederetur homo, cui non sit prope mortem oblatus Cortex, quæcunque sit Febris, aut quæcunque affectio, quæ illum jugulet, quemadmodum legitime mortuus vulgo non creditur, qui ventre pretiosis lapidibus, eorumve confectionibus turgido Lethem non tranat. Cumque hoc pacto Remedium aliqui saluberrimum sapissime inutiliter exhibitum fuerit, ac inde fundamentum aliquod acquisierit Obstreptatorum dicacitas, a communi etiam Saniorum æstimatione fortasse decideret, ac in legitimis quoque casibus, in quibus vere proficeret, rejiceretur. Verum quid angor sollicitus de futuro, cum satis proster unde conquerar de præsentī? Sat sit huic occurrere;

----- *maneant seros ea cura Nepotes,*

Historia peculiaris, quæ primam occasionem inventioni Methodi evaditæ auspiciſſime præbuit.

PRÆMISSIS Caſibus omnibus, quos mihi memoria ſuggeſſit, infaſtum eventum fortitis, licet ſemper ſine crimine Corticis, & ſæpius etiam ſine aſſumptione illius, ſaltem ad leges Methodi expoſitæ, jam tempus eſt, ut plurimum inter quamplurimos fauſtorum, & ſi fas ſit dicere, admirabilem ſeriem ſubnectam. Priuſquam tamen illos certo ordine ad peculiaria redigam capita Libro ſequenti, unum a cæteris lubet ſcernere, & ſeorſim exponere, quippe qui huic Methodo primam dedit originem, mox incrementum, & ſamam. Fuit autem huiusmodi.

Vir Generoſus *D. Comes Bailardinus Nogarola*, tunc Præfectus Aulae Sceniſſimi Ducis noſtri, annum agens LIII., ſanguineo temperamento, habituque corporis carnoſo præditus, & podagricis inſultibus, fluxuque ſanguinis hæmorrhoidalis periodice obnoxius, ſub finem menſis Auguſti 1695. fluente adhuc, nec diminute quidem hæmorrhoidali ſtillicidio, corripitur Febre Quartana ſimplici Intermittente. Accitus ego, invenienſque *Malum bene compoſitum*, ſanguiniſque excretionem, modum Naturæ ſervantem, nil inſigniter agendum, vel movendum duxi: quapropter; præſcripta tantummodo victus ratione, juſculo matutino paucis herbis alterato, nec non emulſione ſem. melon. cum tantillo pul. Cornu Cervi in vigore acceſſionis potanda clyſteribuſque blandis ad alvum lubricam ſervandam idenridem injiciendis, ſuaſor fui, ut Febrem, ſuapte natura, eaque præſertim tempeſtate diuturnam futuram, æquo ferret animo abſque majore remediorum apparatu, dummodo intra conſuetos limites illa ſubſiſteret; me poſtea paratum offerens ad eam Peruviano Cortice fugandam, poſtquam curſum ſuum nonnihil exegiſſet, & poſtquam ego Equinoctii non longe diſtantis phænomena obſervaviſſem, ne ſcilicet ea diutius in Autumnum protracta, auctaque inſimul, quæ jam ſuper-venerat, lienis obſtructione, radices ageret non facile per totam Hyemem extirpandas.

Transactis ſex Circuitibus, die 18. Septembris (erat autem dies ſeptimam periodum immediate antecedens) Febris extra ordinem Ægrum invadit, reperitque die 19. ut conſueverat. Mane ſequentis diei, nempe die menſis xx. cum protaherentur nonnihil reliquiæ antecedentis acceſſionis, & ſanguinis hæmorrhoidalis fluxus eſſet notabiliter imminutus, ac inſuper Ægrotans aſſereret, ſe perſenſcere remota quædam indicia, vi quorum horis pomeridianis novam acceſſionem præſtolabatur, ſtatim præmiſſo clyſtere ex lacte, & ſaccharo, Venam brachii ſecari juſſi, & ſanguinem detrahi ad uncias decem. Poſt meridiem circa horam xx. rediit Acceſſio, ut ſibi prænunciaverat Aeger, atque eundem ſervavit motum diebus pariter xxi. & xxii. ſubſequentibus ut de

triplici

triplici, Quartana nulla posset esse dubitatio. Quia tamen nativam ea servabat intermissionem, est quod paroxysmi majorem extensionem cum aliqua postpositione acquirerent, ideo iisdem remediis inhæsi, addendo tantummodo paululum Salis Prunellæ jasculo maratino, propter aliquam subortam urinarum imminutionem, ut nempe blandioribus istis remediis hostem demulcere datum esset, abstinendo a fortioribus illum exasperare aptis, donec saltem Aequinoctialis anomalix præterlaberetur influxus.

Die Mensis xxiii., quæ sexta erat a triplicatione Quartanæ, *D. Davinio* urbana forte quædam officia Aegrotanti præstante, occasionem arripui illum mihi adjungendi socium in curatione. Habita Consultatione, statuitur methodus fere eadem ac antea, febrisque circa horam xxii. suum renovat accessum sub oculis Medicorum, consueto, minore tamen cum frigore invadens. In hoc Paroxysmo, scilicet in vigore ipsius (ut mane retulit Uxor vigilantissima) Aeger passus est levem aliquam oblocutionem, quod symptoma in nullo alio unquam morbo toto vitæ suæ tempore passus fuerat, ut & notabilem quendam capitis, & membrorum tremorem cum aliqua etiam rerum ab ipso paulo ante expetitarum oblivione. Symptoma istud magnum mihi timorem incussit; quare iterum convocato Collega, nova inita est Consultatio novaque sunt præscripta remedia, aliaque proposita vicissim, & vicissim rejecta ut in opinabilibus mos est.

His non obstantibus die xxiv. vespere circa horam 24. rediit accessio, in qua nullum quidem subdelirium observatum est, sed loco illius altus sopor, a quo difficulter admodum excutebatur vocatus Aeger, atque concussus. Obliviscebatur bibere, & mingere, postquam Scyphum, & Matulam postulasset; immo utrumque vas facile illi manibus excidebat, postquamprehendisset.

Die xxv. confessus est peccata sua, & post meridiem, longe etiam ante accessionem (erat enim dies Quartanæ primariæ juxta vetus morbi stadium) adacti sunt notabiliter motus tremuli membrorum, ipsi Aegrotanti sensibiles, quin & illis socium se adjunxit singuleus: quæ symptomata ansam dedere disquirendi, an Vesicantia, aut Emplastrum Sinapisimum apponi possent partibus arthritidi obnoxiiis; factoque rei examine, statuta fuit Sinapisini Emplastri appositio, & vespere in usum deducta. Inguente postmodum circa tertiam noctis horam paroxysmo cum frigore semper minore (usque tamen sensibili) in profundum adeo, soporem demersus est Aeger, ut quibusvis plane functionibus edendis impar esset, perinde ac si fuisset Cadaver; nec nulla qualibet dolorifica Artis industria excuti potuit per multas horas. Non loquebatur, non movebatur, nec oculos aperiebat, sed tantummodo involuntarie mingeat, nil tale sentiens. In hoc statu permansit ad plures & plures horas, tandemque ligaturis, & frictionibus summe dolorificis, cucurbitulis tractis, & evulsis, Vesicantibus statim incunctanter apposis, spirituque salis ammo-

niaci naribus admoto, & sale volatili cornu Cervi in os intruso, Deo dante, in eum statum sensim devenit (appropinquante scilicet jam Febris declinatione) ut prope Auroram Venerabile Eucharistiæ Sacramentum voluerit assumere.

Mane vero jam facto, die nempe mensis xxvi., cum conspicua nonnihil esset remissio Febris, atque symptomatum (omnia tamen, etsi paulum remissiora, usque perseverabant, sopor videlicet gravis, singultus, & Febris ipsa; quæ jam de Intermittente continua facta per paroxysmos se mutuo excipientes ad Continuum essentialiter celerrime properabat) cum, inquam, nonnihil conspicua esset ejusdem Febris, symptomatumque remissio, statuta est nova sanguinis missio sat liberalis, videlicet ad libram, partitis tamen vicibus: qua celebrata, & ab Ægro bene tolerata, supervenit jussu Serenissimi Ducis (cui summopere cordi erat Viri tam egregii vita) Bononia accitus Clarissimus, & in Patrio Archilycæo Professor quondam eximius *D. Jo. Galeatius Manzini*. Is intellecta facti serie, & approbata methodo in usum ducta, salem insuper Vipera, spiritumque fuliginis, & similia remedia proposuit ad precautionem præcipue, & sublationem soporosi symptomatis. Sed & hæc, ut & alia præmissa, incassum usurpata fuere: siquidem paulo post, videlicet longe prius, & longe magis ac consuevisset antea, cœpit gravari caput, obmutescere nempe Ægrotante; qui paulo ante haud difficulter loquebatur, & in profundum, assiduumque soporem jamjam labente, nullumque motum edente, excepta ea violenta universi corporis concussionem, quam identidem suscitabat, absque eo quod illum a somno excuteret, importunus, frequensque singultus. Sic perseveravit usque ad horem 23. quo tempore cum nonnihil magis frigefieri visus esset, ve invasione novæ accessionis incidit suspicio, præscriptumque fuit, spe tere nulla, cochlear Julapii gemmati cum pauxillo lapidis Bezoartici, exhibendum tantummodo circa v. noctis horam, siquidem Æger quidquam deglutire valuisset. Revera tamen non 23. hora diei, ut creditum est, sed solum circa quartam noctis advenit accessio; id præmonstrante non tantum levi extremorum perfrigeratione, verum & aliqua pulsus concentratione, majoreque symptomatum omnium, & præcipue soporis, atque singultus intensione. Tunc sane talia fuere, tam gravia, tamque funesta cuncta accidentia, tantaque, & tam patentia proximæ mortis signa, ut Parochus Sacramentum extremæ unctionis illi ministrans anxie festinaverit pro complenda functione, metuens scilicet, ne expiraret Æger priusquam ille sacrum opus absolveret. Remansit itaque Patiens usque ultra nonam noctis horam quasi in vero mortis agone, quo postmodum tempore perexigua quædam dante cœpit motus, & sensus specimina, ac proinde in sequens mane vitam adhuc, ægre licet, protraxit.

Itaque mane diei xxvii. circa horam 14. a nobis inspectus, vix capax inventus est deglutienti plurima quoque adhibita industria cochlear illud Julapii

lapii gemmati, quod assumpsisse debuerat nocte præcedente, si potis fuisset. Quapropter considerata proportione, qua celeriter, atque vehementer augebatur Febris, & cum Febre lethargus, motus convulsivi, & singultus: item clare inspicendo hæc omnia jam ad novum incrementum non longe disponi (quod satis præmonstrabant singultus frequentior, subultus membrorum crebriores, & nictatio assidua, involuntaria, ac pertinax cum intermixto narium stertore) unanimi omnium nostrum voto sancitum est, nil amplius superesse spei, futuramque accessionem, quacumque hora invaluisset, fore ultimam Vitæ, etsi juxta calculum Quartanæ simplicis accessio hæc non incideret in diem majoris afflictionis, sed in antecedentem, hoc est in correspondentem diei primæ metamorphoseos. Etenim absque ullo dierum calculo revera impossibile videbatur, posse Ægrotantem ab imminente accessione evadere, etiam ut mortem tantum differret in subsequenter; minime cum adeo in valescerent quotidie paroxysmi, eorumque symptomata, ut nulla amplius observaretur in illis quartanaria proportio, nec amplius distingui posset accessio gravior, nili in quantum semper gravior erat novissima. Commissa ergo tantummodo Assidentibus cura Ægrum cochleatim per juncula refocillandi, si fuerit opportunitas, discedebamus concordēs in funesto prognostico, quin & in hora circa circum futuri interitus; quæ hora cum ad summum circa ad mediam noctem designaretur, immo cum eam *D. Manzio* propiorem adhuc metueret, instigat ille deferri statim Serenissimo Duci ferale præsagium, sibi-que Mutinæ (ut ajebat) inutili quamprimum parari quadrigam, qua vectus posset eadem die Bononiæ restitui. Fuit autem Ille de instante, certa que morte Ægrotantis adeo persuasus, ut, cum in medio itinere a quodam Equite sibi obvio interrogaretur de statu *D. Co. Nogarola*, absque ulla hæsitatione responderit (etsi conscius mei tentaminis, quod mox subdam) eum jam probabiliter mortuum esse, vel, siquidem adhuc viveret eo momento, tamdiu non esse victurum, ut ille Mutinam petens vivum amplius posset invenire.

Interim dum Quadrigam præstolaremur simulque ubi conveneramus moraremur paulisper, *D. Manzio* discessuro urbanitatis officia præstituri *D. Davinius*, & ego; ego, inquam (quem præ familiaritate, mutuoque amore summe pigebat tantum Virum, & amicissimum perire) plurima volutabam mente, plurima meditabar pro eo salvando, quem Eebris a primordio Quartana jam jam jugulabat, & quem dosis duarum drachmarum Peruvianæ Corticis ante paucos dies oblata, ut tunc in usu erat, a tali excidio citra dubitationem præservasset. Præ cæteris autem meæ menti observabatur casus *D. Obavii Maselli Lib. I. Cap. X. Hist.* 18. recensitus, dicebamque intra quantumvis lethalis & esse videatur, & reapse sit status istius Ægrotantis, certe vel viveret, ut vixit *Masellus* (etsi tunc minus graviter affectus, sed in hunc eundem statum tendens) vel, inquam, viveret, vel saltem serius occum-

beret, si posset aut inhiberi omnino, aut notabiliter enervari imminens paroxysmus: quo enervato, tantillum temporis lucraremur pro magis semper enervandis, ac paulo post debellandis subsequenter paroxysmis, ut & symptomatis probabiliter concomitantibus, quemadmodum videram in præcitato casu ante annos 17. circiter mihi forte observato,

Pro hoc autem opere perficiendo (me secreto alloquens, prosequerbar) etiam in casu Febris, recentem quidem continuitatem adeptæ, quin & Acutæ, Malignæ, atque Exitialis jam factæ, sed nativum adhuc periodi characterem servantis, pro hoc, inquam, opere absolvendo potis esset China China, quantum est ex intrinseca virtute illius, ut vidi in recensito casu, si *tempus* sufficiens adesset, requisitumque ad opus huiusmodi, & si in Ægrotante adesset *capacitas* ad deglutendam tantam molem remedii. Quo ad *tempus*, non minus tunc requiri censebam, aut noveram in Quartanis sive simplicibus, sive duplicibus, sive triplicibus, quam totum intervallum, quod est inter unam & alteram accessionem Quartanaria proportionem sibi respondentem, idemque data proportionem credideram de Tertianis, sive simplices illæ fuerint, sive duplices, quod perinde putaram, nec male; sic namque me docuerat experientia, quoties *duas* tantum *drachmas* Corticis uno haustu in principio accessionis obruleram, quibus correspondentem solum accessionem, non intermedias, inhiberi observatam. Quo ad *impotentiam* vero Ægrotantis, hanc evidenter agnoscebam in difficili oblatione materiæ cujuscumque fluidæ, etiam gustui non ingrati, cochleatim factæ; quid fieret ergo (dicebam contra pariter intra me) si offerrem pulverem copiosum, nauseosum, & ægre degluti aptum in plurimo liquore? Primæ autem difficultati occurrebam ipse mihimet subdens: Forsitan insignis quædam quantitas Corticis celeriter, si fieri posset, in ventriculum illius intrusa, efficeret intra breve tempus, quod solet efficere intra longiusculum quantitas modica. Secundæ vero difficultati, quæ aucta remedii mole simul crescebat, sic reponebam. Fortasse si ab insigni, quam meditor, & insolita Corticis quantitate tantum Tincturæ recentis valido vehiculo extractæ (non quidem nudæ, sed tenuiore insimul, optimeque trituratione ejusdem substantia imprægnatæ) posset educi, quantum posset in pauca mole æquare virtute *sex*, vel *octo drachmas* puri pulveris, fortassis, inquam, & deglutiri intra breve tempus cochleatim posset, & intra breve tempus Accessionem instantem licet, saltem infringere, vitamque prorogare in crastinam diem. Sed si ab hodierna in crastinam, cur non & a crastina in alteram, & sic deinceps, continuato congruenter, magisque postea temperanter usu remedii?

Statuto intra me, quoties consensissent Collegæ mei, tentamine, statim hæc omnia, qualia cogitaram, combinaram, & seriatim deduxeram, palam feci, ampla protestatione præmissa, me nulla omnino spe ductum ea proponere,

nere, sed tantummodo ne mihi sollicitudo ulla superesset, extincto Amico, de non communicato consilio, frustranco quidem forsitan, ac inutili, sed simul innocuo, quod mihi non Ars, quæ ibi locum habere nequibat, sed cæcus quidam, & inutilia quoque tentaturus amor suggererat. Cum autem interrogarer a Collegis, quo pacto hæc omnia generalia, & dictu speciosa in praxim demum, usumque peculiarem ducere cogitarem, item qualis futura esset hæc tinctura Corticis, num ab aliis in hisce casibus hæc acta viderim, aut legerim, & similia, respondebam; me nondum specialiter cogitasse de modo tenendo; aliquem tamen mente revolvere: neque idcirco vidisse me, aut legisse exempla hujusmodi; vidisse tamen unum aliquo modo simile, cum Junior essem, in Ægroto sola *drachmarum duarum* Corticis oblatione sanato; sed præsentem Casum esse longe magis præcipitem, & plane desperatum, neque me proinde quidquam sperare, sed votum tantum permissivum exquirere, dummodo id rationale, & tutum in talibus circumstantiis iisdem videretur, & non aliter. Quotiescumque enim non solum pro inutili, verum & pro temerario, aut damni suspecto ab illis reputaretur tentamen meum, summa animi tranquillitate, atque interna quiete abstinere ab eodem eram paratus, ut qui ab infansito, qui præ foribus erat, eventum, si non calumniam, derisionem saltem me reportaturum noscebam.

Annuir illico, qui primus interpellabatur, *D. Manzius*, admissio mecum supposito, quod vere quævis diligentia inutilis futura esset, invalidumque, ac irritum quodlibet, utur conquestum Artis tantamen. Atque hoc serio teneus, quod res ipsa clamare videbatur, statim discessit. Annuir pariter eadem confirmans de re plane deplorata *D. Davinius*, mihiq; uni rei totius agendæ pensum denuo concessit; suo tamen æque ac antea continuato, ut sponddit usquequo viveret Æger, ad eundem accessu.

Nulla itaque mora interposita abii; atque ad Pharmacopolam ingressus jussi extrahit celeriter strictam tincturam ab *unc. ss.* Chinæ Chinæ cum vino malvatico in B. M., quæ tinctura cum forti expressione substantiæ Corticis elicitæ, & ad pauca cochlearia redacta, non sine difficultate ipso mane diei xxvij. circa meridiem propinata fuit Ægrotanti, cui ab initio vi adhibita os apertum est; & aperto injectus liquor. Una plus minus elapsa hora (sive id contigerit ope vini, sive ope remedii) cœpit ille loqui, interciso tamen sermone, quod mihi animum addidit ultra pergendi ad paroxysmum imminentem validius antevertendum. Assumpta itaque *unc. j.* novæ Chinæ Chinæ, & ea Vini spiritu irrorata, mox addita aliqua Vini malvatici portione, novam tincturam extrahi jussi per simplicem infusionem cum expressione validissima, cui admodum saturatæ, & turbidæ adjici curavi modicam quantitatem Vini tenuis; inde evaporato Vini spiritu in B. M. liquorem restringi iterum jussi, cujus majorem portionem per clysterem injectam volui (quod factum ab alio quopiam

piam nondum noveram) minorem vero per os exhibui circa horam 24. Quæ omnia sine difficultate acta sunt. Egro facilem se præbente, somnolento licet, obtuso, suisque motibus convulsivis, & importuno singultu indefinenter vexato. Nocte autem ipsa, qua expectabatur funestus Paroxysmus circa horam sextam, levis tantummodo, vixque observabilis facta est accessio cum omnium admiratione: quare mane subsequente, nempe xxvii. Septembris potis fuit me ad Lectum illius appropinquantem amabiliter amplecti, & osculari, ut & Confanguineos, ac Amicos intimos, cosque alloqui, & cum iisdem de rebus omnibus alacriter differere cum integro mentis, nec non modico corporis vigore; quod omne ipse jam cernens, vix oculis meis fidebam, mirabarque (quod mirabantur, & aliis omnes) mei felicitatem tentaminis, cui simile nemo in hac urbe, ne per somnium quidem, antea peregerat, aut viderat. Atque ita post cursum decem dierum ab inchoata triplicitate Quartanæ intra 24. horas, quin etiam citius in hunc statum devenit, qui mane antecedente derelictus plane fuerat ut conclamatus, & pro tali a cunctis inevitabili Fato habitus, ut & rationabiliter habendus.

Eodem nihilominus mane repetita est oblatio Corticis ad *drach. ji.*, ad atcendum certius paroxysmum illius quoque diei, eo quia in eam diem incidebat Accessio præcipua juxta periodum antiquam Quartanæ simplicis. Cum tamen ea minime apparuerit, statuta deinceps fuit a me pro pluribus diebus sequentibus continuatio Corticis dosi tantummodo diminuta, per modum scilicet levioris alterantis, prius ad *drach. ss.*, postmodum ad *setup. j.*, donec penitus abolita fuerit quælibet, utut levis umbra periodi.

Sublata in hunc modum quavis periodo, & redacta ad summam exilitatem febricula permanente, sive Continua, quæ postremis angustia diebus irrepererat, expugnato lethargo, sedatisque motibus membrorum tremulis, ac convulsivis, unus supererat singultus, qui pertinaciter perseveraverit per undecim dies irritis ante hunc terminum omnibus remediis: erat enim tam vehemens, ut facile audiri posset etiam in aliqua distantia transeuntibus per viam. Exacto nihilominus, ut dictum est, undecim dierum curriculo, cessit tandem, nescio an Cortici, an pluribus aliis remediis tam internis, quam externis constantiter adhibitis, & applicitis. Inter hæc mirabilis fuit, quantumvis aspera Vescantium, & Sinapisini Emplastri tempore procellæ appositorum operatio, quibus remediis perraro cæteroqui, & in quibusdam tantum, quæ non facile simul coeunt circumstantiis uti consuevi. Ab illorum autem appositione in casu enarrato excitatis vesciculis, & excoriatis genubus, effluxit per mensem, & ultra quantitas incredibilis materiæ putridæ, quæ ipsa sæpius strata, & pulvinaria penetrabat, non sine mea admiratione: qua demum evacuatione completa, easdem aliasque etiam articulationes corripuit Arthritis, quæ consueque vagata est huc, & illuc, donec illi supervenerit iusto moderamine, & stillicidio fluxus hæmorrhoidalis,

dalis, ultimum tandem universæ Aegritudini finem imponens intra 40. dies ab enunciata triplicitate Quartanæ. Circa brumale equidem Solstitium ejusdem anni 1695. (ut nihil subiceam) cum Tridentum usque profecisset, Serenissimi Ducis Sponsam Serenissimam gloriosæ etiamnum recordationis excepturus, eique famulaturus in itinere Mutinam usque, leviores aliquot febri- culas passus est, quas facile tulit per totum iter, consueta nunquam mania intermittens; ab iisque, priusquam Mutinam pertingeret, nulla ope medica perfecte liber evasit.

Atque hæc est ingenua narratio historię morbi, & Curationis illius; de cujus narrationis veritate in omnibus, & singulis ejus partibus absque ullo addito fuco non est quod quisquam dubitet: nam præterquamquod non desunt de hac re testes oculati omni exceptione majores; ipse insuper apud me servo universam, & exactam descriptionem Casus, singularumque circumstantiarum illius Italico conscriptam idiomate, firmatamque, ac roboratam propria manu, & charactere Generosi pariter Viri *D. Comitis Aloysii Nogarola filii Aegrotantis*, quam huc non transuli, eo quia plura continet ad rem nostram minime facientia, variasque fermocinationes singulis Consultationibus habitas, quæ molem historię inutiliter auferent. Quæ tamen hic inserta videntur, ab ipsa descriptione sunt excerpta, ut cuique curioso non pigebit ostendere.

Alios equidem casus, quos Libro sequenti sum relaturus, etsi non minus insignes sint nuper exposito, immo ipsorum nonnulli sint eodem adhuc mirabiliores, non tamen, ut hunc, ex peculiari quadam descriptione penes me asservata possum colligere; pendente siquidem ægitudine memorati Nobilis Viri otium aliquod mihi suppetebat, quod inde non ita suppetiit; quippe tunc solutus eram recenter nodo aulico per obitum Serenissimi Francisci II., necdum obstrictus eo, quo nunc teneor immeritus. Quamobrem cum fere cuncta fidere memoriæ labili fuerim subinde coactus, quotidianam omnium expositionem modo persequi est impossibile; & quandocunque etiam facile id foret, esset tamen nimis prolixum, etsi ex alia parte majoris foret utilitatis. Aliud est enim describere Morbum lethalius jam symptomatis stipatum, aliud est videre gradatim progressum ipsius Morbi in talem statum pervenientis, ad hoc ut possimus recte noscere, quantum præstiterit remedium in eodem vere ad exitum tendente, non vero propter imminuentem fortasse Crisim, vel ob Judicantis imperitiam, aut præoccupationem tali apparente, ac perperam credito. Id tamen fidenter exigam a Lectoribus meis, ut scilicet pro certo habeant, quod licet compendiosius; quæ supersunt, historias sim relaturus, & licet minores illarum circumstantias, ac seriem ordinatam nequeam exprimere (quod tamen ubi poterit fieri pro modo fiet) attamen, nonnisi quæ certo mihi comperta sunt, scribam, quæ nempe vel ex schedulis impolitis, sed veri-

dicis,

dicis, apud me loco Adversariorum, aut historiarum servatis, vel ex ipsa mea indubitata reminiscencia deprompta sunt. Neque enim Histrionum more quidquam attollere, sed castigatissime, prout Virum candidum decet, cuncta referre mihi lex est. Quod tamen si non plane quispiam admittat, hunc ad Sanatorum, Assidentium, Consanguineorum, & Amicorum eorumdem Tribunal appello.

Etsi vero (ut pro coronide repetam quod alias protuli) etsi, inquam, has, & cæteras hujusce ordinis protestationes sparsim habitas, tam abunde hæcenus edidisse contigerit, ut eas, fere dixerim, videar jactasse: absit tamen, ut alio id egerim, agamve studio, nisi ut mearum, quotquot sunt, assertionum veritatem, ac ingenuitatem (de utraque enim æque sum, nec parum, sollicitus) coner in propatulo ponere, atque hac tandem via, prævio scilicet multiplicis, & indubitabilis experientiæ lumine, & cunctis pateat, me *pro ingenii modulo* (si Sydenhami verbis uti liceat) me, inquam, *pro ingenii modulo omnes animi nervos in hoc intendisse, ut, si quo modo fieri possit, Morborum (dicam ego, Februm Perniciosarum, saltem Periodicarum) medela post cineres meos majori cum certitudine administretur.*

THERAPEUTICES SPECIALIS LIBER QUARTUS.

Curationes insignes quamplurimas exhibens omnium specierum Februm Perniciosarum, alias recensitarum, Methodo jam descripta absolutas, una cum gravi circa hanc materiam Praxeos Problemate.

CAPUT PRIMUM.

Historiæ insignes Intermittentium Perniciosarum, in primam præcipue Corporis Regionem saviuntur, nostra methodo jugularum. Harum species sunt, Primo Cholericæ, & Dysentericæ, Secundo Subruenta, & Atrabilaris, Tertio Cardiacæ.

UT ORDINE aliquo procedat historiarum omnium, cæteroqui nonnihil disparatarum, & octo celebrioribus jam recensitis Februm Perniciosarum speciebus respondentium series, congruum hic loci censeo commodiorem illam divisionem sequi, secundum quam Cap. II. Libri III. distinximus illas in triplicem ordinem, habito respectu ad triplicem nostri Corporis regionem, in quarum aliquam peculiariter plus quam in aliam nonnullæ ipsarum favire solent. Qui quoque ordo, si bene spectetur, ab aliis divisionibus antea præmissis non multum abludit.

Juxta hanc ergo divisionem ad primum ordinem connotantem primam regionem reducentur species istæ Perniciosarum, quas alibi jam Sylviano more peculiari donavimus nomenclatura; nempe, Primo *Cholericæ, & Dysentericæ*, Secundo *Subruenta, & Atrabilaris, Tertio Cardiacæ*. Et harum Historiæ primo hoc Capite describentur. Ad secundum ordinem connotantem secundam Corporis provinciam referentur primo *Diaphoreticæ*, Secundo *Syncopalis*, Tertio *Algida*, Quarto *Subcontinua malignans*; Et historiæ istarum sequenti Capite comprehenduntur. Ad tertium denique ordinem respicientem tertiam pariter Corporis regionem revocabitur unica species, nempe *Lethargica*. Atque illius historiæ successivo pariter Capite narrabuntur. Et sic sub tribus tantum Capitibus Historias omnes octo specierum Februm Perniciosarum à nobis statutarum, nulla servata temporum, aut conditionis personarum ratione, ordinate complectemur, quibus postquam alias non absumiles ab Amicis in

nostræ Methodi confirmationem communicatas junxerimus, hanc tandem Librum claudemus atduo quodam in Praxi circa hanc materiam Problemate, cujus dilucidationem alia nostræ non parum promovere poterunt peculiares historiae. Cohærenter itaque ad divisionem ut supra admissam inter historias hujusce Capitis primam sedem teneant.

CHOLERICÆ HUMIDÆ.

I. D. *Joseph Gallianus de Coccapanis*, cujus obitum præcipitem ex Perniciosa Cardiaca paulo ante descripsimus, laborabat anno 1696. Tertianæ simplici intermittente, comitata vomitibus biliosis indefinentibus; & biliosa pariter dejectione correspondente. Cum alias consuevisset morbo juhulmodi eum symptomatis similibus, præsertim cum copioso vomitu, corripì, itaut non semel constitutus fuerit in Vitæ discrimine, tulisset tamen semper, etsi ægre, labores consuetos, adjutus remediis usitatoribus, blandiebar ipse mihi conjectans quod & hunc pariter morbum remediis iisdem, quæ jam in usum ducebantur, adhiberis esset laturus. Ast quarta, ni fallor, vel quinta accessione tam immanis, tamque ferox, tam frequens, tamque copiosus vomitus supervenit cum simultanea semper, ac per brevissima intervalla repetita dejectione materiæ, biliosæ, serosæ, & corruptæ, ut utroque motu Eger jam fere confectus, universaliter perfrigeratus jaceret cum pulsu ferme abolito, oculis cavernosis, singultu, anxio anhelitu, sapinòque decubitu, quippe jam impotens se vel erigere, vel convertere in alterutrum latus, ut vomeret, vel alvum identidem irritatam exoneraret. In hoc statu, in quo dubitabatur, an posset quidquam ingratum gustui deglutire, vel deglutitum retinere, cum jacula ægre deglutiret, & deglutita rejiceret; immo in quo Sacri Ministri eidem ut absolute morituro assidentes, nec non ego ipse metuebamur, ne non usque in crastinum victurus esset, in hoc, inquam, statu ausus sum cum censuræ periculo præscribere Corticem (quo mediante paulo ante evaseram ipse a morte propinqua) & quidem ampla dosi juxta Methodum antea descriptam, remediumque intra horas aliquot congrua proportionem repetere, ut jam tradidi *Lib. III. Cap. III.* neque enim opus est eandem crambem pluries recoquere. Hinc factum est illico, ut subsequens paroxysmus nequaquam accesserit, licet quo ad reliqua adhuc moribundus Eger videretur. Paroxysmo autem inhibito, & impetratis induciis, pulsus cœpit nonnihil elevari, & Egrotans, esto difficulter, atque tardiuscule incallescere; quare, continuato remedio, & liberaliore insimul factò etiam ultra Medici indulgentiam Vini usu (vix enim aliud quicquam assumere poterat, aut retinere primis præsertim diebus) sensim convaleuit, intra non multos dies fere a morte revocatus in vitam, quam ad duodecim inde annos sine ulla recidiva nervosè protraxit.

II. *Uxor Bartholomæi Giannasii* binos passa cum dolore ventris, vomituque, ac secessu copioso in Accessionis principio, Tertiana simplicis paroxysmos, quos protalibus minime noverat, tertium ferocissimum subit, in quo cum ingenti intestinorum, stomachique dolore humoralia immodica excrevit sursum, atque deorsum sine intermissione, unde frigide reddita, & sine pulsu cum pallore mortali, oculis concavis, acutis naribus, collapsis temporibus, conclamata creditur, & quidem confecta dolore colico. Advocor nihilominus, describiturque mihi ab *Ægra* vix loqui valente, ut & ab Assidentibus ipsis morbus sub specie doloris intestinalis, nulla facta Febris mentione. Carentia fere omnimoda pulsus, & carniū frigiditas non sinebant me certiorari de Febre, multoque minus de natura, & specie illius. Intelligens tamen non sine labore, & ex vi interrogationum repetitarum, recursum alternum cum anticipatione regulari, & cum proportionali augmento intensioris symptomatum semper similem, facile suspicatus sum de Tertiana Perniciosa abscondita, ut *Mortonus* loqui consuevit. Statim itaque ad Corticem confugi, non ea quidem dos, quæ valeret Febrem plane suppressere (quippe adhuc hærebam nonnihil anceps de natura morbi) sed ea tantum, quæ valeret eandem imminuere, & observaturus interim melius quod mihi tunc confusè tantum describebatur. Altera die pulvis revixit, licet minutus, & paululum frequens, carnis tepor aliquis redditus est, cæteraque omnia minus gravia apparuere; quod mihi de Tertiana Cholericæ præbuit fortius indicium. Vespero cum coactus essem recedere ab Urbe, noctu vero expectaretur quarto paroxysmus, aliquam rursus, sed levem præscripsi portionem Corticis in forma boli Cardiaci, meque mane reversurum spondi, ut *Ægram* curiosus inviserem, nec operi christiana pietate incepto ullo pacto deficerem. Cum autem nocte invasisset Febris etiam anticipans, *Ægra* moræ impatiens præ dolore, vomitu, atque secessu consueto, licet tolerabiliore, alium me absente Medicum summo mane accersiri curavit. Dum illæ varia pro solvendo stomachi, ventrisque dolore (neque enim alium morbum accusabat *Ægra*, neque ex pulsu frigidus, ac vix perceptibili poterat Medicus ceteroqui Cortici amicus quidquam aliud conjectare) ipse superveni, & de periodo certior jam factus, ac de Perniciosa Tertiana, amicum Medicum monui de vero morbo; ac de inchoato jam usu Corticis, vi cujus illa accessio, utut gravissima, aliquod nihilominus suscepit moderamen respectu prioris. Obstupuit ille his auditis, mihiq; inceptam curationem meam absolvendam concessit lubens, & de exitu curiosus. Statim ergo Chinam præscripsi valida Methodo, statimque pariter Febris, vomitus, torminibus, & dejectionibus modum imposui, non quia morbus ad declinationem vergeret (subsequentes etenim crudeles recidivæ patefecerunt oppositum) sed quia febrisugum larga dosi sumptum cuncta composuit. Perseveravit ea in usu ejusdem febrisugi diminuto, & sana visa est;

paulo post tamen Febris eadem, licet parum manifesta quo ad alias febriles circumstantias, clare repullulavit quo ad symptomata prædicta, & periodica. Quoniam vero hæc minus fortia se prodiderunt, curationem primum tentavi Methodo, ut loqui mos est, rationali, per usum scilicet Enematum anodynorum, per oblationem *Olei amygdalarum, Chrysell. mont. Salis absynth. Theriaca recentis, Conf. de hyacinth. Laudani opiat* &c. mox his non proficientibus, Febreque cum dictis symptomatis invalescente transitum feci ad usum *Syrupi de China China Cap. VII. Lib. I.* descriptum, cui in progressu ipsam Corticis pulverati substantiam placuit adjungere. Sed cum hæc quoque nihil proficerent, mihiq; jam metum incussisset effera quædam, quæ his non obstantibus successit Accessio, ne in subsequente periret Ægrotans, ad validam Methodum rursus confugi, unde omnimoda statim Febris, & mentis Cholericæ affectionis abolitio. Post aliquod tamen diuturnum tempus iterum periodica affectio semicholericæ alternis diebus se prodidit, Febre vix, ac ne vix quidem sensibili. Hanc blandis tractavi remediis, & sine Cortice sanasse sum visus. Cum ecce ex improvviso ea iterum caput extulit, sed alia sub larva; siquidem loco excretionis flavæ, ac viridis, cruenta impenso, ac nigricans, ut mihi relatum est, successit dejectio. Huic pariter nondum Cortice, sed aliis interim remediis, donec materiam altera periodo datum esset inspicerem, obviam eundem esse censui, utut exiliras pulsus quam maxima non levem mihi terrorem incuteret. Cum vero die afflictionis modica, nec ullius pravi coloris fuerit excretio materiæ per secessum, & nulla per vomitum, substitui, nec Corticem præscripsi: sensum autem interea morbus inducias dedit. Non multo post gravidam quadrimestrem mihi notabilem ventris illius intumescen-
tiam exploranti se prodidit Ægra non ante conscia; idque ex certis signis ante paucos tantum dies sibi constasse indubitanter asseruit. Dimisi illam non bene credulus; sed iterum vomitus, nec levis quidem, sed nec immodicus, alternis diebus illam torquebat cum febrili tamen incallescencia, & cum debita pulsus emicatione: quod per tres ante menses nunquam deprehenderam. Venam ideo in brachio secari iussi, cum antea præ exuberantia excretionum, & pulsus exilitate non ausus fuerim. Visa est melius habere, resumptis viribus, carnibus, & modico faciei colore. Aliquam nihilominus fere citra Febrem passa est vomitus, & biliosæ dejectionis recrudescen-
tiam alternis diebus, typoque adhuc tertianario recurrentem, quæ postmodum appropinquante brumali tempestate sensum dispersit; unde Ægra stadio suæ gestationis satis feliciter exacto partum edidit naturalem, sana iam reddita, & in novæ tantum gestationis recidivam prona.

CHOLERICA SICCA.

III. **G**eminianus Campiolus ætatis annorum XLIX. habitus admodum gracilis, aspectusque squalidi, ac luridi, Terciana simplici correptus cum inani,

inani, sed diuturniore vomituritione, post tres, vel quatuor accessus eo pervenit, ut illi jam continua, ac indefinens fieret in vomitum propensio, vi cuius liquida omnia, & potulenta assumpta statim rejiciebat, tantumque ova forbilia (quæ tamen, ut & alia quæcunque, admittebat ægre) ad breve aliquod tempus retinebat. Extra vero occasionem cibi assidua erat, ut diximus, in vomitum proclivitas cum nonnulla etiam, parca licet biliosæ mat. riæ acerrimæ rejectione. Alvus pariter respondebat vomituritioni, sæpe scilicet Aegrum sollicitans, paucam vero, serosamque identidem excretionem pariens. Præscripta sunt remedia ex arte; sed incassum: adeout ingravescentibus paroxysmis, & duplicata jam Febre, augerentur in dies symptomata. Pulsus debilis fiebat, & celer; immo Febris a primordio intermittens post acquisitam duplicatam, aliquam etiam continuitatem affectare, quin & adipisci videbatur. Jamque res in angusto erat posita, neque illi administrari Sacramentum Eucharistiæ permittebat metus rejectionis. Lingua sicca erat, arida, & scabra; urina pauca, crassa, & rubra; aderat quoque jactatio assidua, virium exsolutio, oculorum concameratio, & tandem singultus. Præscribo Corticem copiosum in plurimos bolos divisum, partitis vicibus cum Vino tenuiore ex cochleari sumendos, si Ager possit assumere. Vi sibi illata nonnullos deglutit, & retinet. Renuit laborem sumendi reliquos. Horror, suadeo, insto, ut assumat, si illi cæteroqui morituro jucundum est vivere. Annuit tandem, assumit, & retinet. Sic perseverans evadit ab Accessu futuro, qui nempe non advenit. Incipit fedari vomitus, & alvus densari, ac sisti. Perseverat adhuc levis Febricula superstes ad duos dies, quæ continuato usu Corticis cito desinit. Denique per septem, vel octo dies usurpato per modum alterantis remedio, eo solo, clysteribus ex lacte identidem injectis, perfecte sanatus est absque recidiva. Duobus, vel tribus inde annis elapsis, eodem morbo, iisdemque prorsus symptomatis corripitur. Priusquam ad extrema descripta perveniat, circa quartum videlicet, vel quintum paroxysmum, præscribo Corticem dosi modica, terque, vel quater debilius repeto. Sanatur perfecte, pariterque non recidit.

DYSENTERICA.

IV. **U**nus ex famulis Splendidi, ac Nobilis Viri D. Marchionis Camporei duplici Tertiana Intermittente, plurimum tamen intensa, vexatus cum biliosis vomitibus admodum laboriosis, ingruente tertio paroxysmo potiore materiam primo porraceam, & vitellinam vomere cœpit, atque dejicere, mox mucositatem quandam cruentam capiosam, qualem in vera Dysenteria contingit observare; cum hac tamen differētia, quod hujusmodi excretio in Dysenteria per alvum tantummodo fieri solita, in hoc casu fiebat etiam per vomitum, ita ut ex inspectione talis mat. riæ per vomitum excretæ,

quisque illam prodidiſſe per ſecceſſum, indubitanter credidiſſet. Alia inſuper obſervabatur differentia inter hanc excretionem, & eam, quæ in vera Dyſenteria contingit, quod ſcilicet in hoc caſu dolores; atque cruciatus Ventriculorum præciſe occupabant, non vero Inteftina, in quibus tormina nulla perſentiebantur, licet ab omni tenefmo non eſſent immunia. Sævum hoc Symptoma maximam Ægrotanti jaſtationem inferebat, linguæ ſcabritiem, urinarum paucitatem, craſſitiem, croceumque impenſe ruborem; Febris vero tum intenſior facta, tum magis extenſa, jam ad continuam eſſentialiter tendere conſpiciebatur. Repetita eſt ideo die minoris afflictionis Venæ ſectio antea celebrata, & injecti clyſteres ex juſculo, cremore hordei, lacte chalybeato &c. item continuatus eſt uſus ſeri Vaccini antea præſcripti, aliaque in uſum revocata, quæ humorum omnium fervorem, & acrimoniam temperare, ac retundere apta ſunt credita. Quarto nihilominus Paroxyſmo graviore, qui motu admodum obſcuro, nulloque fere frigore ſe prodidit, rediit longe violentior ac prius eadem excretio ex muco copioſo, & cruore mixta, per alvum quidem abunde, ſed ſatis diminute per vomitum. Irrequietus Ægér nesciebat momento temporis ſtare loco: clamabat, ululabat, ſibi erodi, atque divelli ſtomachum identidem repetens, nil videlicet proficientibus diluentibus, oleoſis, iacraſſantibus, anodynis &c. Non equidem compariēbatur cor, neque pulſus (proinde non erat hæc Cardialgia) ſed ferocia nihilominus doloris, Febris intenſiſſima, ardor univerſalis, vigilie pertinaces, concidentia faciei, & carniū repentina extenuatio, vel aliquam inflammationem internam præ foribus eſſe, prænuſciabant, vel irreparabilem tranſitum in Febrem ardentem, hoc adjuncto ſymptomate facile lethalem. Hærebam hic (ſateor) circa oblationem Corticis; immo proclivior eram in continuationem Methodi inceptæ propter rationes quamplurimas; ſed cum plura jam incaluſſum methodice adminiſtraſſem, nec eventum meliorem ominari fas eſſet, niſi per promptam inhibitionem paroxyſmorum (ſiquidem hanc amplius licuiſſet aſſequi, progrediente jam celeri paſſu ad continuitatem Febre) idcirco tandem d. crevi Corticem offerre, methodo tamen nonnihil levioꝛe, ea videlicet, quæ pro curatione Pernicioſarum Octavæ præſertim ſpeciei deſcripta eſt *Lib. III. Cap. III.* Oblata itaque, & repetita temperanter China China in forma boli, eique ſuperbibenda præſcripta Aqua Plantaginis, ſtatim ſubſequentes paroxyſmi vix perceptibiles ſunt redditi cum manifeſta Febris intermiſſione, mucoſæ, cruentæque excretionis omnimoda ſuppreſſione, urinarum coctione, ſomno modico, & ſufficienti linguæ antea arſcentis humectatione: adeoque intra tres dies fere ſanus viſus eſt, factuſque ſubinde poſt alios duos, vel tres perfeſte talis, nullam expertus recidivam, ſed ſimplicem tantum Ephemeram poſt menſes a cauſa procatarrica, & evidenti oriundam. Paſſus & hic eſt iterum, nescio quo anno, ſimilem morbum cum ſimili ſymptomate: & ea tem-

metho-

methodo ab ipso anxie expetita citius adhuc sanatus est; nec amplius, quod sciam, agrotavit.

SUBCRUENTÆ.

V. **P**ictor quidam nomine *Joseph Cerchiarius* anno 1697. in secundo simplicis, intermittentisque Tertianæ paroxysmo, serosa quadam, atque subrubra, simulque copiosa dejectione corripitur. Contingit hæc in ipsa Febbris invasione, & per modicam quoque accessionis extensionem perseverat: ab ea tamen quicquam incommodi, vel doloris Ager non percipit præter notabilem virium prostrationem. Cumque die subsequente satis leviter se habeat, sitque omnino infebriticans, nondum putat se indigere ope Medici, ac proinde, tertium præstolatur paroxysmum, antequam decernat de implorando auxilio. Succedit itaque tertius Accessus, in cujus principio statim plurimas habet sedes materiæ copiosissimæ subcruentæ, ac loturæ carnum similis, qualis est ea, quam nomine *Fluxus Hepatici* donare consueverunt Veteres. Prodiat hæc tam facile, tamque blande, seu, ut melius loquar, tam subdole, ut Ager inde levamen potius aliquod, quam detrimentum capere sibi videretur saltem ab initio; sed progrediente copiosis, & repetitis vicibus dejectione, tanta sensim, ac talis supervenit virium prostratio, ut non amplius potis esset ullo pacto de lecto surgere ad alvum deponendam, quin & in lecto decumbens frequentem patiebatur lypothymiam. Ob id statim advocor; narra- turque mihi, quæ similiter, licet longe mitius, contigerant accessione antecedente. Inspicio materiam totam (erat autem plurima) quæ veram loturam carnum referebat, nec quicquam aliud. Intueor Aegrum adhuc frequenter deficientem, oculis cavernosis, voce clangorem edente, acutisque naribus præditum. Pulsus illi exilis, celer atque minutulus, & successive palam deficiens: languet ille, exsolvitur, & frigidus universaliter jacet, etsi a pluribus jam horis febricitet, immo etsi in augmento Accessionis jam antea incaluerit. Quo ad reliqua, satis bene se habere videbatur. Non sitiebat admodum, optime constabat mente, nulla tormina, nullosque patiebatur cruciatus, ac tantummodo, se assidue deficere, mortemque proprio jam gradu accedere sentiens ac noscens alleverabat. Prescribo statim corroborantia, fluxum compescientia, & vires instaurantia, quantum sinit angustia, & circumstantia temporis; atque ita ab accessione illa paulatim, difficulter licet, evadit. Sequenti mane fluxus sistitur sponte, ut contigerat etiam post secundum paroxysmum; vires tamen, & pulsus notabilem exsolutionem patefaciunt, itaut novæ certo accessioni consimili nequeat Ager sufficere. Munitur ideo Santissimum Viatico, deinde assumit *unc. ss. Corticis*. Vespere duas pariter potat ex Vino ejusdem Corticis *drachmas*. Die sequenti nulla redit accessio, neque pariter ulla dejectio. Diebus aliquot sequentibus utitur eodem remedio in modum

modum vulgaris alterantis, & perfecte curatus est absque ulla unquam recidiva. Neque hic quispiam obtrudat, morbum jam forte cum tali evacuatione fuisse solutum, neque Cortici adscribendam curationem; nam *primo* in similibus casibus, priusquam Cortice uter, alium profecto progressum, alium exitum observabam; *secundo* nimium frequens est, nimisque immediata post Corticem quolibet morbi tempore propinatum sanatio, ad hoc ut semper ea Naturæ adscribi possit, vel Casui; *tertio* generaliter advertendum est, quippe hoc in plurimis occasionibus militabit, quod qui sanantur per Corticem tertio paroxysmo periculoso, sponte sanati credi nequeunt; quartus enim saltem paroxysmus, si tertius præsertim validus fuerit, de more inevitabilis est, ac semper intensior, ut norunt Practici.

VI. Reverenda Monialis *Mater Maria Joanna a Cruce* Carmelita Excalceata, & Monasterii Rectrix anno 1701. post duos Tertianæ simplicis Inter-mittentis paroxysmos tertium patitur copiosissima dejectione loturæ Carnium simili comitatum, cujus tanta est ferocia, ut Ægram semiconfectam, frigidam pulsu, voceque carentem, & præ nimia evacuatione prostratam omnino, exsolutam, & jam prope deficientem reddat. Debilis illa constitutionis, & valetudinaria habitualiter erat ante. Facile ideo est conjectare, cum hoc adjuncto qualis evaserit. Jam prope mori videbatur, languida, anhelosa, & animo deficiens, illique propterea Sacramenta Ecclesiæ celeriter sunt ministrata. His absolutis, præscriptæ sunt *drach. vj.* Corticis ex Vino potandæ partitis vicibus longe ante horam quarti paroxysmi; tertium siquidem Cardiacis dictis, aliisque spirituosius remediis, non sine magna tamen difficultate transegit, in subsequenti probabiliter defectura: quo remedio statim cohibitus est, alioqui futurus accessus, & una cum eo subcruenta lethalis dejectio. Perseveravit deinde aliquandiu in usu remedii ad prophylaxim, vixque levem tractu temporis recidivam, cito, & sponte solutam, passâ perfecte convaleuit.

A T R A B I L A R E S.

VII. Miles quidam præsidarius Urbis nostræ in tertio pariter Febris Tertianæ paroxysmo, quantum colligere licuit ex confuso illius relato, dejectionem passus est impenso nigricantem, ac veluti ex cruore, partim concreto, & partim dissoluto conflatam. Referebat ille nonnihil fluxum copiosum sanguinis hæmorrhoidalis; sed revera color ater, excrementis ipsis mollioris consistentiæ intime, ac exacte permixtus, altioris illius accusabat originem. Prodigabat hæc pariter etiam sincera, & excrementis impermixta, sanguini atro simillima, qualem vocarunt Antiqui *Atrabilem*. Copiosam valde observare erat, frequentem, & cum impetu erumpentem hujusmodi dejectionem, hominemque insimul, facie Hippocratica plane insignitum, frigidum in extremis, ac lividum, totum cadaverosum, pulsuque ferme carentem, & in lacu

lacu terræ hujusce materiæ præ paupertate sepultum potius, quam natantem; ab illa tamen irritis cenatibus, & jactatione irrequieta sese expedire tentantem. Præscribuntur idcirco quamcitissime Sacramenta Ecclesiæ omnia, deinde Peruvianus Cortex, valida Methodo, sed spe fere nulla. Mane sequenti manet anceps judicium de invisendo Ægro, ob suspicionem probabilem de morte illius. Vivebat tamen; sed summe prostratus viribus, ac pulsû, atque adhuc subfrigidus. Renovatur usus medicamenti, ut mos est, leviori dosi; nec aliud quidquam præter hoc, & victum præscribitur. Altera die levissima fit Accessio, in eaque pulsus incipit attolli, & corpus tantillum calefieri, sedata jam, nec redeunte atra dejectione. Eadem proportionem singulis postmodum diebus in melius Æger profecit: quare, nulla amplius renovata Accessione, & continuato nihilominus pro prophylaxi ad nonnullos dies remedio, cito, integre, & absque ulla pariter recidiva convaleuit.

VIII. Decumbentem adhuc anno 1696. vix convalescere incipiens a Perniciosa Febre, a qua evasera n ope Corticis copiose epoti, ut referam sequenti Capite, cum D. Cervius Amicus amaræ simul, suavisque memoriæ, mihi tenerime assidens nunciavit, se habere præ manibus Ægrotantem mihi notum, & alias me quoque socio ab eodem curatum, nempe D. Antonium Mariam Zanni, cujus hæc fuit ægritudo. Tulerat ille tam facile aliquot Tertianæ simplicis Intermittentis paroxysmos, ut die vacua potuerit e lecto surgere, consuetoque scribendi muneri vacare. Et revera die ipsa feralem Accessionem mox describendam proxime antecedente, computa gravia suæ administrationis exacte reddiderat, cum die subsequente circa meridiem consueta corripitur Febre, cui repentina, copiosa, & immanis adjungitur dejectio materiæ atrofanguinæ. Hujus autem tanta fuit feroica, ut Ægrum eadem die sine pulsû ferine confectum, universaliter summe frigidum, & carnibus veluti arefactis, ac induratis præditum cum voce clangosa, singultu, aliisque tenebris symptomatis, jam jam in agone constituerit. Hac mihi enarrata historia sciscitatus est D. Cervius, num in hoc casu locum posset habere Cortex, quem in casu meo mirabile noverat: metuebat siquidem, ne symptoma expositum immutaret adeo circumstantias, & naturam ipsam morbi, ut res per ullum febrifugum nequiret absolvi. Respondi alacriter, dummodo Æger in crastinum viveret, pulsû, licet perexiguo, restituto, incunctanter statim offerendum esse larga dosi Corticem, quo nempe futurum accessum impediende, impediri quoque, ac inhiberi debere symptoma ipsum dejectionis atrocitatis ab ipsa plane accessione pendens, certo censebam. Mea ille confirmatus assertionem (erat quippe, uti cautus valde, ita & facile meticulosus) statim Ægrum adiit, eumque inveniens in statu aliquo vitæ sperabilis usque ad novum paroxysmum, pro eodem impediendo Corticem obtulit ad sex drachmas, ut a me viderat assumptum. Hoc uno Febri finem imposuit, &

Tert. Therap. Spec.

Kk

cruen-

cruenta defectioni; unde paulopost salus integra subsecuta est: quod miratus idem Medicus, latibundus statim nunciavit mihi, de reliquis postea neque conficio, neque curioso, quippe iterum paulopost aegrotanti. Suasi tantummodo diuturnam Corticis repetitionem, quam, an usurpari, ignoro: crediderim tamen. Vixit porro restitutus Ager ille per annos XIII. quibus exactis, tumore quodam imi Ventris correptus est fere universali, verumque Hydro-pem æmulante, sed tamen inflammatorio, & comitato Febre Continua intensiore, quæ tumore sensim decreſcente nihilominus magis intendebatur; hisque omnibus brevi confectus, diem suum celeriter obiit.

CARDIACÆ LEGITIMÆ.

IX. **D.** *Lucratia Voccaria* Vidua, Tertianis Febribus cum bilioso impenſe vomitu, & dolore stomachi non contemnendo frequenter obnoxia, a quibus non semel male plecti consuevit, anno 1707. correpta est pariter Terriana Febre, circa initia quidem naturæ consimilis, sed in progressu longe ferocioris, quippe quæ tertia accessione veram Cardialgiam sibi comitem adscivit, quæ tamen Cardialgia ad duas plus minus horas tantummodo perseveravit, remediisque oleosis, edulcantibus, anodynis, & hujusmodi cessit. Die sequenti Febris præter consuetudinem facta est duplex non sine quopiam ventriculi morſu in ipsa invasione, quod mihi ansam dedit cogitandi de propinando Cortice, priusquam quarta ingrueret fortior accessio. Sed quia sera admodum erat hora, quippe non longe distans hora futuri gravioris accessus in anticipationem proni, & quia denique minus metuebam in subiecto solitum, seu saltem similem laborem fere consueto, ac metuissem in alio minus assueto; ideo supersedi pro tunc a præſcriptione Corticis. Sed me facti fere pœnituit altera die; vehemens siquidem per totum principium, augmentum, atque etiam statum accessionis increbuit Cardialgia, vi cujus Agra sibi erodi, & mordicari a Canibus ajebat orificium stomachi. Ejulabat, dum poterat; sed sæpius intercepta voce deficiebat animo: sicque alternatim ululans, suspiria edens profunda, vomitus inanes tentans, & animo deficiens, subfrigida cum minutis circa frontem sudoribus, cum pulſu exili, & crebro, cum facie, semimortuam referente, oculis caligantibus, & temporibus collapsis, animam jam prope reddere videbatur. Quia vero per brevissima intervalla nonnulla identidem prodebat signa reviviscentiæ, pulſusque tunc temporis nonnihil resurgebat, & appropinquante hora declinationis, cætera quoque tantillum remittebantur symptomata, ideo Agra remediis etiam pro re nata adhibitis adjuta, potuit a tam forti accessione evadere, remanentibus tamen non modicis postremi paroxysmi reliquiis. Supererat quoque summa stomachi subversio, imbecillitas, & ciborum omnium nauseatio, vox clangosa, jactatio frequens, frequensque pariter suspiriorum emissio. Quamobrem vel citam, & certam suspi-

suspensus mortem in futuro paroxysmo graviore, si Cardialgia rediisset, vel periculosissimam saltem Febris continuitatem, si ea non rediisset (quæ continuitas eandem quoque mortem, segnius licet, erat æque probabiliter allatura) Corticem valida Methodo statim præscripti, non tamen validissima, quoniam non pauca intererat adhuc inter prægressum, & futurum paroxysmum fortioris temporis distantia. Ope remedii, post leviozem, quæ parum distabat, accessionem, fortior altera vix conspicua fuit, vixque aliquis stomachi leviusculus angor; quapropter, repetito paulatim remedio, intra septem, vel octo dies e lecto surrexit incolumis. Transactis autem aliquot diebus, cum alvus ipsi non satis obediens videretur, neque perraro accedentem non facile posset consulere, suo Marte portiunculam Aceti solutivi in condimentum radicum cicchorii pro Acetario elixarum assumpsit. Forte paulo post ipse superveni, qui, eo intellecta, Febrem altera die reversuram indixi. Sed prognosticum non fuit exacte verax, cum enim altera die ad eam accessissem, intellexi, Febrem jam nocte ipsa immediata ab epoto solvente, etsi leviozem, illam corripuisse. Quia vero Febris ipsa nullum fere laborem intulit, Corticem non amplius exhibui; sed duobus tantum vel tribus elapsis paroxysmis levioribus, eadem sponte substitit; Ægraque perfecte, ac permanentes, nullo amplius per os usa solvente, sanata est.

X. Alteram mulierem nomine *Adamantam*, Aneillam in Domo *Camporea*, simillima Cardialgia cum duplici pariter Tertianæ, quam describere supersedeo, correptam, cui ministrata jam fuerant Ecclesiæ Sacramenta, quippe quæ proxime moritura credebatur, & vere videbatur, id suadentibus assiduus ex vomitu, atque acerrimo stomachi morfu deliquis cum abolitione pulsus fere omnimoda, facie hippocratica, frigidis sudoribus, & intercepta loquela, hanc, inquam, mulierem juvenulam (neque tamen hysterica) intra paucos dies sanavit confestim Peruvianus Cortex, descripta jam Methodo oblatus, Recidivamque leviozem leviuscule pariter propinatus in totum sustulit.

CARDIACÆ SPURIAE.

XI. Anno 1708. *D. Rosam* uxorem *D. de Roncaleis* Doct. Med. Tertianæ Intermittente cum stomachi angore, præcordiorum aestu, anxietate, animique defectione aliqua detentam, & auxilium Corticis implorantem, non satis unanimes erant in voto, ut exaudirent duo curantes Medici, *D. Clericus* videlicet, atque alter Medicus in illius societatem simul vocatus. *D. Clericus* primus in curatione, meæ probe conscius Methodi, meique moris, facile annuebat petenti, eo quia etiam præcedente accessu eadem symptomata non contemnenda observarat. Cumque postremo illo paroxysmo fortior adhuc esset, & diutius perseverans stomachi dolor, secumque frequentiore traheret animi defectionem, Ægraque se apprime explicaret de sensu mordicationis

acerrimæ in ore ventriculi, assereretque Febre declinante, se ferre nequire alium similem paroxysmum, neque huiusmodi affectionem habere quidquam hysterici, sed esse merum, & grave symptoma Febris, iustum sibi mortis timorem incutiens, adderetque insuper, Clarissimum *D. Ramazzinum* longe levioribus de causis Tertianas admodum mitiores usu Corticis alias eidem sustulisse; ideo *D. Clericus* non modo se facilem præbebat, sed & sponte instabat, ut offerretur Cortex, priusquam novus paroxysmus (erat enim prope statum morbus) funestam Cardialgiam inferret. Contra alter Medicus non plane consentiebat sisti, aut suffocari morbum ad statum tendentem, in quo non adeo urgentem, ut narrabat *Ægra*, agnoscebat occasionem, reputans angorem illum stomachi non transcendere consuetos benignarum etiam Tertianarum limites, neque adeo male vexari *Ægram* revera, quantum præ timore præconcepito eadem asseverabat, cuncta (ut ajebat ille) aliquantulum magnificans. Maritus anceps cuinam opinioni calculum suum apponat, advocat me tempore declinationis ipsius accessionis. Exponunt quod sentiunt ambo curantes Medici; neque unus ab altero adeo discrepat, quin uterque sit descendurus in opinionem illius, cui accedam ego. Hæsitavi tantisper & ipse, laudabilem Febris remissionem inveniens, quin & proximam infebrecitationem, mulieremque audiens satis alacriter dissentientem. Sed & hoc ipsum me movit, ut crederem, eam probe noscere, quæ tam exacte referebat; & cum de Affectione, veram Cardialgiam saltem æmulante, ac ab ea parum distante, minime dubitarem, videremque *D. Clericum* alias non facile meticulosum: in hoc casu summe metuentem, rutiorem partem eligere satius duxi, & Corticem expectanti non denegandum credidi. Propinatus aurem ille est ipsa jam penitus declinante accessione *ad drach. ij.*, mane sequenti *ad drach. j.*, & similiter *ad drach. j.*, vespere: & abolita est statim omnis Febris. Ne vero suspicio incidat, fuisse exhibitum remedium morbo jam sponte evanescente; animadvertendum est, quod Recidivam leviolem non post passa est *Ægra*. Si quod enim certum indicium est, Febres sumpto Cortice fugatas, ab eodem vere fuisse depulsas, non autem sponte solutas, illud inter cætera est Recidiva post 20. circiter dies levi qualibet de causa contingens, esto etiam, quod ea non contingente sæpius soluta videntur ope Corticis Febres cæteroque lethales, nec sponte solvendæ. Recidivam itaque, ut ajebam, non multo post passa est *Ægra*; & quia novo simul, leviole licet, dolore stomachi premebatur, eodem iterum remedio curata est integre.

Quod autem eo anno obscurum nonnihil remansit circa hanc Curationem (neque enim status *Ægræ* ad periculum planè conspicuum adhuc pervenerat) anno sequente dilucidatum est. Cum enim eandem Tertianam insigni, & metuenda (dicamus tamen etiamnum spuria) Cardialgia vere comitatum observassem, eodem curante *D. Clerico*, meque citius ac antea in consilium

filium vocato, sed ulteriorem morbi progressum expectare, & observare volente, coactus sum festinanter, & methodo validiore Corticem propinare, cunctatione cæteroqui mea in grave periculum prope impingens, prius scilicet de eodem nimium certiorari sollicitus.

XII. Non multo post obitum D. Joseph Galliani de Coccapanis, *D. Anna Victoria de Forciolis Marchionissa* ejus Uxor corripitur Tertia duplici non plane Intermitte, nulloque cum sensu frigoris invadente. Protrahitur morbus usque ad nonam diem absque ullo gravi symptomate, remediisque vulgaribus caute tractatur. Eo tempore incipit Accessiones comitari dolor, angor, & morfus stomachi non contemnendus, modum tamen non excedens. Crescit in dies symptoma, & cum symptomate Febris. Monet illa me, ut caveam, ne sibi quoque contingat, quod contigit paulo ante Viro suo: se enim magnam in stomacho mordicationem, sævumque dolorem pati, constanter conquerebatur. Ægre tunc expirabat, sed suspiria potius edebat; acuebat vocem, dum clamabat præ dolore, & vicissim obmutescibat, clamare impotens; illam tamen remediis vulgaribus, & bezoarticis (erat quippe in sudorem non negligendum proclivis) usque curabam; ipsa vero mihi quotidie, placide licet, obtrudebat casum defuncti conjugis, & eadem via eodem se tendere, quamvis segnius, asseverabat. Revera dolorem oris ventriculi in dies majorem fieri constabat, illique adjungebatur inanis, ac dolorifica pariter vomituritio ad horas & horas perseverans, ac lipothymiam secum sæpiuscule trahens. Febris ipsa difficulter se se exerebat: jamque vix amplius dignoscebatur illius accessus, sed sibi constanter æqualis jam prope fiebat; quod ideo majorem mihi in præscribendo Cortice suspicionem incutiebat de successu irriti. Cum tamen de Cardialgia, si non legitima, quæ violentius corripit, & certius interimit, saltem spuria & nihilominus admodum dum periculosa, manifeste constaret, insuperque de Febre ad Continuum essentialiter celeri jam gressu tendente, decrevi Corticem exhibere festina, & validiuscula methodo. Quo factum est, ut intra tres, vel quatuor dies (assumptis scilicet primo haustu *drachnis duabus* Corticis, & *drachma una* mane, & sero per duos dies) Febris desierit, continuatoque ad *semidrachmam* quotidie per aliquot dies eodem remedio, Ægra ipsa laudabiliter convaluerit. Cum tamen esset Rus profectura ad aeris mutationem, iterum correpta est Febris similibus quo ad typum, sed levioribus quo ad intensiorem & quo ad symptomata; quare, iisdem Febris methodo prius vulgari tractatis, mox sibi relictis, nec tamen cessantibus, fuit opus, Corticem iterum, sed leviter & per modum lentioris alterantis exhibere, a quo illæ integre depulsæ sunt, Ægraque, superveniente paulo post diarrhœa spontanea, ab omni suspitione recidivæ penitus liberata.

XIII. Inter plane insignes non referam curationem *Uxoris meae*. Tertianæ primæ simplicis, & Intermittente (Cardiacæ tamen Nothæ) mox duplici, & subcontinua detentæ, usque Corticis haud illaudabiliter sanatæ, non referam, inquam, inter penitus insignes hujusmodi curationem, licet eam & non vulgarem, & notatu dignam reputarint Amici Professores, mihi, Domuique meæ perpetuo faventes. Gravia equidem fuisse morbi accidentia, graviusque præ cæteris acutus stomachi dolor ad plures & plures horas invadente Febre respirationem æque impediens ac vocem. Cum tamen pulsus tunc etiam temporis satis rigeret, me non insignis: urgebat metus. Quia vero symptoma istud cœpit occupare plurimam Accessionis partem, Febrisque post quintum Accessum duplex, & subcontinua fieri, ideo, ut abundarem potius, quam deficerem in cautela. Corticem præscripsi, & liberaliter, & fere dixerim præmaturæ. Eadem die assumpti remedii Febris supra expectationem meam visa est subsistere: sed revera, plurimis licet horis postponens, noctu accessit, mitior tamen; & ultima. Continuatus est usus remedii ad aliquot dies pendente convalescentia. Sed cum Agra etiam vigente sanitate esset obnoxia dolori acerrimo in regione hepatis, vi cujus aliquoties ictérica visa est fieri, licet nec complete, nec permanenter in hac quoque convalescentia idem insurrexit dolor, huicque verus successit Icterus, cujus rudimentum fortassis erat dolor ipse Ventriculi in Accessu Tertianæ tam fortiter premens. Curatus autem est Icterus propriis remediis; & licet pertinaciter pluries recurreret cum unico insimul febrili Accessu, cujus statim soboles erat Icterus ipse, continuato tamen vulgari remedium usu, omnimode sublatus est. Successit postmodum molesta convalescentia, plurimis incommodis de genere hypochondriaco identidem scærens, quibus circa Solstitium hybernæ sopitis (decubuerat autem illa sub finem Aestatis) mox circa Equinoctium Vernalis reviviscens, & paulopost in totum extinctis, pristina, Deo dante, valetudini est restituta.

XIV. Dum hæc primum disponderentur Prælo, *D. Comes Antonius de Marchettis* Præses Armorum Civitatis Regiæ, Patriciusque illius Urbis, decumbebat ex Intermittente Tertianæ simplicis primæ, mox duplici. Jamque septima transierat dies, cum ingruente octavæ diei paroxysmo suapte naturæ leviori, parumque cæteroqui conspicuo, ab insigni insimul Cardialgia correptus est, vi cujus frequenter animo deficiens cum pulsu exili, & laboriosis sudationibus, totam accessionem non sine gravi periculo & assidentium metu transiegit. Gravis hæc accessio cum novo symptomate jugiter conjuncta ansam dedit tribus curantibus, doctisque Medicis conjectandi, eam esse probabiliter accessionem nonæ diei insigniter anticipantem; sed illa vix paulum declinante vera successit potior Accessio cum renovatione ejusdem Cardialgiæ, quæ eousque processit, ut de Vita Egregii illius Viri, de cujus salute

Urbs

Urbs tota erat merito sollicita, non parum metuerent iidem cordati Medici, qui proinde præter medica præsidia subitam quoque Sacrorum administrationem institui iussere. Mane sequenti (agebatur jam dies morbi decima) consilio inito, statutum est inter eosdem Medicos tentare paroxysmorum, adjunctique symptomatis mitigationem, & omnimodam paulatim abolitionem per usum Chinæ Chinæ. Quamobrem parata est tinctura levis ex illius *unc. j.* extracta cum *lib. v.*, ni fallor, aquæ cujusdam stillatiæ, cujus percolata infusio exhiberi decernebatur ad *unc. iv.*, vel *v.* singulo trihorio. Et quoniam hujusmodi infusio ipsis præscribentibus Medicis visa est nimium diluta, ideo roborata est additione *semidrachmæ* Corticis in substantia, adjungendæ cuilibet infusionis, seu tincturæ cyatho. Advocor interim & ego Regium Lepidi hac una de causâ, annuente ipso, ac tantum non imperante Serenissimo Duce; dumque hora ejusdem diei 14. illuc pervenio, video actu exhiberi primum cyathum infusionis cum additione antedicta. Narratur mihi morbi series, periculumque tum prægressum, tum imminens ex Accessione, & Cardialgia, quarum utraque primis horis nocturnis expectatur, durante nihilominus, ac tantummodo imminuta Accessione antecedente, Febreque idcirco continua jam reddita. His intellectis, quoniam conveniebamur omnes in Indicatione, & Remedio, nil aliud mihi proponendum superfuit, nisi methodus validior, quam propterea pro viribus inculcavi, eo maxime quia methodus blanda videbatur relinquere Egrotantem adhuc obnoxium periculo, & Remedium dedecori. Acquievere statim ratiocinio huic Docti illi, & ingenii Professores, unanimiterque vota sua meo qualicumque associavere. E vestigio igitur oblata sunt *drachma tres* Corticis ex Vino, octoque circiter horis elapsis repetita sunt *dua alia drachmæ* pariter ex Vino; alia vero *sesquidrachma* noctu offerenda relicta est. Hac statuta, & magna ex parte impleta jam methodo, discessi hora 21. Mutinam redux, relinquens prognosticum, quod nocte sequente levissima, ac vix perceptibilis futura esset Accessio, & quod continuato ad *drachmas* tantum *duas* altera die remedio, Accessio subsequens (ipsum videlicet undecimæ diei) nullo pacto esset adventura. Ita adæmum venit, prout literæ curantium Virorum me certum reddidere. Protractus deinde est usus Corticis ad aliquot dies, primo quidem ad *drach. j.* deinde ad *drach. ss.*, eoque post debitum temporis intervallum modice repetito, probe restitutus est Aeger, & supra plurimum expectationem a vera recidiva servatus immunis, utut liberum vivendi regimen, debilior nativa stomachi constitutio, & habitualis, insignisque Tibiarum tumor vix tale quidpiam futurum suaderent. Haud tamen inficior, familiaria ipsi incommoda tuncque permansisse, de more tamen semper circumgesta, unamve insuper ac alteram Febriculam, occasione præsertim assumpti suavis Pharmacopolæ solventis; exacto circiter bimestri spatio illum corripuisse: quæ tamen Febriculæ uni statim

venæ sectioni, aliisque levissimis, paucisque remediis facile, ne dicam sponte, cesserunt.

CAPUT II.

Historia mirabiles Perniciosarum Periodicarum agentium lesbaliter in secundam præsertim Corporis Regionem, curatarum eadem Methodo. Harum differentie sunt: Primo Diaphoretica, Secundo Syncopalis, Tertio Algida, Quarto Subcontinua Malignant.

DIAPHORETICÆ.

LANNO 1696. tot, & tam varias experiebar in me molestas, insolitasque sensationes, quas hic referre non vacat, meque a me ipso tam diversum noscebam, ut lethalem mihi ægritudinem impendere, nisi per quampiam aliam salubrem affectionem Chronicam, puta Quartanam, præservatus forem, pluribus amicis conterraneis ore tenuis, extetis vero media litterarum communicatione, non semel nunciaverim. Hæc de causa ad præcautionem (metuebam etenim violentum aliquid in nervoso genere, vel circa originem illius) plura præter morem meum meditatus sum, & expertus. Ipso namque Januarii Mense bis mihi venam seculi; adventante Vere venas hæmorrhoidales aperui; atque ex ipsa pharmacacia alterantia non pauca, præcipue Chalybis Tincturam, aliaque non infimæ notæ deprompsi, & in usum duxi.

His non obstantibus, die septima Julii correptus sum Febri levi, & brevi, cum paucio horrore invadente, & cum modico sudore penitus soluta, ut ideo de correspondente typo probabiliter tertianario, non esset dubitandum. Itaque post unam intermissionis diem rediit Accessio similis, quæ tamen hoc unum habuit peculiare symptoma, ut durante toto tempore augmenti & principio status, plane obsurduerim, quod nihilominus symptoma cum Febre facile evanescente facile pariter evanuit. Sequenti die, Amicorum curantium suasu (erant hi *D. Cervius* tunc vivens, *D. Davinius*, & *D. Ramazzinus*; adstabat vero proximi tunc mecum observans *D. Clericus*) Amicorum, inquam, curantium suasu, quoniam non magna videbatur mittendi statim sanguinis jam antea pluries educti indicatio, serum vaccinum depuratum ad libras tres, & ultra potavi, a quo serosa pariter, celer, & copiosa est subsecuta dejectio. Caterum immunis a Febre; hilaris, Amicos libentissime excipiens, & vix decubitus in lecto patiens, totam diem alacriter transegi. Altera autem die tertius de more rediit accessus, in cujus principio potius, quam in augmento, quandam pariter, sed leviorē, atque breviorē passus sum sordiditatem. Paulo post dum quietus, & sine ulla jactatione consistere, aliquam ad sudandum propensionem persensui; & licet hæc præcox nonnihil videretur, attamen blandiebar ipse mihi, breviorē fortassis inde ominatus accessionem. Apparuit itaque statim sudor circa pectus, brachia, collum, & frontem, qui cum perseverasset, nec Febbris inde imminueretur,

coegit

cogit me mutare prognosim, & longam saltem, ni gravem mihi prælagire ægritudinem. Sudorem illum ad aliquod breve tempus bene tuli; sed dum quartum mutarem indusum, mihiq; adjutricem manum præstaret Chirurgus forte ibidem præsens, visus sum mihi de repente hanc sensationem pati, ut scilicet crura transversum uno ictu mihi obtruncarentur, & veluti semisectus extolleret: adeoque symptoma, quo premebar, paululum meditatus exclamavi -- sentio aliquid in me, vi cujus vel quam cito morior, vel sensationem meatum compos non sum -- Duravit hæc sentatio per aliquod spatium temporis: cum tamen interim motum haberem, & sensum in illis iisdem partibus liberum, ac acquisitum, mentem alacrem, pulsum validum, faciemque, ac oculos (quod in opposito speculo intuebar) a naturali statu parum, ac fere nihil distantes, aiebam me vix mei compotem esse posse, cui, dempta Febre, robusto mors tamen proxima videretur: forte igitur hypochondriaci quapiam illusione tentatum me censui.

Post hæc paulatim remittitur sentatio illa molestissima; sed sudor notabiliter augetur, & cum sudore ipsa Febris, quæ cæteroquæ minui debuerat. Agnosco tunc, me colliquari ex continua, & semper adaucta sudoris etiam male repentis profusione. Pulsus fit parvus, & celer, viresque non parum labefactantur. Superveniunt interea mihi faventes Amici Medici, & stupent novitatem rei; nondum tamen præcipitem exsolutionem, quam ego mei conscius me patenter experiri iisdem inculco, plane approbant. Non dissimulata amen rei valde gravis veritate, iudicium suspendunt ad duas horas, post eas scilicet elapsas me iterum inspecturi; remanente tantummodo apud me præter *D. Clericum* Adstantem *D. Cervio* Collega quondam meo. Redeunt itaque hora statuta *D. Davinius*, & *D. Ramazzinus*; & cum me undequoque sudore frigidiusculo diffluentem inveniant, audiantque ab aliis, & ex pulsu ipso dignoscant, quantum de hora in horam deterior fiat conditio mea, statim præscribunt ea omnia, seu ea pauca, quæ in hisce arduis casibus suppeditare potest curia Medicinæ supellex. Perseverat nihilominus pari passu sudor, intenditurque eo magis Febris: minutus, exilisque fit pulsus, crescit exsolutio virium, maximaque fit mihi angustia, compressio, & flammea sentatio circa præcordia, nihilque mihi magis laboriosum, ac noxium, quam somnus, a quo, statim ac illum cogebar admittere, lassitudine victus illico expergiscebatur cum repentino tremore, anxietate, & inexplicabili molestia, ut ideo quietem illam omni cura studerem evitare. Jamque nox erat admodum protracta, nec plus quam per unam, aut alteram horam distabat dies. Cumque mihi celeri passu videret deficere, sciscitatus sum *D. Cervium* (qui cum *D. Clerico* insomnem totam noctem ibidem transegit) ut explorato pulsu, & pensitato mature statu meo aperte diceret, quemadmodum nostra ferebat amicitia, an crederet, posse me expectare diurnam lucem pro assumendo Sanctissimo Viatico,

ut jam vespere communi consensu sancitum fuerat, an potius periculum esset, ne diem perveniret mors, uti videbar ex sensationibus meis posse suspicari: quo casu omni celeritate mihi ministrari, prout Catholicum decet, Sacramenta omnia enixe precabar. Nequivit tunc lachrymas choibere tener Amicus (quem in interitu suo paribus lachrymis perlui) præ manibus pulsus meum detinens, diuque contrectans: tandemque post non brevem hæsitantiam, inquit -- Tanta parum distat dies, ut probabiliter credi possit adhuc tempestiva unius, aut alterius horæ dilatio: interim admonebimus post pauxillum adhuc temporis Parochum, ut cuncta disponat satis prompte, ut sollicitudini etiam tuæ morem geramus -- Atque ita valde diluculo ex largitate infinita Dei absoluta sunt cuncta, completoque precipuo Animæ negotio, & condito successive testamento, animum etiam converti ad sanitatis curam. Et cum jam a viginquatuor horis febricitarem ex novissima accessione, essetque nihilominus ea vel tunc longe intensior, ac fuissent antecedentes tempore summi vigoris, sudorque etiamnum protraheretur non tanto quidem profluvio, sed cum difficillima semper tolerantia, clareque cognoscerem, quod etsi illa die sperare possem leviusculam Febris, & colligativi symptomatis remissionem, vitæque ipsius protractionem, adhuc tamen sequenti die mors mihi inevitabilis imminabat, statim *sex drach.* Corticis Peruviani in tenuissimum pollinem redacti mihi afferri iussi, quem manibus ipsis meis, tremulis licet, in Vino insundere volui, & asservari in pyxide usque ad adventum reliquorum Medicorum mihi faventium, re prius cum *DD. Cervio, & Clerico* communicata.

Accedentibus itaque *DD. Davinio, & Ramazzino*, postquam diversa illorum audiavi ratiocinia, & proposita hic inde remedia (circa quæ omnia non pauca utrinque ambages fuere) consueta inter nos libertate loquendi eosdem obstrinxi, ne gravarentur fateri, quod ego jam optime conscius periculi mei evidenter noscebam: nempe *Primo*, remedia vulgaria, circa quæ plurimas audieram dubitationes, & noveram difficultates, id certi præferre, ut essent imparia huic morbo sanando: *Secundo*, futuram saltem Accessionem per 24. circiter horas tantum distantem, ab hujusmodi remediis inhiberi non posse: *Tertio*, eam periodum absolute crastina die futuram esse ultimam vitæ meæ. Judicium hoc absolute prolatum dum cauta tergiversatione modificare tantillum studebat *D. Davinius*, Artis nostræ, & prælagiorum ejus incertitudinem recolens, periculum tamen maximum nequaquam dissimulans, *D. Ramazzinus* in eum conversus. Cum Professore (inquit) sanæ adhuc mentis, suumque statum perspicue dignoscente, ulli officiosæ dissimulationi locus non est. Dein conversus ad me -- Ingenue (inquit) vera fateor, quæ dicta sunt de nostrorum remediorum incertitudine, atque inbecillitate; fateor pariter, ab illis crastinam accessionem inhiberi non posse; fateorque insuper eandem, si non absolute inserat, mortem, talem saltem illaturam esse perniciem, ut quod

cras non contingit, postredie tamen sit eventurum. Sed (subjunxit) quid aliud ex hoc inferre potest vir prudens, nisi quod tentanda sint omnia Artis conamina, caque, qualiacunque sint, manui Dei adjutrici committenda cum indifferentia ad exitum quemcunque? Suspiciabatur siquidem ille, quod cognito pro irreparabili exitio meo nulli remedium incommode me vellem subicere. Ad hæc itaque respondi: non alia de causa me exquisivisse judicium illud de statu meo, & ingenuam confessionem de inefficacia præsidiorum mihi proponitorum, nisi ut remedium majoris spei in casu ferme deplorato ipse quoque proponerem. Corticem idcirco in pyxide asservatum ambobus inspiciendum exhibui: Casum *D. Comitis Nogarele* anno anteacto sanati *D. Davinio* commemoravi, & casum *D. Levizzani* pag. 140. descriptum *D. Ramazzino*, aliosque casus non absimiles successiva innui: aliquid simile de me ipso, saltem pro tunc hac eadem via nequaquam desperans. Atque ita implorata prius, si isdem placuisset, dein impetrata permissione, quam illico consequi fuit facillimum, sex integras Corticis drachmas in Vinò paulo ante infulas uno haustu potavi. Quid plura? Tota quidem die Febris perseveravit in eodem fere statu, sed sudores (semper circa frontem, collum, & pectus) satis moderate fluxerunt, noctuque, cum placide nonnihil quievissem, fere omnino fuere suppressi. Mane sequenti remissa notabiliter est Febris, neque hora suspecta quicquam suscepit incrementi; immo conspicua magis declinatione, etsi esset dies afflictioni destinata, semper decrevit; adeo ut tertia die post assumptum pharmacum ab omni Febre immunis omnino remanserim, atque ab omni symptomate.

Supererat, ut Corticem repeterem ad diutinum tempus, sed quia menti mea a pluribus jam mensibus, ut dixi, alte infixum erat, indigere me morbo depuratorio ad abluendas, & absuendas meorum fluidorum sordes (quas plurimas esse ex inusitato plurium mensium torpore, segnitie, somnolentia &c. alias conjeceram) ideo decrevi absolute, vellé me Recidivam, quam certo opperiebar, pari potius, quam eandem forte declinando per continuatum usum Corticis fluidorum mei Corporis depurationem forsitan impedire, leviozem interim, ac diuturniorem relapsum in Febres mihi metipso ominatus. Quodsi, aiebam, contingat, ut recidiva hæc sit pejor (quod non facile tamen crediderim) radice sua, vel eidem æqualis, mihi sat sit semel vixisse: neque enim mens est contra stimulum calcitrare, si sit in Facis, ut moriar. Per dies undecim Febre vacavi. Octo ex his jam præterierant, ego vero non sine magno labore valebam e cubiculo egredi: adeo namque ponderosas citra tumorem tibias sentiebam, ac si plumbo essent obductæ; indicium mihi manifestum futuri relapsus. Undecima tamen die omni conatu, quem exerere poteram, adhibito, Ecclesiam (inter quam, & domum meam sola media erat Via) adivi, die videlicet 25. Julii, domumque reversus, statim a prandio Febre iterum

rum correptus sum, quæ duplicis Tertianæ Subcontinua ab initio typum habuit, nullo sudore; nulloque præcipiti symptomate comitata. Cum autem ab illa, remissionem forte sufficientem ut Cortici obtemperaret circa initia saltem servante, curari renuissim per usum repetitum ejusdem remedii ob rationes allatas, acquisivit illa paulopost characterem Febris acutæ, a qua methodice ab iisdem DD. mihi faventibus sedulo curatus sum, superata videlicet opportunorum auxiliorum usu intra undecimam diem acutiei, vi cujus in novum grave, sed non tam præceps discrimen adductus eram. Pariter intra vigesimam modificata est quædam, quæ rursus succreverat, reconvalescentia, & abolita intra quadagesimam omnis Febris, etsi longam postmodum convalescentiam nocturnis, anomalisque moribus Februm æmulis interspersam duxerim.

Illud denique non prætereundum (atque hujus historiæ prolixitas nonnullarum brevitatem compenset) quod, etsi aliquot ab hoc morbo præterierint menses, atque ipse Ruri degens satis firmo talo spontaneis laboribus, & assiduæ venationi indulgerem, si quando tamen Rheda vehebar, pedibus, ut mos est, supra Rhedæ pontem impositis, statim eam, vel similem: saltem experiebar transversim in mediis cruribus sensationem, quam tertio *Diaphoretica perniciose* paroxysmo fueram expertus, adeoque, ne leviuscule saltem animo deficerem, quod prope sentiebam, opus erat, ut tibias horizontaliter collocarem, vel aliquo saltem modo, sive manu, sive aliter furas fortiter comprimerem, tremulto durante Rhedæ motu, quo auxilio adhibito nihil amplius percipiebam incommodi, duravitque sensatio ista ad duos, vel tres menses, ut ideo tunc, quantum licuit, ab usu ipsius Rhedæ abstinere fuero coactus. Tractu dein temporis non diuturno hoc ipsum qualecunque evanuit incommodum, & ab eo tempore in hanc usque diem mihi (Deo dante) valetudine firmiore ac antea perseveranter uti licuit.

Historiam autem hanc prolixam non ideo per extensum exaravi, quia eam inter insigniores colloceam (plures enim graviores, si non quo ad majorem exitum utrinque imminentes: saltem quo ad statum actualem Ægrotantium longe majori languore obliturum, & tantum non expirantium, in subsequentibus strictius sum relaturus) sed quia, cum mihi de cunctis intime conscio omnia phaenomena probe innotuerint, eorumque adhuc sim memor, operæ pretium duxi cuncta enarrare ad illustrandam praxim, ut possimus quandoque percipere, quod sæpe Ægrotantes nequeunt se solis, nisi a nobis minute interrogantibus adjumentum capiant, satis dilucide exponere.

II. Vix evaseram ab enunciata ægritudine, nec adhuc convalescentiam meam plane compleveram, cum ab otio ruris accitus fui ad curam Præclarissimi Viri D. Marchionis Joannis Galliani de Coccapanis a Secretis, & Status Consiliarii

hæti apud Serenissimum Ducem. Is tunc sexagenarius & ultra, & gracilis, arthriticus, nephriticus, studiisque, curis, & arduis assidue negotiis defatigatus, in quarto Tertianæ Intermittentis paroxysmo sudorem tam copiosum, & laboriosum passus est, ut ab eo sensim refrigerato, & incrementum Febris loco declinationis inferente, brevi fuerit ad extrema redactus. Decumbebat jam perpetuo supinus sine ullo motu, & anhelosus; sudatiunculam assiduam, frigidam cum carnibus summe frigidis, & extremitatibus impenso lividis patiebatur, pulsusque potius nullum, quam formicantem habebat. Non loquebatur spon̄te; interrogatus tamen respondebat; sed sepulta, & clangorem edente voce. Urina illi mingendi immemori omnino suppressa cum distentione vesicæ, sed absque ulla perceptione stimuli. Lingua nigra erat, & aspera, ductoque hiant ore spiritu arescens. In hoc statu, in quo non amplius distinguebantur temporaneæ paroxysmi vicissitudines, incrementi videlicet, aut decrementi, sed angustia semper majore cuncta ruebant in præceps, Ægerque ad interitum properabat, vix cibum capiens, & sacris jam Ministris plane commissus, peracta prius ope Catheteris meliore, quo licuit, modo lotii extractione, Corticem illi propinare tentavi: quod cum tandem non sine difficultate successerit, cumque methodum meam in actum exercere perfecte potuerim, ille intra paucos dies incallescens, nec ullis deinceps accessionibus prehensus, sensim, paulatimque restitutus est, & post diuturnam, laboriosamque convalescentiam (ratione dysuriæ superstitis) perfecte sanatus, obnoxius tantum consueta Arthritidi, atque dysuriæ, quibus periodice duntaxat recurrentibus, ad annos XV. vegetam, activamque Vitam inde protraxit, donec expleto LXXVI. annorum cursu, e vivis decesserit, atroci dysuria confectus, & duplici post obitum reperto Vesicæ Calculo.

III. *D. Comes Andreas de Sanctis* filius unicus *Cl. quondam D. Nicolai* a Secretis pariter, Statusque Consiliarii anno 1705. duos faciles sine tamen frigore invadentes passus paroxysmos Tertianæ simplicis, lato modo loquendo, intermittentis, adeout die vacua ipsam secundam Accessionem subsequente ægre in lecto detineretur, catervas amicorum excipiens, & cum illis tota die amœniter confabulans, tertium subiit paroxysmum sine frigore pariter, simulque sine ullo symptomate invadentem. In augmento Febris suadere cœpit; cumque illi amans Genitor emulsionem ex seminibus melonum confectam circa horam status vellet exhibere, observavit pulsus magis depressum, ac fuerit in principio accessionis. Advocat statim ille me, serius alioquin adventurum, anceps videlicet, an emulsionem ab Ægro a vide experitam offerat. Observo & ego pulsus celerem, minutum, ac insigniter depressum; observo profusum sudorem, & jactationem irrequietam. Suspendo emulsionis oblationem, & iudicium de morbo ad semihoram. Cumque omnia in pejus, & in præceps ruere satis prænoscam, præscriptis pro tunc Cardiacis refrigerantibus,

rantibus, aliisque usitationibus in simili casu remediis, Corticem primo a Pharmacopola larga dosi parari jubeo, & asservari, dein insto alium Medicum in consilium vocari. Fuit is *D. Davinius*, cui cuncta narravi; & quia tota metamorphosis intra unam vel alteram horam initium coeperat; dixi: me Corticem mea methodo exhibendum parasse, si circa vesperam clariora, & certiora forent indicia imminenti, quod metuebam, exitii. Calculum ille suum addidit sententiæ meæ sub conditione perseverantis, atq; adaucti periculi, meæ fidens experientiæ quo ad modum exhibendi, non satis adhuc intime, ut paulopost, eidem notum. Vespere itaque iterum inspecto *Ægro*, sudorem adauctum, & frigefactum comperimus; pulsus vero magis depressum, & celerem, faciem concidentem, oculos languentes, & irrequietam undequaque jactationem cum luctuosis suspiriis. His visis, statim præmissis Eucharistiæ Sacramento, Corticem, ut paratus fuerat, exhibuimus. Nocte perseveravit frigidus sudor cum anhelitu frequen i, ut ideo anceps *D. Ferrarius* Assidens, an ea ipsa hora Extremam Unctionem illi administrari curaret, metuens, ne in crastinum non viveret, me noctu advocari studuit, qui tamen ab extrema hac sacra functione pro tunc super sedendum duxi. Atque ita, cum mane aliquantulum recreatus, & paucis sudore diffluens *Æger* reperiretur, strenue repetitus est Cortex: ex quo quarta inhibita est Accessio, cujus loco brevis, sed copiosa, & celer subiecta est diarrhœa biliosa, colore Corticis notabiliter infecta. Continuatum est autem ad aliquot dies more consueto remedium, *Æger*que Brevi, quippe Juvenis, atque robustus ad pristinam valerudinem redactus est, nulla unquam, ne levi quidem Recidiva interruptam.

SYNOPSIS.

IV. ANNO 1695. paulopost absolutam non sine plausu (uni quidem Deo sit gloria) *D. Comitis Nogarole* curationem, obstrepente adhuc per aures Amicorum fausto hujusmodi curationis rumore, anxie advolavit ad me *D. Candrinus* Medicus, instans, ut cum eo ad invisendum *D. Marcum Martini* professorem Musices, Amicum suum jam pereuntem in tertio Paroxysmo Syncopalis Tertianæ, me citissime vellem conferre, inspecturus, utrum in hoc casu locum ullum (quod tamen vix sperabat) posset habere peculiaris mea, quam nuperrime audierat, Peruvianum Corticem offerendi ratio. Amico morem gerens, statim cum eodem accedo ad *Ægrotantem*, invenio que jam sacrum Ministrum Animæ commendationem auribus illius intonantem; & candelam accensam ad os oppositam, spiritus exitum expectantem. Hoc viso spectaculo, ambo flectimus genua, piæ ceremoniæ complementum præstolantes, spectamusque a longe faciem *Ægrotantis* cadavericam, calorem plumbeum, oculos semiclausos, albamque tantummodo exhibentes, anhelitum sublimem,

supi-

supinumque sine motu decubitum. Excusat se Medicus mecum, & veniam poscit asseverans, quod ante tres, vel quatuor horas, Febre scilicet incipiente, non tam cito periturus videbatur Aegrotans. Revera dum ibi aliquantulum moraremur, agnovimus veram Syncopem fuisse in actu tunc cum advenimus, Aegrumque jam sensim ab eadem leviuscule resurgere. Pulsus exploravimus, nec nisi aliquot vix perceptibiles, & cum inaequali pariter intermissione distantes pulsationes observare datum fuit, etiam Febris augmentum jam caperet, & tota, quanta esse poterat, esset remissio ipsius Syncopes. Sic pariter & alia se habebant symptomata, remissa videlicet intantum ut non amplius in ipso mortis agone esset Aeger, prout fuerat paulo ante, sed tamen itaut ad vespeream circiter (erat autem tunc meridies) esset tantummodo protrahenda Vita, videlicet usque ad statum Accessionis. In hoc prognostico concordēs discitissimus, dixique ego Assidentibus in eo statu nil ausis exposcere: quod si Aeger vespere viveret, vespere illum iterum inviseremus. Dum petebamus domum, inquit *D. Candrinus* -- Si viveret Aeger vespere, quid tum? Subjunxi -- Si viveret, sique non moriturum crederem nisi futura Accessione, tentarem quod peregi in casu *Comitis Nogarola*. Sed nec is probabiliter tandiu viveret: frequens enim, & gravis hæc Syncope imminētis jam mortis prænuncia est; neque volo ego sub huiusmodi incertitudine subire calumniam inevitabilem, vel saltem derisionem, qua illuderet mihi, tamquam desperatos omnes uno remedio temere restituere præsumenti. Hoc dicto tantillum substiti, quasi me dicti poenitisset; atque interrogavi, num Aeger ex Pharmacopæa Fratrum ejusdem Medici medicamenta desumeret: & cum respondisset affirmative, hanc fraudem honestam velle me tentare subjunxi, ut scilicet pararetur validissima (qualem præscripsi in casu *Comitis Nogarola*) Corticis Tinctura, quæ nomine misturæ cardiacæ insigniretur, offerreturque Aegrotanti post duas, vel tres horas, si viveret, nec esset in agone: hoc tamen pacto fideliter inito, ut si sanitatem acquireret, liceret arcanum develare; sed si occumberet, tantum Confectionis de Hiacinto, vel Alchermes, Aqua aliqua cardiaca dissolutæ, describeret in sua tessera Pharmacopæus, quantum par esset pro æquando pretio absumpti Corticis; ne scilicet mihi calumnia inde eveniret, vel saltem derisio. Factum est illico prout edixi. Extracta est Chinæ Chinæ Tinctura fortis, & Aegro malevivo post duas circiter horas oblata, & non multo post repetita. Vixit adhuc, atque ab Accessione illa, Syncopeque simul evasit. Die sequente exhibitus est Cortex in substantia *ad drach. j.* mane, & sero. Altera die, qua expectabatur quartus Paroxysmus, vix apparuit levis umbra Febriculæ. Adhuc tamen nemo illum victurum credebatur; adeo languidus, adeo debilis, adeo attonitus, & tantum inconcinne gemebundus apparebat. Sed quid multis? Continuato ad aliquot dies, ac repetito remedio cito sanatus est; & longam licet convalescentiam cum intermixtis levioribus Recidivis,

divis, nec non diurnam virium imbecillitatem passus, perfecte convaluit & in præsentem usque diem nonagenario major feciliter vivit.

ALGIDÆ.

V. D. *Joseph Barbarius* Tertianæ Intermittente, primo simplici, mox duplici Ruri detentus (ita tamen ut leviter se haberet, & quotidie potis esset e lecto surgere) ut mihi se committeret, in Urbem delatus est. Eadem sui adventus die, dum solita Accessione corripitur (erat autem dies morbi quinta) adeo perseveranter frigescit, ut numquam frigori succedat consuetus calor. Jamque plures horæ erant elapsæ ab invasione accessionis; & tamen nec pulsus elevabatur, sed summe depressus, frequens, ac humilis permanebat, qualis videlicet fuerat in ipsa invasione, nec caro ullum calorem externum acquirebat, cum tamen ille intente sitiret, & in se contractus, ac non nihil hebes de nulla alia re conquereretur. Primo aspectu culpavi illius obestitatem, ratione cujus calor, & pulsus, ut mos est, difficilius sese exererent; sed cum protrahi hunc statum usque in alteram diem cum minima tantum remissione observassem, cumque paroxysmo paulo post subtequente singula intendi vidissem symptomata, Ægrumque jam Algidum universaliter fieri ut marmor, plurimis licet horis elapsis, pulsusque (si fas sit dicere) omnino cedere, respirationem augeri, colorem faciei plumbum, extremitate livida evadere cum aliquo etiam mentis torpore, & funesta tenuium urinarum paucitate, statim Sacramentis Ecclesiæ præmissis Corticem Peruvianum præscripti valida methodo, quo solo intra triduum ab omni accessione, & consequenter ab omni periculo liberatus est: quoniam & calor blandus expansus est per universum corpus, & pulsus paulatim elevatus, ac simili proportionem restituta respiratio, ut & restitutus naturalis faciei color, urinarumque debita cum abundantia simul quantitate consistentia. Paucis postea elapsis diebus, a pauxilla pariter, & sine exacerbationibus superstitæ Febre immunis evasit intantum, ut valuerit denuo Rus adire. Ibi tamen leviores aliquot, brevesque Recidivas passus est; Urbique etiam ipsi restitutus per totam hyemem accessiones nonnullas irregulares, & erraticas idem tult, quas levioribus primo remediis tractavi, mox soli Naturæ commisi, & adventanti Veri; quo nempe sponte, ac facile evanuerunt.

VI. *Srenuus*, & ob id celebris Bajulus Urbis nostræ, *Julius Salvius* anno 1707. decumbebat Tertianæ, ut retulit, (Febre non satis novi, an simplici, an duplici; curabatur siquidem ab alio Medico, cujus nomen libenter subriceo) vi cujus Febris septima, ni fallor, morbi die de repente ruit in præceps, consueta videlicet, sed ferociore Accessione illum inopinato de medio fere tollente. Terrefactus jure merito Medicus de alio non cogitat, nisi de Sacramentis celeriter ministrandis, & de vulgaribus Cardiacis. Cumq; Ægrum

grum mane sequenti (erat enim tunc sero) minime victurum crederet, dixit Adstantibus, ut retulerunt, quod si forte viveret in crastinum, nunciarent: alias se minime rediturum. Funesto huic præfagio justam occasionem dedit Algor universalis Ægrotantis, & perseverans abolitio pulsus. Cum vero in hoc statu permansisset Ager per totam noctem, mane nescio quo spiritu ductus, institit advocari non Medicum suum, sed me, qui alias in casibus arduis, & signate de vulnere quondam Abdominis penetrante illum feliciter curaveram in Nosocomio. Advocator itaque per internuncium titulo caritatis, ut Hominem jamjam pereuntem velim solari saltem, si non sit locus curationi, mihi- que interim subciteretur circumstantia, quod ab alio curetur Medico, cum quonulli alii facile est convenire. Accedo ad Ægrum, illumque intueor a se ipso valde dissimilem, exhaustum videlicet, ac si a duobus jam mensibus ægrotasset; pulsus diligenter perquirens, non percipio; carnem vero universi corporis sentio frigidam, ut marmor, urinamque paucam video, ac impense rubram. Cæterum mente alacrem, parum siticulosum, atque oculis adhuc vividis, sed supra consuetudinem micantibus præditum reperio. Tum inquit ille -- Jam nosco, & sentio me mori. Deo dante munitus sum Sacramentis, & promptus ad implendam voluntatem Dei. Curabar ab alio Medico, qui me jam mortuum putat, heri siquidem sine pulsu me dereliquit; an modo sum in eodem statu; ignoro: agnosco tamen, me sic diu vivere non posse. Nilominus obsecrote, ut velis curam mei suscipere, & dimissis omnibus delicatulis inspectionibus adjuvare me, si ullus (quod vix credam) locus est salutis meæ -- Denique cum me hæsitantem nosset; ne scilicet viderer injurius alteri Medico, cum quo cæteroqui de remedio convenire erat impossibile, nil intentatum reliquit, ut me suaderet ad opus: recolens, quod ab antiquo Pater ejus fuit famulus Patris mei: quod idem meus Genitor Ægrotantem ipsum suscepit ad Sacrum Baptismatis fontem, & similia. Sed mea jam me satis suadebat conscientia, ne illum forte sanabilem defererem, intentato remedio inno- cuo, & probabiliter salutari, videlicet Cortice, priusquam nova insurgeret lippuriam referens, & plane lethalis accessio.

Difficultas erat circa modum offerendi remedium, & evitandi calumniam, si occubuisse Ager, vel censuram inurbanitatis, si incio Medico curante obtulisset. Proposui ideo Febrifugum, ac præscripsi in schedula juxta dosim, & methodum in hisce casibus mihi familiarem, dixique Ægro, & Assidentibus, statum illius esse summe periculosum, ut ipsi noscebant, non tamen esse plane desperatum: & si quidquam esset; quod posset illum sanare, esse id solum, quod in ea schedula præscriptum prostabat (eo siquidem solo plures etiam pejus degentes sanati fuerant) an vero id ipsum illi eventurum esset, me plane ignorare. Monui idcirco, ut iterum, ac statim advocaretur Medicus curans, illique nomine meo ostenderetur ea schedula; & quandocunque ipse eam ap-

prolasset, eadem uterentur: sin minus, sequerentur opinionem, quam vellent; neque enim amplius opus erat interventu meo, dum eo remedio uterentur, prout præscriperam, multoque minus, si non uterentur. At cum mihi obruderetur (quod & ego certo prævidebam, neque ideo conscientia mea videbar integre satisfecisse) hoc esse idem, ac nihil agere, ob prævisam indubitabilem rejectionem, & proscriptionem remedii, intimo quodam impetu motus sum ad id exequendum, christiana videlicet impellente caritate, quod nunquam peregeram, & quod nunquam posthac, nisi in similibus circumstantiis acturus sum. Spreto metu calumniae, neglectæque omni officio, Vitæ Egrotantis infenso, auxilium sponendi, statimque domum meam adii, & Corticem, quem penes me ad domesticos usus asservo (nil autem aliud medicamentosum degit domi meæ, neque ipsa Theriace) in Vino disposui partitis dosibus exigentia proportionatis.

Et quoniam casus urgens Nobilissimæ Virginis me celeriter advocabat longe ab Urbe, opus plene adimplendum commisi Juveni praxim sub me ad discenti, qui egregie opus ad suum complementum provexit; unde redux ego in Urbem inveni Egrotantem (primus quippe fuit ille præ nobilibus, penes quem fuerim) jam excalefactum, & pulsu aliquo donatum, Cumque nulla amplius ab epoto valide medicamento Accessio apparuerit, sensim ac sensim intra paucos dies integre restitutus est. Dolui equidem, quod pendente usu, & actione Corticis, cum Medicus ordinarius nil tale sciens, & ad Aegrum suum invensum sponte reversus, pretiosa illi medicamenta, ipsamque resurgente pulsu Salvatellæ sectionem præscripsisset, Adstantes simulassent cuncta fieri, quæ ille quidem præscriperat, sed quæ vere nullatenus fiebant: magisque doleo, quod dum latabatur ille de curatione felici, quam lubentissime illi concessissem, rem totam revelassent eidem, & in me forte indignationem illius concitassent. Sed quis plebeculam novit continere? Uno verbo; me vix bis, aut ter Aegrum invensente, tota curatio felicissime peracta est. Et licet ob diuturnitatis impatientiam ad paucos tantum dies passus fuerit Aeger remedium paulatim assumere, & deinceps renuerit illud repetere: immo licet prava victus ratione uteretur, & laboribus, ac ludis nervosis intemperanter indulgeret, nullam tamen unquam recidivam fuit expertus. Quod magis fortasse miratus erit Medicus ordinarius, qui re Corticis intellecta maximum illi timorem inculserat de morte nihilominus propter usum Corticis intra annum inevitabili Fato subeunda.

VII. *Jacobus N.* Auriga Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominae meæ laborabat Tertiana duplici, illique medicinam faciebat alius a me. Is cum morbum repente fieri prope lethalem nosset, me accivit, qui, ut teneor ex officio, lubenter accessi. Algebat jam a duobus diebus Egrotans, pulsus erat illi vix perceptibilis, sudatiuncula frigida collum, frontem, & superiores artus

occupabat; Urina crassa erat, pauca, atque admodum saturata, anhelosa respiratio supinusque decubitus. Adhuc tamen manifesta erant nonnihil statis horis subobscuræ cæteroquæ accessionis indicia, necnon perceptibile levamen aliquod matutinis horis. Oblatus illi est ideo nulla mora interposita Peruvianus Cortex methodo mea, atque intra paucos dies sanatus est Ager, novam tamen post mensem circiter recidivam passus, a qua debiliore quidem, sed diutius protracta, novo tandem usu Corticis perfecte liberatus est.

VIII. Ad Algidas referam quoque Febrem, mihi ceteroquæ in exortu suo ignotam, qua detinebatur *D. Marcus Antonius Origenus* Sacerdos septuagenarius circiter. & in Juventute sua celestis Cantor. Curabatur ille Febre, ut ajebam, nescio qua a Medico Chinæ Chinæ penitus adverso; erat nempe ille idem; qui curabat Bajulum *Salvolum* nuper relatum. Is Febrem cætere periculo, ac benignam esse, semper asseveraverat, ut latum fuit, cum nocte quadam (nescio quo casu) Ager ruit in præceps; perfrigeratur repente totus, minuto sudore circa pectus diffuit, & circa superiores artus; fit subinde anhelosus; pulsuque fere abolito languet, ac deficit. Diluculo summa celeritate advocatur Medicus, qui re inspecta institit statim administrari Aegro festinanter deficienti Sacramenta Ecclesiæ, non aliud quiquam agendum superesse, falsus. Interrogatus postea, unde tam præceps exitium in morbo, quem ultima etiam visitatione tutum pronuntiaverat, respondit ea ipsa nocte morbum eundem malignam impente naturam adeptum fuisse, neque de repentinis hisce mutationibus prævidendis, aut prohibendis, sicut nec reparandis, Medicum teneri. His auditis, convocatus est alter Medicus, nempe *D. Floranus*, ut casum inspiceret, consultaturus postea de remediis cum Medico ordinario, si locus fuisset. Inspecto autem Aegrotante, & intellecta rerum serie, respondit iste: exitium esse irreparabile; deinde subdidit, forsitan in hoc casu locum habere posse peculiarem quandam meam methodum exhibendi Chinam Chinam, prout a me in colloquiis familiaribus alias audierat: ideoque hortatus est consanguineos Aegrotantis, ut me potius advocarent, & abiit. Ne vero ego renuerem alienam curationem suscipere solus, vel cum Medico Corticem non admissuro altercari (abstinere siquidem a curationibus alienis, & ab altercationibus mihi lumina religio est) inuit, optimum consilium esse, ut preces porrigerent Sereniss. Ducissæ Brunsvicensis, ejusdem Sacerdotis benignissimæ Protectrici, ut me ad illum invisendum, atque curandum mittere dignaretur. Ita ad unguem factum est. Accedo itaque iussus ad Aegrotantem, & invenio in statu supra relato. Nil valet ipse respondere præ languore interrogationibus meis, neque ab Assidentibus quicquam aliud extorquere possum, nisi quod tolerabiliter se habere videbatur diebus anteaactis, sed quod nihilominus illum assidue febricitantem crediderunt, etsi Medicus bene habentem pronuntiasset. Tandem protulerunt tamquam rem indubitam, illum diebus sem-

per imparibus, & alternis pejus notabiliter habuisse. Hac una fretus circumstantia, Corticem illico præscripti *ad unciam semis* quam intra tres, vel quatuor horas duplici haustu potavit. Die sequenti pulsus aliquantulum surrexit, nec ulla sensibilis accessio observata est. Repetitus est Cortex *ad drachmam unam* mane, & sero die subsequenti, dein per aliquot successivos *ad drach. ss.* semel tantum in die, intra quos dissipatis lethalibus omnibus symptomatis Febris evanuit, remanente tantummodo maxima vitium imbecillitate, & recurrente post duas, vel tres hebdomadas una, vel altera recidiva levior, eodem Cortice repetito sublata, sed difficili convalescentia superstiti: adeo non prius, quam post tres menses, valuerit domo egredi, & sacrificium offerre. Vixit tamen ad plures annos incolumis, atque vegetior ac antea.

IX. Ambigo, utrum ad Algidas pariter, an potius ad Diaphoreticas (quippe quæ particeps utriusque naturæ visa est ante inhibitum illius progressum) referam Febrim, qua die 17. Februarii anni 1709. correptus est Nobilissimus Adolescens D. Comes Claudius Rangonus, robusto æque, ac obeso corporis habitu præditus. Curabat illum Medicus, cujus quoque nomen lubet subicere; non enim cum Opinantibus uspiam mihi res, sed tantum cum Opinionibus: utque mihi in exponenda morbi historia fuit relatum, Febris Agrotantem primo invasit cum rigore, & obscuro frigore, diuturno tamen, ita ut nonnisi post plures horas pulsus depressus, ut tunc temporis afolet, sese extulerit. Frigori fere statim præcox successit sudor in partibus superioribus, quo tum perseverante, tum mox cessante, Accessio nihilominus protracta est admodum, ac tandem soluta. Secunda die bene se habuit, non perfecte tamen creditus immunis a Febre. Tertia die rediit Accessio secunda anticipans cum quadam vomitione, frigus fuit adhuc minus sensibilis, sed longiuscule protractum: ceteræ Paroxysmi vicissitudines, sudor nempe immaturus, & declinationis protractio, eodem prorsus passu processerunt ac antea. Quarta die levius habuit, omni tamen Febre non plane carens, Urinamque reddens turbam, crassam, rubram, & paucam; quamobrem a Medico curare præscripta est phlebotomia, clystere præmissa. Vespere tamen motu inexpectato novus Paroxysmus supervenit, quo Tertiana de simplici facta est duplex Continua, saltem Spuria, sive per subingressum. Die sequente, morbi videlicet quinta, cum nova, & proportionata anticipatione rediit mane hora 15. Accessio ex primariis tertia cum exiguo rigore: adeo ut pulsus initio Accessionis se minime concentrarit, ut mos erat; verum etiam post duas horas, & ultra ab invasione Accessionis, sensibilibiter apparuerit. Statim vero, & ex improvise quædam erupit universalis cutanea efflorescentia cum papulis rubris, quæ insignem Agrotanti molestiam intulit; subinde vero pulsus depressus est, ita ut per aliquot horas omnino latuerit; nec illo tactu potuerit percipi. Ambigebatur tantum, an in sinistro carpo obscura quædam perciperetur pulsus formi-

cantis

cantis imago; sed hæc eadem credita est illusio ab ipso Medico curante, vel motus arteriolæ extremorum digitorum tangentis Medici, & valide comprimentis. Jactabatur tunc irrequietus Aegrotans, nesciens momento temporis consistere, potumque impatienter poscebat inexplibili siti vexatus, lingua licet non admodum arefcente. Sudatiunculam interim, evanescente jam efflorescentia cutanea, patiebatur circa pectus, & frontem cum angustia, & inquietudine usque crescente.

Horret Medicus his visis, & jure pavet, sociumque in subsidium curationis exposcit. Accedo ego celeriter accitus, & quoniam sperabile videbatur, pulsū adhuc posse resurgere, febrilemque calorem posse se se exerere, licet ad aliquot jam horas uterque lateret, dedi manus adjutrices, ut ea præsidia adhiberentur tum interiori, tum exteriori; quæ motum humorum, & sanguinis promovere credi solent (quidquid sit de veritate rei) atque ideo cucurbitulas siccas univēso corpori affigi consensi, frictions insimul celebrari, sibiūmque diaphoreticum subinde exhiberi, superepotis liquoribus, qui vim illius qualemcumque adjuvare possent: subdens insuper, quod resurgente, ut sperabam, pulsū, oportebat tempestive cogitare de inhibendo altero Paroxysmo periculosissimo, ac probabiliter lethali. Administrata itaque sunt cuncta, & plures elapsæ horæ ab ipsa administratione; nec tamen pulsus redire noscitur, etsi cateroqui pulsū insigniter elato, ac turgido dotatus naturaliter sit Patiens, obesus licet. Crescit interim jactatio vorticosa, siccisque nullo potu explebilis; sudor ardentis pectoris, & colli jam indusia madefacit, sicco, & vix supetepido existente reliquo corpore; manus pariter circa carpum sudant subfrigidæ, frons vero, & capilli copioso sudore diffluunt frigido, aut male tepente, necdum umbra pulsus apparet. Admonitus Aeger de periculo confititur peccata sua, Venerabile Sacramentum Eucharistiæ mox assumpturus. Interim ego a duabus jam horis & ultra inculcabam Medico, necesse esse statim confugere ad usum validum Chinæ Chinæ, nec aliud quicquam superesse, a quo Vita Aegrotantis posset servari; altera quidem die dummodo tandiu viveret, novus debebat ingruere ex suborta jam Febris duplicitate Paroxysmus, & subsequente postmodum die valde diluculo gravior alter, atque lethalis. Fatebatur ille periculum præsens, fatebatur invitabilem quartam accessionem (& inde consequenter mortem) Febrem tamen duplicis licet tertianæ typum servantem, ut jam Continuum, atque Malignam Cortici minime cessuram, morticus sustinebat, ipsumque idcirco Corticem in illa ullo pacto convenire non posse. Opponebat insuper habitum Corporis obesum, in quo non futuram Chinam Chinam hariolabatur. Obtrudebat etiam in casu jam pereuntis celebrem causæ morbosicæ, & humorum fixationem, ac inde futuras recidivas. Has ego cum lubenter admitterem, immo & anxie exquirere profiteerer, ac tantum inducias morti, subdebat animose, sæpius etiam Aegrotantes

obire cum China China in stomacho, meque diversa assententem esse nonnihil præoccupatum favore huiusce Remedii, neque se idcirco experientiæ meæ acquiescere posse (*Experientia siquidem sine ratione, confidenter ajebat, est Navis sine Rectore*) neque in meam sententiam æquo animo esse descensurum, nisi alius quispiam Professor votum decisivum apponeret. Atque ita, licet nonnullas identidem interfereret officiosas protestationes, humaniorum recordationum titulo convalidatas, me tamen propoliti sui tenax usque carpebat. Instabat denique, oblationem Remedii prorogari saltem in sequentem diem, substituens interim illi, immo anteponens Lapidem Bezoarticum, non tam ad promovendum sudorem illum symptomaticum, quo durante videbat Ægrum in præceps ruere, quam ad resistendum malignæ, ut ajebat, qualitati, pulsus deprimenti, cujus elevationem China China, ipso iudice figens, præstare nequibat.

Ferebam ego patienter hæc omnia, atque ad singula placide respondebam, reponens tantummodo adversus petitam dilationem non modo occasionem præcipitem, sed & Casum funestum, quem *Lib. 3. Cap. 5. Hist. 2.* retuli de prædefuncta Genitrice D. Decumbentis, cui ob ejusdem Medici cunctationem nequivit ad complementum Cortex administrari. Tandem mea fretus experientia, ne dicam, quadam supra Auditorem quondam meum auctoritate, stimulante me acriter fervore servandi, quem ob frivolas cavillationes perire noscebam, coactus sum erumpere in hanc animosam propositionem coram præcipuis Equitibus Urbis nostræ, ipso paulo post conscio Serenissimo Duce Domino meo - *Ni Æger iste Chinam Chinam cito hauriat, uti præscribam, illum perendie moriturum prænuncio; si cito hauriat perendie sanum fore: utrumque autem ea certitudine, qua ignis congrue applicitus comburit stuppam, & non comburit non applicitus --* Cum vero his non obstantibus suæ sententiæ immobiliter adhereret Medicus curans, nec alter conquisitus repetiretur, laberetur autem occasio præceps, Ægerque jam inciperet sensibilibus, atque universaliter perfrigerari, durantibus iisdem symptomatis, & præsertim omnimoda pulsus abolitione, Nobilissimus æque, ac omnifaria eruditione conspicuus D. Decumbentis Frater Primogenitus D. Marchio Joannes Maria, qui me ut suum Medicum ad curationem superacciverat, cognito, pro proximo, quo pollet, mentis acumine, parique prudentia, rationum pondere, meæque plurimum fidens imbecillitati, & tribuens experientiæ (quam pro Cymbula cum Rectore humaniter habet) institit ea, qua semper assolet, comitate, ac morum suavitate, ut peragerem libere quidquid eo casu proficuum crederem; asserens, id non ægre laturum Medicum curantem, quem ideo hæc audientem, atque silentio tacite comprobantem, secum adduxerat ab Ægotante ad me. Suspensa itaque ad breve intervallum temporis, quæ proxime celebranda erat, Sanctissimi Viatici oblatione, præmissa est illi, quippe longiusculum

utulum tempus exigenti, celer oblatio Corticis jam parati ad *drachmas tres* ex Vino tenuiore potandas (Medico curante cubiculum quidem intrante, forte ne socius criminis videretur) atque evestigio celebrata est pariter Eucharistici Sacramenti administratio, circa horam nempe inclinantis diei vigesimam tertiam.

Supervenit forte tunc temporis, me vix recedente, *D. Davinius* confisus tempore disputationis, ut dissidium componeret, sed non inventus, qui praterlapsam agnoscens consulendi occasionem circa oblationem remedii, Aegrumque intelligens aliis intentum, abiit illo nequaquam inspecto. Rediit tamen circa primam noctis horam, quo tempore pulsus incæperat nonnihil se exerere, & laboriosus sudor imminui. Admonitus est de rebus disputatis, & actis, ac de suo circa eas judicio requisitus. Respondit ille: Remedium jam esse propinatum; nec proinde locum esse disputationi, an esset propinandum, nec ne. Interrogatus postmodum, quid ipse speraret ab usu remedii, eidem fortassis haud satis fidens in tali angustia (quippe qui in præcedente, licet longe majore, Aegrum non viderat) respondit, Chinam Chinam, ut & alia quoque remedia, habere sua vigoris, & inefficaciæ tempora, adeoque in quibusdam Constitutionibus mira præstare, in aliis nequaquam; quod & in suis *Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus* asseruit jam *Cl. Ramazzinus* (licet in illis de Perniciosis nostris nulla sit mentio) Corticem scilicet in calidis; & siccis Constitutionibus prodesse; obesse vero in frigidis, & humidis. Cum vere ea tempestate, qua nondum Ver advenerat, nullum adhuc periculum factum esset de Cortice, in aliis quandoque tempestatibus plurima operato, nullum, inquit, eo casu ferri posse de futuro eventu judicium. Subdidit tamen præter alia, ut amicum decet, officiosa verba circa usum, & opportunitatem hujusce remedii plurimum tribuendum esse peculiari experientiæ meæ, atque his dictis discessit. Eo vix abeunte, ipse adveni circa primam pariter noctis horam, inveniensque pulsus sese attollentem, & sudorem symptomaticum pari proportionem sese imminuentem, alacri animo *drachmas duas* novi Corticis similiter ex Vino potandas circa horam octavam ejusdem noctis offerri jussi, mane vero hora 15. alteram *drachmam*. Atque ita inæquali hac artificiosa partitione, intra horas sexdecim *drachma sex* Corticis fuerunt absumptæ.

Inspecto tunc temporis Aegro, Febrem inveni admodum conspicuam cum calore universim expanso, & cum pleno, ac valido pulsu, ad quem forte respiciens *D. Davinius*, qui mane quoque sponte Aegrum inviserat, phlebotomiam (ut mihi mox retulit) si supervenissem, proponere meditabatur; sed cum non supervenerim, urbane dimissus recessit, non rediturus. Accedens autem ego, atque Aegrum inveniens jam universaliter exalefactum, pulsuque insigni præditum, utut non modice febricitantem, tanquam rem habens

habens in vado, nulli alii remedio incerto fidere volui; sed soli Cortici, nullo adjumento indigenti (leviore tantum inde servata Methodo) unice insistere. Immediatè post meridiem, majorem adhuc caloris, & Febris intensiorem percipere mihi sum visus cum pulsi insigniter elato, ac turgido. Vespere autem notabilem inveni Febris remissionem (utut eam exacerbata esse, fuerit falso prolutum) cum sudore blando, ac universali, modico tamen, nec admodum copioso, cui successit nox tranquilla cum placido, & semel tantum interrupto somno, occasione scilicet sumendi *alteram*, quam præscripseram, *drachmam* Corticis; qua epota, pacatum iterum somnum usque in sequens mane Aeger protraxit. Erat hæc dies suspecta, morbi nempe septima, qua die circa horam 13. contingere debebat Accessio gravior, quarta videlicet, suppuratis tantum primariis. Ast cum ego accederem hora 16. (neque enim ulla me angebat sollicitudo citius accedendi, ob moralem certitudinem de fausto futuro eventu) inveni Aegrotantem, ut prænuñciaveram, in tuto, exigua videlicet Febre detentum, urinam non amplius imminutam, rubram, ac crassam, sed copiosam, subcitrinam, ac diaphanam reddentem cum suo encremate, omnibusque signis coctionis: uno verbo sanum quo ad sublata lethalem periodum, & quo ad omnia, exceptis reliquiis sensibilibus Febris jam continuitatem adeptæ, quæ tamen reliquæ intra duos tantum dies (quibus *semidrachmam* Corticis quotidie hausit Aeger ad complendam unciam illius) penitus extinctæ sunt, nullo alio concurrente remedio. Extirpata ceteriter in hunc modum Febre, per septem dies vacavit ab usu Corticis, & cujuscumque remedii (quo tempore non parva fuit difficultas in detinendo domi Aegrotante) quibus elapsis iterum sumpsit primo mane *drach. j. ss.* Corticis, altero *drach. j.* & per tres alios subsequentes dies *drach. ss.* pro qualibet vice; & sic novam *semiunciam* Corticis ad præcautionem assumpsit. Interjecta vero alterius hebdomadæ quiete, aliam rursus *semiunciam* in octo partes divisam intra octo pariter dies (quotidie scilicet ad *drach. ss.*) absorpsit, remedioque terminum posuit die ipsa Verni Aequinoctii, nullam inde, Deo dante, recidivam, nullumque incommodum passus, utut causam Febris intus detentam, fixatam, coerciram nonnemo diceret, *Furemque domi latentem, necdum expulsum*, nova damna illaturum hariolaretur.

At bone Deus! Etsi recidisset, ut ipse præmiseram posse contingere quid tum? Nonne is antea, minime expectata recidiva, peribat? Ast inquiet aliquis, qui rem non vidit: Sanatus esset etiam aliis remediis, Lapide scilicet Bezoartico, Cardiacis, & hujusmodi. Effatum hujusmodi non tam facile admittent periti Medici, & ingenui. *Mercatus* certe, cui notus non erat Cortex, longe aliam prognosim instituit in talibus circumstantiis. De *Morono*, quippe suspecto, etsi veridico, non loquor. Vetum concedatur. Nemo tamen spondere hoc ausus est cum Lapide Bezoartico, ut ego ausus sum experi-

experientia fretus, spondere cum Cortice: Tandem hoc saltem stet: neque tam cito, neque tam blande ullis aliis remediis salutem obtineri potuisse, ut obtenta est usu Corticis, tot Syrupis, tot Confectionibus, tot Cucurbitulis, tot Vessicantibus locum surripientis. Subdet tamen quispiam. Forte tunc erat terminus naturalis morbi. Ita profecto. Febris tertiana duplex continua & tandem maligna (talem quippe descripsit ipse Medicus curans) cum urinis ab ipso initio turbidis, & imminutis, cum sudore frigori Febris statim succedaneo, quæ die quinta constantem inferat, omnimodamque pulsus abolitionem cum sudoribus symptomaticis, partialibus, & male tepidis, jactatione irrequieta &c. vere solet, dictum factum, ex se solvi feliciter, & aboleri. Hæc adamussim est via, qua quotidie ad salutem iter, sed æternam. Miror sane, quod ante factum nemo hæc tam secunda præviderit, cum ego fidenter prædixerim, innixus tamen virtuti Corticis, meæque de ipso, ac de mea Methodo experientia. Sed esto; demus hæc omnia, ipsique insimul Soli lucem denegemus. Quid inde? Saltem (infero) Cortex non nocuit, neque obstitit huic palam advenienti felicitati, vel humores figendo, vel aliud quodpiam crimen patrandò. Potestne minus tribui remedio tam evidenter admirabili, & percuntis Hominis liberatori? Sed neque hoc plane concedetur, si quindecim ab hinc annis ephemera corripiatur Nobilissimus Patiens. Vivit interim perfecte sanus, vivetque favente Deo. Hoc mihi sat est, etsi forte contendatur, illum aliunde vivere.

X. In genere pariter Algidarum Intermittentium insignis est ea, quam me suadente, licet curationi nequaquam præsentè, felicissime absolvit *D. Candrinus*, ut subinde ab eodem accepi, in ægritudine *D. Sigismundæ Nardæ* prope octogenariæ. Hanc itaque in quadam Accessione Febris tertianæ universaliter frigefactam, nec amplius recalescentem, pulsu penitus destitutam, & jam pro deplorata communiter habitam (id suadente morbi præcipitis violentia, atque ætate decrepita, cum ceteris algoris funesti, & deficientiæ pulsus symptomatici) intra paucos dies integre restituit Peruvianus Cortex post Extremam Unctionem mea Methodo administratus, Ægra ad multos postmodum annos superstitè.

SUBCONTINUA MALIGNANS.

Innumeras propemodum Februm hujusce speciei referre possem historias, & quidem quoad accidentia plurimum dissimiles, in curatione autem simillimas, quatenus omnes jugulatæ sunt uno Cortice Peruviano, modo celerius, modo lentius, modo parcius, modo liberalius, prout opus visum est, administrato. Sufficiat tamen selectiores nonnullas adducere; atque una, vel altera fusius descripta, cætera strictius, proportionè scilicet a peritis facile intelligibili, transigere, quatum nihilominus momentum minime levius est, sed

saltem æquale, etsi tale non semper appareat, ut ab Ægtorantibus ipsis satis notis, eorumque Assidentibus potest facile quilibet saltem Nostras certior fieri.

Nolim tamen pusillum aliquem, qui viderit in prægressis, & in subsequentibus Historiis, Sacramentorum administrationem præcessisse fere semper ante administrationem Chinæ Chinæ, sibi suadere id factum in gratiam remedii, quasi illud sit experimentum aliquod periculosum, quod tentare non liceat, nisi prius consulatur Animæ; sed sciat, videatque, id factum esse ob exigentiam affectus summe periculosi, & exitii certo imminenti, quoties ob accidens aliquod China China illud remorari potis non fuisset. Quamobrem in illis casibus non aliud actum est in hac linea, nisi quod æque actum foret semoto etiam Chinæ Chinæ usu actumque est ideo præcise ratione Morbi, non ratione Remedii.

XI. *D. Jacobus de Carrettis* Sacerdos, Serenissimi Principis Foresti Estensis Capellanus, duplici Tertianæ laborabat, intermittente quidem, sed longas, sibi que immediate succedentes accessiones habente. Tractu dierum aliquot, non obstantibus remediis ex arte adhibitis, Febris cœpit quadam continuitatis speciem præferre, ut & symptomata Februm acutarum propria; servabat tamen adhuc periodus suas, obscuras quidem, se ad aliquo nihilominus brevi rigore, levissimaque extremorum perfrigeratione conspicuas. Succedebat autem statim calor maxime mordax, Coma quoddam semper pervigil, urina summo opere saturata, & quoad quantitatem admodum imminuta, summaque perpetuo linguæ ariditas, atque scabrities sine siti, immo cum omnimoda non curantia potus. Prosecutus sum nihilominus curationem vulgari methodo, prout incœperam: sed irritò successu: exacerbationibus etenim jam fere abolitis quoad signa exteriora, cæterisque omnibus in pejus ruentibus, res eo sensim devenit, ut jam de vita illius actum esse pronunciauerim, spiritualibus tantum auxiliis, Sacrisque Ministris eundem committens; neque enim alium quempiam videre facile est, signis talibus plane lethaliibus, non repente, sed paulatim de die indiem acquisitis stipatum, qui paulopost non occumbat. Jacebat siquidem supinus immobiliter quoad omnia membra, brachiis exceptis, ruebat in pedes, respirabat crebro anhelitu, & ore semiaperto; linguam nigram prorsus habebat, scabramque veluti folium borraginis, quam insuper nequibat exerere, dentesque nigro pariter, ac denso lentore obritos. Nullum verbum articulate proferebat; submurmurabat tamen assidue, sermone quodam balbutiens minime intelligibili, jactabatque brachia, quasi quidpiam vellet prehendere per aerem, sed tandem tremulis unguibus nil aliud, quam floccos linteorum carpebat, plicas cum eorum fimbriis modo casu conficiens, modo ignarus iterum explicans. Hoc territus spectaculo abii: imumque jam prope attingent januæ vestibulum, conversus ad *D. Franciscum* Fratrem ejus me comi-

comitantem, condoleo cum eodem de Fratris jactura. Dum vero sejungor ab illo, remque jam plane desperatam esse inculco iterum, subdo insimul quasi per modum contemptus, posse tantummodo tentari remedium, quod forte poruisset prodesse, si citius fuisset ausus tentare; sed modo neque sperabile esse levamen ullum, neque possibilem in ægro deglutitionem remedii, ridiculumque esse in tali statu quicquam experiri. Animum tamen mihi addidit sedulus Frater ut præscriberem quidquid luberet, se offerens paratum ad omnem diligentiam; uti ægro cochleatim remedium ingereret: mecumque pactum inuit de non revelando cuiquam nostro tentamine, ne aliis quidem Fratribus, jam cubitum euntibus, illique curam ægri corpoream relinquentibus, ne scilicet remedio infanti opprobrium eveniret, aut culpa in casu evidentissime deplorato. Sub hac conditione præscripti *unc. ss.* Corticis, quo citius fieri posset (liquidem absolute posset fieri) illi offerebam, subdens Fratri, me mane (erat enim nox) si Æger viveret, victurusque esset saltem usque ad tempus novæ, obscurissimæ exacerbationis, aliquid ultra præscripturum. Haudit æger cito, licet particulatim, totam dosim, & mane vixit adhuc; cumque aliquam remissionem leviusculam esset assequutus, p. out semper horis matutinis quoquo modo antea consueverat, alacriter *aliam semunciam* Chinæ Chinæ præscripti satis celeriter absumentam. Hanc pariter assumpsit; ne longior sim, cæpit vespere, Febre non amplius exacerbata, melius se habere, & melius adhuc deinceps progredi; adeoque consueta methodo ad dies aliquot in usum ducta, repetito videlicet sensim remedio, pristinam tandem sanitatem cum segniore tamen convalescentia recuperavit, nunquam amplius recidens, sed plurimis licet ab eo morbo annis elapsis perfecta persticiens valetudine.

XII. Uxor Aurigæ cujusdam Aulici Tertiana duplici violenti motus, validæque intensiõis detinebatur, cujus videlicet Paroxysmum quemlibet vix tantillum remissum, plurimumque absolute distantem, excipiebat superveniens alter, adeout Febris esset indefinenter Continua; motum tamen sensibilem servans Intermitteñtis adinstar. Præmissa, & repetita sanguinis missione, aliisque remediis methodicis, quoniam Febris ad gradum æqualis continuitatis properabat, taliaque celeriter acquirebat symptomata, qualia Febribus malignis, atque lethaliibus competunt, decrevi Corticem temperanter saltem adhibere. Erat autem ægra hæc tunc perpetuo vigil, perpetuo siticulosa, arescebant fauces, & lingua, jactabatur assidue, & non semel absque causa manifesta insigniter deficiebat animo. Urinam tenuem substantia reddebat, & quantitate modicam, pulsumque nonnihil quidem resistentem servabat in remissione Febris, sed in augmento, & statu summe inæqualem. Præscripto leviter, scilicet *ad semidrachmam* in forma boli cardiaci, Cortice per duos dies (semel tantum in die) parum profici visum est quoad symptomata, quæ graviora

potius fiebant, quatenus aliqua insuper aderat mentis confusio, & torpor; quod symptoma Sacramentorum ministrationem urgit. Febris tamen ipsa ad maiorem aliquam remissionem videbatur interim pertingere. Quamobrem eundem Corticem mane, & sero repetendum duxi; quo citra nonam morbi diem peracto, Febris coepit sensibilis imminui, & perfectam fere intermissionem acquirere; adeoque remedium fidentius continuatum est: sed interim pone unam autem una Parotis apparuit, & altera die pone alteram altera. Tunc, fateor, non parum hæsitationi circa continuationem Corticis; sed meis motus rationibus, eidem remedio insistendum censui, rursus tamen semel in die, quoniam & Febris parvula facta erat, & Chinæ Chinæ quantitas decens absumpta. Quid plura? Intra decimamquartam morbi diem paulatim evanescere Parotides, & intra decimamseptimam omnimode Febris, convalescente citissime (resumptis quippe facillime viribus) Agra, nullum inde incommodum, nullamve recidivam passa.

XIII. D. *Catharina Mundatoria* septuagenaria ingruente Hyeme laborabat Tertianæ duplici, per subingressum paroxysmorum Continua, caraque curabat D. *Candrinus*. Cumque accessiones ita inciperent se se mutuo excipere, ut de Continua essentialiter jamjam ille metueret, quod symptomata vehementiora insuper suadebant, cogitavit de offerendo Cortice; anceps tamen cum esset non parum, me statim in consilium vocavit. Ego cum remissionem laudabilem Febris accessu meo invenissem, nec symptomata reputassem adeo vehementia, quin solutio morbi via ordinaria sperari posset, idcirco reservata Corticis oblatione in casu majoris exigentiæ, pro qua tempus sufficiens superesse mihi suadebam, ab huiusmodi oblatione tunc supercedendum duxi. Sed paulopost me dicti, & facti ferme pœnituit; altera namque die exacerbatio fere insensibiliter, & subdole invalit; in augmento autem, & statu, tota quanta esse potest in Juvene, & tempore æstivo, fuit insensio, & violentia symptomatum. Linguae ariditas, & sitis nullo potu explebilis, jactatio assidua; & integumentorum projectio, urina crassa, & rubra, anhelitus anxius, calor mordax, pulsus tamen interim exilis, celer, & inæqualis, motus manuum, & linguae tremuli, subsultus tendinum, ardor faucium, & ipse singultus erant accidentia morbi. Sperabam equidem, hæc omnia consuetæ remissionis tempore debere remitti insigniter; sed aliud successit ab eo, quo expectabam: protracta namque est Febris, & protracta pariter sunt symptomata. Quamobrem cum mane sequenti cuncta adhuc non parum vigerent, licet parumper remissa, dubius hærebam, metuens, ne lapsa esset occasio exhibendi Corticem. Cum tamen Venæ sectio, aliaque valida præsidia sufficienter administrata fuissent, & periculum esset in mora, si in levioribus hæreremus, non modo ad Corticem confugi, sed quia metuebam imminens exitium in exacerbatione, vel sequenti, vel saltem correspondente, præmissis præ casus urgen-

urgencia Ecclesiæ Sacramentis, illum validiore aliquantulum methodo usurpandum, ac mox repetendum dum duxi; quod illico factum est: & (mirum dictu!) cessit aque facile Febrifugo Cortici Febris illa jamjam Acuta Continua, sed indolis a primordio periodicæ, ac si prorsus Intermittebat fuisse. Quamobrem intra paucos dies perfecte libera evasit Aegra, duas tantum, vel tres leves periodos Tertianæ simplicis intermittentis passa circa Aequinoctium Vernalium.

XIV. Vexabatur anno 1708. Tertianæ duplici insigniter continua *D. Lucretia de Pincettis*, septimum, ni fallor, agens gestationis mensem, eamque curabat *D. Davinius*. In ipso morbi statu, absolutis jam plene remediis generosioribus, & ingravescente nihilominus cum suis symptomatis Febre, non parum periculi in eo præsertim statu portendente, advocor & ego, qui licet accedam hora majoris remissionis, invenio tamen ægram intense admodum febricitantem, asseriturque mihi, eam vere tunc temporis melius se habere, ac alio quovis temporis. Vix credo ego, posse in hac Febre observari incrementum sensibile, licet Adstantes asseverent, Febrem qualibet nocte cum sensibili, & extenso rigore exacerbari. Redeo mane, narraturque mihi, Exacerbationem illam, quæ admodum intensa vere observabatur, invasisse cum manifesto rigore, ac frigore Intermittebat more. Huic innixus assertioni Corticem propono, statim ac aliqua fiat exacerbationis remissio, potandum. Annuit subridens *D. Davinius*, & Corticem præscribit leviuscule (sic namque conveneramus) in forma boli. Sed cum Aegra deglutitioni inassueta diffiduler bolos prima vice assumpsisset (assumpsit tamen) potui autem se promptam offerret, ideo *D. Davinius* Chinam Chinam iterum præscripsit, copiosiorē quidem, ut optabam, sed, ut illi mos est, in dilutiori infusione; propterea hortatus sum ego Assidentes, ut diligenter agitent Vas, priusquam remedium exhibeant, ut scilicet turbida, quantum fieri potest, evadat potio, & Corrice imprægnata, repetantque bis in die oblationem. Discedimus ambo; dumque mox inter nos familiariter loqueremur, novissimæ ego *D. Davinium* officiose potius, quam ex animo consentientem in usu Corticis, sollicitavi, ut sensa sua libere aperiret. Cui instantiæ respondit, se quoque probe memorem effectuum utilium Chinæ Chinæ a me in Casibus arduis feliciter ministratæ, cogitasse paulo ante de eadem hic adhibenda: sed revera post serium examen se phantasma hoc rejecisse, & modo tantum consensisse propter me, eam ceteroquā non præscripturum profecto, si curationem egisset solus; subdens se non reputare Febrem illam expugnandam Cortice, quam pro Acuta potius, & fere æqualiter Continua noverat, quidquid de nocturno, ac periodico frigore, aut horrore venditarent, vel imaginarentur (nisi ab alia causa id forte penderet) assidenter mulierculæ -- Mane sequenti accedo de more ad Aegrotantem, quam die antecedente reliqueram cum Febre vere

intensa, & cum symptomatibus valde gravibus, Febriumque Acutarum, & ab essentia Continuarum propriis: Cumque nondum advenisset *D. Davinius*, interim interrogavi diligenter Adstantes, an ea quoque nocte Agra consuetum rigorem passa esset. Et cum respondisset, affirmative, ac constanter confirmasset, quod dixerant de noctibus antecedentibus, licet tunc quoque viget valide Febris, præsertim quoad frequentiam pulsus (quam tamen ex parte refundebam in gestationem) neque *D. Davinius* accederet adhuc, hortatus sum Agram remedium averſantem, ut illud e manibus meis vellet assumere, priusquam discederem. Haud difficilem ea se præbuit; quamobrem ego assumpta pyxide, & effusa, abjectoque liquore pulveri subsidenti supernatante, subsidentiam illam crassam, paucoque liquore saturatam, indidi copiose in os illius, quæ cum gustasset, deglutissetque portionem satis insignem, tenuit bibere quod remanlit. Discedenti mihi occurrit obviam *D. Davinius*, cui rem gestam enarro, & insto, ut hortetur Agram ad complendum opus. Ille vero subjunxit, posse nos contentos esse hoc Catone; atque, hoc remedio jam pro viribus nostris administrato, ad alia progredi, licet cum spe perexigua, quæcumque forent, quæ valeremus eligere. Abiit ego, adiit Ille, Agramque superstitem portionem minime assumpsit. Quia tamen assumpserat insignem, intra duos, vel tres dies, oblitteratis statim exacerbationibus, invita, ut ita dicam, sanata est; dissipatisque sensim paulopost minu ioribus Febris reliquiis, ad Partum quoque naturalem feliciter perducta.

XV. Alteram mulierem gravidam octimestrem similiter curavi, nomine *Lauram de Artolis*, laborantem Tertiana duplici per subingressum continua; sed ad Continuum essentialiter, acutamque properante, intensissimis quippe symptomatis sitis, ardoris, vigilæ, nausæ, vomitus, & aliis hujusmodi comitata, usque tamen incertis quidem horis, sed alternis constanter diebus nonnihil remittente. Huic præmissis remediis methodicis, & repetita præsertim, quæ maxime indicabatur, phlebotomia, cum majus in dies impendere periculum clare cognoscere, crescentibus scilicet symptomatis, & præcipue delirio fere continuo, non sine gravi metu imminenti, prout signa omnia indicabant, abortus, cepi Corticem præscribere per modum alterantis, dosi videlicet perexigua. Jamque vix bis assumpserat, cum nocte quadam in vigore exacerbationis ad remissionem vergente, abortum passa est, subsequente pauco lochiorum effluxu. Admoneor de successu jam prævifo: & quoniam alia magis urgere videntur, supersedeo parum per ab usu Chinæ Chinæ, substitutionem sanguinis ex pede; incaluerat enim ad intestum usque ruborem facies, & mens erat subdelira. Visa sunt nonnihil augeri puerperia, & tota illa die leviuscule se habuit; die tamen sequente (verſabamur circa undecimam ni fallor; & fere semper in omnibus casibus Subcontinuarum oblatio Corticis peracta est inter septimam, & undecimam diem: quod

semel

semel hic monuisse sufficiet) die, inquam, sequenti, procedentibus licet non-nihil copiosius lochiis, Febris valde exacerbata est, & cum Febre symptomata omnia, itaut vita esset in non levi discrimine, Ægraque ob id Sacramentis Ecclesiæ munita. Pulsus quippe celerissimus erat, minutulus, & minime resistens, linguæ, & faucium ariditas maxima, sitisque inexplebilis, vomitus fere assiduus materiæ porraceæ, summa ciborum averfatio, quædam adhuc alienatio mentis, respiratio frequens, infelixque decubitus. Cum vero Febrem hujusmodi considerassem, ut procedentem a prima radice, sive a fermento, nullam fere cum partu, vel abortu communionem habente, iterum renovavi usum Corticis etiam liberaliorem; quo mediante intra duos, vel tres dies ut mos est, ab exacerbationibus, & paulopost sensim ab omni Febre immundis evasit, procedentibus semper (quod notatu dignum est) tempore usus Corticis repetitionis illius tertium renovatæ, rite, & juxta casus exigentiam puerperis.

XVI. *Monialis* quædam prope octogenaria, ac ideo jam emerita, & Cœnobio Sanctæ Mariæ Magdalenæ, quod diu gubernaverat, percarâ, laborabat duplici Tertiana per subingressum Paroxysmorum continua, suosque motus satis obscuros habente. *D. Davinio* curanti, quippe Medico illius Monasterii ordinario, in societatem adjunctus propono usum Corticis, septima die vix elapsa; Febris enim fere ardens fieri videbatur; tanta erat sitis, ariditas totius cutis, & sine quiete jactatio indefinens; quæ morbi, & symptomatum intensio ætati minime congruens magnum facessabat negotium, & sollicitabat auxilia. Cum autem non conveniremus semper statis horis, retulere mihi *Moniales*, *D. Davinium* relinquere arbitrio meo liberam præscriptionem Corticis, si mihi placuisset præscribere, ut & dosim illius. Præscripsi idcirco *ad drachmam* in forma boli quotidie mane per tres dies, & *ad semidrachmam* bis in die ad alios tres dies. Substitit Febris; sed perseverabat sitis, non obstante potu refrigerantium liberaliter permissio. Iterum præscriptus est Cortex *ad drach. ss.* semel tantum in die, cujus usu depulsa jam Febre, melius habuit Ægotans; non tamen adeo feliciter convaluit, quin opus habuerit identidem repetitione Chinæ Chinæ ob duas saltem, quas passâ est, recidivas in diuturna sua, & difficile convalescentia. Morituram certo credidisset quisque intra undecimam ad summum, ni per Corticem inhibitus fuisset morbi progressus. Vixit tamen adhuc ad ses. quinquannum, quo exacto, ut *D. Davinius* retulit, obiit Pleuritica, aut Peripneumonica, vigente extremo frigore algidissimi Januarii anni 1709.

XVII. *D. Dominicus de Traeris* inclinante Æstate anni 1708. corripiebatur ab aliquot jam diebus Tertiana duplici per subintrantes Accessiones continua, semper quidem intensa, sed obscuris exacerbationibus, ac remissionibus vicissim inter puncta. Et cum malum in die augetetur ultra debitam proportionem-

portionem, non obstantibus remediis ab alio, qui eidem affidebat, præscriptis, me quoque accivit, qui curationem postmodum solus exegi ob subortam immediate ipsius Curantis ægritudinem. Eo igitur tempore, quo primum ad Ægrum accessi, vix distinguebantur Exacerbationes, & Remissiones: distinguebantur tamen; & ab initio morbi longe clarius fuisse distinctas, certiorabar a cunctis. Lingua illi aridissima erat, labiaque præ rubore flammea, & arefacta, urinæ crassæ, rubræ, seu crocæ, ferme ac si Æger vero Ictero laborasset: manus, & digiti assiduo tremore obsidebantur, mens confusa erat, & difficulter se explicans, cum aliqua tamen advertentia, & cognitione; nec semel, licet rariuscule, apparuerunt motus singultuosi. Pulsus tantum validus erat, frequens tamen supra modum cum acerrimo ad tactum calore. De vehementi aliqua suspicans ego Capitis in somnis, & subdeliri affectione, statim repetita nova præter celebratas ab initio sanguinis detractione, alvoque per clysterem subducta, & largo, quem tamen Æger, licet atrescens, parum gustabat, imperato Aquæ, aliorumque refrigerantium potu, Opiatam præscripti ex Confectionibus Cardiacis, aliqua ex parte; majore vero ex China China compositam, de qua bis, ac ter in die sumebat quantitatem modicam, itaut Methodum meam pro Subcontinuis Perniciosis descriptam impleteret; quo factum est, ut intra quatuor circiter dies decremento quotidie manifesto Febbris illa ad Ardentem tendens integre, ac nullo negotio sublata fuerit sine ulla penitus recidiva; ni recidivæ nomine donare velimus simplicem Tertianam, qua tum correptus fuit circa Solstitium Aestivum anni sequentis, tum facile insimul liberatus.

XVIII. Clarissimus J.Ctus. D. *Peregrinus Barberius* Consiliarius Justitiæ Serenissimi Ducis, annum agens ætatis suæ 59. post diuturnam, gravemque ægritudinem, Romæ, ubi a longo jam tempore domicilium statuerat, contractam, postque plures Recidivas æque graves inde subortas, tandem ope Chinæ Chinæ in eum valetudinis statum devenit, ut valuerit adventante Vere, Roma relicta, fieri redux in Patriam, debilis licet, taloque mala firmus. Varia post reditum passus Mutinæ per totam Aestatem incommoda, die tandem secunda mensis Septembris Febre corripitur, quæ Tertianæ duplicis, Subcontinuae tamen, typum periodicum servat. Accidentia morbi tertia statim ægritudinis die satis gravia se produnt, sitis nempe cum linguæ ariditate, jactatio, capitis dolor gravativus, mentis obtusio quædam, & perexigua morborum sui status dignotio, urinæ impensò rubore, & quantitate insigniter imminuta peccantes &c. Matutinis tamen horis tum Febbris, tum symptomatum omnium succedit quotidie non contemnenda remissio. Administrata rursus Venæ sectione, quæ non longe ante morbum ob non modicum sanguinis sputum tolli rejectum fuerat celebrata, adhibitisque aliis pro re nata remediis, qualia methodicè præscribi solent, morbus procedebat Acutorum gressu,

gressu, ancipitis quidem exitus signa jugiter præbens, sed quinta potissimum die majus etiam portendens periculum. Sexta nihilominus tanta, talisque apparuit prægressæ Exacerbationis remissio, eaque sensim proportionem illa processit, ut vespere nullus fuerit, consuetæ cæteroqui, quotidianæ Exacerbationis insulzus. Duravit maladia isthæc usque ad vespertas septimæ diei; cum ecce ex improvîso tam vehemens succrevit Exacerbatio, ut vita illius in non leve discrimen fuerit adducta. Aderant quippe non modo symptomata quintæ diei longe intensiora, sed & insuper alia graviora; delirium liquidem supervenerat tale, ut nec quicquam ad rem loqueretur, neque Medicum, aut Allidentes nosceret, neque de quoquam, eo postmodum sedator, memor esset amplius. Delirio successit soporofus affectus a Lethargo parum distans, vi cujus clamose vocatus vix palpebras attollebat. Pulsus hoc casu exilis erat, inæqualis, parumque consistens, respiratio crebra, lingua scabra, urina fere nulla, eaque lixivialis. Mane sequenti nonnulla equidem, sed paucula observata est remissio Febris, atque symptomatum, vi cujus validam oblationem Corticis sum meditatus; sed me cunctantem reddebant suspiciones de labe aliqua forsan latente in infimo, vel medio Ventre, quod mihi per literas jam indicaverat Amicus doctissimus, solerisque Anatomicus *D. Pacchianus* Romæ illi medicinam faciens; auxeratque postmodum suspiciones hujusmodi diuturna, & difficillima convalescentia, prægressum sanguinis sputum, dolor quintæ ipsa morbi hujusce die inter mediû, infimique Ventris confinia subortus, & respirationem reddens nonnihil difficilem, egestio sæcum a longo jam tempore nonnunquam sanie quadam, vel ichore infectarum, cum tenesmo temporaneo, quasi hæmorrhoides internæ, vel Intestina potius (quod sum suspicatus) cuniculoso quopiam, aut sinuoso ulcere obsiderentur &c. Verum his omnibus in gravi, celerique periculo tandem sepositis, mane ipso octavæ diei morbi Corticem propinavi ad *unc. ss.* & sero ad *scrup. iv.* Per totam diem Febris semper facta est remissior; sed noctu hora insolita, quippe interrumpita periodo, iterum exacerbata est sensibiliter cum pulsu elato, & aliqua sensuum hebetudine, necnon cum superveniente surditate, ut Acutorum mos est, sive ut morem esse Chinæ Chinæ opinatur *Mortonus*. Die tamen nona iterum *scrup. iv.* Corticis mane tantum præscripsi, observaturus vespere quid inde succederet. Cum autem Febris vespere procederet quidem, sed non exacerbaretur neque tunc, neque noctu, die decima Venerabilis oblationem, eo mane cæteroqui destinatam, sum remoratus, novi interim Corticis *scrup. iv.* iterum exhibens. Hinc vespere Febris sensibiliter remissa est; ego vero propinata jam intra horas 48. uncia una Chinæ Chinæ substitui pro tunc. Undecima die Febris facta est remissor, & longe remissior adhuc die duodecima. Cum tamen Aeger, dimissa jam surditate, inciperet conqueri de superfluitate mentis segnitie, sibi naturaliter valde prompto omnino insolita, multum-

tumque incommoda, idque infonti Cortici adscriberet, institit propterea, ut remedium aliquod Caput roborans illi præscriberem, quod fungeretur vice Antidoti, Chinam Chinam, ut putabat, hebetescere facientem corrigentis. Id statim me præsaturum spondi: rursusque infcio novam Chinam Chinam ad *drach s.*, in forma boli, ut ajebam, Cephalici, bis in die sumendam evestigio præscripsi; cujus usu cum Caput sibi in dies roborari assereret, simulque obliterarentur leviores, noctu identidem obrepentes accessiunculae, recuperata tandem longe firmiore ac antea valetudine, fraudem illi meam revelavi & risu unanimi laudata est insons deceptio.

XIX. *Peregrinus Zecchinus* Febre Tertianâ Tuplici, valida, celeriterque Subcontinua facta detentus, cum Exacerbationibus vehementibus æque ac obscuris, ordinatis tamen, urina supra modum rubra, vigiliis gravioribus, crudaque, & ad excessum vergente alvi lubricitate, tam violenter torquebatur ab hujusmodi Febre, ut cum jam appropinquaret morbi status, & fere obliterarentur incrementa, & decrementa accessionum, facile decreverim, imminente septima morbi die, offerre modicum Peruviani Corticis, quoniam reliqua remedia præscepta tam Chirurgica, quam Pharmaceutica, invalida deprehendebantur pro imponendo, ut par fuisset, moderamine effervescentiæ febrili nimium late fuerint. Priusquam ergo septima invaderet de more fortior Exacerbatio, præscripsi Corticem ad *drach. j.* in forma boli mane, & sero sumendum, cum Aqua Card. bened. superbibenda tum eo die, tum etiam sequenti, ni prius ipse ad Ægrum invisendum rediissem. Sumpsit; eaque die, ut ferebat morbi conditio gravissime habuit. Immo cum de vita illius prope actum esse crederet importuna, loquaxque ejusdem Soror, accessit ea ad me mane sequenti valde diluculo, ferme increpans, eo quod ad Ægrum proximè moriturum, extremisque Sacris nondum munitum, non adhuc rediissem. Uno verbo, adeo læsit patientiam meam gracitans muliercula, ut coactus fuero primo respondere: me certo scire, nil damni ex mora mea Ægrotanti emergere vel potuisse, vel posse, dummodo interim constans esset alius jam præscepti remedii, cujus effectus nondum sensibilis esse poterat, tandemque subungere, quod, si erat illa impatiens moræ, Medicum diligentiorē quærerem, & abiret abs me. Reposuit illa mihi, se id facturam, dummodo ipse permitterem, nec ægre ferrem; quandoquidem id poscebat quamprimum valde deterior Ægri status. Tunc ego considerans, posse me subire censuram de caritatis defectu erga Ægrotum pauperem, insuperque posse contingere, ut in Medicum aliquem Cortici infensum facile Mulier incideret, qui mala saltem succrescentia incæpto Corticis usui posset adscribere, eoque proinde rejecto, inertia substituere, ne dicam noxia, meamque idcirco cessatorem ab opere posse per accidens Ægro perniciosam fieri, & fortasse lethalem, Christiana statim pietate motus, -- Redi Mulier, dixi, ad Ægrum tuum,

tuum, ad quem & ipse mox redibo solo caritatis intuitu, ne scilicet quem servare manibus hisce debilioribus spero, forsan sub valentioribus pereat -- Paulopost ad Aegrum accessi, & graviter quidem se habentem, sed non ut suspicabar, inveni. Nil itaque innovando, consuetos tantummodo Corticis bolos cum Aq. Card. bened. continuandos duxi, quorum ope intra triduum a Febre plane liber evasit. Cumque subinde valde copiosa Crisis per urinam, modica insinuat comitante diarrhoea, cessisset, absque ulla etiam Recidiva perfecte convaluit.

Non multo ante eadem sorte, eadem methodo, eodemque morbi non absimilis tempore, curaveram *Rev. D. Nicolaum de Septis* Ecclesiae Albareti Archipresbyterum prope octogenarium, nec proinde morbo tam gravi suffecturum, nisi fuisset Cortice adjutus, quo mediante, a Febre statim evasit sine Recidiva, vitamque ad biennium feliciter protexit. Illius tamen curationem ordinatim describere superfedeo, ut & postremam mere senilem, cui lente succubuit, ægritudinem, ne longior sim.

XX. Idem *D. Dominicus de Traeris*, paullo ante memoratus, sub initium Autumni 1710. concurrente non una causa procacitica correptus est Tertianæ duplici Subcontinua cum symptomatis non longe absimilibus iis, quæ non multo ante retulimus, sed paululum remissioribus. His adjugebatur oblocutio quædam, & repetita plurium Lumbricorum excretio per vomitum. Transacta die morbis septima, meditatus sum oblationem Corticis, dummodo aliqua, ut consueverat, apparuisset remissio in octavæ principio; metuebam siquidem ex observata obscuracione præcedentis Exacerbationis, Febrem jam in continuam essentialiter degenerasse. Apparuit autem remissio non modo consueta, sed ut verum fatear, etiam major ac consuevisset: cumque præcessisset nox satis tranquilla, & aliquis in carpis observaretur mador, mihi visus sum prævidere declinationem morbi Cortice non indigentem. Nihilominus nec satis fidens inconstantia morbi, nec quicquam metuens ab usu Corticis, quandocunque etiam bona Crisis fuisset imminens, neque inutile plane reputans Corticem in verminoso apparatu, illum præscripsi in forma Opiatæ ad *semunciam* absumentam pro medietate statim, & pro altera medietate altero mane. Sumpsit ille, ut præscriperam; nec ulla amplius facta est exacerbatio Febris: immo renovata eadem Opiata, intra quatuor successivos dies absumentam, ad *drachmam nempe unam* Corticis quolibet mane, omnis omnino sublata visa est radix Febris, comitante videlicet usum Corticis copiosa, & critica excretionem urinæ, illamque subsequente critica pariter, copiosa, & diutius protracta expulsionem nocturni sudoris usque ad liberalem pulvinarium humectationem. Verum his non obstantibus post aliquod spatium temporis breviusculam recidivam passus est tribus levioribus Tertianæ Febris accessibus, a quibus tamen statim post salvatellæ apertionem convaluit.

Historiam autem hanc non ideo retuli, quia in ea vires Corticis fuerint eximiae: puto enim morbum ex se fuisse tunc temporis propensum ad declinationem, & Crisim saltem imperfectam; sed retuli solummodo, ut pateat experientia duce, huiusmodi remedium Crises quoquo modo disposita vel promoveri pro viribus, & pro dispositione materiae, vel eas saltem non impedire, aut remorari, ut ex Historia etiam hanc praecedente manifeste constat.

Tempore quoque primae aegritudinis ejusdem *D. de Traeris* Casus alter contigit longe praestantior, ac vere admirabilior de Febre inaequaliter remittente, sed maligna, & effera, qua detinebatur *D. Geminianus de Emilianis* Sacerdos, & Ludimagister, quem curabat *D. Ferrarius*. Hic deinde me socium voluit eo nomine, ut decernerem, an oblatio Corticis more meo, quam meditabatur ipse probe conscius methodi, & efficaciae illius, locum habere posset in tali Casu. Sed Historiam describere superfedeo, quia illam ab ejusdem relatu paullo infra Lector habebit. Aequum est autem, ut illi uni adscribatur curationis honos, qui me cunctantem prius habuit (fateor) quam consentientem. Ejusdem pariter Sacerdotis Matrem eodem tempore ad extremae ferme redactam, & amobus nobis curantibus ope Corticis restitutam describet idem *D. Ferrarius*, ejusque iidem Historiam inter communicatas infra reponam,

CAPUT III.

Historiae memorabiles Intermissentium Perniciosarum, aegentium ferociter in tertiam primario corporis regionem, eodem quoque visu sanatarum. Harum species unica est.

LETHARGICA.

In hac Febrium Perniciosarum specie postrema Lector animadvertat velim, eam esse graviores ac esse videatur. Et licet in Casibus infra positis non semper describantur simul accidentia lethalem morborum soporis intensionem indicantia; temper tamen cum *Lethargum profundum* dico, intelligo vere id, quod hoc nomine venit apud Medicos. Neque enim hyperbolice loqui, sed fideliter morbos describere mihi mens est, & quidem dissimulando potius non-nihil, quam amplificando illorum gravitatem: quod plane factum est quoque in antecedentibus omnibus. Si enim exactam Aegrorum hypotyposim prosequutus essem, profecto sicuti aliqua Historia, ubi nonnunquam id quoquo modo actum est, mirabilis visitur, ita quaelibet alia non minus mirabilis appareret. Caterum quam gravis sit haec species Lethargicae Cerebrum lethali-ter impetentis (ita ut, qui sic moriuntur, febricitantes a Medicis parum doctis, vel non parum vastis, non ex Febre, sed ex Apoplexia casu suborta mortui dicantur) satis ostendit observatio, quae hic velim consideretur; nempe quod in Febribus hujusce speciei fere semper contingit Recidiva, saepe etiam gravis, subsequiturque difficilis convalescentia ex difficillima eradicatione causae ad-
ner-

nervorum usque ad principia translata, ibique secundum aliquas tui reliquias tenax contubernium ageris. Sed jam quæ modo dicta sunt ex re ipsa elucescent.

I. Decumbebat duplici Tertianæ Intermittente, intensa tamen, detentus *D. Comes Alphonſus Saxus* in medio cursu floride adolescentiæ suæ, eumque curabat *D. Riccius*. In quodam graviore Paroxyſmo circa decimumquartum morbi diem incidit Ille repente in profundissimum soporem, a quò difficillime expergiscebatur. Gravitas symptomatis, & extraordinaria Febris intensio, eo adjuncto manuum tremore, qui bibentem in actione sua penitus impediēbat, amantissimos Parentes impulit, ut pro servando Primogenito suo alterum etiam Medicum consulerent. Accitus ego vespertinis horis inveni illum gravissimo somno oppressum, non respondentem, etsi alta voce vocatum, vixque oculos aperientem, dum valide concuteretur, & dolorificis cruciaretur irritamentis. Apposuerat ideo statim Vescicantiæ, præmissis antea venæ sectionibus, aliisque remediis Medicus curans. Et quoniam sudor quidam in illius Accessionis progressu erumpere videbatur, proposuit idem Medicus Lapidem Bezoarticum ab huiusmodi excretionem promovendam; quod remedium lubenter admissi, sudoris inde progressum, & Febris, symptomatisque perniciosi remissionem sperans. Reducuntibus autem nobis circa primam noctis horam suppressum invenimus conspicuum antea eruptione quadam universali sudorem; cuius loco particularis, & minuta tantum supererat circa frontem sudationcula cum majori Febris intensione, universali fere tendinum subsultu, & Lethargo inexpugnabili, adjunctoque insuper narium stertore, & spiritu subtili. Metuens ego, ne in illa ipsa Accessione diutius protracta occumberet Æger, non ausus sum Chinam Chinam proponere, nisi sub conditione, quod pulsus post aliquot horas explorandus ab Assidente Juniore Medico mecum praxim observante polliceretur securitatem aliquam de protrahenda Vita in alteram saltem Accessionem. Interea proposui *grana duo Salis volatilis Viperæ* statim exhibenda ex cochleari cum liquore idoneo, quibus superbibendam præcepi, si fieri posset, liberalem Aquæ quantitatem: dein Adstantem monui (*D. Riccio* cunctis, quæ proposueram, consentiente) ut adimpleta conditione, quam illi indigitaveram, ex pulsu dignoscenda, in noctis decursu *drachmas tres* Corticis majori, qua posset, celeritate exhiberet Ægrotanti, dummodo is deglutire non prohiberetur a somniculosa sua stupiditate. Deo dante, qua diligentia peracta fuere Animæ negotia in lethargico, eadem quoque fuere absoluta reliqua morbum, respicientia per oblationem Corticis: & mane paucula aliqua observata est Febris remissio, ut & aliqua mentis, ac sensuum alacritas. Atque ideo cum ea die levior tantum Accessio fieri consuevisset, speravi continuationem remedii posse tempestive impedire Paroxyſmum graviozem, atque adjunctum soporem, tertio quoque die, ut mox in-

tellexi, aliquo modo antea etiam recurrere solitum. Sed præter consuetudinem, & præter expectationem curantis Medici, ea ipsa die afflictionis de more minoris nova, & vehementior adhuc facta est Exacerbatio cum moribus convulsivis jugitur apparentibus, & cum lethargo fortiore; itaut nec per capillorum evulsionem, nec per aliam quamcunque dolorificam vim illatam responderet, dimoveretur, aut oculos aperiret. Tunc vere credidi, mortem imminere, Cortice ante paucas horas oblato ad eam impediendam haud satis idoneo, propter viciniam insolitam, insolitam vehementiam talis accessionis: etsi alioqui major Febris accensio ab epota China China nonnunquam contingens in bonis haberi soleat ab Auctoribus; quod & ipse non semel observavi, observavitque præ omnibus Anonymus alias citatus his verbis -- *Ce Febrifuge semble encore quelque fois allumer la fièvre après la première prise. Mais il ne l'augmente, que pour la mieux combattre, & ce desordre apparent est la marque la plus assurée de son triomphe, car plus il a rendu un accès violent, plus on est assuré qu'il ne sera pas suivi d'un autre* -- Sed ego hoc casu aliud sum suspicatus ob vehementem intensiorem Febris non modo, sed & simul symptomatis. Repetito nihilominus interim Sale Viperino, meliore, quò datum fuit, modo, & juvenili, robustaque coadjuvante natura, sustinuit ille revera eandem accessionem, in cuius progressu aliqua facta est profundissimi soporis diminutio. Propterea statim repetitus est Cortex *ad unc. ss.* duplici haustu, Febrisque post aliquot horas cæpit remitti (prout de more jam suo) & cum Febre lethargus. Cum vero appropinquasset hora gravioris accessus, quæ obitum illius sibi nunciari metuebat, expectabatque trepidans afflicta Genitrix, loco novæ accessionis major apparuit veteris declinatio, intantum, ut ea ipsa die vegetus mentis, ac sensuum, & quo ad Febrem satis leviter se habens, ab omnibus vel rudibus & famulis, nedum Amicis, atque Nobilibus evidenter cognitus fuerit. Procedente itaque per gradus levamine, & continuato juxta methodum Chinæ Chinæ usu, brevi remansit a reliquis febrilibus liber, ut statim a periodo liber remanserat, & a soporoso symptomate. Febris solutionem comitata est copiosa prius, ac critica utinarum excretio, mox & diarrhæa spontanea non sine infectione quadam mucosa, & subcruenta, torminibus tamen cassâ, quæ ad aliquot dies moderate, & cum facili tolerantia processit, clysteribus tantum ex lacte, & saccharo identidem injectis. Sic integram nactus est. Ille valetudinem sine ulla recidiva, aliove unquam amplius salutis incommodo, excepto pertinaci tendinum subsultu, qui sicuti toto Aegritudinis tempore valide perseveravit, ita & tempore convalescentiæ, immo & post ipsam non plane substitit; sed sanum quoque, ac vegetum non modo noctu inter dormiendum, verum & interdiu, dum comederet, biberet, aliudve ageret, per aliquot hebdomadas afflictavit. Ast tædio tantum affecit, non noxa; tandemque sponte penitus evanuit.

II. Eodem fere tempore accersitus fui ad inviscendum Judæum quemdam, nomine *Lazarum Pacificum*. Is, ut retulit Medicus curans, post Febrem prima validam, mox lentiolem, atque diuturnam, insuper diarrhœam contraxit, quæ postmodum in dysenteriam migravit eadem durante Febricula. Demum dysenteria rursus in diarrhœam conversa, cœpit simul Febris typum manifestum acquirere Tertianæ duplicis intensioris. Tantum scilicet valent alvinæ dejectione sine coctione, aut sine prævia intestina secretionem ad abigendas Febres. Hæc autem Febris in invasionem suam soporem simul ascrivit admodum profundum, quo circa declinationem Accessionis evanescente, stupidus, attonitus, & immemor ad plures horas Ager remanebat. Cum vero symptoma istud quotidie cresceret, adeo fieret quasi continuum, pari pacto, ac tales fiebant, se mutuo excipientes paroxysmi febriles: cumque a principio Accessionis usque ad statum, & ultra, lethargus tam fortis ingrueret, ut jam mortem minaretur intra unam, aut alteram Accessionem in Subiecto morbi acutic primum, mox & diuturnitate confecto, Corticem Peruvianum proposui largæ dosi celeriter exhibendum, adducens in exemplum casum recentem *D. Comitæ Saxi*. Et quoniam nondum mihi fuerat occasio ostendendi, vel communicandi huic Medico, cujus nomen & hic juvat reticere, quantum in similibus casibus Cortex valeret (nondum enim mihi cum illo contingerant, quas supra innui *Cap. II. Hist. 9.* circa hujusce remedii administrationem altercantiumculæ) subdidi, ut curiosus attenderet, visurus nempe, quæ cæteroqui non tam facile credidisset. Annuit ille tunc, meæ morem gerens assertioni, etsi non bene credulus (nescio autem cur non annuerit postea in aliis casibus, cum in hoc efficaciam remedii clare deprehendisset) & Corticem præscripsit, prout illi indigitaveram. Et ecce statim imminuto paroxysmo, oblationem validiusculam Corticis subsequente, alteroque profus inhibito, symptoma ipsum soporis simul evanuit; quare brevi a Febre, a lethargo, & a diarrhœa liberatus est Ager. Tunc stupente Medico eidem communicavi plura illi incomperta circa usum Corticis, monuique ex corde, ne negligeret quæ candide communicaveram, si Aegrorum suorum salutem, & propriæ existimationi optabat prodesse. Excepit ille monitum satis humaniter; sed paulopost memoria excidit. Recidit autem Ager post tres circiter hebdomadas in eisdem Febres, sed leviores, aliqua tamen adhuc in somnum propensione comitatas, quibus methodice prius curatis, nec tamen abeuntibus, denuo repetitus est Cortex ad *semidrachmam* bis in die, cujus ope absque alio incommodo perfecte convaluit.

III. Eximius Jctus, & Serenissimi Ducis a Secretis, & Status Consiliarius, *D. Gaspar Jovanardus* Febre corripiebatur Tertiana simplici intermittente, cum paucis tamen rigore invadente, cujus duobus jam paroxysmis elapsis celebrata

brata est die vacuo phlebotomia, indicata a plenitudine, & ab urina rubra, crassa, & pauca. Eo ipso die circa vespertas leviter incaluit, & aliquam alterationem suscepit, quæ tamen mane sequenti soluta est. Circa meridiem redit Accessio tertia principalis, quæ invadente incipit Ager præter morem nonnihil obloqui, mox difficulter conceptus suos exprimere, quod & ipse noscebat, impotens tamen sese corrigere, dum unum verbum pro alia identidem proferbat. Tandem dormire cæpit: sed somno tam forti, ut difficulter posset ab Adstantibus excitari, & siquidem excitabatur, minime ad rem respondebat, iterumque labeatur in somnum. In Accessionis statu sopor imminuebatur: principia tamen nervosi generis in capite graviter affici, monstrabant motus tremuli manuum, & subsultus tendinum. Declinavit nihilominus satis feliciter Paroxysmus, & mane sequenti satis leviter se habuit Aegrotus vix tantillum febricitans. Repetita est ideo statim phlebotomia, præmisso clystere, & acta quæcunque ex arte in hisce circumstantiis peragi solent. Vespere, sexta die, rediit febricula correspondens quartæ diei: & licet leviuscula fuerit, aliquem tamen mentis, & loquelæ torporem, mox & soporem induxit, quod mihi cæteroqui ancipiti ansam dedit, ut decernerem de ministrando celeriter Cortice, priusquam quarta ingrueret (septima die) fortior Accessio. Consilium statim communicavi D. Candrino Assidenti, nil tale opinanti, nec exitium tam præceps, ut ego suspicabar, adhuc metuenti. Meis tamen annuens votis, atque rationibus (quas scilicet vel ipsis Auditoribus meis, qualis ille fuerat, libenter expono) noctu in remissione Febris obtulit Corticem, cujus *drach. vj.* duobus haustibus sejunctis assumpsit Pæiens acto horis ante quarti fortioris Paroxysmi adventum. Visus est ille interim bene se habere; sed adventante Accessione formidabilia supervenere symptomata, quæ cæteroqui mitiora speraveram, delirium scilicet manifestum cum manuum, & linguæ tremore, dein lethargus insuperabilis, & cuilibet refractarius cruciatui, motus convulsivi artuum, & totius corporis, ac insuper progressu Accessionis frequens, importunusque singultus. Vere a Cortice tam prope Accessionem oblato inhibitionem Paroxysmi nequaquam sperabam; sed neque illum cæteris majorem fore, immo potius a China China, ut frequentius assolet, nonnihil imminuendum, credidissem. Quod autem assequi tunc datum non fuit, fidenter expectabam de more subsequente Accessione, deducta videlicet in actum medicaminis activitate; pro cuius eventus ulteriori probabilitate, novum Corticem offerri curavi in gravissimæ illius Accessionis, quam quidem ægre transegit, remissione: non retardata tamen interim administratione Sacramentorum. Paulo post cæpit se exercere virtus recens roborata Febrifugi; quippe nullus amplius rediit Paroxysmus, nulla oblocutio, sopor nullus, nec ullum ex iis, quæ antea visebantur, symptomatis. Atque ita intra tres circiter dies ab omni penitus Febre immunis evasit. Paulo post Rus adiit; ubi postquam ad aliquot dies

dies permansit, dum Corticem per modum levioris alterantis assumebat, iterum nihilominus correptus est Tertiana duplici, quæ tam levis visa est, ut tenuerit ipse in Urbem regredi ad curationem illius. Quinto tamen Accessu me illum Ruri invasente, & redeuntibus iisdem omnino symptomatis, etsi aliquantulum mitioribus, coactus fui valida tursus methode Chinam Chinam præscribere, a cuius usu ipsum superfedere iusseram statim ac Febris revixit: qua epota, sedata sunt omnia, subsequente interim sudore universali, sed modico, quo reliquæ Febris discuti visæ sunt. Recidit ille nihilominus in Febres mitiores, quæ sine Coxice remediis tantum vulgaribus sopitæ sunt, sed & iterum post aliquot dies suscitæ sibi que solis relictæ, donec tandem beneficio tempestatis sponte evanuerint. Ab eo tempore nullam amplius Febrem passus est præter Ephemeram tempore Veris, a causâ procacartica oriundam. Licet autem cuncta sui Gradus munia perfecte obiret, non tamen robustam valetudinem, qua fruebatur ante morbum, plane resumpsisse videbatur; adeoque nonnumquam usus est remediis domesticis, puta, Vino absynthite, Syrupode Cichorio cum Rheo, & similibus. Cum vero Autumno sequenti meditarer illi nervosiorē prophylaxim instituere, tincturamque chalybis, præmissis præmittendis, ad aliquod tempus offerre, ex improvviso gravissimis actus negotiis Romam migravit, ubi rigidissimo supra morem Hyemis anni 1709. tempore correptus Peripneumonia, ni fallor, ibi tunc temporis Epidemica, intra paucos dies non levi hujus Urbis jactura diem suum obiit.

IV. Nobilissima Matrona D. Marchionissa Octavia Capraria Montecuccola, jam proxime octogenaria, Febrem Tertianam patiebatur adeo absconditam, adeoque difficulter explorabilem ex pulsu (quippe summe inæquali, ac systematico fere semper, præcipue vero tempore Paroxyfimi) adeo latentem, inquam, Tertianam patiebatur, ut ea potius ex sopore profundo, de tertio in tertium in vadente cum obscura quadam extremorum frigiditate, quam ex ullo alio caractere magis proprio distingueretur. Symptoma istud insigne pro vero Morbo habitum Medicos curantes discordes reddidit de repetenda phlebotomia ab initio jam celebrata, obstabat quippe ætas, & habitus corporis cachecticus reputatus, ac in Hydropem pronus ex recenti quadam infirmitate, quam non multo ante passa erat Bononiæ cum suspitione etiam tum incipientis Hydropis juxta assertionem curantium Medicorum. Ad componendum dissidium advocor & ego, qui ex relatu nondum probe conscius periodi tertianarii, considerans affectionem capitis fere ut morbum lessentialem, suspicansque simul quicquam aliud latere ob insignem pulsus inæqualitatem Ægræ, ut assererebat, etsi ferme octogenariæ, minime familiarem, insuperque observans, habitum illius nil cachectici vero præferre, calculum apposui pro altera sanguinis missione: qua feliciter peracta, & redeunte nihilominus per circuitum

manifestum sopore profundissimo, ac Febre, facile deprehendi naturam soporis lethargici esse aliam ab ea, quam ex relatione conjecturam. Certiorem adhuc de hoc me reddidere Assidentes, qui Circuitum sibi quoque observatum asseverabant, illumque paroxysmum jam tertium esse fatebantur, quo vere sopor parum ab Apoplexia videbatur distare; atque in eam facile forsitan degenerasset, nisi Accessionis remissio intulisset quoque remissionem symptomatis usque ad eum gradum, ut commodum licuerit Sacramentorum administrationem perficere. Periodo vite intellecta, dignovi statim, confugiendum esse ad Peruvianum Corticem pro inhibendo Lethargo insimul, & Paroxysmo. Sed quia vix a longe, & quasi per modum neglectus memorando Corticem ad impetrandas inducias (cum periodicus esset, & soboles ipsius Febbris periodicæ sopor ille mortiferus) quia, inquam, vix Corticem memorando alter e duobus Medicis potior in Cura protinus exhorrescebat, ego ad evitandas fervidiores altercationes, quas semper dedecere duxi Viros maturos, gravemque personam agentes, præsertim in Praxi, & ad servandam insimul via certiore Matronam gravissime, & ocysime periclitantem, dum Medicus curans Lapidem Bezoarticum constanter proponebat, velut remedium nobile, ut ajebat, & strenuum, hac Arte lepida usus sum, ne dicam fraude insonte.

Lapidem in primis Bezoarticum summis laudibus extuli, cumque esse veram illius morbi antidotum, proclamavi: opportunissimum autem illius usum fore die septima (erat enim illa dies quinta, tertiusve Febris Accessus) ad exciandum probabiliter sudorem universalem, optimum futurum pro morbi solutione. Interim vero subdebam: quærendum esse remedium aliquod tutum, atque canonicum, quod valeret quodammodo Chinæ Chinæ adinstar reprimere, & enervare futurum Paroxysmum, si posset fieri, & cum eodem fortasse symptoma soporis; non vero figere, & suppressere affatim ipsum Paroxysmum, ejusque Causam, quemadmodum fieri fertur (ajebam) a China China. Memineram forte tunc, me legisse apud *Cl. Lucam Tozzi* (quem Auctorem sciebam esse in debita existimatione apud Medicum curantem) post laudatum ab eodem Auctore ad Febres intermittentes pulverem Corticis Peruviani, postque alia ab eo enumerata illius succedanea, memineram, inquam, me legisse hæc verba: *Meminit alterius pulveris Bartholinus, de Gannaperide dicti ad eundem usum.* Corticis autem Peruviani Planta ipsa, ut refert *Badus*, & alii, utque hodie satis notum est, ab Indis vocatur (præter alia, quibus donatur, nomina) *Gannaperide*, quod dubio procul *Cl. Tozzium* latuit. Hac itaque arrepta occasione, levem hanc, nulliusque momenti hallucinationem *Tozzi* ex industria secutus sum, quod nempe *Gannaperide* sit aliquid a China China diversum: dixique ideo Medico curanti, posse nos interim uti *Gannaperide*, quam loco Chinæ Chinæ commendat ex *Bartholino* *Lucas Tozzius*,
scu

seu saltem Extracto illius; non enim tam facile cognitu illud erat, ut Cortex ipse.

His auditis, Medicus curans nil quærens de natura Plantæ, ne hospes in Botanica videretur, licet hujusce notitiæ carentia Viro docto vere nil detrahat, in fide Celeberrimorum *Bartholini*, & *Tozzi* annuit. Quamobrem præscriptum est statim ad *drach. j.* in forma boli extractum *Gannaperidis*, seu (quod satis noverat Pharmacopola) Chinæ Chinæ; idque mane, & sero continuatum. Appropinquabat interim Accessio quarta, diesve septima, qua ex pacto celebrari debebat solemnis oblatio Lapidis Bezoardici; sed interim coactus ex improvise idem Medicus alio migrare longe ab Urbe, enixe commendavit Assidentibus, ut memores essent, in illa Accessione prædictum Lapidem offerre, sicut ego hora congrua eram præscripturus. Quia vero jam quatuor *drachmas Extracti*, quantum sat erat, recentis assumpserat Nobilissima Patiens, Accessum Febris sortita est satis tolerabilem, & cum breviori, minusque profundo sopore conjunctum; quapropter, ut hostem fortius insequere jam fugere incipientem, loco Lapidis Bezoartici *novum Extractum China China* præscripsi. Et quoniam absentia Medici illius ab Urbe valde diu erat protrahenda, cæpi ad obtinendum majori certitudine intentum, ut ipsa China China in substantia, in formam boli redacta; & sic fere integram alterius Paroxysmi suppressionem sum nactus, ut & soporis adjuncti: continuato autem post depulsionem Febris ad aliquot dies remedio per modum levioris alterantis, febricitans postea sum diu ab eodem. Interim vero tres alios, vel quatuor passa est Agra leviores paroxysmos, modico tantum sopore comitatos, quibus rursus levissima Corticis ope depulsis, diuturniorem nonnihil, sed minime incommodam sustinuit convalescentiam, ac inde congruam valetudinem usque ad annum 83. ætatis suæ: quo demum tempore senilibus morbis confecta vivere desit.

V. Ridebit fortasse quispiam; quod inter præclara Corticis facinora reputationem sequentem historiam; plaudet tamen & Cortici, & mihi, qui æqua lance cuncta penitans, vim exinde medicaminis eximiam, & candorem insimul meum dignosce.

P. Crescentius ab *Angelo Custode Carmelita* Excalceatus (in hoc namque Cœnobio frequentius, quam in aliis, Perniciosas Febres mihi contigit observare) tulerat jam, & ordinaria Methodo superaverat Aestate anni 1708. Tertianam duplicem continuam, vix tantillum remittentem, omnesque acutæ Febris characteres præferentem; immo unam & alteram recidivam pariter transfugerat, biliosa diarrhœa inutiliter comitatam, lentoque semper pepasmo, vulgaribus tantum remediis promoti, sine ulla unquam ope Corticis ad bonum exitum perductam. Remansere tamen perpetuo signa imperfectæ judicationis, ac præ cæteris utina pauca, & impenso rubra, irritis semper omni-

bus conatibus pro perficienda, & complete firmanda valetudine. Denique sub finem tempestatis Autumnalis correptus est Terciana simplici intermitte-
 tente, cujus duos ante adventum meum passus erat Paroxysmos satis leves. Cumque accessissem die vacua secundum Paroxysmum subsequente, & scirem, illum paulo ante pluries, ac per epicasim etiam sufficienter purgatum reme-
 diis ipsi familiaribus, præscripsi modicam sanguinis detractionem, a grava-
 tivo præsertim capitis dolore, rubraque urina indicatam, celebrandam tamen post tertium futurum Accessum, altero nempe intermissionis die, ni ego Au-
 liciis tunc curis districtius prius rediissem ad illum invisendum. Advenit ita-
 que sequenti die tertius Paroxysmus, in cujus principio Ager præter morem
 cœpit balbutire, variaque inconcinne loqui, & obloqui modo cum adven-
 tentia, sed impotens sese corrigere, vel coercere, & modo nullatenus com-
 pos sui. Post hæc in somnum delapsus est profundissimum Apoplectici adin-
 star, unde creditus est ab Assidentibus cito expiraturus. Circa vespas in-
 serat illum Paroxysmus; jamque nox erat, dum hæc contingerent. Cum vero
 nec ipse accedere legitime impeditus, nec me invenirent, ut saltem possent
 alloqui, solliciti Patres me incassum quærentes, alium Medicum sibi amicum,
 familiaremque, nempe *D. Roncaleam*, advocarunt, qui viso spectaculo statim
 in ipso Febris augmento ratione præcipitis symptomatis phlebotomiam, quam
 pro die sequente ipse præscriperam, celebrandam esse judicavit; nec male.
 Sed pro sua erga me urbanitate subjunxit: se quidem phlebotomiam illico in-
 stituendam minime dubitare; verum si meum super hoc votum vellent, possent-
 que tempestive exquirere, id illi pergratum futurum, atque his dictis, discessit.

Advolarunt itaque rursus domum meam anxii Patres ubi eum non ad-
 essem, præstolati sunt adventum meum usque ad sextam circiter noctis ho-
 ram: neque enim mihi domum citius redire datum fuerat. Re intellecta, ex-
 probavi illis officium urbanitatis Aegrotanti fortasse noxium, renuique post
 ter horas elapsas a præscriptione Medici phlebotomiam vel admittere, vel su-
 spendere Aegro non prius inspecto. Quamobrem ipsis licet officiose reluctan-
 tibus ad eum accessi, & inveni lethargicum quidem, & stertentem, sed dum
 clamose vocaretur, oculos aperientem, & submurmurando respondentem:
 quorum neutrum, ut retulerunt Assidentem, antea ullo pacto præstare potue-
 rat; immo cum tantisper ibidem morarer, illumque variis modis conarer ex-
 citare, loqui cœpit, & veniam petere de incommodo mihi illato hora inop-
 portuna, pergens tamen ultra, cœpit obloqui, aliaque effari extra rem, &
 minime coherentia, dein in soporem relapsus est, sed minus profundum.
 Hæc, & alia attente considerans prognosticum istud elicui, nempe, Illum
 certo evasurum ab ea Accessione, sed certo quoque in altera correspondente
 periturum, non obstante qualibet phlebotomia, aliove ordinario artis auxi-
 lio, nisi per Corticem Paroxysmus ipse venturus prompte inhiheretur. Hoc
 statuto,

statuto, Remedium præscripti valida methodo in sequens mane exhibendum post Sanctissimi Viatici administrationem. Epoto autem Cortice levis facta est ipso intermissionis die insolita Accessio, jam parata pro duplicanda Tertianâ, ut magis lethalis evaderet subsequens, suapte natura gravior. Hanc tamen novitatem nihili feci, certus de inhibendo Paroxysmo fortiore, ut omnino contigit. Atque ita fere statim a Febre, a sopore, & mentis segnitie, aliisque symptomatis plane liber evasit: quod Patribus mirabile quidpiam ferme supra Naturæ vires visum est. Præ cæteris autem peculiari observatione digna fuit insignis mutatio coloris faciei, & urinæ; fere namque per tres menses colorem subcitrinum, palpebrasque subtumidas circumtulera, urinam vero perpetuo croceam, rubramve, ac imminutam reddiderat: neque diutina diarrhœa spontanea, neque epicriticæ purgationes, neque deobstruentia, aliave similia remedia quicquam profecerant. Statim vero ac Corticem assumpsit, adeo bene coloratus, & vividus factus est, urina adeo decenter mutata est, citrina scilicet, palearis, ac concocta constanter reddita, viriumque robur adeo vigoroſe resumptum, ut fere superfluum reputarit. Ager uti novo Cortice ad prophylaxim, ut illi præscriperam. Obsequens fuit nihilominus quo ad hoc, sed nequivit se continere, quin consueta munia tam domi, quam extra exqueretur: quod illi sibi nimium, narratisque signis fidenti, incassum exprobrabam.

Jamque mensis circiter eras exactus, cum quodam die paulo post Brumale Solstitium ante fores Asceterii alia occasione prætergrediens ego vespertinis horis sciscitatus sum aliquid de illius valetudine; responditque Janitor: me opportune advenisse, Illum namque paulo ante domum reversum, denuo Febre correptum jacere. Accedo ad eum, & modice febricitantem invenio, Accessione a principio ad augmentum progrediente. Nullus illi tunc sopor, obloquutio nulla; sed tantum conqueritur de intenso capitis dolore. Interrogatus, an diebus antea actis ullam Febrem perſenſerit, respondet negative; subdunt tamen Assidentes, se dubitare, Illum die quoque ad normam tertianarii circuitus correspondente, levem aliquem Febris insultum passum fuisse, licet nec decubuerit, nec officia sua, quæ tamen exegit inirmius, intermiserit: quod ipse tandem non amplius negavit, sed umbram Febris, imbecillitatisque appellavit. His auditis, subjunxi -- Quoniam modo nullus est motus de ſerali sopore, aliove gravi symptomate, quod nos cogat ad Corticem statim confugere, sanguisque missionem alias præscriptam, & modo a dolore capitis rursus indicatam, omittere, sed nobis suppedit congruum tempus ad omnia, cras mane nulla interposita cunctatione detrahatur sanguis ex brachio ad *uncias octo* - Cætera præscripti de more, & abii. Mane valde diluculo nunciatur mihi, Egrotantem nocte in statu Accessionis in profundissimum soporem incidisse, ut olim, ac proinde quæri, utrum eo ita se ha-

bente debeat celebrari phlebotomia, an agi quidquam aliud. Phlebotomiam ego illico celebrandam inculco, accessurus subinde ad alia peragenda, si opus sit. Dextra sanguine accedo, invenioque Agrotantem sopitum, supinum, stertentem, Apoplectici adinstar. Minime tamen apoplecticum esse deprehendo, quoniam & alta voce vocatus, & varie concussus, oculos identidem aperit, se erigere tentat, & voces aliquas edic claras, sed extra rem, & alias interruptas; ut proinde Symptoma Febris sit ejusmodi lethargus. Relabitur tamen Ager statim in somnum, & videtur in agone versari; ut propterea nullus sit locus Cortici: adeo vehemens adhuc est Febris, nullatenus in remissionem prona, tamque breve intervallum temporis, quod superesse videtur ad expirandum. Prescribo interim cucurbitulas siccās partibus inferioribus affigendas, vesicantia vero & inferioribus, & superioribus artubus, liquores spirituosos cochleatim ingerendos, ipsumque tandem Corticem parari jubeo offerendum, si tempus sinet. Sed quid? Jam ruit ad mortem, nec ulla spes salutis affulget. Dimittitur ideo ut deploratus omnino. Cortex ipse paratus nequit exhiberi, nec tempus ullum superesset illius actioni, etsi exhiberetur; immo secundum portiunculam vi quadam in os ingestus, exit eadem, qua intromittitur, via. Reponitur ideo, ne per lintea effusus subeat nihilominus apud maleferiatos homines calumniam de occiso Agrotante; ipse autem Ager in vero jam agone constitutus post aliquot horas in illa ipsa Accessione, qua primo decumbit, expirat, comprobans generale præsagium *Mercati*, nempe, quod *Perniciosa, quæ ad cerebrum tendunt, lethales fiunt, si in lethargum, aut phrenitidem commigrent.*

Vixit ille profecto ope Corticis, ut persuasum habeo, per mensem; quo elapso complevit, quod antea jam complere debuerat, nisi auxilium a Cortice retulisset. Defecit tamen hic Regula, quam alias universalem posui, Recidivas nempe post Corticem assumptum esse consuevisse sua radice leviores. Sed una exceptio Regulam non tollit. Est autem congruum, nonnihil perpendere varia in hoc casu; notatu digna. *Primo* namque obvium est conjicere, quam parum felix, & quam imperfecta fuit pluries solutio morbi toties reviviscentis; licet exacta, diligentique Artis methodo per tres circiter menses curati, modicaque, ac tolerabili, longa tamen diarrhœa spontanea comitatis; quin immo leviusculis purgationibus (diarrhœa videlicet subsistente) epistemicè repetitis, morbus vel perseverabat vicens, vel sopitus redibat, intantum ut post hæc omnia, postque tam longum tempus valuerit in Tertianam Perniciosam iterum assurgere, mortifero quidem lethargo insignitam, sed tamen Corticis actioni illico obsequentem. *Secundo* meditatione nostra dignum videtur id, quod non sine ratione suspicari essent plurimi, & forsitan ego ipse, si in primo hujusce difficilis Aegritudinis ortu fuisset propinatus Cortex, tunc scilicet cum Febris tertiana duplex continua aliquam, præsertim sta-

ta quadam horâ inter levioris Accessionis decrementum, & incrementum fortioris media, remissionem periodice præseferabat, vi cujus forsitan usui illius locus aliquis adesse poterat: si inquam, ab initio Cortex fuisset oblatus, & Febris cohibita, cuncta vero, quæ secuta sunt, æque secuta essent, tot nempe Recidivæ, & tandem mors, dignum nostrâ, ut ajebam, meditatione est id, quod in tali casu de Cortice essemus suspicati, non immerito quidem, falso tamen, ut patet. *Tertio* subit animadvertere, & repetere, quod jam dictum est, nempe Hominem absolute moriturum altera cæteroqui Accessione, ni Corticem assumpsisset, tunc, cum assumpsit, eo tamen mediante vitam vegetiorem ac antea (quod sane mirandum) protulisse saltem ad mensem. *Quanto* denique, quod licet Cortex, qui semel eripuit a morte, reputari soleat a me ita eripuisse, ut in Recidivis metus æqualis infortunii remanere non debeat, maxime quoniam nova, & æqualiter valida Corticis assumptione, infortunium æquale, si redeat, videtur posse repelli; attamen nonnunquam, etsi raro, ut in hoc casu, redire potest idem prorsus exitium talique insuper vehementia, impetu, ut prima jugulet Accessione, neque ullum vivifico Cortici locum concedat.

VI. Infelicem exitum P. Crescentii pensabit facile felix, quantumvis laboriosa sanatio *Monialis* cujusdam ex eodem Ordine. Hæc anno pariter 1708. Tertianam toporofam satis intensam passâ est, sine frigore invadentem, & periculum aliquod minitantem; a qua tamen absque adjumento Corticis solis remediis vulgaribus cito supra expectationem meam (qui longam saltem, ni gravem, ominatus fueram ægritudinem) liberata est. Post aliquot dies recidit insigniter, in secundo paroxysmo gravissimum lethargum passâ. Proinde ea ipsa die declinante paroxysmo præscripsi Corticem *ad drach. j.* vespere; mane sequenti *ad drach. j.* pariter; sero *ad drach. j. ss.* & mane alterius diei, qua die expectabatur tertius paroxysmus *ad drach. ss.* Sperabam fore, ut ingessis longe ante hunc Accessum per horas circiter duodecim *drachmis tribus*, & *semis* Corticis, non computata postrema oblatione Accessioni proxima, Febris inhiberetur; sed mea me fefellit opinio: rediit namque Accessio satis gravis, & cum eadem æque gravis sopor. Quid si China China non fuisset oblata? Miratus sum pervicaciam morbi; & quoniam durante illa Accessione nil aliud poteram moliri, cucurbitulas dolorificas, & Vesicans Emplastrum cruribus affigi jussi, non omisso internorum remediorum volatiliu usu; atque inter ea præcipue Salis Ammoniaci spiritus tum externe, tum interne adhibitus est: quibus auxiliis adjuta Aegra evasit non sine difficultate a Lethargica illa Accessione. Mane sequenti, præmissis Sanctissimo Viatico (erat quippe adhuc somniculosa valde) exhibui paulopost *drach. ij.* Corticis uno haultu; nec altera die rediit ulla Febris; ullusve sopor, sed vegeta insigniter apparuit. Sumpsit nihilominus per sex continuos dies *drach, ss.* ejusdem Corticis quotidie

ad præcautionem; sed tamen non multo post recidit cum sopore. Illo crescente ad eum usque gradum, ut Ægra per horas plurimas supina jaceret vix quicquam sentiens, utut molestum, ac dolorificum, neque proficientibus spirituosus liquoribus, aliisve remediis internis, aut externis, præscribo *drach. vj.* Corticis, quas omnes partitis tamen vicibus intra unum diem, ni fallor, absorbet. Cessat illico Febris, sed non omnino sopor, qui gravis adhuc, etsi minus, periodice recurrit alternis diebus, ut antea recurrebat Febris. Adjuvatur consuetis, novisque volatilibus remediis, ex C. C. ex Vipera, & aliunde petitis: atque inde levamen aliquod suscipit. Adjungitur tamen nonnumquam sopori periodico periodica quoque Febricula; sed hæc vix dignoscibilis. Tandem post renovatos quavis desinente menstrua purgatione (& quidem pendente cursu trium, aut quatuor mensium) soporis insultus, typo semper tertianario invadentes, sæpius sine Febre, rarius cum ea, sed leviore, tandem, inquam, appropinquante Hyeme desit utraque affectio, & sanata est Ægra, aliqua tantum superstitite, de qua toto etiam morbi tempore graviter conquerebatur, capitis imbecillitate, quæ pariter tractu temporis paulatim evanuit.

VII. Decubuerat diu Venetiis, & quidem, ut ipse retulit, valde graviter, anno 1709. Cubicularius Domini de Prougen, cui nomen *Alexander Landinas*, tandemque ab omni periculo evaserat ope Corticis, quem proinde salibus quibusdam associatum ex curantis Medici præscripto secum tulit in itinere, Mutinam redux, ut pro re nata rursus assumeret. Iter ille suum feliciter transegit, absolvit; sed paulopost diarrhœa biliosa correptus est, valde copiosa, torminosa, viresque admodum deiciente per dies duodecim. Accitus ego Serum Vaccinum præscripsi per dies nonnullos, paucisque aliis remediis, ab altero, qui eidem assidebat, prius oblati, visus est satis laudabiliter judicari, & convalescere. Paucis tamen diebus elapsis (tantum scilicet evacuatio profecit) iterum labitur in Febrem tertianam intermittentem, primo levem, ut retulit idem Assidens, mox validam, in cujus videlicet paroxysmo tertio soporem insignem cum aliqua obloquutione passus est. Quarto autem Accessu idem symptoma adeo, vehemens increbuit, ut Decumbens ad plures horas immobilis, ac fere Catalepticus jaceret. Advocor rursus, & invenio hominem ab octo jam horis, velut simulacrum quoddam, supino ventre decumbentem. Oculos ille quidem servabat apertos, ac diaphanos, atque ob id tantum a cadavere aspicientibus distinguebatur, eos tamen attonitos, ac immobiles, nec quidpiam cernentes. Concussus, excussus, vellicatus, confricatus nil sentiebat, nec linguam, nec oculos, nec membrum ullum movens, aut retrahens. Diffluebat autem profuso sudore in partibus tantum superioribus, ac maxime circa caput, nondum tamen frigido. Facies subcitrina erat, palloreque infecta mortali. Pulsus solus robur aliquod ostentare videbatur. Ob id Ægrum posse fortassis ab illa Accessione evadere, moriturum tamen altera, cunctan-

cunctanter conjeci. Statim præscripsi clysterem acrem; ori vero salem volatilem Viperinum, ad aliquot grana industrie ingerendum, naribusque spiritum salis Ammoniaci frequenter admovendum curavi, non omissis frictionibus, ligaturis dolorificis, cucurbitulis siccis, & aliis hujusmodi remediis spiritibus excitantibus, & ad motus, ac sensus munia obeunda revocantibus: post quorum usum, quandocunque resipisceret Ager, & deglutire valeret, Corticem tandem ad *semunciam* exhibendum præcepi. Prioribus administratis, visus est tantillum expurgisci, ut proinde valuerit assumere Sacramentum Eucharistiæ: Febrisque interim suam declinationem noctu fortita est. Mane itaque prout dixeram, nulla mora interposita, rerum omnium ante gestatum prorsus immemori offertur China China pura, quam ex Vino oblatam, quia statim vomitu rejecit, opus fuit repetere in forma boli. Vespere *duæ drachmæ* exhibitæ sunt; atque *totidem* mane sequenti, qua die lethalis paroxysmus expectabatur. Sed dictum factum: incantamenti adinstar (ut de salvatellæ apertione jure minore agebat *Galenus*) sublata est Febris, sopor, stupor, & quidquid funesti nudius tertius apparuerat, cum omnium admiratione; neque enim tam insignem mutationem potest facile mente concipere, nisi qui inspexit. Ad præcautionem tamen Corticis usum imminutum continuavit Ager ad paucos dies: unde omnino in pristinum restitutus est. Resumptis ille viribus Bononiam proficiscitur, ibique iterum post tres hebdomadas Febre corripitur, mox revertitur Mutinam, ubi Febris pro Tertia duplici statim se prodit. Accitus iterum ego die majoris afflictionis Aegrotum invenio obloquentem, atque intense febricitantem. Copiosæ mihi narrantur excretiones diebus antea prægressæ, præsertim sudoris immodici; Febris tamen his non obstantibus suscepit incrementum, & vires. Præscribo Clysterem injiciendum mane sequenti, ac successivam præcipio salvatellæ apertionem, dein post horam Chinam Chinam *ad drachmas duas*. His peractis omnibus, die tertia vix redit umbra Febris; sed loco illius vomitus biliosus, & consimilis dejectio succedit cum quadam mentis hebetudine. Offertur iterum Cortex *ad drach. j* & altera quoque die similiter exhibetur. Aboletur Febris omnino; sed perseverat torpor quidam actionum cum capitis dolore. Renovantur clysteres, & simul usus levior Corticis, videlicet *ad drach. ss.* quotidie per dies quinque cum *gr. ij. Salis volatil. Viper. in forma boli, superhausto cyatho aquæ beronica*. Sublatis reliquis symptomatis, solus superstes manet capitis dolor ad dies quatuor, vel quinque: quibus exactis, superveniente biliosa diarrhœa, & vomitu consimili cum facili tolerantia, solvi videtur; sed revera, eadem licet perseverante diarrhœa, & recurrente identidem bilioso vomitu, idem perseverat ad aliquot dies gravativus capitis dolor, qui tandem paulopost sponte evanescit. Aegrumque ab omni prorsus incommodo reliquit incolumen.

VIII. Vir honestus *Jacobus Barianus* decumbens ex Tertianâ duplici, Perniciosa ob adjunctum soporem lethargicum, inferentem grave periculum vitæ, curabatur a *D. Clerico*, qui probe jam versatus in usu congruo Corticis; hunc obtulit Agrotanti, illumque periculo, ut mos est, statim subtraxit. Unam aut alteram recidivam leviolem, & sopore carentem passus Aeger; vulgaribus evadebat remediis; cum ex improvîso rursus recidens in secundo Paroxysmo tam insignem lethargum patitur, quem describere supersedeo, ut vix credi possit ab illo evasurus. Tunc & ego in consilium advocor, interimque pendente adventu meo vena secatur; sed affectio soporosa æque perdurat. Supervenio tandem, & Corticis usum validiorem, si Ager alte dorminens, vix oculos aperiens, syllabasque tantum aliquas incoherentes edens, deglutire sit potis, Corticis, inquam, usum validiorem celeriter repetendum censeo. Offertur, assumit Ager; assumitque subinde Sanctissimum Viaticum. Evadit ab illo Accessu; nec alio tentatur, quippe munitus novo Cortice paulatim assumpto. Recidit tamen post aliquod tempus, sed longe minus graviter. Quia vero aliquam non levem prodit in somnum proclivitatem, Cortice iterum modice assumpto, & sensim continuato, integre convalescit. Idem post annum Quartana corripitur, a qua, post aliquod tempus duplici, & mox triplici reddita, lento, sed diuturno Corticis usu iterum liberatur; robustiorque subinde, ac coloratior factus, quam antea inculcata fruitur valetudine.

IX. *Filiolus* blandulus, & unicus *D. Comitæ Jo. Baptista Saxi*, Collegii Nobilium Convictor, detinebatur Tertianâ duplici per subingressum paroxysmorum continua, cujus symptomata gravia fuisse crebri vomitus porracei, simulque verminosi, defectiones consimiles, maxima ciborum aversatio, atque hæmorrhagia e naribus frequens, & cum excessu copiosa. Hic dum consueta Artis methodo caute curaretur, incidit in soporem profundissimum, in exacerbatione Febris invadentem, & usque ad remissionem illius perdurantem. Renovabatur symptoma quotidie, Agerque jam decolor, ab effusione cruoris, & viribus destitutus non erat par ferendo morbo quotidie magis illum opprimente, torpidumque, ac hebetem assidue detinente. Cum ergo ad summum devenisset vitæ periculum, jamque facies illi adeo immutata esset, ut vix vestigia servaret naturalis ideæ, illi Chinam Chinam, dummodo possem, ministrare decrevi. Et cum assumendæ amaræ Corticis porioni, vel bolis deglutendis imparem cognoscerem, præscripsi remedium in forma Julapii, in quo tamen plurima Corticis latebat, ultroque addebatur substantia; eoque copioso pro ratione teneræ ætatis, & frequenter exhibito, paucis clysteribus interjectis, intra paucos dies Febrem omnino sustuli, Lumbricos, & soporosum symptoma adjunctum.

X. *D. Joannes Buzzalinus* post acutam ægritudinem; quam duplex Tertianâ Continua intulerat, sat bene compositam, incidit in affectum soporolum, quem

quem delirium, atque convulsio præcesserant, adeo gravem, ut fere Catalepticus videretur. Pulsus illi erat exilis, vixque tactu perceptibilis, Ipse vero immobilis quoad decubitus: haud difficulter tamen assumebat oblata, etsi cum stupiditate delirus. Notitia habita, quod Febris, quæ huic fere symptomati dedit originem, & quæ adhuc sub ipso, ut inquit *Mortonus*, larvata latebat, fuit ab ortu suo periodica, ansam dedit mihi circa decimanquintam morbi diem a cito, ut cunctanter proponerem *D. Ferrario* curanti usum Corticis, quotiescunque aperitio Salvatellæ & Vesicantia illico apposita non proficerent. Cum ergo intra dies ea nil profecissent, ille autem adhuc deglutiendi capax videretur, cum jam Sanctissimum Viaticum assumpsisset, illi celeriter ministratum tanquam proxime morituro; ideo præscriptus est eidem, statimque oblatus Peruvianus Cortex methodo modice valida, frequenter scilicet, sed non larga dosi, ut sensum observaretur actio medicaminis: quod cum prodesse nonnihil visum sit, alacriter continuatum est; eoque intra septem circiter dies integre restitutus est *Æger* ab omni stupiditate, & Febre constanter immunis.

XL. Similis pariter Cataleptico videbatur in quadam Tertianæ duplicis Subcontinuae recidiva *Petrus Pini*, quem a prima ægitudine liberaverat Cortex a *D. Ferrario* illum curante præscriptus. In novo itaque Febris reditu: quæ pariter continuatam aliquam redolebat ut ante: cum sopor insuper gravissimus eidem adjungeretur, qui etiam tunc cum videbatur remitti, hominem tamen attonitum detinebat, ac fere immobilem, loquela tantum aliquo modo supersistere, & deglutiendi facilitate, cogitavit Medicus de communicando mecum casu, ei, quem supra descripsimus, non multum absumili, ut decernerem, an & hic offerendus esset Cortex, nec ne: quoniam modo major, modo minor ad leges periodi febrilis observabatur intensio symptomatis, caput tamen quotidie gravius obruentis, & præceps periculum minitantis. Accessi ergo ad invisendum *Ægrum*, cui proinde Corticem exhibendum duxi. Cumque omni, quo posset, modo, repugnantiam suam medicamento ingrato, sibi que cognito ostenderet, mortem ego illi severe minatus, ni assumeret, vel invitum sumere, & congrue reassumere coegi: quo auxilio depulsa paulopost, ut assolet, Febremenis alacer, ac vegetus factus est, & absque alia recidiva perfecte sanus,

XII. Anno 1707. assidebat Medicus Junior praxim mecum observans Nobilissimæ Virgini decumbenti longe ab Urbe. Ea occasione invisit ille quendam *Ægrotantem* nomine *Nicolaum Amici*, in Pago Florani degentem, & a Medico illius vicinæ curatum. Detinebatur *Æger* Tertianæ duplici per subingressum continua, suas tamen periodos adhuc non obscure servante. Procefferat ad decimanquartam diem Febris, & supervenerat primo delirium, mox sopor gravis, qui singulis accessionibus gravior fiebat. Proponebat Medicus Junior cæteris abunde jam administratis usum Corticis, prout a me usurpari

aliquoties viderat; præsertim in *D. Comite Alphonso Saxo*, cui adfiterat; tenebat autem Medicus curans, haud satis conscius de efficacia medicamenti in hisce casibus, multoque minus de methodo mea. Cum ergo inter ipsos non convenisset de remedio, me interpellarunt per literas, sic expresse jubente ipso *Loci Domino*, *D. Marchione Philippo Antonio Coccapano*, *Aulæ Serenissimi Ducis Præsfecto*, *Viro omnium amantissimo*, atque omnibus pariter dilectissimo tum propter eximios mores generis nobilitati conjunctos, tum propter summam erga egenos omnes, & præsertim Subditos suos beneficentiam. Statim ac intellexi morbi seriem, & gravitatem symptomatis, facile votum edidi pro valida oblatione Corticis, præsertim si forte cæterorum remediorum incapax fuisset *Æger*, & manifeste cæteroqui periturus. Interea qui aliquantisper distabat a. extremo statu, in hoc temporis intervallo ad illum devenit, nova accessione, novoque sopore ferocius ingruente, itaut vix Sacramentorum administrationem valuerit admittere. Dum ergo conclamatus credebatur, fuit oblarus Cortex methodo valida, *Ægerque* præter expectationem servatus. Recidit tamen alias, longamque convalescentiam, & improspæram valetudinem passus, ab omni tandem morbo liber evasit, talisque permansit ultra biennium, quo tempore (ut mox intellexi) Pleuritide correptus vitam cum morte commutavit.

XIII. Inter soporosas quoque Febres enumerare lubet sequentem, licet vere non tam ratione soporis, quam ratione Continuitatis acquisitæ, aliorumque symptomatum periculosa evaserit. Sed quo in ea proclivitas in somnum fuit symptoma fere continuum, nec leve, præcessitque Febrem ipsam Comatosus affectus gravis, ideo illius historiam coronidis loco ad hanc soporosarum speciem placuit revocare.

Illustrissimus, & Reverendissimus Episcopus Urbis nostra D. Ludovicus Comes Misdonus, septuagesimum sextum agens ætatis annum, Nephritidi obnoxius, Rheumati, & Podagræ, post duos insultus levioris Apoptæxiæ, in non levem totius sinistri lateris paraplegiam commutata, Tertiana subinde correptus est, Intermitte quidem, sed duplici. Cum vero longe ab Urbe degeret, quo se contulerat ad mutandum aerem, neque ibi assiduum plane haberet curantem Medicum e propinquiore Civitate accitum, Virum cæteroqui diligentem, ac Doctum, sed cujus opera se non admodum indigum reputabat, res eo devenit, ut Febris suas quidem patenter servaret Exacerbationis, & Remissionis vicissitudines, sed non perfectam amplius attingeret solutionem. Interim fomniculosus ille assidue jacebat, viribus summe destitutus, & summe pariter enaciat, longe ab habitu suo naturali. Status illius Serenissimo Duci relatus movit animum Celsitudinis suæ, ut me nitteret ad invisendum decumbentem Præsulem, quem reperi vix transacta decimaquarta morbi die febricitantem intente in vigore Exacerbationis, remisse autem aliis temporibus. Interea
tamen

tamen præter soporem non quidem profundum, sed fere continuum maximam observavi quovis tempore linguæ ariditatem, quam comitabatur loquela ob id nonnihil difficilis, vox, ut dici solet, clangosa, urina impense rubra, & quantitatæ perexiguæ, ac tandem singultus. Imbecillitas Ægri me paulisper detinuit ancipitem, an illum exponerem itineri, ut in Urbem Lectica vectus transferretur. Deo tamen dante satis feliciter factus est redux; vixque elapsa imminente nocturna Exacerbatione, statim illi oblatus est Peruvianus Cortex *ad drach. j.* die videlicet 15. Julii 1710. vespertinis horis. Sequenti die repetitus est mane tantum *ad scrup. iv.* cæteris vero diebus *ad scrup. ij.* primo bis in die, deinde semel tantum, eo quia prima statim Febrifugi oblatione admodum enervata, & paullopost omnino abolita remanserat Exacerbatio periodica. Quia vero non plane extincta erat Febris, quæ secundum tennes sui reliquias assidue perseverabat, & cum ea rubor, ac paucitas urinæ, linguæ ariditas, & ipse nonnunquam singultus, ideo brevi quiete interposita iterum renovatus est usus Remedii *ad scrup. ij.* quotidie usque ad complementum *unciarum duarum* a principio ad finem morbi: quibus assumptæ quoque sunt Febris reliquæ, & fugata connexa symptomata, itaut hoc uno auxilio, & interjecto clysmatum usu sine ulla purgatione, aut sanguinis missione (quæ duo notatu digna) non modo sit restitutus in pristinum sine ulla recidiva, sed & adeptus habitum corporis meliorem, atque pleniorum ac antea dignissimus Antistes, cum universali totius Civitatis, Gregisque sui læticia, & plausu.

CAPUT IV.

Aliæ insignes Historiæ, ab Amicis communicatæ, variarum specierum Februm Perniciosarum, curatarum ope Chinæ Chinæ nostra Methodo administratæ.

NE FIDEI tantum nostræ innixa prodeat in apertum veritas eorum, quæ ad ostendendam efficaciam Chinæ Chinæ nostra Methodo administratæ summo hucusque candore protulimus, haud erit incongruens, Historias aliquot Curationum non minus insignium, ex aliena quoque fide, ac experientia depromptas, in medium afferre non in vanam quandam ejusdem Methodi gloriolam, sed in publicam utilitatem, & in unius testimonium multiplex veritatis. Quoniam vero qui præ cæteris talem Methodum amplius sunt, & experti perutilem in Februm Perniciosarum periodicarum curatione, fuere ii, quos quondam ut Filios amore, & disciplina colui, modo honore ut Socios, & Collegas (quemadmodum eos pariter colit & Lyceum, & Civitas) illorum propterea hac in re præ multis expertorum, ac omni fide dignorum, Historias quasdam mihi humaniter communicatas peculiari hoc, & sejuncto Capite placuit propriis nuperrime recensitis adnectere.

Per hoc autem quod duos tantum Professores, Methodum meam, (& quod magis refert) occasionem, ac opportunitatem eadem utendi in Perni-

ciosis præsertim Febris apprimè callentes; præ aliis scelerem, nolim argui, quod desint in hac Urbe quamplurimi, qui China China frequenter utantur primæva præcipue Methodo in vulgaribus saltem ac diuturnis Intermittentibus; perpauci enim modo sunt ii (licet sint aliqui) quibus plane exosum sit istud Febrifugum. Immo addam, nec deesse quoque Ingenuos aliquot, qui cum viderint, aut intellexerint faustos, qui ab anno 1695. in hanc usque diem mihi pluries obtigerunt eventus ex liberaliore dosi Chinæ Chinæ in arduis jam memoratis circumstantiis oblata, consideratis ab eo tempore majori animi contentione, majorique fiducia ac antea iis omnibus, quæ cohærenter ad experimenta mea sibi visa reperere apud alios etiam Auctores, Peruviano Cortice viriliter utentes, suam tandem sibi Methodum comparare cœperunt, qua non contemnendas itentidem curationes per Chinam Chinam absolvunt. Hos inter peculiari, & honorifica mentione dignus occurrit *D. Davinius*, Aulicus Collega meus Eruditissimus, qui paullopost exactam mihi feliciter anno prædicto 1695. ipso interveniente, *D. Comitis Nogarola* Curationem *Lib. 3. Cap. 6.* descriptam, aliasque plures, illo nedum præsentè, sed & concurrente absolutas, quas nuper *Cap. 2. hist. 1. 3. 9. 14. & 16.* retuli, Methodum ampliorè, ac propter ante, cœpit amplecti, media scilicet copiosioris Corticis infusione intra copiosum liquorem partitis vicibus absumendum, ut Galli docent, Anglice Auctores: qua Methodo curationes cæteroqui difficiles non sine sua, ut pluries falsus est, admiratione ad bonum exitum postea perduxit. Ad hac deinde Praxi ad Theoreticas considerationes conversus, Lucubrationes quasdam in tutamen hujusce Febrifugi, *Hædoreo* plane robore constatas, tum Latino idiomate, tum Hetrusco conscripsit, easque proprio velato nomine intra annum 1708. Diario litterario, quod tunc sub titulo *Musei Minerva*, vulgo *Galleria di Minerva*, Venetiis cudebatur, voluit insertas, meisque etiam experimentis, & Curationibus (meo licet, ut par erat, sicuti & proprio suppresso nomine) corroboratas. Cum tamen nuperime præclarum aliquem Casum hic inferendum ab eo expetierim, intentum assequi a modesto Amico nullatenus licuit. Atque ita illius modestia, ni semetipsam laude promerita, meum saltem Tractatum ulteriori auctoritate fraudavit.

Liceat nihilominus vim quodammodo aliquam officiosè, prout amicum decet, eidem inferre, & ex iis ipsis Lucubrationibus, quas vere se scripsisse mihi olim falsus est, prostantque sub nomine *Hædoris ex Valle* in antedicti *Diarii Tomo sexto*, quippiam saltem excerpere, quo mea nedum confirmantur asserta, sed & quædam dissipetur caligo, quam iisdem undequaque veris posset quadantenus offundere involuntarius nescio quis error, siue (ut ipse domesticæ suæ Academiæ morem servans loqui consuevit) *Hallucinatio* quædam quæ forte eidem de minutulis circumstantiis minus sollicito irrepsit, retractis videlicet eo loci ad inferiora tempora meæ Praxeos initiis; quæ sane chronographi-

graphica variatio communem quodammodo repræsentans eandem proximam, plane tunc Mutinæ singularem, & cæteris omnibus incompertam, cum praxi contreraneorum Medicorum illam aperte potius tunc improbantium, non parum mihi facessit negotii, de factorum, dictorumque meorum veritate servanda omnique delenda contrariæ suspitionis umbra prout hominem probum, honestumque decet, sollicito, ne forte turpem notam Nebulonis, aut Impostoris, quasi pro meis aliena venditans, subire periclitetur.

Et si vero leviora hæc persequi speciem quandam garrulitatis præferat nemini profuturæ; malo tamen, fando quæ vera sunt, delicatulus nimium apud Catones videri, quam silendo mendax apud Mimos, & Zoilos. Meæ potius me pœnitet inconsiderantiæ, qua mihi metipsum necessitatem quandam regerendæ hujusmodi Cantilenæ, nil tale prænoscent, imposui tunc cum primam inventionem curandi per Chinam Chinam Febres Periodicas perniciosas *in Urbe mea*, mihi uni, ut ferebat veritas rei, utquæ notorium erat apud nos omnes, libere, & candide ascribi, atque ut quid vere meum (quicquid illud erat) in publicam utilitatem proferre, & dono libenter date ingenua facilitate cordis pluries asserui, in prima scilicet editione hujusce *Therapeutices*, tum præfando ad Lectorem, tum in ipso Tractatus limine, tum denique magis expresse *Cap IV. Lib. III.* Sed quænam quæso gloriola foret isthæc, ut eam reluctantem veritate, vana quæpiam impotentia animi tunc affectasse credi possim, postquam ibidem apertis literis fassus sum, Methodum meam, quantumvis in Praxi utilissimam, & in successibus sæpe admirabilem, ortum tamen suum traxisse ab experimento fortuito, nulla doctrina, nullaque sublimi perspicacia mentis, sed paucula tantum industria mea comparato, cui etiam experimento similia habuisse subdidi ante me *in Urbe sua* (ne quidem patenter inscio) *Richardus Morron?* Quia vero fuisse me hujusce rei Auctorem primum *in Urbe mea*, effectum est, quod veritati ad amissum consonat, quædam modo me cogit necessitas, ut dubitationes omnes removeam quas circa hoc scriptis olim suis præter intensionem Amicus cæteroqui favere intendens, nonnullis forsan, ut subaudio, haud satis gnaris potuit incutere, priusquam curationum historias ab aliis Amicis, qui meam tunc Methodum illico sunt amplexi, communicatas subnectam.

In præcæto igitur *Diario* anno 1708. Venetiis impresso series quædam visitur quindecim *Epistolarum* de Chinæ Chinæ viribus, datarum partim sub anno 1696. partim sub anno 1697. Italico idiomate ab eo conscriptarum (Latinam *Dissertationem Academicam* ejusdem Auctoris, & de eadem materia datam *Mutina* anno 1699. ibique pariter insertam pag. 1119. hic prætergre-dior) quarum titulus est -- *Abbagliamenti Medicinali d'Estore dalla Valle sopra gli effetti della China China &c.* -- In earum itaque primâ data sub die 21. Novembris 1696. pag. 237. ejusdem Diarii hæc leguntur -- *Quest' anno dall'*
uso

uso della China China qui si sono veduti effetti ma avigliosi. Due tra gli altri, ch' avevano Febri acute ridotti all' estremo con polso sinarrito, e freddo esterno universale, che ha durato de giorni intieri. per mezzo di questo rimedio copiosamente bevuto in vino, si sono tolti quasi di braccio alla Morte. Gli affitti poi dalla quartana hanno in sì breve tempo recuperato l'appetito, il sonno, e le forze, che s' io non fossi testimonio di vista, nol crederei. Nella China China pare ritrovato il riparo non solamente alle Febri croniche, ma quasi alla Morte, e dalla felicità de' successi ha preso tanto di credito appresso li Medici, e Cittadini, che nelle Febri maligne, vicino all' estrema Unzione, di quella si vagliono, come unica, ed ultima speranza de' disperati &c. In margine autem ipsius Narrationis ex se indeterminatae sequentes sunt annotationes peculiare e regione impressæ -- Sig. Conte Nogaroli -- Sig. Antonio Maria Zani - Sig. Conte di Marsciano -- Padre Lettore de' Cappuccini &c.

Atque ut a Narratione exordiar, ex ea confirmatur aperte quod nuper retuli, scilicet Medicos hujus Urbis, etiam tum conscios de experimentis meis, & de noviter per illa detectis Chinæ Chinæ viribus, nondum tamen conscios factis fuisse Methodi meæ, nec Febrium specialium, in quibus ea locum haberet: immo neque evasisse conscios tempore, quo impressa fuit Epistola isthac, sub anno quidem 1696. data, sed anno tantum 1708. in lucem, edita, nulla ulteriore addita limitatione, quæ cæteroquæ probabiliter fuisset addita, si tunc saltem satis nota exstitisset nostratibus Medicis praxis mea. Nec enim in malignis promiscue Febribus, neque in Ægrotis omnibus desperatis, ac morti proximis, ut indicare videtur ipsa narratio, sed solum in iis, quibus ex Perniciosa quapiam Periodica Febre id contigisset, mihi mos erat China China uti peculiariter administrata: quod satis palam facit Tractatus meus universus, cujus proinde scopus fuit, quemadmodum in prima illius editione pluries sum protestatus, ad tollendas hujusmodi hallucinationes etiam tum (utinam non etiamnum) vigentes circa factum, ejusque modum, Perniciosas, seu malignas Febres, in quibus China China vere prodest, in suas species dividere, & ab iis, in quibus non prodest, discriminare, methodumque simul tradere Febri-fugum hocce specialiter in iisdem administrandi.

Per eandem insuper Narrationem videtur liquere, Medicos Urbis nostræ operum Chinæ (illam me præscribente) tunc Spectatores, usque tamen activitatis illius semper uniformis in praxi, fuisse jejunos, tempori scilicet, aut peculiari Constitutioni identidem adscribentes, quod constanti illius virtuti, & peculiaris administrationis modo, præ cæteris vero noviter detecto lumini tum in coniectanda ulteriore Chinæ Chinæ energia, tum in dijudicandis Febrium omnium eadem curabilium speciebus, debuisset adscribi. Id omne deduci posse videtur ex verbis illis -- *Quest'anno dall'uso della China China qui si sono veduti*

veduti effetti maravigliosi; operatio siquidem Chinæ Chinæ non est alligata talibus, vel talibus temporibus, sed talibus, ac talibus Febribus, & tali, ac tali modo illam in iisdem exhibendi. Quod si frequentius una Constitutione succedunt admirabiles illius effectus, quam alia, id accidit præcisè, quia una Constitutione magis quam alia regnant febres quædam Periodicæ malignæ, atque præcípites, una China China certo domabiles, æque simul incidunt in manus Medicorum tum earum naturam, tum Febrifugi rectam administrationem callentium. Cæterum effectus mirabiles, qui tunc fuere Mutinæ observati, observati quoque fuissent antea, si antea fuisset Mutinæ compertum, quod ejusmodi febres possent China China curari, simulque comperta fuisset Methodus illam peculiariter pro earundem curatione usurpandi, ut milies observati deinceps sunt iidem effectus, postquam hæc omnia favente Deo ipse detexi, & pro bono publico promulgavi. Tantum autem abest, quod quicquam ex his fuerit Medentibus nostris compertum, quin potius ipsa vulgarium Intermittentium, puta Quartanarum &c. completa, felixque curatio per Chinam Chinam ordinaria eorum temporum methodo oblatam obtenta, pluribus tunc esset admirationi magis quam usui; quod de se ipso sincere fateatur Relator ingenuus, cæteroqui in Arte medica versatissimus, & Peruviano Cortice utens, verbis hisce ob candorem suum Cedro dignissimis - *Gli afflitti poi dalla Quartana hanno in sì breve tempo recuperato l'appetito, il sonno e le forze, che s'io non fossi testimonia di vista, nol crederei*

Tandem ex ejusdem narrationis textibus simul collatis eruitur, quod anno 1696. nostrates Medici nondum aliud perceperant (atque hoc tantum percepisse est pauculum quidem) nisi quod curationes a me peractæ anno præcedente, quæque in dies peragebantur, & quarum rumor ob insuetam novitatem in Arte per Urbem universam circumferebatur, fiebant a me sola China China dosi majore ac esset in usu ægris pluribus prope morituris exhibita, nec quicquam amplius, quia nil amplius meæ Schedulæ in Pharmacopolis cuique prostantes demonstrabant; ego vero nedum id Medicis amicis, forsan & non penitus amicis, pro bono publico sponte, ac sincere aperiebam; sed & regulas, & modum rationalem felicitis oblationis illius, dummodo Febrium natura ex se ferret usum remedii, in quibusdam tantum, utut lethalibus, admirandi, in quibusdam aliis, utut mitioribus, inutilis, & in aliis quibusdam incerti. Sed quia hæc omnia seitu necessaria in Consultationibus, & familiaribus colloquiis a me tam caute, tam urbane, tam comiter declarari nequebant, quin tandem deberent expresse doceri; parum dispositos idcirco reperi ad ea attente, ac benigne excipienda promissæ barbæ Auditores; adeoque mirum non est, quod perperam putarint nonnulli voci publicæ magis auscultantes, quam meæ, posse servari per Chinam Chinam tumultuarie, ac sine lege in vino copiose epotam omnes fere quibusvis acutis, malignisque febribus detentos,

etſi deploratos, ac morti proximos, idque forſan æque perperam in praxi tentafſe quemadmodum videtur innuere citata narratio verbis illis, non aliud, quam copiam Febrifugi pro modela univerſali indicantibus -- *per mezzo di queſto Rimedio copioſamente bevuto in vino -- & paulopoſt -- nella China China pare ritrovato il riparo non ſolamente alle febbri Croniche, ma quaſi alla Morte; e dalla felicità de' ſucceſſi ha preſo tanto di credito appreſſo li Medici, e Cittadini, che nelle Febbri maligne vicino all' eſtrema unzione, di quella ſi vagliono, come unica, ed ultima ſperanza de' diſperati --* Ex oppoſito neque mirum eſt, quod nonnulli alii coherentèr ad priorum fallacem conjecturam putantes, me vere indifcriminatim tunc omnibus Agrotis ex quacunque acuta, vel maligna febre ad extrema redactis Chinam Chinam offerre conſueviſſe, & quidem perpetuo in vino (cum tamen modo in vino, modo in Aquis ſtillatis, modo in forma ſolida conſueverim pro re nata præſcribere) mirum inquam non eſt, quod de praxi mea tunc obmuturavit, illamque modis variis traducendo tentarint evertere, eo ipſo forſan tempore, quo clam, ſed inconcinne imitantes, optato identidem fraudabantur eventu. Mirum potius eſſet, ne dicam ridiculum, ſi nec hodie eandem ſatis callentes, quia forte non ſatis callentes naturam februm, poſtquam non poterunt evertere, nec bene aſſequi, crederentur tamen illius Inventores in hac Urbe primi; taleſce credi affectarent, aut paterentur. Et hæc quo ad ſenſa narrationis non aliud, ſi rite perpendantur, quam dictorum, factorumque meorum confirmationem continentia, nec niſi votis ad favorem propenſis ab Amico, qui primæ Pernicioſarum curationi anno 1695. mihi peractæ ſtupens interfuit, exarata.

Ex notis vero prædictæ narrationi appoſitis confirmatur pariter exitus felix modo memoratus curationis per Chinam Chinam a me primo abſolutæ in generoſo quondam Viro *D. Comite Bailardino Nogarola*, ex triplici Quar-tana pernicioſa ad extrema redactæ: cujus tamen Febris ſymptomata (parcat quaſo Relator certe non ſatis memor) nequaquam fuere *perfrigeratio univerſalis, nec pulſus abolitio*: ut in præcitata narratione videtur innui, ſed *profundiſſimus lethargus, ſingultusque violentiſſimus cum motibus per Corpus univerſum tremulis, & convulſivis*, quemadmodum ex deſcriptione mea habetur *Lib. III. Cap. VI.* Non tamen negaverim accidentia perfrigerationis univerſalis, & abolitionis pulſus anno vere 1696. (qui fuit annus ſubſequens curationi *D. Co. Nogarola*) potuiſſe forſan contingere *Secundo* ex Agrotis ibidem relatis, ut eo anno contigit aliis pluribus a me deſcriptis, quos inter *D. Marchio Gal-lianus de Coccapanis, & D. Joſeph illius Frater*, immo & ego ipſe, ut in hiſtoriis prima, & ſecunda Capitis ſecundi, atque prima Capitis primi hujulce Libri per extenſum narraſi.

Discrepantia potior, & gravioris momenti, ut obiter nuperrime tetigi, verſatur circa tempus prædicti experimenti mei in præcitato *Comite Nogarola* primum

primum habiti: eventus, siquidem ille contigit, non ann 1696. ut contingere alii cum eo acervatim in notis prædictis enunciati, sed anno 1695. Mense Septembri quemadmodum a me relatum fuit in prima editione hujusce Tractatus *Lib. III. Cap. VI.* excerptumque fideliter ex Scheda originali historiarum per *D. Co. Aloysium* sanati Equitis filium subscripta: hujus præcisi temporis plures extant circumstantiæ plane innegabiles, scriptæque memoriæ tam in Urbe, quam in Aula facillime petendæ ex iis omnibus, quæ idem *D. Co. Bailardinus* ante, & post ægritudinem suam palam, publiceque peregit; præterquamquod contemporanea fuit curatio viri Patricii *D. Geminiani Levizzani* descripta jam *Lib. I. Cap. X. Hist. xvi.* nec non alia longe memorabilior immediate subsequuta in *D. Marco Martini*, & relata hujus *Lib. Cap. II. Hist. iv.* eas namque omnes æqualiter successisse constat anno 1695. a quo tempore praxis hæc mea exordium sumpsit, & ante quod tempus nemo certe in hac Urbe Perniciosarum periodicarum curationem per Chinæ Chinæ administrationem novaverat; nec quemquam adeo perficacæ frontis reperiri posse crediderim, qui audeat oppositum effutire. Aliud est enim, quod quispiam forte apud nos, vel etiam alibi; curaverit media China China aliquam ex hujusmodi Febribus ante seram promulgationem Tractatus mei, nonnisi anno 1712. in lucem editi, scilicet post exercitam a me publice per annos 17. praxim in eodem Tractatu tardius expositam, adeoque aliud est, quod curaverit, me centies ac centies viam præmonstrante; aliud est, quod id egerit ante me, nempe ante annum 1695. tunc enim revera vix apud perpaucos e nostris in usu erat, ut ad Lectorem præfatus sum olim, Chinam Chinam exhibere, & quidem more vetusto, ac in diuturnis tantum intermittentibus omni acutæ atque perniciæ carentibus; nec enim aliter antea facitabam & ipse.

Quoad alios casus in eodem margine annotatos nil habeo quod addam; cum enim anno vere 1696. idem evenierint, semper magis assertionum mearum veritatem roborant. Revera casus *D. Antonii Maria Zanni* a me ipso relatus est *Cap. I. hist. viii. hujusce Libri*; mihi namque eam curationem ascivi, quia, ut ibidem retuli, eam *D. Cervio* illum curanti ipse suggesti eodem tempore, quo egomet per idem remedium a Perniciosa Diaphoretica supra enunciata evaseram, ipso *D. Cervio*, & *DD. Davinio & Ramazzino*, mihi faventibus, meoque quod in propria causa molitus eram tentamini, facile annuentibus.

Historia pariter Febris *D. Comitis Ludovici de Marsciano*, quæ paulopost meam convalescentiam contigit, *D. Davinio* curante, *D. vero Ramazzino, & me* superaccitis, ea in quam ipsa vere contigit anno 1696. & a me descripta fuit *Lib. I. Cap. X. hist. xiii.* Eam vero Febrem inter benignas intermittentes, cujusmodi re apse fuit illa, simpliciter retuli, vulgari quippe usu Corticis facile sanatam, nec enim in ea quicquam notatu dignum observare datum fuit,

nisi facilem evanescentiam Tumoris in liere, qui depulsa per Corticem Febre statim oblitteratus remansit.

De P. Lectore ex Cappucinorum familia per usum Corticis anno itidem, ut dicitur, 1696. (forsan nonnihil serius) sanato nullam habeo notitiam certam: siquidem eum ipse nequaquam curavi; si tamen is forte fuit quidam *P. Augustinus e Corrigo* in Cœnobio Mutinensi Lector, & mihi cæteroqui notus, cum curavit *D. Davinius* per Chinam Chinam more vulgari exhibitam; a febre Tertianâ (ni fallor) duplici, lenta soluta, atque diuturna; si vero fuit ille quispiam alius, febrisque ipsa e genere Perniciosarum, & per Chinam Chinam a quocunque curata, cum id anno pariter 1696. asseratur *Mutine* contigisse, me non potuit non habere prævium quicumque curationem illam peregissee dicatur.

Ex his patet, Curationes in prædicto *Diario* adumbratas, quatenus Periodicas Perniciosas respiciunt (de vulgaribus enim nulla mihi sollicitudo) ad meam methodum ab origine debere referri, quemadmodum ad eandem suas, longe licet ante primam editionem mei Tractatus exactas, ingenue referunt Professores immediate infra subdendi: quorum tandem Historias mihi communicatas meis hæcenus exaratis annecto.

Historiæ Communicatæ Excellentissimo *D. Francisco Clerico* in Lyceo, & Urbe Mutinensi Pub. Med. & Chirurg. Prof.

Ut primum mihi occurrit Synopsis Tua de Methodo exhibendi Corticem Peruvianum in Febribus quibusdam Perniciosis, incidit in animum, Vir summe Colende, nonnullas hujusce generis Februm Historias tuis adjungere, cum earum China China expugnandarum Methodum didicerim a Te jam antea me in Praxim Medicam humaniter instruente; & præcipue eo tempore, quo *D. Corniti Bailardino* de Nogarola triplici Quartana Continua laboranti adfuit, qui tunc ob morbi ferociam ab exteris etiam Medicis pro deplorato habitus, solo Peruviano Cortice Tua hac Methodo a Te solo feliciter administrato anno 1695. citra expectationem convalescit. Tanti Remedii, illudque propinandi, Methodi nunquam oblitus, quoties tulit occasio, hæc Febres veluti jugulando, quamplurimos ab Oris faucibus eripui, præcipue anno elapso, quo tempore, grassantibus hujusmodi Febribus, Medicus Xenodochii Militum sæpè sæpius feliciter tanti Febrisfugi vim expertus sum.

1. Vir quinquagenarius, duplici Tertianâ Continua tenebatur invadente cum frigore, & declinante cum sudore; Hunc torquebat magnus æstus. & summa jactatio, in Febris vigore sicis inextinguibilis, dolor Capitis & Cardialgia, quæ per dejectiones biliosas qualibet vice solvebatur. Exhibitis omnibus iis auxiliis, quæ in Tertianarum curatione Ars Medica præstare valet, & parum proficientibus; Fe-

bres

bres iisdem semper symptomatibus stipata vigesimam usque quartam diem attigerunt, qua peracta, consueta Febre correptus est, sed intensiori, & longiori frigore, & cum fuit circa statum, in tam profundam lethargum incidit, ut adhibitis validioribus cruciatibus, cum sudore copiosissimo persusum, ac stertentem, nullo modo expergiscere licuerit. Tota nocte hoc patto se habuit, matutinis vero horis parumper remissa est cum symptomatibus Febbris; hinc metu ne altera adveniente accessione a medio tolleretur, drach. vj. Corticis Peruviani in vino generoso praescripti, quo assumpto altera die vix febricitavit, & sic tertia, & quarta sequenti, intra quam omnino evanuit Febris; Hoc tamen non obstante per alios octo dies ejusdem Corticis drach. j. quolibet mane assumebat. Circa sextam ab infebrecitatione diem apparuit ad aurem sinistram Parotis, & post octavam altera ad dexteram, quibus retrocessis, denuo irregulares Febricula Patientem infestant, qua tamen Corticis ejusdem usu evanuerunt, & Aeger pristinae sanitati restitutus est.

II. Miles Tertiana simplici cum frigore, vomitu, & diarrhoea correptus est: quarta die; qua vacua esse debuerat, recurrit Febris, & quinta sevis adeo stipata symptomatibus accessit, ut singultus, pulsus parvus, & frequens, aliorum in universa cute, intus summus aestus, sudor frigidus, & dilutus uno ictu apparuerint, unde nova recurrente accessione Aegrum certo certius morituum putavi. Cognita ergo Perniciosa Febbris conditione, Corticis Peruviani unc. ss, Aegro propinavi, & per tres subsequentes dies drach. j., quibus completis, cessantibus supradictis symptomatibus, a morbo omnino evasit, & quarta post Chinam Chinam assumptam die per Xenodochium deambulanti inveni. Cum vero alvus esset adstricta, me incitavit, unam ex Pillulis quam Aegrotantibus ad solvendum ventrem, prout necessitas postulabat, exhibere consueveram, ab adstante desumpsit, & altera die ab assumpta Pillula iterum accessit Febris cum tanta symptomatum vehementia, ut certe moriturus videretur, dum sine pulsu, frigidum sudore diaphoretico madefactum, cum respiratione frequenti, & absque loquela inspexerim. Iterum Corticis Peruviani unc. ss. exhibui, & per quatuor subsequentes dies scrup. ij. deinde loco alterantis scrup. j. per octo alios dies, & Aeger ab assumpto Febrifugo paulatim perfecte sanitati donatus est.

III. Gibbus quidam, unus ex Assistentibus Xenodochii Militum, dum Febres hujus naturae grassabantur, Tertiana simplici corripiebatur: quinta die de stomachi dolore conquerebatur; declinante vero Febre cum sudore bene se habebat. Sexta die, qua intermissionis futura erat, denuo irruat Febris cum alvi fluxu, & intensiori ventriculi morsu; hac vero declinante omnia cessabant. Septima morbi die tanto impetu recurrit Febris, ut acerrimo dolore ad Ventriculum, & Intestina excitato, sanguinem per superiora, & inferiora ejiciens frigido, viscidoque sudore persunderetur, & inde vox clangosa, pulsusque fere nullus perciperentur. In tam praecipiti Casu statim Corticis unc. ss. exhibui, quam rejecit; iterum eandem dosim, sed parvis vicibus propinavi, & post hanc comitus sedari omnino, sanguis per

inferiora imminui, & aliquantulum refici pulsus videbatur. In noctis progressu cetera symptomata paulatim remissa sunt, licet ferme cadaver esset Æger. His stantibus, per subsequentes dies ad scrup. j. Corticis prescripsi, & quarta die Febris evanuit; hinc per alios octo dies ad scrup. j. propinavi, & interim præter quoque mei expectationem integre convaleuit.

IV. Aurifex Febre Tertiaria duplici continua corripiebatur, qua usque ad octavam diem regulariter processit; in invasione enim frigus aërat, magnus astus, & sitis in statu, & sudor in declinatione, licet nunquam ad infebrecitationem deveniret. Perpetuam tantum, & tantum contumacem vigiliam, ac corporis agitationem observavi, unde bis repetita sanguinis missione, & exhibitis iis remediis, qua Ars suggerit, nunquam mea occurrit menti, fore ut ille nova adveniente Febre de repente periclitaretur. Sed vespere Ægrotantis cubiculum ingrediens, eum invisi decubitu supinum, convulsam, brachiis contractis, & oculis apertis attonitum. Vocatus non respondebat, pulsus erat parvus, & frequens, respiratio brevis, & difficilis, & omnia mortem minantia. Dum cucurbitulis, vel frictionibus sub plantis pedum, vel exhibitione spiritus Salis ammoniaci cruciabatur, cervicem attolens, & brachia quassando, in clamores tantum erumpebat. Statim unc. ss. Corticis prescripsi, quem summo cum labore (expers enim erat mentis, & convulsus ore) propinavi. Totam noctem in tam deplorabili statu transiit; mane declinante Febre supradicta symptomata parumper declinarunt, Ægerque mentis compos Adstantes cepit cognoscere: unde denuo pro tribus vicibus drachmam Corticis prescripsi, dein successive drachmam semis per aliquot dies, & tunc temporis cessante Febre una cum omnibus symptomatibus, a morbo lento pede se restituens, optime convaleuit.

V. Miles post triduum ab invasione Febris deferebatur ad Xenodochium, quem dum invisi, ante vespertas obiturum certe credebam. Interrogatus egre respondit: quartam esse sui morbi diem, & Febrem primam, & secundam accessisse cum frigore pariterque cum sudore evanuisse; tertia vero die denuo correptum se a Febre cum frigore tamen minori, paucio calore ad exteriora, sed maximo ad interiora, & post octo, aut decem horas ab accessione apparuisse sudorem copiosius emanantem. De quarta vero Febre, qua tunc laborabat, se nihil scire aiebat, nisi quod pessime habebat. Tunc ego pulsum tangens, quomodo haberet nescivi, cum ne primam quidem pulsationem enumerare potuerim: carpum enim tractans glaciem tangere mihi sum visus. Talis erat Ægrotantis status; jacebat nempe ille sine pulsu, sudore frigidissimo, & copioso per totum corpus persusus, & tanta singultus frequentia irritatus, ut vix verba facere posset. Cardialgia, & Ventris torminibus cruciabatur, defectiones nigricantes, ac sanguine immixtas reddebat, eaque die plusquam quinquaginta sedes habuerat. Totum corpus pustulis lividis, & nigricantibus compertum, facies cadaverosa, lingua arida, sitis inextinguibilis, urina nulla, summa jaëctatio: uno verbo, tanta erat symptomatum congeries, & ferocia,

ut absque dubio brevi moriturus cunctis videretur *Ægrotus*. Interim quid agendum dubitavi, cum deesse tempus exhibendi Remedii metuerem, eo raptim ad mortem properante: nihilominus de Corticis innocentia certus, statim ejus drach. vj. in Vino generoso infusus propinavi, & iterum vespere drach. j. Mane de eventu curiosus ad Xenodochium me contuli, & *Ægrotantem* aliquantulum calefactum, cum aliquo, licet exiguo, pulsu inveni, & sudorem, singultum, dejectiones sanguineas, & omnia supradicta symptomata remississe comperii: unde continuato Febrifugi usu ad drach. j. singulis subsequentibus diebus, intra paucos dies omnino a Febre evasit. Sexta die ad anum tumor apparuit, qui suppuratus, & expurgatus cicatricem admisit, & *Patiens* pristina sanitatis restitutus est, nullamque passus est Recidivam.

Quamplurimas alias harum Februm Historias Tibi communicandas habere, *Vir Egregie*, quas lubens omitto, ne pagina succrescens locum Observationibus tute eripiat, quæ miram hujus Remedii methodice, ut Tibi mos est, atque efficaciter administrati, vim absque aliorum calculis satis superque evincunt.

HISTORIÆ COMMUNICATÆ AB EXCELLENTISS. Ferrante Ferrario Mutinensi. Profefs. Eruditiss. & in Exedra publica meas vi-
ces supplente,

POSTULAS a me, Clarissime, ac Humanissime Vir, Casus aliquos, quos China China utenti observasse mihi contigerit in Praxi, & jam libentissime obedio. Verum tui quoque sunt, quos nunc scribo: Horum enim alios Te consulente, alios, Te Methodum tuam mihi jam antea communicante, curavi. Debet Tibi Urbs nostra felix hoc de Peruviano Cortice periculum, cum pro Febris Perniciosæ expugnandis mirum hunc certumque Remedii modum apud nos antea tentaveris nemo. Debeo Ego Tibi quidquid debent ceteri; Cum tamen id, quod publici juris jam fecerat Curarum tuarum felicitas, intimius mihi amor, & ingenuitas tua aperuerit, in communi beneficio fortiori præ ceteris vinculo obstrictus sum Tibi. En ergo Casus aliquos ex iis, quos in usu Corticis, pro Febris quibusdam Perniciosæ curandis, mihi datum est observare.

I. Anna Compagnoni mulier valetudinaria, & doloribus uterinis saepius obnoxia Mense Julii Anno 1706. Febre corripiebatur cum rigore, & vomitu. Vocatus postera die, ut curarem bene habentem inveni, nempe omnino sine Febre, cum pulsu valido, hilarem, & nil de incerto morbo sollicitam. Tota eadem die, quæ morbi erat secunda, ita se habuit; unde ex iis, quæ evenerant, facile fuit de Tertianâ Intermitte judicium ferre. Postero mane circa meridiem Febris Iterum invasit cum aliquo ventriculi morsu, & vomitu bilioso, licet perpaucis, durante tamen per plures horas irritis vomendi conatu. Pulsus in longum tempus parvus atamen circa vespere omnino elevatus, Febre per sudorem universalem optime remittente. Præscripsi pro venturo mane levissimum medicamentum solvens, paratum nempe ex Olei amygd. dulc. rec. expressi unc. iij., Mannæ elec. unc. ij. & decoc. cordial.

cordial. fol. q. l. ex quo aliqua seguta est alvi defection, & melior Agra referente, stomachi status. Tota eadem dies sine Febre alta est. Mane tribus ante meridiem horis invasit iterum, cum levi quidem rigore, & vomitu fere nullo, sed maxima cum agitatione, & per horas plurimas minutissimo pulsu. Crescente vespere, & magis increfcente nocte pulsus solutus est, & cetera remissa sunt symptomata. Cardiaci pro tunc praescribebantur Remedia. & mane dum omnia forent placida, missus est sanguis ex pede, Agra nil morbum suum timente, me tamen de eodem satis incerto. Eiusdem diei vespere febricitavit aliquantulum. Jactabunda fuit, & tota nocte insonnis. Mane dum invisebam, cum pulsu satis celeri iuveniebam, cum magna faciei mutatione, & virium detrimento. Suspiciatus tunc Perniciem Febris. timui mecum ipse feram, qua deinde insurrexit, tragadiam; cumque circa meridiem redirem, tactu valde frigidam, cum pulsu minutissimo, & vix perceptibili, cum anxietate magna, & frequentibus deliquiis, facile tamen per Aquam Cardiacam, quam praescripseram, repressis, inveni. Duabus elapsis horis rediit iterum, & universo corpore algidam, diaphoretico sudore perfusam, sine pulsu omnino, anhelam, & facie cadaverosa, lugentibus Marito, & filiabus, mortuam comperii. Territus omnino, de ministrandis Sacramentis tantummodo sollicitus fui, propinaturus post hac, licet citra spem, febrifugum. His administratis, illico hauriendam exhibui China China semunciam ex Vino, deinde facta alterius semunciae infusione, ejus post horas quatuor dimidiam portionem, & post alias quatuor alteram dimidiam propinavi. Vixit praeter spem omnium, & meam quoque usque ad horam noctis sextam morienti similis. Ex eo tempore melius habere cepit insurgente pulsu, & viribus restauratis. Mane visa est reviviscere, & increfcente die magis convuluit; idcirco, repetito postmodum per plures dies febrifugo, omnino curata est. Alterum intra Mensem Recidivam duplicis Tertianae passa est, qua brevi per communem Methodum liberata est, & vixit perfectissime sana.

II. D. Catharina Zanni annorum LXV. Mense Augusti anno 1706. Febre correpta est. Invaserat hac cum frigore, & vomitu, cumque per diem protraheretur, credita fuit a Domesticis Febris quadam, at aiebant, Catarrhalis, qua affici alius consueverat. Cum tamen tertia die repeteret, vocatus valida Febre laborantem inveni. Mane altero cum non adhuc omnino remitteretur, praemisso Clystere, sanguis ex brachio detractus est. Recruduit eadem die post meridiem Febris: cumque postera dies majoris futura esse afflictionis videretur, cum de tertio in tertium fortiores, & magis praecoces fierent accessus, nil aliud praeter cibum, & mature quidem, oblatum est. Rediit paulo post Febris cum frigore, deinde cum mordaci ad tactum calore, & aliqua interdum bilis per superiora excretionem. Cardiaci tunc Remedia, & pulveres testacei praescribebantur, & pro venturo mane potus ex oleo amygdalarum dulcium paratus. Exinde Febris per subingressum Continua sebat, servata tamen aliqua declinatione, sed amissa penitus apyrexia.

His

His ita se habentibus optimum duxi, sero vaccino depurato Stomachum, & Inrestina diluere, ideoque ad libras duas mane propinabatur; sed Febre majorem in dies vim sumente missus est denuo sanguis ex pede, & hoc factum est octava morbi die. Processit ea fortior semper, servato tamen periodico, licet obscuriori quadam augmenti circuitu. Undecima morbi die cum Febris consuetos motus tentaret, oris contorsione aliqua laborantem, & verba non bene ferentem observavi. Terruit me novitas rei, sed appropriatis Remediis evanuit hac prorsus. Decimacerta morbi die, dum ante Auroram augetetur Febris eadem oris obliquitate, & loquendi impedimento, cum gravi insuper sopore tenebatur, unde crescente jam die hirudines Hamorrhoidibus apponendas curavi, sed spem omnem de restituenda sanitate amisi. Hac nova sanguinis missione, vel potius consueta Febris, licet tunc pauca, subsequente declinatione, melius haberi visa est, & tentatis jam antea Bezoharticiis, & aliis Diaphoreticis validioribus sudor aliquis decimaquarta morbi die moveri observatus est. At decimaquinta die cum Febris augetetur, Apoplexia correpta est Ægra, que in Paralytim lateris totius dexteri degeneravit. Tenebatur sopore gravi; vocata tamen respondebat, quin declinante die mente melius constare cepit. Ut hac vidi, ratus fieri omnia ratione, & motu Febris, de hac suppressenda, si per tempus licuisset, consilium cepi; quapropter, licet jam certe apoplecticam in futuris Paroxysmis morituram putarem, non omisis ceteris Remediis, Chinam Chinam exhibui ad drachmas duas, deinde singulo mane ad drachmam unam per sex dies. Testor Deum! cepit sedari Febris, ac sensim restitui Partis amissa motus; ac sensus, secuta postmodum sudorum, ac urinarum copiosa, ac critica evacuatione. Institi ego tunc in usu Remedii, vi cujus præter spem omnium a mortis imminente periculo erepta est, & exinde post dies quatragesima motui adeo restituta, ut sine baculo gressum domi movere potuerit.

III. D. Joannes Buzzalini Mense Julio Anno 1707. Febre correptus est cum paucis frigoris sensu, sed magno capitis dolore. Remisit ea fere omnino in noctis progressu. postera vero die iterum invasit, hinc vocatus, ut curarem, duplicem Tertianam facile judicavi. Cum peteret Æger ut si mitti sanguis deberet, potius cucurbitulis scarificatis, quam vena secta prius educeretur, genio indulsi, & quantum fuit opus, detrahi est. Eadem die invasit iterum Febris cum modico-pariter frigoris sensu, sed anticipato per horas aliquot accessu, aucta intensione, atque etiam in diem crastinam extensione. Cum aliqua bilis excretio per vomitum fieret, largum feri vaccini depurati potum præscripsi, ex quo sequuta est magna ejusdem bilis quasi sincera per inferiora expulso. Interim Febris magis intensa, & anticipatis in dies accessibus fiebat per subingressum Continua. Missus est iterum sanguis ex brachio, non omisis interim Cardiacis temperatis, decoctionibus refrigerantibus, Gelatina ex Cornu Cervi de more parata, & feri vaccini minus largis potionibus. Cum hac fierent, augebatur morbus, & levi aliquo per noctem adjuncto subdelirio, nec non observatis adhuc plenitudinis in sanguine signis,

quippe quod Adolescens erat Æger, & ex antea actis meri potionibus, malaque videtur ratione plenus satis, nulla coctionis intuens signa, sanguinem iterum ex pede detraxi. Die morbi undecima sudor aliquis, licet tenuis, apparuit; quapropter auxilio per Diaphoretica dato, duodecima, ac tertiadecima die universalis factus est, atque modice copiosus, auctis etiam interim, & melioribus, quod omnia, factis urinis. His omnibus plurimum remittebat Febris. Quartadecima die minus sudavit Æger, sed copiosius minxit, pulsu interim magis elevato, atque aequali reditu. Dum hac erant, nocte decimam quintam diem precedente sudor omnino, ac urina evanuerunt, & de repente facta est ad cerebrum metastasis, ex qua delirium, ac artuum terribilis citra expectationem sequuta est convulsio, ac pessima pulsus concentratio. Terruerunt hac me valde; cumque in auxilium vocareris, nova celebrata est phlebotomia, & post appostas cucurbitulas repetitas affixa Vessicantia. Pulsus interim profundior, convulsio major, arduus frigidiores, & facies cadaverosa fiebat ex quibus moriturus jam certe videbatur. Tota eadem die, atque etiam nocte ita se habuit. Mane, dum mature inviserem, pulsus aliquantisper elevatorem, sed tamen convulsus inveni, & Ægrum, licet non omnino, mente tamen adeo constantem, ut Viaticum sumere potuerit. Non amissa est tunc occasio, & aliquo symptomatum decremento, nec non Febre ab sui initio periodica simul collatis, statim propinata est, Te consulente, China China portio in forma boli, quam cum iterum supervenire incipisset delirium, satis difficulter assumptis deglutendi nescius, sed tamen assumpsit. Tota eadem die pessime habuit, convulsione fortiore facta, & pulsu fere penitus amisso. Iterum sub vespere, licet extreme delirans, deceptus est Æger, cum biberet, nova China China in potu oblatione. Mane melius aliquantum habebat in omnibus, quapropter alteram Febrifugi portionem suscepit, & parum eadem die deliravit, pulsusque aliquantisper invaluit. Sequentibus diebus drachmam unam China China ter, aut quater suscepit, & circa vigesimam quintam morbi diem optima sudorum, ac urinarum subsequente Crisi, Febris sensim evanuit, ac brevi perfectissime præter expectationem omnium sanatus est.

IV. D. Joseph Gludonus Mense Septembris Anni 1707. Febre correptus est cum rigore, & vomitu. Remisit hac omnino in noctis gressu, sed cum tertia die iterum invaderet, vocabar, ut opem ferrem. Cum de simplici Tertianæ certior fierem, in id mentem intendi, ut perenderem, utrum aliquem Perniciosa characterem reperirem, cum talis constitutio jam antea mihi innotuisset. Nil tunc invenire potui, quod suspicionem aliquam posset inferre nec enim frigoris extensionem, quam par erat, longiorem, nec vomitum nimium, aut prava qualitatis, nec diuturniorem durationem observaveram: Postera die præmissa Clystere celebrata est phlebotomia ex brachio satis abunde; precefferat enim in Ægro ex more copiosior meri portio. Adfuit tertia accessio valida nimis, sed tamen nullo feralis novi alicujus symptomatis junda comitatu. Mane sequenti vacuus omnino a Febre fuit Æger, & co-

& copiosa feri vaccini hausta quantitate plurimum, & cum optima tolerantia deiecit. Nocte nihil obdormivit, & circa subsequentis diei meridiem en repente frequens vomenti impulsus cum pauco partium extremarum frigores Successere mox inquietudo maxima stomachi angor, deliquia, dein vera Cardialgia. Pulsu penitus caruit, frigidi facti sunt artus, & brevi frigidissimus sudor abunde per totum corpus effusus est. Territi sunt jure merito Domestici ejus, quippe quod eodem penitus modo, ut mihi referebant, Frater alter paucos ante annos occubuerat. Aderam ego tunc, & dum ministrabantur Sacra, infusionem ex China China drachmis sex e vino paravi, cujus portionem statim, alteram vero quatuor horarum interposita mora, & alteram aliarum quinque in noctis progressu propinavi. Algidus sine pulsu, ac moriturus usque mane semper fuit. Crescente die percipi cepit pulsus, & aliquantulum incallescere; quapropter continuato Remedii usu melius in dies habuit, & veluti renasci, ut ipsemet agebat, cum omnium admiratione visus est.

V. D. Joseph Moncini, cum Mense Augusti Anni 1708. Febre corripereetur cum frigore, dolore stomachi intenso, & vomendi irritamento, opem meam implorabat. Tertia die invasit iterum Febris iisdem propemodum, sed fortioribus stipata symptomatis. Prae ceteris mordax urgebat stomachi dolor, & frequens vomendi, irritus tamen semper conatus, ex quo maxima primum totius corporis agitatio; inde repetiti animi defectus subsequebantur. Pulsus durus erat, & inaequalis, hinc Cardiacis ex mixtura Sylviana pro tunc praescriptis in vespeream judicium de Febre traheram. Cum iterum inviserem, aliquo perfusum sudore inveni, sed querulum, & licet plurimum remitteretur Febris, adhuc magis laborantem. Cum temperamenti gracilis omnino foret, & ante annos aliquot quasi in tabem pulmonum proclivis, statui praemisso Clystere mittendum esse die crastina parca dosi sanguinem ex brachio, quod factum est me praesente, & Aegro penitus a Febre immuni. Inclinate die cum iterum inviserem, inveni irrequietum satis, & stare loco nescientem, cum siti, & pulsu frequentiori. Hac omnia suspecta mihi erant valde; hinc cum in crastinum exeundum mihi foret ab Urbe, & alte hareret animo suspicio de hac Febre, D. Francisco Maria Monici Chirurgo Fratri Aegrotantis scriptum reliqui, quod si Febris diris iisdem symptomatibus incrudesceret, Chinam Chinam ac semunciae pondus in vino more solito, ut ipse in aliis casibus a me factum viderat, exhiberet; nam de Fratrisc vita in quarta periodo dubitabam. Invasit Febris. quae fuit tertia, effert adeo juncta accidentibus, ut moriturus jam certe crederetur. Prae ceteris immanis aderat Cardialgia, hinc labiorum tremor, & convulsio, inde frequentiora deliquia, pulsus minutissimus, concentratus, & per intervalla assatim latens, atque demum funesta corporis perfrigeratio. Territus jure merito his omnibus Frater, monito quod praescripseram, bene utens, statim China China drachmas tres e vino exhibuit; cumque sub vespeream redirem, iis omnibus, quae mox narrabantur, symptomatibus adeo male multatam inveni,

inveni, ut bene arreptum consilium meum judicaverim, quinimo in noctis progressu drachmam alteram sumendam decrevi. Remiserunt mediam circa noctem symptomata; mane præscripsi drachmas iterum duas Corticis interpositis moris sumendas; non enim fidere tunc poteram Febri, quam intus foveri adhuc sentiebam. Nocte tota irrequietus fuit. & sequenti die, qua accessio quarta futura erat, non adfuit quidem hæc, sed motus tot. tamque inæquales in Ægri pulsu. & statu observati sunt, ut multoties de ejus adventu dubitaverimus. Diem tamen totam hoc modo evasimus, & continuato Remedii usu, Deo dante, morti ereptus est. & maximo quidem cum labore, necnon intercurrentibus postmodum pluribus Recidivis sanitati tandem restitutus est.

VI. D. Geminianus Miliani Sacerdos, cum ruri degeret, prima Octobris die anno 1708. Febre correptus est cum paucis frigore; sed ingenti vomitu, nec non totius corporis circa articulos dolore. Cum parum diebus antea diis dejecisset, ratus totam in alvi defectu Febbris causam delituisse, Medicamentum purgans, quin & Catharticum suo Marte assumpsit, ex quo maxima sequuta est purgatio, & exinde major Febris intensio. Quarta morbi die cum a me pro agrotante Filio consilium peteret Pater, institi, ut statim adduceretur in Urbem, quod factum fuit quinta morbi die duabus ante meridiem horis, Monitus de Ægrotantis adventu illico ipsius domum adiri, & ut primum pedem intra cubiculum moveri, horruilaudam ejus faciem, oculos micantes, acutas nares, incertam, & tremulamque vocem, stomachi angustiam, paucam, ac turbidam urinam, & quod præ cæteris pessimum, pulsum minutissimum, atque convulsivum. Tertius tali rerum funestiarum syndrome, statim de Sacramento Confessionis sollicitus fui, quippe qui imminens delirium (nec enim magna res erat dignoscere) prævideram. Interea cum stomachi affectio prope Cardialgiam urgeret, ratus particulas adhuc epoti Cathartici Ventriculæ, & Intestina irritare, Olei amygdalarum dulc. rec. expressi uncias quinque præscripsi, non omissis interim, quæ in tam præcipiti casu opportuna videbantur, Cardiacis pretiosioribus. Tota die ita se habuit, & sub vespere, cum levis sequeretur dejectio, melius aliquantulum haberi visus est de stomacho, pessimo tamen durante pulsu, & aliquo subsequente delirio: Urgebam interim, ut pro sequenti mane socius mihi jungeretur Medicus, ut me hesitantem circa sanguinis missionem confirmaret, quæ utut necessaria, tamen a pulsu pessimo in dubium vocari videbatur. Mane in consilio vocatus es Tu, Domine mi, qui, pensatis omnibus, calculum tuum meo addidisti de sanguine mittendo, parce quidem, & ex manu sinistra. Tota eadem die, quæ morbi erat sexta, ita se habuit, sed circa vespere pessime habentem invenimus; algidus enim eras, & subdelirans, & vix poterat ob motus manuum convulsivos percipi pulsus. Crevit mox adeo delirium, ut in lecto sedens exercitio Literaria Palestra, cui olim incubuerat, vacaret cuius admiratione simul, & commiseratione adstantium. Tunc ego (licet parum profutura opinaret) Vessicantia apponi, & repetitas affigi Cicut.

Cucurbitulas curavi, quod magna difficultate factum ob *Ægrotantis contranitentis* conatum. Totam noctem sic transiit, sed quamvis mentis expertus foret, quotiescumque labiis apponeretur, aquam copiose ingurgitabat. Mane inveni non adeo delirum, sed potius attonitum, adhuc tamen copioso sudore frigido persusum, pulsu omnino destitutum, & more solito convulsus. Bibebat quicquid offerebatur; quapropter perspecto aliquo symptomatum decremento, de China China propinanda mecum ipse reputans, statim me contuli ad Te, ut de eadem consilium ferres. Ut me vidisti petebas, utrum decessisset *Ægrotus noster*; sed cum responderem vivere adhuc, & cogitatum meum de Cortice prolaturus forem prævenisti ipse me subridens, & inquit: Labet etiamnum tibi offerre Corticem? Non abnuo; at ignoro, quis is hoc Casu sperari possit eventus. Quod observandum est, ut ne dum Plebis, sed & Medicorum quorundam evitemus dicteria; sub forma Cardiaci Remedii propinandus est, ne ulla, utut ridicula, in nos deferatur culpa de hominis morte jam perituri. His dictis, quamvis ab Urbe discessurus fores, mecum te contulisti ad *Ægrum*, & statim China China drachmas tres sub forma Cardiaci Remedii, nempe mixtura facta ex Consec. hyacinth. & Syr. de cortic. Cortici, propinavimus. Mixturam totam assumpsit *Æger*, & cum hoc vidissem, alteram non absimilem paravi, sed cum propinare post meridiem tentarem, jam adeo urgebat delirium, ut totam deglutienti compos haud fuerit. Ea tamen, quam sumpserat, contentus eram, quippe quidem suffectura (si per tempus licuisset) pro imminuenda saltem, si non supprimenda futura accessione. Tota eadem nocte deliravit frigidus, & sine pulsu semper fuit, sed mane sub aurora quievit, & cum inviserim, inveni aliquantisper calefactum, mente saniozem, licet attonitum, & aliqua pulsu reviviscentia præditum. Inexpectatum admiratus donum, statim de Sacramento Eucharistia sollicitus fui, deinde infusionem ex China China uncia una paravi in Vino, & copiosam portionem hauriendum tradidit. Hac servata per aliquot dies methodo capit paulatim insurgere pulsus, & cætera evanescere symptomata; hinc copiosissimis effluentibus Urinis præter omnium expectationem, ac nostrum quoque, revixit, & post breves aliquas Recidivas optima, Deo dante, saluti restitutus vivit. Tunc temporis Mater ejusdem jam septuagenaria Febre tertiana simplici, mox in duplicem, inde in continuam citissime mutata torquebatur cum maxima virium jactura, stomachi angore, ac dolore intenso, deliquit, & pulsu adeo exili, ut vix perciperetur; demum jam fere ad extremum redacta ejusdem Remedii usu per plures dies ad drach. j. exhibitum a Febre tam dira, cæterisque symptomatibus paulatim liberata est, morti una cum filio, cujus funeri eodem tempore jungenda videbatur. fecilissime erepta.

VII. Mirandum præ cæteris omnibus ratione ætatis, & felicitate successus Casum, quem tandem observare datum fuit, lubet subnectere. D. Dominicus Ferrari, tori Urbi ob ætatem ad nonagesimumquartum annum strenue productam novissimus, die decima Aprilis anni 1710. incidit in Febrem cum copiosa, &

frequenti diarrhœa. Accitus statim adeo male multatam inveni, ut brevi moriturum judicarem; Febre enim intensa, & frequentissimis defectionibus modo biliosis, modo nigricantibus laborabat. Secunda morbi die Febris, & diarrhœa adeo fortiores fiebant & ea, qua in homine tam sene esse poterant, tam fracte vires, ut ne verbum facere quidem posset; qua propter Sacris Mysteriis rite firmato, nil aliud tunc Arte Medica præsistum, quam Enematum breviorum ex lacte chalybeato, & Cardiacorum pretiosorum, aliorumque Medicamentorum tam interne, quam externe ad roborandum ventriculum sedula administratio. Nil hac prodesse videbantur, nisi quod qui tertia, aut quarta die mori credebatur, ad sextam usque morbi diem præter omnium expectationem decessus est, qua die cum mane inviserem, inveni minus oppressum, quippe a media tunc nocte parum a diarrhœa vexatum. Hora ejusdem diei vigesima rediit hac copiosissima, ac frequentissima, quin aliquo frigoris sensu in extremis corporis partibus affici observatus est. Destitit aliquantulum in noctis progressu diarrhœa, & mane vivebat adhuc, licet vere miserrimus. Post hujus diei meridiem, qua morbi erat septima, en iterum immanis defectionis, en totius corporis universa perfrigeratio, & aliquis in pectore catarrhi sonus. Spem omnem tunc amisi; nihilominus motum ultimum diarrhœa, atque etiam Febris aliquo modo periodicum necum ipse considerans, China China usus in animo venit, opinatus fore ut, si non Febri, saltem roborando ventriculo conferre posset: cum non desint Auctores, qui ob id eam commendent, & Praxis hoc ipsum confirmet. Hoc clam agere decrevi, & (annuente Te quoque, cui forte per viam occurrens quid facturus eram communicavi) statim tincturam ex China China semunica, & drachma una Salis absinthii cum Vino per ignem paravi, quam addito Syrupo de corticibus Citri dulcoravi; hinc scrupulum unum ejusdem Corticis in forma boli, & tinctura uncias quatuor Egoro sub vesperam propinavi. Hora noctis sexta altera unciam unam ejusdem tincturae portio exhibita est, & exinde substitit diarrhœa, cumque mane inviserem, vivum inveni, sed adhuc pessime habentem. Eadem die parum dejecit, sed valde febricitavit, Sub vesperam aucta est iterum diarrhœa, & Febris, sed utraque minor, propinatus est scrupulus alter Corticis, & eadem tinctura ad uncias tres. Sequenti nocte parum dejecit, & altera die melius habuit: sub vesperam Corticis scrupulum & tinctura parum assumpsit; noctem bene transegit, mane mutatus omnino est; adeo ut mirarentur mecum Domestici actionem Remedii; sed Remedium ignorabant omnes. Vegetus, alacris, & more suo lepidus factus est; & quod mirum, sublata omnino diarrhœa, & imminuta ad stuporem Fibris. Destitit ego tunc ab usu Remedii, cum omnia bene cedere prospicerem; Sed quatuor intra dies in iterum invasis maxima Febris cum diarrhœa, & copioso ad pectus catarrho. Desperavi tunc vere omnino, & pœnituit a Remedio destitisse; novum tamen animum induens drachmam feris Corticis cum uncis quatuor, qua supe-

verant antea tincturæ propinavi. Evasisit ab hac quoque Febre, hinc per alios subsequentes duos dies drachmam semis Corticis assumpsit, deinde de tertia in tertiam diem alteram semidrachmam per duas vices deglutivit, ex quibus a Febre liberatus est. Post tres alios dies iterum drachmam semis Febrisugi sumpsit, & sane asserere possum, Aegrum diebus a China China vacuis pejus semper habuisse, quam dum Cortex propinabatur; tunc enim temporis alacrior erat, vegetiorque; quin pulcherrima res erat cernere Senem nonagesimo secundo anno confectum, vitam hoc uno Remedio protrahentem. Per quatuor alios dies a China China abstinui, ratus suffecturam, quam interpositis moris exhibueram. Sed sexta Masi die, qua morbi erat vigesima sexta, en iterum Febre correptus est cum frigore, & diarrhœa, quarum tamen utraque modum non excessit: tunc tamen drachmam semis Corticis sub vespere, & alteram semidrachmam media nocte sumendas præscripsi. Evanuit Febris hac sequenti mane, & exinde bene adeo in dies habuit, ut jam a morbo restitutus non solum e lecto propriis viribus valuerit surgere, ac vegetus per Urbem incedere, sed & Rus pergens, delicatioribus quibusdam suis plantulis sedulus Cultor cum omnium admiratione incumbere. Idem post biennium Tertiana duplici, sub obscuris moribus invadente, iterum correptus, sanguinis missionem e brachio ad uncias sex bene tulit, inde eodem Cortice ad scrupul. j. per plures dies exhibitio rursus curatus est; & prout atas tam diuturna ferre potuit, satis incolumis redditus, ceteriorem me semper de vi mira Remedii faciens, cujus non exiguum quidem donum Homini tam seni fuisset vel unius tantum diei inducias impetrasse.

Possent Aegros alios quamplurimos subnectere simili methodo curatos, ut D. Annam Monici prædicti D. Josephi Matrem a Tertiana Perniciosa cum Cardialgia, & sudore diaphoretico, D. Monicam ejus Nulum gravidam septimestrem, & abortum ob horrendos vomitus, & deliquia cateroqui passuram, a Tertiana simplici, mox duplici, inde continua liberatas. Sic Puella quadam de Malavosis Angela nomine a duplici Tertiana, in cujus accessione singula immanes patiebatur Epilepticos insultus, tinctura Corticis curata est. Sic Marius Benassi a simplici Tertiana, cujus in secundo & tertio accessu dejectio decoloris sanguinis fluxus Hepatici adinstaret, & diaphoretici sudores mortem inferebant, evasisit. Sic, D. Herculi Rebutti prope Mirandulam degenti Tertiana duplex usque ad accessum decimumseptimum protracta & eo usque redacta, ut is in accessionibus gravi sopore in lethargum proxime transiret opprimeretur, summa cum Uxoris filiorumque jam fere amissum luentium laticia feliciter suppressa est. Sic Angela Toni a Tertiana in quarto accessu diarrhœam biliosam, mox diaphoreticum sudorem inducente, Angela Colli octogenaria a Diaphoretica, Ursula Chiapponi, Anna Bacciolani gravi da septimestris a Cardialgia liberata sunt. Quin postrema hæc Mulier iterum paucis diebus a partu prioris naturæ Febribus tentata, qua lothiorum insuper suppressionem induxerant, repetito Corticis usu statim fluentibus iterum puerperis, optime convalescit. Sic denique D. Mario

Mario Zuccati, *Illustriss. ac Reverendiss. Præsulis nostri Co. Masdoni Domestico, Tertiana primum intermittente, mox subcontinua detento, quæ pulsus carentiam, sudorem diaphoreticum, gravissimum soporem, ideoque imminens, certumque mortis periculum induxerat, hoc uno Remedio properanter, & valida dosi exhibitio, indeque continuato, salus restituta est. Sed ne nimis sim, hos, & alios casus quamplurimos omitto. Tibi vero Vir humanissime, & Orbi toti juramento testor, hæc a me parum quidem culte, sed minutim, ac fideliter deposita; Puderet quippe Conscientiam meam, & Fidem publicam Peruviano Cortici partibus nimis studens devovere.*

Peculiarem sane sibi vindicat animadversionem unaquæque ex superioribus Historiis, quas nobis uterque Professor hic inferendas tradidit; præterquam enim quod in illis omnes fere observantur Febrium Perniciosarum a nobis descriptarum characteres, ac differentię, eximia insuper elucet Corticis Peruviani virtus in iisdem curandis, etsi illæ extremam jam ferme perniciem intulerint. Licet autem singulæ singulari quoque sint consideratione dignæ: attamen, quæ in iisdem occurrunt speciatim magis notanda, lubet Lectori obiter innuere.

Ex secunda itaque Historia, communicatam a *D. Clerico*, patet quam periculosum sit, Homini ex Febribus per Chinam Chinam curato Catharticum exhibere. An utile sit exhibere adhuc Febricitanti, vel per aliam Methodum a Febre liberato, judicet quisque. Quarta Historia graphice pinges Febricitantem Catalepticum convulsū, ac sine loquela ululantem, & nihilominus Cortice sanatum, non exigui ponderis est, cum hujusmodi accidentia & raro apparere soleant in Febribus, & fere semper, cum apparuerint, soleant interimere. Tertia pariter, & quinta, excretiones immanes atro sanguineas, & nigricantes Febribus associatas exponunt cum symptomatis vere funestissimis, quæ vix unquam a morte queunt sejungi, ni sejungantur ope Corticis.

Inter Historias autem *D. Ferrarii* insignis admodum videtur secunda, quæ Apoplecticum insultum qualibet Accessione periodice recurrentem, & in Paraplegiam tandem Commutatam, describit. Sanatio per Chinam Chinam obiecta satis ostendit, Remedium istud fluida humani corporis nequaquam ligere, neque suppressionem Febrium illius assumptioni subsequenter, inducere Apoplexias, aut alia ejusmodi mala, quæ immerito reformidant inexperi. Idem quoque testantur Lethargus, & aliæ soporosa affectiones, quæ in iisdem Historiis curatæ videntur, curatis per Corticem Febribus. Neque minus evincunt oppositum, nullam scilicet inesse Chinæ Chinæ humores fundendi vim, aliæ, quæ ibidem prostant, Curationes Febrium ab immodica humorum fusione, aut colliqutione pendentium. Tertia Historia est illa eadem, quam ipse

ipse retuli super *Cap. II. n. x.* Uniformitas narrationis uniformitatem veritatis luculenter indicat. Sexta pariter, quam ipse innui per transennam supra *Cap. II* insignis est, qui a non modo subcontinua Febris acutiem, ac malignitatem adeptæ, sed veræ Continua Proportionatæ Malignæ curationem exiniam, ope Corticis absolutam, ponit ad oculos. Distinctam autem præ omnibus considerationem mereretur Historia septima, quæ Senem nonagesimosecundo circiter ætatis anno Subcontinua Febre longiore, simul & diarrhæa correptum, ac subinde sanatum, robustaque valetudini restitutum, quin & post biennium iterum pari ratione curatum exhibet ope Corticis pluries oblatis. Historiam quoque similem habet *Badus* de Sene nonagesimumsecundum ætatis annum agente, Terciana notha detento, per Chinam Chinam curato, & post biennium adhuc vivente. Corruit hinc vana eorum suspicio, qui pro reducenda in actum Chinæ Chinæ virtute, virium, & floridæ ætatis robur requiri, autumant. Sane China China longe melius ac Cardiacæ quævis sic appellata, Febricitantibus quibuscvis, utut debilibus, robur addit, cum Febres submoveat naturale robur exhaustientes; quod illa vere nequeunt præstare. Cessat pariter ex aliis Casibus acervatim ab eodem *D. Ferrario* recensitis occasio dubitandi, num Fœminis Utero gerentibus, aut Puerperis. possit utiliter exhiberi Cortex, cum utriusque felicitis Curationis ibidem proster exemplum duplex non aspernabile.

APPENDIX.

Petierat a me Bibliopola, arrepta occasione hujusce novæ Editionis, ut cum non paucis auxerim suadente ipso Tractatum meum additamentis, novas itidem non gravarer addere insignium curationum historias, quarum, certe non exigua mihi suppeteret, si eas liberet persequi, copia. Sed ut fatear, morem illi gerere in hoc supervacaneum censui; tum quia satis jam fidei, ni fallor, assequuta sunt apud Rempubicam Medicam effata mea, quibus communis astipulatur hodie Medicorum praxis: tum quia pluralitas casuum inter se valde conformium, quos possem inserere, nonnisi eandem quodammodo crambem eodem fere semper modo recoctam jugiter exhiberet; tum denique quia præter recensitas a me in hoc ipso Tractatu historias vere memorabiles, plures alias ejusdem ordinis olim edidi in *Responsionibus meis Jatroapologeticis ad Clarissimum Ramazzinum*, ubi rem omnem confecisse mihi sum visus, praxinque meam satis illustrasse, & a quibuscvis oppositionibus integre vindicasse. Ne tamen repetitis petitionibus ejusdem Bibliopolæ plane refractarius viderer, quod ipse facere detrectavi, fieri saltem ab Amico favere assueto, scilicet ab eodem *D. Ferrario* libenter curavi: quod ille quidem peregit suo more nimis humaniter, hæc ad me novissime scribens.

HISTORIÆ NOVITER COMMUNICATÆ AB EXCELLENTISS.

D. Ferrante Ferrario Matinen. Prof. Eruditiss., & in Exedra publica meas vices supplente.

JURE quidem merito demandas aliis, *Vir Praclarissime*, ulteriorem evulgationem Successuum semper felicium, quos hucusque peperit, & in dies pariet in Periodicarum Februm Perniciosarum curatione celebris Methodus, Praxisque tua, qua certe nil utilius inventum hactenus, aut excogitatum in Medicina universa. Quid enim allaborandum Tibi, ut tua ulterius comprobés dogmata cum tota jam huic operi allaboret, ac plaudet Respublica Medica? Nonne Urbs nostra, qua Te hac in re legislatorem nedum primum, sed unicum late fatetur, quotidianas curationes hujusce ordinis a nostratibus Medicis feliciter gestas Tibi uni, vel tunc, cum agis alibi, receptas refert? Ut ere igitur citra ullam sollicitudinem per totum hoc fervidum, ut assoles, anni tempus, Februm licet Periodicarum supra morem ferax, utere, inquam liberaliter, quo melius valetudinem tuam firmes, atque unde etiam prodesse non cessas, honestissimo Ruris otio, cum abunde jam dederis unde Febres astivas fere omnes etiam graviores, & periculo plenas certo sanemus. Manu tua medemur omnes a Te uno in hoc manuducti. Urinam vero Methodum tuam omnes exakte teneamus in China China rite, opportune, ac, ubi tantum convenit, & prout convenit, administranda, Febresque (quod precipuum est) dignoscamus a Febribus, tempus a tempore, & modum a modo, qua omnia utus dilucide a Te tradita fuerint, ac explanata, a cunctis nihilominus haud aequè clare sunt forsàn percepta, unde indentidem abusus emergit, nonnumquam vero & neglectus. Veniam tamen det minus expertis, siqui sint in nimietate peccantes, humanitas tua; viam namque nimis lubricam sternunt ad errorem hinc metus exiti, illinc fallacitas curationis; idque tandem firmum, ratumque habeas, quod nostrum nemo leges aequissimas a Te constitutas, ut par est, impleturus, quantumvis acutus & sagax, in ipso tamen opere, ubi praesertim sit nonnihil anceps usus Remedii, solertiam, aut perspicaciam tuam unquam aequabit. An eas ego saltem qui Praxim medicam, & profecto jam diuturnam incessanter exerceo in hac Urbe, satis impleverim, ubi Peruvianum Corticem contigit viriliter adhibere in his, quas recens ad Te mitto, novarum Curationum historiis, Tu Judex esto: an impleverim ubi ab eodem contigit abstinere, memeripsum mihi constituo Judicem: quippe satis conscius quanta sit mihi religio, ne hoc insigni, atque inforti Febrifugo damnoсе abutar; illud namque fere nunquam exhibere conuevi, & consuesco, nisi in Febris vere Perniciosis a Te descriptis, nec nisi pra urgentia symptomatum, in aliis Periodicis protracta etiam, quo diutius licet, illius oblatione, minime vero in Depurativis, neque in primis statim Februm cum aliquo etiam impetu erumpentium insultibus, sed ad normam cautionum a Te prudenter praescriptarum, circa circumstantias praedictas ab exhibitione ejusdem Corticis feriari ut plurimum soleo, quem

quem (ut tuis utar ipsius verbis) in usus longe digniores ampla manu profuturus refero.

I. Dominus Franciscus Belleardi Nobilis Mutinensis annum nunc agens septuagesimum quartum. adhuc, Deo favente satis vegetus licet Podagra quandoque corripitur, duobus ab hinc annis Tertianæ Febre simplici tenebatur, quæ cum invaderet, soporem non levem inducebat; ideoque aliqua, prout ætas ferre poterat, administrabantur remedia. Quartus accedens Paroxysmus in sporem veluti lethargicum impulerat Ægrotantem. Pulsus per horas plurimas fere nullus, membra tenui sudore frigido madefacta; facies terrea, supinum corpus. Quid in homine jam sene tunc nisi mors proxime metuenda? Circa tamen noctis horam tertiam aliquantulum expergescens, dum appositam labiis aquam biberet, ebibit Chinæ China drachmas duas, quas prompte paraveram; per noctis decursum alias duas, mane vero circa meridiem alias duas, cum tunc temporis melius longe haberet. Sudavit per totam diem, febrisque abiit, nec rediit amplius ut antea seviriem suam post aliquot hebdomadas in breves podagricos insultus tantummodo exonerans.

II. Domina Carharina Ceretti Genitrix Domini in Medicina Doctoris Petri Ceretti, Adolescentis non exigua expectationis, Praximque medicam etiamnum mecum exercentis, Tertianæ Febre simplici quatuor ab hinc annis correpta est. In prima, & alterius Febris paroxysmo, nec non eamdem progressu, de dolore Stomachi conquirebatur, intenso, pro quo congrua prescribebantur remedia. Accessit tertia Febris, & Cardialgiæ passa est Ægrotans non levem cum magna virium jactura, & deliquis quamplurimis, ita ut ob Matris periculum desperaret Filius. Cum vero non admodum deficeret tunc temporis pulsus Domesticorum, Nati, & Ægrotantis sollicitudinem adduxi, Febris ferociam me domitutum pollicitus. Eam vero non omnino suppressere, sed quodammodo cohibere statutum est, idcirco duas tantum Chinæ Chinæ drachmas prescripsimus. Rediit postera die Febris, minoribus tamen comitata symptomatibus, ideoque totam prosequi tali pacto curationem decretum est, ut quotiescumque vires exereret Hostis, oblato Remedio frangeretur. Ita actum est. Res pro votis successit. Propinabatur juxta exigentiam China China, & hac methode incescit quidem, sed pro lubitu. Febris, & feliciter curata est optima, & benemerita Mulier, quæ etiamnum, Deo dante, vivit incolumis.

III. Franciscus Bonettini annum nunc agens octavum supra octuagesimum. & bis jam antea Apoplexiam, quæ in Paraplegiam degeneraverat, passus, Tertianæ Febre simplici tribus ab hinc annis corripiebatur. In unoquoque Februm accessu magno sopore tenebatur; at, dum quartus accederet, ita Capite opprimebatur, ut per diem integrum Apoplexia vere detentus videretur, & animam certo certius proxime efflaturus putaretur. Pulsus per horas quamplurimas parvus, & tardus, dein celerior & febrilis factus est. Vespere aliquantulum expergescens, ita ut, cum extreme sitiret, China China portiunculam ebibere sensim potuerit, & paucis ab illinc horis portionem prima majorem. Postera die, dum melius haberet, & omnia a Febre

oriri mala dignosceretur. dosim pro more integram Remedii superhausit, ita ut adveniente die, qua recurrere Febris debuerat, parva omnino supervenerit, & brevi: subinde fuerit sanatus. Hoc eodem Anno 1729. Quartana simplici correptus, & non multum dissimili Capitis symptomate quo supracitato anno tenebatur, gravatus, China China evasit, vivitque decrepitus, ambulatque per Urbem. An audiendi sint: qui Chinam Chinam nunquam esse Senibus propinandam, & ab eadem metuendam esse Apoplexiam autumant huic me verissima Historia, uti & non paucis aliis hujusce generis practicis observationibus committo.

IV. Dominum Bartholomaeum Cotti, Virum probitate. morumque integritate praeclarum, & Serenissimi Francisci Mutinae Principis Cubicularium emeritum, Febris Tertiana simplex invaserat, cujus exordia, nedom progressum, sudores effusi cum magna virium, & animi jactura excipiebant. A quarto superveniente Paroxysmo pessime mulctatus est, nihilominus Cardiacis remediis suffultus evasit, ita ut postero mane morbi impetum declinasse videretur. Ast quinta adfuit Febris qua sudorem frigidum a meridie per totam usque noctem comitem habuit; ideoque, cum diutius fidere audacia foret nimia, habita non tantum morbi, sed Hominis ceteroqui non juvenis ratione, propinata est, & repetita consueto more China China. Dominata est Febris, & superveniente haemorrhoidum familiari stillicidio convaleuit. Post mensem erraticas nonnullas Febres iterum passus est, qua mox evanuerunt, & vivit ex tunc alacer, atque prae prospere. Eodem modo a non dissimili Febre post aliquod tempus Domina ejus Uxor, nomine Margarita, correpta curata est, qua fere nullam exinde passa est Recidivam & vivit floridissima.

V. Illustrissimi D. Michaelis Torretti Sereniss. Ducis Mutinae Consultoris, non impari modo curationem aggressus sum, dum duobus ab hinc annis Febre, qua Tertiana continua speciem praeferebat, cum intensissimo capitis dolore laboraret. Eo proterva ejus Febris die septima devenerat, ut, tunc cum aliquantulum declinare nocturnis horis debuisset, gravior mane successerit, & tantum Capiti gravamen, & dolorem intulerit, ut motus fere convulsivos excitaverit, funestumque ipsi Capiti majorem decubitus proxime comminaretur. Ut deterior, qua pro more dierum expectari debebat futura nocte, Febris aliquantisper cohiberetur, de propinanda China China animus mox suppeditavit; ast cum de splendida, & nedom Sereniss. Duci, sed toti Urbi pericula Personae ageretur ne mihi nimium sisus viderer, Te Excellentissime Torti, Ruri degentem consulere volui. ideoque Nuncio misso, & habito voto exhibitum est horis aliquot ante meridiem ad drachmas tres, & post meridiem usque ad vespem ad alias tres partitis vicibus Remedium. Protracta est usque ad vespem Febris exacerbatio, qua nullatenus adfuit, sed minoribus stipata symptomatibus; dolor namque Capitis, & cetera omni admodum fuerunt mitiora. De actione Corricis, de quo dubitabatur, certior tunc factus, ejus usum prosequutus sum, ad exigentiam tantummodo propinando. Mirum dictu & magis

magis mirum visu. Ingravescibat quandoque Febris; exhibebatur portio aliqua Febrifugi, & cedebat ita, ut similis Equo indomito videretur, cui cobibendo lupatum fortius perstringeretur. Cursum integrum hoc pacto peregit morbus, sed tandem urina, & sudoris superveniente constante Crisi sanatus est Vir egregius, qui integra satis prout inde fessum muneris sui exercitium ferre potest, valetudine pro bono publico perfruitur.

VI. Illustris. Domina D. Laura de Fossano Nobilis Matrona Mediolanensis, dum Sanctam Lauretanam Domum pergens Mutinam pertransfret, quadam de repente Capitis stupiditate correpta est. a qua ita male habuit, ut in apoplexiam incidisse credita fuerit. Vocatus fuerat Dominus Leonellus Medicus Mutinensis, a quo plura administrata fuerunt remedia, ut morbus tolleretur. De facto convaleuit aliquantulum; ast altero superveniente die, cum iterum laboraret, ut antea, adjuungebatur D. Caroccio Medicus pariter, & Lithotomus Mutinensis qui dum febricitantem inveniret, putavit totam a sola Febre, qua alios fortassis habuisset accessus ortum duxisse tragediam: Nihilominus cum res esset in ancipiti, Cardiacis, & Cephalicis pro tunc allaboratum est Remediis; & subsequenti mane, dum adhuc stupore Capitis aliquo gravaretur, celebrata est iterum sanguinis missio. Tota die melius habuit; altera vero superveniente in iterum sub meridiem apoplectica, & vere moritura visa est. sed clariori, atque fortiori invasione Febrem accessisse compertum est. Fortiora in usum revocata sunt remedia, ut Capite levaretur, & de China China propinanda mens fuit, quin a supradicto D. Caroccio eo modo quo poterat, ad drachmas duas fuit exhibita. Superaccitus tunc temporis fui Ego quoque, & cum nullus dubitationi locus esset quin omnia a Febre evenirent mala, majori propinandam esse Chinam Chinam desi arbitratum sum, quod in noctis progressu actum est. Mane melius habuit, ut ita Testamentum condere, & Sacramentis muniri potuerit. Exinde, licet Ægrotans, uti nil transactarum rerum conscia, renueret, adstantium tamen, necnon nostris precibus commota, portionem alteram Febrifugi assumpsit, & sub vespere potavit alteram. Cessit omnino ea, qua insurgere die postera debuerat Febris & post paucos dies Mediolanum Cortice munita reversa est, quamvis invita, dum Sanctum iter persicere anhelaret.

VII Uxor Leandri Cavallieri, Ruralis Procuratoris Illustrissimi Domini Marchionis Levizzani Equitis Mutinensis, nomine Liberata, mense Julio hujus anni 1729. Tertiana Febre simplici corripiebatur, qua non extra Benignioris leges ad sextum usque terminum progrediebatur. Cum vero invaderet iste, magna Stomachi angustia, deinde Diarrhœa, necnon subalgido sudore tenebatur. Cum pro more Benigne Tertiane fuisset antea curata, & usque tunc fauste omnia contigissent, commutationem Febris obstupui; ratus tamen id fortuito aut propter erratum aliquod evenisse, non ultra fui sollicitus. Ast altero superveniente Paroxysmo eo impetus Febris, & citata symptomata devenere, ut Ægrotans vita valde

fuerit periculata Putavi suppressendam illico Febrem ejus pertinaciam magna, & repetita China China dosi tandem edomuit felicissimo cum Aegrotantis successu, quæ post mensem irregularem Febricularum accessus aliquot passa, sanitati demum restituta est.

VIII. Admodum Reverendus F. D. Petrus Magelli Ecclesie Sancti Joannis Baptiste Mutinae Parochus Titularis, nec non Sacræ Hierosolymitanæ Religionis Capellanus, Febre Tertiana duplici continua decumbebat. Huic gravia symptomata, Capitis nempe gravedo, Stomachi, & Intestinorum irritamenta, sudores effusi, atque intempestivi, pulsus debiles & magna virium jactura jungebantur. Nihilominus cuncta hæc in morbi d. cursu remittebantur ita, ut circa diem decimamquartam a Febre evasurus, aut saltem bene habiturus videretur. At postquam omnia ex Chirurgia, & Pharmacia convenientia remedia fuisse administrata, comite, quin potius duce Excellentissimo, & ter semper a me ob sapientiam, & atatem colendo D. Doctore Davini, Febris repente ita inrexit, ut tunc temporis, quo declinare debuisset, sub vespere supradictæ diei quartædecimæ in Lethargum fere impulerit Aegrotantem, qui & feces, & urinas inscius per totam fere noctem eiecit, & sudore frigido cum pulsu exilissimo fuit persusus. Mane cum aliquantulum mentis fieret compos, oblata est valida dosi, & subinde per plures dies repetita China China, quæ morbum non modo edomuit statim, sed futuras Febres inhibuit, & vitæ periculatam meritisimum Virum cateroqui senem extremo forsitan imminenti Fato abduxit, qui tandem, dum Ruri degeret, pauca febricula, paucaque Diarrhæa correptus, febrile censum persolvens optima nunc perfruitur sanitate.

IX. Dominicus Carolus Zironi Nobilis Mutinensis, robustusque, & egregius Adolescens, dum hoc eodem anno 1729. Ruris amœnitate venando precipue perfruebatur, Febre correptus est, & illico, ut manu medica commodius juvaretur, ad Urbem transferri se jussit, ubi a D. Doctore Montursio primi ordinis Medico dignissimo opem postulavit. Febris in Tertianam per subingressum fere continuam abierat, & non parvis jungebatur symptomatibus, dolori nempe Capitis intenso, nec non Ventriculi, & Intestinorum conatibus. Cum in tertia accessione male multaretur, & vomendi, atque deficiendi necessitate quam plurima non modo urgeretur, sed pulsu languido, & virium jactura desicere videretur, vocatus fui Ego quoque, ut gravissima præstantissimi Juvénis indigentia digitorum apponerem. Pessime habentem vere inveni, sive pulsus exilitas, vultus languor, viriumque prostratio spectaretur. Cum plura antea in usum revocata fuissent præsidia, Cardiacis pro tunc Remediis pugnatum est. Postera mane, dum adhuc pessima Aegrotantis esset sors, & de eventu anceps nimis fierem, meam supradicto D. Montursio opinionem aperui de propinanda portione aliqua China China, quæ non omnino suppressi posset Febris, sed saltem in futuro

futuro Paroxysmo timendum non foret exitium, & de ejusdem Febris naturæ redderemur certiores. Annuit ille, & tres Febrifugi drachmæ fuerunt exhibita. Mirum dictu quos conatus, quam luctam exercuerit die postera Febris, quæ se ferocem præ foribus ostendit, & caput non parum efferens, modo vomendi, modo deficiendi conamina cum magna Egrotantis agitatione insinxit. Cum ab ungue, ut dici solet, Leonem apte tunc dignosceremus, fortiori, & continuata Remedii dosi fracta illi sunt vires, & a periculo deinde eductus est egregius Adolescentens, qui sensim convalescit, & Rus iterum post mensem peregit, ubi, etiam dum pro præservatione Chinam Chinam quandoque resumeret, Febris irregularibus captus est denuo, a quibus tandem liber pristina valetudini restitutus est.

X. Petrus Antonius Crispi, Valetudinario Collegii Nobilium Mutina Famulus assignatus, Febre Tertiã simplici laboraverat, a qua post paucos accessus jam evaserat. Post mensem, & post aliqua in victu errata iterum Tertiã Febre simplici correptus est, cujus prior, & altera accessio graviores Stomachi comites habuit affectiones. Dum tertius invaderet febrilis Paroxysmus animo delinquebat, & vomitu magno torquebatur, cui subinde accessit Diarrhœa non modo, sed identidem sanguinis sincera quasi dejectio. Vocatis illico adsui, & vere moriturum Hominem deprehendi; magna quippe virium erat jactura, pulsus exilitas, & totius corporis perfrigeratio. De propinanda statim China China consilium in arena captum est, cum omnia hæc a sola Febre oriri mala clarissime dignoscerem. Hærebam tamen an ab imminente naufragio foret evasurus, nullatenus non omittendum esse Remedium satius putavi. Exhibitu itaque fuit statim, & per noctem dosi valida reperitum. Ab hoc sedata non modo fuerunt supradicta omnia mala, sed ita jugulata est Febris, ut fuerit ex tunc perfecte sanatus, & suo nunc ministerio nervose incumbat nulla exinde Morbi Recidiva, aut infimi Ventris molestia vexatus.

XI. Admodum Reverendus D. Nicolaus Mundatori Sacerdos, Filius D. Catharinæ Mundatori, quam in Historiis tuis Historia decimatertia retulisti, Vir dignissimus, & Consortialium Ecclesiæ Cathedralis Mutina Massarius meritisissimus, ætatis ultra sexagesimum annum, & mole corporis athletica præditus, Tertiã Febre simplici Mense Augusto hujusmodi anni supradicti correptus est, cujus primum, & alterum quoque Paroxysmum alacriter, & aliqua in victu errata committens transiegit. Adsuit tertiã Febris, quam pariter parum ipse pertinuit, sed cum ab amantissimo Nepote suo male habere dignosceretur, dum siti magna, & lingua ariditate extrema, nec non sopore deinde gravi teneretur, nec bene mente constare videretur, vocatus sum sub vespertam, & aliqua præscripta sunt remedia. Sequenti mane facta est per cucurbitulas larga sanguinis eductio; optavit enim Ager hoc modo potius quam per venam sectam institui. Parum adhuc morbi sui timidus, & e lecto surgens diem totam hilavis peregit; ast de quarta futura Febre

Febre sollicitum reddidi, cum nec exacta pulsus quiete perfrueretur, & maxima lingua ariditate terqueretur, nec integra Capitis firmitate valeret. Noctem super-
venientem insonnem omnino traduxit, & hora diei tertiadecima cœpit magis Capi-
te gravari, pulsus sensim imminui, dein sopore graviori detineri. Eo res devenit,
ut circa meridiem sopitus profunde, & sine pulsu perfusus fuerit frigidissimo su-
dore, Vocatus non respondebat, & frequenti anhelitu tamquam proxime mori-
turus supinus decumbebat. Ad horam usque noctis primam ita se gessit, qua ex-
cussus aliquantisper expergiscebatur, & appositam aquam exarso ore hauriebat.
Ossifri tunc incœpta est China China, cujus drachmas duas ebibit in vino. In
noctis decursu aliquantulum calefactus est, & menti restitutus. Sub Aurora iterum
drachmas duas Febrisugi, & ante vespere alias duas assumpsit. Remisit fere
omnino Febris, & mutata sunt omnia; hinc putavi rem in tuto positam, & si
non integre jugulatum, saltem ita edomitum morbum, ut talem neutiquam pari-
turus esset imposterum tragœdiam. Ast sequenti mane circa meridiem en nova,
& inexcogitata adfuit Febris accessio, qua Ægrotantem pari modo, ut antea,
dejecit. Inefficaciam Corticis, quippe non pauca ejus dosi usus fueram, vel nimiam
meam confidentiam tunc obstupui, & e medio tollendum meritisimum Virum ma-
gno mei more arbitratum sum. Cum vero fortissimus ille esset, & temperamento,
ut innui, athleticus, ferociam Febris sustinuit, & circa secundam noctis horam po-
tuit iterum China Caina; quam alio Seplafario petitam, & mihi magis expertam
conferri jussi, uncia dimidium ebibere, & sequenti mane alterum dimidium, ex
quo (vel quia antecederet adhibitus Cortex non omnino perfectus, aut quia, habi-
ta ratione molis corporis athletica, largior dosi foret adhibenda) non modo a descri-
pta Febre liber evasit Æger, sed debitum usum, ut par erat, proseguendo, a nulla
alia usque modo vexatus est, nullamque passus usque adhuc Recidivam, Ruris tran-
quillissimo perfruens orio floride sui Corporis forti restitutus est.

XII. Monialis quadam in nobili S. Marci Mutinæ Cœnobio nomine Soror Anna
Maria Lazzarini annum agens sexagesimumquintum, tumorem Uteri veluti scyrro-
sum pluribus ab hinc annis, citra tamen magnam molestiam ferens, circa finem Au-
gusti hujus supradicti anni Febre tenebatur, cujus varios accessus muneribus suis ope-
ram navans sustinuerat. Cum vero de die in diem magis gravaretur, tandem opem
medicam imploravit. Continua Febre laborare deprehensa est cujus tamen (ipsa re-
ferente) plures cum frigore passa erat accessiones. Habita maturiori indagine, cum
de quarta in quartam diem fortior invaderet Febris, Quartanam designare haud fuit
difficile, quam insuper infimi Ventris dolores, & frequentes secessus, Stomachique
angores comitabantur. Convenientia administrabantur remedia, & die magis op-
portuna celebrata est Phlebotomia, cum ad tollendam plenitudinem huic infra an-
num sapius etiam Ægra fuisset assueta. Febris interea ita invaluit, ut de quarta
in quartam diem symptomata acriter auferentur, donec tandem, cum septimus in-
vaderet

vaderet Paroxysmus Diarrhoea biliosa, & vomendi conatibus cum magna Ventris dolore, & lipothymia, pulsu languido, & aque sudore subalgido torquebatur, & de ejus vita actum subinde videbatur. Periclitanti hoc modo benemerenti Moniali equum duxi Chinam Chinam congrua dosi exhibere, & repetere, ne supervenientibus novis Febris occumb. ret. Ab oblatione Remedii mire sanata fuit a Febre, nec ulla alia illi subsequuta est, nec facta usque adhuc Tumoris immutatio, aut augmentum, sed pristina sua, qua numquam vere tranquilla fuit antea, salutis sorte perfungitur.

Et en, quos religiose quidem descriptos, referre placuit Casus, quibus alios addere possem quamplures interrupta, cui per annos multos incumbo, Praxi observatos, & infallibili hoc in usus mirabiles tantum, quibus perficiendis unice est idoneum, a me semper servato Remedio sanatos.

His ergo historiis omnibus sufficienter, ut reor, illustrata est praxis Methodi nostrae pro curatione Februm Perniciosarum tum Intermittentium, tum Subcontinuarum, mediante usu Peruviani Corticis. Quia vero hae postremae modo citius, modo tardius, seu modo in ipso exortu, modo in progressu tantum ad Acutiem, & Malignitatem vergunt, neque tamen utriusque circumstantiae eadem videtur esse ratio; ideo statuta in praecedentibus Corticis oblatione, ubi Febris Intermittens, sive Subintrans in lentiore progressu suo essentialem continuitatem affectet, considerandum superest, an idem agendum sit, ubi pariter idem contingat in ipso principio; quod jam sequenti Capite peculiariter disquiretur, cum arduum sit hoc, magnique ponderis, ac utilitatis Problema, cujus sicuti frequens occasio occurrit in Praxi, ita exactum necesse est, ut praeat, accurataque indagine instituatutur scrutinium.

CAPUT V.

Utrum, quando Perniciosa secundi Ordinis, sive octavae Speciei, nempe Subcontinua malignantes, continuitatem essentialem, & acutam affectant citissima, hoc est in ipso statim principio, expediat illico, aut lineat, Corticem administrare, Febrisque cursum intercipere. Id etsi probabiliter saepe liceat, non tamen indiscriminatim videtur semper licere.

Fausitas Casuum recensitorum aliorumque plurium, quos lubens subiceo, & ob usum Corticis Peruviani tempestive exhibiti, & nonnullorum infelicitas ob ejusdem remedii vel omissam, vel debiliorem, vel nimis seram administrationem, praebet occasionem non levem arduo Problemari: an scilicet in ipso statim principio nonnullarum Februm Perniciosarum, in quibus non aliud, quam hoc, suppetit opportunum tempus pro utili Corticis oblatione, liceat nulla mora interposita ipsum Corticem ministrare, & nascentem Anguem in ipso exortu contringere, priusquam Hominem interimat: quod equidem modo quaeritur ordine habito ad id, quod quaerebatur pariter in principio vulgarium Intermittentium, ut vidimus Lib. I. Cap. VIII. Hoc autem Qua-

Uu

Qua-

Torei Therap. Spec.

fitum, quod in septem speciebus Perniciosarum primi ordinis, nempe *Comitarum*, quæ naturæ perpetuo *Corruptivæ* sunt, locum non habet, cum appa-
rente clare peculiari symptomate pernicioso, certum exitium inferente, quo-
cumque morbi tempore illud appareat, statim deveniendum sit ad Corticem
modo una, modo altera methodo jam descripta offerendum, locum habet
quam maxime in solis Perniciosis *Solitariis* (quarum tamen in praxi valde
frequens est numerus) in solis, inquam, Perniciosis *Solitariis*, nempe octavæ
Speciei, seu secundi Ordinis, quas *Subcontinuas* appellavimus, tunc cum non
pederentim, ut sapius assolent, sed illico, ac celerrime ab ipso primordio ad
Continuas acutas, & malignas properant cum magno Vitæ discrimine, quod
impediri ut plurimum potest usu ejusdem Corticis, si statim exhibeatur, secus
vero; si protrahatur illius oblatio, & Febris interim æqualem, essentialemye
continuitatem acquirat. Cum ergo alias dixerimus, Corticem offerendum
esse in hisce Febribus in principio continuitatis earumdem, locuti tunc fuimus
de continuitate, in progressu tantum illarum incipere solita. Modo autem
quæritur, quid agendum, si principium continuitatis cum ipso ferre coinci-
dat Morbi principio.

Ut melius intelligatur a Junioribus status Quæstionis, quam analytice
lubet pertractare, ponamus exemplum. Sit Febris Tertiaria duplex, quæ pri-
ma die invadat matutino tempore cum frigore modico, & nausea quadam,
cæterisque consuetis symptomatibus. Subsequatur calor ad tactum valde mor-
dax, sitis, & linguæ ariditas non facile humectabilis. Protrahatur diutius
Accessio; & cum paucis, nec universali sudore remittatur quidem notabiliter,
sed non solvatur perfecte. Sequenti die post meridiem nondum soluta prima
Accessione fiat nova exacerbatio cum rigore levissimo, brevissimo, vixque per-
ceptibili, cui succedat paulopost calor, & reliqua febrilia symptomata, inten-
sionem plus quam modicam præferentia. Nocte sequente male habeat *Æ-*
grotans, & tantummodo antelucanis horis somnum capiat, vi cujus madorem
quidem universalem, sed sudorem quoque particularem circa fronsentem patia-
tur, & ad apyrexiam tandem deveniat, sed vix talem. Superveniat interim
sudore nondum completo novum frigus brevissimum cum brevi pariter pulsus
contractione, quæ accessionem inferat tertia die cæteris graviolem, longio-
rem, iisdem symptomatis, sed fortioribus, aliisque etiam, si lubeat, comita-
tam. Perseveret hæc satis intensa usque in sequens mane, quartæ videlicet
diei. Aliqua post modum se prodente illius remissione, eodem mane, præ-
missis clystere, Vena secetur, ni prius secunda die id factum fuerit: immo si
factum fuerit, sed iterum indicetur, quarta hac, ut dictum est, die repetatur
ante exacerbationem tali die accessioni veteri superventuram, ipsa veteri ne-
quaquam soluta. Succedat Exacerbatio de more, & inde nova remissio, ad
aliquam quoque intermissionem vergens, sed obscurius adhuc, ac vice antee-
denter

denter correspondente. Tempore hujusce remissionis quaeritur: an Cortex possit exhiberi aliquo pacto, non quidem ad inhibendum instantem Paroxysmum quintæ diei (quod neque posset obtineri tam cito) sed ad eum infringendum nonnihil, si possibile sit; adeo ut continuato modica vicissim, & vicissim pusillâ dosi remedio, sperabile sit, quod Febris coerceatur tali fræno, ut nec libere debacchetur, augeaturve, quantum cæteroqui ferret illius apparatus, nec repente prorsus supprimatur, sed intra quatuor tantum, vel quinque dies sistatur penitus, & aboleatur non sine suspitione recidivæ, vel diuturnæ convalescentiæ, loco longioris, ac judicatu difficilis ægritudinis, vel mortis ipsius: quorum alterutrum jam videtur minari violenta, ultroque celeriter pergens Febris incipientis natura, non amplius Cortice domabilis, si ad essentialem, quæ prope imminet, continuitatem pertingat.

Ob hanc equidem rationem, & ob hoc grave periculum nullus videtur locus proposito Problemati; rem enim, quo citius fieri potest, esse ponendam in tuto, nemo non dicet: immo ex nostris principiis *Cap. VIII. Lib. I.* jam constitutis non aliud posse dici videtur. Cum enim ibi statutum fuerit, Febres Intermittens etiam benigniores, eo ipso quod naturam *Corruptivam* fuerint adeptæ (quod præcipue ex symptomatis gravioribus deducebatur) esse quovis earum tempore curandas per usum Chinæ Chinæ ulteriorem illarum progressum inhibentis, idem multo magis dicendum videtur in istis Perniciosius longe periculosioribus, quippe gressu celerrimo ad acutam continuitatem, ac malignitatem tendentibus, & consequenter naturam *Corruptivam*, ut videtur parere, statim acquirantibus. Sed hoc idem principium, cui etiamnum insistendum est, si attente perpendatur, videtur aliquo modo obstare, & impedimento esse, quominus in opinionem de offerendo in hisce circumstantiis celeriter Cortice, præcipiti statim voto descendamus.

Enimvero juxta id, quod obiter tetigimus *Cap. II. Lib. III.* cum in hujusmodi Febribus præter Fermentum febrile sanguinem inquinans, & effervescente faciens videatur suapte natura, & ex principiis intrinsicis peccare ipsemet sanguis; qui propterea nec fermentum assuum subigit prompte, nec prompte secernit, multoque minus defæcat se ipsum media ebullitione, sed potius natives, & collectitias suas impuritates ipsi fermento influenti mutuo quodam fœdere conjungit: idcirco etiam si per celerem oblationem Corticis obtineatur absorptio specifica, seu individualis Fermenti febrilis, non propterea obtinebitur correctio massæ sanguineæ, in hoc casu ab origine simul peccantis, & peculiari depuratione certo indigentis, ad differentiam Febrium non modo Intermittentium, sed & Subcontinuarum *benignarum*. seu talium per subintrans tantum Accessus, ac proinde *Subintransium* appellatarum, in quarum postremis sanguis pariter non plus, vel paulo plus peccat ac in benignis Intermittentibus, ut *Libro V.* videbimus.

Neque satis nervose videtur ex hoc posse deduci, quod saltem de duobus principiis febrilibus, quorum unum advenit, & alterum inest ipsi cruori, de duobus, inquam, corrigatur unum, videlicet ab extrinseco adveniens, & sic, quod causa morbifica saltem pro medietate dometur; nam hæc ipsa subactio Fermenti febrilis, quæ tollit quidem a sanguine effervescentiam, quin & effervescendi occasionem, sed non tollit impuritates, quibus rationabiliter in hoc casu scaterere creditur, ob hoc ipsum, quod effervescentiam inhibet, tollit de medio instrumentum fortius depurationis ejusdem sanguinis; quod est ipsa effervescencia. Quamobrem, licet dempto uno principio de duobus activiore videatur, & sit correctæ, sive absorptæ pro dimidio Causa morbifica, quæ tamen remanet, illius portio contumacior potest evadere, & apta forsan tractu temporis, torpidior licet, ad plura suscitanda mala; quod secus fortasse fieret, si relicto alio principio agente per effervescentiam febrilem absumeretur. Sed per circulum jam revertimur, unde discessimus. Velenim ista effervescencia evasura est depurativa sanguinis, vel corruptiva. Si primum, non est opus Cortice; contra, si secundum. Corruptivam quidem videtur ostendere gradus celerrimus ad Continuitatem, & Acutiem; attamen res aliter potest se habere ac videatur; & tunc minus congruenter forsan usurparetur Cortex, cum in hoc casu vere agnoscaturnecessitas depurationis in sanguine, quæ non agnoscitur immediate in benignis Intermittentibus, ut vidimus *Cap. VIII. Libri I.* nec in simpliciter Subintrantibus, ut modo dicebamus. Quamobrem hic crescit cautela de non impedienda fermentatione, vel ebullitione cruoris depurativa, quotiescumque talis ea sit, vel vere sit futura, licet ab exordio corruptiva videri potuerit.

Jamque ad apicem difficultatis devenimus, & consistit in hoc, quod non æque facile in principio dignoscere possumus, ut in progressu, an Fermentatio, vel effervescencia febrilis Depurativa sit, an Corruptiva; sæpe etenim, quæ Depurativa esse videtur, aut esse futura, tractu temporis præter expectationem nostram fit Corruptiva, & e converso. Et nisi ab ipso exordio in hisce Febribus celerrimi motus dignoscat Medicus, an ad depurationem tendant, an ad corruptionem, & nisi Corticem, ubi corruptiva sit Febris, statim exhibeat, actum est quantum sit pro usurpando utiliter Cortice; quoniam abolita paulopost omni periodo, ac permutata in Continuam essentialiter Febre, irrita est, & frustranea oblatio Febrifugi, & quod pejus est, etiam non raro cuiusvis alterius remedii. Atque hic duplex est scopulus, in quorum alterum facile est Impingere, nempe vel omittendo oblationem Corticis, dum tempus opportunum est, potestque inhiberi in ipso principio, aut etiam in augmento suo progressus morbi, qui ex tali omissione (in hoc casu gravissima) ad morrem fortasse postmodum terminabitur, vel exhibendo ipsum Corticem in

in principio, aut augmento morbi, qui cæteroqui salubriter, & fortasse tutius terminaretur.

Si res ista spectetur a priore, seu ante factum, contra usum Corticis facit: *primo*, quod etiamsi Febris hujusmodi ab exordio Corruptiva videatur, tamen aliquando talis non est in progressu, sed post primum impetum, quo violenter erumpit, nonnunquam sensim mitescit, & majorem, veramque intermissionem acquirit vel sponte, vel ordinariis prudenter curata remediis. Contra est *secundo*, quod, etsi Corruptiva non modo videatur, sed talis revera sit Febris hominemque tandem deducat ad periculum etiam extremum, ut Malignarum, Acutarumque ab exordio mos est, nihilominus exitium verum adeo certum, & præceps non est, ut in Perniciosis *Comitatis*, septena videlicet reliquarum specierum; adeoque in istis Febribus *Solitariis*, ac *Subcontinuis* semper usque ad extremum vitæ sperabilis est aliquo modo salus vel a Natura, vel ab Arte sine usu Corticis, in extremis hisce circumstantiis nequaquam proficiente, ut in aliis memoratis speciebus. Et hæc pro ostendenda carentia necessitatis absolutæ offerendi Corticem. Sed & pro innuenda illius inefficacia, incertitudine, atque insimul noxa (habito scilicet ad præcoccem oblationem, non ad ipsam innocui cæteroqui medicaminis substantiam respectu) contra insuper est *tertio*, quod, si in hisce casibus valetudine quoquo modo recepta finiendis offeratur Cortex in principio, & morbi cursus vix cœptus sistatur, id fit minus laudabiliter, minusque congruenter, quam si expleto naturali cursu subsistat. Etenim vel Febris, quæ Corruptiva videbatur, nec tamen erat, prohibetur quominus integram cruoris despumationem, atque defæcationem absolvat, difficulter, vel saltem cum aliqua incertitudine a Natura postmodum absque febrili effervescencia sperabilem, vel, si Corruptiva quidem erat Febris in prima eruptione, sed non talis permanens, ut supponimus, impeditur pariter ea naturalis intestina secretio, ebullitioni tandem paulatim successura, quæ dicitur *Cœtio*, quæque utut difficulter fiat, fit tamen, quomodocunque superstes sit Ager; esto etiam quod nonnunquam ex hujusmodi difficilibus, atque identidem imperfectis judicationibus; a Natura, vel Arte sine Corticis usu peractis, adeo male plectantur homines, tonusque viscerum, & crasis humorum adeo labefactetur, ut pejor sic sanato supersit dispositio, vitæ brevitatem, incommodumve notabile, aut habituale inducens, quam si in principio fuerit quomodolibet Febris illa suppressa. Contra denique est *quarto*, quod licet semper, ubi adest aliqua Intermissio, Febris quælibet quocunque tempore, certo saltem, si non plane tuto sisti consuecat, non tamen certo semper impeditur pertinax, & repetitus illius recursus, si in impetu suæ eruptionis suppressa fuerit; immo nec semper æque certo ac in aliis casibus ea sistitur in hoc, ubi nempe *statim* cœperit aliquam continuitatem acquirere ab essentiali

parum distantem, licet ut plurimum, ac fere semper sistatur: ut propterea ex dictis hucusque (quæ incunctanter propono, & admitto, ut rationabilia, & vera) nec semper tuta, nec semper utilis, nec perpetuo certa de consueto effectu esse videatur oblatio Corticis circa initia Subcontinuae Perniciosæ, ut in casu proposito. Qua olim de causa egomet post curatam in memetipso ope illius Tertianam Perniciosam, ut *Hist. I. Cap. II hujusce Lib* tradidi, neque Recidivam præcavere per continuationem Remedii, neque eam typo Tertianæ duplicis denuo invadentem curare volui, me scilicet insigni sanguinis depuratione indigentem reputans; nec ideo satis apte curatum credens, si Febris rursus me graviter impetens statim fuisset suppressa; quidquid sit, an de me ipso recte tunc judicaverim. Atque hæc est facies rei spectatæ apriori, & ante factum.

Sed si res eadem spectetur a posteriori (& hoc est, quod animum meum torquet, ac pluries torlit) si, inquam spectetur res ex alia facie, cum videlicet Ager, qui ab initio passus est Febrem per aliquod breve spatium temporis Intermittentem omnino, vel saltem quasi intermittentem, adeoque tunc temporis Cortice ferme citra dubium sanabilem, tractu dictum aliquot occumbit, de quo certo quodammodo dici potest post obitum -- *Hic Homo post quatuordecim morbi dies defunctus, si ante dies decem Cortice fuisset usus, vere tunc viveret, - fateor quod talem intra memetipsum experior sollicitudinem de non oblato statim Febrifugo, ut me non solum poeniteat non obtulisse, sed & pigeat vel ob vana erga alios Medicos officia, vel ob metum calumniæ, si recidisset, vel serius etiam occubuisset, omisisse, ut ut etiam propter recensitas ante rationes simul abstinerim. Nec minus ferme contristor, dum recordor, quot mihi quondam periere ex Perniciosis Intermittentibus Comitatis Aegrotantes, priusquam nossent Methodum meam, licet nulla tunc fuerit in me, vel esse potuerit omissionis culpa, quam cæteroqui dubio procul modo subirem, si methodum ipsam in rationabilibus circumstantiis omitterem satis conscius de efficacia, & innocentia illius. In casibus enim Perniciosarum Comitatarum offerens Corticem haud vereor dicere cum *Mortono -- Id facio conscientie causa, ut ut ex præconcepta opinione reclamant Amici, Medici, vel ipsi Aegrotantes --* Et hæc est ratio ingenua, propter quam mordicus eo casu quandoque sustineo in Consultationibus, offerendum esse Corticem non propter gloriolam præminentiae in consulendo, vel in sanando, in casu, inquam, certi, & præcipitis exitii, ex Comitatis Intermittentibus resultantis, non in casu ancipiti Subcontinuae solitariae incipientis, in qua vel ipse sæpius hæreo, & sæpius abstinco. Caterum ubi agitur de Remedio Febrim alioqui plane lethalem certo tollente, Vitamque hominis statim perituri statim servante, hic est, ubi nequeo connivere, ne desim, ut modo ajebam, conscientiae propriae, mea maxime fretus experientia, in pluribus sæpenumero opposentibus desiderata, & per*

per nugatoria rantum sophismata reluctantis. Quamobrem ab una Pernicioſa Febris differentia ad aliam facto per rationem tranſitu, in Subcontinuis quoque Solitariis malignantibus curandis, ne fruſtra poſt factum doleam, operando, ut ante factum, dum tempus eſt, ſerio penſitem intra memetiſum inquiring -- *Hic Homo, qui fortassis poſt aliquot dies periturus eſt ex hac Febre, quam ceteroqui ſtatim cohibere poſſum, debetne modo poni in tuto cum levi aliqua ſcrupuloſitate ſuperſite, an incerto Fato relinqui?*

At hic iterum fit reditus ad primum Problema, explicatum tantummodo hucusque, nec tamen adhuc ſolutum, quin etiamnum ſub clarioribus terminis repetendum; An ſcilicet penſitatis hinc inde, & admiſſis omnibus, quæ ſupra retulimus, adhuc nihilo minus expediat in principio, aur etiam in augmento Febris deſcriptæ hominem probabiliter (non tamen æque certo, ac in aliis Pernicioſarum ſpeciebus) intra paucos dies periturum, certo ſervare cum ſuſpicionem intempeſtivæ ſuppreſſionis morbi, recidivæ frequentioris, vel diuturnioris male firmæ habitudinis, forſitan contrahendæ ob impeditam depurationem fluidorum, media febrili efferveſcentia ceteroqui probabiliter ſubſequuturam, ſi abſque uſu Corticis idem homo minus celeriter, & per viam Criſeos, aut etiam Coctionis, ut ajunt, convaleſceret; An illum periculoſæ incertitudinæ ſub ſpe firmioris valetudinis obnoxium relinquare, & conſuetam tantum methodo eidem mederi ſine adjumento Corticis, nonniſi circa morbi initia hic profuturi.

Ad hoſce terminos redacta Quæſtio, claritatem quamdam videtur jam præſeferre pro ſolutione ſui ipſius, ſaltem aliqua, ſi non integra, & omni-moda. Quoniam tamen agitur hic de re graviffima, & in praxi frequenter obvia, donari velim negotio tanti ponderis diſquiſitionem ulteriorem, & prolixius adhuc examen, etſi jam -- *bis terque recoſtum*. Haud equidem fuiſſet difficile paucioribus rem totam complecti, minusve cunctanter, aut minus cæpiſanter de eadem decernere; ſed brevitatis, hoc ſaltem loco, in minorem Tyronum utilitatem ceſſiſſet, minus verò cunctabunda dicendi forma, in arrogantiâ quamdam, qua veluti ex *Tripode* certa nimis dediſſem reſponſa in re, circa quam in praxi vere non ſemel hæreo. Quia vero plurimum conferre poteſt ad ſolutionem Problematis, vel ad partem illius alterutram ſeligendam, ingenua prius, & ſeſſiore nonnihil indagine quarere, quid vere agat China China in Febres, cum illas ſiſtit; & ſpecialiter perpendere, quodnam intercedat diſcrimen inter curationem ipſarum Februm vulgaribus tantum remediis, vel etiam ſponte Naturæ abſolutam, & inter eam, quam Corticis oblatione conſequimur: idcirco in hac conſideratione parumper immorari nunc libet, priuſquam ulterius procedamus in materia, quæ modo controverſiam patitur, ut ſcilicet, ſi quicquam decernimus, quid vere decernamus, appareat, pateatque quid ſperandum ſit, quidve metuendum ex cita ſuppreſſione

sione Febrium exitus cæteroqui ancipitis, ab administrato circa initia Cortice coercitarum.

Ante omnia tamquam Theorema non alienum prorsus a veritate illud præmitti, & admitti quodammodo posse videtur, quod olim prodidit *Thomas Campanella*, Febrem scilicet suapte natura simpliciter morbum non esse, sed potius Remedium contra morbum, cum reapse, si modum servet, evadat tandem remedium Causæ, immo quodammodo & remedium sui ipsius. Atque id saltem ut verum potest admitti, ubi Febris depurativa fuerit, ut pluries diximus; ubi vero fuerit corruptiva, licet hoc nomine veluti per accidens morbi naturam induat; attamen, cum ex instituto ipsius Naturæ excitari videatur ad hoc, ut causam morbificam maturer, ac concoquat (ut verbis Antiquorum utar) hoc alio nomine, spectata, ut sic dicam, intentione Naturæ, non immerito etiam Remedium potest audire, quemadmodum eam ab *Hoffmanno* vocari *Ignem Naturæ purgatorem*, diximus alias. Effervescencia enim febrilis, quæ ab heterogeneis particulis, salibusve dissymbolis sive originariis, sive adventitiis, intra humani Corporis fluida ad turgentiam congestis, vel assidue, vel per intervalla excitatur, eo tendit, ut huiusmodi particularum subactionem, aut secretionem molliatur, atque hac via ipsorum fluidorum depurationem, & nativæ illorum Crasis restitutionem producat. Per accidens autem videtur contingere, quod vel immodica sit, & immanis succorum effervescencia, ob Causæ scilicet vehementiam, vel copiam, excandescencia, vel quod eadem effervescencia sit debilior, quam par sit, pro obtinendo fine depurationis, adeoque in neutro casu (ob rationes quidem oppositas) obtineri queat tentata cæteroqui fluidorum defæcatio. Per accidens pariter est, quod ex improportionem particularum agentium, & patientium, moventium, & commotarum, vel nimia fiat fluidorum fixatio, unde stagnationes, & inflammationes, vel quod peccantium particularum congeries, atque saburra tanta sit, ac talis, ut mole, vel activitate partes utiliores superet, adeoque nativam fluidorum texturam plane dissolvat, pervertat, corrumptat, vel ipsa continentia Vasa per vim aperiat, aut etiam dirumpat, atque omnibus hisce modis inferat mortem. Cum vero hoc, quod per accidens fieri dicimus, non raro fiat; sitque accidens, cum contingit, inter contingentia maximum: ideo cum Febrem acutæ naturæ participem præ manibus habemus, eam veluti morbum, & quidem naturæ ancipitis, considerate consuevimus, & ut talem curandam suscipere.

Duplici autem via, ut alibi jam vidimus, cum ad salutem terminatur, solvi solet eadem Febris (sive per curationem Artis, ut vocant, Methodicam, sive sponte Naturæ solvatur) videlicet vel per *Crisim*, vel per solam, ut ajunt, *Cochionem*, sive *Pepsimum*? atque utroque modo vel perfecte, ac omnino, statim non recurrat morbus; vel imperfecte, & cum suspitione aliqua Recidivæ,

divæ, quæ proinde morbo tam per Crisim, quam per solam Coctionem soluto, & tam in spontanea, quam in artificiali curatione, non raro succedit juxta plura Hippocratis effata, qualia sunt -- *Quæ relinquuntur in morbis post judicationem. recidivas facere consueverunt* -- *his qui non ob justam Causam levius se habent, fidere non oportet* -- *Qui morbi diebus paribus judicantur, male judicantur, ac lubenter repetunt &c.* -- propter quas observationes practicas optamus quandoque, ut Febris, quantum par est, protrahatur, neque sua sponte tam cito subsistat: secus ex ipsa spontanea, sed præcoci suppressione, Recidivam metuimus, atque ominamur.

Cum ergo Methodi vulgaris ope exercetur curatio, Medicus nil aliud agit, quam remove impedimenta, quæ sanationem vel per Crisim, vel per Coctionem possent remorari, eaque pro viribus conatur administrare, quæ eandem Coctionem, ut Crisim adjuvare posse creduntur; adeoque non aliud efficit, quam effervescentiam fluidorum, & præsertim sanguinis, moderari, scilicet vel promovere tantillum, si opus videatur, vel, quod frequentius est, sufflaminare, ut sic redacta, quantum licet, ad opportunam mediocritatem ebullitione, possit deinde a Natura sponte fieri, quod faciendum est pro requisita eorundem humorum despumatione. Atque hac in re Medicus, ut Inspector morbi, & ut Naturæ Minister, adjutorque se gerit, eidem Naturæ deserviendo, & laborantem adjuvando, ut morbum vincat: eo pacto, quo Chirurgus cavi Vulneris, aut Ulceris repletionem promoveret, non quidem carnem ipsam, quæ ope Naturæ succrescit, regenerando, sed removendo impedimenta, ulcus scilicet abstergendo, fasciisque, ac spleniis consolidationem adjuvando, a sola Natura sic adjuta vere absolvendam.

Cum vero Chinæ Chinæ usu curatio Februm perficitur, ipsa directe extinguunt febrilis effervescentia: illiusque inhibetur progressus, & noxa quævis inde emersura. Atque ita Medicus se gerit ut Dominus, & Arbiter morbi, & ut Instaurator Naturæ, morbum scilicet Remedio illum subingente repellens, ac vincens, Naturamque ipsam vel labentem, vel lapsam, non ad se erigendum blandimentis invitans, aut irritamentis stimulans, sed totis viribus suis sustentans, ac erigens: eo pacto, quo Chirurgus, dum membri aliqujus luxati repositionem, vel fracti ossis coaptationem absolvit, morbum ipsum directe tollit, Naturamque propriis viribus impotentem se restaurare manibus ipsis suis sublevar, & in pristinum restituit. Equus indomitus, & effrænis (ut rem eandem pluribus explanem exemplis) Equus, inquam, indomitus, quandoque est Febris. Ab eo Vita hominis trahitur, velut Currus, quo Fata linunt. Medicus moderator est, Aurigæ instar, lota tenens. Si vulgari utatur hic methodo in curatione Febris, id ager tantum, vel studebit agere, ut medium furens Equus teneat iter, ne in foveas hinc inde paratas obliquus feratur, Currumque, vel Hominem, perdat; non vero impedit,

quin cursum suum Equus expleat, usquequo illi suppetunt vires, & furor, non sine gravi metu, quod dum

Fertur equis Auriga, nec audit currus habenas,

offendat ille tandem ad obicem aliquam, ad quem allisa male consistens facile frangatur machina. Quod si China China utatur Medicus, id aget, ac si retracto magistra manu convenienter frano, Equum vi sistat, aut retrogradum faciat, & hoc pacto totius incerti cursus declinet pericula.

Hæc quidem, quæ tantam præferunt speciem, vera sunt pro statu præfenti. Inquirendum superest, an eandem retineant speciem pro statu futuro, cui quoque necesse est, ut prospiciat providus, & prudens Medicus. Ut hoc feliciter assequamur, non abs re erit aliam instituere comparationem, qua examinemus, quodnam adhuc intercedat discrimen, generaliter loquendo, inter curationem Februm tum absque usu Corticis, tum medio Cortice peractam, & curationem aliorum morborum nequaquam Febrilium, ac præsertim Chronicorum; hinc enim non parum luminis forsitan emerget ad id, quod quæritur, clarius explanandum. Et ut a curatione Februm sine usu Corticis, idest vel a Natura tantum, vel ab Arte remediis, ut ajunt, methodicis instituta exordiamur, ea inter hujusmodi curationes, & curationem aliorum morborum, præsertim diuturnorum, est discrepantia, ut Febres sic curatæ, vel etiam sponte solutæ per se ipsas, & ex se ipsis, videlicet per ipsam effervescentiam suam continuitatem, vel repetitam, & rite, atque cum moderamine semper protractam, solvantur, ut ignis accensus extinguatur tandem per ipsam pabuli sui consumptionem; atque hac via sunt remedium, ut diximus, non tantum suæ Causæ suique Fermenti, verum & quodammodo sui ipsius: quandoquidem ipsum febrile, utur utile nonnunquam futurum sit, incommodum tamen, ac proinde quoquo modo morbosum semper est. Morbi vero Chronici, saltem quamplurimi, qui citra ullam effervescentiam, aut ebullitionem & fiunt, & sanantur, sæpissime saltem, ne dicam, semper, curantur per depressionem aut absorptionem ipsius Causæ morbificæ, seu principii cujusdam salini peccatis, per hujusmodi absorptionem inconspicui redditus, nec amplius lædētis: qua ratione per usum Salsæ patillæ v. gr. alteriulve similis alterantis, corrigi quotidie dicitur humorum dyscrasia multiplex in morbis quamplurimis diuturnioribus.

Hac posita diversitate, videtur id subsequi, quod Curatio Febris, quæ per deservescētiā ipsam febrilem rite, feliciterque perductam, atque integre, ac perfecte solutam, seu judicatam, absolvitur, ita defæcat eo casu succos effervescentes, & ita segregat per despumationem quamdam fermentum peccans, ut difficillima sit amplius ejusdem reviviscentia, aut cum succis jam depuratis nova commixtio, præsertim cum non minima illius portio tempore deservescētiæ secerni non solum, sed & excerni consuescat. Ex opposito curatio

curatio morborum Chronicorum nequaquam febrilium, quæ per absorptionem solam principii peccantis peragitur, ita principium illud deprimit, illaqueat, ac abscondit, ut rationabilis superfit suspicio, quod tractu aliquo temporis possit illud, levi quapiam data occasione, rursus sui juris fieri, exaltari, conspici cum reddi, & in libertatem rursus aliquam vindicari, nisi provida Natura illud, priusquam denuo exaltetur, excernat. Et ob hanc rationem morbi huiusmodi Chronici, nonnunquam etiam Herculei, longe felicius curantur per supervenientem Febrem validam, quæ completo cursu *perfecte* postmodum *judicetur*, quam per quamlibet Curationem artificialem, per absorbentia, & *specific*a; ut & per evacuantia quævis (quæ vi *excretoria* tantum, sed non *secre-*
*tor*ia pollent) absolutam; secus vero contingit, si Febris morbo Chronico *superveniens* judicetur *imperfecte*, ut sæpe assolet; tunc enim ex imperfecta Febris judicatione, & ex morbo adhuc superstitite, geminatur incommodum. Atque hæc est differentia, quæ intercedit inter Curationem Februm, ut ajunt, Methodicam, aut etiam spontaneam, & inter aliorum plurium morborum minime febrilium curationem.

Hæc autem ipsa curatio, quæ competit morbis, ab humorum effervescentia minime genitis (ut aliam partem assumptæ comparationis prosequamur) ea, inquam, ipsa est, quæ Febris adhibetur, quando curantur ope Corticis; eo enim, & termentum febrile absorbetur, & occasio effervescenti non minus, quam effervescentia ipsa demitur ab humoribus. Quamobrem Medicus Cortice utens, ubi vere Febrem, seu effervescentiam ipsam curare expediat, illique validum sufflumen imponere (cujus rei opportunitas modo controversa est) vere dici potest mederi Febri, illiusque Causæ: utens vero vulgari methodo, dici potest potius eidem Febri blandiri, litare, & sacra facere, tantum ne noceat, ut blandiri mos est Equo furenti, ne potiatur fræno, cum nequit eodem cohiberi; ni fortassis illam violentioribus remediis irritando ad nocendum laceßat, ut acriori regimine furentem Equum exasperando, petulantior ille red-
ditur, aut magis refractarius.

Huiusmodi ergo curatio, quæ per Corticem peragitur, & fit per absorptionem principii peccantis, hoc pacto depressi, & inconspicui redditi, vere fit per *Cochionem* sui generis *peculiarem*, ut tetigimus *Lib. I.* non eam scilicet, quæ Naturæ patienti competit, sed quæ competit Arti agenti, qualis est, quæ pari ratione fit in Morbis febrili effervescentia carentibus. Hæc tamen curatio per absorptionem facta, seu per *artificialem Cochionem*, præsertim in morbi principio, obnoxia pariter est nonnunquam, & aliqua saltem ex parte, novæ reviviscentiæ principii absorpti, ni tractu temporis illud a Natura subigatur *perfecte*, aut e corpore eliminetur, vel nisi ab Arte ipsa pessundetur penitus per *diuturnam*, & per intervalla repetitam oblationem remedii. Quæ con-

ditiones cum sint incertæ, ipse alias Corticis usum in Intermittentium *Benignarum* principio proscripti *Lib. I. Cap. VIII.* nisi illæ fuerint manifeste *Corruptivæ*; nisi enim tales sint, nulla est necessitas statim confugiendi ad Corticem neque ex parte morbi suapte natura salutaris, neque ex parte Remedii, etiamsi administretur serius, semper nihilominus etiam tunc profuturi. In curatione itaque Februm facta per solam absorptionem, aut depressionem Febrilis fermenti, & præcipue in illarum principio, locum pariter videntur habere posse suspiciones *Hippocratis* supratrecensitæ de facili Februm imperfecte judicarum recursu, quemadmodum locum habet eadem suspicio Recidivarum, & æque militat in curatione non absimili, ad alios Morbos non febriles communiter adhibita, ut non raro eventus patefacit, utque notavimus jam *Lib. I. & paulo supra* confirmavimus.

Cum tamen hæc eadem suspicio minime remoretur Medicos a curationibus tot morborum per remedia sales humorum peccantes absorbentia, vel, si magis placeat, disgregantia, aut quovis alio modo corrigentia, quotidie exercitis; quinimmo cum suspensionem hujusmodi infringat spes, quod Natura resumptis viribus depressum jam, devinctum, & detentum compedibus hostem per consueta excretionum loca vel sensibiliter excernat: eadem idcirco spes in concursu ejusdem suspensionis videtur eo magis fidentes possenos reddere in hujusmodi quoque curatione Febribus adhibenda, quo majus est in hoc morbo, quam in illis periculum, & quo major est in hoc remedio, quam in illis certitudo effectus. Et sicuti in curationibus, quæ ad Chirurgiam pertinent, quasque supra tetigimus per modum exempli, ut in coaptatione partium Ossis fracti, vel in occludendis statim omni arte periculosis, amplis, & penetrantibus Abdominis vulneribus, obvii tantummodo Morbi citam sublationem, subitamque, quantum licet, Naturæ, & membrorum redintegrationem quarimus, difficillimam deinceps, viisque naturalibus sæpe carentem, saniei, puris, vel cruoris excretionem uni Naturæ industriosæ absque magna sollicitudine relinquentes: ita, suppressa statim, ut sic dicam, per Chinam Chinam Febre periculum minitante, non videtur attendenda plurimum sollicitudo de sensibili aut insensibili expulsionem pauculæ materiæ absorptæ, a Natura jam victrice facile instituenda per tot naturales, & amplas, quæ hinc illinc prostant, patentque vias.

Denique quoniam curatio Februm, quæ fit ab Arte ope vulgaris methodi, ut & ea, quæ sponte fit a Natura (& hæc quidem non est exigui ponderis consideratio) illarum judicationem sortitur modo bonam, arque perfectam, nempe ad salutem: modo imperfectam, nempe ad alios morbos, aut Recidivas: modo malam, nempe ad mortem: curatio vero, quæ fit per Corticem, semper sortitur judicationem saltem imperfectam, & non raro etiam perfectam, ac optimam; hinc est, quod ad excludendum usum Corticis in principio

pio Febrium exitus cæteroqui ancipitis, opus esset, ut Medicus haberet certitudinem de futura Recidiva, & quidem graviore ex usu Corticis, & judicatione perfecta, & salutari, abstinendo a Cortice, vulgaremque tantum methodum usurpando. At revera vulgaris Methodus non vere sibi, sed ipsi innititur, ut vidimus, effervescentiæ febrili, quæ aut Criseos, aut *naturalis Coctionis* instrumentum est. Hæc autem ipsa effervescencia, cum simul sit instrumentum modo depurationis fluidorum, modo depravationis, & corruptionis eorum, non tantum pugnat adversus Causam morbificam, verum etiam (vel tunc cum proficit) adversus Aëgrum, quem mille cruciatibus torquet: cum Cortex ex opposito contra solam nervosè pugnet sine ullo tamen tumultu Causam Febris.

Non tamen ideo inficias ibo, quin iterum fateor, & quod fatetur *Mortuus* ipse, meliorem esse curationem, quæ fit per deflagrationem febrilis effervescentiæ, quando *perfecte* succedit, ac sit ea, quæ fit medio Cortice per inhibitionem progressus ipsius effervescentiæ febrilis: prior siquidem, ignis adinstar, est Remedium sui quasi per absorptionem, & consumptionem Causæ: Cortex vero per solam illius absorptionem, vi cuius ita compescit fluidorum turbas, ut aliquis forte tumultus queat iterum suscitari. Etsi enim hoc remedio non sola (quod perperam quispiam credat) tollitur effervescencia, sed ipsa simul, ut diximus, occasio effervescendi: attamen occasio isthæc non æque tollitur usu Corticis absorbentis, ac tollatur ope incendiî febrilis, fermentum ipsum, quod effervescendi occasio est, veluti comburentis, quando *integre*, atque *perfecte* hujusmodi opus absolvit. Proinde (ut redeamus ad nos) pars alterutra nostri Problematis in Praxi non est casu, sed summa cum animadversione, & prævia consideratione eligenda. Cum enim, si subsequutura esset mors, idque nobis certo ab exordio morbi innotesceret, procul dubio offerendus esset Cortex: & si subsequutura esset salus per crism perfectam, aut per perfectam coctionem, idque nobis similiter constaret, satius esset, meo judicio, circa initia hujusmodi Febris abstinere a Cortice; ideo utroque hoc scopo nobis proposito æquum est, cum se se offert agendi occasio, examinare diligenter conditionem rei, ut tutiorem insimul, & prudentiorem partem eligamus in casu utrinque nonnihil, cum dispartitæ tamen, ancipiti.

Dubium interim non est, quod si in aqua lance ponatur utraque Problematis pars, non præponderare ea, quæ suadet oblationem Corticis, cum longe majus sit, quod imminet ex illius omissione, quam ex oblatione periculum, possitque insuper istud facilius, & probabilius evitari, Natura videlicet ipsa, etiam præcisa effervescencia febrili, per mitiorem fermentationem morbosas particulas in sanguine resistentes secernente, & tractu temporis per loca idonea expellente secundum eam saltem portionem, quam non valet plane subire.

gere. Sane si imminentes datum esset prævidere, ac præcavere hujusmodi Febres, sive illæ *Corruptivæ* futuræ essent, sive etiam *Depurativæ*, quod nobis prorsus occultum, adeoque si foret in potestate nostra

----- *venienti occurrere morbo,*

procul dubio omnibus, quibus possemus, remediis præcautionem febrilis effervescentiæ tentaremus, etiamsi impedita hujusmodi effervescentiæ, quotiescumque ea depurativa futura esset, ipsa pariter præpediretur cruoris deputatio, Quia enim tunc esset incerta futura hæc depuratio, certus vero morbus, & consequenter incerta salus, esset autem sperabile quoquo modo depurationis opus tum a remediis ipsis Febrem prævenientibus, ac impredientibus, tum ab aliis successive adhibendis, tum a Diætâ, tum ab ipsa Natura suarum secretionum, excretionumque nequaquam oblita: ideo cum ratione institueretur Prophylaxis pro inhibenda imminente Febre, fortassis Hominem interemptura, vel in morbos Chronicos, & insanabiles, vel in statum valetudinarium, Vitæque brevitatem deductura, & fortassis ex opposito etiam profutura. Quidni ergo, si Febrem imminentem licet (utinam æque fieri posset, ac liceret) impedire, ne adveniat, quidni, inquam, liceat impedire, ne progrediatur?

Quamvis autem hæc valde præponderent alteri Problematis parti, magisque adhuc præponderent, si celeritas, qua Febris ad Continuum properat, pendeat, ut nonnumquam potest pendere, non tam a prava præexistente sanguinis diathesi, quam ab influxu copioso, ac celeri ipsius Fermenti redundantis, & per copiosum proinde, ac celerem Corticis usum procul dubio reprimendi: non tamen ideo contemnendæ sunt suspensiones haud irrationabiles in contrarium, quod nempe aliquando saltem satius sit, propositas Febres finire progredi, quam statim suppressere; & consequenter congruum erit videre, ubinam talis suspicio possit habere locum probabilem, vel saltem ubi non possit habere. Statutis etenim circumstantiis, in quibus animose possit, debeatve Cortex offerri in istarum Februm principio; spreto scilicet in conspectu gravioris, evidentisque periculi metu malorum, quæ forsitan suboriri possunt, & forsitan non, facile erit prudenti Medico se ipsum hic & nunc determinare ad hanc, vel ad illam partem, prout magis, vel minus indicari videbit Februm suppressionem, scilicet, prout magis, vel minus accedunt ad eas, de quibus ratione adjunctorum, & circumstantiarum, minime dubitandum est, quin sint statim sistendæ, tamquam vere *Corruptivæ*, ut infra.

Si ergo Febris orta Intermittens, statim vero *Subcontinua* reddita, & ad Continuum essentialiter citissime progrediens, qualem a principio descripsimus per modum exempli, si, inquam, ista, præter enunciata ibi, vel similia symptomata, habeat peculiariter ab exordio sui symptoma aliquod ex iis, quæ Febrem Intermittentem Perniciosam reddunt, puta *Lethargum*, *Syncopem*, *Cardialgiam* &c. non quidem in eadem præcipiti intentione (tunc enim uti Co-

mitate

mutata denominaretur ab illo symptomate Perniciosa, non a Continuitate) sed neque in gradu plane vulgari, hoc est, cum distincto aliquantulum characteris non modici ponderis: eo casu Febris absolute pro *Corruptiva* habenda est, & ad exitium non multo post terminanda, siquidem præter imminentem Continuitatem, & Acutiem, habet insimul nescio quid præcipitis in adjuncto peculiari symptomate intenso, quod certam perniciem præmonstrat. Vix enim fieri potest, quod post principium hujusmodi grave, mors non subsequatur in statu, in quo cuncta fortiora futura sunt: adeoque in talibus circumstantiis minime hæsitandum est circa oblationem Corticis in ipso principio, priusquam essentialis Continuitas, brevi superveniens, occasionem tollat cito labilem. Porrigendus autem est Cortex Methodo placidiore, ne uno ictu suffocetur Febris; eo tamen vigore porrigatur, qui potis sit statim eandem Febrem valide plectere, & enervare, exhibendo *v. gr. drachmam unam mane, & sero per tres, aut quatuor dies, vel drach. j. ss. prima vice, & semel tantum ea die; mox drach. unam mane, & sero secunda die, semidrachmam vero tantum bis in die per tres, vel quatuor sequentes dies.* Uno verbo, ea proportionem incedendum est, quam exigit motus Febris lentius, vel citius ad continuam tendentis, cum sufficiat nobis eo passu, & eo motu progredi, qui apte sufficiat ad prohibendam Continuitatem essentialem. Hoc posito in tuto, quo blandius operamur in cohibenda Febre, eo melius. In istis casibus, ubi alicui in usu remedii non satis versato, & nescienti exacte metiri proportionem inter activitatem Febrifugi, & extenuationem Febris, obscuritatem aliquam, aut confusionem offundant antedicta, is poterit uti laudabiliter, & cum fructu *Mortonii* methodo æqualiter Chinam Chinam distribuentis, *drachmam unam* videlicet singulo quadrihorio usque ad extinctionem Febris, licet talis methodus facta collectione sit nonnihil superabundans in dosi, nimisque fortasse celeriter hoc loco Febrem suffocet. Nihilominus satius est sic agere cum aliquo excessu, quam nimis imbecilliter, cum deest notitia debitæ proportionis: ne scilicet si *Æger*, non subacta per Corticem nimis parce exhibitum Febre, naturæ terociæ morbi succumbat; dicatur culpa Corticis obiisse, & ipse demum Cortex videatur occidisse, cum non servaverit. Qui vero talem proportionem rite noscit, longe melius finem assequitur, immo eo præcise tempore, quo vult assequi, impendendo longe minorem Corticis quantiratem, sed dosim modo largiorem, modo parciorem alternando, suspendendo, & crebrius, vel rarius reperendo pro morbi exigentia, & pro complemento propriæ intentionis. Illud tantummodo animadvertendum, quod si symptomata grave perniciem minitans eam minitetur, vel cito pariter immineat, & sine intervallo temporis essentialis Continuitas, tunc statuta jam ut necessaria oblatione Corticis, opus est uti ea ipsa methodo, quam descripsimus *Cap. III. Libri* antecedentis pro curandis Perniciosis istis ad Continuas Acutas tendentibus in suo pro-

progressu. Quod enim dictum est fieri debere in progressu, faciendum similiter est in principio, si eadem suadeat necessitas; adeoque in hoc casu *duae*, vel *tres drachmae* Corticis, si opus sit, prima vice poterunt exhiberi. Sedata autem Febre, Recidiva erit praecavenda modis iisdem, vel similibus, qui eodem *Cap. III. citati Libri*, & alibi fuere propositi, quosque hic repetere supervacaneum foret.

Inventa jam circumstantia aliqua certa, in qua valde opportunum est, aut necessarium exhibere Corticem in descriptarum Februm principio, cum proportionem possumus sine determinata tamen regula uti hoc exemplari prodignoscendis ceteris circumstantiis, in quibus rationabiliter liceat idem aggredi. Quo magis ergo Febris Subcontinua in suo principio ad Continuum Acutam celeriter vergens juxta indicia suorum symptomatum accedet ad naturam perniciosam, Intermittentibus veris, seu Comitatis familiarem, adeoque valde praecipitem, etsi peculiare aliquod symptoma perniciosum non plane elucescat, eo magis fidetere tentare poterimus usum Corticis. Quo vero minus accedet ad talem naturam, sed potius nonnihil benignioris, lentiorisque progressus habebit ad Acutiem, & ad Continuitatem, etsi & a principio illuc tendat, eo cautius, & temperantius utendum erit ipso Cortice, illum videlicet vel plane omitendo, vel saltem minus celeriter exhibendo, procrastinando scilicet eadem segnitie, qua movetur Acutiem, & Continuitatem versus ipsa Febris, cum advertentia tamen, ne occasio interim praeterlabatur. Arque in hisce Febribus quandoque contingit uti cum maxima securitate Febrifugo circa earum augmentum, aliquot paucis nempe transactis diebus, in quibus nonnulla facta est ignis febrilis diffusio, acceditque illarum motus ad motum usitatiorem reliquarum Subcontinuarum Malignantium, quarum exempla protulimus in Historiis, quasque jam diximus Cortice curandas in ipsarum progressu, & transmutatione.

Tota difficultas reducitur ad primos dies, in quibus aliquando non prius Intermittens est Febris, ac in Continuum migret, qui casus non infrequens est in praxi: immo saepissime plures Acutae Febres sic incipere consueverunt (neque enim semper oruntur Continuae essentialiter, neque semper tales paulopost deprehenduntur) idque praesertim contingit iis tempestatibus, & Constitutionibus, quibus Intermittentes Febres solent vigere, puta Aestate, Autumno, aut Vere, rarius vero Hyeme, quo tempore Febris Continua ut plurimum vere Continua oritur, & sibi semper, si non aequalis, saltem valde similis: secus aliis temporibus, ut dicebam, quibus potius videtur, quod Febres suapte natura oriantur Intermittentes, nec nisi per accedens, etsi quamcito, in Continuas degenerent; de qua diversorum generum continuate factius verba facturi sumus *Libro I^o*, ubi *Subintransientium*, *Proportionatarum*, & simpliciter *Remittentium* Februm variam indolem declarabimus.

Inharendo itaque arcte Problemati restricto ad primum istud principium Febrium propositarum, & statuto, quod Cortex statim in illis propinandus sit, si aliquod symptoma Pernicioso analogum simul appareat, immo etiam quod idem faciendum sit, proportionem adhibita, in casibus peculiari quidem, & valde gravi symptomate vacuis, sed nihilominus ad naturam perniciosam accedentibus, hoc est de futuro tandem exitio valde probabiliter suspectis, non aliud mihi dicendum superest pro clariori, magisque specifica determinatione, nisi quod posito hoc scopo, quilibet in illum collimare debet pro ratione sui captus, sui metus, suæ spei, & suæ credulitatis. Mihi sane non alia mensura est, nisi metus meus modo major, modo minor, modo nullus, tam pro determinatione exhibendi, vel non exhibendi Corticem, quam pro electione modi, methodive illum modo citius, modo tardius, modo lentius, modo celerius, modo crebrius, modo rarius, modo parcius, modo plenius offerendi: quibus omnibus in casibus pro re nata utor arbitrio meo, finens, ut & alii utantur suo. Felix, quem nulla præoccupat intempestivæ animositatis, aut formidinis vehemens affectio, sed quæ sunt metuenda metuit, quæ spernenda spernit, & quæ speranda sperat, Alt & hic vere

----- *Pauci quos æquus amavit*

Jupiter, ----- quos inter nec ego sane.

Ubi vero rationabilis metus prudentem, & expertum Professore ab initio merito occupaverit; cumque sit res maximi momenti non servare periclitantem, cum possis; sed sinere in discrimine, ac tandem perire, quem certo sanare posses; hinc est, quod in valde ancipiti tutior pars eligenda videatur, & quocunque morbi tempore valde periclitetur hominis vita, ea sit omni, quo datum est, conatu statim ponenda in tuto, saltem pro imminente periculo, non neglecta prævisione futuri. Facit pro hac determinatione consideratio, quod in casibus istis res non se habet, ut in Intermittentibus vulgaribus, in quibus si congruum non censeatur Corticem offerre in principio, potest ille pro libito offerri in progressu; alt hic si non offeratur statim, occasio prætervolat jactura irreparabili: facitque magis paritas inde a fortiori deducta, nempe quod sicuti in principio Intermittentium benignarum, a quibus abest omne periculum, potest secundum plurimos impune offerri Cortex, ita & multo magis id fieri poterit in principio Subcontinuarum Perniciosarum, cum quibus non leve conjungitur, & ex quibus semper majus impendit periculum. Facit pariter alia consideratio, quod sicuti in Perniciosis Intermittentibus Comitatis, ex. gr. Tertianis, tuto semper, & non raro sine ulla recidiva, ut regulimus in Historiis, offertur, Cortex in fine tertiæ sæpè sæpius Accessionis, hoc est die morbi quinta, ita videtur æque tuto, & simili cum sorte offerri die quarta in istis: neque enim citius possumus noscere Circuitum febri-
lem, & intermediam apyrexiam, utut brevissimam, & fugacem, quæ obla-

tioni Corticis fundamentum præbet. Discrepantia autem unius, aut alterius diei parum immutat videtur conditionem huiusce rei. Immutat tamen aliquo pacto, quia cum Subcontinua ista Solitaria sint de genere Februm Acutarum simpliciter; Intermittentes vero Perniciose, seu Comitata sint de genere Peracutarum, & nonnunquam etiam Acutissimarum, quinta v. gr. dies, quæ in Perniciose Solitaria habet rationem Principii, in Comitata potest habere rationem Status, quo tempore minor est difficultas in coercendo impetu Febris, præsertim exitum certum afferentis, quam in principio istius anceps insuper periculum tantummodo minitantis. Sed & hanc difficultatem nonnihil enervare videtur alia practica consideratio in contrarium, qua constat, quod æquali cum fructu, & securitate exhibetur Cortex, ut pariter vidimus, in his ipsis Subcontinuis Malignantibus, *tardiuscule* tantum Continuitatem suam acquirentibus, puta die octava, aut nona: ut proinde æque bene fieri posse censendum sit in *Principio* eadem cogente necessitate, quod non male actum reputatur, ac reperitur in *Statu*, immo & in *Augmento* ipso, quem admodum etiam in *Historiis sequenti Capite* describendis patet.

Discrimen tamen aliquod (ut nihil subiceam) adhuc intercedit inter suppressionem Intermittentis Comitatae, Subcontinuaque Solitariae, sed *tardigrade*, ex una parte, & inter suppressionem ejusdem Subcontinuae, sed *velocioris*, ex alia. In Perniciosis siquidem Intermittentibus Comitatis tota, vel fere tota malitia se tenet ex parte fermenti Cortice domabilis, pauca, vel nulla infectione superstita in sanguine. Item in ipsis Perniciosis Subcontinuis, sed tendentibus *pederentim*, ac lentiore progressu ad Continuas essentialiter, vitium videtur pariter se tenere, præcipue scilicet, ex parte ejusdem fermenti, seu portionis illius resistentis, nec quolibet Accessu integræ subactæ, fere ut in Subcontinuis benignis, seu mere *Subintranantibus*, secundario vero tantum ex parte sanguinis: & propterea in ipsis quoque sic progredientibus locus congruens videtur inhibitioni progressus ulterioris absque ulla gravi suspitione, in iisdem autem ad Continuas *celeriter* tendentibus vitium magna ex parte etiam a cruore pendere, jam supra suspicati, ut proinde non pari forsitan passu, aut certitudine processura sit contra istas actio Corticis. Potest tamen adhuc ex alia parte hic conjici, quod alias conjecimus, quodque etiamnum diligenter perpendendum videtur, nempe quod ista quoque perpendere possunt principaliter ex Fermento ipso vel *copiosiore* vel *crebrius insuente*; & in hoc casu, de quo non pauca est probabilitas, ampla esset, ut patet, offerendi statim, & copiose Corticem occasio, atque libertas.

Hæc tamen rursus hæsitanter, & data opera tantum problematice prolata, melius examinent, experianturve prudenter cordatiores Viri; neque enim semper aultus sum exercere, quod n. odo videor suadere, sive id factum sit ob diuturnam consuetudinem in contrarium, sive ob præjudicia quædam in mea forsi-

forſitan mente adhuc latitantia. Quod autem a me actum eſt, aut obſervatum paulo infra, tum ſequenti præſertim Capite fideliter deſcribam, ut cæteris, ſi qui ſint, minus expertis pro modulo valeat deſervire. Interim in hunc ſinem lubet præmittere præctiſſimam obſervationem *Mortoni*; ſiquidem ex ea, quamam ſit (ipſo referente) diverſitas inter oblatum & non oblatum quandoque Corticem in harum, aliarumque eam graviorum Februum principio, valde notabiliter videtur eluſcere -- *Nuperrime*: inquit ille de Febris Continuis in genere: in familia *Vicini mei Domini Man* (ubi octo ad minimum ſimul decumbebant uno, eodemque modo primum correpti) ſex quos in viſi ante tertium diem morbi, ſcilicet priuſquam venenum (ſubintellige febrile) ex mora exaltaretur, mera Corticis exhibitione cum, vel ſine Vene ſeſione, pro ratione ſympromatum, ſpatio bidui, vel tridui integre reſtitui: Dominum vero ipſam, atque ejus Conjugem (qui opem medicam ad ſeptimum, vel octavum diem diſtulerunt) ex Orei faucibus non niſi ſpatio *Luna* integra diſculta admodum, uſu frequentium Veſicatoriorum, Alexipharmacorum, caterorumque ejuſmodi Antiſepticorum remedium liberare potui. Cortex hic nihil valebat. Delirabant enim, lipothymia, ſubſultibus tendinem, cateriſque diris in genere nervoſo ſymptomatis afficiebantur Patientes, petechiis etiam, atque eruptione miliari quaquaverſum interſperſa notabantur. Hæc *Mortoni*, cujus obſervatio experimentalis non parum afferre poteſt fiducia pro exhibendo in Subcontinuarum malignantium principiis Cortice vel utiliter, vel ſaltem innoxie. Ulteriorem adhuc fiduciam poteſt addere *Sydenhamii* auctoritas in Epistoſa ad *Bradyum*, ubi hæc habet, quæ Lector attente perpendat velim -- At vero *Tertiana*, *Quotidianæ*que, eſſi poſt anum, alterumve paroxyſmum omnino videantur intermittere, tamen non ita raro (quod & a me ante eſt notatum) poſtea ad Continuarum fere ſpeciem vergunt, & ad remiſſionem tantum, etiam diebus, quæ intermiſſionem pollicebantur, accedunt, præſertim ubi *Æger* lecto deſixus, regimine juſto calidiori, aut medicamenti Febrici per ſudores ejicienda dicatis, fuerit multatus. Hoc in caſu, a remiſſione quantumlibet exigua (id enim mihi unum ſupereſt) anſam arripiens, pulverem (intellige *China China*) quam proxime a paroxyſmo (quantum conſectura valeo) ingerendum propino. Immo nedum in hoc, ſed & in Paragrapho immediate ſubſequenti magis aperte idem proſitetur, inquit: Febres quaſdam ex Intermittentium genere nonnunquam graſſari, quæ poſt ſecundum, tertiumve paroxyſmum reponere ſe in claſſem Continuarum nituntur: ſubditque, nulla mihi eſt religio, Corticem vel in maxime Continuis hujus ſpeciei ſumendum proponere, qui ad apyrexiam certo agrum perducet, modo aſſiduus *Leſuli* calor, & intempetiſtus Cardiacorum uſus Continuitatem Febrici non conciliaverint: quo in caſu *Peruvianum* Corticem nihil quicquam proſeciſſe plus ſemel obſervavi. Ex quibus omnibus patet. Auctores iſtos minime vereri Corticem offerre in Subcontinuarum

nuatum Perniciosarum principio, videlicet ante tertium morbi diem, vel. post unum alterumve paroxysmum, vel paulopost.

Animadvertendum est autem, quod aliquando, licet rarissime, Febres huiusmodi tali vigore, impetu, & celeritate ad Continuas Continentes tendunt, ut nequeat ullo pacto impediti a Cortice etiam circa initia propinato illarum progressus: quo fit, ut illum inutiliter quandoque administrari contingat, quod & Sydenhamius a. notavit, procedunt videlicet huiusmodi habitudine Febbris non tantum a regimine calidiori, & ab intempestivo Cardiacorum usu, aut ab assuetu Lectuli calore, ut inquit idem Auctor, verum etiam, & quidem principaliter (ubi præsertim Causæ istæ procatharticæ non adfuerint) a copiosis impuritatibus præexistentibus in sanguine, & ab influxu parioris fermenti commotis; atque iterum potius ab his, quam ab ipso copioso fermento, modicas, aut exiguas sanguinis impuritates agitante. In huiusmodi casu facile est rem dignoscere saltem a posteriori. Cum enim effectus boni Corticis sit citus, certus, statimque sensibilis, eo ipso, quod semel validiuscule, seu bis, ac ter modice administratus nil profit sensibiliter, certum est, Febrem, etsi obscure periodum quandam servantem, a fermento Intermittentium proprio nequaquam pendere: & tunc vel ab usu Corticis cessandum est, vel saltem non illi uni fidendum, sed aliis remediis tractanda Febbris, non quidem quia nocuus (quod sciam, aut unquam noverim) possit esse Peruvianus Cortex, cum non proficit, posito quod congruenter sit adhibitus; sed solum ne inutiliter administretur. Privilegium enim, quod competit ex jure præscriptionis immemorabilis reliquis remediis, quod scilicet iis utamur credentes, quod insensibiliter tractu temporis profit, contulerintque saluti intra 14 vel 20. dies acquisitæ (intra quos sanantur & rustici qualibet Medicina destituti) non competit Cortici; neque illud huic concedendum esse præsumpserim, quippe Remedio post annos 60. apud nos adhuc recenti, ac impuberi, nec mucida, & seculari, ut res exigit, barba insignito.

Difficultas, itaque, si qua est, non consistit in hoc, quod exhibitus Cortex fortasse non profit, seu Febrem non tollat in casu nostri Problematis; sed consistit in hoc, quod profit nimis cito, Febremque submoveat intempestive, cum Fortassis expediret sinere eam vel aliquantisper, vel omnimode progredi. Et circa hoc tandem, non obstantibus iis, quæ supra retuli pro illius usu in Febrium designatarum principio, iisque pariter, quæ sequenti Capite sum allaturus ex propria experientia, lubet nihilominus patefacere, quæ in contrarium mihi vitus sum observasse, si non experientia mea (quam cum cautela proportionata arduo Vitæ humanæ negotio semper instituere, & exercere studui, ut Virum probum, & honestum decet) saltem fortuito ex aliena experientia, animosioribus, minusve peritis ratiociniis, sive majoris inconsideratis præiudici innixa. Non hæc loquor de Professoribus veris, quos semper colam: loquor

loquor de Chirurgis quibusdam (non omnibus) audacibus æque ac imperitis, & superficiali quadam inconcinna Theorices tinctura infectis, quos ex Gallia huc advexerunt bellicæ Cohortes, ac Turmæ, tunc cum vasti Torrentis ad instar Serenissimi hujusce Domini ditionem ferme universam, Urbesque omnes, ac præcipue nostram, quippe cæterarum Matricem, occupavere, donec Germanis, Nostratibusque simul armis, & Copiis depellerentur. Celticarum itaque Legionum Chirurgi non pauci (cæteris sua sit laus, sitque major tot Viris Illustribus floridissimi illius Regni, Academiæque, ac Universitatum illius) in principio quarumvis Februm, quoquo modo periodum habentium, dilutam infusionem aliquot unciarum Chinæ Chinæ suis Ægrotantibus sine ulla ferme methodo propinabant: quo fiebat, ut persæpe advocarer tractu temporis ad eos invisendos; quoniam & inde plures, contumacesque recidivas, & malum corporis habitum, & nonnunquam acutas Ægritudines contrahebant. Quæ mala cum pluribus accidisse observavi (licet plurimis etiam res ex voto successerit, aliisque eadem infortunia contigerint Cortice nequaquam curatis) aliena impensa, alienoque periculo didici, aut mihi didicisse sum visus Corticem Peruvianum indiscriminatum in omnium Februm etiam periodicarum principiis fortasse non semper tuto exhiberi. Inter hos memorabilis mihi visus est casus *D. de Beaupendrois*, Honestissimi Viri, & Gallicæ Militiæ Præfecti, quamvis hic fortasse minus, quam alii alibi, errarit Chirurgus curans, sive potius Pharmacopola; utroque enim ille munereungebatur.

Laborabat Vir iste Nobilis Tertiana duplici, ad Continuum Acutam celerissime properante, cum accerrimo inter cætera symptomata capitis dolore, levem quandam mentis alienationem ipsi dignoscenti inferentes. Illi statim obtulit valde perperam Pharmacopola Tartarum Emeticum, deinde Chinam Chinam paravit, & ex Vino bibendam præcepit, vel saltem infusionem illius (Chinæ Chinæ substantia quoad majorem partem in fundo remanente) ad cyathos plures, statim horis sumendos. Assumit ille, & Febris incipit mitescere; dolor tamen capitis acutus perseverat. Accitus ego sanguinis missionem præcipio, & de continuando usu Chinæ Chinæ ambigo anceps. Expetit tamen Æger continuationem remedii, illique animum adjicit ignarus Pharmacopola. Sino ego utrumque (neque enim aliud agere in mea potestate erat) in mani consilii sui. Prosequitur Æger usum Corticis, & a Febre paulopost liber evadit. Sed licet infebriticans, non tamen bene se habet. Dormit parum, sibi que ipsi videtur noctu non plane mente constare, medio quasi inter somnum, & vigiliam statu se habens, accusansque dolorem capitis gravativum fere continuum: Suadeo illi novam sanguinis missionem, frequentemque clysmatum injectionem cum circumspecto, & parco victus regimine. Cuncta renuit; operaturque, & vivit suo Marte. Redeunt Febres, repetitque usum Corticis, me nequaquam vocato: illisque fugatis dum me per Urbem fortuito

offendit, narrat quæ gesta sunt; conqueriturque graviter de contumaci capitis dolore. Et quoniam intra Arcem cui præerat, proxime se recepturus erat ob imminentem Urbis expugnationem, nostramque per consequens liberationem, suasi saltem ex officio meo, ut sibi quammaxime caveret, & curam diligentem adhiberet. Sed paucis elapsis diebus, cum laboriosam, irregularemque noctu, & interdiu vitam traheret, imminente prandio repente Apoplecticus factus est, statimque vita functus, me quidem illum vix vivum, ac jam expirantem (quod post unam, vel alteram horam contigit) repेरiente. Certe mihi incongrua, & impestiva visa est Emetici, ac Febrifugi oblatio: nihilominus fortasse idem contigisset, si alter fuisset curatus: præstititque non parum funesto eventui & prava dispositio, & præposterum regimen victus. Sed & repentina rapidæ Febris suppressio aliquam hic sibi vindicat suspicionem.

Contra in Perniciosis Intermittentibus septem priorum specierum, videlicet pernicioso symptomate *Comitatis*, cum repentinus inopinato contigebat morbi prolapsus in exitium, stupidi, attonitique curantes Chirurgi, & ipsi Medici, ne per somnium quidem cogitabant de porrigendo Cortice, cum tamen tunc temporis tempestivus fuisset illius usus. Hujusce generis infortunium obigit infelici Principi, *D. Duci de Lesdiguières*. ex Optimatibus Regni, & Nobilissimæ suæ Familiæ Unico, ac Ultimo. Cum laboraret Ille Tertianæ duplici, sibi comparata ob laboriosam Expeditionem Tyrolensem: & cum post usum immodicum, diurnumque Syrupi de Papavere, lethargicum repente soporem in quodam paroxysmo contraxisset, Medicus autem terrore percussus statim Tartarum Emeticum larga dosi exhibuisset; superaccitus ego interrogavi num Febris periodum aliquam antea servasset, & num diebus antea actis aliqua in accessionis initio observata fuerint soporis indicia; sed responsum retuli a Medico curante, symptoma illud esse plane novum & quid distinctum a Febre, quæ nihilominus satis intensa observabatur periodicæ adinstar in suo vigore constitutæ; Ager vero quasi Apoplecticus jacebat. Erumpente non multo post Emetici operatione, ab acrioribus etiam clysteribus inferius proritata, & subsequente postmodum noctu accessionis remissione, mane statim plura proposui, Cortice nequaquam excepto, quippe qui conjectabam, Febrem, obscure admodum mihi descriptam esse vere periodicam. Sed nil ex iis, quæ proponebam, admittebatur. Dabantur mihi a Medico officiosa verba, prætereaque nihil. Venæ sectio tantummodo communi suffragio sancita jam fuerat & celebrata non sine aliquo etiam levamine. Tandem cum Laudanum opiatum mihi proponi non sine horrore audissem, eo scilicet nomine, ut diaphoresim promoveret ad solvendum penitus morbum, qui jam semiconfossus credebatur vi Emetici, palam edixi: feriandum prorsus esse a Narcoticis, neque fidendum ei men-

tis alacritati, quam Generosus Princeps adhuc conabatur ostendere, cunctos benigne excipiens, meque ipsum non antea visum prompte, ac humaniter alloquens; immo cum expresse prædixissem Assidentibus, posse subsequente forsitan die renovari, quod contigerat antecedente, tanquam funestus Haruspex male audii a quodam de Familia, qui prognosticum longe diversum, ac longe felicius a curante Medico acceperat. Itaque neglectis omnibus monitis meis, altera die lethargo consimili correptus infortunatus Princeps diem suum obiit, remediis omnibus, etiam asperioribus, quotquot a Medico suo, & a Primario Chirurgo Serenissimi D. Ducis de Vandemø superaccerfito (quibus invicem acriter altercantibus Ægrum reliqui) excogitati potuere, incassum adhibitis; cum tamen Cortex valide administratus Accessionem, atque Lethargum mortiferum probabiliter inhibere potuisset. Atque his ex Gallorum aliquot Castrensiū Chirurgorum abusu (doctissimos ceteroqui, ac eximios tam Chirugos, quam Medicos politissimæ Nationis illius iterum excipio) circa oblationem Chinæ Chinæ in omnium fere Febrium Periodicarum principio, & circa omissionem illius in Perniciosarum curatione, incidenter exceptis, Caput hoc lubet claudere, reservatis in subsequens Historiis ex nostra Praxi, & observatione depromptis.

CAPUT VI.

Exempla nonnulla felicia circa oblationem Chinæ Chinæ in principio Periodicarum perniciosarum, gressu Celerrimo ad Continuum essentialiter, atque Malignas vergentium. Ea tamen nonnisi cautum circa hoc, circumspiciendamque fiduciam prudenti Medico videntur præbere.

NON OMNES equidem curationes, quas modo sum relaturus, Febrium Subcontinuarum Malignantium absolutæ sunt oblatione Chinæ Chinæ in primo præcise morbi principio, sed tantum nonnullæ. Aliæ vero sunt absolutæ vel in augmento ipsius morbi, vel solum in principio, sumpto secundum maiorem suam latitudinem, & extensionem. Nullæ autem in principio tam stricte sumpto tentatæ sunt, quin tertia saltem morbi dies vel præterierit, vel inclinarit; cum in prima morbi invasione, immo nec altera die, possumus esse satis certi de Idea Febbris, multoque minus de periodo: quod tamen omnino necesse est pro congrua exhibitione Corticis. Cum ergo primi principii, & primi progressus morbi parum dispar sit ratio, ubi præsertim principium ipsum latitudinem aliquam, nempe ad tres saltem dies, necessario admittit, hinc est, quod Historiis invicem haud exacte similibus animadversiones Capite antecedenti præmissas in præsentī corroborate aggredimur, ab iis incipiendo, in quibus ab ipso statim initio oblatus est Cortex, & progrediendo ad eas, in quibus oblatus est in augmento, vel circiter. Hoc igitur ordine servato,

I. D. *Joseph Carrocus*, e *Nucia*, *Licbotomus* Urbis nostræ peritissimus, anno 1707. corripiebatur Febre cujus ortus, atque progressus fuit hujusmodi. Prima die cum levi horrore *Ægrum* invasit. Postridie mane vocatus *D. Candinus* invenit illum Febre carentem; proinde non rediit amplius ea die ad ipsum invisendum, Medico vix recedente, iterum accessit Febris, qua vix tantillum remissa, insignis noctu facta est exacerbatio, tertiam diem præpropera anticipatione præveniens. Vehemens ultra modum fuit hæc tum ratione intensio, tum ratione symptomatum, inter quæ signate soporosis affectus eminebat. Jacebat *Æger* somniculosus perpetuo, stupidus, interrogantibusque vix, atque confuse respondens, vixque pariter mingendi memor. Urina illi pauca, ac impense rubra, vomitatio frequens, sed sere inanis cum sensu gravativo in regione ventriculi, anxietas, & præcordiorum æstus. Accito mane tertiæ diei celeriter Medico, eodemque mirante morbi faciem adeo diversam redditam pendente cursu horarum 24. vix audet ille clysterem præscribere, meque interim in consilium vocari instat enixe. Accedo & ego, haustumque olei amygdalarum dulcium sine igne recenter expressum, statim ut exhibeatur, suadeo, cujus blanda operatio per vomitum, perque secessum subsequuta, incidit, ut meditatus fueram, in horas cujuspiam leviusculæ remissionis. Vespere accedens solus, cum ulteriorem adhuc venturo mane sperarem Febris remissionem, non obstante valida etiamnum eorundem symptomatum duratione; præcipio adstantibus, indici curanti Medico statim hora sequentis diei conventum nostrum; mihi namque mentem esse mittendi sanguinem, & subinde statim Corticem exhibendi, haud obscure iisdem aperui. Contigit forte, ut vicinæ, & amicitia causa *Ægrum* inviserit *Cl. D. Ramazzinus*, Mutinæ casu moram trahens, qui pensitato illius statu, & intellecta intentione mea, sciscitatus est primum, num ante pluries horas *Ægrum* inspexerim; & cum responsum retulerit, me vix tunc discessisse, subjunxit humaniter, ut illi mos est, se quidem plurimam existimationem habere pro asserto meo, attamen non agnoscere locum ullum, neque tunc, neque (& quidem multo minus) in crastinum consultationibus Medici; ulliusve remedii, sed rem Sacerdotibus potius, quam Clinicis esse committendam. Adeo gravis erat in ipsa incipiente remissione status *Ægrotantis*. Quarta nihilominus, quæ subsequuta est, die, cum remissio esset mane, ut conjectaram, non parum conspicua, statim Venam secari jussi, Medico ordinario facile annuente, & satis liberaliter sanguinem detrahi. Erat hæc hora correspondens horæ matutinæ secundæ diei, qua Medicus infebriticantem *Ægrum* deprehenderat. Cumque eadem periodi proportionem paulo post expectanda esset accessio nova, & mox ipsa adhuc vigente nova ferox exacerbatio, tum continuitatem essentialem illatura, tum fortem soporosis affectum gravem: propterea credens *Ægrum* his omnibus diu non sustenturum, habita ratione principii adeo

vehe-

vehementis, ad Corticem statim confugiendum duxi, durante adhuc aliqua periodi specie, priusquam ea integre obliteraretur. Præscripsi idcirco Corticem in forma boli *ad scrupulos tantum duos*, una hora, vel altera a missione sanguinis expectans, an vere, qui credebatur imminere, appareret Accessus longe gravioris superventuri prodromus. Et revera non multo post ille se prodidit; quare vespere hora incipientis (qualiscunque) remissionis, Corticem iterum præscripsi, sed *ad scrupulos quatuor*. Noctu valide exacerbata est Febris, cum minore tamen symptomatum, præsertim vero soporis apparatu: quamobrem Febrifugum quinta die *ad scrupulos duos* mane, & sero repetendam duxi, & sic deinceps; unde maxima morbi imminutio sexta die; septima vero omnimoda Febris solutio.

Obtenta Febris expulsionem, per duos vel tres dies feriatum sum a Corticis oblatione, & clysteribus frequentibus usus sum ad alvum subducendam, atque iterum per intervalla resumpto usu Cordicis modo *ad drachmam*, modo *ad semidrachmam*, modo per longiora, modo per breviora intervalla, prout morbus recidiva, aut ejus indicia plus, vel minus mentem meam torquebant. Decumbentem neque sanum, neque ægotantem, sed medio quodam valetudinario modo se habentem, perduxi ad diem vigesimamprimam: qua die motu Naturæ spontaneo plura vomuit cum tolerantia, & notabili subinde levamine; unde critica morbi solutio ea reputata est. Sed neque id plane evenit. Melius quidem habuit, viresque antea fractas resumpsit; sed nocturnas identidem, levesque Febriculas nullum typum servantes pertulit, a quibus solo victus regimine, solaque patientia liber evasit, intra quadragesimam diem perfecte convalescent.

II. Eodem fere tempore *D. Antonius Pacchionus Sacerdos, & Pbonascus* Ecclesiæ Cathedralis, Vicinusque meus, correptus est Tertia duplici, non admodum quidem intensa, spectato calore ad tactum blando, & modica pulsus frequentia, sed per paroxysmos sese mutuo excipientes statim Continua. Pulsus illi parvus, atque depressus ab initio, linguaque admodum scabra, & arida sine ulla appetentia potus, urina tenuis, mens hebes, tarda, & querelis vacua. Tertia die cum sponte, nullo utne assidente, nullaque occasione solus e lecto surrexisset, in terram procidit pronus, ubi quasi obdormiens paulopost repertus est, dicens: se propriam erectionem exinde minime tentasse, etsi potens, quoniam grata illi ibidem obvenerat post casum quies. Quarta pariter die, cum absentibus iidem assidentibus ad alvum deponendam in remotiorem locum se contulisset solus, novum casum passus est, nec nisi post diuini horam deprehensus humi jacens longe a cubiculo, vere dormiens, ac sterrens. Expergestus narrat iter, & itineris occasionem, immemor tamen, an alvum exonerasset, nec ne: etsi reduci potius, quam eundi casum obtrigisse, asseveraret. Aiebat interim, se licet rei non bene conscium

placide obdormiſſe, quaſi ægre ferens ſe ab eo loco dimortum fuiſſe, rem tamen quodammodo ſtapens, ſed nihil curans. Repetitum iſtud haud leve phenomenon reliquis adjunctum acutiei ſignis, inter quæ inſignis fuit mutatio, ac extenuatio celer faciei, me impulit (peracta jam ſanguinis miſſione, aliisque paucis remediis, morbo incipienti poſſibilibus) impulit, inquam, confugere ad Corticem, quoniam aliquo adhuc horrore interpuncta obſervabatur periodus Febris. Metuens igitur ego, ne in ſtatu tantæ cruditatis, properantis acutiei, & latentis inſidiæ, funeſti aliquid, vel ſiniſtri ſaltem, cui non facile mox occurrere, cito ſuperveniret Ægotanti, Corticem illico, quarta ipſa videlicet die, cœpi præſcribere *ad ſcrupulos quatuor* in forma boli. Quinta die *drachmam j. ſs.* aſſumpſit partitis vicibus: & *tantundem* ſexta: ſeptima *drachmam tantum*, & oblitterata eſt Febris. Subſtituti tunc ab uſu remedi, Ægerque bene habuit ad paucos dies, perſeſverante tantummodo eadem, ipſi minime connaturali pulſus exilitate, atque concentratione, viriumque languore, cum appetentia tamen ciborum. Rediit poſt aliquot dies Febricula (feriante me ſemper ab uſu Corticis) quæ duplicis pariter Tertianæ Subcontinuae typum habuit. Donec ea placide proceſſit, remediis methodicis caute per aliquot dies ipſam tractavi; ſed cum ſuperniſſet mentis hebetudo, atque balbuties vera, cum impotentia, ſeu difficultate in exprimendis conceptibus ſuis, ſtatim iterum eadem, quin & validiuſcula methodo Corticem præſcripſi, & Febris cum ſymptomate ſublata eſt. Diuturnam nonnihil convaleſcentiam nihilominus paſſus eſt ille; nec niſi poſt aliquod ſpatium temporis nativam mentis alacritatem ſuſcepit; eſti quoad reliqua redactus in priſtinum. Eam tamen ipſam integre recuperavit non multo poſt, eaque, favente Deo, etiamnum (ſemper exinde ſanus) valde laudabiliter utitur in cunctis, & in ſuis præſertim Modulationibus.

III. Faber Murarius, nomine *Petrus Antonius Arlottus*, patiebatur Tertianam duplicem per ſubingreſſum paroxyſmorum continuam; eamque intenſiſſimam. Huic nullum erat valde formidandum peculiare ſymptoma præter delirium aliquod, cum remittente tamen Febre evaneſcens. Tanta nihilominus erat Febris intenſio, ut de genere ardentium ea videretur, omniaque ſymptomata febrilia, ſitis videlicet, linguæ ſiccitas, jaſtatio, præcordiorum æſtus, urinarum paucitas, ac flammeus color, vigilia continuæ, & ſimilia, talem ſpeciem præſeferebant, ut acutiem veram, & æqualem Febris continuitatem præſortibus eſſe, palam oſtenderent; minor quippe quotidie fiebat admodum illius remiſſio, & obſcurior periodus, quæ tamen uſque perſeſverabat. Inſtabat ille, tolli celeriter Febrem, cui ferendæ imparem ſe fatebatur. Et licet fréquens ſit in ore Ægotantium, præſertim eorum, qui validis Tertianis etiam ſalutaribus detinentur, huiuſmodi querela, hoc tamen caſu metuebam & ipſe, cæteroqui non facile meticuloſus, quod metuebat & Æger; vel ſaltem

tem inevitabilem morbi diuturnitatem, si eum mansuefacere licuisset, suspicabar. Quamobrem præmissis præmittendis juxta exigentiam intensæ Febris; quinta morbi die cæpi simul præscribere Corticem, sed diminute, *ad drach. ss.* videlicet mane, & sero: idque cum per duos dies peregissem non sine levamine, dosim adauxi *ad drach. j.* per alios duos dies; sed semel tantum in die: fuitque sensibilibus inde juvamen; adeoque intra nonam circiter, vel decimam *Æget* a Febre remansit immunis. Repetito vero post aliquot dies ad præcautionem per modum leviusculi alterantis remedio, perfecte convaluit, nullum-exinde incommodum, nullamque penitus recidivam passus.

IV. *Christophorus Landucci*, Homo provectioris ætatis, duplici pariter Tertianæ vexabatur per subingressum Continua. Violenta Febris intensio, omniaque simul symptomata acutiem indicantia, qualia fuerunt ariditas, atque scabrities linguæ, subdelirium, anhelosa respiratio, urinarum tenuitas, stupida capitis affectio, manuum tremor, totiusque nervosi systematis oppressio imminens in ipso morbi principio, me facile adduxerunt, ut metuerem Hominem ætate satis provectum, aliis morbis jam fractum, vertiginosum a longo tempore, atque surdastum, morbo increbrescenti minime suffecturum. Quapropter præmissis præmittendis pariter, ad normam affectus, subjectique curandi, circa ipsa morbi initia, vel saltem circa primum illius augmentum Corticem exhibui validiuscule, *ad drachmas* scilicet *duas* uno haustu, remediumque *ad drachmam unam* altero die bis obtuli, ac dein *ad semidrachmam* per aliquot subsequentes dies; unde Febris quamcito desiit, optima statim, ac diutina subsequente valetudine. Post aliquod tamen tempus haud breve, cum Febrifugum ad prophylaxim præscriptum assumere neglexisset, levioribus aliquot Febriculis fuit iterum correptus, a quibus cito, & facile (non bene sum memor, an sponte, an repetito Cortice) convaluit intantum, ut novam, juvenemque, vetere prædefuncta, valuerit, aususve fuerit etsi senex ducere Uxorem.

V. *D. Joseph Ludovicus Agnanus*, duplici Tertianæ per paroxysmos semetipso excipientes continua laborans, etsi non leviter febricitaret, tamen nonnisi post aliquot dies, augmento scilicet morbi jam progrediente, cæpit præbere segniora quoque acutiei advenientis indicia. Urgebat interim ille me, urbane quidem, sed fere dixerim importune, ne sinerem progredi morbum, cum liceret illum per Corticem corripere, allegans & gracilem habitum suum, & *D. Carolum Fratrem* a me paulo ante Corticis ope sanatum, Febre tamen valde diutius protracta, eaque constanter intermittente; ut *Cap. X. Lib. I. Hist. XII.* narravi. Ad hæc sponsor fui, me attento animo cautelam omnem impleturum, ne mihi occasio excideret, nolle tamen interim inhibere progressum morbi nullum adhuc mihi timorem incurientis, mihi, inquam, ob quandam illius in sudorem proclivitatem morbi lentam solutionem speranti.

Cum nihilominus Ager mihi quotidie exprobraret moram, cresceretque non parum intensio Febris, atque symptomatum, simulque virium dejectio in subiecto valde gracili, morem gessi petitioni illius. Quod quidem nedum congruum fuit, sed & necessarium: quandoquidem cum mitius essem aggressus, ac diminute oblationem Corticis, Febris vero jugiter increbresceret, illique inciperet inter alia adjungi singultus (symptoma in Febris mihi perpetuo metuendum) coactus fui celeriter, ac pleniore dosi illum præscribere. Intra tres, vel quatuor dies, ut mos est, Febris plane recessit. Plures tamen (quod prætereundum non est) recidivas subiit Ager, etsi leviores, non obstante continuato, ac opportune repetito usu Corticis: adeout tandem Febriculas nonnullas irregulares propriis interim, publicisque negotiis addictus per urbem circumtulit, donec sponte potius quam Artis, ope illæ evanuerint.

VI. *D. Nicalaus de Pincetis* tunc Mutinæ agens, postea *Saxolensis Militia Tribunus*, Tertianæ duplici subcontinua plurimum intensa laborabat, illique medicinam faciebat *D. Candrinus*. Is in primo augmento morbi cum videret imminere uniformem continuam Febris, intendique symptomata acutiem jam jam demonstrantia (inter quæ non levis stomachi affectio, & angor) me quoque in consilium vocavit, ut Aegro impatienti, & irrequieto solamen daret. Decreverat ille jam meis alias circa hoc ratiociniis imbutus, Corticem tentare, illumque proinde jam pararat, meum tantummodo calculum expectans, ut exhiberet: in quam sententiam quo facilis me traheret, meas mihi metipsum obtrudebat, regerebatque rationes. Fateor, quod etsi clare noscerem imminere acutiem, & æqualem continuam Febris, Cortici imposteriorum minime forsitan cessuræ, attamen quia eam superabilem a natura Aegroti robusta sperabam per viam ordinariæ coctionis, fateor, inquam, quod si solus cutassem, fortassis abstinuissem a Cortice. Sed quoniam remedium paratum erat, incerta spes mea, Ager impatiens, & præceptis parum obtemperans, eumque præcipua alioqui remedia satis opposite præcessissent, præbui manus adjutrices usui remedii suapte uatura innocui, neque tunc intempestivi. Sumpsit ergo Decumbens Corticem largiuscula dosi, ut citius desineret usus ingrati medicaminis, impatiente natura Aegri diuturnitatem remedii minime lacura: & qua celeritate Corticem absorpsit, eadem Febrem depulit non amplius reverfuram, utut paulopost, ac in ipsa convalescentia indulsit & Vino, & cuicumque appetitui adverso exigentia boni regiminis.

VII. *Nobilis, & Splendidus Vir*, privatarum discordiarum Sedator eximius, & Pacifer, *D. Comes Rupertus Fontana* corripiebatur Tertianæ duplici subcontinua eodem tempore, quo corripiebatur alia consimili *Clarissimus* quondam, atque ut temperamento analogus ita & ætate non longe major, *D. Nicolaus de Sanctis*, qua, ut alias reperi, confectus obiit. Erant utrique haud

haud inaequalia symptomata, vel si qua intererat differentia, graviora erant ex parte Comitissae, quam ex parte Ministri, adeo ut iudicio omnium, qui utrumque Aegrotum officii, & amicitiae gratia invisebant (erant autem permulti, & quidem Civitatis Proceres) longe majus impendere illi, quam huic videretur periculum: mihi vero minor erat formido de morbo D. Comitissae Fontanae, quoniam illum morbos etiam Herculeos ferre consueveram. Patiebatur autem is frequentem lipothymiam cum stomachi angore, virium prostratione summa, summaque pulsus depressione, gembundus ut plurimum languido questu, membris contractus, subfrigido saepe sudore disfluens, & tempore majoris afflictionis actorum immemor, cum Minister e contrario priusquam in praecipium rueret, satis alacriter se gereret, pulsumque consistentem: & spem critici sudoris exhiberet. Praecessit nihilominus ruina Ministri, ut praecesserat nonnihil invasio morbi, majorque fuit mei ipsius, aliorumque Medicorum cunctatio circa oblationem Corticis ibi, quam hic, ubi medebat solus, & ubi jam ex alieno periculo oculatior fiebam, ne ultro fiderem incertae spei. Quamobrem serio pensitatis omnibus, circa primum morbi vigorem Corticem propinandum censui, exhibuique larga dosi, quam cum post plures horas tentassem repetere, portionem illius Aeger vomuit, retenta tamen tum priore dosi, tum modica portione secundae. Aegre quoque, licet imminuta dosi cum deinceps offerretur, tulit remedium ingratum stomachus averfus. Utrumque tamen tulit intantum, ut valuerit Pater intra duos, vel tres dies a Febre simul, & ab omni symptomate liberari, absque ulla penitus recidiva.

VIII. D. Comitissa Hippolyta de Savignanis Scapinella, aetate media anni 1706. conflictabatur Tertianae duplici subcontinua plurimum intensa, agebatque insimul quartum gestationis mensem. Cum videretur anxius, & prudens Coniux, Febrem jamjam in Continuum, acutamque migrare, nosceretque quam grave malum sit, *Utero gerentem morbo acuto corripere*, pluries instituit: ut Corticem Peruvianum (quem mihi familiarem in casibus arduis sciebat) vellem praescribere, quin immo non semel mihi significationem meam in hoc casu exprobravit, veritus, ne fero nimis, ideoque in cassum tentarem, quod tempestive neglexerim. Fidebam ego contra robusto, & juvenili Aegri temperamento, & tolerantiae cuidam symptomatum, ceteroqui valde gravium, quae recensere superfedeo. Cum tamen sudor quidam quasi colliquativus sine ullo levamine vires valde prosterneret, urina pauca esset, ac flammea, irritus refrigerantibus, & copiosis quibuscumque potionibus, perpetuae urgerent vigiliae, assidua jactatio corporis metum abortus incuteret; Febris vero jam proxime omne periodi indicium videretur amittere, Maritusque irrequietus opem Corticis imploraret, factus sum petitioni indulgeus, morbo jam ad statum prope ver-

gente. Exhibitus ergo est Cortex mane, & sero *ad drachmam unam* per duos dies, postea per aliquot alios *ad drachmam semis* quotidie; & facile statim, prout de more, liberata est *Ægrotans* a febre, atque ab omni febrem comitante Symptomate, vitæque tum illius, tum foetus (quarum utraque periclitabatur non parum) in tuto est posita. Sed hic notandum occurrit quod inde successit, quodque candide refero, velut partim militans pro remedio, partim adversus usum remedii in circumstantiis descriptis.

Vere, ut modo sum *fætus*, morbus erat circa vigorem suum, ad quem properabat summa vi, summoque impetu: quamobrem mihi visus sum exhibendo Corticem (licet vere periculum non leve esset in morbo, & in mora remedii) mihi, inquam, visus sum incendium effræne domus cujuspiani suffocare per sectionem trabium, tectique proxime cremandi, non per effusionem aquæ extinguentis: nihilominus si præsidium certum neglexissem, & *Ægra* obiisset, simulque foetus, quæ infelix jactura! quæ Medici incuria! Vixit itaque; sed pluries ac pluries recidit, Tertianis modo simplicibus, modo duplicibus correpta, & modo sanata per usum methodicum remedium vulgarium, modo sponte, modo per Corticem. Rus adiit, ibique pariter febriculas aliquot tulit. In urbem reversa, & optime habens, partum edidit felicem; processere egregie puerperia, Febremque ne Lacteam quidem sensit: immo ea occasione obliterated est tibiurum tumor œdematosus, eidem cujuslibet gestationis tempore familiaris. Completo puerperio Febribus iterum Tertianis intermittentibus, primo simplicibus, mox duplicibus tentatur, iisque diuturnis, & ipso Veris tempore inexpugnabilibus, a quibus tandem sponte Naturæ potius, quam Artis ope (neque enim tunc Corticem mihi placuit adhibere, sed Febris pertinaciam patientia vincere) perfecte convaleuit; tantumque deinceps floridi coloris acquisivit, ac roboris, ut nunquam antea melius habere visa fuerit, licet anno subsequente morbo acuto correpta (data tamen occasione evidenti) diem suum obierit Fato ineluctabili, ut *Lib. V. Cap. IV.* in alium finem opportune adnotabimus.

Interim ex adverso hoc insuper notandum venit, quod quemadmodum Illi, quam Cortex curavit, pertinaces obtigerunt recidivæ, ita similes, immo etiam pertinaciores, iisdem ferme temporibus obtigerunt uni ex illius filiis simul cum matre decumbenti, sed nullo unquam Corticis usu curato. Quæ collatio, qualibet contingente recidiva, semper fiebat a me, jugiter admirante in curatione tam dispari tantam paritatem, ac uniformitatem eventus.

IX. *Sacerdos* quidam, cujus nomen subitico, ne Medico, qui curam illius gessit, & meliorem fortasse partem elegit, videar me cavillose quodammodo succensere, vel promeritæ laudis quidpiam detrahere; *Sacerdos*, inquam,

quam, iste me consulturus de suo, quod infra subdam, incommodo, prano-
tionis causa narravit mihi: se ante annum circiter a violenta Tertianâ dupli-
corruptum fuisse, in cujus accessu primo statim delirus cum stupiditate, ac
mentis hebes factus est. Tertia die his, & aliis gravibus symptomatis territus
Medicus, ac de ruina præcipiti, nec forsan immerito metuens, ea ipsâ die ter-
tia Chinam Chinam exhibuit, cujus usu ad aliquot dies proten'so suppressa est
febris omnino sine relapsu. Post dies L. circiter translata forsan ad principia
nervorum, ad quæ pariter ab initio tendebat, febrili materia, stupore crurum,
& gravi ad motum lægnetie capitur, dein balbutie, seu interceptione quadam
liberæ loquelæ. Jamque ferme annus integer exactus est, nec dum tamen,
pluribus licet remediis a Medico suo ordinario præscriptis, libere incedit, aut
loquitur: Quid frugis reportaturus sit ex præscriptis a me, in satis latet.

Super hoc casu, si quid liceat conjectare, credi potest, quidpiam pejus
eventurum fuisse, ni Cortex statim fuisset oblatus: fortassis enim quinta die
lethargicus obisset ægrotans. Quod si dies quinta potuisset tuto expectari,
priusquam exhiberetur Cortex, forte vel morbus ab exordio violentus non-
nihil de sua ferocia, ut nonnumquam assolet, remisisset, discretis magis pa-
roxysmis redditus; vel si talis perseverasset, dummodo non intulisset mortem,
majori certe cum securitate, & absque metu novi, gravisque morbi, febris
per Chinam Chinam foret depulsa. Sed quis de his audeat ante factum quic-
quam cæsto vaticinari?

X. En statim eventus oppositus in hoc alio casu, quem in Perniciosis
potius Intermittentibus, quam in Subcontinuis indicassem, ut ferebat ordinis
ratio si mihi citius innotuisset: Utrumque; neque in hoc loco inopportune
memorabitur. Narravit mihi nuperrime non sine laudabili solitudine junior,
sed non exiguæ expectationis Medicus, se non multo ante habuisse præ mani-
bus Tertianam febri-n, cujus primus accessus cum frigore incipiens plurimam
habuit cum intensione extensionem; quapropter cœpit animo remore volvere
oblationem Peruviani Corticis, quotiescumque febris ad continuitatem pro-
perasset, ut facile eventurum suspicabatur, nil aliud cæteroqui metuens, quia
non ullum aliud symptoma deprehendebat. Secunda accessio cum aliqua vo-
mituritione, & modica dejectione materiæ excerni solitæ invadens, longe bre-
viorē habuit extensionem, & minorem pariter intensiōem cui perfecta de-
more successit apyrexia, ita ut Æger die vacua difficulter tulerit, se in lectu-
lo detineri: atque hic rerum status omne delevit a mente Medici de China Chi-
na propinanda consilium. Paroxysmus tertius sine ullo frigore Ægrum in-
valuit, sed cum vomitibus aquosis, & dejectione unica materiæ nullius pravæ
qualitatis, cui paulopost successit alia quædam meri, & attri sanguinis, qua-
lem

lem descripsimus *Cap. 1. Lib. III.* Quæ dejectio frequentior facta, & ad septem, vel octo vices repetita, sine ullo quidem dolore, sed semper cum exitu copioso nigricantis tum concreti, tum dissoluti sanguinis, quasi ex venæ cujuspiam varicosæ ruptura ille prodiret, in eo ipso paroxysmo Aegrum Sacris Ecclesiæ properanter munitum de medio sustulit. Hujusmodi certe pernicioso, ac lethali symptomate comitatas Intermittentes, nū in eo, quo illud apparuit, accessu hominem interfecerint, Peruviano Cortice valide oblato brevi sanari & diximus, & exemplis confirmavimus in Historiis. Atque id ipsum contigisset, ut reor, hoc casu, si dejectio secundæ accessionis, quæ modum naturæ servavit, quidpiam saltem hujusmodi tincturæ præstulisset, ita ut Medicus de necessitate sistendi febrem per oblationem Corticis suspicari valuisset, vel etiam si hujusmodi oblationem necessariam tantummodo reputasset (ut ferme reputavit prima accessione) titulo impediendæ continuitatis, de qua tamen metum rationabiliter submovit secunda ipsa mitior accessio. Sed & hic divinationibus magis opus esset, quam conjecturis.

Hinc patet, quam lubricæ sint, ac fallaces conjecturæ nostræ, etiam cum maximam videntur præferre speciem probabilitatis; quod maxime verum elucescit in prænarratis, ubi una observatio aliam quandoque videtur infirmare. Propterea cum mihi satis adhuc exploratum non sit, neque nisi diutina, prudenti, & cauta experientia sit explorabile, quinam constanter sit profectus, & consequenter quidnam rationabiliter sperandum, quidve metuumdum ex propria Corticis oblatione in Febribus, de cita, & celeri continuitate, acutie, atque malignitate acquirenda suspectis, ideo ab ulteriore, aut firmiore voto lubens abstineo, donec longior dies, aut crebrior occasio, & eventus, experientiæ nondum integræ solidiora fundamenta, majusve complementum adjiciat. Non enim æque experiri licuit, aut licet circa Februm subitam suppressionem utut benigno id fiat, innocuoque intusse medicamento, ubi morbus est naturæ adhuc ancipitis, nec in certam perniciem plane propensus, præcipue circa prima illius initia indeterminata etiamnum, & instabilia, ut licuit, licet, semperque licebit, ubi vel morbus nonnihil protensus pravam inclinationem suam, si quam haber, clarius patefacit, vel pernicioso, ferali, funestoque stipatus symptomate, certum, ac inevitabile portendit exitium. Ibi namque prorsus incunctanter exhibendus est Cortex Methodo nostra, suis locis descripta, eamque postquam publici juris est facta, salva conscientia negligi, aut omitti non posse, æque certo crediderim, ac credam sine nota impietatis omitti non posse oblationem funis, aut baculi, qui præsto sit, Homini submerso in gurgite, & ob defectum manus auxiliatricis pereunti.

Qua animi constantia hoc assero, & asserui toto *Lib. III.*, qui propositum fere totius Operis solus continet, non sum ausus asserere Capite præcedenti in casibus & circumstantiis ibidem recensitis, utut Historiæ felices superius allatæ, aliæque consimiles, quas possem asserre, id ipsum haud inefficaciter suadeant. Mihi sat sit, observationes meas, praximque meam circa hoc circumspectam in medium adduxisse, ut inde docti, prudentes, & experti Viri, quodque magis refert, a præjudiciis immunes, eandem praxim non sine exemplo valeant in usum revocare, eamque vel ampliare, si nimis cautam, restrictamque reperiant, vel moderari, si audaculam. Vix tamen possibile reputo, eam ullo temeritatis stigmate posse notari, si cautionibus luculenter expressis, a Viro temperanter fidenti in actum deducatur. Sufficiat ergo non pusillis quidem, neque audacioribus, sed moderatis tantum, & cordatioribus lumen aliquod, utut incertum, ac dubium, per animadversiones, & conjecturas meas prætulisse: ex iis etenim vel titubanter prolatis, nec uspiam firmatis facile cui-libet tollenti ingenio pro re nata constare poterit, quid ipsa mea identidem suadeat, quidve dissuadeat hæsitantia, vel subtricientia. Atque ita longe melius, ac si quicquam temere pronunciaissem, quodnam sit cauti simul, ac providi Medici munus, & officium, tacitus innuam, & quempiam forte præcipitanter nimis de hac materia scripturum,

---- *nil scribens ipse, docebo*

Quid deceat, quid non,

ratus interim, me, cum non ultra valeam, alieno commodo satis præstituram, si

---- *fungar vice cotis, acutum*

Reddere qua ferrum valet, exors ipsa secandi.

THERAPEUTICES SPECIALIS LIBER QUINTUS.

Febrium omnium Continuarum, necnon aliorum quorundam Morborum, præsertim recurrentium, examen continens, docensque in quibusnam earum, eorumve possit esse proficiuus Cortex: Item quænam illius utilitas ad Prægnantium, ac Puerperarum Febres, & quæ vis ejusdem in Clysteribus, ac Epicarpiis adhibiti.

CAPUT PRIMUM.

Generalis præmissiur Febrium divisio, materia, de qua agitur, congruenter aptabilis.

EXPLEVI hætenus quod sponderam, loquutus non modo, quod præcipuum erat, de opportuna, & minus trita oblatione Peruviani Corticis in Febribus Intermitentibus Perniciosis, verum etiam de vulgari illius usu in aliis omnibus earundem Intermitentium non malignantium speciebus. Quia vero magni hujusce Remedii activitas hæc quoque pomæria transcendit, sed forte nonnihil ancipiti, itaut illis vis nulla adversus ullam Continuarum speciem ab aliquibus concedatur, quod falsum vidimus saltem in Perniciosis continuitatem aliquam recenter adeptis, ab aliis vero, quod æque falsum diximus, vix maxima illi tribuatur adversus omnes ipsarum Continuarum species, immo adversus alios Morbos per intervalla potissimum recurrentes, idcirco ne qui nostro huic qualicunque Tractatui desit in hac materia, lubuit veluti Corollarii loco quintum hunc Librum instituire, ubi omnia, qua licuerit, claritate, ac certitudine patefier, in quibusnam aliis præter jam dictas Febrium speciebus, & Morbis China China vere conveniat, & in quibus vere non.

Exordium itaque ducendo a Febribus, quibus universali consensu magis congruit remedium istud, quam aliis quibuscunque Morbis, necesse erit aliquam earum divisionem præmittere, & explicare, ut de quibus vere loquamur,

mur, dum usum Corticis in illis vel approbamus, vel reprobamus, sine ulla æquivocatione innotescat. Hæc ergo, quæ sequitur, nobis erit divisio, si non omnibus numeris absoluta (quandoquidem id omnino perficere ad ritus scholasticos inutile simul, & contentiosum foret) saltem sufficienter commoda in eum præcipuæ finem, in quem illam construimus; eritque magna quidem ex parte ab Antiquioribus deoptata, sed insimul ad Neotericorum leges, quantum sat est, disposita, retento tamen adhuc in generalioribus præsertim membris veterum terminorum, quippe notiorum, sono: esto falsis ut plurimum suppositionibus, quas minime admittimus, innixa primum fuerit eorum usurpatio.

Dividebant igitur Antiqui, saltem quamplurimi, nosque pariter impræsentiarum cum illis sub præmissa nuptissime protestatione, Febres omnes in Simples, Putridas, & Pestilentes, seu Malignas; neque enim Pestilentes a Malignis differre dicuntur, ut notum est, nisi penes majorem in illis, quam in istis malignitatis gradum. Nos autem tertium hoc membrum generale Pestilentium, seu Malignarum omittimus modo; tum quia illud non alias Febres sub se continet, nisi antedictas, *Putridas* scilicet, ac, si velis, etiam *Simplices*, & solas, & omnes, vel saltem plurimas; tum quia cum tota diversitas earundem Malignarum ab iisdem non Malignis in nulla alia re sita vulgo statueretur antiquitus, nisi in venenata quadam qualitate. putredini, ut aiebant, in Putridis superaddita, ipsisque secundum aliquos Simplicibus, ac minime putridis associabili, non est, cur sub duplici classe eandem penitus rem iterum producamus; tum denique quia malignitas ista (in quocunque illa consistat) si sit adjuncta Febribus, quæ per Corticem curari queant, quando sunt in statu benigno, non officit, quominus eadem in statu quoque maligno per illum curentur; secus si malignitas jungatur cum Febribus in statu etiam non maligno Corticem respuentibus. Propterea de ista malignitate Febribus accidentali sufficiat in divisione nostra aliquam tantum mentionem facere, ubi ea Febribus Cortici obtemperantibus fuerit associata, ut quæ nonnullas accidentales, perniciales tamen, ut alibi vidimus, ipsarum Febrium differentias constituit. *Simplicem* ergo Febrim vocabimus cum Veteribus *Ephemeram*, seu Diariam, cujuscunque sit generis, *Synochum* imputrem dictam, & *Hecticam* quam postremam dividimus in *Primariam*, quæ a principio invadit, & *Secundariam*, quæ, vel particularibus affectionibus, puta Phthyssi, aut consimili viscerum corruptioni, vel aliis nonnunquam Febribus, præsertim Ardentibus, solet succedere, quatenus illæ, de genere licet Acutarum ab ortu, in Hecticam tamen veram, sed Secundariam tractu temporis migrant.

Putridas autem, sive Humorales Febres (quorum terminorum nota est significatio, quantum exigit generica designatio reliquarum Febrium) dividebant Veteres in Continuas, & Intermittentes, rursusque Continuas in Conti-

nentes, seu Synochos, & in Proportionatas, seu Periodicas. Nos vero majoris clariatis gratia pro fine nostro, & absque latione substantiæ rei prima quidem duo recipimus membra generalia, seu duo latiora Februm genera, *Continuarum* videlicet, & *Intermittentium* sed Proportionatarum genus subalternum non a Continuis solis derivamus, verum partim a Continuo, partim ab Intermittente summo genere, non ordine quidem plane methaphysico, sed ordine physico, ac practico: absque ulla etiam Scholarum injuria. Haud equidem immediate ex Continua, & Intermittente Continuum Proportionatam deducimus, sed mediate, & per gradus physicos suæ compositionis, sui que exortus. videlicet ex *Continua Remittente*, & ex *Intermittente Communicante*, seu potius *Subintrante*; adeoque *Continuas*, ut infra explicabimus, non dividimus immediate in Continentes, & Proportionatas, ut mos est, sed in *Continentes*, & quoquo modo *Remittentes* sicut dividimus *Intermittentes* in *Discretas*, & *Subintrantes*, licet Subintrans stricte loquendo vix amplius dici queat Intermittens: deinde ex *Continuis* quomodolibet *Remittentibus*, & suo loco describendis, simul ac ex *Intermittentibus Subintranribus*, Continuas *Proportionatas*, seu *Periodicas* componi dicimus. Cum enim Febris *Continua Proportionata*, seu *Periodica*, sit revera mediæ inter Continuum, & Intermittentem naturæ, habeatque communem cum Febre Continua ut sic rationem Continuas, & cum Intermittente rationem Periodicæ, non est extra rem illam ponere velut tertium quid ex Intermittentis, & Continuas concursu, seuDavis ex Fermentorum earundem mixtura resultans, & de utriusque natura participans. Ita ex duobus Animalibus diversæ speciei unum tertium progignitur; & ita in eodem Stipite, uno Ramo Aurantia, altero Citrea Poma ferente, unus & idem medius Ramus exurgens veluti Hermaphroditus inter illos (notant hæc quotquot elegans infitionis artificium, & amœna monstra callent, Hortorum luxui inde Progenita) Poma edit ex Citro, & Aurantio mixta,

Miraturque novas frondes. & non sua Poma.

Haud aliter in Februm g. nesi Febris Continua Proportionata ex Continua simul, & ex Intermittente quasi constata visitur in praxi, qualis prostat in Ideali nostra Februm *Arbore Cap. V hujusce Libri*: adeoque coherentem ad praxim, & ad intentum nostrum, quod clarius deinceps elucet, & in cujus gratiam hæc dicta sunt, Febres *Pudridas* appellatas immediate quidem dividimus in *Continuas*, & *Intermittentes*, sed utrasque æqualiter ad *Continuam Porportionatam* gignendam, ut infra, disponimus.

Primo itaque loco Febris *Intermittens* vel *Discreta* est secundum paroxysmos, plane disjuncta, adeoque Legitima, vel est Subintrans, & consequenter Notha. *Subintrans* (ut de hac prius loquar) dicitur, quando priusquam deficiat unus paroxysmus suapte natura finiendus, subintrat alter; & si valde propinqua sit, vel immediate ante absoluta prioris solutio, cum alter succedat

dit, hujusmodi Febris dicitur tantum Communicans, vel Coalterna, & adhuc naturam veræ Intermittentis retinet, aut plurimum redolet: si vero paroxysmus prior, tunc cum alter subingreditur, non sit admodum propinquus solutioni suæ, tunc hujusmodi Febris dicitur Subintrans; jamque incipit a natura veræ Intermittentis nonnihil desciscere, & lenta quadam metamorphosi in *Continuam Proportionatam* transmutari: idque eo magis succedit, quo major est paroxysmorum sese mutuo excipientium commixtio, concurrente insimul intima dispositione cruoris ad æstuandum assidue, ut fulius dicemus *Cap. III.* *Discreta* ex adverso vocabitur quæcumque accessiones suas plane distinctas habebit, quemadmodum veram, & Legitimam Intermittentem decet. Hæc autem vel irregularis est, nullum scilicet typum, nullum certum Circuitum, nullamque determinatam periodum servans, & *Erratica* dicitur; vel has omnes condiciones, atque periodos certas statuto ordine servat, & dicitur *Periodica*. Periodicæ tres sunt potiores, & omnibus acceptæ species, quarum quæ quarto quoque die invadit, *Quartana*; quæ tertio quoque die, *Tertiana*, & quæ quotidie, *Quotidiana* vocatur. Rursus notæ sunt, absque eo quod crambem hanc recoquamus, illarum subdivisiones in Legitimas, & Spurias, sicut in *Simplices*, *Duplices*, vel *Triplikes*, &c. Item earum complicationes, aut commixtiones cum aliis tam ejusdem quam diversi generis, unde *Complicata* dictæ, quas inter celebris est Semitertiana, aut *Hemitritæus*; pariterque tritæ sunt degeneraciones, seu transmutationes earum quandoque omnium in *Subintrantes*, mox in Continuas tum *Acutas*, tum *Lentas* veræ nonnunquam Cachecticæ, nonnunquam Marasmodis, quin & Hæcticæ ipsius æmulas &c.

Sed & his vulgatoribus, ac majori ex parte Benignis, addamus hic loci cum *Mercato* Perniciosas, seu Malignas Intermittentes; immo non quidem addamus, cum hæc non aliæ sint, quam prædictæ, sed in gratiam Corticis Peruviani specialiter, & mirifice in illas agentis, consideremus easdem sub qualitate, more, aut caractere Malignarum; quod omnibus quidem Intermittentibus potest competere sive ab intrinseco, sive ratione alicujus adjuncti funesti symptomatis, morbum gravissimum simulantis modo sub una differentia, modo sub alia, ut vidimus suo loco, sed præcipue Tertianis, quibus quælibet species malignitatis facile accedit. Cæterum Quartanæ quoque lethargus non raro, quibuslibet autem aliis saltem Continuitas essentialis, & inde Malignitas potest, ac solet nonnunquam accedere, eaque tam de genere Colliquativo, quam de Coagulativo; ut proinde quod de Tertiana, quippe potiore, dicitur, data proportionem intelligendum sit de quacunque Intermittente. Præmissis itaque antedictis illarum divisionibus, subdividimus Tertianam tam simplicem, quam duplicem ratione moris in *Benignam*; & *Malignam*. De Benigna jam satis. *Malignam* distinguimus in *Solitariam*, & *Comitatam*, videlicet in eam, quæ ex prava natura sua ad Acutam, & Ma-

lignam, & Pernicialem vergit, & in eam, quæ talis repente fit ob adjunctum ferale aliquod, & peculiare symptoma, morbo ipso, quem mentitur, & Febre, quam comitatur, deterius. Cum autem huiusmodi Malignum symptoma in Comitatis ab humorum colliuatione, vel concretionem necessario dependeat, propterea Febris eodem Comitata in *Colliquativam* dividitur, & *Coagulativam*. Colliquativæ soboles sunt *Cholerica*, *Subcruenta*, *Cardiaca*, & *Diaphoretica*. Coagulativæ vero, *Syncopalis*, *Algida*, atque *Lethargica*, de quibus omnibus jam suo loco. Malignæ autem Tertianæ *Solitariae* (idem dic de Quartana &c.) unam tantummodo speciem ponimus, quasi, ut *Mortonus* inquit, Proteiformem, quam *Subcontinuum* dicimus, neque illam ad ullum determinamus Colliuationis aut Concretionis genus, cum ad utrumque sit identidem, & alternatim disposita. Et hæc est, ut & alibi nostra Intermittentium divisio.

Divisio autem *Continuarum* nobis erit in *Continentes* appellatas, & *Remittentes*. Continuæ *Continentes* sunt (loquor cum communiori) illæ, quæ nulla vicissitudine exacerbationum, aut remissionum notatæ, a principio ad finem una veluti accessione protenduntur, sive id fiat per æqualem semper, sive semper crescentem, sive denique per semper decrecentem continuitatem, & dicuntur *Synochi putridæ*. Continuæ vero *Remittentes* (quas nomine Continuarum simpliciter placeret appellare, nisi nomen istud Continuis Proportionatis longa tituli possessione communiter tributum foret) ex adverso sunt, quæ non una continuitate vel semper æquali, vel semper crescente, vel semper decrecente sunt prædictæ, sed tali, quæ licet jugiter perseveret, aliquas tamen patitur identidem obscuras, nec certo plane ordine recurrentes exacerbationes, seu motiunculas, aliquasque pariter suscipit remissiones, sed eas quoque nec admodum conspicuas, nec certo prorsus ordine redeunt: adeoque a Continuis Continentibus *Remittentes* istæ distinguuntur secundum nos præcise per hoc, quod non adeo fixæ, ut illæ, habeant continuitatem suam, sed plane inæqualem, & quidem vel inordinate talem, vel ad summum ordine quodam pendente potius a rerum externarum, seu non naturalium usu, quam ab intrinseca radice; non vero distinguuntur per hoc, quod habeant continuitatem suapte natura ordinate inæqualem, & certo quodam typo distinctam, ut habent Continuæ Proportionatæ. Istæ siquidem, nempe *Continua Proportionata*, seu *Proportionales*, quæ secundum nos ex Subintransitibus, & Remittentibus supra explicatis assurgunt, magisque ad Intermittentes in exortu suo, magis vero ad Continuas, & Acutas in progressu spectare videntur, sunt illæ, quæ licet nunquam omnimode solvantur, certas tamen, & periodicas habent incrementi, & decrementi vicissitudines, & juxta diversitatem periodorum, Februm Intermittentium adinstar (ex quarum fermento saltem partialiter pendunt) *Quotidiana*, *Tertiana*, aut *Quartana Continua*, sive *Simples*, sive *Duplices*

plices &c. aut solo etiam retento generis nomine, *Continua* simpliciter, licet forsan minus apposite, nuncupantur, ut paulo ante diximus; de quarum indole æquivoca fufius acturi sumus *Cap. III. hujusce Libri*. Harum subdivifiones, feu differentia accidentales plurimæ recententur, quarum aliquæ Tertianam, aliquæ Quotidianam Continuum respiciunt. Quæ ad Tertianam Continuum pertinent, sunt præ cæteris *Causon*, seu *Febris Ardens*, *Affodes*, *Helodes*, *Syncopalis minuta &c.* Quæ vero respiciunt Quotidianam Continuum, sunt *Heptiala*, *Syncopalis humorosa &c.*

Continentium autem ab antiquis aliæ dicebantur *Essentiales*, sive *Primaria*, aliæ *Accidentales*, sive *Secundaria*, aut communiter *Symptomatica*. Hæc tamen divisio (ut fatear) omnibus indiscriminatim Continuis aptari solita, præcedebat potius, quam subsequeretur divisionem Continentium, Proportionatarum, nec male quandoquidem Continua Proportionata, non secus ac Continentes, sunt *Essentiales*. Sed nobis pro dilucida nostræ intentionis explicatione commodus est essentialium, & Symptomaticarum divisionem a Continente derivare, tanquam a potiori, non excludendo præcisione nostra rationem Febris Essentialis ab ipsa Proportionata. Interim hoc pacto Symptomaticas ad Continentium genus, ad quod saltem plerumque spectant, revocasse non piget. *Essentiales* erant Antiquis, suntque & nobis illæ, quæ ex ingenito, universali ac proprio fluidorum vitio nulla concurrente peculiari determinatæ partis affectione excitantur. Symptomaticæ autem ex adverso appellabantur illæ, quæ non ex primario fluidorum vitio, sed ex peculiari nonnullarum corporis partium affectione puta Inflammatione, Erysipelate &c. ortum suum trahere videbantur. Sed cum pluribus placuerit, *Platero* duce, illas potius ut *Essentiales* respicere, & adjunctum Erysipelas, Inflammationem &c. considerare velut quidpiam a iisdem Febribus, tanquam a primo fonte permanans; eas ideo non *Symptomaticas*, sed potius *Comitatas*, hoc est, peculiari morbo, aut incommodo in aliqua corporis parte ab iisdem excitato, stipatas lubuit nominare: quæ opinio plurimis etiamnum Neotericis arridet. Nos cunctis morem gerendo, quoniam id rei nostræ non officit, ut litem componamus unicuique aliquid detrahentes, & aliquid superaddentes, retenta divisione nostra Febrium, ut ajunt Putridarum in Intermittentes, & Continuas, Continuarum in Remittentes (quibus Proportionatas subnectimus) & in Continentes, nec non admissa hac postrema, scilicet Continentium in *Essentiales*, seu *Primarias*, ut supra, & in *Accidentales* seu *Secundarias*, aut communiter *Symptomaticas*, easdem rursus Continentes *Essentiales*, majoris claritatis gratia, subdividimus in *Solitarias*, & *Comitatas*.

Primaria, seu *Essentialis Continens Solitaria* est Synochus jam supra exposita, ex sola fluidorum dyscrasia nullo insigni concurrente, vel concomitante solidarum partium vitio, genita; & in tres species dividi solet, quarum quæ
pari

pari semper passu, & intensiōe procedit, dicitur *Acmastica*; quæ paulatim semper crescit, *Epacmastica*; & quæ paulatim semper decrescit, *Paracmastica* -- *Comitata* vero est, quæ cum aliquo morbo particulari a se genito, vel saltem cum gravi quopiam Symptomate morbum verum simulante, aut etiam æquante, copulatur, estque illis ortu prior, aut saltem simultanea, ut iis originem dedisse credi possit. Cumque id potissimum accidat media Colliquatione, vel Concretionē fluidorum, idcirco in *Colliquativam* dividitur, & *Coagulativam*. Colliquativæ Febris soboles erunt v. gr. *Diabetica*, quæ scilicet immodicum urinæ profluvium, *Diaphoretica*, quæ nimium sudorem, *Dejectionaria*, quæ frequentes alvi dejectiones inducit, & aliæ hujusmodi, quæ humores nostri corporis nimium fundendo, ac dissolvendo enormes evacuationes, partiumque, quibus mediis illæ exercentur, molestas, atque morbosas affectiones sibi asciscunt comites. Coagulatoriæ vero Febris (quæ varias vel in una, vel in pluribus corporis partibus, aut visceribus, fluidorum stagnationes, aut concretiones inducens, alios morbos vel affectiones saltem graves pro morbis habitas gignit) Coagulativæ, inquam, Febris erunt soboles, *Morbillosa*, *Variolosa*, *Scarlatina*, *Cattharhalis*, & aliæ pariter hujusmodi, immo & *Inflammatoria* quævis, aut *Erysipilatoza*, ut *Pleuritica*, *Arthritica*, *Anginosa* &c. dummodo Inflammatio a Febre, non Febris ab Inflammatione ortum dixerit.

Symptomatica autem Febris nobis erit, quæ vero alicui morbo particulari, cui juncta est, sed ortu posterior, non dedit originem, verum illam ab eodem recepit; cujus sententiæ fuit & olim *Galenus*, subscribens Prædecessoribus suis -- *A Febris* (inquit ille) *male habere, & vexari Antiqui dicebant eos, qui sine certa inflammatione, aut abscessu, aut dolore, aut erysipelate, aut, ut generatim, & universim dicam, absque aliquo membro eximie præ aliis affecto agrotabant. Quod si vel propter lateris, aut pulmonis, aut alterius cujusdam partis inflammationem febricitabant, non jam febricitantes ipsos appellabant, neque Febris vexari dicebant, sed Pleuriticos, aut Peripneumonicos, aut Hepaticos, aut similibus aliis nominibus nuncupabant.*

Symptomaticam ergo, respectu habito ad partes, ex quarum affectione illa suboritur, dividemus in *Officalem*, & *Privatam*. Officialis dicitur ea, quæ pendet ab actione vitata partis alicujus, cujus officium sit publicum, hoc est institutum in gratiam totius corporis; vel in gratiam speciei; quæ vero pendet a vitio partis, cujus actio privata sit, & sibi soli deserviens, vocabitur Privata. Officialis erit idcirco Febris *Lactea* Puerperarum, & *Alba*, seu *Pallida* Virginum Chlorosi laborantium. Privata autem Symptomatica dividetur in *Fixam* & *Vagam*. *Fixa*, quæ alicui parti determinatæ laboranti, velut radici suæ, primitus adhæret, cum a pluribus, diversisque omnium, plane corporis partium morbis pendere possit, subdividetur saltem in species aliquot

aliquot frequentiores, & magis obvias, quales sunt *Inflammatoria* (quo sub nomine *Erysipelatosam* quoque comprehendendo) *Pustulosa*, seu Tuberculosa, *Ulcerosa*, & *Lenta*, ea scilicet, quæ ex latente, contumaci Viscerum, imi præsertim Ventris obstructione, tanquam a causa procedit, ipsa labefacta eorundem viscerum glandulosorum intimiore substantia. Quæ enim citra Viscerum labe ex diuturna tantum Februm Intermittentium duratione, & successiva earum in Continuas transmutatione progignitur, adeoque obstructions ipsas, easque etiam vulgares, etsi durabiliores, producit, vel productas, & antea genitas auget, esto etiam, quod vel maciem, vel Cachexiæ initium valeat inducere, ad *Lentas* tantummodo essentielles ex *Intermittentium* non ad *Symptomaticas* ex *Continuarum* stirpe debet referri. Ad *Inflammatoriam*, seu Phlegmonodem *Symptomaticam* spectabit Febris, quæ ab aliqua procedat Febrim ipsam præcedente partis alicujus Inflammatione; si enim Febris Inflammationem præcesserit, vel si utraque simul etiam fuerit excitata, Febris potius Comitata vocabitur, quam Symptomatica, ut supra diximus; & hac de causa juxta regulam modo traditam, una, eademque specificæ, non individualiter, Febris, *v. gr.* Podagrica, Pleuritica &c. modo Symptomatica, modo Comitata dici poterit. In suppositione igitur, quod Febrim vere præcesserit *v. gr.* punctorius dolor lateris, Tussis, & difficultas spirandi, Febris hujusmodi *Pleuritica* reducetur ad Symptomaticam Privatam Fixam, & quidem Inflammatoriam; ita & *Anginosa*, *Arthritica*, & alia quævis, quæ ex qualibet prius inflammata corporis parte processerit, quarum seges copiosa existit, ac propemodum innumera. In eadem suppositione, quod Febris det ansam comes affectio, non Febris affectioni comiti, ad *Pustulosam*, seu Tuberculosam pertinebit Febris *Herpetica*, quæ ex Herpete, & *Scabiosa*, quæ ex Scabie; ad *Ulcerosam* vero *Dysenterica*, quæ ex Dysenteria, & *Tabida*, quæ ex Phthyssi, vel alio quocunque ulcere sive interno, sive etiam externo, cavo, & sordido, originem ducat: sicuti ad *Lentam* Symptomaticam spectabit Febris *Marasmodes*, quæ cum summa corporis extenuatione, ac consumptione, & *Cachectica*, quæ cum universali, ac insigni illius tumefactione, mortiferoque pallore conjungitur. Et hæc de Symptomatica Fixa. *Vaga* ex adverso Symptomatica nobis nuncupabitur, quæ nulli peculiariter parti de more adiecta est, immo nec ulli præcisè Februm generi, sed a nonnullarum partium actionem tam privatam, quam officialem edentium, morbo præexistente procedit, & per varias, quas facile suscipit, identidem vagatur Februm species. Hujus ordinis erunt Febris *Verminosa*, *Veneræ*, seu Gallica, & *Scorbutica*, quæ omnes ex certis quidem, sed variis partibus graviter affectis possunt pendere, & per diversa Februm, etiam non Continentium confinia vagari. Ad hæc, si possibilis sit generaliter mutua commixtio Februm Putridarum Continuarum, puta Symptomaticæ cum Essentiali, vel Continentis cum Proportionata

tionata &c. hinc emergent quoque *Continua Complicata*, complicationi Inter-
mittentium cum Intermittentibus, vel cum Continuis, proportionem respon-
dentes.

Hoc denique coronidis loco circa Symptomaticas animadvertendum,
quod pro intentione nostra non modo consideramus ut tales Febres illas, quæ a
morbo partis alicujus originem traxere, verum & eas (cujuscunque fuerint
speciei, vel generis) quæ licet ortum ab iisdem non traxerint a primordio;
talem nihilominus in progressu cum aliqua ex ipsis affectionibus connexio-
nem acquisierunt, & tale fedus iniere cum illis, ut Febbris eadem, quæ pri-
mo fortasse hujusmodi affectionem genuit, ab eadem postmodum circulari
quodam, veluti reciproca causalitate, alimentum, fomitem, atque diuturni-
tatem suam mutuetur; quo casu Febbris de *Comitata* in *Symptomaticam* transit.
Atque istæ metamorphoses passim obviæ, etsi scholasticæ nugæ videantur, se-
dulo animadvertendæ sunt in praxi, easque hic lubuit obiter indicare, quan-
doquidem sic una, & eadem Febbris pro varia sui habitudine modo curationi
per Corticem instituendæ opportuna est, & modo non.

CAPUT II.

*Peruvianus Cortex inutiliter exhibetur in Febribus Continuis Continentibus, seu non Re-
mittentibus, tam simplicibus (ut vocant) quam Putridis atque his quidem, tum Sym-
ptomaticis, tum Essentialibus, tum Solitariis, tum Comitatis, sive Malignæ fuerint,
sive Acutæ simpliciter. Mortonii Praxis in hoc castigatior desegitur, ac vulgo sit cre-
dita; non tamen plane recipitur:*

JUXTA allatam nuperrime divisionem, & terminorum acceptionem, quæ
nisi ordinatæ præmissa fuisset, ac per extensum explicata, ab aliquibus
uno, ab aliis alio modo potuisset intelligi, jam seorsim examinare fas est
singulas obiter Febrium Continuarum species, ut quibus sanandis China Chi-
na competat, & quibus non competat, clare determinemus.

Generice interim præmittendum est tanquam Theorema inconcussum in
Praxi, quod energia Peruviani Corticis unice se se exerit adversus fermentum
illud, quod per intervalla sanguini affunditur, ut diximus *Lib. I.* illumque in
febrilem effervescentiam concitat; minime vero adversus fermentum, quod
in ipso jugiter sanguine radices habet. Hinc sequitur quod post Febres vere
Intermittentes nullæ aliæ in linea Continuarum occurrant Cortice curandæ,
nisi illæ, quæ accidentalem, ut sic loquar, continuitatem adeptæ, suam ta-
men primavæ originem vel potiore saltem suæ originis partem agnoscunt
a fermento extraneo in eundem sanguinem influente, ut ipsarum Intermitten-
tium mos est.

Hoc jacto fundamento, cui constans, quantum novi, astipulatur expe-
rientia, facile erit deducere, quod nullis Febribus Simplicibus dictis, vide-
licet

licet nec *Ephemeris* neque *Synochis imputribus* (quibus ob citam, & facilem solutionem superfluous esset, etiamsi prodesset) multoque minus *Hæliis* veris, tam *Primariis*, quam *Secundariis*, cujuscunque sit indolis fermentum pertinax, quod illas fovet, Peruviani Corticis aptetur actio.

Quoad *Continuas Putridas* dictas, sive humorales, si *Continentes* illæ fuerint, more scilicet a nobis exposito, hoc est nullis Exacerbationum, aut Remissionum vicissitudinibus interpunctæ, fuerintque pariter *Essentiales*, atque *Primariæ*, tam *Solitariae*, quam *Comitatae*, & tam de genere *Colliquativo*, quam de *Coagulativo*, singulæque tam *Malignæ*, quam simpliciter *Acute*, extra dubium videtur, illarum quibuscunque stabile intra cruorem, diversumque valde ab Intermittentium fermento fermentum habentibus, Corticem Peruvianum opitulari non posse.

Quia tamen nec obesse ex sui natura crediderim, aut unquam credidi, neque aliorum favore Corticis opinantium, illudque remedium in quibusvis etiam Continuis Febris approbantium, auctoritatem temere seponendam duxi in juventute præsertim mea; ideo tunc meæ minime fidens Minervæ nondum satis experæ, de Cortice in *Continuis Primariis, & Continentibus* exhibendo periculum aliquod innoxium, aliorum fretus auctoritate, ut dictum est, faciendum censeui. Sed ut ingenne confitear, præscripto aliquoties non paucis Aegrotantibus, parca quidem, sed congrua, & partita dosi, sub specie boli cardiaci remedio, vel nullum inde levamen, sicut nec damnum ullum emergere agnovi, vel illud beneficium tantummodo, quod aliis remediis vulgaribus adscribendum facile creditur, tunc cum morbus, exacto jam Acutorum curriculo, finem suum sive bonum, sive malum assequitur; neque enim promptiorem antedicto, sicuti nec feliciorum terminum in iisdem Febris usu Corticis obtentum potui dignoscere, non modo cum ipse præscriptus, sed & cum a *Frascono* Præceptore meo (postquam scilicet Remedii vires in *Casu xvi. Cap. X. Lib. I.* descripto fuit expertus) præscriptum vidi. Penes me autem, cui operatio Corticis semper prompta, & celer apparuit, etiam cum diminute præscriptus est, apparuit, inquam, semper talis habita saltem proportionem ad dosim præscriptam in aliis casibus: idcirco quotiescunque morbus Cortice curatus suum de more stadium absolvit, ut contigit tunc, profecto illius curationem Cortici non magis tribuam, quam cæteris remediis, aut ipsi Naturæ. Et ideo in hujusmodi Febris quavis incrementi, ac decrementi alternatione carentibus, inutilem saltem, atque frustraneam crediderim, ingenuè loquendo, oblationem ejusdem Corticis; nisi adhibita industria aliqua, mihi hucusque ignota, sensibiliores effectus datum sit intueri: licet non desint, qui nedum sperent se assequuturos, sed & censeant jam assequutos modum, quo aliis adminiculantibus auxiliis, commixtisque medicamentis, puta, Opio, flore Salis ammoniaci, Viperarum sale &c. Corticem ipsum, qui basis

reliquorum est, ad *Febrisfugi universalis* fastigium elevent. Neque hoc (ut nihil subriceam) plane intentatum ipse reliqui; sed nec rem acu tetigisse mihi sum visus, neque tuta tantummodo, minimeque suspecta admittenti, ulla amplius mihi superest ultero experiundi cupiditas.

Caterum si quis sit locus Cortici in Febribus Continentibus, is erit ad summum, atque etiam rariuscule, non in Continentibus Originariis, sed in iis, quæ ab Intermitteantibus, vel Sabintrantibus ortæ, prius in proportionatas, mox & in Continentes degenerant. Istæ enim sicuti in puncto suæ metamorphoseos solent sapiuscule curari Cortice, ita fortasse nonnumquam eodem curari poterunt, etiam postquam fuerint in easdem Continentes saltem de recenti, penitus transmutatæ, vigente scilicet adhuc in illis aliqua primævæ originis conditione, etiamnum corrigenda per Corticem, qui insuper obstarè poterit occultis suppetiis a primo fonte extraneo fortasse latenter, & indefinenter sanguini accedentibus. De his tantummodo Febribus recenter Continentibus factis fortasse locutus est Sydenham, dum eas post amissam intermissionem vocat nomine maxime *Continuarum* hujus speciei, in quibus cum fructu asserit Corticem exhiberi, dummodo *intempestivus Cardiacorum usus ultioris Continuitatem Febri non conciliaverit*: quo in casu, *Peruvianum* (inquit ille) *Corticem nihil quicquam profecisse, plus semel observavi*, quemadmodum alias retulimus.

Quoad Febres vero *Symptomaticas*, tam *Privatas*, quam *Officiales*, tam *Fixas*, quam *Vagas*, tam *Lentas*, quam *Acutas*, *Inflammatorias*, *Ulcerosas* &c. a quibuscvis organicis partium vitiis pendentes, nemo, quod sciam, tam animosus fuit hucusque, ut in illis proficuum esse Corticem, absolute pronunciarit, salvo infra subdendis; nam præterquamquod Febres hujusmodi *Symptomaticæ* consuescunt de more, ac ut plurimum potius ad Continentium genus Cortici inaccessum referri, quam ad aliud, utpote a stabili vitio affectæ partis progenitæ, habent hoc insuper, ut nonnisi sublato eodem vitio possint auferri: quod opus pariter solet excedere vires ejusdem Corticis. Id quod intelligendum est, tam si vitium organicum, puta Ulcus, Tumor &c. sit in aliqua parte nobili, & interna, quam si sit in ignobili, aut externa, dummodo Febri a tali affectione ortum, aut fomitem suum agnoscat, secus si agnoscat a fermento consueto, habeatque per accidens comitem aliam, sive præcedentem, sive simultaneam recensitorum generum affectionem.

Ne vero quod experientia propria compertum habui circa hæc omnia silentio præteream, præsertim in confirmationem, quod tenuissima sit, vel nulla vis Corticis adversus Febres *Symptomaticas*, nedum *Continentes*, verum & *Remittentes*, atque *Periodicas*, fateor, me pluribus Tabidis nondum consumptis, & præter quotidianas Febri putridæ dictæ periodos valde conspicuas, vix tantillum Febri habitualis appellatæ tempore remissionis habentibus, Corticem

ticem obtulisse, tum ut eorum petitionibus indulgerem, tum etiam ut ipsas nimium increbrescentes periodos inhiberem. At licet ex usu remedii aliquod sensibile levamen ad aliquot dies fere semper observari, cum manifesta etiam quandoque (non tamen semper) Exacerbationum consuetarum interceptione; attamen morbus paupost vires resumens cursum suum jugiter prosequeretur usque ad interitum Ægrotantis; quod infortunium (præter alios casus, quos subriceo, ne longior sim) eximius Matronis, D. D. *Marchionissæ Fortunatæ Gherardina* tabidæ, gravidæ, & ope forsan Corticis ad felicissimum partum perductæ, ac dein Vita functæ, demumque *Marchionissæ Lucretiæ Molsæ* pariter tabidæ contigisse memini. Nec aliter se quoque observasse refert in similibus casibus Cl. *Nigrisfolus*. Contra, novi Militem in Xenodochio ictu scloppetii vulneratum, & ob diuturnitatem, profunditatem, ac sordem vulneris copioso pure scatentis, Febricula irregulari correptum, cui tandem superveniens Terciana cessit actioni Corticis, superstitite adhuc ad longum tempus vulneris ulcere, nullam cum extincta Terciana, ut patescit eventus, causæ, vel fomitis cognationem habente. Sicuti enim cum Febris fermentum suum præcise recipit a parte insigniter laesa, qui Symptomaticarum mos est, fermentum illud est indolis diversæ a solito Intermitterentium fermento, habetque Focum Cortici forsitan inaccessum, unde inutiliter his etiam causis ministratur remedium: ita quando verum Intermitterentium fermentum præcise luxuriat, etsi aliqua vigeat alicubi se junctum labes, eventus nihilominus actioni Corticis proportionatus, intacta provincia extraditionem posita, ab illius oblatione poterit expectari.

Sic, si Febri alicui Corticem admittenti, ut sunt Intermitterentes omnes, & Continuæ nonnullæ, adjungatur per accidens Verminosa affectio, hæc non impedit, quominus Febris curetur eodem Cortice; neque enim ea Symptomatica erit, cum non a Lumbricis, sed a consueto pendeat talium Februm fermento, verum porius censenda erit Comitata illiusmodi affectione. Quod si vere a Lumbricis pendeat, sitque vere *Vagæ Symptomaticæ Verminosa*, simulque ex ordine earum, quæ Cortici consuescunt obtemperare, adhuc tamen Cortice tractari poterit, tum quia in ea recognosci potest fermentum ipsius ordinarium, tum quia etiam ipsi Causæ suppositæ, Lumbricis nempe, idem Cortex convenire censetur (quacunquē id ratione fiat) ut suo loco videbitur. Et sane non semel Febres periodicas, in quibus Vermis si non integram causæ, saltem cum causæ rationem habere visi sunt, Cortice sanatas vidimus, ut patet etiam ex una, aut altera ex nostris Historiis. Posito autem, quod Cortex ex vi peculiaris virtutis, qua pollere dicitur ad curandas Verminosas affectiones, curare quoque per consequens possit Symptomaticam aliquam non modo ex Intermitterentium stirpe, verum & Vagam Verminosam inde genitam ex Continentium genere, attamen cum id non efficiat eo casu (dato quod possit efficere) ex vi febrifugæ virtutis, sed ex vi alterius, qua

Vermes dicitur respicere, ideo hic a nobis id minime attenditur, sicuti nec attendetur in nostro Febrium Stemmate infra ponendo, ubi Cortex nonnisi ut Febrisfugus consideratur; utque talis nulli Continenti, præsertim Symptomata, prodesse potest ex natura sua sed tantum fortasse per accidens, quatenus Causæ Febrem huiusmodi producenti per accidens opponatur.

Hac occasione quæri posset, quid sit agendum, si Symptomata aliqua Vaga, vel Fixa sit de genere non Continuarum, sed Intermittentium, nempe, an ea ratione suæ naturæ Corticem admittat, an ratione causæ illum respuat. Sed breviter dico, me Symptomatas Febres præsertim Fixas, collocasse sub genere Continentium, quia revera Continentes ut plurimum sunt, aut Remittentes simpliciter, vel ad summum Proportionatæ: Intermittentes enim esse posse Symptomatas, communiter negatur in Scholis, nisi Symptomata vocentur omnes Intermittentes, eo quia ex obstructionem alicujus Ductus, aut Glandulæ oriri dicantur. Verum usus invaluit, ut pro Symptomatis habeantur illæ tantummodo Febres, quæ non a levi obstructione facile superabili, quæ per se morbus non est, sed a vitio aliquo, & fixo, & gravi solent procedere; cujusmodi vitium non videtur Febrem Intermittentem gignere posse. Quotiescunque vero eam progigneret, cum illud non sit Cortice superabile, ut superabilis fortassis est obstructio alicujus ductus Lymphatici, vel Chyliferi, Febrem Intermittentem (hac data hypothesi) producens, ideo etiam in Intermittente vere Symptomata, & a gravi labe particulari progenita, si sit possibilis, Corticem minime prodesse crediderim. Duæ siquidem alias expressæ conditiones simul requiruntur ad felicem usum Corticis, nempe primo, ut Febris Continens non sit; secundo, ut ab aliquo gravi, & peculiari partis cuiuspiam vitio non pendeat.

Quod si quærat, quid saltem sit agendum, si morbus aliquis Febrem Continuum gignere solitus, vel cum eadem associari, ut inflammatio aliqua, associetur Febri Intermittenti, vel ab eadem dependeat, dico, huiusmodi casum rarum, aliosque forsan possibiles, sed non consuetos, non cadere sub regulis generalibus; indicationes tamen in ipsa facti inspectione sumendas esse a potiori. Quamobrem in data positione, si Febris sit Symptomata, & pendens a morbo, v. gr. ab Inflammatione, indicationes erunt sumendæ ab ipso morbo per Corticem minime curabili. Si vero sit Comitata non quidem Symptomate simplici, utut gravi (tunc enim absolute curandam esse Cortice, vidimus jam *Lib. III.*) sed vero morbo, cum illa in tali casu huic originem dederit, indicationes sumi poterunt ab ipsa Febre, quæ idcirco ut Intermittens etiam curari poterit Cortice, si urgeat aliqua necessitas, secus si non urgeat; hac enim non urgente, satius est forsitan pugnare remediis, utranque affectionem æque respicientibus, quam Cortice Febrem solam respiciente, cujus extinctioni fortasse non subsequetur extinctio morbi, licet a Febre geniti, cum possit

possit ille suas jam jecisse radices, iisque seipsum alere, quin & Febrem sibi propriam, Continuum nempe paulatim accersere.

In hanc rem sit brevis ista casus in frequentioris Historia, videlicet de non mentita Pleuritide, copulata cum Febre Tertianâ duplici, ne Subintrante quidem, sed vere statis horis Intermitte. Eximius, aliasque memoratus *Vit D. Comes Rupertus Fontana* anno 1708. cœpit decumbere cum quadam Rheumatis specie in pectore, & faucibus, quam affectionem nomine Gravedinis appellabat, accedente insimul motu quopiam febrili, qui vespertinis horis cum horrore, & frigore, molestaque inter respirandum sensatione invadebat, & mane sudore modico superveniente solvebatur. Post tres, vel quatuor dies cœpit fieri aperte difficilis respiratio, simulque dolor lateris punctorius apparuit satis acerbus hora præsertim ingruentis paroxysmi; tandemque Pleuritis, saltem Spuria dicta, se prodidit deficiente tantummodo consueta cæteroqui Febris Continuitate: siquidem servabat hæc exactissime typum Tertianæ duplicis, cujus minor accessio superveniebat quidem majori nondum solutæ, sed inter ipsam mitiorem, & subsequenter fortiozem manifesta intercedebat aliquot horarum apyrexia. Quia vero toto paroxysmorum admodum intensorum tempore valde graviter torquebatur Ægrotans, itaut præ nimio dolore lateris, difficili respiratione, & tussi molesta, fere deliquium animi pateretur, implorabat auxilium Corticis, cujus ope a Tertianâ duplici Subcontinua, & ad Acutam properante alias convaluerat. Ast ego renui, non satis credulus remedium hujusmodi in Febre, licet Intermitte, cui conjuncta erat pectoris inflammatio, & cui forsân (ut tunc suspicabar) inflammatio ipsa primis diebus latens originem dederat, posse sufficere ad integram curationem, præsertim cum sputum subcrevntum copiosum, & ad coctionem tendens, satis procederet. Igitur Ægrom tractavi ut Pleuriticum, non præcise ut Febricitantem tertianarium, & curatio successit ex voto: siquidem circa undecimam morbi diem sudoribus in fine accessionum abunde fluentibus, sputoque insigniter sabervento, & subflavo, copiose pariter per tussim excreto, tum Febris, tum dolor punctorius evanuerunt; illa quidem prius, iste posterius. Etenim extinctæ Febris aliqua inter respirandum, & screandum tristis sensatio parte affecta superstes remansit, quæ post aliquot dies ope sputi semper cruenti, semperque copiosi tandem dispersit. In hoc casu ordinatus morbi progressus me non coegit ad usum Corticis, quem tamen Ægro polcente, quoriscunque minus congrue processit morbus, fortassis obtulisset, licet animo non plane fidenti. Non est tamen ideo, quod improbem conjecturam oppositam, quin potius illam admitto, nempe quod si Corticem obtulisset, non modo statim cessisset Febris, sed & illa temporarius sublata, ipsa forsân facilius evanisset inflammatio, uti ab eadem Febre non minus probabiliter pendens, atque progenita.

Cæterum quæ data occasione hic lubuit apponere de usu ancipiti Corticis in Febris Intermittentibus Symptomaticis, si quæ sint, vel morbo Comitatis, nil detrahunt, quin potius robur adiciunt iis, quæ de minima, vel nulla illius activitate adversus Febres Continentes omnes, tam Comitatas, quam Solitarias, tam Symptomaticas, quam Essentiales, locutus sum, & adhuc expertus loquor cujus etiam sententiæ sunt omnes præcipui Scriptores (si attente asserta eorum perpendamus) cum moderamine, ac delectu Cortice utentes.

Quod si *Mortonus*, in administrando Cortice plurimum versatus, ubi de illo agit, & de virtute illius Febrifuga, inquit, quod -- *Febres Continentes Inflammatoriae, aque ac Intermittentes hac antidoto penitus absque aliqua reactivatione quotidie evaduntur, ac extinguuntur* (quem Textum de aliqua animositate satis modeste notasse videtur *Cl. Nigrifolus*) animadvertendum est, ut sequenti Capite fusius diceretur, *Mortonum* per Febres Continentes revera intelligere non Continuas omni alternatione carentes, ut nos cum communiori intelligimus, sed Continuas *Proportionatas* seu manifeste, ac periodice sese remittentes, ac exacerbantes, quas omnes indiscriminatim, quomodocunque remiserint, ac alternatim recluduerint, Cortice semper (utinam vere semper) sanabiles esse contendit. Hanc limitationem innuit ille in ipsa Præfatione suæ *Pyretologiae* ad Lectorem, ubi idem ac supra repetendo, clarius tamen se explicat, inquit -- *Febres Continuas Synches dictas, & quascunque alias sive Inflammatorias, sive Colliquativas, quousque typum suum servant* (& hic notanda satis explicita conditio typi) *reapse a po'y.bresto hoc remedio rite exhibitio aque certo, ac cito ac Intermittentes ipsas fugari.*

Hinc est, quod ex professo considerans Inflammatorias ipsas, *Pleuriticam* nempe, *Scarlatinam, Morbillosam Variolosam, &c.* quas omnes Cortice quandoque curandas vult, tunc tantum eodem vere curabiles censet (quidquid sit de hujus asserti nimium forsan late patenti soliditate) cum Continentes, eo quo intelligit modo, fortuito evaserint, & quandiu permanerint tales: hoc est manifestis Exacerbationibus, ac Remissionibus præditæ; secus cum fuerint veræ Synochi hisce vicissitudinibus castæ, aut si in quopiam sui cursus stadio constiterint, in quo nondum ulla fuerit, serius tantum, & in alio stadio observanda ratio periodi. Cum enim hæc non adfuerit, Febrisque Inflammatoria veræ, ac secundum ipsum semper malignæ Synochi naturam, & motum jugitur æqualem præ se tulerit, tunc Corticem nullo pacto posse prodesse, constanter, apertisque literis asseverat -- *Febris Synochus* (inquit ille de Febris Continuis in genere) *unam tantum generalem indicationem suppeditat &c.* subditque -- *A Cortice Peruviano nihil opis omnino jam expectandum est, donec spiritus antidoti vires regere possint, & a veneno sopiri* (quælibet namque Febris, ut alias adnotavimus, secundum hunc Auctorem a veneno plus minus activo

ortum

ortum ducit) Cardiacis, Alexipharmacis &c. exsuscitentur, & muniis suis iterum fugantur. Quo facto, Febris genium suum non mutare, & in Synochem Benignam transire non potest. ejusque mutationis specimen exhibere in Exacerbationibus, & Remissionibus periodicis, singulis, vel alternis diebus recurrentibus, & pro ratione victoria parta, plus minus manifestis. Et paulo supra -- A gradu veneni (dixerat) intensissimo suboritur Febris Synochus, ubi utut mitia sub initium cuncta appareant symptomata, quia spiritus primo ictu mortificati lucta instituenda impares redduntur; Febris tamen plus minus maligna est: spiritibus enim mortificatis, Antidotus febrifuga (intellige semper Corticem) nullius est usus. donec Arte vel Natura venenum quadantenus subigatur, & Febris typum Benigna, seu Synechis induere incipiat. Quod idem etiam repetit, atque confirmat ubi de apparatu Variolarum -- Siquidem (ait) Cortex Peruvianus. ubi venenum spirituum vires vel aquet, vel superet (quod in quaque Febre maligna, ac Synocho accidit) nihil omnino valet. ut in Exercitatione precedenti observavimus.

De Inflammatoriis autem Febribus agens, Pleuritica nempe, Scarlatina, Morbillosa. Variolosa &c. eas, ut aiebam, non in primo sui cursus stadio, neque unquam dum eundem semper tenorem servant, ut Synochorum mos est, nempe ubi -- Venenum (ut inquit) morbificum in statu spirituum depresso, ut in Ceteris Malignis Febribus, vires Corticis Peruviani, aut alterius cujuscunque Antidoti specifica spernit, sed in progressu earundem, fidenter curat eodem Peruviano Cortice, sub hac tamen semper conditione, ac circumstantia, ut videre est ubique apud ipsum, quod Febris jam in Remittentem regulariter, & Recrudescentem degenerarit, & non aliter -- Sin ob reliquias (subdit ille de Methodo medendi morbilis) veneni hactenus non subactas Crisis fuerit magis imperfecta, ut in Morbillis malignis, & Epidemiis, indeque Febris Syneches cum Exacerbationibus, & Remissionibus quotidianis conjuncta superstes fuerit, eam incunctanter Cortice Peruviano profligare oportet. Nec aliter sentit ubicunque Febrem Inflammatoriam, aut etiam non Inflammatoriam, sed simpliciter Continentem (intelligendam tamen suo more, ut supra) Cortice Peruviano curandam proponit.

Verum si liceat super hac re pro modulo meæ ingenuitatis aperte loqui, quando Febris Synochus, sive Solitaria illa fuerit, sive Comitata, Inflammatoria &c. ad eum statum devenit (devenit autem rariuscule, cum potius per decrementum insensibile solvi consuecat) ut in periodice Remittentem degeneret, tunc sane ex se ipsa facile, ac omnimode solvitur absque adjumento Corticis, quem propterea in tali casu minime præscriberem, nisi diuturnitas Febris, fermentum ordinarium atque sejunctum Intermittentium accusans: illiusque pertinaciam extincta etiam Inflammatione superstitem ostendens, plane me cogeret, utut idem Mortonus alacrem nobis addat animum universali assertionem quod -- Quandiu Febris speciem Continentis (intelligi semper Proportionatæ) Torti Therap. Spec. Ccc indue-

induerit, spirituum robur superest, quod sufficiat ad vires Antidoti in actum deducendas, cujus exhibitio ad Veneni (intellige semper Fermenti febrilis) reliquias frangendas apprimè necessaria est, Corticis scilicet Peruviani, cujus vires in hac aque certo, & cito efficaces, ac Intermittente curanda, multo usu, & communi Medicorum consensu comprobantur. Sed de hoc quoque, quod aliqua distinctione, ac limitatione videtur indigere, in sequentibus ex professo.

Interim obiter indicare liceat, quod sicuti non facile admittimus id, quod ille agens de Febris Continuis in genere universaliter adstruit, nempe -- *Febrem quamcumque Synochum nunquam posse sanari, donec typum suum mutet ac fiat Synches*, sive ut vult, Continua Periodica, quasi possibilis non sit sanatio ullius Synochi in Proportionatam non permutatæ, ita nonnisi difficulter possumus universaliter admittere alterum, quod inquit ipse, nempe, quod quotiescunque eadem Synochus in periodice Remittentem, & Rectudescentem migrat (migrat enim nonnunquam) vires Corticis in ea aque cito, ac certo efficaces sint, ac in Intermittente. Atque id difficilius adhuc admittimus, si Febres hujusmodi a principio jam Continentes, seu Synochi, mox in Continuas Proportionatas conversæ, non Solitariae fuerint, sed vel Variolis, vel Pleuritide, vel alia inflammatione Comitæ. Ita nobiscum sentiunt aperte Sydenhamius, Nigrifolus, & alii -- In Continuis Epidemicis (inquit Sydenhamius) debellandis non alios effectus ex ejus (videlicet Corticis) usu expectare liceo, quam eos, quos hodie in Pleuritide, Peripneumonia, Angina, ac id genus Febris Inflammatoriis videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest. Nigrifolus vero in Schol. ad Blegnium diversimode sentientem -- Ab ejus, nempe Chinæ Chinæ, usu (inquit) in internis inflammationibus abstinere melius semper sum arbitratus, nunquam in internis inflammationibus illam propinare ausus fui; quin parum felici exitu semper ab aliis exhibitam vidi. Hæc Viri isti experti, licet non desint, qui eam in quibusvis indiscriminatim Continuis, Ardentibus, & Malignis Febris etiam incipientibus, quin & signate in Pleuritide, ratione ipsius quoque inflammationis, usurpandam contendunt, sed in experti. Pro officiosa tamen Mortoni excusatione, fas est suspicari, eidem forsitan crebriusculè contigisse in regione sua, quod non semel mihi anno præsertim 1708. contigit in mea, nempe, quod Febres Inflammatoriæ periodice simul, & talem præ se tulerint remissionem, ut Intermittentes ipsas æmulari, ne dicam æquare viderentur, ut in casu Co. Fontana paulo ante descripto. In quibus sane circumstantiis cum Febris pro Essentiali, atque Primaria sese prodiderit, nec non de natura earum quæ saltem cum Solitariae sunt, Cortice sæpius consuescunt curari, credere non renuo, quin Viro illi animo-fiori felix sæpiusculè potuerit eventus favere. Facile autem est Homini ex propria industria semel, atque iterum remedio quopiam feliciter utenti, & eventus minus faustos, si qui fuerint, in alias postmodum causas refundenti, a

particulari, infrequentius licet repetito bono successu, in universalem credulitatem, & assertionem labi. Quamobrem id saltem dari debere *Mortono* crediderim, forsitan & incunctanter concedi, quod si quando contingat (quid enim vetat posse contingere in quibusdam aliis Constitutionibus, quod contigit mihi non semel anno 1708.) Febrem Pleuritide comitatam vere Primariam, & essentialem esse, quemadmodum a pluribus Scriptoribus habetur perpetuo talis, itaut Febris Pleuritidi, non Pleuritis Febri originem dederit, simulque contingat eam febrem esse Periodicam, Subintranctum more, crediderim, inquam, posse concedi, quod tunc non abs re sit, immo sit rationabile China China uti in ipso maxime Morbi principio: neque hæc plane inexpertus loquor; secus vero si Pleuritis sit essentialis, & comitata hujusmodi febri, non Febris, comitata Pleuritide: quod attente Juniores animadvertant velim, & forte cum Junioribus etiam Seniores. In propatulo itaque posita quantum interim sat est, *Mortoni* mente, clarius adhuc a nobis develanda uti Auctoris in usu Chinæ Chinæ nimium prodigi a plurimis habiti, satis constar, totam illius liberalitatem in administrando Cortice pro curatione Februm Continuarum extendi simpliciter ad Continuas Remittentes, ac Proportionales, tam Comitatas quidem, quam Solitarias, & tam ab ortu, quam ex transmutatione tales, minime vero ad Synochos, seu Continentes veras, nisi quatenus istæ, mutata in progressu natura, & facie, in Proportionatas, seu saltem Remittentes migraverint.

Supereſt ergo, ut de istis Proportionatis, ac Remittentibus (quæ tamen postremæ secundum nos considerantur quantum in se ipsis, ut diversæ ab iisdem Proportionalibus) peculiariter agamus, perpendendo, an vere in illis omnibus proficius sit Cortex, ut *Mortonus* videtur asserere, dato quod alicubi per accidens illum non prodesse ratione symptomatum asseveret. Sed cum negotium istud nec sit facilis, nec contemnendæ indaginis in praxi, immo sit res summi ponderis, & sæpe obvia (cum valde raro occurrat Continua Febris, Putrida dicta, quæ aliqua non polleat sive manifesta, sive obscura, sive ordinata, sive inordinata Exacerbationum, & Remissionum vicissitudine) illius ideo examen plura exigens, & plura comprehendens, in sequens Caput reservabimus, varia circa hoc distinctione processuri. Interea sat fuerit, eas Continuarum species recensuisse, ac seposuisse, in quibus minime proficuum Corticem experti credimus. Posito namque ex una parte, quod ille in Continuis Continentibus Primariis, ac Essentialibus tum Solitariis, tum Comitatis, tum Malignis, tum simpliciter Acutis, sicut & in Symptomaticis dictis nequaquam prosit, & posito ex alia parte, quod in Intermittentibus omnibus tum Benignis, tum etiam Malignis miranda præstet, etiamsi istæ aliquam continuitatem redolere incipiant, haud difficile erit dignoscere, quid statuendum sit reliquis Febris inter duo hæc extrema constitutis: quippe quo magis ad In-

termittentium naturam accedent, eo facilius Cortice curabiles erunt censendæ, dummodo a nullo gravi solidarum partium vitio procedant (quæ, ut diximus, est altera conditio necessario requisita pro utili actione Corticis) quo vero magis accedent ad naturam Continuarum Continentium, seu Synochorum, eo difficilius, cui sane ratiocinio ipsa adamussim, quantum novi, respondet experientia. Jam vero hanc ipsam majorem, & minorem approximationem ad alterutrum ex istis extremis, in reliquiis, quæ supersunt examinandæ, Februm speciebus (ne scilicet nos fallat hæc remota nimis, & indeterminata inspectio) quamproxime dimetiamur.

CAPUT III.

Explicatur adhuc Mortonus: mox statuitur, Chinam Chinam utilem esse in Febris Continuis per subingressum Paroxysmorum, Subintrantibus appellatis; non ita in simpliciter Remittentibus, quarum peculiaris natura describitur. In Remittentibus autem periodice, sive Proportionatis, quæ generali Continuarum nomine solent donari, distinguitur. Dissensus & hic aliquis a Praxi Mortoni.

CONVENIT ergo nobiscum, ut vidimus, vel ipse Mortonus, Corticem scilicet nullis Continuis Febris, quæ alterna careant remissione, ac exacerbatione, proficuum experientia dignosci. Discrepantia nostra hucusque sita est in hoc, quod cum ambo has Febres quacunque remissione carentes *Synoches* appellemus, ut appellant Scholæ, Ille has ipsas *Synochos*, non *Continentes* postea vocat, ut eas vocant Scholæ, sed *simpliciter Continuas*, dum nos cum iisdem Scholis non continuas tantum vocamus, sub & *Continentes*. Ex adverso dum Febres manifesto, ac periodice *Remittentes* nuncupat ille *Continentes*, seu *Syneches*, nos pariter cum Scholis eas non *Continentes* dicimus, sed vel *Continuas simpliciter*, vel *Continuas Proportionatas*. Sed & alia insuper inter nos est discrepantia, scilicet, quod Ille omnibus Febris Continuis periodum servantibus, seu quomodolibet etiam *Remittentibus* (quas parum refert si *Continentes* appellare velit, vel aliter) asserit Corticem vere prodesse: nos vero id quandoque, & quibusdam facile concedimus, quandoque autem, & in quibusdam aliis, nequaquam. Prima discrepantia consistit in vocibus, quibus explicatis tollitur æquivocatio. Altera consistit in re essentiali, quam explicata, crescit dubio procul dissensus noster, ut in sequentibus.

Sed ad tollendam prius aliam æquivocationem, quæ mea fortasse culpa posset obrepere, ob aliquam novitatem a me inventam sub nomenclatura *Remittentis* Febris, advertendum est, ut innuebam *Cap. I.* hujusce Libri, me per Febrim simpliciter *Remittentem* intelligere speciem Febris ex ordine Continuarum a Proportionata valde diversam, sicuti per *Subintrantem* intelligo speciem Febris ex ordine *Intermittentium* valde diversam pariter ab eadem Proportionata, adeoque secundum me omnes quidem Proportionata potest dici etiam

etiam Remittens, atque quoquo modo Subintrans; quatenus & Remissionem necessario subit, & Exacerbationum minime solubiliū mutuam supervenientiam admittit, sed nec omnes Remittens, nec omnis Subintrans potest dici Proportionata juxta acceptionem meam mox clarius explicandam pro constituenda idea quadam istarum Febrium, si non absolute vera quod Theoriam (neque enim id sustinere ausim, neque ob id cum quoquam dimicare) saltem utili, & congrua quoad Praxim, quantum sit pro Cortice rite administrando, & pro indigitanda vera in iisdem Proportionatis illum offerendi opportunitate. Quamobrem Febrium istarum naturam, & incerta per consequens Agrotantium.

Fata, si liceat mihi,

Fingere arbitrio meo,

graphicam illarum descriptionem pro modulo mei capus prosequar fidenter ut infra, præmissa interim protestatione, me a multiplici earum subdivisione ad rem nostram inutilli, uti hæcenus abstinui, ita & nunc consulto abstinere: esto quod illæ non minus, quam Intermittentes, & Continentes, modo Solitariae sint, modo Comitatae, & tam Colliquativæ, quam Coagulativæ; immo forsan Symptomaticarum sortem subire possint. Malignarum vero characterem præ cæteris tam facile suspiciunt, ut nil facilius; adeoque plurimas saltem, si non omnes, Perniciosarum Intermittentium differentias (præter consuetas Intermittentium vulgarium, quas cum communi indicavimus in divisione, & infra apponemus in Febrium Schemate) haud difficulter sortiuntur; immo veram, & genuinam *Subcontinua* in Malignis Intermittentibus descriptæ naturam referunt. Illud enim rationi valde consentaneum videtur, nempe, Malignas Febres maxima ex parte a fermento Intermittentium cum fermento Continuarum comixto, & valde inæqualiter influente, progigni (quod & agnovisse visi sunt Veteres in descriptione Hemitritæ sæpius maligni, atque lethalis) unde crebræ reduplicaciones; horrores, sensus caloris, & frigoris in eadem parte, aliæque consimiles sensationes, quæ non minus sunt indices exoticæ malignitatis, quam occultæ miscellæ fermenti Febres Intermittentes producentis cum insito Continuarum fermento. Cum itaque consonet probabilitate, ut dicebam, hæc conjectura, Febres nempe *Malignas*, quod adnotat & *Restaurandus*, ab iisdem causis, ac *Intermittentes*, magna saltem ex parte, *ortum ducere*, nulla Febbris aptior erit malignitati suscipiendæ, quam Febris quælibet Proportionata Continua, præsertim Tertiaria, ut quæ ab utroque enunciato fermento, simul sub varia proportionem commixto, originem trahit. Hinc fortasse memorabile illud, & tritum *Hippocratis* -- *Febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores sunt, judicium habent difficile*: neque enim ulibi major est judicii difficultas (etiam judicii medici) quam ubi stat in accipi, vel in propinquo character malignitatis, ut in Febribus hujusmodi, præsertim

ferim Tertianis. Verum istas proportionatarum diversas habitudines sic examinare non vacat, utpote rem nostram minime alterantes; siue enim malignæ illæ sunt, siue non, parum refert, quantum sit pro suscipienda actione Corticis, dummodo cateroqui sit locus oblationi opportunæ illius: hoc vero non a præsentia, aut absentia, malignitatis, sed a natura fermenti prædominantis, Febremque Proportionatam principaliter producentis, omnino dependet. Hanc unam idcirco inter alias habitudinem lubet perpendere, quæ huiusmodi Febres actioni Corticis suscipiendæ magis, vel minus dispositas, potest ostendere.

Contrahendo itaque huc, quæ alibi sparsim diximus, & posito quod alias firmavimus valde probabiliter, nempe fermentum omnium Febrium suapte natura Continuarum intra massam sanguineam oriri, delitescere, ac exaltari; fermentum vero Intermitterium extra sanguinem gigni, ac commorari ad tempus, & ad tempus in eundem sanguinem periodice influere, sequitur per consequens, quod Febris *Continua Periodica*, seu *Proportionata*, quæ de continua simpliciter ratione continuitatis, & de Intermitte ratione periodi participat, ex utroque fermento particulariter constituatur. Verum & hic aliqua opus est explicatione, priusquam ulterius procedamus, ne cum hac quasi Herimaphrodita Proportionata *Subintrans* simpliciter, vel simpliciter *Remittentem* confundamus, sed singulas seorsim minutori indagine prosequamur, ut cuilibet Quæsito in titulo proposito seorsim pariter, & particulatim satisfiat: quod quidem ut facilius Tyrones valeant percipere, non erit abs re aureum hic *Sylvii* dogma præmittere, quo expresse monemur, *Aliud esse continue febricitare, aliud Febre continua laborare*; Adeoque posse quempiam febrile quidem assidue, sed tamen per Febres intermittentes sibi invicem supervenientes, quas ideo *Subintrans* libet appellare.

Per *Subintrans* igitur Febrem (quæ strictè loquendo Intermittere amplius non est, quatenus Ager ea detentus nunquam febrile desinit, cum unus Paroxysmus subintret, priusquam prior plane solvatur) per *Subintrans*, inquam, intelligo Febrem ex natura sua Intermitterem, & per accidens tantum Continuam; quatenus per accidens est, quod novus Paroxysmus accedat ante perfectam solutionem antecedentis, qui cateroqui suapte natura perfecte solveretur, si novus serius accederet. Id, quod manifeste cernitur in Tertianis duplicibus, sæpissime Subintrans, in quibus cum secunda accessio priori cito supervenit, de more inter ipsam secundam, & tertiam (quæ non tam cito solet succrescere) aliqua intercedit major remissio apyrexie proxima: signum evidens dispositionis naturalis ejusdem Febris, etsi Subintrans, ad omnimodam solutionem. Et hæc Febris pro Intermitte habenda est, & ut talis curanda Cortice temporibus opportunis, perinde ac si foret pura Intermittere, ut ostendit experientia: nequaquam vero habenda est pro Proportionali, nisi tractu temporis unus Paroxysmus ita urgeat alterum, ut resistente

in quolibet accessu notabili portione Fermenti febrilis minime subacti intra massam sanguineam, stabile quoddam exinde gignatur intra ipsum sanguinem febrile fermentum, ex supradictis portionibus fermenti extranei, & ex impuritatibus in ipso cruore præexistentibus coagmentatum, quod constituat inibi saltem per accidens radicem Febris Continuae; cui sane si novus rursus accedat, ut assolet, fermenti extranei influxus, Febris quæ a principio fuit mere Subintrans, per accidens saltem, intestina metamorphosi in Proportionatam migrabit. Dupliciter igitur considerari potest Febris Subintrans, scilicet vel quando talis est, quia unus Paroxysmus supervenit alteri prope solutionem esistenti; & in tali casu Febris huiusmodi ex quasi pura Communicans, quæ quandiu sic perseverat, veræ Intermittenti æquiparanda est in omnibus, & præsertim in usu Corticis: vel quando talis est, quia unus Paroxysmus corripit alterum a sua adhuc solutione distantem; & in hoc casu Febris Subintrans ad Continuam Proportionatam vergit, ac in eam facile transmutatur. Sed per hoc non fit, quin sit adhuc mera Subintrans, & quin, usquequo talis est, obediat Cortici, cui etiam ut plurimum cedere consuevit, statim ac in Proportionatam celsit, si ille tempestive fuerit exhibitus, priusquam scilicet Febris nova metamorphosi de Proportinata in simpliciter Remittentem transierit.

Per *Remittentem* autem simpliciter (quæ strictè loquendo *Continens* vere non est, cum aliquibus polleat interdum incrementi, & decrementi notis) ex adverso intelligo Febrem suapte natura *Continentem*, remittentem tantum per accidens, seu, ut ita dicam, *Continentem Spuriam*. Memet explico. Raro visitur in praxi Febris Continua, quæ vel in eodem semper tenore perseveret, vel semper decreseat, qualis est Synochus Acinastica, Epacnastica, & Paracnastica, sapissime vero observantur Febres, quæ licet ab intensione sua non multum unquam recedant, aliquibus tamen horis, ut plurimum incertis, & modo diurnis, modo nocturnis modo matutinis, modo pomeridianis, aut vespertinis, alicujus incalescentiæ, ut & alicujus nonnunquam refrigerii notas obscuræ præferunt; id quod potius dignoscitur postquam contigit, & in *facto esse* (sit venia rancidis veterum Scholarum terminis, rem tamen satis exprimentibus) quam dum efficitur, seu *in fieri*. Hoc autem non procedit ex influxu fermenti Intermittentium proprii, sed potius vel ex inæqualitate fermenti Continuarum insiti, cujus materia summe inæqualis esse potest, & inæqualem propterea fermentationem, aut effervescentiam inducere, vel influxu novi Chyli, novi scilicet cibi, ac novi potus, per alterata stomachi fermenta, & per vitiosos succos præterlabentis, ac Cruori ab intrinseco conspurcato, atque effervescenti, veluti novus hospes, se se immiscens, novasque proinde, sed obscuriores turbas excitantis, ut in ipsa Hectica simplici fieri observamus tribus, vel quatuor horis a pastu, itaque in Febribus

bus Inflammatoriis Pleuriticorum, aliorumque, Cortice de more, ut dicemus, non curabilibus. Vix enim possibile est, quod quidquid sive alimentale, sive medicamentosum, sive comestibile, sive forbile, sive potulentum ingeritur ab Ægro Febrem Continuum patiente, aliquam in adventu suo, vel in sua digestionem, aut subtractionem alterationem in effervescentibus jam fluidis non producat, concurrente insimul varia rerum non naturalium, ut vocant, habitudine; sicut vix possibile est, ut rebus iisdem postmodum subtractis aliqua in iisdem fluidis non succedat tranquillitas. Quod si in Synochis veris, atque leguminis id non contingit saltem sensibiliter, ut in illis adsit eadem novi cibi, novique potus assumptio, æqualiterque concurrat varia rerum omnium non naturalium dispositio, ac usus; hoc fit, quia in illis tanta est, tamque valida sanguinis effervescencia, ut quidquid de novo accedit, sit parum sensibile, paucamque, aut nullam sensibilem mutationem inducat, cum potius a præexistente tumultu absorbeatur, ac secum rapiatur confusum, & inconspicuum. Sic aqua turbidi fluminis inconspicua est in Mari æstuante: non ita in eodem minus procelloso. Status autem sanguinis in Continua Remittente longe minus æstuosus est, quam in Synocho; æstum tamen suum qualemcumque habet ab intrinseco, & quod novi habet ab extrinseco, siquid habet, recipit a rebus externis, non a fermento Intermittentium: adeoque Febris Remittens, qualis a nobis intelligitur, de genere Continuarum est in radice, & a fermento illarum viribus Corticis inexpugnabili originem suam agnoscit; unde & ipsa virtuti ejusdem Corticis refractaria censenda est, ut ulus me docuit.

Jamque videor mihi, circumscribendo confinia Subintrantium, & Remittentium, naturam *Proportionatarum* adumbrasse. Istæ namque & fixam quandam Continuitatem habent quam non habent regulariter meræ *Subintrantes*, & claram quandam periodi rationem obtinent, quam non obtinent simpliciter *Remittentes*. Proportionatæ siquidem habent hoc perpetuum, ut cum continuitate non levi distincta plus quidem, ac minus habeant periodi indicia, eaque ordine certo, sive quotidie, sive alternis diebus, sive per majora intervalla, & sive cum anticipatione, sive cum postpositione ut plurimum regulari recurrentia, ut Periodicarum Intermittentium mos est. Immo cum sæpissime referant typum Tertianæ duplicis, manifestus in illis est ejusdem character ob alternam similitudinem exacerbationum, quæ sunt diebus imparibus, & dissimilitudinem ab iis, quæ diebus paribus accidunt, quatenus videlicet una die major, altera minor, una citior, altera tardior est Exacerbatio, & sic alternatim; ut proinde dubitandum minime videatur, quin ad Proportionatam gignendam (& hæc tandem est summa rei) concurrat tum præva sanguinis dispositio ad æstuandum assidue ex principio, seu fermento intrinseco.

trinsecò, ut de Continuis dictum est, tum novus adventus alterius fermenti recenter, ac periodice aliunde influentis, ut de Intermittentibus.

Quia vero ex una parte uni fermento extinguendo, aut corrigendo pat est Peruvianus Cortex, alteri vero non: & ex alia parte inæqualis esse potest in Proportionata hujusmodi fermentorum concursus, sive commixtio, adeout modo fortius sit fermentum continuitatem producens, modo fermentum producens periodum, unumque eorum in ea Febre teneat locum principii essentialis, alterum accidentalis: idcirco eam Proportionatam Cortice curabilem dico, cui est essentialis periodus, & accidentalis continuïtas, non sic eam, cui essentialis est continuïtas, & accidentalis periodus, seu (ne videar distinctionibus metaphysicis rem practicam implicare, ac involvere) eam magis, quæ naturam *Subintrantis* redolet, quam quæ redolet naturam simpliciter *Remittentis*, seu denique illam, quæ phænomenis omnibus inter se collatis, talis apparet intellectui practice judicanti, ut si eidem demi posset ea mali portio, quam infert noviter recurrens exacerbatio, ipsa probabiliter portio præexistens, ac exacerbationem patiens, sponte evanesceret; secus si appareat talis, ut etiamsi dematur eidem quidquid mali noviter accedit ex ipsa exacerbatione, adhuc tamen remansura videatur superstes, fixa, & pertinax ea mali portio, quæ durabilem, & stabilem Febbris continuitatem valeat conservare. Hanc distinctionem a posteriori me docuit usus ipse Chinæ Chinæ, & varius pro varia istius Febbris ratione inde observatus effectus. Id quidem dignoscere a priori non ita facile; sed neque tam difficile, quin credam, eum, qui omnibus rite pensatis practica quadam securitate ipsum non novit, saltem ut plurimum nomen boni, ac experti Medici nequaquam mereri.

Approximatio igitur major, vel minor ad alterutram ex recensitis speciebus, Subintrantis nempe, vel Remittentis tantummodo Febbris, hæud diffculter a perito Medico dignoscetur in praxi, licet nulla mensura certa hujusce rei possit constitui, sed pendeat quammaxime a judicio, & peritia ipsius Artificis. Siqua tamen saltem generalis potest indicari Tyronibus, ea est hujusmodi, nempe quod, quo clarior est, manifestior, & in suo typo magis regularis periodus, eo certior est effectus, ac usus Corticis, quia tunc Febbris præfert magis naturam Intermittentis Subintrantis, quam Continuæ Remittentis: adeoque si exacerbationes sibi invicem respondeant typo periodicarum Intermittentium vero, & proprio, ipsaque exacerbatio non per meram incallescetiam se prædat, somnolentiam, capitis dolorem; aut gravitatem, vel per quandam pulsus elevationem, atque turgentiam sensim obrepentem, & potius *in facto esse*, quam *in fieri* conspicuam, sed per motum aliquem adstantibus ipsis sensibilem, ac observabilem, nempe vel per frigus aliquod, utut breve, ac leve, extremorum, aut nasi, vel per horrorem, aut horripilationem, aliquam, per ungulum livorem, per oscitationem, aut pandicu-

lationem, per internam quandam tensionem, auræ alicujus amulam, uno verbo; per motionem aliquam motibus Intermittentium analogam, quæ introductionem fermenti per lacteas accuset (quod & confirmare potest aliqua simul incidens vomitum, vel nausea) in tali casu Cortex fidenter cæteris illum coincidentibus, poterit exhiberi; secus, vel nonnisi cunctanter, si notæ febriles sint potius in linea caloris, quam frigoris, ut supra, & eo minus si obscuriores illæ sint, aut irregulariter valde contingant fere in morem simplicis Remittentis. Et hæc pro diagnosi desumenda ab ipsa Exacerbationum invasione.

Sed & alia signa nobis præbet ipsa Remissio, siquidem remissio Proportionatæ ad Subintrantem accedentis typum periodorum sæpe exprimit clarius, ac ipsa invasio. Posito enim, quod Febris habeat proportionem Tertianæ duplicis, etiamsi una die *v. gr.* post potioris exacerbationem remissio sit obscurior præpter celerem supervenientiam minoris exacerbationis; attamen altera die post istam, nempe minorem, clarius apparere solet remissio ante supervenientiam tertiæ fortioris; & hac proportionem procedunt reliquæ. Quare ista vicissitudo alterna remissionis majoris, atque minoris, est index Circuitus Subintrantium proprii; & ideo in hujusmodi remissione sensibiliore conspicua est pulsus tranquillitas non modo respectu ad statum ipsius exacerbationis; verum etiam respectu ad tempus ipsum exacerbationem postremam antecedens, calor ad tactum blandus est, aut parum mordax, apparetque aliqua, utut imperfecta sudoris, aut urinæ copiosioris excretio. Remissio autem Proportionatæ accedentis ad simplicem Remittentem non habet eam, quam diximus, correlativam inæqualitatem, sed æque obscura est una, ac altera die, pulsus non minus tumultuat post, ac ante ipsam, quæcumque illa sit, exacerbationem; unde parvi momenti est talis remissio, quæ vix apparet, habito etiam ad statum exacerbationis respectu: calor siquidem adhuc sensibilibiter tactum ferit, nec ulla conspicua visitur urinæ immutatio, ullumve laudabilis diaphoresis rudimentum.

Dixi, Corticem in postremis hisce circumstantiis nonnisi cunctanter exhibendum videri; experientia enim ostendit, id sæpiusculæ contingere, si ille unc offeratur, quod paulo ante innuebam, nempe quod, etiamsi per illius oblationem tollatur motus periodi, non tamen tollitur continuïtas, quæ illi viget superstes; ex quo patet, illiusmodi Febri vere essentiali esse continuïtatem, accidentalem vero periodum; illi namque, etiamsi non associaretur periodus illa qualiscumque, adhuc tamen tenaciter adhæreret ipsa continuïtas. Quod si offeratur Cortex in circumstantiis primo loco recensitis, non modo tollitur per eum periodus, verum & paulopost aboletur consequutione quadam ipsa continuïtas in hujusmodi Febre imbecilliter vigens, vel in eam suapte natura periodicam, quasi per accidens introducta.

Insuper non parum confert ad diagnosim Proportionatæ Corticem respondentis, vel admittentis, varium tempus exortus illius, variaque ipsius quocumque tempore nascentis origo. Quoad primum distinguere oportet inter Continuas Proportionatas, quæ Æstate, mediisque temporibus, & eas, quæ Hyeme solent generari. Quæ enim hyberno tempore regnant (regnant autem frequentius, quam tempore fervidiori Febres Continuæ Proportionatæ) de more graviore sunt, faciliusque de simpliciter Remittentium natura prædominante participant, quam quæ regnant Æstate, Vere, aut etiam Autumno, quibus temporibus ex Intermitentium Subintrantium radice solent assurgere; immo ausim dicere, Febres omnes Continuas Proportionatas Hyeme ortas, non alias esse, quam eas, quæ Æstate sunt Intermittentis aut tantummodo Subintrantes. Omnis enim earum diversitas videtur consistere in hoc, quod Hyeme sanguis in sua compage strictior, & ob impeditam transpirationem aptior ab intrinseco ad fermentescendum febriliter, eo ipso, quod inficitur fermento extraneo Febrium Intermitentium auctore (quod fermentum tunc temporis inertius est, minusque activum) ab eodem non aliud ferme recipit, nisi primam occasionem effervescentiæ, periodice repetitam; sed a se ipso, suoque ex penu, nempe ab ipsa intima dispositione sua abunde habet, unde susceptam effervescentiam conservet jugiter, ac ultra protrahat, fermento videlicet insito supra fermentum extraneum præpollente, illudque secum rapiente, & in propriam naturam transmutante. Oppositum plane solet succedere, saltem ut plurimum, Æstivo tempore; tunc enim laxior reddita sanguinis compages, liberaque gaudens transpiratione, & depuratione universali, minus disposita est, quantum ex principiis intrinsecis, ad febriendum tenaciter, & assidue; adeoque etiam si aliqua in eodem degat impuritas, quæ Febrem sit potius inducere, ea tamen levior est, aut citius, faciliusve dissipabilis ac Hyeme. Quamobrem etsi accedat illi de novo Fermentum febrile extraneum, quod tunc temporis activius est, fortius, atque vehementius; non propterea transit istud in naturam fermenti præexistentis, sed illud superat, ac secum rapit, & dispositionem sanguinis intrinsecam qualemcumque ad febriendum assidue, convertit in dispositionem ad febriendum periodice, seu ad defacandum periodica effervescentia ab intestinis inquinamenti se ipsum. Et propterea, universaliter loquendo, tempestatibus fervidioribus Continuæ Proportionatæ feliciter curantur Cortice, quam rigidioribus, ut Hyeme, propter maiorem earum approximationem ad Subintrantes illis tempestatibus, & ad meras Remittentes his aliis. Et hæc quoad varium tempus originis ipsarum Proportionatarum.

Quo vero ad variam ipsam illarum originem distinguere pariter oportet inter Continuum Proportionatam, quæ talis orta est, vel orta est simpliciter Remittens, & eam, quæ orta est Intermitte[n]s. In primis casibus maxima

est conjectura, quod Febris pendeat a fermento Febrem essentialiter Continuiam producente: in secundo casu altera opposita emergit conjectura, quod Febris orta Intermittens suum adhuc nativum characterem in radice servet, etiamsi fiat Continua, adeoque Cortici etiamnum possit se ipsam submittere, ut adnotat Sydenham, dum inquit (siquidem fas sit textum alias relatum hic opportune repetere) -- *Cum autem Febres quedam apud nos grassentur, quæ etsi post secundum, tertiumve paroxysmum reponere se in classem Continuarum nitantur, tamen ad Intermittentes debeant referri* (en hic quid sit in praxi Continuitas accidentalis) nulla mihi religio est, Corticem in Continuis hujusmodi sumendum proponere, qui dicto more (videlicet ad scrup. ij. quarta quaque hora) iteratus, ad apyrexiam certo Ægrum perducet. In his itaque casibus, & circumstantiis, etiamsi periodus valde obscura sit, & confusa, nihilominus sæpe exhibetur Cortex cum certitudine eventus majore, ac exhibeatur in casu, ubi Febris fuit ab ortu Continua, etiamsi postmodum manifestiores nonnihil habeat periodos. Si tamen eas acquirat manifestissimas, tunc in Subintrantis naturam migrat, & fidenter Cortice tractanda est: sicuti contra, quamvis incæperit Intermittens, eo ipso, quod omnem jam periodi motum amiserit, atque in Continentis omnino, nedum Remittentis naturam transierit, inutilis solet esse Cortex; quoniam tunc fermento extraneo in sanguinem influenti prævalet jam fermentum in ipso sanguine præexistens, & data occasione suscitatum, demumque ex portionibus simul resistentibus extranei non subacti valide coagmentatum, ac ibidem permanenter vicens.

Et hæc est ratio, propter quam agentes de Subcontinua Maligna (quæ cum Proportionata primo coincidit, mox etiam cum Continente, ut in Arbore infra posita) fuimus adeo solliciti, quærentes anxie, utrum in illius præcipiti tendentia ad Febrem essentialiter Continuam liceret in ipso principio Corticem exhibere, ne scilicet præterlaberetur occasio præceps, & sæpius irrevocabilis. Attente siquidem considerandum est punctum istius metamorphoseos, citra quod utilis, & ultra quod inutilis esse consuevit oblatio Corticis -- Cum enim (inquit egregie Experientissimus Mortonus de Febribus Continuis in genere) eadem ipsa Febris brevi temporis spatio genium suum sæpius mutare soleat, Medici interest varias metamorphoses, quas eadem Febris subit, animadvertere, ut inde tamquam Cynosura ductis, non temerario, & more Empiricorum Febres omnigenas, vel eandem ipsam in diversis suis stadiis heu quantum! mutatam, una methodo absque discrimine tractet.

Punctum autem istud, seu linea hæc dirimens in Proportionata unum fermentum ab alio, & unam Febris naturam ab alia, exprimitur in citato Stipite nostro ea paritate, qua surculus medius insertus in Arbore physica, duorum generum poma ferente, mixti cujusdam generis edit poma, modo de uno, modo de altero magis vel minus participantia, prout magis vel minus ipse

ipse participat de succo nutritio unius, aut alterius lateralis rami, in ipsam medium influente.

Verum non est, cur similitudinem a Vegetabilibus emendicemus, cum in promptu sit doctrina Veterum in subjecta materia. Sit pro omnibus *Daniel Sennertus*, ut qui omnium Prædecessorum vora collegit. Hic verba faciens de Febribus Nothis, eas licet a duobus humoribus mixtis productas velit, non tamen Compositas vocat, sed Simples, sive incompositas, quippe ab intima duorum in unum coalescentium mixtione indivisibiliter procedentes. Sunt hæc illius verba -- *Febres Notha non sunt composite: nam licet Notha Febris ex duobus humoribus eodem loco, & tempore putrescentibus* (hanc quæso putredinem lubeat benignius interpretari) *oriri possit, ita tamen illi duo humores sunt mixti, ut unum mixtum constituent, & una forma contineantur: unde etiam cum mixtus ille, & ex duobus aggregatus humor putrescit, simplex Febris est, mixtam tamen, ac mediam naturam quasi referens.* Quidni ergo Notham vocemus nos Febrem Proportionatam, ex Continua, & Intermittente, sive ex utriusque succo radicali simul commixto progenitam? Quæ ergo unum tantum succum infringit China China, Febrem tantum ab eo principaliter succo prodeuntem, utut de utroque participantem, valet deprimere, non vero prodeuntem principaliter ab altero succo, quantumvis similem.

Quod si quis quærat, quibus regulis sit procedendum circa Corticis administrationem in iis Proportionatis, quæ Solitariae non sunt, sed vel Symptomaticæ, vel Comitatae, respondeo: rationem Febris Symptomaticæ sicuti facilius forsan potest competere Proportionatis, quam Intermittentibus (siquidem istæ queant esse Symptomaticæ) ita ex adverso reddere illas curatu difficiliore, quam istas, etsi Proportionatæ quoque sint naturæ cæteroqui Cortice medicabilis. Idque ob duplicem rationem, nempe & ob vitium, a quo pendent, tali remedio, ut reor, insuperabile, & propter adjunctam periodo Continuitatem, quæ grave quidpiam ulterius est, ab eodem remedio superandum. Si vero quæsitum restringatur ad Proportionatas Comitatas, responsio est, quod si Febris hujusmodi sit Comitata mero symptomate, utut gravi, & novum morbum simulante, hoc non obstat, quominus curetur Cortice, dummodo in illa prævaleat natura fermenti Subintrantium proprii, concurrantque conditiones pro recto usu Corticis requisitæ, ut supra est explicatum. Sed si sit Comitata morbo vero, ipsa autem ex se videatur Corticem admittere, adhuc nonnisi cum summa incertitudine optati successus ille poterit exhiberi tum ratione continuitatis supra periodum adjunctæ, tum maxime ratione morbi connexi, *v. gr. Inflammationis, Erysipelatis &c.* qui morbus, licet ab ipsa Febre in facta suppositione progenitus, suas tamen, ut alibi dictum, potest jecisse in affecta parte radices, quibus se solo valeat subsistere, immo Fe-

bre in de Symptomaticam gignere, sola interim periodo inutiliter sublata, si quidem ullo pacto in huiusmodi circumstantiis possit hæc submoveri.

Quod si morbus Febri associatus plane organicus fuerit cum læsione insigni, satis notum est, hunc reddere Cortici refractarias vel ipsas Intermittentes, nedum Continuas Proportionatas, quarum nonnullæ etiam Solitariae huic remedio nonnunquam non cedunt, ut diximus, si nempe de natura simpliciter Remittentium a prædominio participant, multoque minus cedunt, si vere sint Remittentes simpliciter, aut si in ipsas jam prorsus degeneraverint.

Et hic assentiri plane non possumus *Cl. Mortono* Remittentes omnes, sive omnes non Synochos (data etiam eidem illarum distinctione in Legitimas, & Sputias) assignanti pro objecto actionis Corticis. Nos enim, licet æque ac *Mortonus*, ne dicam amplius, admittamus ut Cortice curabiles non modo eas Remittentes *Proportionatas*, quas ipse vocat *Legitimas*, seu *Symplices*, quæque vere sunt de natura Subintransantium, verum etiam multoties eas, quas vocat *Spurias*, seu *Mixtas*, quæque Malignarum, seu Perniciosarum characterem proxime induunt, quatenus Intermittentium ad instar *Comitate* sunt uno, vel multiplici verendo symptomate dummodo tamen in illis prævaleat fermentum Subintransantium, seu (quod idem est) Intermittentium, eo, quo explicuimus, modo: nihilominus, hac conditione deficiente, ab objecto activitatis ejusdem Corticis excipimus non modo *Remittentes* simpliciter a nobis dictas, verum etiam plurimas ex *Proportionatis* descriptis, ut supra, sive Malignæ illæ fuerint, sive non, eas videlicet, quarum fomes magis sit intra sanguinem, quam extra illum.

Certe, si attendantur probe scripta *Mortoni*, & quæ candide prostant in illius historiis, facile constabit, quod ubi Cortex aliquando munus suum non exegit (ut alicubi ingenue fatetur) in Febribus scilicet, quas ipse *Mixtas* appellat, quæque cum nostris vel simpliciter Remittentibus, vel Proportionatis quidem, sed de simplici Remittente maxime participantibus, plane coincidunt, Febri revera talis erat, qualis a nobis essentiali, licet quoquo modo Remittente, quasi de Intermittente Subintransante participans. Atque hinc mirum non est, si eo casu cogitur concedere, se haud raro sortem cæterorum Medicorum participasse, & restitutionem elasticitatis spirituum in quibusdam Remittentibus Febribus, facile in Synochos degenerantibus, Cortice quamvis adhibito, sæpe incerto, sæpe incassum tentasse.

Ex alia parte, ubi in iisdem Febribus *Mixtis*, seu *Spuriis*, ut vocat (vocat autem *Mixtas* in sensu valde diverso a sensu nostro) ubi, inquam, in iisdem Febribus eventum felicem sortitus est, & Cortici, nec forsan immerito, gloriam tribuit, non raro tardiusculus, ut pariter fatetur pluribus in locis, & nonnihil difficilis fuit effectus, protracta videlicet ad consuetum tempus morbi judicatione. At bona venia tanti Viri tarda operatio Corticis copiose admi-

administrati mihi, ut alibi fassus sum, redditur suspecta non quidem de noxa, sed tantum de incertitudine, an illi adscribenda vere sit gloria, nec ne. Sed interim praxis illius felix id attulit certi, ut Cortice tuto possimus uti etiam in casibus ambiguis de effectu remedii, idque simul attulit utilitatis, ut major fiducia posthac liceat Peruvianum Corticem effectis Confectionibus Cardiacis identidem substituere, ne dicam ob metum sugillationis antepondere. Anteponendum autem procul dubio foret, si quæ Auctor iste se observasse refert in Fratribus de Proportionatis in Synochos malignas degenerantibus, velimus attendere, a quibus scilicet plures ex iis evasisse inquit, licet exacto tantum consueto morbi stadio, quibus Cortex ab initio fuerat oblatus, quam quibus oblatus non fuerat -- Palam autem affirmo (inquit ille) *me multo plures hujusmodi egrotantes, Delirii Subfultibus Tendinum, ceterisque id genus Symptomatis Malignis obsessos ab Orci faucibus Arte liberaffe, ubi Antidoti usus curationem auspiciabatur, quam cum ab initio alia quacunque Methodo uterer; modo cum accersitus primo essem, umbra aliqua Remissionum, & Exacerbationum superesset. Fundamentum curationis in Cortice semper jacio. Postea pro modulo ingenii juxta normam Artis, quod a Symptomatis indicatur, efficio, atque haud raro cum optato successu curationem ad umbilicum duco.* Hæc Auctor ille, qui licet utilitatem remedii fortasse per hæc (me quoque judice) haud satis probet, illius tamen innocentiam; in his quoque casibus videtur saltem sufficienter testari, Cetera, si qua sunt in ejus praxi, quæ aliqua castigatione indigere videantur, ea potius illius hypothesi, quam ipsi Praxi satis methodicæ adscribenda sunt, & condonanda. Sed & eadem quoque hypothesi, seu Februm Ætiologia, etsi nobis nec arriserit in anteaetis, neque arrideat modo, suis tamen non caret fundamentis, quoad plura solidis, plausibilibus, nec universim contemnendis, ut videre est apud eundem *Mortonum in Apparatu Curationis Morborum universalium*, ubi nonnullas etiam ex iis, quas in Scholiis ad ipsam *Lib. II.* protulimus, sibi metipso opponit, & solvere satagit objectiones.

Ex qualicunque autem nostro in praxi dissensu contra facilis resultat conciliatio quædam tot contrariarum assertionum, quæ apud Scriptores minus exactos in hac materia passim occurrunt. Ajunt siquidem nonnulli, Corticem curare, præter Intermitentes, Febres quoque Continuas, atque Malignas, & aliqui non. Utrique recte, utrique minus recte; utraque etenim propositio de aliquibus Continuis, atque etiam Malignis vera est, de aliquibus falsa: quandoquidem juxta distinctionem nostram curat Continuas, necnon Malignas aliquas, & aliquas non curat; non vero curat omnes, aut curat nullas.

CAPUT IV.

Allata supevrime distinctio de Cortice in quibusdam Proportionatis utili, & in quibusdam inutili, illustratur quoad hanc postremam partem (de prima enim jam satis alias) nonnullis exemplis.

EXEMPLA curationum Februm Continuarum Proportionatarum, quas Cortex ad bonam frugem reduxit, plura retulimus, ubi *Subcontinuarum* etiam Malignantium, quæ non aliæ sunt ab his, *Historias* descripsimus, quibus illustrata jam sufficienter est ea pars nostræ distinctionis, quæ stat pro Corticis oblatione; quandoquidem in illis casibus Februm continuas erat per accidens introducta, & superaddita præexistenti periodo. Modo casus aliquot lubet describere, ubi in Proportionatis continuatatem essentialem cum accidentali tantum periodo sortitis, Corticis inefficaciam datum fuit experiri.

I. Corripiebatur in medio cursu prosperæ valetudinis *D. Comitissa Hypopolita de Savignanis Scapinella* Febre Tertiana duplici Continua, quæ inter Proportionatas est omnium frequentissima, Causæ procathartice Febris hujusmodi plurimæ fuerunt tum in ratione victus, tum in violenta corporis exertitatione. Illius Exacerbationes, licet regulares, parum tamen conspicuæ erant in invasione, quæ sine ullo sensu frigoris, immo potius cum levi aliqua incalescentia paulatim obrepente fiebat, tantumque sensibilis circa statum erat ipsa exacerbatio; quemadmodum transacto vigore notabilis erat ejusdem remissio. Uti plethorica tractata est ab initio, semperque methodice in morbi progressu hujusmodi Ægrotans, quo toto tempore, spei ancipitis, atque metus identidem signa prodebat. In decursu morbi instituit amantissimus Conjug exhiberi Corticem, memor, quod eadem ex Tertiana duplici Subintrante, immo Subcontinua acutiem veram acquirente, ope ejusdem Corticis, ipsoque tunc etiam suadente, ante biennium evaserat, forte, quæ diximus. Non ego assensum præbui, respondens: Febrem hanc dubio procul excedere vires Corticis, neque me velle subire censuram vulgi, si citra successum, etiamsi citra noxam, illum exhiberem. Acquievit ille dictis meis; maxime cum spondederim, me non prætermisurum occasionem, si quando eadem apparuisset. Vix transacta decimaquarta morbi die, reddito nonnihil manifestiore Exacerbationum motu, sed & insimul gravioribus factis symptomatis, & cessante, quod antea apparuerat, sudoris universalis rudimento, Capiteque demum satis gravato, cœpi timere, ne muneri meo deessem, si Corticem omitterem jam mihi propositum a Coniuge, & a clariore aliquantulum Febris periodo indicatum, in circumstantiis periculi, & Naturæ feriantis ab omni motu critico. Sed ne subirem calumniam in casu carentiæ fausti successus, quoniam Febris ab ortu visa erat essentialiter Continua, Chinam Chinam præscripsi sub forma boli cardiaci, mane, & sero sumendam. Duravit usus illius ad aliquot dies; sed

sed æque perseveravit Febris de more increbrescens. Cognito invalido Cortice, usu illius abstinui, curationem aliis remediis pro varia morbi indicatione prosequutus: sed frustra: mille namque supervenientibus diris symptomatibus, videlicet, suppressione urinæ, nonnisi assidua ope catheteris per plures dies extractæ, & gangrænis hinc inde subortis, aliisque superadditis cruciatibus, die tandem morbi xxvij. obiit.

II. *D. Lucretia de Sigoniis Agnana*, post contractum ex numerosis gestationibus, & ex frequentibus abortionibus, successivisque hæmorrhagiis, habitum corporis subtimidum, & decolorem, præter morem suæ floridæ constitutionis, immo post superatam non multo ante acutam ægritudinem, a qua vix cœperat mediocriter resurgere, recidit iterum in Febrem Tertianam Continuum duplicem, exacerbationes inæquales, & plane inordinatas habentem, ac inconspicue cum quodam tantummodo sensu caloris, & vomitione irregulari recurrentes, exiguamque simul, ac pariter irregularem remissionem fortitas; adeo ut potius mera Remittens, quam vera Proportionata dici posset hujusmodi Febris. Omni, qua datum fuit, arte, cautela, & industria curata fuit. Seriem remediorum hic prosequi, & indicationes eorum, foret inutile. Sat sit pro re nostra referre, quod post varias ambages, & plura exantlata Vitæ pericula, a die morbi (undecimo usque ad decimumseptimum Febris tandem, Continua licet, cœpit ad notabilem remissionem redigi, & typo Tertianæ duplicis, uno die graviore, altero levioris, perspicue distingui: quodque magis est notatu dignum, Exacerbatio ipsa, præsertim validior, aliquo frigore signabatur in morem Accessionis Intermittentis. Per tres Circuitus completos, nempe per dies quinque hunc motum observavi; nec tamen Corticem præscripsi: immo Conjugi, qui alias eodem remedio convalescerat, illum proponenti primis diebus obstiti, sperans vigesimaprima die, si non solutionem morbi, saltem permutationem in melius. Sed res aliter cessit; tertio siquidem fortior Exacerbatio, utur suo frigore, levi quidem, ac horrore insignita, ferocem se prodidit in statu, & Ægotantem male vexavit. Quamobrem transacto jam tertio septenario, & æbus, meliore licet facie quoad speciem, in pectus tamen ruentibus quoad rem ipsam, Conjugi filiis onusto morem gerendum duxi, prompta Corticis præscriptione Peractum est id partitis vicibus, & dosi medica, sed quæ Febrem debuerat sistere; at tamen jugiter perseveravit, iisdem pertinaciter recurrentibus, obscuriore licet motu, Exacerbationibus; quare cum inanem experirer Corticis operam, postquam in ejus usu sufficienter persititi, ab eodem seriatim sum, ad consueta iterum remedia revertens. Cum vero nulla proficerent, vocatus est in consilium *D. quoque Davinius*, Ægra tamen ad extremum prope redacta, Is viso gravissimo Ægra statu, & intellecta morbi serie, ultimisque periodi Febrilis motibus, neque conficius de China China oblata (oblitus siquidem fueram in tumultuaria,

& inuiti Consultatione, de hoc remedio inter tot alia distinctam mentionem facere) ad me conversus, dum egrediebamur domo Ægrotantis, quam solo fere prognostico dereliquimus, dixit: parum abfuisse, quin proposuerit usum Chinæ Chinæ, atque tantummodo-abstinuisse, eo quia a me in illius oblationem proclivi, nullam de ea mentionem factam fuisse observaret ne per modum quidem dubitationis, cum tamen cæteroqui remedium tentari posse videretur, nisi Ægra jam foret suo Fato propinqua. Narravi propterea, quæ immemor subticueram, quæque incassum tentaveram, refundens omnem culpam in ipsam naturam Febris ab ortu Continuæ. Suspensus tamen sum insuper de aliquo Uteri vitio organico, sive alterius Visceris infimi Ventris, puta, Pancreatis, aut aliarum Glandularum Mesenterii; sed hujusce suspicionis nonnisi remota indicia, nulla vero proxima, aut immediata mihi præluxerant. Vixit illa per duos adhuc, vel tres dies, irritisque omnibus, quæ administrare licuit, remediis, die morbi xxxij. desit vivere.

III. Clarius adhuc inefficaciam Corticis in Febribus Continuis ab ortu, & per accedens periodicis, patefaciet sequens casus, cujus compendiaria quidem, sed per singulos dies disposita series hic exhibetur. Egregius, Clarusque Adolescens *D. Antonius de Roncaleis* ætate anni 1709. correptus est Febre, quæ cum nullo rigore, aut frigore illum invasit. Habita est pro Ephemera, ut quæ post 24. horas plurimum remisit; sed paulopost, secundanempe die, circa vespertas iterum recruduit pariter sine frigore, sed cum vomitu, & stomachi angore, Tertianæ incipientis ad instar, & per dies pares sese moventis. Protrahitur Febris per totam tertiam diem æqualiter intensa, & sine ulla exacerbatione. Exhibetur ea die *Ol. Amigd. dulc. ad unc. iv.* subsequiturque modica dejectio biliosa, nec amplius redit vomitus, vel angor stomachi. Quarta die mane adhuc intensa est Febris contra expectationem; quare sanguinis missio, quæ cæteroqui statuta erat, ob id suspenditur, ejusque loco offertur cibus ob merum exacerbationis, citioris futuræ creditæ, respectu habito ad secundam diem. Et revera circa meridiem quartæ diei valide exacerbata est Febris, ut suspensus fueram: quod Ægrotanti ansam dedit, ut a me avide statim Corticem expeteret, quem sciebat plurimis graviter febricitantibus opem tulisse; sed cum respondissem, Remedium illud non satis aptari huic Febrī, acquievit ille quidem; sed animo turbatus est; illique propterea spondi, me oblaturum Corticem tempore opportuno, quotiescunque Febris remedium admitteret. Quinta interim die mane missus est sanguis, remissa aliquantulum Febre. Vespere subsequuta est Exacerbatio, obscura quidem dum fieret, sed paulopost manifesta. Fuit hæc omnium levissima præter expectationem. Sexta die mane admodum remissa est Febris, Ægerque visus est ab apyrexia non admodum distans. Succesit ante meridiem Exacerbatio cum levi, brevique extremorum perfrigeratione. Tunc credidi, Febrem dispo-

nit ad acquirendam naturam, & motum Cortici obsequentem, si opus fuisset offerre; de quo tamen ut certior fierem, & remissionem illius Exacerbationis, & motum alterius correspondentem sollicitus expectabam. Modice intensa ea fuit: cum tamen esset in statu, circa vespertas Æger animo deliquit citra causam manifestam, Febrisque ultro protracta est. Septima die, perseverante Febre, nec alvo satis fluente, præscribitur clyster ex Lacte, & Saccharo, quem diutius retinet, ægre fert, ac tandem reddit, summe biliosa, ac spumosa dejiciens, & animo rursus delinquens, dum sedens alvum exonerat. Post meridiem durante adhuc ultima exacerbatione frigidiuscule sudat cum pulsu minuto, & celeri. Propterea rebus in præceps ruentibus, & respectu habito ad prægressas Febris periodos qualescunque, confestim exhibetur Cortex *a drach. ij. ss.* Octava die mane exhibetur iterum *ad drach. j. ss.* utraque tamen vice sine fructu: sequitur siquidem pari passu Febris, ac sudatiuncula subfrigida. Vespere videtur pulsus tantillum resurgere, sed parum: quamobrem circa finem octavæ iterum præscribitur Cortex *ad drach. ij.* Nona vero, ne quicquam intentatum relinquerem pro salute Adolescentis plurimis nominibus mihi carissimi, eundem Corticem (quoniam aliunde non erat sperabile auxilium) per clysterem administrari jussi *ad drach. v.* sed semper incassam; in fine siquidem ejusdem nonæ diei frigide suadens, e vivorum statione sublatus est.

IV. Denique decumbebat Mutinæ ex non levibus animi pathematis *D. Ludovicus Maggius* Canonicus Carpens sexagenarius, gracilis, & delicatulus. Febris, qua detinebatur, Tertianæ duplicis Continuæ regularem typum servabat. Et cum in ea æque elucesceret ratio continuitatis. ac ratio periodi, utra pars prævaleret, haud potui dignoscere: cum tamen admodum sensibilis esset statis horis quotidie remissio, Subintrantem potius, quam mere Remittentem, Proportionatam hanc suspiciebat. Progrediente nonnihil morbo, cœpere admodum obscuræ fieri exacerbationes, & remissiones, quæ prius satis patenter sese prodebant. Metuens ego proinde, habito respectu ad virium imbecillitatem, & tenuitatem pulsus, ne Æger consuetis licet ab initio jam satis methodice tractatus remediis, impar progressu temporis evaderet ferendo morbos in dies crescenti, decrevi Corticem illi præscribere mane, & sero *ad drach. ss.* ex cujus remedii usu ad paucos dies continuato omnis plane sublata est exacerbatio Febris; resistante tamen jugiter tenui illo, sed tenaci, ejusdem filo, quod pariter ante usum Corticis, tempore quoque majoris remissionis superstes esse consueverat. Vere tam exiguum erat illud, ut vix nomen Febris mereretur: quare Æger ipse sanum se reputans instabat, ut eum dimitterem ad patrios Lares. Illi tamen annuere non potui, quia nondum extinctum noscebam incendium, cujus fomes alter adhuc vigebar. Uno verbo: postquam per aliquot dies satis vegetus visus fuit, paulatim illi cœpere atteri vires,

cœpit vox clangosa fieri, oculi rubore, ac lippitudine quadam perfundi, somnus diuturnus, & intempestivus, placidus licet, ac levi caput obruere, & ipse tandem vix febricitans, nec se febricitare noſcens, aut credens, inſenſibiliter deficere. Quod demum plane contigit circa vigefimamquartam, ni fallor, morbi diem, qua placide, & ſine ullo doloris, aut moleſtiæ ſenſu, perpetuo quievit, me in poſterum relinquens ancipitem de uſu, & virtute Corticis in huiusmodi Febribus Periodicis, quæ ſimul ſtabilem quandam, fixamque, utut levem, continuitatem ſunt ab exordio ſortitæ. Opinor equidem, ut ingenue loquar, quod ille valde citius obiſſet, ni ſumpſiſſet Corticem; Febris namque, penſitatis penſitandis, ſatis ſe prodebat pro Corruptiva cruoris, & Individui; ſed æque cenſeo, quod dum abſorpto fermento extraneo, quotidie influente, ſublata eſt efferveſcentia periodica, ita & ſublata ſit occaſio, eſſi periculo plena, ipſi cruori, forſitan (ſi per moderatam efferveſcentiam licuiſſet) ſe deſecandi in progreſſu (quod tamen præ imbecillitate Ægri minime videbatur ſperandum) ab impuritatibus in eodem ſtabili contubernio præexiſtentibus, a quibus poſtmodum per ſepultam quandam, & inconſpicuam ebullitionem citra ullam deſpumationem efferveſcentibus, ultima tandem, æque ac ſi Cortex fuiſſet omiſſus, Ægrotanti illata eſt clades.

Ex his caſibus ſelectioribus, & ex aliis nonnullis, quos poſſem adducere, immo & ex quibuſdam allatis inter inſauſtos, *Lib. III. Cap. V.* recenſitos, ſatis conſtat, quam incertus ſit, & ſæpe quam inutilis uſus Peruviani Corticis in illis Continuis Proportionatis, quibus plus inelt de natura Febris Continuæ ſimpliciter Remittentis, & per accidens periodica, quam de natura Subintrantis, ac Periodicæ, ac per accidens tantum continuæ; Febris enim quo magis recedit ab Intermittente, & accedit ad Continuum; eo magis ſe ſubtrahit actioni Corticis, atque adhuc eo magis, quo magis continuitas illius accedit ad æqualitatem intenſionis, atque tenoris.

Eam ideo mihi metipſi metam poſui, quam in ſuperioribus per extenſum explicui circa uſum illius in Febribus Proportionatis, mea qualicumque fretus experientia, cui aliquam, craſſiusculam licet, conatus ſum adaptare rationem. Cæterum, ſi cui lubear ulterius experiri, experiatur; puto quidem ſine noxa, ſed & puto ſine fructu latem ſenſibili: quamvis me non lateat, nonnullos Febribus Proportionatis de natura Remittentium potius, quam Subintrantium, laborantes, & Corrice tractatos feliciter convaluiſſe, ſed exacto tantum Acutorum curſu; cujus rei præter Auctorum teſtimonia, plura ipſe poſſem adducere exempla. At China China, ut pluries ſum faſſus, propter excellentiam ſuam habet hoc præiudicium in exiſtimatione mea, ut, cum ſoleat, ubi convenit, non modo ſemper prodeſſe, ſed & cito, & manifeſte, eo ipſo, quod cito, & manifeſte, non profuit, minime credatur a me ullo pacto profuiſſe; ad differentiam aliorum plurium remediorum, quæ cum nec cito,

nec manifeste (utinam aliquo saltem modo) prodesse soleant; etiam tunc creduntur profuisse, cum non profecerunt, dummodo res, etsi forsitan aliunde, bene cesserit. Quos tamen protuli infaustos eventus, non protuli quasi cladem illorum Cortex intulerit, & quasi alii felices non prostent, ad salutem, sed non citam, ut dixi, pendente usu Corticis, perducti: verum lethales consulto selegi, ut ostenderem, illum aliquando certo in descriptis circumstantiis satis non profuisse, quod æque certo ostendi non posset in casibus exitum felicem sortitis, dum talis exitus oblationi Corticis (etsi tardiuscule tantum, non vero celeriter, ut Intermittentibus assolet) successisset. De reliquo sicuti potest Medicum decipere Febris Proportionata a prædominio Remittens simpliciter sub specie Febris a prædominio Subintrantis, & videri Cortice sanabilis; licet revera non sit, ut in relatis postremo casibus, ita potest decipere Proportionata, Subintrans a prædominio, sub specie Febris a prædominio simpliciter Remittentis, ac videri ex iis, quæ sunt Cortice inexpugnabiles, & tamen revera eodem Cortice nonnunquam curari; quod non semel mihi metipsum contigit hac in re quandoque minus plana cespitant. Ideo ubi prædominium Continuitatis sit minus perspicuum, sitque ex una parte locus rationabili dubietati, an Febris Proportionata sit Cortici cessura, nec ne, & ex alia parte sit rationabilis suspicio de aliorum remediorum invaliditate, minime improbare possum animositatem Medici, qui spretis Detraكتورum calumniis innoxium medicamentum, etsi tunc ob vigoris circumstantias incerti tentare velit.

Caveat tamen in hoc, ne sibi aduleatur, tribuatque remedio plusquam par sit, si res ex voto successerit; sed videat, num illi, an aliis remediis, vel Naturæ adscribenda sit sanitas; facillimum quippe hic est incidere in Paralogsimum appellatum, *Ex non causa ut causa*. Sicuti enim non valet hæc illatio -- *Æger tandem mortuus est sumpto Cortice; ergo propter Corticem* ita neque valet hæc alia -- *Sanatus tandem est sumpto Cortice; ergo propter Corticem* -- ad summum enim inferri potest -- *Ergo Cortex non obsuit Curationi*. Sanitas autem, quando a Cortice vere procedit, facile dignoscibilis est ex insolita, qua acquiritur celeritate; non sic in aliis casibus. Si quid ergo certi diutius observet in hac materia, quod ipse non satis observarim, facto prius, ut decet, serio, ac diligenti examine, in publicam demum utilitatem fideliter referat. Id forsitan quondam nobis sperandum erat a Doctissimo Lancisio, ut juvat conjectare ex paragrapho Epistolæ illius ad me conscriptæ, quem retuli jam *Lib. II. Cap. VIII. in Schol. ad Mortonum* pag. 188. quandoquidem certior factus, Virum hunc Amplissimum e vivis decessisse non sine gravi jactura antequam suas edidisset, quas ibidem recensuit, circa hanc materiam Observationes, ut illas edidisse, ex eadem Epistola falso fueram suspicatus.

Hallucinationi meæ haud multum abstrusis ea fuit, quæ nuperrime, ut subaudio, occupavit nonnullos, quibus visæ nunquam fuere *Constitutiones Epidemicæ Mutinenses*, olim a *Cl. Ramazzino* conscriptæ, exordio ducto ab anno 1690. ad usque annum integrum 1694. quæ sane hallucinatio, quoscumque corripit earundem Dissertationum ignaros, mihi dubio procul apud hos notam hominis toto hoc Tractatu parum veridici statim inuret. Putarunt ergo hi, falso licet, eundem *D. Ramazzinum* tunc apud nos Medicinam facientem, in eisdem Constitutionibus suis argumentum meum (quod ego Medicis Nostratibus ante annum 1695. nedum intactum, sed & ignotum assertor) aliquo saltem modo tractasse; idque illis visum est posse deduci ex iis, quæ Vir iste *Cl.* prodidit in Eruditissima Dissertatione sua recens edita *De Contagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepsit*, ubi de China China verba faciens, meorumque interim assertorum veritatem propria auctoritate confirmans, hæc habet. *Equidem hoc præsidii genus in febribus periodicis miranda præstat, ac præsertim in tertianis intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessions egros interdum necant, quarum febrium in Constitutionibus meis epidemicis Mutinensibus mentionem habui; hoc enim febrisfugum fermentum illud malignum sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne ager in ipso febris accessu intereat.*

Textus autem huiusmodi sensus nec est, nec esse potest, quantumvis esse credatur, aut videatur, Auctorem hunc promulgasse in Constitutionibus suis Epidemicis, aut eo tempore novisse, *Corticem Peruvianum* mirandam præstare in *Tertianis malignis Intermittentibus, quæ in ipso imperu accessions egros interdum necant*, quales reapse sunt, quas descripsit olim *Mercatus*, mox *Mortonus*, & ego tandem. Ibi enim de istiusmodi Febribus vere nec egit ille, nec mentionem fecit, cum vix obiter innuerit, in *Tertianis Febribus diuturnis, & contumacissimis* a se descriptis, quæ ut plurimum (sunt ejus verba) *citra malignantis suspicionem populariter grassabantur, malignum quid nihilominus aliquando etiam adfuisse, vel eas, cum protractiores erant, in malignas nonnunquam degenerasse; subdus insuper, quod præ multitudine hominum decumbentium pauci extincti fuere; ac potius ex diuturnitate morbi, & frequentibus recidivis, quam ex Febriis vehementia succubere.* Sed quotiescumque etiam ex vi paucorum verborum, quæ supra recensui, mentionem aliquam de *Perniciosiis nostris ipsum implicite habuisse quispiam contendat, quod parum refert; tantum tamen adest, ut Corticem Peruvianum in iis Febribus, immo in ulla primæ Constitutionis, seu Dissertationis anni 1690. (quæ potior est in hac materia) commendaret, ut contra asseruerit, eundem Corticem in illis omnibus *insalubrem plane, dolosum, ac noxium* extitisse, quemadmodum late videre est num. xv. & num. xlvij. ejusdem Constitutionis. Et propterea illud remedium in *Quartanis* duntaxat, ac *Diuturnis* Febribus, & quidem in *Calidis tantum ac secis constitutionibus cum temporum, tum humorum*, minime vero in *frigidis*,*

frigidis, & humidis, generaliter usurpari posse, ac revera anno 1691. ad eandem *Quartanas, & diuturnas* Febres fuisse feliciter usurparum, prodidit in sola *Constitutione* ejusdem anni 1691. *num. xxxiv. circa finem, & num. xxxv.* quem admodum parum utiliter, ut cum detrimento adhibitum fuisse in *Lentis* Febribus, Peticulari male judicata succedentibus retulit in *Constitutionibus* annorum 1692. 93. & 94. *num. xxxij. & num. lvj.* Quæ cum clarissima sint, & prostant) cuique, non est, quod quisquam nisi coherenter ad ea textum allatum veluti interpretari, quasi nempe dicat Auctor ingenuus in confirmationem assertorum meorum, ut conjeci, utque fas est credere de Amico imminentis editionis Tractatus mei optime conscio) quasi, inquam, dicat. Sibi modo notum esse, Corticem Peruvianum miranda præstare in Febribus Periodicis, & præsertim in Tertianis Intermittentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis Ægros interdum necant: cujus generis, aut naturæ Febrium, aliquod modo participes dici posse, putat nonnullas earum, quas descripsit in prima ex Constitutionibus suis, licet tunc ad illas eundem Corticem parum salubrem crediderit, talemque se reperisse ea saltem constitutione, persuasum habuerit.

Atque his quidem ita se habentibus (ut ad rem nostram reditus fiat) ne quæso dedigneretur perpendere quisquis plurima, a nobis circa praxim hujusce remedii haud satis forsan in anteaactis dilucidata in clariorem lucem, ut optandum est, aggrediatur evehere, ne, inquam, dedigneretur perpendere qua diligentia, qua cautela, & examine, item quam longa; & accurata experientia sibi sit opus, priusquam quidquam certi valeat decernere. Quamvis enim supra laudatus Vir post repetitam, & firmam, ut illi tunc visum, plurium annorum observationem, & experientiam usque ad totum nempe annum 1694. tam trepidanter, tam restricte, immo non raro tam sinistre fuerit opinatus de Cortice in Constitutionibus suis (licet, ut verum fatear, etiam sic sentiens eminuerit velut insignior Corticis fautor inter omnes, quotquot tunc aderant, & in hanc usque diem persistere in hac Urbe, Medicos) quamvis, inquam, tam scrupulose tunc fuerit opinatus de Cortice; facta nihilominus progressu temporis animadversione magis exacta, admodum diversimode sensit. Etenim, perspectis paulopost, ac præsertim anno 1696. illius viribus, cum scilicet ego ipse cateroqui proxime periturus remedium simul, ac sanitatem uno haustu potavi, eodem, *D. Ramazzino* spectante, atque calculum suum apponere non renuente, conitaque pariter in aliis casibus haud minoris momenti tanti medicaminis efficacia, ut prostat in *Historiis meis pag. 314. & seq. pag. 141. & pag. 423.* his, inquam, omnibus ob eo satis perspectis, aliisque deinde, ut reor, ex propria praxi depromptis, longe majora, & longe magis favorabilia scripsit Ille de hoc celeberrimo Febrifugo. Sic in *Orationibus*, seu Prolusionibus suis in Patavino Athenæo subinde habitis, & typis editis, ac signate in

Prima,

Prima, Tertia & Septima, ut & in nuperrima Dissertatione *De Contagiosa Boum Epidemia*, tam late, tamque magnifice loquutus est de virtute illius, velut cuiusdam remedii plane divini, quod quolibet, ut inquit, anni tempore, in quacunque regione, etate, sexu, temperamento, ad Febres periodicas exterminandas miranda præstet, ut, posthabita in concursu recentiores, certiorisque palam repertæ (neque enim aliud potest inferri) priorè experientia, minime veritus sit, suam quadantenus mutare sententiam more scilicet *Magnum Virorum*, ut de Hippocrate agebat *Celsus*, & fiduciam magnarum rerum habentium. Utinam vero ipsum aliquando imitentur ii, qui non satis adhuc experti, in veritatis tamen injuriam, & in damnum publicæ utilitatis expresse sunt obloquuti de Cortice, ut & ii, qui favore illius nimium præoccupati nimia pariter ac sapius inania præcoci calamo scribere hætenus, vel posthac scripturi sunt de eodem. Sed tam laudabilis animi candor raro visitur, ut qui datus est tantum *Magnis ingenii*, multaque nihilominus habituris; nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt: quamvis id revera Viros omnes cultos dece- ret, ac bene moratos, in eo præsertim ministerio (omnia sunt verba ejusdem *Celsi*) quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est.

CAPUT V.

Proficuus asseritur Peruvianus Cortex, primo ad Febres Complicatas vulgariore, puta; Hemitritæos; &c. secundo ad Lentas, præsertim Puerorum, Hæcticas abusive dictas. Confirmatur exemplis postrema hæc assertio. Demum ad Febres singulas indigitandas, quibus utilis est China China, & quibus non, universalis earum Categori; & varia insimul metamorphosis, Corticem modo admittens, & modo respuens, iconice exprimitur, ac explicatur.

OMNES dari, vel esse possibiles, quas tradiderunt Antiqui, Febrium Complicationes, haud facile admiserim; dari plurimas, haud facile negaverim. Juxta illos complicari possunt Febres Putridæ dictæ cum non Putridis, ut quando Febbris periodica Hæcticæ copulatur in Tabidis; quod passim videmus. Item commisceri possunt Putridæ cum Putridis, & hoc pluribus modis, nempe vel per Complicationem continuarum cum Continuis (atque hæc, quam *Fernelius* vocat potius Confusionem Febrium, quam veram Complicationem, reapse mihi videtur confusio non modo Febrium, sed & quodammodo intellectuum) vel Complicationem Intermittentium cum Intermittentibus, tum ejusdem, quod facile, tum diversæ speciei, quod non ita facile, vel denique per implicationem Intermittentium cum Continuis; & hic quoque aliqua fortasse contingit hallucinatio. Inordinatæ siquidem Febrium præsertim Intermittentium, mox & Proportionatarum reduplicaciones sæpe Medicis imponunt specie Hemitritæi, seu Semitertianæ, aliæque consimilis Monstri, ne dicam

dicam cum nonnullis, Chymeræ. Ex opposito ea, quæ nonnumquam visitur in typis inordinatis Februm nunquam desinentium ordinata vicissitudo, ita ut statò ordine, quandoque bis in die, quandoque una die bis, & altera semel, adeoque ter inter duos dies, Febris recrudescat, itemque non multo post unam invasionem nova reduplicatio succedat, ista, inquam, vicissitudo, & alia quavis consimilis in præxi non semel obvia tollere videtur perpetuæ, qualem nonnulli reputant, imposturæ suspicionem. Datis itaque ad abundantiam, quidquid sit de veritate rei, ut possibilibus combinationibus Veterum ante memoratis, vel saltem earum plurimis, facile est ex dictis colligere, quid de singulis sentiendum sit quoad usum Corticis in iisdem.

Si enim commisceantur Putridæ cum Hecticis, diximus jam, experientia duce, illas per Corticem non submoveri, vel si leniantur, aut quoquo modo sisti videantur, hoc non impedire, quominus Ægrotans tabe consumptus suo tempore ad interitum ruat.

Si possibile sit complicari Putridas Continuas cum iisdem pariter putridis Continuis, certum est, quod si ambæ, vel etiam alterutra ex illis (cujusmodi duorum casuum prostrat icon in Arbore nostra, data eorum possibilitate) si, inquam, ambæ; vel alterutra ex illis sit de Continentium stirpe, Cortex non proderit; si vero fingantur duæ Continuæ Proportionales, suspicandum merito est, ne parum prodesse possit adversus duos hostes remedium, quod uni ex illis sæpe non sufficit; vix enim perceptibile est in casu posito, quod in massa sanguinea non sit tale (sive præexistens, sive noviter cumulatam) taliterque radicatam fermentam, ut vires Corticis eludat, etiamsi aliqua extranei cujusdam accedat portio, cæteroqui eodem Cortice domabilis.

Quod si Complicatio sit Februm Intermittentium cum Intermittentibus, sive illæ dicantur esse diversæ, sive ejusdem speciei (in qua linea octo simul Tertianas in eodem Ægro dari posse *Caprius* non dubitavit asserere) extra dubium est, illis quomodolibet commixtis, ac per varios subintrantium, sequæ mutuo, ac diversimode excipientium paroxysmorum, recursus, Continuis per accidens factis, Peruvianum Corticem strenue opitulari, ac si forent disjunctæ, atque discretæ: dummodo non eo usque sinantur progredi, ut jam continuitatem essentialem, ac fixam, & in massa ipsa sanguinea stabiles radices agentem acquirant, aut acquisierint.

Major difficultas versatur circa complicationem Intermittentium cum Continuis, non Continentibus quidem, quæ, quoquo modo adsint, vim Corticis solent enervare, sed Proportionatis: cujusmodi esse dicuntur Semitertiana, aut Hemitritæus, cum scilicet Tertianæ Continuæ Quotidiana Intermittens, vel Tertianæ Intermittenti Quotidiana Continua copulatur. Circa hanc rem, quæ non æque explicatur ab omnibus (cum aliqui ex Continuis symptomatis, & Inflammatoriis, simul ac ex Intermittentibus Hemitritæos compo-

nant, alii ex variis, & inæqualibus Intermittentium tantummodo commixtionibus) fateor, me quoque non parum hæsitare, & probabiliter credere, famosam hanc febrem esse de Tertianarum Intermittentium, multiplicium tamen, puta duplicium, vel triplicium genere, quæ in hac Febris specie suas adeo frequenter repetunt Accessiones, ut illam non modo crebris rigoribus, & horribus suis reddant toto decursu Horridam, sive Horrificam, verum etiam tali intentione assidue præditam, ut simul de genere Continuarum ab ortu eandem repræsentent. Et revera tam facile est, ut licet Continua suapte natura orta non sit, talis tamen ob rationes recensitas evadat, simulque Maligna, & sæpissime lethalis nostræ aliquando Subcontinua malignantis adinstar, ut non propterea immerito ex Continua, & Intermittente quodammodo conflata dicatur.

Si itaque Hemitritæus, aut Semitertiana vere procedat, ut suspicor, ex Tertia Intermittente multiplici (Veteribus ipsis, saltem aliquibus, non plane dissentientibus) sive ex crebro, & æqualiter inæquali fermenti Tertianam producenti influxu, patet, quod activitas Corticis valide, cito, ac frequenter oblata, par est morbo vincendo, dummodo id fiat, antequam Febris essentialem continuitatem acquirat, quod in enarratis circumstantiis proxime imminet. Cæterum quæ primis diebus apparet in Complicatis hujusmodi Febribus continuas, sæpe non est essentialis, qualis creditur; idque conspicuæ pulsuum concentrationes identidem contingentes palam testantur. *Quamvis Febris quadam (inquit satis apposite hoc loco Sennertus) continua videatur, si tamen sæpius fiat pulsus contractio, illa novi paroxysmi, novique materie motus indicium est.* Ob hoc igitur in Semitertiana, sic dicta, Corticem opportuno tempore exhibendum censeo, & data occasione nonnunquam fidenter exhibui: nec de felici successu inexpertus loquor.

Si vero, juxta communioem Antiquorum, Febrim istam ex Continua Proportionata, & ex Intermittente prognatam quis velit, cum in illa duplici titulo prævaleat natura Febris Intermittentis, aut Periodicæ, & minore parte concurrat in eam natura Continua (ipsa siquidem Proportionata Continua participat aliquo modo de ratione, ac fermento Febris Intermittentis; ut diximus) major est probabilitas, quod in ea debeat esse proficiuus, quam inutilis Cortex, dummodo ille viriliter, ac tempestive offeratur: nisi videlicet jam Febris Intermittens, crebris, & subintrantibus reduplicationibus suis, ipsi Continua, ejusve præexistenti fermento suppetias contubernales attulerit, ipsius præexistentis fermenti naturam adeptas; vel nisi id fuerit jam subortum, quod non raro assolet, & quod ad Semitertianæ generationem concurrere autumat idem Sennertus, fretus auctoritate Spigelii, & aliorum, videlicet, nisi aliqua lateat in imi Ventris visceribus inflammatio, quæ Febri, cæteroqui Intermittenti, fixam continuitatem adjungat, Febrim siquidem Semitertianam censet ille
(sunt-

(suntque ejus verba) ex Febre Primaria, & Symptomatica componi, & primo quidem natura sua Intermittentem Febrem esse, cui postea continuus calor accedit ex inflammatione Ventriculi, Intestinarum, & vicinarum partium; quo casu nisi Cortex propinquetur, priusquam fiat inflammatio actum est; cum hujusmodi Febris & ex hoc capite, & ex more suo sit pravæ supra cæteras indolis, itaut non modo maligna, verum & epidemica, & contagiosa, & lethalis præ aliis merito reputetur, unde illud Q. Sereni

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæum

Fulgatur verbis ---

Exempla tamen curationum Hemitritæi, etsi adeo periculosi, usu Corticis absolutarum exhibet, ut alias diximus, *Badus*; item & *Restaurandus Capite peculiari* -- De Cura Hemitritæi per Chinam Chinam, ubi animadvertione dignum est Scholium Cl. *Nigrifoli* circa Febris hujusmodi Complicatas; quæ omnia consulat Lector, nosque a longiore circa hanc materiam exinat mora.

Quoad secundum in titulo propositum, nempe an China China conveniat Febribus Lentis, & Puerorum Hæcticis, saltem abusive dictis, distinguere oportet Lentas, quæ de genere Symptomaticarum ac Continentium sunt, & quæ sunt de genere Intermittentium a radice, ac proinde Essentialium, quemadmodum utraque species distincta est in Arbore infra posita. In primo enim casu Corticem non congruere, seu saltem non sufficere, jam satis constat ex pluribus dictis. In secundo vero casu nullus dubito, quin conferat, saltem ut plurimum (quantum novi in praxi) immo quin absolute conveniat, usquequo in Lentis hujusmodi aliqua subcernitur originariæ periodi umbra, ut explicite monet D'Acquin, qui egregie præ cæteris sphæram activitatis remedii paucis distinxit, ac circumscriptis; quare etiamsi, rebus nimis ultro provectis, per accidens China fortasse non proffit, attamen fidenr dico, quod rationabiliter, & tuto exhibetur; quoniam convenit naturæ intimæ ipsius Febris. Quamobrem pro statuenda oblatione illius, sufficit dignoscere Lentam a fermento Intermittentium pendente, & gravibus viscerum vitiis (inter quæ non connumero vulgares obstructions) minime copulatam, sufficit, inquam, dignoscere illam a Lenta ex radice Continentium Symptomaticarum, & ex gravibus viscerum læsionibus pullulante. Hoc autem univique in arte versato non admodum difficulter videtur posse innotescere; quandoquidem ex ipsius Egrotantis relatu potest quilibet doceri, num Lentam illam diuturna Intermittens præcesserit; & ex seipso cognoscere (posito, quod Hæcticam veram a meris Lentis discernat) an aliqua in Lenta hujusmodi observari possit incrementi & decrementi qualiscunque nota: illius quidem per unguem v. gr. livorem temporaneum, ne dicam perfrigerationem; istius vero per interpolas v. g. nocturnasve sudationunculas, vel per alia quælibet obscura saltem periodi indicia. In quibus circumstantiis, aliisque similibus, si Febris Intermittens sive duplex,

sive triplex, sive alterius compositionis præcesserit, immo aliquando, præsertim in Pueris, etiamsi non præcesserit, sed præcesserit Febris Continua, dummodo tamen in Lenta succedente appareat levis aliqua imago periodi, Cortex exhibendus est cum spe boni exitus, si non certa, saltem probabilis, & omnis suspitionis experte. Quod intelligendum est etiam, quamvis Febris diuturnitas Cachexiæ rudimenta simul induceret, habito tamen aliquo ad hujusmodi circumstantiam respectu, simulque habita consideratione, quod a Cachexia ipsa ortum, aut fomitem Febris non trahat: tunc enim referenda esset ad Lentam Symptomaticam vires Corticis eludentem. Hac conditione absente, & concurrentibus reliquis antedictis, Cortex in Lenta ipsa non sine spe propinandus,

Idem dicendum de Lentis illis, quæ Pueros peculiariter vel ex prægressis Intermittebibus, vel ex simplici etiam *Adephagia*, seu ingluvie obsidere solent, & *Hædicarum* nomine *abusive* audiunt, nam præterquamquod ab Hæticis veris videtur excipere *Hippocrates* ætatem infra completos pubertatis annos constitutam, experientia ipsa solet ostendere, Febres istas a cruditatibus genitas ad Cachexiam sæpius, quam ad maciem Hætica veræ sequacem deducere: etsi, eas cum macie quoque conjungi, nequaquam inficiet; quo casu si macies ad conspicuum gradum producta sit, Corticis effectus valde incertus redditur; non tamen ideo semper ejus usus omittendus. Quamobrem in istis Puerorum Lentis sive ex præcedentibus Periodicis, sive ex nimia voracitate, & ciborum ingurgitatione procedentibus, videtur peccare vel fermentum Intermitterium, vel materia aliqua ejusdem farinæ, vel saltem analoga, quæ ab usu Peruviani Corticis post universalia congrua propinati correctionem non levem potest recipere, ut non semel usus me docuit, utque melius patefacient nonnullæ ex sequentibus Historiis, quibus alias etiam curationem Lentarum in diversis ætatibus exhibentes placet immiscere.

I. Anno 1696. memoratus alias *D. Comes Andreas de Sanctis* tunc impuber, ex frequenti, ac insepelivo usu fructuum præsertim, & bellariorum, aliarumque rerum saccharo obduatarum, incidit in Febrem Acutam Continentem (convalescerat autem non ita pridem ex diuturna Quartana sponte soluta) & periculo plenam, cujus symptomata & gravissima fuere, & insolita, adeo ut etiamnum ambigam, num ea Febris fuerit simul Variolosa, propter peregrinam quamdam eruptionem cutaneam innumerarum pustularum, variorum quodammodo, sed admodum imperfecte, ac abortivo fere dixerim modo æmalantium. Febre non integre judicata, supervenere insignes Abscessus ad articulos, aliasque corporis partes, sanie; & pure summe foetido abunde scattentes, qui Ægrum una cum Lenta quadam Febricula ad insignem maciem deduxerunt, nec nisi post bimestre saltem spatium sanati sunt, & ad cicatricem perducti. Illis nihilominus plane consolidatis eadem remansit superstes Lenta Febr-

Febricula, crescente in dies totius corporis macie, nihilque proficientibus iis quæ pro Febre extinguenda, & pro reparanda nutritione ad longum tempus præscribentur remediis. Assidebat illi perpetuo *D. Candrinus*, medebaturque *D. Cervinus*, cui & ipse Socius de more adjungebar. Professores isti mihi non semel obtruserunt per modum Quæsitæ, num in hoc casu locum aliquem posset habere Peruvianus Cortex, quem alias in Febribus Lentis, me præscribente (& interim satis memori casus ipsos repetebant) non parum profecisse observarent. Rejiciebam ego iisdem amice subridens propositionem, & ajebam: maximam esse inter casus illos, & istum disparitatem. Tandem cum quodam die strictius interrogaret (progrediebatur enim in dies carniæ consumptio) cur hoc casu abhorrerem a tentamine, quod cæteroqui innoxium fatebar, nec nisi de eadem inefficacia, quam in cæteris quoque remediis aperte experiebamur, suspicabar incertus, respondi: me non suspicari, sed omnino credere inutilem Corticem, & ob id timere me censuram vulgi, aliorumque etiam Medicorum, propter radicem Febris a Continente primitus proficientis, demumque de symptomatica fortasse participantis (metuebam siquidem de novo aliquo latente Abscessu interno) & nullam præsertim periodi speciem præferentis, quantum colligere potui toto morbi tempore, bis licet in die Ægrum invisens. Addebam corporis emaciationem jam ad marasmi gradum perducere, nec esse forsitan ullo pacto possibilem amplius reparationem. Ad hæc reponebant ambo: non omnia, quæ afferebam, sibi talia prorsus apparuisse; ajebant siquidem, & præcipue *D. Candrinus* incessanter Assidens: levem aliquam se nonnumquam deprehendisse Febris remissionem horis præsertim antelucanis: quo tempore, & somnus placidus, & levis quandoque sudatiuncula succedebat, quam & quædam præcedebat trium, vel quatuor horarum spatium, major incalescentia. Hac una motus duorum assertionem, Corticem tentandum censui, qui *ad drach. ss.* primo semel, mox & bis in die præscriptus, intra 15., vel 20. dies, Febrem omnem penitus sustulit, & ad mensum circiter continuatus, integram valetudinem, colorem optimum, robur pristinum, perfectam renutritionem, quin & obesitatem cum aliquo etiam excessu post modicum temporis admirabiliter invexit.

II. Nobilissima Virgo xv. agens ætatis annum, habitu corporis valde gracili, & fervido prædita temperamento, anno 1707. latrante Syrio, incidit in Febrem Tertianam duplicem, primo Intermittentem, mox Continuum per paroxysmos sese mutuo excipientes. Quantumvis omni cautela tractaretur, ne Febris plurimum valida continuitatem essentialem, arque acutiem periculofam acquireret, non aliud tamen utilitatis ab adhibitis remediis licuit referre, nisi tolerabiliorem, sed diuturniorem Febris intensionem cum periodicis obscurissimis, & macie notabili. Ut rem paucis absolvam, progredientem morbo cum copiosis, serosisque dejectionibus, cum profusis sudoribus te-

nuioribusque simul utinis, & jugiter perseverante Febre jam familiari reddita, quæ aliquod tantummodo incrementum suscipere dignoscebatur ab incalescentia quadam horis pomeridianis adaucta, cui nocturnus sudor cum vix perceptibili remissione respondebat, pariterque crescente ad gradum insignem totius corporis, præsertim vero brachiorum, & crurum extenuatione irritis omnibus, quæ tam pro retundendo febrili calore, quam pro reparanda, quæ absumebatur in dies, humiditate, & pro nutritione instauranda, præscriperamus *D. Floranus* Medicus illius ordinarius, & Ego, consilium cepi de proponendo usu Peruviani Corticis, priusquam obscura illa, qualiscunque periodi umbra penitus obliteraretur, Febrisque in habituales dictam migraret. Sub conditione alicujus quidem incertitudinis, sed plurimæ insimul spei, & omnimodæ semper securitatis, remedium proposui: nec sine plurima suspitione de carentia successus fuit admissum, ob fixam videlicet, ac fere æqualem Febris perseverantiam, & ob insignem metuendam carniū consumptionem cum calore adurentem iisdem impresso, tactu judice. Propinatus itaque est Cortex per modum alterantis, scilicet *ad drach. ss.* quotidie, nec nisi post aliquot dies sensibile levamen emerit. Emerit tamen evidenter; & continuato ad non breve spatium temporis remedio, Deo dante, convaleuit Ægra, sed tamen plurimum emaciata. Recidit illa quidem pluries, Febrisque semper typum Tertianæ vel duplicis, vel simplicis primo referentibus, sed mox in Lentam degenerantibus, quæ licet exigua, ac vix perceptibilis, ab una tamen ad aliam usque Recidivam protendebatur. Modo curabatur illa eodem Cortice, quando gravior invalescebat Febris habitualis suspicio, modo sine eo, quando Febris motu clariore procedebat, & laudabili diaphoresi judicabatur. Hyberni Solstitii solvit illa vœtigal per novam consuetæ Febris invasionem, idemque tributum postremo dedit Verno Æquinoctio sequentis anni 1708. quo elapso pristinas plane vires, habitum corporis pleniorum ac antea, integramque prorsus resumpsit valetudinem.

III. Vividus, promptusque Ephebus Serenissimæ Ducissæ Brunsvicensis Dominæ mæx, *D. Comes Casar Furnius*, postquam passus esset Æstate anni 1708. longam ægritudinem ex Tertianâ duplici Subintrante, & participante de veræ Proportionatæ naturæ cum symptomatis valde gravibus, nec periculo vere carentibus, immo post superatas Recidivas multiplices, a quibus omnibus sine ullo Corticis adjumento, sed consuetis tantum prædiis cum delectu, & peculiari advertentia adhibitis, Deo favente, semper evaserat, Autumnali tandem tempestate convalescentiam suam acturus in paternâ domo, adiit Oppidum Finalis Mutinæ, ubi Genitor pro Serenissimo Duce Gubernatoris munus exercebat. Ibi vix elapso Solstitio Hyemali Febre iterum correptus est, quæ juxta relatam *D. Medici* curantis, duplici Tertianæ de genere Subintrantium, ut alias, typum præfererat, cum quotidiana videlicet, pomeridia-

meridiana, & alternatim graviore exacerbatione sine ullo frigoris sensu recurrente. Cum primum mihi nunciata fuit invasio hæc novi morbi, seu mavis recidiva præteriti, & scirem Ægrum jam satis a me antea expurgatum, ac repetita non semel (suaserat id gravis vertigo, & crebra simul, sed invalida hæmorrhagia e naribus) phlebotomia curatum: cumque recenter intelligerem, iidem de causis rursus celebratam fuisse ope hirundinum novam sanguinis missionem, sedulo monui, ut Cortex, a quo toto morbi decursu abstinueram, præscriberetur, quotiescumque periculum aliquod immineret, priusquam gravius fieret. Patefacto voto meo, nil ultra quæsi.

Tractu dierum aliquot (refero, quæ ex literis curantis Medici apud me servatis excerpto) intelligo, Febrem aliis a Cortice curatam remediis, plurimum quidem imminutam esse, sed æqualiter continuam redditam cum rubore genarum præsertim a cibo, & conspicua admodum macie universali, quod movit mentem ipsius Medici ad præscribendum lac Vaccinum coctum animo ad alterius lactis oblationem aliquando transeundi benigniori tempestate. Post brevem hujusmodi lactis usum refert Medicus, Febrem Continuum increbuisse cum manifestiore semper incallescencia aliquot horis a cibo, tandemque inquit: se periodum observasse Quartanæ Continuæ cum levi quodam frigore recrudescentis, quaritque rursus, quid modo sentiam de China China non oblata. Inculco denuo illius oblationem, etiam validiusculam, nulla mora interposita. Negligitur hæc: & responsum refero, quod jam Febris dubio procul non potest non haberi pro habituali, ideoque in animo esse præscribendi jusculum ex decoctione Testudinis, Cancrorum, & Ranarum, dummodo ipse consentiam. Interim subdit idem Medicus curans; rem esse eo perductam (sunt ipsissima illius verba) ut maxima sit universalis emaciation, virium prostratio insignis, notabilis surditas, facies ferme Hippocratica, vigilæ assiduæ, dejectiones copiosæ, & summæ fœtidæ, oculi caligantes, Febris Continua cum incremento a pastu, genarum rubore, siti ardentissima, labiis aridis, & faucium ardore cum molestissimo insimul ptyalismo.

Eodem tempore scribit ad me alter Medicus superaccitus, se plane invitum accessisse recenter ad curationem, ubi non Actoris, sed Spectatoris tantum partes erat acturus, atque: se prima visitatione desperatam agnovisse Ægri salutem propter Febrem Continuum cum pulsu ne minimam quidem resistantiam habente, facie Cadaverica, totius corporis macie, ferinis unguibus, assiduisque vigilis, Diarrhœa, Hæmorrhagia &c. tandemque concludit, aliis signis (ut inquit) lethaliissimis, adjungi ulcus in Larynge cum screatu veri puris itentidem subruenti, neque levamen aliud adhuc dignosci, nisi moderamen aliquod vigiliarum nonnihil breviorum, quas tamen pensat somnus turbatus, & subdelirio persæpe intermixtus. Ambobus respondi: me
hos

hos reputare acutiei potius, quam morbi habitualis effectus, ac signa, maxime cum vix mensis esset elapsus ab ultima invasione morbi: nihilominus quando jam Ager est proxime acturus animam, sive id contingat ob unam, sive ob aliam causam, prudentis Medici esse abstinere a remediis in eo statu inutilibus. Hoc non obstante, si quid illis videretur tentandum, & siquidem aliqua, utut levis, appareret, aut apparuisset umbra periodi (manebat quippe mente reposita Idea primi morbi) loco Ranarum, atque Testudinum, quas postmodum pro restaurando Aegro superstiti non improbassem, si fuisset opus, Chinam Chinam nondum oblatam, precabar, offerrent dosi validiuscula, quam idcirco indicavi, visuri forsitan, quæ antea non credidissent.

Amplexati sunt illi tandem consilium meum, jubar aliquod remissionis, & exacerbationis alternæ in Febre recognoscentes; sed loco substantiæ Corticis congruum visum est illis pro faciliiori Aegri assumptione substituere Julapium ex China China, nescio qua vi saturatum, ex cujus usu per sex dies administrati cum nullum levamen agnoscerent, ut retulere, (interim tamen non obiit Aegrotans pro deplorato jam habitus;) quinimmo cum major fieret, ut aiebant, prostratio virium, Febrisque æque, & cum iisdem symptomatis procedere videretur, iterum Decoctionem non modo, sed & insuper Julapium ex iisdem Testudinibus, & Cancris, se libentius quam Chinam Chinam usurpaturos fatebantur, ni ego renuerem. Quibus tandem fidenter responsum feci: impræsentiarum solo Cortice viriliter agendum esse: reliquis remediis in posterum, si res exigeret, aut sineret. Præscripta itaque quotidie mane per tres dies *drachma una* Corticis in substantia, & *semidrachma* ejusdem per quatuor alios dies superaddita Syrupo de eadem China China ad illum roborandum, iterumque ad alios tres dies exhibita quotidie *drachma una*, Febris cœpit paulatim remitti, sed nondum quantum erat in votis curantium Medicorum, qui pro reparanda Aegri macie remedia a Cancris, & Testudinibus petita jugiter proponebant, verbisque officiosis tantum non implorabant, ut ego ab illis imploraveram promptiorem usum Corticis. Quamobrem ut ipsis morem gererem (sunt quippe viri docti non modo, sed & Amici) etiam præter credulitatem meam in illud remedium consensi, hac inita pactione, ut eidem quotidie mane præmitteretur saltem *scrup. j.* vel *drach. ss.* Corticis, quod libenter factum est ad longum tempus; sicque communi concursu, & voto perfecte sanatus est Ager, pristinoque robori, mox & optimæ habitudini restitutus circa Equinoctium Vernum, ante cujus etiam adventum placuit iterum Aegrotantem novo usu Corticis præmunire. An a Febre Lenta, & propemodum habituali sanatus is fuerit, an ab Acuta, judicet Lector; a Cortice sanatum ambigat nemo.

IV. Æstate proxima elapsa *D. Ludovicus de Arboribus* ruri agens, quo me fortuito & ipse contuleram, institit, ut Filium suum natum majorem, infra puber-

pubertatem tamen constitutum, mihiq̃ ab ortu notum, & pessime tunc habentem, vellem invisere ad solamen Matris, non ad curationem Filii, quem pro Tabido reputabat. Is alias pro Phisico prope habitus est ob diuturnam tussim cum sputo semipurulento, difficultate spirandi, rancedine insigni, & lenta Febricula: sed ab his omnibus sedula adhibita curatione præter mei ipsius, curantis licet, expectationem plane convaluit. Ante tres annos quoque Spinam ventosam passus est in cubito, & in pede, quæ præter lationem partium per triennium obsessarum, notabilem quoque totius corporis maciem invexit. Post hæc omnia circa prægressæ ætatis initia correptus est Tertia Febre Intermittente, quæ tractu temporis in Lentam-migravit, exsiccatis eodem tempore ulceribus articulorum, perennes cæteroq̃ ichores fundere solitis. De curatione postremæ huiusce Febris conscius non sum; ab alio enim Medico curatus fuit. Id unum scio, quod adhuc lente febricitans Rus adiit sat male habens, & ab aeris mutatione opem quaritans, suasu, ni fallor, ipsius curantis Medici. Ibi moram trahens assidue febricitavit cum vespertinis obscurissimis exacerbationibus, & nocturnis circa caput, collum, & thoracem sudatiunculis. Interim ulteriorem, summamque maciem contraxit, & quod pejus, maximam simul spirandi difficultatem, tussim molestissimam, sæpe siccam, sæpe quoque sputo viscido, ac crasso comitam, cum rancedine assidua adeo gravi, ut audientibus molestiam inferret. In hoc statu illum Ruri deprehendi, dum ante domum ipsius casu transveheret: cumque eundem Tabidum, saltem fieri cœptum & ipse censerem, ut ab omnibus etiam non Medicis censebatur, Patri a me exquirenti, an China China illum, si non sanare, saltem levare potis esset, negative respondi. Cum tamen interrogarer, num ea citra noxam saltem posset tentari, respondi, quod habito respectu ad primam Febris radicem, tentari poterat, sed parca dosi, quoniam cæteroq̃ conjunctæ pectoris affectioni non erat congruens. Quod si a dosi parca levamen aliquod emerisset, fidentius postea poterat pleniori dosi usurpari. Præscripsi itaque non in Scheda medica (pudebat enim) sed lingua vernacula, mutato etiam charactere, *semunciam* Chinæ Chinæ in octo partes divisam, & abii, iter meum prosequutus. Assumpta ab eo intra octo dies China China, nunciat mihi Pater, Filium levius se habere, ac mane præsertim videri a Febre immunem, vel saltem infebrecitationi proximum. Tunc aliam *semunciam* in quatuor tantum partes distributam præscribo, eaque pariter assumpta, narratur mihi, *Ægrum* bene se habere, non modo quoad Febrem, quæ jam evanuerat plane, verum etiam quoad reliqua omnia. Vix licet credulus, aliam tamen iterum *semunciam* præscribo in octo partes divisam; nec aliud amplius a quoquam audio. Sub finem Autumni offendens Patrem *Ægrotantis* in Urbe mihi obvium, interrogo illum de valetudine Filii. Optimam respondet obtinere, nec quicquam aliud pati, nisi incommo-

da a Spina ventosa in articulis, usque adhuc tamen etiam consolidatis, relicta. Paulopost ipse occurrit mihi per Urbem circumvagus Filius, quem vix dignosco: adeo carnosus, validus, vividoque colore præditus est. Qualem tunc vidi, talem etiamnum, Deo dante, haud infrequenter video, & (quod mirandum magis est) ab ipsis Spina ventosa reliquis prorsus immunem.

V. Lætilissima Virgo *D. Ursula Corsina*, gracillima, & universa, thoracis, totiusque corporis structura omnino disposita ad Tabem, trigessimum circiter agens ætatis annum, cujus Fratrem, unamque insuper, & alteram Sororem sine ullo prævio sanguinis sputo Phthisis consecerat, corripiebatur lenta quadam Febricula cum tussi valde molesta, & paucò nihilominus screatu. Febricula hæc primis diebus me ancipitem reddidit de natura illius, ambigentem scilicet, an Chronica, & tabem forsitan illatura, an subdole Acuta, malique moris particeps esset; adeo difficilis, & obscurus apparebat illius character. Tractu plurium dierum manifeste se prodidit Febris vere pro Lenta, quam comitabatur tussis assidua, noctu præsertim excrucians, cum copioso subinde screatu materiæ lymphaticæ spumosa. Sæpius in die, horisque incertis modo noctu, modo interdum asseverabat Agra sibi exacerbari, & alias nonnihil remitti Febrem; sed sæpius nil tale pulsus, urina, vel carniū temperies aperiebat. Non negaverim tamen, me bis, aut ter, intra spatium 40. dierum circiter sensibilem aliquam deprehendisse remissionem, & exacerbationem. Reliquum temporis pari semper tenore ac passu Febris lenta commensa est cum acri ad tactum calore, tussi importuna, copioso sputo, albicante, spumoso, & crudo, insignique insuper corporis macie.

Cum non proficerent remedia, quæ plurima fuere, notis indicationibus adimplendis destinata, motus ego a recenter, & crebrius apparente sensibiliore nonnihil incrementi, & decrementi Febris vicissitudine, Corticem Peruvianum tentare decrevi, parca quidem dosi, nempe *ad drach. ss.* sed ad plures & plures dies, Ab illius usu visæ sunt ab oleri obscuræ illæ febriles exacerbationes; sed Lenta Febris, sibi que deinde semper, aut vere semper æqualis, pertinaciter persistit; quamobrem ab usu Corticis sine fructu, aut sensibili utilitate adhibiti, supersedere coactus fui.

Jam vero ad marasimum ferme deducebatur Aegrotans. Cum autem illi post tot alia incassum usurpata decoctionem radicis Chinæ præscribere aggrederer; nescio quo cæstro percitus, radici Chinæ *Kinkinam* etiam adjunxi. Atque ita *ex drach. iij. rad. China, & drach. ij.* Corticis Peruviani in duabus aquæ libris infusus, atque ad medietatem decoctis, duos Syrupos confeci, paucò Syrupo de cortice Citri edulcatos, quorum unum quotidie mane sumebat, & constanter perseverabat. Ab usu novi hujusce remedii semel in die, ut dictum est, assumpti, Agra sensum melius se habere cepit; quapropter usus illius ad XL. usque dies protractus integram valetudinem inferre visus est

Febre

Febre videlicet tandem devicta, vel ad inconspicuam deducta, tussi admodum imminuta, imminutoque pariter sputo, remanente tantummodo insigni, quæ minime reficiebatur, carniū extenuatione. In hoc statu cum ea haud multum incommode perdurasset, eidem valedixi; animo tamen Lac exhibendi adventante Vere, aliquam interim quietem, & cessationem a remediis cuilibet anteponeus remedio. Sed vix mensis erat elapsus, cum iterum advocabas, ut Ægram inviserem, eadem Febre, eadem tussi, eodemque sputo a pluribus jam diebus laborantem. A remedio, quod manifeste profuerat, indicatione desumpta, iterum Syrupum ex Cortice Peruviano cum radice Chinæ portionibus æquis decocto, turbidum insuper & plurima Corticis substantia refertum, neque semel tantum, ut antea, sed bis in die sumendum præscripsi: quod ad xxx. uique dies continuato, Ægra tandem perfecte convaluit, adeo ut nunquam antea aque valuerit, abolita in integrum tussi, & ne vestigio quidem, vel umbra Febris superflite. Quia tamen gracilitas membrorum, præsertim extremorum, non satis refici videbatur, Lac Asininum exhibui ad duos circiter menses, quo pro ratione sui habitus fuit omnimode restituta.

Aliam ex opposito Adolescentulam recens nuptam, ex nativa dispositione minime in Tabem pronam, & Febris manifestiores exacerbationes, sensibileque remissiones habente diutius vexatam, cum copiosis sudoribus, tussi molesta, & sputo spumoso, eadem pariter methodo curare institui, postquam consueta; quæ non pauca fuere, remedia nil proficere observassem. Sed incassum plane id sum molitus; hæc enim, licet longe minus disposita videretur ad Tabem, inevitabili tamen sorte Tabida facta est.

VI. *Frater* impuber Sculptoris æneæ Tabulæ Stemma Februm genealogicum referentis, & primæ hujusce Therapeutices Editioni insertæ, laborabat a duobus jam mensibus Lenta quadam Febricula, quæ ad maciem insignem illum deduxerat. Cum pluries invisendi Operis gratia domum Sculptoris adirem, Puerum hunc macilentum, modo jacentem, modo erectum deprehendebam, semper febricitantem pari intensione, cum pulsu celeri, urina male colorata, appetitu vivido potius, quam prostrato, & siti fere nulla. Occasionem Febris videbatur suppeditare diuturnum ulcus Intestini recti, ante aliquot menses a Chirurgo curati quidem, sed imperfecte, aliqua videlicet labe adhuc superflite. Cum interrogarer, data occasione frequentioris accessus mei, an quicquam posset administrari pro curanda hujusmodi Febre, tergiversabar, solum hordei cremorem indigitans pro alimento simul, & medicamento. Tandem cum quadam die sciscitaretur a me sculptor, latinæ linguæ non ignarus, cujusnam generis esset Febris Lenta Fratris sui, quarum Februm varias species in Arbore mea incidenda observarat, respondi hæc me nonnihil circa hoc; sed tamen probabilius credere, eam esse ex illarum potius specie, quas in ramis deliberatis excudebat, quam earum, quas excu-

debat in ramis Cortice obductis, & consequenter esse veram habitualement potius, quam mentitam insuperque fortasse symptomaticam, adeoque Cortice Peruviano probabiliter non curabilem. Dum autem in confirmatione meae assertionis adducerem aequalem semper Febris continuitatem a me deprehensam, subjungebatur mihi Aegrum nullo ordine, & tantum per accidens invisenti, Febrem nonnullis horis, immo & nonnullis inordinate tamen diebus, intensiorem nonnihil, & nonnullis aliis remissiorem observari, ut & exacerbationem illius aliqua nonnunquam brevissima, & fugaci horripilatione notari. His intellectis, nec tamen plane creditis, primo *Syrup. de Cichorio* compositum cum *Rhabbarbo* ad aliquot dies praescripti, deinde praemissa protestatione de probabili invaliditate remedii, praescripti Corticem *ad drach. ss.* omni mane per dies octo. Quod cum non plane inutiliter cessisset, coepi idem remedium offerre mane, & sero ad dies quatuor. Validiori huic impulsus Febris nequivit resistere; sed abiit expulsa. Interjecta vero unius hebdomadae quiete, rursusque post eam repetito per octo dies usu Corticis *ad drach. ss.* quotidie mane, ita fugata est Febris, ut nunquam redire sit ausa, succedente loco illius decenti corporis renutritione, firmaque in integrum valetudine.

VII. D. *Andreas de Ferretis* Sacerdos quadragenarius (ut aliquod etiam exemplum Lentarum Februm in Subiecto provectioris aetatis afferam) habitu corporis summe gracilis, adustique, ut loqui mos est, temperamenti, Febris acutis, & ardentibus facile obnoxius, semperque ideo quoties vel aegrotabat, vel convalescebat, de Habituali suspectus, anno 1706. correptus est Febricula quadam ab ipso initio Lenta, quam proinde per duas hebdomadas, & ultra assidue circumtulit. Excarnis ille insigniter evaserat, & decolor, siti assidua premebatur, calorem exhibebat tactum ferientem, & sudatiunculas tantum nocturnas patiebatur, a quibus levius se habere ad aliquot horas asseverabat; reliquo tempore summam praeferebat cutis ariditatem. Consilio meo jussus decumbere, subjecit se regimini medico, maxime cum jam inciperet aegre stare, & circumvagari. Febre diligenter inspecta, & quidem diversis horis, eandem fere semper aequalem reperi, non tamen tam exacte, quin pulsus una nonnunquam vice frequentior quam altera, nulla tamen servata lege, reperiretur. Tantummodo afferebat ille, se noctes aliquot, vel aliquot saltem noctis horas transigere satis tranquillae Febre tunc juxta sensum illius etiam citra sudorem leviori reddita, cujus tamen levaminis vix ullum ego vestigium clarum mane poteram tactu explorare. Tractatus est blandis remediis per plures dies, Alterantibus scilicet humectantibus, & refrigerantibus, Emulsionibus, Cremore hordei, jusculis Cancrorum, & similibus, praemissa parca sanguinis detractione, & interjectis clysteribus ex lacte, & saccharo, aliisque hujusmodi diutius administratis. Sed cum sine ulla diminutione protaheretur Febris, macies autem ingravesceret, & rorida humiditatis

tatis consumptio, ad usum Corticis anceps confugi: quo *ad drach. ss.* quotidie mane per dies duodecim assumpto, Febris omnino sublata est, & repetito, continuoque ad longiusculum tempus remedio, inhibita quoque est omnis Recidiva, & restituta in integrum naturalis carniū constitutio. Post duos annos iterum idem decubuit ex duplici Tertianā Continua satis intensa, & diuturniore, a qua per viam methodicā vulgatiorem liberatus est citra auxilium Corticis, cujus tamen usum jam proxime meditabar, ni Febris evanisset.

Per hoc autem, quod utilitatem Corticis in enarratis casibus expertus commendem, non fit, quod incertum aliquando non fatear in Febris Lenticis, a radice quoque Intermittente procedentibus, juvamen illius; non enim defunt casus, in quibus quandoque hoc remedium non sufficit, etsi suffecturum videatur. Hujusmodi exemplum habui, præter alterum supra indicatum, in *D. Paulo Passurino*, qui post duos menses ruralis ægitudinis ex duplici Tertianā Intermittente in Urbem redux factus est cum Lenta Febricula, prægressis periodicis succedanea. Hæc cum ingravescere nonnihil inciperet, & protus amittere levem, quam antea servarat, Exacerbationis, & Remissionis umbram: tandem post alia remedia inutiliter administrata tractata est Cortice *ad drach. ss.* exhibito bis in die, protestatione tamen præmissa de incertitudine juvaminis in circumstantiis hujusmodi. Licet autem ad nonnullos dies productus fuerit illius usus, nihilominus Ager sensim consumptus Fatis cessit, Neque diuturna admodum fuit Ægritudo quippe (ut mecum animadvertēbat Medicus curans) priusquam Corticem præscriberemus, Febris illa aliquem jam acutiei characterem suscipere inceperat. Pectus huic Juveni erat non benedispositum; alias enim de Phithysi fuerat ille suspectus. Graveolens erat eidem halitus, tussisque molesta cum sreatu materiæ crassioris, minime tamen purulentæ. Quare præcordia saltem non bene constituta fortassis habebat. Alios tamen interim pejus habentes, magisque de Tabæ suspectos, ut in Historiis supra relatis, Cortice sanatos vidi.

Hinc elucescit, remedium istud strenuam operam non semper quidem, sed tamen sapius navare in curatione Februm Hecticas æmulantium, præsertim in ætate citra completos pubertatis annos constituta, necnon in aliis etiam ætatibus, dummodo circumstantiæ congruentes pro illius utili administratione concurrant, ut, de aliis quoque Febris naturæ ancipitis abunde jam dictum est, nec tamen forsitan dictum satis.

Ne igitur hac in re maximi momenti, a qua non raro pendet Hominis Vita, decipiantur Tyrones, aliive parum versati, quibus cuncta, quæ diximus, post absolutam Tractatus hujusce lectionem (siquidem integram, ut prolixiorē ferre poterunt) facile forsā memoria excident; idcirco ante complementum ejusdem Tractatus placet hic pro faciliiori, commodiori, & regulari

usu Remedi, quoddam veluti locali memoriæ specimen cunctis exhibere in *Arbore* infra delineata, quæ universalem, quantum sat est pro re, de qua agitur, Febrium Genesim, & frequentiores earum metamorphoses, atque idcirco congruentem quibusdam, & quibusdam non congruentem, immo & eidem Febri opportunam uno tempore, & alio non opportunam Corticis administrationem comprehendit. Procius iidem *Arboris* clariore intelligentia, e re erit summam præmittere sequentis Pagellæ monita.

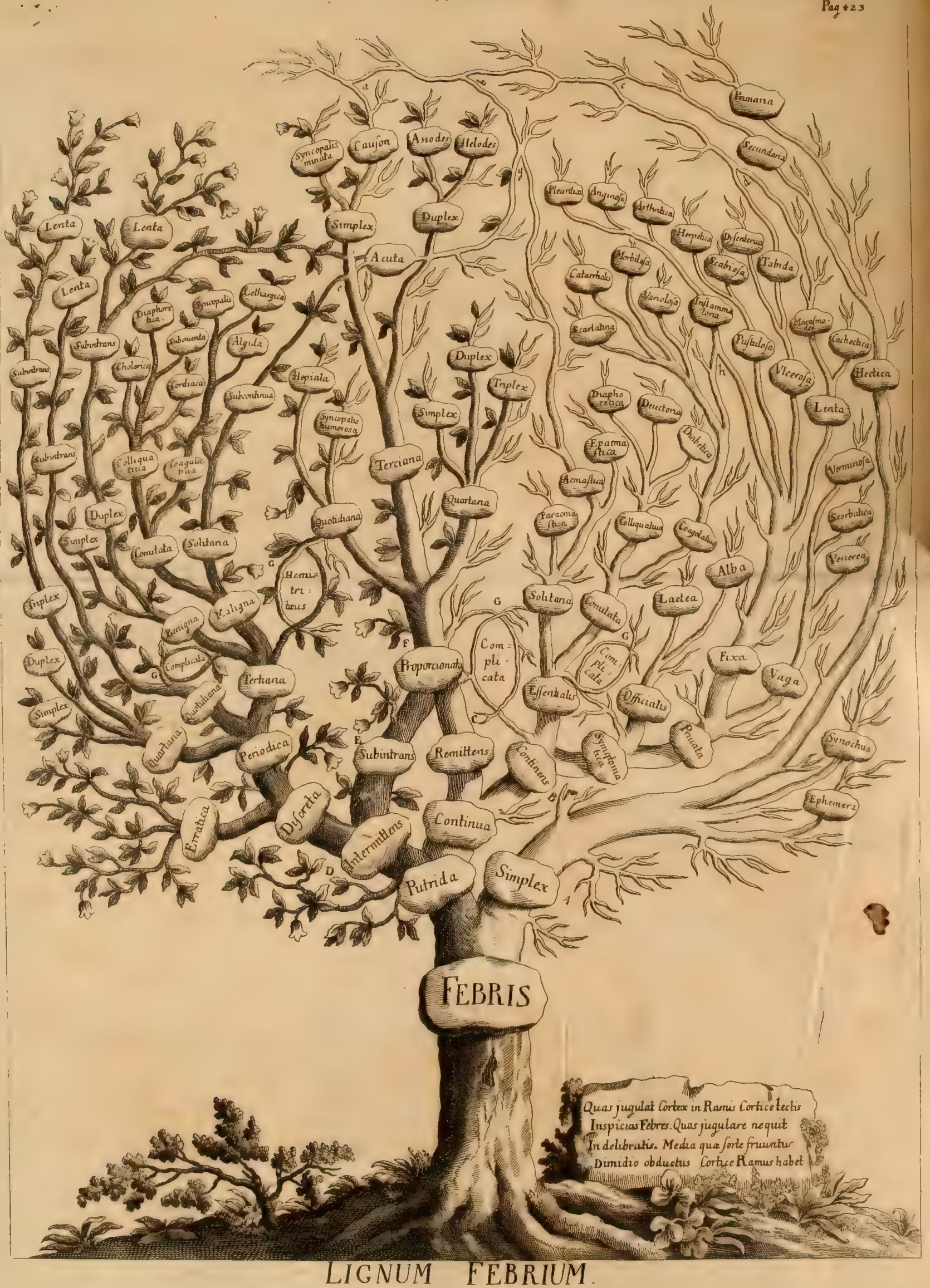
Explicatio Arboris generatim.

ARBOR hæc simulat (neque enim graphice potest exprimere) Plantam, cujus Cortex *China China* dicitur. Et quoniam ab Hispanis vocatur illa *Palo de las Calenturas*, referente *Bado*, quod idem sonat ac *Lignum Febrium*, propterea nos quoque commodam hic loci nomenclaturam eandem retinendo, Categoriā Febrium ordine ad rem nostram magis quam ad ritus scholasticos accommodato (non enim rigorosam Febrium Synopsim primario describimus, sed illarum obtemperantiam, vel reluctantiam Cortici) volumus insculptam eidem Arbore, Febres ipsas, quas exhibet, magna ex parte extinguenti, cui prælusimus jam altera, utut pusilla *Icone*, simulque *Lemmate* sitis in fronte ipsa Tractatus.

Quia vero tota *Vis infra* est mero *Arboris Libro*, seu puro illius Cortici; nec ultra ipsum extenditur: propterea Febres, quas *Cortex* certo sanare solet, in nodis Ramorum Cortice obductorum, ideoque & fronde insignitorum, inscribi curavimus; quas vero Cortex non solet sanare, sculpi iussimus in nodis Ramorum decorticorum, omnique propterea fronde carentium. Quas tandem modo sanat, & modo non sanat idem Cortex, incisus volumus in nodis Ramorum secundum medietatem decorticorum, & secundum aliam medietatem Cortice obductorum: quod quidem ea, qua potuit, diligentia, & arte conatus est Sculptor exprimere, ut scilicet dimidia pars Rami, ut sic dicam, Hermaphroditi, duplicisque generis faciem præferentis, productorem suum decorticatum respiciens, dirimatur, quantum licet: ab alia medietate, productorem suo Cortice rectum respiciente; idque pariter in ipsa Febrium transmutatione, ubi tenuiores sunt furculi, mens fuit aliquo modo abumbrare, ut quantum fieri potuit, innotesceret, usquequo in ipsa etiam metamorphosi sit locus, vel non sit usui Corticis, quemadmodum attente consideranti patere poterit.

Ob eandem rationem non una ex istis mutationibus, propter quas in aliam naturam Febres degenerant, in eadem Arbore expressa videntur, vi cujus metamorphoseos identidem contingenti Febres nonnullæ de admittentibus Corticem evadunt non admittentes, & e converso. Hinc emergit quidam veluti

RPJCS

veluti earum Circulus imperfectus, quo mediante fere quælibet transit in quamlibet, ubi scilicet aliqua sit symboleitas. Sic Intermittentes omnes migrant facile in Continuas, & plurimæ Continuæ nonnunquam in Intermittentes. Intermittentes pariter ab una specie migrant in aliam, ut Terciana in Quartanam, & e contra. Continuæ quoque plurimæ etiam ab Intermittentibus ortæ, transire possunt in Hæcticam, ut Lentæ, vel etiam Acutæ, & Ardentæ, ab iisdem Intermittentibus primitus ortæ. Unde vere quævis in quamvis potest transmutari, ut dicebam, dummodo non absit inter illas omnimoda dissymboleitas, aut improportio. Sic Hæctica *v. gr.* non potest in Ephemeram, aut Tertianam Intermittentem degenerare cursu retrogrado, etiamsi in aliis casibus detur, aut debeat intelligi in Arbore nostra aliqua Febrium plurimarum Circulatio non modo a Ramis majoribus ad minores, & a minoribus unius majoris ad minores alterius, sed & mox a minoribus ejusdem ad ipsum majorem, ordine, si non plane inverso, saltem quodammodo circulari. Quia ergo transmutationes omnes prosequi non est possibile sine confusione, nimiaque implicatione ramorum Arboris, sufficiat pro modulo adûmbrasse potiores. Exemplo sint variæ metamorphoses Discretarum in Subintrantes, & Subintrantium in tandem Hæcticam. Idem subintellige de Lentis etiam ex radice Intermittente prodeuntibus, aliisque in eandem Hæcticam degenerantibus, de Benignis in Malignas conversis &c. intellige, inquam, hæc & similia, ne isthæc Febrium divisio manca magis videatur ac sit, vel distributa in membra non satis opposita. Et hæc universum de constructione *Arboris*.

Explicatio Arboris particularim.

(A) **E**xhibet Ramum decorticatam, & segregatam ab aliis, Febrium, ut ajunt, **SIMPLICIUM.**

(B) signat Ramum pariter decorticatum **CONTINUARUM CONTINENTIUM PUTRIDARUM**, ut ajunt, tam **ESSENTIALIUM**, quam **SYMPTOMATICARUM** &c.

Noranda hic occurrat coalescentia (b) duorum ramusculorum, quorum unus ab ESSENTIALI COMITATA procedit, alter a SYMPTOMATICA FIXA, & ambo in unam INFLAMMATORIAM (intellige hoc nomine & ERYSIPELATOSAM) uniantur, utrique communem. Partim notandam, differentias individuales Febrium inde prodeuntium, nec non aliarum plurium positas esse pro exemplo innumerabilium.

(C) denotat Ramum itidem delibratum, & Spurium Continuarum **REMITTENTIUM SIMPLICITER**, ex quo affurgit pro medietate Ramus Hermaphroditus **PROPORTIONATARUM.**

(D) ostendit Ramum suo Cortice pollentem Febrium **INTERMITTENTIUM DISCRETARUM**, & specierum frequentiorum earundem, tam benignarum, quam malignarum.

Character tamen malignitatis, Continentibus etiam, & Proportionatis sepius familiaris, exprimitur in solis Intermitentibus, immo in solis TERTIANIS, inter Intermitentes posterioribus, idem subintelligendo de aliis Intermitentibus, in quibus peculiares, minusque observatas Febrium differentias constitui. Neque per hoc, quod eadem Malignæ Intermitentes non conspiciantur divise in Simples, Duplices, vel Triplices, ut Benigna, putet quispiam, id quod satis notum sit, eo quod subteatur, excludat.

(E) representat Ramum suo pariter Cortice velatum, Spuriūque, Febrium Intermitentium SUBINTRANTIUM, qui pro altera medietate producit Ramum Hermaproditum PROPORTIONATARUM.

(F) exhibet ipsum Ramum Hermaproditum Febrium PROPORTIONATARUM pro medietate velatum suo Cortice, & pro altera medietate nudum, partem nempe, qua respicit Intermitentes, Ramūque Spuriū SUBINTRANTIS, Cortice præditum, qua vero respicit Continentes, Spuriūque Ramum REMITTENTIS, decorticatum.

De hoc Ramo generaliter notandum est, illum, paucis licet surculis, respectu ad alios habito, insignitum, esse tamen plurium divisionum capacem, quas bis repetere minime placuit, non secus ac Rami Continuarum, & Intermitentium, a quibus proficiscitur; siquidem Proportionate quoque, præ cæteris Febribus in praxi frequentissima, vel simplices sunt, vel duplices &c. item, vel Solitaria, vel Comitata, & vel Coagulativa, vel Colligativa &c. Sed hic ad confusionem evitandam, sat est exposuisse quod ad intentum facit.

(GGGG) Monstrant, mediis complicationibus exiliorum aliquot sarculorum, a Ramis majoribus prodeuntium, vulgatiore (saltem Antiquis) Febrium de genere quovis putrido Complicationes. Implicatio siquidem Hæcticarum cum Putridis de Interituentium genere; neque ulla cum utilitate, neque sine confusione exprimi poterat.

Ramusculorum Arboris minores Notæ.

(a) Indicat transmutationem CAUSONIS; seu Febris ardentis, in Hæcticam.

(b) transmutationem Synochi ACMASTICÆ in eandem HECTICAM innuit.

Idem de pluribus aliis, ut dictum est, intelligas Velim.

(c) duarum pariter Symptomaticarum, scilicet MARASMODIS Lentæ, & TABIDÆ Ulcerosæ, insertionem in eandem indigitat.

(d) denotat ejusdem TABIDÆ, & MARASMODIS mutuum coalitum.

(e) exprimit metamorphosin Tertianæ Simplicis SUBCONTINUÆ Malignantis in Tertianam CONTINUAM ACUTAM, pariter Simplicem, Intellige quoque Malignam.

(f) binam comprehendit metamorphosin simul coincidentem, quarum una est ejusdem Tertianæ SUBCONTINUÆ MALIGNANTIS, ACUTÆ, ac DUPLICIS factæ, altera Tertianæ Duplicis Intermitentis Benignæ, primo SUBINTRANTIS, mox ACUTÆ pariter factæ, in eandem Tertianam Duplicem Continuam.

Idem intellige de Quotidiana; de Quartana triplici &c. quæ omnes de Subintranti. bus in Acutas aque transfere possunt.

(g) notat utriusque recensitæ Febris ab ortu Intermittentis, mox in Continuum Proportionatam convertæ, ulteriorem propagationem, & transmutationem in ACMASTICAM.

(h) denique indigitat per modum exempli communionem originis plurium Februm de genere inflammatorio, modo ad ESSENTIALES COMITATAS, modo ad SYMPTOMATICAS FIXAS pertinentium, ut notavimus in explicatione Rami (B)

Intellige quid simile de pluribus aliis, tam ejusdem, quam diversi generis, Cætera per se patens.

CAPUT VI.

Enodantur nonnulla Quæstia variis titulis comprehensa circa usum etiam ulteriorem Peruvianæ Cortici.

Et Primo.

Quæritur, an ille conveniat aliis Morbis, præsertim periodicis, præter Febres; nec nisi cunctanter credatur, sp. Attis exemplis.

VIRTUTEM Peruvianæ Corticis adeo mirandam in Febris tum clare; tum etiam subobscuræ periodicis, nullam prorsus esse in aliis Morbis, & præsertim in iis, quibus ratione cujusdam, qualiscunque Circuitus, aliqua videtur inesse cum Periodis Februm proportionalis analogia, sibi adhuc nonnulli, nec plane forsan immerito suadere nesciant. Neque caret auctoritate plurium Virorum illustrium hujusmodi opinio. *Sebastianus* siquidem *Badus* putat, Corticem prodesse posse in omnibus affectibus frigidis, & diuturnis, assertque testimonium *Hieronymi S. Sophiæ* celebrantis illum in Catharrhis, & Rheumatismis, in Ventriculo firmando, & signate in affectibus Hypochondriacis, pro quibus pariter curandis valere Corticem, probat insuper idem *Badus* auctoritate *Nicolai Susannæ*, & *Christophori Paravicini*, quibus addit *Nigrifolus* etiam *Malphigium*; quod & ex ineditis illius Consultationibus ipse nonnunquam deprehendi. *Monginotius* conjectat huic Cortici, etsi in alios usus hætenus traductus non fuerit, quam ad Februm curationem (utor ipsis ejusdem verbis) Naturam tamen alias proprietatis medicas certo indidisse pro superandis in genere, aut impediendis quibusdam aliis fermentationibus alios morbos inducentibus, illis præsertim, quæ ortum debent exuberantiæ succorum acidorum. Ob id & ipse pro affectionibus hypochondriacis, & hysterici præstantissimum remedium appellat. Laudat item ad obstructiones Lienis; Mesenterii, aliarumque partium, ad suppressiones quarundum evacuationum naturalium, ac proinde ad Chlorosim, aliosque affectus istis finitimos, propriamque experientiam in testimonium adducit, & alienam invitat. *Blegnyus*

eandem Corticem, cuicumque Febris speciei destinetur, vel morbo, quem vaporis nomine donant (adversus quem Chinam Chinam eximiam credit) omni hydropis speciei, aut alteri cuiquam ægritudini, sive illius substantia, sive infusio, sive tinctura &c. exhibeatur, suo semper fungi munere, pro certo habet. *Morton* ad morbos omnes quoquo modo periodum habentes videtur admittere, atque præscribere, præsertim ubi absconditum latere posse credat febrile fermentum; idque probare nititur etiam ex curatione hemicranie periodicæ habita in se ipso. Nec quid absimile quadam Epistola ad me conscripsit Accuratissimus rei anatomicæ Cultor, atque Promotor *Pachionus*, Ophthalmiam videlicet periodicam, simulque vehementer dolorificam, & epilepticos insultus proxime minitantem, Cortice curatam asseverans in quodam Eminentissimo S. R. E. Cardinali. Eundem Corticem mirandas vires habere in confortandis spiritibus, & ad sanam, firmamque corporis crasam restituendam Viris hypochondriacis, & hysteris cœminis dejecta jam quasi eorporis œconomia, *Thomas Sydenham* propria observatione ratum facit, additque, magis conspicuum esse remedii effectum in illa hysterica affectione, qua Mulieres *spasmi* affectæ nîsus edunt fortissimos, & plusquam muliebres, pectora simul ferientes &c. quam in aliis. Lumbricos illum necare, & pellere, plurimi autumant, idque sibi multiplici experientia compertum esse, Cl. *Ramazzinus* asserit pluries in suis *Constitutionibus*, necnon Erudit. *Lanzoni* peculiari observatione. Dolorem Ventriculi acerbissimum stata hora quaquilibet die recurrentem Cortice feliciter a sollertissimo rerum naturalium scrutatore, Clarissimo scilicet *Vallisnerio*, sanatum legi. Antiepilepticam, quod magis miremur, esse Chinam Chinam, ipse, qui expertus est in casu nobilis Pueri Epileptici insultibus una cum Tertiana Febre detenti (quo tamen casu ego eam respicerem potius ut mere Febrifugam) scribit *Tozzius*, *De Epilepsia*, credulitatem insuper suam aliis etiam experimentis innixam, innuens. Ad Asthma quoque convulsivum per intervalla recurrens, eandem proficuum esse, nonnulli asserunt: demumque accepi ab Excellentissimo *Corghio*, Mantuæ Medicinam exercente, historiam super hac re notatu dignissimam, quam ex illius Epistola ad me conscripta fideliter excerptam huc transferre non piger. Est autem hujusmodi.

D. Comes *Franciscus Cajetanus Ferrarius* Mantuanus, optimæ indolis Adolescentens, mihi quæ sat notus, quandoquidem pluries illum Mutinæ decumbentem curavi, dum in eximio hoc Nobilium Collegio Convictor degeret, Anno 1709. ætatis vero 23. labente Octobris mense, ut habeo ex enunciata Epistola, correptus est Tertiana Intermittente, quæ in vigore accessionis gravem inferebat anhelitus difficultatem, veri Asthmatis æmulam. Ope Chinæ Chinæ sublata Febre, sublata est pariter difficilis respiratio, remanente tantummodo ad tempus aliquod hypochondriaca quadam affectione, quæ pariter remediis oppor-

opportunitas curata est. Circa medietatem Aprilis anni subsequēntis, nempe 1710. iterum correptus est Febre, sed Continua, & ad acutam vergente, atque (ut puto) periodica, quam vehemens Asthma convulsivum comitabatur. Affectio isthæc ad plures dies omnia Medicorum, & remediorem conamina elusit; vixque bis, aut ter, spirituosos antiepilepticos ad breve temporis intervallum auscultasse visa est; sed paullopost æque recruduit. Itaque omnibus irritis, habita demum ratione tum prioris morbi, & curationis illius, tum affectionis hypochondriacæ ipsi priori morbo superstitis, tum sensationis cujusdam molestæ, superius orihcium Ventriculi, totamque Mesenterii regionem occupantis, tum denique motus cujuspiam alterni, quo hujusmodi sensatio una cum convulsivo Asthmate recrudescbat, sancitum fuit a curantibus Medicis, corticem rursus offerre: quo ad duas uncias successive propinato, & Febbris & adjunctum symptoma simul evanuerunt. Nonis Maji revixit Asthma solitarium, scilicet sine Febre, & cum molesto tantum in partibus jam memoratis sensu. Repetitus ideo est Cortex, & trium unciarum absumptione extinctus est morbus. Continuatum est per plures dies ad præcautionem remedium, vixque eodem omisso, fortior rediit morbus, sine Febre tamen, ut & deinceps semper: assumptis vero rursus totidem uncis Chinæ Chinæ substitit. Diutius propterea usurpatum est idem medicamen ad prophylaxim; sed eo non obstante, circa medietatem Julii æque ac ante insurrexit Asthma. Mutato proinde consilio, ad alia remedia animum convertere iidem Medici; sed nulla unquam arte datum fuit morbum compescere, nisi facto ad Corticem reditu, cujus Extracto antiepileptico mixto, necnon solitaria infusione, eodem tempore utiliter sunt usi. Morbo vero jam declinante, ad Thermales Aquas confugerunt, quibus feliciter vias permeantibus, bene habuit Patiens usque ad Decembris initium. Eo autem tempore, novo invalescente Asthmatis insultu, eodem medicamine sedatus est. Tunc memoria recolentes Medici levamen, quod intulerant Thermales Aquæ, statim ad valentiora diuretica transitum fecerunt, quibus valetudinem antea dubiam subinde firmam, ac stabilem Egrotanti reddidere.

In hoc sane casu (si quid liceat animadvertere) China China nonnisi simplicis Febrifugi munere functa est ab initio; Febrim enim pellendo, adjunctum quoque symptoma difficilis respirationis indirecte tantummodo visa est sustulisse; ipsa vero Febris tam primo, cum fuit Intermittens, quam deinceps, cum rediit Continua, videtur fuisse de Perniciosarum Comitatarum stirpe, quarum Iconem aliquam nobis exhibuerunt *Mercatus pag.* hujus Tractatus 120. necnon *Mortonus pag.* pariter hujusce Tractatus 131. In progressu autem cum Asthma, solitarium redditum, & depulsa jam Febri superstes, eadem China China pluries compescuit, in ipso tunc Asthmate a Febre olim primitus excitato, febrile fermentum adhuc quoque modo latuisse suspicaretur

Mortonus. Et reverra difficilis illius respirationis radicem, si non plane intra Focum febrilem, saltem infra Septum transversum quærendam potius esse, quam supra illud, aut intra Thoracem, satis patefacere visa sunt accidentia concomitantia; quare quod hac occasione contigit Cortice adhibito, forsitan haud ita facile in Abstinate primario, ac diopathico æque eventurum licebit conjicere.

Denique ut ad institutum redeam, eundem Peruvianum Corticem haud exiguis pollere viribus ad ipsam demulcendam scævitiem, & modificandam Causam Arthritidis, aliorumque hujusmodi affectuum identidem recurrentium, non desunt, qui affirmant. Quoad me tamen observavi non semel, hominibus arthritidi obnoxiiis, atque a Febre periodica per Chinam Chinam curatis, podagram sibi familiarem paulopost supervenisse, eosque ab omni in febres relapsum præservasse. Certe hisce casibus China China februm causam reprimens arthritidis causam nequaquam repressit, sed potius eam specie Criseos cujusdam visa est excitasse. Accepi nihilominus a præclaro quodam Concionatore ex Ordine Cler. Regul. se ad sedandos dolores podagricos, quibus crebro obnoxius erat, Chinam Chinam pluries usurpasse ex consilio cujusdam P. Capuccini, testem expertum se perhibentis, modo *ad sequidrachmam*, modo *ad drachmas duas* cum magno levamine, itaut assumptis tractu 20. dierum *unciis duabus & semis* circiter Corticis voluerit intra illud tempus cum exiguo cruciatu a podagra liberari Hyemali tempestate, cum cæteroquæ longe diutius, atque credulius vexari consuevisset. An prædicta omnia vera sint, an sibi blandiantur aliquando tam speciosa asserentes, non parum ambigo, præsertim cum identidem neget unus, quod alter asserit, & uterque propriam experientiam adducat. Cum enim lis agitur inter duos Cortice utentes, præsertim Professores Artis, incertitudinem eventus satis probat assertio hinc inde opposita, quod non æque contingit, quando ab aliquibus non expertis, & perperam præoccupatis negantur cæco quodam modo de eodem effectus palpabiles, quales in hoc Tractatu retulimus: hujusmodi enim controversia, quæ cadere nequit nisi inter Medicum Cortice utentem & inter non utentem, vel raro, & sine Methodo utentem, nullius juxta incertitudinis index esse potest.

Super hac re si mihi dicendum sit determinate quid sentiam, quidve sim expertus, haud erubesco fateri, me nec satis compotem esse opinionis, nec, quod magis est, experientiæ meæ; nam quoad primam, nimis alta, & inaccessible est, jam non dicam luminibus, sed potius fugacibus coruscationibus intellectus mei Virtus Corticis, ut de illius efficacia valeam hic & nunc a priori differere, aut ita opinari, ut cunctis placeam: quo vero ad secundam, ea adeo me semper cohibuit Obtrectatorum Corticis dicacitas, ut illum in casibus, morbisve, in quibus nondum communi voto sufficiens creditus est, raro propinare sim ausus, etsi citra omnem penitus periculi aleam id fieri po-

tuisset:

tuisset: qua via conatus sum -- *postica occurrere sanæ* -- quam cæteroqui declinare, non succedente effectu, nullatenus licuisset. Utut ergo videatur parum decere de rebus hisce haud satis expertum loqui, en nihilominus quod ex manca, nec plane completa observatione mea circa prædicta potis sum edere: satius est enim (ut aiebat Famigeratissimus Borellus) *paucæ, & minus elaboratæ, quam nihil ad Posteror transmittere*, ut scilicet (subdam cum Plinio) quatenus nobis denegatur diu vivere, relinquamus aliquid, quo nos vixisse testemur.

Si ergo reminisci liceat eorum, quæ diximus hæsitanter *Libro I.* circa virtutem Corticis, & circa succos in Febrium Intermittentium curatione ab eodem probabiliter correctos sive per absorptionem peculiarem, sive per aliam quamlibet salium peregrinorum iisdem inexistentium retusionem: itidem quæ sumus effati circa vias, vasa, & loca, in quibus vividiorē conservari, ac exerceri suspicari sumus illius activitatem, non abs re erit pariter opinari, quod in morbis, qui suam sedem potissimum in Ventriculo, Intestinis, Mesenterio, Glandulis, Ductibusque Chylo lymphicis obtinent, aliquid opis asferre possit, saltem ut asferre creduntur alia remedia actionis lentæ, minusque conspicuæ. Ob id in morbis hypochondriacis appellatis, & benignius acceptis, in Apepsia, Dyspepsia, indeque ortis affectionibus, non plane rejiciendum arbitramur. Et licet capiti non sit admodum facile, quo pacto Cortex Febrifugus possit opitulari Hominibus Hypochondriacis, humores parum dispositos ad febricitandum habentibus: nihilominus, quotiescunque experientia respondeat, credi potest id fieri ea ratione, qua Melancholici, seu Hypochondriaci, & Quartanarii censentur humoribus consimilibus præditi: adeoque censendi videntur eodem quoque remedio curabiles. Utcunque, Corticem restaurare infirmas Ventriculi coctiones, ac inde habitum corporis firmiorem inducere, tæno viscerum, infimi præsertim ventris, non solum restituro, sed & in meliorem statum redactis identidem obviam est. Circa quod consideratione digna videtur observatio *Mortoni* -- *De Proteiformi Febris Intermittentis generis*, quæ observatio prostat in illius *Historia* 29. alias etiam a nobis memorata; In ea siquidem describitur *Vetula elumbis, ac paralytica, & LXVII. annum ætatis agens, quæ post assumptas tractu temporis libras duas China China, quadantenus iterum juvenescere visa est, appetitum integrum, & firmam valetudinem brevi consecuta: jamque ubi octuagesimum ætatis annum pene attingit, vultu vivaciori, ac animo hilariori prædita apparuit, corpore magis erecto, & gressu magis citò, ac firmo incedens, quam ante usum Corticis.* Proinde affectionibus etiam suprarecensitis, quæ simul hypochondriacarum nomine audiunt, quæque a vitiata digestionē ut plurimum pendere solent, proficius idem Cortex, quoquo saltem modo censendus videtur.

Memini & ego (ne propria experimenta subiceam) ne cuidam Adolescentulæ hujusmodi affectibus male vexatæ Corticem cæteris non proficientibus præscripsisse; cumque ab ejus usu convaluerit, puto non sine aliis quidem rationibus, quod convaluerit ob ejus usum: cum tamen id non immediate contigerit, neque frequentia prostant hujusmodi exempla, quod hic conjecto, non ea certitudine assero, qua Perniciosas Intermitteutes sanatas asserui. Patiebatur illa a duobus jam mensibus assiduum stomachi angorem cum frequentissimis vomitionibus materiæ acidæ, ac ciborum assumptorum, & cum ventris rugitibus, ac eructationibus valde molestis: identidem tentabatur Febriculis levioribus, sed per inæqualia, & sæpius valde distantia, nonnunquam & brevia intervalla recurrentibus, quæ solvebantur levi sudore; & quandiu Febris aderat, cætera leniebantur symptomata, eademque iterum ea deficiente suscitabantur. Maciem illa contraxerat admodum insignem, viriumque imbecillitatem, quæ vix sinebat eam e lecto surgere. Plura, & varia pro varietate circumstantiarum fuere a me præscripta remedia toto morbi decursu. Sed nec oleosa ad leniendos angores, nec testacea ad absorbendum acorem, nec salia fixa ad roborandas fibras, nec aperientia ad referandas vias, nec lenientia epicrotice præscripta ad abstergendas sordes, quicquam profecerunt. Uno verbo, non *Rhabarbarum*, non *oleum amygdalarum*, non *serum caprile*, non *juscula alterata*, non *sal Absynthii*, non *tinctura*, nec *magisterium Martis*, non *lac sive chalybeatum*, sive *coctum*, non aliud denique medicamentum visum est morbum dimovere a consuetudine sua. Solus Peruvianus Cortex ad *drach. ss.* per viginti circiter dies oblatus utranque paginam implere visus est; quod & in aliis quoque casibus non longe ab similibus (forte quidem vel tardiore, vel minus conspicua) mihi nonnunquam contigisse, possum testari; sed æque possum testari, alias etiam cum nullo plane successu idem remedium me exhibuisse. Immo cum aliquando Uxorem meam ex Tertianæ Cardiacæ Spuriæ curassem Cortice, ut in Historiis retuli, plurima postmodum, etiam sibi familiaribus molestiora incommoda de genere hypochondriaco eidem successisse memini. Quamobrem etsi Corticem in recensitis casibus prædesse aliquo modo identidem credam; tamen, nec tam certo; nec tam cito, nec tam insigniter prodest, ut prodest in Febribus. Insuper cum ex duobus casibus *Lib. I. Cap. X. hist. iij. & iv.* relatis constet, febris depuratoris intempestive per Corticem supergressis gravia symptomata convulsiva, sive hypochondriacæ emeruisse, quædam videtur inde elici posse conjectura, quod etiam citra Febrem in iis saltem affectionibus hypochondriacis, quæ non in mera ventriculi male coquentis dyscrasia consistunt, sed in nervoso universaliter genere alta jam convulsionum jecere semina, plane tutum non sit eodem remedio indiscriminatim uti; etsi illud idem in Febribus Corruptivis, & præcipue in Perniciosis, sive plane Intermitteutes illæ fuerint, sive ab ortu de Intermitteutium

centiura stirpes, easdem fugando, omnia convulsiva symptomata ab iis producta strenue submoveat.

Ad Lumbricos necandos utilem esse posse, suadere videtur illius amarities, succis omnibus Intestinalibus, ubi hospitantur illi, facile communicabilis: siquidem verum sit, ut vulgo creditur, amara Lumbricos necare: quod tamen cum experimentis Clarissimorum *Redi*, ac *Vallisnerii*, neque eum meis ante quam hæc primo ederem institutis concordat. Utcunque hæc sint, & quacunque ratione fiant, ego in Febris periodicis, quas Vermes potius comitabantur, ut reor, quam producebant, pluries Corticem propinavi cum successiva Febris, & Lumbricorum depulsione, cujusmodi exemplum vidi (non me quidem remedium præscribente, sed aliis Medicis) in *D. Comirissa Blanca* Febricitante, ac utero gerente, quæ post assumptam per aliquot die Chinam Chinam copiosos Lumbricos per alvum excrevit. Observavi pariter Mercatorem quendam Venetum, duplici Quartana Mutinæ laborantem (cui post horam ab assumpta me præscribente China China, Accessio inexpectata præter morem supervenit) Lumbricum post tres horas vomitu rejecisse satis insignem. In Historiis quoque nostris casus hujuscæ generis videtur *Lib. IV. Cap. III. Hist. IX.* habeoque insuper aliud exemplum a Junio Medico Praxim mecum jam exercente, quod hic subdam. Curabat ille Puerum Febre Tertianâ simplici laborantem, quæ præter consueta, & consuetis etiam graviora symptomata insigne insuper intulerat delirium, maximam pulsus inæqualitatem, nec non totius corporis convulsivos motus cum halitu verminoso, & subcinereo fæcum colore. Cum autem symptomata hujusmodi in dies majora fierent, præscripsit ille circa quartam, vel quintam Accessionem Ægro admodum debili Peruvianum Corticem imminuta, sed repetita dosi: quo remedio ad quatuor dies assumpto, nedum Febris, verum & verminosa symptomata evanuerunt. Febre vero jam penitus abolita, & continuato nihilominus usu Corticis, verminosæ dejectiones subsequutæ sunt, quibus absolutis cito Æger, & plane convaluit. An utrique morbo in recensitis casibus æqualiter adversatus sit Cortex, an uni Febrî, ad cujus solutionem quasi per accidens sit consequuta Lumbricorum excretio, præcisè non novi; siquidem in affectu verminoso solitario haud satis mihi contigit Corticem experiri, ut meam alienæ possim vel opponere, vel juxtaponere experientiam.

De experimentis circa hanc rem extra humanum corpus a me, ut supra innui, aliquando institutis, modo nolim intelligi, utpote quibus haud satis forsân fidendum est. Etenim, cum in iis adversus solos Lumbricos Vitulinos, atque Terrestres vim Corticis explorare tentaverim, fortasse haud satis efficaciter ab his ad Humanos licet quicquam arguere; quod enim uni Lumbricorum generi adversatur, id alteri potest forsân congruere, & e converso. Ut enim

enim in diversis speciebus Corporum Vermes internos alentium diversæ sunt eorundem Vermium species, ita diversum cuilibet eorum speciei potest convenire, aut adversari pabulum: etsi minime inficere, dari posse nonnulla quibuslibet huiusmodi Insectorum speciebus pernitalia, qualia vulgo censentur, *Petroleum*, *Mercurius*, *Viride æris* &c. licet hæc vere talia, qualia putabam, ego non deprehenderim. Verum quamvis etiam licuisset mihi Lumbricos humanos (quos minime quærens sapius inveni, rarius cum quæsi) facile ad manus habere, & ad experimentum paratos, adhuc tamen mihi metipsi haud integre satisfecissem. Huiusmodi etenim Vermes vel ab hominibus ægrotantibus excreti, vel e denatis per sectionem extracti possunt & ipsi ægrotare quodammodo, aut male se habere, & propterea inæquali inter se robore polle: ut proinde eorum aliqui diutius, aliqui brevius possint in diversis liquoribus vivere, absque eo quod ad eorum citiorem, vel tardiorum necem liquor ipse multum contribuat, ut eosdem ab Ægrotantibus excretos modo citius, modo tardius spontæ naturæ mori, observamus. Atque ideo neque hac via quid plane certi mihi visus esset deprehendere, etsi in amara v. g. Corticis infusione Lumbricus aliquis humanus citius obiisset, ac obiisset in alio liquore alius consimilis; ut omittam (quod nostrorum experimentorum incertitudinem augeret) cuncta, quæ a nobis in huiusmodi experimentis adhibentur, remedia, a succis, aut fermentis postmodum nostris alterata, probabiliter sortiri posse activitatem diversam ab ea, quam extra humanum corpus præferunt. Hæc etiam de causa de seligendis humanis, non æque semper, ut dictum est, inventu facilibus, sollicitus non fui; sed Vitulinos tantum, atque Terrestres, eosque quoad exteriorem apparentiam inter se æqualiter vegetos arripui, & uno, eodemque tempore in amaricantem Corticis infusionem, ac in diversos alios liquores conjeci, observaturus quinam esset eis locus infestior. Atque Vitulinis equidem Lumbricis primario lubenter sum usus (quod antea a quocumque institutum minime novi) quoniam cum Vitulorum æque ac Porcorum vitæ hoc morbo laborantium valde similis sit odor, tum eorum halitui, tum omnibus etiam illorum excretis, immo & ipsis carnibus inexistens: propterea nec paucam inter utrosque Vermes intercedere symplicitatem, persuasum habui. Quamvis autem hinc nonnisi incertas, nulliusque forsitan soliditatis conjecturas quis valeat elicere, minime tamen gravabor referre obiter, quæ observavi in eo, quod spectat ad institutum nostrum. Cætera altioris indaginis quærenda apud *Cl. Valisnerium*, pluribus quidem in Lucubrationibus illius, sed potissimum in elaboratissimo ejusdem Opere circa Vermium humani corporis Originem, ac Genesim, ubi peculiare edit observationes summa cura, ac diligentia institutas, singularemque suam proponit in hæc materia, roboratque sententiam, naturalium Philosophorum studio, ac animadversione dignissimam.

Itaque

Itaque ut rem perstringam, extracta e Vituli recens mactati intestinis numerosa Lumbricorum familia. Lacte, & Chilo inebriata, unum ex illis singillatim, & statim in unoquoque ex hisce, quos mox referam, liquoribus, magno vigente Aëstatis calore, uno ac eodem tempore demersum volui, nempe in *Petroleo flavo*, *Mercurio*, *Aceto*, *Vino*, *Bile bubula*, *succo Absynthii*, *Oleo communi*, *Mellicrato*, sive *Aqua mulsæ*. Infusionibus *China China*, *Aloes*, *Colocynthis*, & *Viridis aris*, factis in Aquâ communi, conjunctaque simul ipsa rerum infusarum substantia.

Statim ac in hosce liquores fuere coniecti Lumbrici Vitulini, observabiles admodum fuere motiones, & contorsiones eorum ad finem usque spectaculi hoc ordine servato, nempe ut insigniores apparuerint primo quidem, ac valde notabiliter in infusione *Viridis aris*, deinde in *Petroleo*, mox in infusione *Colocynthis*, & tandem *Aloes*. In cæteris liquoribus modicæ tantum, nec specialiter observabiles exitere eorum motiones, connumerando inter fluida, ut mos est, ipsum Hydrargyrum, in quo identidem vi illata submergebatur Lumbricus, qui aliquo etiam nonnunquam Mercurii granulo exterius onustus emergebat. Huic postmodum Aqua simplex superaddebatur, ipsius præexistentis Mercurii agitatione, quantum licet roborata, qua Lumbricus ab externi aeris immediato contractu, ac injuria tutus evadebat.

Decem horarum spatio tota series experimenti instituta est, cujus progressus is fuit. Post horas sex elapsas primus obiit Lumbricus in *Aceto* demersus; post horas octo demersus in *Vino*; demersus autem in *Bile Bubula* (quæ mihi visa est hac occasione graveolens, ac male habens, magisque diluta, & minus ponderosa ac apparuerit in experimentis *Lib. I. Cap. III.* institutis, atque relatis ad exploranda Chinæ Chinæ phænomena, ut proinde facile credam, in omnibus individuis etiam ejusdem speciei non esse idem pondus, sicuti non est eadem consistentia bilis eorum) demersus, inquam, in hac bile mortuus est post horas novem circiter, & post novem pariter pro mortuo habitus, qui in *Mellicrato* positus fuerat, licet revera nondum plane extinctus, sed tantum ab interitu parum distans fuerit postmodum deprehensus.

In cæteris liquoribus omnibus vivebant adhuc, & quidem vegeti, suosque motus (in quatuor præsertim liquoribus paulo supra recensitis) jugiter edebant: cum ego tædio quodam affectus, ad comparandam aliquam spectaculo novitatem, hos alios super liquores assumpsi, nempe *Vini spiritum*, *succum Allii* cum tantillo Aquæ solutum, & *Oleum Magni Ducis* Hetruriæ ad Vermes necandos, cum pauxilla pariter Aquæ portione commixtum. Singulis hisce liquoribus unum Lumbricum indidi, ut in reliquis a primordio peregeram; immo illum, quem in Oleo Magni Ducis, ut supra, infundere meditabar, eodem Oleo prius oblinivi, ac postmodum in antedictam mixtu-

ram coneci. Paulopost Lumbricum in *Vini spiritu* submersum emori observavi: quod mihi incitamento fuit, ut alterum substituerem, qui pariter brevem eandem sortem subiit, ut & tertius secundo extincto statim substitutus. Interim cum reliquos vitam facile protrahere in aliis liquoribus observarem, nempe in *Oleo communi*, *Petroleo*, *Mercurio*, *succo Absynthii*, & *Alii*, *Oleo Magnis Ducis*, infusione *China China*, *Aloes*, *Colocynthidis*, & *Viridis aris*, necem illorum sum meditatus, eos a liquoribus, quibus innatabant, extrahendo, & in *Vini spiritu* conijcendo: qua via singuli successive brevi interibant; scilicet non modo ii, qui in primis condebantur liquoribus, verum & ii, qui postremo, ut dictum est, in *Aliorum succo*, & in *Oleo Magni Ducis* fuere conditi, ubi scilicet, post horam circiter, viventes adhuc placide morabantur. Tam notabilis autem fuit celeritas necis eorum in *Vini spiritu*, & agitatio eorundem in infusione *Viridis aris* præ cæteris liquoribus, ut non semel ad explorandum, an Vermis aliquis, de quo adhuc ambigebatur, num esset extinctus, vere viveret (quod in Insectis hisce haud ita facile semper noscitur) tamquam ad *Lydiū lapidē* factus fuerit recursus ad infusionem *Viridis aris*, ubi, sicut *Lumbricus* aliquis, qui non plane mortuus erat, statim motum aliquem edebat, ac proinde iterum submersioni in *Vini spiritu* damnabatur, ibique illico necabatur omnino: ita quoties alii nullum motum edebant, certo mortui deprehendebantur, ac revera tales erant.

Postera die in iisdem Vasis, iisdemque liquoribus fere omnibus, institutum est experimentum Lumbricorum terrestrium, nempe in *Vini spiritu*, *Petroleo flavo*, *Aceto*, *Vino*, *Oleo communi*, *Millicrato*, *Hydrargyro*, *succo Absynthii*, infusione *China China*, *Viridis aris*, *Colocynthidis*, & *Aloes*. Parum absimilis ab antecedente fuit exitus experimenti postremi. Aliqua nihilominus in non paucis, nec levibus circumstantiis fuit diversitas. Lumbrici namque terrestres in liquoribus sibi infestis longe citius extincti sunt ac Vitulini, nisi forsan id contigit eo quia Vitulini crassi erant valde, ac robusti; Terrestres vero etsi vividi admodum, ac vegeti, erant nihilominus modice graciles; propterea scena huiusce spectaculi vix ultra duas horas protracta est. Item in hoc experimento motus, agitationes, saltus, & contorsiones Vermium terrestrium fuere longe violentiores ac Vitulinorum in alio, primo quidem, ac longe sensibilius in infusione *Viridis aris*, deinde in *Petroleo*. In cæteris liquoribus plus minus modicæ. In *Vini spiritu* motus eorum breves, & pariter modici; sed mors citissima.

Necabantur itaque in *Vini spiritu* fere statim ac illum attingebant Lumbrici terrestres, eademque ferme celeritate interibant in *Aceto*. In *Viridis aris* infusione, & in *Vino* satis quoque celeriter moriebantur; ita tamen, ut dum unus in eadem infusione *Viridis aris* (in qua Vitulini vixere) exstinguebatur, tres, vel quatuor successive eandem sortem subirent in *Vini spiritu*,

ut & fere æqualiter in *Aceto*. In *Mellicrato* denique aliquantulum serius necabantur, ac in *Vino*, non tamen admodum sero. In cæteris liquoribus, videlicet *Oleo*, *Petroleo*, *succo Absynthii*, *Mercurio*, infusione *China China*, *Colocynthis*, & *Aloes*, vivebant, & diutius vixissent, nisi ad aliquot eorum torquendos insigniter, in infusionem *Viridis aris* coniecissem, & ad alios statim necandos, in *Vini spiritum*, aut *Acetum*.

Hinc videtur posse conjici, cum primo in *Vini spiritu*, mox in *Aceto*, & tertio loco in *Vino* interire Lumbrici utriusque speciei fuerint observati, videtur, inquam, conjici posse, quod *Vino*, aliisque liquoribus ex *Vino* prodeuntibus, præcipue vero parti illius spirituosiori insit aliquid hujusmodi Insectis inimicum, quod illos hebetet, inebriet, ac tandem occidat, quemadmodum Gallinas grano *Vini spiritu* imbuto nutritas, fere ut mortuas ad tempus in terram concidere, vulgo satis est notum.

Interim nec *China China* infusionem (quod erat nostrum tentamen) nec plures alios liquores ex supra memoratis, utut vario, exoticoque sapore præditos, quicquam contulisse ad illorum Lumbricorum necem, datum fuit observare, quamvis eorum nonnulli Vermibus insensissimi censeantur, & vere videantur in Praxi. An vero in Vermes Humanos agant remedia, quæ non agunt in Vitulinos, neque in Terrestres, & an agant quandoque fortius intra corpus, quæ infirmius agunt extra illud, idipsum est, quod adhuc ignoro, & quod diligentioribus attente magis explorandum concedo.

Quoad alios Morbos quodammodo periodicos (ut redeamus unde longe admodum fuimus digressi) quales sunt *Arthridis*, *Astma* præsertim convulsivum, *Epilepsia*, *Præfocatio hysterica*, & hujusmodi, paucis me expediam, dicamque ingenue, nimis altas, & fortes mihi videri istorum morborum radices, ut eas actio Corticis, quantum vere opus est, possit attingere, vel plane confringere: nisi velimus in gratiam Celeberrimi *Sydenhamii* excipere violentos affectus hystericos, quibus revera ex propria quoque observatione habeo potius, unde Corticem aliquo modo proficuum credam, quam aliter. Immo generaliter loquendo, videtur non extra spem omnem, quod *China China* aliquid forsitan præstare possit quoad suspensionem, & protractionem intervalli inter unum paroxysmum, & alterum, etiam in aliis Morbis periodicis, iis præsertim, quibus frequentes, & violenti sunt paroxysmi, non quoad germanam, & completam illorum curationem. Cæterum, ut pateat, quam facile sit, & lubricum, ut adulemur nobismetipsis, ni cauti simus in suspendendo judicio, ubi agitur de nostris votis, & opinionibus favorabiliter explendis, narrare non piget duos sequentes Casus.

I. Mulieri quinquagenariæ a pluribus jam annis Epilepticæ & post trigessimum ætatis suæ in hunc morbum primo delapsæ, Corticem præscripti ad longiusculum tempus, mox interposita quiete aliqua, iterum atque iterum

eam coegi ad repetendam assumptionem præcipue prope tempora, quibus ut plurimum eo morbo consueverat corripì. Perstitit illa præter consuetudinem suam immunis ab insultu epileptico per notabile intervallum temporis, (& quod magis mirabere) cum aliquando morbus tentasset accedere, adeo languidus, & enervis apparuit, ut illi vix ad momentum temporis caligaverint oculi, defecerint vires, & palluerit facies, subsequente subita coloris, virium & visionis restitutione, cum antea semper decidere, convelli, spumam ab ore, & lotium a veslica emittere consuevisset. Pharmacopola, qui unus conscius erat de qualitate remedii, cœpit evulgare, Epilepticam quinquagenariam jam plane curatam Cortice; cum tamen acriter increpui de incauta assertione, nonnisi duorum, vel trium annorum tractu comprobanda. Et sane pendente ipso usu Corticis diuturniore, unum passa est paroxysmum satis gravem, qui prægressorum invalidatem, & moram interpositam pensavit. Quamobrem omisus fuit ab Ægotante usus remedii, & de more cursum suum prosequuti sunt epileptici paroxysmi, quibus non raro tentabatur. Sed revera affirmavit, opinabaturque, se ab assumpto remedio aliquid opis reportasse, asseruitque morbosos insultus toto tempore, quo iis vixit obnoxia, tanto nunquam intervallo feriatos esse, quanto feriatì sunt tunc, cum Corticem assûmebat: propterea post aliquos elapsos menses me alloquuta sponte statuit, velle se iterum experiri remedium, & quavis Luna ad plures dies repetere. An in eo consilio manserit, vere nescio. Epilepticam extitisse, extra dubium est.

II. Adolescens annorum XIX. ab ipso ortu surdaster, ac mentis hebes, post longam, lentamque Febrem tussiculosam, quæ illum ad insignem maciem prius deduxit, postmodum sponte sensum evanuit, Epilepticus subinde factus est. Jamque a pluribus mensibus novi hujusce morbi insultu identidem recurrente non parum vexabatur, cum increbrescentibus in dies paroxysmis eo devenit, ut iisdem per mensem integrum, alternis primo diebus, mox & quotidie corripetur. Iritis remediis omnibus, visa tandem est mihi ordinata hæc, & crebra periodus, ipsaque morbi peculiaris origo, videlicet succedanea Febri, quamvis Continua, admittere posse, tentamen aliquod desumptum a Cortice, quemadmodum nonnullorum Auctorem mens est. Itaque præscripsi *semunciam* ejusdem Corticis cum *Conserva florum Peonia* hoc ordine distribuendam, ut scilicet prima die dimidium misturæ illius assumeret Æger, alteramque medietatem duobus sequentibus diebus, in duas partes subdivisam: quo pacto, prima assumptione *duas* Corticis *drachmas*, reliquis vero duabus *unam* tantum *drachmam* quotidie deglutiebat. Absumpta mistura illa, nova similis denuo parabatur, eadem partitione distribuenda, & sic deinceps: interposita tamen identidem inter unam & alteram *semunciam*, duorum, vel trium dierum quiete, quibus ab usu remedii feriabatur; adeoque unius Lunæ spatio

spatio nonnisi *tres uncias* Chinæ Chinæ in totum assumpsit. Atque, ut verum fatear (ni per accidens id contigit) conspicuum juvamen, primis præsertim diebus, visum est emeruisse; siquidem loco Paroxysmorum alternis diebus, vel etiam quotidie invalescentium, levis tantum vertigo, & oculorum caligatio successit, quæ pariter illico evanescebat, verique propterea paroxysmi invasio ultra dies 15. protrahabatur; immo cum fiebat insultus, levior erat, neque omnimodam inferebat, ut antea, sensuum abolitionem. Duabus interim circiter transactis hebdomadis, quibus habita est cessatio ab oblatione remedii, cum nonnihil increbrescerent iterum paroxysmi, modo scilicet post octo, modo post sex tantum dies, repetitus est denuo usus Corticis ad *semunciam* eum eadem *Conserva florum Peonia*, Mistura tamen hæc in quatuor partes æquales dividebatur, quotidie mane sejunctim sumendas, & post trium, vel quatuor dierum quietem, iterum repetendas, ita ut intra mensem *due* plus minus *uncia* Corticis fuerint usurpata. A nova hac oblatione nullum sensibile levamen datum fuit observare: etenim æque ac ante, exactis modo octo, modo etiam quindecim diebus, redibat insultus, parique ratione, etsi nullus postmodum fuerit usus Corticis: & quo majus erat intervallum temporis inter unam, & alteram invasionem, eo fortior paroxysmus inde succedebat; levior vero, cum intervallum esset brevius. Id unum supererat adhuc tentandum, nempe ut uno, aut altero die ante paroxysmi adventum (siquidem ille præmonstrari solebat ex certis signis ante duos, vel tres dies apparentibus) larga dosis Corticis, v. gr. ad *tres* saltem *drachmas* uno haustu exhiberetur; videbatur enim posse conjici, quod hac forsitan via protraheretur nonnunquam, aut enervaretur insultus imminens. Neque hoc forsitan intentatum reliquisssem nisi spontanea, & valde inæqualis, quæ paulopost observata est, intervallorum protractio me ab hoc tentamine retraxisset: quamvis enim quodvis emerisisset inde juvamen, merito me reddidisset ancipitem, an illud Cortici potius adscriberem, an Casui. Quamobrem etsi in violentioribus forsitan circumstantiis de levamine aliquo non prorsus desperarem primis vicibus, parum tamen sperandum credidi progressu temporis: veritus insuper, ne aliquando major paroxysmorum intensio protractionem invasionis eorundem, ut *Historia* præcedente adnotatum est, nimium compensaret, vel saltem ne morbi pervicacia remedii tandem vires diutino usu sperneret, ac enerves redderet, dato quod primis oblationibus videretur ille nonnihil mitescere; quæ omnia nonnunquam etiam in quarundam contumacium Febrium curatione experimur.

Ex enarratis itaque casibus facile, ut ajebam, deducitur, ad stabilendum levamen certum in morbis istis Herculeis, paroxysmos inæquales, & modo semel in anno, modo bis in mense, vel etiam in die recurrentes habentibus; requiri perseverantiam plurium annorum in statu sano, & experien-

tiam æqualem in pluribus subjectis, libertatemque experiendi non tantum innoxie, sed & longe a præoccupatione tum Vulgi, tum Professorum Artis.

Denique ut aliquid quoque de morbis quibusdam, non ex sui natura, sed per accidens periodicis subdam, sit casus iste. *Monialis* quædam dolorem acerbissimum patiebatur in ea parte genæ, cui subjacet Os, *Fugale* dictum. Recurrebat hic quotidie, noctu tamen stata hora, tamque vehementer illam excruciat, tamque gravia inferebat symptomata, ut de aliquo gravissimo affectu imminente in nervoso genere suspicaret. Cum ad longum tempus perduraret affectio isthæc molestissima; nec repetitæ sanguinis missiones, nec purgationes, nec revulsiones, nec diuturniora remedia, ut *Salsa parilla*, maceratio longiuscule usurpata, nec alia hujusce ordinis quicquam proficerent, tandem confugi ad Corticem, per octo saltem dies *ad drach. ss.* quotidie usurpandum tentandi gratia. Altera die ab incepto remedio sanum sibi dentem, paulo infra locum doloris constitum, evelli, voluit, me licet reluctante. Dens evulsus est post primam Corticis assumptionem, & inculpatæ omnino constitutionis repertus. Ab evulso dente bis tantum eundem Corticem assumpsit; & dolor, qui per mensem hora semper noctis tertia observari consueverat, evanuit; remanente tantummodo sensatione quadam molesta in parte; nempe circa os Zygomatis in ipsa gena; quæ sensatio ex simplici, utut levi, labri superioris contactu exacerbabatur. Cum tamen ea non magnam negotium faceretur, neque *Ægra* me urgentem haberet, quippe eam rarius invisentem, substitit illa sponte ab usu Corticis, post trium tantum dierum usurpationem. An levis adeo, & brevis usus remedii, an evulsio dentis sani cum affecta parte nullam ferme connexionem habentis, an Casus levamen attulerit, nescio, aliisque æquo animo dijudicandum relinquo. Id unum addam, me post aliquot menses eandem Monialem alloquutum intellexisse, ipsum ei dolorem quibusdam temporibus aliquando renovari, & per tres, vel quatuor successivos dies stata hora periodice recurrere, illique subitam sanguinis missionem (pro cujus celebratione me permittentem habebat) non parum opitulari. Adeoque insuper, repetitam tandem hac ipsa de causa Corticis assumptionem ad septem dies nil opis omnino contulisse: ac idcirco eidem affectioni plane irregulariter recurrenti ipsam identidem obnoxiam fuisse.

Una superest examinanda Morbi species in eo, quem semel corripuit, iterum atque iterum recurrere solita, videlicet *Hæmoptoe*, seu Sputum sanguinis, etsi Morbus hic, ut verum fatear, non magis ad Periodicorum categoriam possit reduci, ac possit ad eandem revocari, quæ pluribus familiaris identidem est, Gravedo, Raucedo, Ophthalmia, *Ægilops*, & alia hujusmodi. Cum tamen *Hæmoptoe* non modo ut morbum periodice recurrentem, verum etiam ut Cortice Peruviano curabilem *Mortonus* consideret, immo & per idem remedium posse illius recursum, ipsique conterminam Phthisim inhiberi constanter

stanter asserat; peculiarem idcirco hac de re disquisitionem instituere operæ pretium erit, maxime cum ex adterso Phthysicorum febribus putridis, etiam *Intermittentibus*, nil opis conferre posse eundem Corticem apertis literis testetur expertus ipsemet Auctor, & ego quoque non unum huiusce eventus exemplum nuper hoc eodem *Lib. Cap. II.* protulerim. Priusquam tamen quid super hoc sentiendum sit proferamus, utrumque *Mortoni* textum fas sit simul conferre, ac expendere; non animo quidem disquirendi, an ulla in iis subsit, vel appareat contradictio, quod meum non est: sed ut posita in propatulo veritate rei, illustretur, ut decet, hæc praxis, & a caliginibus, quibus involuta nonnihil est, integre vindicetur.

Inquit itaque laudatus Auctor, & bene inquit, in suæ *Phthysilogia Lib. 2. c. 4.* ubi agens *De signis Pathogonomon. Phthysicos pulmonaris confirmata, & speciatim de Febre Phthysicorum putrida* hæc habet -- Ubi primum autem hæc tubercula Pulmonum inflammata in apostemata migrare incipiunt (sive hoc a vena sectionis satis tempestiva, vel copiosa neglectu seu a naturali tumorum dispositione in putrefactionem) Febris hæc inflammatoria in Putridam intermittentem transmutatur. Cujus paroxysmi in principio ut plurimum nullum certum ordinem servant, rigore, & horrore sæpius eodem die recurrentibus, sicuti in puris confectione fieri solet. Ubi vero pus jam plane fuerit confectum, hæc Febris typum quotidianæ, aliquando etiam, licet rarius tertianæ imitatur: idque certo diei tempore cum algore, & rigore incipiens, cum intenso calore progrediens, atque adeo tandem in sudores nocturnos, & profusos, & colliquarios desinens. Durante algore, & calore, tussis, & anhelitus cum reliquis molestis symptomatis augentur. Durante vero sudore, & remissione, tussis, & reliquis Symptomatis jam minoratis, Æger placide dormit, vires recolligit, & sibi jam spe futura sanitatis concepta abblanditur. Atque hanc Febrem Putridam Intermittentem inter certissima signa Pathogonomonica Phthysicos confirmata semper habere soleo, quippe quæ sicuti a Pure in Pulmonibus confecto ortum ducit, ita purulentia pulmonaris index est certissimus. Indeque provenit, quod hæc Febris Putrida intermittens Phthysim, quoties hunc morbum fatalem esse contigit, in extremum usque diem comitari soleat. Cujus paroxysmi cum colliqnationibus inde provenientibus magis, vel minus intensi, & protracti sunt pro magnitudine, vel numero tuberculorum in apostemata maturatorum, Nec quidem hæc Febris ope Corticis Peruviani, Antihellici Poterii, vel cujuscvis alius medicamenti specificei, quorum vim in hoc casu sæpissime sum expertus, neque ulla alia methodo (quantum scio) radicitus extirpari potest: nisi ulcus adeo fuerit benignum, ut medicaminum balsamicorum intus exhibitorum ope sanari, ipsaque sanguinis massa ubi Febris fomes delitescit, in sanum statum copioso temperantium, atque alterantium usu reduci possit: vel saltem nisi Phthysis sit mere symptomatica, & ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit,

Textus ergo iste quemadmodum plane concordat cum experientia, & cum communi Medicorum sensu, ita plane cohaeret Theoremati ab omnibus univ ersaliter recepto, & a nobis pluries repetito, specialiter vero citato nuperime *Cap. II. hujusce Libri*, nempe quod ad hos ut China China in febribus Inter mittentibus suo possit fungi munere, suasque vires exerere, necesse est, quod nullum vitium organicum, nullaque viscerum labe (adversus quam nequit ea pugnare) sit febris Inter mittentis fomes, aut causa, intelligendo semper de vera, & minime palliativa hujusmodi Febrium curatione, ut in allato textu intelligendus est, dum loquitur de putridis Phthisicorem febribus *Morton* ipse, inquit -- quod illæ ope *Peruviani Corticis vel. cusufois* aliis medicamenti specifiçi nequeunt radicitus extirpari; eas namque posse quoquo modo leniri, & ad tempus nonnunquam intercipi (interitu nihilominus Ægrotantis nequaquam inhibito) neque idem *Morton* de curatione Phthiseos Pulmonaris *Cap. X.* neque ego ipse *Cap. II. hujus Libri* diffitemur. Videamus nunc quatione, salvo hoc Theoremate, asserat idem Author, Hæmoptoen, quæ vitium organicum pulmonis est, per Chinam Chinam strenue sanari; deinde videamus, num salvo per datam hypothese[m] utroque illius dogmate, ita ut unum alteri theoretice contrarium non sit, salva simul remaneat veritas, & substantia rei; circa quod vereor; ne plurimum hallucinetur *Morton*. Atque ut cuncta hæc claritate omnimoda valeamus persequi, erit e re alterum illius *Textum* hic loci subnectere.

In *Libro itaque tertio sue Phthisiologie* ex professo acturus de Phthisi ab Hæmoptoe *Cap. V.* per extensum sic ait -- Decantatum istud Medicorum adagium, quod Pus sequitur Sanguinem, exinde originem suam traxisse videtur, quod Hæmoptoe celerius, & sepius quam ulli alii morbo purulencia Pulmonum, seu Phthisis pulsus pulmonaris, succedere soleat. Quod utrum a crasi Sanguinis ob nimium ejus dispendium eversa, vel a copioso humorum ex universo corporis habitu, qua datur via, in teneros Pulmones affluxu, vel a sanguinis grumosi in ipsis Pulmonibus post Hæmoptoen relicti putrefactione, vel tandem ab ulcere aliquo erosionem vasorem insequenti acidat, parum scio. Hoc tamen perpetuo fere observare licet, quoties scilicet Hæmoptoe præcedit, Phthisin pulmonarem subsequi solere: Ideoque prudentem, & honestum Medicum ad curationem Hæmoptoes evocatum decet, non tantum præfugio de Phthisi subsequutura tempestive prius facto, suæ, atque etiam Artis Medicæ fame consulere, verum etiam quantum in se est, cautionibus, & medicamentis idoneis hunc fatalem Hæmoptoes exitum aque pervenire ac ipsum præsentem morbum curare: saltem nihil in ejus curatione facere, vel tentare, quod Ægrym Phthisi magis proclivem reddat.

Atque hic plurimum refert inter Hæmoptoen accidentalem, & habituralem distinguere. Accidentalem eam voco, quæ mere ab accidenti aliquo procedit, uti a vociferatione nimia, exercitio, vel vehementi tussi, ab hæmorrhagia soluta sup-
pressionem,

pressione, a lapidibus cretaceis in ipsis Pulmonibus generatis, vel ab aciculis, atque aliis ab extra in eos demissis. Habitualement vero, quæ a vitiosa, acri, & fermentescente Sanguinis diatresi dependet, itaut penus, & fomes morbi intus semper delitescat. Hæmoptoe ista accidentalis sicuti rarius post Phlebotomiam, debitum diata regimen, & medicamentorum usum curata recrudescit, ita utcumque profusa, & copiosa hæmorrhagia fuerit, rarissime in Phthisin terminari solet: verum Æger per debitum regimen liberatus paulatim, sicuti post fluxus menstruos immodicos atque alios ejusmodi fieri solet. συρρεως, atque συστασις evadit, ac si nullum ejusmodi fluxum omnino sustinuisse. Hæmoptoe vero habitualis, sicuti ab intestino Sanguinis fermentescentis motu, & ab aperientis vasa acrimonia dependet, ita etiam Febrem una cum accelerato pulsu, & urina subrubra semper conjunctam habet, & post incerta intervalla identidem solet recurrere. Ubi scilicet paroxysmus febrilis intertus a Sanguinis adeo ferociter effervescentis impetu recrudescit, tenera Pulmonum vasa, cum motum hunc citatiorem fere non possint, iterum atque iterum dehiscere solent una cum magno purpurei liquoris dispendio, qui ut plurimum suere non desinit usquedum Orgasmus febrilis, & motus Sanguinis intestinus inde dependens vel Artis ope, vel sponte sua saltem a quantitate liquoris immixta penitus cesset. Et tunc etiam insula tantum inducia dantur, donec vasa iterum a præternaturali Sanguinis motu in paroxysmo subsequenti nimis distendi contingat. Et quidem hæc est fatalis illa Hæmoptoe, quæ ut difficilem curationem admittit, atque Ægro sæpius inexpectato supervenit, ita Febrem primum putridam, dein hæcticam conjunctam habet, quæ in Phthisin fatalem, atque incurabilem sæpissima terminari solet.

Huius vero Hæmoptoes herculeæ Antidotus est Cortest Peravianus, cujus egregias vires in præsentis febrilis effervescentiæ sanguinis extinctionem, atque in futura recidivationis præcautionem semper cum felicissimo successu expertus sum, quotiescunque scilicet eum in hunc usum applicui. Et sicuti præsentem Hæmoptoen cito, & tuto sistit, & futuram etiam prævenit, ita Hæmoptoen hoc modo curatam nunquam in Phthisin terminari vidi. Flamma enim hoc modo penitus extincta, & Febre jam evicta, Sanguis illico in naturalem statum reduci solet, adeo ut ne vel minima suspicio inde subsecutura Phthiseos manere possit. Phthisis enim, quæ Hæmoptoen sequi solet, originem suam non tam a vasis exilis dehiscentia, quam a statu sanguinis inordinato, & hæctico ducere videtur. Ideoque utcumque Phthisis Hæmoptoe vulgari modo curata usitato succedat, frequentibus scilicet Phlebotomiis, medicamentis Emplasticeis, Opiatis, &c. quæ vi potius Sanguinis eruptionem supprimunt, quam internum Sanguinis Satum alterant; hinc tamen nemo morietur, si flamma hæctica intus manens tandem Ægrum in Phthisin præcipitet. Quoties tamen præsens sanguinis orgasmus post Phlebotomiam repetitam, succorum Temperantium, & Julapiorum, vel Electuorum, Stypticorum, & Opiatorum, aliorumque ejusmodi (quæ alibi e Capite de Hæmoptoe perenda sunt) usu ita doma-

tur, ut locus opportunus exhibitioni Corticis detur ad flammam febrilem penitus extinguendam, & ad reſerationem obſtructionum, qua aliter nova efferveſcentia auſam præbere poſſint, perſiciendam, non tantum Palliativa in præſens, verum revera Eradicativa etiam, & perfectæ curatio ſine vel minimo Hæmoptoeſ reditura, vel Phthiſeos ſubſequentura periculo obtineri ſolet. Flamma enim hoc modo perfectè extincta, Sanguis ad motum, & craſin naturalem reducitur, quo appetitus ſtatim redit, Pulmones naturali motu, & temperamento fruuntur, & purpurei Penus diſpendia ſenſim reparantur; donec Æger tandem, licet paulatim, priorem robuſtum, athleticum ſtatum redintegratum, vel forſan meliorem quam antea conſequitur ſine vel minimo hæſtici caloris gradu, vel ſubſequentura Phthiſeos metu.

Ex hoc Textu clare patet, Mortonum ex principiis ſuis primo ſupponere, Febrem quamlibet, ſaltem primariam, quomodolibet remittentem, eiſi contionuam, eſſe curabilem Cortice, quod nos generaliter prolatum nequaquam admittendum eſſe, pluries jam diximus; ſecundum ſupponere, quod omnis Hæmoptoe, quæ ab externa cauſa non pendeat, ſed ab interna (quam idcirco *Habitualement* vocat) ſemper habeat pro cauſa productrice febrilem ſanguinis efferveſcentiam per paroxyſmos incertos, & per incerta intervalla identidem recurrere ſolitam, adeoque aſeſſe ſemper in huiusmodi Hæmoptoe Febrem, eamque non ſymptomaticam, ſed primariam, ſive eſſentialem, cujus ſymptoma ſit ipſa Hæmoptoe, & proinde hanc unam Hæmoptoen eſſe ſanabilem Cortice; cum cateroqui eam, quæ ab externa cauſa procedens, Febrem non habet comitem, ſola phlebotomia, & remediis vulnerariis, ac ſtypticis curari aſſerat, nullo de China China verbo habito; ſignum evidens, quod in ea Hæmoptoe, in qua Chinam Chinam commendat tanquam *Antidotum Herculeam*, minime conſiderat eam ut baſſamicam, vulnerariam, aut ſtypticam, ſed ut mere *Febrifugam*, cum ſubdat id fieri, eo quia remedium iſtud febrilem ſanguinis efferveſcentiam per repetitos inſultus Hæmoptoen producentem, & per incerta identidem intervalla reproducentem compellit.

Idcirco, ut ingenue fatear, haud proutſus rejicienda foret illatio *Mortoni*, utilem in Hæmoptoe ſic prædicta prædicantis Peruvianum Corticem, ſi vera foret illius hypotheſis de Febre ſaltem erratica per paroxyſmos incertos, incertaſve periodos recurrente, ac propter æſtum ſuum, ſanguiniſque acrimoniam, tenera pulmonum vaſa iterum atque iterum aperiente, ac proinde Hæmoptoen habitualement, ut vocat, comitante non ſolum, ſed & radicatus producente: quemadmodum ſi vere nonnunquam contingeret, quod Febri cuiſpiam Intermittenti, etiam penicioſa, adjungeretur in acceſſu tanquam *Symptoma* illius Febris ipſa Hæmoptoe, quæ Febre recurrente recurreret, & declinante ceſſaret (ut in noſtris hiſtoriis cruentos alvi fluxus, immo & nonnunquam inſultus veræ paralyſis cum periodica Febre recurrentes, & per Chinam Chinam indireccte ſublatoſ retulimus) nullus dubito, quin per oblationem ejuſdem
 Chinæ

Chinæ Chinæ Febris subsisteret, & cum ea sputum ipsum sanguinis ab ipsa procedens, abque gravi metu rithisicos subsequatur; dummodo non adesset insignis vasis ruptura, capax etiam sublata Febre, profundum ulcus in Pulmone relinquere. Hinc plane liquet, omnem fere *Mortoni*, Hæmoptoen per Chinam Chinam curare molientis hallucinationem (si qua in hoc est, ut esse autumo) non versari præcise circa cognitionem virtutis Chinæ Chinæ, in qua nonnisi consuetam facultatem febrifugam etiam hac occasione agnoscit, atque considerat; sed versari potius circa cognitionem Morbi, & Causæ illum producentis: si enim revera Hæmoptoe ea de causa, & eo modo fieret, quo opinatur *Mortonus*, nempe a Febre Periodica illam producente, fortasse ad eam curandam China China posset esse *Antidotus*, ut ipse inquit, *herculea*, eo pacto quo diximus, eam posse forsan opitulari Febri alicui periodicæ committat *Pleuritide*, & hac ratione prodesse per concomitantiam eidem *Pleuritidi*, dummodo Febris illa sit essentialis, illiusque merum symptoma sit ipsa *Pleuritis*.

Sed nisi longe aliter circa productionem huiusce Morbi Natura se gerat in Anglia, ac se gerere solet in Italia, aliisque Regionibus, unde tot prodire de Hæmoptoe Tractatus Medici, vereor, ne antedicta *Mortoni* suppositio abludat a veritate rei; quandoquidem morbus huiusmodi a causa etiam non procathartica genitus Febrem non consuevit habere (quantum novi, & quantum legi) productricem, immo nec irregulariter comitem, sed, ubi ea adsit, mere Symptomaticam, nec intermittentem, aut recurrentem quidem, sed potius continuam, atque habitualis subsecuturæ prodromam, aut si sic loqui liceat, ejusdem habitualis inchoativam, adeoque cum res per experientiam Practicis omnibus satis obviam sic habeat, non video quinam locus esse possit Peruviano Cortici, quem ut mere febrifugum in ipsa Hæmoptoe *Mortonus* usurpat.

Quod si experientiam ipsam *Mortoni* velimus expendere in historiis eidem Capiti adnexis allatam, tres tantum numero illæ sunt per extensum narratæ. Prima, & tertiâ nobis exhibent duos Phthisicos vita functos, quibus Cortex nullatenus fuit administratus, & per consequens ad illius vim hisce casibus ostendendam utilem nil conferunt. Secunda tantum quidpiam videtur præferre aliqua dignum animadversione. Per hanc describit ille in *quadragesario Viro a decem annis tussiculoso*, & in *phthisin disposito* (cui tamen ætati non admodum frequens solæ phthisis obtingere) insignem Hæmoptoen *respiratione difficilis*, & *pectoris dolore stipatam*, cum *recidivatione singulis, vel alternis diebus satis notabili*, per tres ad minimum septimanas, non obstante frequenti *phlebotomia*, aliisque remediis, *perseverantem*. Huic cum insignem Febrem conjunctam observasset intervallis incertis sæpius recurrentem semperque viam sputo sanguinis subsequens *sternentem*, *Corticem Peruvianum in haustu mistura adstringentis*

vulneraria, ac paregorica quarta quoque hora ad octavam usque vicem exhibuit, ac Febrem protinus extinxit, Ægrumque per sesquiannum, Symptomatis omnibus imminutis, ipsaque tussi moderatiore jam reddita, aprici simul aeris beneficio ad habitum Corporis meliorem ac antea feliciter perduxit. Hic ipse tamen Æger paulopost sui negligens in novam, ut subdit ingenue, Phthisim incidit, qua e vivis sublatus est.

Hic ergo subit animadvertere, Febrem hujusmodi vel fuisse periodicam essentialem, sputo sanguineo ratione subjecti per accidens comitata, adeoque Cortici cum suo Symptomate obsequentem, vel (quod probabilius est) fuisse continuam, & quodammodo inflammatoriam, incerto forsitan ordine recrudescente, copioso autem cruento sputo pariter comitatam, tandemque ope repetita Phlebotomiæ, aliorumque remediorum, immo & misturæ antedictæ (in qua larga visitur Remediorum adstringentium, & balsamicorum, paucula vero proportionaliter dosi Corticis) ad vigesimam primam circiter diem, ut mos est plurium Acutorum sine China China curatorum, solutam cum temporanea restitutione ad pristinum, immo & meliorem statum; qua deinde transacta malacia, in hujusmodi casibus sæpius observari solita, in Phthisim veram rufus, ut assolet, Æger incidit, atque ut pariter assolet, tandem obiit. Quapropter, bona Auctoris venia, nil exinde concludi video in rem nostram, præcipue cum in vera Hæmoptoe Febris omnis ab initio saltem soleat abesse, & Symptomata esse tunc cum supervenit. Neque satis suffragari videtur id, quod legitur acervatim ad calcem *Historiæ prædictæ* de Vetula quadam septuagenaria hæmoptoica, de Antifabro, & alia puella, de quibus nullam describit historiam, esto asserat eos omnes eodem modo sanatos; nam præterquamquod non omne sputum sanguinis etiam copiosum e Pulmonibus educitur, & præterquamquod illud in *Senibus*, & *Pueris* phthisim tam facile non solet accersere, certum est insuper, quod cum mistura antedicta longe plus recipiatur, ut adnotavimus, de remediis vulnerariis Insignioribus, quam de Peruviano Cortice, illis potius, quam huic laus tribuenda videtur, maxime cum passim videamus, hujusmodi sputa meri sanguinis solo sisti eorumdem remediorum usu, & non raro sponte Naturæ, præcipue si aliunde quam a Pulmone procedant; ut propterea omnino statuendum sit, quod China China non aliter queat Hæmoptoen suppressere, nisi ubi ipsa Hæmoptoe sint merum *Symptoma Febris alicujus eo remedio curabilis*, quemadmodum de Phthisi loquutus est *Mortonius* ipse in calce *primi Textus* a nobis nuper transcripti, videlicet quod ea ope Corticis Peruviani, vel cujusvis alius medicamenti specifici sanari nequeat, nisi sit mere Symptomata, & ab alio morbo dependens, qui curationem perfectam ex usu specificorum admittere possit.

Hæc habui dicenda de Corticis actione adversus morbos extra lineam febrilem constitutos, quibus, vel eorum saltem nonnullis siquidem ille vere prosit,

profit, ut Affectionibus Hypochondriacis, Hystericis, & hujusmodi aliis, lentum tantummodo, & tardum est, non præsentaneum ejus auxilium; propterea ex hoc capite minus certa redditur illius operatio, quæ aliis quoque Causis, vel ipsi deinceps Naturæ nonnunquam potest adscribi. Quamobrem id saltem candide fateri oportet, quod & fateatur Sydenhamius ipse post celebratas eximias hujusce remedii vires adversus affectionem hystericam vehementer spasmodicam, præ cæteris istius ordinis morbis, ipso judice, Cortici obsequentem -- *Interim tamen (inquit ille) confitendum est, quod hoc medicamentum non ita certo, crebroque huic malo succurrat ac Febris Intermittentibus.* Quæ assertio sicuti vera est in hoc casu, verior a fortiori in reliquis erit habenda. Ulteriore denique nobis suspicionem de exigua Corticis activitate adversus morbos a Febris Periodicis diversos, aperte suggerit Mortonus ipse, de nimia cæteroqui erga hoc remedium credulitate suspectus, in Præfatione suæ Pyretologia, dum inquit -- *Nusquam hætenus eum (scilicet Corticem) titulo Catholici Remedii (ac si Archæus ad mentem Helmontii quocunque modo irritatus eo compesceretur) donandum judicavi, utut non desint Auctores, uti videre est in Badi Anastasi. Lib. I. Cap. XX. & Medici aliqui hodierni, qui vires ejus in Hydrope, Ictero, Hypochondriaca affectione, Scorbuto, immo in Peste ipsa, plurimisque aliis morbis tam Chronicis, quam Acutis debellandis, mirum in modum prædicant.* Verum, ut rem ipsam dicam, licet hoc ἰσχυρὸν φάρμακον præ cæteris quibuscunque amaris abstersiva sua, seu quacunque alia qualitate humorum ἀπαρῆται corrigendo, & partium labefactarum tonum corroborando, ad Curationem Hydropis, Scorbuti, Icteri, Hypochondriacæ affectionis, Digestionis eversæ, appetitus prostrati, vel cujuscunque alterius morbosæ affectionis, incerto cum eventu conducere nonnunquam observetur, nunquam tamen Corticem officium antidoti præstitisse memini, somitem scilicet morbi venenatum delendo præterquam in Morbis universalibus acutis præsertim in Febris Intermittentibus, & Remittentibus veris, ac Spuriis, atque Inflammatoriis, & Colliquativis, quibus cum prioribus similitudo quedam est. Adde & hic congruam explicationem, mox & debitam limitationem ad normam eorum, quæ quinto hoc Libro statuimus; & germanas Corticis vires in universum satis perfectas habebis. Id unum cura, ut genuinus ille sit, ac vegetus. Boni Corticis notas apud plures invenies; illas ideo de industria subicui: etsi nec graphica, nec plane uniformis sit apud omnes illius descriptio, sive de sapore, sive de aliis qualitatibus sit sermo; immo non desunt, qui Corticem hunc non e Trunco, vel Ramis Arboris, sed e Radice detrahi putant. Ita tebus caliginem offundit Locorum distantia. Bonum ego Corticem reputo, quem experientia talem alias deprehendi.

Quæritur Secundo.

An, ubi Cortex vere indicatur, liceat ratione Subjecti illum administrare citra periculum Mulieribus Gravidis, Abortum pallis, aut Menstruas purgationes actu patientibus: & incunctanter asseritur, experientia duce.

QUÆ diximus toto decursu hujusce Tractatus, & quæ passim tradunt Auctores omnes in administratione Corticis magis versati, nullum videntur proposito Quæsito locum relinquere. Ad tollendam nihilominus omnem, si qua sit adhuc, scrupulositatem in hac materia delicatiorē, in qua suspicio quævis Prudentiæ soboles est, lubuit hæc pauca seorsim subnectere.

Chinam Chinam vel amore suo, vel alia quavis qualitate adversari fœtui in utero existenti, nemo ex iis poterit suspicari, qui nostras perlustrent Historias, siquidem *Lib. IV. Cap. 1. Hist. 2.* ex Cholericis, & *Cap. 2. Hist. 14.* ex Subcontinuis Malignantibus necnon *Cap. 6. Hist. 8.* ejusdem Libri prostant casus mulierum Gestantium, usu Corticis valde copioso sanatarum, & debito postmodum tempore vitalem fœtum feliciter enixarum. Sane si ubi adfuere vomitus, & alvi fluxus immanes, Febresque tum Matri, tum Fœtui suapte natura perniciales, atque insimul adfuit copiosa affatim Corticis exhibitio, repetitio, & diuturna continuatio, partus nihilominus ad suam maturitatem, & exclusionem vitalem auspiciato pervenit, quid quæso nobis metuendum superest in quibuslibet aliis Gravidarum Febribus ab eodem sæpèpius moderatori Corticis usu? At sicuti tres tantum per accidens, ac ob aliam finem ibi recensui fœminarum utero gerentium casus in linea Febrium Perniciosarum, & in circumstantiis per consequens liberalioris oblationis Chinæ Chinæ, ita nonnullos alios in eadem linea possem recensere, quemadmodum nonnullos quoque videre est in Historiis a *D. Ferrario Lib. IV. Cap. 4.* mihi communicatis; innumeros autem possem adducere in linea Intermittentium benigniorum, atque vulgariū, consueto, atque parciore usu remedii depulsarum in iisdem prægnantibus, cum incolumitate tam fœtus, quam matris. Immo meminī, *D. Marchionissam Gherardinam*, Tabidam, & Febre insimul putrida dicta detentam, auxilio, ut reor, Corticis, quo non sublata quidem, sed obscuriores redditæ sunt putridæ Febre cum rigore Fœtui infenso antea invadentis accessiones, felicissimum suo tempore partum edidisse, quemadmodum innui *C. 2. hujusce Libri*; adeoque quod Matri prodesse integre remedium non potuit, profuit per accidens fœtui, Puellæ videlicet, quæ paucis ante matris obitum diebus in lucem prodit, vivitque incolumis, & habitu corporis pollet, ut audio, inter Sorores omnes firmiore. Ut ergo inceptum argumentum prosequar, sidenter asseram, me in Febribus Intermittentibus benignioribus, in quibus majus, quod impendit periculum, est Abortus tum ratione concussionis violentæ corporis in frigida, & horrida Febre invasionem, tum, ratione vomitus, alvi fluxus; jactationis, aliorumque symptomatum, assuetum

assuetum esse confugere ad Corticem, non tam ad curationem Febris (a qua parum timeo, si sit sincera) quam ad præcautionem ipsius abortus ex Febre imminenti, impedibilis vero, Febre inhibita. Ob id quasi in morem adagii dicere consueverat Experientissimus *Frassonus* Præceptor meus semper colendus: *Chinam Chinam esse Remedium Gravidarum, & Senum, quippe diuturnis Intermittentibus ferendis imparium.*

Quemadmodum autem centies observavi in Gravidis proficuum Corticem, ita nunquam, quod meminerim, noxium vel observavi, vel suspicari rationabiliter potui. Et licet quis metuat, ne insit eidem vis quædam irritans, ac stimulans, quæ tormina in Ventriculo, & Intestinis, immo tenesimum ipsum valeat excitare, ac subinde abortum parere, ego certe possum testari, me nil tale umquam animadvertisse, immo observasse potius oppositum, ut supra memoravi, in Febribus ipsis Cholericis, aliisque Tenesmo, aut Dysenteria accidentali comitatis, in quibus China China Febres submovens, inde producta simul tollebat recensita symptomata. Quod si uni inter innumeros aliquam exciter China China in Stomacho irritationem, id soli idiosyncrasia talis subjecti imputandum est, non remedio, nec ab ipso propterea abstinendum in aliis: sicuti ab esu Casei abstinere non debet humana species, eo quia Caseus alicui hominum minime conferat. Sed & hic aliqua nonnumquam potest contingere hallucinatio, refundendo crimen aliarum forsan dispositionum in medicamentis insons. Memini; nec vetus quidem est casus, *D. Comirissam Blancam* paulo ante memoratam cui febricitanti simul, atque utero gerenti China China a curantibus Medicis præscripta fuerat ultimo tandem suæ ægritudinis tempore passam esse Tenesimum. Sed hunc ipsum in unico ferme hoc, quem noverim, casu, quis quæso potius non adscribat Lumbricis paulopost usum Chinæ Chinæ copiose per alvum excretis, ut retulimus, quam ipsi Cortici longe prius epoto? Convaluit illa nihilominus ab omni morbo, partum felicissimum suo demum tempore enixa. Pariter si alicui fortasse contigerit observasse abortum ab epota non multo ante China China, ut apud nos quoque *Lib. IV. Cap. 2. Hist. 15.* is si bene animadvertat, inveniet, puto, processisse abortum non a remedio, sed a morbo, in cujus gratiam forte nimis sero adhibitum est remedium, vel ab aliquo alio accidenti. Ita mihi nonnumquam contigit abortum cernere post venam sectam, quæ tamen secta fuerat ad præcautionem prævisi periculi. Neque propterea abstineo ego a venæ sectione in morbis prægnantium, ubi ea cæteroqui indicetur: immo eadem frequenter, & repetitis quoque vicibus identidem utor, tamquam remedio ut plurimum efficacissimo, & tuto, ad solam præcautionem abortus.

Quod dixi de Prægnantibus, cum proportionem dico de Puerperis, Abortum passis, & Menstruas purgationes actu patientibus, quarum nulli dene-

gari

gari potest usus Corticis, dummodo aliunde indicetur, maxime cum nullas illum suppressere evacuationes, alibi statuerimus, & cum apud plurimos, ut *Mongenotium*, *Mortonum*, aliosque viderimus, eundem ad menses citendos, & promovendos directe idoneum censi, & in *Puerperio* (ut idem inquit *Mortonus*) *salubriter ministrari*. Saltem inferri potest, si hujusmodi etiam Auctores decepti sint, tribuendo Cortici virtutem, quam vere non habet, videlicet menses, vel lochia promovendi, inferri potest, inquam quod ille saltem nec Menses, nec Lochia cohibeat; neque enim poterunt Auctores illi decipi in facto: multoque minus credendum est, voluisse alios decipere. Sed omissa experientia aliena, jam propriam adducamus.

Quoad Puerperas itaque, ut abortum recenter passas, non admodum frequens est occasio utendi Cortice, nec consequenter frequens mihi experimentorum numerus, cum tempore partus, aut abortus raro suboriri soleat Febris ulla, loquendo etiam de admittentibus Corticem, quæ illius usum circa prima puerperii tempora (de quibus Quæstio posset esse rationabilior) statim exigit, præcipue cum ex rebus partus non bene procedentibus, quibus semper prospiciendum est, æque ac ex consueto fermento, occasionem plurimam Febris quælibet Puerperarum soleat nascisci. Quod si partum, aut abortum quavis de causa contingentem, Febris jam antecesserat, ut Quartana, aut Tertianæ vulgaris, vix ulla occasio potest esse vel Corticem statim exhibendi, vel inceptum antecedenter illius usum sine ulla, utut brevi (quæ sufficeret) interruptione, continuandi, habita ratione cum morbi moras admittentis, tum aliorum remediorum, partui ut plurimum, vel abortui necessariorum, quæ oblationi Corticis, in tali casu ex vi Febris minime periculoso, debent anteponi. Vera itaque, ac propria occasio exhibendi Corticem, illiusve usum continuandi tempore ipso partus, abortus, aut puerperii, erit tantummodo, si vel Febris Perniciosa a fermento, de quo jam alibi, pendens, immediate ante partum, aut abortum, vel non longe a partu, aut abortu suboriat, aut si Febris non Perniciosa, sive partum antecedens, sive subsequens, in eum statum deveniat tempore ipso partus, abortus, aut puerperii, ut aliquo modo periculosa evadat: sive deinde id accadat ob Ægræ imbecillitatem, sive ob gravitatem symptomatum, quæ symptomata licet maligna, aut pernicialia adhuc non sint, a lochiorum tamen fluxu, etsi congruo, non allevantur, & consequenter nonnisi sublata Febre possint auferri. In his circumstantiis, præmissis, quæ præmittenda sunt ratione partus, aut abortus, siquidem sint aliqua præmittenda, alacri animo offerendus est Cortex, eo prorsus modo, eaque dosi, quæ respondeat exigentiæ morbi, perinde ac si Ægrotans non esset Puerpera; quod a me feliciter actum est non modo in casu *Lib. IV. Cap. 2. Hist. 15.* relato, ac paulo supra citato, verum & in aliis minus urgentibus, actumque est æque feliciter a *D. Ferratio*, ut con-

stat ex illius *Historiis* mihi communicatis, pariterque paulo ante citatis: adeoque (ut circa hoc aperte me explicem) allatas supra conditiones, & circumstantias oblationi Corticis tempore puerperii instituendæ opportunas, non retuli ut necessarias, quasi citra urgentiam insignem neque ille propinari, vel incæptus antecedenter illius usus continuari absque suspitione periculi, sed qua extra illas superflua visa mihi semper est ejusdem oblatio, cum partus ipse, & puerperia rite fluentia soleant plurimum Morborum, Febriumve præexistentium medelam se solis inducere. Atque ob id etiam Cortex in Puerperis haud crebro mihi usuvenit. Addo, quod retroactis longe temporibus, priusquam me necessitas cogeret ad experimentum, hæsitabam & ipse, non satis conscius de modo intestinæ fermentationis excretoriæ lochiorum, aut menstruorum, sicut nec de modo intimo actionis Peruviani Corticis (circa quæ, ac hujusmodi alia Naturæ arcana cæcutient diu *tabescentes omnes Sapientes terræ*) multoque minus de eventu successuro ex similitate utriusque. At, quod inanes speculationes meæ nequaquam præstiterant, satis tandem me suavit, docuitque, nec tamen sine ratione, urgens necessitas, & ex re feliciter gesta subinde ortus usus diuturnior.

Inculpabilem quoque coherentem ad antedicta esse Chinæ Chinæ oblationem, pendente ordinatio Menstruorum fluxu, non modo evincit a fortiori usus felix ejusdem in fluxu lochiorum tam congruo, quam imminuto, & (ut reor) etiam immodico, verum & idem a posteriori pluries me docuit casus; siquidem non semel mulieribus, quibus præscripseram in Febribus diuturnioribus modo ad curationem, modo ad prophylaxim Peruvianum Corticem ad longum tempus, supervenere interim purgationes menstruæ. Cumque me tunc illas minime invisente nescirent præcisè, quid agendum sibi, usum remedii sine ulla interruptione prosecutæ sunt, utpote non admonitæ de suspensione illius in tali casu; neque proinde remoram ullam injecit remedium fluxui, nec ullam promovit exuberantiam; finem vero cujus consequutione illud assumpserant, ipsæ feliciter attigerunt. Fortuito itaque factus compos tutissimæ administrationis illius in hujusmodi casibus, deinceps in iisdem cæpi exhibere incunctanter. Quamobrem ubi opus exigat præscribere Corticem in Febre periculosa (dummodo sit ex admittentibus illum) præscribo tam in hac circumstantia, quam extra illam, & tam copiose, si occasio ferat, quam modice, probe conscius, nullam esse circumstantiam a tempore, ætate, sexu, temperamento, vel alia quavis conditione peritam, quæ usum Corticis cæteroqui rationabiliter indicatum valeat prohibere. Ubi vero Febbris careat periculo, & moram admittat, relinquo arbitrio Mulierum plus vel minus meticulosarum, usum illius inchoare, vel non fluentibus Menstruis, incæptum prosequi, vel suspendere ad libitum, sive ad curationem assumant, sive ad præcautionem, dummodo usum suspensum, absoluto postmodum

fluxu menstruo, iterum resumant. Atque eo facilius in eam interruptionem consentio, quoniam extra hanc quoque occasionem utile est, mihi quoque admodum familiare, Corticis administrationi intervalla aliquot vacua intermiscere, cum scilicet ad prophylaxim pro inhibenda recidiva præscribo. Idque eo præsertim nomine faciendum puto, ne degenerante sensim in quemdam veluti torporem Naturæ diu remedium ferentis tolerantia, ejusdem tandem assidui, placidique remedii vires nimia frangat, infirmetve ipsum ferendi consuetudo.

Quæritur Tertio.

An ex eo, quod China China sit Remedium suapte natura innocens, liceat eam tentandi gratia indiscriminatum usurpare in quibuscumque Febris, & Morbis, iis etiam, in quibus communiter deprehendi solet inutilis: & negatur.

Supervacaneum credidissem universale examen istiusmodi hic instituere, nisi hoc ipsum, tum generaliter tum specialiter in familiari colloquio medico præter intentionem suscipere fuisset olim coactus, atque in terminis quidem strictioribus, minusque disputabilibus; in suppositione videlicet cujusdam Morbi, in quo ex communi sensu, & experientia Auctorum quoque China China liberaliter utentium, ea reperta sit semper frustranea.

Ut rem-paucis expediam, absque ulla hæsitantia dico, non debere, neque rationabiliter posse Corticem Peruvianum præscribi, ubi hæc duo non concurrant nempe primo, quod aliqua saltem, utut levis, adsit rationabilis conjectura, posse illum prodesse; secundo, quod hujusmodi conjectura non destruat a communi experientia, & constanti assertionem Scriptorum Classicorum China China uti assuetorum, eamque iis casibus se observasse inutilem assertentium: quæ duæ conditiones solummodo possunt concurrere in iis Morbis, & casibus, in quibus nondum factum fuerit, quod sciamus, ullum tentamen illius a Practicis melioribus, adsitque nihilominus nonnulla conjecturalis ratio, sive in sanioribus hypothesibus, sive in observationibus nonnihil analogis fundata, quæ suadeat tentamen hujusmodi; concurrentibus siquidem hisce conditionibus, naturalis innocentia remedii tentamen etiam inutile potius est excusare; iisdem vero absentibus, vel contrariis præsentibus, illud ædem tentamen non modo irrationabile censendum erit, sed juxta varietatem casuum, ac circumstantiarum, vel ridiculum, & imprudens, vel temerarium, vel forte noxium. Atque hic tota rei summa paucis restricta jam visitur.

Jam vero in ipso hujusce disquisitionis limine videri forsitan poterit (ut alicui quondam visa est) contraria iis, quæ scripsimus de innocentia Remedii, triplex isthæc assertio. Ast quilibet diversimode præoccupatus animadvertat velim primo, quod pro curandis morbis remediorum usurpandorum ratio desumi non debet ex eo, quod noxia illa non sint, sed ex eo, quod positive proficua censeantur, atque ut talia praxis meliorum receperit; alias omnes

Con-

Confectiones, & Julapia, quæ Cardiacorum nomine audiunt, in quovis morbo, puta in Suffusione, in Surditate, in Podagra, & similibus possent rationabiliter usurpari pro peculiari eorundem morborum medela, parique ratione usurpari posset ad Verrucas, & pedum clavos Chinæ Chinæ potio, quia hæc non minus quam antedicta Cardiacæ saltem innoxie usurparetur. Quid autem in linea Medica ridiculum magis? Animadvertat secundo, nos asseruisse semper innocuum quoad substantiam suam Peruvianum Corticem, talemque probasse rancidis inhærendo Adversantium principiis ex hoc, quod nullam excessum præferat in manifestis qualitatibus, nullamque pariter pravitatem velut in occultis; nullam enim qualitatem, aut vim latentem in eo vete deprehendimus, nisi febrifugam; attendatque nos, id inculcasse adversus primos inexpertos osiores Corticis, penes quos (ambigo an majore fatuitate dicam an perverciacia) suspecta erat de venefica quasi, vel præstigiola natura novitas, & virtus admiranda remedii: Caterum noxiam millies in hoc Tractatu diximus esse posse, non substantiam illius quantum est in se, quippe suapte natura infantem; sed incongruam, & præ cæteris intempestivam, ac præcocem oblationem substantiæ illius, etsi per se ipsam infantis: immo eo casu solam esse noxiam oblationem substantia illius Febrem sistentis, quia ipsa substantia perfecta est, & naturali suo fungitur officio, sed cum imperite per eam sistatur nonnumquam Febris, quam nullo pacto deceret sistere, quippe Depuratoriam, & stantem loco remedii, vel sistatur tunc, cum magis expediret ob eandem rationem sinere illam progredi; idcirco facta tecta remanente innocentia substantiæ remedii, noxia evadit imprudens illius oblatio, ut fufius explicuimus in *Responsionibus nostris Jatro -- apologeticis ad Clarissimum Ramazzinum*. Id autem non remedii crimen est, sed crimen Medici remedium insons, ubi illud nullatenus convenit, vel ubi convenit culpabiliter præscribentis. Quid quæso innoxium magis quoad substantiam suam Pane, Carnibus, aliisque salubribus esculentis, quibus quotidie vescimur sani, quibusque utimur etiam in Morbis chronicis? Ecquis tamen proinde rationalis Medicus isthæc indiscriminatim in Morbis acutis, vel in ipsa Febrium invasione suis Ægris præscribat; vel innoxia, quæ præbet Ægris, medicamina suadeat Sanis? Nimis nempe notum est, nimisque vulgatum, quod

.... data tempore profunt,

Et data non apto tempore Vina nocent.

His ergo pariter nominibus noxia nonnumquam esse poterit Peruviani Corticis, etsi natura sua innocentis, oblatio. Animadvertat denique tertio, administrationem hujusce Remedii, ubi secundum communem meliorum Practicorum sententiam, & experientiam nequit prodesse, quamvis noxia fortasse non sit, posse tamen esse nedum imprudentem, sed & temerariam, quippe de damno fortuito saltem suspectam; circa quod liceat fufius nonnihil pro Junio

rum saltem institutione differere. China China, etsi per se ipsam innoxia, neque ullo modo sensibilibus perturbans æconomiam humani corporis, tandem cibus ea non est, sed medicamentum, aridusque Cortex arboris exotici nobis ignoti, adeoque re ipsa lignum, haud secus ac lignum vere sint scobes cujuslibet alterius arboris, quæ tamen indiscriminatim nequaquam exhiberentur ulli febricitanti, eo nomine, quod sint naturæ per se ipsas innoxia, quia nempe aliquem (ni quid pejus) in stomacho possent inferre gravitatis sensum, ut China China ipsa vere nonnullis hujusmodi incommodum aliquando solet inferre. Ad hæc remedium istud, etsi stipticitatem potius aliquam consuescat inducere, quandoque tamen ventrem nonnullis solvit instar remediæ purgantis, tuncque infirmior esse solet, vel brevioris durationis in nostro corpore vis ejus Febrifuga. Si ergo vel alvi stipticitatem inferat, vel album solvat cum aliquo, ut facile contingere potest, ægri damno, ubi solius innocentia titulo præter leges ordinarias administratur, nonne id cum temeritatis nota patratum dicitur?

Sed quid quæso, si vera forent, non tot mala quidem, quæ plurimi somniarunt antea sæculi Scriptores ab ejus usu metuentes Icterus, Obstructiones, Hydropem, Apoplexiam &c. sed ea solum, quæ suspicatus est ille idem famigeratissimus Sydenham, qui de illius naturali innocentia, tot, & tanta testatur, ut suis ipsis Textibus alias retulimus? Narrat hic Auctor in Epistola ad Bradium, Febrifugum istud in Anglia in quamdam olim desuetudinem, & contemptum ferme universalem abiisse, eo quod nonnulli ex Febris Intermittentibus laborantes, eo paulo ante accessionem epoto, paucas post horas obierint, atque ex iis duos, vel tres nominatim profert sibi notos; idemque sibi contigisse in uno ex suis Ægrotis mihi olim fassus est *Cl. Ramazzinus* cum viveret, eo scilicet tempore, quo Cortici amicus erat, & opinionibus meis, quemadmodum videre est in *Responsionibus meis Jatro -- apologeticis* ad eundem §. 32. pag. 104. quas *Responsiones* quasi mei complementum Operis hortor, ne graventur legere Tyrones, & quotquot materiæ hujus Pyretologicæ, ac omnifariæ administrationis Peruviani Febrifugi completa notione indigent. Equidem, ut ad Sydenhamium redeam, infaustorum eventuum prædictorum culpam omnem refundit Auctor ille non in remedium certe a se pro innoxio assertum, & habitum, sed in oblationem intempestivam, quia nempe more priorum temporum paulo ante accessionem iis Ægrotis fuerat exhibitum: cui tamen malo asserit facile prospici simplici adhibita cautela exhibendi Febrifugum declinante solum, vel soluto integre paroxysmo, atque hac una via refert fuisse illud primævæ æstimationi restitutum. Existimat quippe magnus hic Practicus, ea infortunia contigisse exhibitæ paulo ante accessionem Febrifugo, quia eo tempore cumulata jam tota paroxysmi imminentis materia, hæc a vi Febrifugi violenter repressa nequibat amplius methodo naturæ

tura digeri, sed affatim suffocata ægrum affatim suffocabat: cujus sententiæ videtur fuisse etiam *Sponius*, inquit, *nonnullos ex conflictu excitato inter Febrem, & Remedium intertisse*: Ego vero, ut ingenue fatear, non paulo ante accessiorem quidem, sed actu invadente accessione, in ipso scilicet frigoris, & tremoris initio centies ac centies vidi a Præceptore meo *Frassono* exhiberi Corticem, illumque centies ac centies primis temporibus exhibui & ipse eodem modo in benignis Intermittentibus semper feliciter, ac semper innoxie. Aliam propterea lethaliū eventum recensitorum causam fuisse sum conjectatus *Lib. III. Cap. 4.* eamque obiter etiam tetigi in citatis *Responsionibus meis Jatro -- apologeticis §. 35. pag. 118.* Quod si ratio Causalis, propter quam *Sydenham* putat oblationem Corticis instante proxime accessione esse posse, & reapse fuisse lethalem, forte subsistat, quid metuendum non erit ab illius oblatione in iis Febribus, aut Morbis, in quibus ille nullius esse juvaminis communiter deprehenditur, & in quibus ignoramus quinam sit, aut ubi sit cumulus materiæ morbificæ, quænam futura sit inter materiam ipsam, & remedium lucta, vel quodnam tempus illiusmodi tentamini magis propitium? Anne ergo præscribetur animo vere sanandi Tabidis, Peripneumonics, Pleuriticis e Morbi radice talibus, & aliis hujusmodi, postquam experientissimus *Mortonus* (memetipsum excipio, etsi in materia facti testem idoneum) illam est testatur invalidam, & *Sydenham* plane noxiam, amboque ratione simul, & longa experientia freti, non obstante nativa innocentie remedii ab eis veridice decantata, hæc protulere, ut infra protulisse ostendemus?

Non ego hic quæro, an China China Sanguinem, aliosque humores figat, ut plurimi censent e Medicorum vulgo, iique forsitan præ aliis, qui præ aliis ea abutuntur innocentie titulo; hanc enim opinionem in eo sensu, in quo communiter solet recipi, rejeci jam satis tum *Lib. I. hujusce Tractatus Cap. 3.* tum maxime in *Responsionibus meis Jatro -- apologeticis §. 4. pag. 136. & 137.* Dico tamen utroque loco, eam quodammodo ligere febrile Intermittentium fermentum, quodcumque sit, illud combibendo, vel absorbendo per meum intelligendi modum, sive forsitan illud disgregando, & dissipando, ut censet *Antynus Conygius*, sive *Honoratus Fabri*. Quid possit illa agere in fermentum Continuarum ab essentia, quod certe non subigit, quidve in humores aliorum Morborum effectores, me latet; ac propterea ubi sciam, eam prodesse non posse (non posse autem credam, ubi nunquam ex meliorum experientia profuit) dubio procul prætextu innocentie suæ nequaquam utar.

Rursus equidem pro mea ingenuitate repeto, nullam ex ejus usu, ubi ea ab imperitis præscripta nullatenus conveniebat, noxam sensibilem observasse, ut id malum observavi sapius ex usu intempestivo in Febribus Intermittentibus, maxime quidem in plane Depurativis nonnihil quoque protractis, ut recentibus etiam exemplis annotavi *Lib. I. Cap. X.*, non raro vero etiam in

Febribus non plane Depurativis illamque propterea suapte natura admissuris, sed nonnihil serius; neque tamen damnosè id semper: nonnumquam enim, rarius licet, Febres hujusmodi omnino immature suppressas, neque rediisse, neque quicquam aliud morbosum peperisse vidi; sed heu quoties vidi & oppositum! nec sine ratione quidem: certum est quippe ex principiis, nostris, quod is, qui Febrem sistit vere *Depuratoriam*, quaque talem cum facili ægrotantis tolerantia se prodit (si quidem non raro Depurativa est quoque quæ ægrum haud leviter vexat) etsi medicamento utatur ex se innoxio, nihilominus errat; quatenus tollit de medio remedium absorptivum Causæ morbificæ, videlicet effervescentiam febrilem depuratricem infecti Sanguinis, ut illi substituat aliud remedium mere absorptivum ejusdem Causæ morbificæ, cujus semper certa non est post absorptionem eliminatio, vel subactio perfecta, dato quod nonnumquam id accadat, ut nuper sum passus. Cum itaque qui per Chinam Chinam curare indiscriminatum aggreditur Febres etiam *Depurativas*, præsertim circa illarum initia, spontaneam impediatur solutionem morbi, qui mediis febrilibus deflagrationibus sensum jam *judicatur* per viam lentæ (verbo sit venia) *Collisionis*, ponatque per consequens in ancipiti spem cæteroqui morali et certam felicitis exitus, temere, ac præter rationem operatur, peccatque directe contra tritum illud, & summopere verum *Hippocratis*, nempe quod -- *Quæ judicantur, neque movere, neque novare aliquid, sed finire oportet.*

Ut vero ad oblationem Chinæ Chinæ, ubi ea ex communi vere experitorum observatione, ac sensu frustranea, & iners reperta sit, redeam, fidenter dico, non obstante quod in quibusdam ejusmodi casibus, qui pauci revera fuere, nulla sensibilis noxa mihi fuerit observata, temerariam nihilominus esse, nec omni carentem periculo illius administrationem, quantumvis substantia remedii ex se sit innocens. Atque iterum sic progredior. Quæcumque sit vis illius, sive absorbens, sive disgregans, sive figens, sive quidpiam aliud intra nos efficiens, certum est, quod vis illa maxima est, & talis, ut illi par ulla non sit in linea Alexipyretorum, neque Specificorum cujuscumque ordinis, certusque, citus, & constans illius operandi modus maximum supra humores nostri Corporis periodice febrientes dominium ostendit; ista vero vis incomparabilis, in quo consistat, nescimus, nescimus modum, quo ipsa agit, nescimusque tandem objectum, in quod agit, videlicet Causam febrilem, seu Fermentum febrile. Quid ergo, non obstante innocentia prædicta, possit illa per accidens nonnumquam efficere intra humores tam varios, tamque varie alterabiles nostri Corporis, vel in partes illius solidas: uno verbo, an possit ullo pacto vel sensibilibus, vel insensibilibus lædere, quando ad exercendam incassum vim suam validissimam, & ignotam citra veram occasionem violenter cogitur, ne dicam damnatur, id est, quod pariter me prorsus lætet, & quod propterea me retrahit ab usu illius, ubi eam nequaquam prodesse sit notum. Neque enim hic

hic agitur de vulgaribus, usitatisque Specificis, & alterantibus, quorum fere omnium innocentia, si quod est velimus fateri, consistit in hoc, quod neque sensibiliter lædant, ubi non congruunt, neque sensibiliter, ubi congruunt, proficiant, vel si proficiunt (quod incertum est quoque) id nonnisi longo temporis tractu pedetentim præstent; ut propterea parum intersit, an quis loco Specifici Cephalici crediti, v. g. loco ungulæ Alcis, specificum Pectorale, puta Pulmonem Vulpis, vel Lucii mandibulam in vertigine usurpet: idem dic de Farsara loco Beticæ &c. sed agitur de Specifico, & Alterante, quod ubi convenit, potest pereuntem hominem ab Orci faucibus & certo, & statim eripere: idque non per qualitates, ut vocant, Sensibiles (quas tamen possidet, crediturque idcirco non exigui caloris particeps) sed per occultam efficacissimam, de qua plane ignoramus, an sicuti Periodicis febribus in nostram utilitatem adversatur: sic aliqui forsan dispositioni fortuitæ nostri Corporis, ubi hostem non invenit quem perfunderet, sed alium loco illius plane refractarium nanciscitur, adversatura nonnumquam sit in damnum nostrum. Certe spirituosâ quædam potio efficaciter sudorifica, ad leges Artis composita, & opportuno tempore exhibita in subiecto febricitante, simulque in bonam diaphoresim sufficienter proclivi, non leve beneficium poris est revera producere; eadem vero in subiecto, vel morbo ad suscipiendam remedii actionem nequaquam disposito, non leve damnum ex opposito potest inferre.

Verum quid opus est ab aliis remediis exempla depromere, si de China China ipsa, ubi vim suam febrifugam nequivit exerere, quid non ab simile suspicatus est Author, centies innocentiam illius intrinsecam religiose testatus & in ejus usum summe proclivis, nempe *Richardus Morton*; Hic igitur in *Phthisiologia* suâ *Lib. II. Cap. 10.* postquam ad Febres Phthisicorû putridas Intermittentes leniendas, vel supprimendos nonnumquam ad tempus earum paroxysmos, atque impetrandas inducias, ut inquit, parum fidas, atque incertas (præmissis constanter, ut pariter inquit, lethali de Ægri vita prognostico) Peruviani Corticis usum proposuit; subinde tamen fassus est ad calcem ejusdem Capitis, non modo quod ejus operatio illis casibus non æque certo, ac perpetuo scopum suum attingit, ac in simplicibus Intermittentibus; verum etiam quod ubi eum non proficere perspexit, Ægrotantem (quæcumque fuerit dispositio præcedens) pejor quam antea se habuisse. En illius præcisa verba: *Libere tamen fateor, me non observasse Corticem aque certo, & perpetuo in Febre Phthisica intermittente scopum suum attingisse, ac in Intermittente simplici a mere morbida sanguinis diatresi orta; Ubi autem minus proficere perpexi, semper suspicatus sum jam læsi cerebrum & genus nervosum: atque Ægrum delirius, & spasinis magis obnoxium fuisse, quam antea fuerat: Nolo hic Mortoni effatum adeo scrutari, ut disquiram, an læsio Cerebri, & nervosi generis, quam suspicatus est, credita sit ab eo irrepere jam cœpisse ante oblationem Corticis, qui pro-*

proinde nequaquam profecerit, an successisse oblationi illius, eo quod vis ejusdem proficere nesciens nocuerit. Mihi sat sit scire, quod post ejus usum invalidum Ager in deterius ruerit, ut ab eodem caveam, ubi nequit prodesse. Cæterum quæri posset, qui fiat, ut deliria, spasmi, lethargus, & similia obsessi jam Cerebri, & nervosi generis symptomata, per Chinam Chinam statim tollantur in iis febribus, utut Pernicialibus, quæ Febrifugo revera auscultant; minime vero sublata fuerint, sed *magis aucta* in iis, in quibus illam perspexit invalidam. Sane non erit abs re, si forte id factum suspicemur ab egregia per se remedii vi, sed incassum exercita, & perperam in malum usum, tandemque in noxam traducta. Quod si non irrationabilis est hæc suspicio in casibus, ubi cæteroqui eadem China China nonnihil temporanei levaminis solet nonnumquam afferre, quanto rationabilior erit metus, ne possit obesse, ubi nunquam prodesse consuevit? Apertius adhuc quam Morton loquitur in Epistolis Sydenham æque exercitatus ac ille in usu remedii, a se pro innoxio ubi congruat haberi: ibi namque post exclusas a ditione Corticis Febres Continuas vere excludendas, incunctanter subdit, quod si in iisdem libeat de Peruviano Cortice periculum facere, *non alios effectus* (sunt hæc illius præcisa verba) *ex ejus usu expectare licet, quam eos, quos hodie in Pleuritide, Peripneumonia, Angina, ac id genus Febribus inflammatoriis videmus, quibus non tantum non prodest, sed & plane obest:* quod quidem intelligendum de Pleuritide morbo Febrem symptomaticam inflammatoriâ secum trahente; non de Pleuritide symptomata Febrim essentialem, vel intermittentem, vel etiam continuam, sed satis conspicue periodicantem, nonnumquam comitante; quo casu non inutilem prorsus Peruviani Corticis operam sum aliquoties expertus. Quod de Febribus Inflammatoriis, ab interna scilicet inflammatione oriundis, asserit Sydenham, confirmat cum communi graviorem Scriptorum Cl. Nigrisfolus in Libro, cui titulus -- *Febris China China expugnata*, & specialiter in Notis ad Blegnyum n. 19. asserens se iis casibus eandem vidisse vel *irrito semper conatu, vel exitu semper parum felici exhibitam*. Neque aliter ipse mihi pluries observasse sum visus, ut subobscurè saltem indicare in animo habui, ejusdem Nigrisfoli Observationem meis conformem innuens sub initio Cap. II. hujusce Libri. Quis ergo se vadem præbeat, nullam adesse latentem & nobis occultam internam (quod sæpe accidit) inflammationem in iis Febribus, aut Morbis, in quibus contra experientiam communem illius usum tentare præsumimus?

Istiusmodi considerationes, totque Clarissimorum Virorum sano usui Corticis cæteroqui amicorum asserta nuper relata, & meis quoque Observationibus consentanea deprehensa, eam mihi cautelam indidere, ut nedum ab ejus oblatione semper abstinendum duxerim iis in Morbis, in quibus vere non indicatur; sed neque Sanis ipsis ad præcautionem (cum scilicet regnant, vel instant Constitutiones, & tempestates febrium Periodicarum feraces) fue-

rim ausus hucusque, vel impræsentiarum audeam proponere; minime quidem quia id improbem, sed quia hæreo nonnihil incertus, etsi de huiusmodi praxi, ex se certe non irrationabili, nulla sit experientia in contrarium; immo potius quæ haberi potuit, sit favorabilis. Convalescentibus enim ex iis febribus, & in relapsum pronis China China ad præcautionem communiter cum fructu, quin & necessario exhibetur; eamque hoc nomine etiam omnino sanis exhibitam fuisse, & quotannis repeti consuevisse scimus Inviçtissimo quondam Galliarum Regi LUDOVICO XIV. Attamen cum experientia huiusmodi respectu Sanorum semper incerta futura sit; tunc cum favorabilis extiterit, (nescimus enim an qui China China ad præmunitionem epota immunis remansit, debuisset ea omiſsa decumbere, nec ne) solumque certa queat esse experientia de opposito, si nempe quispiam China China ad prophylaxim usus, nihilominus æque decumbat ac ii, qui nullatenus eam sumpserunt; idcirco ab istiusmodi experimento; quod aliis etiamnum tenendum relinquo, hæctenus abstinendum censui: cum lateat, ut aiebam, quid illa in diversis diversorum corporum dispositionibus possit efficere, tunc cum Antagonistam suam luctæ suscipiendæ paratum non repetit, seu cum materia Febris remota nondum est in motu, neque ad effervescendum disposita. Equidem si China China suum munus in humanum Corpus exerceret præcise per hoc, quod naturali humorum Symmetriæ robur quoddam positivum adderet, quo mediante iidem valerent sibi sponte restituti, atque hinc spontaneæ pariter emergeret Morbi cessatio, absque ulla medicaminis in Morbum ipsum, ejusque Causam pugna, in hac suppositione China China, quasiquid mere balsamicum, videretur posse pro libito ad præcavendas Febres usurpari; sed hic, ni fallor, non videtur esse; nec esse posse illius agendi modus; qui ad febrile potius, ut reor, Fermentum præcise absorbendam, subigendum, atque domandum vi pluries repetita, ne rursus reviviscat, videtur dirigi, media quadam lucta; cui non absumilem videmus inter duos liquores ex mutua commixtione effervescences; & quodocunque etiam plane pacifice intra corpus nostrum id fieret, cum alioqui incertum sit, an qui subeundæ v. g. Tertianæ Febri dispositus est, eam sit sortiturus *Corrupticem*, ac proinde arcendam pro viribus, an potius *Depurativam*; penes me autem satius sit hanc subire, quam ab ea præcaveri, ob easdem rationes, propter quas dixi nec expedire ab eadem, si invaserit, per Chinam Chinam curari; propterea etiam ex hoc capite ambigo, an Sanis ea suadenda sit ad prophylaxim, etiamsi certum foret (quod sane non est) posse per illam in statu sano Febres Intermittentes præcaveri. Quodcunque nihilominus hac de re libeat iudicium ferre, id cuiusvis fidentioris arbitrio relictum volo; non enim (ut fatear) pari passu putarim procedere inter statum sani, & ægri hominis suspiciones meas superius allatas. Iis igitur jam satis usquemodo in conspectum positis, in rem eandem nostram concludo tribus hisce Theorematis plane inconcussis. Primum est, quod *China China est magnum, præstantissimumque*

Torti Therap. Spec.

M m m

Febri.

Febrifugum, & suapte natura innoxium. Secundum, quod in Mundo universo non est Medicamentum, neque Alimentum ullum, quantumvis innoxium, quod extra opportunitatem datum nocere non possit. Tertium denique, quod Medicamentum quodlibet semper extra opportunitatem datum censendum est, quando ibi administratur, ubi communis experientia ostendit, illud nequaquam prodesse.

Non ego tamen per ea, quæ hæcenus protuli, eos activitati Peruviani Corticis intendo constituere limites, ut de illius viribus nil ultra quærendum sit. Etenim fortasse nil detegendum supersit ultra quod est hucusque detectum: attamen non improbaverim qui ulterius pergere moliat in exploranda ad alios morbos, aut Febres illius virtute: ad eas inquam præsertim Febres, quæ sunt naturæ quodammodo anticipitæ quoad recipiendam modum, & modo aspernandam illius actionem, quarum Febrium genium versatilem fute indicavi *Cap. III. hujusce Libri*, & in *leone* paulo ante ob oculos posita expressum volui. Quod dico de hisce, aliisve Febribus, v. gr. Lymphaticis (in quibus sæpius invalidum reperi Peruvianum Corticem) dictum volo de Morbis omnibus, in quibus nondum nullum ex una parte de hoc remedio factum fuerit a gravibus, eoque uti assuetis Auctoris contrarium experimentum, atque ex alia parte ad tentamen hujusmodi aliqua moveat non commentitia, & aerea, sed probabilis, & prudens conjectura, sive insolidis rationibus physicis, sive in observationibus experimentalibus plurimum analogis verisimiliter fundata. His enim concurrentibus conditionibus cessat cautela antedicta de suspitione in contrarium, & congruenter subingreditur favorabilis præsumptio resultans ex innocentia substantiæ Remedii.

Neque pariter per eadem, quæ hic, & alibi, præsertim in nonnullis Additionibus hujusce novæ Editionis loquutus sum de malo, & intempestivo usu Peruviani Corticis, sibi quispiam persuadeat, velle me ullum metum incutere, vel quicquam de illa fiducia recte, ac opportune utentibus demere, quam in prima Tractatus editione iisdem luculenter indidi; ea enim ex adverso mihi mens est, ut plane nolim ab iis, quæ tunc de usu Corticis evulgavi, ne latum quidem unguem recedere, neque dogmata meæ Præceos, quæcunque fuerint, ullo pacto modificare, sive restringere, sed ea potius mediis iisdem Additamentis undique comprobare, tum ea parte, qua admirandam Remedii virtutem ad Perniciosas præsertim Intermitteutes, & Subcontinuas eximiis laudibus extuli: quam partem satis receptam universaliter a Professoribus & scio, & lætor; tum ea, qua cautelas omnes usum inopportunum docentes insimul, atque verantes sum persequutus: quam partem, ut fatear, identidem haud satis exultam & video, & doleo. Atque ut circa hoc quoque præter regulas particulares suis locis jam satis expositas, quidpiam generaliter subdam, liceat mihi Modulum quendam, sive Exemplar practicum operandi, atque pro re nata cavendi incidenter ab occasione depromere, illudve Practicorum oculis spectandum exhibere: qua equidem in re neutiquam piget me quoad generalem quandam Ideam sequi vestigia,

et si nequeam quoad specialem sequi sensu Clarissimi *Ramazini*, mei quondam in hac materia Antagonistæ spectabilis, semperque colendi. Clausit ille Dissertationem suam de *Abusu Chinae* China hoc dogmate, videlicet, *Usum Peruviani Corticis in febribus intervallatis esse debere, qualis est usus Opii in doloribus demulcendis, atque ad tempus sedandis*. Dogma istiusmodi, utpote nimis restrictum, & arctum (eo maxime, quo Author se explicat sensu) sive Modulum hunc ab eodem pro Atchetypo in hanc rem nobis oblatum debita proportionem carere, habito respectu ad opus faciendum, satis superque ostendi, rejecique idcirco in *Responsionibus meis Fatro apologeticis ad § 48 pag 173. & seq.* quamobrem hunc alium potius illi substituendum dixerim, scilicet, *Usum Peruviani Corticis ad expungendas easdem Febres* (hic intellige Vulgares tantum: Perniciosarum siquidem Intermittentium curatio sub hac regula nequaquam cadit;) *esse debere, qualis esse solet usus externus Sulphuris ad depellendam Scabiem*. Ut me clarius explicem in gratiam Tyronum, notum est medicis omnibus, Sulphur bis aut ter externe illitum, Scabiem multiplicis generis, sive humidam, sive siccam cito, ac certo depellere, & cutem mundare. Notum est pariter; de Scabiibus alias esse, ut sic dicam, Corruptrices liquidorum nostri corporis, cujusmodi sunt quæ habent radicale vitium in cute sive fuerint illæ ab ingentis in ipsa cute vermiculis, aut Acaris ortæ (omnibus enim Scabiibus unam hanc esse originem non ita facile admiserim) sive per contactum fuerint ab externo communicatæ alias vero esse eorundem liquidorum Depuratrices, cujusmodi sunt, quæ post longas ægritudines solent erumpere, aliæque non raro de genere præsertim humido, sponte produentes, quæ pustulis, & tuberculis pus, & ichorem manantibus solent scaterere. Certe has utriusque generis Scabies, tum siccas videlicet, tum humidæ (addamus insuper, etiam pro Depurativis nonnumquam habitas) illitione Sulphuris, impurgato corpore, hyemali etiam tempore, expulsa non semel vidi absque ullo subsequente sanitatis detrimento, aut incommodo, præsertim in robustis hominibus, assiduoque labori, motui, & corporis exercitio adstrictis, aut deditis. Felicius autem semper; ut & rationabilius, id accidisse observavi, ubi Scabie *recenter* per contactum suscepta, priusquam labes fluidis circulantibus communicaretur, fuit illa per externam Sulphuris applicationem depulsa vel ubi eadem labe ipsis fluidis jam communicata, & impressa, aliquis subinde concessus fuit Scabiei jam introductæ progressus, & diuturna quædam materiæ successive erumpentis imminutio, atque consumptio, demumque fuit post præmissam, prout opportuna credita est, venarum depletionem, atque ablutionem cavitate, Vernali tandem, aut Æstiva tempestate, favente simul transpirationis libertate, & Balneorum aquæ fluvialis commodo, administratum Sulphur. Contra vero pluries ac pluries, forsan & centies, novi ex suppressa per solam ejusdem Sulphuris butyro excepti in unctionem Scabie sponte orta, vel ægritudinis diuturnarum, aut acutarum subsequa, statim Febres Inflammatorias maxime verò

Pleuritides, Peripneumonias, & Pectoris hydropes, aliaque non absimilia mala erupisse, quorum non paucis funestum tandem terminum imposuit mors ipsa.

Cuncta hæc, que dicta sunt de variis Scabiei speciebus, quarum plurimæ nunquam, aut fere nunquam Sulphure sunt attingendæ, si nempe Depuratoria existerint; aliæ, quamvis Corruptrices, non omni tamen tempore, & modo possunt attingi, quia nempe non semper æque tuto, etsi æque cito, depellerentur, cuncta, inquam, hæc ad varias Febrium Periodicarum, tum Depurativarum, tum Corruptivarum species, æque facile quidem, & æque cito, sed non semper æque tuto, quovis etiam earum tempore per Chinam Chinam fugabiles, proportionaliter debent referri. Nec aliud deest ad hoc, ut quis opportunitatem, modum, & locum exhibendi Remedii possit edificare, nisi ut primo loco ad Febrium Naturam, & Differentias, secundo ad Regulas, & Cautiones omnes, quas toto Tractatu recensui, & inculcavi, tertio tandem ad ea omnia, quæ in *Responsionibus meis Jatro apologeticis* nuper citatis eidem Clarissimo Ramazzino repositi circa usum, & abusum Chinæ Chinæ, animum a præjudiciis immunem diligenter advertat.

Quæritur Quarto.

An Cortex Peruvianus per Clysteres injectus, aut Corpis appositus quicquam curationi Febrium conferre valeat. Primus modus, nescit imbecillus, non plane rejicitur. Secundus nil prope præbet fiduciæ, languida illinc, hinc inani respon lente experientia.

FEBRES Cortice curabiles, nullo per os exhibito medicamine, sed ipso tantum Cortice per Clysteres frequenter ad plures dies injecto, facillime curari vulgatum fuit ab *Helvetio* ante annos aliquot peculiari Libello ad hanc Methodum innuendam, & promovendam edito. Paradoxa tamen plerisque visa est hæc opinio: nec sine ratione quidem, eamque diserte satis examinat *Nigris solus* in Libro alias citato, ad quem curiosos relegamus. Nos, qui dimissis opinionibus, de sola experientia sumus solliciti, si non aliena, quam suis Auctoribus relinquitur, & legentium fidei, saltem propria, quid nobis circa hoc experiri liceat, paucis hic perstringemus.

Et primo, quoniam hujusmodi curatio Febrium per frequentissimos Clysteres, ter scilicet, ac quater in die, cursu plurium dierum injectis, deberet absolvi, Methodus hæc apud nos Italos, præsertim Circumpadanos, qui ægre admodum unum, vel alterum Clysterem ad alvum exonerandam admittimus. universaliter usurpari nequit, illamque ideo, etsi certa foret, vix auderem cuiquam proponere. Quam ergo experientiam talis Methodi penes nos propemodum invisâ possidere possim, vel ex hoc uno deducat quilibet.

Fateor tamen, quod licet olim mihi non innotesceret hæc *Helvetii* Methodus, tamen meo Marte hoc tamen quaecunque ipse inii Anno 1695. prout constat ex *Historia unica Cap VI. Lib. 3.* descripta. Alias postmodum placuit mihi idem experimentum repetere, Ægro quidem modo feliciter convalescente, ut tunc, modo non convalescente, ut in *Historia tertia Cap. IV.* hujusce

Hujusce Libri. Verum quoniam nunquam præscripsi Corticem in Clysteribus, quin simul præscriperim assumendum per os, sanationem, ubi contigit, longe probabilius tribuendam censeo ingesto, quam injecto remedio, dato quod, ut erat in votis, ipsa ingestionem roborarit injectio. Ex adverso cum ubi Ager servari non potuit, ne propinatus quidem profuerit Cortex, mirum non est, quod neque profecerit injectus, præsertim cum semel tantum, aut bis, ad summum ter, fuerit ope Clysteris intrusus.

Cæterum, si liceat libere proferre quod sentio etiam adversus me ipsum, vereor, ne quæ solis Clysteribus facile adscribitur medela, proficiatur potius, maxima saltem ex parte, ab ipsa Natura: tum quia curatio hujusmodi nonnisi plurimum dierum curriculo potest obtineri, quod æque solet contingere sponte, & citra hanc methodum: tum quia nonnisi difficulter potest ad Lactæas pertingere (siquidem *Banbini* valvulam superare queat) injectum medicamen, nec, nisi ad illas pertingat, videtur posse corrigere saltem efficaciter Fermentum febrile, quodcumque illud supponatur, & ubicunque, in ipsis videlicet etiam Intestinis delitescens. Quoniam ergo vix potest intelligi, quod Febris ulla, quæ grave periculum inferat, ut aliqua *v. gr.* ex Perniciosis, possit debili hac methodo sanari, propterea nulli auctor ero, ut huic uni præcise fidat in casibus arduis, nisi videlicet simul Corticem, & quidem largiore dosi per os exhibuerit, quarens in subsidium tantum ab injectione ejusdem tenue id, quod poterit obtineri. Si vero Febris sit mitior, atque diuturnior, videtur mihi longe major Aegro molestia ex remedio, nempe ex repetita toties Encematum admissione, quam ex morbo ad consuetum fere terminum nihilominus perventuro, aut ex breviori Corticis per os assumptione, morbum ipsum statim tollente. Quapropter hujusmodi methodo locus tantum esse videtur in iis casibus, ubi Febricitans Corticem vel renuit, ut si sit delirans, vel nequit assumere, ut si sit lethargicus, vel assumptum retinere, ut si assidue vomat; in quibus casibus, & circumstantiis melius est ancipitem, aut imbecillam, quam nullam methodum experiri; siquidem seposita etiam ancipiti, & infirmiore experientia mea, sufficiens testimonium perhibere potest de aliqua saltem activitate Corticis per Clysteres infusi assertio constans ejusdem *Helvetii* de maxima, adminiculanti- bus præsertim hujusmodi assertionem aliorum quoque Virorum fide dignorum suffragiis, quos inter *Clariss. Subaralea*, qui de China China verba faciens, hæc habet - *Qui non tolerant in stomacho hunc pulverem, ad unciam unam in clysteribus utiliter recipiunt, ut nobis contigit observare in muliere cum facie semper maxime rubicunda; hæc enim assumptam per os Chinam non tolerabat; a prædicto autem clystere sanata est.* Si quis tamen curationem istam Chinæ Chinæ potius per os assumptæ, nec per vomitum forsitan plane rejectæ (posito etiam, quod eam vel magna ex parte, vel non

multo post assumptionem mulier illa vomuerit) quam per Clysterem admixtæ tribuere velit, is puto, de opposito poterit difficulter convinci.

De appositione Corticis ad carpos, non est, quod multa loquar. Experientia, quæ docet ipsius substantiam prævalere Extractis, atque Tincturis, videtur pariter suadere, virtutem illius consistere non in particulis spirituosiss, aut volatilibus, per externum contactum facile communicabilibus, ac susceptibilibus, sed in terreis, resinosis, ægre admodum per poros insensibiles cutis, usque ad sedem qualemcunque febrilis Fermenti traducibilibus, & consequenter vel tenuissimum, vel, quod credibilibus est, nullam plane ab externa Corticis appositione juvamen esse sperandum. Huic ratiocinio respondere visa est experientia ipsa, quæ cum potis sit, si inaniter succedat, Medicum exponere derisioni vulgi, ideo semel vacua, non amplius a me tentata fuit. Sic autem se habuit. Quartanariæ cuidam pauperculæ in Xenodochio degenti, Corticem in tenuissimum pollinem redactum, & Vini spiritu subactum, in formam Emplastri, sive, ut ajunt, Epicarpium, utrinque ad carpos apponi jussi, addendo quoridie per dies octo novum pulverem similiter subactum in locum exsiccati, atque deperditi. Paroxysmi interim pari passu procedebant: cumque Ægram tæderet remedii æque ac morbi, mihiq; exprobraret illa prioris inefficiam, audaculæ mulierculæ reposui: me non alio, quam illo eodem in specie medicamento velle ipsam sanare. His dictis, e vestigio jussi Emplastrum removeri, duasque novi Corticis drachmas non Carpis amplius admoveri, sed interius exhiberi, ex Vino potandas. Cum vero illa male credula suspicaretur, ne quid aliud loco Corticis, vel ipsi saltem Cortici furtim commiscendum, præscribere, subdit, male se (dummodo ipse non renuerem) illum eundem pulverem per os assumere, quem per octiduum circum brachia frustra gestaverat. Miratus ego perviciam mulieris, annui. Potavit illa Epicarpium ipsum Vino dilutum, & futuram arcuit Accessionem, continuatoque sensim remedio, recidivam etiam evasit, Cortici, cui prius maledixerat plaudens postmodum, ac benedicens.

Sunt hæc, quæ de omnifario usu Peruviani Corticis, respectu habito ad singulas Februm, aliorumque morborum species, hæcenus mihi licuit colligere, ac per novem lustra & amplius experiri; nullius enim morbi nomen (dicam cum Hippocrate, intelligendo tamen de morbis, quibus Cortex possit opem conferre) nullius, inquam, morbi nomen desiderare oportet, quod hic non est adscriptum. Qua vero sorte peractum id fuerit, videat Lector. Non hic mihi loqui mens est de inelegantia sermonis, vel de illius implexa, & in suo sæpius intercisa circuitu prolixitate. Tyronibus etenim scribere id egi, ut a Prælectionum mearum consuetudine nequaquam recederem, Stylo ulus mere scholastico, ne dicam barbaro, verbisque itenditem; quæ Priscianus, aut Orbilius horreat, videns non raro meliora, probansque, sed per sæpe deteriora sequutus, utpote rem, quæ doceri exigit, non ornati, commodius explican-

tia. De his ergo levioribus, & superficiem tantum respicientibus hic non loquor; unice de substantia rei. Hæc ipsa vero, si quædam spectemus crassioris Theoretices intermixta specimina, delicatulis quibusdam, atque subtilibus, fore identidem ut parum arideat, satis superque prævideo. Sed & hanc Theoreticam partem ipsemet non magni facio, ac do libenter castigandam doctioribus: non enim refert, si Remedium non prodest propter eam præcise rationem, propter quam illud profuturum conjeci, dummodo proficiat. Materiam autem practicam, in ea præfertim, quæ præcipua est, Tractatus parte, adeo sartam rectam puto, experientia vindice, ab Adversantium cavillationibus, ut si quas forsitan subire cogat, eas universali Practicorum judicio tacite sim relicturus peccato interim animo cum Sydenhamio concludens -- *Scubi circa Theoriam me hallucinatum fuisse Lector deprehendat, errori veniam peto; verum quod ad Praxim attinet, profiteor, me omnia ex vero tradidisse, nihilque aspiciam proposuisse, nisi quod probe exploratum habeam &c., ratus, quantulumcunque in hoc scientiæ genere accessionem, etsi nihil magnificentius, quam Odontalgia, aut Clavorum pedibus innascentium, curationem edoceat, longe maximi faciendam esse præ inani subtilium speculationum pompa, ac levicularum rerum notitiâ, quæ fortasse Medico ad abigendos morbus non magis ex usu futura est, quam Architecto ad construendas ades Musicæ artis peritia.*

De Cortice dixi, quæ animadverti in Urbe, ac Regione mea. Quid præster ille apud Alienigenas, immo non in Europa tantum nostra, sed & in America, & Asia, ex Scriptoribus fide dignis jam satis innotescit. Facile est autem ex eo, quod hucusque præstitit, quid sit imposterum præstaturus conjicere. Nemo proinde me insimulet vanitatis, si quando (quod ægre crediderim) votis respondentem non plane sortiatur eventum in Regione sua, ut ego dubio procul, eademque certitudine, qua protuli, sum sortitus in mea. Nullus tamen dubito, quin servatis exacte regulis, & limitationibus a me constitutis, eventurum sit semper ubique terrarum, quod hic quotidie contingit, sive Curationem spectemus, sive Febres, ac Signa febrium curandarum. Sicuti enim ex Hippocrate -- *In omni anno, & omni tempore mala malum, & bona bonum significant, ita probabiliter idem significant in omni loco.* Quia vero de his omnibus, quæ late spero me vadem nequeo præbere, nisi his tantum in locis, in quibus circumcirca eadem mihi contigit experiri, liceat ideo mihi met pariter, huic Tractatui finem imposituro, imitari eundem Hippocratem, Prænotionum Librum hac declaratione claudentem -- *In Lybia, & Delo, ac Scythia (dicam ergo: In Æmilia, & Longobardia Cispadana) præscripta vera comperiuntur. Proinde sciendum est minime difficile esse, in istis Regionibus posse aliquem pleraque ex ipsis assequi, si memoria tenens ipsa, judicare, ac recte expendere sciat.*

I N D E X

R E R U M N O T A B I L I U M.

A

A bortum passa Mulier tuto potest curari *Peruviano Cortice*, si Febris id remedium exigit, non omisiss aliis, quæ Abortum respiciunt pag. 448. 449.

... Circumstantiæ rationabiliiores illum exhibendi Puerperis, vel Abortum passis. *ibid.*

Absorptio Fermenti febrilis per *Corticem* facta est peculiaris, & sui generis coctio. 347.

Abusus quandoque, & neglectus *China China* ob inscitiam incedentium, 325.

Aceti solutivi portiuncula in acetario sumpta Febrem *China China* fugatam statim revocavit. 259.

Acetum, nondum statutum est inter Medicos, an refrigeret, an calefaciat. 15.

Acredinem salinam Fera enti Febrilis reundi vult *Borellus* a salibus contrariæ naturæ citra priorum exclusionem 35.

Actio *Corticis* videtur suadere coacervationem Fermenti Febrium Intermittentium extra cruorem. 92.

Actio *Corticis* sine evacuatione sensibili febrem fugans coheret etiam principiis ipsius Scholæ Paracelsistæ, & Helmontianæ. 50 51.

... Neque minus coheret novo Solidorum, quam vulgato Fluidorum Systemati. *ibid.*

Acuta facta Febris, hominem tamen non interemptura, si ex se judicetur *integre*, atque *perfecte*, melius etiam quoad suspicionem recidivæ judicatur, quam si curetur per *Corticem*. 228.

Adulterinus quandoque *Cortex* potest nos fallere. 4.

Admonitio Auctoris circa Innocentiam *Corticis*. 112.

Admonitio de *Cortice* caute offerendo in Intermittentium principio. 114.

Ægris nonnunquam accepta magis officiosa jugulatio, quam sanatio minus serviliter præstitit. 11. 12.

Ægroti ex Perniciosis Periodicis ad extrema redacti, & repente animam cateroqui afflaturi, debita oblata dosi *Corticis*, illico restituuntur. 164.

Ægroto jam deplorato ex Perniciosa Intermittente, dummodo vita in futuram accessionem postroide adventuram debeat protrahi, exhibendus est *Cortex* methodo valida. 199. 208.

Aeris nostro seculo examen multiplex. 143.

Algida Intermittentis Perniciosæ descriptio. 177.

Algidarum Febrium *China China* sanatarum Historia 272. usque ad 281.

... Algida Febris Historia num. v. 272.

... Alia vi. *ibid.*

... Alia num. vii. 274.

... Alia num. viii. 275.

... Alia num. ix. 276.

... Alia num. x. 281.

Alvi fluxus loturæ Carnium similis, Perniciosa Tertianæ associatus curata per Chinam Chinam febre simul evanescit 255. 256.

... Item fluxus atro sanguineus. 318.

Amara non videntur Vermes necare experientia *Redi*, *Vallisnerii*, & Auctoris. 440. 444.

Amuletis, Purgationibus crebris, & Specificis invalidis &c. Medici nimium creduli Intermittentium curationem incassum tentabant ante inventum *Corticem*. 22

Animad-

Animadversiones in casu peculiari *Cbinæ Cbi-*
næ feliciter oblatae. 281.

**Animadversio in oblationem Corticis haud
satis felicem in Intermittentium principio.
110.**

Alia in oblationem adhuc minus felicem in Intermittentium plane Deparativarum progressu 126.

... In casum infelicem 308.

.. In *Historiam Hæmoptoes a Martono Cor-*
tice curatæ 443. 444.

Animadversiones Auctoris in Historias ab
aliis Medicis sibi communicatas 330. 331.

ANONYMUS stupet Italorum incredulita-
tem erga *Corticem* 12.

Apologetice Scribentibus de Cortice familia-
ris est tutela fervidior ejusdem, 11.

.. Iisdem necesse est se accommodare craf-
toribus Adversantium principiis, ut eos
convincant. 12.

Apoplecticus infultus periodice cum febre
recurrens, & in Paraplegiam commutatus,
una cum febre per *Cb. nam Chinam* subla-
tus est 327.

Appendix ad Historias. 329

Aqua Stibiata Pomponacii morbos plurimos
fanat sæpius absque sensibili evacuatione ; 6.

AQUIN quidquid a *Cortice* dicatur relictum in corpore post Febres depulſas, maturari putat, concoqui, & diſcuti ſponte 39.

Arboris Februm Genealogicæ explicatio ge-
neralis. 422.

... Illius sententia de Intermitteriis causis.
fis. 48.

... Ejusdem explicatio particularis. 423. 424.
Ardentibus, Malignis ab ortu, & Inflamma-

toriis Febribus curandis aptari *Corricem*
afferunt nonnulli, sed innexperti, & falso.

Ars Medica superfluis Medicamentis alioqui
ditissima, bonis, & certis, quæ innotuerint,
identidem caret. 160.

Asthmati convulsivo *Cbinam Cbinam* opemtu-
liffe, Epistola *Corghii* ad Auctorem ratum
facit 426.

Cafus ipse describitur 427. & 283.

Asthmaticum affectum, Catarrhum suffocati-
Torti Therap. Spec.

vum, dolorem Pleuritico similem, Arthriticisque dolores Peripneumonici Intermittentibus affociatos observavit *Mercatus*, neque tamen veluti morbos consideravit, sed veluti accidentia, ut vere sunt, a Febre producta 154. 155.

Atrabilaris Febris pernicioſa Intermittens deſcribitur. 174.

Atrabilaris dejectio immanis Pernicioſa Ter-
tianiæ adjuncta una cum Febre curatur ope
Chinæ Chinæ. 261.

Atrabilaris Febris China China curatur Histo-
ria una num. vii. 256.

... Ejusdem Historia altera numer. viii. Ibid.

AUCTOR anno 696. ufu China China ab
imminente morte liberatur. 7. & 268.

.. Historiam suæ ægritudinis, & curationis
refert. 264 & 268.

.. Sobrius est in usu *Corticis* ad *Benignas* Inter-
mittentes præ aliis Medicis *Cortice* uten-
tibus. 97. 98. 127.

... Vix unquam eo utitur ad Intermittentes
tempore Veris, & in principio Æstatis 97
98

.. Illius cum *Mortono* coincidentia quædam
fortuita. 223.

... Auger dosim *Corticis germani*, & vegeti,
ut vere efficaciam sortiatur, Perniciosi fu-
gandis in extrema angustia necessariam.
225.

Quid fuis Scriptis ominetur. 186.

Quid de sua Methodo sentiat. 194. 217.

... Ejusdem Methodi discrepantia cum Me-
thodo *Mortoni*. 218. 219.

.. Quid reddat Auctoris Methodum spectabilem, & præ reliquis admirabilem. 215. seq.

.. Exemplum affect pro innenda praestantia hujusce Methodi. 217.

... Methodus Auctoris ad Intermittentium
diuturniorum recursum præcavendum
post adhibitam Methodum Romanæ Sche-
dæ. 78 89.

.. Semel tantum, vel bis intra Annos circiter
50. illum fefellit *Cortex* in curandis Inter-
mittentibus Febribus, 7.

Non circa

- circa Februm Intermittentium Causam, & Genesim innuit. 67. usque ad 78.
- ... In Dissertatione sua tricipiti, Anno 1698. edita, difficultatibus circa rem Barometricam a *Camerario*, atque *Fouana* sibi obiectis respondens, *Schelhamerum* valide impugnavit in ea materia plane deceptum. 143.
- ... Fermenti Nomen in Febris methaphorice usurpat. 51.
- ... Ubi tamen non bene sonat, aut supersfluit, longe rejicit 59.
- ... Fluidorum Systemati adheret potius, quam Solidorum 52.
- ... Non omnes complicationes Februm, quot, & quales erant apud Antiquos, facile admittit, sed ad abundantiam supponit. 408.
- ... Quanam apud eum Continentes Febres. 434 374. 384. 389.
- ... Germanas *Corticis* notas describere reputat. 454.
- ... Sicuti & ejus Historiam. 2.
- ... Experimenta circa plurima instituit, quæ Lumbricos dicuntur necare, connumerando *Corticem* inter hæc. 431. 435. 444.
- ... Experimenta ex *Cortice* commixto cum Sanguine, & Bile 28. 29. 30.
- ... Experimenta ad explorandam vim *Corticis* sensibilem inefficacem instituit. 29.
- ... Se hallucinatum fateatur circa Epistolam *Lancisi* sibi inscriptam 406.
- ... Chinam Chinam per Clysteres injectit ad corrigendum Fermentum febrile, *Helvetii* methodo sibi adhuc incognita. 461.
- ... Tali Methodo parum tamen aut nihil fiendum censet in casibus arduis. 462.
- ... Hemitritæ originem probabiliorē exponit. 416.
- ... Eumque *Cortice* curari posse affirmat, *Ibid.* & seqq.
- ... Textum *Morisoni* de Hæmoptoe exponit. 440. 441. seqq.
- ... Item de Phthysicorum Febre 441.
- ... Item Capitulum ejusdem de *Proreiformi Febris Intermittentis* genio, adjectis Scholiis recudit. 159.
- ... Innocentiam *Corticis* jurejurando testatur. 5.
- ... Intermittentium Februm originem per conjecturas varias, & imperfectas requirit. 65. ad 78.
- ... Virtutem *Corticis* ad Perniciosas Periodicas a se detectam, & promulgatam, universaliter receptam fuisse lætatur. 457.
- ... Cautiones vero illius usum inopportunum docentes, atque verantes, haud satis esse a nonnullis excultas docet. *ibidem*.
- ... Corticem Peravianum esse Hæmoptoes habitualis Antidotum herculeam, ut asserit *Morison*, non admittit. 441.
- ... Non dissitetur cum *Morisono* posse putridas Phthysicorum Febres intermittentes aliquo modo *Cortice* leniri, interitu tamen Agrotantis nequaquam inhibito. 440.
- ... Experimentum facit de Lumbricis Terrestribus, & Vitulinis in Infusione Chinæ Chinæ, & in aliis succis. Vide, *Lumbrici Vitulini, & Terrestres*.
- ... Quasdam Perniciosas Febres observat forte a *Mercato* non observatas: sicut alias ab Auctore non observatas observavit *Mercatus*. 177.
- ... Methodus Auctoris ad Perniciosas Periodicas. Vide *Methodus Auctoris* &c.
- ... Generaliter non admittit suppositionem *Morisoni*, Febrem quamlibet, saltem primariam quomodolibet remittentem, esse continuam posse *Cortice* curari 452.
- ... Nondum cusa, vel nota sibi erant *Morisoni* Scripta, cum propriam Methodum ad Perniciosas exercuit. 162. 311.
- ... Syrupum ex China China præsertim pro Pueris describit. 82.
- ... Nomenclaturam, eneni Febrilis a *Morisono* usurpatam examinat, nec facile admittit, nisi si sit de voce, 165 166.
- ... Refractariam *Corticis* sapius deprehendit Lymphaticam Febrem. 458.
- ... Suspectas habet Virtutes plurimas, a multis *Corticis* attributas. 429. 410.
- ... Historiam *Corticis*, scribere detestat, quin eam apud *Basium* legere possit quilibet. 3.

B

BACCONI animadversio notatu digna in praxi medica. 20. 22.

BACCONUS nullum inquit remedium semel oblatum curationi a cuius grandiori posse sufficere. 20.

BADUS Corticem Peruvianum propugnavit Libro peculiari. 2.

... Historiam *Peruviani Corticis* conscripsit 3.

... Afferit sua de *Corticis* Activitate adversus varias Febrium species, plurimum aui sui illustrium Medicorum auctoritate roboravit. 2.

... Circa Febrium Intermittentium Causas non coincidit cum *Protospatario*, ut opinatur *Morson*, sed illi adversatur 50.

... Morbis omnibus Frigidis mederi Corticem putat. 434.

BARBETTE opinio circa essentiam Febris, & Intermittentium Causas. 48.

BELLINUS primus Medico mechanici Systematis antesignanus, 51.

... Ejusdem de Causis Intermittentium Sententia. 49.

BELLOT sectator *Magari* in re Chirurgica. 160.

Benignarum Intermittentium apud Auctores mentio frequens, & curatio copiosa; Perniciosarum fere nulla. 244.

Bili Humanæ, magisque Bubulæ, injecta *China China* pulverata cito submersa est, non ita in Aqua, licet hæc levior tunc apparuerit eadem Bile. 31.

Bilis absorbetur a *China China* facilius ac absorbeantur plures alii liquores, ob peculiarem proportionem particularem illius cunctorum *China Chinae*. 32. 33.

Bilis æque ac Aqua exstinguit ignem, nec est facile inflammabilis: ardet tamen Olei ad instar, si fortiori igne urgeatur. 33. 34.

Bilis, & Olei analogæ est structura, licet inæquale sit pondus. 33.

Bilis poros *Corticis* facile repens, illius submersionem in ipsa Bile faciliorem reddit. Horum neutrum efficit Aqua. 34.

BLEGNY de Causis Intermittentium, & actione *China China* in illas opinio. 48.

... Afferit Morbos *Vaporis* nomine donatos, Febres quascunque Hydopes, &c. *Corticis* curati. 434.

Bolus Pægoricus Auctori familiaris non multo ante paroxysmum Tertianarum Cholericarum. 141. 42.

BORELLI opinio de Intermittentium Causis 45.

BORELLUS acredinem salinam Fermenti febrilis etandi vult a salibus contrariæ naturæ citra priorum exclusionem 35.

... Idem ab actione *Corticis* deducit, Febres evacuationibus non esse curandas. 22.

... Ejusdem dictum 433.

C

CAMERARII difficultatibus Auctor respondit. 143.

CAMPANELLE opinio de prima Febrium Causa. 50.

Camphora, dubium est apud Medicos, an refrigeret, an calefaciat. 16.

CAPRILIUS octo simul Tertianas dari posse in eodem Agro, non dubitavit asserere. 409.

Cardiacæ Febris Intermittentis perniciosæ descriptio. 175.

Cardiacarum Febrium *China China* sanandarum Historia 262. usque 264.

Cardiacæ legitimæ Historia num. ix. 258.

... Ejusdem Cardiacæ legitimæ Historiæ altera num. x. 259.

... Cardiacæ Spuriæ Historia n. xi. 259.

... Ejusdem Cardiacæ Spuriæ alia Historia numer. xii. 261.

... Alia similis num. xiii. 262.

... Alia pariter num. xiv. ib. d.

Corpi apposita *China China* nihil probabiliter conferre credendum est ad curationem Febrium. 460.

... Narratio Historiæ cujusdam lepidæ id ipsum confirmantis. 461.

Casus minus felix notatu dignus. 299.

... Animadversiones in hunc casum. *ibid.* & 382.

... Alius pariter casus 367.

Cataleptici quodammodo facti Egrotantes in Perniciosis Febribus *China China* feliciter curati. 304.

- ... Item. 305.
- Cathartica**, aut Emetica nequeunt Fermentum Intermittentium, etiam si in Ventriculo, aut Intestinis stabuletur, a scaturigine sua mineram instaurante radicitus extirpare. 63.
- Catharticum** post Perniciosam Febrem *China* curatam assumptum in majus statim discrimen Aegrum conjecit; eodem tamen remedio ille iterum sanatus est. 317. 318.
- Catarrhum** suffocativum Perniciosi Intermittentibus associatum &c. Vide, *Asthmaticum affectum* &c.
- Causa** Februm est res molis exiguae. 28. 29.
- ... Non aliter potest figi a *Cortice*, nisi per simplicem absorptionem ipsiusmet Causae, seu Fermenti febrilis. 28.
- Causa** antecedens Februm Intermittentium aegrum per diuretica, aut diaphoretica potest educi. 40.
- Causae** Quartanam, Tertianam, & Quotidianam Febres producentes in quadam ratione univoca conveniunt. 195. 196.
- ... Quanam probabiliter, sit haec ratio. 195.
- Causae** Februm quaerenda sunt in humoribus notis, alteratis in motu, & crasi, seu structura, non in fictitiis pu resistentibus, qui debeant evacuari. 37 seq.
- Causas** plurimum Morborum periodice recurrentium non evacuatione semper sensibili, sed saepius alteratione curare conuelescimus. 36.
- Cautela** de non exhibendo *Cortice* deploratis omnino, & proxime animam efflaturis. 224. 225.
- Cautiones** usum *Corticis* inopportunum docentes, atque vetantes non satis esse anonullis excultas dolet Auctor. 453.
- Censura** adversus *Corticem* cuiusdam patenter morituro frustra administrata inanis. 210.
- Character** perniciosus in primo exortu suo mitis, in progressu ferox. 179.
- CHARAS** peculiarem *China* *China* praeparationem docet, ut inhibeantur Recidivae. 20.
- CHINA CHINA** circa annum 649. in Italiam translata opera Eminent. Cardin. de *Lugo*, aliorumque PP. Soc. Jesu, 3.
- Illius historiam scribere detrectat auctor, cum eam apud Badum possit legere quilibet. 2.
- ... A solo Bado illam transcribere quotquot ante, & post editionem huic Tractatus eandem sunt persequuti, *Ibid.*
- ... Illius varia nomina. 1. & 3.
- ... Item Locus Natalis. 3.
- ... Ejusdem quamvis innoxia, oblatio in tempestiva potest obesse, ut & oblatio aliorum remediorum, atque ciborum. 23.
- ... Illam Catharticis admiscere ad evacuandam simul Causam Febris, error est. 77.
- ... Eandem obesse pinguibus, ipsamve post annum 12, vel post septennium saltem Febres iterum, aliove in morbos accersere, ridiculum est. 6.
- ... Humano Sanguini recenter educto commixta illius concretionem, ut putarunt aliqui, non impedit 28. 30.
- ... Utiliter commiscetur cum Conservis, Syrupis &c. 82.
- ... Creditur causam Febris figendo, intus detinere ad graviora mala inducenda, sed perperam. 21.
- ... Item. 27. 30.
- ... Relinquit Sanguinem in eo statu, in quo illum reperit, nec adversus illius impuritates pugnat. 93.
- ... Sive in forma solida exhibeatur, sive liquida, sive in Vino tenuiore, sive in generosiore, sive pravia, sive on ista infusione (quod perinde est) Febrim tollit, 3.
- ... Causae Februm ante edent per viam solius alterationis, non evacuationis adversatur. 26. 27.
- ... Neque figit, neque fundit humores, aut Sanguinem. 6. 7. & 27.
- ... Quid vere efficiat, cum Febris sistit. 336.
- ... Si offeratur doli congrua in Febre Intermittente, potest Medicus certo spondere Febrim minime reciditum 5 & 6.
- ... In Perniciosarum extremo periculo quum offeratur expectanda est Accessionis Remissio. Vide, *Remissio Accessionis*.
- ... Narcosim nullam in se continet. 7.
- ... Nisi in principio Subcontinuae Malignantis,

- tis, quæ Corruptiva futura sit, exhibetur, non amplius potest utiliter agrotanti exhiberi. 343. 344. 345. 350.
- .. Esse Antidotum Hæmoptoe habitualis, ut *Morton* asserit, Auctor non admittit. 441.
- .. Infusa Clysteribus imbecillium est virium. 420.
- .. Coctionem quandam humorum illico assumpta patenter inducit. 8. & 347.
- .. Hancque potest pro libito nostro inducere segnius. 37. 39.
- .. Usus huiusce, & omissionis difficultate. Vide, *Difficultates*.
- .. Epilepsia opem ferre asserit *Tozins*, Vide, *Epilepsia*.
- .. Epileptico Adolefcenti visa est levamen asserre. Vide, *Epilepticus*.
- .. Febrifugum universale hucusque non est 380.
- .. Gravidis, & Puerperis tuto exhibetur. 26.
- .. Immo Gravidis febricitantibus convenire asserit *Frassonus*. 447°
- .. Eti per seipsam innocua, cibus tamen non est, sed Medicamentum, quod ubi nullatenus convenit, suspectum redditur. 453.
- .. Stipticitatem plurimis inferens, nonnullis solutionem Ventris, ubi extra rem præscribatur, per accidens saltem potest obesse. *ibid.*
- .. Quid possit agere in Fermentum Continuarum ab essentia, cui subigendo est impar; quidve in humores aliorum Morborum effectores, latet. 459.
- .. Ubi non proficit, quandoque obesse asserit *Morton*. 456.
- .. Et si Sanis ad prophylaxin præscripta non improbetur, attamen nec laudatur. 457 & 458.
- .. Non admodum tuto usurpari videtur in iis affectionibus Hypochondriacis, quæ non in ventriculi male coquentis dyscrasia consistunt, sed in nervoso genere alta jam convulsionum semina jecere. 430.
- CHINA CHINA. Vide plura in Verbo, *Cortex Peruvianus*, *Febrifugum Peruvianum*, *Peruvianus Cortex* &c.

- CHINÆ CHINÆ virtutem ad perniciosas Periodicas a se detectam, & promulgatam, universaliter receptam fuisse, latetur Auctor: Cautiones vero illius usum inopportunum docentes, atque verantes haud satis esse a nonnullis exultas dolet. 441. sq.
- CHINAM CHINAM in Hæmoptoe habituali non ut balsamicam, vulæariam aut stypticam *Morton* considerat, sed ut mere Febrifugam. 443.
- Chirurgorum quorundam Castrensiū abusus in præscribendo *Cortice* in quarumlibet Februm quoquo modo periodi speciem Præferentium principio. 357.
- Chocolatæ, Caffee, & Thé usus, ac juvenem anceps. 16.
- Cholerica Febris Intermittens perniciofa describitur. 173.
- Choleriarum Februm *China China* curatarum Historia. 249. usque ad 254.
- .. Febris Cholerica humidæ Historia I. 250.
- .. Eiusdem Cholerica humidæ Historia II. 251.
- .. Cholerica sicca Historia III. 252.
- Cholericiis Tertianis occurrit Auctor non multo ante paroxysmum Bolo paregorico sibi familiari. 141. 142.
- Chylus, & Lympha. Vide. *Lympha*, & *Chylus*.
- Cibi distantia ab assumpto *Cortice* quamnam, Vide, *Intervallum*.
- Cichorii succum sine metu noxæ præscribentes, Cichorium probe conditum saepe præscribunt. 17.
- Cichorium controversatur, an ad caliditatem magis vergat, an ad frigiditatem. *ibid.*
- Circumstantiæ, in quibus certo licet *Corriem* offerre in Subcontinuarum Malignantium principio 358.
- Circumstantiæ gravissimæ, quæ validam *Corriem* administrationem & suadent, & admittunt. 189.
- Clysteribus infusa *China China* imbecillium est virium. 320.
- Coctionem quandam humorum patenter illico inducit assumptus *Cortex*. 7. 8. & 349.

- Coctionem illam humorum, quam cito solet *Cortex* inducere, potest pro libito nostro inducere, seguius. 37. 38.
- COLE o, initio circa Intermittentium Casus. 46.
- Comitata Febris quanam 376.
- Commixtionem Medicamentorum cum *China*, vehiculo necessario, excepto, *Sydenham* damnat. 86.
- Comparatio inter suppressionem Febris Intermittentis Comitata, Subcontinua tardigrada, & Subcontinua velocioris, 353.
- Comparatio *Mortoni* inter curationem Februm Proportionatarum in Malignas Synochos transeuntium peractam *Cortice* & peractam sine *Cortice*. 399.
- Comparatio usus Sulphuris in depellenda Scabie cum usu *Corticis* in expugnandis Febris intervallis vulgaribus data; & explicata 459.
- Complicationes Februm quot, & quales apud Antiquos 408.
- ... Omnes illas non facile admittit Auctor: ad abundantiam tantum eas supponit. *ibid.*
- Conditio necessaria pro utili oblatione congruae dosis *China China* in Perniciosis, mortem ceteroqui intra horas 24. illaturis. 291.
- Conditiones Depurativae Intermittentis. 97.
- Conformationem foetus cujuscunque fuisse eorundem Mundo in primo suae speciei Ovo opinantur Neoterici non pauci. 57.
- ... Eam de novo fieri videtur libentius opinari Auctor. 57.
- Continentes Febres quanam sint Auctori. 374. Item 384. & 386.
- ... Quanam sint *Mortoni* 384. Item 388.
- Continentes Febres humores nullas solet sanare *Cortex* experientia Auctoris, 374. & 380.
- ... Quanam *Cortice* sint fortasse curabiles, si quae sunt, & quando. 381. 382.
- Continua Proportionata. Vide, *Proportionata*.
- Continua Periodica. Vide, *Proportionata*.
- Continua Periodica quolibet. Vide, *Febris quolibet*.
- Continuarum, & Intermittentium Februm similitudo, & dissimilitudo. 88.
- Continuarum Februm Fermentum ipsi ab intrinseco Sanguini inhihet. 89.
- Continuitas Periodicarum perniciosarum acquisita solum in progressu, aliter consideranda, & tractanda est ac acquisita in principio. 183. 184.
- Continuitas in Subcontinua progressu superveniens, si celerrimo properet gradu, valida, ut in reliquis Perniciolis, *Corticis* oblatione curanda est. 210.
- Continuitas Febris Intermittentibus circa initia superveniens, potest quandoque procedere ab influxu copioso, & celeri Fermenti extranei redundantis potius, quam ex prava Sanguinis diathesi. 196.
- Continuitas blanda Februm Subintran- tium sine gravi symptomate, non constituit Subcontinua Febrim Pernicio- sam; sed continuas cum gravitate sym- ptomatatum conjuncta, quae acutiem simul ostendit. 181. 182.
- CONYGI opinio de *China China* Fermenti febrilis particulas dissolvante, ac distrahente, non plane recipitur. 34.
- CORCHUS Asthenati *Chinam Chinam* opitulari testatus est Auctori. 426.
- ... Idque Historia confirmavit. *ibid.*
- Corruptiva Intermittens ab ipso initio *Cortice* potest curari. 89.
- Corruptiva Febris *Ch na China* feliciter cu- rata exempla duo. 123. 124.
- Corruptiva Intermittentes quocunque tem- pore tales se prodant, *Cortice* sunt cu- randae. 98.
- ... Et quo pacto. Vide, *Quo pacto*.
- Corruptiva Intermittentis conditiones. 96.
- CORTEX PERUVIANUS nullas evacuationes criticas sistit, sed tantum symptomaticeas. 26.
- ... Unica, & antiqua dosi exhibitus in paroxysmo levior, correspondentem tantum levioris fugare solet, non graviorem: oblatum vero in graviore fugat utrunque, 79.
- ... Etiamli absorbendo Fermentum febrile dicatur illud figere, non tamen figit cruo-

- errorem, qui fermenti subiectum est. 27.
- 28.
- ... Noxius non est, cum non proficit, seu cum Febrem non pellit: sed potius aliquando fortan cum nimis cito proficit: hoc est, cum Febrem aliquam cito submovet quam expediret sinere progredi. 356.
- ... Si quid attulit incommodi, non sua certe culpa, sed offerentis attulit. 4. §.
- ... Adulterinus quandoque potest nos fallere. 4.
- ... Caute offerendus in Intermitentium principio. 113.
- ... Experientia Auctoris nullas Continentes Febres Humorales solet sanare. 379.
- ... Quas forte sanat, si quæ sunt, & quando 381. 382.
- ... Non exhibendus deploratis omnino. Vide, *Cautela*.
- ... Dosi liberaliori exhibitus obesse non potest. Vide, *Dosis liberalior*.
- ... Vel nullam, vel facilem tantum, ac salubre vacuum excitat *Cortex*. 8.
- ... Ejusd, offerendi exemplum in Pernicioso. 379.
- ... Febribus nullis, quæ Simples vocantur, ut Hecticis, Synochis impuribus, aut Ephe-
ris aptatur *Cortex*. 379.
- ... Eundem offerendi formula. Vide, *Formula*.
- ... Febrem Depurativam sistendo imprudenter, magis noxius *Cortex* esse potest, quam si Febribus illam non admittentibus adhibeatur. 454.
- CORTICE in extremis angustis oblato, si intra illum eundem paroxysmum occum-
bat Ager, nil imputandum Remedio 230.
- ... In Febribus Intermitentibus paulo ante accessione epoto, nonnullos in Anglia oc-
cubuisse, narrat Sydenham 441.
- ... De exhibendo, vel omitendo *Corrice* dif-
ficultas. Vide, *Difficultates*.
- CORTICEM PERUVIANUM sunt qui non a trunco, vel ramis, sed a radice Arboris derahi putant. 415.
- ... Illum, ejusdemque germani, & vegeti no-
tas describere Auctor renuit. 445.
- ... optimus ille censendus, qui alias proficit
Ibidem.
- CORTICEM neque figere, neque fundere
Sanguinem experientia patet. 26.
- ... Eundem neque tormina, neque tenebrum,
neque abortum in prægnantibus excitare,
446. 447.
- ... Eundem olim in Anglia abisse in contem-
ptum ob Casus infastos ab illius oblatione
paulo ante accessione facta observatos, re-
fert Sydenham. 442.
- ... Hujusmodi tamen malo facile prospectum
exhibendo Febrifugum declinante solum,
vel soluto paroxysmo asserit idem Auctor.
ibid.
- ... Eundem in Benignis Intermitentibus, in-
vadente paroxysmo, primis temporibus a
se, aliisque fuisse innoxie semper exhibi-
tum asserit idem, qui supra. *Ibid*.
- ... Qui propterea aliam eorum eventuum
causam fuisse autumat. *Ibidem*.
- ... Eundem plane obesse in Continuis ab es-
sentia affirmat Sydenham. Vide *Peruvia-
num Corticem*.
- CORTICEM in Febricitantibus Arthritidi ob-
noxio, Causam Febris reprimendo, Arthri-
tidis Causam nequaquam repressisse; im-
mo Podagram extinctæ febris paulo post
supervenisse observavit Auctor. 435.
- CORTICI nonnunquam adscripta curatio
tardior, Auctori redditur incerta. 427.
- CORTICIS Actio. Vide, *Actio Corticis*.
- CORTICIS Innocentia. Vide, *Innocentia
Corticis*.
- CORTICIS vis validissima, & ignota coacta
se ipsam in cassum exerere contra objectum
sibi improprium in Morbis, quibus
non convenit, satis probat oblationem Re-
medii iis casibus temerariam, & de damno
suspectam. 454.
- CORTICIS usus, ubi non adfit probabilis
conjectura posse illum prodesse, adfitque
experientia de illius invaliditate, rationa-
bilis non est. 418. 457.
- CORTICIS substantia suapte natura est in-
sensus: sed ob incongruam, vel intempesti-
vam oblationem potest esse noxia. 450.

CORTICIS noxa ob imprudentem, vel temerariam oblationem contingens non est crimen illius, sed Medici perperam præscribentis *ibid.*

CORTICIS virtus sicuti Causæ Febrium Periodicarum adversatur in nostram utilitatem, sic ubi huiusmodi Causam non invenit, forsitan potest, alicui fortuitæ dispositioni nostri Corporis adversari non nunquam in damnum nostrum 456.

CORTICIS PERUVIANI usus ad expugnandas Febres Intervallatas vulgares &c. Vide, *Peruviani Corticis usum*

CORTICIS PERUVIANI virtus ad Perniciosas Intermitentes. Vide, *China China virtutem*

CORTICIS Substantia. Vide, *Substantia*.

CORTICIS sex Scrupuli secundum assumpti non æquivalent activitati, licet æquivalent ponderi duarum Drachmarum uno haustu assumptarum, 79.

CORTICIS effectus citus scito dignoscitur an sperabilis. Vide, *Effectus*.

CORTICIS usus exuberans. Vide, *Usus*.

Corticis Fraxini cum *Peruviano Cortice* colatio pro fugandis Febribus. 19. 20.

CORTICIS PERUVIANI effectus est inhibere non paroxysmum ipsum, quo exhibetur, sed correspondentem, 229.

Crisis copiosa per urinam modica insimul diarrhæa comitata post usum *Corticis* subsequuta 291.

.. Eadem Crisis per urinam simul, & sudorem, post usum ejusdem *Corticis*, 292.

Criticæ evacuationes. Vide, *Evacuationes nonnunquam*.

Curatio præsentanea Febbris Perniciosa non minus exigit regulariter quam *drach. vj. Corticis* nec plus quam *unc. i.* 209.

.. Integra vero, ac universalis curatio *duabus* plus minus *uncis China China* perficitur, 212.

Curatio Perniciosarum in genere. Vide, *Idea*.

Curatio, quæ ad Morbos diuturnos, & non Febriles solet adhiberi, ea ipsa est, quæ Febribus adhibetur, quando curantur *Cortice* 347.

Curatio Febrium, & quorumvis Morborum facta per absorptionem principii peccantis, obnoxia est reviviscentiæ ejusdem principii. 347.

.. Melior est propterea, si fiat per febrilis effervescentiæ dissipationem, quando hæc perfecte succedit, quam si fiat medio *Cortice* per absorptionem fermenti, adeoque illa Curatio sub tali conditione, cæteris paribus, huic anteponenda *ibid.*

.. Non ideo tamen videtur hæc in casibus periculi ancipiti obsoletæ reicienda. 348.

Curatio Perniciosarum Periodicarum ope *China China* probabiliter exercetur quodammodo indirecte, & fortuito, ubicunque generice ad Febres Continuas, & periculosas ea solet adhiberi, ut in Gallia, & alibi. 161.

Curatio Febrium, ut ajunt, methodica instituta, Medicus se gerit ut inspector Morbi & ut minister Naturæ: curatione vero instituta per *binam binam*, se gerit ut Arbiter Morbi, & ut Instaurator Naturæ. 344.

Curationes insignes Perniciosarum Periodicarum ex quavis earum specie, *China China* peculiariter administrata sanatarum, ordinatim dispositæ. 249. seq.

D

Dr AQUIN quid opinetur circa Febrium Intermitentium Causas, & *China China* actionem in illas. Vide *Aquin*.

DAVINIUS Serenissimi Mutinæ Ducis Medicus, & Auctoris Collegæ, Lucubrationes quasdam tum Latino, tum Herulico Idiomate conscripsit in laudem *Corticis Peruviani* sub nomine *Hectoris e Valle*, 310.

.. Diluitur umbra quædam, quæ prædictæ Lucubrationes præter intentionem offundere visæ sunt assertionibus Auctoris, quibus se prodidit primum repertorem in Urbe sua Methodi curandi per *Chinam Chinam* Perniciosas Intermitentes 311.

- Davinii modestia laudatur, 311.
 ... Quæ methodus illi familiaris in exhibendo *Corticem*. *Ibid.*
 Decocta aliorum *Corticum*, & *Lignorum* pluries, ac diu usarantur cum incertitudine eventus: Cur non & *Cortex Peruvianus* cum certitudine? 22.
 Definitio Februm Periodicarum Perniciosa- rum in communi. 171.
 Defunctorum aliquot *Cortice* modo tractato- rum, & modo non, *Historiæ*. Vide, *Historiæ Defunctorum*.
 Nejectiones alvinas tum spontaneas, tum ar- tificiales, ut plurimum in Febris Inter- mittentibus parum proficere, experientia comprobatur. 103.
 ... *Historiæ* idipsum testantes. 103 - 120.
 ... *Historia* I. 103.
 ... *Historia* II. 103.
 ... *Historia* III. 104.
 ... *Historia* IV. *ibidem*.
 ... *Historia* V. 105.
 ... *Historia* VI. *Ibidem*.
 Depurativa, seu Persectiva Febris Intermit- tens, non ab initio suppressenda per *Corticem* 89.
 Depurativæ Intermittentis conditiones. 95.
 Depurativam Intermittentem, licet *Cortice* curari possit, tutius videtur non curare 95.
 Depurativam nonnunquam, & nonnun- quam Corruptivam naturam Intermitten- tium efficiunt plura. 96. 97.
 Depurativam Febrem qui sistit. Vide, *Fe- brem Depurativam*.
 Depurativas Febres præsertim circa initia si- stendo &c. Vide, *Febres Depurativas*.
 Descriptio Methodi lentioris ad curandas Subcontinuas Perniciosas 209-210:
 Descriptio Specierum omnium Februm Pe- riodicarum Perniciosarum. 173-184.
 Dieta quæ servanda tempore usus *Corticis* in Perniciosis. 213.
 Diagnos. Perniciosi symptomatis a non per- nicioso illustratur exemplo. 242. 244.
 Diagnos. Febris Subcontinuae Perniciosa, illiusque ortus, atque progressus, 184-194.
 Diaphoreticæ Intermittentis perniciosa de- scriptio. 175.
 Diaphoreticarum Februm *China China* cu- ratarum *Historiæ* 264-273.
 ... Diaphoreticæ Febris *Historia* I. 264.
 ... *Historia* II. 269.
 ... *Historia* III. 269.
 Differentiæ Februm Periodicarum Perni- ciosarum ab earum symptomatis peculia- ribus derivatæ. 171.
 ... Prima Februm Intermittentium Perni- ciosarum differentia, quæ Cholericæ dicitur 173.
 ... Item & quasi *Dysenterica*. 174.
 ... Secunda differentia, quæ dicitur *Sub- cruenta*. 174.
 ... Item & *Arrabilaris*. 174.
 ... Tertia differentia *Cardiaca* nuncupata. 175.
 ... Quarta species *Diaphoretica* dicta. 175.
 ... Quinta species, quæ *Synopalis* appella- tur. 176.
 ... Sexta quæ dicitur *Algida*. 176.
 ... Septima, nempe *Letargica*. 177.
 ... Octava denique, quæ Subcontinua nua- cupatur. 181.
 Difficultates contra usum *Corticis* in mitio- ribus febribus afferri solitæ, & per mo- dum fictionis etiam admittæ, in casibus præcipitis exitii locum non habent. 125.
 Difficultates quænam sint contra usum *Cor- ticis* in Subcontinuarum Malignantium principio. 340.
 ... Quæ contra omissionem *Corticis* in prin- cipio Subcontinuarum Malignantium. 242. 243.
 Discrepantia inter *Mortoni*, & Auctoris Methodum. 219.
 Discrepantia quænam sit inter curationem Februm tum methodicæ, tum sponte, tum ope *Corticis* absolutam, & curatio- nem aliorum Morborum præsertim Chro- nicorum. 345.
 Discrepantia practica inter oblatum, & non oblatum *Corticem* in Subcontinuarum Malignantium principiis ex *Mortoni*. 356. 357.
 Ooo
 Discr.

Discrimen inter Febres certum exitium, & inter alias anceps tantum periculum inferentes, quoad oblationem *Corticis*. 367.
 Discrimen quoddam intercedat inter curationem Febrium methodicam, vel etiam spontaneam, & eam, quæ fit ope *China Chinae*. 344. 342.
 Distributio congrua dosis *Corticis* pro cita, & certa curatione Febrium Perniciosarum 197. 201.
 Distributio Historiarum Curationum Infignium secundum variam Perniciosarum actionem in triplicem humani Corporis regionem instituta. 249.
 Distributione *Corticis* congruenter facta, curantur Perniciose Periodice cum minori *Corticis* quantitate, ac a multis curentur Benignæ. 208.
 Divisio Febrium omnium secundum Auctorem 370. 378.
 Divisio Periodicarum Perniciosarum & specierum earundem, ab accidentibus porioribus illas concomitantibus petita. 171.
 Alia divisio ad ritus Scholasticos. 173.
 Doctrina Febrium. Vide *Febrium Doctrina*.
 DOLÆI de causis Febrium Intermittentium opinio. 48.
 DOLÆUS Purgantia ad tollendas simul Febres Intermittentes, & earum Causas, minus recte *Cortici* admiscet. 49.
 Dolor periodicus in Maxilla superiore *Cortice* sedari visus, sed non curatus. 438.
 Dolorem Ventriculi periodice recurrentem *China China* sanatum refert *Vallisnerius*. 426.
 DONZELLUS (Joseph) quodammodo subscripsit *Prosopario* circa Febrium Causam. 49.
 Dosim liberaliorem *China China* tum universim, tum particulatim consideratam obesse non posse probatur ex *Sydenhamo*, *Morrono*, *Monguorio*, & *Charas*. 162. 163.
 Dosis liberalior *China China* experientia 50. circiter annorum Auctori familiaris, in usu est quoque apud alios Practicos. 209. 20.

DUCIS DE LESDIGUIERES defuncti Historia. 358.
 Dysenterica Febris Intermitteus Perniciose describitur. 174.
 Dysenterica Febris *China China* curata Historia unica num. iv. 253.

E

Effectus *Corticis* citus cum sit, cito dignoscitur, an ille sperari debeat, necne, ubi idem *Cortex* in casibus ancipitis naturæ fuerit oblatas. 356.
 Emetica, & Cathartica Fermento febrili saepius analogæ, & Febrium *Cortice* curatam statim revocantia, Causam febrilem nequeunt evacuare. 40.
 Emetica, aut Cathartica nequeunt Fermentum intermittendum &c Vide, *Carbaretica*, & *Emetica* nequeunt.
 Epilepsiæ *Chinam Chinam* opem fere, asserit *Tozzius*. 426.
 Epileptica quinquagenaria visa est curari *Cortice*; nec tamen curata est. 435.
 Epilepticus Adolescens ab usu *Corticis* plurimum levaminis visus est ab initio reportasse; minime tamen sanatus est. 437.
 ETTMULLERI Sententia de Febrium Intermittentium Causis 47.
 Evacuatio Causæ febrilis saepe succedit assumptioni *Corticis* sub velamine consuetarum excretionum. 35.
 ... Nulla sensibilis exigi debet a *China China*, etiamsi hæc dicatur febrile Fermentum præcipitare 15. 26.
 Evacuatio artificialis in Febribus Intermittebus neque a Causa Conjuncta indicatur, neque ab Antecedente. 24.
 Evacuatio sensibilis, datis etiam Galenicorum principii, sapius opus non est pro curandis Febribus. 37.
 Evacuationem vel nullam, vel facilem tantum, ac salubrem excitat *Cortex*. 8.
 Evacuaciones omnes ad Febrium Intermitteum curationem damnat *Morson*. 41. 42.
 .. Ita sentit & *Sydenham*. 42.

- Evacuaciones nonnumquam criticae succedunt post *Chinam Chinam* assumptam. 23.
 Evacuacionis defectus cuilibet alio præter *Chinam Chinam* Specifico Febristugo posset imputari. 50.
 Evacuacionibus ad excessum usque tentatis, *Cortex* usurpandus saltem esset loco Febrifugorum ineptiorum. 77.
 Evacuatis sine Febris levamine copiosis humoribus, Ægrum ab imminente lethali ægritudine saltem præservatum pronunciant curantes Medici. 116.
 Excretiones copiosæ in Febrilibus, materia incocta, quamvis spontanea, vel mobilior, gitudinem, vel difficilem solutionem protendunt. 24.
 Exempla oblationis *Corticis* vario cum successu instituta variis Intermittentium temporibus, & in circumstantiis variis Februm modo Depurativarum, & modo Corruptivarum taliumque modo ob solam diurnitatem & modo ob supervenientia gravia symptomata. 106 - 124.
 ... Historia I. 106.
 ... Historia II. 108.
 ... Animadversio Auctoris in oblationem *Corticis* non satis felicem in Intermittentium principio. 109.
 ... Historia III. 109.
 ... Historia IV. 110.
 ... Animadversio Auctoris in oblationem adhuc minus felicem in Intermittentium plane depurativarum progressu. 111.
 ... Historia V. 112.
 ... Historia VI. 112.
 ... Historia VII. 113.
 ... Historia VI I. 113.
 ... Historia IX. 114.
 ... Historia X. 115.
 ... Historia XI. 116.
 ... Historia XII. 117.
 ... Historia XIV. 118.
 ... Historia XV. 118.
 ... Historia XVI. 121.
 ... Historia XVII. 121.
 ... Historia XVIII. specialiter notanda. 121.

- Exemplum pro ianuenta præstantia Methodi Auctoris. 217.
 ... Aliud illustrans diagnosim perniciosi Symptomatis a non pernicioso. 180.
 Exemplum Circumstanciarum gravissimarum, quæ *Corticis* administrationem validam & suadent, & feliciter admittunt, & quomodo. 206 207.
 Exemplum offerendi *Corticem* in Perniciosi lentiore Methodo, indicata ordinatim distributione remedii. 211.
 Experientiam, praxi, quæ propriam nonnihil hesitantem circa oblationem *Corticis* in Subcontinuarum Malignantium principio exponit Auctor, ab aliena complementum sperans. 168.
 Experimenta Auctoris circa plurima, quæ Lumbricos dicuntur necare, connumerando inter hæc *Chinam Chinam*. 435.
 Experimenta ex *Cortice* commixto cum succis humanis, præsertim cum Sanguine, & Bile. 30.
 Experimenta quædam ad *Corticis* vim sensibilibiter explorandam ferme incautum ab Auctore instituta *Ibidem*.
 Extracta, Tincturas &c. *Chinæ Chinæ* noverrunt & primis illius temporibus Medici, qui tunc aderant. 83.
 Extractum *Chinæ Chinæ*, & Tinctura illius utilia sunt, sed ut hiora, si illis substantia ipsa *Corticis* adjungatur. 83.

F

- Febrem Depurativam qui sistit *Cortice*, tollit de medio remedium absumptivum Causæ morbificæ, ut illi substituat aliâ mere absorptivum cum incerta subactione ejusdem Causæ. 454.
 Febres Depurativas præsertim circa initia sistendo peccatur contra Aphorismum Hippocratis: *Quæ judicantur* &c. *Ibidem*.
 Febres Phthisicorum putridas Intermitteutes posse aliquo modo leniri *Cortice*, interstita Ægrotantis nequaquam inhibito *Morsion*, & Auctor non dissentitur. 448.
 Febres Maligna ab ortu. Vide, *maligna Febres*.
 O o o 2

- Febres Intermittentes, Ardentes, Inflammatoriae &c. Vide, *Intermittentes Febres, Ardentes, Inflammatoria* &c.
- Febres in suis transmutationibus possibilibus quemdam veluti Circulum imperfectum videntur agere. 423.
- Febres imminentes (ita & alias aggritudines) sicuti licet impedire ne adveniant, cum fieri potest, ita congruum videtur eas impedire per *Corticem*, ne progrediantur, postquam advenerint. 350.
- Febres ab ortu Intermittentes, ut tales esse considerandas etiam post acquisitam recenter continuitatem, & *Cortice* curandas docent *Morton*, & *Sydenham*. 159.
- Febres evacuationibus non esse curandas ab actione *Corticis* deduxit *Borellus*. 21.
- Febribus nullis. quæ Simples vocantur, ut Hecticis, Synochis impetribus, aut ephemericis aptatur actio *Corticis*. 179.
- Febrifuga vera non solent esse sensibiliter evacuantia. 24.
- ... Quæ talia sunt apud Auctores, atque vehementia, inutilia sunt, & noxia. 14. 15.
- Febrifuga nonnulla vegetabilia in locum *Peruvianum Corticis* suffecta, eodem sunt imbecilliora. 4.
- ... Ita, & alia quævis Febrifuga. *Ibid.*
- Febrifugorum quorundam vis alchamica. Vide, *Sennertus vim alchamicam*.
- Febrifugum universale hucusque non est *China China*, licet aliqui se Arte talem eam reddidisse putent. 380.
- Febrifugum diu quæsitum reperitur in *Cortice*, statimque repertum rejicitur. 15.
- FEBRIFUGUM PERUVIANUM saltem loco Febrifugorum ineptorum usurpandum, post tentatas ad excessum usque evacuationes. 78.
- Febrile Fermentum. Vide *Fermentum Febrile*.
- Febris fere qualibet transit in quamlibet, ubi aliqua sit inter illas symboleitas. 423.
- Febris Algida, Ardens, Atrabilis, Cardiacæ, Cholericæ, Comitata, Continua, Diaphoretica, Dysenterica, Inflammatoria, Lethargica, Lenta, Maligna ab ortu, Subcontinua, Subcruenta, Subintrans, Symptomatica, Syncopealis, Verminosa &c. Vide, *Algida Febris, Ardens, Atrabilis* &c.
- Febris qualibet periodica Continua quo magis ad naturam Intermittentiam accedit eo facilius se submittit actioni *Corticis*: Quo vero magis accedit ad naturam Continentiam, seu Synochorum, eo facilius eiden se subtrahit. 388. 400.
- Febris secundum *Campanellam* Morbus non est, sed Remedium contra morbum. 344.
- Febris acuta facta. Vide, *Acuta facta Febris*.
- Febris quibus modis solvi consuefeat. Vide, *Quibus modis*.
- Febris Perniciosa periculum extremum, Vide, *periculum extremum Febris* &c.
- Februm Intermittentium origo. Vide, *Intermittentium Februm origo*.
- Februm Doctrina est utrumque Systema mechanicum, tam Solidorum scilicet, quam Fluidorum fatiget, nihilominus congruentius videtur superstrui huic, quam illi. 190. 191.
- Fæctus Conformatio. V. *Conformationem fæctus*.
- Fermenti nomen in Febris metaphoricè usurpat Auctor. 52.
- ... Ubi non bene sonat, aut superfluit, longe rejicit. *ibid.*
- ... Exosum est Mechanicis præsertim Solidorum Systema profertentibus. *Ibid.*
- Fermenti, seu potius Menstrui nomen, & usus in opere digestionis videtur adoptari ab Auctore; sed hæsitanter. 58.
- Fermenti Februm Intermittentiam Misera potius utra, vel citra Sanguinem sita est, quam intra. 65.
- Fermenti Perniciosi, seu venenati natura. Vide, *Natura Fermenti Perniciosi* &c.
- Fermenti Februm Intermittentium extra cruorem videtur suadere coactionem actioni *Corticis*. 92.
- Fermenti febrilis absorptio. Vide, *Absorptio*.
- Fermenti febrilis Acredinem. V. *Acredinem*.
- Fermenti, seu Succu Febrilis stagnatio temporanea requiri videtur ad efficiendam periodum. 65.

Fermentorum Perniciosas, & non Pernicio-
sas producentium symboleitas. V. *Uni-
formitas*.

... Illius sola rerum a salibus *China China*
facta, absque ulla etiam sensibili evacua-
tione, sufficit ad eurationem in Febrium 34.

... Excretio ejusdem a *China China* absorpti
(signa nonnumquam requiritur) saepius
succedit absque sensibili consuetarum eva-
cuationum incremento. 76.

Fermentorum Symboleitas & uniformitas.
Vide, *Uniformitas*.

Fermentum Continuarum ipsi ab intrinseco
Sanguini infidet. 89.

Fermentum Intermittentium. Vide, *Inter-
mittentium Fermentum*.

Fermentum Perniciosarum. Vide, *Pernicio-
sarum*.

Fermentum Perniciosum. Vide, *Pernicio-
sum Fermentum*.

Fermentum febrile subit potius poros *Corti-
cis*, quam iste poros illius. 34. 35.

... Sic absorptum a Cortice per ordinarias
Naturæ vias sensim, & sponte solet ex-
cerni. 35.

... Pro varia Subjectorum constitutione, &
Succorum commixtione, modo indolis
Colliquativæ, modo Coagulativæ potest
evadere 187.

... Vel non stabulatur in cavitatibus Venti-
culi, & Intestiorum, vel saltem ab iis per
purgantia, & vomitoria non solet educi 40.

... Debet leniri potius, & corrigi, quam
evacuari, & agitari. 71.

... Sub consuetis, nec adauctis evacuacioni-
bus, post epotam *Chinam Chinam* saepius
excernitur 23. 76.

... Credi potest habere structuram Bili, vel
Oleo quod dantenus analogam. 34.

... Ipsius fixatio, seu depressio per absorptio-
nem a Cortice peracta, est vera omnium
Febrifugorum aliorumque Specificorum,
quæ passim adhibentur intentio 22.

... Co. modis ejusdem sedes videntur esse
*Glandula Mesenterii in Intermittenti-
bus*. 60.

... Eiusdem correctionem aliquam per Cly-
steres tentat Auctor. 245.

Fermentum quid reddat Venenatum. Vide,
Venenatum, seu Perniciosum magis &c.

Fluida in machina humani Corporis quid
pluries præstent ad motus omnes, quam
suum esse mere fluxile. 52.

... Ad id confert plurimum eorum crassius,
seu determinata compages. 55.

... In ipsis, & eorum motibus elegantissi-
mam esse Mechanicam, sed nobis inexpli-
cabilem. *ibidem*.

... Principium hujusmodi mechanices in
Fluidis vitalibus esse id, quod ab *Hippo-
crate* dicitur: *Impetum faciens, ibid.*

... Illustratur assertum hoc exemplo Molen-
dini, aliarumque machinarum Hydraulicarum,
& Pneumaticarum simul. 55. 56.

Fluidi nomine intelligendum quidquid actum
fluit, vel aptum est fluere. 56.

Fluidorum Systemati adhæret Auctor potius,
quam Solidorum. 56. 57.

... In utroque Systemate æque difficulter ex-
plicatur ratio febrilis periodi. 51.

Fluidorum gravitas major, vel minor. Vide,
Gravitas.

Fluidorum motus primario a spiritu illis in-
tercluso, & secundo tantum a Solidis
derivandis. 53. 54.

Fluxus Alvi Vide, *Alvi fluxus*.

FONTANÆ objectionibus respondit Auctor
144.

Formula antiquior exhibendi Corticem in
Benignis Intermittentibus, reliquis omni-
bus anteposenda, dummodo opportune
repetatur, & continetur usus remedii. 82.

Formula certior, & simplicior fugandi diu-
turnas Intermittentes, & Recidivas ar-
cendi. 85.

Formula duplex offerendi Corticis ex Syden-
hamio. *Ibidem*.

... Aliæ ejusdem pro Infantibus. *Ibidem*.
Formula Corticem præscribendi plures ex
Mortono. 86.

Tinctura ejusdem diluta pro delicatulis.
Ibidem

FRASSONI obitus Anno 1680. 4.

Frassoni disciplinam in praxi subit Auctor

Anno 1677. *Ibidem*.

... Illius methodus in usu *China Chinæ*. 3.

... Ejusdem Epistola sibi inscripta confirmat

Badus virtutem Peruviani *Corticis*. *Ibid.*

... Ejusdem Dictum, 416 417.

FRASSONO Curationes omnes medio *Corti-*

cis e instituta feliciter cesserunt, 4.

... Casus singularis excipitur. *Ibidem*.

FRASSONUS Auctoris præceptor laudatur.

Ibidem.

... Inter primos *China Chinæ* fautores, con-

numeraudus. 3.

... Gravidis Febricitantibus convenire, non

adversari *Corticem* asserit. 447.

Fraxini Cortex, Vide, *Corticis Fraxini*.

G

GALENI, & HIPPOCRATIS doctrina
purgationem in Febris minime sua-

det. 42. seq.
Galenicorum etiam datis principiis, sæpius
evacuazione sensibili opus non est pro cu-

ratione Februm. 8.
Glandulæ Mesenterii commoda sedes esse vi-

dentur Fermenti febrilis in Intermit-

tibus. 60.

GRAAF circa Causas Februm Intermit-

tiam *Sylvio* subscribit. 46.

Gravida Septimestris ex Subcontinua Acuta

per *Chinam Chinam* curata. & ad partum

felicem perducta. 235. 286.

... Aliæ pariter. 327.

Gravida quadrimestris Cholericæ Febre labo-

rans *Corticis* copiose epoto sanatur, & par-

tum edit suo tempore felicem. 250 251.

Gravidis, & Puerperis tuto exhibetur *Cortex*.

26.

... Item 446. usque ad 450.

Gravidis Febricitantibus *Chinam Chinam*

non modo non adversari, sed & specialiter

convenire ex *Frassono*. 447.

Gravitas major, vel minor Fluidorum ligno

graviorum, præcise non efficit faciliorem,

vel difficiliorem ligni submersionem, sed

facilior, vel difficilior ingressus particula

rum fluidi intra poros ligni. 31.

H

Hallucinatio *Morsoni* Hæmoptoen Habi-

tualem *China Chinæ* curare molientis.

442.

Hallucinatio nonnullorum circa Textum

Ramazini. 406.

... Interpretatio germana ejusdem Textus. *Ibid.*

Hallucinationem suam fatetur Auctor circa

Epistolam *Laucisi* sibi inscriptam. 407.

HECQUETUS laudatur ab Auctore, & coli-

tur. 51. & 192.

Hæticæ abusive dictæ, Lentæ scilicet puero-

rum Febres, a cruditatibus genitæ, *Corticis*

sapissime curantur. 414.

HECTORIS E VALLE. Vide, *Davinus*.

HELVETII Methodi nondum conficius Au-

ctor, *China Chinæ* per Clysteres injecta, Fer-

menti febrilis correctionem aliquam ten-

tavit. 461.

... Eidem tamen methodo parum, vel nihil

fidendum censet in arduis præsertim cas-

ibus. *Ibidem*

Quibus in circumstantiis eam tentare

liceat. 462.

HELIETIUS nullo per os oblato medica-

mento, sed tantum *Corticis* per Clysteres

frequenter injecto, Febres curare satagit.

462.

Hemirritæ origo probabilior exponitur 410.

... Ejusdem ortus & compositio varia secun-

dum Veres. *Ibidem*.

Curatur *Corticis* secundum Auctorem,

Badum, & *Restaurandum*. 411.

Hæmoptoe si aliquando est merum Sympto-

ma febris Intermitentis, etiam erraticæ

(ut semper esse falso censet *Morson*) pro-

babiliter sanari possit a *Corticis*, Febrem

talis Hæmoptoes productricem sanante.

443. seq.

Hæmoptoes Accidentalæ, & Habitualis diffe-

rentia secundum *Morsonum*. 442.

Hæmoptoes Habitualis Anidorum hercu-

leam esse *Peruvianum Corticem*, ut asserit

Morson, non ad iitit Auctor. *Ibid.*

Hæmoptoes a *Morsono* curatæ, ut inquit, per

Chinam Chinam Historia, 443.

... Ani-

- .. Animadversus Auctoris in hanc Historiam. 442. 443.
- Hippocratis, & Galeni doctrinæ male conformis est usus Purgationis in Febribus. 44.
- .. Eiusdem aphorismus. 454.
- Historia peculiaris primæ inventionis, ac administrationis methodi ab Auctore tradita. 240. 248.
- Historia Præfecti cuiusdam Gallicæ militiæ defuncti. 358.
- Historia Hæmoptoes per *Corticem* a Mortono curata. 443.
- Historia variæ circa varium *Corticis* usum in variis Intermitentium non Perniciosarum circumstantiis. Vide, *Exempla*.
- Historia Algidarum Februm, Ardentium, Atrabilarium, Cardiacarum, Cholericarum, Comitatarum, Continuarum, Diaphoreticarum, Dysentericarum, Inflammatoriarum, Lethargicarum, Lentarum, Malignarum, Subcontinuarum, Subcruentarum, Subinrantium, Symptomaticarum, Syncopalium, Verminosarum &c. Vide, *Algidarum Februm Historia*, *Atrabilarum Historia* &c.
- Historiæ Defunctorum, quibus falso vulgatum est fuisse oblatum *Corticem*, cum vere oblatum non fuerit. 231. 234.
- .. Historia I. 231.
- .. Historia II. 232.
- .. Historia III. 233.
- .. Historia IV. *ibid*.
- .. Item. 238.
- Historiæ Defunctorum, quibus vere *Cortex* fuit oblatum, tam iis scilicet, quibus jam deploratis propinatus fuit indulgendi gratia, quam iis, quibus etiam non desperatis nullatenus profuit. 234. seqq.
- .. Historia I. 234.
- .. Historia II. *ibid*.
- .. Historia III. *ibid*.
- .. Historia IV. 235.
- .. Historia V. 236.
- .. Historia VI. 237.
- .. Historia VII., & VIII. *ibid*.
- Historiæ Februm Perniciosarum *Corsice* curatarum, communicatæ Auctori ab uno ex Collegis illius. 319. seqq.
- .. Historia I. 319.
- .. Historia II. 320.
- .. Historia III. 321.
- .. Historia IV. 322.
- .. Historia V. 323.
- .. Historia VI. 324.
- .. Historia VII. 327.
- .. Aliæ plures acervatim enunciata. 327.
- Historiæ ab eodem Collega in Exedra publica nunc vices Auctoris supplente novissime communicatæ. 330. 338.
- .. Historia I. 331.
- .. Historia II. *ibid*.
- .. Historia III. *ibid*.
- .. Historia IV. 332.
- .. Historia V. *ibid*.
- .. Historia VI. 333.
- .. Historia VII. *ibid*.
- .. Historia VIII. 334.
- .. Historia IX. *ibid*.
- .. Historia X. 335.
- .. Historia XI. *ibid*.
- .. Historia XII. 336.
- Historia Februm Perniciosarum *Corsice* fatarum Auctori pariter communicatæ ab alio ex ipsius Collegis. 316. seqq.
- .. Historia I. 316.
- .. Historia II. 317.
- .. Historia III. *ibid*.
- Historiæ Februm Periodicarum Perniciosarum ex unaquaque specie, curatarum *China* peculiari methodo oblata. 249. 310.
- .. Item 316 - 338.
- Humorales Febres Continentes. Vide, *Coniunctæ Febres*.
- Humoristarum etiam data doctrina, sæpe non est opus evacuatione sensibili ad curacionem Februm. 38.
- Humores per alvum, & per vomitum excreti in Tertianarum principio, sunt illarum effectus, non Causæ. 28.
- Humoribus copiosis sine Febre levamine evacuatæ &c. Vide, *Evacuatis* &c.

Humo-

Humorum quaternarius numerus a Scholis jam dudum explosus. 37

Hydropi Febris Intermitteutes subsequenti ex *Restaurando* opitulatur *Cortex*: non sic Hydropi Febres precedenti 120.

Hypochondriacis affectibus *Corticem* opulari putant *Basar*, & alii, 425.

Hypochondriacis affectionibus male vexata Adolescentula visa est curari *Cortice* 430.

... In aliis hujusmodi casibus aliud observatum est 431.

... Eodem tamen indiscriminatim uti tutum non est, *ibidem*.

Hypothesi qualibet probabiliori supposita circa Intermitterium originem, usus *Chinae Chinae* ad illarum curationem indicatur, & explicatur, nulla inde emergente sensibili evacuationis necessitate. 73-78.

Hystericiis, & Hypochondriacis insulibus *Chinam Chinam* prodesse Spiritusque, & erasin Corporis roborare, affirmat Sydenham. 427.

... Non plane dissentit Auctor. 436.

... Item 426-432.

I.

Idea quadam practica generalis procurandis media *China China* Perniciosis Intermitteribus. 93-194.

Inflammatoriam Febrim *Cortice* curari posse afferunt inexperti nonnulli 385. 386.

Inflammatorias Febres *Mortuus* putat *Cortice* curabiles, quando manifestas exacerbationes, & remissiones habent. 387.

Inflammatoriis Febribus *Corticem* non congruere, affirmant ex adverso Sydenham, & *Nigrifolus*. 343. 457.

Infusio *Chinae Chinae* turbida, & referta ipso *Cortice*, longe activior est ac percolata. 81.

Infusio simplex *Chinae Chinae*, rejecta substantia, dupla saltem dosi exhibeatur necesse est, & longiore maceratione instituitur, ut prosit. 86. 87.

Innocentia *Cortici* excusare potest tentamen, illius in probabili conjectura fundatum, ubi nulla facta fuerit experientia de opposito. 450-460.

Innocentiam *Cortici* jurejurando testatur Auctor 4.

... Eiusdem Admonitio circa hujusce innocentiam. 111.

Innocentiam, & praestantiam *Cortici* testatur *Badar*, atque *Conyztus* 8.

... Idem asserit *Restaurandus*, & *D'Aquin*. 8.

... Idem *Monginottus*, & *Sydenham*. 9.

... Idipsum inculcat *Morton*. 9.

Intermitteutes Febres, & quaecumque ab initio tales fuerint, necdum omnino a sua natura descivere, sunt verum obiectum actionis *Cortici*. 2.

Intermitteutes Malignae quanam sint. 373.

Intermitteutes Corruptivae quomodo *Cortice* tractandae 97.

Intermitteutes ab ortu. Vide, *Febres ab ortu*.

Intermitteutes quaedam contumacissimae reperiuntur nonnumquam *Cortici* non auscultantes. 98.

... Exemplum hujusce generis. *ibidem*.

Intermitteutes Perniciosae. Vide, *Perniciosae Intermitteutes*.

Intermitteutes putridae Phthisicorum Febres, Vide, *Febres Phthisicorum*.

Intermitterium Benignarum. Vide, *Benignarum Intermitterium*.

Intermitterium Februm origo per conjecturas varias, & imperfectas ab Auctore quaesita, 65-78.

Intermitterium origo, & Causae secundum celebriores plurium Neutericorum opinioniones &c. Vide, *Sententiae*.

... Opinio *Borelli* de earum Causis. 46.

... Item opinio *Blegny*. 48. *Barbetta*. *ibid*.

48. *Dolai*. *ibid*. *Donzelli* 49. *Etmulleri*.

47. *Graf*. 46. *Jonesii*. 46. *Monginotti*.

47. *Mortoni*. 49. *Mundi*. 46. *Sacchi*.

48. *Sponii*. 47. *Sydenham*. 46. *Sylvii*.

47. *Tozzi*. 46. *Williisi* 45.

Intermitterium Fermentum probabiliter advenit Sanguini aliunde. 57.

... Videtur affatim Torrentis adinstar Sanguinis accedere invadente paroxysmo, non paulatim tempore intermissionis in Sanguine congeri. 58.

... Item. 90-93.

Non-

Interm. nonnisi per Vasa lactea, vel per Lymphatica videtur posse in Sanguinem deferri, minime vero per Venas cum Sanguine refluus ab extremis artubus. 91.

... Ubique condatur, tandem in lacteas secundi ordinis, seu in Vasa Chylolymphica circa Sanguinem posita, majori saltem ex parte influat necesse est, priusquam deferatur in Sanguinem. 65.

... Consideratum, ut eas em excitant (quæcunque sit illius materia) videtur potius accedere, vel inesse Sanguini, quam alteri cuiusvis succo, v. gr. Nervo. 59.

... Etiam in Ventriculo, & Intestinis stabiles, non tamen potest per Cathartica, aut Emerica a scaturigine sua minera n instaurante radicitus extirpari. 63.

... In lacteis secundi potius, quam primi ordinis delitescit. 62. 63.

... Potest tamen forsitan suum focum habere ubique repleri incipiunt Vasa lactea, vel Lymphatica. 60. 61.

... Idem vel in Vasis lymphiferis, vel in Lymphaticis, vel in Glandulis iisdem appendis probabiliter ad tempus congeritur, ut ad tempus pariter ab illis erumpat; vel cum iisdem Vasis saltem communicat, ut per ea deferatur in Sanguinem. *ibid.*

Intermittentium naturam nonnumquam Corruptivam, & nonnumquam Depurativam efficiunt plura. 95.

Intervallata Febris Vulgares. Vide, *Peruvianus Corticis usum ad expugnandas Febres Intervallatas*. 86.

Intervallum temporis quodnam servandum inter oblationem Cibi, & Febrifugi in Perniciosis. 213. 214.

Intestina non congerere intra se Fermentum Intermittentium, neque illud aliunde recipere, ut per Lacteas primi ordinis transmittant in Sanguinem, plura videntur suadere, inter quæ *Peruvianus Cortex*. 62. 63.

JONESII opinio circa Februm Intermittentium Causas. 46.

Itali præcipue notantur de incredulitate erga *Corticem*; præsertim a Gallis. 13.

Torti Therap. Spec.

K

KINHINA. Vide, *China China*; *Cortex Peruvianus*, *Febrifugum Peruvianum*, *Peruvianus Cortex*. 86.

... Illius varia Nomina. 1. & 2.

... Illius Historiam apud *Badum* legere potest quilibet. 2.

KINKINÆ cum radice *Chinæ* decoctio Februm Lentam curavit *Hæcticæ æmula*. 418.

... Non sic in alio casu, quantumvis simili. *ibid.*

KINKINAM, seu *Quinquanam* vocant Galli, quam nos dicimus *Chinam Chinam*. 1.

L

Lampadis ignis vitalis cum Lampade ignis elementaris comparatio. 91.

LANCISII Epistolæ Fragmentum ad Auctorem circa Febres Perniciosas. *China China* curandas. 162.

... Auctoris hallucinatio deprehensa postmodum ab eodem circa sensum hujus Epistolæ. 405.

LANCISIUS Pontificius Archjater, ejusque Tractatus. *De nativis, deque adventitiis Romani Cælis qualitatibus*. laudatur. 143.

LEIBNITII experimentum Hydrostaticum non parum laminis contulit ad abstrusum Barometri phenomenon explicandum, etsi rem adhuc forsitan non consecrerit. 144.

Lenta Febris *Hæcticæ æmula* decoctione *Chinæ Chinæ* cum radice *Chinæ* curatur. 423.

... Non sic in alio casu, quamvis simili. 418.

Lentæ Febres quænam *Cortice* sint curabiles, & quænam non. 411.

... Diagnosin unius casus ab alio. *ibid.*

Lentarum Februm in Pueris, aliisque etiam subjectis, *Cortice* sanatarum Historiæ. 412-422.

Historia I. 412.

Historia II. 413.

Historia III. 414.

Historia IV. 416.

Historia V. 418.

Historia VI. 419.

Historia VII. 420.

Ppp

Len.

- Lentatum Febrium in duplici casu inutiliter
Cortice tentata curatio. 421. seq.
- Lenientia, aut Purgantia non aque prohibentur ante ac post usum Corticis. 101.
- Lethargica Febris intermittens perniciose describitur. 177.
- ... Gravior est ex inspectione, ac esse videtur ex relatu. 299.
- Lethargicarum Febrium *China China* curatum Historiæ. 292. 309.
- Historia I. 292.
- Historia II. 295.
- Historia III. *ibid.*
- Historia IV. 297.
- Historia V. 299.
- Historia VI. 303.
- Historia VII. 304.
- Historia VIII. 305.
- Historia IX. *ibid.*
- Historia X. *ibid.*
- Historia XI. 307.
- Historia XII. *ibid.*
- Historia XIII. 308.
- Lethargicas, seu Verno comitatas Febres, momento temporis solvit *Cortex*. 7.
- Ligna, seclusis poris, materiam habent Aqua graviores. 31.
- Lignorum innatio in aqua procedit ex copia, & amplitudine quadam pororum compaginis lignæ. *ibid.*
- Lochia suppressa in Febre Cardiaca, curata per *Corticem* Febre, statim revocata sunt. 327.
- Locus natalis *China China* 2.
- Lumbrici Vitulini, & Terrestres in amara Corticis infusione diu vivunt, experientia Auctoris. 434.
- ... Item in infusione Aloes, & Colocyntidis, in succo Absynthii, in petroleo, Mercurio Ipso &c. *ibid.*
- Lumbrici Vitulini citissime necantur in Vini Spiritu, deinde in Aceto, mox in Vino, Mell crato &c. 433. seq.
- ... Ita, & quidem citius, etiam Terrestres. 301.
- Lumbrici Vitulini Oleo Magni Ducis Hetruræ oblitui, ac in eodem aquæ commixto infusi, vivunt: non sic in Vini spiritu. 433. seq.
- Lumbrici Terrestres primo loco, mox & Vitulini motus edunt plurimos, & violentissimas contractiones, præcipue quidem in infusione Viridis Aëris, secundario vero in Petroleo. 412.
- Lumbrici Terrestres necantur facile in infusione Viridis Aëris: non ita Vitulini. *ibid.*
- Lumbricis diversi ordinis diversum probabiliter convenit, & adversatur pabulum. 431.
- Lumbricorum post assumptam *Chinam Chinam* excretorum exempla. 431.
- Lumbricorum excretio depulsa per *Corticem* Febri subsequens 307.
- ... Item quoque. 431.
- Lumbricorum Humanorum necandorum, & aliorum, eadem forsitan non est ratio. *ibid.*
- Lumbricos Humanos adhibere in experimentis fortasse non sufficit ad statuendum quid vere illos valentius necet. 433.
- Lumbricos necare credita Remedia forsitan aliud præstant extra Corpus humanum, & aliud intra. 433. 435.
- Lumbricos a *China China* necari sibi compertum feribunt *Ramazzinus*, & alii. 266.
- Lympha, & Chylus primario, secundario vero Succus omnes eidem Chylo immiscere soliti, videntur esse materia Fermenti Febrium Intermittentium 65.
- Lymphaticam Febrem sæpius *Corticis* refractariam deprehendit Auctor. 330. seq.

M

MAGATI (Cæsaris) Methodus de rara Vulnerum solutione, & de Turundis ablegandis, laudatur. 160.

MAGATUS (Joh. Bapt.) Cæsaris Frater Apparicio cuidam tribuit ingenue primum usum ablegandarum Turundarum, Romanisque Chirurgis morem raro Vulnerum solutionis; Cæsari vero Fratri adscribit Methodum hujus paxeos rationalem. *ibid.*

Malignas Febres ab ortu falso asserunt nonnulli posse *Corticem* curari. 385. seq.

Ma-

Malignæ Intermittentes quænam sint. 373.
 Malignæ Febres magna ex parte a Fermento Intermittentium cum Fermento Continuarum commixto solent progigni 389. sq.
 MANZI Proficilis Bononiensis prognosticorum in lethali quadam Egitudine, per administrationem *Corticis* subinde curata. 243.
 Matheos usus in Medicina laudatur, dummodo sobrius, & cautus sit in exercenda praxi. 52.
 Mathesis Medico Practico decora est, & sapius utilis dummodo illam accomodet Praxi: secus si Praxin accomodet illi. *ibid.*
 .. Ob id nonnumquam præ Medico mathematicis imbuto excellit rudior, in operibus Artis magis versatus. *ibid.*
 .. Illustratur id exemplo eorum, quæ identidem accidunt in corrigendis incongruis aquarum fluentium motibus. 53.
 Mathesis prædicæ Medicinæ bene jugata feliciter applicari potest Morbis organicis, quam similibus 56.
 .. Id in rebus ad Opticam pertinentibus (pluribus aliis minime exclusis) maxime elucescit. 56.
 Mechanice naturalis fluidorum difficile explicabilis; multo magis vitata febribus. 52.
 Medicamenta *China China* addita ad illam roborandam, ut plurimum supervacanea. 84.
 Medicamenta inutilia præferentes in legem de *Repetendis* incurrunt ex *Bado*. 17.
 Medicamenta evacuantia, titulo Febrifugi ante paroxysmum exhibita, si præsertim plusquam par sit expellant, noxia. 24.
 Medicamenti administratio præpostera, ac ideo inutilis, nil detrahite eidem Medicamento, ceteroqui salubri. 238.
 Medicamentorum cum *China China* commixtionem, vehiculo necessario excepto, *Sydenham* damnat. 88.
 Medici nimium creduli ante inventum *Corticem* primo crebris purgationibus, mox Specificis invalidis, Amuletis &c. Intermittentium curationem tentabant incausum. 14.
 Medici cordatiores ante inventum *Corticem*

diuturnatum Februm curationem sæpe Naturæ committebant, & Tempori. 15.
 Medici prudentia sola debent decernere in quibusdam casibus naturæ ancipitis, an *Cortex* sit offerendus, nec ne, habito ad rationabilem spem, metumve respectu 353.
 .. Rationes quædam hinc inde militantes afferuntur, & perpenduntur. 353. seq.
 Medici universi Mathesi præstantes, cum nondum Theoriam Februm Periodicarum, & Malignarum, aut Pestilentium satis exercitarint; id tamen constanti labore adhibito aliquando speranda n videtur, quoad finit Artis incertitudo. 191.
 Medici Mutinenses anno 1696. tantum notant Curationes insignes Februm Perniciosarum *China China* ab Auctore anno superiore absolutas, sed qua methodo ignorabant. 450.
 Medicis tempore primi adventus *Corticis* in Europam florentibus, condonanda aliqua trepidatio 18.
 Medico perperam præscribenti imputanda est *Corticis* noxa, non ipsi *Cortici* 451.
 Medicorum nonnumquam scrupulosa superstitio, seu vana Artis ostentatio in Morbis curandis 201. seq.
 Medicus tenetur tum Veterum, tum Recentiorum Scripta callere, & ex utrisque meliora seligere, ne suo muneri desit. 38.
 .. Nisi in principio Subcontinæ Malignantis, quæ Corruptiva futura sit, *Corticem* exhibeat, non amplius potest illum utiliter exhibere. 340.
 .. Curans Febres *China China* id agit, quod agit Chirurgus reponens Ossa luxata: curans vero aliis remediis agit quod Chirurgus vulnera curans, & ulcera. 377.
 Medicus, qui in Febris Continuis Proportionatis, etiam de Continuitate essentiali suspectis, velit *Corticem* tentare cum incertitudine de activitate Remedii in tali circumstantia, culpandus non est. 406.
 Medicus misericors potest etiam proxime, ut sibi videtur, morituris *Corticem* nonnumquam offerre, præsertim si sit requisitus, præmissis tamen de innocui tentaminis in-

validitate prognostico, dummodo Febris, qua detuetur Eger, sit ex natura sua de admittentibus Corticem. 227.

Medicus, curatione Febrium, ut ajunt, methodice instituta, se gerit ut Inspector morbi, & minister Naturæ: curatione vero per Chinam Chinam, se gerit ut Arbitrator morbi, & Instaurator Naturæ. 344.

Medicus unus idem Morbum in iisdem circumstantiis iisdem Remediis curare potest, non vero alius propter diversitatem ordinis administratorum Remediorum. 156.

Medicus, qui Febrem Depuratoriam præsertim circa initia sistit, peccat contra Aphorismum Hippocratis: *Quæ judicantur &c.* 455.

Menstruas Purgationes actu patientibus Foeminae tuto exhibetur Cortex, si Febris tunc exigat. 450.

... Suspendio tempore usus illius ante inchoati arbitraria est, nec improbanda, si Febris, moram admittat. *Ibid.*

Mentis torpor quidam ex gravi febre immerito Cortici adscriptus, Cortice ipso furtim præscripto sublatu. 289.

MERCATI Tractatus de *Tertiana Perniciosa* recusus. 127.

MERCATO observata sunt Febres quædam Perniciosa non observata ab Auctore, & Auctori quædam forte non observata a Mercato. 177.

MERCATUS Tertianarum Perniciosarum primus Observator, & Scriptor. 127.

... Pro Perniciosarum curatione quo se vertat anceps, minime anceps fuisset, si novisset Corticem. 148.

... Asthmaticum affectum, Catarrhum suffocativum, dolorem Pleuriticum similem, Arthriticumque dolores Perniciosi Intermittebus associatos observavit, nec veluti morbos confidit, sed ut accidentia a Febre producta. 155.

Mesenterii Glandulæ. Vide, *Glandulæ mesenterii*.

Metamorphoses Febrium diversa eas modo reddunt Cortici obsequentes, & modo non.

397.

Methodi plures curandarum Febrium Methodo Auctoris succenseant necesse est. 227.

Methodi lentioris ad curandas Subcontinuas Perniciosas proposita descriptio. 209.

Methodo Auctoris quid probabiliter sint obiecturi Vaniloqui. 216.

Methodo validissima offerendus est Cortex in extremo periculo, extremæque temporis angustia: modice valida in periculo modico. 195. seq.

Methodum Auctoris quid reddat spectabilem & præ reliquis admirabilem. 216.

... Ejusdem discrepantia cum Methodo Morsoni. 219. seq.

... Exemplum pro innuenda præstantia Methodi Auctoris. 217.

Methodus antiquior offerendi Corticem in diuturnis Intermittebus ex Romana Schedæ. 78.

Methodus Auctoris ad Intermittebam diuturniorum recursum præcavendum post adhibitam methodum Romanæ Schedæ. *Ibidem, & seq.*

Methodus exhibendi Corticem in Perniciosis duplex est, & pro occasionum diversitate adhuc varia. 216.

... Fortior generaliter convenit magis Septem prioribus Perniciosarum speciebus: levior vero Octavæ speciei. 218.

Methodus servanda in exhibendo ad prophylaxin Cortice post Perniciosas Intermittebus depulsas. 208. seq.

Methodus, qua exhiberi debet Cortex in Subcontinuarum Malignantium principib, ubi illum expediat exhibere. 350. seq.

Methodus Morsoni, ubi Cortex offerri debeat in Subcontinuarum Malignantium principib, poterit usurpari ab iis saltem, qui non valent exacte metiri proportionem inter vires Remedii, & Morbi, ut fert Methodus Auctoris. 351.

Methodus Auctoris ad Perniciosas Periodicas proponitur, non solum usquequo illæ patienter sunt periodica, verum etiam postquam jam in Continuas obscuratis admodum periodicis degenerarunt cum asphyxia, & aliis signis lethaliissimis. 160.

Methodo.

- Methodus nonnullorum mitior offerendi
Corticem in debiliorum Febrium diuturnitate utilis. 39.
- ... In Febribus Fortioribus satius est dosim
justam semel saltem præmississe, *ibidem*.
- Methodus *Talbotii*. V. de, *Talbotii*.
- Minera Fermenti Febrium Intermittentium
potius ultra, vel citra Sanguinem sita est,
quam intra. 66.
- MONGINOT, data Humoristarum hypothe-
si, nulla sæpe opus esse evacuatione sensibili
pro curatione Febrium ostendit. 38.
- ... CHINAM CHINAM affirmat mederi
Morbis ab exuberantia Succorum acido-
rum diversimode in Visceribus stagnan-
tium, vel fermentescentium ortis. 425.
- MONGINOTII de Causis Intermittentium
opinio. 47.
- Morbi Herculei. ut credi possint vere curari
ab aliquo Remedio, experientia opus est
pluries repetita, & diutina perseverantia
in statu sano. 438.
- Morbi omnes periodici extra lineam Febrilem,
qui dicuntur a multis *Cortice* cura-
biles, aliquando forsan sortiuntur ab eo-
dem aliquam modificationem, non curationem
vera n. 436.
- Morbi ab omnibus frigidis *Corticem* n. ederi
putant *Badus*, & *S. Sopia*. 425.
- Morbi ab exuberantia Succorum acidorum
diversimode in Visceribus stagnantium,
vel mentescentium ortis, *Chinam Chinam*
mederi affirmat *Mong-notius*. 368.
- Morbos nonnullos præter Febres identidem
recurrentes *China China* curat *Morton*. 169.
- ... Imo omnes quoquo modo periodum ha-
bentes, ac de latente præsertim Fermento
febrili suspectos posse a *Cortice* levamen
obtinere, videtur innuere. 168.
- ... Eiusdem Auctoris limitatio rationabilior
quod sphaeram activitatis talis Remedii 444.
- Morbos *Vaporis* nomine donatos, Febres
quascunque, Hydopes &c. per *Chinam Chi-
nam* curari asserit *Blegny*. 425.
- Morbus idem in iisdem circumstantiis iisdem
remediis curatus, ab uno Medico sanari po-
test, & non ab alio propter diversitatem
ordinis administratorum remediorum. 156
- MORTON et si Causas Febrium minus dis-
lucide forsan explicarit, earum tamen cura-
tionem satis viriliter docuit. 50.
- ... Perniciosas Intermittentes sub aliorum
Morborum larva delitescentes postremus
descripsit, easque media *China China* felici-
ter jugulare docuit. 128.
- ... Morbos nonnullos præter Febres identi-
dem recurrentes *China China* curavit. 169.
- ... Item omnes quoquo modo periodum ha-
bentes, ac de latente præsertim Fermento
febrili suspectos posse *Cortice* leniri, vi-
dentur innuere. 167.
- ... Illius responsio ad objectionem petitam a
Recidivis. 5.
- ... Febres Phthysicorum putridas intermit-
tentes posse aliquo modo *Cortice* leniri, interi-
tu Egrotantis nequaquam inhibito, non
differtur. 440. seq.
- ... Hæmoptoen accidentalem, & habitualement
quomodo discriminet *Ibid*.
- ... Hæmoptoes habitualis antidotum hercu-
leam esse *Corticem* asserit, sed auctor non
admittit, *Ibid*. & seq.
- ... Hæmoptoes ab eodem curata Hist. 445.
- ... Inflammatorias Febres, quando manifestas
exacerbationes, & remissiones habent, cu-
rabiles *Cortice* putat. 384. seq.
- ... Febrem quamlibet, saltem Primariam,
quomodolibet remittentem, et si Conti-
nuam, *Cortice* curabilem supponit 438.
- ... CORTEX ubi non proficit, quandoque
obesse asserit. 456.
- ... Evacuationes omnes in curandis Intermit-
tentibus damnat. 40.
- ... Febres ab ortu Intermittentes, ut tales
etiam considerat post acquisitam receniter
Continuitatem, & *Cortice* curat. 158.
- MORTONI Scripta ut in praxi utilissima lau-
dantur, & obiter defenduntur in nonnul-
lis. 219.
- ... Nondum causa, vel nondum nota, quum
Auctor propriam Methodum ad Pernicio-
sas exercuit. 304. 311.
- MORTONI Sententia de Febrium omnium
etiam Intermittentium Benignarum Causa,
49.

- .. Ejusdem hallucinatio hæmoptoe hæbitualem *China* curare molientis. 443.
- .. Illius Textus de Febribus Continentibus Inflammatoriis æque curabilibus *Cortice*: ac sunt Intermitentes, explicatur. 384.
- .. Ejusdem Comparatio inter curationem Febrium Proportionataram in Malignas Sympthomas transcurrentium peractam *Cortice*, & peractam sine. 385.
- .. Ejusdem Capitulum unicum recusum, de *Proteiformi Intermitenti Febre* genio. 161.
- .. Ejusdem Textus de *Plethoricorum Febre putrida Intermitente* per *Chinam* *Chinam* non sananda, sed tantum lenienda. 440.
- .. Item de *Hæmoptoe* per eandem *Chinam* *Chinam*, ut putat, sananda. 440.
- MORTONUM præcesserunt in dignotione, & observatione Intermitentium Perniciosarum, *Mercatus*, *Sennertus*, *Mercurialis*, *Saxonia*, *Riverius*, & alii. 161. seq.
- MORTONUS augendo dosim *Corticis* illam revera non intendit agere, quia *Corticem* magna ex parte putat effectum. 219.
- .. Solus inter omnes Perniciosarum Intermitentium Observatores congruam eandem Febrium curationem docuit ope *China* *China*. 161.
- .. In Puerperio salubriter ministrari *Corticem* asserit, nulla idcirco vi adstrictoria pollentem. 27.
- .. Recentiorum licet doctrinis imbutus, Venterum tamen praxin asperiores, & minus castigatam identidem exerceat. 168.
- .. Nomine Febris Continentis intelligit omnes Continuas Remittentes, seu Periodicas non Febres omni remissione, atque incremento carnes. 267. Item. 385. 387.
- Motus febrilis principium. Vide, *Principium motus febrilis*.
- Motus Fluidorum. Vide, *Fluidorum motus*.
- Motus principium in humano Corpore. Vide, *Principium motus in humano &c.*
- Motus Solidorum. Vide, *Solidorum motus*.
- Mulieribus gravidis. Vide, *Gravidis*.
- Mulieribus Menstruas purgationis patientibus. Vide, *Menstruas*.
- MUNDII Sententia de Causis Intermitent. 32

Mutine quando inceptus *China* *China* usus, & quomodo. 4.

Mutine perpauci sunt ex Mediis, qui non favent *Cortici*: Plurimi autem, qui favent, varia methodo eodem utentes. 309.

Mutineses Medici. Vide, *Medici Mutineses*.

N

Narcosim nullam in se continet *China* *China*. 7.

Naroticorum usus in morbis longe infidelior est usu *Corticis* in Febribus. 20.

Natura Fermenti Perniciosi, seu venenati, in primam Corporis regionem agentis, explicatur analogice pluribus modis. 19.

Natura, vel indoles Fermenti perniciosi in primam Corporis regionem favientis Emetica est, atque Cathartica. 90.

Naturæ mendicatricis nomine quid intelligendum. 97.

Necessitas exhibendi *Corticem* in extremo saltem Perniciosarum periculo probatur, & illustratur exemplo. 201. 202.

Noticorum plurium Sententiæ potiores de Febrium Intermitentium Causis obiter consideratæ favent curationi per *Chinam* *Chinam* instituta, etsi ea nullam sensibilem inferat evacuationem. 45. utque ad 52.

NIGRISOLI Sententia circa Causas Febrium Intermitentium. 46.

NIGRISOLUS luculenter de *Cortice* scribens laudatur. 11.

- .. Idem ad Febres Inflammatorias sanandas minime aptum esse *Corticem* testatur. 386.
- .. Idem ex *Hippocrate* humores nostros fieri meliores, ac mitiores concentratione, asserit & permixtione. 38.
- .. *Corticem* in Febribus Continuis ab essentia, ut & in Inflammatoriis puta in Pleuritide, Peripneumonia, Angina &c. plane obesse affirmat. 456.
- .. Hocque & Sydenham *ibid*.

Nomenclatura Arboris, cujus *Cortex* *China* dicitur. 4.

Noxa *Corticis*. Vide, *Corticis noxa*.

Noxa Purgationis etiam *minorative* dicitur in Febribus. 43.

Noxam

Nexam non arguit, sed ad summum imperfectam iudicationem, Recidiva post Febres *Corsice* curatas, 20.

O

Obiectio quævis adversus certum *Corticis* usum laborat semper suppositione aliqua incerta, quippe fundata super hypothese aliquam semper incertam. 36.

Obiectio resultans ex dictis de Fermento Intermitentium extra Sanguinem posito, qua videtur probari nullam Intermitentem esse posse Depurativam. 94.

.. Ad objectionem responsio. *ibid.*

Obiectio nulla valida potest adduci contra *Corticem*, ignota vera Febrium Causa. 36.

Objectionis a Recidivis petita in curatione Perniciosarum per *Chinam Chinam* festiva prius, non & seria Responsio. 224.

Oblatio *Chinæ Chinæ* impurgatis Aegris *Restaurando* usitata. 99

Oblationem *Chinæ Chinæ* sine prævia purgatione, aut Venæ sectione instituendam esse vult *Sydenham*. *ibid.*

Oblationem *Corticis* remorari non debet Recidiva post depulsas *Corticis* Perniciosas. 222.

Oblationi *Corticis* Paroxysmus intensior succedens, Vide, *Paroxysmus intensior*.

Oblationis *Corticis* vario successu instituta Exempli. Vide, *Exempla oblationis*.

Oblationis *Corticis* omisso. Vide *Omissio*.

Olei, & Bilis analogæ est structura, licet inæquale sit pondus. 33.

Oleum facillime absorbetur a *Cortice* præ aliis liquoribus. *ibid.*

Omissio oblationis *Corticis* in Subcontinuarum principio forsitan indicata, corrigi nequit in illarum progressu, ut in meris Intermitentibus. 353.

Opera *Mortoni* nondum cusa, vel nondum nota, quum Auctor suam Methodum curandi Perniciosas Intermitentes exercuit, 159. 311.

Ophthalmiam Periodicam, Epilepticos insultus præ dolore minitantem, *Cortice* curatam refert *Pacchionus*. 426.

Opiata ex China China in *Zodiaco Medico-Gallico* descripta. 87.

... Eandem efficaciorē reddit *Nigrisolum*, *ibid.*

Opiata ex China China cum Cardiacis Confectionibus mixta confecta utilis quidem sunt effectus, sed inutilis expensæ. 87.

Opiniones incertæ de Febrium Causis nequeunt infirmare certam *Corticis* operationem. 21.

Opiniones Neotericorum communiores de Intermitentium Causis &c. V. *Neotericor.*

Opiū dubitatur, an refrigeret, an calefaciat. 17.

Oppositio vulgaris in *Chinam Chinam* ex sensibilibus evacuationis defectu. 21.

P

PACCHIONUS Ophthalmiam periodicam, Epilepticos insultus præ dolore minitantem, *Cortice* curatam refert. 426.

PALO DE LAS CALENTURAS vocatur ab Hispanis China China. 293.

Paralogismus ex non causa ut causa obvijs æque potest esse, adscribendo *Corticis* effectum bonum; qui ab eo non procedat, ac malum. 405.

Paralyticam, ac elumbem Vetulam *Cortice* curatam; ac juvenescere visam refert *Morton*. 429.

Parotides Febribus Periodicis supervenientes *Corticis Peruviani* medelam non respuunt. 283.

... Item. 317.

Paroxysmo lethali jam invadente, vel proxime instante, Aggroque etiam ante jam conclamato, non exhibendus, nec infamiz exponendus *Cortex* insons. 226.

Paroxysmus intensior nonnunquam oblationi *Corticis* succedens, certioris curationis indicium esse solet. 293.

.. Frequentius tamen succedit mitior, idque pariter utile. 296.

Periculum extremum Febris Perniciosæ curatio;

- curationem etiam tantummodo Palliati-
vam æquius quam Cancer admitteret,
nedum veram. 99. 200.
- Periculum Reviviscentiæ principii depressi**
non remoratur Medicos a curatione plu-
rium Morborum nequaquam Febriliura.
290.
- ... Exemplo Chirurgiæ res hæc quodam-
modo illustratur. *ibid*
- Periodica Continua. Vide *Proportionata*.
- Periodica Continua qualibet. Vide, *Febris*
qualibet Periodica.
- Periodica Perniciosa Vide, *Perniciosa*.
- Peripneumonici, Pleuritici e morbi radice,
Tabidi. Vide, *Pleuritici e morbi radi-*
ce &c.
- Perniciosa Febris in universum quam sit.
171.
- Perniciosa Febris periculum extremum.
Vide, *Periculum extremum*.
- Perniciosa Subcontinua curandæ methodus
lentior. 209. 210.
- Perniciosa Intermittentes, præsertim Co-
mitata, vocantur Intermittentes ab Au-
ctore etiam tunc, cum extremo immi-
nente exitio sunt Continua. 178.
- Perniciosa Intermittentes non sunt admo-
dam infrequentes in praxi: immo quan-
doque quasi epidemice grassantur. 127.
- Perniciosa pro sua curatione quandoque
indigent drach. sex Corticis simul obla-
tis: quandoque vel duæ tantum drach.
more veteri possunt sufficere. 207. 208.
- ... Curantur minori *Corticis* quantitate, ac
alii eurent Benignas, Cortice congruen-
ter distributo 209.
- Perniciosarum Intermittentium Fermentum
nonnisi accidentaliter differt a Fermento
non Perniciosarum. 188.
- ... Evincit id Peruvianus Cortex utrumque
Fermentum æqualiter domans. *ibid*.
- Perniciosarum Februm periodicarum
omnium descriptio. 172-185.
- ... Earum differentia. *ibid*.
- ... Item earum divisio 145.
- ... Alia earundem divisio ad ritus Schola-
sticos. 172.
- Perniciosarum Februm Periodicarum ex
qualibet earum specie *China China* pecu-
liari methodo ministrata sanatarum Hi-
storix ordinatim descriptæ 249. 254.
- ... Earundem *Corticis* curatarum gravia sym-
ptomata non sunt curanda remediis, pec-
uliaribus, saltem si hæc remedia sint
onerosa Aegrotanti: ea enim symptoma-
ta solvantur sponte ad solutionem Fe-
brium. 169.
- ... Confirmat id *Monginosius*. *Ibid* v.
- Perniciosum Fermentum in primam Cer-
poris regionem agens imitatur indolem
Venorum Colliquantium 187.
- ... In secundam agens regionem æmulatur
utranque naturam, Venorum Colli-
quantium videlicet, & Fixantium. 190.
- ... Agens vero in tertiam regionem Venenis
tantum soporiferis analogice responderet.
192.
- Perniciosum Fermentum febrile in primam
Corporis regionem agens quoddam *Per-*
niciosarum species producit. 186. 189.
- ... Idem in secundam agens regionem
quoddam alias gignit *Perniciosarum* spe-
cies 190-192.
- ... Agens in tertiam regionem *Perniciosæ*
Intermittentis speciem peculiarem consti-
tuit. 192.
- Perniciosus character in primo exortu suo
mitis: in progressu serox. 178.
- PERUVIANI CORTICIS** usus in
principio Subcontinuarum *Perniciosarum*
ad hoc, ut possent damnari, oporteret
habere certitudinem de futura judicatio-
ne perfecta morbi, abstinendo ab illo,
& de Recidiva graviore, illum admini-
strando. 291.
- PERUVIANI CORTICIS** usum ad
expugnandas Febres Intervallatas vulga-
res (*Perniciosarum* siquidem curatio
cita, & coacta sub hac regula rigoroſe
non cadit) esse debere qualis esse debet
usus externus Sulphuris ad depellendam
Scabiem. 49.
- ... Comparatio hæc explicatur. 350. 351.
- PERUVIANI CORTICIS** actio vide-
tur suadere coacervationem Fermenti
Februm

Febrim Intermittentium extra cruorem.
92.

PERUVIANO CORTICI non competit privilegium bonæ fidei, quod aliis Remediis competit citra successum adhibitis 353. 404.

PERUVIANO CORTICE Febres Phthisicorum putridas Internas tuentes posse aliquo modo leniri, interitu Ægrotantis nequaquam inhibito, *Morton*, & Auctor non dissentiat. 439.

PERUVIANUM CORTICEM damnant nonnulli, ac si Toxicum foret 13.

Non congruere Inflammatoriis Febribus affirmant *Sydenham*, & *Nigrislar*. 385. 386.

Immo & plane obesse etiam in Continuis ab essentia. 457.

Esse Antidotum herculeam Hæmoproecis habitualis, ut *Morton* asserit, Auctor non admittit. 442.

Mederi Morbis omnibus frigitis putant *Badur*, & *S. Sophia*. 425.

PERUVIANUM CORTICEM offerendi methodus in Perniciosis duplex est, & pro occasionum diversitate adhuc varia. 196. Peravianum Febrefugum. Vide, *Febrefugum Peruvianum*.

PERUVIANUS CORTEX ut possit suo fungi munere in Febribus Intermittentibus, requirit, ut nullum vitium organicum, nullaque Viscerum labe sit ejus Febris fomes, vel Causa. 380. 440.

Offerendus est methodo validissima in extremo periculo, & extrema temporis angustia: modice valida in periculo modico. 198. 199.

Qua methodo offerendus in Subcontinuarum Malignantium principio, ubi expediat exhibere. 350. seq.

Item qua methodo offerendus ad prophylaxin post Perniciosas Intermittentes depulsas. 209.

Non exhibendus, nec infamiae exponendus, Paroxysmo lethali jam invadente, vel proxime instante, Ægroque jam conclamato. 228.

Torti Therap. Spec.

Peravianus Cortex. Vide plura in verbo *Cortex, China China* &c.

Phthisicorum Febres putridas Intermittentes. Vide *Febres Phthisicorum*.

Placentinus Sch-lhamerum impugnavit. 144.

Pleuriticis e morbi radice talibus, Peripneumoniacis, & Tabidis sanandis *Peruvianum Corticem* plane invalidum esse, immo & noxium a melioribus haberi. 456.

Pleuritis cum Febre Intermittente coniuncta Casus peculiaris ab Auctore observatus. 388.

Podagricus quidam asserit se a dolore, & diuturnitate insultus allevari consuetum per usum Chinæ Chinæ. 428.

Pomponacii Aqua sibiata curat varios morbos absque excretionibus sensibilibus adhaucis, habita ad potum adauctum proportionem. 36.

Præfati cujusdam Gallicæ militiæ defuncti Historia. 357.

Præceos medicæ cardo consistit non in multiplicitate, sed in electione Remediorum, & in captanda occasione. 166.

Praxis *Morsoni* id saltem attulit utilitatis, ut in casibus ambiguus de effectu Remedii possumus sine metu uti eodem. 398.

Principium Motus Febrilis a Fluidis primario affectis petendum. 51.

Principium motus in humano corpore a Fluidis primo actuantibus Solida videtur deducendum: a Solidis vero diuturnitas motus eorundem Fluidorum. 54. 55.

Privilegium bonæ fidei, quo fruuntur alia Remedia citra successum adhibita, non competit Cortici. 353. 404.

Prognosticum Auctoris in peculiari quodam casu controversæ oblationis Corticis. 274.

Prophylaxis post depulsam Subcontinuarum Periodicam quo pacto instituenda. 211.

Proportionata Continua quænam sit, & quomodo producat. 372. 373.

A Fermento Continuarum, & Intermittentium simul commixto procedit. 389.

Ea neque simpliciter Subintrans est, neque simpliciter Remittens, sed de utraque, seu de Fermento utriusque simul concurrente participat. 392.

Q q q

Propor-

- Proportionata talis orta, vel orta simpliciter Remittens, *Corticis* refractaria esse solet: secus si orta fuerit Intermitteus. 395.
- Proportionata quavis Continua potest dici Remittens, ac quoquo modo Subintrans; sed nec omnis Subintrans, nec omnis Remittens potest dici Proportionata. 388 sq.
- Proportionata Continua facile curatur. *Cortice*, quando magis de natura, seu de Fermento Subintrantis participat: difficillime vero, quando magis participat de natura, seu de Fermento Remittentis simpliciter. 394.
- ... Distinctio hæc explicatur *ibid.*
- Proportionata *Corticem* admittentis, ejusdemque respuentis varia descriptio. 394. 395.
- Proportionata si Symptomatica sint, minime *Cortice* sunt curabiles. *ibid.*
- ... Ita fere, si sint Comitata vero morbo *ibid.*
- ... Comitata vero mero Symptomate *Cortice* curari poterunt, cæteris consentientibus. *ibid.*
- ... Vere, Æstate, atque etiam Autumno facile de natura Subintrantium participant: Hyeme facile de natura Remittentium simpliciter. 397.
- ... Characterem malignum suscipiant facillime. 391.
- Proportionatarum accidentalem Continuitatem cum essentiali periodo habentium, & *China China* feliciter curatarum Historia. Vide, *Subcontinuarum &c.*
- Proportionatarum essentialem Continuitatem cum accidentali periodo habentium, & *China China* inutiliter tractatarum Historia 400. seqq.
- Historia I. 400.
- Historia II. 401.
- Historia III. 402.
- Historia IV. 403.
- ... Animadversio in IV. Historiam. 404.
- Proportionatis, ac Remittentibus omnibus curandis idoneam *China Chinam* Mortuus reputat. Auctor in quibusdam admittit, in quibusdam non. 388.
- Propugnatores *Corticis* quandoque abundant aliquo excessu, orto nihilominus ex admirabili deprehensa pluries illius virtute. 11.
- Protestatio Auctoris de integritate, qua præditos putat sentientes aliter ac sentiat ipse, & de sua erga illos existimatione. 218.
- Protestatio Auctoris de Innocentia *Corticis* per experientiam deprehensa, exceptis casibus intempestivæ oblationis. *ibid.*
- Protestatio Auctoris de usurpatione nominis *Fermenti Febrilis*. 51.
- Protestationes Auctoris pro coronide Tract. 463.
- PROTOSPATARIi opinio de Febrili miasmata *Josepho Donzello* explicata. 49.
- Puerorum Febres Lentæ, Hæcticæ abusive appellatæ, *Cortice* frequenter curantur. 411.
- Puerorum, & Vitulorum Lumbricis laborantium consimilis halitus, aliquam suadet symbolicitatem inter istorum, & illorum Vermes. 442.
- Puerpera ex Febre Acuta Subcontinua feliciter *Cortice* curata. 285. seq.
- ... Item. 327.
- Puerperis, & Abortum passis tuto *Cortex* propinatur. 447.
- Puerperis Febre Periodica laborantibus tuto *Cortex* administratur, non neglectis quæ Puerperio congruunt. 447. seqq.
- Pulsus primas tenet pro manifestando characterem perniciosum in sex prioribus Intermitterum Perniciosarum speciebus: non autem in septima specie. 180. 183.
- Purgantia agunt immediate in Solida, & mediate tantum in Fluida. 43.
- Purgantia ad tollendas simul Febres Intermitteres, & earum Causas minus recte *China China* admiscet *Dolaur.* 48. 49.
- Purgantia *Cortice* perperam admiscuntur. 83.
- Purgantia, aut Lenientia non æque prohibentur ante ac post usum *Corticis*. 99.
- Purgantia ut noxia in Febribus damnatæ *Magninor*, & *Corticem* lædat. 39.
- Purgatio, & Venæ sectio ante usum *Corticis* potest omitti: sed & sæpe potest institui. 100. 101.
- Purgatio levis ante usum *China China* potest institui in quantum indicatur ab aliis Corporo-

Corporis dispositionibus, non ab ipsa Febre ejusve Causa. 100.

... Quomodo eadem utendum, & quibus Solventibus utendum pro varia Febrium, Tempestatum ratione. 102. 103.

Purgatio præsertim (sæpe etiam Venæ sectio) in Febribus intermittentibus non indicatur nec ratione causa nec ratione Febris, sed potius prohibetur ratione utriusque. 100.

Purgationis etiam *Minorativæ* dictæ noxa in Febribus. 43.

Q

Quæsitæ nonnulla enodata circa usum Corticis. 425. 461.

Quæsitum maximi ponderis in praxi, exemplo practico explanatum, mox fuscæ, & analytice pertractatum. 338. 339.

Qualitatem nullam sive manifestam, sive occultam, qua possit nocere, obstat Cortici. 7.

QUANDO, UBI, & QUOMODO sit adhibenda *China China* sunt tria attente respicienda in usu illius. 219.

Quartanæ triplicis in uno subjecto, & duplicis in alter; in utroque autem jam complete Hydropem producentis, feliciterque *China China* curatæ cum Hydropis ipsius eradicatione, exempla duo. 106.

Quærimoniæ Aegrorum etiam in extremo periculo *Cortici* sanatorum. 224.

Qui *Corticem* strenuum Febrifugum respondent, utuntur Remediis, quibus nullam, vel invalidam inesse virtutem pluries noverrunt. 17.

Quibus modis Febris solvi consuecat, sive per curationem methodicam, sive sponte solvatur. 344.

Quid vere sentiendum de aliis viribus Corticis attributis præter Febrifugam. 449.

... Quid fateantur de hoc *Sydenham*, & *Morison*. 445.

QUINQUINA, seu *Kinkina* dicitur, Galis, quæ a nobis dicitur *China China*. 1.

Quo pacto in curandis Intermittentibus Corruptivis sit exhibendus Cortex, & si id fiat pro symptomatum gravitate, &

quomodo, si fiat præ sola Febrium circuitu. 97.

Quo pacto, & per quas vias possit *Perniciæ* Cortex occurrere Fermento Febrili Perniciosas Periodicas producenti. 194. sq.

R.

RAMAZZINI monitum in Libro *De Principum Valetudine tuenda*. 144.

RAMAZZINI Ephemeridibus Barometris adnexa Dissertatio Auctoris, anno 1695. edita ad *Borelli* tutamen aliquod, non ad completam defensionem. 143.

... Responsiones suas Jatro-Apologeticas ad Objecta, quæ postremo contra hanc Therapeuticam edidit *Ramazzinus*, Tyronibus legendas commendat Auctor quasi complementum sui Tractatus. 453.

RAMAZZINUS Auctori vel dissentienti, semper humanus. 360.

... Nusquam tractavit Argumentum Auctoris, nec ei simile. 279. 406.

... Et in *Constitutionibus*, suis *Epidemicis* Corticis parum amicus, & sæpe cunctabundus, fuit tamen uti tunc insignior ejusdem fautor inter alios Medicos Contreraneos.

... Post annum 1695. longe melius coepit sentire de Cortice ac ante. 231. 407.

... Expositio Textus illius circa usum Corticis in Tertianis Intermittentibus Maligis. 406.

... Ejusdem Dogma æquiparans usum Corticis usui Opii non admittitur. 460.

... Lumbricos necari per *Chinam Chinam* scribit. 426.

... Laudatur, pag. 406 seq. & 460.

Ratio occurrendi tempestive Recidivis. Vide, *Recidivam*.

Ratio Remediorum usurpandorum, Vide, *Remediorum usurpandorum*.

Rationes militantes pro omissione Corticis in Subcontinuarum Malignantium principii contemnendæ non sunt, licet illis præponderare videantur militantes pro illius oblatione. 348.

Recentiorum plurimorum opiniones circa Febrium Intermittentium Causas cursim examinatæ optimam suadent illarum curationem.

- curationem media *China China* institutum, licet ab ea nulla fiat sensibilis evacuatio, 44. seq.
- Recidiva facta post sui depulsionem *Cortice* peractam, Subcontinua Perniciosa non adeo sollicite iterum *Cortice* curanda est, ut reliquæ Perniciose recidivæ. 213. seq.
- Recidiva post fugatas *Cortice* Febres ad summum imperfectam judicationem arguit, non noxam. 19.
- Recidiva post curatas *Cortice* Perniciosas quandoque contingit, sed frequentius non contingens, ab oblatione Corticis non debet Medicum remorari. 222.
- .. Contingens post Corticem non satis diu usurpatum, priorem, vel similem Febrem de more iterum infert, non deteriore. 21.
- Recidivæ periculum ex Fermento febrili tantum absorpto nec sensibilibiter evacuato, æque imminet & aliis specificis ad alios morbos communiter adhibitis. 29.
- Recidivæ depulsis ope *Corticis* Febribus succedentes, sæpe adeo leves, ut nulla prorsus egeant curatione. 19.
- Recidivarum febrium post assumptam Corticem oblectio diluitur 5. & 6.
- Recidivarum præcavendarum ratio. 10.
- Recidivæ eod. m. morbo, eadem quoque repetenda curatio. 20.
- Remedia Vermes necare credita, aliud forsitan præstant extra humanum Corpus, & aliud intra. 431. 432. 435.
- Remedia pauca satis nota fere totam implent medicam suppellectilem. 305.
- Remediis incertis utuntur Medici, *Corticem*, qui certum præsidium offert, respicientes. 17.
- Remediorum celebriorum abusu ad omnes indiscriminatim Ægros extreme periclitans. 239.
- Remediorum usurpandorum ratio defumi non debet ex eo, quod noxia illa non sint; sed ex eo, quod positive proficua censeantur. 450.
- Remissio Accessionis expectanda, si fieri possit, cum *Cortex* offertur in extremo Perniciosarum periculo, ne eam dedecore, etsi extra culpam exhibeatur. 225.
- Remittens simpliciter Febris quænam sit Auctoris. 374. 387.
- Remittens, ac quoquo modo Subintrans dici potest Proportionata quævis Continua, Sed nec omnis Subintrans, nec omnis Remittens potest dici Proportionata. 388.
- Remittens Febres omnes, & omnes Continuas Proportionatas *Morionus* appellat *Continentes* 392. 388.
- Remittente omnes, five omnes non Synochi, non sunt objectum actionis Corticis, ut vult *Morionus*: immo nec plurimæ ex Proportionatis. 396.
- Remittentibus, & Proportionatis omnibus curandis idoneam *Chinam Chinam* reputat *Morionus*; sed plane Auctor non admittit. 388.
- Remittentis simpliciter Febris descriptio, & productionis modus. 301.
- .. Est quædam veluti Contingens tantum spuria. 391.
- .. Motum ejusdem Incrementi, & Decrementi habet aliunde quam a Fermento Intermittentium. 391.
- Responsiones Jatro apologeticas ad objecta, quæ contra hanc Therapeuticam edidit *Ramazzinus*, Tyronibus legendas commendat Auctor, quasi complementum sui Tractatus 453.
- RIVERIUS donat nomine insignis experimenti, quod silentio præterire sui nefas, curationem Febris Malignæ Epidemicæ a se institutam repetita solum Venæ sectione, & purgatione 213.
- RESTAURANDI in eos qui oblato *Cortice* Purgans postridie exhibent, acris censura 77.
- .. Illius Responso ad objectionem a Recidivis petitam. 6.
- RESTAURANDUS, etsi acerrimus Humorista, *Chinæ* usum doctrinæ *Hippocratis* consonum esse, probat Tractatulo peculiarari. 39. 40.
- .. Idem non evacuationem, sed solam humorum alterationem quaerit a *China China*.
- .. Idem enervi licet methodo quarundam Perniciosarum curationem aliquam ope *Corticis* tradidit. 167. 162.
- .. Idem ut Humorista, dum purgationem aliquam in Febribus conatur admittere, illius

illius omissionem experientia ductus potius commendat. 42.

Reviviscentiæ Principii depressi periculum. Vide, *Periculum reviviscentiæ*.

S

SACCHI Sententia peculiaris de Causis Febrium Intermittentium. 48.

Sativam in masticatione, & digestionem primas tenere. §8.

.. Ab aliis quoque succis in ventriculū, & intestina influenda juvari *ibid.*

Salia liquores componentium sola variatio texturæ potest eos modo infirmare, modo restituere. 34. §5.

SANCASSANUS sponfor Operis inscribendi, S. *Magnatus redivivus*. 160.

Sanguinis status quinam Vere, quinam Æstare, & Autumno 101.

SBARALEA utilem se reperisse refert *Chinam* Chinam per Clysterem injectam.

Scabies nonnullæ sunt liquorum nostri Corporis Corruptrices, Depuratrices nonnullæ; 459.

SCHELHAMERUS a Ramazzino, & ab Auctore, mox & a Placentino circa rem Barometrice tuiti pugnat. 144.

Scholarum Humoristarum doctrinæ sunt innixa præcipua machinamenta contra *Corricem*. 37.

Scholia Auctoris ad Capitulum *Mortoni*. 159-170.

Scholia Auctoris ad Tractatum *Mercati*, & ad singula illius Capitula. 128 137.

Scopulus duplex, in quorum alterutrum facile est impingere, offerendo, vel omitendo *Corrice* in Subcontinuarum Malignantium principii. 340.

Scriptores, qui recens advenientem Orbi nostro *Chinam* Chinam primo salutarunt, excusandi, & laudandi, si cauti fuerint, vel non. nihil hæsitantes. 18.

Sectio Venæ ante usum Corticis, Vide, *Purgatio*, & *Venæ sectio*.

Sectio Venæ sæpe, & Purgatio præsertim Vide, *Purgatio præsertim*.

Senex nonagenarius, & ultra ætatis *Corricis*. Et post biennium iterum. 325. seq.

... Similimum quoque exemplum habet *Bardus*. 331.

SENNERTI doctrina Febres Nothas deservientis aptatur descriptioni, quam de Proportionatis Febribus habet Auctor. 397.

SENNERTUS vim Alchalicam Febrifugorum quorundam explicat ad depressionem Acidæ Fermenti effervescentiam suscitantis. 25.

.. In epilogo contraxit, quæ scripsit: *Mercatus* de Tertianæ Perniciosa. 127.

Sententiæ communiores plurimum Recentiorum de Febrium Intermittentium Causis, Vide, *Recentiorum*.

Similitudo graphice representans discrepantiam inter solutionem Febrium spontaneam, & curationem illarum *Corrice* institutam. 223.

Solida ex Fluidis in prima humani foetus conformatione fuisse conflata. 85.

Solidorum motus in machina humani Corporis hydraulico pneumatica primitus a liquido Fluidorum elatere, non a Solidis ipsis petendus. §3. seq.

Solidorum Syst. ma. Vide, *Systema Solidorum*.

Spiritus Vitrioli calidissime, an frigidus sit, ambigitur. 16.

SPONII Sententia circa Febrium Intermittentium Causis. 47.

Subcontinua Malignans præsentibus omnibus quamproximæ Mortis indicis per *Chinam* Chinam sanata. 281. seq.

.. Si in suo principio censeatur cohibenda *Corrice*, blande tantum, nisi necessitas urgeat, & artificiosa valde distributione Remedii tractanda est. 350. seq.

Eadem in suo principio comitata symptomate valde gravi, analogo iis quæ Comitatis intermittibus Perniciosis solent associari, statim *Corrice* curari debet. 293.

.. Quo magis accedit ad naturam Perniciosarum Continuarum, eo fidentius vel in ipso principio tractanda est *Corrice*: Quo verominus accedit, eo cautius, & temperantius. 350. seq.

.. Omnes differentias Continuarum Proportionatarum potest sortiri. 129.

.. Eadem cum Parotidibus *Corrice* feliciter curata 283, Item. 317.

- Subcontinua Febris celeriter ad Acutam vergens agere dignosci potest in principio, an Depurati a futura sit, an Corruptiva. 340.
- Subcontinua Febres frequentiores sunt Æstate, Autumno, ac Vere: Hyeme autem vere Continua. 352.
- ... Quædam ex his nonnunquam sunt, in quibus Cortex inutiliter exhibetur etiam in illarum principio. 356.
- Subcontinua Perniciosa Diagnofis, ortus, atque progressus. 183. seqq.
- Subcontinua Febris Malignantis descriptio. 183.
- ... Quanam sint difficultates adversus Corticem in eorum principio. 340. seqq.
- ... Quanam adversus omissionem in earum pariter principio. 344.
- Subcontinuarum Februm Malignantium in suo progressu China China sanatarum Historia prima num. xi. 281.
- Alia num. xii. 283.
- Alia num. xiii. 284.
- Alia num. xiv. 285.
- Alia num. xv. 286.
- Alia num. xvi. 287.
- Alia num. xvii. Ibid.
- Alia num. xviii. 288.
- Alia num. xix. 290.
- Alia num. xx. 291.
- Subcontinuarum Malignantium in ipso principio China China feliciter curatarum, & infeliciter suppressarum Historia. 359. seqq.
- Historia I. 360.
- Historia II. 361.
- Historia III. 362.
- Historia IV. 363.
- Historia V. Ibid.
- Historia VI. 364.
- Historia VII. Ibid.
- Historia VIII. 365.
- Animadversiones in hac Historiam. 366.
- Historia IX. Ibid.
- Animadversio in hanc Historiam. 367.
- Historia X. funesta Ibid.
- Subcontinuarum Perniciosarum curandarum methodus lentior. 209. seq.
- Subcruenta Febris Perniciosa Intermitte[n]s describitur. 174.
- Subcruenta Febris China China sanata Historia prima num. v. 255.
- ... Eisdem Subcruenta Historia altera num. vi. 256.
- Subintrantis Febris descriptio. 389.
- ... Vera Intermitte[n]ti æquiparanda est, Ibid.
- ... Facile in Continuum proportionatam migrat. Ibidem.
- Substantia Corticis superstes infusioni, etsi nonnihil exhausta, validior adhuc est ipsa percolata infusione. 80.
- Substantiam simplicem Corticis præferendam esse Tincturis extractis &c. testatur Morton & Blegnyus 83.
- Succus nervus est potius terminus, ad quem progrediuntur quandoque Febres, quam terminus, a quo soleant incipere. 58.
- Sulphur Seabi in depectit 459.
- Status Sanguinis quinam Vere, Æstate, & Autumno. 00.
- SYDENHAM symptoma quoddam Febris Perniciosa gravissimum non ut morbum considerandum censuit; sed ut symptoma Febris Corticis simul cum Febre curandum. 163. seq.
- ... Idem Febribus Inflammatoriis Corticem non modo non prodesse, sed & obesse affirmat. 385. item 456.
- ... Medicamentorum commixtionem cum China China damnat, excepto velliculo necessario. 88.
- ... Oblationem Corticis in Subcontinuarum Acutarum principio videtur suadere. 353.
- ... Intermitte[n]tis cujusdam Perniciosa speciem aliquam exhibet China China sanabilem 163.
- ... Illius cautela de non exhibendo solvente medicamento iis, qui Cortice curati sunt 77.
- ... Evacuaciones omnes damnant in curatione Intermitte[n]tium. 42. seq.
- ... Illius opinio de Causis Intermitte[n]tium 46.
- ... Ejusdem Methodus ad diuturnas Intermitte[n]tes curandas quamvis fuerit, priusquam vires Corticis satis noiset.
- SYLVII opinio circa Intermitte[n]t, Causas 45.
- ... Ejusdem utilissimum Dogma. 390.
- Symbolicitas, vel uniformitas plurimarum fermentorum &c. Vide, Uniformitas plurima.
- Symptoma Perniciosum non differt a non Pernicioso

T

- nicioſo niſi ratione majoris intenſionis. 196.
 ... Pernicioſum a non Pernicioſo exemplis
 demonſtratur. 181. 182.
 Symptomata Februm, depulſis per Corticem
 Febris, nullo indigent diſtincto Remed. 92
 ... Item. 155. 156.
 Symptomata Febris quanam. 376.
 Symptomata Proportionata. Vide, *Propor-*
tionata, Symptomata.
 Symptomata Intermittens, ſi dari poteſt,
 Cortice curabilis non eſt cenſenda. 382.
 Symptomatis Febris nonnullis opitulatur
 Cortex. 380.
 .. Hujuſce rei aliqua obiter recenſentur exem-
 pla. *ibid.*
 Symptomatis pernicioſi diagnoſis a non per-
 nicioſo illuſtratur exemplo 180.
 Symptomatis lethaſiſſimis omnibus comitata
 Febris Cortice curata, & notatu digna
 num. v. 318.
 Syncopeſis Intermittentis Pernicioſæ deſcri-
 ptio 176.
 Syncopeſis Febris China China curatæ, Aegro
 licet in agone mortis ferme conſtituto, Hi-
 ſtoria unica. num. iv. 270.
 Synochos permutatas in Remittentes ſeu in
 Proportionatas, Cortice curandas cenſet
 Morton non ita Auctor. 386.
 Synochos veras nunquam ſanabiles Cortice
 cenſuit Mortonus, quamvis eo ſem ſanabiles
 dixerit Febres Continentes. 385.
 Synochum nullam cenſet ullo pacto ſanabi-
 lem Morton, niſi prius in Periodicam muta-
 tur: Sic mutatam ſemper aſſerit curabilem
 Cortice: Neutrum facile admittit Auctor; 386
 Sympus ex China China, præſertim pro Pue-
 ris, ex deſcriptione Auctoris. 83.
 Syſtema Fluidorum. V. *Fluida in machina* &c.
 Syſtema Solidorum in permultis laudatur. 57.
 Syſtema Solidorum plura pro certis ſupponat
 oportet, quæ talia forte non ſunt. 54.
 Syſtemati Fluidorum adhæret Auctor potius,
 quam Solidorum. 51.
 ... In utroque Syſtemate æque difficulter ex-
 plicatur ratio Febrilis periodi. *ibid.*

TALBOTII, & Affectarum ejus Methodus
 in exhibenda China China. 81.
 .. Non plane laudatur, licet nec improbetur 80
 .. Illius præparatio non admodum efficax; &
 potius diuturno uſu, quam ex ſe ipſa talis. 87
 Tertianæ Perricioſa, & non Pernicioſa diſfe-
 runt minus inter ſe ac differant Tertianæ, &
 Quartanæ non pernicioſa. 189.
 .. Differunt enim ſolum ratione inæqualis in-
 tenſionis æqualium ſymptomatum. 190. 192
 .. Ita & eorum Fermenta differunt fortalſe ſo-
 lum majoris, & minoris intenſionis pro-
 pria acrimoniæ, aut dyſcræſiæ. *ibid.*
 The, Chocolatæ, & Coſſæe potus. 16.
 Theorema inconcuſſum in praxi eſt: Corticem
 adverſari Fermento Febrili, quod Sanguini
 ab extrinſeco, non illi quod eidem innatiſci-
 tur 378.
 Tincturæ, & Extracta China China jucundio-
 ra: ſed certior effectus ſubſtantia illius. 82.
 TOZZI opinio de Cauſſis Intermittentium 46
 .. Illius æquivocatio quædam levis circa no-
 menclaturam China China Auctori dedit
 anſam felicis curationis citra diſſidium 440
 ... Aſſerit Chinam Chinam Epilepſiæ opem
 ferre. 426.

V

VALLISII expoſitio in Textum Hippocra-
 tis de Pernicioſis Intermittentibus. 140.
 VALLISNERIUS de INSECTIS plura ſcripſit,
 laude, & admiratione digniſſima. 412.
 .. Dolorem Ventriculi periodicè recurrentem
 China China ſanatum reſert. 426.
 UBI QUANDO, & QUOMODO ſit adhi-
 benda China China, ſunt tria ſcitu necel-
 ſaria in uſu illius. 218.
 Vegetabilia Febrifuga ſuffecta in locum Corti-
 cis ſunt eodem inbecilliora. 4.
 Venæ Sectio. Vide, *Sectio Vena.*
 Venæ Sectione, & Purgatione ante Corticis o-
 blationem ſi placeat uti, quomodo uten-
 dum, & quibus laxantibus utendum pro
 varia Februm, Tempeſtatumque ratione.
 101. 105.

Vene-

- Venenatum**, seu Perniciosum magis adhuc reddit Fermentum febrile varia dispositio medii, & terminat ad quem. 190.
- Veneri** febrilis nomenclatura a *Mortono* usurpata examinatur, nec, nisi lis sit de voce, facile admittitur. 165. 167.
- Ventriculi dolor** Vide, *Dolorem Ventriculi*.
- Ventriculus & Intestina** non excluduntur absolute ab hoc, quod præbeant vel sedem, vel semitam Fermento Febrili in Sanguinem ingressuro 63
- Vermes avara** non videntur necare. Vide *Amara*.
- Vermes**. Vide *Lumbrici*.
- Verminalis** Febris Periodica *Cortice* potest tractari. Multo magis si verminosa affectio sit tantum comes, non Causa Febris. 381.
- Vesicantia** certo dolorifica, incertum est, an proficua, 18.
- Vetula** elumbis, ac paralytica, assumptis tractu temporis libris duabus *China China*, iterum juvenescere visa est, referente *Mortono*. 431.
- Vicus** ratio in Perniciosis *Cortice* curatis quænam 212.
- Vicus** regimen *China China* utentibus tale præscribendum, quale indicatur a morbo: nec enim aliud exigit Febrifugum ipsam 85.
- VILLIS** *Chinam Chinam* neque Sanguinem figere, neque fundere putat, ut alia Febrifuga. 26.
- VILLISII** Sententia de Causis Intermitterium. 45.
- Vini** usus pro *China China* infusione, etsi non necessarius, non tamen noxius; immo utilis. 80.
- Vini** usum pro *China China* propinanda minime noxium esse testatur *Sydenham* *ibid*.
- Vinum**, & ab eo prodeuntes liquores, præcipue vero illius Spiritus, experientia videntur specialiter adversari *Lumbricis* saltem Terrestribus, & Vitulinis 434. 435.
- Vipera** controversum est, an calefaciat, vel refrigeret. 16. 17.
- Virtus** *China China* in omni sexu, ætate, temperamento, acclimate semper æqualis. 18.
- Virtus** *Corticis*. Vide, *Corticis Virtus*.
- Virtutem** *Corticis*. Vide, *China China virtutem*.
- Virtutes** plurimas præter Febrifugam, *Corticis* a multis tributas, suspectas habet *Actor*. 425. & seq.
- Vis** *Corticis*. Vide, *Corticis vis*.
- Viscerum** læsionibus organicis associatæ Febres, siue Perniciose sint, siue non, *Corticis* medellam respuunt. 227.
- Uniformitas** plurima, seu symbolica Fermentorum Perniciosas, & non Perniciosas Iærmittentes producentium ostenditur. 196.
- Urina** post *Corticem* assumptum semper sensibilibiter augetur, & in meliorem statim aperte mutatur. 76.
- Usus** *Corticis* exuberans quandoque foedus societatis init cum Febribus etiam cæteroqui benignioribus, sed refractariis. 210. seq.
- Usus** *Corticis*. Vide, *Corticis usus*.
- Usus** *Peruviani* *Corticis*. Vide, *Peruviani Corticis usus*.
- Usus** *Matheseos*. Vide, *Matheseos usus*.
- Utero** gerentibus. Vide, *Gravidis*.

Z

ZODIACO, MEDICO GALLICO inserta sparsim Opuscula quædam de *China China* usu, Nigrifolus conjunctim recudit 11.

.. Variæ *China China* præparationes ex eodem *Zodiaco*. 87.

.. *Opiata China China* elegans ex eodem *ib*.

FRANCISCI TORTI

MEDICI MUTINENSIS

RESPONSES

JATRO-APOLOGETICÆ

AD

CRITICAM DISSERTATIONEM

DE

ABUSU CHINÆ CHINÆ

MUTINENSIBUS MEDICIS PERPERAM OBJECTO

A CLARISSIMO QUONDAM VIRO

BERNARDINO RAMAZZINO

IN PATAVINA UNIVERSITATE PRACTICÆ MEDICINÆ
PROF. PRIM.

FRANCOFURTI ET LIPSIAE,

IN OFFICINA FLEISCHERIANA.

M DCC LVI.

THE HISTORY OF THE
CITY OF LONDON

FROM THE FOUNDATION OF THE CITY
TO THE PRESENT TIME

BY JOHN STOW

AND BY JOHN WARD

IN TWO VOLUMES

RPJCB

ALMO INCLITOQUE CLARISS. ET DOCTISS.
MUTINENSIIUM MEDICORUM
COLLEGIO

FRANCISCUS TORTUS S. P.

QUAS ad Criticam Viri Clarissimi Ramazzini quondam nostri Dissertationem, De Abusu Chinæ Chinæ, intuemini Responsiones meas, COLLEGÆ DOCTISSIMI, hæsî aliquandiu anceps an scriberem: hæsî diutius, postquam conscripseram, magis anceps an promulgarem. Re tandem apud memetipsum serio perpensa, ad tria potissime illas me adornasse novi; ad tutelam nempe meam, ad decus Vestrum, ad bonum Reipublicæ. Ex his quod meum est, Viri defuncti Manibus titandum facile credidi: non ita facile, quod Vestrum, quod publicum, Equidem quicquid in Scriptis legitur extincti Professoris, quod Dignitati Vestra minus conveniat communive officiat utilitati; id omne ex infelici quodam mei calami Fato, velut ex malo fonte, cum Vobis, tum quibuscunque illis detrimento fuerit, dimanasse, persuasum est mihi mea etenim si quondam de hac materia siluisset Minerva rudis, & citra venustatem veridica; nullus dubito, quin & Clarissimi Opponentis siluisset affabre compta, & Censoria simul Majestate gravis: nec alio fortasse nomine Vos, imo Nos conjunctim omnes, immerito quidem, criminatus est, nisi ut me unam, quasi ceteros seducementem, perstringeret, qui me unum seorsum perstringere quodammodo veritus est, Criticus Auctor. Idem propterea, qui, prima spectata mali scaturigine, Vobis aque, ac publicæ Rei quadantenus obsuit dum prodesse credidit, calamus meus; damna præter intentionem illata æquum est ut rependat: siquidem judicio Vestro acri, & limato id congruum censeatur. His de causis Scripta hac mea, qualiacunque ea sint, in manibus tandem Vestris posita volui, Vestro subiecta examini, Vestroque plane arbitrio relicta; ut sortem quamcunque illis destinarent Fata, nanciscantur a Vobis; lucem quoque publicum Vestris primum ex placitis receptura; si Literatorum, Ingeniorumque conspectu haud prorsus indigna reputaveritis, sin minus, nativis in tenebris latere contenta; nec vitam habitura, nec nomen. Quod si ea, faustis forte sideribus obstetricantibus orta, Vestro humaniter probentur calculo; nil posthac illis metuendum credam ab Aristarchis, aut Momis, postquam inter Res Vestras Profanis intemerandas fuerit cooprata, nec ad me amplius, sed ad Vos tantum, qui auctoritate non minus præpolleritis, quam robore, ipsorum defensio pertineat. Si vero ex adverso tennes hi conatus mei, siue ut oneri suscepto impares, siue ut Opusculum levidense nimis, sint Vobis despectui; accepta saltem sit, precor, hac ipsa mea grati animi erga Vos erga Patriam studiosa propositio. Valere ad annos Nestoreos, VIRI DOCTISSIMI, per quos jugiter bene valet Civitas nostra.

Dabam ex Musæolo meo Idibus Octobris MDCCXV.

A P P R O B A T I O
A L M I C O L L E G I I D. D. M E D I C O R U M
C I V I T A T I S M U T I N Æ.

Responſiones Jatro-apologeticas a Viro Clariffimo D. FRANCISCO de TORTIS, SERENISSIMI DUCIS Medico, & Almi Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Priore, cum ad Patriæ decus, tum ad publicam utilitatem conſcriptas, atque ob id etiam univerſo eorundem D. D. Medicorum Collegio, cui eas humaniter obtulit, quam maxime acceptas, hæc ſtatim publica (cæteris, ad quos id pertinet, annuentibus) ipſius Collegii expenſis eſſe donandas, omnes ejuſdem Almi Collegii Doctores unanimiter decreverunt.

Hac die 18. Octobris 1715.

Joannes Manius Inſlyri Collegii D. D. Medicorum Mutinæ Cancellarius de Mandato.

In hujus Divini Remedii laudes non effundar, cum ſe ipſum ſatis commendet.

Ramazzin. de China China verba faciens Orat. 3.

Jatr. argum. pag: 103. Edit.

Paſav. 1708.

Idem hæc non acrius accuſavit in Senectute, quam antea deſenſitaverat. Quamvis igitur fuerit acutus, ut fuit: tamen inconstantia levatur auctoritas.

*Cicero de Antiocho Philoſopho ſermonem habens
in Lib. Acad. Quæſt. qui inſcribitur, Lucullus.*

P R O L U S I O

A D

DISCEPTATIONEM UNIVERSAM.

Et Scribendi Occasio.

Vix sub extremos Octobris dies anni proxime lapsi 1714. ad captanda bidui spatio, ne compleri quidem, ruris otia fecissem: cum mihi forte ab Amico favente communicata, in manus incidere Constitutiones Epidemicæ Mutinenses Clarissimi quondam Viri D. Bernardi Ramazzini, mense Julio ipsiusmet anni Patavii recusa, addita ad calcem nova Dissertatione Epistolari ejusdem Auctoris *De Abusu Chinæ Chinæ Ad D. Bartholomæum Ramazzini Nepotem suum Mutinæ Medicinam facientem*. Constitutiones ipsas sicco, ut fatear, pede prætergressus, ut qui primam earum editionem alias lustraveram, in Dissertationem tantum adjectam curiosos oculos statim conteci ea spe, ut argumentum nec parvi ponderis, nec modicæ utilitatis, quod pridem & ipse in Therapenticæ meæ Speciali enucleandum assumpseram, rursus a Viro Cl. majori saltem venustate, majorique eruditione absolutum intuerere. Sed meam profecto non parum fessellit expectationem e-

ventus; non enim Chinæ Chinæ abusum tantummodo jure, ac merito reprehensibilem, in ea Lucubratione damnatum legi (cujusmodi vitium, nedum obiter pluribus in locis Operis mei, sed ex professo per integra Libri Capita, indicatis singillatim cunctis erroribus & ipse perstrinxi) verum etiam invisio abusus nomine usum ipsum rationalem, atque methodicum, non sine plurima quidem admiratione, haud raro notatum vidi, vanisque potius, si fas est dicere, terribulentis, quam rationibus, sincerisve experimentis, a Viro ceteroqui doctissimo tentatum ubique, acriterque per sæpe etiam rejectum.

Præconceptam adhuc admirationem id magis adauxit, quod Vir Clarissimus istiusmodi abusus crimen, de quo potiori fortitant jure plurimas alias Regiones culpæ poterat, Mutinensi duntaxat Urbi, quam diu coluit loco Patriæ, fidenter objecerit; & quidem fide nixus unius tantum præoccupati, Relatoris, huic Remedio tunc temporis

poris plus quam par fuisset infensi, dolens usque adeo scandalum hoc, atque perinde ingemiscens, ac si de immuni Civium omnium ageretur excidio. Hac idcirco, utinam non affectata, sollicitudine peritus, totum fere Mutinensium Medicorum coetum vehementer impetens, ac de enormi Chinae Chinae abusu usque ad quotidianam Aegrorum internecionem Paragrapho 48. suae Dissertationis insimulans, spreta quasi ut pusilla, vel ut inbelli hac multitudine, minime veritus est in cavernam ut ajunt, formicarum inspuere: cum aliqui multos caveat si necesse, qui singulos non metuit. Nihil tamen ex his, fateor, tanti penes me valuit, ut proinde precipitem illico manum calamo admoveverem: neque enim mea tunc interesse credidi, Medicos omnes contentancos ab opposito crimine vindicare, multoque minus refellere quemlibet de Peruviano Febri-fugo male sentientem, quantumvis immerito. Præterquam enim quod nimis operosum hoc foret, tanta insuper mei ipsius me non tenet fiducia, ut alios, qui sui plane sunt juris, placitis meis acquiescentes audacter velim, aut a propriis dinovere arroganter contendam.

Id unum præ cæteris nequivi aut satis mirari, aut tacitus præterire: Cl. nempe Virum, quem paulo ante in Therapeutice mea non amplius, ut olim in Constitutionibus suis Epidemicis, Chinae Chinae parum propitium, sed mutata sententia maximum hujusce Remedii Patronum, imo & argumenti mei Fautorem asserui pag. 281. ad 282. 283. 310, ab hoc ipso asserto, palam, & publice a me ibidem promulgato adeo discrepasse in hac nupera Dissertatione, ut non modo quicquid Peruviano Cortici adversam in iisdem Constitutionibus protulit, in hac Dissertatione confirmarit, verum etiam hanc illis recens recusus velut quid plane cohærens annexam, ulteriori contra hoc Remedium, meamque Praxim sine stre detortam asperferit acrimonia. Quæ sane omnia apud Lectores Operis mei, quibus forte minime visa sint Viri Cl. Lacubrationes,

liberalem Chinae Chinae usum adusque sidera efferrantes, me jam vel inconsultæ levitatis incusant, si mentem illius haud satis attigisse dicar, vel aperti mendacii, si de industria credat contemnerasse.

Turpes hæc notas haud leviter perhorresceni cum se mihi obtulisset illud Boetii De Consol. Phil., eos nempe qui crimen ali-quod affixum ferunt, videri meruisse, quæ perferunt, ne silentio meo propriæ simul existimationi videret deesse, & publicæ, quæ magis cordi esse debet, utilitati, rem totam in propatulo ponere evestigio decreveram, quippe de Cl. Viri scriptis æque ac de meis, nec non de quocumque controversæ praxeos usû intime conficius, ut verisatilem, sed male tornatam illius, modo Pulliati, modo Togati opinionem, incudi quoque meæ paulisper redderem. Quicquid gregarium quemlibet, Sciolumque contra scribentem, vel sibi met adversantem nequaquam fuisset moratus, nec unquam morabor, a censura nihilominus Fainigerati Scriptoris, sua simul & mea in detrimentum Reipublicæ infirmare molientis, haud modice, ut par erat, timendum duxi: ne scilicet ii saltem terrentur, quibus Causæ integræ momenta minime perspecta essent, neve beneficium, quod Praxi Medicæ deferre fueram cœnatus, in suspitionem intentati maleficii veniret. In id autem tria potissimum assumpseram demonstranda; Primo nempe, Virum Clarissimum sicuti in enunciatis Constitutionibus suis parum amice sensit de Cortice Peruviano, ut videre est in Constitutione anni 1690. num. 15. & num. 47., & in Constitutione unica trium annorum 1692. 93. 94. num. 31., & num. 56. (liquidem in Constitutione anni 1691. illum commendaverat numer. 34. & n. 37.) ita postmodum constanter per annos tredecim subsequentes, nempe ab anno 1700. usque ad 1717. inclusive, quo tempore meum Tractatum edidi, mirifice non solum, sed & magnifice sensit de eodem Febri-fugo, solemniterque pluries, ac pluries scripsisse opposi-tum

tum, ac scripserit tam in illis Constitutionibus, quam in nupera Dissertatione; ipsum videlicet Corticem, ejus usum, & repetitum, & liberalem, ejusque vim super omnia, quæ hæctenus innotuerint, Febrisuga eximiam, miris laudibus absque ulla limitatione deprædicando, & connumerando inter potiora, humanoque generi magis proficua divinæ magnificentiæ dona: *Secundo*, Virum earundem in hac sua Dissertatione, ubi iterum labitur in priorem, imo & pejorem sententiam, in hoc probabiliter aberrare, quod nonnullis in rebus vere rationabilibus; & bonæ praxi consonis, in quibus non sine lepore quodam affectat ostentare semetipsum a me non modice discrepantem, tantum abest ut vere discreper, quin potius illa eadem volens nolens repetat, confuse licet, quæ ipse ordinatam, ac per extensum in Opere meo prius exaraveram: quod sane a me non parvi faciendum, ob spectabilem cateroqui Viri Favigeratissimi auctoritatem, ubi ea mecum vel invita coincident. *Tertio* tandem, eundem Scriptorem, ubi revera dissentit a me, non modo hallucinari perplurimum, & a meliore praxi deflectere; sed & æque dissentire a se ipso suisque publicis assertionibus, imo (tribuat id quivis ætati, impeditæque valetudini, libenter annuam) ab ipsâ sapientis Facti veritate. Id elucescit quam maxime, ubi adductis in medium peculisribus casibus Denatorum, qui Viro Cl. mihi socio, quandiu agrotaverunt, curæ meæ fuere commissi, Chinam Chinam, quam ne per somnium iisdem præscripsi, si non aperte obitus illorum Ream, enervem saltem, atque frustraneam conatur ostendere ad sanandas Perniciosas eorum Febres quas olim pro præcipuo meo Therapeutices argumento selegi, & pro objecto activitatis Chinæ Chinæ, ad versus eas in summis etiam angustiis lethaliisque circumstantiis eximiam.

Jamque manum Operi cœperam admove, crebrisque memoratæ Lucubrationis marginem universum consperseram notis,

ut iisdem postmodum ordinate digestis uterer ad concinnandam longiusculam Dissertationem; cum ecce nil tale expectanti delatum est mihi nuncium infaustum de Obitu Viri Cl. repentino (quod vere dolendum) fato sublato Nonis Novembris ejusdem anni 1714. dum octogesimum primum ageret, felici etiamnum pollens mentis acumine, ætatis annum. Casus profecto iste plane inopinatus ab incepto opere calamus statim retraxit, ne scilicet Viri Celebris, mihiq; alias amicissimi Manibus, cineribusve adhuc repentibus insensu videret, quasi cum Protogene mortuo bella gerere satagerem, aut Leoni exanimi barbam vellere: cum ea præsertim in hujuscemodi contentionibus, ubi nonnihil asperere laceffit quis fuerit, difficillima sit temperantia, quæ omnem excludat acerbiteriam; *quid enim est*, ajebat Tullius, *quod contra vim, sine vi fieri possit?* Seposito itaque consilio Dissertationem animo jam conceptam condendi, & cuncta, quæ sparsim annotaveram, ita contexendi, ut Auctorem salibus, disteriisque ditissimum ubicunque me conficasset, vicissim refricando, servata semper utriusque dignitate, pro ingenii viribus retaliarem (si namque illi Machæra aderat, nec mihi decrat Veruina domi) decentius, ac laudabilius duxi, ipsas tantummodo Animadversiones, seu Responsiones meas, non quidem nudas, quales a primordio mihi excidere, sed consueque tantum adauctas, quoad fert mera, & inculpabilis defensio mea, insinuat confarcinata, eodem plane retento contrariæ Dissertationis ordine, quæ me certe præ aliis Urbis hujus Medicis, etiam (si fas est dicere) nonnihil intemperanter, vellicat.

Hanc quoque nihilominus operam, extincto Antagonista, multo magis ac antea facile dimissem, si de una mea ipsius tutela actum fuisset, præsertim ne viderer parte in re medica, & in cultiori Philologia Viri Cl. gloriæ invidere. At (quæ & ab initio potissime ad scribendum me impulit

pulit causa) cum de totius agatur negotio Reipublicæ, ejus vitæ, aut incoluitati necesse est modo, ut alterutrius nostrum noceat sententia, hanc ideo Provinciam minime deferendam censui; imo potius eidem aperiendum esse Reipublicæ, quam ex parte lateat error, & quamam veritas: id quod, omni semoto vilis ultionis, aut turpis cujuslibet æmulationis affectu, mihi plane licere crediderim. Et sane quidni liceat, cum idipsum religiosissimi doceant morum Censores? quos tamen hic immiscere minus opportunum putasse, nisi prius Cl. Auctori longe levius de causa (ut scilicet vanum quendam Seculi morem pie fugillaret) placuisset uti auctoritate Sanctorum Patrum § 49. suæ Dissertationis. Unam igitur inter tot, quæ prostant, huc libet trahere D. Basilii sententiam, nedum permittentis, sed & expresse monentis, ad criminationes hujusmodi (sunt hæc illius verba) *tacendum non esse, non ut contradicendo nos ulciscamur, sed ne mentatio inoffensum progressum permittamus*: quod quidem hic maxime videtur cavendum, ubi fallacia dogmatis, auctoritates vel nullius ponderis, vel mutilæ, minusve sinceræ, & apocryphæ tandem narrationes (omnia namque singillatim ostenduntur talia) damnosam facile praxim valere in Artem inducere. Quæ cum ita se habeant, ut in progressu poterit sensum dignoscere quilibet etiam in re medica nequaquam versatus, ipsius potius indigentiam rei, quam vota mea me expleturum dicam, si positis in mutuum conspectum rationibus a nostrum quolibet hinc inde deductis, Opus tandem meum defendere mihi haud difficulter obtingat, nebulasque omnes perfecte discutere, quas eidem Operi, siue directe, siue indirecte, offundere visus est Cl. Auctor. Vindicato autem a velicationibus, imo & cavillationibus Viri Celebris Tractatui meo, minutioni postmodum obstrepentium, aut objurgantium piebuculæ, de qua sane minus laboro, quam de Ranis palustribus, vide-

bor mihi quodammodo fauces præclusisse. Sic & publicam utilitatem, & rem meam, & Collegarum tandem meorum, imo Patriæ totius dignitatem una tuebor. Nec proinde mihi tam justa causa compulsio, neque lædere quemquam, sed respondere meditati, severior quispiam Juxta audeat obtrudere.

Nullum cum victis certamen, & æthere cassis unquam probari. Occurrat namque verbis Erasmi, & potiori quidem jure, ac pro sua Causa, occurrerit olim, aut decertarit Erasmus ipse Apologia ad Libros prædefuncti Alberti Pii quondam Carpentium Principis, quæ sic habent: *Vehemente invidiosum habetur scribere in mortui, & ut ajunt, cum Larvis luctari. Sed quid facias, si in te scribam mortui, & impingant apud totius Orbis Tribunal, ad quæ conivere non decet? Valeat proverbium, Non esse luctandum cum Larvis, nisi contra proverbium mordent mortui. Fugit Apis; sed in vulnere reliquit aculeum. Non est, quem referiam, sed est, cui medear.* Est, cui medear, inquam: patriæ quippe Accademix dignitas læsa (ut singula recolligam) vulnerata commentitis saltem in historiis veritas. & periclitans ob panicum terrorem incussum tot Agrotantium salus, medelam profecto nullis dissimulandam officiis exoptabant.

Priusquam tamen pensum hocce peragere aggrediar, Febrifugique insontis æque ac benefici partes suscipiam; a proposito minime alienum putarim, generalem quandam æquivocationem, in scriptis Viri Cl. passim ob viam, de medio tollere; qua nimirum derentus ille, conatus suos vel minime ad rem, vel profus inanerit exerit, Securim, ut est in adagiis, adhibens ad referendas fores, & Clavem ad findenda ligna. Ejusmodi autem fallacia nullo statim negotio submovebitur, ubi quis animadvertat, Remedia medica duplici respectu posse pro noxiis, aut saltem pro suspectis haberi, nempe, vel ratione sui, vel ratione inopportunitatis administrationis, siue de-

inde hæc referatur ad morbum, sive ad tempus, quorum alterutri remedium non congruat, sive ad utrumque. Priori modo suspectus, aut noxius esse poterit usus exempli gratia Medicamentorum Purgantium, præsertim validiorum; ob solam videlicet acriorem, & irritantem eorum substantiam ex se nocendi capacem. Altero autem modo, scilicet ratione intempestivæ administrationis, non solum Purgantia. Narcotica, aliæque plura, quæ utramque certe exceptionem patiuntur, sed præterea quotquot sunt in Medicina remedia, quotquot in Mundo alimentia, possunt obesse. Atque hoc nomine minime negaverim, ut pluries fassus sum in Opere meo, suspectum nonnunquam dici posse usum Peruviani Corticis, quantumvis ille cæteroqui sit revera Remedium supra omnia Pharmaca, tum mirissimum, & suapte natura prorsus innoxium (quippe quod sine humorum perturbatione, spirituumve irritamento, aut dissipatione, suum munus absolvit) tum etiam efficacissimum in eo præstando effectui, cui illud præordinavit, cum condidit, Divina Bonitas, scilicet in sistendis, atque delendis Febris illis, ad quas extenditur ejus activitas. Adeoque si vis huic Febrifugo ingenita, efficax, & ex se nunquam inanis, transferatur ob nimiam Medici confidentiam, aut imperitiam, ad alios usus extra illius ditionem sitos, vel etiam ad ordinarios quidem, sed quorum non sit rationabilis opportunitas, eo certe casu, vel inutile illud evadet, vel forte noxium, non quidem ratione sui, sed ratione administrationis minus castigatæ; si videlicet, vel in Febre, quæ suapte natura ipsius Corticis mediam respuat, usurpetur, vel in ea, quam forte suppressere sit nefas, utpote *depuratricem* Fluidorum, & *cujusdam quasi lixivii loco* (ut in eo Opere meo locutus sum pag. 67, & alibi) *jordes sanguinis vere abluentem*, vel denique in ea, quæ ex una parte nondum debitam maturitatem acquisivit, & ex alia nullum portendit periculum, vi cujus

Torti Resp. ad Ramazz.

ad suppressionem, aut extinctionem illius statim, ac præmature sit deveniendum. Hæc profecto Medicis incautis nonnunquam haud satis perspecta, nonnunquam etiam ante præcipitem Corticis oblationem neglecta, verruntur postmodum ab iis ipsis post oblationem, vel irritam, vel minus felicem, in crimen, & contumeliam illius, quantumvis insontis, eoque sero *pœnitens hujusmodi remedio usus fuisse*, cum potius deberet pœnitere, se illo perperam fuisse usos.

Contra nonnullis, æqua licet hallucinatione detentis, fors identidem favet opposita. Hi namque Febres, nedom Intermittentes, sed & Continuarum naturam non parum redolentes, imo & quadantenus vere prætereuntes, quovis etiam earum tempore, fortuita Corticis oblatione nonnunquam feliciter curant (quod non raro quidem, sed non perpetuo contingere debere sum concius) absque ullo etiam subsequente Egrotantium detrimento; quo fit præsertim, ut ab iis nimium gloriosa, adeoque vana Indo huic Antipyretico texantur elogia; Illud videlicet indiscriminatim posse ad Febres omnes, tam Continuas, quam Intermittentes, quocumque etiam earum tempore supprimendas, & cum eventus certitudine, & impune penitus usurpari. Has ob causas Scriptores quamplurimi, haud satis, ut reor, remedium experti, in Classes abeunt oppositas, quarum una uni vitio adhæret, & altera alteri; pauci etenim vere sunt, qui medium teneant iter tutissimum, paucis videlicet prælucente, quod Regiam præmonstret viam, claro lumine veritatis, aut constantis experimenti. Nimirum & in hac Gymnade cæteroqui satis frequenti,

Plures Thyrsigeres, paucos est cernere Bacchos.

Cum vero in praxi frequentissima occurrat, vel saltem videatur occurrere, administrandi hujusce Febrifugi occasio, frequenter quoque contingat facillimum est, vel quod usus in abusum transeat penes audaces, vel

vel quod abusus metu, a recto etiam usu quis meticulosus absteat, ut de Phlebotomia, aliisque prædiis in peculiaribus quotidie casibus videmus accidere.

Abstineo ideo, ut ausim quemquam refellere, qui huic farinæ suum inesse furem asseveret, ut in vastissima materia medica cuique farinæ suus inest, sive de Remediis Pharmaceuticis, sive de Chirurgicis sit sermo; quibus equidem omnibus usus rationalis pretium comparat; irrationalis adimit. Hæc ego potissimum de causa hæc eandem farinam repetitis non semel laboribus pluries, ac pluries excussam, in Therapeutice mea jamdudum trajeci. Secrevi quippe, qualis Pistorum mos est (siquidem per similia hujuscemodi liceat prolixius rem declarare) pluribus veluti distinctis, sapiusque petentatis Incerniculis, tum crasorem, tum tenuiorem furem, quoadusque purissimum, & plane impermixtum illum collegerim pollinem, unde non rubidus, aut secundarius panis,

Sed tener, & niveus, mollique siligine factus, in escam venire potis est quammaxime vitalem, quæ nempe vel prope morituris auxilio sit præsentaneo. Hæc quidem omnia membratim, ac per gradus me præstitisse reor, materiam universam partitis vicibus minutissime perscrutatus, cum primo statim loco Febres Continentes omnes, quotquot sunt) tam *Solitarias*, quam *Commixtas*, tam *Essentiales*, quam *Symptomaticas*, turmatim a ditione Corticis ablegavi, remanente, pro suscipienda illius actione, consertissimo agmine *Vulgarium omnium*, seu *Benignorum Intermittentium*, quibus tamen nulla fortentum præbeat Viscerum, aut Solidi cuiusquam labe. Id ipsum diligentius adhuc peragere mihi sum visus, cum nonnullas iterum Febres tum Periodicas, tum Periodicis similes, sed suapte natura vere Continuas, videlicet vel simpliciter Remittentes, vel etiam *Proportionatas*, sæpe a proficua hujuscæ remedii administratione sejungi, retentis iis Periodicis simul, & Continuis Febribus,

quæ contra suapte genio vere *Intermittentes*, sed fortuitam quandam continuitatem hæc, cuiusmodi sunt *Subintrantes* omnes, usu pariter Peruvianæ Corticis prudenter adhibiti haud difficulter fugantur, non amplius reditura. Ultimam denique manum materię incernendæ, Cribro quodam peculiari, & Medicis hæcenus ferme omnibus intentato, me imposuisse persuasum habeo, cum Febrium earundem *Intermittentium* quidem, saltem *abortu*, sed nihilominus quammaxime *Perniciosarum*, curationem indigitavi, eodem Febrifugo, certa quadam, & speciali regula ministrato feliciter absolvendam, non modo tunc cum Febres illæ, moris cateroqui maxime subdoli, atque maligni, tempestive possunt dignosci, verum etiam non raro postquam curantes Medicos decipere, Ægrumque ad id redegere, ut jam totus ægens, pulsusque præditus ferme nullo, ac non amplius perceptibili, Nycthemerino tantum spatio distet a morte, nempe a futuro Paroxysmo, citra dubitationis aleam lethali.

Hic sane hujuscæ Farinæ purus putus Flos est, Portionibus cæteris, utut summe utilibus, nonnihil tamen tenuissimi saltem Furfuris inesse nequaquam negaverim, idest, ut aperte loquar, non negaverim, locum forte quæpiam Superstitiosis quibusdam etiamnum in illis relinqui ad scrupulositates, ineptias, atque sophismata pertinaciter obtrudenda, ut mercem hanc utilissimam re dant in dies abjectionem. Atque hi, palato meliora etiam nauseante instructis, liberum sit expuere quod non arridet, neque habebunt minime repugnantem, qualem in Opere meo apertis notis memetipsum sponendi. Minime vero me talem polliceor, ubi agitur de purissimo, mundissimoque hoc polline, quem postrema diligentia excussam secrevi, & cui adeo nihil est, quod vel a dicacioribus queat opponi. Cum itaque intentum unicum, vel saltem primum hoc sit Tractatus mei, docere scilicet recensitarum Febrium *Perniciosarum* medelam, Peruviano Corti-

Cortice peculiariter usurpato instituendam, cætera vero reliquas Febres respicientia, sint mera additamenta, cujusvis arbitrio vel ibidem relicta, idipsum est, quod opposita, sed vera, & solida adminiculante experientia, turpem falsitatis, aut vanitatis notam præferre deberet evinci. Quod si quis in Opus meum animadvertens, hoc, quod potissimum dixi, contendat evincere, evincat quoque simul necesse est, crimen esse in Medicina, certo servare hominem cæte roqui certo pereuntem, si per Remedium id fiat quotidie obvium, de quo tamen quis ambigat, an Empiricam illud sit, an Medicum, & an perpetui, an tempore ranei tantum quandoque levaminis.

Materiam hanc universam Farinæ nomine hætenus vocitatum, & recensita hucusque sedulitate particulatim secretam (patere Lector coactum assumptæ semel allegoriæ fati apposite rem explicantis progressum) totam denuo recens incerne e aggressus est Cl. Ramazzinus. Et quidem quicquid ipse partite, nec sine labore segregaveram, ille primo commiscuit iterum, atque turbulenter confudit; dein uno tantum exilissimo, ac pene imperforato ad opus suscepto polli nario Cribro, materiaque, quanta illa exitit, nonnisi leviter excussa, vix tenuissimum collegit Pollinem; non illum tamen, qui meliore pollens substantia, in egregium panem solet evadere, sed volatilem illum, qui parietibus, ubi pinxitur, adherere consuevit, ex quo nonnisi infirmissimus panis confici potest. Præposteram hanc cribrandi, aut incernendi normam visus est ille procul dubio tenuisse, cum usum omnem Peruviani Corticis ad unam tantum, vel alteram Drachmam contraxit semel oblatam, & quidem in diuturnis dumtaxat intermittentibus, ad imperandas aliquot dierum inducias. Reliquam Materiæ universæ utilissima adhuc abunde referent Farina, nomine Furfuris, & recrementis, nedum inutilis, sed & noxii, plane rejecit, imo & projecit. Uno verbo (ut a Pistoria tandem ad Medicam

Artem rem contraham) in id potissime nervos intendit, ut quas deleveram difficultates, iterum suscitarer, ne minimum quidem easdem promovens, crambemque jam coctam recoctioni plane fastidientia rursus exponeret. Demum in eo totus fuit, ut peculiaris, distinctæque probationis defectum, quo per sæpe laborat, oscitaturque jejuna illius Dissertatio, Rhetorica identidem suppleret industria, clamans undequaque, declamansque, Americanum istud Febrifugum non tam facile, nec tanta copia, ad uncias videlicet integras in Vno infusum, pluries in die, largaque Dosi, ut Martius fieri solet, indiscriminatim esse exhibendum, sed modo addibito; quandoquidem remedium istud empiricum prorsus: & amethodicum nexas plurimas solet progignere, & ob id improprium illius usum, & ob occultam ejusdem malitiam. Quibus omnibus generaliter, & indefinite hic illic prolatis, quin plurima insit veritatis species, forsitan ambiget nemo, sed factio, ut decet, scrutinio, pro quantum vacuitatis subest, deceptionis, & falsitatis! Si quispiam igitur tumoribus hisce Viri Cl. fortasse præventus, calculum præcocem opinioni illius statim apponendum consuevit (quod consuevit facitare nonnemo) suffragium tantisper suum æquum est ut suspendat: Scelestum siquidem, & crudele judicium est, si quid statuitur antea quam cum accusatione comparata sit defensio, clamat Lucianus De non temere credendo calumniæ, subdens insuper illud Phocylidis.

Ne Juxæ fueris, partes ni audiveris ambas.

Ad hæc ego respiciens, e re fore censis, priusquam ad criticam Cl. Auctoris Dissertationem meas Responsiones apponam, Propositum Lucubrationis illius, æque ac Therapeutices meæ, summam præmittere, ut ex juxta posito utriusque nostrum germano sensu, clarius inde elucescat consensus, ac dissensus noster: mox erutis ab eadem Dissertatione potioribus textibus Peruviano

Cortici infensis; aliis vero e directo confitis eidem Cortici apprime faventibus, quos ex variis Cl. Auctoris Operibus, ante mea Therapeutices evulgationem editis, placuit excerpere, atque transcribere ad literam, quid ab utrisque simul collatis resulter, haud frustraneum credidi nudis terminis, & circa fucum exponere; ultimoque tandem loco ipsam Viri Clarissimi Dissertationem in Paragraphos concisam (quam percurrenti si forte alicubi hæreat aqua, sciat, primi Exemplaris, non secundi, prout jacet illud hic adamussim recusis, id effectivum) cum Notis meis membratim respon-

dentibus, pro pleniori, nedum Professorum Artis, sed & aliorum quoque Eruditorum notitia subnectere. An vero per hæc omnia neverim quod Colo aptavi, scilicet an satis ostenderit, easum licet, ac interrupte, Virum Cl. malo suo (quod agebat Seneca *De Vita beata*) vim suam exercuisse, ipsamve clare demonstrarim vel præter intentionem nonnumquam consentientem mihi: cæterum præter rationem prorsus, & a me, & a se, & ab ipsa re dissentientem, *Judicet*, ut verbis illius utar, *Judicet*, inquam, cui cor sapit.

DISCREPANTIA

I N T E R

Clarissimum RAMAZZINUM, & Me,

S I V E

SUMMARIUM

*Propositi Cl. Ramazzini, ex illius
Dissertatione fideliter
excerptum.*

*Propositi mei saltem præcipui, ex
Therapeutice meæ Speciali
fideliter excerptum.*

Opinatur ille in hac Dissertatione (quidquid alias senserit) Chinam Chinam posse obesse Febricitantibus, tum ratione temperativæ suppressionis Februm, tum etiam ratione *malitiæ* cujusdam *occultæ* illi insitæ, quam pluribus in locis innuit, sed nusquam probat. Ex eo pariter quod *occulta* sit *virtus febrifuga* illius, arcanusque modus, quo ipsa operatur in nobis, cum nullam sensibilem pariat evacuationem; imo ex eo quod in Europa quicquam ei analogum non reperitur in Vegetabilium familia, concludit ille, rationalem esse non posse hujusce Corticis usum, sed mere *empiricum*, & *amethodicum*. Experimenta enim, ad explorandam ejus virtutem antifebrilem hætenus instituta, etsi plane non improber;

Opinor ego in Opere meo, Chinam Chinam nonnunquam obesse posse, ut possint omnia Remedia selectiora, omnesque etiam cibi, quantumvis optimi, si *intempestive* illa usurpetur, hoc est si per eam aliquando sistantur Febres, quas expediat omnino finire progredi, vel si sistantur præmature, quæ serius tantum essent suppressendæ. Possit vero ipsam obesse ob *malitiam occultam*, quam habeat, vel ex eo quod *arcanæ* sit illius *virtus febrifuga*, nedum non consentio, sed oppositum rationibus, auctoritatibus, & experimentis satis abunde conor ibidem ostendere.

Illam in Intermittentibus omnibus admitto quidem, cum adest indicans; sed ut ab aliis vel invite adhibetur insudare detractio: neque enim hic est Therapeutices meæ scopus præcipuus. Hanc unam tamen limitationem adjunctam volo, ut scilicet Febres hujusmodi tunc solum curentur Peruviano Cortice, quando naturam *Corruptivam* habeant, vel sensum adipiscantur; secus si *Deparativa* sint, vel tales probabiliter sint evasuræ, tunc enim Febres sui ipsius, nonque causæ Remedium esse sum falsus. Adeoque ferme ridicula Quæstio est penes me disputare, an Febris aliqua curanda sit ope Chinæ Chinæ, an *alterius* cujusvis *Specifici Febrifugi*; si etenim ea vere sistenda sit, nec melius,

be; plurimis tamen hallucinationibus putat obnoxia, ut inde nil utilitatis quis valeat eruere.

Illam æquo animo nusquam admittit, nisi in *diuturnis* tandem *Intermittentibus*, salvis etiam limitationibus infra recensendis; & quidem semel tantum exhibitam *ad drachmam unam, vel duas*, ad impetrandas aliquot dierum inducias, ut nonnihil reparentur vires, quemadmodum fieri solet oblatione Opii ad sedandos dolores. Cæterum usum repetitum, aut diuturnum improbat, ne illo scilicet impediatur recursus Febrium, quas iterum expectandas, exoptandas, imo & excitandas dicit remedii loco; nisi enim redeant, male consultum putat rebus Ægrotantium: ignem namque febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere, novum non esse commemorat.

Liberaliorem illius usum in quibusvis casibus aperte damnat. Et licet de hoc generaliter tantum, & nonnihil etiam hyperbolice loqui videatur, quasi pro certo habeat, exuberantem admodum Chinæ Chinæ profusionem fieri *Mutina* (Urbem quippe hanc inter tot reprehendendam seligit) quia tamen nulla alia uspiam reperitur taxatio

licitæ

melius, nec certius id assequi licet, quam usu Peravian Corticis. Sed prudentis Medici est potius quærere, ac terio perpendere, num vere eam Febrem sistere expediat. & an eo tempore, an alio: quod ex dignotione Depurative, aut Corruptivi Febrium generis plane dependet. Quomodo autem dignoscantur ab invicem hujusmodi *Depurative*, aut *Corruptive* Intermittentes, ibi per extensum docentur Tyrones.

Et quia ego relapsum Sanatorum in pristinas Febres, quas Corruptrices censui, cum Chinam Chinam præscripsi, prohibere conor pro viribus: idcirco Remedium semel oblatum pluries cum moderamine repeto. Dosi tamen mea minime transcendit in hujusmodi Febribus dosim *vulgarem*, imo plurimis etiam vulgaribus *parcior* est. Primo siquidem haustus non excedit unquam *Drachmas duas*, quod summum est. Alias *sex Drachmas* ad summum pariter impendit *trium hebdomadarum spatium* ad præcautionem. Atque ita quantitas universa *uncia unius* pondere continetur. Nonnunquam etiam, ubi lentiores curationem citiori præferendam putem (ut si præ sola Febrium diuturnitate Chinam Chinam præscribam) per *semidrachmas* tantum, ad *quindecim* circiter dies exhibita, negotium absolvo.

Ingenue tamen ibidem fateor, *merito* in *vulgaribus* Intermittentibus Corticem præscribere consuevisse, quippe quas sæpissime, ac quibusdam potissimum tempestatibus, pro *Depurativis* habeo, melioremque eo casu, cæteris paribus, reputo curationem sponte Naturæ absolutam, ubi liceat eam sperare, quam Specificorum, sive *China China* adjumento quæsitam. Imo si quando ob suppressam, vel ad *preces* Ægrotantium *importunas*, vel ob *metam* forte *præcoccem*, qui me corripuerit, Febrem, aliqua mihi suspicio incidat de Febrisfugo nonnihil præmaturæ administrato: Febris autem ipsa non multo post redeat: diuturniorem eo casu illi cursum denuo permitto, priusquam remedium repetam: illudque etiam sæpe non repeto, quoties Febre rationabiliter quoque de-

licitæ doſis, quam ſupra recensita unius, vel duarum ad ſummum drachmarum, quamlibet idcirco doſim, quæ hanc excedat, ab eodem damnari cenſendum eſt.

Quamvis autem, ut dictum ſuperius, in Febribus Intermittentibus, tunc ſolum cum illæ nimis protractæ Aëros fatigant, Drachmam unam, vel duas Peruviani Corticis admittat, præſcribatque juxta Methodum ſanioris, ut ait, ætatis ſuæ; nihilominus eundem Corticem locum opportunum minime habere autumari in Regionibus, Anni temporibus, Acrisve Conſtitutionibus humidis; in ſiccis vero feliciter, ſive, ut caſtigatius loquatur, minori damno inquit exhiberi. In temperamentis pariter Pituitosis Febrifugum hoc ſuſpectum putat: adeoque Corpulentos, & præpingues homines in Cachexiam ſenſim delabi, ac tandem longum poſt tempus obire, ſe obſervaviſſe refert. In temperamentis vero Melancholicis graviore adhuc noxas Chinam Chinam parere, nervoſe aſſerit, de humoris atrabilaris ferocia ibidem nonnulla commentus.

Sed & inſuper ſexu, ætas, & vitæ conditio parum proficuum redere ſolet, ipſo Judice, Peruviani Cor-

depulla, ſed nihilominus redeunte, levior eſt, & ad ſpontaneam ſolutionem facile vergens illius recurſus.

De ſexuum, ætatum, temperamentorum, inſtitutorum, vitæ, & ſimilium diverſitate *accidentali*, & quo ad Chinam Chinam exhibendam, vel non exhibendam plane *ſuperſtitioſa*, non minus quam ad tot alia, quæ ſine hiſce cautionibus quotidie offeruntur Remedia, ſum parum ſollicitus; atque ad ea omnia tantum reſpicio quo ad doſim plus minus *liberalem* uſurpandam; ut in aliis quoque Pharmacis præſcribendis mos eſt, & quo ad vehiculum illius plus minus activum, aut energeticum ſeligendum. Cæterum indicationem offerendi, vel non offerendi, ſumo a *natura* & *cauſa* Febris, nec non etiam ab *accidentibus* ejuſdem, ſi *graviora* ſint præter ordinem. In hunc ſinem ipſam Februm omnium Periodicarum naturam diligenti indagine pluribus in locis Operi mei ex inſtituto proſequor, & Cauſas illarum productrices inquiri, placita Scholarum, tam Veterum, quam Recentiorum perpendens: atque inde ad quævis medendi Systemata, & ad quasvis Scriptorum Hypotheſes accommodatum eſſe Peruviani Corticis uſum, pro curandis in quovis Subjecto iſdem Periodicis Febribus, luce meridiana clarius oſtendo.

Vim nullam fluida poſtea *figentem* China Chinæ ineſſe, & rationibus, & practiciſ experimentis perſpicue demonſtro, admittoque ſolum in ea Fermenti febrilis *abſorptionem* meliori quo poſſim mechanate explicatam. In quo ſenſu ſi quis contendat, a Peruviano Cortice *figi* nudum ipſum *febrile Fermentum*, dum ab illo *abſorbetur*, me nequaquam diſſentientem habet; dummodo hoc idem dicat de *cæteris abſorbentibus*, citra diſſidium apud omnes innocuis habitis, ſi rite uſurpentur. Neque enim abſorptio materiæ adeo exigua, cujuſmodi eſt Fermentum febrile, ullam ſubinde neceſſario exigit ſenſibilem evacuationem: quod pariter quarumlibet Scholarum

Corticis usum. Talem reputat, ut summam dicam, in Pueris, Adolescentibus, & Mulieribus exceptis gravidis, & operosis, cuiusmodi sunt Textrices, Lotrices, & servilibus operibus addictæ. Item ablegat a Monialibus, ab ædibus Nobilibus, & Potentium virorum, & tandem (quod fortassis erat illi intentum primum) a *Principibus*; tutioremque usum habere antifebrile istud in Populari gente, quæ ex manuariis operibus victitat, quam in cæteris quibuscumque, tandem concludit.

Neque vero illud prætereundem, quod quamvis huiusmodi remedium admittat semel tantum in diuturnis Febribus, ad impetrandas aliquot dierum inducias; nihilominus neque id plane tutum censet, omnibus licet expletis conditionibus supra recensitis, ob suspicionem, ne Febris, quæ ad tempus sisti creditur, Medicum eludat, & sistatur omnino, quod pessimum reputat: quam ob causam non semel illum penituit, eo Febrifugo se usum fuisse.

Remedio huic inesse facultatem *figentem fluida quæque* humani corporis, ut *Sanguinem, Spiritus &c.* pro re certa supponit,

rum Thesis coherere, factò prolixiori celebriorum examine, indigito. Et quotiescumque etiam sensibilis evacuatio quærat, illam satis superque patet, quæ China China actionem perpetuo sub solis naturalibus excretionibus minime adauctis facile tota possit delitescere Fermenti febrilis absorpti materia, & hac demum via integre excerni.

In Febribus porro *Intermittentibus Malignis*, non solum admitto Peruvianum Corticem, sed ita admitto, ut nullo pacto patiar omissionem illius; unicum enim hoc est, verum, germanumque Propositum Therapeutices meæ. Harum Febrium multiplex *differentia*, imò & tempestiva *diagnos* hæcenus parum nota, dilucidata est ex professio pro viribus a me, exemplo etiam Mercati, & Mortoni. In his casibus, ubi dignotio sit *tempestiva*; non plus, aut paulo plus China China præscribendum dico, ac in *vulgaribus* Intermittentibus: & hac proportionem, imò etiam parcius procedendum assero, si *maligna* Intermittens sit ex earum specie, quæ nil aliud perniciosi præferunt, quam dispositionem quamdam proximam ad acquirendam continuitatem, quam *Febrim* idcirco *Subcontinuum* appellavi.

Quod si vel ob Medici incuriam, vel ob Ægri calamitatem, *serius* dignoscatur *Perniciose* intermittens *malignitas*, sitque *repente* constitutus homo in angustia fere *extrema*, dum modo victurus sit per horas 24, quatenus per totidem distet a futuro lethali accessu, etli *frigidus*, & *arteriarum* micatione *destitutus*; in eo statu constanter statuo inculco, & doceo, saltem Tyrones (neque hoc unum, quod mordicus tustineo in Therapeutice meæ, ab ullo Viro culto in circumstantiis huiusmodi refutari posse consuevim) assero, inquam, maxima, ne dicam certa spe felicitis exitus, offerendum esse Peruvianum Corticem, sed aucta dosi: i aut primus haustus, de quo mihi summa anxietas (secus eventum frustrarer) constet Drachmis, modo *tribus*, modo *quatuor*, modo

nit, ne lites agat; atque ob id fortasse Nepotem suum serio admonet, ut diligenter animadvertat, Febres Intermittentes post epotam Chinam Chinam *numquam* ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere; non enim, inquit ille, Febres vere fugantur, sed potius concentrantur: ideoque non recurrunt quidem Paroxysmi; verum tamen Febris ipsa, quæ creditur recessisse, tacite cubat, ut ignis sub cinere dolofo, & tacite Corpus depascitur: adeoque optandum est, ut in apertam flammam erumpant, sitque reditus illius remedii loco.

Utiliorem *forſan* diceret Corticem Peruvianum in Febribus Intermittentibus *malignis* a Mercato descriptis, si tales ab initio dignoscerentur; sed illas quoque a Medicis Mutinensibus, tumultuarie, ut inquit, ad sacram Anchoram Chinæ Chinæ, ad uncias in Vino infusæ, incassum confugientibus, minime curatas vidit; perpaucos enim ab hujusmodi Febribus correptos evasisse, sibi observatum testatur. Et si exemplum aliquod oppositum afferatur, hujusmodi portenta, inquit ille, visebantur quoque antequam

Torti Resp. ad Ramazz.

Chi-

modo *quinque*. modo etiam *sex*, si opus sit, pro diversa casus plus, vel minus *præcipitis* exigentia; dummodo tamen in progrefſu, transactaque unius, aut alterius diei procella, admodum *temperantur* agatur in oblatione Remedii, suapte licet natura prorsus innoxii.

Uno verbo ea regula, mensuraque procedendum volo in his casibus, ut non plus quam *uncia duæ* Chinæ Chinæ, pro *curatione* simul, & *præſervatione* impendantur; una scilicet, vel etiam quid minus pro *subita* extinctione Febris, & *spatio trium* *behaagmalarum* ad præcautionem altera. Et hanc Methodum, quam *meam*, ac *peculiarem* voco, possumque *novam* jure vocare, saltem in regione mea, imo & alibi, non ab uno, quin pro libito quisque appeller, vel *suam*, vel *alienam*, dummodo in commune beneficium eadem utatur.

Pro assertorum quorumcumque meorum veritate confirmanda, non modo *auctoritates* afferro Scriptorum *expertorum* (inexpertos enim, vel sine methodo expertos fidenter appello quotquot oppositum sentiant, quamvis expertos se jactitent) verum etiam *historias* quamplurim s *inſignes* æque ac *fideles*, de quarum certitudine ipse Cl. Ramazzinus expresse, uti focus in curatione, ita & testis a me non semel adducitur; neque tamen earum ullam pro ea, qua pollebat honestate, in Dissertatione sua vel minimum inficiari aggressus est. Utinam vero liceret mihi quas ipse adducit ex adverso, me fontem, sequeteſtem criminis faciens, meo liquet suppresso nomine, pari silentio dissimulare; sed iusta dignitatis meæ tute'a, & multo magis communis causa, quæ defendi debet, inofficiosam hujusmodi moderationem non patitur.

Ad *Continuas* denique *Continentes* omnes, sive *minime* Remittente: Febres Chinam Chinam & ipse inutilem censeo, ut & ad plures alias diverſorum generum nulla interſtitione notabiles. Ad *Continuas* *Pro-*

C *

portio-

Chinæ Chinæ nomen innotesceret.

In hujus, aliorumque etiam aſſertorum ſuorum confirmationem auctoritates nonnullas, quodque magis refert, caſus etiam nonnullos adducit: quibus tamen omnibus quænam viſ inſit, & quænam facti veritas, nonniſi invite quidem, ſuo loco pateſcit.

Denique in Febris nullis, quibus obrigerit *continuitas*, qualiſcumque ea ſit, ne in iis quidem, quæ de Intermittentium natura quodammodo participare creduntur, aut ſunt de earum *proſapia*, quamvis etiam *quid malignum portendant*, Peruvianum Corticem (quem adverſus eas nimis liberaliter, ut dictum ſupra, *Mutine* uſurpari putat) exhibendum cenſet; plurimas enim deceptiones hac in re ait contingere, cum Febris ipſæ Continentes, & ab eſſentia Continuæ, quæ Cortici certe non auſcultant, quodam præſeferant nonnumquam parvos motus, quales ſunt ii, qui, Febris Intermittentibus competunt: qua demum vana ſpe ſeducti Mutinenſes Medici, Chinam Chinam ad uncias integras in Vino infuſam pluries in die propinant; ſed perperam, eſſi il-

lis

portionales ſic dictas in Scholis, ſive *Periodicas*, minime proſequam pariter dico, ſi illæ ex radice *Continuarum ab eſſentia* prodeant, ſecus ſi ſint de Stirpe *Intermittentium ab ortu*, vel *Subintrantium*, dummodo nondum *continuitatem eſſentialem* ſint aſſecutæ: quouſque enim illuc non pervenere, eas etiamnum dico curabiles Cortice modice exhibitio.

Ne tamen ulla hinc oriatur in praxi conſuſio, Febris *ſimpliciter Remittentis*, a me ſic appellatæ, naturam, & ſigna diagnoſtica minute ſum proſecutus, eamque, licet obſcure, conſuſe, aut inordinate periodica videatur, Cortice inexpugnabilem proſero; non ſic mere *Subintrantem*, quam quoque deſcribo, ſuiſque ſignis a *ſimpliciter Remittente* diſtinguo. Atque hac poſita duplicis generis Febre, Continuæ quoque *Proportionalis*, ex hiſce duabus quodammodo miſtis, ſeu potius ex diverſi Febris utriuſque Fermenti commiſſione conſtatæ, naturam accipitem, China China quandoque curabilem, & quandoque nequaquam curabilem, ſub utraque hac conditione conſidero, propriisſque clare, quantum fieri poteſt, ſignis indigito.

Ac tandem ne quis error poſſit oprepere, diſtinctas omnium plane Februm ſpecies juxta teriem practicæ earumdem Geneſeos (quarum plurimæ Peruviani Corticis conatus eludunt, aliæ plurimæ eidem cedunt aliæ denique modo cedunt, & modo non, pro varia ipſarum natura, ortu & ſucceſſiva nonnunquam Metamorphoſi; in Icone peculiari ob oculos legentium, præſertim juniorum, pono: ut ideo laborem fruſtraneum aſſumpſiſſe videatur Cl. Ramazzinus, Opus meum eatenus tantum convellens, ut perſpicue viſitur, quatenus quæ ipſe clare diſpoſui, & ſecrevi ab invicem, ille denuo ſimul confundit, mox ſuſque deque declamatorie perturbat.

An

lis curationes nonnullæ *Ægrorum* pro conclamatis habitorum *fortuito* feliciter cesserint.

Interim hanc Methodum, neque *novam* esse contendit, neque inclytæ *Scholæ Bononiensis* usui consonam: miraturque ideo, Peruvianam hanc Plantam altas adeo radices egisse *inter Scultennam, & Gabellum*; non ita vero in Solo Bononiensi finitimo, cum cæteroqui apud Medicos temporibus Viri Cl. *Mutinæ* florentes, valde rato, & valde caute præscribi consuevisset Peruvianus Cortex, utpote *insidus*, atque *suspectus*. Hæc ille Dispicendum posthac particulatim, quo singula consistant robore.

An vero singula, quæ huc transtuli, in ipsa Therapeutice mea satis digesserim, ac ad hunc bilicum perduxerim, perduxerimve ratione, & comite experimento, qui distincte cupit dignoscere; prolixam autem namum, quippe in gratiam Tyronum conscriptam, eandem Therapeuticam directat percurrere, adeat solummodo Cap. 1. 3. 7. & 8. Libri primi, Cap. 3. & 4. Libri tertii, Cap. 5. Libri quarti, & Cap. 2. & 3. Libri quinti, cunctaque ibidem comminuta, forsitan & supra modum, reperiet.

DISCREPANTIA

Clarissimi RAMAZZINI a semetipso,

S I V E

COLLATIO

Potiorum Textuum summatim huc translatorum, quos in novissima Dissertatione sua De Abusu Chinæ Chinæ, Anno 1714. divulgata, edidit Clarissimus Ramazzinus in contumeliam China Chinæ, præsertim ne posthac Juve-

Plurium Textuum hic ad literam translatorum, quos in diversis Operibus suis, non juvenili, aut consistente ætate, sed in medio, ac ultimo Senio, ab Anno scilicet 67. ad 79. ætatis suæ, sive a 1700. ad 1712. Æra Christianæ,

Juvenes relinquatur dubii (ut eos antea reliquerant Auctores ab invicem discrepantes) in quam partem se dedere debeant, quemadmodum infra deducitur ex eadem Dissertatione, Paragrapho septimo.

stiana, idem Cl. Ramazzinus edidit in laudem Chinae Chinae, non Oratorem agens, sed Documenta Theorica, & Practica studiosæ suggerens Juventuti, ut in Orat. Jatr. argum, ipse ad Lectorem praefatur.

A

A

Non est tam insons, ut vulgo creditur, Americanum istud Febrifugum. Ramazz. Dissertat. de Abusu Chinae Chinae Epist. nuncupat. lit. c.

Peruvianum Febrifugum, non arte quidem, aut industria repertum est; sed nobis divinitus concessum. Ramazz. Orat. Jatrici Arg. pag. 104. Orat. 3. Edit. Patav. 1708.

B

B

Remedium istud natura sua dosum est. Dissert. ead. §. 50. circa finem.

Peruvianus Cortex Antipyreticorum omnium, quotquot excogitavit Antiquitas, & Chymicorum solertia collavit, est facile Princeps. Idem ibidem pag. 101.

C

C

Noxa hujus Febrifugi tanto perniciosior est, quanto occultior. Dissert. ead. §. 15. lit. b.

Utinam favore Numinum, & commiseratione, qua solent in res humanas, aliud Febrifugum reperire daretur, quod eadem securitate, qua Peruvianus Cortex Periodicas sanat, reliquas Febres, quas Synochas, & Continentes vocant, sanandi facultate polleret. Ibidem pag. 103. & 104.

D

D

Hoc Febrifugi genus apud me tantum non est pro Febris Intermittentibus curandis, ut Medicina æque bene hoc praesidii genere carere non posset, & Veterum Febrifugis, quæ si non tam cito,

Quot seculis defudarunt Artis Priores, ut Febrifugum aliquod reperirent, aut arte conflarent? Modo e Peruviana Regione Cortex ad nos deferatur divinum plane remedium ad male natam Februm

cito, tutius tamen operantur, non Febrium sobolem *exterminandam*, *Ibid.* posset esse contenta. *Ibidem* §. 18. *lit. b.* pag. 34. *Orat. Secular.*

E

Certe constat, longe tutiore fuisse Veterum Febrifuga, quæ olim usui erant, quam Indum istud *Epist. nuncupat. ejusd. Dissert. lit. e.*

F

In quacunque Febre Intermittente, in qualibet Regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento &c. Chinam Chinam indiscriminatum exhibere velle, magnum abusum esse judico. *Dissertat. ead. §. 8. lit. c.*

G

Chinæ Chinæ Fautores in ea laudanda modum nesciunt, sed summis laudibus ad Astra efferunt, *Arborem Vitæ* illam appellantes. *Ibid. §. 7. lit. a. b.*

H

In Febribus Tertianis Intermittentibus Malignis Medici Mutinenses ad sacram Anchoram Chinæ Chinæ incassum confugiebat; perpaucos enim ab hujusmodi Febribus correptos, evasisse vidi. *Ibid. §. 30. & 32. lit. a.*

E. F. G.

Quam diu a peritioribus Artis Magistris insudatum est ad Febrifugum aliquod constandum, ex triplici Regno materia petita? At omnes hæcenus illorum labores frustrante diligentia in irritum cessere; & si aliquod Antipyreticum in illorum monumentis extat, nonnisi sub Grypho descriptum legitur, ut Delio Natatore opus sit, si mens Auctoris sincere habende sit. Solus Peruvianus Cortex, nobis a Divina beneficentia munus concessum, sine alterius rei mixtura, in qualibet regione, quocunque anni tempore, ætate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, & *exterminat*, quamquam non defuerint qui *hieron* hoc *pieron* ex *Arbore Vitæ* decerptum temerare perterritarint Opio, aliisque rebus adjectis, ut solitis mangoniis vulgo imponeret, *Ibid. pag. 212. & 213. Orat. sept.*

H

Equidem hoc præsidii genus in Febribus Periodicis miranda præstat, & præsertim in Tertianis Intermittentibus Malignis, quæ in ipso impetu accessionis Agros interdum necant &c. hoc enim Febrifugum fermentum illud malignum sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne Ager in ipso Febbris accessu intereat. *Idem Dissertat. de Contagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepsit pag. 37. Edit. Patav. 1712.*

Cum

C 3 *

Licet

Cum post tot conatus Magnorum Virorum, & facta tentamina, adhuc *ignotus* sit operandi modus hujus celeberrimi Antipyretici, asserere necesse est, *rati-
onalem non esse illius usum, sed mere
empiricum, & amethodicum. Ibid. §. 6.*

Licet autem in Peruviano Febrifugo &c. nondum teneamus quid vere sit Febris, nec satis constet quid in nostris corporibus præstet hoc remedium &c.; magnum tamen mortalitati nostræ so-
lamen foret, si continile præsidium ha-
heremus, quo contra febres vere con-
tinuas, quæ nobis exitium interminan-
tur, *cato idet modo*, & Andabatarum
more pugnaremus, quando idem pene
de omnibus Remediis, quotquot habet
Ars medica, proferre liceat, posse nos
quidem pro lubitu fingere quid agant,
quove modo operentur, ubi nostri cor-
poris penetralia subierint; *modum au-
tem, & ingenium*, quo morbum, &
causas morbificas oppugnent, verè, ac
scienter nequaquam posse pertingere.
*Idem Orat. 1. argum. pag. 104, &
105. Orat. 3.*

K.

In Periodicis Febribus *continuatus* hu-
jus Febrifugi usus Obstructiones, & Ca-
chexias invehit, Hydropem & mortem.
Ibid. §. 21.

L.

Sicuti Opium, pro sedandis doloribus
semel oblatum; rursus ad prophylaxim
reperendum non est; ita *nec reperendus*
ad prophylaxim Peruvianus Cortex,
pro sedanda febre semel præscriptus.
Ibid. §. 48. lit. a.

M.

Ab hoc remedio Febres Intermitten-
tes fugari videntur: sed Medicis nimis
credulis imponunt: non enim verè fu-
gantur

K. L. M.

Profecto postquam hujus remedii
usus innouit, & præmissis justis purga-
tionibus, *non semel tantum*, ut olim,
*sed plures ad dies exhiberi cœptus (ita
habet Auctoris Codex)* donec febrile
Miasma fuerit *penitus exantlatum*, talem
circa Februm doctrinam, ac illam cu-
randi methodum factam fuisse fateri
oportet (*hic quoque ita habet Auctoris
exemplar*) qualem in re militari post in-
ventum pulverem pyrium omnes no-
runt. Quemadmodum autem abjectis
Catapultis, & Arietibus, solo tormen-
tario pulvere terræ coniculis incluso, &
accenso alta propugnacula temporis
momento solo æquantur, & Arces obses-
sæ ad deditionem coguntur; sic valere
jussis

gantur, sed potius *concurrantur, tacite cubantes*, ut ignis sub cinere doloso, & corpus tacite depalcentes. *Ibid.* §. 24. *lit. b.* §. 25. *lit. a.* & §. 27. *lit. b.*

jussis tot pharmaceuticis praesidiis, modo Quinquina pulvere exhibito *contumaciores* Febres *vincas* dant manus. *Ibid.* pag. 102. & 103.

N. O. P.

N
Aliquando Medico, qui Americanum istud Febrisugum exhibuit, in voris est Febrem repetere, sed fortiorem, ut tolerantur ea mala, quae China China ob Febris extinctionem invexit. *Epist. nuncupat. lit. c. & d.*

Cum in universa morborum classe nullus extet nobis hostis infensor, & cui minus fidere oporteat, veluti Febris, attamen eo audaciae ventum est, ut inter Quaestiones Medicas sit, num ad alios morbos curandos Febrem excitare liceat, eo quod interdum in quibusdam affectibus, veluti convulsione, & hypochondriorum dolore, superveniens Febris remedii loco fuerit, quasi in nostra potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restinguere. Quam libenter scirem, quodnam corpus, sive de genere simplicium, sive compositorum prosteret, quo quis Tertianam Febrem, Quartanam, Synocham, vel quaecumque aliam *excitare* possit. Pro fabula enim accipitur, quod quidam de Pharaonis Ficu referunt, quam

O
Optandum esset, ut in apertam flammam erumperet Febris, postquam Aeger ad aliquot dies, ea silente, roboris aliquantum reportasset; nam reditus Febris remedii loco esset. *Dissertat. ead. §. 25. lit. b.*

ajunt, Tertianam Febrem *excitandi* vim habere. Non absimilis priori est alia Quaestio, non adeo tamen audax, quam habet Celsus, num *Febrem lentam augere* liceat, ut *curationi opportunior* fiat: verum quam suspecta, & quam infausi omnis sint beneficia, & dona, quae ab hoste proveniunt, satis compertum est, ut vetus proverbium admonet, *Hostium munera non munera*. O quam egegie in hanc rem Seneca. *Gravissima infamia est Medicis opus quaerere; multi quos auxerant morbos, & incitaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna miserorum vexatione vicerunt.* *Ibid.* pag. 94. 95. & 96.

AN-

P
Aegri Febris obstinationem fastidientes, incio nonnumquam Medico Quinquinam capiunt; sed magno sui damno poenas luunt, Hypochondriacis postmodum affectibus, Cachexiis, ac lentis Febribus correpti; ut postea cogantur Medicos accersere, qui multis remediis Febres *excitando* morbum vincant, & remedia quaerant ad sepultum ignem suscitandum: in quem finem Spiritus Salis Armoniaci commendatur, & Ficus Pharaonis, qui Tertianas Febres *excitare* creduntur. Novum enim non est, ignem Febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Celsus scripsit, *licere Febres parvas augere; fortasse enim curationi opportuniore* fient. *Ibid.* §. 38. *lit. a. b. c. d.*

ANTITHESES RAMAZZINIANE

Ex unius nempe Viri Cl. Textibus hucusque citatis,
atque regestis excerptæ,

SEU

VERSICOLOR PAVONIS CAUDA.

Caudaque Pavonis larga cum luce repleta est,
Consimili mutat ratione obversa colores. Lucr. lib. i.

China China est Remedium

I.

I.

Non tam insons, ut vulgo creditur, sed natura sua dolosum, noxium; **P**lane divinum, a beneficentia divina nobis concessum, & Antipyreticorum omnium facile Princeps.

II.

II.

Arboris vita nomine perperam appellatum.

Hieron picron ex Arbore vita decerptum.

III.

III.

Veterum Febrisugis eo longe tutioribus posthabendum.

Veterum Febrisugis eo longe infirmioribus anteponendum.

IV.

IV.

Quo nempe pro Febris Intermittentibus curandis aque bene carere posset Medicina, & iis tantummodo, quæ antea habuit, esse contenta.

Quo nempe contra Febres Intermittentes reperto, magnum mortalitati nostræ solamen foret, si Medicina consimile aliud haberet contra Continuas.

V.

V.

In quacunque Febre Intermittente, quacunque Regione, anni tempore, ætate, sexu, temperamento indiscriminatim non usurpandum.

In quacunque Febre saltem Intermittente, quacunque Regione, anni tempore, ætate, sexu, temperamento indiscriminatim usurpandum.

Semel

Non

VI.

Semel oblatum, non amplius ad Prophylaxim repetendum.

VI.

Non semel tantum, ut olim, sed ad plures dies exhibendum.

VII.

Non continuandum, ne Obstructiones invadat, Cachexias, & Hydropem.

VII.

Continuandum, donec penitus exanflatum sit febrile miasma.

VIII.

In Tertianis Intermittentibus Malignis, e quibus perpaucos evasisse observatum est, incassum adhibitum.

VIII.

In Tertianis Intermittentibus, praesertim Malignis, miranda praestans; adeoque ne Aeger in accessu intereat fidenter adhibendum.

IX.

Quippe Febres Intermittentes vere non fugans, sed potius concentrans.

IX.

Quippe Febres Intermittentes omnes fugans, & exterminans.

-X.

Ejus enim operandi modus ignotus cum sit; usum quoque ejusdem irrationalem isse, empiricum, & amethodicum asserere necesse est.

X.

Ejus enim operandi modus ignotus sit licet, nil officit, quando idem pene de omnibus Medicina remediis asserere necesse est.

XI.

Ad tollenda ergo mala, qua ob Febris extinctionem illud invexit, excitare Febrem debent Medici, & ad sepultum ignem suscitandum, remedia, qua huic usui prostant, exhibere.

XI.

Et tamen eo audacia ventum est, ut ad alios morbos curandos contendatur, num liceat Febrem, qua nil nobis insensius, excitare, quasi in potestate nostra sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu restringere.

XII.

In hunc finem commendantur Spiritus Salis Armoniaci, & Ficus Pharaonis, qui Tertianas Febres excitare creduntur.

XII

Nullum tamen, aut simplex, aut compositum corpus prostat, Tertianam, aut Quartanam excitare potis: pro Fiabula enim accipitur, quod Ficus Pharaonis Tertianam Febrem excitandi vim habeant.

XIII.

Neque enim novum est in Arte nostra. ignem febrilem penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic nos docuit Celsus, cum scripsit, licere Febres parvas augere; fortasse enim curationi opportuniore fient,

XIII.

Cum ergo inter morbos nullus exet nobis hostis insensior, & cui minus fidere oporteat, quam Febri; suspectum est, & infausi ominis, quod habet Celsus; licere nempe Febrem lentam augere, ut curationi opportunior fiat.

Præter hæc recensitas, aliæ superessent pugnantes invicem Propositiones, ex una tantum Viri Cl. novissima Dissertatione facile depromendæ; quas tamen hic juxta ponere supersedeo, quoniam mutua illarum repugnantia in Responsionum mearum decursu satis patefiet. Interim superius exaratas, neque ab hac una Cl. Auctoris Lucubratione, sed & ab ea, & ab aliis simul ejusdem Operibus excerptas, placuit uno intuitu ob oculos ponere, ut me illico quisque cernat ea ineluctabili necessitate compulsus, ut quicquid scribam in hac gravi, atque inter nos controversa materia, velim, nolim, cogar dissentire a Viro Cl. vel septuagenario, vel octogenario; ita tamen, ut quacunque ex parte illi adverter, ex alia semper adhæream: quapropter, si ex iis partibus meliorem forte elegerim, eidem Auctori æquius adhærere dicar, quam adversari; idque eo magis, si ab illo quoque ipsa dignoscendæ melioris, aut deterioris partis documenta depromam. Cum itaque ille §. 7. suæ nuperæ Dissertationis Nepotem doceat, fidem potius adhibendam esse iis Scriptoribus, qui de China China judicium suum tulerunt data tantum occasione tractandi de Febris, utpote qui de hoc Febrisfugo sana mente, ac ingenue disquiserunt, quam iis, qui ex professo de eadem China China scripsere, ac edidere Tractatus; ipse autem Scriptorum utriusque Classis personam diverso tempore indutus, steterit pro Cortice Peruviano per annos 13, tunc scilicet cum de Febris tractavit, earumque remediis, ut in Orat. 3. Patavina, & in Dissertatione De Contagiosa Boum Epidemia; & quidem non juvenili, aut virili, sed proventiori, atque, ut ipse alibi vocat, seniori ætate (quam unam inter varias, quas percurrit, attendendam esse præcipit §. 3. & 8. ejusdem Dissertationis) steterit vero adversus Peruvianum Corticem vix ante paucos menses, sive ultima proventissimæ ætatis periodo, cum videlicet de ipso Cortice ex professo acriter scripsit, ac Tractatum edidit: ideoque meliorem partem me selecturum, nec illi vere me adversaturum putarim, si eum potius sequar pro China China, quam adversus Chinam Chinatam scribentem. His præmissis, evestigio rem ipsam aggredior.

ANIMADVERSIONES IN TITULUM A CLARISS. RAMAZZINO CONSTITUTIONIBUS SUIS EPIDEMICIS,

Annexæque Dissertationi De Abusu Chinæ Chinæ
conjunctim præpositum, qui sic habet:

(a) *Constitutionem Epidemicarum Mutinensium Annorum quinque Editio
secunda BERNARDINI RAMAZZINI in Patavino Gym-
nasio Practica Medicina Professoris Primarii.*

(b) *Accedit Dissertatio Epistolæ de Abusu Chinæ Chinæ Ad D. Bartho-
lomæum Ramazzini Mutina Medicinam facientem. Patavii 1714.*

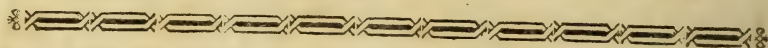
(a) (Constitutionum &c.) Prior hæc
Tiruli
portio nihil ad me, quemadmodum nihil
ad me Constitutiones ipsæ, quas non alio
certe consilio recudere studuit artificiosus
Auctor, nisi ut ab his colorem mutuatus,
annexæ Dissertationi viam sterneret; quan-
doquidem in illis quoque parum amice
identidem senserat de Peruviano Cortice.
Scriptis ille quidem (atque hoc referre non
erit inutile) hujusmodi Constitutiones ab
anno ætatis suæ 56. usque ad 61. & cum
Juvenili ætate, ac in virili etiam statu
Chinam Chinam in magno pretio habuisset;
præcedente tamen ætate (cum videlicet eas-
dem Constitutiones conscripserit) a priori
sententia recessit non parum, ut de his omni-
bus in subsequenti Dissertatione §. 3. nos
monet. Adeoque in Constitutione prima,
scilicet anni 1690., usum Chinæ Chinæ
improspere cessasse sibi observatum refert;
in secunda vero anni 1691., ejusdem Fe-
bris fugi administrationem saluberrimam fuisse
testatur pag. 126. nuperæ Patavinæ Edi-
tionis, confirmatque pag. 131., subdens
insuper pag. 132. ex vi oppositarum invi-

cem observationum, in oppositis hæc
Constitutionibus a se habitatum; securio-
rem probabiliter esse Chinæ Chinæ usum,
quando humores fræno potius egent, quam
stimulo; quod in Constitutionibus calidis, &
siccis evenit; secus in frigidis, & hemi-
dis. Atque idipsum tandem ulteriori, ut
ait, facta observatione incunctanter statuit
sub finem ultimæ Constitutionis trium sub-
sequentium annorum 1692. 93. & 94.
ubi Chinæ Chinæ usum pro curanda lenta
Febre, Peticulari male judicata identidem
tunc succedente, parum salutarem fuisse ad-
notat. Omnibus porro hæc observationi-
bus haud semper uniformibus inter se col-
latis, pro coronide demum concludit pag.
192. earundem Constitutionum. In fri-
gidis, & humidis Constitutionibus, quæ
corpora nostra crassis humoribus insarciunt,
parum salutarem esse Corticis Peruviani usum,
in calidis vero, & siccis Constitutionibus, in
quibus humores aliquo egent sufflamine, Re-
medium istud egregiam operam præstitisse.
Hæc ille tunc. Ejus vero sentia, qualia-
cumque ea fuerint, huc compendiose re-
tulisse sufficiat, omitta earundem Consti-
tutio

tutionum recusatione, quippe frustranea, ut earum connexionem cum subsequenti Dissertatione minime videar de industria dissimulasse. Quid vero, & quanta quidem diversitate, post annum 61, ætatis suæ, nempe post annum 1694., senserit de eodem Cortice; postquam scilicet me. metipsum vidit, sociumque non semel habuit, eo Febrifugo felicissime semper utentem, in arduis præsertim circumstantiis, tam Intermittentium quam Subcontinuarum Febriam lethaliter malignantium, quidve in illius commendationem palam scripserit ab anno 67. usque ad 79. ejusdem ætatis suæ, scilicet ab anno Christi 1700. usque ad annum 1712 satis constat ex ipsius Auctoris Textibus superius transcriptis; ut ideo tam insignis mutatio sententiæ, relapsusve in priorem, cateroqui ab eodem repudiatam, contigerit ultimo biennio vitæ illius: quo tempore, & Exedra addictus, & Ægros invivendi vix capax, quantum potuerit in praxi profi-

cere, ut experientia ulteriore edoctum se nobis ostenter, nemo non novit.

(b) (*Accedit &c.*) Altera hæc Tituli pars magis ad me. Hic autem nonnisi de *Abusu China* constituit agere Cl. Auctor: ago ego in Opere meo de *Uso, & Abusu*. Ille universim, ac indefinite: ego definite, ac particulatim. Vide ergo Titulum meæ Therapeutices, Præfationem ad Lectorem editionis primæ 1712. totumque ferme, si lubet, Librum quintum; nec non Cap. 8. Libri primi, Cap. 5. Libri quarti &c. & me æque inimicum abusui, ac recto usui amicum ubiqueprehendes. In eandem ergo metram tendimus: disquirendum superest, an eodem itinere, dum quinam sit rectus usus, & quinam abusus intus examinabitur. Vereor tamen, ne hujusmodi examine minus castigare instituto, sibi que propere nimium fidens; & nimium placens, *Ollam auxeris ante Lentem* Cl. Auctor.

ANIMADVERSIONES

IN

EPISTOLAM NUNCUPATORIAM,

Quæ sic inscribitur:

Institutissimis, atque Excellentissimis D. D. Equitibus, D. Marci Procuratoribus, & Patavini Gymnasii Moderatoribus. D. CAROLO RUZINO, D. FRANCISCO LAUREDANO, D. ALOYSIO PISANO, Bernardinus Ramazzini Felicitatem.

(a) **C**onstitutiones meas Epidemicas, quas olim circa finem prægressi Seculi li evulgavi, & Mutinenses dixi, quia modo Agros, modo Civitatem affligerint, denuo in publicum prodire volui, sed nonnisi sub Nominum Vestrorum auspiciis, Patavini Lycei MODERATORES AMPLISSIMI; neque ab hoc propius quidquam me dimovir, quod novum aliquod Opus non sint, scio enim Auctoritatem Vestram eam esse, ut Antiquis gratiam, Obscuris lucem conciliare valeat.

Hisc

Hisc tamen novum aliquid accedit, Dissertatio nempe de China China abusu, quem (b) ubique tam grandem, ac familiarem factum video, ut castigatione aliqua, & animadversione indigeat. (c) Non est enim tam insons, ut vulgo creditur, Americanum istud Febrifugum, ut aliquando Medico, qui illud exhibuerit, in votis non sit febrim repetere, sed fortiorem, ut tollantur ea mala, (d) quæ China China ob febris extinctionem invexerit. (e) Certe constat longe tutiora fuisse Veterum febrifuga, quæ olim usui erant ad febris causam sensim eliminandam, quam Indum istud, cujus operandi modum in nostris Corporibus, admirari potius licet, quam intelligere. (f) Vos autem CLARISSIMI VIRI, quorum Incolumitas ad publicum bonum tanti interest, ita valere volo, ut Medicorum nullus Peruvianum Corticem, aut quidquam aliud pharmaceuticum Vobis unquam præscribat.

DABAM PATAVII

Die 20. Julii 1714.

(a) (Constitutiones &c.)

Quemadmodum prima pars Tituli nihil rei habuit cum Animadversionibus meis, ita nec quicquam habet prima pars Epistolæ Nuncupatoriæ, quippe quæ Constitutiones a me sepositas quæ commorat. Sat igitur sit & hanc ordinis gratia integram recusasse, ne mutila in publicum conspectum veniret. Cæterum cum altera tantum illius parte nonnulla mihi res est.

(b) (Ubique &c.) Animadvertant Geographi, hoc Ubique sumi a Cl. Auctore per strictam quamdam Synecdochen pro eo tantum terrarum spatio, quod inter Scutennam, & Gabellum intercipitur. Quod si illud idem Ubique semel saltem in tota Dissertatione occurreret, neque is, qui satis immerito insonti Mutine assignatur, illi uni imputaretur Chinæ China abusus, ferenda utique, dum amplior, etsi adhuc animosa plurimum, Censoria huiusmodi castigatio.

(c) (Non esse enim tam inson &c.) Non esse inson istud Febrifugum, facile est asserere; difficillimum nervose probare, Naturam illius innoxiam ex opposito satis, superque me ostendisse puto Cap. 1. & 2. Libri 1. meæ Therapeutices Specialis, & signata a pag. 4 usque ad 14. inclusive.

Id nihilominus ex abundanti ultro confirmabitur in progressu ex ipsis Responsionibus meis ad peculiare Paragraphos Ramazzinianæ Dissertationis, & præsertim ad §. 47 ubi fusius de indubitabili, & patente huiusce remedi innocentia. Et sane quidni sit inson Febrifugum, quod Cl. Ramazzinus in *saniori & are* appellavit (ut vidimus in Collatione Textuum illius) Remedium plane divinum, ex Arbore vita descriptum. Antipyreticorum omnium facile Princeps &c.?

(d) (Qua China China &c.) Satius fuisset dicere, quæ Medicus, non quæ China China, ob Febris extinctionem intempestivam invexit. Si enim præcise ob Febris extinctionem quidquam mali contigit, idem, ut patet, contigisset, effectus, si per aliud quodvis Febrifugum specificum, puta Gentianam, Centaurium &c. eo tempore Febris extincta fuisset. Medicus ergo rationem reddat præscripti eo tempore Febrifugi Corticis, non ipse tunc forsitan male præscriptus Febrifugus Cortex. Num forte culpabitur ut pravus cibus optimus, quem male tulit Ager, quia illum Medicus sumendum præscripsit invadente accessione, cum debuisset ingerendum præscribere eadem soluta? Ad evitandos huiusmodi scopulos in Chinæ oblatione, circumstantias omnes examinanda.

minavi, in quibus liceat, vel non liceat Febres suppressere. Hoc est, quod merhodicum reddit illius usum, quodque talem reddit usum cujuscumque remedii, nempe ut illud *tempestive* administretur: posito enim quod suppressenda vere sint Febres, & cogito opportuno tempore suppressionis earum, quod ex Medici peritia dependet, non aliud querendum Febri-fogum, quam China China, qua certius, aut tutius nullum. Vide propterea totum nuper citatum Caput octavum, ni te pigeat, Libri primi Therapeutices meae, ut & decimum, si exempla tempestivae, & intempestivae oblationis nosse velis in Intermittebantibus benignis; si vero in Subcontinuis malignantibus, ac praesertim in earum principio, ne graveris inspicere a fronte ad calcem citatum pariter Caput quintum Libri quarti; & si exempla desideres, etiam Caput sextum ejusdem Libri, ubi in historia prima occurreret tibi curatio Aegrotantis a Cl. Ramazzino pro conclamato habiti, subinde tamen Peruviani Corticis administratione restituti. Sane eo casu perspecto, miraberis cum idem Auctor, nulla etiam ratione habita aliorum plurum, arctis adeo limitibus rectum Chinæ Chinæ usum restrinxerit.

(e) (*Certe constat &c.*) Veterum Febri-fugis quales olim laudes, sive, ut aperte loquar quas criminationes in concursu Peruviani Corticis attexuerit Cl. Ramazzinus in suis Orationibus Patavinis, vidimus supra in *Collatione* Textuum illius lit. E. F. G. ubi *frustrancem* Prætorum Medicinæ Pa-

trum diligentiam, laboremque in iis, tam rependiendis, quam arte constandis plane irritum parum abest quin ore pleno derideat: ut proinde & hic subeat mirari, quo pacto iisdem Amplissimis Patavini Lycei Moderatoribus hæc tam facile obtrudat in Veterum Febrifugorum commendationem, coram quibus ante paucos annos tam effuse effatus erat oppositum. Sed nec id inglorium prorsus dixerim Viro Cl. Carneadem in hoc imitato, qui coram Catoe præco, Galba, aliisque principibus Viris elegantem, & acutam habuit Orationem *pro Injustitia*, cum oppositam haud minus elegantem *pro Justitia* pridie habuisset *eisdem* audientibus. Quid de Veterum Febrifugis, partim noxiis, partim inertibus sentiam ipse, legi potest in mea Therapeutice a pag. 10. & 11.

(f) (*Vos autem &c.*) Non erat, ut in Epistolæ sine officioso incolumitatis omine averti ab Amplissimis, prosp'raque longevitate dignissimis Viris Peruvianum Corticem deprecaretur, qui severo Interdicto Medicis omnibus observando, *ab Aëdibus Nobilibus, & Potentium Virorum*, ut infra §. 10. vulgare istud Antipyrecum *proscripsit*. Exedrae Practicæ Patavinæ Professor Primarius. Quemadmodum tamen ille Nobilium, & Potentium Virorum genus egregium jam bene valens sine Peruviano Cortice jugiter *valere voluit*: ita ego, ut revalescat non raro male valens ex Periodicis Febribus quodcumque genus hominum, universam Viri Cl. Dissertationem, ut in sequentibus, valere jugiter volo.

RESPONSES
JATRO - APOLOGETICÆ
AD IPSAM
DISSERTATIONEM

In Paragraphos divisam, cujus tota series hæc est.

DE ABUSU CHINÆ CHINÆ

Dissertatio Epistolaris.

§. I.

Quæstisti a me per litteras, nec semel (a) *Nepos* carissime, quidnam ego sentiam de celebri Febrifugo Peruviano, cujus usum (b) *isthic* tam frequentem, tam magnum sensum factum ais, ut qui sine hoc præstidii genere ad febrem oppugnandam velit accedere, tanquam inermis accedat, ac si forte æger intereat (c) *pro magno piaculo* habeatur remedium istud non fuisse perterritum. Quosdam tamen adhuc esse, ut scribis, ingenuos Medicos, qui sui juris sint, & hujusce remedii usum quidem non abhorreant, sed (d) *modum adhibendum* velint, ut nec tam facile, nec in tanta copia sit exhibendum, sed potius hac in re rationem, & experientiam consulendam, longe tamen vincere illorum numerum, qui sibi plaudunt ex hoc solo remedio curatas febres, quas Natura si non tam cito, tutius tamen curasset non ita facile redituras.

(a) (*Quæstisti &c.*) *Piscis primum a* que Chinæ Chinæ vere immodicum describenti (siquidem tam late, ut in hoc Paragrapho asseritur, ille scripserit) æquum erat
Capite festere
incipit. Nepoti pluriss sciscitanti, usum-

erat certo, ut huiusmodi excessum minime probans rescriberet Patruus: neque enim is sine stomacho aliquo audire poterat. Mutinensibus Medicis fere omnibus pravam hunc esse morem (quod tamen longe abest) ut Febrim quamlibet armata semper Peruviano Cortice manu indifferenter minatim aggrediantur, imo apud eos hoc die piaculum reputari, hoc intentato praesidii genere Febricitantem quempiam interire. At minime aequum, ut a seipso paucos ante annos scribente, novis nullis emergentibus causis, dissentiret, ac percontantis opinionem plane oppositam, inexplorata rerum narratarum veritate, mediis typis publicis, praereps descenderet. Sane si minus frigida Urbi huus Medicos, magis vero sobrie Nepotem suum dilexisset Cl. Auctor, aequius, ut opinor, hac de re iudicium tulisset: *Oporteret siquidem solum diligere cum iudicaveris, non cum dilexeris iudicare.* inquit Cic. de Amicitia. Ceterum Relatori ad praescribendam Chinam Chinam tunc temporis parum propenso, mirum non est, si forte usus laudabilis, a scrupulosiore tamen ipsius methodo non nihil recedens, imposuerit nomine abusus; multoque inas mirum, quod accedentibus partium studiis, isthaec tandem Nepotem non modo, sed & Patrum ipsum transversum egerint. Quod inter nimis austeros in oblatione Corticis collocandus tum fuerit Nepos Cl. Auctoris, satis superque nunc potest eruere quilibet pluribus ex locis Therapeutices meae, ut pag. 133. historia 9. pag. 162. hist. 2. pag. 181. hist. 11. nec non etiam pag. 205. hist. 2. Idem namque ille est, cuius nomen locis citatis semper officiose subticui; modo vero scriptae Dissertationis occasione cum indicetur a Patruo, totius quoque Causae cognitioni admodum conducit haud amplius oculare; quoniam admodum nec grave est mihi, cum in hac materia opinabili, & libera palam ferre discrepantem a me, qui discrepar, aut discrepabat saltem, ut legitur in contextu, a *longe maiore Medicorum Muti-*

nae degentium numero. Occasione scribendi, quam captare sibi compluit Cl. Ramazzinus, quantum sufficit explicata, minus forsitan posthac habebit unde obstupecat quisquam, Cl. uictore ab aliis, quae pro Cortice nuper scripserat adeo insigniter desivisse in hac Dissertatione, ubi Causam instantis Nepotis iam facit suam. Etsi enim profiteatur §. 49 *ad publicum beneficium isthaec se conscripisse*, nihilominus & in Rempublicam (ut pato inofficiosus, & sibi met ipsi, quae autem docuerat refellens, quodammodo injuriis, solis Nepotis sibi carissimi votis, Censuram in longe maiorem Mutinensium Medicorum numerum praestolantis, obsecundavit. Sed satius forsitan fuisset respondere sciscitanti: *Iose Testudines comede, qui cepisti.*

(b) (*Istic &c.*) Vastissimum illud *UBIQUE* Epistola Nuncupatoria statim ad breve *ISTIC* Mutinensis Pommerii contrahit Cl. Auctor. Liceat ergo & mihi hoc idem *ISTIC*, quatenus solas connotat Mutinensium Medicorum doctoros, retrahere sentim in pulcherrimum, & aequali extensione praeditum *NUSQUAM*.

(c) (*Pro Magno Piaculo &c.*) Piaculum certe foret finire, ut hoc remedio minime pertentato Aeger occumberet, si ex *Febre Intervallente Perniciosa* interiret, aut alia simili, ejusdem tantummodo, non alterius cujusvis remedii viribus cessura, uniusque *Nature* palam succumbenti linqueretur jam desperanda curatio, ne forte aliquando rediret febris per Chinam Chinam fugata. Si vero obiret ex Febre, remedium hocce respicere, aut eludere solita, cujusmodi sunt omnes Synochi, aliaeque sab essentia continua, tunc potius illud pertentasse, ridiculum. Neque vero, ut quis ingenuus dicatur, & *sui juris Medicus*, necesse est illi, usum proficuum huiusce Febrifugi ab aliis praemonstratum, sibi que cognitum ut talem, rejicere, alienamve Methodum, ne servus videatur, etsi res exigat, minime amplecti.

(d) (*Modum adhibendum &c.*) Modum adhibendum esse, ne nimis facile, ut nimia

copia exhibeatur Remedium istud, ratio nemque, & experientiam hac in re consulendam, ipse quoque in Opere meo pluries inculcavi (quis enim tam ferreus, ut aliter sentiat?) quodque magis refert, perpetuo etiam utramque consului. Quamobrem si forte me collocat Cl. Auctor in Classe illa numerosiore Mutinensium Medicorum, qui ut inquit, in hujusce Febrifugi usu modum non servant, sciat se hallucinari quamplurimum, cum debeat me potius reponere in eorum Classe, qui modum adhibeat. Et primo quo ad nimiam in Peruviani Corticis administrationem, an ego vicem hujusmodi culpa, manifeste visuri ubicunque de abusa illius, vel de tot cautionibus, pro casuum varietate hic, & nunc in eo præscribendo adhibendis, locutus sum. Atque ut rem minutius persequar, si sermo sit de hac facilitate in Febribus *Intermittentibus vulgaribus*, seu, non malignis, videndum Caput octavum Libri primi, præcipue a pag. 64. usque ad finem Capituli, & duæ priores paginae Libri secundi, videlicet pag. 84. 85. quibus in locis me necdum cautum, sed & scrupulosum prodidi. Si vero sit sermo de *Subcontinuis malignantibus* (in *Intermittentibus enim malignis*, ac præsertim in præcipiti earum periculo me facilem non solum fateor, sed & profiteor) videndum Caput quintum Libri quarti; imo, & Caput sextum ejusdem Libri a pag. 254 usque ad finem ipsiusmet Capituli. Si denique sermo sit de *Continuis* ab solum cujuscumque speciei, legendum Caput secundum, tertium, & quartum, præcipue vero tertium Libri quinti, tandemque lustranda Icon Februm China China curandarum, vel non curandarum, quæ prostat Cap. quinto ejusdem Libri. Ex quibus omnibus clare elucescet, me hujusce Febrifugi usum a quamplurimum Februm curatione plane præscribere, ad alias plane admittere, ad alias vero. imo etiam ad eandem in diversis illius stadiis modo admittere, modo rejicere, summa in hoc adhibita circumspectione, tantaque interdum,

remedium istud, quantumvis natura sua prorsus innoxium, aliis tamen ob causas sæpius contra Gravissimorum Scriptorum placita minime verear excludere, vel alibi nonnisi cunctanter admittere, aut potius permittere, ut latius de his omnibus in Responsionum processu.

Quo vero ad exuberantem illius profusionem, si quis me ab hos quoque crimine immanem velit dignoscere, legere ne gravetur Caput septimum Libri primi, quod est ad quantitatem in *diuturnioribus Intermittentibus* præscribendam, ubi me non transcendere inter hebdomadas tres, pro earum curatione simul, & præcautione, pondus uncia China China clare deprehendet. Quod si loquamur de *Intermittentibus malignis*, aut etiam de *Subcontinuis*, ut vocitavi, pariter *malignantibus*; & in *acutis* sensim migrantibus, dispiciendum est Cap. 3. Lib. 3. præsertim a pag. 147. usque ad finem, & Cap. 4. ejusdem Libri a pag. 156. usque ad 158. inclusive. Atque ibi me pro harum validissima curatione in occasione præcipiti non plus Corticis impendere, trium pariter hebdomadarum spatio, quam sesquiunciam, aut ad summum uncias duas, peculiariter tantum distributas, cuique obvium est cernere. Ast hæc quantitas, imo & longe minor, quæ in *Benignis* impenditur, quo jure poterit improbari a Cl. Auctore, qui, ut vidimus in *Collatione*, Textuum illius Corticis favorabilium, Textu literis K. L. M. signato, admittit usum Corticis hodiernum *ad plures dies, donec scilicet febrile miasma si penitus exanilatum?* Ad quod equidem opus absolvendum, eam requiri ad minimum, quam taxavimus quantitatem, nemo non videt; quotidiana siquidem ipsam experientia confirmat. Denique si de omnibus antedictis varia identidem, attentaque determinatione a me statutis, præter scrupulum rationis, quis etiam *experientiam* desideret, quam quoque *consulendam* esse monet egregie Cl. Auctor, præter historias omnes, tribus primis Capitulis Libri 4. comprehensas,

hensas, quæ Methodum meam, & proficuum, & rationalem ostendunt, præter illas inquam, ut meam insuper cautionem quoque, imo, & nonnunquam hesitantiam in præscribendo Cortice, in experimentis ipsis, & observationibus plurium, ac plurium annorum fundatam queat dispicere, adeat Cap. 10 Libri primi, Cap. 6. Libri quarti, & Cap. 4. Libri quinti, ni velit insuper expiscari casus alios innumeros per totum Tractatum meum dispersos. Quæ omnia in ipso Dissertationis lumine per extensum indigitasse sufficiat, in reliquo clarius adhuc exponenda ejusdem Dissertationis, ac Responsonum mearum progressu. An vero his omnibus satis pat fiat, non solum *modum* ubique *adhibitu* fuisse a me in China China præscribenda, verum etiam fuisse definite indicatum, quinam esse de-

beat, & qua religione servandus sit hujusmodi modus, a Cl. Auctore generaliter tantum deprædicatus: item an ipse *nimis facile*, aut *nimia copia* in Therapeutice mea illam præscribam, aut præscribendam doceam, ut fortasse visum est Nepoti, & Patruo, penes Practicos judicium sit, Quod si forte quispiam ex Nostratibus Medicus me infcio, revera sit, vel videatur nimis in usu China China, illum, illosve, quocunque sint, sicuti si regulis, & cautionibus a me positis eadem utantur, recte utentes dicam: ita si secus, forsitan abutentes. Sine vero Mutinæ maior Medicorum sibi ex hoc plaudentium, vel non plaudentium numerus, ego sane, qui gressus alienos non dinumero, calculum hunc nequaquam subduxi.

§. II.

Queris ulterius an salutare consilium esset usum China China pertentare ad solam prophylaxim, num scilicet antequam ingruat solita febrium periodicarum tempestas per ætatem, sive autumnum, bonum esset Chinam Chinam adhibere ad præcautionem, ne generetur fermentum illud, quod hujusmodi febres excitare solet.

(Quæris ulterius &c.) Fuscum hoc Quæsitum hoc ductus repente concidat. Cum vero jam præ crassitie sua incipiat ille concidere, abnuo scalpere, ne color Dissertationi ob- quamvis non sculptus, alium i circo
— Dic Quintilliane colorem.

§. III.

Ut honestis petitionibus tuis satisfaciam, ad primum Quæsitum respondeo, juxta varias ætates, quas Divina Beneficentia percurrere mihi indulxit, (a) *varie ac diversimode* de Peruviano Cortice me sensitse, juvenili ætate, ac in virili etiam stavi, fateor mihi in magno pretio habitam Chinam Chinam, & illa familiariter usum, non ita tamen ab illius vesano affectu me fuisse infatuatum, ut illam tanquam Panaceam omnibus remediis præferrem, procedente vero ætate, (b) *experientia edoctum* a priori sententia recessisse me non parum, & non nisi cum summa cautione remedium hujusmodi præscripsisse. Sic frequenter evenit non solum in re Medica, sed in aliis quoque facultatibus, quod agebat De mea ille Terentianus.

Nusquam

*Nusquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, atas, usus semper aliquid adportet novi,
Aliquid moneat, ut illa quæ te scire credas, nesciās.
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.*

(a) (*Varie, ac diversimode &c.*) *Varie,* ac diversimode sensisse, aut saltem scripsisse Cl. Auctorem de Peruviano Cortice diversis temporibus, verum est nimis. *Juvenili ætate, ac in virili etiam statu eam magno in pretio illi habitam quidem fuisse; sed procedente ætate a priori sententia ipsum recessisse non parum, bona ejus venia, distinctio ne indiget; enormis enim hic latet equivocatio.* Ante annum ætatis suæ 57. ac ideo tum in juvenili, tum in virili etiam statu fuisse Cl. Virum usui Cortici satis addictum ea vulgari, quæ tunc vigeat methodo, minime inficias iverim: id enim & me non prorsus latet. Ab anno 57. usque ad annum 61. ejusdem ætatis suæ; nempe ab anno 1690. usque ad annum 1694 (quo tempore Constitutiones Epidemicas Mutinenses conscripsit) recessisse ipsam nonnihil a priori sententia, itaut nonnisi cunctanter, & cum recessitis paulo ante limitationibus, quas modo ferme ad proscriptionem usque remedii coarctat, illius usum admiserit, ultro patet ex iisdem Constitutionibus. At progrediente adhuc ætate, & praxi, æque patet, illum incomparabili huic Febrifugo strictiore longe foedere, quam in ipsa juvenili ætate se devinxisse. Id statim patefecit, ac Patavinam Exedram coepit conscendere, fretus, ut reor, ulteriore experientia ab an. 1700. acquisita; quo anno primam habuit in eodem Patavino Athenæo Orationem, quam *Sæcularem* dixit; in cuius decursu non vulgari Peruvianum Corticem laudibus extulit. Multo magis extulit in *Tertia* anno 1702. ibidem habita, & in *Septima* habita anno 1706. Tandemque anno 1712. in Dissertatione *De Contagiosa Epidemia. quæ in Boves irrepfit*, consueque devenit, ut sphæ-

ram activitatis hujusce remedii propagare conatus fuerit, quousque illam tunc me propagaturum sponderam in Synopsi Tractatus mei antea edita. Quamobrem quasi iis, quæ ipse promulgaturus eram, prævium calculum vellet apponere, ad *Tertianas perniciosas* curandas mirabile remedium esse Chinam Chinam pronuntiavit: Quorum omnium veritas, absque eo quod hanc crambem ad nauseam usque recoquam, satis liquet ex *Collatione* Textuum illius supra prolatorum, ad quos Lectorum iterum revertito. Constat itaque evidenter, illum in provectiori, gravique ætate nempe ab anno 67. circiter ejusdem ætatis usque ad 79. eam mutasse strictiorem sententiam, quam anno tantum 57. ad 61. professus erat, ut in mea Therapeutice asserui pag. 289. Adeoque toto vitæ suæ cursu quater saltem diversimode sententiis videlicet alternatim oppositis, opinatus est de Peruviano Cortice Cl. Auctor. Juvenili siquidem ætate, ac in virili statu illam in magno pretio habuit, ut hic fateatur. In prima senectâ habuit in minori, ut patet ex Constitutionibus Epidemicis. In secunda senectâ usque ad decrepitam ætatem (siquidem menti tam vergetæ ulla unquam obtigit ætas decrepita) habuit in maximo, ut Opera illius palam commonstrant. Ultima tandem Vitæ periodo, ab anno scilicet 79. usque ad 81. quo satis cessit, habuit in minimo, ut nupera hæc Dissertatio rursus testatur.

(b) (*Experientia edoctum &c.*) Hanc ergo, qua edoctum se proficitur Cl. Auctor ulteriorem experientiam, ab editione tantummodo Tractatus mei, Fungorum more, citra cultum repente prognatam, sterile biennium octogenariæ ætatis produxit At reclamât ille §. 18. hujusce Dissertationis.

Observationis istæ, scilicet usui Corticis infensæ, multorum annorum sunt fructus (rectius dixisset duorum, quos retuli) & longæ vitæ a divina beneficentia mihi concessæ.

Quid ergo? Insequarne amplius Virum, qui vel in dolo aliquo deprehensus, unum pro re nata pedem habet in calceis, & unum in pelvi?

§. IV.

Abfit tamen, ut febrifugi hujus vim arcanam contemptui habeam, etenim ingenue fateor Peruvianum Corticem unum esse ex iis quæ facilius admirari possumus, quam intelligere. Sicuti enim divinum illud Hippocratis aliquando in morbis reperitur, idest quiddam abditum, quod humanum caput excedat, ita etiam in aliquibus remediis observatur non raro tñ S. & potissimum in Peruviano Cortice. Admirandum est profecto quomodo ad exiguum pulvisculum quomodocumque exhibitum febris periodicæ furor conquiescat, interdum etiam extinguatur, quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod sciam. Opium equidem, ex quo nobile illud Nepenthes dolorum sedativum, paucarum horarum spatio dynamin suam ostendit, spiritus animales consopiendo, sed hujusmodi virtus ephemera est, nam altera die dolor redit, at Chinæ Chinæ beneficium non tam paucis diebus clauditur.

(Abfit tamen &c.) **M**alo nodo malus Cuneus, dici solet; at hic duro nodo mollis, & iners Cuneus a Cl. Auctore adhibetur: artificiosa quippe isthæc laudum pondere carentium congeries encomiasticis Textibus, alias a Cl. Ramazzino editis, nequit supplere Commentarii vicem, ut ille fortassis autumat; nisi Commentarii nomine veniat hic explicatio germano textui plane contraria. Aliud namque est asserere, ut hic asseritur, inesse Chinæ Chinæ nescio quid arcani, quid abditi, quid tandem divini, uti quid divinum, aut potius quid divinandum latet in morbis, & asserere in eum præcise finem, ut in progressu postmodum ostendatur illud idem Arcanum illudque mirabile, quod humanum caput excedit, & Chinæ Chinæ inest, illud inquam, ob hoc ipsum quod arcanum est, esse in praxi amethodicum, irrationale, mere empiricum, natura sua dolum, ac noxium, malitiamque habens occultam, & noxam inferens tanto perniciosiorem, quanto occultius; ut infra §. 6. 8. 15. 47.

50. &c. aliud est scripsisse, & sine ulla limitatione pluries promulgasse, eam esse Remedium, non habens tantummodo quid divini (id nempe divini, quod etiam in morbis malignis, & in venenis exitialibus delitescit) sed divinum plane, tanquam munus a divina beneficentia nobis concessum, ad male natam Febrim sobolem non consopendam tantum, ac interdum etiam extinguendam, sed absolute exterminandam, & exanilandum penitus febrile miasma, dummodo ad plures dies exhibeatur; cui remedio simile aliud opandum est favore Numium, & commiseratione, qua solent in res humanas, ad Febres vere Continuas, & Continentes pari securitate sanandas, ac sanantur ab eo Periodica &c. quemadmodum latius legitur in Collatione pluries indicata. Certe Glossa recens minime coheret veteri Codici, digna tantum quæ apud Mulieres, & imperitiam plebeculam (si Cl. Actoris verbis uti licet) locum habeat, non apud eos, qui sapiunt.

§. V.

(a) *Cætera Remedia*, uti omnia emetica, cathartica, hydrotica in morbis quibusdam promptam opem quam spondent, re ipsa præstant, sed cum ratione, dum e corpore peccantes humores eductos adspicimus; aut exhibito Cortice, sive in mediocri, sive in larga dosi, saltem ut plurimum nihil sensibile propelli videmus, fortuitum enim est si aliquid per vomitum rejiciatur, sive propinata China China contingat alvi dejectionis, (b) *virtute ergo secreta*, & adhuc incomperta Febrifugum istud agit id, quod agit.

(a) (*Cætera Remedia &c.*) Quod persunctorie, ut sic dicam, habet hic Cl. Auctor de carentia, saltem utriusque, sensibilibus evacuationibus ab epota China China, non videtur prolatum per modum objectionis; sed etsi eo etiam nomine intelligatur, vulgarem hujusmodi oppositionem ad ultimas usque ineptias solutam vide Cap. 3. 4. 5. & 6. Libri primi Therapeutices meæ. Quod si te pigeat hujusce generis *Pandectas* evolvere, & nihilominus Catharticorum, Emeticorum, aliorumque similium remedium in inutilitatem, ac noxam, in concursu Febrifugi Corticis nil sensibile propellenti, paucis expressam nosse desideres; adi tantummodo Cl. Auctorem Orat. 3. Jatrici Argum. pag. 101. ubi hæc reperies *E singulari hujus remedii præstantia* (loquitur de Peruviano Cortice) *quod in Periodicas Febres vim suam potissimum exeras, id beneficii fuimus assecuti, ut verum discrimen inter Febres Intermitientes, ac eas quæ vere sunt Continua, nec non inter illarum focum tenemus; neque amplius unica methodo Febres omnes curentur, tam Gastricæ, quam Venosæ, continuato scilicet refrigerantium, & humectantium uso, tot repetitis venæ sectionibus, tot iteratis purgationibus, quæ humani corporis machinam potius infirmant* en ergo quid præstent in curandis hujusmodi febribus remedia, quæ humores e corpore educunt, quæque in hoc Paragrapho tam fidenter dicuntur *re ipsa præstare promptam opem, quam spondent* sed illa

santum Febres, quæ de Intermitentium familia sunt, pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressa quiescant, aut etiam penitus aboleantur. Aboleri possunt igitur secundum ipsum Cl. Auctorem Febres, quæ de *Intermitentium familia sunt, haustu pulveris exigui nihil sensibile propellenti.* Quomodo autem tuto, & rationabiliter id fiat, videre est per extensum locis nuper citatis Therapeutices meæ.

(b) (*Virtute ergo secreta &c.*) Hocce effectum per modum Consequentia hic loci prolatum, sine ullo etiam antecedente, nemo, quod sciam, unquam negavit. Ratio tamen potissima (si velimus ingenue fateri) cur tam *secreta* sit virtus hujusce Febrifugi, est quia *secreta* est *Causa* Febrem Intermitentem gignens, hac enim cognita, facile forsitan esset dignoscere quidquid habet in se China China, quod hujusmodi Causæ opponatur. Ita quoque si Chinæ Chinæ in Febres agentis ratio intima innotesceret, ad incompertam febrium ipsarum notitiam vis facilis sterneretur. Ob hanc rationem Villis, Borellus, & alii ominati sunt, fore, ut ex hujusce Corticis virtute quamvis adhuc occulta, lumen sufficiens aliquando trahatur ad detegendam occultam pariter Februm Intermitentium naturam. Sed hi fortasse Viri, inquit Cl. Auctor, ut in §. septimo, haud satis *sana mente disquisiverunt de hoc Peruviano Febrifugo.* Audiamus potius illum nulla præoccupatione detentum, *nagæ* (quod maxime cavendum præcipit eodem §. septimo)

de China China Tractatus edentem, sed ingenue data occasione tractandi de Febribus suum iudicium ferentem. Hariolari licet, inquit ille Orat. 3. Jatr. argum pag. 103. hariolari licet, ex admiranda hujus Corticis virtute Febris naturam medullius aliquando erutam iri; possim enim hujus celeberrimi Febrifugi Chymica Analysis instituitur, &c. Consequentia igitur, quæ ex hisce omnibus debet inferri de virtute abduca Chinæ chinæ, respectu habito ad virtutem patentem aliorum remedium, mediis evacuationibus sensibilibus morbos nonnullos curantium, ea non est, quam illaturus est Paragrapho sequenti Vir Cl, quod nempe *amethodicus*

idecirco sit illius usus; sed est ea, quam infert, ab ipso Cl. Auctore sapissime laudatus Sydenham, in Præfat. ad Lectorem lib. de *Observationibus Acutorum*, videlicet Peruvianum Corticem hæc de una causa, quod virtute ignota sine evacuatione sensibili determinatam morbi speciem delet, ac destruit, jure merito *Remedium Specificum* appellari; imo *unicum* esse in Medicina, cui vere competat *Specifici* denominatio: remedia vero, quæ mediantibus evacuationibus ad varios morbos curandos adhibentur, æque improprie appellari *Specifici*, ac quis *Scalpellum Phlebotomum* Remedium Pleuritidis *Specificum* vocitaret.

§. VI.

Diu equidem, seu frustrante diligentia a sagacioribus Medicis allaboratuna est circa hunc Corticem, ut aliquid proferrent quod animum veritatis avidum expleret, sed vincit adhuc natura latendi, ut olim de Nili origine cecinit Lucanus. Cum ergo post tot conatus magnorum virorum, & facta tentamina per varia experimenta, num saltem pro solamine laborum in Vegetabilium familia in Europa aliquid analogum Peruviano Febrifugo reperiri posset, adhuc ignotus sit operandi modus hujus celeberrimi Antipyretici, asserere necesse est rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum.

(Diu equidem &c.) **E**x eo quod Febrifugum istud agat virtute adhuc incomperita, ut supra adnotavit Cl. Auctor, sique adhuc ignotus, ut modo repetit, illius operandi modus, haud satis percipio, cur necesse sit asserere, ut asserit, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum. Hoc facto fundamento, numquam China China licebit uti; semper enim obstat, qui semper occultus, & ignotus est, illius operandi modus: cum tamen aliquando utendum esse, & quomodo utendum sit, per varia rationia, variasque regulas, quæcumque illæ sint, doceat idem Cl. Auctor in processu Dissertationis, & signate §. 48. remediumque istud, quod modo *amethodicum* dicit, tandem *methodicum*, & *rationale* affectet

reddere, etsi modo illi etiamnum incomperito vim suam exerat antipyreticam. Sic ego met illud idem, in prima licet inventione sua, ut alia remedia fere omnia, prorsus empiricum, ad rationales demum, & insolitum usum extendere pro viribus conatus sum, præcunctis mihi aliis non paucis, egregii hujusce Febrifugi sortito quodam detecti utilitatem eximiam legibus Artis promovere, & ampliare studentibus. Scilicet non pudet Medicos culti hujusce Seculi (inquit doctissime suo more Eruditissimus D. Antonius Franciscus Bertini in præclarissimo Opere suo, cui Titulus *La Medicina difesa* pag. 171.) non pudet, inquam, Medicos hujusce Seculi; imo referunt ii in decus suum, Chinam Chinam, qua primo a Barbaris uti didicere ad Quar-

tanæ tantum expugnandas, ad meliores usus quotidie transferre, nedum ratione, & observationibus fulti; verum & auctoritate ipsius Hippocratis, sic, illo notante, docentis: Neque veropigras ex pleb-jis sciscitari, si quid ad curandi opportunitatem conferre videatur. Et igitur quo pacto ex mente Divini Senis remedia empirica parum nota, & a plebeis ipsis petita accedente demum Medicorum observatione, studio, & industria, ad rationales Canones redigi possint. Verum quid multis? Nonne ignota nobis est virtus cujuscumque Specifici, quorum tam creber est usus, & copia tam ferax in Medicina, ut series eorum, si cuncta vellem persequi, facile volumen impleat? Nemo certe virtutem novit, seu modum actionis, qua Lapis Actites abortum dicitur præcavere, Judaicus mederi Nephritidi, Hæmophthyli, tot Amuleta Quartanæ, aut Tertianæ Febri, tot alia Ictero, Epilepsiæ, Hystericæ affectioni &c. An igitur horum virtus, & actio, quantumvis occulta, methodica vocabitur, & rationalis, quia ut plurimum futilis, aut nulla est? Si hæc ratione methodicus est rerum hujusmodi occulte agere creditarum usus inanis, vere ex Contrariorum regula erit amethodicus, nedum usus Peruviani Cortici apud Medicos, sed & apud Nautas usus Acus nauticæ, quia ignota, & adhuc incomperta est virtus utique certa, qua vere Magnes constanter respicit Polum.

Extraordinarium magis est id, quod additur a Viro Cl. nempe amethodicum esse Chinæ Chinæ usum, eo quia in *Vegetabilium Familia* nihil illi analogum adhuc reperiri potuerit in Europa. Anne quidquid ab Indis ad nos deferitur, cui simile non sit in Europa, vocabitur amethodicum in Medicina? Exulent igitur a Pharmacopoliis quævis Aromata. Si vero Cortex Peruviano Cortici analogus in Europa reperiretur, numquid propterea methodicus una evaderet Americanus, & Europæus Cortex? Sed hæc frustra obtruduntur a me Cl. Auctori, qui decreto inrevocabili jam sancivit, ex eo quod ignotus sit adhuc operandi modus hujus celeberrimi Antipyretici, necesse esse asserere, rationalem non esse illius usum, sed mere empiricum, & amethodicum. Appello itaque a D. Ramazzino Cortici irato ad D. Ramazzinum Cortici benigniorem, & ante paucos annos ingenue falsum, æque ignotum esse operandi modum omnium ferme, quot quot habet Ars Medica, remedium: ideoque optandum esse simile aliud Febri-fugum pari securitate Febres vere Continuas sanans, ac istud sanat Periodicas; neque referre quicquam, etiamsi ignore illius operandi modo, cacos nos modo Andabasarum more contra easdem Febres pugnatemus. Vide propterea, tum Textum notatum lit. C, tum maxime alium notatum lit. i. in *Textibus Ramazzinianis* Cortici favorabilibus, & ni obstupefca, obstupefcam.

§. VII.

Suppono Te clariores Scriptores legisse, non eos solum qui ex professo de China China scripsere, qua de re tot in dies prodeunt novitates, ut de hoc remedio jam habeamus Pandectas, sed etiam eos, qui data occasione tractandi de febribus, ac illorum remediis, de hoc Peruviano Febrifugo (a) sana mente, ac ingenue disquisiverunt, facile enim Tibi fuisse existimo observare quam parum convenient qui ex professo de China China tractatus edidere, & illi qui data occasione de hoc remedio judicium suum tulere, priores enim (qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento tractatus integros edunt, in eo quod laudandum assumpsere modum nesciunt, ac ut

ait

ait Juvenalis *de magnis majora loquuntur*) summis laudibus remedium istud ad Astra efferunt, (b) *Arborem Vitæ* illud appellantes, alii vero suspensio pede de China China procedunt, (c) *bona & mala* quæ non raro inferat ingenue exponentes, sic (d) *laudatur ab his*, culpatur ab illis, ut legentes, ac præsertim Juvenes dubios relinquant in quam partem se dedere debeant.

(a) (*Sana mente &c.*) Quasi sana mente non disquisierint, qui ex professo de China China scribere, ac edidit *Tractatus*. Sed hoc in obsequium defuncti missum faciamus. Sana certe mente de hoc Febrifugo disquisivit Cl. Auctor in suis Orationibus laudatæ Argumenti, ubi tot, quas partim recensuimus, partim etiam non recensuimus laudes effudit; & quidem majores, ac unquam effuderint illi, qui, ut inquit ille, in ea laudanda modum nesciunt, ac de magnis majora loquuntur. Sana inquam mente tunc disquisivit de China China Cl. Auctor, tum quia non aliter potius erat quicquam scribere; tum quia, non ad augendas de hoc Remedio *Pandæas* ullo scriptis percussus affectu, sed data tantum occasione tractandi de Febribus, & signate in tertia ex iisdem Orationibus (quæ circa Febres versatur tota) ut fuscè jam vidimus. Qua postmodum, & quam sana Minerva scripserit ille in hac Dissertatione, ubi ex professo de China China agens, sentit oppositum, decernere meum non est.

(b) (*Arborem vitæ &c.*) Ego certe, qui de hoc Remedio *Tractatum* integrum edidi, Arborem Vitæ illud me appellasse non memini. Memini tantum, pag. 4. ejusdem *Tractatus* dixisse hæc obiter, cum videlicet facilem relapsum in Febres. assumpta semel, ac unica tantum dosi China China, citra contentione concessi -- Nisi hoc unum obstaret, Arborem Vitæ in China China superstitem divina clementia crediderim. Sed hic Vir Cl. incidit solus in foveam, quam fecit: Mihi enim obstitit aliquid, ne Chinam Chinam appellarim Arborem vitæ. At illi, nullum de eadem *Tractatum* edendi, nil obstitit, quo minus asseruerit; ut in

præmissa Collatione Textuum, Hieron. Picron ex Arbore Vitæ fuisse decerptum. Sic dum Vinetæ mea cadere satagit Cl. Auctor, cædit sua.

(c) (*Bona & mala &c.*) Satis meminitipsum citavi, ostendere, quam suspensio pede processerim in Opere meo, usum Chinæ Chinæ methodicum omni adhibita cautela ibidem indigitant. Malos vero æque ac bonos eventus an ingenue exposuerim, quos ab illius administratione, vel præpostera, vel præpropere, vel minus castigata, vel minus circumspècta procedere observavi, facile est cernere a pag. 252. usque ad 253. & a pag. 283. usque ad 287. ut & pag. 295. & 297. ejusdem Operis. Imo si quis ultroneam quoque ingenuitatem meam vellet adhuc clarius dignoscere, læstret historias defunctorum, quibus, vel plane desperatis, vel constitutis in aliis quibusdam difficillimis circumstantiis inutiliter solum (neque enim noxie) propinatus est Cortex: eas vero reperiet a pag. 166. usque ad 169. *Tractatus* ejusdem. Ut proinde, si forte modo me petat, me certe nequaquam attingat Cl. Auctoris Censura.

(d) (*Laudatur ab his &c.*) Laudari ab uno, & culpari ab alio, est Fatum pluribus aliis Remediis commune, ut laudari ab uno, & ab eodem culpari, unius est Chinæ Chinæ in Scriptis Cl. Ramazzini. Inde puto & ego, fore posthac, ut non amplius ambigant Juvenes, in quam partem se dedere debeant. Viro enim Cl. in Collatione superius allata viam utramque præmonstrante, tam dextrorsum vergere impune potuerunt, quam sinistrorsum. Nisi forsan illis in eo bivio, cui simile raro visitur, constitutis

contingat, quod sibi metipſi, Veterum & Recentiorum volumina, ut naturam Februm exploraret, evolventi, contigiffè refert idem Cl. Auctor pag. 89. Orat. Jatrici Argumenti, recolens illud Terentiani Senis: *Incertior multo ſum, quam dudum,*

§. VIII.

(4) *In proſectiori* ergo ætate experientia edoctus, & obſervatis noxis ab illa prognatis, cautius in illius uſu proceſſi, & mediocri ſolum doſi præſcripti (b) *ad drachmam unam* vel duas in febris intermiſſentibus, quando nimis protractæ ægros fatigarent: in hunc præcipuum finem, ut aliquot dierum indicis impetratis æger recrearetur, & vires reſumeret, (c) *non ſine ſpe*, imo cum certitudine febre reſedituram, quæ una cum natura roborata, morbi cauſam expelleret, ſeu mutata aeris temperies, quæ in morbis diuturnis magnam vim habet, febris hiftoriam abſolveret; hæc mea eſt methodus, qua in ætate ſaniori ſum uſus. (d) *Ceterum* in quacumque febre intermiſſente, quacumque ætate, ſexu, regione, tempore, temperamento, corporis habitu, Chinam Chinam indifcriminatim exhibere velle, magnum abuſum eſſe judico.

(a) (*In proſectiori &c.*) Præter id, quod diximus §. 3.

& dicturi ſumus §. 18. de experientia per Cl. Auctorem acquiſita in proſectiori, ut inquit, ætate pravorum effectuum Peruviani Corticis, hic quoque loci animadvertat Lector, Virum Cl. ab anno 67. ad 79. ætatis ſuæ (quæ quidem ætas videtur nonnihil proſecta) tot, tantaque ſcripſiſſe, ut videmus, & poſthac videbimus, in commendationem Chinæ Chinæ, ut minime veriſi ſile ſit, noxas ullas ab ea prognatas illi tunc obſervatas fuiſſe. Univerſam ergo experientiam nozarum huiusmodi eo ipſo anno ætatis 80. quo Diſſertationem hanc conſcribebat, praxique Medicæ exercendæ vitio corporis impar evaſerat, ipſum acquiſiſſe neceſſe eſt, & tunc tantum Chinam Chinam cautius præſcribere didiciſſe. Hæcine ergo longa illa multorum annorum experientia tam inconſulta, quam jaſtitat?

(b) (*Ad Drachmam unam &c.*) Præſcribere tamen ad Drachmam unam, & ſemel tantum, idem eſt fere ac non præſcribere. Ad Drachmas autem duas in iſtiusmodi diuturnis, benigniſque Intermittentibus Fe-

bribus. vere ſat eſt, ad impetrandas aliquot dierum inducias, quandoque etiam ad extinguentiam Febri: neque ego hiſce caſibus hanc doſim vulgarem tranſcendo, ut alias ſum effatus; nec rato quoque unam tantum Drachmam prima vice præſcribo. Sed ſive unam præſcribam, ſive duas, ſequentibus ſemper diebus nonnullas iterum Drachmas, vel ſaltem ſemidrachmas ſumendas præcipio, ne ſi fieri poſſit, Febris, ut vere nocens depulſa, iterum redeat. Idipſum commendavit alias Cl. Ramazzinus, tum in Diſſertatione *De Contagioſa Bovi Epidemia*, falſis ibi pag. 38. taciteque approbans, ut ex contextu, quod noſtris temporibus *hujus remedii doſis largior eſſe cepit, quam olim*, tum in Orationibus Jatrici Argumenti pag. 102. hiſ verbis. *Postquam hujus Remedii uſus innovuit, &c. non ſemel tantum, ut olim, ſed plures ad dies exhiberi cepit, donec Febrile miſma fuerit penitus exanilatum, ſalem Febre curandi Methodum factam fuiſſe ſatè oportet, qualem in re Militari poſt inventum pulverem pyrium omnes norunt &c.* ut fuſius in Collatione Textuum illius lit. K. L. M.

F *

Im.

Torti Reſp. ad Ramazz.

Immerito ergo nunc ad unam, vel alteram Drachmam restringit rectum usum Corticis ideam Cl. Auctor. Alia profecto mensura, & quidem pro Febrium varietate varia, statuenda est. Verum de congruente singulis Febrium generibus Chinae Chinae dosi; plenior in sequentibus suo loco sermonem habebimus.

(c) (*Non sine spe &c.*) plura hoc loco sunt perpendenda. Inquit Cl. Auctor, se Chinam Chinam praescripsisse *non sine spe: inao cum certitudine Febrem redituram*. Quoad *spem rediturae Febris*, alicui fortan lului locus esset, si viveret Vir Cl. cui placuit olim in suis Constat. Epidem. pag. 125. annotare, quinam fuerit Medicis annus *quaesuosior*: modo cum cineribus joculari non decet; atque ob id etiam, quod Viro, non quaestus, sed famae cupido, minime congerunt hujusmodi ludicra. Relinquamus ergo hanc *spem* cuiuspiam Aegyptiae, aut Circulatori, cotium humanum cum se praebet occasio, lubenter negotianti. Quo ad *certitudinem* vero reditus Febris, quam habuit idem Vir Cl. cum Chinam Chinam praescripsit *ad impetrandas tantum aliquot dierum inducias*, quispiam me doceret velim, quomodo conciliandus sit Textus iste cum alio Textu Paragraphi 27 qui sic habet *Hic nimirum Medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solum finem praescribant, ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant, interdum eludantur, Febre amplius non redeunte sed tacite corpus depascens*. Anne igitur unus ille potuit cum Febre pacisci, ut ea rediret? atque ita quidem ex privilegio speciali, ut quod ei licuit, ceteris Medicis nequaquam liceat? Ad haec si satis caute se China China usum putat in ante saniori, quia usus est in hunc praecipuum finem, ut aliquot dierum inducias impetratis Aeger recrearetur, & vires resumeret quando Febres nimis protracha Aegros fatigaret; cur aequae caute se, vel alios non putaret uti, si Febribus in modice tantum protractis, ea uterentur ad tollenda gravia Symptomata quandoque supervenientia,

quae vires etiam constantes non raro opprimunt, Aegrumque tandem in vitam discrimen adducunt? Hunc sane titulum pro praescribenda rationabiliter China China, Viro Cl. ceteroqui suspecta; potiorum crediderim, quam ut Aeger a diuturnitate morbi recreetur, & vires resumatur.

(d) (*Ceterum &c.*) Huic Textui ante annos octo huic alium Textum praemisit, & post biennium sponte recusat Cl. Ramazzinus; feratque Lector coactam hanc repetitionem provocante materia. Solus Peruvianus Cortex, nobis a Divina beneficentia munus concessum sine alterius rei mixtura (sunt illius praecisa verba, quae in septima Oratione Patavina leguntur pag. 212 secundae Edit. & pag. 19. primae Edit.) in qualibet Regione, quocumque anni tempore, aetate, sexu, temperamento, Febres saltem recurrentes, atque intervallatas fugat, & exterminat. Si adversari fibimetipsi in eadem professori aetate non est hoc; quodnam erit? Certe quisquis non ultra confusus haec legeret, facile Cl. Ramazzinum diceret anno 73. aetati suae quo haec primo conscripsit, & 75. quo ea recusat, infatuatum eo vesino affectu erga Corticem Peruvianum, quo nec fuisse inquit juvenilitate, cum Chinam Chinam lobus in magno perire. Sed tantam rerum discrepantiam in tanta verborum similitudine mi. etur nemo; sic namque isdem liseris Comedia, & Tragedia componitur.

Si qua tamen limitatio extra tot frustra-neas a Viro Cl. recensitas constituenda videatur, ea una potius est, quam ego indicavi pluries in Opere meo, locis antea citatis, & alibi; scilicet, ne quocumque morbi tempore (non quacumque Febre Intermittente, nisi videlicet ea Corruptiva sit, Cortex adhibeatur; ne vel praemature sistatur Febbris, quae serius sisti debuisset, vel ea sistatur, quae absolute non erat sistenda. Quamobrem si arrideret Scholarum distinctio, dicendum esset, Chinam Chinam convenire in quacumque Febre Intermittente specificae, puta, tam in Quar-

tauis, quam in Tertianis &c. non in quacumque *individuali* rer; sed in una convenire, non in alia: imo ubi etiam individualiter convenit, modo uno tempore illius convenire, modo alio. In hoc consistit, magna saltem ex parte, usus methodicus. Cætera ab eo recensita non prohibent Chinam Chinam usurpar; sed ad summum

eorum nonnulla dici possunt quoquo modo prohibere quo ad quantum, ut, si Puero ea sit præscribenda, minori doli præscribatur, ac præscribatur Adulto. Sed hæc quibusvis remediis communia cum sint, & vel Tyronibus nota, non est cur illis Præcticos velit morari Cl. Auctor,

§. IX.

Certe in (a) *Pueris, & Adolescentibus*, ubi per ætatem febribus intermittentibus, quæ ut plurimum sunt tertianæ spuriæ, raro autem simplices, & exquisitæ, parum proficuum observavi Chinæ Chinæ usum, licet enim videantur aliquantulum mitescere, hoc febrifugo exhibito, sæpissime redeunt, & ad multos menses (b) *contumaciores persistant*, nec nisi ad oppositas anni tropas receptui canunt. (c) *Vidi* anno elapso Patavii in familia quadam, quæ multas puellas habebat, eodem tempore febribus istiusmodi laborantes, cum serena tussis in principio accessionis, quibus cum varia remedia fuissent administrata, sed incassum, & Mater instaret, ut illis præscriberetur China China, nec Medici qui curationi aderant annuere vellent, Mater libere dixit se tale remedium, cujus vim fuerat experta, esse exhibituram, quod cum fecisset febres semper contumaciores sunt factæ, ac per totum autumnum, ac hyemem, usque ad veris principium perdurarunt; ætas enim huiusmodi ob errata in victu, & minorem per ambitum corporis humorum distillationem, ab hoc remedio, quod nihil a corpore educit, (d) *sed potius concentrat*, nil opis obtinet; fortior autem ætas, qualis est Juvenum & virorum, facilius sustinet incommoda, quæ posset China China inferre.

(a) (*Pueris, & Adolescentibus &c.*) Ne pus inutiliter terram, ostendendo proficuum Pueris, & Adolescentibus Peruvianum Corticem, (quod nonnisi experimentis potest nervose probari) neve casus promodum innumeros in medium adducam, qui in dies hoc idem evincunt; sat erit eos tantum rursus indicare, quos in Therapeutice mea protuli, ubi tam diuturniorum *Intermittentium*, quam *Subcontinuarum*, atque etiam *Lentarum*, non contemnendæ curationes videntur. Adeat ergo Lector Tractatum meum pag. 78. histor. 7. pag. 84. hist. 17. & pag. 85. a princi-

pio ad finem. Item pag. 188. hist. 3. pag. 204. hist. 2. & pag. 213. hist. 9. Item pag. 286. hist. 1. pag. 286. 287. hist. 2. pag. 286. hist. 3. pag. 287. hist. 4. & pag. 286. hist. 6. Non ergo *parum proficuum Pueris, & Adolescentibus est China China usum*, si ea solum cum decet, atque ut decet administratur. Potius non adeo frequens in illis est utendi occasio; quippe quibus facilius est, & febres sortiri *depurativa*, & eas sine gravi incommodo diutius perferre.

(b) (*Contumaciores persistant &c.*) Si persistant Pueris ad multos menses contumaciores Febres, cum redeunt ab epota Chi-

na China, quomodo *illarum reditus* denuo post Chinam Chinam exoptatur a Cl. Auctore §. 25. *loc. remedii*? Vel si *remedii loco* stat *reditus febris*, cur modo ab eo damnatur hoc idem remedium, cuius actio si diutius persteret, diutius iuvabit? Hac data occasione, quaererem insuper, si liceret, cum Peruvianus Cortex commendetur saepius a Viro Cl. in Constitutionibus suis Epidemicis ad Verme: Puerorum necaneos, ut pag. 14. & pag. 61. ipsarum Constitutionem; & in praesenti Dissertatione dicatur habere *malitiam occultam*; qua noxas plurimas ratione sui possit progignere, qui sciet, ut solam *virtutem*, qua Vermes necat, non *malitiam*, qua homini nocet, exeratin Pueris industrius Cortex?

(c) (*Vidi &c.*) Quidquid Patavii contigerit in Puellis unius Familiae, quibus forsitan *semel tantum* (scitque Deus qua dosi, qua lege, qua methodo, & quo morbi tempore) invitis Medicis Chinam Chinam exhibuit impatiens Mater, certum est, Mutinae mihi longe aliter saepius contigisse, ut retuli; nec ab uno tantum eventu male parto affurgit Regula, sed a multiplici. Interim eo quoque casu nil magis profecerant *alia remedia incassum*, ut legitur, *antea administrata*. Neque proinde adhuc mente assequor, unde habuerit Vir Cl. de rationem ulteriorem earum Februm adscri-

bendam potius fuisse Chinae Chinae, quam aliis remediis aequè incassum administratis. Quoniam ergo, ut subdit, *Contumaciores Febres per totum Autumnum, & Hyemem* his Puellis factae fuerunt, cur illas Veterum Febrifugis, ipso iudice, longe praestantioribus, licet e corpore nihil sensibile pariter propellentibus, quibusque solis, ut inquit §. 18. *Medicina posset esse contenta*, non fugavit Cl. Auctor, unde erubescerent, & Chinae Chinae Fautores, & audacula Genitrix?

(d) (*Sed potius concentras &c.*) Si quis Tractatum meum legere non renuat, inveniet passim in historiis, ut in 19. & 20. Cap. 2. Lib. 4. nempe pag. 202. 203. ab epota China China urinam copiosorem redditam; atque hoc quidem perpetuum est. Inveniet insuper, idem Febrifugum propinatum erumpentibus Criticis Sudoribus, fluentibus Menstruis, Puerperiis, Alvo &c. numquam haec evacuationes intortuurbasse; sed eas solum sistere consuevisse, quae Symptomatae sunt; inquantum scilicet tollendo Febrem, inde quoque producta tollit Symptomata: non autem quia peculiari polleat easdem evacuationes sistente. Cur itaque tam fidenter, & gratis asserat Cl. Auctor, *hoc Remedium nihil e corpore educere, sed potius concentrare*, non video. At de his fusius alibi, praesertim §. 41.

§. X.

(a) **A**ST hoc de muliebri sexu dici nequaquam potest, sexus enim mulieris ex sua natura minus aptus est ad beneficia reportanda ex usu Chinae Chinae, minus enim operosus est huiusmodi sexus, & larum domesticorum magis amans; (b) *Monialibus praesertim* intra sua Claustra conclusis, parum salubrem esse Chinae Chinae usum, satis compertum habeo; perraro etenim induci potui, ut illis Chinam Chinam exhiberem, nec nisi cum protestatione (c) *febrem redituram*, & pertinacius duraturum, Medici enim non solum ab aegris, sed etiam ab aliis Monialibus interdum compelluntur praescribere ea, quae nolent remedia, quod observavi pariter in puellis, quae apud ipsas educantur. A Monialibus itaque antifebrile istud exoticum longe ablegare bonum iudico, ab experientia sic edoctus, febres

febres enim Sacrarum Virginum, ut ut parvæ, habent nescio quid abditum, cui malo abigendo potius alchalia volatilia, quam vixæ conveniunt. (d) *Ab Aëdibus quoque Nobilium*, aliorumque potentium Virorum, in otio urbano, seu rustri cum victus lautitia degentium, Chinam Chinam proferibi utile judico, licet enim ubi interdum ex aliqua febre intermittente decumbant, quamvis cassæ modico purgentur, aut vena secetur, non tam facile disponi possunt, ut satis tuto iis præscribi possit febrifugum; ut ab aliis malis postea non plectantur.

(a) (*Ab hoc de muliebri &c.*) De hoc Ligno vitæ potest fructum carpere etiam post lapsum sæmineus æque, ac virilis sexus, ut diutius vivat. Si exempla cupiat Lector, adeat (seclusis hinc Mulieribus *Gravidis*, & *operosis*, quæ plures forent) adeat inquam Therapeuticen meam pag. 74. historia 4. pag. 79. hist. 5. pag. 79. hist. 6. pag. 83. hist. 14. pag. 183. hist. 9. pag. 184. hist. 10. & 11. pag. 185. hist. 12. pag. 199. hist. 10. pag. 201. hist. 12. pag. 201. hist. 13. pag. 210. hist. 4. pag. 226. hist. 5. pag. 295. & 296. hist. 1. pag. 227. hist. 2. tandemque pag. 232. a fronte ad calcem, ubi prostant insignes Mulierum China China sanatarum historia. Sed forsitan id contigit, quia hisce temporibus sequior sexus *Larum domesticorum* est *mius amans*, ac olim.

(b) (*Monialibus præsertim &c.*) Quod est ad Moniales, adeat idem Lector pag. 73. hist. 2. pag. 80. hist. 9. pag. 81. hist. 10. pag. 203. hist. 6. pag. 214. hist. 6. &c. Id unum sciscitaret a Cl. Auctore, si adhuc esset in vivis, num scilicet ad Vestales quoque illas quas Tertiarias vocant, quæque Moniales cum sint, extra Claustra tamen vagantur, extendatur illius Interdictum. Nec festive tantum sciscitaret, sed ad rem quoque: nuper enim dum hæc scripserem, venit domum meam Tertiaria quadam ex ordine S. Francisci, cui nomen *Soror Maria Francisca Rigbi*, ut me de invaletudine sua consuleret. Narrauit illa mihi (narro ego, quæ ipsa retulit) se Quartanam Febrem diutius gestas-

se; pro ejus curatione cum Chinam Chinam jugiter respuisset, tandem assumptis, nunc Medicorum, nunc Mulierum suasis, pluribus Veterum Febrifugis, id opis reportavit, ut *Februm causa extenuata, & sensim exanillata* (quemadmodum loqui consuevit Cl. Auctor) elapso integro decennio convalesceret: post vacationem autem duorum mensium a Febre, sibi ex improbitate succrevisse in infimo ventre Tumorem quemdam dolorificum, ferme ac si Corticem Peruvianum, *obstructiones, cachexias*, & his similia, ex eodem Cl. Auctore, malu progignenteræ, potasset. His ita se habentibus, quærerem, an Peruviano Febrifugo post sex V. G. priores menses assumptæ, citius illa, tutius, atque jucundius convalescisset necne. Jam vero rursus ad nos. Siquid cavendum est in Monialibus China China curandis, illud est, ut diligenter dispiciamus, num Febres earum vere pendeant a Fermento ordinario Februm Intermittentium, an potius, ut persæpe accidit, a nervoso, vel lymphatico genere universo, atque occasione potissimum vitæ coelibus: quo casu longe minus efficax est actio Corticis. Has vero diversi ordinis Febres, per sua signa ab invicem dignosci aptas, nonnisi peritis datum est internoscere, hisque tantum, qui callent ex praxi, quantum ab æqualibus absint similia, &

.... *Quid dissent era lupinis.*

(c) (*Febrem redituram &c.*) Ne me quidem latet, Febrim fere semper *redituram*, si semel tantum ad *Drachmam unam*, vel duas exhibeatur Peruvianus Cortex, ut

Auctor consuevit; non ita, vel non tam facile, si *repetatur*. Si vero Febres post assumptam Chinam redeunt, redeunt contumaciores, & *pertinacius duraturæ*, (cur quod pluries cogor regerere) cur inquam ex eodem Auctore §. 28. *oprandum, ut redeunt remedii loco, ad absolvendam Febbris Historiam?* Aut cur Chinam Chinam præscribit & ipse *ad impetrandas inducias*, si has inducias exceptu us est longior cruciatus?

(d) (*Ab Ædibus quoque Nobilibus &c.*) Quo ad Virus Nobiles in otio urbano, vel rureltri degentes China China curatos, neque tamen *ab aliis malis*, quæ afferente Cl. Auctore, Chinæ Chinæ potius protendit, *subinde vexatos*, videnda pag. 186 hist. 14. pag. 190. hist. 2. pag. 196. hist. 9. pag. 218. hist. 13. &c. Forſan ſi Cl. Auctoris Ediſtum aliquando citius emanafſet, non auſus eſſem præſcribere plebejum iſtud Febrifugum Nobiliſſimus quibuſdam Viris, ut puta Neapolitana Principi Limatula Duci, Tertiana duplici Subcontinua, & ad Acutam properante detento; feliciffime tamen illius ope ſanato; ſicut neque Nobili Hiſpano Viro; & (quod ſecundem Cl. Auctorem auget difficultatem felicis curationis) præpingui, Domino Joſepho Marchini de Bordo, & Aragon, modo pro Sacra Cef. Cath. Maieſtate in Regno Neapolis totius Hiſpaniæ peſtiferis Militiæ Generali Caſtrum Præfecto, qui in cum Tertiana pariter duplici, nedum Subcontinua, ſed & Malignante, ac ſerme Lethargica Mutinæ laboraret, ignobilis huiusce Febrifugi

auxilio convaluit: neque tandem Parmam accitus ad inviſendum Marchionem Joannem Franciſcum Gonzagam, unum ex Generalibus Tribunis Militum Regis Chriſtianiffimi, Tertiana ſimplici Intermitte, ſed in Cardiacam Pernicioſam converſa male vexatum, calculum meum appoſuiſſem tam facile, ut illi in thodo valida, quemadmodum in hiſce repentinis Februm mutationibus mihi mos eſt, exhiberetur exoticam iſtud, *doloſum*, & vile Antipyreticum, quantumvis hoc idem a Doctiſſimis Viribus Parmenſibus curationi præſentibus (iſtante præſertim D. Clerico) etiam ut mihi, qui nondum illuc perveneram, pro eorum humanitate morem gererent, & præcipiti exitio occurrerent, in uſum jam revocaretur, favente ſtatim communibus noſtrum omniū votis eventu, Doctiſſimiſque pariter plaudentibus fortunato operi Mantuanis Profeſſoribus, ſubinde cum Fratre decumbentis Equitis illuc pariter accedentibus. Haſ, inquam, Curationes recentes Nobilium Virorum tam feliciter abſolutas fortaſſe non auſus eſſem hoc remedio pertentare, aut eo ab aliis jam pertentato, meis quoque ſuffragiis additis tam facile perſequi, ſi mihi Ani nadvverſio hæc ſevera Viri Cl. dictatorio plane ſupercilio prolata, & experimentis imaginariis ſeriantis biennii extrema illius ſeneſcæ firmata, paulo prius innotuiſſet. Sed quoniam poſt res jam feliciter geſtas tempeſtive illa non exiti, ſatius eſt, eam repetito pluries ſuceſſu igneam deprehenſam negligi, quam Praxim hanc auſpicatiſſimam.

§. XI.

(a) *Sed quid Medico Aulico agendum, inquires, ubi aut Conjugem, aut Filium Principis, ſive ipſum Regnantem Principem, febre aliqua intermittente inter activos ardores decumbere contingat?* (b) *Num ſuo Principi, apud quem multoties glorioſas curationes, in hoc atque illo a ſe factas ſolo Peruviano Cortice, celebravit, tam fidenter, tam animoſe* (c) *portionem huiusmodi porriget, ut illi* (d) *præcordia non ſudent* ob metum de aliquo inproſpero eventu? Hac in re ſi Galenum conſulere velimus, optimum habebimus docu-

mentum,

mentum, ille etenim, ut refert in Libro de *Pra. Ad. Post.* ab Imperatore, passione quadam stomachi ab assumpto cibo laborante, per noctem accersitus, & ab ipso interrogatus quo remedii genere hujusmodi passioni mederetur, cui Romani Medici nil opis afferre potuissent, prompte respondit se cæteris hominibus sic affectis (e) *vinum pipere inspersum* exhibere solitum, Regibus autem, non nisi *tutissima remedia* a Medico debere præscribi; (f) *num autem* Peruvianus Cortex inter tutissima remedia recenseri debeat, judicet cui Cor sapit.

(a) (*Sed quid Medico Aulico &c.*) Hic piis Auctoris Manibus pio silentio litanda, quæ cæteroqui congrueret acrior responsio. Nec enim illi fuerat satis, generalia sibi creasse ab exordio, quæ pro arbitrio resolveret Quæsitæ, nisi peculiare hoc quoque de rebus, ut juvat sperare, ne futuris quidem, esset denuo commentus, ut joculari visus cum Nepote, *as alienum interim laderet* *ut nondum cūsum.* Emphaticus tamen, quo usus est circa opportunitatem, loquendi modus, etsi indefinitus, casusque respectus tantum possibiles (nullus enim hujusmodi hæcenus Deo dante, saltem hic loci, contigit) videtur *fidenter* admodum, atque *animose* ab Auctore vivente usurpatus; sed liceat modo defuncto, quod forsitan minus licuisset viventis. Liceat, inquam, illi hæc impone proferre, atque ab Aulis Principum pro libito suo Chinam Chinam proferbere. Monendus tantum Typographus, qui omnia simul Viri Cl Opera quamprimum recusus dicitur, ut Tractatui illius, *De Principum Valetudine tuenda.* Præceptum hoc tanti ponderis, ab Auctore ipso tunc ommissum, peculiariter adjiciendum curet.

(b) (*Num suo Principi &c.*) Nisi duos de eadem Fidelia velit Cl Auctor denigrare, non dealbare parietes, sed unum tantum, adeoque si Medicus ille Aulicus forem ego (ut in me unum conversa facile hauriolatur Urbs tota) quem pictorio veluti calamo studet ille circumscribere, coloribus a Nuncupatoria Epistola mea forsan petitis, sed alteratis, & ad omnimodam

usque mutationem confusus, sine ulla prorsus hæsitantia hæc responderem. An apud meum Principem *gloriosas curationes jactarim*, an laudibus minime promeritis, prout modestum hominem decet, potius obstiterim, tribuerimque divino tantum favori, quos ad Principem fama detulerat sanctos eventus: item an ea, quæ modo minus humaniter in me vibrantur spicula a longe præviderim,

— ipsos *divinarimque lacertos,*

Queis jaculanda forent;

tandemque an his de causis Therapeuticam meam, nedum suadente, sed & fere dixerim imperante eodem Principe invitatus ediderim, ipse scit, qui mihi & Dominus clemens est, & æquus Judex. Id insuper addam (quæ mihi est gloria non levis) eundem Serenissimum Dominum meum, post editam, sibi que jam notam Dissertationem Cl Auctoris, cum forte haud leviter ægrotaret Vir quidam Principis existimatione dignus, de cujus idcirco salute sollicitus erat ipsemet Princeps, mihi animum, & stimulos addidisse, ut Aegro in spectro, repertoque in talibus circumstantiis, ut ei China China judicio meo posset opitulari, posthabitis, si quæ obstissent adversis cavillationibus, id remedium prompte, statimque præscriberem. Cui cum facile id me præstitutum respondissem, quoties ea se mihi præbuisse opportunitas ex parte morbi, quæ se præbebat ex parte Subjecti, videlicet privata personæ, non æque facile idem acturus, si fuisset in discrimine salus cujuscumque Principis, quibus Chinam Chinam minime offerendam docet Cl Ramazzinus,

zinus, reposuit ille subridens, cavendum esse pro viribus ab occasione hujusmodi: ceterum necesse esse, ut Principes, qui commune cum reliquis hominibus habent morborum fatum, communia quoque cum illis habeant remedia. Ægrum itaque invisi (ne desit complementum historiæ) Tertiana duplici Subintrante nonnihil violenta detentum; quam tamen, cum ad depurationem ea vergere videretur, nondum Peruviano Cortice attingendam censui; quamobrem methodo tantum vulgari adhibita, ad vigesimam primam usque diem protracta est illius judicatio, quamvis negotia Principis Ægrotanti commissa, citiorem exigent curacionem. Cum vero post dies nonnullos incidisset, suspicio non levis de Febre eadem recidiva. Corticem ipsum ad præcautionem præscripsi, facile annuente curante Medico, in hocce remedium suapte genio pro re nata propenso. Paucis horis elapsis ab assumpto Febrifugo, quæ jam prope imminabat, successit Febris; eo tamen repetito, hæc statim penitus suppressa est sine reditu, simulque exolata sunt Principis æque, ac Ægrotantis vota.

(c) (Potiorem hujusmodi &c.) Si ex Croco Metallorum, ex pulvere Algorethi, ex Elaterio, Esula, aut Gummi gutta conflata esset hujusmodi Potio, possetne acerbius illa, ne ullo quidem colore quæsito, proscribi, a Cl. Auctore, apertam hoc loco *semeritis* notam Aulico Medico apud Principem præter rationem prorsus inurentem? Nolo hic historiolum recensere accusationis, ab Antiphilo iustore ad Ptolemaum Regem delata adversus Appellem, Luciano referente: quæ insimulatio, probabiliter limites, non parum excedens, evanuit statim ac Rex animadvertit, Antiphilum Appellex artis *emulum* esse: nolo inquam recensere historiam hujusmodi: neque enim Appelles sum ego in Arte medica, aut Viri defuncti emulatione dignus; neque fuit ille capax unquam liviores Antiphili. Sed ad quid quæso pavorem, quem vere nulum habebat Vir Cl. imo quem in reliqua

Dissertatione, dummodo adhibeatur modus, se non habere profiteretur, tam strenue simulavit? Certe neque timuit ille, neque sensit quæ protulit. *Nolim quis inferat, velle me ex Albo medicaminum Chinam Chinam expugnare* (inquit ille, §. 48.) *abstineat* hos; habeat suos usus remedium istud: beneficium, quod offerre potest, ab illo excipiamus &c. Si ergo suos usus habere debet remedium istud, si beneficium aliquid potest offerre, quo jure postea potio illius ex arte parata, sudores e præscribentis Medici præcordiis, ob incertum sinistri eventum, debebit cedere?

(d) (Præcordia non sudent &c.) Sudent inexpertis præcordia; non millies, & innoxie semper expertis. Mihi fortassis ea sudarent, si quando in Febre aliqua, non tantum Inter mittente benigna, de qua sum parum sollicitus, quippe sæpius depurativa, sed nonnihil graviore, præsertim in circumstantiis, in quibus Peruvianum Corticem, vel opportunum, vel absolute necessarium censeo (quas omnes tamen avertat Deus, hucusque avertere dignatus est) præsentaneum hoc auxilium vano quopiam timore percussus, vel obtrepentibus hujusmodi terculamentis inaniter divexatus, me omisisse dignoscerem, a munere meo, officioque Principibus meis debito turpiter declinans. Piget me sane Cl. Auctorem tam emphatice hic locutum, redarguere statim inconstantiæ, ac erroris; sed materiæ pondus vulnerate veritatis dissimulationem non patitur. In toto Dissertationis de urfu, & signate paulo supra §. 8. ubi revelat ille Methodum sanioris, ut inquit, ætatis suæ, universaliter loquendo, Peruviani Corticis usum admittit, & approbat in hunc præcipuum finem, ut aliquos dierum induciis impetratis Æger recreatur, & vires restituantur, additque insuper infra §. 48. ad eundem finem obtinendum, scilicet ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione admittendum, & laudandum esse Chinæ Chinæ usum in Febribus præsertim intervallatis; quin imo §. 22. Ægris ipsis quandoque citra rationem poscent.

poscentibus, in mediocri dosi, ut ledere non posset (potest ergo ita exhiberi, ut ledere non possit) eam exhibui cum eventu, ut faceret, satis felici: id, quod vere cohereret præceptis illius, ut scilicet usus Chinæ Chinæ in Febribus si qualis est Opi ad sedandos dolores; utriusque enim remedii, ipso docente eodem §. 48. eadem esse debet, & regula oblationis, & cautio. At hoc solamen saltem, quod fatigatis Aëgris cujuscumque conditionis, imo & foeminis ipsis utero gerentibus (quibus §. 13. non solum tuto, sed & cum beneficio asserit Chinam Chinam exhiberi) concedit, & donat Cl. auctor, quomodo tam fidenter, tam animose Magnatibus denegat, quibus tamen dolore aliquo afflictis Opium præscriberet, quamvis, nisi caute exhibeatur, haud negat eodem §. 48. periculum forte subesse, ne ex somno excitari possimus, quem obdormire volumus? Si vero in Principibus quoque Chinam Chinam admittat, eo saltem nomine, ut tantummodo reparentur vires; cur in eundem finem, sine præcordiorum sudore, ac aestu, posito hujusmodi in dosi mediocri, quæ, ut ait ille, nequis ledere, a Medico Aulico porrigi data occasione non poterit, imo & in dosi nonnumquam liberaliore, ut reparentur simul vires, & periclitans salus?

(e) (Vinum Pipere inspersum &c.) Sano consilio abstinent eo casu Galenus a pipere, ut qui forsitan prævidit, fore tandem longo seculorum tractu, ut exotica Vegetabilia, quibus aliud analogum non sit in Europa, cujusmodi est piper, irrationabilia a Cl. Ramazzino declarantur, & amethodica, ut nuper vidimus §. 6. Documentum autem, quod inde trahere debet Posteritas, illud est ut Viris Principibus ea ipsa præscribantur remedia, quæ sæpius per experientiam proficere plebeiis. Imperator enim ille, Commodus nempe, intellecto Galeni effato, statim Vinum Sabinum pipere inspersum, in vulgari gente remedium expertum, sibi laboranti adhiberi jussit, & sanitati feliciter suis restitutus,

Torri Resp. ad Ramazz.

ipso nedum fatente, sed & iisdem verbis modo relatis aperte docente Cl. Ramazzino, Orat. Jarr. argum. pag. 46.

Non omnia quidem remedia (ut nugas etiam has persequar) præsertim sumptuosiora, quæ sibi potest comparare divos, æque potest pauper, ut facile quæcumque potest pauper, potest & dives; quæ tamen uni vere conveniunt, quæcumque ea sunt, conveniunt & alteri. Profecto non hominum, sed morborum varia conditio varietatem remedium expostulat. Menti nunc subit, Virum Cl. me cum olim risum effusum risisse, cum forte utrique nostrum nuntiatum fuisset, Medicum quemdam afflicta Mulieri, filii sui unigeniti acerbum funus lamentanti, illudque ipsi Medico, qui morbo adstiterat, acriter exprobandi, hæc fidenter reposuisse. *Unicum tibi hunc esse filium quare incauta non monuisti? foras sis enim aliter, aliisve remediis curationem illius peregissem.* Sed quid, si Viri hujusmodi testimonio uteretur alicubi in sua Dissertatione Cl. Auctor, cum cæteroquæ ex veteri Parcemia, Numquam Paterfamilias qui semel Scurra.

(f) Num autem &c.) Num inter tutissima recenseri debeat Remedium plane divinum; Antipyreticorum omnium, quos excogitavit Antiquitas; aut Chymicorum solertia conflavit, facile Princeps; Febrifugum non arte repertum, sed a divina beneficia concessum, ad male natam Februm sobolem exterminandam; Sacrum Amarum ex Arbore vitæ decerptum, cui simile aliud optant a commiseratione Numinum in res humanas, quod eadem securitate Febres vere Continuas sanare sit potis, ac istud sanas Periodicas; num, inquam, Medicamentum hujusmodi inter tutissima remedia recenseri debeat. *Judicet cui cor sapit.* Nisi fortasse tutissimorum nomine audiant hic ea solum Remedia inertis, & varia, quæ nihil agunt; quæque tantum ostentant magnificentiam, & pretium. Scilicet apud Magnates vel in ipsis remediis latet adulatio. Perniciosa profecto hujusmodi dogmata (ut usi-

versum loquar) affectata circumspectionis, & vigilantia plena, quibus ad captandam principum benevolentiam, ubi sunt omni tempore Aulici praesertim Medici, non sine aliquo iporum quoque Principum detrimento, replevere jam superstitionibus Aulas quamplurimas: non hanc quidem, ubi decora tantum Majestatis custodia, sed excessus nullas. Nimirum communiter male audit, quod Medicus Aulicus accedat ad morbos immediato, diuturno, intimoque contactu vix communicabiles, ut ad Febrem mali mori, Scabiem, Variolas, Morbillos, & hujusmodi; ne scilicet illas ipse, morbi tamen effluvia, quasi semina in vestimentis suscepta, in Aulam deportet, perinde ac si in Xenodochiis vera peste Insectorum noctu aequae, ac interdum assidue ministraret, conviveret, ac obdormiret; cum tamen securitate domi suae, & familiares, & Liberos illotis persaepe manibus contrectet, osculetur, & amplexetur innoxie: a quibus procul debio caveret amplexibus, nisi vacuitatem aerearum hujusmodi circumspectionum didicisset expertus. Cautela, quae ad summum devenit subtilitatis, plerumque noxia. Hinc fit, ut in Constitutionibus Epidemicis nonnumquam grassantibus Medicus Aulicus, ut ut doctus, sed tantum ex Libris, si praeserupulositatibus huius a morbis communibus invadendis abstineat, cum neque signa diagnostica, neque prognostica, neque remedia ipsa callere queat illius Constitutionis peculiaris, ad curandos eosdem morbos, si forte in Aulam irreperint, plane ineptus evadat, in incertum denique Tyrone conversus Populares morbi Magnum fecere Hippocratem, quatum Regibus, & Posteris admirabilem. Sed caveam, ne longe nimis ab instituto excurrat calamus.

Ut ergo ad *R media tutissima* redeam, si ab illorum censu excludat Peruvianum Corticem Cl. Auctor, necesse erit remediis tantum usualibus, & quotidie obviis, iis praesertim, quae in Veterum monumentis exant, quippe tutissimis (etenim qui veteri

utuntur *Vino Sapientes putat ex Plauto*) periodicas aggredi Magnatum Febres. Statim itaque in usum vocanda erunt celeberrima duo (neque enim alia peculiariter usurpari legimus a Viro Cl. in suis Operibus) & ultatissima Artis praesidia; Venae sectio videlicet, ac Purgatio, vel horum saltem alterutrum; ut his praemissis, Specificorum dein Febrifugorum usus ab Antiquis celebratorum, quorum plurima, & arte facta sunt, ex Mercurio, aut Antimonio erunt parata, minime vero Peruviani Corticis, quippe parum tuti, sensim succedat. At bone Deus. *Tutissima erunt Remedia* in Febribus, praesertim intervallatis, Venae sectio, & Purgatio, quae & vires dejiciunt, & spiritus dissipant, & humores perturbant, & Venas exhauriunt, nisi summa cautione usurpentur, ut cateroqui a praudentibus Medicis solent usurpari; & tutus non erit debita circumspectione adhibitus, qui vires non dejicit, qui spiritus non fatigat, qui humores non perturbat, qui Venas non exhaurit, sed ex Cl. quoque Auctore Aegrum *recreat, & instaurat* Peruvianus Cortex? Id sane non aliud est, nisi nobis etiam effingere Spectra, & pueriles metus incutere.

Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cecis

In tenebris metuunt: sic nos in luce time-
mus

Interdum, nibilo quae sunt metuenda magis, quam

Quae pueri in tenebris pavitant, fugiuntque futura.

Hae tamen Lucretii neutiquam congruunt Viro Cl. qui alias minime trepidanter purgationi, & Venae sectioni, utpote remediis minus tutis, tutissimum Peruvianum Corticis anteposuit praesidium. Hic ergo ipse sibi responsum adornet, ne praeservide forsitan quis me locutum arbitretur. Adeamus itaque rursus pag. 101. Orat. Jatrici Argumenti, & videamus, an tutius putet ille, ad Febres, quae de *Intermittentium familia* sunt, curandas, uti Methodo ante
hac

hæc recepta. au potius Peruviano Cortice. Inquit igitur de China China verba faciens; & inquit tam apposite, ut minime tædio futurum sit, alibi transcriptum hæc denuo summam transferre: tanti enim Viri eflata etiam reperita placebant. *E singulari hujus remedii præstantia id beneficii fuimus affecti, ut non amplius unica methodo Febres omnes curenur, consuetum scilicet refrigerantium, & humectantium usu, tot repetitis Venæ sectionibus, tot iteratis Pur-*

gationibus, quæ humani corporis machinam potius infirmant, quam confirment; sed ille tantum Febres, quæ de Intermitentium familia sunt, Pulveris exigui haustu in vino soluti, aut compressæ quiescant, aut etiam penitus aboleantur. Num ergo inter cunctissimæ Remedia Principibus exhibenda, in concursu cæterorum, ac præsertim Venæ Sectionis, & Purgationis, recenseri debeat, ex ipsius Cl. Auctoris decreto, Peruvianus Cortex, iterum Judices, cui cor sapit.

§. XII.

Ex nuperis Ephemeridibus hebdomadariis, pro curiosorum pabulo ad nos deferri sollicitis, accepimus in Regia Persona pertentatum fuisse Corticis Peruviani usum, sed non multa Medicorum laude & fortuna, in casu intermittentis febris, ut reor, cum illius non expressa fuerit mentio, fugata enim, seu sopita febris prohiberi non potuit, quin rediret, continuato licet ad prophylaxim Febrifugi usu, at id forsan pro Regiæ Majestatis beneficio accipiendum, ut febris historiam suam perfecte abfolveret.

(*Ex nuperis Ephemeridibus &c.*) **E**phemerides hebdomadarias non vacat legere: propterea quo tendant hæc spicula, obscurum mihi. Qui præscripsit Corticem, repellat ictum, si opere pretium putet: si secus, negligat.

Rumores istiusmodi, re bene perspecta ple- rumque vacui, Invictissimum certe Galliarum Regem LUDOVICUM XIV. nuperime extinctum, & China China, ut fertur, valde familiariter utentem dum viveret, nequiquam terruere.

§. XIII.

Tutior ergo usum habet hoc antifebrile in populari gente, (a) quæ ex manuariis operibus vivit, quales sunt Artifices continuis laboribus exerciti, quibus cum non vacet diu in lectulis ægrotare, suam si velint alere familiam, propinare licet potionem hanc febrifugam, (b) etiam ab initio, paucis præmissis, ad consuetos enim labores redeundo, congestos humores, & si quid noxæ Febrifugum affixerit, sudore discutiunt. Hoc item dicendum de Mulieribus operosis, & quales sunt, quæ servili operi sunt addictæ, uti lotrices, textrices, & aliæ hujuscemodi. (c) Gravidis quoque mulieribus, sicubi a febre tertiana, seu quartana cortipiantur, facta aliqua levi purgatione, scilicet etiam V. S. lubenter remedium hoc præscribi poterit, & cum beneficio, præsertim in postremis graviditatis Mensibus, prævalet enim metus, ne concussio illa, quæ in febribus periodicis, & præsertim quartanis contigit, foetum cum Ma-

tris periculo possit excutere, quod si ex China China præjudicium aliquod subsequi posset, remedio futuram aterinum proluviem, quæ partum consequitur.

(a) (*Quæ ex manuariis operibus &c.*) **P**ostquam per varios Virorum, & Mulierum ordines vagatus est Cl. Auctor, nondum quemquam Cortici Peruviano impune potando aptum dignoscens, reperit tandem ex infima Plebe nonnullos, in quibus ille tutior usum possit habere, in iis nempe, qui ex manuariis operibus victitant. Mirum profecto, quod Viri Cl. animadversiones subterfugerit passim obvia Gens Recutita; cum nescio quid peculiare insit huic populo, five victum consideremus, five genus ipsum Vitæ, in his activæ, in illis sedentariæ, & plerumque citra manuarii operis exercitium. Id si forte addidisset, ut facile poterat, non aliud defuisset in posterum ad complendos Annales, nisi tandem investigare, quid præster hoc Antifebrile in Ægypti apud nos identidem irrequieto pede circumvagantibus.

(b) (*Etiā ab initio &c.*) Scrupulosissimus alibi Cl. Auctor hoc tamen loco Peruviano Cortici præter institutum favens, Quæstionera non parvi ponderis duobus tantum verbis liberaliter absolvit: quam quæstionem, agens ego de vulgaribus Intermitterentibus, toto ferme Capite 8. Libri primi; agens vero de Subcontinuis in celerem malignitatem pronis, toto pariter Capite 5. Libri quarti nonnisi hæsitante sum ausus resolvere; nempe, an in huiusmodi Februm principio Chinam Chinam liceat exhibere. Certe hic videtur oblitus noster Auctor eorum, quæ paulo ante sancivit § 8 ad leges sanioris Methodi suæ; cumque illi antea ulces hæssissent in Cribro, modo Camelum illinc transmissi facile patitur. Cum enim ibidem docuerit, præscribendam esse Chinam Chinam ad drachmam unam, vel duas in Febris, tunc solum quando nimis protraxit Agros fatigant, ut aliquot dierum induciis impetratis, Ager

recreatur, sine spe, imo cum certitudine Febrem redituram: modo recedens a lege, quam posuit, vult, Plebem, quæ ex manuariis operibus vivit, cuiusmodi sunt Artifices, quibus non vacat diu in lectulis agrotare, curari posse propinata portione febrisfuga Peruviani Corticis, etiam ab initio morbi, suam ut possint alere familiam. Sed nisi statim post Febrē una, vel altera Corticis drachma suppressa, incerto pede, nutante gressu, a lectulis ipsis ad Officinas migrent (quod difficile, ac periculosum simul) post aliquot autem dies pro voto Viri Cl. revertatur Febris, ad consuetos profecto labores non admodum festinanter redibunt. Si vero tempestive redeant, totque, & tanta, quæ ex huiusce Febrisfugi usu secundum Virum Cl. imminet pericula, ut Cachexia, Obstructiones, & hydropes; avertuntur tam facile mediantibus laboribus, & exercitiis, ad quæ ipsimet denao redeunt Artifices; cur non poterit idem effectus obtineri, si post propinatum idem Febrisfugum, & Febrē depulsam, Civibus quoque, Nobilibus, & Principibus, lusum Pilæ, Choreas, Equitationem, Venationem &c. auctoritate Artis imperemus? Hos puto labores, tanto etiam pensatos fenore, multo libentius subibant Potentes, quam diros, & diuturnos labores Februm. Nec cateroqui putarim expedire absolute, quod avidis forsan, si qui sint, expediret Pharmacopolis, Febres nempe Divitum diutius durare, quam Pauperum, ut illis scilicet annus fiat quæstuosior.

(c) (*Gravidis &c.*) Facilem quoque se præbet Cl. Auctor in exhibendo Gravidis Mulieribus Peruviano Cortice; & quidem recte: atque adhuc rectius, si absque prævia saltem Purgatione exhiberet. Sed hic inturgit difficultas non contemnenda (scilicet) nempe quoddam illius est, ut contradictionem aliquam vel dicti, vel facti adeo frequen-

frequentem impingat) si enim ex una parte China China pſſe emi præſertim, ut ait, geſtationis menſibus offeratur; habeat autem ex alia parte eadem Quinquina facultatem figentem, ut ille §. 41. pro re certa ſupponit, motumque ſanguinis compeſcat, fluida quæque in noſtris corporibus cogat, omneſque evacuationes per ſe, & non per accideus ſup-

primat; qua ratione præjudicio, quod ex China China ſubſequi poſſet, futura erit remedia, ut hic aſſeritur, uerina proluvies, quæ partum amplius (hoc Febrifugo humores quoſque figente, & quaſvis evacuationes ſupprimente) non poterit conſequi? Heu quot in Scopulos agimur, cum a cognita nobis veritate ſponte deſectimus!

§. XIV.

Cum autem varia, ac diverſa ſint hominum temperamenta, & corporis habitus, varios, ac diverſos effectus operatur China China. (a) In temperamentis melancholicis gravioreſ noxas parere obſervavi, humor enim atrabilaris ferox eſt, nec tam facile auſcultat remedio febrifugo, licet ab initio primarius uſus Chinæ Chinæ in febris quartanis ſibi famam, & nomen compararit, aut ſi paululum febrem infringat, non multo poſt ferocior caput exerat. (b) In tempamento quoque pituitoso ſuſpectus eſt Chinæ Chinæ uſus, & quamvis paroxiſmi febriles in febris ſpuriis poſt longum uſum Chinæ Chinæ conquieſcant, prolixior eſt reſtitutio ad priorem ſanitatis ſtatum, craſſi enim & pituitosi humores poſt huiusce remedii uſum fixiores fiunt, & minus diſſilabiles; homines corpulentos, & præpingues ſenſim cachecticos factos ex uſu febrifugi, ac tandem (c) longum poſt tempus obiiſſe obſervavi, (d) licet alia culpantur cauſæ.

(a) (In Temperamentis &c.) Quod de Temperamentorum diverſitate, de humoris Atrabilaris ferocia &c. proſert hic & in ſubſequentibus prelaturus eſt Cl. Auctor, ea præſertim, qua uitur male ſonante Recentiorum auribus ſe explicandi forma, ejus dignitatis ratione habita dictum ſollem: ſic enim loqui Medici eo vix tempore conſueverunt, quo illis barba femoralibus erat prolixior,

Atque ſupercilio brevior coma ---

Jamque mihi videor quempiam audire a Viro Cl. vel a ſuperſtite ſaltem illius Minerva ſeiſcitantem, cujuſnam ſpeciei, aut differentię ſit ferox iſte humor atrabilaris; an ſcilicet ex Melancholia naturali putrefacta, & exuſta, an ex ſlava bile corrupta, & in cinerem redacta progenitus, poſtquam ei placuit per obſoleta hæc nomina, quali

per imaginaria quædam Veterum formidamina terrere ignarum vulgus. Ego vero, qui huiusmodi nomenclaturam retinui in Febris, Atrabilibus a me vocatis, ſignificatione licet longe diverſa, ut ſcilicet ſolis Antiquiorum terminis me accommodarem, non rei, quemadmodum & terminis, & ipſi rei ſictitæ hic ſe accommodat Cl. Auctor; ego inquam, datis illi omnibus hiſce commentis, ſciſcitarer potius quid intelligat, aut ab aliis velit intelligi per hæc, quæ in præſenti Paragrapho, & alibi ſcripſit idem Vir Cl. fateor enim, me ab hoc Labyrintho neſcire tam facile memetipſum extricare. Nimirum inquit ille, In Temperamento Melancholico Chinam Chinam gravioreſ, ac alibi noxas parere: quia humor atrabilaris (qui pro cauſa Quartanæ Febris manifeſte hic aſtruitur) ferox eſt, nec tam facile auſcultat remedio Febrifugo, licet ab

initio primarius usus illius in Febribus Quartanis sibi famam, & nomen comparavit: aut si paululum Febrem infringat, illa tamen non multo post ferocior caput exerit.

Tot contradictiones propemodum quot syllabas continet hæc Viri Cl. brevis assertio. Primo namque per hanc aperte supponit ille cum Antiquis, ut annotavimus, fictitium humorem illum atrabilem, in corpore universo prædominantem, esse Causam Quartanæ Febriis. At §. 46. statuit omnino, secundum Ettmullerum, aliosque Recentiores, *Febres Intermitteutes pendere a falso acido Fermento existente intra ventriculum.* An forte intelligendus etiamnum per hoc Fermentum humor atrabilis, aut melancholicus per vas breve a Liene ad Stomachum inverso motu transmissus? Nugæ, Somnia. Secundo clare assertit, Chinam Chinam noxas parere in calibus supra recensitis, eo quod *idem humor atrabilis non facile auscultat remedia Febrifuga,* quasi Quartanæ Febres consuecant eludere actionem Peruviani Corticis; cum tamen sit vel ipsis Mulierculis notum, eas de more huiusmodi remedio perpetuo vinci, ac edomari. Septem ego Ægrotos (nec enim invisi plures) Quartana laborantes prægressa Hyeme felicissime curavi solius Corticis ope, quorum duos tantum Febriis rursus corripuit, priusquam plane dimitteret, reliquis statim perfecte convalescentibus, robustis, ac pinguioribus redditis: quos inter peculiari mentione dignus est Co. Johannes Andreas Valentinus, e citrino, fere dixerim, Scelero in carnosum paulo post, & bene coloratum Athletam conversus. Sed demus, humorem atrabilem, qui pro causa Quartanæ hic habetur a Viro Cl., vere non auscultare remedio Febrifugo. An proinde dicetur ab eo noxam parere ipsum Febrifugum? Nonne §. 40., & 41. illi tribuit Auctor Cl. *facultatem frigentem*, qua tot noxas ibidem inferre dicitur? Quam ergo noxam inferet, ubi humor, qui sibi deberet, eidem non auscultat? Insuper in hoc ipsum non auscultare Febrifugo in

bonis habetur §. 16., ubi tutior assertitur illius usus in Temperamentis, & Febribus biliosis, præcise per hoc, quod *biliosus humor non se patitur adstringi, i. vinculis, iustidem Febrifugi*, cur in malis habeatur, quod iidem vinculis non se patitur adstringi humor atrabilis in Febribus atrabilibus? Tertio tandem concludit Vir Cl., noxam graviorem inferri a Peruviano Cortice, quia *etiamsi paululum Febrem infringat, ea nihilominus non multo post ferocior caput exerit.* Ast si de simplici Febrii reditu sit sermo, nonne ex §. 25. *Optandum esset, ut Febrii in aperta flammam erumperet, postquam Æger ad aliquot dies silentio Febre roboris remedii loco esset?* Et ex §. 17. nonne *Medici a China China eluduntur interdum, Febre amplius non redeunte?* Si vero sit sermo de reditu ipsius Febrii, sed fortiore, velut de graviore noxa, nonne ex ipsa nuncupatoria Epistola lit. d. *Sæpe M. dico in votis est Febrem repetere, sed fortiore, ut tollantur noxæ, quas China China ob Febrii extinctionem invexit?* Et §. 27. nuper citato, nonne *Rem felicitus cessisse annoravit, quibus Febrii denuo caput erexit etiam ferocior, quam quibus Febrii visa est prorsus extincta, & oblitterata, seu parva subscurta?* Infelix China China, quid tibi agendum, sanantii & non sanantii æque rejectæ, redeuntibus, & non redeuntibus Febribus iisque vel levibus, vel ferocibus æque proscriptæ?

(b) (In Temperamento quoque pituitoso &c.) Hic quoque loquendo de Temperamento pituitoso, Febres statim spurias in medium adducit Cl. Auctor, quasi ab humore pituitoso, & crasso pendentes, non vero a *Falso acido Fermento Ventriculi*, ut ex professio autumat §. 46. Confundit pariter & hic, animumque, & eundem efficit humorem in Temperamento prædominantem, & humorem Febres Intermitteutes producentem; cuiuslibet nimirum Temperamento suam Febrem correspondentem assignans, & cuiuslibet Febrii, Antiquorum more, suum humorem: quæ omnia jam sunt e Scholis exhibita. & explosa, Hisce tenebris

nebris involutus, mirum profecto, quam clare introspiciat Causas physicas effectuum, quos nondum in rerum natura observavit quisquam, dum rationes omnium malorum assignat, quorum nulla in pituitosis Temperamentis, aut Febribus competunt alii, a China China illatorum. Sed audiamus, quæ probationis loco in sequentibus est allaturus.

(c) (*Longum post tempus &c.*) Longum post tempus obeant & Pingues, & Macilentis, obeantque China China curati, & non curati, Medicis utentes, & non utentes. Fieri vero Cachecticos ex usu hujusce Febrifugi eosdem Præpingues, & corpulentos homines, mihi certe non observatum; potius enim oppositum compertum habui. Et ne videar gratis refellere quod plane gratis asseritur, vere præpingues, ac corpulentos homines, tam Mares, quam Fœminas, plurimis retro annis China China curatos, curata've, cum facili restitutione ad priorem sanitatis statum, & in hanc usque diem inculcata valetudine utentes, vide Lector in Therapeutice mea pag. 79. hist. 6. pag. 80 historia 9. pag. 186. historia 14. pag. 191. historia 1. pag. 193. historia 5. pag. 195. historia 7. pag. 196. historia 9. pag. 207. hist. 1. &c. Adde recens curatos ope Corticis, & quidem de Vita quam maxime periclitantes (numerus enim pinguium Hominum ex vulgaribus Intermitentibus felicissime sanatorum quis meminit?) corpulentos, ac atate proVectos D D Johannem Baptistam de Carandinis, Paulum Emiliium de Bignardis, & Antonium de Zanellis, Viros hujus Urbis plurimis nominibus noto: quos omnes, ut & alios supra recensitos, ferme quotidie sanos, ac robustos intueor; potestque inrueri, & audire quilibet alius, cui grave non sit solutionem oppositionis Viri Cl. ex

viva illorum voce repetere. Quod si eos, qui maturo jam Fato decesserunt e vivis, memorare liceret, pinguiissimus certe omnium hujus Urbis erat Ager pag. 86 historia 18. descriptus, annoque 1678. (curante illum Præceptore meo colendæ memoriæ) per accidens China China oblata servatus: pinguisque pariter, ac corpulenta erat Agra octogenaria pag. 210. historia 4. relata. Sed hos, aliosque omnes, etsi vel longævum simpliciter, vel diutinum ab epotæ China China vitæ stadium emensos, tandem longum post tempus obituros, jam divinavit C. Auctor.

(d) (*Licet alia &c.*) Quicumque dicantur esse præpingues isti homines innominati (quorum nempe saltem nomen a Viro Cl. indicatum optassem, quemadmodum nomina simul & historias Sanatorum ipse indicavi, tum in Therapeut, tum in hisce Responsonibus meis) quicumque inquam esse dicantur imaginarii isti Aegrotantes, indefinita tantum. & cuique arbitraria hic enuntiatione prolata, qui ex usu hujus febrifugi sensum cachectici facti, longum post tempus obierint posito quod illius infirmitatis alia, ut inquit, culpamur Causa, unde habet Cl. Auctor, certe culpandam fuisse longum illud post tempus Chinam Chinam, minime vero causas easdem forsitan evidentes? Si ab ingurgitatione fructuum horariorum succedat Diarrhæa, num culpandum potius, quam fructus recens comesti, epotum ter, aut quater ante biennium, vel triennium Cocolate? Ita & qui moritur longo post Chinam Chinam assumptam tempore, aliis licet existentibus proximis interitus causis, anne ob eam olim eam juvenamine assumptam trorsus dicendus erit, quasi hoc Pharmacum sit Pomum Adami, quo cæteroqui non deglutito homines sint æterni?

§. XV.

(a) Non paucos hic memorare possem Mutinæ mihi observatos, in quibus hanc principalem causam credidi extinctam fuisse intempestive febre;

brem; (b) *verum noxa* hujus Febrifugi tanto perniciosior est, quanto occultior, cum enim ægri ab illius usu, non autem Naturæ beneficio evaluerint, si postea post aliquod tempus in morbos recidant, creditur a Medicis ab aliis causis prognatum morbum.

(a) (*Nan paucos &c.*) Non paucos Mutinæ sibi observatos, quos memorare posset, non memorat Vir Cl., & quidem consule, nam quos alicubi memorat, non raro illum juvisset subiciuisse, ut in decursu videbimus. Quod si nomina supprimat, eo quod fuerint ab ipso *portionati*, tunc forsitan cum *Chinam Chinam habuit in magno pretio*, ut supra, §. 3., affectuque suo in eam nimis effuse ferebatur, ut infra §. 18., sintque ideo de eorum numero, pro quorum curatione illum paucum meritis, hoc rem-dio se usum fuisse, ut §. 27., sciat, Chinam Chinam fuisse in fontem, & suo munere bene functam, dum Febrem sustulit; ipsum autem errasse in præscriptione, si malorum hanc principalem causam credidit, exinsum fuisse in *tempestive Febrem*; quod idem est ac dicere, oblatam fuisse *intempestive* Chinam Chinam. Sed hoc perperam patrarum quis negat? His non obstantibus, ego Febrifugum hoc a Barbitonforibus, Pharmacopolis, imo & Medicis haud multum circumspicis, non semel minus opportune (ut mihi tunc visum) sine ulla, neque tum, neque mox suborta noxa, oblatum novi; cum videlicet Fermentum Febrile, utur præmature forsitan. & ut ita dicam in statu suæ cruditatis a Febrifugo absorptum, subinde tamen potuerit expelli, aut discuti, priusquam rursus exaltaretur: quemadmodum probabiliter, & quidem facilis, vel expellitur vel discutitur, vel perfecte subigitur, cum tempestive offertur idem Remedium. Nihilominus illud ego semper inopportune saltem usurpatum suspicor, idque ipsum in Opere meo profero ubique; quotiescumque vel vitæ imminens, certumque periculum non adit, ut in Febribus *Intermittentibus Perniciosis*, vel probabilissimum, ut in *Sub-*

continuis Malignantibus, vel denique nisi corruptivæ naturæ indicia certa sint in *Vulgaribus Intermittentibus*, quas ut plurimum, nisi valde diuturnæ fuerint, pro *Depurativis* habeo, vel tales nonnumquam evasura spero. Quo ad hanc ergo intempestivam Febris extinctionem, ne actum agam, me refero ad ea, quæ supra dixi in Animadversionibus ad Epistolam Nuncupatoriam, lit. d. & in Responsonibus ad §. 1. pariter lit. d. & alibi.

(b) (*Verum noxa &c.*) Noxa hujus Febrifugi iterum repeto, nulla est; ex se enim Febrem submovet, quod ex se pariter bonum. Si malum aliquod nonnumquam sit subsecutum (quod non repugnat) ob tempus inopportunitatem, quo Febris præmature suppressa fuerit, expectanda erat opportunitas oblationis, nullaque fuisset *noxa* Febrifugi, quamvis eadem fuisset illius actio in corpus Ægotantis. Sed jam æquivocatio isthæc pluries sublata, eo turpior est, quo patentior, & crebrior. Cum vero ex istiusmodi æquivocationes repetito abusu gratis omnino affigatur Chinæ Chinæ beneficiæ qualitas quædam *perniciosis*, ratione cujus in contextu imputatur illi quilibet *novus morbus ab aliis causis, longe postquam ejus beneficio Ægri evaluerint, prognatus*: adeoque cum a Cl. Auctore sustineatur mordicus, cavendum esse ab eadem China Chi a, statim licet juvante, quippe tractu temporis nocitura; æque gratis quis posset asserere, tum quod *Salsæ parillæ V. G. insit occulta noxa*, qua homini in Febrem, aliumve morbum delapso, detrimentum attulerit, postquam hic ab illius usu, non autem Naturæ beneficio evaluerit a Lue Celtica; tum quod veneno cuiusvis vis insit balsamica, postquam eo per sua Antidota tempestive debellato, pro-

prosperam nonnemo valetudinem fuerit nam redeam: Probe est, d'eam, materia, si
tubiinde fortitus. Ut ego ad Chinam Chi- probus illam adhibeat Arsifex.

§. XVI.

(a) **I**n temperamento bilioso securior forsan Peruviani Febrifugi usus, bilis enim humor subtilis, & facilis motus, non tam arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. (b) Tempus quoque, regiones, & annorum constitutiones observandæ; æstivo tempore felicius, seu minori damno exhibetur hoc remedium, & sub finem Autumani, hyemali parum fausto successu, per totam enim hyemem fatigantur ægri, nec nisi ad primum veris accessum liberantur. Hoc idem evenit in regionibus humidis, ubi aer crassus, & humidus, magis, quam in siccis quæ putiori aere gaudent, quales sunt Civitates Montibus proximæ, sive Montana.

(a) (In Temperamento &c.) Reditum facimus ad consuetas contradictiones, seu potius ab iisdem numquam recedimus. In temperamento bilioso securior reputatur a Cl. Auctore Peruviani Febrifugi usus, quia bilis ab eo non tam arctis vinculis adstringi se patitur, ut propriis viribus se non expediat. Hic ergo bilis supponitur Causa Febris alicujus Intermittentis, puta Tertianæ, cum tamen §. 46. hujusmodi opinio ab eo rejiciatur his verbis. Neque novum Intermittentem Febris Æstate pervasantes pendere a Salso acido Fermento, licet ut plurimum opinio sis, a luxuriantie bile progigni. Sed pergamus. Cur quæso modo tutum est, quod humor biliosus non sinat se adstringi vinculis Chinæ Chinæ, si noxium nuper erat §. 14. quod iisdem vinculis se adstringi non sineret, seu quod hujusmodi Febrifugo non auscultaret humor Atrabilis? Forfan quia bonum est, flavam bilem non figi, Febrimque ab ea pendentem minime infringi? At malum erat, interque noxas Corticis graviore numerabatur, non figi bilem atram, nec infringi Febrim ab ea pendentem. An denique tutius est modo, ut propriis viribus se expediat febrilis humor, quia ex §. 25. & 27. optandus est remediis loco reditus Febris

a China China fugatæ; imo reditus Febris fortioris, ac ferocioris, ut ex eodem §. 27. & ex ipsa nuncupatoria Epistola? At nulla major noxa recensetur §. 14. a Peruviano Cortice illata, quam quod Febris paululum enervata, aut ad aliquod tempus depulsa, denno ferocior exerat capus. Quidnam igitur inter hæc omnia bonum est, quidnam malum? Certe tota hæc Dissertatio nonnisi acervus contradictionum videtur.

(b) (Tempus quoque &c.) Expectabam hoc insuper, ut scilicet dilucidaretur a Viro Cl. an tutius sit exhibere Peruvianum Corticem crescente, an decrescente Luna, die Martis, an die Veneris &c. Sed non vacat amplius minutiora hæc, futilia, & vana singillatim persequi. Et quoniam adversus auctoritatem illius haud satis videntur posse experimenta mea, meæque ratiunculæ, illam demum pro me refellat, delectaque æqualis auctoritas. Ex ipso itaque tandem Bove lora sumamus. Idem nempe Vir. Cl. una Periodo sua sibi responsum faciat: pensetque prolixiores, quæ occurrerent animadversiones, repetita quidem, sed pressior illius confessio, tum paulo supra, tu in notæ jam Collationis textibus etiam allata litteris E. F. G. videlicet. Peruvia-

Torti Resp. ad Ramazz.

H *

nut

nus Cortex nobis a divina benificencia munus concessum, in qualibet Regione, quocumque anni tempore, aetate, sexu, temperamento, Febres falsam recurrentes, atque intervalla

tas fugat, & exterminat. Ita ante sexennium Cl. Ramazzinus

Ipse sibi Index, & Reus ipse sibi.

§. XVII.

Curiosum porro est quod in Constitutionibus meis Mutinensibus annotavi, nam cum anno 1690. in austrina, & pluviosa tempestate a veris principio per totam aetatem campestris regio infra Mutinam Padum versus aquis exundaret, quam ob causam pessum ivere fruges cujuscumque generis, Rustici fere omnes eodem tempore ex tertianis febribus intermittentibus decumbebant, observatum est in illis, quibus fuit administrata China China, infelicitur cessisse illius usum, tardius enim convalescere, quam ii qui soli Naturæ negotio commissio multo citius ad Agrorum culturam redire; sequenti vero anno vagante urbana Epidemia tertianarum febrium in constitutione valde sicca, & aetate præservida Cortex Peruvianus in usum adhibitus, honorem, & famam, quam priori anno amiserat, visus est recuperasse.

(Curiosum porro &c.) **H**uic Paragrapho partim pro usu Chinae Chinae, partim pro illius omissione militanti, non aliud reponam, nisi quod Autumnali tempestate anni 1714. nuper elapsi, inter omnes, quas meminerim, summe pluviosa, vixque integram ob id feminum, segerumve sationem pertransiente, æque felicem, & æque certum illius usum comperi (eam siquidem ad multiplices generis Febres sæpius præscripsi) .c. quavis sicca, & suda tempestate. Quod si in Rustici anno 1690 observavit oppositum Cl. Auctor; me vel tunc hujusmodi diversitatem saltem in Civibus, non observasse sum conscius: quemadmodum plura alia, quæ de Constitutionibus eorum temporum ipse conscripsit, haud semper cohasse memini observationibus meis, etsi præ multitudine Agrotantium, quo invecabam quotidie (Ubi nota loquar) longe maor mihi, quam illi obtigerit opportunitas dispiciendi, quæ generaliter, quæ peculiariter in iis morbis acciderent. Profecto hujusce Febris fugi actionem semper ego uniformem deprehendi; efficacem scilicet semper in iis

omnibus febribus, in quibus revera convenit; in iis, in quibus non convenit, semper inefficacem. Qui propterea nullos unquam Medicos audire consuevi dicentes -- Hoc anno longe melius. ac prægressis purgat Senna, aperit Chalybs. Alchermæ roborat, attenuat Salsa, rideo quoties eorum nonnullos audio identidem exclamantes. Vere hoc anno mirabilis est Peruvianus Cortex, presciusque longe magis, ac annis elapsis; hujusmodi enim assertio, ex observata forsitan illis eventus diversitate procedens, infirmam, & caspitantem eorum praxim accusat; quippe quæ ex eo solum eritur; quod cum satis non distinguant ab invicem febres Cortice curabiles ab aliis Cortice non curabilibus, aliquam tamen vicissim similitudinem allucinationum Matrem habentibus; quoriscumque regnant universaliter febres Cortici suapte natura obsequentes, alius vero generis ferme nullæ, in earum medelam uno Cortice indiscriminatim adhibito fortuito impingunt, & remedium eo anno Mirabile prædicant, quoties vero diversæ intrinsecus inter se febres vagantur, aliquam licet symbolectatem primo aspectu præ

præ se ferentes, easque omnes sine delectu curate satagunt eodem Febrifugo, res male cadit, & Chinam Chinam eo anno ut *Maifcum*, vel saltem *fæpius Inuilem*. summa quidem injuria, criminantur: haud secus ac olim Venila cæcations fortuito casum passa. suæ domus, non sui visus obsecritatem execrabatur.

§. XVIII.

Observationes istæ quas memoravi, (a) *multorem annorum* sunt fructus, & longævitatis a Divina Beneficentia mihi concessæ; hæc affectum, quo a principio in Peruvianum Corticem nimis effuse ferebar, paulatim attemperarunt, & varium, ac suspensum in hujus remedii administratione reddidere: summam igitur hoc Febrifugi genus apud me tanti non est pro febribus intermittentibus curandis, (b) *ut Medicina* æque bene hoc præsidii genere carere non posset, (c) & *Veterum Febrifugis*, quæ si non tam cito, tutius tamen operantur, febrium causam extenuando, (d) & *sensim exantlando*, non posset esse contenta, (e) *qui veteri utuntur vino sapientes* puto, ajebat Plautus in Casina.

(a) (*Multorum annorum &c.*) Quot annorum sint fructus singillatim quatuor opiniones alterne oppositæ, quæ Cl. Auctorem *varium*, ac inconstantem reddidere in *administratione Peruviani Corticis*, ostendit superputatio a me facta §. 3, ex qua infertur aperte, confusam hanc, & indigestam observationum Chinæ Chinæ insensarum reminiscenciam (nullas enim, aut fere nullas recentes tam brevi, sibi que tam inopportuno tempore potuit ille instituere) initium sumplisse ab editione Tractatus mei, paucorumque proinde mensium sobolem plane abortivam fuisse. Etenim si anno 1712. de Contagiosa agens ille Boum Epidemia argumentum ipsum meum ex præfata ejusdem Tractatus Synopsi mea elucescens, sibi ferme adoptavit, ut patet ex Textu in *Collatione* transcripto lit. H. edito autem immediate post a me anno eodem 1712. ipso Tractatu, tam repente sententiam mutavit, ut subsequente statim anno 1713. Dissertationem hanc Criticam e diametro oppositam scripserit (quod deducitur ex Paragrapho 47. obitum Comitris Torricini; qui eo ipso tempore conti-

git, connotante, quamvis in annum 1714. protracta fuerit eisdem Dissertationis editio) satis constat, fallacium hujusmodi observationum reminiscenciam paucorum tantummodo mensium, non *multorum annorum fructum* extitisse, oblitterata illico penitus, vel saltem neglecta favorabilium omnium, quæ antea scripserat, memoria. Nisi hanc Camarinam movisset Vir Cl. neque ego in damna illius movissem fortassis. *Suo igitur ipsius indicio perit Sorex.*

(b) (*Ut Medicina &c.*) Medicina olim carens hoc præsidii genere, Tertianas Perniciosas, atque lethales a Mercato descriptas non sanabat, quamvis innu nera tentaret remedia: hostie felicissime sanat, etiam rebus in præceptis ruentibus; sitque testis Urbs Mutinensis tota. Æque bene ergo hoc præsidii genere Medicina carere non posset. Sed asserta mea Cl. Auctori nequaquam probantur: etenim inquit ille infra §. 33. *Antequam China China nomen innotesceret, hujusmodi potentia viscebatur, ut in incerto esset, num Medicamentorum, an Fortunæ beneficio Ævi convalescent.* Probata igitur erunt mihi asserta illius; eaque præsertim, quæ in Tertia Oratione.

Jatrici Argumenti prostant a pag. 101. usque ad 105. quorum plurima transcripta cum sint in *Collatione* Textuum illius Chinæ Chinæ favorabilium, præsertim litera C. litera I. & literis. K. L. M. idcirco ad evitandam prolixitatem, ea hic omittere satius duxi, atque illæ Lectorem relegare.

Hunc tamen insuper rogatum velim, ut Textum appositum novissime, tum §. 5. tum in fine §. 11. rursus adire non renuat, ubi ait Vir Cl. - *Esingulari bujus remedii præstantia, id beneficii fuimus affecti &c.* Ex his enim omnibus conjiciet, illum nova, quæ hodie cernimus Medicinæ incrementa, novosque progressus in explorandis Febrium, præsertim Intermittentium Causis, & instituenda meliori earum curatione, uni inventioni auspiciatissimæ Peruviani Corticis adscripsisse: & quasi eo reperto multa quidem, sed non adhuc omnia expleta sint Medicinæ vota, simile aliud insuper remedium ad Febres Continuas, pro ejusdem Medicinæ complemento, a Numinibus implorantem videbit. Quibus equidem tam manifeste, ac per extensum ab eodem prolatis, decernet facile quilibet coherentem, *Hoc Febrifugi genus apud ipsum potius tantum fuisse pro Febribus Intermittentibus curandis, ut Medicina æque bene hoc præsidii genere cavere non possit.* Ast reponet ille fortassis, tunc istud Febrifugum, anno videlicet 1708. apud ipsum tantum fuisse: modo tanti non esse. Videamus ergo quanti saltem apud eum etiamnum sit. Afferit ille §. 48. hujusce nuperæ Dissertationis, *admittendum, & laudandum esse Chinæ Chinæ usum, ad obtinendum aliquod intervallum prozovium reparatione:* afferit §. 22. *Corticem Peruvianum in Febribus Intermittentibus revera aliquid posse, quia paroxysmos sistit per aliquos dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant:* afferitque supra §. 4. *Admittendum esse, quomodo ad exiguum pulvericulum Peruviani Corticis, quomodocunque exhibitur, Febris Periodica furor conquiescat, interdum etiam extinguatur;*

quod de quocunque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod scias. Hæc sunt effata Cl. Auctoris anni 1714. quæ in hac ipsa Critica illius Dissertationis leguntur. Quomodo ergo Medicina, quæ ipso fatente, tot habet ab hoc uno Febrifugo, & quæ nullum aliud habet remedium pharmaceuticum, de quo quid simile observetur, quod sciat, æque bene hoc præsidii genere carere posset?

(c) (Et Veterum Febrifugis &c.) De Peruviano Cortice, quem modo Veterum Febrifugis postponit immerito, sic olim exclamavit Cl. Ramazzinus ut in *Collatione* Textuum lit. D. *Quos seculis desudarunt Artis Primores, ut Febrifugum aliquod reperiront, aut arte consarent?* Medo a Peruviana Regione Cortex ad nos deferretur divinum plane remedium ad male natam Febrem febilem exterminandam. Eundem Corticem alias appellavit ille, ut in citata *Collatione* lit. B., *Antipyreticum omnium quotquot excogitavit Antiquitas, & Chymicorum solertia consilavit, facile Principem.* Tandemque de eodem cum Veterum Febrifugis comparato hæc protulit, ut in eadem *Collatione* lit. E. F. G. *Quamdiu a peritioribus Artis Magistris insudatum est ad Febrifugum aliquod constandum, ex triplici Regno materia perita?* At omnes hætenus illorum labores frustrante diligentia in irritum cessere, & si aliquod Antipyreticum in illorum monumentis extat, non nisi sub Grypho descriptum legitur: ut Delio Natatore opus sit, si Mens Auctoris fœnera habenda sit. Solus Peruvianus Cortex &c. Hujusmodi ergo Febrifugis diu, sed frustra quaesitis a peritiorum, Antiquiorumque Magistrorum Artis industria, sine Peruviano Cortice, Solus, ipso docente, Febres fugare, & exterminare perhibetur, Medicina posset esse contenta? Illis, illis ergo in Chinæ Chinæ dedecus oportebat curare Puellas Patavinas §. 9. ab Auctore visas, nec tamen sanatas, Nobilemque Virginem ab eodem pariter §. 26. infra descriptam, soli-

solique tempori, & domui paternæ medicatrici commissam.

(d) (Et sensim Examinando &c.) Profecto sensim: & adeo sensim; ut ad bienium sapius protrahatur in Quartanis ista Causa febrilis extenuatio, Veterum Febrifugis, quæcunque in usum revocata fuerint, facile adscripta a Cl. Auctore, tanta quidem fiducia, ac si recens ab Academia venerit, praximque medicam nunquam exercuerit. Contra, non raro valere jussis illiusmodi Febrifugis, ubi simul quis reponat uti Peruviano Cortice, intra quatuor; plus minus, menses solet contingere plarium Quartanarum spontanea solutio. Saltem unum ex tot Veterum Antipyreticis, cui magis fidat; indicasset Cl. Auctor, ut factò experimento, & asserti tam utilis veritate detecta, rursus istiusmodi Remedium, China China seposita, totius ulnis possemus amplecti, Sed isthæc (ut infra ipsemet inquit)

apud mulieres, & imperisam plebeculam locum habent, non apud eos, qui sapiunt.

(e) (Qui veteri &c.) Sapienter admodum in commendationem Febrifugorum a Veteribus usurpatorum, subdit Cl. Auctor effatum Plaute - *Qui veteri utuntur Vino, sapienter puto* - Desideratur tantummodo commentarium, quod in Orat. Jatr. Argum. pag. 183. huic ipsi Textui addendum censuit idem Cl. Ramazzinus, quod sic habet. *Qui veteri vino utuntur Sapientes puto, agebat Comicus; recte quidem, nisi tamen Vinum in vappam, seu acorem transferit. Non minus tamen sapientes judicandi, qui recenti utuntur Vino, si defecatum fuerit; hoc enim Vini genus plus nutrit multoque plus spiritus ab eo elicitur.* Ita ille. In hisce terminis tam bene quadrat casui nostro collatione facta vappescendum, ac mucidorum Febrifugorum Antiquitatis cum recenti, & vivifico Peruviano Febrifugo, expositio Cl. Auctoris, ut volupè mibi sit, absque ulla hæsitata eidem subscribere.

§. XIX.

Equidem si damni dati, & collati beneficii a Chinæ usu ineatur ratio, non tam facile crediderim, ut ab æquis judiciis illa possit absolvi a crimine objecto, magis damnosam illam esse, quam utilem, seu num liceat de Peruviano Cortice proferre, quod de Ottone scripsit Tacitus tantundem apud posteros meruit bona fama, quantum male.

(Equid: m si damni dati &c.) Omne damnum, quod China China possit inferre (si quod potest inferre) eo solum nomine inferre valet, quod est vere Febrifuga. Nisi ea talis esset, neque esset in potestate imperitii Medici Febrem sistere, ubi, vel quando non convenit; Hoc est damnum unicum, quod ab usu illius, intempestivo tamen, queat fortasse procedere. Contra, ab usu recto quot beneficia prodeant, satis patet vel ex uno Tractatu meo, & ex adductis ibidem historiis. Si ergo damni dati, & collati

beneficii ineatur justa ratio, ab æquis Judiciis facile crediderim posse decerni, minime damnosam illam esse sed utilem. Quod si ratio ineatur laudum, & proborum, quæ a Viro Cl. ea retulit, tunc vere crediderim, licere de ipsa proferre, quod ex uno tantum defuncti Auctoris versatili calamo (quandoquidem velit ei Posteritas fidere) tantundem bona fama apud Posteros ea meruit, quantum male. Ita nimirum nobismetipsis haud satis faventes.

Cedimus, inque vicem præbemus cæura Sagittæ, Pers. Sat. 4.

§. XX.

Pessem funestos casus referre non paucos, quos observavi toto eo tempore, quo Mutinæ Medicinam feci, sed prolixior essem, & Epistola leges transgredere: unicum tantum in Viro insigni satis noto refertam, dum casus, qui in gente vulgari contingunt sine rumore terra obtegit. Comes Joannes Carolus Morandi Placentinus, olim Serenissimo Principi Cæsari Estensi Eques percarius, media ætate simplici quartana correptus est, cui Medicus magnus Peruviani Corticis Fautor, facta ut puto levi aliqua purgatione, seu etiam V. S. Chinam Chinam ad plures dies pro more suo præscripsit, at Eques ille contumaciori febre facta in pejus tuere semper cepit, donec appetente hyeme hydrops ascites factus Placentiam asportari voluit, ut in Majorum sepulchro tumularetur,

(*Pessem funestos Casus &c.*) **M**agnam potius esse dixerim Cl. Auctori penuriam funestorum casuum, quos possit obrudere, si quem primo loco producit, a septem retro lustris cogitur emendicare. Verum nec rem plane tangit acu, neque me imparatum invadit; sed strenue jam præmunitum. Atque hinc dignoscat quilibet, me *ingenue bona, & mala exposuisse* in Tractatu meo, non encomia tantum, laudesque Chinæ Chinæ profusas, *qualis mos est eorum, qui de aliquo novo medicamento Tractatus integredunt*, ut acute notavit § 7. Cl. Auctor. Hunc igitur eundem Casum vide Lector in Therapeutice mea, pro animi mei candore primo tantum obiter indigitatum in quadam parenthesi pag. 3. dein expositum quidem breviter, ed ad trutinam longiule expensum a pag. 83. ad pag. 85. suppresso licet Egrotantis nomine: atque id solum suppresso, ne viderer in insauti eventus discrimen velle me trahere, præter Experientissimum Frassonum Præceptorem meum, qui primo solus curæ adfuit, & ab Obrectatoribus suis ob id male audit, ipsum quoque superaccitum eidem curationi Cl. Kamazzinum; cujus propterea mentionem facere opus erat. Neque enim satis memineram, quemadmodum neque modo satis sum memor, an Vir iste

Cl qui tunc Chinam Cb'nam habebat in magno premo. & affectu suo nimis effuse in illam ferebatur, ante oblationem Peruviani Corticis, an solummodo post oblationem curationi a Præceptore meo susceptæ super-
veniret; atque ideo an calculum suum pro administratione Febrifugi hujus addiderit necne. Discrepat tamen in nonnullis a mea; in aliis manca est historia a Cl. Auctore laconice nimis expressa; quam ideo nonnihil fusio-rem, usque amen tinceram, apud me videre est loco citato his verbis. *Meus itaque colenda semper memoria Præceptor Frassonus Nobili cuidam Viro* (fuit is idem Comes Jo. Carolus Morandus, de quo hic Cl. Auctor, etsi nomen illius tunc retinuerim) *Quartana Febre per mensem creiter detento, & supra modum vexato cum notabili anhelitus difficultate, atque ætematso pedum tumore ante Febrem exortis, & cum ea in dies crescentibus, Chinam Chinam exhibuit, & Febrem sustulit.* Post aliquot alios successive dies tumor ætematso, snapte natura in incrementum pronus, major est factus, ad tibias, & crura sensim procedens, ventre non immuni. Atque ita, increbescente anhelitus difficultate, intra paucos tandem menses, a serosa colluvie universaliter obrutus Æger, fuso cessis, Hydrepicus Abdominis simul. & Pelboris.

Hæc cum ita vere se habuerint, minime

con-

consonat veritati, quod Febris ab epota China China facta fuerit contumaciior. ut asserit Vir Cl. sicut nec idem veritati pariter consonat, quod Frassonus ad plures dies ipsam Chinam Chinam præscripserit. Præscripsit ille quidem pro more suo; sed inos illius, omniumque tunc Medicorum erat præscribere ad Drachmas duas, & semel tantum juxta Methodum etiam sanioris aetatis Cl. Ramazzini. Quod si Febris, ut subdit ille, facti sui inde contumaciior cum Medici tunc solum eludantur, quando ea non redit, sed tacite corpus depascitur, ut §. 27. imo cum rei felicius cedat §. eodem, quando illa caput erigit etiam ferocior, quomodo hinc modo colligit Vir Cl. Chinam Chinam obtulisse, & Hydropem ascivisse, si Febris ex ejus effluo nequaquam abiit, sed contumaciior evasit? Prodeat tamen iterum e latebris in apertum Veritas. China China semel tantum ad Drachmas duas propinata fuit, & Febris recessit; sed Hydrops antea genitus incrementum, quod ex etiam Febrifugo minime epoto suscepiisset, æque suscepit. Redit quidem pro more post nonnullas hebdomadas paroxysmis levioribus nunc tantum Corticis haustu depulsa Febris; sed nulla fere amplius habita est illius ratio: quandoquidem conatus omnes ad se trahebat Hydrops usque succrescens, dum tractu temporis in lentioris symptomatice Febriculam sensim converteret, paulatim obliterabatur Quarana.

Hæc est germana facti series; & præterquamquod vivit adhuc in luctu Comitissa defuncti Viri tunc Conjux, omnium facile memor, ipse nequeo non meminisse qui eidem Comiti Johanni Carolo Placentiam proficiscenti, ut in Majorum Sepulchro, cum obiret, immularetur, de mandato ipsius Præceptoris adfuit, Medicinæ sacris vix initiatus, circa annum videlicet 1678. Causæ moti procatartice, quas brevitatis gratia ibidem subieci, modo vero cogor innuere, fuerant labores insueti, & incommoda lata præsertim Libani; ut Principi, cui famulabatur, morem gereret, non se

mel sub dio pernoctans in ipso Portu nebulis confertissimis obitus; interdum vero ferme assidue, ac violenter equitans ad plures dies per juga, & montes, tam in prosecutione, quam in reditu. Quæ quidem omnia omnino præter consuetudinem perpeffus. cæpit paulo post lumbis dolore, immixto sensim lotio, domi hæere, pallescere, sibi gravis fieri, subitumque, & anhelosus nonnihil ad quemcunque motum evadere, ac mox Febre Quartana corripitur, succedentibus ostenduntur iis omnibus, quæ supra retuli, transcriptique ex Therapeutice meæ; ut inde cuique pateat, Casum hunc unicum minus favorabilem, lapsu anteriorum vel tunc plusquam triginta mihi observatum, ac quodammodo pro suspecto habitum, fideliter manifestasse. Et quamvis pro Frassono curante tot, tantique ponderis militarent rationes (quas fusius ibidem sum persecutus) ut ob illas Practici eximii Placentini, Epues Moragius; & Stanislaus Homatus, quibus Egrum tradidi gravissime habentem, ipsum Præceptorem meum omni culpa vacare pro sua ingenuitate asseruerint; eum nihilominus ego severior, ac forsitan minus æquus Judex, in ipso Tractatu meo ab omni suspitione parum cautæ oblationis remedii, solam Febrim, non Hydropem præortum multare valentis, nequaquam absolvi.

Interim tamen Lectorem enixe rogatum volo, ut dempro sibi, mihiq; repetitionis radiò, examen integrum hujusce casus videat in fonte, paginis supra citatis Therapeutices meæ: ubi quando Hydrops China China curari possit, si nempe a Febribus pendeat, & quando non possit, si nempe Febres ipsas præcedat: crebris tum experimentis tum Scriptorum expertorum auctoritatibus, statutum reperiet, planeque discussas intrabitur nebulas omnes, quæ hinc Peruviani Corticis usui cavi losus quispian vel tunc studuisset offundere: tandemque noscet, me his non obstantibus, de Febrifugi administratione haud satis fortasse cauta, ipsum quadantenus Præceptorem

rem meum (æque audacter quidem ac sincere) notasse. Sed hoc idem si detur etiam Cl. Auctori; quid contra Remedium, cum tempestive, atque ubi prodesse debet, non abi nequit, offertur? Verum ran-

cescant hæc a Viro Cl. nunc allata, imo dixerim, putent, quippe extincti jamdudum Frassoni Manibus prout ab Opponente appinguntur, heu nimis infensa.

§. XXI.

Hujusmodi exemplum in quartana intermittente, multaque alia postmodum mihi observata in febribus periodicis, in quibus continuatus Febrifugi usus obstructions & cachexias invexit, ut ægri cum sanitate in gratiam numquam redierint, ac tandem hydropici obierint, ut postremo contigit Domino Comiti Marliano, alia inquam exempla cautiorem me fecere in præscribendo hoc Febrifugo, licet febres essent de genere intermittentium.

(Hujusmodi &c.) **C**l. Auctor suadere contendens, continuatum Febrifugi usum obstructions, & Cachexias invadere, ac tandem Hydropem, & mortem, exemplum insigne inter multa, ut inquit, alia selectum (quæ tamen mihi nunc indigita) in medium proferre satagit, quasi per transfennam memoria recolens obtinuit Comiti Viri D. Comitibus Ludovici de Marfiano, anno 1703 Bononiæ vita functi; post septennium tamen (quod ille scribit) integræ valetudinis ab epota China China, quam D. Davinius anno 1696. curationi adstans, ad vota solliciti Ægotantis proposuit pro curatione Quartanæ Febris, quæ tunc tenebatur Nob. ille Pater, D. tandem Ramazzino, meque ipso, cunctanter quidem ante, facilius vero post rem discessam, eo casu remedium admittentibus. Hanc quoque historiam nominatim expressam, atque descriptam videlicet Lector in Therapeutice mea pag. 82. histor. 13. sciasque illam non ibi relatam, ut simpliciter Quartanæ curationem China China absolutam, velut quid Cedro dicendum, promulgarem; puduisset enim trivialia hæc pro magnificis venditare: sed ut Lienis intumescientiam (quæ nobis curantibus negotium facebat non leve) a Quartana prognatam, ope vero Corticis una cum Quartana ipsa deletam, male credulorum

oculis subicere, fassus hæc in re nonnullam quoque hæsitantiam meam; quamvis in Sententiam Cl. curantis Viri, D. scilicet Davinii, qui votis Ægri enixe instantis annuerat omnium facillime, revera descendere. Ad calcem historię, quasi futuræ cavillationis exitum præfagus, hæc quoque reperies, quæ placuit tunc subdere seriorum ejusdem Ægotantis obitum connotantia, si quando & hunc in crimen Corticis quisquam vertere non erubuisse. Sunt hæc præcisa verba pag. 83. meæ Thē. therapeutice exarata - Nisi forte morosus quispian recitarem morbi illius (videlicet Quartanæ China China curatæ) appellare velut lethalem ejusdem ægritudinem, post septennium a causa evidenti productam, Febrim videlicet acutam, ex suppressa cutanea quadam habituali affectione oriundam, & intra 14. dies per abscessum ad annum imperfecte judicam: quo demum abcessu prius in Gonfram converso, mox difficulter curato, translatæ interim Ægro in aerem palustrem, Febris erratica subsecuta est, quæ tractu temporis Lienis tumorem ascribit deim liberam, mox Hydropem, & mortem. His adde modo, radicem omnium malorum vere fuisse suppressionem, ne dum curatæ ejusdem affectionis habituralis, ut supra, sed & antiquæ simul Fistule ad annum (quod tunc subicui, quippe quod

quod paucis notum) unde profundioris postea, altiorive abscessus origo cum Febre acuta, inde Gangrena, & partium imi ventris intimiorum, ac connexarum lates, Hydrops denique, & mors. Ita sensit distincte Inter ceteros Vir Cl. D. Paulus Pieta in Consultatione postrema, quam cum plurimis aliis celeberrimi Bononiensis Archilycei Viris illustribus, de mandato Serenissimi Ducis ibidem habuimus D. Davinius, & ego. Atque hinc sane petenda Causa obitus Viri Generosi, non ex Peru-

viano Cortice ante tot annos epoto. Certe tot Medici insignes ex inclyto illo Athenæo, qui ad longum tempus curæ illius Equitis adfuerunt, quibusque universa prægressorum morborum series apprimè ianotuerat, quicquam mali a China China progenitum, ne per somnium unquam sunt suspicati. Vivit unus ex iis Cl. Simonius, quæ circa hoc sentiat valens testari, & parum candidam hanc oppositionem, fuisse potius has nugas potens diluere, si sit opus.

§. XXII.

Indulgentior tamen fui in hujus remedii administratione, quando observabam ægrum ipsum instanter appetere tam decantatum præsidii genus, & quodammodo conqueri de mea procrastinatione: novi enim quanti momenti sit ægri confidentia in hisce remediis assumendis, quæ sibi profuturo animo conceperint. Ne igitur tam magnam confidentiam frustrarer, Chinam Chinam (a) in mediocri dosi, ut lædere non posset, & cum satis felici eventu exhibui, hac in re Celeberrimum Sanctorium nostrum imitatus, qui, ut in Methodo Vitandorum errorum Libro 13. Cap. 4. suadet Lapidem Bezoar, licet fictitium, aliquando exhibendum, propter nimiam ægrorum confidentiam, & ut vitentur calumniæ propter confirmatam opinionem (b) quod malignæ qualitatibus obsistat: Hæc nimirum opinio de Lapide Bezoar, a veneranda Antiquitate in tanta existimatione habito, fuit penes hunc nostrum Professorem, ut illum præscriberet in fide Parentum, a qua opinione non multum abluunt nostrorum temporum Medici peritiores modicæ fidei circa omnia bezoartica, & alexipharmaca, de quibus virgilianum illud dicere liceat, *possunt quia posse videntur*, quod dictum tamen Peruviano Cortici non videtur congruere, nam revera in febribus intermittentibus aliquid potest quia paroxysmos sistit per aliquot dies; atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant.

(a) (In Mediocri dosi &c.) **M**ediocrem dosim Chinæ China a Cl. Auctore constitui in una tantum Drachma, maximam vero in duabus, vidimus jam ipso farente § 8. Quantitas autem Drachmæ unius, vel paulo major, præsertim semel tantum oblata, nedum lædere non poterat; verum nec fere

prodesse, nisi de Febre Intermittente plane facili sermo sit, & sponte ad solutionem vergente. Profecto si forte hujusmodi, aut simili Methodo religiose semper hæsit in Praxi Cl. Auctor, ægre admodum de activitate remedii ferre poterat Judicium undeque absolutum, ut illud damnaaret. Neque jure crediderim potuisse ab illo de-

Texti Resp. ad Ramazz.

I *

cerni;

cersi; an sinistri successus, quos identidem memoravit, aut perhibuit se posse memorare, unique Cortici fidenter attribuit (nisi ab inopportuna forsitan oblatione processerint) a Cortice vere processerint, an a dosi illius enervi, ac invalida, remque propterea infectam relinquentem. Sed urget ille, asserens, eo pacto se *Chinam Chinam exhibuisse cum satis felici eventu*. Hic, fateor, curiosus quærerem, si liceret; cum vero non liceat, mente saltem mea scrutabor, quinam fuerit eventus ille, qui dicitur felix. Vel enim (repetita occasione donari velim repetiunculas quoque nonnunquam meas) Vel enim post aliquot dies Febris denuo caput erexit etiam ferocior; sic enim rem feliciter cessisse Aegrotantibus annotat §. 27. annotavitque in Epistola Nuncupatoria, *Febrim sed fortioiorem redeuntem*, pensare damna Chinæ Chinæ, ob ejusdem Febris extinctionem Aegris illata: & hunc eventum, quidquid dicat Auctor, procul dubio parum felicem dixerit Ager ipse. Vel Febris non amplius rediit: & hic eventus secundum eundem Cl. Auctorem omnium pessimus est; ex §. enim 25. *Oprandum esse, ut Febris, quæ debuit a paroxysmo vacui tacite cubat, ut ignis suo cinere dolose, in apertam flammam erumperet, nam reditus illius remedi loco esset*. Sive ergo reciderit Ager a Cl. Viro China China curatus, sive non reciderit, difficile est eruere ex Theorematis hujusce Dissertationis, quinam fuerit eventus felix, & quinam sinister. Ad lubricas istiusmodi angustias per sepe redactus, quocunque tandem se vertat Cl. Auctor, semper illi a fronte *Præcipitium est, a tergo Lupus*.

(b) (*Quod maligna quibrosi &c.*) Gratias tandem habeo quamplurimas cineribus Viri Cl. quod in re obvia quidem, sed in casu nostro plurimi æstimanda, quippe quæ prima forsitan, ut mox declarabitur, Controversia nostræ jecit semina, partes meas tam liberaliter, tamque ingenue suscepit. Decernit ille cum celeberrimo Sanctorio, *confirmatam* apud Medicorum vulgus *Op-*

nionem, quod Lapis Bezoar malignæ, ut ajunt, qualitatis obfistat, vanum esse. Medicisque peritiores nostrorum temporum esse modica fide circa omnia Bezoartica, & Alexipharmaca, de quibus Virgilianum illud dicere licet,

— *Possunt, quia posse videntur;* atque ideo, subdam ego, diligenter repopenda erunt inter *utissima* illa Remedia, de quibus §. 11. Regibus præscribenda. His præjudicii exploitis comparat in contextu eundem Lapidem Bezoarticum Peruviano Cortici, fateaturque, cuncta hæc, *quæ de Bezoarticorum, & Alexipharmacorum invaliditate ab eo dicta sunt, nequaquam congruere huic Febrifugo; nam revera* (inquit ille) *in Febris Intermitentibus aliquid potest; quia paroxysmos sistit per aliquot dies, atque interdum etiam omnino, ut amplius non redeant. Lectorem hic, quæso, ne pigeat adire Therapeuticen meam pag. 196. histor. 9. vel saltem pag. 97 ibi videat, totam discrepantiam, quæ anno 1709. inter me, & Cl. Auctoris Nepotem Relatorem abusus Chinæ Chinæ in Urbe nostra, insurrexit, quæque forsitan Scriptis hisce Cl. Viri ansa præbuit non minima, in hoc uno constitutam fuisse, quod ille Febris Tertianæ duplicis, ab ortu suo Intermitentis, aut Subintrantis, mox recens Continuæ, ipsoque Juicæ, malignæ jam factæ, cum totali asphyxia, frigiditque circa Pectus, Caput, & Collum sudoribus curationem (quam ego Chinæ Chinæ ope certam pollicebar, ut contigit, inhibito per eam superventuro novo paroxysmo, cateroqui plane lethali) ille inquam Lapide potius Bezoartico, quam China China absolvendam contenderet, eo præcise titulo, ut *maligna obfisteret qualitas*. Quid ergo mihi, tam secunda ne cogitanti quidem, præcipitium magis poterat obvenire? Profecto*

— *Insuperata accidunt magis sæpe, quam quæ speres,* inquit Plautus in Mostell. Etenim nonne uklronea ferme hæc est Cl. Patru ingenui-

tas, quæ Corticem Peruvianum, Paroxyf-
m's Februm revera sistentem, Lapidem Be-
zoartico anteponit, peritorumque nostrorum
temporum Medicos eos vocat, qui virtutem
alexipharmicam illius celeberrimi Lapidis
parvi faciunt, opinionem ipsam, confirma-
tam licet, quod maligna, ut vulgus Medi-
corum loquitur, obfistat qualitate? Sed
nonne simul rationalis erat in casu tam
præcipiti sollicitudo mea, ut rationalis fe-
lixque fuit ipsa Febrifugi oblatio? Nimi-
rum ope illius Perniciosa Febris recessit sine
reductu a Subiecto Præpingui, Pituitoso,

Adolescenti, Nobili, & lætitia victus uten-
ti; quæ conditiones, nedum cum unctum
omnes, sed & fecissim singulæ, Peruviani
Corticis usum prohibent ex Cl. Auctore,
ut supra vidimus: jamque septennium in-
terim inculpata valetudinis labitur a Chi-
na China assumpta. Hujusmodi noxam ex
vi occultæ malitiæ suæ intulit illa, intra
mensem ad uncias duas epota. Nec ma-
jorem forsitan, magisque noxium abusum
mox vidit, aut ante viderat Mutina sta-
diosus Relator.

§. XXIII.

Atque id est, quod valde admiror, & in variis meis Operibus (a) vir-
tutem hanc arcanam commendavi, & nunquam satis admirari cessa-
bo, (b) sed optandum esset, ut in periti, & prudentis Medici manibus
esset hoc remedium, eo enim ventum est, ut vulgaris quisque Medicus,
& juvenis, qui recens ab Academia venerit, non vereatur periodica febre
laboranti ægro Febrifugum istud ad multos dies, & in liberali dosi præscri-
bere ea securitate, qua Magistros suos operari vidit.

(a) (Virtutem hanc &c.) Non solum
arcanam Chinæ Chinæ (cujus usum ex hoc
ipso quod arcana est illius virtus, §. 6.
hujusce Dissertationis vocat amethodicum)
sed usum ipsum liberalem, & amplum ejus-
dem virtutis, illamque possidentis Peruviani
Corticis, cum exclusione fere omnimoda
cæterorum præsidiorum Artis, in variis
Operibus suis commendavit Cl. Auctor, ubi-
que asseverans, ut vidimus, -- An ipse
istud esset Remedium cum securitate
Febres Periodicas sanans in Tertianis ma-
lignis, Fermentum illarum, siue penis
restringendo, siue quamplurimum enervando
miranda præstans, Ægrumque ab id vindic-
ans ab interitu: in qualibet Febre recur-
rente, quocunque anni tempore, Regione.
Ætate, Sexu, Temperamento exhibendum;
non tamen semel tantum, ut olim, sed ad
plures dies, donec febrile miasma sit peni-
tus exanilatum; valere jussit tot pharma-

ceuticas præfiliis, tot repetitis vere sectioni-
bus, tot iteratis purgationibus quæ humani
corporis machinam potius infirmant, quam
confirmant &c. Vulneribus hisce consoli-
dandis, quæ sibi metipsum gladio veritatis in-
fixit Cl. Auctor, Emplastrum tergiver-
sationis hujusce Paragraphi profecto est
impar, Interim tamen nequit saltem non
commendari sagax solertia, quæ semetipsum
expressæ contradictioni subtrahere studuit.
Sed jam jacta erat alea, nec ullus super-
erat amplius (manu licet magistra calamus
contrectaret) industriose defensionis locus.
Quod si quis vere fuisset, Viri certe soler-
tissimi dexteritatem nequaquam subterfu-
gisset, ut de illo merito dici possit,

... Si Pergama dextra

Defendi possent, cervice hac defensa fuisset,
(b) (Sed optandum &c.) Optandum omni-
no ut in periti, & prudentis Medici mani-
bus sit hoc Remedium; & magis adhuc
optandum, ut in periti, & prudentis Me-
dici

dici manibus sint *alia Remedia*, non ob præposteram aliquando administrationem tantum, sed *suspe natura* insimul periculosa, cujasmodi sunt Cathartica, & Emetica, Opiata omnia, Diaphoretica, ea præsertim, quæ vocant Spirituosiora, Venæ sectio, & alia hujusmodi generosiora præsidia. Ex horum quippe usu minus castigato longe majora impendent damna, quam ex usu promiscuo Peruviani Corticis; licet sine rigidiuscula, ut hic, Cl. Auctoris animadversione, *vulgaris quisque Medicus, & Juvenis qui recens ab Academia venerit, non verentur illa quotidie præscribere, ea securitate, quæ Magistros suos operari vidit.* Non est tamen ideo, quod approbem nimiam, si sit nonnunquam, Juvenum facilitatem, quam vere corripiendam & ipso

judico: dico tantummodo, errorem ipsius præcocius Februm extinctionionis sæpe levior rem reperiri a posteriori (ut cum Scholis loquar) ac priori apparuerit: errorem vero Febrifugi oblati in Febre, cui nullatenus illud convenit, ut in Synocho, aut alia quavis Febre per essentiam Continua, ad solam ferme palati frustraneam multam fors in restringi; demum enim, saltem sensibile, nullam exinde visitur. Propterea, quam jure exquirimus Cl. Auctor, & ego, peritiam, prudentiamque in Medico Chinam Chinam præscribente, eam non solum, sed & majorem exopto ego in Medicis, *alia Remedia*, si male administrentur, vere periculosa, quotidie tamen, ac si bellaria forent, facillime præscribentibus.

§. XXIV.

Sed hoc etiam esset tolerandum, nisi quoque (a) *Chirurgi, Pharmacopola*, inficio Medico hanc arrogarent auctoritatem, sibi plaudentes quod pauca impensa ægrum e lecto cui diuturnæ febres affixissent citissime exemerint non sine prævia purgatione, & venæ sectione; quæ duo magna remedia præmittenda censent, ut methodice videantur operari; quod si febris omnes illorum conatus eludat redendq; in promptu habent ægrotantium errata in victu, & rebus non naturalibus, seu non exhibitam ad plures dies debitam Chinæ Chinæ quantitatem, sed isthæc apud mulieres, & imperitam plebeculam locum habent, non apud eos qui sapiunt, febres enim intermittentes ab hoc remedio fugati videntur, ac Medicis nimis credulis facile imponunt, (b) *non enim vere fugantur*, sed potius concentrantur, & quia paroxysmi non repetunt, putant nonnulli febrem abiisse.

(a) (*Chirurgi, &c.*) Scandalum hoc an ipse præviderim, ab excellentia, & præstantia ipsa remedii facile oriundum: imo prognatim olim apud extraneos quidam Chirurghi, nec plane innoxie tunc Mutinæ, propagatum, an observarim, enunciarim, & male tulerim, videre est in Therapeutice mea; primum quidem pag. 170 secundum vero a pag 252 usque ad finem Capituli. Id bonæ frugis, quod ex malo semine, &

tunc, & postea collegi; nempe ex profusa, & amethodica Corticis oblatione, ignaris hisce gentibus identidem usitata, fuit ab hac ipsa cateroqui reprehensibili, ac temeraria praxi, non malos eos semper, quos suspicatus essem, sed non raro potius bonos, & felices, quos non ita facile expectasse, eventus successisse. Quapropter ethi administrationi præpostera illius male aptetur excusatio de erratis Ægrotantium, vel de non satis continuato usu remedii, si Febris

Febris redeat: nihilominus hæc eadem excusatio plane contemnenda non est, ut illam videtur plane contemnere Cl. Auctor, si verax aliqui ea sit, & candida. Cum ergo sæpe, ut dictum supra, res bene ceciderit, quamvis remedium minus congruenter fuerit administratum, colligo ego, nullam vere ab hoc Febrifugo *ratione substantiæ suæ* noxam hominibus invehi; sed eam solummodo nonnunquam (nec enim semper) quam mera *intempestiva Deputativa Febris extinctio* potest inferre. *Bona* scilicet *leges ex malis* quandoque *morbis* etiam in Re medica *procreantur*.

(b) (*Non enim vere fugantur &c.*) Sciebam equidem; obijci a Medicis Cortici Peruviano infensis, illum, qui solam Causæ febrilis quasi sopitæ *actionem* ab iisdem creditur impedire, solas per consequens *Febres* fugare consuevisse, minime vero *Februm Causam*, pro illis iterum suscitandis intus latentem: sed *Febris ipsas vere non fugari, imo eas concentrari potius* (apertis adeo saltem notis) nondum audivi. Me itaque sponte recipio inter *Medicos illos nimis credulos, quibus facile imponunt abdi-*

tæ hujusmodi Febres, quæ sunt Ægrum facile cibum appetere, bene ferre, melius nutrir, optime quiescere, vires resumere, equitate, iter facere, ludere &c sine lassitudine, sine molestia, sine siti; uno verbo, sine ullo Febris indicio. Certe Maligna valde sic oportet *concentrata* sic hujusmodi Febris. Modo infortunium nosco a Cl. Auctore toties depradicatum, si nempe non recidat Æger: necesse quippe est illi, latentem hujusmodi Febrem toto vitæ suæ tempore circumferre. Quis tamen ideo vel somniasset unquam, Cl. Auctorem, de suis Ægris ceteroqui sollicitum, in hunc errorem scienter incidisse, ut illis non semel imponeret, præscriberetque *in aetate saniori, jam experientia edoctus, & noxis Peruviani Corticis observatis*, illud idem Febrifugum (quemadmodum se præscripsisse falsos est §. 3. & alibi) sub vano prætextu, quod *recrearentur ipsi Ægri, & vires resumerent*; cum tamen sciret, *ab hoc remedio non fugari Febres, sed concentrari, taciteque ab illis, ut infra §. 27. corpus humanum deponi potius quam recreari?*

§. XXV.

(a) **A**dverte queso mi Nepos, ac diligenter observa, febres intermittentes post epotam Chinam Chinam nunquam ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere, qualis contingit quando natura sponte per sudorem, aut alias vias accessionem discutit, nam in tertianis exquisitis in die intermissionis vera & absoluta ex pulsu observatur infebriticatio, non sic vero ubi assumpta fuerit China China, nam pulsus percipitur parvus, & cum aliqua frequentia, quod etiam (b) a *Doctissimo Ettmullero* fuit annotatum, sic facile decipiuntur Medici qui putant febrem recessisse, quæ tacite cubat, ut ignis sub cinere dolofo, sed optandum esset ut in apertam flammam erumperet, postquam æger ad aliquot dies silente febre roboris aliquantum reportasset, nam reditus febris (c) *remedii loco* esset.

(a) (*Adverte queso &c.*) **M**uliercularum sanguenda est, aiebat Seneca. Venam itaque, seu potius pulsantem Arteriam attente scrutatus Cl. Auctor Nepotem monet, ut *ail-* floribus tantum indicii carentiam Febris *gener advertat, Febres Intermittentes post* eam nuper metitus; sed Medico *epotam* *venam*

epotam Chinam Chinam nunquam (ne toto quidem Vitæ cursu?) *ad veram, & perfectam apyrexiam pertingere.* Hæc observatio respicit Rem, non Ratiocinia: Quamobrem videtur turpe, contractato pulsu, Medicos non convenire circa existentiam, aut carentiam Febris. Vadem tamen me precio quolibet dare volo, nullum inter Obrectatores Peruviani Corticis reperiri Medicum tam exquisito præditum tactu, ut ex pulsu (etsi frequens ille dicatur, ac parvus) valeat dignoscere Hominem hoc Febrifugo potius, quam sponte, aut alia quavis via ex Febre Intermittente sanatum, si aliunde nesciat. *Istæc vere apud Mulieres, & imperitam plebeculam locum habere possunt, non apud eos, qui saltem digitis sapiunt.* Haud tamen inficior, quod si cuipiam Febricitanti diuturnis simul obstructionibus, aliisve similibus affectionibus detento, & diebus etiam a paroxysmo vaeus aliquam pulsus frequentiam de more habenti, offeratur Cortex, eadem ad aliquot dies persistere non possit pulsuum frequentia, quæ prius aderat, ut illi persistet vel sponte, vel alia quavis arte sanato; verum illam eandem frequentiam citius evanescere continuato usu Febrifugi, quam si aliter fuerit curatus Ager, non semel quoque compertum habui. Cæterum si Febris ante assumptum Corticem perfecte intermittebat diebus a paroxysmo vacuis, quomodo sublato per Corticem paroxysmo, cæterisque in suo statu relictis, poterit ipsam occupare intermissionis diem Febris depulsa? Aliud sane docet nos Praxis, aliudque docuit ipsum Cl. Auctorem. Si enim Febres ab assumpta China non recessisse, nec vere fugatas esse observasset ille in Agris suis, neque ad veram, & perfectam apyrexiam pergissee, sed concentratas cubisse, & corpus tacite depavisse, ut in hoc Paragrapho videtur mone re Nepotem, & in §. 27. alios Medicos; dubio procul non dixisset in Orat. Jatrici Argumenti, Febres, quæ de Intermittentium familia sunt exigui hujusce pulveris haustu

etiam penitus aboleri: item eundem Peruvianum pulverem Febris, saltem recurrentes, & intervallatas fugare, & exterminare, ut quid vere datus est nobis ad male natam Februm sobolem exterminandam &c. quemadmodum in Collatione textuum lit. D. & E. F. G. potest facili quilibet intueri.

(b) (A Doctissimo Etmullero &c.) Etmullerum, cujus auctoritate hic liberaliter nimis abutitur Vir Cl. vidimus in responsione ad §. 35. dicentem, Chinam Chinam esse Remedium egregium, feliciter (nota illud feliciter) curans tam Quartanas, quam Tertianas Febres etiam duplicatas, sequo verissimum arbitrari, hunc Corticem fugare (nota quoque illud fugare) suo usu quasvis Intermittentes nec his solum &c. An hæc coherere possint aliis, prout jacet in hoc Paragrapho, per Virum Cl. adductis, judicet interim Lector, usquequo germana omnia Etmulleri sensa, in citato §. 35. a nobis aperienda, & ad trutinam expendenda, clarius intueatur.

(c) (Remedi loco &c.) Febrim aliquando remedii vicem supplere possit in Morbis præsertim Herculeis, causamodi sunt Epilepsia, Apoplexia, & alii, nos docet Hippocrates, & experientia confirmat. Atque hisce casibus sicuti Februm suppressio debet esse suspecta, ita potest esse optabilis illarum inopportune depullatum reditus, ut ipse in Tractatu meo pag. 75. hist. 1. observavi: idque semper asseram, quotiescunque Febris habeat characterem Depurativæ. Dicam scilicet, illam per nulum Specificum Antifebriæ quod eandem valeat ejicere (quodque præter Chinam Chinam nullum est adhuc) posse fugari sine metu aliquo erroris. Dixi sine metu, aut suspicionem erroris, aut damni, non sine certitudine: plerumque enim, ut paulo superius annotavi, Febres quasdam Intermittentes mihi contigit observare, ab ignavis Empiricis hoc remedio absque ulla inde orta noxa fugatas, quas ipse in quibusdam saltem circumstantiis, præsertim temporis, eo tunc

tunc remedio non attigissem. Quamvis enim aliquid audaciæ subsistit in hisce casibus; si tamen vivida sit Fluidorum crasis, motus eorum liber, moxque cribrationes ac secretiones adamussim peragentur, sapissime probe subigitur, aut expellitur Fermentum illud, quod minus castigatè fuit in statu cruditatis abforptum. Egi vero

in hujusmodi tantum suppressione audaculo, & amethodica optandam fortasse nonnunquam sit, ut revertatur Febris; quando tamen methodice illa depellitur, non est cur eandem votis adeo ardentibus revocemus. Neque ideo vidimus adhuc votivas Tabulas pro Febris reditu in Templis nostris appensas.

§. XXVI.

(a) **N**ovi olim Nobilem Virginem in Monasterio S. Magdalene Mutinæ educatam, cui duplici tertiana spuria correpta, & ad mensem integrum decumbenti, facta aliqua purgatione, aliisque solitis remediis, Peruvianum Febrifugum exhibere constitui, sed non sine alterius Medici consilio. Vocato itaque ad consultandum D. Antonio de Abbatibus, & exposita morbi historia, Chinam Chinam proposui, ut unicum remedium ad febris pertinaciam debellandam, seu aliquot dierum vacationem a tam diris paroxysmis obtinendam, at ille modeste tamen ac humaniter pro more suo professus est huic remedio se assentire non posse, rationibus, & (b) *experimentis a se habitis*, at ego tandem ab ipso obtinui, ut assensum præstaret, sed non ex animo, ut reor; propinata itaque Chinæ Chinæ portione ad aliquot dies, paroxysmi oblitterari visi sunt, sed Nobili ægrotante pejus se habente, in summum mœrorem, & anorexiam prolapsa, quare mihi in votis erat reditus febris ad priorem statum, sic ad menses integros decumbere in lecto coacta est, ut de illius salute non parum timeretur, e Monasterio tandem educta, & apud suos liberaliores vitæ commissa, longum post tempus convaleuit.

(a) (*Novi olim &c.*) **H**istoria hæc a quinque retro lustris nonnisi ob incipiam petita, imo & repetita, est illa eadem, quam in Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus habet Auctor Cl. pag. 42. Edition Mut. pag. vero 57. nuperæ Patav. Edit. etsi aliqua in narratione novissima hujusce Dissertationis observetur a prioribus diversitas. In Constitutionibus siquidem tam primæ, quam secundæ impressionis dicitur oblata China *China in forma boli, cum in Vino infusam* *Ægra respuerit*; neque ibi sit ulla mentio de repetitione remedii; & quidem apposite ad ejus avi praxim; tunc enim apud nos

nondum erat in usu, Febrifugum istud ad plures dies exhibere. In hac vero Dissertatione aliter factum asseritur, *propinata videlicet ad aliquot dies Chinæ Chinæ portione*. In aliis quoque variat narratio; imo & discrepat nonnihil, quæ in Mutinensi editione Constitutionum epidemicarum reperitur, ab ea, quæ modo legitur in Patavina Editione ipsarum Constitutionum: in hac enim Domino quondam Antonio de Abbatibus Dignitas Archiatri Serenissimi Ducis Mutinæ, quæ viventi a Cl. Auctore in aliis officiose tributa fuerat hujus historiæ occasione, adempta est, dum recuderentur, extincto. Sed hæc rem nostram

stram non ita immutant, quin stet propositum Viri Cl. quod nempe post Chinæ Chinæ usum Ægra illa pejor habuerit, sive ad longum, ut in Dissertatione dicitur, sive ad modicum tempus, ut in Constitutionibus Epidemicis. At quomocunque Febrifugum fuerit oblatum (certe tamen *se. rel.*) qualiscunque fuerit jam Ægra statuta, qualiscunque Febris illius, diuturnioris licet, natura, & qualiscunque Causæ peculiariter illam producentes, concomitantes, atque foventes, mihi quæ Ægram licet non invidenti, magis fortasse notæ, quam Cl. Auctori, hac in re (si liceret cuncta persequi) non parum decepto:posito nihilominus, quod omni cautela circa singula hæc adhibita, fuerit Cortex parum feliciter propinatus, subsequente videlicet laboriosa, difficilis, seraque, ac diutina, ut hic asseritur, convalescentia, non tamen morte, quid inde propterea? Nunquid deterior multo fors Ægrotantis evasit? Nunquid alia Remedia ad mensem integrum prius administrata, inter quæ dubio procul Febrifuga Veterum, causam Febris, ut asserit Vir Cl. *sensim exantlantia*, profecerant plurimum? Nunquid ergo sine Cortice felicius convalescisset a tam diris, ut Auctor inquit, *paroxysmis* ea Constitutione, qua (ut adnotat pag. 15. earundem Constitutionum Edit. Patav.) *nunquam visa consumaciores Febres, ad decidendum magis pronæ, & quæ magis Medicorum industriam eluderent? siquidem (sequitur) nec repetita phlebotomia, nec purgationes, nec mille Alexipharmaca* (en hic involuta Febrifuga Veterum) *quæ pleno gutture tanquam murus Deorum, Receptorum Chorus adeo cele-*

b. at, quicquam profuere. Adeo igitur mirum non est, in tam pervaciâ Constitutione morbosa repertam esse Adolescentulam, cui forte uni opem ceteroqui consuetam Cortex non tulerit, quando id nonnunquam, raro licet, accidere, atque ob id ipsum quoque, raro me in benignis Intermittentibus, persæpe Deputatus, Corticem eundem præscribere consuevisse, apertis literis prodidi, allatoque simul Exemplo confirmavi in Therapeutice mea pag. 69. & 70. Verum quid multis? Tacta Chinæ Chinæ semel a Viro Cl. improspere, forsitan & improprie oblata, quid ad me?

(b) (*Experimentis a se habitis &c.*) Ornamentum postrema huic narrationi superadditum esse crediderim, non quidem quod Aulicus quondam Professo. iste oblationi Peruviani Corticis nonnulli obstiterit, ac minime assensum suum præstiterit: etiam & ille, & reliqui fere omnes Mutinenses Medici. præsertim Seniores eorum temporum, usui illius quammaxime reluctabantur, ut dixi jam in Therapeutice mea pag. 3. sed Manuscripta quadam colorata est, quod obstiterit non solum rationibus, verum & experimentis a se habitis; tantam enim abest, ut illa sive fausta, sive infasta de hoc Febrifugo ille habuerit experimenta, ut certo sciam, ipsum, qui sympatheticas potius curationes in delictis habebat, aliquando nugatoriam Febrium transplantationem in perterebratos Arborum Cortices tentare maluisse, quam implantationem (liceat nonnunquam vocabula condere) huiusmodi Corticis in Corpus humanum.

§. XXVII.

(a) Hic nimirum Medicorum est error, ut si Chinam Chinam in hunc solum finem præscribant, ut paucos a paroxysmis dies liberos obtineant, (b) interdum eludantur, febre amplius non redeunte, sed tacite corpus depascente; non ablimiles casus alias mihi contingere, ut me pœnituerit hoc remedio usum fuisse. Rem felicius cessisse annotavi quibus post aliquot paroxys-

paroxyſmos febris denuo caput erexit etiam ferocior, quam quibus febris viſa eſt proſus extincta, & obliterata, ſeu parva ſubſecuta.

(a) (*Hic nimirum &c.*) **A**gre admodum cavere poterunt Medici ab errore, a quo nequivit ita cavere Vir Cl. quin illam ob id pœnuerit, hoc remeſio ſe uſum fuiſſe, ut ſubdit in contextu. Sed tunc forte nondum advenerat tempeſtas, qua matureſcunt Ficus, ut *Ficu ſebrifera Pharaonis* præſcripta, de qua §. 38. poſſet errorem corrigere, depulſamque Febrem iterum revocare. Cum itaque Medici poteſtate non ſit, præcipere Febri diſceſſum ea lege, ut poſſiminio brevi revertatur: neque *Ficubus Pharaonis* queat illam vel invitam cogere rurfus ad reditum pro libito ſuo; non aliud agendum ſupererit, ne Febriſ ipsa in apertum denuo flammam veniens erumpere, corpus tacite depaſcatur, niſi abſtinere proſus ab oblatione Febrifugi, etiam ad impetrandas inducias, & ad virium reparaticum; quod cæteroqui faciendum docuit Cl. Auctor §. 8. & magis adhuc expreſſe docebit §. 48. abſque ulla formidine erroris. Atque ideo, vel præceptum Viri Cl. de China China exhibenda ad impetrandas aliquot dierum inducias, & ut recreetur æger viresque reſumat, plane corrumpi neceſſe eſt, vel nullus ſit error Medici id remedium in ejuſmodi finem præſcribentis, etiamſi febris vim ſibi illatam in reſeſſu indignata, votis eam reducem exoptantibus minime auſculter.

(b) (*Interdum eludantur &c.*) Præſcribant ergo Medici Chinam Chinam reputantque opportune in eum potius finem, ut,

ſi fieri poſſint, *Ægros, non ad tempus tantum, ſed jugiter a paroxyſmis liberos reddant*: ſic enim non eludentur a Febre amplius non redeunte. Sed præſcribant tempeſtate, reguliſque ac cautionibus debitis; itaut non uſurpent, niſi *Ubi, Quando, & Quomodo* decet, ut in *Terap. mea* pag. 156. & alibi. Si ita ſe gerant, nunquam eos pœnitebit, ſe fuiſſe uſos tam ſtrenuo Febrifugo; pœnitebit potius poſt rem proſpere geſtam tam ſero uti didiciſſe. Tunc & *Ægri ſibi rem feliciter ceſſiſſe* dignoſcent, nec tacite ſe depaſtos a Febre ſuſpicabuntur (quomodo enim ſe depaſſum ſuſpicabitur a febre, qui, ut nuper fatebatur §. 25. ipſe Cl. Auctor, eadem *Silente per Chinam Chinam febre reportat robur?*) non ſuſpicabuntur, inquam, ſe depaſtos a febre, ſed ſibi rem longe feliciter ceſſiſſe dicent, ſi ea vel non revertatur amplius, vel ſaltem non niſi miſior, ac parva, quam ſi ferocior caput extulerit. In primo etenim caſu illam fuiſſe a Febrifugo opportune mulctatam; ſenſu ipſo experientur; in altero minus opportune; abſque eo quod alienum, & quidem ſatis paradoxum, de rebus ſuis judicium exquirant. Neque enim homini China China ſanato, qui jam, ipſo notante ut ſupra, Cl. Auctore, *roboris aliquantum reportet in dies*, opus eſſe crediderim conſulere Oracula, & trepidanter quaerere, ſit ne ſibi melior continuata ſanitati poſſeſſio, an relapſus in Morbum.

§. XXVIII.

(a) **D**ominus Auguſtus Quirinus Rivinus Scriptor recens, in ſuo Libro Elegantiffimo Medicarum Diſſertationum, Typis Lipſienſibus anno 1710. edito in Diſſertatione de Febris Intermittentibus, eos ſugillat, qui poſtquam aliquo ſpecifico febrim propulſatam videant, ut illam amplius non eſſe redituram prædicent, ſibi plaudunt, & gaudent, ait enim *Medicos quosdam gratulari, quando egrotantes e Scyllam deduxerunt, Torti Reſp. ad Ramazz.*

K *

ideſt

ideſt febrem feliciter proſtigant, agro interim vel contabefcente, vel intumeſcente ab humoribus pravis, atque hydrope, & paulo poſt mentione facta de Vetterum Febrifugis, qualia ſunt Centaurium minus, Abſinthium, Carduus Benedictus, radix Gentianæ, & alia huiusmodi quorum uſum commendat, hæc ſubdit verba. (b) Idem hoc de Cortice Peruviano, Gannaperide, vel ut alias vocatur China China, cenſeo, ut pote qui præ ceteris amaris, aut Febrifugis revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præſtet. Certe ſive genium, ſive adulterarum ſit, quod venditur, ab ejus uſu interdum quidem febrem aliquando delituiſſe, ſeu plerumque ſubſecutam pejorem reſidivam, in aliis & fruſtaneam, & nocivam extitiſſe.

Nil minus me terret ratione ſatis, & experientia munitum, ſed me ſimul nil magis angit, quam Auctoritate impugnari. In id namque discriminis non ſemel adducor, ut Scriptoribus omni honore, ac exiſtimatione cæteroqui digniſſimis, ullo pacto hæc in re nequeam ſubſcribere: imo cogar, impellente me nota nimium veritate rei, non modo contrariis aliorum illuſtrium Virorum adductis testimoniis eos reſellere, veram & iis memetipſum ſidenter opponere omnium inſimium, ſed fortasſe præ multis expertum. Puderet me ſane cum quoquam tanta decertare fiducia, ſi de ſubtili quapiam doctrina iis ageretur; ſed ubi diſquiritur factum, quæ de illo ſum milies expertus, ingenuè reſerre, & adverſus Opponentem quemlibet conſtanter ſuſtinere haud erubeſco. Ob id penes me nulla auctoritas in hac materia experimentalis magni penditur, niſi ab Auctore illa proſciſcatur, qui per quatuor ſaltem, vel quinque luſtra hoc remedio liberaliter ſit uſus. Atque ob id ipſam in Tractatu meo inter tot Auctores huic Febrifugo uſque ad exceſſum addiſtos, paucos ſelegi pro Antefignanis, eos nempe, qui longam, crebram, & rationalem de illo experientiam naſti fuerunt; reliſtis tot aliis; qui, quamvis miranda prædicent, forſan toto Præxeos illorum decurſu vigefies Antiſebrile iſtud non præſcribere. Quod de Auctoribus faventibus aſſero, multo magis aſſero de adverſantibus; quos

inter impoſſibile fere crediderim numerari quemquam, qui pluries, a pluries, ut opus eſſet, Febrifugum iſtud adminiſtraverit. Atque id duplici quidem de cauſa: primo nempe, quia poſſibile vere non eſt, huiusmodi Pharmaco crebro uti, & crebro falli, ſaltem ut de noxa poſſit merito quis ſuſpicari, niſi præter rationem proſuſ utatur; ſecundo, quia credibile non eſt, quod Vir honeſtus, ac probus, qui ſemel bis, aut ter eodem uſus, quacunque demum de cauſa, quantumvis irrationabili, ſed ſibi apparenter vera, umbram non levem ſuſpicionis admiſerit, audeat remedium ſibi ſuſpectum deinceps præſcribere, atque, ut cæteroqui expediret hoc caſu, ulterius experiri, ſua jam ſatis ſuſpicionem occupatus. Atque hæc præmiſiſſe lubuit. ne poſthac Lector nimiam mihi facile imputet in rejiciendis oppoſitis auctoritatibus confidentiam; licet hanc quoque omni, quoad ſinet veritas, modeltia me ubique temperaturum polliceat.

(a) (D. Auguſtus &c.) Jam vero obijciat mihi ſtatim auctoritas D. Auguſti Quirini Rivini, Scriptoris, ſpectata ſaltem Libri impreſſione, recentis; quæ quidem qualitas non parvi faciendâ in caſu noſtro: Etenim (ne vel hoc ipſum ſubriceam) Auctores fere omnes, quantumvis famigeratiſſimi, qui ante annos plus minus viginti quid ſiniſtri, quidve ſuſpecti de hoc Cortice ſibi tunc haud ſatis noto ſcripſere; cum ſcilicet nondum univerſalia, ut modo, peracta

peracta erant de illo experimenta felicia; mirum non est, si solo ducti conjecturarum suapte natura fallacium, & rariorum, incertorumve successuum lumine id egerint, suisque de Scriptis initis identidem laudibus exceptiones, aut suspiciones quasdam protulerint, accuratiori Posterorum indagine discutiendas. Persape quoque absque ulterioris veritatis scrutinio ad unius Cuculi canum cecidere plures: quo dein factum, ut etiam hodie remedium istud egregium damnent nonnulli tantummodo in *Fide Parentum*, aut ad modicum sui captus; cum tamen, si eis invisendum detur, futurum sit fortasse, ut illud ægre inter noscant a Cassia, vel Cinnamonom. Ut igitur redeam ad recentem Scriptorem, cujus Librum, ob locorum distantiam, nondum est datum posse mihi tam facile comparare, omisso illius priore Textu generali, qui nec de *China China*, vel alio *Specifico* Febrifugo quicquam loquitur, neque me (quoscunque sugillet) ullo pacto afficit, cum de qualibet præpostera Febres pellendi methodo possit intelligi, sive id fiat par insigniter evacuantium, refrigerantium, aut humectantium abusum, sive per exuberantem sanguinis effusionem, sive alia quavis via minus laudabili, omisso inquam hujusmodi Textu, quippe Corticem Peruvianum usque adhuc minime improbane, ad alterum me converto magis specialem, usuique hujusce Febrifugi minus faventem: siquidem miscellus hic Textus, qui per omnes errans Grammaticæ Regulas undique claudicat (luxationem, ut reor, passus, dum dimotus e sede sua) graviore insuper vitio aliquo non laboret.

(b) (*Idem hoc &c.*) In hoc Textu cum statim ambigat Scriptor ipse, an adulterus sit, an genuinus, qui *Lapsa* venditur *Peruvianus Cortex*, omnino dicendum erit, ut mos eidem geratur, Corticem illum adulterinum esse non quidem ob facilem Febrimum recursum, quæ post assumptum etiam quandoque germanum Corticem solent recurrere, nisi diutius ille usurpetur,

ac repetatur; imo etiam nonnunquam, rarius licet, quamvis & continetur, & repetatur usus illius, ut falsus sum in ipso Tractatu meo: sed adulteratum suspicabor ex hoc solum, quod ille præcævis, ut inquit, *amaris, aut Febrifugis, qualia sunt Radix Gentiana, Centaurium minus, Absynthium, Carduus Benedictus &c. revera nihil peculiare, aut tanta laude dignum præstet.* Hic ergo cum non ausim, quasi Corchorus inter Olera, cum Professore Botanices, qualem agnosco D. Rivinum, de re Botanica disputare, quæram saltem, num tanti sit apud ipsum Rivinum Ramazzini auctoritas quanti est apud Ramazzinum auctoritas Rivini. Si pari utrinque, ut reor, passu procedat res, dicam statim ex Cl. Ramazzini effaso, ut in *Collatione* alias citata lit. B., Chinam Chinam, nedam vulgarium antifebrilem, cujusmodi sunt Gentiana, Absynthium, Centaurium, &c. sed & *Alexyperitorum omnium, quosque excogitavit Antiquitas, aut Chymicorum solertia conslavit, esse facile Principem.* Cum vero hoc ipsam Judicium suum in præsententi Dissertatione retractare, aut revocare studeat idem, qui protulit Cl. Ramazzinus, appellare deum liceat ad supremum Tribunal universæ Reipublicæ Medicæ, instando enixe, declarari communibus Medicorum Febrifugum hoc expertoræ suffragiis, an *sincerus, & genuinus*. Peruvianus Cortex in sistendis, & statim, & semper, Febrim Intermittentium paroxysinis, præstet revera aliquid peculiare præcævis *amaris, aut Febrifugis* superius recensitis. Proh magna Europæorum Mercatorum cæcitas, qui ex America Chinam Chinam ad nos asportant, cum satius foret, Absynthium, & Centaurium nostrum ad Americanos devêhere! Quod si ad Posteritatis Tribunal Causæ hujusmodi examen placeat prorogare, nullus dubito, quin decantatis Veterum Febrifugis cum China China collatis id sit eventurum, quod olim Crictis Gallinaceis in Pavonis Caudam vellicantibus contigisse, falsè fabulatur Cælius.

Calcagninus in suis Apologis. Cum enim illæ in *summo* capitis *fastigio* prominentes, Pavonis Caudæ insularent, quod *postre- missimo* loco nata esset, scopæque instar terram verteret; *Respondebo* his, inquit *illa, quam vos pallidula, ac atate exesæ, e militari cono me hostibus minitantem suspi- cietis.* Sed ad nos iterum.

Evineit quoque, Chinam Chinam, quæ Lipsiæ venalis prostat, *sinceram* non esse (quod suspicatur & Langius Professor Lipsiensis) evincit, inquam, idipsum ad- vertio altera ejusdem D. Rivini, nempe, a Peruviani Corticis usu interdum tantum, & aliquando *Febrim detulisse: in aliis illam, & frustraneum, & nocuum existisse*, bono enim, & germano assumpto Cortice, si depulsa Febris dicatur etiam solum *deli- rescere*, id saltem non contingit *interdum*, sed *semper*; adeoque in hoc sensu nec evadit ille unquam *frustraneus*; dummodo Febris sit, vel Intermittens vel de Intermit- tentium profapia, quod omnino requiritur. De noxa vero, quæ nonnisi ab usu præpo- stero, ut diximus, potest procedere loqui amplius plane detracto, Revera ut hæc omnia, quæ obtraduntur, queant subsistere, non aliud conjectare licebit, nisi quod hic Scriptos loquatur promiscue de Febribus omnibus, tam continuis, quam Intermit- tentibus: quo solo casu plura ex dictis po- terunt haud difficile admiti. Nec for- sitan emendicam quis dixerit istiusmodi conjecturam; quandoquidem §. 35. hujusce Dissertationis ex Cl. Ramazzino habemus, absque eo quod aliunde quæremus, in Actis Lipsiensibus improbari usum Chinæ Chinæ, in Constitutione quadam Uratisla- viensi anno 1697. universaliter adhibitæ (& quidem perperam) ad *Febres continuas populariter grassantes*. Foran & illuc re- spicit hujusce Lipsiensis pariter Scriptoris.

Cæterum cum adducta illius auctoritas, prout jacet, non congruat experientie meæ; neque id ego præsumam, ut mihi potius, quam illi acquiescat quivi hoc re- medium nunquam expertus Lector (ex-

pertos enim jam inter meos connumero) fas sit, omisiss tot aliis, qui simul congesti efficiunt, ut de hoc Remedio jam habeamus *Pandectas*, recentem aliquem Auctorem Lipsiensem pro Conciliatore nostro seligere, cujus Scripta approbet, ac magni faciat ipse D. Rivinus. Sit iste celebris Christia- nus Johanne Langius; cujus Opera Me- dica omnia, duobus amplis voluminibus comprehensa, edita sunt Typis pariter Li- psiensibus anno 1704. *durante*, ut legitur in fronte illorum, eodem D. Augusto Qui- rino Rivino Patholog. atque Botanices P. P. ut nempe sui *conjunctissimi Affinis* (quem- admodum ipse ad Lectorem præfatur) labores ac Scripta Cedra digna, & Orbi perutilia commendaret immortalitati. Cum ergo in his Langianis operibus reperitur part. 3. Volum. 2. pag. 361. Disputatio disertissima *De Chinæ Chinæ virtute febrifuga*, in qua quicquid ferme in eam usque diem a diversis Auctoribus tum in appro- bationem illius, tum etiam in contem- ptum prolatum fuerat collectum, examinatum, & discussum visiter ad pag. usque 375. ideo ad id saltem me refero, quod in ea Disputatione adversus Obtrectores Corticis adstruit Vir ille Celeberrimus; etsi fatear, omnia, quæ in ea Lucubratione ab eodem Langio traduntur, etiam de favo- rabili numero, mihi non semper pro- bari, ut qui suspicor, haud completam sufficienter fuisse defectu temporis Viro illi Clarissimo, anno ætatis suæ 4. vita functo, hujusce Febrifugi elegantioris praxim. Interim saltem; quod nobis præcipuum est, reponere liceat, illa eadem quatuor Amara Febrifuga, a D. Rivino Chinæ Chinæ, non quidem prælata (ut illa hinc præfert Cl. Ramazzinus) sed tantum aque parata, & aque commendata, nempe *Centaureum mi- nus, Asymbium, Carduum Benedictum, & Gentiana Radicem*, illa inquam eadem no- minatim in citata Disputatione a Cl. Lan- gio Chinæ Chinæ ita præsthaberi, ut secun- dam ipsam pag. 372. *Hic, & sic* ut in- quit, *hujus generis pluribus Medicam mis*

Antifebrilibus, quæ ordine recensere nimis esset prolixum, extra controversiam præripit palmam China nostra China, dubio sine ex sua singularissima textura &c.

Tandem quoniam hisce Langianis Disputationibus D. Rivino Placuit (ipse sic Lectorem admonet) in margine breviter annotare, quæ prolixius in contextu pertractantur, ut hoc feliciter contenta evolventi, & vel obiter insipienti appareant, referam ipsius D. Rivini verba, pag. eadem 372. Paragrapho 50 in margine apposita, quæ sic habent. *China China requiritur Antifebrilibus antefertur.* Antefertur equidem, fateor, a Langio, sed a Langio Practico egregio, Scriptore recenti, D. Rivini Discipulo, illiusque conjunctissimo Affini; atque idipsum patitur, & sponte studet exhibere, ac annotare sine ulla limitatione Præceptor ipse D. Rivinus, forsitan ut qua-

dam veluti approbatione fortuito apposita, propriis ipsius verbis lis hæc dirimatur. Quod si denique ipsi D. Rivino Scriptori recenti recentissimum aliquem quis opponendum velit, is legat D. Bernardinum Zendrinum, qui in suo de China China Tractatu, Typis Venetis hoc ipso anno 1715. edito, sensa ubique profert sensibus D. D. Rivini, & Ramazzini aperte contraria (reliqua ejusdem Tractatus non est quod persequar, aut perquiram curiosus) ne verbum quidem habens de hac Ramazziniana Dissertatione, paulo ante Patavii impressa, & apud Venetos Bibliopolas publice prostante: indicio manifesto, tam ratione. Cl. Ramazzini, quam auctoritates D. Rivini, & aliorum contra Chinam Chinam allatas, libero huic Scriptori nulum negotium facessere valuisse; sed exolevisse neglectas,

§. XXIX.

(a) **U**tilior forsitan esset Corticis Peruviani usus in febribus intermittentibus, si tales ab initio dignoscerentur, observantur enim aliquando tertianæ febres vere intermittentes, sed mali moris & perniciosæ, (b) de quibus *Mercatus* peculiare Caput habet, quales febres Hippocrati non profusus fuerunt ignoræ, in septimo enim Epidemiorum hæc habet verba. (c) *Cholerica affectiones magis in æstate sunt, & febres intermittentes, & quibus horrores accedunt, hæc quandoque maligna sunt.* In hujuscemodi casu (d) si aliqua pravitatis signa se prodant, quæ ut plurimum obscura sunt, & Medicos fallunt, non alienum erit hujus Febrifugi usum percontare, periclitari enim oportet, cum morbus periculosissimus est, ajebat Hippocrates.

Hactenus conatus est Cl. Auctor ostendere, *emebolicum* esse, & *irrationalem* usum Chinæ Chinæ, *suapte natura*, ut inquit, *dolose*, ac *suspectæ*, tum universaliter loquendo, tum etiam peculiariter in Febribus intermittentibus, nullam malignitatem præferentibus, in quibus, ut vidimus, non ad cautionem omnimodam (quæ hoc remedio obienta ipso Judice noxia foret, sed ad inducias solummodo aliquot dierum impetrandas, dummodo absit cer-

titudo de illarum reditu, nonnumquam permittit: dosi tamen satis exili, quippe non repetita, imo & in nonnullis tantum, non omnibus usurpanda Agrotantium generibus. Cuncta hæc fere ex diametro opponantur iis, quæ de innocua hujus Remedii substantia, usu illius, & dosi, ad Febres Intermittentes non malignas abigendas, toto primo Libro Therapeutices meæ præmissi; ut propterea idem primus scopus unicus hujusque fuerit castigationis a Cl.

Auctore in antea factis tentatæ. Huic tamen labori suo forsitan pepercisset, si primam, & alteram tantummodo paginam Libri secundi non renuisset evolvere; ubi apertissimis notis (quod a Lectore velim considerari) me nullatenus repugnantem polliceor culibet, qui in *benignis* Intermitte-ribus Peruviani Corticis opera uti recuset: cum eo Febrifugo ipse quoque in iisdem Intermitte-ribus non admodum frequenter utar, quippe pro *Depurativis*, seu *Perfe-ctivis* sapius a me habitis.

Enimvero etiam si contendere velit Cl. Auctor, vel alius quispiam, solam effervescentiam febrilem etiam periodicam, esse instrumentum *unicum* depurationis Fluidorum; atque hanc depurationem esse jugiter a Natura, paucis adminiculante reme-diorum apparatu, nobis expectandam, usquequo saltem magnum non superveniat, impendatque periculum: adeoque *nullum* unquam esse locum, hac semota conditio-ne, oblationi *cojunctis Specificis*, quod cito paroxysmos sistat absque crisi valde copio-sa, & palam sensibili cu usmodi nullum adhuc præter Chinam Chinam repertum est) ego sane ita sentientem nullo pacto retellere aggrediar, quantumvis forsitan ri-gide nimis sentientem. Neque me ab hoc proposita dimoveret quispiam alius, qui minime innixus hujusmodi ratiocinio, haud plane forsitan contemnendo, sed qua-vis inepta, aut futile motus ratiuncula, hoc ipsum tamen in re faciendum vellet. Etsi id rigoroſe semper exigere in praxi, sæpe non cedat in proximi utilitatem; neque tamen cedit in evidens, & gravissi-mum damnum illius, ut contingit. quo-ties qui in periculo, & certo, & gravi, certum pariter hujusce Febrifugi a Deo dari spernit auxilium. Cuilibet propterea, qui dura adeo cervicis non sit, ut in extrema etiam angustia Remedium istud ablegan-dum judicet (iis videlicet in Febris, iis in circumstantiis, eaque Methodo adhi-bit, de quibus abundem Tractatu meo) cuilibet inquam hæc, quæ putarim negari

non posse, facile admittenti, etsi in reli-quis dein omnibus adversanti, absit, ut un-quam succenscam, ut qui nullam hinc af-fertis meis, saltem posterioribus, injuriam, nullumque grave (quod majoris momen-ti est) Praxi Medicæ damnum fateor inferri.

Sola itaque oppugnatio *Methodi* meæ in *Perniciosi* a me descriptis evulgatæ, sola inquam hæc, si forte a Viro quo iam exi-stimatione digno (quod vix crediderim posse contingere) tentaretur, potius esset me commovere nonnihil; nullius tamen impugnatoris, utur Celebris, rationem ha-berem, nisi se profiteretur satis expertum; qui autem rite expertum poterit se pro-fiteri, rationem impugnatoris habere nequi-bit. Pro usu vero qualicunque alio Pe-ruviani Corticis in *vulgaribus* Intermitte-ribus, pro quarum curatione nil fere spe-ciale prodidi, quod a pluribus ante me non fuerit annotatum; nec ea mihi propensio est, nec illud otium, ut velim de-certare, & Causam, quam cum tot Viris pari voto mecum sentientibus habeo com-munem, mihi uni advocare. Atque ideo si intra hosce cancellos substituer, ut ha-tenus substitui, Cl. Viri dissensus, omnes profecto illius, etsi alicubi valde peculia-res, ac acerbiusculas animadversiones tu-lissem tacitus; verum eas jam usquequa-quæ ad nimietatem exuberasse, in bonæ simul praxeos, & veritatis detrimentum; atque ita quidem, ut tantum qui steterit non videat, paulo infra clarius patebit. Quod autem palam coepit.

Omnibus & Lippis nam & Tonforibus esse,

id certe a me citra quoddam dedecus am-plius dissimulari non poterat. Et porro dissimulare religioni mihi ducerem, cum publica potius res agatur, quam mea; nec exinde minus quam existimatio mea, periclitetur Reipublicæ utilitas. Jam vero his interjectis pro Lectorum pleniorè no-titia, Animadversionum Cl. Auctoris simul-que Responsionum mearum filium resume.

(a) *Uti.*

(a) (*Utilior forsan &c.*) In hoc Paragrapho Vir Cl. tertii præcipui Libri Therapeutices meæ, quippe potioris, asserta quadantenus infirmare aggressus (id enim ex asse conficere haud ita planum) progreditur ad expendendum, quem locum in Tertianis Intermitentibus *Perniciosi* a Mercato descriptis, queat habere Peruvianus Cortex. Atque hic, priori deposita severitate, duo admittit non exigui ponderis; unum quidem absolute, alterum conditionaliter tantum. Quod absolute concedit, est, Febres Tertianas *malignas*, & *Perniciosas* a Mercato descriptas esse *vere Intermitentes*; itaut (quemadmodum subdit §. sequenti) *ad perfectam apyrexiam deveniant*. Mirum autem visum est mihi, quod Cl. Auctor admittat, Febrem adeo ferocem, quæ heri hominem pessime exercuit, & cras est nedum reversura, sed & eundem statim interemptura, hodie illum plane dimittat, *nec concentrata tacite cubet*, nec corpus illius *tacite depascatur*; cum omnia hæc mala contingant, neque unquam amplius homo *ad veram*, & *perfectam apyrexiam* pertingat ex Cl. Auctoris effato §. 25. & 27. quoties Tertiana Febbris *benigna* curatur Peruviano Cortice post duas tantum hebdomadas forsitan reversura, & facile iterum recessura. Alterum, quod conditione apposita admittit pariter Vir Cl. est, Febrifugum istud *utilius forsan* (nec enim certo) esse posse in *Malignis Intermitentibus*, si tales *ab initio* *diagnosticentur*. Adde ego & *etiamsi tales ab initio non diagnosticentur*, sed Medicum fallerent; dummodo in illa ipsa accessione, qua tandem *diagnosticentur*, Ager non pereat, sed in alteram accessiōem prorogetur illius vita, ut ut frigidus, & articularum pulsu fere omnimodo destitutus, expirare videatur; in his enim quoque circumstantiis ille, fere dixerim certo, China China secundum Methodum meam oblata restituitur. Imo sæpe etiam, etiam non tam certo, restitui poterit sola usurpata Mortoni Methodo, qui Febres hæc in extremum,

quod modo diximus, discrimen hominem adducens, graphice describit, & China China non raro feliciter curat, ut videre est, tum apud ipsam, tum Lib. 2. Tractatus mei pag. 113. ubi Caput peculiare istius Auctoris recensum visitur, & Scholiis meis additis etiam ulterius dilucidatum. Quod ejus Methodo in usum ducta potest sæpe contingere; mea similiter adhibita solet contingere *semper*, aut fere *semper*. Experiantur ter saltem, aut quater increduli, dummodo ingenui; meque tunc, si tanta illos teneat fiducia, mendacii redarguant. Quod si eas *ab initio* per sua signa, perque suos peculiare characteres *diagnosticandas* velit Cl. Auctor, ut curationi suscipiendæ fiant opportuniore; id ex v. ofesso me per extensum scio *tentasse* haud oscitantur, forsitan & integre præstitisse, Cap. primo Libri 3. Mercato præsertim, & Mortono præeuntibus.

(b) (*De quibus Mercatus &c.*) Mercatus itaque non unum peculiare Caput habet de hujusmodi Febribus, sed *multiplex*; illiusque Tractatus de hac materia vere aureus est, ac utilissimus, etsi non admodum comptus; adeoque plurimis philologico ornatu luxuriantibus longe antefereendus. Primus ille fuit, qui ferocissimas hæc Febres observavit, exactissime secundum varias illarum species descripsit, ac pro more suorum temporum peculiariter curare docuerit. Et tamen incuriosa Posteritas nullum inde traxit emolumentum, adeo ut major Scriptoribus omnibus fuerit sollicitudo scribendi quodammodo ad pompam, ne dicam ad Lectoris stomachum, de *benigna* Intermitente Tertiana, quæ neminem, quousque talis manet, tollit de medio, quam vestigiis Mercati inhærendo, quidquam scribendi de *Perniciosa*, & ex se fere semper lethali. Excipe Lector Mortonum qui de Mercati Scriptis, ut licet conijcere, minime conscius, propria nihilominus observatione easdem Febres (minus dilucide quidem) exposuit; quodque laudandum magis, feliciter curare docuit Peruvianum

viano Cortice, rebus etiam in præceptis lapsis, liberaliter oblato. Utriusque Auctoris scripta circa hanc materiam habes recusa in Therapeutice mea Speciali, Scholiisque meis haud plane forsan inutilibus adaucta: quæ simul omnia secundum Librum constituent ejusdem Operis, ut nuper innui.

(c) (*Cholerica affectiones &c.*) Textus hic Hippocratis a Cl. Ramazzino allatus quasi quid peregrinum, ille idem est, quem primo observavit Mercatus, bisque de eodem meminit, Vallesii simul expositionem indigitans. Ego & Textum a Mercato citatum a Cl. vero Ramazzino nunc recitatum, & ipsam Vallesii expositionem in Scholiis adduxi. Cuncta videsis apud me, primo pag. 90. secundo pag. 98. & 99. Sed hæc forsitan, ut repetita, debiliorem Viri Cl. obitum subterfugere.

(d) (*Si aliqua &c.*) Tandem fatetur Cl. Auctor, in hisce Febribus, si aliqua prævitiis signa se præbent; quæ ut plurimum obscura sunt, & Medicos fallunt, non alienum esse (rectius dixisset, necessarium esse, hujus Febris fugi usum pertentare. Hæc una confessio mihi sufficeret, nisi ea statim infirmaretur ab exemplis per eum allatis; quodque pejus est, commentitiis. Sed de

his quam mox. Non alienum itaque putat ille uti China China in intermittentibus Perniciosis, si aliqua prævitiis signa se præbent: cum vero istiusmodi signa, ut inquit, obscura sunt, & Medicos fallunt, Thesis vix statuta statim vacillat. Saltem (fidenter subdam) obscura non erunt signa prævitiis, cum Ager in angustiis supra recensitis constitutus, non sine maxima difficultate febrilem paroxysmum incipit vix vivus transigere. In hujuscemodi casu, ni prius dignota sit Perniciosa Intermittens, offeratur a curante Meico Peravianus Cortex; s. d. bona venia Cl. Auctoris, non ad drachmam unam, vel duas (neque tamen ad uncias, & uncias) exhibeatur: ea siquidem pusilla dosi præscriptus, nec cito dein, ac pluries, silem ad Mortoni, vel Sydenhamii mentem repetitus, id ager solummodo, ut Vir Cl. possit jure, ac vere testari, quod nonnisi declamando testatur Paragraphe sequenti, paucos nempe qui evaserint, sibi fuisse observatos. Secus vero fiet, si exhibeatur idem Cortex Methodo validiore, sed congrua, & rationali, qualem in Therapeutice mea docui Cap. 3. Lib. 1., felicemque jugiter perplurimis Exemplis ostendi.

§. XXX.

Memini me vidisse Mutinæ variis temporibus Constitutiones quasdam tertianarum febrium intermittentium, sed malignarum, quæ tertia quæque die suas habebant accessiones cum rigore, & more solito per sudorem fiebat solutio, ut ad perfectam apyrexiam devenirent, sed quarta, aut quinta accessio tanto rigore invadebat, ut agri non amplius incalescerent, concentrato pulsu, ac toto corpore perfrigerato, nec multo post interierint. In tam gravi, ac subita tempestate Medici tamquam & gravi somno exciti, cum antea super utramque aurem, ut dici solet, obdormirent nil tale expectantes in febribus, quæ cum frigore, & rigore acciderent, absoluta infebrecitatione postmodum subsequente, tumultuarie ad sacram anchoram Chinæ Chinæ ad uncias in vino infusæ confugiebant, sed incassum, paucos enim evasisse observavi.

(*Memini &c.*) **M**emini & ego quod me. scilicet Mutinæ contigisse Constitutiones minit Vir. Cl. varias Perniciosarum Intermittentium, quæ non

ea solam, qua narrat vis, sed valde multiplici, in Tractatu meo ordinatim expolita, Ægrotantes non paucos *ante repertam Methodum meam* (id namque addere necesse est) Peruviano Cortice penitus intentato, trahebant repente, ac inopinato ad interitum. Sed simul memini, debuissetque & ille me inisse testis de visu, plurimos alios ejusdem generis Ægrotos, ne dicam omnes, eadem Methodo curatos, ocysime pariter, ac inopinato evasisse. Saltem quor vidit ille Perniciosos hujusmodi Febribus laborantes, quibus ego *eam* Methodum adhibuerim, tot vidit repente restitutos; pereuntem vero neminem. Et siquidem ullus sinceræ Inductionis locus concedatur; nonne vidit ille me duodeviginti abhinc annis, cum mihi graviter decumbenti tam humaniter adstitit (medicas enim manus nobis invitæ pro re nata præbebanus adjutrices) nonne inquam vidit, post latam a memetipso, atque ab eo citra dissimulationem admittam de imminente mea morte sententiam, eporo, dosi quidem maxima, unoque haustu, ad sex videlicet usque Drachmas Peruviano Cortice omnia postmodum consulto repetitione Remedii, ab Orci faucibus illico ereptum, ut fusc in Therapeutice mea pag. 187. atque ita quidem ereptum, ut ab eo tempore (superato videlicet novo Febris insultu, quem tunc præcavere non libuit (firmiorem ac antea in hanc usque diem traxerim valetudinem? Nonne pariter alios Ægrotos inaspexit hujusce ordinis, quandoque etiam mihi socius in curatione, eodem remedio statim sanatos, nec ullo amplius morbo tentatos? Hujusmodi sortem faustissimam experti sunt, tum Æger ibidem a me descriptus pag. 85. anno videlicet 1695. usu Corticis Peruviani, Viro Cl tunc facile consentiente, exaratus; tum alter eodem remedio, me præscribente, ipso vero desperante, restitutus an. 1707. de quo pag. 255. & adhuc vegetus, etsi jam senex: ut plures omitam, de quorum Ægritudine, & cura omnimodum pariter certitudi-

Torti Resp. ad Ramazz.

nem habuit, quamvis ad eos invisendos vere non accesserit. At hæc narrantur, & narrata sunt a me: fortasse vero non admitterentur (inquit aliquis) a Cl. Ramazzino, si respondere potius esset. Scripta sunt a me (subdam) & a Viro Cl. lecti, nec tamen negata; licet omnem lapidem moverit ille, ut asserta sua exemplis quibuscumque, ac undecumque conquisitis, imo etiam interdum minus germanis, falleret; mea vero enervaret. Usque tamen libet eundem audire, hæc ante biennium, anno scilicet 1712. de China China locutum in Dissertatione De Contagiosa Epidemia, quæ in Boves irrepsit pag. 37. ut retuli in Collatione Textuum illius lit. H. E. quidem hoc præsidii genus in Febribus periodicis miranda præstat, ac præsertim in Terrianis Intermitentibus malignis, quæ in ipso impetu accessionis ægros interdum necant &c. hoc enim Febrifugum fermentum illud malignum sive penitus restinguit, sive ita enervat, ut periculum illud tollatur, ne Æger in ipso Febris accessu intereat

Hic ergo quæro: Si Cortex Peruvianus in Malignis Intermitentibus, ipso Judice, miranda præstat; si Fermentum illud malignum, vel penitus restinguit, vel plurimum saltem enervat: tandemque si periculum illud tollit, ne Æger in ipso Febris accessu intereat, cur tot additis limitationibus, cur tanta incertitudine, ac nutatione, verbo que forsân interjecto, protulit S. antecedenti, Peruvianum Corticem in istis Malignis Intermitentibus esse posse forsân utilem, si tales ab initio dignoscerentur? item, non alienum esse, usum illius pertinere, si malignitatis signa se prodant, quæ tamen obscura sunt, & Medicos fallunt &c.? Rursus si vere, ac absolute ille utilis est in hujusmodi casibus, & incunctanter usurpandus, eo quod in Malignis Febribus, præsertim Terrianis vere miranda præstat, ut ante biennium asseruit, ubinam gentium quæso, ubinam terrarum miranda hæc observavit, aut commodius observare potuit ille, quam Mutinæ; imo etiam, ausum dicere, quam

L *

me

me præscribente? Si vero Mutina, ea miranda vidit quæ prædicat, ubi vere vixisse certum est ex antedictis, qua enim fiducia nunc jactat, Mutinenses Medicos pro curandis hujusmodi Febribus *rumul-
varie ad Sacram Anchoram China China incassum confugisse, ac perpaucos evasisse sibi observatum?* Habet profecto, quid admirabile hæc inconstantia, eoque admirabilior

ea est, quo brevioribus distincta temporum intervallis. Etenim Textus nuper citatus, ingenue plane ac etiam ultroneus, vix quatuor mensibus præcessit ortu Therapeuticæ meæ; ea vero vix in lucem edita, statim conceptum suum sortita est, orta quæ nuper hæc Viri Cl. Dissertatio, Auctori æque suo infensa, ac Operi meo.

§. XXXI.

Succurrit nunc mihi funestus casus Domini Francisci Guidoni, qui ex hujusmodi febre misere oppetiit; laborabat Vir iste Nobilis media ætate tertiana febre, quæ exquisitæ speciei referebat, ut altera die prorsus apyretos esset, & e lecto si vellet posset exurgere, die quinta h. e. quinto circuitu accessit febris tanto rigore, & frigore una cum mentis stupore, pulsus exili ut vix perciperetur, unde Medicus ad visitationem pro more accedens, ad ægri adspæctum attonitus institit me non procul habitantem subito pro Consultatione acciri, in qua Vir ille cæteroqui doctus ingenue confessus est se deceptum a febre, quæ tertianæ exquisitæ morem, & leges omnino servabat, nullo se prodente pravitatis signo. Proposuit ille Peruvianum Febrifugum more suo propinandum, annui ego memor dicti illius, quod habet Celsus, *in præcipiti periculo multa recte fieri alias omittenda*, sed altera die aphonus, & gelidus æger mortuus est.

Hucusque tribus, vel quatuor Casibus a tempore valde diutino emendicatis, inter tot, quos ipse referre se posse identidem obtrudebat, parum profecit, nihilque probavit Cl. Auctor. Et quotiescumque etiâ in pleno robore constitissent, nec potuissent rejici a me ea facilitate, qua sunt rejecti, ut exæ plâ probationis invalidæ; quid quæso a Viro Cl. probatum foret, ubi agbatur de usu Peruviani Corticis in Intermittebantibus tantum diuturnis, & cæteroqui benignis, ejusmodi curationum felicissimarum ipse plusquam quingenta, si omnium memor essem, tribus illis, aut quatuor ab eo recensitis opponere possem exempla? Forsitan modo, ubi agitur de re valde gravi, videlicet de oblatione ejusdem remedi in Febribus Intermittebantibus quidem, sed Perniciosas, atque lethales,

fortioribus exemplis utetur, nec ullam exceptionem admittens; ut nempe Quartum Librum meæ Therapeuticæ impugnaturos, Historias in eo contentas, quippe felices funestis ab ipso mox afferendis infirmet.

(*Succurrit &c.*) Jamque memetipsam armis meis confundere aggreditur, unius ex meis Aëgris Perniciosa Tertianæ confecti casum opponens, ipse paulo ante ortem ejusdem Aëgotantis in consilium accitus. Sed hæc quoque narratio variat in pluribus; & primo in circumstantia gravi, quæ vel ipsa dirimit Matrimonium: adest quippe *error personæ*. Non enim D. Franciscus Guidonius, qui multo ante obierat Apoplecticus, neque a n e fuit umquam curatus; sed D. Ansonius Francisci, & Opizonis frater fuit, quem Perniciosa illa Febri

Febris sustulit; ille vero Medicus ego fui (atque hinc dignoscat quilibet, an Censoria virgula Viri Cl. me peculiariter petat, & an ictum, auras licet, non me fugillantem, quam dissimulare) ille inquam ego fui, qui me deceptum falsus sum a tam celeri prolapsus in illud exitium, quod tardiuscule forsitan, & lentius evenitur, non a longe fueram suspicatus. Neque enim ad o deceptus fui, quia futurum mentis stuporem tempestive prænoscens, priusquam scilicet Ager in præceps rueret, curarum, ut ille rebus suis, animæque consulere; cujus rei sollicitudo me impulit, ut D. Marco Antonio, Origono Sacerdoti, Aegrotantis familiaris, viventi adhuc, & memori, negotium anxie committerem (quod ille egregie præstitit) quoniam Uxorē de imminente periculo haud rebar satis adhuc persuasum. Caterum nec morbi series, qualis a Cl. Viro describitur, nec alia minutura mihi uni nota, non illi, qui cuncta habuit ex relatu meo, & quorum facile postmodum erit oblitus, cum re ipsa concordant. Utcumque tamen hæc fuerint, certum est, Virum illum Nobilem ex Perniciosa Febre, primo Intermitte, & ex Subcontinua, & repente soporosa (quo casu quis forsitan a ius, subortam ex improvise Apoplexiam, vel vafre, vel stolidè pronunciasset) præcipiti lapsu occubuisse. Me vespere factum esse Cl. Ramazzino; qui post administrata ob prævisam opportune periculum Sacramenta Ecclesie fuit in consilium vocatus, deceptum memetipsam a motu morbi supra suspicionem quoque meam matutinam citiore verum est, ultroque fateor, me alias etiam magis deceptum, inscio licet Viro Cl. ac si diutius vivam, magis adhuc forsitan decipiendum. In hoc tamen uno me tum deceptum sum falsus, quod tempus adhuc mihi sufficiens pro China China venturis accessibus exhibenda futurum esse antea conjectaram; cum tamen ob excidium immodice præcepsum plus ea nequiret administrari. Hoc ergo solum nomine, quod nullus ei locus esset,

de Peruviano Cortice mentionem habuit Oblatum vero fuisse huic Aegrotanti, aut propositum a me Remedium huiusmodi, ut fidenter asserit, brevique verborum ambitu affabre circumscribit Cl. Auctor, summa dixerim illius etiam non vennis pace, ne per somnium quidem consonat veritati. De assertorum meorum honestate, nec ipsi, si quos novi, Obrectatores mei solent suspicari. Prostant nihilominus apud Phariacopolam *Hortensium Candrinum*, Virum probum, honestumque Schedule meæ, Adversaria propria, & Codices fideles, ac integerrimi, literam non admittentes, unde cuicumque lubeat, vel curæ sit, facile datum est certiorari. Ibi cuncta cernatur, quæ usui fuere, & inter cætera a Cl. Viro proposita, mihi quæ statim probata, Ceratum Vesicatorium, & Lapis Bezoarticus, quæ forsitan Celeberrimum imitatus Sanctorem, in fide Parentum proposuit.

Hallucinationem tam masculam, quod nempe obrudat ille pro oblato minime oblato hoc casu, imo neque propositum Peruvianum Corticem, absit ut exprobre Cl. Auctori, pie quippe quiescenti, deque his omnibus sibi nunc vanis forsitan ridenti; in cuius obsequium lapsam forte longa die memoriam tantum culpabo. Id unum innuam Lectori; obstupuisse me non parum, cum primo hæc legissem, miratus nempe quomodo Vir circumspectus, ubi de facto agitur, huiusmodi commentitia tam fidenter, tam animose scripserit, ut illi non sudavit præcordia (quemadmodum loqui consuevit ille §. 11. ob metum de improspere eventu: improspere namque illi eventus est, se fuisse isthæc narrando deceptum, vel eum videri, cui fuerit animus alios fortasse decipere. *Atque hæc Corinthiis audientibus, & satis scientibus recitat?* agebat olim Lucianus de quodam Historico nugatore, apud Corinthios se vidisse iactante; quæ illum neutiquam vidisse ipsamet norant Corinthii.

Oblit itaque Vir ille Nobilis, Peruviano Cortice ne proposito quidem plane jejunis; quandoquidem præceptis illius lapsus, in Subcontinuis cæteroqui Febris, cujusmodi hæc evaserat, haud ita repente fieri solitus, contigit præter ordinem quoque; inclinante videlicet die minoris afflictionis: erat enim ea Febris Tertiaria duplex, ab initio tamen penitus intermittens. Cum vero paucis horis distaret potior, & plane lethalis accessio; jamque patenter incœptum esset præcox præter morem exitium, lethalia prorsus de more paulo post incrementa suscepturum, ab exhibendo incassum ino & proponendo Febrifugo abstinendum duxi, ne quem servare illud non poterat, occidisse videtur. Scilicet Virum jam conclamatum, & postridie, ut patefecit eventus, moriturum, postridie quoque ab epoto minime cruciante Peruviano Cortice (si forte fuisset exhibitus) occubuisse, fuisset certe, ut infra § 48. *amaris China China fontibus miserum Aërum consicere: interisse vero deglutito Lapide Bezoartico, & Vescicantibus Emplastris inaniter divexatum, fuit, illum pro viribus Artis dubio procul reficere.* Sicuti ergo perperam culpatur hoc casu non assumptus, neque præscriptus Cortex; ita perperam culparetur, si morituro fuisset incassum exhibitus. Revera nonne quotquot obeunt, obeant necesse est non multo post assumptum, vel cibum, vel potum, vel cardiacum medicamentum, vel quid aliud æque innocuum, nisi ex inedia deficient? Nonne pariter identidem postridie ab epoto solvente, aut leniente medicamento pereunt Aegroti, quos tamen non Leniens illud pro innoxio habitum, sed Fatum eorum dicitur sustulisse? Exempla sane hujusmodi, inculpato nihilominus Remedio simul ac Medico, haud infrequenter occurrunt in praxi. Unum liceat hic referre, non quidem ut defunctum Antagonistam retalem, ac quodammodo victimum criminer, sed ut inopinata quo-

dam modo quandoque artis infortunia haud intempestive commemorem; unum, inquam, liceat referre de Viro Nobili, dum casus, qui in gente vulgaris contingunt, ut aiebat §. 20. Cl. Auctor, *sine rumore terra obtegit.* Nimirum ita res accendunt lumina rebus; quemadmodum enim sub initia hujusce Paragraphi succurrebat in rem suam eidem Cl. Auctori *funestus casus D. Anthonii Guidoni*, Francisci nomine inconsulte appellati, ita in rem meam.

Succurris nunc mihi, & quidem succurrit cæra reminiscencia (multoque magis hujusce eventus deberet meminisse, si viveret, idem Cl. Auctor) *funestus casus D. Honorii Barocci, qui ex hujusmodi infortunio misere oppetiit.* Labora erat Vir iste Nobilis levioribus quibusdam sed diuturnis Febris, a quibus jam ferme convalescerat, vel saltem adeo leviter affici videbatur, ut jam e lecto exurgeret, posteaque, si vellet, etiam e cubiculo eiret. Uique tamen obstinata alvi stipticitate premebatur; pro qua sollicitanda Medicus illi præscripsit sex tantum drachmas Electuarii Lenitivi Eore: edio assumpto, Ager superpurgationem passus, in deliqua sabinde incidit, Febremque inrensisissimam una cum pulsu exili, ut vix perciperetur; unde Medicus ad visitationem pro more accidens, ad Aegri aspectum attonitus instans, me non procul habitantem subito pro Consultatione acciri: in qua Vir ille cæteroqui doctissimus ingenue confessus est, se desuperum a Remedio tam blando, tamque parca dosi exilito in morbo tam levi, ubi nulla unquam se prodidere infausti ominis signa: sed vix Febricula quædam mitior superstes remanserat, actiones tamen minimum ladens. Irrita fuere nihilominus quavis in eo præcipiti periculo licuit experiri Artis auxilia: *Altera enim die apbous, & gelidas Ager mortuus est.*

Loripedem rebus derideat, Esbiopem albus. Javen. Sat. 2.

§. XXXII.

(a) **E**odem fato obiit D. Comes Fortunatus Cortesius, D. Joannes Altimanus, & complures alii eodem pene tempore, perpaucos enim ab hujusmodi febre correptos evasisse vidi. (b) *Credo equidem*, quod si attentius hasce febres, quæ æstate potissimum aliquando caput exerunt, observarent Medici, credo inquam quod signa quædam pravitatis deprehenderint; magnarum enim calamitatum parva solent esse ab initio signa, ut in morbis pestilentibus evenit. *Sape exiguus mus augurium tibi triste dabit*, ajebat Doctissimus Fracastorius de Contagione.

(a) (*Eodem Fato &c.*) **E**odem vere Facta obiit; China videlicet nec assumpta, nec ei præscripta, D. Joannes Altimanus, ut habetur ex Consanguineis, ex Pharmacopola, & ex ipso curante Medico ordinario, nempe D. Riccio: neque enim casus iste, ut nec subsequens quicquam ad me; quod quis crederet, oppositum indicante prævio contextu? Afferit is, qui vere adstitit, Febrem fuisse ab initio Intermitentem, mox in Malignam degenerasse; cui tamen curandæ, nec ipse, nec D. Ramazzinus superacutus opportunum umquam putassent Peruvianum Corticem: tantum abest, ut vel propositus ille fuerit, vel in usum ductus. Ita ille; cujus effatum quo ad non oblatum Chinam Chinam nequit in dubium revocari, cæteris etiam adminiculantibus: quo vero ad carentiam opportunitatis illam exhibendi, standum erit amborum placitis, cum non aliter deceat.

D. autem *Marchio* (non *Comes*, ut habet Cl. Auctor) Fortunatus Cortesius in quadam Aegritudine vere fuit olim curatus (ne quicquam reticeam) & a Cl. Ramazzino Medico illius ordinario, & a me simul in consilium vocato. Evasis tamen ille tunc a diuturnioribus Febribus; puto etiam ope Chinæ Chinæ; sed non satis memini, ut afferam. In ultimâ vero Aegritudine, cui compendiarium succubuit, solus illi adstitit Vir Cl. proinde quibus pharmacis (dicam & ipse verbis illius ex §. 34. petitis) *Ager ille fuerit peritissimus in potestis* hujusmodi casibus ipsum Peruvianum

num Corticem, si vere fuisset oblatum; eadem ratione saltem, forsitan & potiore, mihi modo liceret inferre, funestos probabiliter illos exitisse, eo quia non fuit oblatum vel non oblatum saltem Methodo mea.

Expectassem proinde potius, ut retulisset hoc loco, ubi proprios luctus alienis intermiscere non renuit, Casum antiquiorum, quem sibi olim contigisse, centies mihi narravit Cl. Auctor de quodam Laico Oblato ex Cenobio Canonorum Regularium Rhenanorum, quos vulgo S. Salvatoris; Mutinæ vero, ab Ecclesia desumpto nomine, S. Hieronymi appellant. Illic ergo cum Quartana Febre ab aliquot mensibus detineretur, adeoque jam valde debilis, ut & valde senex existeret, atque ex Catarrho intra bronchia delitescente assidue substerrens, Cl. autem Samazzinus invadente accessione (cui a nonnullis jam diebus non ut antea præbat amplius omnimoda apyrexia) duas, pro more illius temporis, Corticis drachmas illi exhibuisset, ad imperandas, ut puto, aliquot dierum inducias, ea ipsa accessione decessit & vivis: quo pacto recedente febre, vere opusandum esset, ut ea rediret. Hanc inquam casum potius, quam supra recensitos expectassem ut referret Cl. Auctor, ad innuendam, si non malitiam occultam, & prope veneficam, saltem invalidam, ac enervem in arduis hisce, ac Perniciosi Calibus Chinæ Chinæ virtutem. Sed forsitan meminit, quod sicuti se mihi quondam fassus erat ab eventu hoc inopinato adeo terrefactum, ut hac una de causa in Constitutionibus suis Epidemicis nonnihil meticulose scripserit de usu huiusce Febrifugi (licet causam hanc ipsam subtraherit, ne sibi magis noceret, quam Cortici) ita postquam mecum rem eandem melius examinavit, vidique post editas Constitutiones suas tam crebro quid possit, quidve præstet remedium istud rite usurpatum, fassus erat pariter ingenue mihi, se clare jam dignovisse, protractam sero nimis eo casu fuisse Febrifugi oblationem ac propterea perpe-

ram expositum infamiae Remedium saluberrimum, cuius magis intempestiva esse potest serior, quam præcox administratio; cum ob ejus innocentiam, atque salubritatem de ipso dici queat oppositum, ac de alio quovis remedio dici solet; videlicet, in eo usurpando leviora esse perpetuo peccata commissionis, quam omissionis. Ita illo tunc.

Ut ergo rem contrahamus, ea tantummodo, quam supra vidimus, est vis, & veritas omnis trium Historiarum, a Cl. Viro allatarum, quibus probare satagit, se Mutinæ perpaucos vidisse Perniciosi Intermittebantur correctos, qui China China epota ab eis evaserunt; cum tamen contra videtur nonnullos, si eorum placuisset illi tantulum meminisse, & noverit alios plurimos, in Historiis octoginta circiter, toto ferme Libro quarto, & alibi a me descriptos, iidem quidem Febribus confossos propemodum: sed ejusdem nihilominus Febrifugi ope pristina incolumitati, qua etiamnum a tot annis integre utuntur, felicissime restitutos.

(b) (Credo equidem &c.) Credo & ipse, Medicos, si attente advertant animum posse tempestive per sua signa, si non perpetuo clare cognoscere, suspicari saltem rationaliter morem pessimum harum Februm Perniciosarum. Nisi enim id credidisset, octo distinctas illarum species, ac differentias cum signis omnibus earum diagnosticis, prout mihi observare licuit, non essem exactissime persecutus toto Capite primo, imo & secundo Libri tertii, quemadmodum pro viribus exequi conatus sum. Neque Tractatulum Mercati idipsum docentis, nec non etiam Mortoni descriptionem compendiarium præmissem Libro secundo; ut ex illorum Auctorum, meisque observationibus simul collatis, facilius, & clarior evaderet obscura cæteroqui huiusmodi Februm tempestiva Diagnosi. Sed & insuper quando Medicum etiam oculatum decepit nonnunquam fraudulentus hic hostis, dummodo eo ipso accessu, quo

quo se prodit, hominem non interficiat, fat habet idem Medicus ex observationibus, & Methodo mea, unde hostem eundem, ultimum licet excidium interminantem, confodiat. Ut propterea suis Historiis, tum paucis, tum veritati minus con-

sentaneis, eversionem Tertiæ mei Libri, praxim hanc utilissimam, totque insignibus Historiis in Quarto expositis confirmatam, continentis, irritò plane conatu tentare Clariss. Auctor.

§. XXXIII.

(a) *In Febris porro continuis, dummodo de periodicarum prosapia sint,* si malignum quid portendant, jamdudum scio familiarem esse istic Chinæ Chinæ usum, & in larga dosi, sed multæ deceptiones hic etiam contingunt, nam febres continentes, essentielles ut vocant, interdum etiam inflammatoriæ, persæpe de natura intermittentium participare creduntur, cum enim febris vere continuis observentur (b) *aliquando parvi motus,* & horrores ex internis vellicationibus, quales febres intermittentium naturam sapere existimant, unde consuetum remedium præscribere non dubitant; habent enim id omnes fere morbi, ut vespertinis horis graviores sint, *Quale est ad vesperam exacerbari, ita & in omni morbo,* ajebat Hippocrates 4. Epidemiorum, omnibus pene ægrotantibus commune est, ut accedente Sole ad occasum magis molesti sint, atmosphæra etenim tunc graviore est, ac perspiratus debiliior, quod in morbis melancholicis manifeste deprehenditur. Quartana febris, annotante Fernelio in Libro de Abditis morborum causis, numquam, vel raro antemeridianis horis, sed pomeridianis suas habet accessiones. (c) *Quod si unum vel alterum exemplum afferatur eorum, qui in aliqua febre continuæ pessimis accidentibus comitata, ut pro conclamatis haberentur, Chinæ Chinæ portione ad uncias integras in vino insusæ pluries in die exhibita, evaserint, ut hoc solo remedio ab Orci faucibus videantur erepti, talia exempla tanti non sunt, ut animum faciant ad Chinæ Chinæ usum indiscriminatum, ac tam liberaliter adhibendum.* Antequam Chinæ Chinæ nomen innotesceret, hujusmodi portenta visebantur, ut in incerto esset num medicamentorum, an fortunæ beneficio ægri convalescent; *quemadmodum enim, uti ajebat Celsus, moritur aliquis de quo Medicus securus fuit, quod non raro evenit, ita aliquando quidem deserti a Medicis convalescunt,*

(a) *(In Febris &c.)* Non recedendo pauca hæc pro responsione luhet innuere, penitus a tertio, & quarto, ad convellendum progreditur Librum quintum Therapeutices meæ Cl. Auctor. Ut ergo cunctis ab eo turnatum objectis singillatim a me satisfiat, *In Febris recenter tantum Continuis factis* (de Continuis enim ab ortu, seu *Continuis originariis, tam Solariis, quam Comitatiss, tam Essentialibus, quam Symptomatis &c.* hic sermo non est, utpote qui

quibus, nec meo, prout late in Therapeut. nec Viri Cl. iudicio, China China quicquam prodest; in Febribus, inquam, *recenter tantum* continuis factis, ac ideo Subcontinuis a me appellatis; dummodo de *Periodicarum*, hoc est de *Intermittentiam*, aut *Subintrantium* *prospicia* sint, si malignum quid portendant. idque contingat in morbi *progressu*; familiarem mihi esse Chinæ Chinæ usum non in tam larga, sed in modica, & opportuna dosi, ex Libro tertio Tractatus mei Cap. 3. potest certe Lector habere a pag. 150. usque ad 152. Si vero Continuitas illi accidat citius, ac in ipso fere morbi principio, plurima cautione, ac circumspeditione agendum esse, & perpendendum, an ope Chinæ Chinæ, an *Methodo* potius *ordinaria* tractandus sit morbus, expresse inculcavi; omnesque problematicas rationes hinc inde pugnantibus examinaui toto Cap. 5. Libri Quarti; imo & exempla insuper coherentia reguli Cap. 6. ejusdem Libri. In Continuis autem de *Periodicarum* quidem, sed *Continuarum* *prospicia*, hoc est de *Proportionalium*, ut vocant, Stirpe, quæ modo ad *Subintrantium* tantum, modo ad *Continuarum* *originalium* genus reducuntur: nonnisi cum distinctione procedendum dixi in oblatione Peruviani Corticis in uno casu proficua, in altero frustranea forsitan evasura: prout scilicet fermentum peccans, vel est præcipue insitum sanguini, & febrem natura sua Continuum gignit, vel præcipue ab extrinseco accedit eidem sanguini, & febrem natura sua producit Intermittentem. Ac tandem ipsam Theoreticam distinctionem ad praxim contraxi, docendo Signa ipsa diagnostica ejusdem Febbris, modo ad unum genus, modo ad alterum pertinentis; adeoque modo Cortice curabilis, & modo non, Cap. tertio Libri Quinti, præcipue a pag. 278 usque ad 282. neque enim eundem calcemini omni indiscriminatim pedi indicendum usum asserui.

Quibus utpamvis a Lectore consideratis,

facile erit illi decernere; an *multa illæ deceptiones*, quas hic contingere autumat Cl. Auctor, sive de activis intelligat, sive de passivis, se teneant ex parte mei, cuncta minime explicantis, & dividitis (quod omnino requiritur, ut cum utilitate exhibeatur hisce Casibus China China; secus saltem frustra exhibetur) an potius se teneant ex parte illius, cuncta, quæ ipse clare distinxeram, turbulenter iterum confundentis; quasi ut damnare queat sic commistum, quod damare nequibat tam clare secretum.

(b) (*Aliquando parvi motus &c.*) Quænam sint hæc Febres Continuae, nonnumquam etiam *Inflammatoriae*, quibus aliquando parvi motus, & horrores ex internis velticationibus, aliisque causis obtingunt Intermittentium ad instar, quæque tamen Peruviano Cortice non sunt curabiles; adeo perspicue explicare, illasque ab aliis eodem Cortice vere sanabilibus, per sua diagnostica signa distinguere, ac unam Speciem ab alia vicissim sejungere conatus sum in citato Libro Quot Therapeutics meæ Cap. 3. & signate pag. 277. ut omnino supervacaneum censeam aliud addere. Imo aliquando eousque perrexit cautela mea; ut in Febre *Inflammatoria* nequaquam Continua, sed plane *Intermittente* (quam semel tantum licuit observare) a Corticis nihilominus oblatione abstinendum duxerim pag. 271. ejusdem Tractatus mei: ut proinde modo minime repetendum sit mihi quod alias luculenter aperui Dicam tantammodo in gratiam Tyronum; distinctiones illas practicas unitus *Continua* Febbris ab aliâ, inter quas Febres nonnulla sit Symboleitas, & similitudo, quæ pluribus identidem erroribus ansam præbet, esse hujusmodi, ut si probe attendantur, Medicum in China Chinæ administratione apprimè versatum ostendant, efficiantque, ut fere nunquam incautum illam exhibeat cum non exhibeat nisi ubi eam propemodum certo profecturam prænoscat, atque etiam præsumat; si vero minus exacte obfer-

observentur, aut intelligantur, detegant illum eo remedio cæspitante tantum, aut fortuito utentem, ac non raro iis, quibene uti norunt, etiam ridiculum. *Non omnes, qui habent Citbaram, sunt Citbaradi.*

(c) (*Quod si unum, v. l. alterum &c.*) Octoginta circiter exempla, non unum, vel alterum atruli in Therapeutice mea Febrium lethaliſſimis perſepe accidentibus comitata- rum, & China China, non ad uncias integras pluries in die exhibita, ſed doſi decenter liberali, ut alias dictum eſt, & clari- rius etiam dicitur § 48 feliciffime expu- gnatarum. Illas omnes appellare Continuas non recuſo, etiamſi ab ortu fuerint, vel Subintrantes tantum, vel prorſus etiam Intermittentes; perniſe ſiquidem in aper- tum prodeunte, ſtatim in Continuarum caſtra ſereceperunt: adeoque & Continuae tunc dici potuere; eo tamen modo, quo in eadem Therapeutice mea locutus ſum pag. 128. An vero talia exempla tanti ſint, ut animum faciant ad China China uſum li- beraliter adhibendum, iudicet Practici. *Quod ſi etiam (jure merito reponam ego) unum, vel alterum exemplum offeratur eorum, qui in aliq. a Febre Continua, poſſimis acci- dentibus comitatum, ut pro conclamatis ba- berentur, China China porione exhibitā ne- quaquam evaſerint: talia exempla tanti non ſunt, ut animum faciant ad illius uſum, quaſi noxiuſ ille fuerit, tam liberaliter prohibi- dum: antequam enim China China nomen innoſceſceret, huiuſmodi portenta crebro viſe- bantur.*

At vero portenta, quæ viſuntur poſt- quam China China non nomen tantum, ſed uſus melior, me promulgante ſaltem, innotuit, ſunt, ut Pernicioſa Febris de Intermittentium, vel Subintrantium Stirpe, ſed mox Continua recenter reddita, & graviffimis accidentibus comitata, quæ proinde in extremum vitæ periculum Æ- grotantem redegerit, poſt biduum, vel tri- duum ab epoto hoc Febrifugo ſtatim tol- latur, idque non ſemel, aut bis; ſed de- cies, vigefies: ſexagies neque etiam fortuito;

Toti Reſp. ad Ramazz.

ſed ex præmiſſa Prognofi expreſſa, quod ita ſit eventurum. Adeo celer, adeo conſtans, & adeo certa moraliter eſt vel in hiſce an- guſtiſ Peravian Corticis actio. Quæ vero nonnumquam, ſed perraro, in huiuſmodi caſibus, ſive Naturæ opera, ſive Fortunæ, aut Artis ordinariæ beneficio contingit re- ſtitutio *Ægrotantium pro conclamatis habi- torum*, nonniſi lente, ægre, ac difficulter contra ipſam Medici expectationem, atque Prognofin ſuccedit. Ad hunc Lydiam La- pidem examinanda eſt acquiſita ſalus; at- que ita unde illa proceſſerit vel ipſæ di- gnoſcant mulierculæ; ea quidem facilitate, qua Curandum diſpiciunt a pipere, & fiſſa a non fiſſis, cocta a non coctis fiſſilia Vaſa: ſiquidem & hic, ſi qua ſubeſt labeſ,

— *Sonat vitium percuffa, maligne*

Respondens viridi non cocta fidelia limo,
ut cecinit Perſius. Sanitas per Corticem ob- tenta (dixi pluries in Opere meo, & ſignate pag. 286. 287. 252. & 269.) facile dignoſcitur ex inſolita, qua acquiritur celeri- tate; id, quod ſuſius explicui in Schol. ad Mortonum, pag. 119. euſdem Operis, iſtiusmodi cavillationem jam tum præviſam explodens. Sed pergamus.

Virtutem hanc certam ſiſtendi paroxyſmos, quum China China tribuit in diuturnis In- termittentibus Cl. Auctor, ut videre eſt in ſine §. 22. eo quod ſcilicet eas illico poſt remedium illud aſſumptum cernit ſubſiſte- re, quantumvis etiam non raro, & ſponte, & ex improviſo ſubſiſtant; cur illi denegat in iſdem Febribus recentem Continui- tatem adeptis, adeoque difficilius ſponte ſua, tam cito ſaltem, ſolabilibus, adſcribitque ſalutem Fortunæ potius, quam Cortici; cum tamen eundem prorſus, æque certum, & æque celerem in hiſ, ac in illis inveniatur effectum? *Febres, quæ de Intermittentium familia ſunt* (aſebat ille in Orat. Jatrioi Argumenti pag. 102.) *pulveris exigui hauſtu in vino ſoluti, aut compreſſæ quieſcunt, aut etiam penitus abolenrur.* At de Intermittentium adhuc familia ſunt, ſi ne Deus juvet, ſaltem quo ad ſuſcipiendam actio-

M *

nem

nem Corticis, Intermitteutes illæ, quæ ab eodem etiamnum Fermento Intermitteutum majori ex parte pendentes, vix cœperunt se se reponere in Continuatum classem. *Admirandum est profecto* (ajebat nuper idem Vir Cl. §. 4. hujusce Dissertationibus) *quomodo ad exiguum pulvisculum quomodocumque exhibitum Febris Periodica furor conquiescat, interdum etiam extinguatur; quod de quocumque alio remedio pharmaceutico non tam facile observatur, quod sciam.* At Febres istæ, de quibus portenta visuntur, *Periodicæ* sunt. Si ergo eas oblata China China statim sanatas videat, ut *Ælcein octogies* videre potest in historiis

meis; cur earum extinctionem Naturæ potius, vel Casui velit adscribere, quam *admirando Pulvisculo, cui nullum, quod sciar, æquiparari potest remedium pharmaceuticum?* Quid vero, si ante pulvisculi exhibitionem Medicus fiat sponsor de subsecuturo ipsam felici eventu? Prognostin de certa, & cita morte, omisso Peruviano Cortice, & de certa, ac cita salute, eodem assumpto, a me in praxi præmissam ante oblationem illius, & quidem in circumstantis gravissimis, vide in Tractatu meo pagin. 196. Historia nona ubi hanc, quam Clar. Auctor obrudit cavillationem, penitus explosam comperies.

§. XXXIV.

Cum decem ab hinc annis clauso jam Lyceo Mutinam venissem ad otia capanda, nec satis cavere possem, quin implicarer in curandis ægris, ac forte ex febre continua decumberet insignis Juris Consultus, vocatus ad consultandum cum Medico, qui curæ aderat, ac postmodum quoque accersito Domino Paulo Piela Clarissimo Medico Bononiensi, qui paucis ab hinc annis omnium dolore e vivis excessit, varia quidem administrata sunt remedia, sed ægro in pejus labente, unde alter Medicus, magnus Chinæ Chinæ virtutum assertor, declamare cœpit, nullum aliud superesse remedium, quam Peruvianum Corticem suo more exhibere; modeste responsum febrem eam non esse, cui conveniret tale remedium, sed illo instante, ac domesticis omnibus nos arguentibus, quod in re desperata unicum remedium arceremus, prædictus D. Piela, & ego assentiri necessarium esse credidimus, ne quidquam relinqueretur inausum. Per duos vel tres dies, si bene memini, quolibet mane, & forsan etiam pluries in die propinata Chinæ Chinæ potio pro more, sed ægro in deterius ruente, & pulsu ita depresso, ut vix perciperetur; quo viso aperte protestati sumus, ab hoc Febrifugo desistendum, quo facto pulsus paulatim cœpit assurgere, ac sensibilius percipi, torpore quo prius æger tenebatur discusso, sic tandem post multos dies solo victu, remediis omnibus ablegatis, præter spem prioris Medici, qui inter mortuos illum referebat, perfecte convaleuit Vir ille, dignus sane qui longum tempus viveret, sed paucos post annos communi fato cedere illi necesse fuit, num autem in postrema ægritudine solito Febrifugo potionatus fuerit, omnino mihi ignotum.

(Cam decem ab hinc &c.)

Casus hic, quem pro libito magna ex parte fabrefacit Clarissimus Auctor, est ille idem, quem obiter egomet innui in Tractatu meo pag. 163. historia prima. Ibi namque ultimum, lethalemque deferbens morbum eximii hujus Jurisconsulti (cujus nomen modo suppressit Vir Cl. ego vero candide tunc patesci) hanc aliam, quæ jamdudum præcesserat ægritudin. in; imo & tentatum in illa Peruvianum Corticis usum paucis hæc lineis adumbravi. In alia difficillima Ægritudine ejus d. m. Patientis non sine fructu remedium illud (videlicet Peruvianum Corticem) vix vix indicatum, cum aliis tantum quamplurimis, longo temporis tractu (in hoc uno me fecellit memoria; brevis enim, ut infra, fuit ille temporis tractus) præscriptum; & ab eo modo contra ipsam expectationem nostram evasit. An Cortex simul cum aliis remediis, an sola Natura actio opus illud abolverit, ignoro. Ita ego tunc loco citato

Si minus ingenue scripsissem, tribuissemque absolute curationem gravissimi illius morbi, qui ad extremum ulque marasimum Ægrotantem perduxerat, soli Peruviano Cortici, mihiq; uni arrogassem dignotionem opportunitatis illum utiliter exhibendi, post alia remedia administrata; sed Ægro, ut inquit Vir Cl. in pejor labentem; imo, ut subdit, *re jam desperata*, dubio procul hoc adamassum quadraret narrationi illius, ut in plurimis plurimum alterata. Etenim si *re desperata*, & cum Æger in pejor labentem, propinata fuit per duos, vel tres dies, ut inquit, *China China potio*: item si brevi illo oblationis tempore (scilicet vere per biduum tantummodo) quo nondum actio Corticis se se poterat exercere, Ægrotus ille in *Æternum* quidem, ut cœperat, etiamnum ruere videbatur (siquidem potest non moriens pejor habere) sed tamen assumpta jam intra illud biduum modica quantitate Febrifugi, duarum nempe drachmarum quadripartitarum; illiusque virtute in actum; ut mox affolet, paulatim deducta, *pulsus*,

ut pariter inquit, *cœpit assurgere, corpore, quo prius Æger tenebatur, discesso*; itaut solo victu, remediis omnibus ablegatis, convalesceret ipsemet Æger; profecto aliquid non alienum a probabilitate scripsissem, si adscripsissem Febrifugo curationis gloriam, mihiq; meritum oblationis, qui tanta efficacia dicor illud proposuisse. Et tamen eo moderamine, eoque neglectu hæc omnia transegi, ut mihi abunde sufficeret mere dixisse, *illud non sine fructu fuisse præscriptum*: neque a me uno quidem, sed ab omnibus simul corantibus Medicis, ut vere fuit unanimiter, & electum, & exhibitum. Oblatio autem illius instituta fuit per modum levioris alterantis, videlicet ad simplicem semidrachmam, mane, & sero, non tamen in forma potas, ut ait Vir Cl. sed in forma boli, per duastantum dies, nempe die 25. & 26. Septembris anni 1704. ut habetur ex Schedis meis. & ex Adversariis. Codicibusque Pharmacopœi Hortensii Candrini simul collatis. Ex quibus constat, duas solummodo Peruvianum Corticis drachmas intra biduum partitis, & exiguis dosibus, nonnisi lente, ac imbecilliter agentibus, fuisse præscriptas. Propositum autem, usumque fuit eo modo, eoque casu id Febrifugum in Febre Continua (quæ tamen ab exordio sui talis non fuerat) solum tentandi gratia, nullaque ferme spe, etiam ut Domesticis illud feliciter pluries experis, morem gereremus; cum cætero qui vix ulla tunc esset offerendi Corticem indicatio, ullave saltem solida ratio. Propterea subdidi, nos præscripsisse quidem *Remedium hujusmodi, sed vix vix indicatum*.

Quæ ergo sui ipsius securitate, postquam hæc scripserim, quæ a Viri defuncti Uxore, & Filio, bis propter Chinam Chinam vivente, semperque deinceps melius ac antea valente, possunt confirmari, illudit ille mihi, inquit, *declamasse me* (neque enim cum D. Piela, & Ramazzino ullus erat, qui, ut ait, *declamare* posset, & festive appellari. *Magnus China China virtutum assertor* præter me.) ut Peruvianus Cortex

exhiberetur, si remedium illud, non modo *vix vix indicatum* fuisse sum fallis; verum etiam post absolutam feliciter curationem in dubium revocavi, neque insuper *ignovare* sum protestatus num *Cortici simul cum aliis remediis*, num soli potius Naturæ eadem fuerit adscribenda, quæ contra expectationem nostram succellit sanatio? Neque enim unus ego, sed omnes, quotquot curæ aderamur, Medici, *Ægrum illum inter mortuos referebamus*. Atque hac una de causa, si bene meminisset Cl. Auctor, *declamavi* (quoniam hoc verbo uti eidem placuit) cum D. Pielæ, Viro mihi amicissimo & humanissimo, ut Bononiam reversus ante morbi exitum, funestum illud præsagium, quod nobiscum privatim edebat, nullo pacto officii causa ante discessum suum occluderet, sed aperte potius pro ingenuitate sua revelaret Domesticis.

Hæc sunt, quæ mihi uni obtruduntur de oblato Cortice Peruviano, quando communibus offertur Mutinensium, & Bononiensium Medicorum suffragiis, & quando

tandem Æger evadit a Morbo lethali. Quid si solus præscripsissem, et Æger occubuisse? Tunc certe non fuisset *ignotum* Cl. Auctori, *num solitus Febrisus fueris* potionatus, ut modo inquit, *in postrema Ægritudine*: sciret enim omnino, fuisse potionatum. Sed et si distinde narraverim in citata historia quo pacto res tota cesserit, ejusque veritatis, nedum Consanguinei, sed & Adstantes Cives, honestique Viri possint esse Testes, id omne nihilominus Viro Cl. *omnino ignotum*. Mirum solummodo, ei potius notum non fuisse omnino (quandoquidem Chinam Chinam ante septennium epotam minime veretur ille criminari de morte Ægrotantium) insignem illam Jurisconsultum, qui *paucos post annos Fato cessit*, occubuisse propter illum eundem Corticem, quem in præcedente sumplerat Ægritudine, licet tunc toxicum illud, quippe Clarissimi Auctoris suaseri opportune omissem, suis non valuerit *amaris potionibus*, ut eidem loqui libet §. 48 *miserrum Ægrum conficere*.

§. XXXV.

(a) *Casus hic, & plures alii*, quos Mutinæ variis temporibus, & hic quoque Patavii, de infansito successu hujusce remedii observavi, mihi in mentem revocant quod in Actis publicis Lipsiensibus Anni 1701. memini me legisse de Constitutione quadam Uratislaviensi Anni 1699. in qua (b) *febris continuis* populariter grassantibus, China universaliter exhibita causa potissima habita fuerit, quæ Annum illum nefastum plurimum morre reddiderit, qualis historia fufius legitur in Ephemeridibus Curioforum Naturæ Anni 1703. talia leguntur de Chinæ usu in continuis febribus. Nimius essem si referre vellem mala, quæ apud gravissimos Scriptores de China China leguntur. (c) *Videndus Estmullerus* de Usu, & Abusu præcipitantium, ubi ait persæpe concentrari acidum morbosum, quod compressum ad instar spiræ contortæ, ubi vim resumat, suos nifus impetuosiores reddere, quod idem experimur in Automate ubi diu quieverit, motus enim suos ab initio velociores efficit. (d) *Legendus Thomas Sydenham* de febre intermittente, ubi de Quartana, agens de usu Pulveris Peruviani, quem magis laudat paulatim sumptum, & pluribus vicibus, quam in ipsa accessione, ut fieri solet, sic enim ait sensum sanguinem turgere, & of-

& officium suum absolvere, neque enim bonum putat febrilem motum illico compescere, & sanguinis despumationem cohibere. Legi quoque meretur Observatio D. Danielis Grueti in Ephem. Ger. Decadis 3. Anno 3. (e) ubi de *intempistivo* Chinæ Chinæ usu varios casus refert, sed unum præcipue memoratu dignum de Pastore quodam, qui prius Epilepsia laborabat, singulis mensibus recurrente, sed Quarta correptus, quæ ipsi remedio erat, & ut ex Hippocrate a magnis morbis liberat, præterlapso dimidio anno tædii ex longa febre pertæsus Corticis Chinæ Chinæ drachmam unam ad aliquot dies assumpsit, febris quidem abiit, ast Epilepsia rediit.

(a) (*Casus hic &c.*) **P**rovido sane consilio plures alios casus infusos, Mutinæ, & Patavii, ut ait, sibi observato, generalibus tantum, & gratiis hisce terminis jactat, sed ne unum quidem describit, aut memorat Cl. Auctor: si enim omnes ejusdem sint ponderis, ac recensiti hucusque, nullo negotio evanescent in auras. Tres aut quatuor protulit ille, accusavitque ut nefastos ob infortunatum, ut contendit, exitum Peruviani Corticis in *diuturnis Intermitentibus* administrati: eos tamen nec funestos omnes, nec a modico tempore, sed a septem lustris, & amplius hanc usque diem petitos: omnes vero fallaces a me deprehensos, atque ut tales Orbi detectos. His nihilo minus ab eo tempore usque ad hodiernum forsan quingentos opponam, si opus sit, in eadem linea plane propitios. Tres alios objecit sinistra eventus in *Intermitentibus Perniciosis*, eosque nedum fallaces, sed aperte falsos a me demonstratos. His quoque octoginta circiter felicissimos (minime suppetatis, quos communicarunt Amici) in Therapeutice mea, cum sparsim, tum conjunctim facile oppnendos exposui, & plurimos adhuc in hisce responsionibus meis perquam recentes, compendiarie saltem, exponam. Unum denique expecta- tioni haud satis respondentem in *Continuis* obrulsi, eumque partim commentitium, partim invalidum, nec bono tandem successu carentem, ipso fatente. Huic in sola

Therapeutice mea insunt, qui possunt op- poni, saltem viginti quinque plane incal- pabiles, cum ex *Subcontinuarum malignan- tium*, tum ex *Lentarum* genere; ex eo tamen, de quo clare, quantum sufficit, ibidem locutus sum. Neque enim ullam Febrem *Continuam*, quæ talis ab ortu jam fuerit, Peruviano Cortice curandam volo; sed illam tantum quæ per accidens *recenter* sit talis, quæque fuit ab ortu *Intermittens*, vel ad summum *Subintrans*, ut alias dixi.

Cæterum si Casus infelicem nonnumquam eventum fortitos; eos videlicet, ubi a me incassum oblatus est Cortex, aucupabatur Cl. Auctor (quandoquidem immortales nequit efficere homines pharmacum istud, sicuti neque iis ita unquam officere, ut sine calumnia dici queat oecusus, qui ser- vari non potuit) eos non aliunde emendi- care habebat opus, quam ex Tractatu meo Lib. 3 Cap. 5. & Lib 5. Cap. 4 ubi quot- quot toto vitæ meæ cursu male cecidisse observavi, aut saltem me observasse me- mini; eos omnes, nedum ingenue descri- psi, sed ea simal ratione indicavi, ut inde regulam elicerem aliis communicandam, qua mediante ab exhibitione frustranea Remedii, quod cum non sanat, ab homi- nibus male feriatis necare dicitur, in simi- libus circumstantiis quisque caveret.

(b) (*Febris Continuis &c.*) *Continuis* Febris ab *essentia* talibus, quales rationa- biliter fuisse puto, quæ in citata Constitu- tione Uratislaviensi *pupulariter grassabatur*, & cu-

& ejusmodi sunt omnes, quæ nomine *Continuarum simpliciter* solent donari, Peruvianum Corticem, nisi noxiæ, saltem inanimiter adhiberi, non est quod aliorum testimonio conetur probare Cl. Auctor; cum delendo nimis hujusmodi fiduciæ, & Praxeos intemperantis abusus, ipse quoque in Tractatu meo, tum rationibus, tum observationibus sedulo allaboraverim. Mihi propterea hæc, quæ ex Actis Lipsiensibus, ac ex Ephemeridibus Curiosorum Naturæ petita est Auctoritas, nullo pacto adversatur. Sed si qua alicubi unquam reperiretur, quæ Chinam Chinam excluderet, ubi iam incunctanter necessariam statui, scilicet in *Perniciosis Intermittentibus*, earumque præcipitiperculo jam detecto, Methodumque meam expresse damnaret, in funestis etiam circumstantiis, illarum de more perutilem; hujusmodi, fateor, auctoritatem, aut auctoritates, quotquot fuerint, creberrimæ, semperque uniformi experientia meæ reluctantes, nihili facerem, etiam si forent Responsa Aesculapii, aut Oracula Apollinis. At nulla adversa, saltem quæ rem percutiat, uspiam profecto reperiri potest auctoritas. Si enim Methodum Auctoribus pene omnibus usque adhuc incompertam tradidi; quo pacto poterit ea ab iis quibus cognita numquam fuit, aut in usum deducta, expresse damnari? Licet ergo mihi hac in re peculiarem tantum observationem, & longam, rationalemque experientiam promulganti, Scriptorum quorumcumque conjecturas, si quæ sint, quæ genericæ prolata adversari videantur, ut falsas Magnorum Virorum hand satis expertorum suspiciones, aut hallucinationes potius corrigere, quam ut Oracula venerari.

(c) (*Videndus Ettmullerus &c.*) Videndus utique Ettmullerus; sed secundum id, quod §. 7. præcepit Cl. Auctor, videndus ubi de *Febribus* agit, ac illarum *Remediis*: ibi namque hæc saltem leguntur pag. mihi 178. *Vocatur etiam* (loquitur de China China) *Antiquarium Peruvianum*, ex eo quod in *Quartana* sit *singulare*, ut etiam

Tertianas Chronica, item *Tertianas duplicatas etiam Noctas feliciter cures*. Et paulo inferius cum *Gentianæ pulverem loco pulveri Chinæ Chinæ assumi quoque posse* prius dixisset, subdit hæc verba. *Ut ut certum sit, Chinam Chinæ esse egregium remedium, tam in Quartanis, quam Tertianis diuturnis*. Neque ibi quicquam legitur, quod illi s. usum vel minimum improbet: tantummodo hanc cautelam subiungit. *Sed observetur, quod rite præmissa debent esse universalis, & quod post usum Chinæ Chinæ lenit & expurgandum sit Corpus, alias certo recidivanti Febri*. Hoc tamen monitum, non tam de præmittendis universalibus, quam de purgatione quacumque post propinatam Chinam Chinam instituenda, ut scilicet inhibeatur relapsus in Febres, mihi, ut verum fatear, ostendit aperte, hunc Auctorem cateroqui præleram, in usu tamen Peruvianæ Febrifugi fuisse parum versatum, ob rationes etiam infra recensendas: nullum enim mea, & universali expertorum fere omnium observatione, medium certius est ad revocandas Febres China China depulsas, quam post Antipyretici illius oblationem qualibet, utut levis, successive administrata purgatio. Sed hallucinatio hujusmodi, pluribus aliis Scriptoribus, hoc Febrifugum procul dubio rarius expertis, fallacique tantum ratiocinio fidentibus, etiam communis, maxime condonanda est huic Auctori, qui brevi dies suos implevit, nec trigessimum nonum ætatis annum transiegit (obiit vero anno 1683.) scripsitque Posthuma hæc valde juvenis, eoque tempore, quo vix coeperat (nec forsitan coeperat iis in regionibus, ad quas non nisi serius pervenit) experimentis increbescere fama remediæ, illi fortasse vix noti.

Hujus rei conjectura est valde firma, nec dicam probatio certa, quod ille Remedium de scribens loco citato, primo illud sub *Radice* mox sub *Corticis* nomine designet, tribuatque illi *siporem fere instar Cinnamonis*; cum tamen quo ad saporem minus distent

distent a Cydoniis malis Mespila, quam China China a Cinnamomo. In Phytologia postmodum Schroderi dilucidati melius edoctus, verum Chinæ Chinæ saporem se paulo magis nosse indicavit; novis tamen inter riu & ibi allucinationibus eum de-
tentum videas; non modo quia in Italia Medicinam facientem dicat Digbæum Anglum, & in Gallia Redium Italum (hæc enim sunt de levioribus) sed maxime quia geniviani Chinam Chinam ex Roma afferri asserit. quasi in Romano Solo hæc Planta frondeat, aut in Peruviano floreant Roma; tandemque quia contendit Gentianam nostratam (proh lapsus!) esse æquiparandam, forsitan & præferendam, eidem Chinæ Chinæ.

*Verum hæc tantum alias inter capus ex-
sulæ herbas,*

*Quantum lenta solent inter Viburna Cu-
pressi.*

Faciunt nihilominus iterum hisce verbis, eam esse Remedium expertum contra Febres Intermitteutes quascunque, etiam Chronicas, in specie Quartanas, item, usum illius esse in debellandis Febribus Intermitteutibus Francosieri quoque satis frequentem, nec carere opaco successu &c. Quæ omnia, & his similia leguntur Classe prima Phytologiæ Schroderi di ut. pag. mihi 43. & 44.

Si ergo Auctor iste alibi, nempe ubi De Usu, & Abusu Præcipitanium, suis innixus rationibus quicquam protulit, quod Peruviano Cortici minus favere videatur; quanti ponderis in hoc censenda sit illius assertio, ex superius dictis, & infra dicendis eruat Lector. Addo nihilominus, Ettmullerum ibidem, in citate nempe Differentionis De Usu, & Abusu Præcipitanium Capite tertio, §. 5. priusquam suas exceptiones adducat, hæc præmittere -- *Superius dixi, Corticem Peruvianum fu, are suo usu quavis Intermitteuter, id, quod verissimum arbitror: nec has solum, quin &c. ubi vero easdem exceptiones protulit, expresse loqui de usu tantum, ut inquit, illegitimo, cum videlicet (sequitur ille) paulo ante, non*

post paroxysmum assumitur Cortex, vel proprio ausu, vel Medici præcosi consilio, &c. nedum ad Intermitteutes Febres, sed & ad Continuas quoque, tam benignas, quam malignas, Symptomaticas, Lentas, & quæ ex decubitu materiæ peccantis in quamdam partem oriuntur: quibus in Febris, vel perperam, vel saltem incassum usurpari eundem Peruvianum Corticem certum est, ut præter Ettmullerum ipse quoque Libro 5. Therapeutices meæ satis admonui.

Cæterum notatu dignum est quod nuper innui, nempe omnem suspensionem malorum, quæ ibidem recenset hic Auctor, quæque ait posse contingere ex usu illegitimo Peruviani Corticis, locum habere tantummodo, ipso quidem late latente, ubi Cortex ingruente paroxysmo exhibeatur; secus si exhibeatur post paroxysmum solutum. Obtrinet hoc (inquit ille eodem §. 5. capitis tertii) Obtrinet hoc de Cortice dicto, ante paroxysmum more hætenus recepto exhibitio: subdens postmodum ferme immediate -- Concinnior itaque, ac tutior ista videtur exhibendi methodus, qua post paroxysmum, & intermissionis tempore, ilque præsertim in infuso cum vino, repetitis tamen crebrius vicibus, exhibetur: ut ideo hac via, citata, & jucunda magis videatur cura. Hæc ille; qui proinde crebriam, & repetitam, ut patet, oblationem Remedii, nedum non improbat, ut eam improbat Cl. Ramazzinus; verum potius, ea sic instituta; citiorem, ac jucundisorem inde curationem emer-
suram sperat.

Quod si nonnullas hic illic intersevit Scrip-
tor iste querimonias, facilem nonnumquam Febrium recursum connotantes, etiam si Cortex adhibeatur ex arte id ego quoque, rarius licet, contingere nequaquam diffiteor: sed cum sapissime, ac de more contingat oppositum, usui potius quam excludioni Remedii favet hæc infrequens ejusdem Auctoris observatio. Alias, si quas obtrudit mucidiusculas scrupulositates, partim desumpsit ille a Scrip-
toribus nonnullis priorum præsertim temporum
(quo.

(Quorum alii adeo nervose a Bado fuere impagnati, ut ne hiscere quidem ausi fuerint, alii experientia ulteriore adeo profecerunt, ut eo extincto palinodiam sponte cecinerint) partim deprompsit a semetipso; cui & propria brevis aetas, & recens adhuc Corticis in eas præsertim Oras adventus, locum nequaquam relinquere, quo melius præconcepta n qualemunque hæsitacionem diutiori, & crebriori usu emendare poruerit. Sed si vixisset, ut facile poterat, in hanc usque diem, & triginta duorum annorum, qui ab ejus obitu usque adhuc præteriere, experientiam fuisse nactus, aliarumque Nationum tot nova, & tam præclara legisset monumenta; nullus dubito, quin sine ulla trepidacione cum reliquis consensisset, hujus remedii usum, & innocentem plane incontinentem admittentibus.

Ad rationem denique petitam ab *Acido morboſo Spira ad instar compresso*, quam adversus, non Chinam Chinam, sed *Præcipitantes omnes generaliter*, & quidem, ut rursus ait, *sub illegitimo usu* adhibitos, adducit idem Ettmullerus, & *Automatis* exemplo illustrat, liceat respondere in casu nostro, Spiram Acidi morboſi haud difficulter forſan ita compressam iri, ut omni elasticitate deperdita nequeat amplius resilire, si sufficienti Absorbentis Corticis *quantitate*, congruo tempore, ac modo, prout a me indicatum est, propinata, prematur illa fortius, ut tandem penitus infringatur.

(A) (*Legendus Thomas Sydenham &c.*)
Legendus quoque, perlegendus, nocturna que manu, ac diurna versandus Celeberrimus Thomas Sydenham, quem pro Antesignano & ipse habui toto Therapeutices meæ decursus proinde qui me tenuit sequi, sequatur Sydenham, me cumque vel invitus ferre me coincidet. Revera hanc ipsam hujusce Scriptoris cautelam, a Cl. Ramazzino hic loci recensitam, de oblacione Corticis Peruvianii partite potius, & extra accessiorem, quam acervatim, & in ipsa accessione in Quartanis, aliisque diuturnis Intermit-

tentibus, apposui & ego; imo & usu proprio confirmatam, exercitamque in illis iisdem circumstantiis expresse tradidi pag. 55. ejusdem Therapeutices meæ. Id nihilo minus lubet addere, hanc ipsam videlicet cautelam, etsi rationalem in illiusmodi saltem casibus, appositam tamen fuisse in Libro suarum Observationum Medicarum ab Anglo illo Scriptore, cum nondum usus Rea edii, a 25. circiter annis tantum tunc in Europam delati, erat universaliter satis perspectus; neque ipse perfectam illam adhuc erat nactus, quam deinceps acquisivit experientiam, fiduciamque, in reliquis postea ejusdem Operibus abunde patentem. Mirum vero, quod auctoritatem hujusce Scriptoris ullo pacto attulerit Vir Cl. haud satis animadvertens, quod dum inquit, a Sydenhamio laudari pulverem *Péruvianum pluribus vicibus sumptum*, sibi statim officit, qui eundem pulverem *minime repetentem esse* inculcat ubique. Sic & loco ipso per Cl. Opponentem allegato, & innumeris aliis asserta mea ubique confirmat Doctissimi viri Sydenham; illius vero dogmata omnia funditus evertit. Liceat ergo, ipso provocante, hic immorari tantisper, variosque ejusdem Sydenhami Textus, prout possant in Tractatu meo, huc iterum transferre in conspectum Dissertationis Cl. Ramazzini, mala jugiter ad se se attrahentis, ut Cecias nubes.

In hac Dissertatione § 21. & alibi inquit is, Chinam Chinam *noxas plurimas*, vide, licet *Obstructiones, Cachexias, & Hydroperem invchere*, quemadmodum & videmus, & posthac videbimus. Inquit vero Sydenham in Epistola Responsorio ad Bradyum pag. mihi 342. *Vera affirmare possum, non obstante tam vulgi, quam perpauorum e doctis præjudicio, me nihil mali Aegris accidisse ab ejus usu vidisse unquam, vel cum ratione suspicari potuisse; & paulo post - Profecto si tam effectorum durationem, quam Corticis hujus innocentiam exploratam haberem, principem illi locum inter omnia, quos quos sunt, remedia deferre nullus dubitarem*

sarem &c. Tantum abest, ut de eas in alu-
bricis merito quis conqueratur. Vide Ther-
apeuticen meam pag. 6. & 7. ibique
plura etiam alia reperies ab hoc Auctore
nonnihil acriter exarata. Scias enim, hæc
de innocentia Peruviani Febrifugi scripta
fuisse a Sydenhamio etiam ad dissipandas
nebulas, quas illius usus, cum primum coe-
pit in Anglia crebrius adhiberi, offaderat
catus aliquis, in quo illud, ut ait, minus
opportune fuerat *Egrogium* sum; cujus in-
opportunitatis conjecturam aliquam ulte-
riorem addidi & ipse in Tractatu meo
pag. 6.

Subdit Cl. Ramazzinus, dosim Chinæ
Chinæ esse debere ad *racbam* unam, vel
duas tantum, nec eam esse repetendam ad
prophylaxim, pluribus quidem in locis, sed
præcipue §. 8. & §. 48. Affert Sydenham,
loco ipso per Cl. Vicum nuperrime citato,
præscribendam esse unciam unam Chinæ Chi-
næ, pro curatione Quartanæ Febris cum
Conserua Ros. committam; eamque bis in
die paulatim esse assumendam, donec tota
Confectio sit absumpta; subditque hæc
verba - Repetatur porro ad tres alias vices
interjectis semper diebus quatuordecim. Un-
cias ergo quatuor, seu Drachmas 32. Chi-
næ Chinæ impendit Sydenham pro cura-
tione, & prophylaxi Quartanæ Febris.
Sed tunc nondum firmo talo incedebat illa
in præscriptione Corticis. Efficacius ad-
huc agit in citata Epistola ad Bradyum pag.
342. & 343. ubi ultimore experientia con-
firmatus, unciam unam Chinæ Chinæ intra
biduum intermissionis ejusdem Quartanæ,
duodecim scilicet partitis vicibus, singulo
quadriflorio repetitis, integre absumit;
quaterque renovat, octo tantum diebus in-
terjectis, eandem oblationem uncie unius,
ut supra. Videfis Therapeuticen meam
pag. 60.

Contendit Cl. Ramazzinus, In Malignis
Intermittentibus incautum confugere Medicos
ad Sacram Anchoram Chinæ Chinæ, cum
Febres hujusmodi ab initio difficulter digno-
scantur; de quo late §. 29. & 30. Affirmat

Resp. ad Torti Ramazz.

Sydenham in eadem Epistola pag. 352.
Febres Intermittentes Symptomate insigni
Apoplexiam veram emulante comitatas,
quas inter magis Perniciosas collocat Mer-
catus, quasque ego *Leibargicas* appellavi.
Omissis omnino evacuationibus quibuscumque,
in primaria Apoplexia fieri solitis, expectan-
dum esse tantummodo, donec paroxysmus
spon te evanuerit; quo tempore Cortex (mo-
do citius idem ingeri non poterit) quam
primum est exhibendus, & in intervallis ab
hujusmodi accessibus liberis idem sedulo
rependendus, usque dum perfecte convalescit
Æger Ita ille. Vide Therapeuticen meam
pag. 116. & 117.

Denique improbat Auctor Dissertationis
usum Corticis Peruviani in Febris illis
Continuis, quæ de Intermittentium prosapia
sunt, & quid malignum portendunt, ut nu-
per §. 33. Contra in citata Epistola scribit
incunctanter hæc Sydenham pag. 349.
(vide Therapeuticen meam pag. 251. &
pag. 280. Cum Febres quædam apud nos
grassentur, quæ etsi post secundum, ter-
tiumve paroxysmum repugnare se in classem
continuarum nitantur, tamen ad Intermitta-
rentes debeant referri, nulla mihi religio est,
Corticem vel in maxime Continuis hujus spe-
ciei sumendum proponere, qui dicto more
(videlicet ad scrupulos duos quarta quaque
hora) iteratus, ad apyrexiam certo Ægrum
perducet. Atque ita secundum Sydenha-
mum singulis diebus naturalibus quatuor
drachmæ Peruviani Corticis impendantur
pro certa curatione Februm maxime Con-
tinuarum, quæ sunt de Intermittentium pro-
sapia, pro quibus peculiariter curandis,
subdit insuper ibidem. *Hic autem obser-*
vandum, quod quo magis Febris ad Conti-
nuitatem accedit, eo major Corticis quantitas
est exhibenda. Itane igitur istiusmodi Pa-
tronis suam causam fatagit sustinere, &
meam prostrernere Cl. Auctor? Scilicet dum
Chinam Chinam ab horto Medico evellere
aggredditur. *Angrym incautus movet.*

Legendus itaque (repetam & ipse) Tho-
mas Sydenham, nedum in Observationibus

Acentorum, sed & in Epistola Responsoria ad Bradyum & in Dissertatione Epistolari ad Cole. Imo si adeo placeant, quæ Sydenham scripsit, eadem quoque ratione legendi Viri alii Celeberrimi, non alia sentientes, Sebastianus Badus in Anastasi Corticis Peruviano, Richardus Morton De Cortice Peruviano, & ejus virtute Febrifuga, Christianus Joannes Langius De Febrifuga pariter ejusdem Chinæ Chinæ virtute, Franciscus Maria Nigrifolus, simulque Nicolaus Blegnyus, Talbotius, Restaurandus, Monginotius, d'Acquin, & Sponius Lib. cui titulus *Febris China China expugnata &c.* Videndus etiam Guilielmus Cole, Hadrianus Helvetius, Teophilus Bonetus, Antonius Franciscus Bertinus, Joannes Jones, Joannes Jacobus Mangetus &c. *Legi quoque inveniuntur* inter antiquiores Rolandus Sturmius, Gaudentius Brunaccius, Antymus Conygius, & inter Recentiores Ansanus Franciscus de Hieronymis, Carolus Franciscus Cogroffius, Bernardinus Zendrinus, alique prope modum innumeri, quos modo recensere non vacat, in progressu tamen vacabit opportuniore loco.

(e) (*Ubi de in tempestivo &c.*) Observationes de in tempestivo, ut ait Cl. Auctor, *China China usu adversus tempestivum usum* nil probat, ut pluries dixi; quodnam enim tam levius texturæ cerebrum, ut remediis, quantumvis optimi, administrationem etiam in tempestivam commendat? Quamobrem ad observationem D. Grugeri exclamabo tantum. Quodnam crimen Peruvianum Corticis, si Pastor ille ignorabat Aphorismum Hippocratis 70. Sectionis quintæ - *A Quartana capere non admodum a Convulsionibus capiuntur: si vero prius capiuntur & Quartana supervenerit, liberantur?* Quanam Febris magis depurativa, quam isthæc? Anne propterea ignari Pastoris loco dabitur Remedium egregium, quod illam sustulit? atque ubi Coquus peccavit, vapulabit Tibicen? Suppressionem Febrium intermittentium, quæ aliorum nonnumquam morborum semina

deleant, rejectam vide in Therapeutice mea pag. 67. 245. & alibi Oportet ergo distinguere *Ubi, quando, & Quomodo* sit exhibendus Peruvianus Cortex, ut exhibeatur utiliter, quemadmodum expresse monui pag. 156 ejusdem Tractatus. Nec aliter quidem nobis agendum in praxi; nec enim ipse aliter, ac in Scriptis tradiderim, in praxi exerceo.

Uno Augusti mense currentis anni decem saltem Aegrotos vidi Quartana intermittente recens correptos (hujusmodi enim febrium teracissimus fuit hic mensis) quibus nil ferme aliud suasi, nisi temporaneam ipsius Quartana gestationem. Nemi enim eorum Chinam Chinam adhuc præscripsi, cunctis tamen præscripturus, si quando tempus, & opus id tulerit. Interim citra exigentiam Febris, vel deterioris, vel diuturnioris reddita, ea utar sobrietate, quam mihi familiarem jugiter prodidi pag. 69. & 88. præciatæ Therapeut. meæ. Summa itaque negotii hæc est. Febris haud infrequenter homini potest prodesse, ac revera nonnumquam prodest; sapius vero illi, aut vitam adimit, aut economiam vitalem plurimum labefaciat. Atque ita sapius utile, imo & necessarium est China China febrem delere (quoniam inter Febrifuga non aliud æque idoneum proficit) nonnumquam vero temerarium, aut noxium. Munus ergo boni Medici est hæc duo probe distinguere, ut a Barbitonforibus, & Pharmacopolis distinguatur & ipse. Atque hæc sunt, quæ non adeo facilem reddunt rectam, & rationalem administrationem celeberrimi hujus Febrifugi: qua de re vide Therapeut. meam, tum C. 8. Lib. 1. tum maxime C. 5. Lib. 4. Sic & in Febris frequenter recidivis satius est pedetentim progredi, nec illarum recursum statim reprimere; sed ita præbere se temperantem, ut partim ex se ipsa, partim remedii vi Febris deficiat, Neque pudeat Medicum, Aegris Chinam Chinam pro Febrium quarundam suapte natura

natura diuturniorum medela intempestive
potentibus, respondere quandoque illud
Ovidii.

*Quod male fers, assuesce; feres bene
multa venturas
Lenis*

§. XXXVI.

(a) **M**emoratu quoque dignum est, quod in paulo ante citata Uratislavienſi Conſtitutione legitur de duobus Clariffimis Medicis Ricchardo Lovver celeberrimo Anatomico, qui Elegantiffimum Tractatum de Corde edidit, & Sohrt, qui in febre continua ex tumultu orta Peruvianum Corticem ſumpſerunt, qui nono, vel undecimo die, aut circiter utrumque e medio ſuſtulit. (b) *Nefas porro ducere* omittre quod refert Doctiffimus Joannes Vvillhelmus Rhambergius in Ephem. Cur. Nat. Decad. 3. Anno IX. & X ubi narrat hiftoriam cujuſdam legionis pedestris, quæ prope Manhemium æſtiva Caſtra poſuerat, & paulo poſt. 400. fere milites febre tertiana correpti fuere, quibus Chirurgus ad aliquot dies Chinam exhibuit, qui brevi omnes hydropici evaſere cum omnimoda virium & appetitus proſtratione.

(a) (*Memoratu quoque &c.*) **I**n Febre Epidemica per eſſentiam Continua citatæ nuper Conſtitutionis Uratiſlavienſi, qua occubuerunt duo illi Cl. Medici, jam dictum eſt ſupra, Peruvianum Corticem perperam uſurpatum fuiſſe; de quo abuſu ſatis clamat Tractatus meus, ubi ſemper, ſi non ut noxius, (quod proſecto non audeſem aſſerere) ſaltem ut fruſtraneus in illiuſmodi circumſtantiis a me rejicitur. Quod ſi contendatur, eam Febrem fuiſſe de genere Subcontinuarum a me deſcriptarum (quod tamen minime admittam) certe, quocumque modo uſurpatus fuerit a duobus illis Medicis Peruvianus Cortex, non fuit ſaltem uſurpatus *Meſodo mea*, iſdem ignota, quod mihi ſat eſt. Neque enim Febres *Peruicioſas*, nedam *Continuas*, ſed nec *Intermittentes*, Cortice ſemper curabiles dico, niſi ille *mea Meſodo*, quam ideo *Specialem* appellavi, diligenter adminiſtraretur; ſecus ſi *Methodus* quolibet apta ſemper eſſet ad opus, *peculiarem* meam promulgaviſſem incaſſum. Ita nempe obſervavi *Mutinæ*; atque haud aliter putarim contin-

gere potuiſſe & Uratiſlaviz. Singularem hiominus animadverſione dignum eſt, quod mors illorum Virorum, quæ contigit exacto, ut mos eſt, Acutorum ſtadio, tam *fidenter, tamque animoſe* a Cl. Auctore imputeretur Peruviano Cortici, quamvis extra rem aſſumpto; qui ſcilicet, ut facile decernit ille, *utrumque e medio ſuſtulit* (quaſi de mortifero quodam pharmaco ſermo eſſet) minime vero tribuatur *Temulentiæ*, aut *Chinæ Febri epidemice graſſanti*, ac *populariter*; ut ſupra, *funesta*. Proſecto ego neſcio quid nominis *pſeudo-prophetica* huic divinationi conveniat.

Divinationem ſane, ſeu potius rationalem conſequentiam valde diſſimilem ex hoc alio Caſu (quoniam de Medicis incidit ſermo) eliciendam ego cenſuerim. Vidi namper Medicum hujus Urbis laborantem Febre Continua generis, cui vere proſiculus iudicio quoque meo, minime cenſendus erat Peruvianus Cortex. Febriſ namque vix de *Remittentium ſimpliciter*, non de *Subintrantium* ſtirpe videbatur. Comitabatur illam deſectio valde frequens, jaſtatio, & faucium ariditas. Poſt ſeptimam circi-

ter morbi diem (quo tempore amicitiae causa ad illum invifendum accessit) Diarrhoea cepit adjungi sudor aliquis inanis tamen, & nullus adhuc juvaminis. Non nullo post dies, cum rursus ad eum accessissem, narravit ille mihi, se morbi vim, & vehementiam perterfens, eo ipso mane potasse pulveris Peruviani drachmas duas uno haultu; ære tamen, nec plane ex animo consentiente Docto Amico ipse curante; subdidit nihilominus, totidem pariter ejusdem pulveris drachmas se potaturum postridie. Admonitus a me de probabili vacuitate hujusce tentaminis, non ideo tamen abstinuit; cum me satis novisset a remedii semel jam sumpti repetitione minus alienum, ac a prima illius sumptione, si forte fuisset consultus. Animosior adhuc factus est ille, postquam ab ore meo excepit haud difficulter, omnem suspensionem tandem restringi ad irritum tantum, minime vero ad noxium usum Febrisfugi quavis malitia carentis. Sumpsit itaque iterum Corticem, prout antea præconceperat; mox tamen cessavit, consilio etiam meo, remedii modica jam dosi adhibiti effectum, quicumque inde emerisset, tantisper expectaturus. Accedenti interim morbi sty, & Diarrhoea nonnihil mitiore reddita, largior non parum sudor capite perire; qui ad vigesimam primam usque diem protensus, vitus est Febris ferme penitus extinxisse. Non proinde tamen substituit; sed obscuris motibus quoties exacerbata, ansam rursus paulo rationabiliorem dedit Aggro (me quoque non dissentiente) ut China China parciorebus dosibus assumptæ vires iterum experiretur. Quod etsi ad plures dies tenuasset, semidrachma nempe illius, primo bis, deinde semel in die epota: nihilominus ad trigessimam quintam circiter diem protracta est integra judicio Febris, consueto temperationis Diarrhoeæ cursu, & spontaneis de more sudoribus tandem soluta. Post illius solutionem ingenue confessus est ille mihi, se primis quoque morbi diebus

morbofo pariter nescio quo peritum cestro (cum alias nunquam in sui Aggris curandis quicquam tale peregrisset) nonnullas ejusdem China China drachmas clam quidem omnino, sed & incautum potasse. Non ego idcirco unquam crediderim, sanationem hujusmodi, quippe seriusculam, & difficilem, hoc casu adscribendam Cortici; sed Naturæ, opus, quod amicum molita erat, tandem perficienti. Id potius exinde concludendum putarim, primo nempe, Chinam Chinam, sicuti hunc Medicum sanitari restitutum, me quidem iudice, nequaquam sanavit; ita duos illos Medicos a Cl. Audiore citatos, & vita functos nequaquam interemisse: secundo, eventum hunc, aliosque non ab similes mihi observatos, semper magis in dies suadere posse, usum vere proficuum, & rectum Peruviani Corticis, nec ampliores, nec frictiores pati cancellos iis, qui a me fuere in Tractatu meo constituti: tertio denique, Antifebrile istud vere Specificum, tam cum aperte convenit, quam cum minus videtur convenire; nullas evacuationes criticas, ejusque sint generis, a Natura institutas, aut præordinatas interturbare, ipsumque tantummodo forsitan obesse posse nonnunquam, ubi præpropere Febrim serius curandam valeat sistere, non ubi vim suam Febrisfugam nequit exercere.

(b) Nefas porro ducere (&c.) Nefas ego duxissem potius recensere historiam hujusmodi. Toxicum certe aliquod paulo ante contudisset necesse est in eo Mortario incutus Pharmacopola, in quo Chinam Chinam postmodum quoque contudit; unde quadringentorum simul Abdominum inflatio subsecuta. Dixit potius Relator historię, ea de causa, quæ tota seime Legio illa decubuit, (forte ob lozum, victum, aquas, & aerem) plurimos ex iis militibus, ab impedito etiam Chirurgo China China sine methodo oblata curatos, tubæmidos quoque, aut Lienosos factos fuisse; quemadmodum in Urbibus, aut Locis palustribus, Febrim astivaram feracibus, live

sive adhibito, sive non adhibito Peruviano Cortice, quotannis videmus accidere. Si enim vere *hydropici prope Marhemium 400. illi milites omnes evasissent ob Chinam Connam*, ut asseritur, *ad aliquos dies assumptam*; cum rautus sit apud nos, exprobrante Cl. Auctore, ejusdem Febrifugi abusus, jam hydropicorum chiliades Matinez numerantur. Sed hujus ingenii historias, bonae cujusvis venia, inter Fabulas liceat reputare. Scilicet ad has nugas, ad alias vaniloquentias confugere opus est Cl. Auctori, ut sciam, cui germanae non suppetunt historiae, Causam inutilibus tueatur.

§. XXXVII.

Febres hujus generis, quae ubi eo pervenerint, ut amplius non recalescant corpora, audio istae algidas a Practicis appellari, (a) *sed scito illos decipi*, nam febres algidae alio nomine castrenses dictae, a sui initio usque ad finem algorem habent comitem perpetuum, de quo vide Ettmull. de Febr. Helmo, de Febr., Sylvium, & alios. (b) *Hinc magnum documentum* habere possunt castrenses Medici, quam periculosum sit in febribus hujusce indolis hoc Febrifugo uti, nam in morbis hujusmodi generis (quod idem de Epidemicis dicendum) sanum consilium est pravos & malignos humores ad ambitum corporis per diaphoretica sensim promovere, potius quam figere, & concentrare, uti fecit Chirurgus ille imperitus.

Post tentatas haecenus, & successivo particulatim ordine repetitas aggressiones Tractatus mei, generale quaquaversum certamen tandem indicit, & hinc illinc classicum canit Cl. Auctor, modo hanc pro re nata, modo illam partem invadens; omnimodam demum totius Operis eversionem molitus. Deinceps ergo quo me trahet identidem Cl. Viri vexatio inconstans; eo tendit laceffita, ut tempestive occurrat, praesens ubique defensio mea. Pergendum igitur.

(a) *(Sed scito illos decipi &c.)* Hospes adeo non sum in Medicina, ut Februm nomenclaturas frequentiores ignorem, earumve differentias confundam, qui aliquando saltem novi distinguere, Agrotante ne inspecta quidem, Bubonocelen, sive Herniam intestinalem ab hysterico dolore, & sola Subligaculi praescriptione (admonitione vero Peritis commissa) itatim sanare, inde ortam passionem Iliacam, cui anthysterica remedia, & incautum, & perperam quis adhibebat. Quod si istiusmodi

Intermittentes Febres, quas descripsi pag. 127. Therapeutices meae, quaque Sextam apud me Perniciosarum differentiam constituant, *Algidarum* nomine, quippe alio peculiari carentes, indigitavi; minime propterea me *deceptum* puto. Qua enim ratione *Continua* Febres, quae a sui initio usque ad suum algorem habent comitem perpetuum, *Algidae* appellantur, ut docet ex Tripode Cl. Auctor; eadem quoque ratione *Algidae* nuncupantur a me *Intermittentes* illae, quae ab initio Accessionis usque ad finem illius, consueti caloris loco, eundem pariter algorem habent comitem perpetuum; hac una differentia adjecta quod illae *Algidae Continua* vocantur, istae *Algidae Intermittentes*.

Vix tamen hic risum continere queo, mente recolens, quod de hujusce nomenclaturae novitate me criminari contendat Vir Cl. Auctoritate Helmontii, Ettmulleri, & Sylvii in medium adducta, cum non aliis ferme, quam hisce Patronis Causam ipse meam possum tueri. Si enim de Helmontio

montio sit sermo, nemo unquam præ illo Scriptore, in morbis, aliisque rebus explicandis vocum novitate Medicinam fere dixerim inquinavit; & tamen minus ægre tulerunt Scholæ Blai, Gii, Arceum, Alkaesi &c. Helmontii, æferat modo nomen *Algidarum Intermittentium* Cl. Ramazzinus.

De Ettmullero, & Sylvio non aliud dicam, nisi me ab utroque Scriptore *Algidarum*, seu *Frigidarum Intermittentium* denominationem didicisse. Ettmullerus liquidem Cap. 17. De Febribus pag. mihi 187. Febrium *Frigidarum* exemplum aliquod allaturus, statim *Tertianam Intermittentem* describit his verbis huc summati n translata. *Exempla Febrium Frigidarum non tam a Sylvio fuerunt observata (statim igitur auctoritate Sylvii semetipsum, & me tuetur Ettmullerus) sed & mihi contigit observare &c. Erat Artifex, qui laborabat perfecta Tertianâ, seu resurrebat febris tertio quoque die, anticipando semper duabus horis cum nullo subsequente calore &c. Paroxysmus ingrebat cum insigni rigore; & horrore gravissimo, qui ultra horam integram durabat; postmodum cum deberet succedere calor, nullus apparebat omnino &c. Paroxysmi observabant ordinarium typum, anticipando per horas duas.* Hæc Ettmullerus. Ne vero ulla suspicio incidat huiusmodi *Tertianam* minime fuisse *Intermittentem*, etsi symptomatis prædictis stipatam, sed fortasse *Continuam*, observetur quid in illius curationis progressu manifeste subdat ipsemet Scriptor. *Prescribo, inquit, die intermissionis &c. & rursus. Die intermissionis denuo continuavit Mistrum &c.* sciens ergo ictus est eodem lapide, ut assolet, Op ponens Cl.

Prodeat tandem in Scenam & Sylvius, qui Cap. 30. De Febribus Intermittentibus §. 7. & 8. pag. mihi 241. hæc habet. *Ratione Symptomatum graviorum (quemadmodum de Synochis jam dictum) nomina diversa sortite sunt Febres Intermittentes. Nam primo Algida observantur non nunquam, non tantum frigore præsertim, sed*

frigore tantum moleste; adeoque aliquando, & frequentius leviter, aliquando & rarius nullus sequatur Calor. Tales etiam semper Algidas in Nosocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantum incipiente atque augescente, sed etiam vigente, ac declinante, incessante Paroxysmo, idest semper, cum suo, tum Algidarum, aut Medicorum sensu moleste ubique frigerent, nunquam ceperent, minus calerent ullibi &c. Suntque hæc *Algida* graviores semper forsan *Quotidianæ*. Hæc pariter Sylvius. Et hæc pariter occasione Alcidam erubus suis illi Cl. noster Auctor. Mirumque plane, quod ob tam decentem, quam respuit immerito, nomenclaturam, velit auctoritate præsertim Sylvii me redarguere Vir idem Cl. cum potius habeat unde Sylvius ipsum corripiat, qui majore forsan pusillorum scandalo haud veritus fuit in Catalogum Febrium plures referre magis peregrinas, *Spustorias* puta, *Ureicas*, imo & *Cacatorias*, Nasutulis forte plurimis non bene olentes.

(b) (Hinc magnum documentum &c.) Maximum documentum, quod in *Algidis Intermittentibus* curandis possint habere tam Urbani, quam Castrenses Medici, est, ut fidenter utantur Peruviano Cortice, qui teste expetientia illas quotidie sanat; nunquam vero easdem sanant, quæ incaustum tunc adhibentur Medicamenta Diaphoretica. Huiusmodi enim Febrifugus Cortex Fermentum omnium Intermittentium Febrium, etiam Perniciosarum, cujuscunque demum naturæ illud fuerit in diversis earum Speciebus, absorbet, sive ut explicat citatus a Viro Cl. Ettmullerus de usu, & abusu Præcipientium, *inversis, astemperatis, saturat*, aut etiam si ita placeat, *figis*, atque *concentrat*, quod perinde est, tum apud eundem Auctorem, tum apud me; in eo videlicet sensu, in quo explicui in Therapeutice mea pag. 19. usque ad 21. & non aliter. Quid igitur mali putat innuere Vir Clar. dum ait, etsi gratis, Chinam Chinam morbosa semina figere, &

concentrare, si D. Hippocrates Lib. de Vet Med. docuit aperte, *Concentratione*, & *permixtione m-lora*, ac *mitiora omnia fieri in homine*? Tantum ergo abest, ut ex huiusmodi *Concentratione*, aut *Fixatione* Fermenti febrilis mole *perexigui* (intellige idcirco *concentrationem* illius intra porosam Substantiam Corticis, non intra viscera humani corporis) sive in *Algdis*, sive in *Æstusis* Febris quicquam sequatur in commodis quin potius enervato æqualiter, & absorpto principio illo diversimode hic fermentante, omnes Intermitentium Perniciosarum Species etiam opposita, vel saltem, quæ tales nobis apparent, nempe tam de genere *Colligativo*, quam de *Cægulas vo, vietas dent manus*: quemadmodum annotavi, manu ducente semper ex-

perientia, pag. 18. toties memorati Tractatus mei. De hoc itaque Febrifugo rursus affirmare liceat, quod generaliter olim de Remediis *Antifebrilibus* scripsit idem Hippocrates Lib. De Affectionibus, illud nempe *Vim habere in Tertianis, & Quartanis Febris, ut totum corpus conservet in consuetâ caliditate, ac frigiditate, & neque præter naturam calefiat, neque frigefiat, ut cæteroqui in Algdis solet frigefieri, & in Æstusis calefieri*; eo enim ipso, quod inhibet Paroxysmum febrilem, inhibet simul ejus comitem Algorem, ac Æstum, ut in historiis propæmodum innumeris demonstravi toto ferme Libro Quarto ejusdem Therapeutices. Ut quid ergo inutiliter pugnatur amplius ratiociniis hinc inde fallacibus, ubi licet omnem dirimunt facta?

§. XXXVIII.

(a) *Vide quæso mi Nepos* quomodo ex nimia facilitate præscribendi Peruvianum Febrifugum in febribus, hoc remedii genus factum fuerit adeo commune Chirurgis, Pharmacopœis, Agyrtis, & ipsis quæque sæminis, ut non amplius in Medicorum potestate sit illud rite administrare. & si Medicus rationibus velit obistere, ægri ipsi febris obstinationem fastidientes, inscio illo Quinquina capiant, quale vitium in hisce regionibus satis obvium & familiare, sed magno ægrotantium damno, qui pœnas luunt, postmodum hypochondriacis affectibus, chachexiis, ac lentis febribus correpti, ut postea cogantur Medicos pro curatione accersere, qui multis remediis, (b) *atque febres excitando* morbum vincant, & remedia quærant ad sepultum ignem suscitandum, in quem finem laurus Ettmullerus spiritum salis armoniaci commendat, & (c) *fius Pharaonis*, qui tertianas febres excitare creduntur. (d) *Novum est ignem febrilem* penes prudentes Medicos suum usum habere. Sic Cellus scripsit *licere febres parvas augere, fortasse enim curationi opportuniore fierent*. (e) *Aureus* extat locus apud Hippocratem de febre, quæ in Apoplexia interdum accenditur, qualem locum observat Ballonius Medicus experientissimus, nam si Apoplexia sit sine febre, venam secandam suadet, si vero cum febre præsertim acuta, a V. S. omnino cavendum, ipsi enim Naturæ arma præripimus, quibus hostem suum potuisset confodere. Alter locus Hippocratis extat in Libris Epidemiorum, *Puerperis convulsivis ignem fac*, ajebat ille, hoc est febrem magnam excitato, febris enim continua græce pyr dicitur, parva autem

autem pyretos. Idem præstat ignis febrilis corporibus male affectis, ac ignis agris humidioribus.

Sape etiam steriles incendere profuit agros,

ajeat Virgilius in Georgicis, varias quidem rationes inibi affert Poeta vere phycas, sed illa porior est, cum ait:

----- sive illi omne per ignem

Excoquitur vitium, atque exsudat inuicilis humer.

(a) (*Vide quæso &c.*) Ipsam Peruviani Febrifugi excellentiam sibi met aliquando obfuturam; adeoque fore, tum ut faustorum eventuum frequentia illius *abulum* apud imperitos accersat; tum ut ex huiusmodi *abulum* aliquod quoque fundamentum acq. irat Adversantiam cecitas, pro eo excludendo etiam tunc legitime deberet admitti, iam pag. 170. Therapeutices meæ sum pridem vaticinatus. Neque tamen usum rectum apud gnaros supprimendum credam, ne apud ignaros invaleseat abusus. Quod si *numia* in *proscribendo Peruviano Febrifugo facilitati* imputet Cl. Auctor, quod remedium hæc, inter pretiosiora certe servandum, factum sit *commune Chirurgis, Pharmacopæis, Agyris, & ipsis Fœmnis*, jure potiori imputabo ego *numia facilitati* Obrectatorum illius in eo *proscribendo*, quod præstantissimum, & tutissimum huiusmodi Medicamentum hodie apud Vulgus audiat pro Pharmacopæia ancipiti, quod (ut olim de phlebotomia in Apoplecticis scripsit Celsus) *Agrotantes vel liberet; vel occidat*: quo fit interdum, ut illud, magno ceteroqui in pretio, & honore habendum, vilescat: sique non modo (æque indecenter quidem) nunc usui, nunc ludibrio *Chirurgis, Pharmacopæis, Agyris, atque Mulierculis*; verum etiam in Fabulis materiam dictionum suppediret vel *Pueris ipsis*, & cuicumque insimul liber claudicare cum simulantibus Claudum, & pro re nata cum Pueris puerascere.

(b) (*Atque Febres excitando &c.*) Ad suscitandam iterum Febrem a China China depulsam Remedium certissimum est, nec

ullum aptius prostat (quid enim aliunde emendicat Cl. Auctor?) quam quælibet paulo post instituta purgatio, ut dictum est nuper, & latius adhuc olim pag. 65. 78. imo & exemplo confirmatum pag. 84. ipsius Therapeutices meæ: nil. forte inter ipsam Chinam Chinam, & Purgans aliquod peculiare, V. G. de amarificantium Stirpe (quod quis observavit, quodque ego haud satis experiri studui) detur aliqua Symboleitas, quæ mutuum eorum nexum facile ferat, & sine dissidio pariat. Utcunque generalis hæc Peruviani Corticis, nescio an dicenda mira proprietas, an potius infirmatis; quod nempe ab assumpto quovis vel levissimo Leniente, hujuscæ Febrifugi virtus adeo infringatur, & langueat, ut redeat statim Febbris antea fugata, hæc inquam proprietas, Medicis haud satis expertis (huiusmodi sunt omnes, qui hæc non callent) minus perspecta, in causa forsitan aliquando fuit; estque etiamnum, ut Auctores nonnulli ceteroqui docti, ad educendam, ut putant, e corpore Causam Febrilem, ipsi China Chinæ admisceant Purgantia Medicamenta, vel post biduum, aut triduum in eundem finem ea præscribant, vel, ad alvum, ut identidem assoler, stypticam leniendam, etiam post octiduum: quo fit per sepe, ut frustranea vere in primo casu evadat Febrifugi oblatio; in posterioribus vero casibus culpetur idem Febrifugum de inopinato Febris reditu, vel de pejore etiam noxa, si Febris per Catharticum revocata redierit gravior; cum tamen culpa omnis vere sit adscribenda purgantibus, utut levissimis, perperam commistis, aut subinde superepotis, ut cre-

bra diligētes Scriptōres, Observatoresque docuit experientia. Sic omnino quid in iniuste damnata ab uno, vel altero Auctore minus attento China China insēte, plures postmodum in fide aliena eidem condemnatoriæ jejuniū profus, & inexper-ti subscribere sententiæ.

Nec minus hodie forsā hallucinantur non nulli, Chinæ Chinæ virtuti eousque fidentes, ut illam æque saram testam putent a Purgantium iniuria, si eadem post eporum, ac si ante eporum hujusmodi Febrifugum assumantur; quod profecto experientię quotidianæ manifeste repugnat, prout pluries, ac pluries observavi. Solvens equidem Medicamentum ante Chinam Chinam præscriptum futuram Corticis in futurum præstibendi actionem non impedit; sublequens autem delet de more prægressam. Quod si quis, dum China China utitur, intermiscet quoque usum Purgantis cujuspiam; sed pari simul passu, & dosi æque liberali in ejusdem Chinæ Chinæ oblatione etiamnum perseveret; is forsā damnum, quod Purgans intulit, neutiquam dignoscet, quia veneno nova succēssit antidus; facile tamen dignosceret, si purgante exhibitō, a Corticis postmodum exhibitiōe ferieretur paulisper; Febre scilicet ante novam Febrifugi oblationem iterum redeunte. Ad quid igitur Sisyphi saxum rotare inutiliter, vel texere vicissim, atque retexere telam Penelopis? At de hoc jam satis. Redeamus ad Virum Cl. pro suscitandis Febris intempestive depulsis remedia quærentem.

(c) (*Ficus Pharaonis* &c.) De *Ficu febrifera*, quam *Pharaonis* appellant, quamque in Sardinia in Ducatu Galuriz abunde reperiri ferunt, fusc loquitur Badus (quem deinde secutus est Morton) de Cortice Peruviz Lib. 1. a pag. 129. ad 129. adducitque auctoritatem Hieronymi Cardani, & testimonium de visu Petri Aponensis. Hæc tamen, nec forsā immerito, inter fabulosas narrationes referunt plurimi. Sed quid, si Ficum febriferam Pharaonis inter

Fabulas recenseret, simulque temerariam assereret, imo & a nostra potestate longe distitam praxim ipsam excitandi Febres, pro aliorum morborum medela, eamque idcirco rejiceret, & derideret idem, qui modo laudat, Cl. Ramazzinus? Audiamus illum denuo in Orat. tertia Jatrici Argumenti pag. 94. 95. ita loquentem, etsi alias quoque in memorabili *Collatione Textuum* illius audiverimus lit. N. O. P. . . Cum in universa Morborum classe nullus exetereis, veluti Febris, atamen eo audacie vireum est, ut inter *Quæstiones medicas* sit, num ad alios morbos curandos Febrē excitare liceat (quid ego dicendum de affirmativa sententiā, si tam audax est sola *Quæstio*?) eo quod interdum in quibusdam afficiētib, veluti convulsione; & hypochondriorum dolore, superveniens Febris remediū loco fuerit, quasi in nostra potestate sit ignem febrilem accendere, ac pro lubitu ipsum restringere. Quam libenter scirem, quodnam corpus sive de genere simplicium, sive Compositorum prosteret, quo quis Tertianam Febrē, Quartanam, Synocham, vel quamcumque aliam excitare possit. Pro Fabula enim accipitur, quod quidam de Pharaonis Ficu fecerunt, quam ajunt Tertianam Febrē excitandi vim habere. Sic suis ipsius pennis capitur Cl. Auctor. Sed pergamus.

(d) (*Novum non est ignem febrilem &c.*) Ignem febrilem, quando debitam succorum ebullientium depurationem promovet, suum usum habere penes prudentes Medicos, late dixi & ego in Opere meo Cap. 8. Lib. 1. præcipue pag. 66. & Cap. 5. Lib. 4. præsertim pag. 244. secus vero, quando eorundem Fluidorum immanem effervescentiam, corruptelam, aut in visceribus stagnationem producit, sive illam consequitur. Num vero ad anticipem hanc succorum defecationem quærendam, liceat prudenti Medico sequi Consilium Celsi, parvas nempe Febres augere, ut curationi fortasse opportuniores fiant; ex ipso audiamus iterum Cl. Ramazzino, qui ex profecto

Torti Resp. ad Ramazz.

Q *

hanc

hanc quoque Quaestionem eadem pag. 95. Orat. Jatrici Argumenti resolvit his verbis. *Non absimilis priori* (videlicet nuper exposita) *est alia Quaestio, non adeo tamen audax, quam habet Celsus, num Febrem lentam augere liceat, ut curationi opportunior fiat. Verum quam suspecta, & quam infausi omnis sint beneficia, & dona, quae ab hoste proveniunt, satis compertum est, ut verus procebum admonet, Hostium munera non munera. O quam egregie in hanc rem Seneca. Gravissima infamia est Medici, opus quærere: multis quos auxerant morbos, & incitaverant, ut majori gloria sanarent, non potuerunt discutere, aut cum magna miserorum vexatione vicere.* Ita & hanc Quaestionem adversus semetipsum resolvit Vir Clarissimus, ex eodem ore calidum pariter, & frigidum efflans, ut eandem Pulcem calefaciat, & frigefaciat pro libito. (e) (Aureus &c.) Aureus potius uter-

que locus est Cl. nostri Auctoris nuperime recensitus, dignusque plane, quem observaret Ballonius, si modo viveret, ut cum Hippocratis, & Celli Testibus conciliaret. Sed five ex auro, five ex aurichalco fuerint loca per Cl. Virum allata, locum certe ullum nequeant habere, ubi Febris *Cerruptiva* per Corticem tempestive, metho-dice, ac vere ex arte fuerit ante depulsa. An vero eadem posita, quæ solum poni debet, *Corruptrice* Febre, locum opportunum habeant tot alia ex Græcis dictionibus satis notis, & ex Virgilio Georgicis huc gregatim, confertimque translata, ne dicam intrusa, non quæram. Quispiam forte animosior haud plene importune huc trahe-ret Jambos illos Nicostrati,

*Loqui si indifinenter, multaque & velociter.
Prudentiam indicaret; utique virandines
Fortasse quam nos sapere dicantur magis.*

§. XXXIX.

Non semper terreti Medicum decet, si videat in febribus calorem augere, *pus* enim *sic* ajebat laudatus Ballonius, hoc est humorum maturatio, merito itaque reprehendit idem Scriptor eos Medicos, qui in febribus cum videant calorem augeri, mittunt sanguinem, quod procul dubio non facerent, si abscessum viderent in parte aliqua externa, nam potius maturantia, & calorem fomentia, quam V. S. & refrigerantia adhiberent, *que enim suppurantur non revertuntur, ajebat Hippocrates, ipsa enim maturatio judicatio simul & abscessus.* Haud aliter evenit in periodicis præsertim febribus, ex usu Quinquinae intempestivo, impeditur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat, hinc postea habitus cachectici fiunt, & disquisitiones ad hydropem.

(*Non semper &c.*) Calorem Febrium etiam intensiorem, ac sensibilius adauctum non semper debere Medico terrorem incutere; sed esse pluries verum opificem intestinæ secretionis heterogenearum particularum dissidentium ab invicem, turbasque efflorescentis sanguinis excitantium, ac proinde esse quoque raro instrumentum bonæ Judicationis morbi;

tum locis nuper citatis in Paragrapho antecedenti lit. d., tum alibi in tota Therapeutice mea adeo inculcavi, ut forte nimium. Neque enim (ajebat Galenus in Comment. Aphor. 12. primæ Sect. Hippocratis) neque enim fieri potest, ut magna incrementa suscipiensibus accessionebus, non proxima sit Morbi consistencia, ac per consequens ipsa impuritatum ebullientium secreto, Atque hanc

hanc a Natura expectandam potius nobis esse, si probabiliter queat expectari, quam intercipiendam, aut quodammodo impedendam China China, quam solum absorbetur Fermentum effervescentiam gignens, ac fovens; iisdem pariter locis, atque insuper pag. 174. item pag. 270. ac 271. aperitissime prodidi: cum vere melior, ac perfectior censenda sit (ut ibi sunt falsus, atque iterum repeto) indicatio Febris, quæ sponte sit ab ipsa Natura, *perfectæ*, ac integre judicande, quam, quæ obtinetur a Cortice Peruviano, aut alio quovis Absorbente Specifico. Ac propterea vero non nunquam erit, aut esse poterit (nec tamen perpetuo) quod ubi adauctus Februm æstus ad *deurationem* tendat, ex usu *Quinquæ* tunc, ut ait Clarissimus Auctor, *revera intempestive, impediatur illa humorum maturatio, quam Natura intendebat.*

Id autem certe non est de nihilo; etiam si non adeo facile inde *fiant habitus cachectici, aut dispositiones ad Hydropem*, ut sine ulla hæsitantia ipse decernit; quasi ex sola Februm, Cortice nullatenus curatarum *diuturnitate* Cachexiæ nunquam contingant, aut Hydropes, de quo vide Therapeuticeam meam pag. 84. & quasi eodem Cortice rite administrato non eurentur eadem Cachexiæ, aut dispositiones ad Hydropem ab ipsa Februm *diuturnitate* prodeuntes, ut experientia multiplex confirmarunt Raymundus Restaurandus, Cap. *De Hydropis succedentis Febribus curatione ope China China*, ac alii quamplures; imo quasi suppressis etiam intempestive Febribus, quandoque Natura non queat Fermentum ipsum febrile, præmature licet absorptum, sponte subigere, aut ad illius perfectam expulsiorem converti; & quasi denique, redeuntibus nonnunquam post Corticem, sive præmature forsan, sive etiam tempestive administratum, Febribus, aliquem rursus

iisdem progressum permittendum esse ipsemet non suadeam, priusquam repeatur Febris agum; vel ad omittendam plane illius repetitionem non horret Medicos pag. 14 153. Therapeutice meæ, quoties levior, ut crebro assolet, illarum recursus solutionem quoque spontaneam, ope ipsius febrilis æstus *depurativi* jam redditus sensum promovendam, haud longe distare prænunciet: Ad quid ergo fuit istæ Viri Cl. Declamationes nonnulli aerem ferientes?

Quia vero idem sæpenter Febrilis æstus (ut vela contraham) in *diuturnissimum Intermitentium* progressu succos nutritios potius exhaurit, cruoremque ipsum per repetitas deslagrationes spiritibus depauperat, graviusque sensum accersit etiam symptomata, ut *corruptionis* potior sit metus, quam spes futura *deurationis*: item cum in iisdem Intermitentibus, mox Subintrantribus, ac dein *Subcontinuis* redditis, cum symptomatis pessimis in dies incrementibus, ille idem æstus acutiem certo, mox & necem probabiliter interminetur: denique cum in ipsis Intermitentibus quidem, sed *Perniciosi* (& hæc est rerum summa) laudatus nuper a Viro Cl. huiusmodi febrilis calor, nonnunquam & funestus alior, certam, ultimam, & inevitabilem, nedum portendat, sed & jam inferat cladem; propterea in hisce casibus, & circumstantiis, in quibus tantum Peruvianum Corticem absolute laudat Therapeutice mea, & quidem adhibitum Methodo pro casuum varietate pariter varia, ipsum proferri eo nomine, *ne videlicet impediatur illa humorum maturatio, quam in Febribus salutaribus* promovere nonnunquam solent calor adauctus, minime admittam; etsi mille Hippocratis, & Ballonii Textus ad suam sententiam detorqueere conetur idem Cl. Auctor.

§. XL.

Hac olim non ignota erant Medicis Mutinensibus meorum temporum, uti D. Johanni Manzino Viro sane doctissimo, sed Chinæ Chinæ nimis infenso, D. Joanni Baptiste de Grandis, D. Scajolæ Equiti, D. Antonio de Abbatibus, D. Antonio Ferrarino, Viro, si quis alius, omnigenæ eruditionis Protomedico vere dignissimo hætenus ultimo eorum, qui in Aula Estensi hujusmodi titulo fuerint insigniti, ast ii omnes jamdudum e vivis excessere; vivit tamen adhuc D. Franciscus Tonanus felicissimus Practicus jam senex, Platonis ætatem prætergressus, qui eorum quæ diximus testis esse potest, scitque ipse quam raro caute a laudatis Viris præscriberetur in quicuscumque febribus Peruvianus Cortex, utpote quem suspectum habebant, & infidum, cum nihil de causa morbifica viderent excerni, ac idem evenire, quod interdum in Corporibus a Cacodæmone obsessis evenit, quando ab Exorcista malignus spiritus solum in aliqua parte figitur, sed non expellitur.

(Hac olim &c.) **M**edici Mutinenses temporum Viri. Cl meorum quoque fuere temporum. Cum enim ille Mutinam primo domicilium transtulisset Vir jam maturus; tum vero Praxi medicæ primam ego navarem operam Adolescens, Concives meos optime noveram ante advenum illius, non in Exedris, ut longe serius, sed in Cuneis tunc sedentis. Eorum fere omnium trepidationem, cunctationem; imo & aversionem, quo ad recipiendum Chinæ Chinæ usum, vivente Frassono Præceptore meo (qui primus Mutinam advocavit hocce Febrifugum, statim ac illud in Europam cœpit deferri) satis in propatulo posui pag. 2. Therapeutices meæ. Sed antiquiores illi priorum temporum Mutinenses Medici (rectius dicam omnes ferme illius) ævi quidquid novi Arti accessisset, quod non novisset Galenus, pro commentitio reputantes, nedum de Chinæ Chinæ usu tum apud eos nascente; sed de ipsa quoque Sanguinis Circulatione, de Chyliferis ductibus, aliisque ad oculum parentibus Inventis haud modice dubitabant; veterem adhuc Hepatis hamatolim, Faculettes Viscerum attractrices, &

mille alia figmenta contra mechanicum humani Corporis artificium, quod manibus contrectamus, acriter sustinentes. An propterea Medici hodierni deliramenta hæc nequaquam secuti, aliamque coherentem ad detecta exercentes praxim, ut Nugatores, aut Novatores improbi erunt damnandi?

Addo tamen hic, quod in eodem Opere meo pag. 3. innui, videlicet, post obitum egregii illius Viri, qui contigit anno 1680. plures eorum paulatim mutasse sententiam, & P. ruviano Cortici humaniores evasisse. Hujusmodi fuit inter ceteros D. Antonius Ferrarinus Archiater certe dignus, qui sibi transmissam in Schedulis a Celebrissimo Malpighio Talbotii Methodum, mihi de mandato ipsius Malpighii libenter, & ex animo communicavit, laudavitque; cum ceteroqui antea fuisset ab hoc Remedio omnimode aversus, ut constat pag. 86. Therapeutices meæ hist. 18. Ille namque fuit, quem ibidem descripsi Frassono repugnantem, quamvis nomen illius, quod tunc aperire haud opus erat, subtraxerim; quemadmodum pag. 193. hist. 6. & pag. 195. hist. 8. subtrui quoque nomen D. Francisci Tonani, ante paucos menses, post editam

editam nempe Cl. Auctor Dissertationem vita functi; sed cujus testimonio nihilominus non indiget prævia confessio mea. Miror vero, quod Catalogum Medicorum Mutinensium sui temporis contexit Vir Cl. Viri n dignissimum D. Antonium Frassonum unicum Præceptorem meum prætermiserit, de se quoque bene meritum, & Chinæ Chinæ in hac Urbe primum, ac celeberrimum Fautorem, Medicumque experientissimum qui unus tot saltem Ægrotos quotidie invitere consueverat, quot invisebant conjunctim omnes alii a Cl. Auctore hic recensiti: simulque miror, quod tot alios suppresserit, eodem Febrifugo, præsertim post Frassoni obitum, palam utentes; quasi solummodo a Claris, Ramazzini discessu irrepperit in hanc Urbem mera veritas, & contagiosa Peruviani Corticis.

Parcant, quæso, Manes Viri Critici, Medici Mutinenses hodiernis Antiquiorum severitate castigare molientis, parcant inquam, si & hac in re quæ opinabilis non est, sed historica, illum inconstantie rearguere egor, & contradictionis plane inexcusabilis. Inquit ille hoc Paragrapho, *Medicos Mutinenses suorum temporum raro admodum præscribere consuevisse in quibus-
cunque Febris Peruvianum Corticem, ut-
pote quem suspectum habebant, & insidum &c.* Ante annos vero 24. (quod non breve est temporis spatium) anno scilicet 1690. dum priorem suam de Constitutionibus Epidemicis Mutinensibus Dissertationem conscriberet, uteretur autem satis liberaliter, forsân & præ aliis, Peruviano Cortice; nescio quo actus tunc spiritui, *Medici Mu-
tine-sis suorum temporum* hac eadem de Causa, quod nempe China China ea Con-
stitutione fuerint usi, Num. 15. ejusdem prioris Dissertationis pag. 71. Edition. Patav ita succensuit -- *Major itaque pars
Medicorum apud Nostros* (semper illi cum majore hujus Urbis Medicorum parte
est) *ut veli calumnias, & assiduas Æ-
grotum quærimonia se subducerent, in hac*

*tempestate ad Peruvianum Corticis sacram An-
choram confugere, at param prospere; nam
in periculosiores scopulos Ægrotantes suos per-
sepe deduxere.* Usa Febrifugi per aliquos
dies equidem sub dolofo cinere latebat ignis;
verum postliminio violentior recandescibat.
Qui tamen peritiores erant, ac rebus Ægro-
tantium magis quam propria ambitioni con-
sulsum volebant, Nabant sine Cortice. Ma-
jor ergo Mutinensium Medicorum pars an-
no etiam 1690. Peruviano Cortice uteba-
tur, imo & abutebatur, si Cl. Auctori
habenda sit fides. Sed illum fortasse paulo
post suavit religio quædam, ut ad lenien-
dam hujusmodi fugillationem molliora hæc
verba tubiderit in secunda Constitutione,
anni videlicet 1691. Num. 39. pag. 126.
-- *Sicuti præcedenti anno Peruviani Corticis
usus in Quartanis ac diuturnis Febris im-
prospere cessit, ita hoc Anno saluberrimus
fuit; & ii qui passi sunt recidivas. Febres
missores postmodum experti sunt, ac ante-
quam Hyems accederet, perfecte convalescerunt;*
quod & prope finem rursus confirmavit
Num. 37. ejusdem secundæ Constitutionis
pag. 131. sic inquit -- *Sicuti in superio-
ris Anni Constitutione noxius fuit China Chi-
nae usus, ut adnotatum, ita in hac ab illaroto
Cælo diversa valde salubris comperitus est;*
multi quidem Quartanarii hoc Autumno per
Urbem vagari visebantur, sed quosquor ad
hoc remedium confugere, vel integre sunt
restituti (possunt igitur, ipso fatente, non
solum inducias obtinere, sed & sine Febris
recurfu, & sine noxa integre restitui Ægro-
tantes, absque eo quod eadem Febris tacite
cubet, & corpus eorum depascat) vel si
nonnulli recidivas passi sunt, paulo post con-
valescere. Ex his omnibus, ut reor, satis
patet, Medicos Mutinenses, non aliquos
tantum, sed majorem, ut inquit, eorum
partem, modo quidem feliciter, modo, ut
asserit ille, improspere, temporibus Cl. Au-
ctoris China China uti consuevisse; atque
ita quidem ut ejus Censuram de intempe-
rantia animæ declinare potuerit vetustior
ille Virorum Coetus, qui modo ut maxime

temperans in medium adducitur in reprehensionem hodierni:

Quod si curiosus quispiam, qui Catalogum eorum legerit Medicorum, quos Vir Cl. quinario tantum, vel senario numero comprehensus voluit, alium pariter Catalogum, non totidem tantum, sed plures Professores Cortici amicos continentem, præ oculis habere desideret; occurrent primo statim loco recensendi, quippe temporibus Viri Cl. & quidem valde remotis florentes, modo vero e vivis sublati, laudatus nuper D. Antonius Frassonus China China celebris administrator, D. Annibal Cervius Cl. Auctor antiquus olim Antagonista, adeoque eide n notissimus, nec non D. Marcus Antonius Montagutus Medicus quondam Aulicus eximius, quo vivente nedum ego, sed & ipse non multo post D. Ramazzinus (qui cateroqui, ut doctrina, ac ætate me longe præibat, ita & ordine temporis, ac dignitatis merebatur præire, nisi aliter Domino placuisset) ad Serenissimi Francisci Secundi gloriose memoriæ Ducis extraordinarium famulatum fuimus acciti, ut proinde quinam in usurpanda China China fuerit mos Aulici illius, & doctissimi Professoris, cum viveret nobiscum agentis, ipsum Cl. Ramazzinum nequaquam latere potnerit; occurreretque deinceps inter recenter defunctos D. Joseph Candrinus, eidem Cl. Auctori Præceptori quondam suo sat notus. His accedent secundo loco viventes adhuc, & bene valentes (memetipsum omitto, quem inter Juniores olim merito collocandum diceret Vir Cl. novus tamen & ille in hac Urbe, cum ego novis in Praxi) occurrent, inquam, istæ adhuc viventes D. Joan. Baptista Riccius Practicus pariter notissimus profectioris ætatis, D. Paulus Florianus ætate simul, & expe-

rientia spectabilis, qui tempore militariis incendii Genuensis Urbis, ubi domicilium contraxerat, in Patriam concessit iterum, Genuensis pariter Badi China China Propugnatoris celeberrimi sensibus imbutus, vivaque ipsius voce etiam instructus; tandemque Aulicus ipse Collega meus, scientia, & eruditione Clarissimus, D. nempe Johannes Baptista Davinius: Viri sane omnes, & Docti, & Peruviano Cortice usi temporibus Cl. Auctoris, eodemque etiamnum pro re nata, nec raro, nec trepidanter utentes, sed simul nec abutentes, ut ex quamplurimis visitur, quos recensere radiosum foret, meæ Therapeutices locis. Sed quid si inter alios abunde China China utentes numerandus foret Auctor ipse, nec non etiam (ultimis quidem temporibus) illius Nepos, qui tamen dicitur Relator abusus, aut criminis, ejus est complex? Absit tamen, ut id ulli eorum exprobre, de quo mitius judicium infra ferendum mihi §. 49. An vero quisquam ex iis Professoribus, quorum non meminit Vir Cl. quia illum non meminisse jurebat, putarit, aut putet, *Malignum Cause Morbificæ Spiritum velut exorcizatum figi a China China in al qua Egrotantium parte* (ut quodammodo fieri videtur ab illi, qui eam senel oblata non amplius offerunt, unde febrile fermentum per temporaneam absorptionem nonnihil figitur, sed non plane sobjigitur) an potius putet, *Spiritum* illum ab ægrotante corpore penitus *expelli*, meum non est investigare. Ad me quod attinet, si forte uspiam, in Ventre porro inflato (lubet seriis ludicra quandoque miscere) quadringentorum illorum Militum, de quibus § 36. verum Cacodæmonem a Maligna China China, vel a Chirurgo Incantatore illuc relegatum, delituisse crediderim.

§. XLI.

Quinquinam autem facultatem figentem habere (a) pro re certa suppono, cum motum sanguinis, & spiritum compefcat, & alvum ipsum densiorem faciat, observatur enim, iis qui ad plures dies hoc remedio usi fuerint,

rint, ventrem adstringi, ut clysteribus indigeant: vim hanc hujus Febri-
fugi fluida quæque in nostris Corporibus cogendi, talem esse credidit. (b)
Gedon Harveus, ut scripta hæc verba reliquerit, omnes evacuationis suppressit
China China per se, sed non per accidens.

(a) (Pro re certa &c.) **S**upponis pro re certa Cl. Auctor, quod ab aliis Scriptoribus admodum controuertitur & a quamplurimis mordicus negatur, Quinquam scilicet facultatem figentem habere, & vim Fluida quæque in corporibus nostris cogendi. Recens tamen acquisita hæc est eidem cognitio, cum §. 4. §. & 6. ignotam illius, abditam, secretam, & incompertam adhuc virtutem, humanum caput excedere, constanter asseruerit, pleno ibidem hæc decantans gutture. Die equidem, sed frustrante diligentia a sagacioribus Medicis allaboratum est circa hunc Corricem, ut aliquid proferrent, quod animi veritatis avidum exoleret; sed vincit adhuc natura larendi &c. Quod si iis in locis se locutum dicat de sola Virtute febrifuga sibi vere occulta, hic vero de sola figente sibi nota, tamquam de duabus rebus toto Cælo diversis; itaut in vi figente nota nullatenus consistat febrifuga occulta; ut quid, quæso, in tota Dissertatione soli Virtuti occultæ, quæ febrim pellit, irascitur Auctor Cl. nec pugnat unice contra Figentem damnosam; quam tamen corrigere posset (si adesset illa) per contraria sua satis obvia sine detrimento Febrifugæ in abscondito degentis?

Verum ut isthæc quoque sileat de Figente Peruviani Corricis Facultate fallax cantilena: aliud est, Chinam Chinam compescere turbas febriles effervescentis præter naturam sanguinis, absorbendo fermentum illud acidum, seu falso acutum, quod §. 46. ut videbimus, adstruit pro Causa Februm Intermittentium idem Cl. Auctor; aliud est, figere motu ipsum naturalem cruoris, atque spirituum exterorumque fluidorum, ut valde crassa æquivocatione videtur ille confundere, Ocream fronti

quasi applicans, & Galeam tibiar. Quid quæso spirituum agitatorum, aut irritatorum turbas sedat, compescit, & confopit magis, quam Opium, ut habet §. 5. & 48. Vir Cl.? Et tamen ex hoc ipso virtutem eidem Opio rarefacientem potius, quam densantem fluida, tribuit, mechanica adducta ratione, Pitcarnius adversus Ettmullerum Dissert. De Circul. Sang. in Animag. & non gen. Quod si cum eodem Ettmullero, quem libentius sequitur Vir Cl. absorptionem ipsam Fermenti febrilis, mole dubio procul perexigui, velimus donare nomine fixationis, attemperationis, vel jarurationis illius quæ omnia idem sonant apud eundem Auctorem: facile in Cl. Opponentis castra descendam: dummodo liberorem subinde fieri fluidorum motum, cum circularem, tum fermentativum concedat; nec plus figi a China China sanguinem velit, quam figatur a Chalybe, qui pariter dicitur Acidum obstruens absorbere, dum ad Chlorosim V. G. curandam, aliasve tollendas ipsius sanguinis stagnationes assumitur; de quibus vide late Therapeut. meam a pag. 19. usque ad 21. Verum historias potius Februm Syncopalium, Lethargicarum quoque, si lubeat; sed præ cæteris Algidarum, Peruviano Cortice sanatarum, ubi marmoreum frigus, & micatio pulsum jam ferme abolita, stagnationem, aut fixationem fere omnimodam cruoris, atque spirituum aperte probebat, frustrare sufficit, eamque signate, quam proprio testimonio firmare potest, ni renuat, ipse Cl. Auctoris Nepos pag. 195. recensitam. Ex subita namque eorundem pulsum elatione, ex calore quaquaversam ad exteriora diffuso &c. facile erit dignoscere, an China China illis casibus Cruoris, Spirituum, & Fluidorum omnium fixationem induxerit.

Per

Per hoc vero, quod Febrifugum istud de more *alvum densiorem facias* (quod facile admisit, etsi non paucis quoque identidem solvat, reddatque laxiorem) nolim deduci a Viro tam docto, eadem ratione figi *Spiritus*, & densari *Sanguinem*, qua densantur feces alvinæ. Pudet hæc ulterius persequi: proinde liceat tantum reponere, Vina generosa, & meraca, si austeriora sint, ut austriusculus est Chinæ Chinæ sapor, alvum adstrictam facere: interim tamen sanguinem, aut spiritus non figere; sed in ebrietatem magis quam Vina tenuia, dulcia licet, ac alvum laxantia compellere.

(b) (*Gedeon Hervey &c.*) Gedeonis Hervei auctoritati fortasse subscriberem, nisi opposita, diuturna & multiplex me retraheret experientia. Evacuationes Sudoris, Urinæ (cujus excretionem depulsi Febribus China Chinæ peculiariter promovet) Menstruorum pariter, ac Lochiorum, imo & ipsius Diarrhææ, dummodo *Crisiacæ*, nunquam ab hoc Febrifugo suppressas vidi, ut in Therapeut. mea pag. 38. innui: pag. vero 206. exemplis confirmavi; atque magis adhuc posui ob oculos casu recenti, in responsione mea nupera ad §. 36. hujusce Dissertationis allato lit. a. *Symptomaticas* equidem a Febre pendentes indirecte, sive *per accidens* supprimit, sistendo Febres, quæ immaturas hujusmodi excretiones producant; non vero *per se*, sive per vim propriam, ipsique peculiariter insitam. Proinde nonnihil hallucinatus est (si hoc vocabulo uti liceat sine crimine) Vir quidam doctus, qui commendari a me in Therap. mea Peruvianum Corticem pro curatione Dysentericæ suis in Scriptis promulgavit; fortasse quia Febres quasdam Perniciosas, quas ratione adjuncti dysenterici cuiuspiam Symptomatis *Dysentericæ* appellavi Lib. 3. cap. 1. eo facile remedio sanari protulerim: quod tamen de *Dysenteria vera*, & essentiali, quæ *Morbus* est, non Symptoma, nequaquam intelligendum,

ut expresse monui pag. 167. ejusdem Operis. Sed alterutro forsitan loco, haud satis clare memetipsum explicui. Antifebris ergo solum, non antidyssenterica est China Chinæ: neque idcirco prædictam, aut ullam aliam evacuationem præsertim Criticam, seu quæ febrilis symptomatis rationem non habeat, figit; aut sistit per se, directe, ex natura sua, ut falso autumat Gedeon Harvey.

Ubi experientia loquitur, auctoritates silent; si tamen ulla ardeat, ea nunc desumatur a Scriptore in usu Remedii plurimum exercitato, qualis est Morton, cujus testimonium crebra, & longa praxi credibilis redditum, poterit citra injuriam cui-libet alteri opponi; maxime cum a Mortonæ ratiocinium confirmetur ea ipsa experientia, quæ ab Harvey aliter se habere creditur ex vi ratiocinii. Inquit itaque *De Peruviani Corticis Virtute Febrifuga Exercit.* 1. Cap. 7. laudatus Auctor, *figentem* hanc, atque *obstruentem* vim Corticis objectam explodens. *Quo pacto Pharmacum, quod in Puerperio (nulla certe evacuatio magis solite servanda, quam isthæc) salubriter ministratur, inter obstruentia numerari potest? At suspectus semper habebitur Morton.* Vertamus nos ad Ettmullerum, a Cl. Auctore in hac materia tanti habitum, & videamus, an scriptor iste, ubi Chinæ Chinæ facultates ex professo recenset, *figentem* illi, & *condensantem* attribuat. Inquit ergo ille in *Pytologia Schroderi* dilucidati pag. mihi 43. edit. Lugdunen. in Fol. -- *China China calida; & sicca est, vim habens aperiendi (en primo statim loco vis aperiens non figens) d'scutiendi, attenuandi, resolvendi, putredinem arcendi, roborandi.* An hæc omnia cum supposita virtute *figente*, & Fluida quæque *cogente* convenient, vel rudes judicent Pharmacopæi. Quod si de hac celebri figendi vi auctoritatem ratiocinantis quis optet, in promptu est Sententia Villisii, a Cl. Auctore pluries pro sua Causa citati, & de *Febribus* cap. 6. scribentis.

Anno-

Amporetur, quod hoc remedium, non quemadmodum vulgaria Febrifuga sanguinem figendo &c. accessiones febriles sistit &c. Suum Ego meos, utut veridico, præcise non sequor; sed ratione manucente experientiam.

ergo sequatur novum Scriptorem Vir Cl.

§. XLII.

Nunc autem quando usus, quem penes arbitrium, jus est & norma medendi, ita Mutinæ obtinuit, ut tanto in honore Febrifugum istud sit, ut nullibi magis, expectandum num ad longum tempus duratura sit illius fortuna, habent enim sua fata medicamenta sicuti cætera omnia. Radix Chinæ ab Indiis Orientalibus in Europam deventa, olim inter Medicamenta ad morbos chronicos, & contumaces propulsandos principatum obtinuit, ac tantam affinitatem cum natura humana habere credita, ut cum cibariis ipsis locum obtineret; modo pene obsolevit illius usus; ac in Officinis cariota reperitur. Qualis fors Quinquinam maneat, imposterum decernere tempus.

(Nunc autem &c.) **E**tsi usus ita obtinuerit Mutinæ, ut hic non minus, quam alibi in præscribendo Peruviano Cortice *Arts Medica*, non secus ac militari, suos *Fabios* habeat, suos *Marcellor*, sortem nihilominus fastidiam, quam intra universæ jam Europæ consinia China China fortitur, consueque duraturam crediderim, quousque illa germana, sincera, & minime adulterata ad nos devehatur. Radix Chinæ, quæ a Viro Cl. confidenter hic loci traducitur velut inutilis, plus forsitan ac vere mereatur, ab eo contemnitur. Si tamen illa de more beneficia præstaret in morbis

Chronicis, quæ *China China Cortex*, perpetuo præstat in Febribus, non tam facile in Officinis cariem contraheret. Quemadmodum vero Peruvianum Febrifugum tandiu plurimi habitum est apud nos, quandiu in scriptis Viri Clariss. habitum est in tanto honore & pretio, ut nullibi magis; ita fortassis posthac in minore habebitur, postquam scilicet adeo sinistre de ipso locus est varius pro re nata, & versatilius glymo Cl Auctor,

Quem penes arbitrium, jus est, & norma loquendi.

§. XLIII.

Verum hic mirari subit quomodo (a) intra *Scultennam*, & *Gabellum* tam altas radices egerit Planta hæc Peruviana, non ita vero in solo Bononiensi finitimo. Certe (b) apud *Bononiensem Scholam*, quæ cæteris pro Regula Polycleti esse potest, satis moderatus semper fuit, estque etiamnum, ut audio, hujus febrifugi usus. (c) Quanta cautione Peruvianum Corticem præscriberet Celeberrimus *Malpighius*, satis patet ex *Centuria Consiliorum* hujus Auctoris Patavii impressa Consilio 97. in quo Vir iste Sapientissimus in Febre lenta cum tensione abdominis post usum Aperientium, Diureticorum, Chinam Chinam proponit ad scrupulum unum singulo mane, sive alternis diebus per quindecim dies. Idem in Opere ejusdem posthumo,

Resp. ad Torti Ramazz.

P *

Lon-

Londini impresso, hæc de China China leguntur verba. (d) *Remedia, quæ vulgariter inventa creduntur a casu, & fortuito, & a sola Empirica, egent pariter, ut examinentur a ratiocinante, & reducantur ad tutam operandi naturam; Id experimur in usu China, quæ sine arte adhibita, non solum est causa recidivarum, sed etiam fixationum, & ut plurimum cachexia.* (e) *Hinc necesse fuit pro illius usu ab eadem elicere tincturam in pauca dosi, & paulatim, & aliis cautionibus, a priori erutis, eam exhibere.* Omittam referre, quæ de hujus remedii (f) malo usu Scripta extant (g) apud Georgium Baglivum in Libro de Fibra Motrice, (h) Nicolaum Lemerii in cursu Chimico, (i) Theophilum Bonetum in Medicina Septentrionali, Mercurio Compitalitio, apud Pothialthem.

(a) (Intra Scuternam, &c.) **N**on intra Scuternam tantum, & Gabellam altas radices egit Istanta hæc Peruviana; verum eas quaquaversum diffudit, totque saltem in Regionibus jecit, quot sunt natales loci Scriptorum omnium, quos recensere coepi §. 35. lit. d & quorum seriem ulteriorem nunc persequi hæc ipsa me cogit uni Scuternæ, atque Gabellæ adscripta fertilitas: cum aliqui ab imo trunco ad elatiores usque ramos satis conspicua pateat hæc Planta ad Arnum, ad Padum, ad Seberum, ad Tyberim. Tam latæ propagationis ampla hinc illinc specimina exhibent Viri Cl. Hieronymus Bardi, Jo. Nardius Vincenzius Protospatarius, Hieronymus Sanctasoffia, Franciscus Redius, Antonius Vallisnerius, Lucas Tozzius, Joseph, & Thomas Donzellus, Joseph Lanzonus, Pompejus Sacchas &c. Sed has in Solo tantum Italico. Quas vero in Transalpinis Provinciis, Exterisque Nationibus non egit illa radices? Nam scilicet, præter allegatos citato Paragrapho Auctores Celeberrimos, excoluere insuper ad ripas Iberi, Tamesis, Sequanæ, Rhodani, & Rheni, Caspar Kaldera, Joseph Villerobel, Thomas Villis, Robertus Bradyns, Dionysius Jonquet, Dighæus Hæferus, Rolincius, Glantzias, Zuvelserus, Thomas, & Erasmus Bartholinus, & Martinus Lister, Andreas Niculus, Moyfes Charas, Fridericus Illmer, Joannes Dolæus, alique adhuc non pauci ad tedium evitandum reticendi.

Prope alia ergo Flumina, a Nostratibus etiam longe distita, firmissimas radices egit, & ramos expandit Orbi toti spectabiles exotica hæc Planta; magis quidem, & minus pro varia Soli, & Cultorum ratione; sed centum in locis longe majores, atque altiores, quam Mutinæ. Præter Cultores vero, seu Scriptores, quos retuli, suis Operibus notos (quibus addere quis posset omnes a Viro Cl. pro suæ Causæ testibus adductos, & infra adducendos) quot Medici tacite in Hortolo suo domestico, ad privatam scilicet praxim, hanc alunt, aut excolunt Plantam, etsi omnium oculis non exhibeant palam? Horum numerum novit, qui stella dinumerat solus, & arenas Maris. Primis certe temporibus, quibus usui coepit esse Febrifugum istud, quinquaginta saltem Illustrium Medicorum testimonia de illius innocentia; & vi ad Febres quæscunque Periodicas, nonnunquam etiam Continuas, Scriptis mandavit Sebastianus Badus nunquam satis laudatus. Modo quot millia possint haberi, conjiciat quisque: ut provincie præsertim immerito mihi, cui forsitan nonnullam quis alius tribueret utilioris administrationis laudem, culpam liberalioris, imo & turpe abusus crimen fiderent, etsi dissimulanter objiciat Auctor Clarissimus,

Nolim

Nolim tamen hic me quispiam redarguat verbis illius §. 49. quod *communium errorum reprehensionem in propriam calumniam referam*, cum de Cortice Peruviano Mutina non scripserim solus: extat siquidem in Diario, quod vocant Italice *Galleria di Minerva* Venetiis edito, Tom. 6. pag. 119. Dissertatio quædam Anonymi *De China China in Febribus utilitate, & de vana quorundam methedo &c.* sub dat. Mutinæ die 5. Novembris 1699. in qua Lucubratione non parum erudita, & eleganti, cum plurimus, & latus adipodum susceatur Chinæ Chinæ usus, huic potius, quam meæ Therapeutice in hoc castigatori, videtur ad aptari posse, atque congruere Cl. Auctoris Censura. Verum patent nimium peculiariter illius in Opus meum sugillationes: & dato etiam, quod utrique nostrum plectendo idem intendatur Arcus; tutam saltem meam in damnum bonæ praxeos, renuo negligere, aut in detrimentum veritatis. Aliæ quidem Lucubrationis sensa, a sensibus præsertim meis non parum aliena, tueri meum non est: sed nec silentio prætereundum, quod sicuti Dissertatio illa *Academica* inscribitur, non *Medica*; ita Auctor illius (quod certo scio) longe aliter ac ediderit in eo Scripto, Corticem Peruvianum præscribit in praxi.

(6) (Apud Bononiensem Scholam &c.) Scholæ Medicæ Mutinensi, cujus partem sat debilem ago ipse, pro *Regula Polycteti* esse ipse *Bononiensem*, Patavinam, Pisana, Ticinensem, aliasque indytas Universitates, tam meo, quam meorum Collegarum & Comprofessorum nomine minime cunctabor fateri. Quenam sit illarum inter se se ipsas proportio, res esset audacia plena velle decernere. Utrunque de ea re sit, certum est, illas omnes usum Peruviani Corticis admittere longe latiore, ac in sua Dissertatione fanciverit Cl. Auctor. Et quo ad Bononiensem Scholam, ipse quoque medium audio, sed & scio, moderatum, ut decet, apud eam *semper fuisse*, ac etiam *num esse hujus Febrifugi usum* (quis enim

ullius immoderantiz velit arguere prudens illud, ac celeberrimum Athenæum) sed æque scio, moderatum illum usum longe transcendere cancellos angustissimos, a Cl. Auctore constitutos; meatque praxim, quæ apud eum audit *abusus* nomine, haud ita audire in solo *Bononiensi finitimo*.

Hujusce rei fidem manifestam facit Dissertatio lucubratiſſima circa hanc materiam anno 1711. a Clarissimo Viro, in præxi æque, ac in Exedra exercitatiſſimo D. Francisco Simonio conscripta, & a Clarissimo pariter, Scriptisque suis doctissimis Orbis jam noto, D. Jacobo Sandrio subscripta, & approbata. In ea siquidem responsoria ad aliam Dissertacionem e Pisauri missam ad duos hosce Viro. Celebres Bononiensis Universitatis, de suo circa usum Quinquina judicio requisitos, occasione cujusdam Epidemicæ Constitutionis, in Urbe Piavensis grassantis, responsa hæc sapientissima, & vere practica expressa leguntur. *Placere asserimus, Febrim quamcumque Peruviano Cortice curabilem, quantum quidem nobis observare licuit, de natura Intermitentium esse oportere, licet sæpenumero continuo Æros vexet. Præsupponendum enim hic est, quod optime docet Sylvius de le Boe in Appendice Præx. Med. Tract. 9. aliud esse continue febrecitare, aliud Febre continue laborare: atque hæc duo non tam a plebeis, verum Medicis quoque haud raro male confundi (& hoc est, quod ego explicare, & distinguere totis viribus conatus sum in Therapeutice mea a pag. 277. usque 281) cum de facto possint Ægri continue Febris affligi, sed Intermitentibus, quæ idcirco nequaquam pro Continuis habenda &c. Reliqua, quæque sunt, quæ Febres istas continentur Symptomata, sive benigna, sive maligna appellata, nihil ad præfatam Diagnosis spectant, nihilque de Speciali earum natura mox indicata detrahunt &c. Quare neque ab istorum præsentii malignitate, & perniciæ Corticis Peruviani usum frustrari, sum ratione, sum experientia didicimus. Tandem exclusis a ditione ejusdem Corticis Febribus ab essen-*

ria Continuis, Symptomaticis quoque omnibus, Inflammatoriis &c. (quod & ipse in eodem Opere meo plane decerno) sic in ea Dissertatione concluditur. *Omnibus hisce conditionibus ex parte Februm rite perpen-*

sis, atque servatis, nos quoque divinam plane, & admirabilem hujus Corticis utilitatem ultro asserimus, atque iis omnibus elegis libenter subscribimus quibus ejus famam condecorarunt Celeberrimi Scriptores plurimi. Quam imo facile id etiam largimur, quod

D Franciscus Torti jampridem se ostensurum promisit in suo, quem propediem avide expectamus. de re ista Tractatu; Perniciosas scilicet, & Malignas Febres (modo indicatae naturae sunt) ejus usu tuto curari posse &c.

Hae sunt sententiae duorum inclitae Scholae Bononiensis lanium, quibus vel praebat, quoniam praebat aetate, vel saltem astipulabatur in praxi, cum viveret, Cl. Livizzanus, Famigeratissimi Malpighii amicissimus; astipulaturque hodie eidem veritati, sibi & usu, & dogmate plane comperta, Cl. quoque Albertinus ejusdem Celeberrimi Malpighii Propinquus, aliquae sat noti. Imo, si liceat addere, quae ex ore ipso eorundem Professorum nuper accepi, dicam, Cl. Si monium per plures casus mihi narrasse Nobilium Virorum Perniciosis Intermittentibus laborantium, & China China liberata oblata ab eodem felicissime sanarorum: Cl. vero Albertinum mihi pariter exposuisse, se non modo in vulgaribus Intermittentibus Febrifugo familiariter uti contuivisse; sed & illud celebri cuidam Pharmacopola, Perniciosa Tertiana detento, praescripisse ad arachnas sex, tempore inter tertiam, & quartam accessionem medio, partite oblatis; calculum suum libenter apponentibus Viris Eximiiis, D. D. Livizzano, & Salano, in consilium vocatis. Quo praesidio adhibito, Ager cateroqui moriturus facile restitutus fuit, atque etiam num vivit incolumis. Male itaque praxi meae objicit Vir Cl. praxim Bononiensis Scholae, cujus usum saltem recentiore, cum suam Dissertationem conscripsit, haud satis callebat.

De aliam Scholaram rem non loquor, cum nec loquatur Auctor Cl. & cum de illo satis superque loquantur etiam Scriptores, verum & fama universalis. Jam notum quippe quoniam generaliter Italiae nostrae, quoniam Galliae, quoniam Angliae, quoniam Hispaniae mos sit, Accepi nuper a Sacerdote Aragonensi inclitae Soc. Jesu, Viro fide dignissimo, Scholam Caesareo-augustanam in usu adeo frequenti Febrifugum hoc habere, ut nihil magi; neminemque cui praesto sit illud, quod immediate a P. P. ipsis beneficia illius Societatis ab Indiis asportatur, Febres unquam recidivas pati. Sed nimum distant a Coelo nostro, ut Viri Cl. assensum mereantur, aut fidem, istiusmodi Scholae. Caterum si Patavinam suam Orbi tam celeberrimam, sibi (uni forsitan, qui de Cortice tam male sentiat,) vel modice faventem novisset ille, non retineisset profecto.

Sed quoniam cunctis, quae sibi quoquo modo favorabilia tantammodo imaginabatur, in medium tam facile adduxit, cur non licebit & mihi Scriptorum qualiumcunque meorum sortem, modeste ut decuit hucusque suppressam, approbationemque omnimodam, quam a permultis insignibus nostri Saeculi Professoribus (una quidem suadente materia) Scripta eadem sortita sunt a cavillationibus Viri Cl. saltem ad defensionem opponere? Cur inquam non liceat, cum ipsam non me tantum respiciat, sed & publicum Bonum, cui in primis servando mea haec instituta est Apologia? Sane apud Homines a partium studiis liberos magno momento erit, ut ab illis Methodus mea in beneficium usum adoptetur, si ea doctissimis viri nostri Professoribus probata compareat. Inter tot tamen, tanosque Viros laboribus in eis propitios unus sit instar omnium Celeberrimus Lancisus, Vir, si quis alius, omnigenae eruditionis, Archiatrumque Pontificis vere dignissimus, & effectuum Chinae Chinae utilissimorum Observator nequaquam recens, ut ex Therapeut. mea pag. 115, Illius ergo

Eptio-

Epistolam perelegantem (innumeras aliunde acceptas suppressim, ne jactare videar, vel ostentare) exuberante licet erga v. e. humanitate refertam; cum primo Opus n. cum recepit, excepitque, liceat proferre; eo saltem titulo, ut Romanæ Scholæ, quam non immerito repræsentat unus, haud male acceptum probem Tractatum meum: cujus omnia quotquot sunt, satis ab Opponentium sophismatis tuta, imo & facta recta, in eadem Epistola ipso Judice, reputantur. Unam autem ex integra Romana Academia Lancisium seligo, quod hic illius est Caput, non quod illis ea careat Viris illustribus ob egregia scripta Orbi jam notis, & de Opere meo humaniter aque sentientibus. Excipe tamen (quod auspiciatissimum mihi) Excellentissimum Barnabam Cicolinum Romæ scriptitantem, atque in Libello suo novissimo, cui Titulus - *La Filosofia e Medicina de' Savj* - acriter incandescens n. adversus non me unum quidem, sed Neotericos omnes, vel minime lectos, vel perperam intellectos, atque Atomistarum nomine illis affixo, confuenter traductos; eo tamen ingenii acuminis, ac robore, ut verear, ne (quod aiebat Cic. 1. de Orat.) *alios miserandos, a iis irridendus esse videatur*. Et hoc illi responsum; nec unquam aliud.

Quia vero quadam veluti pietatis, ac religionis specie Vir iste bonus ea ineptiit Magistrali securitate, ut ideo a probabilitate minime alienum sit suspicari, quod Religiosiores saltem Viri, sapientia quidem, zeloque pollentes, sed rei Medicæ haud satis gnari, nonnullam illi fortasse adhibitori sint fidem, quippe facile metuentes, ne doctrina, quam tradidit Renatus des Cartes, etiam castigata, nimium nihilominus accedat adhuc ad errores Democriticos; quam vero traudit Petrus Gassendus, ad Epicuro quibus Sectis, Cartesianæ præsertim, necessario addictos Recentiores Medicos, quotquot sunt, satis absurde arbitratur, hæc atque Excellentissimus Cicolinus) idcirco, non ut illi quicquam reponam,

sed ad tollenda, si qua fuerint, super hac re Pusillorum scandala, pauca hæc rapim liceat addere, tum Medicos omnes Neotericos universi n. tum memetipsum peculiariter a futilibus hisce facillime vindicantem.

Notum sit itaque, hodiernam solidiorem Medicinam, quæ Theoricam, quæ Practicam, pro suo stabili fundamento unice agnoscere Structuram organicam humani Corporis. postremo tantum ævo nostro melius detectam, oculo judice; adeoque in Viscerum, Glandularum, Ductuum &c. compage, textura, dispositione, ac usu; item in varia Fluidorum natura, motu, commistione, fermentatione, secretionem &c. hic evidenter, illic probabiliter cognitis, omnes fundari Hypotheses, & omnia Systemata Recentiorum Theoretica, sive deinde cuncta hæc Scholastice considerata, vel n. ore Peripaterico, vel Cartesiano, vel quovis alio (quod perinde Medico est) explicentur, pro vario scilicet Philosophanti n. & Scholarum totius Orbis arbitrio, aut ritu: eandem vero Medicinam Recentiore, quo ad ex recendam Praxim, sisti, velut in basi sat firma, partim in Inventis iisdem Anatomicis, partim in observatione experimentalis; quia identidem non modo remedium fere omnium, etsi ex arte administratorum, incertitudo perspicitur, quam præferunt tum ratione sui, tum ratione Subjecti suapte natura mutabilis; verum etiam certa quotidie visitur nonnullorum, a Veteribus in magno pretio habitorum, inefficacia; claresque dignoscitur, Priscam, quæ ad noviter detectorum normam minime correctæ sit, medendi Methodum, nec coherere principiis constituentibus humanum Corpus, nec respondere expectationi Medentium in morbis curandis, peritiorum judicio; & consensu unanimi. Utinam tam perspicue didicissimus, quæ seligenda sint, ac utilia, quemadmodum didicimus, quæ vana, vel noxia sunt, atque vitanda. Hinc emerfit Galenicæ nonnunquam, vel Galeno saltem adscriptæ Methodi castigatio in nonnullis;

in nonnullis aliis approbatio; prout de tecta veritas identidem suadet, propriumque manus exigit, & quaesita praeteritis Aegrotantium salus.

Ceterum nec Priscorum Medicina probos, pioſve facit Homines, niſi aliunde ſint tales, nec Recentiorum impios, aut improbos. Sic potius conſcientiae ſuae non deſſent, quandoque, qui nova medici ordinis minime ponderata, aut examinata caeco quodam inſtinctu contemnunt. Hac de re vide Therapeuticam meam pag. 26. 27. Nihil ergo rei magis habet Neoterico- rum Medicina cum Philoſophia Carteſii, vel Gaſſendi, quam cum Philoſophia Ariſtotelis: a quibus etiam omnibus Scholis, ſi libeat, poteſt illa praecindere. Hanc ideo praxim, non minus quam vetuſtorem, potis eſt exercere citra religionis detrimentum Chriſtianus quilibet Medicus, ac ſumme pius, pius, non ſecus ac illam exerceat Judaeus, vel Scythae. *Phyſicam Ariſtotelis, & Galeni Ignaram* longe ante hoc ſaeculum promulgavit, ſuamque *Novam Medicinam*, novamque Sectam fundavit Jo. Baptiſta Van. Helmont; necdum tamen in Scholis ortum habuerat Carteſii, vel Gaſſendi Philoſophia.

Quod eſt ad me, nulli me Factioni proficor ſerviliter deditum, ſive de rebus Medicis ſermo ſit, ſive de Philoſophicis: neque ideo Remedia, quae Hippocrate duce, incerta protuli, ſive *periculoso* identidem *experimento* obnoxia (cujuſmodi ſunt eorum non pauca) plane ob idipſum proſcribenda cenſeo; iis ſiquidem utor & ipſe defectu certiorum, ut patet undique ex Tractatu meo; ea tamen utor fiducia, & cautela, quae incertitudini nunc majori, nunc minori aequum eſt ut respondeat. Inertia ſolummodo, & inutilis, quae nempe talia deprehenderim, quantumvis magnifica, conſtanter rejicio: contra vero, eſſi- cacia, quae ſcilicet longo uſu expertus ſum talia (ſunt autem haec numero non multa quidem; ſed nec tam pauca, quin ſatis) conſtanter quoque adhibenda ſuſti-

neo; ut abunde jam in eadem Therapeuticam a. Hanc ſane & iuſtraſſet, ut caeteroqui par erat, Excellentiſſimus Ciccolinus ſolis paginis 11. 12. & 13. ab eodem citatis, vel etiam pag. 110. & 111. magiſque attente conſideraſſet quae a me ſunt abſolue, quae tantum comparative, aut cum aliqua limitatione prolata, quaeque pariter in tota hiſtoriarum inibi narratarum praxi mihi uſui ſuere remedia, vel denique ſi Lexiographos, ubi illi opus erat, conſulere non erubuiſſet; proſectio nec tam facile pro Bajulis a me ſortuito alicubi memoratis Apparitores, aut Liſtores intellexiſſet, nec tot abſona, falſa, & vana, quae puderet hic recensere, aequae inaniter quidem ac illepipe obtuſiſſet.

Sed quoniam ex Opere meo latine conſcripto laborare noſuit, ut ſatis perciperet quid obiter ſaltem de Carteſii doctrina ſenſerim pag. 133. commoidas certe poterat, atque etiamnum poſſet idipſum edifice- re ex iſſertatione quadam mea Epistoſolari anno 1706. ve naculo ſermone exarata ad Doctiſſimum D. Marchionem Urſinum, & ab eo edita in Erudiſſimo Libro ſuo, cui titulus. *Lettere di diverſi Autori in propoſito delle Conſiderazioni del Marchese Gio: Gioſſi Orſi &c.* a pag. 237. uſque ad 330. ejuſdem Operis: ibidemque, ubi uſe de Carteſio, nec non de Gaſſendo, & Ariſtotele ſermonem habui, me nullius in verba Magiſtri quo ad res Philoſophicas unquam juraſſi, aperte viſitur. Ea ſiquidem ſemper, quae tam in Sententia ejuſdem Ariſtotelis, quam Carteſii, Gaſſendi, aliorumve ſaniora, & meliora credidi, ni mea me ſeſellit electio, conatus ſum hinc inde excerptere, & pro ingenii viribus etiam connectere; quae vero deteriora, plane rejicere: id perpetuo pra omnibus ratum habens, in hiſce videlicet rebus, pra ſaepe etiam vanis, veritatem in puteo latere, nulli hominum in hac vita unquam ſe prodituraſ. Jam vero inde digreſſus ſum denuo revertor. Epistoſola itaque Fa- migeratiſſimi Lancaſii ſic habet.

Viro

Viro

D. FRANCISCO TORTO

Med. Doct. & Mutinensis Academia
Professori longe

JO. MARIA LANCISIO

S. P. D.

Vix librum, Therapeutices specialis ad
Febres quasdam perniciosas, quem avi-
dissime præstolabar, Clarissimus Pacchionus
noster abs te mihi reddidit, cum statim ape-
rire illum, atque evolvere accepi, tametsi
vondum compactum, & conglutinatum. Nec
sane Titulus ipse citra admirationem modestia
tua occurrit; rem enim summis dignam inge-
nitiis, & in arte medica exercitissimis tra-
bandam aggressus, Juniorum, & Candida-
torum præcipuam tibi utilitatem profueris.
Tum utraque, ad Principem nempe, atque
ad Lectorem episcopi singularem animi tui
moderationem, ac eruditionem nobis exhibuit.
Subinde Librerarum singula Capita percurri-
mus, ex iisque, perspicua methodo dispositis,
specimen prodire conspeximus pulcherrimorum
indique argumentorum, quæ varietate simul,
& veritate, præcui a fastidio, atque offensi-
one, mirifice blandiuntur. Deinceps atten-
tissime legimus primum, & secundum Li-
brum, in quibus, ut experimenta de China
usu tanquam præciosam Recentiorum mercem
extollis, ita Præcorum, ac Mercati præfer-
tim animadversiones circa perniciosarum Fe-
brium discrimina aureum veluti pulverem
agitare non prætermittis. aqvisimus semper
Judex, verique amantissimus. Ex reliquis
autem tribus Libris tot, tantaque, omnia sa-
men tuo ab ingenio cum fructu jucunditati,
atque utilitatis deprimimus, ut, quemad-
modum tu sine plena rerum Physico Mecha-
nico Anatomiarum scientia, ac longo usu,
scriptis illa tradere nequisses: sic neminem,
qui eadem penitus persequi velis, absque
magno suarum stultiarum emolumento a lectio-
ne recessurum existimamus. Placuerunt, fa-

teor, inter cætera, quæ Libr. 3. Cap. 2. ner-
vose, ac doctissime a te proponuntur: etenim
insequeris eo loci perniciosarum Febrium fer-
mentum, aut subsistens, aut fugiens a primis
in secundas chylæ vias, atque ab iis in ter-
tias circulantibus sanguinibus, quartasque excur-
rentis succi nervi semitas, itaut, quocunque
se hostis recipiat, turbas facias, clasticumque
canas; armata semper Peruviano Cortice
manu feliciter profuges, atque præternas.
Quid? quod Arborem immortalitate dignam,
in calce libri delineatam, Studiorum in
gratiam posuisti. Scilicet ut ab ejus singulis
ramis, ut scribis, non decorticatis (modo
memoria committantur) totidem quasi hæstæ
ad confodiendas febres, plerumque exitiales
parari facillime possint. Hæc autem omnia
eo quidem judicio ubique rimatus es, ut nihil
a stylo tuo (satis alioquin robusto, atque ele-
ganti) exidere videatur, quod non sit vel
gravissimorum Virorum auctoritate, vel longo
tuo experimento confirmatum. Quamobrem
si forte imprudens quispiam (caveat hic tibi
Excellentissimus Ciccolinus) carpere aliquid
tuis in Scriptis ausus fueris, latrabis semper
ille, non mordebit. Neque vero præteriti
sine grata humanitatis tuæ commendatione lo-
co illor, quibus me, meosque labores officiose
commemoras. Hoc sane faciet, ut jure multo
majori meis in Commentariis æternorum tuo-
rum Operum debeam meminissi. Vale Vir
Amicis pariter, & Republicæ.

Datum Romæ XIII. Kalend. Martii
MDCCXII.

(c) (Quanta cautione &c.) Tanta cau-
tione, remotioribus præsertim temporibus,
Corticem Peruvianum, ut & alia ferme
omnia remedia, præscribere consueverat
oculatissimus Malspighius, ut fuerim ausus
in Therapeutice ea pag. 13. proferre,
suam illi in hoc condonandam esse causam,
quippe eidem de more quidem familiarem,
sed circa usum hujusce Febrifugi forte ni-
niam. In citato tamen per Cl. Auctorem
Consilio nihil illi condonandum duxerim;
neque enim eo casu valde an ipiti quic-
quam amplius ipse proposuisset. Habebit
for.

fortasse quid donet illi, aut potius quid parcat, sed de excessu, idem Cl. Auctor, qui duas tantum Chinæ drachmas exhibere consuevit; neque tamen repetere: cum contra hic Malpighius drachmas quinque ad quindecim dies partitis vicibus offerendas proponat. Atque hanc ipsam & mihi iis nonnunquam casibus Lentarum, & Diuturni-rum febrium, ex Intermit-tentium tamen radice, esse Methodum præscribendi Peruvianum Corticem, potest quilibet intueri pag. 56., & 57.. imo & a pagin. 290. ad 293. ejusdem Therapeu-tices meæ.

(d) (*Remedia &c.*) Ad hanc Textum peritum ab Opere Posthumo ejusdem Mal-pighii, & signate ad primam illius partem respondeo, hic improbari a Viro illo cir-cu spectatissimo Chinam China non tanquam recensitorum malorum productricem, si ea, ut clare inquit, fuerit *sine arte adhibita*. Adhibeatur itaque ex arte, ut in Tractatu meo sum conatus explicare pro vicibus; atque ita non modo evitabuntur *Recidivæ*, *Fixationes*, & *Cachexiæ*, quas *arte non adhibita* meruit (fortassis & supra modum meruit) famigeratissimus Malpighius; sed hæc ipsissima mala, *Fixationes* nempe, & *Cachexiæ*, si præxtiterint, a Febris diu-turnis invecæ, eodem Febrifugo una, & eadem opera sanabuntur. Audiamus in hanc rem, præter Restaurandum, Mongi-notium, aliosque plures super hac materia citatos in Therapeutice meæ pag. 84. 85. & præter historias a me ipso allatas, tum ibidem, tum pag. 82. histor. 13. & pag. 83. histor. 14. audiamus inquam sex Me-dicos Insignes, ex Inelyto Collegio Medio-lanensi videlicet Joan Horatium Castillio-neum, Joann. Paulum Cambiagum, Hiero-nimum Cardanum, Franciscum Guadigna-num, Sebastianum Calvum, & Christopho-rum Palavicinum. apud Badam lib. 3. pagin. 205. hæc attestantes ab anno 1658. quo tempore novus adhuc erat in Europa Peruvianus Cortex, illorum verba sunt hæc, *Facta igitur a nobis per decem conti-*

nuos annos (non per decem dies, aut men-ses) *multiplici experientia, omnibus, quibus ex præscripto exhibitus fuit, profuit. Aus-tum eos omnino a Febre immunes reddidit unica vice assumptus, aut si ex delictis in-vetus ratione, vel ex alia causa adderem, si bene ferret Cl. Auctor, qui sapiebat pluri-mum, & non contumaciter illius usu) Febris rediit, denuo eo assumpto liberi evasere. Mamm dictu! Lienosi, Cachectici, extincta febris, nullis aliis assumptis remediis, a Ca-chexia, & Lienis infarctibus liberati sunt &c. Nullis quod sciamus, nocuum mentum attulit &c.*

En ergo quomodo de China China ex arte illorum solummodo temporum præscripta, & repetita *Recidivæ* facile tollebat, & *Fixationes* intra Lienem, & *Cachexias* ipsas curabat. Idem confirmat senioribus hæc temporibus famigeratissimus Joan Jacobus Mangetus Biblioth. Medico Pract. libr. 6. ad 20 pag. mihi 239. his verbis. *Cortex non tantum Febrim, sed nonnunquam etiam Hydroperem inde ortum depellit: & quidem in substantia ipsa exhibitus, non Tussis specie; etenim ex eodem Auct. ibidem §. 16. In Substantia sumptus efficacior est: certius enim, & citius paroxysmos sistit &c.*

(e) (*Hinc necesse fuit &c.*) Quemad-modum prius pars hujus Textus respicit usum Chinæ Chinæ *sine arte adhibita*, hoc est adhibita, vel *Ubi*, vel *Quando* nox convenit (qua de re jam pluries ad fastidium usque) ita secunda hæc pars respicit *Modum* eadem utendi rationalem. Atque hic animadvertat Lector, quam parum caute, quam parum apposite Cl. Ramazzinus Chinæ Chinæ usum quemcumque §. 6. mere empiricum, irrationalem, & amethodicum prædicans, utatur hoc Textu, quem Malpighius, ut satis patet, protulit in eum præcise finem, ut ejusdem Febrifugi usum, non mere empiricum, sed methodicum, ratio-nalem, & plane jam tutum, mediis præparationibus variis, apud Medicos factum ostenderet. Adeoque nil aliud hinc posset inferre noster Auctor, nisi ad summum, necessarias esse præparationes a Malpighio alle-

allegatas, ut *tuto* possit China China adhiberi ad eas Febres, ad quas illius actionem pertinere docet experientia, cum in substantia nuda exhibetur.

Licet autem quo ad istas Remedii preparationes ego experientia multiplici ductus possim asserere denuo, quod & asserui in Therapeut. mea pag. 58. cum Mortono, & Blegnyo; Efficacior enim scilicet esse substantiam simplicem hujusce Febrifugi, quam Extracta, & Tincturas illius, ut sentit quoque Lemerys in cursu Chymico, a Cl. Auctore infra citatus, & in Bibliotheca Medico-practica, ut annotavimus nuperi v. c. Jo. Jacobus Mangetus, alique; nihilominus neque renuo rursus admittere, quod in obsequium Viri tamen celeberrimi admisi pag. 57. ejusdem Therapeut. posse videlicet *Tincturam* potius, quam *substantiam* ligneam Corticis, eoque *paratam* potius, quam *cumulatim* exhiberi, ubi non magna urgeat necessitas, vel sollicitudo citioris, aut certioris eventus: uno verbo, in *diuturnis*, & *benignioribus* Intermittentibus. In *Perniciosis* siquidem, tam Intervallatis, quam Subcontinuis, etsi quandoque Extracta, & Tinctura ex usu esse possint, nec inutiliter; haud tamen vereor affirmare, *certiorem*, semper esse *citiorem*, nec propterea minus *curam* curationem, quæ *Substantia* Corticis assumpta obtinetur, quam quæ obtinetur, ope *Tinctura*, aut *Extracti*: quemadmodum in Libro, cui Titulus, *Oculorum, & Mentis vigilia*, pag. 274. auctoritate Mortoni, & propria experientia fretus, huic eodem Malpighianæ animadversioni respondet Cl. Sbaragli, ejusdem pariter Scholæ Bononiensis Professor, & (quantum ex ejus Scriptis licet conjicere) Peruviani Corticis administrator neutiquam scrupulosus. Sed & his missis, Malpighius certe temporibus suis ne cogitavit quidem de Febribus hujusmodi lethaliibus China China curandis, vel de tam valida illius virtute in extremo etiam earundem Februm exitio; imo in angustiis proxime certaque jam necis. Neque enim metum *Recidivarum*, nec *Fixa-*

tionum, nec *Cachexia*, nec aliorum quorumvis morborum, servato tunc Egrotante subinde facile curabilem, in tam gravibus circumstantiis objecisset, satis conscius auri effati, quod habet Celsus lib. 8. cap. ult. *Nihil interst, an satis suum præsidium sit, quod unicum est.*

His omnibus de causis, suam in Therapeut. mea, loco citato, *cautelam* dixi *condonandam* Malpighio. Viro sane, quem libenter & ipse fateor *Sapientissimum*, qualem modo prædicat, qui sibi favorabilem putat Cl. Ramazzinus. Neque ego propterea tanto Viro, velut crimen aliquod unquam objecerim, quod ille populari, crebreque praxi minus addictus, sæpius etiam in otio rurali Sectionibus Anatomicis, præsertim minutioribus, occupatissimus (quibus studiis, utilitate sua nequaquam carentibus, longe a Medentium, & Egrotantium turba eminenter inclauit, inaccessa peragrans loca, & nullius antea *Tripode*) humilioribus hisce, quantumvis æque saltem utilibus, minus vacare potuerit, aut potius voluerit. Nullus enim dubio, quin pro sua ingenuitate, si vixisset in hæc usque tempora, alienæ saltem praxi eam eadem in hoc fuisset adhibiturus, quam anatomice illius dexteritati alii adhibere consueverunt. Nec proinde illius ego *curiosam diligentiam* salibus Aristophanis *perfricuerim*, ut satis manifeste, dissimulante licet, olim perfricare visus est Cl. noster Auctor: & quidem acrioribus, ac unquam perfricuerit illam iisdem temporibus Auctor Dissertationis *De Recentiorum Medicorum studio*. Videtis curiose Lector Dissertationem Cl. Ramazzini De Constitutionibus trium annorum 1692. 93. & 94. §. 58. & 59. pag. 193. Edit. Patavina ibique Manifestam hanc illi Dissertationi, etsi jam plane absoluta, pruriente nihilominus calamo eleganter assutam reperies.

(f) (Male usu &c.) Quis quæso de male usu, nedum Peruviani Corticis, sed & aliorum remedium, puta Phlebotomia, Purgationis &c. acria non scribat? Contra

Torti Resp. ad Ramazz.

malum hujusce Febrifugi *usum* scripti & ego, qui tamen dicor alicubi a Cl. Auctore, *Magnus China China virtutum assertor*; scribere Sydenhamios, imo & Mortonus ipse, alique fere omnes, qui innoxii cate-roqui, & saluberrimi remedii Fautores, ut passim videre est, tam in Scriptis eorum, quam in ipsa Therapeutice mea. Sed quid inde? Opus esset ostendere, *malum* usum, quem dampnant auctoritates omnes, tum hoc, tum aliis Critica hujus Dissertationis locis adducta, esse illum *eundem*, quem specie recti usus exercent *Murineses Medici*; sive, ut citra fucum loqua iur, quem titulo *peculiaris*, ac perutilis *Methodi* proponit, ac laudat eadem Therapeutice mea; *rectum* vero usum illum esse *tantummodo*, quem limitibus artissimis conclusum ferme ad nihilum tandem redegit Cl. Auctor. Ad hæc oporteret (ut vim probationis haberent eadem auctoritates) oporteret, inquam ut Scriptores illi *Methodum* ipsam *meam*, in circumstantiis præsertim, in quibus eam *peculiariter* proposui, nedum præcise dampnarent, sed & dampnarent *experis*, non ratiociniis tantum innixi; neque *e ipsa* falsitatis evincerent, aut vaniloquentia. Sed quis, Mortono excepto, aliisve perpaucis, Peruvianum Corticem in Persiciis Febribus a Mercato descriptis, methodice, ac ex arte fuit unquam, saltem constanter expertus, ante vulgationem Tractatus mei, specialem Methodam, nondumque notam tradentis, ut praxi meæ suam in hisdem Febribus, & circumstantiis aequaliter exercitam, queat opponere experientiam?

Quæ igitur de *malo* hujusce Corticis *usu* generaliter scripta extare dicuntur apud Georgium Baglivum, Nicolaum Lemery, & Theophilum Bonetum in variis Operibus suis, nil probant adversum me, nilque adversus Peruvianum Corticem: cum vix aliquid per transennam apud ipsos legatur de *abusu* Antifebrilium omnium in genere, ut & de *usu* China China nonnunquam, ut ajunt explicite, *intempestivo*; quem quoque *intempestivum* nihilominus etiam

admittunt in *curatione constata*. Contra vero reperio plurima apud eosdem Auctores de vi, certitudine, & securitate hujusce remedii, quæ aciem legentis Claris. Ramazzini fortasse subterfugerunt, quæque facile a curiosis Lectoribus possunt adinveniri, ut in sequentibus.

(g) (Apud Georgium Baglivum &c.) Georgius ergo Baglivus, ut aliquid obiter innuam de singulis, Lib. 2. Prax. Med. Cap. 3. pag. mihi 165. hæc habet. *China China est Remedium profecto verculeum in curatione Intermitentium; dummodo tamen* (quæ peritorum omnium cautela est) *non detur suspicio inflammationis alicujus visceris, vel abscessus interni; neque in principio crudis adhuc existentibus humoribus &c.* Item lib. eod. pag. 234. de inutili, ac noxia locutus bilis evacuatione in Tertianis. *Evincit id*, inquit, *superrima Corticis Peruviani, aliorumque Febrifugorum artificia-rium detectio; quibus prudenter, & tempestive datis, & Febres omnes Intermitentes, a quibuslibet demum causis productæ felicissime eliminantur, nullis in medium productis.* Quæstionibus præparationis, aut evacuationis agens pag. 242. principem statim locum tribuit Peruviano Cortici, inquit. *Sine constantia, videlicet Remedia specifica, methodo præscribendi munita, & morbo specifice, ac ferme infallibiliter respondentia, prout est in Intermitentibus Cortex Peruvianus &c.*

Quod si in Tractatu de Fibra Matrice, & Morbosa identidem succerent usui China China, perpetuo loquitor coherentes ad superius relata, tum de illius oblatione ante sublatam, ut clare semetipsum explicat, *Cacoecyliam*, tum de abusu ejusdem in Febribus *Mesentericis Romanorum*, ut vocat ex vitio illius visceris non levi proficiscentibus, ac proinde *Symptomaticis*; adversus quas nil posse Peruvianum Corticem, communiter notum est; & a me pariter, nedum annotatum, sed & fusiori explicatione declaratum pag. 269., & 270. Tractatus mei.

mei. Oportet ergo probe dignoscere Februm species, differentias, & transmutationes, ut pluribus aliis in locis Tyrones docui. Sed hoc (ut a eam pag. 93. ejusdem Tractatus) quod maxime deberet docere, id ipsum est, quod nequit satis doceri. Qui ergo omnes hæc Februm vicissitudines exacte, quantum licet per observationes, & experimenta, non caller, nunquam erit Corticis opportunus administrator, & rediitque a perito Medico fere nunquam incassum adhibitum, si forte bis, aut ter cum su cessu, quater aut quinque sine successu exhibebit. In hos scopulos, in has Syres forsitan impigere Scriptores nonnulli, Chinæ Chinæ usui frigidiascule tantum plaudentes.

(b) (Nicolaum Lemery &c.) Nicolaus vero Lemeryus in cursu Chymico Part. 2. Cap. 6. de Quinquina pag. mihi 454. ait. Hoc est Remedium curius, quod usque adhuc repertum sit adversus Februm Intermittentium fermentum &c. Usam illius prima oblatione liberalem præcipit, continuatque diminuta dosi bis in die per octiduum; & semel in die per alius octiduum; assertitque constantem illius repetitionem impedire Februm recursum, dummodo Ager fuerit antea rite purgatus; impurgato enim corpore Chinam Chinam exhibere, minime tutum existimat. Hac de re vide Therapeut. meam lib. 1. Cap. 9.

(c) (Theophilum Bonetum &c.) Quo ad Theophilum denique Bonetum, in variis hujus Auctoris Operibus tot sunt, quæ favent usui Peruviani Corticis, ut cuncta recensere non vacet; siquidem apud vastorum hujusmodi Collectaneorum Scriptores qui aliena diversorum generum acervatim referunt in Studentium commodum, quicquid reperit facile quod sibi congruit. In Polyakhe itaque sub Bonetis Tom. 1. Lib. 1. de Febr. Tit. 5. Cap. 1. de Intermitt. in gen. §. 59. de China China hæc habet ex Sponio pag. mihi 221. Omnium usitatissimum, & certissimum omnium est Febrisusum &c., tandemque ex eodem ad præca-

vendum Februm recursum dosim liberalem ad uncias usque duas §. 61. item ex Saccho hæc addit eodem §. 59. In his Febrisus China China va de salutaris ab experientia probatur &c. & si revertatur paroxysmus, nova China exhibitione supprimitur. Ex Villisio quoque §. 60. sic loquitur pag. 22. Usus pulveris Corticis Peruviani hunc morbum (hic intellige Quartanam) certissime curare perhibetur &c. Denique (ut plura alia omitam loca tam vasti Operis) ibidem ex Boyle sic concludi. Si credendum erit magno Digbo, culpandus potius Medicus, quam nobilis hæc Medicina, si post hujus exhibitionem unquam revertatur Febris; nam cum illum consulere super hac res sancte mihi asseveravit, ex 30 aut 40 circiter Quartana dederit, quos hoc solo remedio curavit, ne vel duos relapsos fuisset: neque tamen inde crediderim, Cachecticos illos paulo post obtisse, aut Hydropicos. Sed citati Auctores de inhibendo relapsu adeo solliciti, nesciebant adhuc Theorema practicum Cl. Ramazzini; videlicet, Oportandum esse, ut Febris redeat remedii loco: Medici quoque Chinam Chinam præscribentes interdum eludi Febre amplius non redeunt; sed tacite corpus depascente.

Idem Bonetus in Mercatorio Compitalitio, ubi de China China sermonem habens nihil edit de proprio, sed tantum Villisii verba transcribit, scilicet lib. 6. de Febre Intermittente in genere, pag. 207. hæc nobis innuit. Quæ ratione (videlicet usu Peruviani Corticis repetito) crebras inducias Quartana procurabant, alacres, & vividi ad negotia quæque expediti degebant; cum secus enervet, & pallidi in languorem, & viciusum corporis habitum redigerentur. Vix unus e centum hoc remedium incassum tentavit: nec tantum in Febre Quartana; verum in aliis Intermittentium Speciebus cum fructu adhibetur &c.

Tandem in Medicina Septentrionali felicissimas adducit idem Bonetus Februm curationes, ope Chinæ Chinæ absolutas. Harum tres juvat recensere. Prima legi-

tur Volum. 2. Lib. 5. De Febribus Sect. 1. De Medicam. Antifebr. Observ. 9. pag. mihi 177. estque observatio Erasmi Bartholini, qui primo in se ipso anno 1679., mox in aliis felix de illa periculum fecit, ejusque famam illis in Regionibus antea obscuram illustravit; imo & rationibus validis usum ejusdem ea ipsa observatione confirmavit. Et quasi Regionibus illis indecorum putasset, apud alienigenas credi minus excultum ibidem esse remedium illud, quod non multo ante Europæ innotuerat, hæc addidit. Celeberrimus Vir Villisus multus experimentis edoctus statuit lib. de Febr., eximias esse bujus pulveris vires in Febr. Quartana debellanda; id, quod & Nobilissimus Robertus Boyle testatur in diversis editis a se Scriptis. Quare neque nos decuit usum ejus in terris hisce Septentrionalibus salutarem fuisse silentio prætermittere, ut optimis rebus bonos inprimis habeamur, neque in Medicamentorum cognitione confessa cum anticipibus, & obscuris confundamus. Et paulo post Adeous verissimum esse deprehenderim quicquid laudati Auctores (alios enim antea citaverat, præsertim Antymum Conygium, sive Honoratum Fabri) de hoc pulvere bono publico divulgaverunt; neque in hisce terris minorem esse ejus in nobilitatem, quam in Meridionalibus.

Observatio altera habetur eadem Part. 2. Medicin. Septentr. lib. 7. Paraleipomen ad lib. 3. Sect. 3. de Febribus Intermittent. pag. mihi 550. Observat. 19., estque illa observatio Ferdinandi Friderici Illmer, patris digna, quæ illustratur; licet hic ob suam prolixitatem omittatur. Ex ea siquidem non minus Peruviani Corticis efficacia, quam inefficacia potius vulgaris Methodi, aliorumque Antifebrilium ferme omnium, eo casu inutiliter usurpatorum, clare deprehenditur.

Sed tertia Observatio, quæ hanc immediate antecedit pag. 549., estque Obser. 18. rem plane conficit. Exhibet hæc Auctor. rem ipsam, qui eam describit, Theophi-

lum Bonetum Quartana laborantem, & in ipso morbi principio, post sextum videlicet Paroxysmum, China China intra bdaum ad drachmas, non duas tantum promore, sed sex assumpta, perfecte sanatum, atque ad calcem Observationis pag. 550. plura de hoc Febrifugo egregie locutum; inter quæ nonnulla hæc cursim excepta. Circa usum istius Febrifugi, notandum, quo simplicius exhibetur, eo efficacior: in ejus vim deprehendi; neque consorsium aliorum medicamentorum exposcere. Nam neque adjuvante indiget, quod vim illius intendat, cum hæcenus nullum aleo efflux antipyreticon innotuerit, hinc ut quicquid in societatem illius venerit, infirmus sit, & inutile: neque corrigenit, cum nullum ab ejus usu ex arte exhibiti, experientia teste, damnum emergat &c. Si Recidiva succedit, ea vel Aegri intemperantia adscribenda, aut quia intempestive, vel coacte id assumptum est &c. Quid clarius? Quid Cortici favorabilius? Itane illum auctoritatibus Baglivi, Lemerii, & Boneti mulctat Cl. Auctor? Certe & hac vice Carpathius testem.

Quid vero si ego, præter responzionem hæc ab iisdem petitam, reraliarem Virum Cl. Auctoritatibus quinquaginta forsitan Scriptorum supra enumeratorum, tot, & tanta eadem adversa canentium? Quid, si unius Langii Dissertationem? Quid si solam Mangeti Bibliothecam, vel Medicopracticam, vel Pharmacœuticam medicam cum Auctoribus in eadem, præter a nobis expositos, recensitis, Rajo, Courtine, Goodall, Holle, Robinson &c. opponerem? Sed pueret, ubi de praxilis agitur, alio uti teste, quam experientia: maxime cum non de primævæ vulgaris Methodo, nec de Febribus tantum diuturnis, de quibus solam modo passim loquatur Auctores, inter nos sit Quæstio suborta; sed de Methodo recentis, & de usâ Paucissimis noto, cujus Judicium penes Seculum istud deinceps erit, serosque Nepotes, non penes prægressum. Id unum liceat a Mangeto supra laudato in rem nostram excerpere, Biblior. Pbar.

Pharmaceutico-med. lib. 17. pag. mihi 697., quod sic habet. *Pro ejus vi febrifuga* (loquitur de China China) *quidam acriter militarunt, dum alii nobile hoc medicamentum totis impugnarunt viribus,* (en igitur quam facile sit, & si nul quam vanum, notas jam, sed effectas, atque hostie inanes contra illad congerere auctoritates) *donec tandem ultimis hisce annis ab omnibus prope Medicina Cultoribus, Egrorum suorum solasium esse experientibus, non tantum amice excipi-*

tur (en ex adverso quam facilius sit, sed simul quam æquius, potiore auctoritate, & experientia firmatas, condere pro eodem *Pandectar*) *sed etiam pro Panacea quadam quasi specie non immerito salusatur.* Cur ergo *ultimis hisce annis* defuit saluberrimam hujusmodi Medicinam ita salutare, qui ante paucos annos, imo ante paucos menses tam humaniter, tamque benigne salutaverat Cl. Auctor?

§. XLIV.

Sed sorte quis dicet ignotam fuisse novam hanc Methodum Chinam Chinam exhibendi in larga dosi ad uncias, & plures in die, ac in illius usu persistere donec febris extincta fuerit. At ista Methodus nova non est, (a) licet pro nova venditur, jamdiu in Germania usui esse cœpit, ut videre est in Epistola responsiva Roberti Bradi ad Thomam Sydenham, ibi enim verba hæc scripta reperio. *Equidem scio quosdam haud infimi subsellii Medicos, qui in magna quantitate, & dosi sæpius repetita eum exhibent; alios item qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus julapia, & emulsiones faciunt, quibus modis se non tantum intermittentes, sed & continuas quasdam certo curare affirmant.* Profecto hac in re (b) nil inausum, nil intentatum reliquit Medicorum industria, ut etiam excogitarit ex China Chinæ decocto Clysters Febrifugos.

(a) *Licet pro nova &c.* Pro nova certe venditur a me Methodus mea, quam patior libenter, ut appellet quisque pro arbitrio, vel meam, vel alienam, vel ad imitationem alienarum confarcatam, quemadmodum in Therapeut. mea lib. 3. Cap. 4. pag. 154. & seq. Possit nihilominus, forsitan & debere, novam vocari, habito ad circumstantias quasdam respectu, quæ se tenent tum ex parte Februm curandarum, tum maxime ex parte modi exhibendi Peruvianæ Corticem, illamve industri quadam, & inæquali partitione distribuendi, pro ratione angustiae temporis, & imminenti exitii, ne in tiltter administretur, ex eodem Cap. 4. lib. 3. a pag. 154 usque ad 159. luce meridiana clarius appareat.

Sed hæc novitas, seu, quod refert, peculiaris utilitas Methodi meæ non consistit in exhibenda, ut hic inquit Cl. Auctor, China China in larga dosi ad uncias, & plures in die &c. hujusmodi enim lata nimium, & interminata loquendi forma satis a me exhibita est pag. 149. Tractatus mei; sed consistit ad summum, ut alias recensui, & ut patet ex eodem Opere meo pag. 149., in duabus plus minus uncias China Chinæ, intra tres hebdomadas assumptis, una ex illis ad curationem, altera ad præcautionem præscripta, in casibus Februm Permeiosarum, ac summe lethaliū, ubi major necessario, quam in benignioribus impeditur copia Febrifugi. Dosim ista copiosiorum, quæ scilicet pro una Ægritudine curanda, uncias duas longe transcendat Peruviani

Corticis, tamquam ab usum a me damnatam vide pag. 151. & 152. ejusdem pariter Tractatus mei Distributio autem istiusmodi dosi liberalior est mihi tantummodo in primo Cyatho, sive in prima Remedii oblatione, in casibus tamen solum maxime urgentibus, & d. ficiente tempore lentius agendi: tunc siquidem semariciam de more, paulo etiam plus, aut paulo minus, pro affectus, ac temporis exigentia prescribo. Atque ita suffragane statim imposito Febri præcipiti, reliquum Corticis ad alteram usque unciam, lentiore sensum pro re nata progressu, consumptum volo. De his omnibus tuse, & ordinate in eodem Opere meo a pag. 144. usque ad 149. ubi totum Corticis impendium, & tota simul mea Methodi novita abunde perspicitur. Novum quippe revera est, propinare hoc pharmacum in iis circumstantiis, in quibus nulla amplius pharmasa locum habent, magis novum, propinare tam utiliter; & maxime novum, hanc utilitatem pendere ab industri quadam modica potius, quam exuberantis tandem quantitatis distributione.

Sed si *Methodus ista nova non est, & si jamdiu in Germania.* ut inquit, *usui cepit esse,* cur illam soli *Murina* sequaci imputat, non vero *Germania*, ut asserit, præeunti Cl. Auditor? At hallucinatur ille non parum, dum in asserti sui probationem adducit Epistolam Bradii (fallitur & in hoc, quod *responsivam* vocat, cum sit sciscitatoria ad Sydenham) Robertus enim Bradyus, ut patet ex eadem Epistola, & ex Responsoria annexa Sydenhamii ad ipsum. Bradyum pag. 312. & seq. in Operibus præcitati Sydenhamii, Edit. Patav. 1700, est Professor *Cantabrigiensi*; verbaque a Cl. Ramazzino hic recensita scripsit idem Bradyus e *Cantabrigia*, Urbe, non *Germania*, sed *Anglia* celeberrima, ut videre est loco citato. Crebro nimis profecto labitur vel inter plana hæc cæspitans Vir Cl., ut queam ipse tam crebro dissimulanter connivere. Quod ille §. 31. *Franciscum* pro Antonio

extinctum, sive occisum voluerit: quod §. 32 alium quepiam de *Marchione Comitem* fecerit: quod §. 33 Fernellii Libros De abditis non *Rerum*, sed *Morborum* Causis inscriptos dixerit: quod denique hoc ipso Paragrapho Epistolam Bradii *Sciscitatoriam* pro *Responso* sumpsit, & Nationum Medicinam confundens, *Germanicam* Scholam citavit loco *Anglicæ*, vel Germaniam ipsam ad Tamesim, & Camum pro Anglia collocavit; id omne illi facile condonandum dixerim; quamvis id ipsum alii non ita facile latui sint Medici, neque Geographi. Sed quod morem ejusdem *Anglicæ* Scholæ, quam mihi, tunc licet infans, præeuntem in liberaliori Chinæ Chinæ usu ad Perniciosas Intermitteutes pluries asserui in Opere meo, velit ille adscribere insuper Scholæ Germanicæ in contumeliam Methodi meæ, ut scilicet omne illi adinat novitatis decus; id certe non æque facile ferendum mihi: quemadmodum ne bene tuli, nec unquam feram, venditatum fallō ab eodem (puto quidem sine erimine), pro infauste al cubi exhibitio, nullatenus exhibitum, aut propositum Peruvianum Corticem.

Sed quoniam Germanum effinxit invite Natura Robertum Bradyum, cur saltem illius germana sensa nostro Cortici adeo favorabilia, & ex immediato ejusdem contextu clare patentia non subdidit Vir integerimus? Subdam ego de more prolixior quod de industria omisit ille, cum maxime ipsum juvabat brevitati studens; imo eorum, prout jacet, Bradii Textum, a Cl. Ramazzino partim allatum, & partim omisum integre huc reddam. Sic ergo Thomæ Sydenham Londinensi sub die 30. Decembris anni 1679. scripsit e *Cantabrigia* Robertus Bradyus. In Sectione prima Cap. 5. Libri sui paucis egisti de usu Corticis Indici, & ejusdem exhibendi Methodo. Equidem scio quosdam baud infirmi subtilissimi Medici, qui in magna quantitate, & dosi sæpius reposita cum exhibent; alios item, qui ex eodem extracta, infusiones, & ex infusionibus

bus iulapia, & emulſiones conſciunt: quibus morbis ſe non tantum intermittentes, ſed & Continuas quosdam curare affirmant. Magnum procul omni dubio in curandis intermittentiſſimis eſt remedium. Ego quidem per 20. plus minus annos dictum Corticem varia forma, & multiplici præparatione maximo cum ſucceſſu exhibendum curavi. Si vero peculiare quippiam de uſu huius Corticis noſſis, vel quid melius progrediente ſapientia fueris edoſtus, id ne graveris, præcor, in lucem proferre. Hæc omnia e Cantabrigia Bradyſ. In Angliſ ergo, non in Germania, penes Mortonum ſaltem, & Sydenhamium) uſitata erat Merhodus, non quidem eadem, ſed nec longe abſimilis a mea, præſcribendi Peruvianum Corticem, ut candide ſaſſus ſum in Therapeutice mea locis citatis, & alibi. Quodnam autem Bradyſ reſponſum dederit Sydenham, & qua Methodo ſe uſum dixerit in miniſtrando Ægroiſ Peruviano Febrifugo, ſatis patet ex Textibus illius a me tranſcriptis, tum olim in Tractatu meo; tum denuo in hiſce Reſponſionibus Jatro - apologeticis. Quod ſi inſuper particulam quamdam finalem Reſponſionis ejuſdem Sydenhamii ad Bradyſum, pro melius dignoſcenda eximia vi Corticis ex arte adhita, meorumque inſimul dictorum exploranda fide, luſtrare libeat; quoniam hæc ipſa Sydenhamii conſuſio rebus quoque meis tam bene congruit, ut mihi fortaiſſis hodie idem de Opere meo liceat affirmare, quod de tuo quondam Sydenhamius aſſeruit; hæc illius verba ſum natum huc translata haud piger ſubdere. Si placuiſſet ad ea animum advertere, quæ annis abhinc quatuor tradideram; quo paſſo ſciſcei Cortex deberet miniſtrari, tum poſt a repeti, Ægro convaleſcente, vive-
rens fortaiſſis baud pauci eorum, quo jam terra legi; utus homines viſpendant tenues ſane illos conatus noſtros, communi omnium bino dicatos, & moniſ præverint ibidem dictata. Hæc eadem itaque mihi ſor. obtigit a Cl. Ramazzino, cui mea minime placuerunt vel dono miſſa. Nullo igitur præ-

tio mercedem hanc vendidit, quæ tantum abeſt, ne illum emptorem habere meruerit, quin potius habuerit contemptorem.

(b) (Nil inuſum &c.) Auſus iſte tam inſolens præſcribendi Clyſteres ex China China decocto, ſi apud Cl. Auſtorem male audiat ut enerviſ aut parum efficax, eadem quoque ratione non admodum glorioſe audit apud me pag. 302. Tractatus mei; quamvis non ſemel & hac via mihi uſui fuerit idem Peruvianus Cortex. Si vero male audiat alio nomine; ſciat idem noſter Auſtor, ad uſum huiusmodi, præter Helvetium Facinoris Auſtorem, perveniſſe quoque e Sobola inclyta Bononiens, (quæ cæteris ipſo Iudice, pro regula Polyceſti eſſe poſſit) Clariffimum Sbaragli, per ſuperiora, & per inferiora Febrifugum hoc pro caſuum exigentia in Ægrotantium corpus immittere non renucentem, ut in Oculorum, & Mentis Vigiliis pag. 273. Sciat inſuper, ad eundem auſum necum pervexiſſe in curatione auſpicatiſſima Pueri quinquennis, remedia quævis per os reſpicientis, ſed & Prædictis ſtimulos addidiſſe ad idem tentamen Georgium Baglivum, quem §. antecedenti citavit Cl. Auſtor tamquam Scriptorem uſui China China adverſantem. Legatur Caſus apud eundem Baglivum lib. 1. Prax. Med. Cap. 13. pag. m. hi 128. Quid ergo miratur adeo Vir Cl. de Clyſteribus Febrifugis ex China China paratis, qui Moniali cuidam nihil per os aſſumentem, ad 66. dies per ſolum Clyſterem Nutrientem, ſingulis diebus injectum, vitam ſe prorogaviſſe reſert in ſuis Conſtitutionibus Epidemicis Mutinenſibus, a pag. 107. uſque ad totam pag. 109. Metuitne forſan, ne qui parantur ex China China Clyſteres, Cachexiam pariant, aut Hydropem, eadem, qua Nutrientes illi alienum intrudebant via? Certe ſi crebro, & copioſe repetantur, inflabunt Abdomen; cujuſmodi infortunium forte contigit quædringentis illis militibus prope Manheim aſſiua caſtra fortitis.

§. XLV.

Jam multa habita sunt experimenta permiscendo Chinam cum variis Spiritibus, cum succis corporis animalium, cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine recenter extracto, ad observandum, num aliqua fiat effervescencia, & colorum mutatio. Hujusmodi tentamina, quæcumque ea sint, non improbo, sed dico hac in re non paucas contingere hallucinationes; in Stomacho etenim ex succo acido, qui inibi ex naturæ lege hospitatur, & alchali fixo Chinæ Chinæ sit lucta, & exinde novum concretum, quod ad alias partes demissum, diversas habet vires, quod permixtum cum succo pancreatico, cum bile, cum sanguine, quid operetur scit Deus. Quantum in rerum natura possit mixtio, ex nitri, sulphuris, & carbonis permixtione, unde emergit pulveris pyrii tantarum virium compositio, jam satis notum. Sat celebre est illud Ausonii de Muliere mæcha, quæ Marito zelorypo toxicum dedit, ac postea ut illius vim geminaret, Argentum vivum potrexit, sed antidorum prioris veneni exhibuit.

(*Jam multa &c.*) **N**e quis possit ambigere, utrum ipse petat, & an ventiletur Opus meum in hac Dissertatione Critica universa, placuit Cl. illius Auctori in ipsa quoque Specialia experimenta mea, se potius tentamina quadam, ad explorandam febrifugam virtutem Corticis aliquando instituta, & pag. 21. mei Operis exposita, nonnihil animadvertere. Et licet ex iis me nihil sol di eliciuisse sim fassus; imo licet in iis nil improbandum se reperisse quodammodo fateatur Vir ipse Cl. nihilominus aliquid tandem expiatur, quod carpat, generaliter inquit, *Hac etiam in re non paucas contingere hallucinationes*: quasi fallax fuisset regula investigandi per hæc tentamina virtutem Corticis, quotiescumque etiam per i la phenomenon aliquod speciale, ac novum innotuisset. Sed, bona ejus venia, hallucinatur ille non parum, ordinem philosophandi experimentalem invertens. Ex actione quidem cujuscumque Remedii quid peculiare agentis extra corpus humanum, haud satis certo potest elici conjectura, quod idem pariter acturum sit intra corpus humanum, ob tot aliorum, diversorumque succorum commissionem, quibus infi-

ditur. ut pag. quoque 306. Tractatus mei n inime sum veritus confiteri. At vero si illud idem Remedium, nempe in casu nostro China China, certo agat quid peculiare intra corpus humanum; scilicet Fermentum febrile nobis occultum certo corrigat, ut certo corrigit; subinde autem per experimenta extra corpus habita nobis conslet (quod tamen nequivit constare) illam succos V. G. insigniter acidos, amaros, aut falsos retundere, eosque omni acrimonia Naturæ nodum excedente spoliatos, ad dulcedinem quandam reducere; plurima certe probabilitate, ne dicam evidentia, inferri poterit, tum quod China China humores nostri corporis præter naturam acidos, amaros; aut falsos redditos, vi sua cogat dulcescere, tum maxime quod ipsam febrile fermentum ab eadem retusum, acidum revera sit, amarum, aut salsum.

Aliud ergo est, querere per experimenta extra corpus instituta Remedium febrifugum; aliud est, Remedii febrifugi jam reperi querere vim intra corpus exercitam, per experimenta illam demonstrantia extra ipsum corpus. Si ex Toxicis, Hydragry, & humanæ simul Salivæ permissione, Toxicum ipsum extra corpus humanum dul-

dulcescere, suasque sermone spoliari, ali-
quando observare potuisset Mulier Mœcha,
ab hujusmodi commitione intra corpus
Mariti Zelotypi dubio procul abstinuisset,
aliterque cecinisset Aufonius. Sed & aliter
cineret hodie, si Medicos quosdam nosset
in usu Chinæ Chinæ parum versatos, qui

hoc Febriam *Alexipharmaco* propinato, &
Febre depulsa, aliud paulo post *Pharmacum*
purgans exhibent, quo Febrem statim re-
vocant, dum arcere contendunt: exclama-
ret quippe; nec forsitan lepide minus,
Ei cum Fara vident, Phacitaca bina no-
cent.

§. XLVI.

(a) **E**x *permissione* solutionis Vitrioli cum solutione Chinæ Chinæ obser-
vavi speciem quamdam atramenti, unde suborta mihi suspicio
idem fieri in Stomacho ex potione Chinæ Chinæ dum acido permiscetur,
sicque fermenti febrilis crasim inveri, ac impotentem fieri ad novos motus
febriles excitandos. Neque novum intermittentes febres æstate pervagantes
pendere a salso-acido fermento, licet, ut plurimum opinio sit (b) a luxu-
riante bile progigni. Æstate acida quæquæ avide appetimus ac utimur, &
fructus hujusce naturæ exquisimus, unde Ventriculi acidum tunc temporis
abundare non alienum est credere, quamvis enim in principio febrium in-
termittentium rejici soleat multa bilis, irritamentum prius in Stomacho
factum ab acido turgente, vasa cholidoca trahere potest in consensum, ve-
luti sit in nephritica passiones; puto ergo Chinam Chinam totam vim suam
in Ventriculo exerere, quia video in febre intermittente, alterum paroxys-
mum, qui expectabatur, omnino sisti, quod certe admirationem facit;
in aliis autem locis extra Ventriculum, aut parum, aut nihil operari, seu
quia illius virtus sit infracta, seu quia contrarietatem non reperiat, nam ubi
febris (c) primo periodica, postea continua facta fuerit, nihil admirandi ob-
servo, quod Chinæ Chinæ, licet larga dosi assumptæ, mereatur adscribi,
febris enim ad plures dies persistat & paulatim solvitur.

(a) (Ex *permissione* &c.) **E**xperimenta omnia ad
Chinæ Chinæ virtutem indagandam tentata,
per commitionem illius cum aliis Succis ex-
tra humanum corpus, reputat fallacia Cl.
Auctor; in Stomacho etenim, agebat ille Pa-
ragrapho antecedenti, ex succo acido, qui
omni ex naturæ lege hospitiatur, & alibali
fixo Chinæ Chinæ sit lusa, & exinde novum
concretum, quod ad alias partes diffusum di-
versas habet vires, permixtum cum succo por-
ceratico, cum bile, cum sanguine, quid ope-
retur scit Deus. Statim tamen in præsentii

Paragraphe horum omnium oblitus, suam
ille Experimentum, pari penitus modo
institutum adducit, solutionem nempe Vi-
trioli cum solutione (rectius dixisset, cum
infusione) Chinæ Chinæ permiscens; suam-
que inde fidenter deducit hypothesim, qua
modo vult, Chinam Chinam totam vim suam
egerere, non amplius in sanguine, ut im-
mediate dixerat, sed in ventriculo: in aliis
autem locis extra ventriculum, aut parum,
aut nihil operari. Illi ergo uni datum sit
per contrarias undique semitas adire Corin-
thum, & quomodolibet propriam senten-
tiam

Resp. ad Tertii Ramaz.

R *

tiam proferre, ac proprium experimentum Verum quid proprium illius experimentum dixi, quod ab Ettmullero, Langio, & aliis fuit ille mutuatus; quodque omnibus *ex infusione Galliarum*. & *infusione Vitrioli* atramenta coëfficientibus, ut olim in suis Constitutionibus Epidemicis pag. 121. annotavit Vir ipse Cl. quotidie est obvium? Cum ergo (ut hinc aestimetur pondus experimentorum illius) cum, inquam, tam ex percolatione infusionis *Gallarum*, *Cinamomi*, aliarumque rerum porosarum, colore quandatenus his similem, quam ex percolatione infusionis *China China* cum una semper solutione Vitrioli, eadem suboriatur Atramenti species (ut facto experimento observavi) eodem quoque pacto deberet a *Gallarum*, *Cinamomi* &c. pulvere Fermenti febrilis crasis inveri, & impotens reddi ad novos motus febriles excitandos, ut redditur a *China China*, secundum hypothesin Viri Cl. quod tamen inde sperare foret ridiculum.

(b) (A luxuriante bile &c.) Tertianas Febres Aestate pervagantes a luxuriante bile progreſſu, opinabatur Paragrapho 6. hujus Dissertationis ipse Cl. Auctor ut vidimus; modo non illi aridet amplius, quæ tunc præcui opinio; fortasse quia similem quoque me fovere sit suspicatus. Cum enim experimenta mea, pro investiganda *China China* actione quondam instituta, ad fructum revocasset ille Paragrapho antecedenti, ut ea parvi penderet; ex iisque longe faciliorem deduci ipsius *China China* nexum cum Bile, quam cum Lympha, Saliva, Urina, aliisque diversis fluidis, ut reor, considerasset; aliqua hinc mihi occasio suspicandi, Virum Cl. me propensam saltem putasse ad statuendam pro Intermitterentia Causa eandem Bilem, maxime cum pag. 14. Operis mei hæc verba protulerim: *Quod de Bile, & Oleo constet per experimentum* (sermo ibi est de facili absorptio *China China* intra Bilem, & Oleum observata) *potest fortasse per conjecturam credide Fermento febrili: sive ad illud con-*

stituendum Bilis concurrat: sive aliud Fluidum oleosum forsitan naturæ particeps. Sed facile poterat certior fieri, me nusquam determinate adstruxisse Bilem, ut Causam Intermitterentiam, si animadvertisset fere ibidem hæc alia verba, pag. 22. ejusdem Tractatus exarata: *Parum refert observare quid China China operetur intra Bilem qualemcumque, cum nos liceat quinam sit, vel esse possit, ad Causam Intermitterentiam constituendum Bilis concursus.*

Multo magis id poterat ille dignoscere, si Conjecturas meas omnes de Intermitterentium Causis, toto ferme Cap. 6. nec non etiam 8. Libri primi prolatas, & pro imperfectis a me ipso habitas, legere non renuisset; ubi nempe me in generalibus tantam quibusdam Theorematis firmitatem, in peculiaribus summe hesitantem deprehendisset. Et jure quidem merito: quemadmodum enim in meo Tractatu, anno 1712 publici juris facto, occultam plane protuli ad ea usque tempora veram, & germanam Intermitterentium Causam; ita inime verebor fateri, idem contigisse in hanc usque diem; æque conscius, Naturam ulli nondum Medicorum liberaliorem, sed æque avaram ac antea se præbuisse, in pandendo hujusmodi arcana. Tantum adest, ut *Bilem luxuriantem*, aliumve liquorem determinate humani corporis (quamquam eorum aliquem certe peccare necesse sit) hujusmodi criminis reum audeam proferre. In re tam obscura sat sit suspiciones nonnullas in eodem Tractatu cunctanter olim enuntiassse locis nuper citatis.

Non est igitur cur mihi obtrudat Vir Cl. *Intermitterentes æstivæ pendere a Salso-acido Fermento, non a luxuriante bile*, atque (ut in contextu) *binam Chinam totam vim suam in ventriculo exercere*: siquidem revera hanc litteram mecum agere satagat: mihi enim abunde sufficit, quod eadem *China China* Fermentum febrile pessundet, sive acidum deicatur illud, sive salsum, sive amarum, sive aliis saporis, aut indolis.

Quod

Quod vero Febrifugi actio, incipiendo a Ventriculo, non pratergrediatur secundas Chyli vias: & quod sanguis (quem in Intermittentibus mere passive se habere centies dixi) nullam probabiliter iudicio meo sensibilem alterationem patiatur ab eodem Febrifugo, iam licetis cubitalibus scripsi in ipsa Therapeutice mea isdem pariter citatis Cap. 6 & 8. Libri primi. Sed quid, si ad componendam licet, quam mihi, non eo, quo forsitan censuit, modo, de hisce revera sentienti, videret indicare Vir Cl., opinionem Eruditissimi D. Zendrini quispian in mediis adduceret? Cum enim Professor iste pro Intermittentium Causa Bilem adstruat, sed Acidum redditam, & in Duodeno praesertim Intestino suae dyscrasiae vires in Chyli damna exercentem, jansenere cessare debent Cl. Ramazzini querrimonia contra eamdem Bilem: quatenus in hujusmodi Hypothesi Causa februm, & acida esset, quamvis constituta in ipsa bile, & vix infra Ventricolum (quod illi displicere nequit) sedem haberet.

Scio equidem fore, si viveret Vir Cl. ut D. Zendrini sententiam de Febrim Intermittentium ortu, & circuitu minime admitteret, saltem ut proficiscentem a Viro docto quidem, sed qui de praestantia, actione, dosi, & usu Chinae Chinae post me nuperime scribens, innumera protulit, tum Theorica, tum Practica, Operi meo, sensibus meis in eodem expositis plane conformia: adeoque Scriptore sibi suspecto: posset nihilominus illum a partium quarumlibet studiis immunem ex hoc saltem agnoscere, quod in nonnullis aliis, nec parvi quidem ponderis, pari a me facilitate discreparit: licet consensus, aequae ac dissensus sui, prout liberum Philosophum decet, nullam omnino rationem habuerit, aut scrupulosam sollicitudinem. Quod vero in tot aliis mecum coincidat pro tutela, & administratione Febrifugi optimi, id ejusdem Remedii praestantiae adscribendum

omnibus Professoribus notae, non literarum amicitiae nexui inter nos exinde suboritur.

Seposita itaque illius auctoritate Clarissimo fortasse Ramazzino suspecta, seponamus quoque omnem considerationem de quovis concursu Bilis ad Febres Intermittentes, & de quacumque illius dyscrasia, & motu, tam fermentativo, quam progressivo &c. quem progressivum laudatus D. Zendrinus Circularem statuit, Venarum Mesaraicarum ope, fretus experientia Reverhosti, aliorumque nonnullorum Anatomicorum, praesente Borelli ratiocinantis conjectura. Eos tamen (ut hoc obiter innuam, unde aliquando speranda solutio non contemnendi Problematis) eos inquam rejectit in sua Historia Hepatica anno 711. edita accuratissimus Anatomicus, idem pariter & Amicus D. Jo. Baptista Bianchi Part. 1 Cap. 11. §. 11 pag. 52. his verbis

Multo minus per venas mesaraicas refurgitur biliosus hic humor, ut rade per eas in Portam derivatur. hinc per H par rursus in Ductum excretorium, & Intestina confluent, Circulationem habeat & suam per viscera Abdominis, amulam exposta salivariae circulationi per viscera, & sanguinem; quantum ferunt Modernorum aliquorum insomniz (& hic asterisco notat in margine Jo. Alphonsus Borellum, Nuck, & Reverhosti) Nam praeterquamquod in Intestinorum cavitate non hiant Mesaraicae; nil contra Circuitus legi, & animalem Machinam deformius excogitari potest bilioso hoc motu circulari; ut vel Medicina innuatur patet. Haec citatus D. Bianchi. Amicus ille mihi, Amicus D. Zendrinus; nec dubito, quin utriusque, non minus quam mihi, amica futura sit Veritas, quotiescumque eorum alterutri contingat, illam e tenui, qua etiamnum obvolvitur, caligine, educere. His ergo dimissis omnibus, mihi potius esset e re, Hypothesim ipsam Cl. Ramazzini de falso acido Fermento febrili propius examinare. Eam nihilominus in pluribus quidem fortasse non contemnendam, sed quae suos in plurimis aliis patitur Manes, ego hic in

obsequium Defuncti minime vellicabo; ne videar, ut ab exordio jam dixi, velle me ludari cum Larvis.

Id unum rursus disquiram, si liceat; quo nempe jure dicatur hic China China corrigere Fermentum acidum, aut falso acidum, tanquam *Causam* Intermittentium Febrim, cum ex adverso §. 14. dictum fuerit a Viro Cl. humorem irascibilem, seu melancholicum (qui dubio procul statuitur acidus ab admittentibus hac, & similia Veterum commenta) non auscultare huic Febrifugo. Quod si vere China China agat in Febres Intermittentes, easque depellat, in quantum Fermenti febrilis falso-acidi morbosam crassim invertit, & ad novos motus febriles excitandos impositum reddit, totamque vim suam exeris intra ventriculum (quem nullo pacto irritat, aut laedit, sed prae amore suo potius roborat) parum vero, aut nihil operatur in aliis locis extra ventriculum, ut modo conjicit Vir idem Cl. profecto nescio, quo pacto ea per modum operandi tam blandum, tamque tutum, cujusmodi est simplex immutatio Crasis Fermenti febrilis ventriculo inexistens, possit de tot noxis alibi recensitis suspecta reddi, ac dici sanguinem fieri, viscerumque Obstructiones, & Cachexias inducere; cum ad loca extra ventriculum sita non extendatur, ex ejusdem Viri Cl. effato, illius activitas.

(c) (Primo Periodica, postea Continua &c. quotiescumque Febris primo Intermittens, mox Continua recentior facta (de illa enim quae continuitatem essentiali adeptam jam sit, mihi sermo non est) quotiescumque, inquam, Febris hujusmodi post assumptam dosim congruam Chinae Chinae, ad plures adhuc dies persistet, & tantum paulatim solvatur; ultro concedo, nec quicquam admirandi contingere in curatione illius hoc pacto peracta, nec Chinam Chinam mereri, ut illi ascribatur sanationis gloria, tamquam iners, & effecta ea fuerit; quemadmodum pluries protuli in Tractatu meo, videlicet pag. 247. 266. 280. & 281. Ast

in hisce Febribus, consue quidem (ut nuper agebat ex Sylvio Cl. Simonius) Aegrum vexantibus, sed non ideo vere Continuis; in quibus nempe viget adhuc primaeva Intermittentium conditio, ipsamque adhuc praevalere Periodicarum speciale Fermentum, etsi paroxysmorum confusio veram continuitatem simulet; in hisce inquam Febribus, sive mortem proximam, ratione cujusdam adjuncti perniciosi Symptomatis, sive acutam, malignamve metamorphosim, hinc & mortem quoque, s. rursus saltem, minitantibus, exhibito, ut decet pro vario casuum exigentia, Peruviano Cortice, non paulatim, sed illico, nempe intra biduum, aut triduum succedit salus, aequae ac sit in veris Intermittentibus, ut late dixi in responsione ad §. 33. lit. c.

Id autem evenit (ut me rursus nonnihil explicem) quia in istiusmodi febribus per accideas tantum, hoc est per productiones, aut interpestivas renovationes, & communicationes paroxysmorum Continuis redditus, non fermentum quoddam sanguinis ingentem, quod Cortici refractarium est, peccat, ut in Continuis ab origine talibus; sed illud tantummodo, quod eidem sanguini percrebras, & repetitas vices aliunde accedit, nec tamen qualiter vice integre absumitur, sed secundum quasdam sui portiones haudquaquam subactas paulatim in ipso cruore contubernales agit radices, minime tamen indigenas; unde assidua, sed praeter ordinem incens, febrium protractio. Hujusmodi idcirco radices nondum firmas, sive istae fermenti extranei reliquiae sensim aggestae, haud difficile evelluntur ope Corticis, etsi fortasse in illas non immediate amplius agat ipsemet Cortex, sed solum mediate, quatenus nempe suppetias, unde alimentum trahunt, & quo per interceptionem paroxysmorum sublato arescunt illae, omnino prohibet, areet, ac destruit: adeoque consecutione quadam ipsam febriem etiam exitialem fortissimam continuitatem quam cito, ac plane admirabiliter delet, ut fusc, satiusque, ut reor, dilucide expli-

Explicare hæc omnia conatus sum pluribus in locis Therapeut. meæ, præsertim Cap. 6. & 8. Lib. 1. Cap. 3. Lib. 5. & alibi.

Quod si miranda hæc non observavit Cl. Auctor; neque mirum mihi, ea non fuisse illi observata: si enim in saniori ætate nullo pacto in Febribus quæcumque continuitatem adeptis, exhibuit unquam Peruvianum Corticem; in juvenili vero nondum mos invaluerat, præsertim apud nos, uti Febri fago hujusmodi, aut hîc *casibus* aut hîc

modis; quandonam quæso potuit ille quæquam *admirandi* observare in hac materia? Si tamen non observavit, aut se observasse non meminit, ne in Curationibus quidem eo mihi socio absolutis; id saltem facile poterat in Historiis meis observare, toto ferme Libro quarto descriptis, ipsosque restitutos Ægrotantes etiamnum bene valentes interrogando pro libito, de *cussima* illorum post assumptionem Corticis sanitate acquisita, ore ipso tenus certior fieri,

§. XLVII.

DUM hæc ad Te scriberem (a) *allata est mihi Epistola*, quæ funestum casum Comitissæ Torricini, Serenissimi Ducis Guastallæ Ministri, referebat. Vir iste parva fere laborare cepit, ut vix annotationem sensibilem haberet; modico Cassiæ a Medico familiari purgatus est, ac alterantibus ad universalem purgationem disponebatur. Medicus alter majoris autoritatis accessit, qui Chinam Chinam proposuit, ut ægrum ad solitum ministerium, quam primum remitteret, reposuit alter sibi non satis tutum videri impurgato Corpore hanc febrem velle abolere, sed prævaluit consilium, quod etiam sanationem pollicebatur. Exhibita China China, modo in tota substantia, modo in vino infusa, sed parum fausto successu, augebatur enim febris in dies, facta manifeste continua, sed die 20. nequitiam suam aperte prodidit: vocati illico e vicinis regionibus alii Medici, sed Vir ille inrer Medicorum controversias misere oppetiit. Casus hujusmodi, hic & illic identidem occurrentes, (b) *sive ob remediî improprium usum*, sive ob ejusdem occultam malitiam, in causa sunt, ut Peruvianus Cortex a Doctis Scriptoribus, veluti (c) *Vvilliso, Estmullero*, titulis parum honorificis vocitetur.

(a) (*Allata est mihi &c.*) **U**t Mutinam corrigat Cl. noster Auctor, Guastallam plectit; paritque nemini, ne parcat Cortici. Mihi quoque allata fuit haud absimilis Epistola, funestum videlicet eundem eventum apportans, data sub die 17. Novembris anni 1713, octo nempe vix elapsis diebus ab obitu Nob. illius Viri. Annexa insuper aderat historia Morbi, quotidianum tum Febris tum Curæ progressum describens, & quatuor Assidentium Medicorum nomi-

ne firmata: quæ quidem in pluribus non exigui ponderis circumstantiis discrepat a narratione summaria Viri Cl. Meum non est hic inquirere (mihi etenim, etsi super hac ipsa re expresse requisito, semper a munere Judicis abstinendum duxi) meum, inquam, non est inquirere solerti indagine intimam naturam, aut speciem illius Febris, neque accidentia omnia eam concomitantia, quæ oblationi Corticis ansam, et reor, rationalem præbuere. Hujusmodi enim examine minime prævio, culpa sem-

per vacare dixerim Corticem etiam inutiliter oblatus; quin & præscribes Medicos, qui auxilium suapte natura tutum, quamvis incertum (ut per sepe aliis remediis adhibitis fieri solet), rationabiliter tamen tentare, præante Mortono, aliisque Scriptoribus, præsertim in circumstantiis prævisi forsan exitus, cæteroqui etiam funestis: quod re Apologeticam propediem edendam esse ab iisdem curantibus Medicis, vel eorum saltem nonnullis, Responsionem ad hæc ipsa Cl. Ramazzini objecta, haud obscure subaudio. Quæ cum ita sint, nequeo non admirari in Cl. Auctore rem confidentiam, & animositatis plenam dom ipsam tantalibricæ, tamque præcipiti la, su irruere intueor in damnatorium illud judicium suum adversus Viros illos egregios curatione functos, quos aperte redarguere videtur imperitiæ, aut ignorantia: quali ex ipsa Corticis oblatione mors Ægrotantis emerferit, nempe, *vel ob remedium*, ut subdit in contextu, *improprium usum*: en imperitiæ Præceos; *vel ob occultam ejusdem malitiam*: en ignorantia Botanices; vi cuius eos fecellit *occulta malitia* Peruvianæ Plantæ, Cl. Auctori, quippe doctiori ap-
prime nota.

At (bone Deus!) culpam equidem quodque solet de morte Ægrotantium, etsi sapienter etiam immerito, Remediam aliquod ex se tumultuosum, & magnum, videlicet in corpora nostra sensibilibus, ac fortiter agens. V. G. Purgatio, aut Venæ sectio, tunc cum Æger, cæteroqui haud multum graviter habens, statim a Purgatione, aut Venæ sectione ruit in præceps ac moritur. Sed cum ab assumpto remedio nullam molestiam, aut turbationem sensibilem inferente, morbus stadium suum ad plures, & plures dies pro more absolvit, donec Ægrum sensim tabescentem conficiat, ut in casu, de quo agitur; magna protectæ confidentia est asserere, ejusmodi remedii culpa Ægrum periisse: quali, ut ajebam in The-
repeut. mea, idem sit mori post assumptum,

imo longe post assumptum, ac propter assumptum remedium

Cœpit autem hæc offerri China China in substantia ad drachmam tantum nona morbi die: cum scilicet Febris jam sensibilibus ingravesceret, adeo ut viderentur Medici, ne oneri diutius ferendo par esset Ægrotus; imposuitque terminum remedio in substantia oblato dies duodecima. Substituta equidem fuit die 13. tinctura ejusdem China Chinæ; sed & hæc statim omissa. Interi circa undecimam Febris miscere visa fuerat, apparentibus in urina coctionis signis; ita ut in fine duodecimæ Medicus novissime superacutus Ægrum a Febre immanem asseruerit. Subinde tamen sensim recruduit morbu; qui vigesima tandem die Patientem gravi senio, laboribusque confectum sustulit.

Hæc omnia me docuit recensita curantium Medicorum omnium Relatio. Cur igitur lentus, ac serior Ægrotantis interitus Cortici imputatur antea exhibitus? cum eidem Cortici recentem oblato non adscribatur nunquam, me quoque consentiente, lenta, seriorque sanatio? Cur illi potius hæc culpa tribuitur, quam Mannæ (fuit enim *Manna* oblata, non *Cassia*) vel sanguinis missioni, aut omissioni illius, quoniam de hoc præsidio Narratio filit, vel Confectionibus, aut Elixiribus calidioribus, vel Bezoartico Lapidi, vel Vino, vel Aquæ, quorum utrumque controvertatur, vel aliis omnibus, quæ utui tuere, infontibus quidem, ut reor, singulis; sed jure potiori a rigido quopiam censore culpabilibus? Memini me dixisse alias, Corticem Peruvianum tunc solum forsan obesse posse, cum suas exerit vires, & Febrem sistit, sed *de uraricem*; quam nempe satius esset protrahi diutius. At cum Febrem nequit sistere, ut nequivit hoc casu, cur eam dicamus deteriorem fecisse? Anne meliorem facisset, quæ China Chinæ in augmento morbi, absentibus coctionis signis, & tendente ad urinæ vias excretorum motu, præferretur, aut illi præmittenda proponebatur nova purgatio?

Mini.

Minime gentium certe. Cortex ego nec Febrem, nec *Ægrum* sustulit. Si Febrem fugasset, Cl. Auctor *illam optasset rursus, sed fortiore remedi loco.* Non fugavit, nec prohibuit, quin paulo post fortior fieret. Voti ergo compos abunde factus, quid Corticis irascitur, qui & Cardiacis, & Bezoarticis, & Febriugis Veterum, & Febri ipsi medicatrici locum, ac tempus de more a curationem sufficiens concessit, forsitan & impetravit?

Hæc contingere dum scriberet Vir Clarissimus: dum autem ipse hæc rescriberem; imo potius dum anceps adhuc hærerem; an scripta hæc ante spatium trimestris jam cendia promulgarem, *allata est mihi Epistola*, quæ casum, n. dum periculosum, sed & præcipitem D. Augustini Tomassii, Plebis Matthe Finalensis Archiepiscopi referbat. Vir iste die 21. Junii 1715. Tertiana Febre laborare cepit, quæ primo accessu *vix sensibilem frigoris annotationem habuit*, eademque penitus caruit accessibus subsequentibus. Tertio paroxysmo brevem, quam antea præfulerat, apyrexiam amisit, continua duplex jam reddita, cum anxietate, & inquietudine maxima, siti inexplibili, lingua scabra, urina crocea; crassa, pauca, & lixiviali; usque tamen periodum servans, exacerbationemque, ac remissionem, quantumvis obscurissimam. Admonitus ego, ut supra, per literas D. Morandi Medici curantis de periculo Decambentis Viri mihi conjunctissimi, illuc confestim transferor die 29. ejusdem mensis, hora ipsa invadentis, seu potius recrudescentis quinti paroxysmi.

Tam gravis fuit hujusmodi exacerbatio, ut inde vita *Ægrotantis* in manifestum discrimen fuerit adducta: siquidem præter Symptomata prænarata supervenit sudor circa brachia, collam, & frontem subfrigidus, copiosus, viresque summe dejiciens, qui licet ad femora tandem nonnihil pertingeret; nihilominus Febrem quam minimum levabat. Pulsus tunc temporis parvus factus est, & inæqualis, respiratio

anhelosa, urina ferme nulla, subortusque tandem Singultus. Priusquam tamen is patenter se prodiret, quod mox contigit Corticis Peruviani drachmas tres ex Aqua Card. b. potandas exhibui hora quinta pomeridiana. Sex horis elapsis, mictio copia insignis, colore vero, & consistentia laudabilis subsecuta est; quod animum addidit ad duas iterum drachmas ejusdem Corticis statim ex Vino tenuiore offerendas; horas nempe noctis tertia. Mane hora undecima, nova drachma oblata est pariter ex Vino tenui; & hora vigesima, alia iterum drachma; tandemque, post administratum Eucharisticum Sacramentum, consimilis alia mane diluculo sequenti die, quæ majoris afflictionis diis esse debuerat. Sed dum in usum duceretur remedium, res omnes horridam, quam præfulerant, faciem adeo insigniter mutavere, ut intra triduum, ea scilicet ipsa die, qua id futurum prædixeram, Febris abierit critica simul erumpente urina copia. Repetitur est nihilominus, post bidduum vacationis omnimodæ, idem Febrifugum ad præcautionem, seu (si dicere liceat sine Cl. Auctoris stomacho) ad *prophylaxim*, quandoquidem omnis jam Febris evanuerat; primo quidem ad drachmas duas, die tertia Julii; postmodum ad drachmam tantum, duobus subsequentibus diebus: tandemque, interjecto octo dierum spacio, rursus oblatum est Remedium ad drachmas duas die 15. ejusdem mensis, deinde ad Semidrachmam per quatuor dies successivos. Atque ita consumptis trium hebdomadarum curriculo unciis duabus China China, *Æger*, tum statim ab omni Febre liberatus est, tum paulatim ab omni relapsu præservatus.

Cuncta hæc testari possunt Viri Docti, & ingenii Finalenses Medici, D. nempe Morandus curans, & D. Manfredus, qui pro sua humanitate me ibidem invisit officii causa, ipsamque *Ægrotantem* gravissime habentem, socio sibi adjuncto D. Ignatio de Grossis, Viro nedum literato, & pluribus nominibus spectabili; sed & Medicinæ Theo.

Theoreticæ, ac Practicæ haud parum gnaro. Aa Scriptis Cl. Ramazzini circa historiam Comitissæ Torricini calculum facile sint ad dituri unanimes Guastallenses Medici, ut mea circa hunc Catum asserta prompte roboraturi sunt, si res exigat, Finalenses; non longa, ut reor, dies ostendet.

(b) (Sive ob remedium &c.) Hic pedetentim quæso. Duplex hæc fovea, Sive obremedii improprium usum, sive ob ejusdem occultam malitiam, - eo non est, ut uno saltu queat tam facile transigi: distant enim non parum hæc duo ab invicem. Oportet ergo omnino distinguere inter *malum usum*, & *malam occulte naturam*. Primum, quod ex præscribentis imperitia procedit, conceditur obesse posse; debitis tamen additis limitationibus, ut pluries effatus sum. Secundum gratis omnino, etsi dubitative, hic prolatum, minime admittitur: nec nisi cum aliquo propriæ existimationis, ac ingenuitatis detrimento, potest quisquam viriliter asserere, quod clari, & occulte noceat id, quod evidenter, etiam quandoque cum minus apposite usurpatur, prodest. Innocentiam intrinsecam China China satis me probasse puto toto ferme Libro primo Therapeutices meæ. Sed & post eam editam sancte testari possum, me in nonnullis casibus plane incurabilibus Morborum quorundam, non febrilium quidem, sed periodo nihilominus aliqua recurrentium, aut recrudescentium, præsertim de genere convulsivo) experiundi causa quod a pluribus Classicis Auctoribus suadet (etsi mihi minus credulo minus pariter probaretur) præscripsisse Corticem Peravianam ad plures dies quotidie, modo ad drachmas duas, modo ad sesquidrachmam, modo ad drachmam, aut semidrachmam; ita ut tractu temporis modici, puta duarum hebdomadarum, consumptæ fuerint uncia duæ, aut tres ejusdem Corticis; nihilque incommodi, aut damni Egrotantes hujusmodi fuisse passos, etsi fuerint imbecilles, consumpti, & ad marasmodum usque perducti: imo potius eorum nonnullos, non

omnes insignem, & immediatam opem reportasse præter ipsam expectationem meam. Et quamvis, fateor, haud diuturnum fuerit levamen istiusmodi, cæteroqui conspicuum; deinceps tamen longe levior, & tolerabilior evasit consuetudo morbi recrudescentia: eaque ipsa, cum recurret, novo semper usu Corticis mitefcebat.

Quid simile pluries contigit D. Comitissæ Barbaræ d. Stofis, cujus infrequentem æque ac diuturnam aggritudine hic per transennam innuere, haud inopportunitum crediderim. Laboravit hæc ad duos annos, nec dum tamen laborare desit peculiari quodam convulsivo Asthmate, cujus paroxysmus statim horis *quotidie* a prandio recurrebat, per octo circiter horas ferociter perseverans, cum ferina, siccæque tussi, interceptione loquelæ omnimoda, contractis digitis, convulsis oculis, tenuique, brevi, ac interciso ducto, erecta licet perpetuo cervice, difficulter spiritu. In vigore paroxysmi attonita, & ferme immobilis evadebat, post ejusdem paroxysmi solutionem qualemcumque actorum circa eam immemor, quippe omni fere sensu tunc destituta. Macilentia proinde reddita erat insigniter (præter morem obeli cæteroqui plurimum habitus sui) quo ad partes omnes supra abdomen, cum articularum dolore, ac duritie, imo & ossium pectoris nonnullorum distortionem inæquali; tumida æque insigniter, ut assolent leucophlegmatia affecti, quo ad inferiores. A solo ferme usu Corticis admodum liberali, cum amplius par non esset ferendis paroxysmis, in ipso mortis agone illam constituere sæpe visis, auxilium præsentaneum incantamenti ad instar, ut Galenus loqui consueverat, retulit ea non semel. Redibat tamen, sed admodum mitior, post modicum temporis morbus, irrita remedii repetitione, a cujus usu propterea, cessante sensim insimul occasione, congruo parto aliis quoque remediis loco, jamdudum cessavit: eo usura tantum in majoribus: si forte redirent, angustius. Nunc temporis, in statu licet valetudinario

verfe-

versetur Jugiter, atque nonnihil ægrius sit illi ad vespertas quo ad tussim, & quo ad spirandi modum, nec nisi elata cervice qucat decumbere in lecto, & quidem ad aliquot tantum horas; illam tamen, quantumvis adhuc excarnem, sed in artubus pariter inferioribus talem, nec amplius tumidam, revixisse dicunt quotquot laborantem videre: quod & ipsa late fatetur testaturque cunctis domi, & non raro extra, matutino tamen tempore, ac festo quoque die, illam invisentibus. Sic citra omnem noxam, imo non citra levamen evidens in circumstantiis adeo difficilibus liberaliter usurpatus est Cortex: ut sileam exuberantem hujusce remediū consumptionem; quam in nonnullis Europæ provinciis fieri notum est absque eo quod ulla, quod sciamus, reclinat insignis, quæque famam excitet adversam, experientia.

Et ne longe ab hac Urbe recedam, recens aliud hic prostat exemplum in Senecam ferme nonagenario, D. Sebastiano de Gherardis, qui ante biennium Quartana Febre correptus epoto Peruviano Cortice, brevi & facile sanatus est. Ad viratus ille hujusmodi Pharmacotheton, sponte sua deinceps, & absque Medici præscripto, identidem coepit idem remedium assumere: quo in hanc usque diem (parum abest, quin assidue) usus, & in posterum constanter, ut asserit, semper usurus, firmiorem sibi suadet se comparasse, & posthac comparaturum valetudinem. Tantum abest, ut noxam ullam ex *occulta*, quam metu Vir Clariss. illius *malitia* perferat. Noxa igitur omnis, quæ huic Febrifugo possit attribui, sola erit Februm *immutata* suppressio; quas si ideo nunquam suppressimendas velit, nisi eum periculum, ne anceps quidem, sed certum, & inevitabile imminet, parum refert: neque enim quicquam plus a Medico exegerim ex debito officii sui, etsi quid amplius consulam ex abundanti cautela.

Hujusmodi ergo est, quam hucusque sum persecutus. & quæ toties objicitur Peruviani Corticis *malitia occulta*, & *perniciosa*

Torti Resp. ad Ramazz.

noxæ. Sed abigatur tandem musca hæc importuna,

*Quæ quamvis de pelle Viri sit sæpe repulsa:
Assulsi morsura tamen,*

ut cecinit Homerus; turpisque demum hæc, & malitia non habens minime occultam (loquor de malitia physica, nempe de falsitate, non de morali) diluatur objectio, paritate ineluctabili adducta, sitque judicium apud ipsos Peruviani Corticis Obrectatores. Eja, sit hoc Febrifugum, vel possit esse *noxium*, cum ob *improprium usum*, tum ob *occultam simul malitiam*, credaturque illi inesse hæc ipsa malitia, & hæc noxa, quæ nobis occulta est, cum vere nulla sit, solisque forsitan appareat Advellantibus. Quid inde? Illam certe non semper exerit; mille enim saltem homines in una hac Urbe, quæ Critice hujus Dissertationis subjectum est, & ubi a duodecim annis præsertim, Deo dante, perfectissima, & inculcata viget universalis salubritas; mille inquam ad minus homines in una hac Urbe videre est, ex variis Febris periodicis, a variis item Medicis una China China curatos, modo a duobus, modo a septem, modo a quindecim, modo a viginti retro annis; & quidem diversi inter se se temperamenti, ætatis, & sexus, omnes vero etiam penitus incolumes: pluresque etiam illorum ab ea curatione nullo amplius morbo tentatos: argumento satis firmo, & cuicumque socium interroganti facile obvio, quod remedium istud sæpe sæpius *occultam*, quam dicitur habere, *malitiam*, non exerit: imo quod illam (datis etiam vanis probationibus ex adverso allatis) exerit rarissime, si a septem lustris in hanc usque diem Clariss. Ramazzinus, omnia callens hujusce Civitatis in hac materia, vix sex, aut septem fallacissimos Casus, iminus, ut autumat, felices, novit colligere, aut expiscari; sed ea forte, quæ quis Anguillas prehenfas sibi a manibus præ lubricitate elabi mox videt. Ergo, infro etsi paritas hæc sit profus injuria China Chinæ

S *

longe

longe magis infanti) infero inquam: ergo ad summum noxia est China China, & ob *improprium usum*, & ob *ocularem malitiam*, solummodo ut noxia sunt & propter *improprium usum*, & propter *malitiam oculi*, seu *mavis patientis*, inter Chirurgica quidem Remedia Venæ sectio, inter Pharmaceutica vero Purgatio; imo & præter hæc, *Narcotica omnia*, *Diaphoretica* vere talia &c. ut & inter extrinsecus appo- sita, *Efficientia*, *Causæ* &c. Equus enim tam perfrictæ frontis erit uspiam professor Medicus, qui hæc audeat inficiari, & Chi- nam Chinam hisce remediis magis suspectam, aut periculosam asserere?

Si liceret subducere calculum Agrotan- tium omnium, quibus obfuit Venæ sectio, & Purgatio, remedia adeo decantata, sed in Morbis quibusdam, præsertim Acutis, adeo controversa, puta in Variolis, in Fe- bribus Periculis, & tot aliis, ubi agi- tur immediate de Corio humano; præpon- deraretne, quæso, ratione initia, illorum elades, quos Chirurghi Phlebotomion, vel Orater Pharmacopola, vel etiam obductus auro soporifer Bolus de medio sustulere; an eorum, quos China China inique dici- tur interire? Certe pauci occumbunt, quibus agrotantibus præscripta non fuerit Venæ sectio, aut Purgatio, quamvis sapissi- me non ob id vere obierint; nonnumquam tamen ob id ipsum quoque. Paucos vero ex iis interire observamus, quibus China China exhibetur; nec unquam profecto ob eam assumptam. Patet hoc satis ex The- rapeutice meæ, in qua candide eorum hi- storias exposui, qui toto Vitæ meæ decursu in difficillimis jam, gravissimisque circum- stantiis positi, eoque remedio, frustra illud me præscribente, tractati obiere, cum con- tra mille subricuerim feliciter eodem sava- tos in circumstantiis facilibus: patetque ad- huc magis ex Dissertatione ipsius Clar. Ra- mazzini, tot propitiis casibus a me allatis nil in ea valentis reponere; res enim ipsa loquitur: tam paucos vero, quodque ma- gis refert, tam vanos adversi exitus oppo-

nentis. Cur ergo uni Cortici imputabatur mors paucorum gravissima certe jam ha- bentium; non ita vero Phlebotomia, Pur- gationi, aut Narcosi mors innumerarum sæpe non tam graviter affectorum? Sed infaustos eventus, quos peperit Phlebotomia, aut Purgatio, propter assuetudinem sine rumore terra ibi git.

Anne vero, ob fortuitos huiusmodi fene- stros casus, contra Cathartica, Venæ sectio- nem, Opium &c. Invektivæ acerbiores e- runt ejaculanda, quam contra Pisonem, Verrem, aut Catilinam vibravit Cicero? Et tamen non longe ab simile in hac Disserta- tione vibrantur contra Corticem Peruvia- num; qui nihilominus (etiam si tractu tem- poris illum nocere posse pertinaciter quis- piam contendat) prodest certe statim ac usurpatur: cum ex adverso Phlebotomia, & Purgatio, quæ ex Claris. Auctore hu- mani corporis machinam infirmam potius quam confirmant, statim certo debilitent; sitque iam incipiti semper, an in posterum sint profutura. Quocumque ergo modo noxia dicatur, aut suspecta China China; cum tamen semper minus noxia, & suspec- ta illa sit, aut saltem non magis, quam Purgatio, & Venæ sectio; sitque ea sapius, atque etiam magis, quam Purgatio, & Venæ sectio proficua (Febres enim quampluri- mas perniciosas sapissime sanat, quas mi- nime novit sanare Cathartis, aut phlebotomia) eadem saltem fiducia imo longe ma- jore, debet illa in usum posse revocari, ac revocantur quotidie, secundum rationem quidem, atque ut plurimum citra dissidium, celebrissima illa duo, & alia quævis metho- dica Artis præfidia.

(c) (*Villisi, Erruallero &c.*) Quam de- center, quam candide virtutem febrifugam, utilitatemque Peruviani Corticis a septem jam lustris fassus sit Erruallerus pluribus in locis (pro ratione saltem eorum temporum, & proprii usus non adhuc plane completi) vidimus nuper §. 35. Constatio illius ali- cubi nonnulla; tum ob suspicionem *intem- pestivæ oblationis*, ac præcisè eo quia mi-

nus tuto offeratur remedium invadente, quam recedente Accessione; tum ob metum recursus Febrium, ignorata posteriorum temporum methodo tunc vere frequentioris: condonanda penitus Ætati, Tempori, Regioni, & consuetudini haud satis liberally introductæ.

Quam vero favorabiliter de eodem Cortice Villifius scripserit, etsi ante annos ab hinc quadraginta desierit vivere, non est cur per extensum referam, cum non paucos illius textus, ac Erasino Bartholino, & Theophilo Boneto § 43. lit. f. in laudem ejusdem Corticis citatos, nuper viderimus. Revera nullus forsitan Scriptor primis illis temporibus æquius sensit de hujusmodi Febrifugo, quam Thomas Villis, unicum tantummodo Febrium reditum, quem nondum in libere quis norat, hic illic obtrudens. Interim tamen aperti notis testatur Lib. 6. de Febribus, illud esse unicum atque repetitum Febris Quartanæ alexiterion; quod nimirum ipsius, aliarumque Intermittentium paroxysmos, saltem pro tempore, inhibet &c. quod fere in omnibus paroxysmos tollit &c. ita ut vix unus e centum hoc remedium incassum tentavit &c. quod non tantum in Febre Quartana, verum in aliis In-

termittentium Speciebus, quibuscumque nimium apyrexia quadam intercedit, cum fructu adhibetur &c. quod in quibusdam valde imbecillis, & læto offitii sine prævia pharmacia solitarie sumptum effectus laudabiles procuravit &c. quo denique usi non pauci Quartana laborantes, atares, & viridi. ad n. go. in quavis expediti debebant, cum secus enerver, & pallidi in languorem, & vitiolum corporis habitum reagebantur; in quem vitiosum corporis habitum hodie redigi eos autumat noster Auctor, qui hoc Febrifugo tantidem Quartanis utuntur. Quod si ergo, ut aiebam paulo ante, tum Villifius, tum Estnullerus de Febrium recurſu perpetuo sufficientes, hujusmodi nihilominus curationem, tunc temporis veluti palliativam ab ipsis creditam, non modo non respuebant, sed adittebant libenter, & laudibus proſequebantur, ubi tantum morbi diuturnitas, fracta vires, appetitus defectus, & id genus alia idipsum suassent; quanto libentius hodie, si essent in vivis, ipsius Febrifugi usum feliciter admitterent ad Febres, tum Intermitteutes, tum Subcontinuas, vel Malignantes, vel jam Malignas, & perniciosas, nullaque alia tandem arte, aliove remedio sanabiles?

§. XLVIII.

(a) Sed ex his, quæ hæcenus de Peruviano Cortice diximus, nolum quis inferat, velle me ex albo Medicaminum Chinam expungere; absit hoc, habeat suos usus remedium istud, beneficium quod asserere potest, ab illo excipiamus, & malo, quod interdum ex illo consequitur, bene uti discamus; periti Naturæ ventis etiam adversis aliquando portum fortiter occupare norunt. Illius usus sit qualis est Opii, quod magnum est dolorum sedativum: in doloribus nephriticis, colicis, podagricis, aliisque similibus singulare beneficium ab Opiatis habemus, non quod morbi causam tollant, sed quia gravia symptomata compescant, vigilias scilicet contumaces, & spirituum dissipationem, interim reparatis per somnum viribus, morbi causa auferenda proptiis remediis. At quia scimus, quod ubi vis Opii expiravit, redituros pristinos dolores, an rursus altera die repetenda opiata ad prophylaxym? Nemo prudens Medicus id ager, sed

ægro petenti, & instanti denuo idem remedium offerri; reluctabitur, ne morbi causam figat, & contumaciorem reddat, Opiata enim ea cautione sunt exhibenda, ut e somno excitare possimus, quem obdormite volumus. Mehercle si papaveris virtus nobis ignota esset, aut Plantam hujusmodi Europa non aleret, ac ex Indiis ad nos deferretur succus concretus, cujus grana tria vel quatuor paucarum horarum spacio dolores quoscumque gravissimos sedarent, ut post aliquem somnum ad analgyiam devenirent, majori certe admirationi esset talis planta, ex qua habere ur tantarum virium succus, quam Cortex Chinæ Chinæ, quæ exhibita præsentem febrem non tollit, sed eam quæ altera die erat reditura. Sicuti ergo composita ex Opio a prudenti Medico non exhibentur in vehementia dolorum, nisi ad obtinendum aliquod intervallum pro virium reparatione, ita ut diximus, ad eundem finem obtinendum admittendus, & laudandus Chinæ Chinæ usus in febribus præsertim intervallatis. (b) *Ass* quotidie, ac plures in die larga dosi, ut istic fieri solet, in febribus, quæ maligni aliquid præferant, amaris potionibus Chinæ Chinæ in vino infusæ, miserum ægrum conficere. (c) *id est quod periculosum*, & omnino empiricum existimo.

(a) (*Sed ex his etc.*) Post præmissam Rhetoricam Præfationem, concludit tandem medice Clar. Auctor, omnem usum Chinæ Chinæ, cujus dosim taxavit jam §. 8 ad drachnam, vel duas; ad unicam quoque oblationem restringi debere: neque repetendum esse ad prophylaxim remedium; que n. admodum sedatis per Opium doloribus, altera die rursus repetenda non sunt ad prophylaxim Opiata. Hac occasione virtutem ejusdem Opii admirabiliorem, & præstantiorem prædicat, ac sit Chinæ Chinæ virtus; cum tamen §. 4. virtute n. Opii tantummodo ephemeram dixerit; *hunc* vero Chinæ Chinæ non tam paucis diebus claud. Insuper haud ignotam hic nobis supponit virtutem Opii, quippe Europæi Papaveris sobolem; ignotam vero virtutem Chinæ Chinæ, quippe Plantæ Americana; cum tamen æque ignotus, aut controversus sit medus, quo agit Opium, ac modus, quo agit China China; & æque notum sit Chinæ Chinæ virtutem esse Febrifugam, ac

esse narcoticam Opii virtutem. Hæc quidem leviora sunt; sed sibi de more contraria. Contrarium nihilominus huic assertioni de non repetendo ad prophylaxim Febrifugo magis est, quod Orat. 3. Jatrisci Argum. docuit idem Cl. Auctor, ut in Collocatione Textuum lit. K. L. M. ubi nemine longe meliorem factam esse ait *Februm doctam*, illisque curandi methodum, postquam hujus Febrifugi usus innovavit; nec semel tantum, ut olim, sed plures ad dies illud exhiberi ceptum, donec febrile miasma sit penitus exantlatum. Sed tunc cum ita scripsit, annum licet agens 75. & Dogmata hæc Theorica; & Practica studiose suggeren. Juvenuti, in juvenili tamen adhuc ætate forsan & semetipsum constitutum diceret; quo tempore Chinam Chinam, ut alibi vidimus, habebat in magno pretio, & in eam affectu suo nimis effuse ferebatur. Missa ergo faciamus, & ut fructus immaturos præservida juventutis seponamus quæcumque favens Peruviano Febrifugo scripsit ille ad annum usque 79. ætatis suæ; sitque nobis

bis hæc ultima Differtatio Prototypus uni-
bus opinionibus acceptabilioris Viri Cl. in hac
materia.

Inquit itaque ille in hoc Paragrapho, lau-
dandum, & admittendum esse Chinæ Chinæ
usum in Febribus præsertim intervallatis,
dammodo ea Opii more semel oblata non re-
petatur ad prophylaxim; sed tantum ad obti-
nendam a quolibet intervallum pro virtute re-
paratione, unica vice usuperetur. Sed neque
hoc sufficit: alia namque ad rectum illius
usum requiritur necessaria conditio ex pa-
ragrapho 27. depromenda; ut scilicet Me-
dici, priusquam dosulam istud Febrifugum
prescribat ad intervallum illud temporis
obtinendum, certitudinem habeat, vel eam
sibi comparet, de novo post aliquot dies
Febris reditu, alias gravissime erraret. *Hic
nimirum Medicorum est error* (scripsit ille
antedicto § 27.) *ut si Chinam Chinam in
hunc solum finem prescribant* (in hanc autem
solum finem licere Chinam Chinam præ-
scribere contendit ille in tota Differtatione,
ut vidimus, & paulo infra videbimus) *ut
paucos a paroxysmis dies liberos obineant,
interdum eludantur, Febre amplius non re-
deunte, sed* (en damnum gravissimum) *racite corpus depascente.* Id sibi quondam
in Nobili Virgine, quæ nonnisi agre, ac
serio a diutino morbo convalescit, contigisse
refert §. 26. subdens statim citato §. 27.
hæc verba -- *Non absimiles casus alias mihi
contigere, ut me pariter hoc remedio usum
fuisse.*

Crediderim autem hæc, & similia illi
contigisse eo tantum tempore, quo nimis
effuse ferebatur affecta suo in Peruvianum
Corticem: exinde tamen ita profecisse, ut
in saniori ætate didicerit modum præscri-
bendi remedium istud cum certitudine re-
ditus Febris: secus, deficiente huiusmodi
certitudine, caro nimis quis emere aggre-
deretur breves aliquot dierum inducias, si
subesset periculum, ne corpus racite desolatum
irret, Febre amplius non redeunte. Quod
autem ita exinde profecerit Clariss. Auctor,
ut nonnisi cum certitudine reditus Febris

Chinam Chinam in saniori ætate præscri-
pserit, palam faciunt hæc illius verba, ex
§. 8. huc iterum revocata -- *In profectione
ergo ætate experientia edoctus, & observatis
noxis a China China prognatis, cautius in
illius usu processit, & mediocri solum dosi
prescripsi ad drachmam unam, vel duas in
Febribus Intermittentibus, quando nimis pro-
tracta agros fatigarent; in hunc præcipuum
finem, ut aliquot dierum induciis imperialis
ager recrearetur, & vires resumeret, non
sine spe, imo cum certitudine* (hic enim est
cardo rei) *Febrim redituram &c.* Hæc mea
est Methodus, qua in ætate saniori sum usus.
Et ex hac Methodo, atque ex hoc dogmate
colligo ego, cæteros Medicos, qui de fu-
turo rursus Febris reditu certitudinem non
habeant (cujusmodi sunt quotquot in hoc
Orbe sunt) etiamsi semel tantum, & dosi
unius, vel duarum drachmarum præscri-
bant Peruvianum Corticem, adhuc eo re-
medio uti non posse sine trepidatione, &
suspensione, ne corpora Egrotantium racite
depascat Febris latens, nec in apertam flama-
mam forsitan amplius eruptura.

Atque ut in epilogo hac occasione con-
trahatur universa Clariss. viri Sententia,
etiam scripserit ille §. 4. & in præsentia con-
firmavit, se nec contemptui habere, nec
parvi facere Peruvianum Corticem, utpote
qui non vulgaria, commoda præstat in
Medicina; atamen sensim usum illius ad
eas redgit angustias, ut tandem ferme pe-
nitentiam feriantem velit. Etenim, ut ordine
recenseam, illum neque proficuum censet
in Pueris, neque in Adolescentibus (en pars
Viroorum non infima) neque in Mulieribus
(quæ medietatem saltem constituunt huma-
ni generis) præsertim vero Menstrualibus,
nec in Puellis, quæ apud ipsas educantur,
nec in Nobilibus, aut Potentibus Viris,
multoque minus in Principibus. Item nec
in Temperamentis Melancholicis, nec in Pi-
cturiosis, nec in Homínibus corpulentis, aut
habitu præpingui præditis, nec in Regionibus
humidis, aut aere crasso refertis, sicut nec
Hyberno tempore, aut alia quavis Humida.

Australi

Australi, ac Pluviosa Constitutione. His de-
 mum omnibus exclusis, unam tantum, vel
 duas ad summum illius drachmas concedit
 alicubi; non quidem innoxie, sed *minori*
damno usurpandas: at *semel* dumtaxat;
 cavendo a repetitione remedii; easque tan-
 dem, ut modo annotavimus, salva condi-
 tione certitudinis de novo Febris reditu;
 secus nonnisi cum *damno*, vel saltem non-
 nili cum *periculo* exhiberentur. Adcoque
 (si velimus citra fucum sincere loqui) atque
 pro Februm curatione, ac pro earumdem
 præcautione locum habere poterit, imo &
 debebit, gravissimum effectum Viri Clariss.
 Paragrapho finali ab eodem prolatum;
 videlicet -- *Consilium tandem magis sanum*
esse, remedium stud natura sua dolosum
prorsus omittere. Hæc est germana Con-
 clusio totius Operis, ut ex supradictis pa-
 tet: quantumvis *Ex albo Medicamentum se*
minime exguere velle peruvianum Corticem,
 hoc ipso Paragrapho profiteatur verbo tenus
 idem Clariss. Auctor.

Quod si revera aberat ab illius animo
 inauspicatum istud propositum, quemad-
 modum tam in præsentis, quam in quarto
 Paragrapho abunde testatus est; imo si
 Beneficium, quod *China China* potest offerre,
 ab eadem libenter est excepturus, & malo,
 quod interdum ex illa (sic ait ipse) conse-
 quisur, bene uti discere etiamnum satagit,
 ut in hoc contextu: cur postea beneficium
 istud, coarctato supra modum usu remedii
 ad nihilum redigit, & quæ largiore usu
 parta sunt experimenta felicia, tamquam
 male, aut temere parta contemnit? Notum
 est, Artem Medicam consuevisse ex rebus,
 quæ nullius suapte naturæ sunt usus; imo
 & ex deleteris ipsis Venenis, industri præ-
 parationum, & correctionum magisterio
 salubria identidem medicamenta, quæ Dra-
 cones subinde mitigatos vocant, conficere,
 potius quam illa, etsi vel inutilia, vel ab-
 solute nocentis, plane rejicere. Si ergo
 Viro Clariss. cordi erat *publico solum utili-*
ta, ut sequenti Paragrapho late affert, cur
 quæso medicamentum istud, magna saltem

(quod negari nequit) ex parte saluberri-
 mum, ea demum parte, qua noxium repu-
 tat, non est conatus ita præparare, atque
 corrigere, ut dein sine metu, & suspicio-
 ne posset ad notos saltem, si non etiam
 meliores usus adhiberi? Atque ut ad spe-
 cialia descendam; censebatne Vir Clariss.
 Cortici hæc *certi Febrifugo* inesse ulterius
 vim quamdam *figentem*, qua Obstructiones,
 & achexias tractu temporis posset indu-
 cere? Cur igitur hanc vim sibi notam
 præparatione aliqua delere non studuit,
 intacta Febrifuga, sibi, ut fateatur ignota,
 adeoque secundum illius hypothesim a *fi-*
gente diversa? Si vero modum eam vim
 delendi non norat, cur saltem non docuit
 illam infringere per remedia, volatilitatem
 aliquam substantiæ Corticis inperitici apta,
 vel per aperientia peculiaria commissa, vel
 per hujusce generis alia?

Meretule si isthæc addere, aut commi-
 scere fortassis erubuit, vel hujusmodi cor-
 rectionem tentare, ne Remedium suapte
 natura egregium temerare videretur, in-
 memor eorum, que protulerat in Orat. Jatr.
 argum, ut in Collatione lit. E. F. G. nempe
 - *Solum Peruvianum Corticem, nobis a*
divina beneficentia munus concessum, sine
alterius rei mixtura, in qualibet Regione,
quocumque anni temporis, ætate, sexu, tem-
peramento Febres saltem recurrentes, atque
intervallatas fugare, & exterminare. quam-
quam non desuerint, qui Hieron hoc picron
ex Arbore Vire decerptum temerare pertem-
raris Opio, aliisque rebus adjecit, ut solitis
maugoniis vulgo imponent. - si inquam ob
 hæc tam clara effata sua fortassis erubuit,
 China China correctionem per hujusce-
 modi additamenta tentare, facile semetip-
 sum excusare poterat titulo junioris ætatis;
 nonnisi enim, ut & nup. r. innui, 75. an-
 num agebat, cum isthæc conscripsit. In
 profectiori ergo & *seniori* ultima ætate
 addere, & Orbi pandere quidquid *matrisiam*
 remedii serius detectum valeret infringere.
 In hoc feracissimo Campo tuam longe melius,

Ilus, & in majorem proximi utilitatem poterat Minervam exercere; innocuisque experimentis sūdo institutis, docere nos usum Corticis saniozem adhuc, atque certiozem aut, si ita libeat, etiam tutiozem, potius quam bucusque repertum, tanque utiliter exercitum, inviso Abusus nomine falso traducere. Satiuz namque foisset, Remedium simpliciter bonum, etsi quadam-tenus, ut modo autumat, imperfectum perficere, quam ex toto proscribere: imo & proscribere, quia nimis efficax, & bonum, nempe quia sēpe non ad tempus tantum, sed perpetuo valet Febrim depellere. Felicia venena Correctorem nacta. Infelix Remedium ultra venena exulare iustum. Sed magis infelix hominum conditio, quos media China China morti eripere nefas est in morbis exitiālibus, ob incertum supersticiis obstructionis: cum tamen, eodem metu minime obstante, liceat passim eodem remedio ex præscripto ipsius Cl. Auctoris, at quot tantum dierum inducias impetrare in morbis benignioribus.

(b) (Aft quotidie &c.) Omne igitur crimen, admissi, & laudato per Cl. Auctorem China China usu pro virium reparatione, omne inquam crimen, si quod est, consistit in larga dosi ejusdem Chinae Chinae, quotidie ac pluries in die in Febribus, qua maligni aliquid præferant, exhibita: quasi ad libras consuecat illa præscribi (quod tamen liceret, ubi nulla alia prostaret salutis via) & quasi inter libras istius, & inter drachmas ad summum duas, quas semel tantum concedit Vir Clar. non detur medium. Alibi, nempe §. 30 & 33. magis determinate locutus, ille, improbat potio-nem Chinae Chinae ad uncias integras in Vino infusa pluries in die exhibita; quo nomine magis in Methodum Talbotii, vere Corticis uncias in copiosa Vini quantitate accervatim, cumulatinque i fundentis animadverteret, quam in meam, vel in Mor-toni, aut Sydenhamii Methodum, qui eam tantummodo, qua tunc uti opus est, Febrifugi dosim qualibet vice præscribitur,

Sed quemcumque petat fugillatio isthac, vanus est ictus; ea siquidem, qua subest æquivocatio, apud mulieres tantum, & imperiam plebeculam locum habere potest: non apud eos, qui sapiunt. Aliud est infundere in Vino, aliove liquore unciam integram, vel etiam uncias integras (si ita velit) Chinae Chinae, & pluries in die portionem debitam, ac modicam illius exhibere: aliud est, uncia easdem integras pluries in die; seu qualibet dosi propinare. Provi-dus Pater Familias plures Vini Congios infundit in Dolio; illud tamen Familiaz distribuit solum ad Lagenas, & Corylas, ebrietatem cavens.

Hujusmodi tamen Methodum, qua mirum una, vel duæ Peruviani pulveris uncia, in phiala vino plena infusa, partitis haustibus exhibentur, quæque in vulgaribus Casibus, & quandoque etiam in arduis sed nonnihil lentioribus, haud inutiliter solet administrari, neque mihi, ut verum fatear, universaliter loquenda plane probatur, præsertim in Casibus præcitis exitii: non quidem ob inanes hæc Viri Cl. declamationes, molem universam hyperbolice commensas; sed ob rationes, quas olim innui in Therapeut. mea, tum Lib. 1. cap. 7. tum Lib. 3. cap. 3. præsertim a pag. 146. ad pag. usque 148. Id enim est sēpe ad Sacram China China anchoram vere nonnihil tumultuarie confugere, quod plurimi perpetuo hic illic facitant exemplo Talbotii, & aliorum, quodque solis nihilominus Empiricis, aliisve parum expertis vix condonandum, dosi per vices quodammodo fortuita, utentibus. Hinc namque identidem fit, ut tunc cum res magis urget, haud satis valida sit; minis vero, cum minus res postulat, dosis remedia. Hæc ipsa dosis magis adhuc incerta redditur, & fortuita ex Moliocularum ut plurimum assidentium socordia, liquorem scilicet modo magis, modo minus turbidum (quicquid clamer Medicus) offerentium; adeoque remedii particulis modo magis, modo minus imprægnatum. Ex qua

qua sola inaequalitate, inverfo nonnunquam ordine instituta, cum labitur occasio praecipit, periclitatur non raro, nonnunquam & perditur, quae ceteroqui servari poterat, hominis vita; tumque incaffum solummodo dicitur oblatum remedium, cum potius dici deberet oblatum & perperam. Medicus ergo Navis huiusce Palinurus, praescribat quovis, & prout opus est, dosim certam, certis quoque temporibus exhibendam, ea adhibita partitione inaequali, & industrii, quae morbi, & temporis exigentiae respondeat, ut fusc Tyrones docui in Therapeut. mea eodem cap. 3. imo & 4. Libri 3.

Ad ne igitur, Methodumque meam quod attinet, reperio quod centies dixi; nimirum selquinciam circiter, vel uncias duas Chinae Chinae, spatio trium hebdomadarum epotas, pro curatione simul, & praeservatione sufficere; sive sermo sit de *Subcontinuis Malignantibus*, ubi lenior; sive de *Perniciosis Intermitteatibus*, ubi validior requiritur Methodus. Licet enim in Tractatu meo in historiis, identidem de *Methodo validissima, de dosi liberali &c.* indefinite sermonem habeam; attamen non alia determinate aspiciam legitur dosis, nec alia debet, aut potest intelligi, quam supra recensita. Id satis patet vel ipso *Iudice* ejusdem Tractatus, ubi sub litera C. hac prostant. *Curatio praesentanea Febris Perniciosa non minus exigit regulariter, quam drachmas sex Corticis, nec plus quam unciam unam, pag. 141. Integra vero, ac universalis Curatio duabus plus minus uncias perficitur, pag. 149. Me legat ergo locis ibidem citatis curiosus quilibet, ac insuper etiam pag. 146. ipsiusmet Operis. Totum dosis augmentum penes me, in Casibus tamen solummodo urgentissimis, quando nimiram praeforibus mors est, altera die hominem interemptura, totum inquam augmentum dosis tunc consistit in prima oblatione, a futuro accessu magis remota; illam etenim ex quatuor ut plurimum drachmis Rebrifugi constatam volo: & pluribus*

etiam, si minor; paucioribus, si major sit ab eodem paroxysmo distantia. Hoc facto curationis fundamento, rem totam per drachmas deinceps, ac mox etiam per semidrachmas absolvo, usquequo duae circiter unciae pulveris, trium saltem hebdomadarum decursa, coimpleantur. Hac una Methodo sanati sunt, & ab Orci faucibus crepti *amaris Chinae Chinae potantibus*. minime vero *conferantur*, quotquot in historiis retuli

(c) (*Id est quod periculosum &c.*) Res periculosa profecto, & valde insalubris est mors: Amara pariter, est a Cratere dulci, & ab incruento Medici calice illa proficiatur, quocumque tandem modo ab eodem Medico conficiatur *Aegrotus miser*. Sed nec dulce sonat nostratum Medicorum auribus crebrum modulamen illius *Istibic*, quo Mutinae ita de more fieri innuat C. Auctor, summa nobis confidentia crimen alienae internecionis attribuens. Verum mittamus isthaec, & pacificum nunc Senem in veritatis gremio placide quiescentem finamus. Hoc unum liceat reponere, *amaris Chinae Chinae potantibus non modo non confici Mutinae miseros Aegrotantes, seu, quod idem est, non modo Methodum meam revera nec periculosam esse, nec mere empiricam; sed potius mirum esse, quod ea tam confidenter, vel a Viro Cl. vel ab ejus Nepote abusus Relatore diffametur ut talis, & velut merx plane improba, cum nullam unquam quisquam eorum inde prognatam noxam me curante observavit* Sexies illis videre me contigit illam exerecentem. Ter vidit Patruus, ut ex Therapeut. mea pag. 83. histor. 16. pag. 184. hist. 1. & pag. 250. histor. 1. Ter quoque vidit Nepos, ut pag. 181. histor. 11. pag. 192. histor. 9., & pag. 205. histor. 2. Quam felices, & simul quam arduae fuerint illiusmodi curationes, ipsi norunt. Ne unam quidem praeter illas, sive faustam, sive infelicem inspicere; imo unam ambo inspicere, ipsi quidem assidentibus me vero superacito, ob id solum insaufam, quia ibi

sibi Methodus mea nequivit, ut propolucram, administrari, quemadmodum visitur in eadem Therapeut. pag. 259. histor. 2. Quo ergo pacto ut malam redarguant Methodum, quam quoties viderunt in usum deductam, semper proficui non nocere, nunquam vero frustraneam, aut noxiam? Quod si aliarum quoque curationum, quas recensui in Opere meo, & quibus ipsi minime interfuere, exitum omnem investigassent curiosi, nil pariter carpendum reperissent; nec probabiliter reperere, cum non carperint.

Quos enim in tota Dissertatione sua retulit ex adverso Cl. Auctor Casus parum felices; ii nec sibi constant, nec meis ullo pacto opponuntur; quatenus videlicet nonnulli ex illis Ægrotis a morbo tandem evasere; alii vero vita functi Corticem nullatenus potaverunt; & alii pariter tandem obitum passi (facere autem dum intra septem lustra) potaverunt methodo tantum vulgari, non mea, de qua agitur, quippe ex Quartanis Intermentibus laborantes; atque unus quidem ex his, post septennium inculpatæ valetudinis a China China epotata, obiit demum ex alio morbo acuto ab origine, mox in Chronicum converso: alter vero ex Chronicum pariter, nempe ex Hydrope, ante epotam Chinam Chinam inchoato; præscribente tamen illam Frassono ante annos 37. non me, ut retuli in Therapeut. mea; ubi unicuique hunc casum antequam Viri Cl. Dissertatio mente illius conciperetur, rigidiuscule examinavi pag. 82. hist. 15.

Septem ergo, ut rem minutius persequar, vel octo sunt Casus, per Virum Clar. a septem lustris ostiatum quasi, & nominationi oppositi, dempto casu D. Co. Torticini Guastalla defuncti, qui me nullatenus tangit, & de quo jam satis §. 47. Duo ex iis Ægrotis, ut nuper aiebam, a morbo convaluere, ipso fatente, nempe Virgo in Monasterio S. Mariæ Magdalenæ Mutinæ educata, de qua in Dissert. sua §. 26 & insignis Jurisconsultus, de quo §. 34. ipso

pariter fatente restitutus: quibus si tertium Casum addere velit ille sibi, ut inquit §. 9. visum Patavii in Puellis illis, quarum nomen minime protulit, quibusque etiam Chinam Chinam exhibuerit Mater, febres nihilominus (non continuato, ut reor. Febrisfugo) usque ad Veris principium perdurarunt; nil officit, quandoquidem & illæ pariter sanæ tandem sunt affectæ, & eam frustra ab aliis remediis citiorem quassiverunt. Atque ita jam tres ex adductis a Viro Clar. Ægrotis (multæ puellas unius familie pro uno tantum Casu numerando) sanitatem tandem integram sunt sortiti. Tres alii, qui vere decesserunt e vivis, decessere prorsus jejuni Peruvianæ Cortice; nempe D. Antonius Guidonius de quo §. 31. & D. Marchio Fortunatus Cortesinus, Dominusque Jo. Altimanus, de quibus §. 32. Duo ergo tantum supersunt, videlicet D. Comes de Marsciano, de quo §. 28. per septennium ab hausto Cortice strenue valens, ac tandem ex aliis evidentibus morbis confectus; & D. Co. Jo. Carolus Morandus, de quo §. 20. qui vere post fugatam Cortice Quartanam, in Hydrope antea inceptum ultro progredi minime desistit: sed ad interitum, quo jam tendebat, pertigit anno, ni fallor, 1678. vel circiter, me hæsitantem semper relinquens, ut candide fassus sum in Therapeut. mea, nam hoc casu intra annos non quidem 37. singulari, minus fausto, fuerit ad leges circumspectioris Praxeos præscriptus item Cortex, minime adeo profuturus Hydropi a Quartana nequaquam producto. sed ab aliis peculiaribus causis. Hi omnes sunt Ægroti, Viro Cl. nedum referente, sed pene dixerim sentiente, China China confecti. Atque ne unus quidem ex recensitis, ex iis scilicet, qui vere Chinam Chinam hauserunt, illam hauserit Methodo mea: quam tamen unam in fine hujus Paragraphi, quem modo expendimus, tamquam in totius Dissertationis epilogo, manifeste traducere satagit Clariss. Auctor; sed Methodo tantum Vulgari. Ut proinde hisce exemplis quibus

huncumque, non mihi uni, sed omnibus vel religiosissimis Chinæ Chinæ fautoribus bellum, mane quidem, nil tale putans indixerit. Sic dum *Fultonem* adoritur Vir *Cl. percussit Fabrum*.

Sed quod majorem ultimo tandem loco incutit admirationem illud est, quod omnes hosce Casus vere nihili umquam fecerit, aut usui Corticis quicquam officientes putarit ipse, qui modo tanti facere ostentat, Clariss. Ramazzinus. Licet enim afferuerit §. 8. hujusce Criticæ Dissertationis, *se in provectori aetate experientia edoctum, & observatis noxis a China China prognatis, cautius in illius usu processisse*, ac subinde has omnes historias in asserti sui probationem attexuerit; nihilominus hæ ipsæ historiæ, de quarum veritate satis sibi conscius exiterat, minime obstiterunt quo minus in maximas Chinæ Chinæ laudes fuerit effusus in Orationibus Jatr. argum pluries citatis; imo nec obstiterunt, quo minus ad ultimos usque annos incolatus sui in hac Urbe, quæ ideirco miratur adhuc novissima illius effata, fuerit usus eodem Febrifugo: & quidem semper fidentius, ac liberalius, quam antea.

Atque ut clarius elucescat hæc veritas, & cuncta ordinatim enucleem, sciet Lector, Virginem in Monasterio S. Magdalene educatam agrotasse, & convaluisse (neque enim obiit) anno 1690. Jurisconsultum insignem, Dominum nempe Nicolaum de Sanctis, a Secretis Serenissimi Ducis Mutinæ, agrotasse pariter, & convaluisse anno 1704. Eodem anno 1704. ex Perniciosis Tertianis Febris, *China China nequaquam epota*, Fatis cesserunt D. Antonius Guidonius, D. Marchio Cortesius, & D. Jo. Altianus. Anno 1703. occubuit D. Comes de Marsciano & circa annum 1678. vel 79. D. Comes Morandus. Glariss. autem Ramazzinus post hos morbos, & post hæc funera gressu nedum pari, sed & firmiore in eadem semper praxi procedens, ut Urbi huic universæ notissimum est, Orationes suas Jatrici argumenti,

quas Peruviani Corticis quisque diceret Pa-negyricas, conjunctim edidit anno 1708. Dissertationem vero *De Contagiosa Boum Epidemia*, anno 1712. immediate ante editionem Tractatus mei; longe vero *post editionem Synopsis* ejusdem Tractatus, in qua Dissertatione sua ferme sibi adoptare visus est argumentum ipsius Therapeutices meæ, sub Prelo tunc existentis. Atque ita quidem, ut ideo putarint nonnulli (temere tamen) Virum Clariss. in ea Dissertatione, dum meus eaderetur Tractatus edita, indicare voluisse semetipsum ante me conscium Methodi, quam propediem eram promulgaturus; explosa vero a me pag. 187. & sequent. Operis mei omni suspitione, quod illi Methodus hujusmodi innotuisset priusquam mihi, ipsum in oppositam partem animum convertisse, acriter impugnando quod sibi amplius nequibat asciscere. Sed falluntur quotquot de tam perspectæ dignitatis Viro tam finistre opinantur. Scripsit ille tunc quæ sentiebat de admiranda Corticis virtute, ut veritati subscriberet sibi cognita, mihi quæ plauderet illam promulgaturo. Mox illam facti poenituit; neque tamen mentem mutavit, sed cor.

Mentem igitur suam (ut revertar unde recessi) ingenue patefecit ille in prædicta Dissertatione *De Contagiosa Boum Epidemia* anno 1712. longe scilicet post sinistres Casus nuperrime memoratos. patefecit inquam textu illo in signi alias recensito, videlicet *Equidem hoc præsidii genus* (loquitur de China China) *in Febris periodicis miranda præstat, ac præsertim in Tertianis Intermittentibus Malignis; quæ in ipso impetu accessionei ægros interdum necant &c.* hoc enim Febrifugum Fermentum illud malignum sive penitus reslinguit, sive ita enervat, ut periculum illud lassatur, ne ager in ipso Febris accessu intereat. Cui textui (ne vel hoc subriceam (haud satis percipio quomodo quadret textus finalis hujusce Paragraphi, nempe, *omnino periculosum esse, amaris China China potionibus uti in Febris quæ*

Maligni aliquid præferant, quasi benignitas, vel magnitas Fermenti febrilis, contra id quod experimur, reddat febrem, etiam Intermittentem, Subintrantem, aut Subcontinuum in primo casu curabilem Cortice, insanabilem in secundo: & quasi non licet in secundo: & quasi non liceat in extremo Vitæ periculo uti China China more Opium, & pro Curatione etiam palliativa perperam credidi (qua si illudine, ab Opio nimirum, aliisque Narcoticis desumpta, ipse quoque sum usus in Therapeut. mea pag. 14. 159 & alibi) cum tamen ad impediendas in Febris minime periculosas aliquot dierum inducias, ex Viri Cl. effatio in hoc ipso Paragrapho, *admittendus sit, & laudandus Chinæ Chinæ usus*; imo cum ex eodem contextu *usus illius esse debeat qualis est Opium*. Sed redeamus in viam. Alias ergo noxas sibi observatas post annum 1708. imo post 1711. opus erat recensere Viro Cl non Historias inanes, longe ante edita Corticis encomia sibi notas, quæ tamen encomiis subinde prolatis non obstiteret. Rumor itaque omnes tandem desinet, partim in Puellas Patavinas, quibus annos 1713. empirice prorsus Chinam Chinam obtulit Mater, & quarum *sanatio* in subsequens Ver dilata fuit, partim in Historiam Co. Torricini eodem anno Guastalla extincti, Auctori nostro, dum hæc scriberet, communicatam per literas; sed illi satis fuisse, ut reor, hanc quoque Cicadam alia nequaquam corripuisse.

Sunt hæc, a Viro Cl. objecta, septem, vel octo Corticis facinora, quæ deprædicantur insuavia. Prodeant ergo in apertum necesse est, non quidem ad ostentationem, nec meæ tantum defensionis habita ratione, sed & publicæ utilitatis, quæ fuere præclara. Verum hæc jam satis prodire in Therapeutice mea. Agrorantium restitutionum series (non hic est sermo de Agrotis citra grave periculum febricitantibus, qui forent innumeri, sed de *lethaliter* decumbentibus) facta supputatione omnium hic hic cumulatim descriptorum, seclusis etiam

Historiis ab aliis communicatis, numerum implet 74. Horum 64. cujuslibet sexus, temperamenti, ac ætatis, incolumes vivunt adhuc, suntque vivi testes virtutis eximie, quam Deus indidit huic remedio. Reliqui ab eo, quo desini scribere, tempore (agitur jam quintus annus, etiam segnior processerit impressio completa totius Operis) obierunt: quatuor quidem jam octogenarii descripti olim, cum convalescerent ope Corticis, in eodem Opere pag. 78. hist. 6. pag. 79. hist. 9. pag. 80. hist. 10 & pag. 207. hist. 4. sex alii virilis, aut inclinantis ætatis, & ex causis plane evidentibus, sive, ut ajunt, procatactis, in varios demum morbos delapsi, descriptique pariter quondam, cum China China fuere servati, pag. 178. hist. 5. pag. 179. hist. 8. pag. 191. hist. 6. pag. 201. hist. 18. pag. 205. hist. 3. & pag. 214. hist. 12. omnes vero, tam primo scilicet, quam secundo loco recensiti, post annos, modo *septem*, modo *octo*, modo *sex*, & ad minimum *duos* ab epota China China, e vivis sublatis, neque illa in postremis, quibus succubere, ægritudinibus usi.

Unum tamen excipiam, & aliis addam, memoratum olim in citata Therapeutice mea pag. 82. hist. 16. qui *vicini* ab hinc annis præsentaneo Corticis auxilio a periculosa Febre feliciter evaserat; sed nuperime dum hæc scribere jamdudum desissem, occubuit, eodem remedio rursus, sed inefficacem, adhibito. Ne itaque ab ingenio more meo unquam defiectam, quemadmodum in eo Tractatu lib. 3. cap. 5. & lib. 5. cap. 4. historias omnes defunctorum, quos China China servare nequivit; sum fideliter persecutus; ita modo hunc eisdem sortis eventum, imminente harum Responsonum evulgatione præter expectationem mihi observatum (quandoquidem.

Multa calami inter calicem, supremæque labra)

candide recensere, meum existimo Idem igitur Vir Nobilis D. Geminianus Levizanus, de quo jam loco citato, paulo ante

Æquinoctium Autumnale hujusce anni 1715. duplici Tertianæ Subcontinua ruri correptus, in Urbem se transtulit; ubi methodice a me, ut loqui n os est, ab initio tractatus, non modo nil opis ab Arte retulit, sed accessionibus, quæ se mutuo excipiebant, obscurioribus redditus, & ingravescentibus in dies symptomatis, e Subcontinua periodica ad Acutam, & Continuentem Febrem jam properanter tendebat. Usque tamen motum levem exacerbationis, & remissionis haud plane contemnendæ servabat eadem Febris: ut proinde Peruvianæ Corticis usum, non plena quidem, sed nec minima fiducia, fore profectum crediderim. Illam itaque præscripsi parciore randum dosi, ut morbi, remediique vires sensim explorarem; ad drachmam nempe unam per dies quatuor quolibet mane in Aqua Cardiaca. Me interim alio migrante, ad invisendum scilicet Ægrotum Nobilissimum ruri graviter decumbentem, cum postridie reverterer, actionem aliquam Febris fugi salutarem probabiliter percepturus, non sine admiratione quadam oppositum deprehendi, aequalem videlicet, imo & fortioiorem, ut suapte natura ferebat progressus morbi, Febris quoque progressum agnoscens, perinde ac si Chinam Chinam nullatenus Æger potasset; quem idcirco in novissima exacerbatione insigniter soporosa, & gravi Sacris celeriter maniendum putare Medici, qui vicem meam brevi eo tempore suppleverunt. Admonitus interim ego de levi quidem, sed perceptibili motu, quem Febris adhuc servabat, recolens memoria, quod mihi narratum fuerat contigisse primis morbi diebus (nisi me fecellere adstantes decepti & ipsi) Febrim scilicet, dum ruri ageret Nobilis Patiens, claros Tertianæ duplicis, Subintrantis licet, paroxysmos præ se tulisse, facile persuasum habui, illam etiamnum de Subintrantis potius, etsi gravioris, atque contumacioris, quam de simpliciter Remittentis natura participare; adeoque Cortice justa dosi exhibitio curationem illius (quam non aliunde

licebat sperare, quoniam frustranea viscebatur alia, quæ simul ex usu erant Artis præsidia) esse tentandam. Daas itaque Chinæ Chinæ drachmas summo mane in forma boli sumendas statim præscripsi, & totidem mane sequenti: quibus oblatis, non modica facta est morbi remissio, & consuetarum exacerbationum abolitio omnimoda, superstitit tantum levior Febricula vix perceptibili. Hæc tamen cum intra duos, aut tres dies minime solveretur, ut cæteroqui affolet hisce casibus; imo pertinaciter persisteret, comitante illam voce exili, & facillima etiamnum ad somnum, placidum licet, propensione; maximum in hi terrorem incussit: præcipue cum simul de pondere quodam in regione thoracis toto morbi decursu conquestus fuerit Æger, quamvis sine ulla unquam difficili respiratione. Fuit autem ejusmodi, qui me tunc corripuit timor, ut actum esse probabiliter de vita Ægrotantis facile pronunciaverim, latentem aliquam in præcordiis labem suspicatus, quæ decumbentem Virum sensim esset confectura. Intermissis idcirco ad aliquot dies Febrisfugo, in hisce circumstantiis inutili a me credito, & continuatis tantummodo reliquis remediis vulgaribus, pari adhuc passu procedebat superstes Febricula, sed cum tolerantia adeo facili, ut jam non parum spei Adstantes omnes conceperent, & Consanguinei; me tamen apertis notis jugiter reluctante.

Ne vero Febrisfugo plane posthabito violenter iterum recaderet Febris, & revivisceret Exacerbatione; facile illi postminium præstituto foco superstitit: & cum inania ex alia parte experire quotquot ad omnimodam Febris extinctionem administrabantur remedia, ad ejusdem Corticis usum iterum transitum feci, præscribendo ad drachmas tres in formam Opiatæ, intra tres tamen dies partite absumendæ. Quæcumque fuerit eventus causa, ab eo certe tempore levius se habere cepit Ægrotus quo ad omnia, & quo ad ipsam quoque Febriculam; quæ tamen nunquam integre obli-

teraba-

terabatur. Vox illius cepit se exerere, & sonora evadere; sputum quoddam crassum, nonnunquam suberentum, ac identidem ferme semipotentum facile excerni; somnus de more placidus levamen ferre; urina antea crassa laudabilis fieri; appetitus non modice redire, ac fere dixerim nimis; itaut solidos cibos appeteret Ager, & e lecto surgere sibi permitti constanter efflagitaret. In hac rerum tranquillitate cum tamen nunquam plane recederet obstinata Febri- cula, jamque instaret vigesima morbi dies, Con sanguineis, & Amicis illius, qui inter sanos eum plane referebant, mihiq; ne- dum non fidenti, sed & omnino malum exitum metuenti, parum aberat quin illud- rent, aperte dixi, me adduci non posse, ut unquam crederem, Aegrotum ab eo morbo evasurum, etsi illum domi ambulanti- cernerem: quandoquidem latere illiusmodi Febres me vel prope quadragesimum diem alias decipere. Nihilominus ne forte, ut aliis videbatur, propitia abuterer, Corticem ad semidrachmam in forma boli ad quatuor adhuc dies continuandam praecepi, trede- cim sic illius drachmis toto morbi tempore partite consumptis. Quod quidem eo fructu visum est fieri, ut vigesima quinta morbi die Ager mihi cabical in mane in- gredienti nuntiare potuerit, se nocte prae- gressa a Febre omnino liberum semetipsam dignovisse, & etiamnum tale n se mihi perhibere, ac perfecte jam sanum. Im- munem vere tunc a Febre & ipse depre- hendi, pronuntiavi, & metum libenter deposui; subdens tamen Uxori sollicita, me realpe non reputare kvamen illud pro ultimo morbi termino, ejus solutionem seriuscule protrahendam etiamnum conse- bam; attamen deprehensam febris carentiam tanti ponderis esse apud me, ut jam jam Aegram in tuto positum crederem, ne- que amplius eum tentari posse, nisi febriculis forsitan levioribus, & paulatim facile recessuris. Revera vespere motu nonnihil sensibili novus accessit febrili insultus; quo statim terrelactus Ager, sed de vita despe-

rare palam fatetur, cibum, quem antea bene appetebat, averfant, me tamen illum redarguente de pusillanimitate intempesti- va. Sed heu vana quam sunt hominum judicia: Mane sequenti gravissime haben- tem invenio, & faucibus quasi stertentem, quem pridie tutum putaram. Praescribo tumultuatio plura, sed incessum; nec Cor- tici locus, aut tempus est, nec ulla mihi amplius fiducia. Post meridiem exacerba- tur Febris cum sopore, & gravi anhelitu. Anima ideo iterum consulit, & postri- die mane, vigesima nempe septima morbi die dum l vius habere creditur ab Adstan- tibus, me ideo statim acciri curantibus, sub eorum oculis spe rursus concepta latan- tium, sine stertore, sine labore ullo placide expirat.

Recentem hunc eventum, qui minime successit ex voto. tanquam quid infrequens in hac Praxi (*Omnibus namque Malis Pu- nictis inest aliquod granum puitre*) excipe prudens Lector; & ex numerosa, quae su- perest faustorum serie, & ex perspecta, et- iam cum plane tollere morbum aequit, sed tantum mulcere, innocentia remedi, con- jice quam saepe fidendum sit, quam raro cunctandum in usu Peruviani Corticis, ubi praesertim satis patens Februm indoles, & imminens periculum illius administratio- nem rationabiliter suadeant. At vero quid hic immoror, librando Casus felices olim relatos, ut eos huic uni, ubi remedium distulit tantum, non prohibuit cladem, vel paucis quibusdam commentitiis, & vanis, a Viro Cl. adductis, longe praeponderantes ostendam? Nonne praeter sexaginta qua- tuor in Therapeutice memoratos Aegrotos adhuc superstites, nonne, inquam, septem alios, quasi in defunctorum locum suffectos (neque enim China China saepe el curati immortale sunt) & septem famosis Casibus a Cl. Auctore oppositis jure merito praefereandos; in harum Responsionum decursu recensui, quippe qui post editam eandem Therapeuticen, decubuerunt, & fel- icissimam in periculosissimis circumstantiis

functionem unius Chinae Chinae ope fuere fortiti? Ut omnes simul colligam, fuere hi Viri Nobilissimi. D. D. *Dux Limatula Neapolitanus*, *Marchio Berda Hispanus*, *Marchio Gonzaga Mantuanus*; item D. D. *J. Baptista de Crandino*, *Paulus Emilus de Bignardis*, *Antonius de Zanellis Mutinenses*, & *Archipresbyter Massa Finalensis paulo ante descriptus*.

Quod si alios addere lubeat admirabili hoc Febrifugo recens curatos, quorum nulla haecenus facta est mentio; in promptu erunt Viri pariter Nobilissimi, DD. *Marchio Thomas de Obicis*, & *Comes Fulvius de Rangoni*, ambo ex Tertia a duplici Subcontinua cum symptomatibus non parum gravibus, & pejora minitantibus agrotantes; *Monialis* ferme octogenaria e Caenobio S. Clara lecto fere semper affixa, quae a Tertia Intermittente convalescens, post nonnullos subinde menses e Subcontinua iterum longe graviore decubit; *D. Lucretia Ferraria* ejusdem pariter aetatis, ex Perniciosa Lethargica ad ferreum mortis soporem properans; *D. Claudius de Donnolius* ex Subcontinua Tertia in Algida conversa ad extremum vitae plane redactus; *D. Dejanira de Raynaldi Rovighia*, quae ex Quartana triplici Subintrante in Continua demum soporofam ruebat gradu praecipiti; *D. Alphonfus Tonanus* ex Quartana eisdem, primo simplici, mox duplici, ac demum continua, cum assidue vomitibus, singultibus, & animi deliquiis gravissime habens; *D. Joannes Amorosi* jam senex, & ex Algida Tertia Lipyria aemulante quam maxime, & quam proxime periclitans; *D. Margarita Vaccaria* prope nonagenaria, quae unoquoque post tertium Febris Tertiae paroxysmum accessu, in profundissimum soporem cum renouatione Paralytis, quam ante aliquot menses ex Apoplexia contraxerat, & a qua demum evaserat, denuo labeatur, ita ut alternis diebus novum veluti levis Apoplexiae insultum experiri videretur, una cum febrili paroxysmo invadentem; tandemque *D. La-*

vinia de Speramanis in domo Camporea moram trahens, cui Tertia primo simplex, mox duplex in Perniciosam migravit ex Catarrho, ut vocant, suffoativo, in vigore accellionis stertorem plane mortiferum intra bronchia pulmonis excitante; ita ut recurrente bis, aut ter, semperque ferocius, cum paroxysmis febrilibus horrendo hoc symptomate, Agra brevi proclamata hebuit a sacris ipsis Ministris, spiritus exitum quam mox expectantibus. Quam quidem perniciosam Tertianam speciem a Mercato descriptam, mihi vere nunquam contigit observare, ut in Therapeutice dixi; hanc tamen observavit, curavitque unus ex Junioribus illis Medicis, quem Cl. Auctor diceret recens ex Academia venisse, Corticem praescribens *Assi liberati* (drachmas tamen sex parte oblatas non excedente) ea securitate, qua Magistrum suum operari vidit, eademque pariter securitate Febrim infusam, & exitiale illud Symptoma fastulio omnibus quotquot aderant, possuntque cuncta testari, non parum stupentibus.

His Agrotis alii accedere possent inferioris notae, ejusmodi fuere nescio quis de Famulitio D. Ducis Massensis, nunc Mutinae coamoris, nomine *Jacobus*, ex duplici Tertia Subcontinua Malignante quam graviter habens; *Jacobus Antonius Corghius* minister in Xenodochio, ex Tertia duplici in Subcontinuum acutam permutata non modico posita in discrimine; *Christophorus Ricciolus* ex Tertia duplici Subcontinua cum Diarrhoea immani singultuosus factus, frigidus, & omnimoda asphyxia propinquus; *Antonius Pini* ex Cardiaca Tertia duplici ad Continuum properante cum delirio, luctuosus suspiriis, & voce exili ad obitum vergens, *Ludovica de Manzetti* in quarto Tertianae Syncopalis paroxysmo sua ceteroqui proxima praenoscens funera; *Dominicus Doricius* septuagenarius, ex Lethargica Perniciosa Catalepticus jam redditus; & *Bernardinus de Floranis*, ex Algida pariter Tertia ad interitum rucens;

ruens: quos omnes Ægrotos unum hoc Alexiterium ex arte adhibitum prompte restituit; non me uno quidem, sed & aliis quoque Medicis illud præscribentibus; iis nempe, qui *sui jamdudum facti sunt juris*, nec vere dici queunt amplius recens ab Aca-
demia venisse.

Scio equidem, *Pauperis esse numerare pecus*. At si septem tantum pecudes, & ma-
cras, & vetulas pro integro suo grege hu-
cufque ostentavit Cl. Auctor, qui se nobis
perhibebat tam divitem; cur centum pin-
guissimas, pluresque ex iis adhuc tenellas e
grege meo feligere ipse non possum, & di-
gito commensurare, nec tamen haberi
pauperculus; Quid vero si Febricitantes
omnes Viri Cl. ut sine parabolis loquar,

persequi vellem China China fortasse cura-
biles, quibus tandem ea posthabita, vel ne-
glecta, non Galenus, non Hippocrates, non
Celsus, non Ballonius, sed solus *Acefas me-
dicatus est?* Absit, hoc tamen ut unquam
mediter. Hoc igitur, quo nuperrime re-
censui, pacto *Mutinæ amaris Chinæ Chinæ*
potionibus quotidie, ac pluries in die larga
dosi oblaris, in Febribus, quæ maligni aliquid
præferat. Ægri miseri consueuntur. Clamet,
pugnet, odstrepit, verbis, cavillationibus,
sophismatis, auctoritatibus Vir Cl. Philolo-
gia ipsa, & Arte Rhetorica in subsidium
vocata, ceu qui motum *progressivum* dari
pernegabat: ego interim silens, sed eandem
semitam calcans, eodemque *jugiter passu per-
gens*, responsum faciam.

§. XLIX.

Hec habe mi Nepos pro responsione ad primum tuum quæsitum, de quo
multa alia haberem dicenda, provocante materia. Scio me hac Dis-
sertatione non multum gratiæ reperturum apud eos, qui communium er-
rorum reprehensionem in propriam calumniam referunt, sed neminem hic
nominavi, nec veteris Comædiæ more volui quemquam perstringere.
Mens mihi ad publicum beneficium solum fuit isthæc conscribere, non
laudes quærere, eas potissimum, quibus uni solent Scriptores in re Medica,
cum aliis Scriptoribus ampullosis titulis laudes cumulando, quæ nec ipsis
Medicinæ Parentibus vix convenirent, ut alias similes ab iis exigant. Re-
vera novum non est hoc vitium, sed ad summum devenit. Suppetit mihi
egregium dictum D. Hieronymi in Epistola ad Celaniam, quæ Epistola
credetur D. Paulini. *Est sane grande, & subtile artificium, laudare alterum
in commendationem sui, & decipiendo, animum sibi obligare decepti.*

(Hec habe mi Nepos &c.) *Sera in fundo*

personæ.

In calce Dissertationis cessatio Viri Cl. a
profuse adhibita hucusque libertate, seu
mavis licentia, ubi præsertim officiosas pro-
testationes ipsum destruit factum, haud
plane satisfacit iis, in quos peculiariter hæc
etiannum cuditur Faba. Communis nam-
que in Republica Medica perperam voca-
tur error, qui non modo uni tantum Mu-
tinensi Scholæ, sed uni duntaxat adscribitur,

imputaturque illius parti; ne uni dicam
Scholæ meæ, cui forte largiuscula illa haud
male aptatur appellatio *numerosioris Muti-
nensium Medicorum partis*, de immodico
Chinæ Chinæ usu apud Cl. Auctorem §. 1.
notata. Apud hosce igitur omnes Urbis
Mutinensis Professores si multum gratia
fortasse non reperit Vir Cenforius, nec plu-
rimum ob id certe meruit reperisse. Ne-
minem quidem ex his nominavit ille; sed
injurius sibi ipse Pictor (respice Para-
gra-

graphum undecimum Ramazzinianæ Dissertationis Lector, qui supine non dormis) si cui nec varo, nec valgo, distortis tamen de industria cruribus a se depicto, nomen addere necessum putet, ut notum faciat. Me saltem noluit perstringere, qui veteris *Concedia more noluit perstringere quemquam*. Ita pie credendum cineribus Viri Cl. Verum ut quid cineribus dixi? Ipsi viventi credendum; meque jam mea poeniteat præconcepit suspitionis: mihi siquidem ipsi de Opere meo, cum illud primum ex me recepit humiliter, hæc sub die 12. Septembris 1712. rescriptit lingua vernacula, nisi & hic (quod ægre admisserim) non idem sive Scriptura, & Leucaus. -- Ho sempre avuto somma venerazione alle cose di V. S. . . sì in voce, come in iscritto, e l'averò sempre usque ad cineres &c. Non ho dubbio che quest' opera non sia per esser ricevuta se non con lode di gli Uomini dotti, molto più, che quelle leggende, che sono colla quali taluno si crede d'immortalare il suo nome. Mi rallegro con V. S. . . . che sia entrata nella Glasse de' veri Scrittori con un' Opera, che merita nome di Libro, e le rendo per un tal favore infinite grazie &c. Officiosis hisce verbis, quamvis supra merita commendatus, minime tamen contra honestatem a Viro ingenuo me deceptum credam, qui nec illum unquam decepi, cum laudibus promeritis sum prosecutus, neque ab eo antehac recipi unquam, unde me sic deceptum suspicari poterim.

Ut igitur & huic, & cuicumque graviori notæ defunctum Virum tandem eximamus, dicamus etiamnum, isthac. quæ in præsentî Dissertatione prostant, ab eo fuisse conscripta exercendi ingenii, sive, ut dici solet, arguendi gratia (qui nobis olim quoque mos fuit in Disputationibus, cum in hoc Mutinensi Lyæo Medicinam ambo pari munere profiteretur) imo ad publicum solum, ut asserit, beneficium: illud beneficium scilicet, quod ex mutua ingeniorum collisione solet emergere, eruto inde claro lumine veritatis. Convellendum dubio pro:

cul assumpsit ille (quis non videt?) Tractatum meum; non eo tamen fortassis animo, ut everteret, cum vere sentiret, quæ sentio; sed ut *functus* quodammodo *vite cotis* vomerem mihi rascum, & marram acueret, ad detegendam facilius, effodiendam & expugnandam ab inquinamentis omnibus veritatem. Ita mentem illius modo lubet interpretari. Suadeamus insuper nobis (ut Nepotem quoque subtrahamus a nota Relatoris minus sinceri) eundem Cl. Auctorem, ut hæc sepius nobis obtruderet Dissertationem suam inscriptis se Nepoti forsitan inscio. nec de China China quicquam locuto, nec responsum ullum per literas unquam querenti. Juvat hoc credere; tamen quia tamen in Viro modesto, cujusmodi est Nepos defuncti Auctoris, non libet fiduciam arguere, ut numerosiori, forsitan & digniori, Mutinensium Medicorum parti, Peruviano Febrifugo libera iter, ut decet, utenti, tam facile succentuerit; tum maxime quia abunde jam constat, ipsum longe aliter ac olim de China China sentire cepisse, suamque laudabilem mutationem sententie nū ipso practico prodidisse non semel.

Exemplum recens hujusce metamorphoseos ipse nuper aliud acturus ex inopinatoprehendi: cum enim quispiam de Familia D. Caroli Foresti a septem circiter diebus febricitaret, illique Cl. Auctoris Nepos Medicinam faceret; mihi constitit ex inspectione fortuita Adversariorum Pharmacopæi, dum scilicet meæ cujusdam Schedulæ rationem quærerem, hujusmodi Egrotanti præscriptam fuisse sub die 16. Julii labentis anni 1715. a memorato curante Viro unciam unam Chinæ Chinæ in vino infusam, & immediate post idie drachmas tres ejusdem medicaminis in forma boli, quæ dosis postrema quater renovata fuit in morbi decursu: atque ita uncis duabus, & semis Chinæ Chinæ larga facis manu, etiam supra morem meum, administrata, convaluit Ager. Magi adhuc recens Exemplum nuperime sum intutus apud Aulicum

cum Pharmacopolam in Tabula & Schematibus Medicarum, pro R. R. P. P. Capucinis ab ipso pariter conscriptarum, ibi enim, sub die 30. Julii proxime elapsi, primo semunciam Chinæ Chinæ descriptam vidi, dein (& quidem immediate post) unciam unam, quæ subinde fuit pluries repetita. Subsequentibus postmodum mensibus eadem proportionem rem processisse, admonent Schemata peculiaria: ut omitteam, quæ insuper ex Amicorum, & Pharmacopæorum relatu hac occasione mihi certo innotuere de crebra, & liberali oblatione ejusdem Febrifugi, quæ hodie citra ullam hæsitantiam, aut frugalitatem in usu est eidem Cl. Auctoris Nepoti. An ergo censendus ille dosim parciozem, majori ur gente periculo aliis usitatum, abusus nomine apud Patrum traduxisse? Saltem si ante biennium cum nondum Collega noster evaserat, tam sinistre opinabatur; eo

exacto, meliusque perspecta utilitate remedium, in meliorem quoque sententiam, prout hominem ingenuum debebat, tandem devenit. Quod illi quidem gloriosum plane, & ad delendas admitti olim præjudicii notas abunde sufficiens.

Quod si nimis officiosæ, a leoque affectatæ cupiam videantur pie istiusmodi erga Defunctum Virum, & erga Superstitem meditationes meæ, ut affectatæ visæ sunt mihi protestationes illius in principio hujusce Paragraphi, easque idcirco ingenuitati meæ minus cohærentes puret; is, ne candori meo quicquam detrahat, posthabitis quibuscunque meis, aut semotis, quæ præstare sum conatus, officiis; expensis vero æqua utrinque lance totius Causæ momenti; prout illi videbitur concedens, Cl. Auctore, de me, ac de integra tandem controversia nostra iudicium ferat.

§. L.

A iterum quaesitum, num scilicet salubre foret pertentare Corticis Peruviani usum ad prophylaxim, paucis absolvam. Suppono Te pro remedio prophylactico non intelligere hujus remedii usum, profligata febre; ne amplius redeat, licet etenim a Medicis in hoc sensu communiter accipiat, proprius tamen non est illius sensus, nam ut Joannes Gorraus in suis Definitionibus medicis, nomine prophylaxeos intelligendum est remedium illud, quod potius operetur ne morbus aliquis accedat, quam quod jam profligatus redeat, sed hoc multo ante scripserat Galenus in Commento Aphorismi 22. Sectionis secundæ, puro igitur secundum rationem licet experiri Febrifugum Peruvianum, sed modica dosi ad aliquod tempus quolibet mane, antequam febrium periodicarum, & continuarum quoque per æstatem, & autumnum ingruat tempestas, nam ex Hippocrate, *Qua facta tollunt, ante facta fieri prohibent*, quem locum primo adpectu obscuriorem egregie exponit Vallesius, purgationes, Venæ sectiones, solita morborum remedia antefacta, ut primo vere, fieri prohibent morbos æstate, & autumno. *Quibus convenit Vena sectio, vel purgatio, hos Vere purgare, vel Venam secare oportet*, aiebat Hippocrates Aphorismo 47. 6. Sectionis, in ejus Aphorismi expositione aiebat Galenus se hisce remediis multos præservasse gravissimis morbis per autumnum laborare solitus, hujus tamen reme-

Torti Resp. ad Ramazz.

U *

diu

dii ad prophylaxim usum, si quis velit experiri, exhibendum existimo in iis, qui commodo fruuntur sanitatis statu, nam si quid noxii Chinæ insit, convenienti corporis exercitio facile excutient. At forsan consilium magis sanum erit remedium istud, natura sua dolosum omittere, nam ex Celii monitu cavendum ne in secunda valetudine adversa præsidia consumantur. Vale.

Dabam Patavii die 20. Julii 1714.

(Alterum Quæsitum &c.)

Mibi istuc nec seritur, nec meditar, ajebat apud Plautum Epidicus. Sed neque hic forsitan metet Nepos ipse Viri Cl. aut alius quispiam. Non metam ego, qui nomine *Prophylaxeos* usum in Opere meo, intelligendo præcautionem a novo quoque morbi præteriti, sed facile recurrentis insultu; sive prius hic sit vocis illius sensus, sive communiter adoptatus etiam ut talis. Nihil inquam emolumenti hinc referam, omnium fere Medicinæ Scriptorum vestigia secutus, & posthac pariter secuturus; hi enim de inhibendo Asthmatis, Epilepsiæ, aut alterius Morbi intervallati recursum locuti, huiusmodi verbum perpetuo usurpavere. Me tamen usque magis firmabit in posterum exemplum ipsum Cl. Auctoris, in hac ipsa Dissertatione vocem *Prophylaxeos* sub eadem significatione bis usurpantis, nempe nuperime §. 48. circa medium, & §. 12. circa finem. Sic & in minimis sibi adversatur, milliumque torno inaniter sculpsit Vir cæteroque doctissimus. Denique nec metat, aut manipulos colliget Nepos ipse Viri Cl., aut quispiam alius, ob dogmatis inconstitudinem, ubi hæc ipsius verba perpendat. Puto igitur, secundum rationem hanc experiri Febrifugum Peruvianum quo libi mane (nota hic facilem citra exigentiam repetitionem remedii malitiam oculum habentis §. 48. altera die prophylaxim minime repetendi) quolibet, inquam, mane modica dosi, ad aliquod tempus &c. & paulo post perpendat hæc alia verba, paenodiæ de more canentia, -- At forsan consilium magis sanum erit, Remedium istud

natura sua dolosum omittere. Hæc ille. Remedia tamen natura sua dolosa, qualem contumeliose vocat Chinam Chinam Vir Cl. ad extrema redactus suæ Antifebrifugæ Dissertationis, nusquam legitur in Genesi, Deum, qui Medicinam condidit, unquam creasse.

Hæc habe mi Lector pro responsione ad objecta Cl. Ramazzini, cuius animadversiones, quantumvis fuitiles, tacite negligendas mihi credidi; non me quidem perturbante Scripto, acriore licet, Viri, qui in vivi non est, sed sola, ut inquit ipse, provocante materia. Non alia tamen huius ingenii ex me fortasse posthac habiturus est quispiam, si vel dilaceretur a Cynicis Opus meum, aut aliquam similitudinem foventibus. Cum enim nullum amplius ex illius propugnatione commodum Reipublicæ queat emergere; ipse vero nihili faciam labores meos, nisi quatenus cessuri sint in bonum ejusdem Reipublicæ; non est, quod in posterum commovear tam facile, animo potius pacato deinceps laturus

rhoncos, & ludibria turbe

Nasuta, & quicquid fingere livor amat.

Id unum vix potis esset animi fortasse mei firmitatem nonnihil inflectere, si nempe utiliozem. atque potissimam Tractatus partem, Methodum videlicet Specialem curandi Perniciosas Febres a Mereato descriptas (quæ summa Operis est) quisquam arte clarus refutandam susceperet. Sed quis unquam, qui artem calleat, nudam observationem meam, non ratiocinii suapte natura fallacibus, sed constanti innixam

expe-

experimento, ubi præsertim nullum aliud pro *Curatione* pereuntis hominis plane coacta, sed nihilominus plane tota prostat auxilium, aggrediatur resellere? Et quodcumque id etiam contingeret, qua ne cessitate cogente aggredere ipse, observationem, & experientiam meam argumentis, rationibusve tueri, aut auctoritatibus etiam fulcire, cum satis ea semetipsam tueatur, & fulciat? Cætera ejusdem *Tractatus*, utut non prorsus inania, cuilibet tamen Sophistæ pro arbitrio ventilanda tantus, & lubens relinquo. Solo diutius vivente, & novissima Scripta sua pro eximio, quo pollebat, ingenti acumine, etiam nunc defenditare volente Cl. Ramazzino potuisset perennare, his nostris: tunc enim publicæ utilitati, quæ stimulos addidisset, accessisset quoque voluptas mea, ab amoenitate styli resultans Eruditissimi Antagonistæ; cujus aculeos, suo semper melle confectos, pluries experiri, mihi haud injucundum fuisset; & cui propterea minime hæsitasse n aptare, quod Joannes Franciscus Pictus *De Imitatione* disputans cum Petro Bembo, scriptum reliquit; videlicet -- *Tantum suavis acrimonia præferunt illi ipsi aculei, tantumque me Viri Clarissimi simul & pupugit, & oblectavit oratio; ut iterum pungi cupiam, quo possim*

iterum oblectari. Illiusmodi conditione semota, præstat filere.

Hucusque igitur per me satis actum in hac materia; forsitan & nihi: neque idcirco lubet amplius per eandem lineam Seram reciprocare. Etsi vero quæ Stylo Apologerico hæcenus reponenda censui, ferine invitus, quippe coactus, & lacessitus addiderim; nihilominus haud plane inutiliter tempus me trivisse rebor, si vel ex Disputatione hujusmodi, vel ex Therapeutice ipsa jampridem edita nonnemo forsitan pro exitialem saltem Febrium, de quibus præcipue sermo est, curatione rectius instituenda, quicquam profecerit; etsi per quem profecerit etiam dissimulet: vel si quis alius, me viam præmonstrante, hanc mox arenam ingressus, sed materiam feliciter exhauriens, præcipuam exinde sibi comparet famam: vel denique si paucis male feriatis invisus, bene mereat tandem de pluribus, & bene cordatis. Adeoque, ut Doctissimi Vvillii verbis utar, ex *Pharmaceut Rationali*. Præfat. ad *Lectio*ne, depromptis. -- *Si leves hi conatus alios ad Studium istud melius excolendum instigaverint, quicquid ab invidis, ac malevolis opprobrii metiar (metans potius, vel patiar legendam puto) opere me mea neutiquam poenitebis.*

F I N I S.

DISSSERTATIO EPISTOLARIS

Prima circa Mercurii motiones in Barometro.

ORNATISSIMO VIRO AMICO SUMME COLENDO
Domino BERNARDINO RAMAZZINO in Mutinensi Ly-
ceo Publico Medicinæ Professori, nec non Casareo-Leopoldi-
næ Academiæ Curioforum Naturæ Collegæ Meritissimo

FRANCISCUS TORTUS S. P.

Vir ornatissime; Amice summe colende.

Sopitum jam penes nos suscitatus denuo, Vir Eruditissime, amœnum Pro-
blema, quod nostram alias Minervam exercuit ipso coram Serenissimo
Francisco Secundo Duce quondam nostro Clementissimo, dum conva-
lescens adhuc a gravi morbo decumberet, ejusque curationi de more interes-
semus, in quam nempe causam refundenda sit *Hydrargyri* intra Fistulam Tor-
ricellianam inconstans libratio, illiusve saltem vicissitudo constantior, ut ni-
mirum sicco, & sereno Cœlo *Mercurius* nonnihil altius, humido vero, ac
pluvio demissius externo prementi aeri æquilibretur. Quid circa implexum
Phænomenon istud opiner, etsi pensum solutionis in me nequaquam susci-
piam, eo tamen ingenuo, quo vicissim utimur, animi candore, tibi pluries
id ipsum sciscitanti haud hæsitante aperiam, ut qui non meum tandem,
sed Famigeratissimi Viri Jo. Alphonsi Borelli votum præcise sum prolaturus:
neque enim (ut fatear) in disquirenda hujusce effectus ratione, si recta ve-
limus incedere, aliam viam calcandam censeo præter eam, quam scientifico
lumine prævio indigitavit, & stravit idem Vir Præclarissimus.

Enim vero quid umquam lumini naturæ consentaneum magis possumus
imaginari, nisi quod dum elevatur *Mercurius*, augeturque, ut inde patet,
aeris pondus, & pressio, id fiat, quia idem aer toto tempore pluviam ante-
cedente (esto nobis sereno) intra suas sublimiores porositates, seu intermedia
inania spatiola perennem, & disgregatam aqueorum vaporum una cum cate-
nis exhalantibus particulis sursum ac sursum protrusorum affluentiam, & hospitale

con-

contubetnium admittit, ut fieri posse per additionem novæ materiæ, ipsoque aere præexistente nequaquam depulso, Borellus autumat lib. de Motionibus Naturalibus a gravitate pendentibus, prop. 274. his verbis: *Nec a veritate omnino alienum est, ut particula minima aque tam minuta sit (& loquitur hic de crassioribus, non de vaporosis) ut possint intra vacuas capacitates aerearum particularum, scilicet intra tubulos illos contineri, & ideo ab aliqua vi possint ibidem insinuari* quod idem postea expresse, & in terminis statuit prop. 259. definiens, positis licet ab eo intra aerem vacuitatibus, *Non tamen esse necessarium, ut universum spatium intra aeris particulas contentum sit prorsus inane; possunt enim ibidem innumera particula corporea, ramosa, & soluta existere, & vagari, ut sunt exhalationes aqueæ, terrea, ignea, & innumera alia, quibus intra tales vacuitates congruam sedem assignat?* E contra vero dum deprimitur idem *Mercurius*, imminuiturque, ut similiter patet, aeris pondus, & pressio, quid pariter verosimilius conjectandum occurrit, nisi quod hoc ipsum contingat, quia eadem pluviae materia ad turgentiam antecederet aggesta, tempore demum actu pluvioso ab aeris latibulis, quasi ex sponsia, sensim exprimitur, cum ex eodem Boreilo prop. 113. *Aer habeat consistentiam veluti spongiosam*, unde idem aer, qui prægnans anrea, ac successive superferans majorem pro sui æquipondio *Hydrargyri* molem sustinebat, erumpente postmodum, vel integre excluso fœtu, aqueas illas recenter enixus particulas, minorem quoque *Mercurii* molem sibi pariter contraniti, donec paulo post redeunte undecumque, pro ejusdem aeris ad propinquum aerem æquilibrio, per subsequentem serenitatem nova vaporum illuvie, prægnans denuo, denuoque ponderosior, in novam rursus *Hydrargyrum* urgeat altitudinem; præcipue cum doceat Borellus prop. 170. indiscriminatim, & absque ulla serenitatis, vel pluviae limitatione, *aqueas particulas perpetuo intra aerem insinuari, & paulo post subdat, quod revera numquam reperiri potest Aer omnino aridus, & absque ulla admixtione aque, sed est veluti sponsia quadam*, qualem nos quoque modo retulimus?

Qua equidem alterna particularum aquearum perpetuo commeatu peros aeris subeuntium inclusione, & exclusione, luculenter explicari videtur, tum serena, tum pluviosa constitutio, simulque in imbrifero aere imminutum pondus, auctum vero in sereno; cujus idcirco cum ad summum devenerit Athletica plenitudo, & ad summum pfoinde altitudo *Mercurii*, vix fieri potest, quin intra modicum temporis intervallum pluvia suboriat; quemadmodum ex prægnanti ventre immaniter turgido, & gravi, parum distare exclusionem fœtus quælibet, vel rudis, novit muliercula. Hanc ob causam longam serenitatem longa regulariter excipit pluvia, qua etiam perseverante, si antecederet pluviali materia quaquaversum intumuerit Aer, non modo secundum altitudinem, verum etiam secundum vastissimam latitudinem, in

ipso pluviae descensu vix, ac ne vix quidem, *Mercurius* deprimitur; statim vero per brevissima alternatim sicciora intervalia, pertinaciter iterum attollitur, recurrenre videlicet in subsidium per copias auxilias a lateralibus partibus eodem aerei Cylindri aequo pondere, usquequo depleta undequaque immodicis imbris Atmosphaera, Cylindro tandem leviori (cui scilicet novus non succedat desuper, hinc, & inde aqueorum vaporum affluxus) in novissimae pluviae finali descensu *Mercurium* premit; cujusmodi exemplum in proxime elapso Decembri supra modum pluvioso palam conspeximus, in quo insuper illud animadversione dignum extitit, quod excussa tandem penitus pluvia, ac subsequente postmodum nova plurium dierum serenitate, proindeque novis, sed modicis, imbutu vaporibus aere, nihilominus ad tantam numquam pervenit *Mercurius* altitudinem, ad quantam ob exuberantem vaporum aggestionem pertigit non modo ante pluviam, sed & in ipsa pluvia actuali, cui longiores idcirco totius anni serenitates, quo ad elevandum *Mercurium*, praeter morem cessere. Huc propterea respiciens Borellus ipse, ex solertissimis duorum annorum observationibus simul collatis, hunc inter tot Anomalos *Mercurii* ritus stabiliorem videri cautissime protulit in expositione prop. 13. in-

„ quiens: *Videtur deduci posse quod nultories* (non tamen perpetuo, ut salvet incrementum *Mercurii* flantibus, citra pluviae suspicionem, ventis Septentrionalibus, aliasque excipiat, ut suo loco fatetur, supremae Atmosphaerae agitationes) *cum imminet aliqua diuturna, & continuata pluvia in illa Regione* (& quidem diaphana non raro apud nos adhuc vigente, non tamen diuturna, serenitate) *tunc Mercurius in fistula per aliquos gradus supra consuetam altitudinem elevatur*, quasi hic sit summæ repletionis, supra notatae, non durabilis status, pluviam imminentem, hoc est non longe distantem, praenuncians, cum videlicet elevatur *Mercurius* excessu supra morem satis insigni, ut constet ex illius verbis, nam in consueta circiter, vel paulo majori altitudine constitutus, cum modicam solummodo denotet vaporum copiam, ultro tamen etiam augendam, congeri, licet in aere aliquod augmentum ponderis indicet, diuturnae nihilominus etiamnum serenitatis potius, quam pluviae signum esse

„ consuevit: *E contra* (subjungit idem Borellus) *pluvia jam actu cadente Mercurius in praedicta fistula deprimi solet*, decrecente videlicet per excretionem pluviae incumbentis aeris pressione, & pondere. Quare inferius eadem cautione, & circumspectione adhibita concludit: *Fieri potest ob aeris pressionem supra Mercurium stagnantem in fistula, ut ante pluviam, iam ante pluviam;* totum, serenum etiam tempus, omnem penitus pluviam vere antecedens connotante) *aer multo magis graviter, & comprimat, quam in ipsa pluvia* (etiam vaporosae, ut infra) *descensu*. Neque per hoc quod in magna *Mercurii* elevatione dicatur pluvia imminere, audiendus est textus de immediatissima pluviae propinquitate, sed tantummodo de morali; quandoquidem

dem clare circa hoc se ipsum explicat laudatus Auctor prop. 115. inquiens.
 » Quod per aliquod tempus, antequam pluvia descendat fieri potest, ut Mercurius
 » supremam illam altitudinem pertingat, in eaque etiam permaneat, ex quo no-
 » tabile aliquod temporis intervallum ante pluviam intelligi debere, neminem
 » latet; usquequo enim in ea altitudine sustinetur Mercurius, potest quidem
 » non longe distans pluvia, ut plurimum, præmonstrari, minime tamen potest
 » tunc ea contingere, cum ipsa jam actu cadente Mercurium absolute deprimi,
 » nuperrime protulerit.

Jamque duobus expositis, præviæ nempe serenitatis, & subsequenter plu-
 viæ temporibus, nodus difficultatis coarctatur ad reliqua duo tempora, quo-
 rum unum est illud nubilum aqueis particulis abunde scatens, quod pluviam
 sensibilem proxime instantem immediate antecedit, & quo (si sensui sit danda
 fides) cum major quam sereno appareat ex nubibus vaporum copia, *Mercurius*
 deberet altius attolli, cum tamen per experientiam humiliter subsidat:
 Alterum vero tempus est serenum illud, quod pluviam delapsam immediate
 subsequitur, quo vice versa *Mercurius* attollitur, cum tamen potius decremen-
 tum ejusdem deberet inducere absoluta jam penitus aquearum particularum
 excretio.

Pro nodi utriusque integra solutione, distinguere oportet diversos vapo-
 rum pluviosorum in nubes proxime descensuras consenscentium modos, ac
 motus, juxta quos omnis aer nubilus sereno quidem gravior dici potest, facta
 comparatione cum sereno subsequente, & aqueis jam particulis expurgato,
 sed non semper cum sereno antecedente, aqueisque vaporibus jamdudum re-
 fert; isto enim solummodo magis gravitabit nebulosus aer; si talis evadat
 per supervenientiam novæ supra jam congestam materiæ, & insuper si talem
 materiam additam in se sustineat, nec ullo pacto in terram dimittat, quæ sane
 duæ conditiones cum adsunt, tunc vere per nubilosum etiam tempus, expe-
 rientia teste, elevatur *Mercurius*, ut omnino distinguendum sit tempus nubi-
 lum, quod pluviosum nullo pacto futurum est, ab eo, quod est proxime ces-
 surum in pluviam, cum in primo casu resistantibus intra aerem iisdem pon-
 derosis vaporibus, nunquam deprimatur *Mercurius*; in secundo vero utique:
 Quia ergo nubilo tempore non modo non semper attollitur, sed utpluri-
 mum, vel ibidem permanet, vel, quod frequentius est, etiam subsidit idem
Mercurius (& hæc est potissima difficultas) ideo tunc vel alterutram, vel
 utramque allatam conditionem deesse necesse est; quapropter in hisce casibus
 nubilus aer pluviam præcedens (ut istius prima ratio habeatur) non modo se-
 reno prægresso gravior non est, sed aliquando æque tantummodo gravis, &
 aliquando insuper positive levior, ut mox singillatim ostendetur; Quod æqua-
 lem sereno nubilus aer quandoque servet gravitatem, usquedum videlicet æqua-
 lem adhuc servat *Mercurius* altitudinem, duplici potissimum ratione contin-
 gere

gerere posse credendum est, vel quatenus abunde jam saturo aqueis particulis æruleo, fuscove aere (talis quippe color est sereni aeris altis vaporibus repleti) illi iidem vapores, qui ipsum serenum aerem disgregatim sublimius imbuebant, per majorem postea, glomerosumque contactum, & exclusionem in terræ levioris interclusæ, mutata solum textura, & situ, densiores fiunt, atque e poris aeræ compagis expressi (ubi eos, ut diximus, collocavit Borellus prop. 259.) in quoddam quasi velum crassius coalescunt, & lentissimè nisi recta paululum descendentes, diaphaneitate deperdita, ob umbram mutam diversimode refracti luminis, opacum aerem reddunt, absque ullo, ut patet, novæ materiæ, aut aeris ponderis incremento; vel potest hujusmodi opaci, & nubilosi aeris pondus manere idem, ac antea cum serenitas erat, quatenus vapores sub longinquo Cælo in nubes coagmentati, aliisque ventorum transversaliter vecti, non autem intra poros illius ipsissimi aeris divisum reconditi, eundem aerem præexistentem deturbant, depulsa videlicet non proprio canatu, sed per violentum ventorum impetum æquali portione, & mole ipsiusmet aeris eundem præcise locum, & situm antecederet occupantis; ac proinde iisdem nubibus succedentibus æqualiter, vel fere æqualiter ponderosis, in quo pariter secundo casu nec ullum sensibile fieri potest in aere sic permutato augmentum ponderis, opacitate nil in contrarium probante, cum ceteroqui aere nitido levior sit fumus ater, oleumque minus graviter, ac graviter aqua, qua tamen longe est opacius. Quod vero sæpissime ipsius nubilosi aeris gravitas minor adhuc positive fiat ingruente pluvia, & paulo ante deciduas guttas, ut ideo tunc temporis deprimatur *Mercurius*, licet, si non tota moles, plurimæ saltem magmatis aeris particule concretescentes in imbrem ponderosiores fiant, facile erit conjicere, si hoc ipsum considerare non pigeat, quod ob illud idem, quod plures particule fiunt graviore reliquis, ob id præcise debent ab illis statim secedere, & subsidere, molemque idcirco universam allevare: idque de facto imminente proxime pluvia contingere satis constabit, si experientia duce, luceat animum adjicere præcoci illi ante crassorem pluviam vaporum aqueorum præcipitationi, & dimissioni ab aere in terram, quæ apud nos nomine aeris humidioris communiter audit, & sic pluviam ipsam distinguere in sensibilem, & insensibilem; istam namque nobis vel insciis, vel negligentibus perpetuo illi præcedere, & sarcinam aeris diminuere, quoties decrecente *Mercurio* aer ipse ad pluviam sensibilem proximus disponitur, haud ægre sibi suadebit quisquis attendet, ipsa, quod magis est, inculcata serenitate, Rorem, & Pruinam, etsi post casum sensibiliores, inconspicuo descensu, discreto tamen, interpolato, & minimo in terram delabi: Id ipsum tamen validius adhuc evincit prævia illa eadem universalis humiditas, cujus causa frustra licet sæpius oculis quæsitæ dum perpluit, acutam tamen quandoque ipsorum aciem (quippe crassiuscula) non penitus subterfugit; per quam pro-

propterea, & occulte delabentem, & manifeste delapsam capilli sensibilibiter humectantur, vel saltem flaccescunt; silices, & marmora madescunt lubrica superficie; sal sponte liquefit, atque dissolvitur; lucernæ accensæ crepitant, ac si ellychnium aqua conspergeretur, & extinctæ fœtent; membra incuneato intus madore perfusa tument, ac dolent; funes fidesque supra modum tensæ, & inflatæ disrumpantur; ligna cæteroqui siccissima novo humore quasi revirescentia, ut aquis immerla, & obruta excrescunt, in tantum ut ostia, & fenestræ intra consuetos limites aggre adaptentur, vitreæ fistulæ tenuissimæ, atque terribilissimæ aperto tunc aeri, ut & flantibus Austris expositæ, satis jucundo spectaculo paulo post aqua sensibili intus perfusa deprehenduntur; & sexcenta hujusmodi contingunt Phænomena, quæ, ut instantem pluviam sensibilem vel rudioribus de more prænunciant, ita actualem insensibilem accusant Philosophis; Vix enim concipere possumus, quod dum nubes ante pluviam sensibilem proxime secuturam, oculo judice, ad terram magis appropinquant (secus enim pluvia sequi non consuevit) jure pari eadem nubes secundum aliquam inchoative portionem sui, prævio insensibili influxu terram non assequantur, & enucleatos edant effectus. Neque enim in vapores ab humo exhalantes id potest refundi; ut qui a marmoreis saltem, & iniis Urbium compitis, molaribusve Platearum lapidibus ante pluviam oculariter madescuntibus exprimi nequeant; & quotiescunque etiam a capaci minera, & tempore idoneo eos elevari contingat, tunc non proprio, sed alieno potissimum pressio-nis nisu protrusi; vim longe minorem possidet in ascensu, utpote ad vacuum tendentes, & omni impetu cassi, quam ut aerem intra funium, lignorum, fidiumve spatiola latitantem possint depellere, & multo minus intra talium corporum poros incuneari, eosque ultro etiam distendere, adeoque culpari nequeunt ut causa talis humectationis, in solos ideo jam condensatos vapores acquisito semper gravitatis impetu ab alto decidentes omnino refundendæ: quippe cum istæ jam condensatæ, & deciduæ *Minima particula aquam componentes ex Borello prop. 274. minores sint particulis aerem componentibus. adeoque per corium, vasa scilla, & ligna aeri impervia exudantes*, altius in ista corpora, ac assurgentes vapores, & aer ipse, quem proinde tridunt, per auctum successivo descensu gravitatis impetum poterunt implantari, eorumque porositates in morem cunei violentius distendere, & ultro ampliare; ut in funibus ingentia pondera sustinentibus ab aqua fieri eleganter explicuit Borellus ipse de Vi Percussionis. Quod si crassiusculi hujusce madoris ascendentes vapores criminari quis vellet, profecto avolantibus, ut notum est, Veris tempore, & prima Estate indefinenter a Terraqueo Globo humidior, & vim acrioris caloris jam perferentem copiosissimis vaporibus, necessario cuncta assidue madescerent, cum tamen præ siccitate incipiant ligna retrahi, & scissuras contrahere, omniaque sensui patere intensioris siccitatis inditia; Vapores etenim

ascendentes, cum ad ulteriorem, ut mox explicabimus, rarefactionem tendant, semper magis redduntur ad humectanda corpora inertes; secus verò didicentes, cum ad maiorem densitatem vergant, & in aqueam simpliciter redeant naturam, humectandis iisdem corporibus aptiores fiunt. Hinc non parum labefactatur opinio alterius Borelli Gallici Chymici, quam obiter innuit Philosophia Burgundica Physicæ generalis tract. 2. cap. ultimo: *Pluvio nempe tempore magnam vaporum copiam e terra ascendere, qui propter impenetrationis necessitatem, aerem graviolem alio trudentes, Atmospheram reddant leviores*; nam præter dicta superius, & præter quam quod in hac Plenistatū hypothēsi videntur vel vacuitates omnes ab aere ablegari, vel supponi vapores magna vi propria (ac si daretur levitas positiva) aerem premntem repulsare, cum tamen & ipsi graves, minus licet, ab illius pressione coacti sursum urgeantur, ut in fumo probavit Borellus noster prop. 66 difficile est insuper intelligere, quod eo tempore, quo graviores vapores, appropinquante saltē, si non inchoata jam pluvia, descensum moliantur, immo non raro visibiliter etiam depluunt, minusque graves ab humo copia uberiore (mere supposita) assurgant, & per motum oppositū quasi victores incumbētis aeris repercutiant pondus, cui sedem pacificam, qua data porta aufugientes, atque detrusi debent concedere, salvis etiam quæ ab Italo Borello dicuntur prop. 168. de quibus obiter suo loco. Haud equidem inficior, aqueos vapores pro diverso eorum statu esse reliquo aere modo leviores, modo graviores; leviores quidem, dum sursum aguntur halitus tenuioris speciei, graviores vero, dum infra ipsum aerem suo pondere conantur delabi; sed in utroque statu semper aeris gravitatem ab iis intendi extra dubium videtur: siquidem Ascendentes, licet aerem leviores, ipsi aeri minime deturbato intime adjiunguntur, nec propterea Cylindrum, quem augent, priore leviolem possunt constituere, maxime cum doceat experientia, ipsis etiam manifeste in nubes aeri simpliciter innatantes, non vero cadentes; vel unquam casuras, coagmentatis; *Mercurium* nullatenus deprimi, cum ex opposito absētibz nubibus deprimatur ab humido tantum Austrorum afflatu, indicio manifesto non quamlibet vaporum existentiam in aere, minorem illius gravitatem inducere (oppositum enim vaporosa primæ æstatis sereni atē observamus) sed eam solum, quæ conspicuum saltē eorundem delapsū in terram includit; Descendentes vero vapores, etiamsi eundem aerem loco depellant, cum tamen graviores sint portione depulsa (secus non descenderent, Cylindrum pariter per sui morulas graviolem ex parte constituunt Cylindro simpliciter aere. Cum ergo vapores in regione infima pluviam præcedentes de genere descendentiū, vel descensum molientium esse satis constiterit, et si ab iis etiam supponatur aer ipse detrudi, semper tamen dicendi sunt, antequam terram irrorent, aerem pondus augere; nec alia ratione dicuntur a nobis tale pondus ab iisdem antecedentibus

cedenter adauctum instante tandem proxime pluvia imminuere, & *Mercurii* depressionem inducere, nisi quia tunc temporis incipiunt ab aere excuti, & ab humo excipi, ac sustentati, quatenus nempe tunc infimum istum aerem continuato defluxu quaquaversum inebriant, & ampli, lentique invisibilis adinstar fluminis in terram delabuntur, quam dum latenter attingunt, ejusque superficiem humectant, necessario portio ponderis non contemnenda ab aere demitur, quod præclare in prop. 115. expressit Borellus hoc sensu: *Si*
» postea a qualibet causa nebula impellatur, ut terram paulatim attingat, & eam
» humectet, patet illam non amplius aeris gravitatem augere; sed imminuere, &c.
 ut formalibus verbis suo loco exponemus; unde eodem alléviato, nobis licet non percipientibus, aere, *Mercurius* paulo ante pluviam ipsam sensibilem manifeste deprimitur, nisi aliunde ex reliqua Atmosphæra nova suppedietur materia priori æquiponderans, & *Hydrargyrum* ibidem sustinens, ut in diuturnis pluviis quandoque assolet, ac quemadmodum in proxime elapso Decembri pertinaciter imbrifero observasse retulimus. Quod si aliquando contingat nullam prorsus insensibilem pluviam sensibili viam sternere, ut in repentinis, atque nimboris pluviis identidem succedit, istis nec ullam sensibile *Mercurii* decrementum præcedet, quemadmodum non succedente post insensibilem pluviam sensibili, ut sit non raro propter ventorum afflatus, ipsa tunc contingens *Mercurii* depressio expectatæ sensibili pluviae falso præludit, ut ideo longe verius valeat statuere, eandem *Mercurii* depressionem actuali jam pluviae (saltem vaporosæ) regulariter associari, sicuti ex duorum annorum exactissimis observationibus expresse Borellus tradidit citatis verbis prop. 113. *Pluvia jam actu*
» cadente Mercurius in prædicta fissula deprimi solet.

Ad id vèro, quod pro alio sereno tempore pluviam immediate subsequente addebatur (& erat alter difficultatis nodus) nimirum, quod aere tunc per pluviam sensibilem exonerato, deberet *Mercurius* deprimi potius, quam elevari ipsa responsum suggerit experientia, cum vere evacuate aqueorum vaporum saburra *Mercurius* ex quotidiana observatione ad aliquod tempus depressus maneat, modo quidem magis, modo minus, pro ut magis, vel minus, citius, vel tardius a Terraqueo Globo, vel a circumstante Atmosphæra, nova successive subministratur propinquo aeri magis inani vaporosa materia, intra relictas vacuitates, ubi minor est resistentia, per mechanicam pressionis necessitatem subintrans in supplementum deperditæ; ex quo novum subinde *Hydrargyro* paulatim redditur incrementum. Atque ita his omnibus modis sufficienter explicatos reor sensibiliores quacumque tempestate, & constitutione *Mercurii* motus, ipso quidem per serenum tempus tum distante, tum appropinquante pluvia, per gradus elevato, per nubilofum inchoata pluvia, & per pluviosum adaucta, depresso, ac per serenum rursus delapsa jam pluvia, sub-

fidente nonnihil, iterumque successive elevato: quas omnes *Hydrargyri* pro ratione temporum varietates allata hucusque explicatio integre comprehendit.

Juxta hanc rationem a Celeberrimi Borelli Itali fundamentis resultantem satis patere arbitror nequaquam in hoc experimentum hallucinatum esse ipsum Borellum, cujus dignitatem, ne minimum quidem, lædit ejusdem experimenti simplicissima veritas, si modo cum eo doctissima illius scripta conferantur: quod eo libentius me impræsentiarum pro viribus aggressurum polliceor, quo certior sum hac in re de te ipso, Vir humanissime, cui cæteroqui summe perspectam scio Borelli famam, non minus ac de literaria Republica benemereri, si Virum Clarissimum a quacumque, vel levi, incuriæ, aut deceptionis umbra vindicaverim.

Inquit itaque laudatus Vir lib. eodem de Mot. natural. a gravitate pendens prop. 115. *Mercurius in fistula Torricelliana altius elevabitur, dum aer nebulis pluviosis imprægnatur.* At quandonam magis imprægnatur, quam cum serenus est, totoque tempore omnem pluviam antecedente, quo pluvia ipsa, ut ita dicam, in aerem ascendit? Hic ergo animadvertendum est sermonem procedere de Nebulis pluviosis, non de Pluviis nebulosis; immo nec de Nubibus ipsis, quarum nusquam ulla fuit mentio, cum sint mere accidentales, & ex varia vaporum textura pendentes, adeoque tum cum depressione, tum cum elevatione *Mercurii* composibiles, juxta varium pondus, quod vel simpliciter innatando, vel ad terram u'que descendendo, possunt intra aerem exercere: Cum igitur de Nebulis pluviosis loquatur Borellus audiendus est de nebulis potissimum ascendentibus vaporis specie, quibus videlicet solis aer potest dici imprægnari, & in morem spongiæ imbui: ut eidem pariter Borello placet, cum terminus iste tendentiam sursum importet; non vero de descenditibus ad terram usque, quibus sic prodeuntibus aer desinit imprægnari, & incipit parere. Quas nebulas ascendentes solos aqueos vapores esse perferentiam exhalantes colligitur ex ipso Borello prop. 64. ubi nebulæ ascendentis structuram assimilat structuræ fumi, qui procul dubio vaporosus assurgit, dicens: *Fumum esse agravatum ex particulis minimis ab invicem separatis, ut præclare in nebula observatur, & in aliis aqueis vaporibus, in quo textu nebulas, & vapores aqueos sub eadem promiscue appellatione comprehendit, & paulo post subdit: Illa nebula, quæ representabatur continua* (& loquitur semper de ascendente, quam fumo proinde comparat,) *apparet esse conflata ex immensa multitudine exiguorum granulorum aque, quæ lento quodam motu per aerem agitantur*, quales pariter istas nebulas, quas in casu nostro nomine pluviosarum indigitat, adamussim describit, & in altissimis aeris partibus reponit in contextu: Vocat autem Pluviosas, seu, ut idem explicat, aqua gravidas, non quia actu depluant, sed quia remota cum sint pluviae materia, in pluviam tandem sunt reversuræ, ad differentiam terrestrium,

strium, siccarumque nebularum, quæ cum late dissipentur abeuntes in aerem, nec pondus illius notabiliter augment (nec pluviosa queunt stricto modo ap-
 » pelli: *At postquam pluvia (sequitur Borellus) delapsa est (vel secundum*
 » partem, vel secundum totum) *denus Mercurius in fistula deprimitur;* pro-
 portionaliter videlicet ad pondus decedens, & ante novum vaporum reditum,
 quibus recurrentibus, recurrit iterum prima pars ejusdem propositionis.

Sed ne videamur ludere in verbis, jam palam evidentissime fiat genui-
 nus sensus allatæ propositionis, qui profecto non alius esse potest ab eo,
 quem semel atque iterum retulit immediate ante Borellus ipse prop. 113. ut
 » alias notavimus, scilicet, quod *appropinquante pluvia Mercurius soleat ele-*
 » *vati, pluvia vero jam actu cadente, deprimi, & quod aer magis graviter*
 » *ante pluviam, quam in ipso pluvie descensu;* Quare coherentur ad istos cla-
 rissimos textus, idem prorsus terminis universalioribus, ideoque diversis, con-
 cludit in prop. 115. quam tamen, priusquam statuatur, evidentissimo experi-
 mento (quod accuratissime institutum suppono) antecederet demonstrat in
 prop. 114. quæ pro transcripta ad literam integre hic habeatur, utpote quæ
 secundum omnia sua membra 115. in cuius gratiam præmittitur, exacte re-
 sponderet. Facta itaque seria horum omnium collatione, sensus iste indubitan-
 ter ex controversa propositione resultat, nempe, quod * Dum aquæ parti-
 culæ intra aerem simpliciter degunt supra superficiem *Mercurii* stagnantis, idem
Mercurius ab addito isto pondere elevatur, dum vero infra illius superficiem
 concidunt, & terram incipiunt attingere, ab isto demoto pondere per gradus
 deprimi, * quemadmodum immerso intra puteum oleosum Barometro,
 citata prop. 114. additoque insuper Vase arena, vel aqua pleno (ut addun-
 tur in aere aquæ nebula) *Mercurius* elevatur; eodem vero revoluta Vase,
 quandiu arena, vel aqua descendens *Mercurii* superficiem non prætergreditur
 (ut cum nebula remotissimo descensu lente deorsum vergentes nondum dela-
 bantur infra *Mercurium*) tandiu præcise *Mercurius* ibidem sistitur; at statim
 ac infra *Mercurii* superficiem delapsa arena, vel aqua putei fundum percrepat
 (ut nebula ipsæ, cum terram paulatim attingunt) *Mercurius* quoque pro-
 portionaliter sensum deprimitur. Quibus dubio procul ad mentem Borelli sic
 stantibus non potest ullo pacto intelligi in allata prop. 115. pro nebula plu-
 viosa *Mercurium* attollente nebula perfluens, & decedens in terram, ut eam
 » assequatur cum *pluvia jam actu cadente*, ut videmus, *terramque premente, ac*
 » *propterea secundum aliquam portionem sui delapsa, deprimat* *Mercurius;* sed
 debet constanter intelligi quilibet aeris status ante vaporem translationem in
 terram, sive deinde (ut crebrius assolet) serenus sit aer, & vapores conge-
 rat, aut discretos asservet, sive nubilus, & eos opaciores citra descensum su-
 stineat, sive denique sit in tali dispositione, ut vel nubilus, vel leviter solum
 turbatus eisdem etiam incipiat remote (præciso semper terræ contactu) de-
 orsum

orsum dirigere; quarum omnium varietatum respicientium Prognosin temporum, in fundando suo universali Theoremate, aeris pondus, non temperiem explicante, minime sollicitus fuit Borellus Philosophum agens, non Astro-
nomum.

Et huc revocanda sunt, quæ supra firmavimus de Pluvia vaporosa, & insensibili tot rationibus, & effectibus sensibilibus manifesta, qua sola rite examinata, nulla potest esse in Borelli propositionibus, & experimentis dubietas; siquidem ex alias enumeratis Phænomenis, quæ apud omnes audiunt a sæculo pro signis futuræ pluvix, pater, vapores aqueos terram imbueri, atque comprimere, & in aere infimo nobiscum cohabitare quandoque longe ante pluviam sensibilem, & ipsa aliquando etiam non succedente, immo in ipsa serenitate paululum turbida; quare etsi motis etiam ab alto cum lenta directione ad terram vaporibus, *Mercurius* adhuc altus sustineatur, ante eorum contactum cum superficie Terræ, talis tamen vaporum transitoria suspensio, & brevis est, & nobis occulta, ac cum sereno tempore plerumque confusa, eo enim ipso, quod vel leve illius inditium nobis apparet, jam vapores nostram infimam regionem, & terram ipsam assequuntur; quare tempus omne descensus illorum ante contactum terræ, a prævio tempore simplicis innatationis nequit distinguui, sed cum eo prorsus coincidit, tum quo ad premendum æqualiter *Mercurium*, tum quo ad nullos adhuc pluviosos producendos effectus nobis sensibiles. Cardio igitur difficultatis versatur in dignoscendo præcise tempore, quo vapores isti terram premunt, vel non; cum vere non raro apud nos perpluant, & per quandam veluti præcipitationem quasi e spongia exprimantur, ob inexplicabiles superioris Atmosphæræ agitationes, tunc cum minus videntur perpluere, quod flantibus in ipsa, qualicunque, serenitate Austris, & Euro-
notis est manifestum, ut ideo quotiescunque crassior quædam humiditas, & mador in infimis corporibus, puta saxis, lignis, aliisque recensitis deprehenditur, sive id per nebulosam, nubilosam, turbatam, vel etiam serenam (eo quo potest modo) tempestatem contingat, & toties infallibiliter (& alias etiam cum minus sensibilis est mador iste) actualem aqueorum vaporum descensum in terram liceat statuere. Unde mirum non est, si per aliquot horas, immo per diem quandoque integrum ante pluviam sensibilem conspicua reddatur *Mercurii* depressio, ab imminuto per vaporosam pluviam aeris pondere, atque discepta substantia procedens, quam propterea depressionem falso quis vaporibus simpliciter innatantibus, vel terram nondum affecutis adscriberet. Quamobrem inconcussum adhuc Doctissimi Borelli stat Theorema, quod
» *Dum aer nebulis pluviosis imprægnatur, & ipsis gravidus manet in quacunque sui parte (dummodo fœtus terram non premat, secus non amplius prægnaret, aer) tunc Mercurius elevatur. At postquam pluvia delapsa est, seu postquam nebulæ, & vapores illi terram attigerunt (alleviato sic, vel partialiter, vel tota-*
iler,

liter, vel sensibilibiter, vel insensibiliter aeris pondere) *Mercurius in fistula*
 „ denuo deprimitur, proportionaliter ad descensum vaporum, & antequam
 recentibus iterum, quod paulo post solet contingere, Aer imprægnetur. At-
 que ita quamlibet pluviosam humiditatem comprehendendo Torricelliana
 fistula, in qua *Mercurius* per siccitatem crescit, & per humiditatem decrescit,
 sibi non minus (ac forte universalius) Hygrometri, quam Barometri nomen
 poterit in posterum vindicare.

His in hunc modum statutis, progreditur ad demonstrandam Proposi-
 „ tionem suam Vir Perspicacissimus subnectens: *Ab hoc evidentissimo experimento*
 (videlicet in antecedente prop. 114. enunciato) *Problema nostrum solvi posse*
 „ censeo, quandoquidem quid aliud sunt nebulae pluviosæ, scilicet aqua gravida,
 „ quam aggregatum ex innumeris granulis minutissimis aqueis? (quam bene con-
 cordat hic textus cum nuperrime allato propof. 64. nebulam ascendentem, &
 „ fumo comparatam describente!) *Et cum prædicta nebula in altissimis aeris*
 „ partibus innatat (en explicita aeris inferioris serenitas per expressam innatationem rarioris, & diaphanæ nebulæ, & par situm altissimum, in quo ea-
 „ dem sustinetur (vel lentissimo motu aquæ particula ejus descendunt) en aliqua
 non nunquam serenitatis turbatio, quatenus ex eadem prop. 64. prædicta gra-
 „ nula aquea copiosissima vagantia per aerem non facile visibilia sunt sigillatim ob
 „ eorum exiguitatem; sed possunt, quandoque magis, quandoque minus, pro varia
 „ raritate, vel densitate, transitum luci impedire: Cum inquam lentissimo mo-
 ru descendunt aquæ altissimarum nebularum particulae, hoc est errabundo,
 & tortuoso progressu obvios aere texturæ mæandros cæspitanter, ac oblique
 pervadunt, ibidemque immorantes, & ab ipso adhuc aere sustentatæ varie, &
 lente admodum circumaguntur ad centrum, nondum tamen, ut infra ex con-
 „ textu, terram attingunt, eamve usque adhuc humectando assequuntur) *procul*
 „ dubio suo pondere naturali augent aeris gravitatem (quatenus intra illius va-
 cuitates, ut alibi, superadditæ reconduntur, atque nonnihil immorando va-
 „ gantur) ideoque majori nisu Globum Terraqueum comprimunt, quam aer purus;
 „ & aqueis guttulis omnino privatus constringere eum possit; & ideo fistula *Mer-*
 „ curialis A. B. C. in infimo prædicto constituta comprimitur, nedum a pondere
 „ superflantis aeris, sed præterea a pondere totius aquæ nebulam supremam com-
 „ ponentis (vocando hanc ipsam aquam nomine iterum supremæ, & altissi-
 mæ nebulæ, nunquam vero Nubis, ut ipsam comitem serenitatem includeret.)

Hic autem considerat Auctor aqueam vaporum naturam, in quam sunt
 resolvendi, & incrementum aeri ponderis per additionem eorum, sive ipsi
 innatent aeri, sive intra eum longe a terra descendant, ac denique ejusdem
 aeris ponderis decrementum per hujusmodi vaporum (non sine terreis etiam
 particulis) ablegationem, & translationem in terram; juxta quas omnes itus,
 & reditus vicissitudines, alterna quoque succedit secundum diversas Atmosphæ-

ra partes, & secundum diversa itidem tempora, serenitatis, & pluviae perpetuitas. Hinc haud difficulter potest elici conjectura excelsi, atque mirandi vaporem ascensus, & expressionis eorundem a Globo Terraqueo, cum enim innumeras aeris vacuitates per totum Cap. 12. abunde probatas (quas etiam si supponamus aethere perfusas, parum refert) hoc loco supponat Borellus, facile est intelligere ad seriem doctrinae illius, quod ubi aer secundum notabilem portionem sui, sive ob pluvias antecedentes, sive ob quamlibet causam vaporosis aqueis guttulis interpositis magis privatus, atque inanis extiterit, aer reliquus circumjacens, magisque plenus, ac densus Globi Terraquei superficiem (ut ejusdem, ut supra, Borelli verbis utar) majori nisu constriquet, & comprimat antedicta portio majoribus vacuitatibus scatens, in easque propterea vacuitates, & capacia inania spatiola, ubi nulla est resistentia, necesse erit sursum urgeti particulas aqueas usque ad propinqui aeris aequilibrium, quemadmodum in Vacuo Torricelliano. Aqua per hujusmodi pressionem ad trigintaduorum pedum altitudinem elevatur. Sed quia sicuti de fumo notat idem Borellus prop. 66. quod absque exhalationibus igneis non possent ad insignem altitudinem fumi particulae elevari; & concludit ab igneis particulis fumum rarefactum elevari postea ab impulsu gravioris aeris ambientis per expressionem; ita de Aqua animadvertit pro. 275. certum esse ignis particulas seu exhalationes, perpetuo discurrere, fluereque per omnia corpora tam densa, quam fluida, & quo major erit copia discurrentium igniculorum, eo magis corpora inertia, ut sunt aquae particulae intra aquam aequilibratae, agitari, impellique posse, & perseverante praesertim Aqua in statu fluido, per eam procul dubio insignem copiam igniculorum diffundi, & agitari; & in progressu fidentius infert, probabile esse, ut in statu praesertim fluiditatis magna copia igniculorum, vel exhalationum ignearum impellere possit minimas Aquae particulas, easque insinuare intra vacua spatia tubulorum aereorum; esto etiam quod per transennam in prop. 168. aqueis vaporibus non modo concesserit, praeter vacuitatum repletionem, particulas ipsas aereas e suis quandoque loculis nonnihil dimovere, & eas pertterebrare, ut viam sibi parent ad vacuum (non ita tamen ut procul abeant aereae, sed tantummodo ut cedant in se ipsas, suasque intimas vacuitates receptae) verum etiam eosdem vapores ab aqua hyemis tempore motu placido distari protulerit absque adjumento ignis (intelligendo tamen defectum ignis sensibilioris, ad differentiationem vaporum ferventis aquae) aut alterius, ut inquit, rapidae violentiae: cuius textus, etsi occasionales, sensum cum dogmaticis nuper allatis potest conciliare quilibet intentionem Auctoris in diversis hisce casibus accuratius attender: in quo insuper textu, ut & in aliis infra adducendis, licet vapores aqueos, atque nebulas nil aliud esse, quam congeriem exilissimarum particularum aquae prodiderit, attamen hoc tantummodo relate ad potiorum partem concretum vaporis constituentem, & denominationem aquei illi tribuen-

rem intellexit, cum ceteroqui in ipsis vaporibus inclusos perpetuo, ut supra, simul igniculos, ubique comprehendat, atque supponat, quod una hic pro plurius vice admonuisse sufficiat: Quia inquam indubitanter ex Borelli mente intra ipsam aquam (idem dico proportionaliter de terreis exhalationibus) aliqua degit subtilior materia, sive a Sole, sive ab Æthere, sive ab Ignibus subterraneis, aliove quolibet calore Terræ concentrico derivata, quæ jugi suo motu particulas ejusdem aquæ indefinenter evolvit, hinc fit, ut eandem halituosæ particulæ intra aeris spaciola assurgentes (dato etiam, quod simplex aqua ad extremam tenuitatem quacunque vi cum plurima superficie redacta possit se sola aeri innatare, ut ipsi aquæ auri folia supernatant) cum non nisi a susceptis igniculis queant attenuari, & dividi, ipsis idcirco intime immixtis, vel alia qualibet leviore interclusa verosimiliter turgent materia (quæ propter summam tenuitatem ultra omnia corpuscula ponderosiora, etiam, si lubeat, ob eorum pressionem supersurgit) adeoque avolantes vapores hujusmodi non sint, rigorose loquendo, simplicissima aqua, sed adjunctam habeant tantam leviorē materiam, ut cum ea concretum quoddam rarius, seu moleculam quandam ex majori aquæ, & minimo alterius materiæ pondere constatam constituent (ut in bullis puerilibus ex aquæ, sapone, & spiritu insufflato confectis fieri observat Borellus citata prop. 259.) quæ rara, inanis, & expansa molecula sic contexta absolute æque solum, vel minus etiam gravitet, ac gravitat aer data paritate molis: ac proinde supra sortem, & Libellam Aquæ intra Vacuum ascendens assurgat, repletisque disgregato agmine plurimis ejusdem aeris spaciolis (quæ ex propositionibus 259. & 274. ingentia valde sunt comparative ad molem aeris densam) auctoque semper per sui additionem novo pondere, in ipsum etiam aërem, a quo sursum exprimitur, nonnunquam faciescat, ut in vaporosis effluviis ab aqua fervente elevatis quotidie cernimus. Intra elatiorem ergo aeris regionem tandiu spatiantur moleculæ, seu, ut cum alia de causa turmatim agitatur, motæ, & confusæ ulteriorem densitatem, & opacitatem acquirant, ac per majorem tandem contactum ad invicem diffingantur, avoletque illico in supremam regionem contentus halitus, ipsæque effectæ, ac in aqueam nativam simplicitatem redeunt, molem, & corpus reinduant pari mole subjecti aeris gravius, non alia quidem via acquisito pondere, nisi ob variatam, acquisitamve molem densiorem, & ob materiæ subtilioris exclusionem, ut in distillationibus artificialibus, earumque primo vaporosis nebulis, postmodum successivis concretis imbris palam deprehendimus. In hac autem vaporosa metamorphosi in aquea primæva natalia iterum redeunte, talis ut plurimum servatur progressus, & ordo, ut antecederet ad pluviam sensibilem, ac successive perseverante pluvia, exiles, & invisibiles (densiores quippe) vapores aquei paululum graviore aere, ut supra, reddit, prævio, & derivabili influxu per insignem loci tractum, insimul ipsum aërem clandestino

madore imbuant, terramque simul lente, occulte, ac prorsus insensibiliter conspergendo ejusdem aeris clam se exonerantis pondus, ac pressionem inni-
nuant, postmodum unitis per majorem adhuc contactum crassioribus distru-
parum molecularum particulis, in guttas tandem concrevant, pluviam sensi-
bilem efformantes, præcipiti nisu, festinanter (medio videlicet subterfugiente,
& inpetum ruentis molis minime sustinente) inferius redcem.

Ex his omnibus varium Atmosphæaræ statum pro diversa tempestatum
habitudine satis exprimentibus, rationabiliter colligi potest, serenum aerem,
serenitate potissimum pluviam antecedente, etsi in inferiori sui parte rutilans
sit, magna tamen vaporum copia turgere in suprema, & altissima (ut supra
verbis Borelli retulimus) ad quam cum insuper clare non pertingat humanus
oculus, qui vix veræ serenitatis est Judex competens ad modicum Atmosphæ-
ræ intervallum, atro-cæruleum longinqui aeris colorem (diaphantin quippe)
serenum judicat, præcipue cum nebulae ibidem degentes sint in morem cor-
pusculorum in Solis radiis conspicuorum intra cubacula, nec propterea aeris
serenitatem rigoroſe tollentes, similitudinem adducente Borello in citata pr.
64. E contra quando vapores, vel nubium specie, vel turbidiore solum in-
fluxu descendendo infimum aerem, terramque ipsam inficiunt (quod dum in-
sensibiliter perpluunt, solet contingere) tunc aerem, qui vere pluviosus est,
nubilum, & caligantem tantummodo judicat oculus, delapso vero universo
vaporum cumulo, nitidiorem satis, perspicuam, pellucidam, minusque lu-
team priore serenitatem intueri certius suademur, cæruleo colore, & glasteo
(qualis fere nubibus quandoque fulmineis per æstatem competit) in vividio-
rem, & splendidiorem converso; Nec prorsus injuria sensuum fidem videtur
eludere Borelliana hæc hypothesis tot vapores sereno, & luminoso aeri tri-
buens, quot nubiloso, & opaco; quandoquidem notum est plus vaporum,
& materiæ crassioris inesse candelæ accensæ, cujus e lumine lumen carpinus,
quam recens extinctæ, cujus fumo cacutimus. Quibus ita se habentibus, &
ad regulam ponderis intra aerem crescentis, & decreſcentis, crescente, quo-
que, & decreſcente intra fistulam Torricellianam *Mercurio*, coherenter sub-
jungit Borellus: *Itaque per aliquod tempus, antequam pluvia descendat, (non*
vero dum Nebulae jam specie descendit: immo nec immediate ante, sed per
aliquod tempus antequam pluvia, etiam insensibilis, descendent, ut serena sem-
per magis, nec ullo pacto pluviosa innuatur constitutio) fieri potest ut Mer-
curius in fistula supremam illam (non solum modicam) altitudinem M. per-
tingat, in eaque permaneat (ut per hanc insignem elevationem permanen-
tem, non immediatam, sed tardiusculam, & usque ad depressionem Mercurii
protrahendam pluviam, rursus infuset) Et hoc nedum a nebulis, sed a qua-
cunque alia causa gravitante effici potest: Si enim terrestribus pluvia a Vento vel
alia commotione sursum impellatur (quemadmodum sursum impelluntur Ne-
bulae

» bulæ pluviosæ) atque per aerem dissipetur, spargaturque ut illum ibidem
 » dispergi, & diu suspensum retineri pr. 65. notat idem Borellus) tunc ne-
 » mo dubitat aerem graviori nisu superficiem Orbis Terraquei comprimere. Si
 » postea a qualibet causa nebula impellatur (sermo adhuc est principaliter de
 » nebula insensibili, quod idem est de vaporibus, & non præcisè de pluvia sensibili) ut
 » nimirum terram attingat scilicet pluvia paulatim (hoc est lente, & insensibiliter)
 » terram assequatur, eamque humectet (inquit solum humectet, non perluat, inundet,
 » vel saturer, ut simplicem etiam humectationem, qualem citra pluviam sensibi-
 » lem sensibilibiter observari retulimus, ex vi istius textus comprehendat) tunc
 » patet innumera aqua granula terræ innisi, neque amplius aeris gravi-
 » tatem (dicamus & gravitatem) & compressionem augere (ad differentiam
 » lentissimi illius motus, quo descendentes aqueas nebularum particulas aeris
 » gravitatem augere supra dicebat idem Borellus, omnem tunc penitus terræ
 » contactum excludens, aeremque propterea nebulis pluviosis adhuc prægnan-
 » tem appellans; qui sane duo textus de eadem nebula descendente, atque aeris
 » gravitatem augente ante contactum terræ, post contactum vero minente,
 » ad invicem sunt conferendi, & clare distinguendi pro nostra, & Borelli
 » ipsius indemnitate) Et quia a terra subjecta sustentantur, non possunt ut prius
 » suo naturali pondere comprimere superficiem infimam Mercurii flignantis, &
 » propterea semper a minori pondere Mercurius in C. comprimitur; prout magis
 » pluvia ad terram perducitur, & prout magis aer illo pondere alleviatur (quæ
 » omnia Mercurii depressionem, & aeris expurgationem per gradus apprimè
 » explicant, quia pluviam simul insensibilem sensibilis Prodromam ex antedictis
 » supponunt) Et propterea superficies ejus in suprema fistula parte sensim deprimi-
 » tur usque ad infimum situm F. Atque hic est terminus depressionis. Post
 » pluviam vero delapsam, quemadmodum per aliquod breve tempus hujusmodi
 » depressio perdurat, sic paulo post per gradus iterum Mercurius incipit elevati
 » ad calculum, & mensuram novi vaporum ascensus.

Hæc de siccò, & pluvioso aere dicta, proportionaliter Ventis Septen-
 » trionalibus, & Meridionalibus possunt applicari, quatenus Australes Venti
 » aqueam humiditatem, qua abunde scatent, ab aere in terram asportant, ut
 » eorum status sit quædam abortiva pluvia, cum eisdem, qui pluviam vapo-
 » rosam comitantur, experiamur effectus, ut cuilibet obvium est; Aquilonares
 » vero siccò flamine aerem verberantes, in ipsum aerem, quem propterea den-
 » siorem, & strictiorem reddunt, eosdem vapores, una cum novis terreis,
 » quibus sunt repleti, particulis magis incuneant, adeoque per Septentrionales
 » Ventos (per quos proinde serenitas stabilior inducitur, ethi augeatur aerum
 » pondus) elevatur Mercurius, per Australes vero deprimitur. A quibus pari-
 » ter ventis Atmosphæram variegatè confundentibus, & nonnunquam evertentibus
 » coniungere potest id, quod Corollarii loco opportune monet laudatus Vir,
 » nempe:

nempe: » *Licet hoc verum sit* (scilicet per excretionem pluviae cujuslibet *Mer-*
 » *curium* deprimi) *non tamen inde elici potest conversa regula generalis, ut ni-*
 » *mirum quotiescunque Mercurius in fistula elevatur, debeat pluvia expectari*
 (nam praeter quamquod ad hoc praenoscendum insignis requiritur, & non
 quaecunque, ut alibi diximus, *Mercurii* elevatio, universalior etiam aliis no-
 minibus regula est de pluvia actuali insensibili in decremento *Mercurii* sensibili
 futura in incremento ejusdem; quod sane, ut ex prop. 113. cum Borello
 circumspicte notavimus, salvat *Mercurii* elevationem per ventos Septentriona-
 les diuturnioris serenitatis auctores, & per nubes quandoque ipsas non de-
 scensuras, sed dissipandas, vel alio transportandas inductam, ut infra ex con-
 textu; multoque magis salvat & ultro confirmat expositionem nostram in
 propof. 115. quod nempe aliud sit aerem impraenari nebulis pluviosis, aliud
 nebulas pluviosas ab aere in terram praecipitari; siquidem in elevatione *Mer-*
curii primam contingere absolute decrevit, secundum vero non modo actua-
 liter non succedere, sed nec universaliter inde expectandum esse velut aliquid
 nececessario consequens, hoc loco, ubi de tempestatum temperie ex professo
 » verba facit, prudenter admonet) *quandoquidem* (immediate subjungit)
 » *potest hujusmodi augmentum compressionis produci ab aliqua ingenti agitatione su-*
 » *prena Atmosphaera. Et si forte a particulis aqueis. & terreis sublevatis ma-*
 » *jor gravitas aeris producit, fieri potest, ut a violentia Ventorum alibi tran-*
 » *sportentur nebulae. & sic pluvia alibi translata non decidat in eo loco ubi origi-*
 » *nem habuit;* (unde idem nonnunquam ventus uni regioni serenitatem, al-
 teri pluviam adducit) Quare si ad normam ipsius experimenti, & cohaerent-
 ter simul ad Borelli principia, aliqua frequentius contingens quoad prognos-
 ticum tempestatum statuenda sit observatio, haec potissimum esse poterit, ut in
 modica *Mercurii* altitudine Aer ut plurimum serenus existat cum probabili du-
 ratione; in insigni, aut immodica altitudine serenitas ipsa pluviam non lon-
 ge distantem praenunciet; in depressione vero huic altitudini succedanea, plu-
 via actualis insensibilis, & hinc sensibilis futura, vel eadem sensibilis jam pra-
 sens, aut immediate praegressa indigetur, adeoque elevatio modica *Mercurii*
 sit serenitatis signum simpliciter diagnosticum, insignis vero sit pluviae pro-
 gnosticum, ac tandem depressio sit ipsius pluviae tum insensibilis, tum sensi-
 bilis, vel praesentis vel immediate futurae, vel immediate praegressae signum
 respective diagnosticum, atque prognosticum, salvis tamen reliquis, notan-
 te Borello, Ventorum ut supra spirantium motionibus; In qua pariter recte
 instituenda Prognosi, illud summe notandum, non esse considerandam sim-
 pliciter, vel abstrahendam ab integro anni cursu majorem in discriminatim, vel
 minorem *Mercurii* altitudinem, cum pro diversa anni temporum ratione Aer
 etiam purus, & fere vaporibus etassus propter variam, quam tunc suapte na-
 tura

tura fortitur, densitatem, vel raritatem, sit quoque diversimode ponderosus, adeoque aliqua *Mercurii* altitudo, quæ uno tempore serenitatis est index, altero sit index pluviae, ut quilibet ex re ipsa potest dignoscere, sed esse considerandam diversitatem altitudinum eadem ipsissima tempestate sibi invicem proxime succedentium, & respective semper, ac indispensabiliter ad constitutionem aeris immediate antecedentem. Quæ omnia, & singula tum cum veritate experimentalis, tum cum solidis Borelli Propositionibus, earumque rationibus exactissime congruunt, ut propterea idem rationabiliter sic inferat:

» *Atque ex his omnibus concludi potest aerem revera suo pondere, & vi elastica*
 » *comprimere Mercurium in fistula contentum, eumque ad illam determinatam*
 » *altitudinem elevare;* hoc est, ut in epilogum omnia contrahantur, * Aerem ipsum tandiu graviorem reddi, & *Mercurium* altius urgere, quamdiu intra ejusdem spatiola suspenduntur vapores aquei, quod in ipsa serenitate succedit; eundem vero aerem minus gravitate, & *Mercurium* in minori altitudine sustinere, quamdiu illi iidem vapores incipiunt ab aere excuti, & terræ inniti, quod in ipsa pluvia, & paulo ante pluviam sensibilem solet contingere. * In hoc autem finali Theoremate satis provide nudo, & ignavo ponderi vim insuper aeris elasticam hucusque semper suppositam, & prop. 122. jam luculenter probatam explicite adjungit, ut quæ in exercendo pressioniis nisu, aucto vicissim, & imminuto superiori ponderi iustissima semper proportionem responderet: Qui equidem conatus elasticus quantum conferre possit ad variandam librationem *Mercurii* in fistula Torricelliana, vel ex hoc constare poterit, quod etsi non consuecat, notante Borello, ab aeris calore vel frigore eadem libratio notabiliter variari, quoties idem Aer calidus, vel frigidus cum aere sibi proximo, vel cum reliqua Atmosphæra potest æquilibrari, nihilominus, si immisso, ut pluries expertus sum, intra Vas aliquod exacte clausum, & externo aeri impervium, Barometro, eminente extra Vas sufficienti portione fistulæ, Vas idem celestiat, aerque ibidem conclusus, & rarefactus in majorem elasticitatem cieatur, statim *Mercurius* alipes celerrime volans assurgit, iterumque refrigerato Vase sponte subsidit: quare quid analogum forte contingere posse in aere libero non modo per proprium pondus, sed & per aliquam vim superiorem intra constitutos limites naturaliter detento, atque nonnihil coercito, & in sicca magis, quam in humida constitutione quoad partes suas rigidoflexiles resilienti, & elastico (igneo quippe, terreove, non aqueo) magisque propterea prementi (ut accideret massæ crinium crispata intra cotylam per vim conclusæ, & in ejusdem latera ad mensuram alternæ siccitatis, vel humiditatis vario nisu impingenti) aliquis forte conjecturæ locus esset; nec pauca suppetere pro firmanda, ac dilucidanda hujusmodi hypothese, quæ tamen modo enucleare non vacat.

Ab ipso autem absolute prementis aeris conatu *Mercurium* in diversa altitudine sustineri, eodem *Mercurio* præter sui ponderis exercitium huic operi nihil præstante, facile conjicere possumus ex hoc, quod duobus assumptis Barometris, & altero eorum utrinque probe obturato, ut omne tollatur externi aeris commercium, istud ad varias alterius, ut mos est, aperti mutationes minime alteratur; restituto vero eidem externi iterum aeris commeatu, illico alteri non ocluso, sive in statu elevationis, sive depressionis existenti adamussim æquatur; illudque insuper hac occasione non profus incuriose omittendum, quod dum *Mercurius* altius adigitur (quo succedente, ex altera extremitate decrescit, & e converso) superficie, qua aerem prementem, ipsumque fugantem respicit concavus est, præter morem suæ superficie; dum vero descendens, quali victor aerem auget, parte eadem, qua aerem fugat, convexus est, ut vel ex hoc tantum possit unico intuitu dignosci, an *Mercurius* sit in via ad ascensum, an ad descensum; qua vero spatium supremum deserit, ubi nullam sensibilem pressionem patitur, nec ullam pariter sensibilem sive in ascensu, sive in descensu patitur superficie mutationem, nisi estula in parte superiore sit ad horizontem nonnihil inflexa, in quo casu dum *Mercurius* suo tantum pondere labitur, aliquot granula spherica per tubi asperitates consuevit relinquere. Quare plurimis adhuc speculationibus occasio superest in persequendo intimius hoc Mercuriali, Aereoque Phænomeno, cujus ulteriorem indaginem citra ullius injuriam philosophica libertate hætenus tentavere non pauci, nec alio nomine posthabitis omnibus, quæ crassior Minerva mea forsan suggereret cogitatis, vulg. D. Borelli rationem amplector ipse, nisi quia de meo curæ suppellectilis penu magis idoneam depromere non superpet, alienamque sequor, meliore carens, quam nihilominus a perspicacissima Pallade tua juvat expectare.

Attende interim, Vir Solertissime, cui se tota lubenter pandit Natura, num quæ retuli sedulis tuis Barometricis Ephemeridibus quam proxime cuden-
dis contonent; sin minus, in id animum intende, ut quidquid lima rigidior-
e indiguerit, priusquam publici Juris facias, amica saltem severitate castiges;
idque constanter credas, fore numquam, ut vel istius, vel cuiuspiam alterius
literariæ rei mihi placeam, nisi simul illa eadem tibi placuerit, cui eun-
cta, placere sum anxius, quæ summam de te existimationem meam valeant
testatam facere: hanc ipsam vero humanitati tuæ satis acceptam reber, si ran-
tundem retribuas amoris, quantum tibi amicissimi obsequii præstare stude-

Tui semper Nominis

Mutinae die Januarii 1695.

Officiosissimus Cultor

Franciscus Tortus.

DISSERTATIO EPISTOLARIS

Altera Triceps

CIRCA MERCURII MOTIONES IN BAROMETRO
 in qua Clariss. Virorum D. Rudolphi Jacobi Camerarii P. D. Cajetanus Fontana & D. G. C. Schellhameri Quæsitæ, Objecta, Cogitata Expleantur, Diluuntur, Expenduntur a Francisco Torto M. P. ad Virum Ornatiss. & Amiciss. D. Bernardinum Ramazzinum Pub. Med. Prof. & inter Acad. Nat. Curios. Hipp. Ill.

Vir ornatissime, Amice summe colende.

Quæcumque post editas, Vir Eruditissime, Barometricas Ephemerides tuas, meamque itidem te vulgante adiectam Epistolam, hac usque in lucem prodire circa eandem materiam aliorum Scripta, in duas considerationes, quæ prius aliud agenti minime occurrerant, animum subinde meum traxere. Harum una est, quod is, qui semel sive otio, sive genio, sive aliis indulgens, etiam perfunctorie scripsit, porro, ut sibi, si non indulgeat, saltem consulat, voleas, nolens, iterum cogatur rescribere; altera vero, quod ea humani captus est imbecillitas, eaque rerum naturalium obscura profunditas, ut in illarum penitiori indagine mens nostra deficiat, & dum alter alterum carpit, materiam non raro suppediter ipse, quam reliqui carpant. Duo sane valida scribendi, & non scribendi argumenta.

Priori considerationi ansam dedit saluta quædam Epistola, festive tamen (ut juvat interpretari de communi Amico nostrate apud Exteros, quos rei authores indigitat, degente) tibi inscripta, quæ tuam in primis ac dein hypotheseos meam jocose vellicabat: Secundo loco se nobis obtulere Solertissimi Viri D. Rudolphi Jacobi Camerarii Prof. Med. Tubing, & Acad. Curios. in suis Ephemeridibus Meteorologicis solida quædam animadversiones, non sine aliquali, eoque humanissimo, a conjecturis nostris dissensu, cui nihilominus (providum modestæ specimen injunctam licuit observare in apertione proprii sensus parcissimam temperantiam: Tertio tandem erupit P. D. Cajetani Fontana Cler. Regul. vulgo Theatini Mutinensis nostri in sua Institutione Physico-Astro. candida fugillatio, qua citra omnem assentionis aleam aperte statuit, tua prius, ac D. Boccabadati rejecta sententia, *Tantum inter meum, & sensum Borelli* (cujus Prop. 115. lib. de Mot. Natural. a Gravitate factis debili quidem patrocinio tuebar) *intercedere diversitatem. quanta*, ut inquit ipse, *intercedit inter duo Contradictoria.*

Hæc porro, si non omnia, saltem eorum pleraque, licet aliquam coherentem ad primam ex meis meditationibus rescribendi titillationem ineuterent, me

me tamen aliis intentum ad resumendum calamum neutiquam compulere, ut qui ludo quodam ingenii potius, quam seria soliditate tunc temporis scripſiſſe jam faſſus; Literatorum aſſenſum, vel plauſum minime quæritaverim: Nec ulli ſane placere mens fuit; mihi me ipſi namque cum placere non fuſſecerim, tertium quidpiam edere ſatius doxi, ad modificandam ſaltem ſeveram vulgo nimis in Borellum cenſuram, & extenuandam craſſiſſimi ſuppoſiti erroris notam in Viro tam celebri, quem proinde apud Eruditos ſi non plane deſenſum, ſaltem pluſquam excuſatum crediderim; idque a me eo libentius tentatum, quo tutior interim ſic fiebam, ne meum, etſi pluries a te requiſitus, nec tamen habens quo ſatiſſherem, ſenſum eniterer: quod ſane cum expreſſe ad calcem Epistolæ meæ fuſius edixerim, ſenſaris omnibus haud verèõ quin ſatis conſtiterit. Ne tamen rerum mearum minime ſolicitus videar, neve ut incurioſus omnino ſupinæ ſocordiæ nimium inſumuler, ea ſcilicet ipſa negligendo, vel ignorando; quæ mecum, & domi, ut ita dicam aguntur, maxime tunc cum amplius vindictiis eſt locus, paucula hæc pacato animo, & cum integro moderamine inculpatae tutelæ, denuo exarare congruum duxi, eaque tibi ruruſus inſcribere, ut qui primus hiſce altercationibus anſam, licet inſons, præbuiſti, earum quoque nugas ferendo, & pœnam luas, & patiaris incommoda.

Cæterum in hoc non frivola Unius fugillationes me terrent, ſed res ipſa antecedenter diſſicilis jam cognita, ipſæque ſuperſtites meæ, quæ mentem medullitus torquent, eſto ab aliis hætenus fere intactæ, diſſicultates; Nam quoad peregrinam illam, quam noſti Epistolam, ut aculeis, & ſalibus abunde reſperſam, ac ſaturam, ſic reſpectu ſaltem Hydotheſis meæ rationibus, & argumentis, (conſulto quidem id factum puto) proruſus jejunam, in promptu eſſent ex Juvenali, aliisſque Satyricis, Comiciſve Poetis acuta diſteria, quæ parem ad reponendum, & retaliandum ſuggererent lubricitarem; ſed abſit ut Amico privatum, & jocose ſcribenti, publice, & ſerio mordicus reſponderem, eo ſaltem nomine, ne nobis tandem contingeret, quod inter Bacchanalia antiquitus contigiſſe carminibus hiſce notavit Horatius.

*Libertasque recurrentes accepta per annos
Luſit amabiliter donec jam ſavus apertam
In rabiem verti cepit focus.....*

quod quidem ab inſtituto meo, genio, & vivendi norma nimis alienum; Eam namque ſortem Amicorum Scriptis libet concedere, quam non ſemper licet accipere, eandem ſcilicet, quam ſuis ab Amico Neoterio ſi ominabatur Symmachus *Qui Amico nugas ſuas & deliramenta committit, non debet formidare judicium; commendatur enim religione quicquid culpæ poſſet examine.*

Pervenire poſt hæc in Italiam noſtram mihi a te liberaliter communicata Ephemerides Meteorologicæ Tubingenſes laudari D. Camerarii, Viri pro-

perfecto, quem fateri æquum est, non minus quam colere ingenuum Veritatis sectatorem, adeoque nihil controversiæ mihi cum illo, utpote quod non paucas ipse præviderim, quas & idem adnotat difficultates in Borelliana Hypothesi, etiam quomodolibet explicata, cui Factum ipsum, & ex Facto oriunda phænomena haud ita exacte videntur accommodari.

Tres autem potiores placidissime obtrudit Vir Humanissimus, duas quidem in ordine ad observationes experimentales, tertiam vero in ordine ad rationem eidem Experimento minus consonam. Priores duas Factum respicientes, mite insimul, & sensatum Epistolæ meæ suscipiens examen, laudesque identidem sibi magis, quam mihi congruas prodigus interspergens, his decimum verbis absolvit. *Item qui Borelli Propositionem-Mercurius in fistula Torricelliana altius elevabitur, dum aer nebulis pluviosis impregnatur; ac postquam pluvia delapsa est, denuo Mercurius in fistula deprimitur a dubiis & difficultatibus, quæ laborat doctæ vindicare satagit D. Torricellus, motus Mercuriales pag. 106. in hoc compendio exhibet Mercurium per serenum tempus, tum distante, tum appropinquante pluvia per gradus elevari, per nubilosum inchoata pluvia, & per pluviosum adaucta deprimi, ac per serenum rursus delapsa jam pluvia subsistere nonnihil, iterumque successive elevari -- quibus ex me habitis, immediate subnectit pag. sua 30. & 31. Mihi Mercurius potius cum principio serenitatis maxime altus videtur, adeoque sit t. t. novi usque vapores adveniunt, aer accessu illorum non sit gravior; quod si diutius daret serenitas, Mercurius non tam ulterius elevabitur, quam vel in statione illa aliquamdiu conservabitur, vel, & sæpius quidem, sensim demitteretur, per multos dies, siccæ aere interdum, & nulla adhuc instante, vel inchoata pluvia &c. & paulo post. Ulterius quando Mercurius post pluviam, vel nivem porro descendit, tum pro nova instantis pluvie signo cum Lana ipsum agnosco; alias autem, & ordinarie statim post pluviam plane non est humilior, quam in pluvia, aut immediate ante ipsam.*

Duabus hisce observationibus haud difficilis videtur Responsio: siquidem quoad Primam fateor me aliquoties idem cum D. Camerario observasse, videlicet in principio serenitatis quandoque Mercurium satis attolli, sed & sæpius observasse contrarium, scilicet Mercurium non illico in prima serenitate supremam sedem attingere, sed successive, & per gradus, ac perseverante eadem serenitate, ultro adhuc, & altius urgeri, quemadmodum dum hæc scriberem perbelle contigit observare; redeunte namque post diutinam pluviam circa Vernale Equinoctium serenitate, per tres, vel quatuor dies Mercurius ut antea depressus mansit, postmodum sensim, ac sensim cepit elevari, donec flante Austro iterum in præceps ruerit; Nec longe absimilem progressu Mercurii supponere videtur idem D. Camer. in sua Regula decima divinatoria pag. 21. ubi plures etiam anomalias circa Mercurii motiones contingere animadvertit, ut proinde difficile sit certam regulam, certumve prognosticum

inde elicere. Unum hoc minime negaverim, quod ascendente sensum per serenum tempus Mercurio, vere in tali incremento non semper servetur proportio prioris ascensus, unde si prima, vel altera die Mercurius unum scandat gradum, aliquando per tres, quatuor, vel quinque dies vix scander alterum, sicut & pluries ibidem sistitur quasi immobilis, donec appropinquante pluvia, seu, quod idem est, vaporosa succedente, vel flantibus in perturbata serenitate Austris humidioribus, successive deprimatur, ut hisce modo temporibus frequenter experimur, dum

Vere madent udo terra, & pluvialibus Austris.

Id autem omne quomodocumque contigerit, sive tardius, sive celerius (quod parum refert) semper ad regulam, & proportionem intromissionis, & extromissionis vaporum contigisse in aere potest explicari; Quandoque etenim evecto statim sublimer in prima serenitate Mercurio, citissime post pluviam vapores copiosissimi a Terra veluti fermentescente tursum trudentur, qui postquam aerem affatim inebriando, quasi perpendiculariter assurgentes, Cyndri Mercurium prementis pondus auxere, non amplius eadem proportionem, immo vix, ac ne vix quidem, sensibilibiter ejusdem jam saturi pondus supra eundem Mercurium adaugent, sed potius lateraliter diffunduntur, vel alios præ-existentes vapores diffundi cogunt; quos pellunt, & deturbant in transitu, quem habent ad inania spatiola; unde non intruso in eundem usque cylindrum, sed diffuso ad latera, & æquilibrium tantummodo in reliqua Atmosphæra faciente novo pondere, Mercurium in tali casu jam celeriter elevatum, parum vel nihil ultro attolli necesse est; quod si positive deprimatur constante serenitate, tunc vel in ipsa (certe impuriore) fiet insensibilis crassiorum vaporum præcipitatio alibi statuta, qualem in rore, & pruina sereno Cælo sensibilibiter observamus, vel, ut dicebamus, flabunt Australes Venti, aliæve aderunt causæ alias per extensum adductæ.

Ad Secundam vero observationem omnis dubietatis nebulas discutit sola terminorum explicatio, quatenus & D. Camerarii, & mea observatio coincidunt, dum enim protuli, *Per serenum rursus tempus delapsa jam pluvia Mercurium subsidere nonnihil, iterumque successive elevari*, sensus non est, quod post pluviam Mercurius magis deprimatur, quam in ipsa pluvia; hoc enim ego quoque pro novæ pluvie signo regulariter apprehendi; sed sensus est, quod per aliquod breve tempus maneat in sua depressione usque ad novum ascensum vaporum, qui ascensus aliquando citius, aliquando tardius absolvitur, vel inchoatur; licet enim non sit culpandus D. Camerarius referens ly *Rursus* ad verbum *Subsidere*, & verbum ipsum *Subsidendi* intelligens pro ulteriore descensu ad inferiorem locum, ut vere potest intelligi, attamen juxta mentem meam *Rursus* eo loco refertur ad tempus serenum, ejusdem serenitatis reversionem connotans, & *Subsidere* ibi significat subsistere, seu commorari, ut subsidentem in

in Sicilia Cecin. dicebat Cic- & saxes, aut amurcas in fundo diu subsidentes dixit Columella.

Tertiam denique difficultatem ortam ex collatione Facti, & insensibilis pluviae a me adductae in Borellianae Propositionis explicationem paucis adumbrat laudatus Vir, post pluviae illius insensibilis considerationem obiter subdens: *Id unum ultra jam dicta disquirerem, quod mihi minus vero simile videtur, an pluviae illa insensibilis aeris pondus in tantum diminuere possit, quantum observationes requirunt, quantum ne sensibilis unquam procurasse legitur, ut ut ipsam mole multoties necessario excedat.*

Huic Quaesito non exigui ponderis videtur tamen posse satisfieri, ad primum dicendo, quod vere pluvia illa insensibilis absolute loquendo possit aeris pondus in tantum diminuere, quantum observationes requirunt, quia tunc decrecente regulariter Mercurio in tubo perpendiculari ad tantam plus longitudinem, quanta tredecies, cum semisse multiplicata (ista namque est proportio ponderis Aquae ad Mercurium) vix transversum pollicem excederet, debet per consequens ex toto Cylindro aereo correspondente tanta aqua disgregata decessisse, quanta congregata, & simul juncta transversi pollicis longitudinem aequaret, immo satis minorem, propter aliarum partium ponderosiorum, terrestrium nempe, aliarumve insignem, & simultaneam cum vaporibus aqueis praecipitationem, ut pag. 113. epistola mea scriptum est: Quae sane quantitas aquae, detracta insuper materia terrestri, non videtur improporcionata, siue observationibus, quae fieri possunt circa molem materialem coacervatam pluviae insensibilis, siue illis, quae fieri solent circa decrementum Mercurii: Quantum enim est quaeſo pondus istud aqueum decedens ab aere?

Quod vero sit improporcionata, & parum respondens eventui comparative, seu relate ad pluviam sensibilem majorem, a cujus descensu vix ultro deprimitur Mercurius, nec ita facile admiserim, cum iste idem effectus ad regulam Hypothesis Borellianae vere nedum possit, sed & debeat ita contingere, quia videlicet in tali casu tantundem ponderis Atmosphaerae illico restituitur, quantum per pluviam sensibilem demitur, quod non contingit insensibili: In ista namque sit solummodo lenis, & minime tumultuaria e poris aeris expressio subtilissimorum granulorum aquae continuato defluxu ita in terram delabentium, ut ex istius, fere dixerim, conatus excretorii existentis in aere, nec sinant tam facile vapores tunc temporis parcos, (quosque si adessent repellerent) e terra directione opposita sursum trudi, nec a partibus Atmosphaerae lateralibus insinuari, maxime cum spatiola derelicta successive impleantur a novis granulis decidentibus, & illa eadem granula decidendo, motum in aere lentum quidem, sed turbinosum, ac veluti vorticalem necessario excitent, vi cujus quodammodo arcentur partes ipsae lateralis Atmosphaerae: In pluvia vero sensibili, facta per guttarum crassiorum concreſcentium, & turmatium deci-

dentium insigni aeris divulsione, & resistente per depluentes affatim nubilofos globos notabili spatio inani intra aerem, unde decesserunt, statim quoque, dictum factum, ex circumstante Atmosphæra tantundem materiæ recurrere necesse est, quantum requiritur ad æquilibrium faciendum, ut pag. 94. prioris Epistolæ alia occasione notavi.

Quod autem pro Atmosphæra æquilibrio recurrens pondus aereum sit æquale circiter ponderi aqueo, quod recessit, licet paradoxum videatur, facile tamen est ex alibi dictis deducere; si enim probabile est ex hypothesi alias per me firmata pag. 98. quod idem serenus ær cum eadem vaporem disgregatorum quantitate, & mole possit permutari in nubilum, variata solum vaporum eorundem mox congregatorum textura, situ, & contactu, invariato vero pondere (sicut in variatum remanet pondus Cylindri aquei simul, & arenosi, norante Borello, supra immersum Barometrum prementis, sive per eundem Cylindrum disgregatim spatientur superius arenulæ subtilissimæ, sive coacervatim in glomeres actæ hæreant in medio, sive supra eundem Mercurium in humiliore loco immediate subsistant, ut ommittam, quæ de Urinis in hanc rem eleganter prodidit idem D. Camerarius) quid mirum pariter, quod postquam per expressionem pluvie insensibilis, absque ullo notabili materiæ recurso, minus ponderosus factus est ær, demum cum exclusa sensibilibus aquea saburra crassiore, novarum particularum, aquearum præcipue, terrestrium, salinarumve statim ob æquilibrii necessitatem recurrentium contubernium irruente repletur, fiat æque ponderosus, ac ante sensibilem pluviam, & paulo post novæ usque materiæ adventu adhuc gravior, ut proinde non solum parum, delabente sensibili pluvia, & nihil ultro, penitus delapsa, subsidat Mercurius, sed etiam non multo post vaporibus usque crescentibus attollatur? Addo, quod quemadmodum in pluvia insensibiliter delabente cessat necessitas, ut novum statim pondus lateraliter saltem, vel inferne sursum se insinuet intra spatiola derelicta, quæ in statu naturali citra ullam violentiam inania morantur, ita neque in sensibili ulla necessitas est, quod recurrat pondus omnino æquale ad sustinendum ibidem, vel fere ibidem Mercurium in fistula, quia nempe in hoc casu, etiamsi pondus minus intra spatium a pluvia crassiore relictum subintret, cum tamen totus ponderis redeuntis defectus dividi debeat, atque distribui proportionaliter admodum late per insignem tractum Atmosphæra uniformiter æquilibrata, hinc est quod imminutio talis ponderis vix, ac ne vix quidem, possit esse sensibilis Mercurio, qui propterea intra tubum, ibidem, vel fere adhuc consistit.

Hac data proinde occasione, liceat ad illustrandam magis Borelli Propositionem coherenter adjungere, posse non sine aliqua probabilitate contingere, quod ea Mercurii depressio, quæ pluviam sensibilem actuaalem paulo antecedit,

dit, vere succedat ob aquas etiam sensibiles ad mentem ejusdem Borelli actu in terram decedentes, non quidem ibidem loci præcise, ubi sit ipsa Mercurii depressio, cum pluvia non semper decidat, ut idem Bor. inquit, in eo loco, ubi originem habuit, sed ad modicam loci distantiam, ubi ea incipiat sensibilibiter descendere pluvia, quæ sensim postea, & paucis horis elapsis propaganda est ad Regionem ipsam, & locum, ubi degit Barometrum pluviam prænuncians; cum enim, ut supra dicebamus, decidentibus pluviis, & inanimato per consequens ab earundem casu insigniter aere, novus recurrat e lateribus circumquaque aer ad æquilibrandam per notabile saltem spatium loci exactissime Atmosphæram, necesse est ob modicam locorum distantiam, quod dum alibi, modice longe, pluvia contingit, Regio ipsa, in qua Barometrum residet, suum vestigal solvat, & portionem sui ponderis, ac materiæ contribuat, ad replendum pro rata spatium distans a pluviae descensu inane redditum, adeoque necesse est aerem talis Regionis nondum sensibilibiter pluviosum a sua densitate, & constrictione nonnihil recedere, & secundum sui particulas aliquantisper laxari, resilire, ac extendi, & sic aliquid, etiam ob hanc causam, de proprio pondere deperdere, & consequenter Mercurium ipsum minus comprimere, ut aeri reliquo non distantissimo æquilibretur; quapropter ad hoc, ut posset concludenter redargui Borellus, præterquam quod deberet esse insubsistens quidquid de pluvia vaporosa dictum est diu, deberet insuper evinci, quod dum Mercurius instante pluvia descendit, tunc nulla contingeret pluvia; non solum in eo loco, ubi degit Barometrum, sed neque intra tantam loci distantiam, intra quantam communicabilis est ad invicem variatio accidentalis ponderis diversarum partium Atmosphære.

Quæ quidem conjectura omnem Mercurii depressionem cum pluvia actuali (intra notabilem rationabiliter Atmosphære extensionem) non modo insensibiliter perpetuo concilians, non paucis explicandis Experimenti hujusce vicissitudinibus aditum præbet: Namque peti potest ratio.

* Primo cur non semper pluviam præcedat depressio Mercurii, cum scilicet eadem pluvia vel in ea illa solæ Regione, ubi Barometrum asservatur contingit, vel saltem ab ea incipit, ut dein propagetur in alias, quod forte pluries potuit contigisse ipsi Borello in Urbibus montanis, ubi pluviarum potius est origo, quam meta, tunc cum phænomenon istud exploravit, degenti;

Secundo cur in pluviis diuturnioribus aliquando Mercurius pertinacius attollatur, quia videlicet incipiente forsitan, & perseverante ibidem pluvia, potest diu nova, & major hinc inde suppeditari ejusdem pluviae materia, quæ Mercurium potius ibidem attollat, deprimat vero viceversa (ut credi potest) solum in Regionibus remotioribus, unde talis materia derivatur.

Tertio denique reddi potest ratio, cur imminens pluvia, non modo Mercurium deprimat, sed & deprimat proportionaliter magis quam ipsa pluvia actualis ejusdem loci; quia si res atente explicetur, dicendum videtur potius, quod pluvia imminens alicubi, ibi Mercurium deprimat, non quidem ut imminens ibi, sed ut decidens alibi, ob rationem imminuti aerei ponderis in eo ipso loco, ubi nondum cadit, sed probabiliter ob viciniam paulo post iridem casura est; iste namque regulariter est successivus pluviarum maturiorum progressus: Ubi vero actualiter pluvia decidit, non ultro sensibilibiter deprimitur idem Mercurius, ac deprimatur ubi ea solummodo imminet, ob recursum æqualis circiter ponderis advenientis, & inde statim uniformiter propagati, ut supra explicuimus. Hæc tamen conjectura præcipiti calamo, ac hælitanter prolata, novis, & exactis, (quas ut fatear nequaquam institui) indiget observationibus, ut magis vel confirmetur, vel infirmetur, quam Spartam curiosis ingeniis, & cuilibet otium hoc suppetat, tantum indigito, ad ingenuæ veritatis indaginem, quamque assequi haud difficulter poterunt, si ad distantiam viginti V. G., vel triginta Milliariorum circulariter abeant, & excitent Amicos observatores, qui omnes unanimiter pluries in die Mercurii motiones, & pluviae casum suis in Urbibus, & Regionibus adnotent horis præcis, ut sic ad invicem conferendo, ex collatione fideliter facta, possit absolvi exacte calculus, an ea hora, qua depressus est Mercurius Mutinæ V. G., pluvia deciderit Bononiæ, & sic deinceps.

Hæc quidem, vel similia videntur excogitari posse, & adduci pro dilucidanda, & sustinenda, si non ut plane adæquata, saltem ut non adæquate improbabili Borelliana Hypothesi. Cæterum suis qualibet laborat nodis, cum hujusce Phænomeni excitatio involvat acervum, & cumulum rerum summe disparatarum, ac Meteororum plerumque variabilium, & occultorum, ut idem D. Camerarius prudenter animadvertit; In cujus demum Viri Solertissimi Cogitatis, etsi doctissimis, ac præcipue in Causarum Motus Mercurialis indagine, nubeculas nonnullas menti quoque meæ observari haud vereor ingenuè fateri; quas tamen, ut intellectus mei nebulas, & umbras malo coniventibus oculis declinare, quam curioso lumine perferutari.

Quo vero ad P. Fontanæ Votum quasi Dictatorie prolatum, esto minime inficiet me in explicanda controversa Borelli Propositione 115. *Cum Aer nebulis pluviosis imprægnatur, Mercurius elevabitur; at postquam pluvia delapsa est, Mercurius in fistula denno deprimitur*, rigide nimis a nonnullis damnata, eandem extendisse ad salvandam depressionem Mercurii paulo ante pluvius observari solitam, probando videlicet tunc quoque pluviam aliquam, saltem vaporosam, decidere, istamque circumstantiam a Borello quidem non expressam, sed neque illi reluctantem, quandocumque non penitus improba-

bilis

bilis sit, vere, ac rigoroſe coherere intentioni, & ſenſui genuino ejuſdem Authoris; & licet ultro fatear ipſam Borelli Propositionem, atque Hypotheſim etiam ſic explicatam, mihi metipſi non quidem arridere ut patenter veram, ſed ut non patenter erroneam, adeoque ut ſaltem probabilem (ſicuti multo minus arridet ea, quam ſidenter adducit idem P. Fontana, quamque rejicere nec vacat, nec omnino congruit, ſed ſat eſt eam ſibi relinquere); attamen nec explicationem meam ipſi Borellianæ Propositioni Oppoſitam, vel Contradiſtoriam, nec Borellum ipſum funditus, vel in Facto, vel in Theoremate aberrantem facillimum eſt demonſtrare, repetito iterum allatæ Propositionis examine, & facta collatione illius cum interpretatione mea, ut inde conſtet, quod nullo prorsus jure, non minus quam Te, & D. Boccabadatum, me quoque Philoſophica libertate ſugillaverit, & erecto quaſi Tribunali hæc Definitoriam Sententiam, quaſi Aphoriſtice, tulerit Inſtit. Sux Phyſico-Aſtronom. pag. 180. Vir iſte Laconicus: *Demum D. Tortus Borellii nimius Cultor in ipſius verba jurare vult; ſed proſecto diverſiſſimum; immo oppoſitum ſonant verba Borellii Propoſ. 115. ab eo quod intelligit Vir iſte Eloquentiſſimus: & nota in ly Eloquentiſſimus, quantum differat Votum P. Fontanæ a Voto D. Camerarii de me dicentis, Paucis multa complectitur D. Tortus &c. Vel uterque ludit, vel uterque favet, vel alteruter agit alterutrum.*

Evolvatur ideo, ſi lubet, a fronte ad calcem tota Diſti, & Facti Borelliana diſpoſitio tribus ſucceſſivis Propositionibus 113. 114. 115. comprehenſa: Sane nil aliud unquam medullitus eruere datum eſt, niſi, ut alias ſcripſi, atque iterum conſtanter repeto) quod quandiu granula aquea, ſeu aqueæ pluviolarum nebularum particula ita innatant aeri, ut ſupra ſuperficiem apertam Mercurii ſtagnantis ſint conſtitutæ, aer ipſe tunc magis graviter, magisque Mercurium premat, ac altius urgeat in fiſtulam, ſive in Vacuum; quandiu vero eadem aquea granula infra ſuperficiem eandem Mercurii præterlabuntur, & terram incipiunt attingere, aer ipſe proportionaliter ad pondus infra Mercurium deſcendens minus graviter ſupra eundem Mercurium, ipſumque minus elevatum derineat in fiſtula: Quod quidem a me jam pluries, & ad literam exaratum tam clare expreſſit Borellus (eſto in verbo Nebularum pluviolarum, & imprægnationis aeris prop. 115. æquivocent plurimi, & præ cæteris P. Fontana, ſonum potius verborum, quam ſenſum genuinum conſiderans, ut pro fundamento ejuſdem prop. 115. præmittat 114. in qua adamuſſim demonſtrare ſatagit quidquid a me tum alias, tum modo ad unguem exponitur.

In citata itaque Propositione 114. (putet toties diſta repetere) tale inſtituit experimentum Borellus. Infundit in fundo Putei, ſeu Vaſis vitrei cylindrici totius altitudinis factibilis, oleoque repleti Barometrum, & notat altitudinem Mercurii a Cylindro Aeris, & Olei inductam, poſtmodum addit ſupra

supra oleum Vas aliquod capax innatans, aqua, vel arena semiplenum, & observat ab addito isto pondere pressionem, & pondus Cylindri Mercurio impositi augeri, ita ut Mercurium rursus urgeat usque ad determinatam majorem altitudinem. Hoc facto revolvit ipsum Vas, ut aqua vel arena contenta possit, ut inquit ipse, *ad modum pluviae, deorsum fluere per spatium oleum*, & observat quandiu aqua, vel arena descendens adhuc labitur intra oleum, sed supra superficiem Mercurii stagnantis, nec tamen eam adhuc prætergreditur, eandem usque servari a Mercurio altitudinem intra fistulam; Statim vero ac aquea, ut ait, *vel arenosa pluvia incipit infra Mercurium præterlabi. & fundum putei attingere*, tunc decrescente Cylindri prementis pondere Mercurium in fistula deprimi. Atque ex hoc experimento (cujus fides sit penes Authorem) tamquam ex unico, & firmito fundamento concludit, eadem quoque ratione Mercurium in fistula attolli cum nebulis pluviosis ita imprægnatur aer, ut istæ supra Mercurii superficiem consistent, hac enim solum supposita conditione, Propositionem suam 115. statuit; eundem vero Mercurium in fistula deprimi, cum eadem pluviosæ nebula, & aquea granula infra Mercurii superficiem concident, *ut paulatim terram assequantur, eamque humectent*, ut verbis ejusdem Borelli se per extensum explicantis utar; & ideo, ut inquit idem Author, *Pluvia jam actu cadente* prop. 113. ac etiam *postquam est delapsa* prop. 115. *Mercurius in fistula denuo deprimitur*; sumendo ly *postquam* pro paulo post, non vero pro jampridem, quia tunc recurreret prima pars, non vero amplius secunda Borellianæ propositionis, eo quod aer non multo post delapsam pluviam incipiat iterum novis vaporibus imprægnari.

Ex istis ergo evidenter constar, quod secundum Borellum, pluvia actu cadente, & pluvia immediate delapsa, aqueis scilicet vaporibus infra Mercurii superficiem concidentibus, & aerei Cylindri pondus minuentibus, antequam in illum novi redeant, Mercurius ipse reperitur in statu depressionis, quod utique verum est, & experientia clare respondet; si enim in eo statu est pluvia cadente, ut norunt omnes, necessario in eodem erit etiam ea delapsa, saltem quatenus dum pluvia successive delabitur, portio illius est jam lapsa, & secundum portionem delapsam successive, ac successive verificatur Propositio, quæ etiam absolute vera est, dummodo intelligatur, ut monui, per breve temporis intervallum post pluviam delapsam, antequam scilicet tempus illud post pluviam, fiat tempus, quo novæ, etsi distantis, futuræ tamen aliquando pluviae materia congregatur. Supposito ergo, Mercurium in sententia Borelli deprimi pluvia tum cadente, tum delapsa, eo saltem quo explicuimus modo, ex Contrariorum regula sequitur per consequens, Mercurium ex opposito elevari, quando nec pluvia actu delabitur, nec nuperrime delapsa est; ergo superest quod secundum istum Authorum Mercurius elevetur
tempo-

tempore inter unam, & alteram pluviam intermedio (nisi aliter evenire cogat Ventorum afflatus ipso monente Borello) incipiendo non multo post unam pluviam, & continuando usque ad alteram pluviam exclusivè. Tunc autem vel serenus est Aer; vel nubilus, & in utroque hoc casu relate ad Propositionem verum est quod aer impregnatur, vel imprægnatus est Nebulis in pluviam tandem celluris, seu ut Borellus ait, Pluviosis, talibus scilicet in actu primo, non in actu secundo, (ut cum P. Fontana scholastice philosophemur). Nebulis enim in actu secundo pluviosis, seu decidentibus, quod idem est ac dicere, *pluvia jam actu cadente*, Borellus apertè istius contradictionis incapax, Mercurium non attolli, inquit, sed deprimi; Nec illum forte, nec me criminaretur adeo P. Fontana, si pro *Nebulis pluviosis, Vaporibus*, quod idem est, in sua Propositione usus esset Borellus: & in utroque hoc pariter casu relate etiam ad Experimentum, verum est, quod Mercurius attollitur, videlicet dum serenus, & dum nubilus est aer, dummodo nubes supra Mercurii superficiem se ipsas, aqueamve materiam sustineant citra descensum, hoc est, vel longe a pluvia, vel ea absolute non secutura, ut mecum observat Acutissimus Camerarius, ipse quidem pag. 24. in suis Ephemerid. Meteorolog. dicens: *Solet Mercurius minus urgeri a nubibus ante pluviam, vel in ipsa versus terram descendentibus, quam ab illis altioribus, qua pluviam non aque ferunt, & cum quibus etiam altus solet manere Mercurius* (quamquam ratio ex paritate Naviculæ gravioris in aqua natantis deducta, & conjecturaliter tantum prolata sit minus nervosa) Ego vero antecederet in Epistolam a pag. 97. dicendo, quod si Aer materiam nubilosam in se sustineat, nec ullo pacto in terram dimittat, tunc vere per nubilosum etiam tempus, experientia teste elevatur Mercurius, ut omnino distinguendum sit tempus nubilum, quod pluviosum actu nullo pacto futurum est, ab eo quod proxime cessurum in pluviam, cum in primo casu resistentibus intra aerem iisdem ponderosis vaporibus nunquam deprimatur Mercurius, in secundo vero utique, ut proinde omnino mirari subeat, tam confidenter P. Fontanam mihi absolute affixisse pro mea istam propositionem, nempe *vapores in statu, in quo serenitatem impediunt, & nubes jam efformata, minus pondus Aeri conferre*, quod in his termini neque per somnium cogitavi, ut fufius infra. Constat ergo per Borellum elevari posse Mercurium, non quidem tempore pluviae, nec immediate post; sed vel sereno tempore, vel núbilo, vel utroque. De sereno, & de núbilo longe ante pluviam res clara est, tum ex parte Experimenti, tum ex parte Propositionis, ut sensate huc usque probatum puto.

Superest solummodo examinandum tempus nubilum paulo ante pluviam, in quo nec pluvia delabi videtur, nec immediate ante delapsa est, sed potius Aer vaporibus iisdem, ne dicam pluribus, adhuc imprægnatus apparet, & tamen tunc Mercurius deprimi solet, experientia ipsa reluctante Propositioni

Borelli. Hæc autem una fuit libertas; quam mihi usurpavi in explicandâ Borelli propositione (cohærenter tamen ad illius fundamenta, nec incohærenter prorsus ad illius verba in decursu propriæ expositionis) dicendo tunc temporis, esto tantummodo nubilosi quoad primam apparentiam, nec adhuc actu pluviosi, pluviam tamen (insensibilem quidem, & vaporosam, tot vulgaribus experimentis, atque rationibus suffultam, ut ibi fusc pag. 99. & seq.) actu esse cadentem, & consequenter tempus illud nebilum (quod unum forte, si quod aliud, minus exacte visus est observasse Borellus) ut actualiter pluviam, comprehendi sub ea parte Borellianæ propositionis, qua statuitur, *pluviam tum nuperrime delapsam, tum actu cadentem* Mercurii depressionem inducere.

Non ergo quærenda erat Contradictio verbalis, & parum decora, infelicitè æquivocando in verbo *Pluviosarum Nebularum*, quasi per illas intelligendæ essent Nebulæ illæ perpluentes, quas perspicendo loca nonnihil opaca oculariter cadentes ad terram usque intuemur, & quasi illis dixisset Borellus Aerem imprægnari, ac ponderosiores effici, dum *in tempestate* (ut inquit P. Fontana) actu *pluviosa* in terram decidunt, manifesta, & immediata ejusdem Borelli contradictione, qui potius in contextu eisdem Nebulas clarissime explicuit ut sursum ascendentes, & Aeri simpliciter innatantes, similitudine deducta ex pulvere terrestri per Ventos sursum acto, cum ad ostendendam majorem ejusdem Aeris gravitatem a Nebulis illis indutam subdidit: *Et hoc nedum a nebulis, sed a quacumque alia causa gravitante effici potest: Si enim terrestris pulvis a Vento, vel alia commotione sursum impellatur, atque per Aerem dissipetur, spargaturque; tunc nemo dubitat Aerem graviori nisu superficiem Orbis Terraquei comprimere: Si postea a qualibet causa nebula impellatur, ut nimirum terram attingat, scilicet pluvia paulatim terram assequatur, eamque humectet, tunc patet innumera aqua granula terra inniti neque amplius Aeris gravitatem, & compressionem augere.* Quid clarius? Disquirendum itaque potius erat, num vere quoties Mercurius attollitur, & Aer siccus, ac serenus est, vere particulæ aquæ intra poros Aeris supra Mercurii superficiem copiosius asserventur, & gravitent, & num quoties deprimi ut idem Mercurius, & pluvia proxime imminet, vere infra Mercurii superficiem sint sitæ, adeoque saltem contra pluviam istam insensibilem a Borello minus explicitè expressam, & circa quam tot, & tantas ego ipse, & novi, & fateor difficultates ad salvanda sufficienter Barometri Phænomena erat acendus calamus. Hoc sane disputatione dignius aderat Argumentum, quod adhuc relinquatur cujuslibet impugnantis arbitrio. Sed quis posthac respondebit? Non ego sane: Non semper suppedit otium ludendi, nimiumque ab instituto recedere, si longe gravioribus, quæ me urgent, neglectis hæc inania prosequeretur. Unum hoc subit mirari, P. Fontanam Virum Oculatissimum, Pluvi-

Pluviam hanc, & physice & moraliter quidem levem, sed quæ mea (levissima per consequens) hypothesis unicum fundamentum erat, demisso lumine, & sicco, ut ajunt, pede, seu mavis, quoniam de pluvia agitur; sicco pileo pertransisse, tamque alto comprehendisse silentio, ut de ea (sive sufficiens sit, sive non, ad omnia salvanda, quæ salvari debent) ne verbum quidem fecerit, ut omnino fas sit credere, quod eam nullatenus ob ejus tenuitatem inspexerit, dum tot mihi objicit hoc uno fundamento, priusquam obtruderentur rejecta; Sed forte meo, quod eleganter suis laudibus corripit, obrutus multiloquio, & satietate creditæ Contradictionis exuberans, de minimis hæc non curavit, licet stantibus illis, tum facta testæ Borellianæ Propositionis substantia, tum Contradictio mihi gratis objecta plane salvetur.

Non aliud etenim profecto sonat Epistola mea (ut comparisonem prosequamur in Borellianæ Propositionis explicationem, quam quod huc usque ex ipso Borella repetere fuit opus, ut pluribus in locis Asterisco etiam signatis ibidem cuique occultato, velut ad Lydium lapidem recurrenti pag. 109. & 124. potest apparere; Fallax namque est primo, & nullius efficaciam, quod citata pag. 180. mihi adnectit P. Fontana, dum statuit me putare *Vapores in statu, in quo serenitatem non impediunt majus pondus aeris conferre, secus autem in statu, in quo impediunt, & nubes jam efformata*; Hoc enim, ut supra tetuli, tantummodo conditionaliter, & cum distinctione a me prolatum est, non absolute; scilicet verum esse Vapores, sive serenitatem impediētes, sive non (quod mere accidentaliter se habet) majus pondus aeris supra Mercurium conferre, si supra superficiem ejusdem Mercurii consistent, secus vero si infra illam incipiant descendere; hic enim duplex status Vaporum oppositus præcise consid-ratur a me ex mente ipsius Borelli, præscindendo ab hoc, num per aeris imprægnationem factam a Nebulis pluviosis, seu, quod idem est, a Vaporibus ascendētibz, intelligat vapores impediētes serenitatem, vel non impediētes. Mihi sufficit, quod non intelligat Nebulas actu depluentes, quas intelligi non posse, jam satis, superque probatum est. Lubrice itaque nimis ultro procedit idem P. Fontana, subiungens. *Quid autem dicat Borellius in citata Propositione videamus, ait enim Mercurius in fistula Torricelliana altius elevatur dum aer nebulis pluviosis imprægnatur &c. Dicit ergo Borellius tunc aerem esse graviozem, cum nebulis pluviosis imprægnatur; sed nebule pluviosæ non sunt vapores serenitatem non impediētes, sed impediētes in tempestate pluviosa, (& nota ly pluviosa tempestate quæ perperam confunditur cum pluviosis nebulis)* Ergo tanta est diversitas inter sensum Borelli, & sensum D. Torti, quanta est inter duo Contradictoria, videlicet vapores impediētes serenitatem, & non impediētes serenitatem. Corruente Supposito, quod mihi faver adjungere P. Fontana de Vaporibus serenitatem impediētibz, seu de Nubibus semper, ut falso putat, pondus aeris imminuentibus, corruit & moles super-

superstructi argumenti, cujus etiam Propositio minor, (siquidem Syllogismus sit ille, quod Deus avertat) partim manifestæ falsitatis, partim confusionis, & implicationis terminorum Rea potest evinci, ex eo quod dictum est millies, ut proinde in hisce Logicis cavillationibus pudeat amplius immorari, & crambem pluries recoctam tenuo recoquere.

Reliquum Censuræ, quam mihi adaptare prosequitur idem P. Fontana, iisdem semper laborat suppositis, & ideo ex se ipsa labefactatur, ut mirum sit Tantum Virum adeo patenter æquivocasse, ac si vix unam, vel alteram paginam Epistolæ meæ perlustrasset; si enim passus esset cuncta, licet prolixa, (non tamen quantum opus erat, ut video, ad mei sensus explicationem) legere, saltem ut impugnaturus, profecto minus emphatice subdidisset: *Ut quid ergo intelligit D. Tortus de Massa vaporum collecta, quæ utique non in terra est sed in aere, quo tempore deprimitur Mercurius?* (At quando nam concessum est a me massam vaporum esse collectam adhuc in aere, dum Mercurius deprimitur, si potius eam latenter in terram ex parte, decidisse statutum est?) *cum enim est in terra, & delapsa est pluvia, falsum est deprimi tunc Mercurium* (cautius quidem, ut infra, & minus absolute hoc prolatum velim (*Aferenda igitur ratio, cur Massa vaporum in Aere collecta minus pondus eidem conferat, & cur setum (ut eadem utar phrasi) nondum ut prius in interspersis latibulis divisum, sed integrum, (& nota ly integrum) suis ferens ulnis Aer non magis gravitet &c.* Quæ omnia clare demonstrat P. Fontanam ullo pacto Aeris exonerationem occultam, & copiosam a me adductam, & ab eo priusquam hæc diceret, vel impugnandam, vel saltem exhibilandam, considerasse: Quare cum perpetuo a me statutum sit, omnem Mercurii depressionem contingere ob delapsam portionem vaporum aqueorum, & similium in terram, etiam tunc cum nulla adhuc pluvia sensibilis observatur, P. autem Fontana me interpreteretur, ac si dixissem omnem Massam vaporum adhuc esse integre collectam in Aere tunc cum ante pluviam sensibilem deprimitur Mercurius, vere sequitur inter illius explicationem, & sensum meum potius quam inter explicationem meam, & sensum Borelli tantam intercedere diversitatem, quanta intercedit inter Duo Contradictoria: quod jam, ut reor, luce clarius apparuit.

Hoc uno iterum eum monitum volo pro integra responsione, minus caute scilicet, ut supra innui, ab eodem dici, *quod cum delapsa est pluvia falsum sit deprimi tunc Mercurium*; deprimitur enim vere, ut patet, & ut Borellus intelligit, cum delapsa est pluvia respectu ad altitudinem, in qua constitutus erat longe ante pluviam, dum Aer vaporibus abunde scaterebat; ac insuper, ut alias protuli, dici potest deprimi Mercurius delapsa pluvia, ut dicitur deprimi pluvia cadente, eadem scilicet delapsa successive per gradus, & partes; neque enim delabi potest, quin sit per partes successive delapsa, ut tandem

tandem tota integre evacuata ibidem deprimatur Mercurius, seu rigorosius loquendo depressus maneat, donec brevi vaporibus redeuntibus Aer iterum sive sensim, sive celeriter imprægnetur, eademque proportionem eleuetur Mercurius, ut absolute in hoc sensu delapsa pluvia, post aliquod modicum plus minus tempus, omnino verum evadat, Mercurium non deprimi, sed elevari, ut asserit P. Fontana, in primam tamen interim Borellianæ Propositionis partem paulatim impingens, quemadmodum explicui jam in Epistola mea p. 108.

Non tamen ideo sibi idem P. Fontana me ut plane irreprehensibilem sustinere, etiam si qua melior se prodatur, Sententiam Borelli, cujus equidem si Cultor dicar, licet plus habeam unde gloriar, quam unde erubescam, attamen Nimium Cultorem dici non æque tulerim, neque in illius verba credi jurasse magis, quam in verba Veritatis. Mihi sat sit ejus Opinionem in hac materia in cæterarum concursu non esse seponendam, vel minime audientiam quasi fundo tenus erroneam; quotiescunque etenim non improbable sit serenum aërem multo vaporosarum particularum disgregato pondere, saltem in sublimi scatere, & eundem nubilum paulo ante pluviam iisdem vaporosis particulis, sive insensibiliter, sive etiam (per pluviam non procul contingentem) sensibiliter exonerari, eo ipso, Propositio Borelli, si non ad certitudinem, saltem ad probabilitatem nulli reliquarum opinionum secundam redacta est. Cum ergo ista Positio non repugnet verbis, vel rationibus ipsius Borelli, sed illis & accommodetur, & cohæreat, nequit unquam constare, Borellum illam non supposuisse; & cum per eam salventur intra probabilitatis limites omnia salvanda, concludendum videtur, non modo a me sine fuco explicatum Borellum, sed & Virum istum Clarissimum nequaquam errasse, & Sententiam non minus probabilem protulisse, ac Tot post eum protulerint, qui eandem ex præcipiti præjudicio forte plusquam par erat neglexere. Et hæc cursim pro mea, ipsiusque Borelli tutela iterum exarata volui ad tollendam simpliciter æquivocationem ejusdem P. Fontanæ, Tanti cæteroqui Viri Habitum, Natalia, & Virtutem summe perspecta, semper habiturus.

Quod si cupiam (ut hoc addam coronidis loco) minus arrideat, quod ante pluviam sensibilem præcipitentur insensibiliter vapores aquei, vel quod (ut innuebam Doctissimo Camerario) contingat in propinquis Regionibus pluvia sensibilis actualis pondus Atmosphæræ intra insigne spatium, etiam, ubi nondum pluvia decidat, æqualiter allevians, adeoque minus exactam quis adhuc credat per nubilosum tempus instante pluvia Observationem Borelli, cui forte pluries potuit contingere, quod modo mihi dum hæc scribo contingit circa anomalos, & inconstantes præter consuetudinem Mercurii motus, in tali casu de sola omissione, non de positivo errore culpandus esset Borellus, adducens in considerationem Facti solum tempus repletionis, & depletionis

Aeris,

Aeris, nempe ascensus, & descensus, seu accretionis, & excretionis vaporem, omittendo forsan respective ad alias Mercurii motiones crassiuscule observatas statum, vel habitudinem vaporum, dum proxime descensuri sunt, pro cuius status mirabili phænomeno (licet non perpetuo) aliam insuper rationem requiri cognovisset; quæ tamen quandocumque (ut fas est credere de tam sublimi Intellectu) reperta fuisset vel adhuc ab aliis reperiretur, forte non destrueret primam, sed cohereret eidem reliqua phænomena luculenter explicanti: Neque enim repugnet, Experimentum etiam rigoroſe consideratum, & ratiocinium Borelli tribuens majus pondus Aeri aqueis vaporibus turgido, quam eidem iisdem casso simul conciliari, quotiescumque detur per hoc explicari tantummodo partem Experimenti, non Factum integrum; & consequenter potest etiamnum ratio ipsa Borelli subsistere ut vera, licet forte non subsistat ut tota ratio Causalis; neque enim implicat, quod Aer humidus, & aquosus magis gravitet quam siccus, sed sicco minus premat, adeoque nec implicat Mercurium ab aere aqueis vaporibus pleno majorem molis gravitatem pati, sed minorem pressionem, ac patiatur ab aere talibus vaporibus viduato; Vis enim pressionis potest haberi major ab impetu, vel conatu extrinseco cum minori molis gravitate, & minor cum majori, & consequenter potest esse verum Factum, & vera Ratio, licet non ob eam præcile Rationem verum sit Factum, unde sic, quantum est ex parte gravitatis, Mercurius deberet attolli magis humido, quam sicco aere, sed propter alias cumcausas vim aeris elasticam plus, vel minus exercentes sequi potest oppositum; Quare non improvidè forsan in explicatione suæ propositionis 115. clausit Borellus. *Concludi potest aerem revera suo pondere, & vi elastica comprimere Mercurium in fistula contentum, eumque ad illam determinatam altitudinem elevare.* Sane supra Lanæ cumulum minus gravitat inposita manus mea pondere suo naturali sibi relicta, quam pondus 25. librarum, & tamen addito conatu, manus ipsa mea potest lanam premere magis, ac illam premat pondus 25. librarum. Quid, si quid analogum contingeret in casu nostro? Oppositum quis novit? Certe ex Facto deducitur in aere aquoso minor pressio, non minor gravitas; neque hæc ad invicem convertuntur, nisi quatenus conatus (ubi quis adest a gravitate distinctus) supplet ponderi, & illi tantundem æquivalet in exercenda pressione; quod & obiter tetigi in priore Epistola mea circa finem.

Unde vero deducendus sit iste Conatus ipsi Gravitati hic, & nunc superadditus, & a qua Causa, num scilicet a Ventis, num ab alia vi superioris Atmosphæræ (ut analogico quodam experimento crassiore ibidem per transiennam signavi) hoc unum forte superest inquirendum, maxime cum inconstans sit adeo Mercurii motio, ut qualibet tempestate contingat qualibet; constantior vero, si qua est, forte potius in ventos, quam in nubes, & serenitatem, seu & in nubes, & in serenitatem, sed propter Ventos possit refundi; idque eo
magis,

magis, quoniam *Cum nubibus altioribus, quæ, ut apposite dicebat D. Camerarius, pluviam non æque ferunt, altus solet manere Mercurius, & cum iisdem nubibus ante pluviam, vel in pluvia versus terram descendentibus humilis*; si autem nubilosi aeris gravitas in uno casu minor est, quam sereni, qui sit, ut utroque tempore æque nubilo, non æque contingat in fistula depressio Mercurii?

Hæc adhuc, fateor, velim a Philosophis Naturalibus clarius exposita, quibus nempe onus hoc plane relinquo. In hanc Arenam suo quilibet Marte descendat, in quam ego ludens irrepsi, & unde alios in posterum spectaturus recedo: Quod si aliquis ictus eruditus sive Borello, sive mihi fortuito inter spectandum obtigerit, parum refert; quippe & istud est aliquod aucupium Famæ: nec plane inglorius moriar, si in Albo Literatorum scribar pluries, etsi ut rejectus semper: scilicet sic & per me compleantur Annales. Hæc cuique data est in scribendo libertas, nec potest vere quisquam lædere non rennientem lædi; ista namque prætereuntem dissidia excusat apud Senecam inutilitas ipsa materiæ, *Operose enim (inquit ille) nihil agunt qui in literarum inutilium studiis detinentur, ut querere quem numerum remigum Ulixes habuisset, prior scripta esset Ilias, an Odyssea, & alia hujus nota; quæ sive contineas, nihil tacitam conscientiam juvant, sive proferas, non doctior videberis, sed molestior.* Hujusmodi supervacua, vel acriora scribant ad satietatem si qui sunt, quos teneat prurigo, vel *Cacoethes scribendi, sitque istud illis solamen, & nobis volupe*; licet enim (ut idem ait Seneca) *non sit profutura talis scientia; est tamen quæ nos speciosa rerum vanitate detineat.* Neminem ideo posthac in tali materia lubet refellere, etsi vellicantem: Obstrepant illi, & clamitent ad ravim usque.

Semper ego Auditor tantum.

Hanc ipsam autem scribendi temperantiam incussit ultro altera meæ Considerationis a primordio expressa, quod nempe hæc eadem in rebus abstractis scribendi, aliòve corripiendi activa proclivitas sit in scribentem sæpe sæpius passively conversâ. Huic vero Morali Animadversioni occasionem præbuerunt Scripta in hanc rem recenter edita a D. G. C. Schelhamero Acad. Kilon. Prof. Medic. Primario; mihiq;e pariter a te, ut crebro Scriptis peregrinis favendo assoles, humaniter impertita; ea namque statim emenso, quod pridem calceaveram Stadio Anatomico voracissime legi, utpote Virum tandem reperiens Mercurii librationem in Barometro cum Borelliana Propositione conciliantem in hoc, quod pondus aeris majus sit, tunc cum vaporibus aqueis scatur, quam cum iisdem depletur, adeoque quantum ex hoc capite D. Schelhamerus femitam illam primus trivit, quam paulo ante indigitabam: Causam tamen Motuum Mercurialium non in superiore quidem Atmosphæra; sed in infima

fluidi

fluidi aerei statione quasivit, & invenisse gloriatus est; at alio principio profecto diversissimo in morem Demonstrationis, adversus ea, quæ a te peculiariter, Vir Ornatissime, & ab aliis omnibus ex sola Aërometria rationem mutuat huc usque prolata sunt fidenter adducto; sorte tamen, ut verum fatear, parum felici.

Quæ tamen præmittit Vir iste, vel in hoc laudabilis, quod solo Veritatis (talem quippe putavit) amore, non contradicendi libidine percitus scripserit in impugnationem tuæ Hypothesis (an dicam aliquot conjecturarum a te, ut meæ a me, utque ambo sumus professi, oscitanter prolatarum?) intacta relinquam, ne in tuam messem temeraria falce videat irrepsisse, maxime cum validiora quæque Argumentorum tela, quæ aliorum forte Virtutem fatigaret, tuæ tamen Fortitudinis robori opposita haud dubitem quin vel ipso.

Possint umbone repelli.

Mihi sit itaque summa religio positivam præcise D. Schelhameri Sententiam, quatenus meæ (si quam haberem) minus consonam, aliisque proinde omnibus, quæ te unice respiciunt posthabitis, obiter expendere. A quo nihilominus examine prorsus caverem, nisi ampla hæc ab ipso Schelhamero foret concessa libertas, & nisi pro demonstrata promulgaretur illius Propositio; quatenus enim intra solius conjecturæ limites diceretur consistere, eam, etsi mancam, utique ferrem; neque enim mei moris est aliorum placita, vel opiniones convellere; Quia tamen Opinio sectatores tantum allicit, & Demonstratio compellit, propterea quotiescumque rem aliter se habere sit demonstrabile, ut modo, deceptio non æque sinenda in præjudicium Veritatis, in cuius gratiam veniam eandem D. Schelhamerus, quam ab aliis exigit, æquius donet.

Procedit ergo Vir iste Eruditus Methodo, ut putat, & profitetur, Demonstrativa, constanter evulgando Solutionem noti Problematis, & adducendo pro Basi Regulam infallibilem Hydrostaticam, qua notum, & certum est, quod Corpus specificæ, ut ajunt, gravius aliquo fluido, hoc est, ut norunt vel hospites in Hydrostatica, habens sub data mole pari majus pondus, ac habeat sub eadem paritate molis ipsum fluidum, tale corpus in tali fluido mergitur; Corpus vero habens minorem specificam, hoc est sub æquali mole minus ponderis ac habeat fluidum, tale corpus in tali fluido innatat; Corpus vero data paritate molis, seu quantitatis, habens etiam paritatem ponderis, seu æqualem gravitatem specificam, neque emergitur, neque mergitur, sed consistit intra fluidum in quocumque loco sistatur, cum non habeat supra se gravitatem specificæ majorem, quæ illud detrudat, nec infra se minorem, quæ ab eo trudatur, sed talem, quæ suppleat defectum, & vices illius portionis, seu quantitatis fluidi, quæ si ibi adesset, locum præcise eundem a tali corpore æque ponderoso occupatum pacifice possideret.

Hinc

Hinc postea propter Principium istud evidens, & inconcussum sequitur, quod Corpora, quæ in fluido ipsis specificè minus gravi merguntur, in alio ipsis specificè graviore ascendant, & quod datis duobus Fluidis inæqualis ponderis, & crassitiei, Corpus, quod in fluido minoris ponderis ad certam mensuram immergitur, debeat in altero fluido ponderosiore minus mergi, quod apte illustrat D. Schelhamerus exemplo Navis in aqua dulci levioris, magis, & in salsa graviore, minus se se immergens: quod idem accidet, si idem Fluidum levius, sed semper specificè gravius corpore immerso, acquirat majus additum pondus, majoremque crassitiem, ut si Aqua dulcis, cui innatet Navis, soluto in ipsa sale copioso fiat ponderosior, in quo casu Aqua eadem, modo majorem, modo minorem gravitatem nata, diversimode iustinebit eandem Navim; Atque hæc Regula proportionaliter procedet de omni corpore gravi, respectu omnium fluidorum suscipientium magis, & minus crassitiei, vel ponderis, dummodo non ita varietur illorum pondus, ut evadant leviora corpore illis imposito, sed semper servetur major gravitas specifica in quolibet fluido, cui debet aliquo modo innatare Corpus grave, cum cæteroqui Saxum specificè gravius omni aeri & omni aqua, in neutro horum fluidorum natet; e contra vero Lignum, quod in aere ruit, natet in aqua, ob majorem ejusdem ligni gravitatem specificam respectu aeris, minorem vero respectu aquæ, non minus ac idem Saxum in aere, & aqua descendens natet in Mercurio, ob majorem gravitatem specificam Mercurii saxum efferentis, ac sursum trudentis. Quam quidam Regulam Hydrostaticam cum suis conditionibus inseparabilibus comprehendit D. Schelhamerus his verbis: *Primo notum est, & apud omnes in confesso, immo sensibus obvium quædam Corpora Gravia in fluido leviori (non quidem, ut puto, relate ad corpus in illo innatans, quod absit, sed leviori relate ad aliud aliud fluidum gravius, duobus eorum datis) ascendere, & vel in medio, vel ipsa etiam superficie consistere. Secundo id fieri constat ad regulam Hydrostaticam, secundum quam ejusdem quantitatis, ejusdemque ponderis corpora neque emergunt, neque merguntur; quæ vero majoris sunt ponderis, ejusdem vero quantitatis cum aqua subiecta, fundum petunt; minoris vero ponderis ascendant in superficiem, & supernant.* Quæ omnia sane in bono sensu, ut ea supra explicui, sunt Theoremata perpetuæ veritatis, licet inde minus apposite deducat D. Schelhamerus, quod ideo *Salina particula affusa aqua ubi soluta sunt in fundo dispareant. & aqua poris se insinuent sponte, quia in minima redacte leviores sint aqua, hoc est ejusdem quantitatis, & minoris ponderis; quam dissonam illationem hoc loco rimari non vacat.*

Juxta regulam itaque modo explicatam contendit D. Schelhamerus ideo Mercurium Barometri in Vasculo, vel quomodolibet aeri expositum intra aerem humidioris, crassioris, & ut ait, extima sua superficie succrescere, decrescere vero intra fistulam, quia eadem aeris humidioris, ac ponderosioris (talem quippe probare fatagat, ut Borellus, ob admixtionem aquæ) acquisita crassities in causa est,

Bb *

us

ut Mercurius in æquilibrio cum aere jam positus necessario non nihil attollatur in vase intra idem fluidum aereum crassius, & ponderosius redditum respectu ad aerem siccum (quem putat minus ponderosum, & aqueis particulis cassum) intra quem ex opposito, ob regulam dictam, sua extrema superficie profundius mergi, & magis deprimi autumat, ut elevetur intra fistulam, ea ratione, qua magis attollitur Navis intra Aquam Marinam graviolem, atque crassiorem, quam intra Fluvialem minus gravem, minusque crassam; Supponit siquidem Mercurium sic æquilibratum, etsi longe graviolem omni aere, tum sicco, tum humido, esse tamen redditum ex vi talis æquilibrii de ratione corporum, quæ neque merguntur, neque emergunt in aere, quasi Vitrum ambiens, & Vacuum superstans de nihilo sint, dum inquit; *Est enim Mercurius corpus in fluido tenuiore consistens, & quidem ejus habet rationem, quod in medio fluido neque mergitur, neque emergit* (Mirum sane, quod dicatur consistere in medio Corpus, quod vix tangitur a fluido, secundum minimam portionem suæ superficiæ, secundum reliquam vero, vel Vitro adhæreret, vel Vacuum respicit, unde si mergeretur, deberet mergi in Vase, & in Vacuo, in quod terminat, non in aere) Sed audiamus rationem, cur tale corpus neque mergatur, neque emergat; *Nam omnes, inquit, fatentur propterea eum non effluere quia æquiponderat columnæ aeris ejus superficiæ incumbentis: unde etiam videmus pro Atmosphæra altitudine eum vel ascendere, vel descendere in tubo, & in Montibus altis longe esse depressiorem quam in convallibus: Simul igitur illud tenue fluidum mutatur sitque crassius, necessum est eum ascendere extra tubum, & altiora fluidi incrassati (videlicet aeris humidioris) loca patere, unde necessario in tubo descendet: sit enim (inquit alibi) crassius fluidum humidus aer, quam erat antea siccus, & perinde illi accidit, ac si in aquam dulcem injeceris salem, ex quo crassior redditur ac ponderosior: Neque enim descendere Mercurius in tubo potest, nisi quia ascendit altius in aerem, qui in subiecto Vasculo illi suppositus est, & cujus superficiem aer tangit.* Atque hæc quidem tam clare deducta supponit, ut aut falsam Regulam Hydrostaticam, aut vera illius Asserta necessario deprehendenda concludat: Verum hic priusquam ad ultiora procedam, unum obiter quæro, cur non æque explicetur descensus Mercurii intra Vasculum, & ascensus in Fistulam aere humido in siccum mutato, ac explicetur ascensus intra vas, & descensus ex fistula, aere sicco in humidiorum converso; Dum enim aer transit a statu humiditatis, ad statum siccitatis, necesse erit ideo Mercurium in Vase deprimi ex principiis D. Schellhameri, quia cum aer tunc fiat fluidum tenuius, Mercurius in eo magis mergatur, atque descendat proprio pondere, & nulla crescente vi impulsivæ prementis aeris, qui potius minus debet premere, utpote levior factus, ac antea. At quomodo brevissima columna Mercurii (sola namque columna correspondens debet in toto Vase considerari, ut patet si ex recurva solum fistula absque ullo Vase fiat Barometrum) suo pondere potis est longe altiorum columnam intra fistulam sursum pellere, ut scilicet possit ipsa brevior profundius mergi? Sed hæc per transennam.

Jam vero rem ipsam prius aggrediamur, qua equidem rite perpenſa, admiſſaque ut evidendi Regula Hydroſtatica nuper allata, non aliud dicendum eſt, niſi quod propter hanc ipſam Regulam, cui ſuperſtruere nititur D. Schellhamerus molem ſuæ creditæ demonſtrationis (ſumma dixerim pace, & veneratione tanti Viri Scriptis felicioribus, ut audio, Clariffimi) claudicat, & corruit tota Hypotheſis inde oblique deducta, ob omiſſionem conditionis eſſentialis in actuâ applicatione Principii ſuperius adducti, & cæteroqui infallibilis; nam præterquamquod æque falſo dicitur, quod Mercurius ſpecificè gravior omni aere, etiamſi accidentaliter, eo quo notum eſt modo, æquilibratus, magis vel minus emergat in aere, modo tenuiore, modo craſſiore, ac diceretur Saxum magis, vel minus emergere, vel immergi in aqua modo dulci modo falſa reddita, cum tamen (celerius quidem, & tardius) ſemper mergatur, & emergat nunquam; propter exceſſum gravitatis ſpecificæ ſaxi ſupra aquam tum dulcem, tum falſam; & præterquam quod nullo unquam pacto admiſerim Mercurium Barometri poſſe dici hæere in medio aere, ut de Corporibus vere in medio fluido hærentibus dici ſolet, eo quia Mercurius in tali caſu & Vitro continente excipitur, & non undequaue circumpremitur ab aere, ut indiſpenſabiliter requireretur, nec proinde poteſt emergere magis intra aerem craſſiorem, quam intra tenuiorem, cum idem aer non ſubeat alteram ejuſdem Mercurii ſuperficiem Vacuum reſpicientem; ſicuti multo minus poteſt, ut falſo ſupponitur, tunc ad emergendum urgeri a pondere columnæ Mercurialis in fiſtula contentæ, quæ, ut ſaſtetur D. Schellhamerus, ſtat pro æquilibrio totius cylindri aerei exterius prementis, cui cylindrus aereus, cum, ut idem inquit craſſior tunc factus pondus majus acquirit, debet ex oppoſito porius reniti, ne columna interior urgeat exteriorem; præter hæc inquam omnia ſatis abſona, & implicata, altera inſuper patens æquivocatio, & radix omnium malorum (detur venia veritati) eſt, quod Mercurius in eo loco ſitus ſupponitur Corpus ob ſui librationem redditum tale, ut dein non amplius ob totius Cylindri aerei preſſionem illud intra Vacuum uſque ad æquipondium urgentis, ſed ſuapte ipſa natura, & gravitate (proh tranſitus!) neque emergat, neque mergatur; idque non aliam ob cauſam perperam dicitur, niſi quia conſunditur gravitas abſoluta cum gravitate ſpecifica, hoc eſt fit comparatio tanti ponderis, poſthabita comparatione tantæ molis; dum enim dicitur *apud omnes in conſeſſo eſſe Mercurium in fiſtula ſuſpenſum deſinere a toto Cylindro, ſeu columnæ aeris ſuperjacentis vaſculo*, ut ad verbum ſupra relatam eſt, omittitur, immo excluditur conditio in ipſo Principio eſſentialiter in luſa, & nupertime expreſſa de paritate molis, ſeu quantitatis inter Aerem, & Mercurium, ſeu inter Fluidum, & Corpus, quod dicitur innatare, hæere, vel mergi, & adducitur ſola paritas ponderis cum immenſa molis diſparitate, quanta ſcilicet eſt inter altitudinem cylindri Mercurialis, & columnæ aeris contranitentis, & æquiponderantis; Ideo enim Mercurius ibi hæret intra fluidum aereum (ſi ita improprie loqui lubeat) ſeu majoris intra Vaſculum, & inter conſinia aeris, & va-

cui, quia secundum cylindrum suum triginea circiter transversos pollices altum, habet tantum pondus, quantum habet cylindrus aereus æqualis quidem Diametri, sed altitudinis millies, ac millies majoris. At quis non novit libram paleæ esse gravem æqualiter libræ plumbi, sed cum quanto molis, & quantitatis, excessu? Ac proinde quis Palcam æque gravem specificè dicet, ac Plumbum?

Hinc est ex opposito, quod acquirente crassitiem, & gravitatem ut dicitur, aere, crescere debeat pressio supra Mercurium, illumque altius urgere intra fistulam (ubi nullum est corpus, quod illum repellat, vel aeri eundem prementi contranitur) nisi tanta evadat aeris crassities, ut aer ipse acquirat majorem gravitatem specificam, respectu Mercurii; ut sic idem Mercurius possit scandere etiam, si lubeat, totam Atmosphæram; Omnia enim Corpora, quæ in aliquo fluido demersa ascendunt, id non agunt, ut notum est, per levitatem absolutam: quam nullam habent, sed id patiuntur propter majorem gravitatem ejusdem fluidi se se insinuantis subtus ea, ideoque illa sursum trudentis, ut eorundem protrusione absoluta, sibi tandem æquilibrium reparet; Atque ita non poterit Mercurius Barometri, etiamsi dicatur demersus in aere, intra eundem aerem crassiores exterius magis attolli, nisi idem aer tantum acquirat pondus, ut per illud descendendo infra Mercurium, illum sursum tradat in Vase, maxime cum nequeat amplius, ut dictum est, refundi illius ascensus in contra pressionem factam ab alio Mercurio intra fistulam degente; qui stando, ut fatetur D. Schelhamerus, pro æquilibrium aeris externi gravioris redditi, debet ex hoc capite repelli potius, quam repellere; Nec ob aliam rationem Navis Aqua tum marina, tum fluviali specificè minus gravis, plus tamen emergit in aquis marinis, quam in fluvialibus innatans, nisi quia major cum sit gravitas specificæ Aquæ Marinæ, quam Fluvialis, non solum ad invicem, sed & respectivè ad eandem Navim, Aqua idcirco marina magis quam fluvialis Navim quam subit, sursum pellit, ad sibi æquilibrandum proportionata mersione pondus impositum; ac per consequens minus spatium occupat intra Aquam marinam, & mergitur secundum minorem sui portionem, seu æquivalet toto suo pondere moli minori ejusdem Aquæ Marinæ Navis, ac occupet intra Fluvialem, intra quam mergitur secundum majorem sui portionem, quia toto suo pondere æquivaleret moli majori ejusdem Aquæ fluvialis,

Hinc pariter est, quod si intra Aquam mergatur Barometrum, eleveetur sensibilibus, ut pluries expertus sum, supra altitudinem, quam ab aere sortitus erat, intra fistulam Mercurius, ad proportionem aquei ponderis superadditi, quia scilicet columna externa mista ex aere, & aqua (quidquid dicat in contrarium Schelhamerus) magis premit superficiem Mercurii externo pondere expositam, cum tamen juxta hypothesein hujusce Viri deberet potius intra aquam: quæ profecto est fluidum crassius aere; excrescere, seu emergere magis ex parte aperta Mercurius æquilibratus, & decrescere intra tubum, quod est contra experientiam ipsius Schelhameri, & omnium quot quot experientur; & ratio majoris ascensus Mercurii

in aqua est, primo quia Mercurius versus summitatem fistulæ adactus non invenit resistentiam, vel contractum. Aquæ, quæ illum ibidem firmet (quod esset necessarium, tum ad hoc, ut in aqua posset dici innatare, tum ad hoc, ut ex parte aperta succresceret, si cæteroqui posset; sicuti necessarium esset adesse aerem in summitate fistulæ, tum ad hoc, ut posset exinde succrescere intra aerem liberum, tum ad hoc ut posset dici innatare in eodem aere) sed in Vacuum minime resistens alius urgetur; secundo quia licet Aqua sit fluidum crassius aere, non tamen est fluidum crassius Mercurio, quod omnino requireretur ad hoc ut Mercurius, etiam si esset vere intra aquam, ut corpora ibidem hærentia, æquilibratus, posset intra eandem ascendere: Sed demus pro interim hoc loco bina falsissima ejusdem supposita, primo scilicet quod demersus intra aquam Mercurius Barometri innatet, vel hæreat in eadem, ut corpora specificè æque gravia herent in illa circum premente, secundo quod intra eandem Aquam Mercurius ille patiatur solam pressionem Aquæ super incumbentis, non vero aeris externi; adhuc tamen istis datis, si tanta salis copia, quantam capere potest Aqua Putei v. g., cui mergatur Barometerum, in eadem Aqua solvatur, ut aqua ista fiat fluidum crassius, ac prius, decresetne in tubo Mercurius, ut intra Aquam hanc salinam magis ascendat, an descendet intra illam, ut magis ascendat in tubum? Quæsitum, omnemque litrem solvat res ipsa, quam oculatis relinquo. Sane ad hoc ut intra aquam salinam magis assurgeret, opus esset, primo quidem, ut ab eadem Aqua undequaque circumvallaretur Mercurius, deinde ut ipsa aqua sic salinam reddita fieret specificè gravior Mercurio; nisi enim talis fiat, nil relevat quod columna Aquæ quatuordecim circiter digitos transversos longa æquiponderet uni digito transverso Columnæ Mercurialis ejusdem Diametri, ad hoc ut Mercurius hoc pacto æquilibratus, & in Aquis hærens mediis (ut cum Schellhamero improprie loquar) possit, vel debeat alius intra aquam salinam ascendere, intra tubum vero (quod nunquam accidet) deprimi.

Est nimum verum est, quod una sola Zizania plures suboriri necesse est. Hinc fit propterea, quod facta per D. Schellhamerum immersione Barometri intra aquam, dein facta minus recte comparatione Mercurii in altera sui extremitate Vacuo circumscripti, cum corporibus secundum omnem suam superficiem in aqua demersis, in duo impingat absurda, quorum unum est, quod Mercurius ille patiatur solam pressionem Aquæ incumbentis, non vero Aeris; Fallacia sane facunda, aliisque prægnans gravioribus in resolutione Obiectionum, quas non leves sibi constituit, cohærenter partis; Alterum vero inconveniens adductum in probationem primi est dicere, quod si aliter res esset, nempe si Mercurius Barometri demersi pateretur pressionem Aeris simul, & Aquæ, sequeretur, quod Corpora omnia gravia in aquis undequaque versa (quæ cum Mercurio sic demerso perperam comparat) magis gravitarent intra illas, quam intra aerem, quia scilicet supra se ferrent onus, non solum totius aeris, sed & aquæ incumbens, cum tamen pateat, quodlibet Corpus grave in aqua demersum, non mo-

do non acquirere majorem gravitatem, sed & portionem illius positive deperdere: Interim tamen his non obstantibus, Aquæ ipsius pressionem supra corpus vere demersum, non modo non renuit, sed & eam tranquille concedit, dum post allatum Experimentum quoddam a nullo, ut inquit, adhuc Mathematicorum solum de Corpore latioris superficiæ aquis illo gravioribus ita immerso, ut subitus illud nulla queat aqua inlinuari, & nihilominus (quod ni viderim ægre crediderim) emergente, sic ait: *Id tantum interrogabo, qui fiat, quod sub aqua quodvis Corpus grave longe minus sit grave, quam in aere corpore leviori, cum si expressione incumbētis columnæ esset pondus illud, multo deprehenderetur gravius, nimirum & aeris, seu Atmosphæra quod antea sustinebat, & aqua cui immersum est incumbit pondus (vera utique esset hæc illatio, si vera foret Causalis, nempe quod gravitas corporis demersi haberetur a pressione aeris, & aquæ incumbētis; sed aliud est aerem, & aquam circumprehendere corpus demersum, & aliud est ab utriusque pressione haberi gravitatem corporis demersi). At secus sit; Ergo &c. Itaque necessario erit concedendum Aquam, cui immergitur corpus grave, sustinere solam illam columnam aeris seu Atmosphæra incumbētem, itaut corpus in mediis hærens aquis ejus gravitati non amplius sit obnoxium. sed aqua solius incumbētis pondere prematur: Id quod adeo certum est, ut ipse etiam Mercurius in Tubo Torricelliano incumbente aqua, vix ad unius digiti altitudinem ascendat. intelligo nisi ultra digitos 14. aqua emineat &c. Ex quo sane manifestius est nihil, quam remotam interventu aquæ columnam Atmosphæra in subiectum Mercurium nil amplius habere potestatis. quod erat demonstrandum. Hæc Schelhamerus.*

Hic autem priusquam reddatur genuina ratio, cur corpora gravia vere demersa intra aquam, minus gravia ibidem deprehendantur, ac intra aerem, absque eo quod illorum minori gravitationi quicquam officiat pressio ejusdem aquæ, vel aeris, & cur nihilominus Mercurius in casu posito ita patiatur pressionem utriusque Elementi, ut ex utraque pressione vere supra illum sensibilibiter augeatur pondus columnæ incumbētis, quod non fit supra corpora undequaque demersa, hoc saltem obiter videtur præmittendum, quod dum D. Schelhamerus admittit pressionem Aquæ supra corpora quævis gravia demersa, ea ipsa ratione, qua probare satagit eorum gravitatem intra aquam augendam esse, si aeris, & aquæ pondus sustineant (pari siquidem modo credit premi quævis corpora vere immersa, ac premitur Mercurius immersi Barometri) eadem quoque ratione cogitur & ipse dicere talia corpora magis gravitate in aqua, si sustineant ejusdem, etsi solius, aquæ impositum pondus, ac gravitent in se; immo eo plus in eadem aqua gravitate, quo profundius merguntur, crescente videlicet Aquæ præmentis columna, quod est contra omnem experientiam; Recurrendum itaque erit in hoc casu ad contranitentiam aquæ tum subiacentis, tum lateralis circumprementis, & repellentis pressionem aquæ superioris: nec male: Sed quid inde pro Mercurio Barometri in aqua quidem abscondito, sed in vacuum terminante dicendum?

cendum? Nil aliud, profecto, nisi quod oculis patet, & quod expertus sum ipse, nempe cum a pressione aeris, & aquæ urgeri fursum tantum, quantum requirit utriusque pondus, & quantum finit continens fistula; tum quia nequaquam demersus est integre, tum quia specificè magis gravitat, ac omnis Aqua.

His præmissis, ut anxio D. Schelhameri Quæsito plene satisfiat, cur nempe Corpus Grave in Aqua demersum minus in ea gravitet, quam in Aere, nec obstat imminutioni ponderis illius aquæ ejusdem, vel aeris circumpressio, notandum est, tantum abesse, quod eadem circumpressio quidquam valeat ad augendum pondus corporis immerfi, quin potius illi nihil prester omnino, quatenus ut dictum est, pressio superior fluidi a pressionibus inferiori, & laterali ejusdem fluidi, quasi a tot potentiis hinc inde & undequaque contrahentibus vicissim retunditur, & enervatur usque ad quoddam veluti æquilibrium pressivum conatus nihil propterea in medium corpus agentis, eo pacto, quo si tale corpus a pluribus potentiis æqualibus circulariter illum ambientibus traheretur, in nullam partem moveretur, vel flecteretur; sed minuitur intra quodvis fluidum momentum corporum demersorum, quia cum ibi occupent tantum spatii, quantum occuparet moles illis æqualis ipsius fluidi, quæ moles tunc abest, cum adest corpus, necesse est tantum ponderis ab eo corpore detrahi, quantum est pondus molis absentis, & æqualis fluidi, in quo Grave demergitur, remanente sensibili in corporemerso, tanto solum pondere, quantus est excessus ponderis in tali corpore supra pondus molis æqualis ipsius fluidi, quod quidem de omni corpore, tam in aere, quam in aquis ad trutinam revocato, perpetuo verificatur secundum istam proportionem, sicuti secundum eandem tale Grave in tali Fluido descendit, videlicet secundum excessum gravitatis specificæ supra specificam gravitatem fluidi, & secundum eundem pariter excessum, non vero secundum totum suum pondus in tali fluido pensitatum gravitat.

His vero non obstantibus, Mercurius Barometri in Aqua demersi (de hoc namque corpore Aqua non circumpresso, sed in Vacuum terminante unice loquor, ne Propositionem universalem ab ipso prolatam de omnibus Corporibus vere demersis ad trutinam strictius revocem, tritanque Quæstionem hic subeam, an Corpora aquis circumvallantibus realiter mersa vere patiantur ullam pressionem ejusdem Aquæ, quod circa expeditissimos in Aquis profundioribus Urinatores ansam dat disputandi, & cujus effectus ratio satis elegans, etiam admissa gravitatione Aquæ supra Aquam, hujus loci non est) his inquam superius expositis minime obstantibus, Mercurius Barometri in Aqua demersi absolute patitur utramque pressionem, Aeris videlicet, & Aquæ, tum propter rationes disparas diversæ mentioni enim Aquæ usque allatas, tum propter asserum ejusdem D. Schelhameri; si Mercurius Baisle late faretur, sustinet pressionem, & pondus totius aeris, & incumbentis, ætri, eo quo potest modo, mersus sustinet pressionem Aquæ ut patientis pressionem Aeris? quod Mercurius non patitur pressionem Aquæ ut patientis

Aqua Mercurium premens a pondere aeris sibi impositio
tunc

zunc præciñdet in gratiam Mercurii? In hanc rem sit hæc fabella: Homuncio quidam modiolum tritici ad Moletinam delaturus, ne proprio, & tritici pondere suum plusquam par esset fatigaret Afellum, illam quidem conscendit, sed triticum sic equitans propriis assumpsit humeris, eodem scilicet levamine emergente pro Afello, quod pro Mercurio Barometri aquis immerso, potest emergere adversus pondus aeris, dum aqua Mercurium premeas aerem eundem sustentat. Sed ipso hoc lapsu magis adhuc est labilis ratio per D. Schehamerum adducta, quandoquidem hoc nedum probasse, sed & demonstrasse contendit per infusionem Barometri in aquam, in quo casu Mercurius ultra elevatur in fistulam, ut ipse fatetur cum tamen juxta illius hypothesein intra fluidum crassius aere deberet ex eurius crescere & intra fistulam deprimi) elevatur inquam alto, sed solum ad proportionem ponderis aquæ simul, & aeris. At Bone Deus, si istud incrementum Mercurii, seu ista elevatio major in fistula habetur ab aqua proportionaliter ad pondus illius, nonne pariter elevatio consueta antecedens, quæ ante demersionem habebatur per ipsum a columna aeris, & quæ conservatur, & augetur intra aquam, ut experientia constat, habebitur pariter, & stabit pro æquilibrio totius Cylindri aerei correspondentis, ut stabat extra aquam ante immersionem Barometri? Quid ergo est, quod immerso Barometro non descendat Mercurius e fistula, ut sola tantum illius intra eandem remaneat, quantum sufficit ad æquandam librationem cum sola aqua premente?

Nec est quod hic sim nimius in recensendis Assertis hujusce Viri quamplurimis ab hac una radice abunde pullulantibus, quæ totius Atmosphæræ ordinem, & pressionem videntur funditus pervertere quæla sunt, quod intra Aerem Nubes, & Aqua suam veluti Sphæram, ac Fornicem (illam non integram, istam non humo suffultam) constituant, & supra se sarcinam superstantis Atmosphæræ suscipiant, absque eo quod reliquæ Atmosphæræ subjacenti illud communicent; quod Aer propterea (ex falso Antecedente illatio deterior) sub hoc fornice exerceat pressionem ponderis solius fab fornice constitutæ, minime vero superioris Atmosphæræ, vel saltem propriæ Elasticitatis, ad regulam ejusdem ponderis, quod dicitur sublarum, & sustentatum a fornice, quasi aer in cubiculo, vel alibi conclusus non exerceat adhuc particulis suis elasticis in æquali etiamnom compressione detentis nifum, & suppleat pondus totius Atmosphæræ, ad nihilum suffragante cubiclei fornice, ut notum est, utque clarissime demonstravit Famigeratissimus Borellus, & similia satis patentia, quæ seorsum examinare non vacat.

Sed caveam quæso, ne nimium ferar, neve in Viri alias Doctissimi Hypothesim videar minus moderanter invehi, tunc cum communem nostri lapsus promptitudinem potius quam redarguere, subit commiserari, ut hoc proinde, quod cæteroqui foret incitamentum scribendi, mihi præcise argumentum fiat rebus impostero in eis cautius consulendi.

Tu vero; Vir Ornatissime, penes quem rerum mearum stat omne judicium, vide sis denno, num iisdem per ea, quæ nuperiime raptim protuli, satis prospexerim; Sed quoniam ex uno capite jacta est alea irretractabilis, ex alio vero, ut Hesperio scribebat Symmachus *Sæpe fit; ut judicii severitatem frangat affectio, & amicorum facta, distat ea indulgentia censeamus, quæ plerumque singuli etiam vitii nostra diliguntur, propterea tibi tutius cum sit tuo potius examine, quam humanitate fraudari, si quid incompti obtulerit, cujus te pigeat, sustine; si quid inanius, cujus redeat, abstine; in minimis tibi devinctissimum excole, tuique amantissimum redama. Vale*

Dabat Mutinæ K. Ap. 7

Tui semper nobilissimus Cultor
Ejus Tortus,

F I N I S.

H 756
T 711t

